LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 278.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

1 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1379

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Լոյս տեսաւ Ռուբէն Զարդարեանի «Արծակ էջեր եւ չէքեաթներ» հատորը, որ առաջին հրատարակութիւնը կը հանդիսանայ «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ուն։

Անցած տարի աշնան, մտաւորականներու խումբ մը, գեղեցիկ միտքը յղացաւ կազմելու Նահատակ Գրողներու Բարեկամներու Միութիւն մը, լոյս ընծայելու համար նահատակուած կամ անհետացած հայ գրագէտներու գործերը, որոնք ցրուած են մեր հայ հին լրագրութեան եւ հանդէսներուն մէջ։

Հայ գրականութեան կարկառուն դէմքերէն մէկ քանին միայն բաղդն ունեցած են հատորի վերածելու իրենց գեղարուեստական ստեղծագործութիւններէն մաս մը։ Անոնց ամբողջական գործերը հրատարակուած չեն։ Իսկ որակուած գրագէտներէն շատերը դեռ մինչեւ այսօր հատոր մը իսկ չունին, իրենց ամբողջական դիմագծով ներկայանալու գրասէր նոր սերունդին։

«Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ը, ահա, հրապարակ եկան գեղեցիկ եւ որոշակի նպատակով մը. հատորներու վերածել հայ անուանի և արժէքաւոր հեղինակներու գործերը, դասաւորուած ու ճաշակաւոր, և հնարաւորութիւն տալ հայութեան ու մանաւանդ երիտասարդութեան հաղորդուելու հայ գեղեցիկ գրականութեամբ։

Ողջունելի նպատակ մը, որ բոլորի սրտէն կը խօսի, արժէքաւոր ձեռնարկ մը, որ կոչուած է հիմնական ծառայութիւն մատուցանել հայ գրականութեան եւ մշակոյթին։

Այս կարեւոր գործին նախաձեռնողները սկսան հաստատակամութեամբ, վստահ իրենց բարոյական կորովին եւ հայ գրասէրներու այն մեծ համակրանքին, որ կայ հայ գրականութեան եւ անհետացող գրական դէմքերու շուրջ։

Տակաւին առաջին հատորը լոյս չտեսած, գտնուեցան մարդիկ, որոնք սիրայօժար իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերին մշակութային այս ձեռնարկին։

«Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ուն աշխատանքը՝ միացած այս համակրանքին, կարճ ժամանակուան մը ընթացքին իր առաջին գեղեցիկ պտուղը կուտայ։ Այսօր մեր սեղանին վրայ է Ռ. Զարդարեանի ընտիր հատորը, որ խոստումը կը բերէ մեզ ոչ միայն անոր ամբողջական երկերը տալու՝ այլ մօտաւոր ապագային՝ ժողովուրդին ընծայելու Հրանդի, Մշոյ Գեղամի եւ Գեղամ Բարսեղեանի գործերը, որոնցմէ ոմանք արդէն դասաւորուած եւ յանձնուած են տպարանին, իսկ միւսներու երկերը կ'արտագրուին եւ կը դասաւորուին հրատարակութեան համար։

Ուրեմն, տարուան մը նախապատրաստական աշխատանքներէն յետոյ «Ն. Գ. Բ.»ն իր խոստումը կը կատարէ. եւ այս տարի Հայ Մշակոյթի տօնին կը ներկայանայ տուրքով մը։ Ինչ որ գնահատելի եւ մեծապէս ոգեւորիչ է, այն իրողութիւնն է որ եկող տարի, մինչեւ աշնան, ան պիտի ներկայանայ երկու կամ երեք հատորներով Հայ Մշակոյթի զանձանակին առջեւ։ Ու այս, ցոյց կուտայ ձեռնարկին տեւական հանգամանքը, բազմաթիւ հատորներ տարուէ տարի տալու եւ հայ գրականութեան ճաշակը բարձրացնելու։

Ուրիշ հանգամանք մը որ կ'արժէ վեր հանել, «Ն. Գ. Բ.»ի ձեռնարկի բարոյական հիմունքն է։ Հրատարակութիւններն ու պատումը դրուած են շատ գործնական հիմունքներու վրայ՝ Բայց ձեռնարկը առեւտրական շահ մը չի հետապնդեր, այլ որոշակի ընդգծուած է, որ բոլոր եկամուտներն ու նուէրները պիտի յատկացուին յաջորդ հատորներու տպագրութեան։ Այս հանգամանքով, «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ու գործը կը դառնայ հանրային մեծ ձեռնարկ մը, որուն շուրջ, կը յուսանք թէ համակրանքն ու նիւթական օժանդակութիւնները չպիտի պակսին, հայ գրական անդաստանը ճոխացնելու շատ մեծարժէք գրական գործերով, որոնք մոռացութեան մատնուած են։

Իսկ պահանջը, որուն կ'ընդառաջէ «Ն. Գ. Բ.»ն, աւելի քան հրամայական էր։ Անուրանալի է, որ հայ նահատակ գրագէտներու անունը բոլորին լեզուին վրայ է, սակայն ժողովուրդի մեծ մասը եւ ամբողջ երիտասարդութիւնն անտեղեակ են անոնց արժէքաւոր գործերուն։ Տասնեւհինգ երկար տարիներ կը բաժնեն նորահաս երիտասարդութիւնն անոնցմէ, որ թրքական եաթաղանին զոհ գացին։ Ասկէ զատ, շատերն անոնցմէ իրենց մտքի արգասիքները ցրուած էին 90ական և 900ական թուականներու թերթերուն մէջ. ու քիչեր կան նոյն իսկ մեր օրերու մտաւորականութենէն, որ կրցած են ծանօթանալ բոլոր այդ երկերուն։

Անհետացող գրագէտներու հոգիէն ձեւ ու կաղապար առած արուեստի գործերը մէկտեղելու եւ հատորներով լոյս ընծայելու այս աշխատանքը հայ նորագոյն գրականութեան թափ տալու եւ հարստացնելու ազդակ մը պիտի հանդիսանայ։ Ընթերցանութեան եւ գեղեցիկ գրականութեան ճաշակը եթէ բազմութիւններուն բաժին պիտի ըլլայ, մտաւորականութիւնը, մանաւորաբար գրական շրջանակները վերագնահատութեան մը պիտի մղուին, որ իր բարերար ազդեցութիւնը պիտի ընէ հայերէն լեզուի մաքրութեան եւ խնամոտ ստեղծագործութեան կալուածին։

Գործը սկսած է։ Ցաջողութեան համար ամէն մէկ հայ կրնայ պարտականութիւն մը կատարել այս պարագային, կօգնելով։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂԷՏԱՒՈՐ ՊԱԿԱՍԸ

«Նոր Արաքս» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 13).

— «Մեծ եղեռնի վրայէն տասնըհինգ տարիներ սահեցան անցան: Բայց որքան աւելի երկարօրէն կը բաժնուինք ու կը հեռանանք անհնարին այդ աղէտէն, այնքան աւելի ծանրօրէն կը զգանք ու կը կրենք անոր աղէտալի հետեւանքները:

Թրքական հատու եաթաղանը իջաւ ամէնէն առաջ մեր մտաւորական ընտրանիի գլխուն: Հրդեհի, աւարի ու աւերի տրուեցան մեր դարաւոր մշակութային արժէքները՝ ամէնէն հին վանքէն ու եկեղեցիէն մինչեւ նորակառոյց դպրոցն ու գրադարանը: Կլլանուեցաւ կամ աքսորի աւազուտներուն մէջ ողջ ողջ սահմանափակուեցաւ ամբողջ կենսունակ սերունդ մը ու, այսպիսով, հսկայ ու կարծես անկամելի անջրպետ մը բացուեցաւ մեր հոգեւոր-մշակութային անցեալին ու այսօրուան միջեւ:

Փուլ եկաւ այն վեհ ու մեր աշխատուած ժողովուրդի ուսուցիչ, փուլ եկաւ ... անհամալիր փոխանակող Վարուժան ու Զոհրապ, Սիամանթօ, Երամեան ու կողմնակիցներ, Պոլսոյ «Ազատամարտ»ի, Կարինի «Յառաջ»ի եւ Վանի «Աշխատանք»ի սերունդները ու, անոնց բոլորի հետ, Սահմանադրութենէն ի վեր բուռնկող եւ մինչեւ 1914ի աշունը տեւող մեր հոգեւոր մշակութային անօրինակ ու բողբոջուն գարունքը: Բայց անկարելի է չխոստովանիլ թէ այս ուղղութեամբ ամէն մէկ թուլացում եւ ամէն մէկ վրիպում ու ընկրկում, այսօր, տասնըհինգ տարիներ յետոյ, անդարմանելի աղէտ մը ու մահացու հարուած մը պիտի ըլլայ մեր փոքրուան հաւաքական կեանքին եւ, առհասարակ, մեր ցեղի ապագային համար:

Այդ սերունդն է որ ցաւագինօրէն կը պակսի այսօր: Հայրենի մշակոյթին հետ կապուած, անով շնչող, անով ոգեւորող, այդ իսկ մշակոյթը ստեղծող եւ պաշտպանող սերունդը: Կը պակսի այդ սերունդը, որովհետեւ կը պակսին, ամէնէն առաջ, զայն հասցնող ազդակները՝ ազատ ու անկախ հայրենիքէն զատ հաւաք ու համբաւաշխ հայութիւն եւ հասուն ու ինքնուրոյն հայրենի մշակոյթ:

Հա՛րկ կայ ըսելու թէ, ցաւագինօրէն պակսող այդ մշակոյթի եւ նոր ու հասուն սերունդի պահանջը այսօր աւելի եւս սուր է ու հրամայական, քան մեծ եղեռնէն առաջ, քանի որ այդ սերունդին ու մշակոյթին բացառապէս վիճակուած է մեծագոյն առաքելութիւն մը՝ ազգային համրանքին հետ նաեւ ցեղի դիմագիծի անաղարտ պահպանումը՝ այս օտար ափերուն վրայ:

Նաեւ ա՛յս աղէտաւոր պակասին մէջ պէտք է փնտռել մեր ազգային ներքին կեանքի ողբերգութիւնը: Ու, փնտռելէ եւ գտնելէ յետոյ, լրջօրէն պէտք է անդրադառնալ աղէտաւոր այդ պակասի դարմանումին, փոխարինումին Զօհրապի ու Վարուժանի, Սիամանթոյեաններու, Երամեաններու եւ կեդրոնականներու, Պոլսոյ «Ազատամարտ»ի Կարինի «Յառաջ»ի եւ Վանի «Աշխատանք»ի հզօր ու ստեղծագործ սերունդին եւ հոգեւոր-մշակութային այն արժէքներուն որոնք եղեռնականօրէն խորտակուեցան թրքական բարբարոսութեան անողորմկացինով եւ առանց որոնց մեր կեանքը պիտի դառնայ յաւիտենական ողբերգութիւն, ինչպէս որ մահացուօրէն պիտի վտանգուի մեր ապագան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք դահլիճին կազմը

• Ըսմէթ փաշայի դահլիճին կազմը հետեւեալն է.— Վարչապետ՝ Ըսմէթ, արտաքին՝ Թէվֆիք Րիւշտի, որ այս պահուս Մոսկուա կը գտնուի, ներքին՝ Շիւքրի, Ազգ. Պաշտպանութեան՝ Ապտիւլ Խալիք, ելմտական՝ Սարաճ Օղլու Շիւքրի։ Ասոնք բոլորն ալ արդէն նախապէս կը մասնակցէին հրաժարեալ դահլիճին։

Նոր նշանակուած գործավարներն են, առողջապահական՝ Մուսթաֆա Շէրիֆ, կրթական՝ Մահմուտ Էսատ, դատական՝ Եուսուֆ Քէմալ։

Նախկին դատական գործավարը որ Ըսմէթի դահլիճին հրաժարումէն առաջ քաշուեր էր, դարձեալ մտած է եւ ստանձնած կրթական գործավարութիւնը։

Թրքական դրամին կայունացման օրէնքը

Ինչպէս արդէն գրեր էինք, Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրիի բացատրութիւններէն եւ կարգ մը վիճաբանութիւններէ վերջ, թրքական դրամին կայունացման մասին առաջարկուած օրէնքը, ներկայ 296 երեսփոխաններուն միաձայն քուէով ընդունուեցաւ։ Հակառակորդ եւ չէզոք երեսփոխաններն ալ ի նպաստ օրէնքին քուէարկեցին։

Ընդունուած օրէնքին համաձայն, կառավարութեան արտօնութիւն կը տրուի, անհրաժեշտ քանակով պահեստի թղթադրամ շրջաբերութեան հանելու, եւ անով ոսկի եւ կամ ասոր համարժէք օտար դրամ գնելու։

Այս ձեւով գնուած օտար դրամները պիտի յանձնուին պահեստի թղթադրամի աւանդապահ դրամատան եւ պիտի ծառայեն հրապարակէն ետ քաշելու շրջաբերութեան հանուած թղթադրամը։ Ելմտական գործավարութիւնը եւ աւանդապահ դրամատունը ամէն շաբաթ պիտի հակակշռեն բոլոր գործառնութիւնները։

Սպանիոյ հանրապետական ցոյցերը

Մատրիտի մէջ, հանրապետականները հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին, բողոքելու համար ներկայ կառավարական վարչաձեւին, դէմ եւ պահանջելու հանրապետական կարգեր։ Հսկայ բազմութիւն հաւաքուած էր երկրին բոլոր կողմերէն։ Հակառակ սաստ սակայն, հաւաքոյթը վերջացաւ առանց միջադէպի։ Իշխանութիւններն ամէն միջոց ձեռք առեր էին, հաւաքոյթը եւ ցոյցերը սահմանափակելու համար այն վայրին մէջ, ուր արդէն 18.000ի բազմութիւն մը խռնուեր էր։

Բանախօսները, բուռն ծափերու մէջ, դատապարտեցին Սպանիոյ ներկայ վարչաձեւը որ կը կռթնի բռնի ուժի վրայ և պահանջեցին թագաւորին գահընկէցութիւնն ու հանրապետութեան հաստատումը։

Պրիւնինկի ելմտական ծրագիրը

Գերման վարչապետը Պրիւնինկ՝ ելմտական նախարարին հետ աւարտելու վրայ է ելմտական ծրագիրը, զոր պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին։

Այս նոր ծրագրով, վարչապետը 50 առ հարիւր համեմատութեամբ պիտի իջեցնէ կորօններու, արժեթուղթերու և սակարանի գործողութեանց վրայ դրուած տուրքերը, որպէսզի այս կերպով քաջալերէ դրամագլուխի դէպի Գերմանիա մուտքը։ Տուրքերու այս թեթեւացումէն օգտուելով, հրապարակ պիտի հանէ 6-700 միլիոնոցի մարքի փոխառութիւն մը, որ պիտի յատկացուի ելեւմուտքի կանոնաւորման, ներքի պարտաւորութեանց կատարման։

Իսկ թէ գործատէրերուն եւ թէ գործաւորներուն համար, ապահովագրութեան սակագինը պիտի բարձրանայ 4էն 6ի։ Եւ պաշտօնատարներու թոշակներուն վրայ «զոհողութեան տուրք»ը պիտի կրկնապատկուի եւ ըլլայ 100ին 5։

Ելմտական ծրագրին պիտի կցուի տնտեսական ծրագիր մը, օրավարձքերը յարմարցնելու համար գիներու ընդհ. անկման, այս կերպով քաջալերած ըլլալու համար գերման արտադրութիւնն ու արտածումը։

Լեհաստանի մէջ ձերբակալումներ

Վերջերս Լեհաստանի հարաւ-արեւելեան մասին մէջ քանդումի եւ խափանարարութեան կարգ մը դէպքեր տեղի կ'ունենային։ Այդ շրջանի բնակչութեան 15 առ հարիւրը կը կազմեն Ուկրայնացիներ, որոնց վրայ կասկած կը ծանրանայ, թէ անոնք են որ փնտռեր կը հասցնեն կառավարական շէնքերու եւ կ'այրեն լեհացիներու սեփականութիւնն եղող ագարակներ։

Լեհական կառավարութիւնը հրաման տուաւ ձերբակալելու բոլոր այն անձերը, որոնք գրգռութիւն կը սերմանեն, ըլլան անոնք ուսանող, երեսփոխան, փաստաբան, բժիշկ թէ կառավարական պաշտօնեայ եւ ի նպաստ անջատման եւ ինքնավարութեան կը քաջալերեն շարժումը։

Ձերբակալուեցան 1000ի մօտ Ուկրայնացիներ։ Ձերբակալուածներուն մէջ են երեսփոխան Կոռֆանթի եւ ուկրայնական զինուորական գաղտնի կազմակերպութեան անդամներէն տասներկու հոգի։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Ուաշինկթընէ հասած վերջին հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ Միացեալ Նահանգներուն մէջ տիրող տնտեսական տագնապին պատճառաւ, ամերիկեան կառավարութիւնը մաքսային տուրքերու օրէնքէն վերջ, խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ նուազեցնելու համար գաղթողներու թիւը։ Այս նպատակաւ, մանրամասն հրահանգներ կը պատրաստուին, ղրկուելու համար արտասահմանի ամերիկեան հիւպատոսարաններուն։

Այս հրահանգներուն համաձայն, հիւպատոսները պիտի մերժեն ստորագրել անցագրերը ամէն անոնց, որոնց համար այն տպաւորութիւնը ունեցած են որ Ամերիկա հասնելով կրնան բեռ ըլլալ կառավարութեան։

Այս կերպով հիւպատոսները, իրենց ստացած հրահանգներուն համաձայն, քննութիւն պիտի կատարեն իրենց դիմողներուն, եւ բացառիկ պարագաներու մէջ միայն անցագիր պիտի տան։

ԸՄԲՌՈՍՏՆԵՐԸ ՉՈՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

Արեւելեան սահմանի Թուրք ըմբոստներու դպման համար, Թուրք Ազգ. Ժողովին կողմէ, հրապարակային շնորհակալութիւն եւ գովասանք եղած է բանակին, ոստիկան զօրաց սպաներուն, պաշտօնեաներուն եւ հանրապետութիւնը պաշտպանող տեղացի բնակչութեան։ Այս որոշմնագիրը ղրկուած է երկրին բոլոր կողմերը, եւ հրապարակային վայրերը պիտի փակցուի։

ԱՏՐՊԷՃԱՆԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Պաքուի մէջ ձերբակալուած են տասը անձեր, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ հետեւեալ հայ առեւտրականները.— Արշակ Առաքելոֆ, Գէորգ Պետրոսեան, Սարգիս Բարսեղօֆ, պետական պաշտօնեայ Թօփալեան, լրագրավաճառ Կարապետ։

Ասոնք կ'ամբաստանուէին թէ արծաթ դրամ հաւաքած են, եւ լուր տարածած որ արծաթ դրամը պիտի դադրի շրջաբերութենէ։ Սարգիս Բարսեղօֆի տունը խուզարկուած է եւ ձեռք անցուած 132 արծաթ րուբլի եւ 75 ցարական ոսկի րուբլի։ Միւսներուն քովէն ալ արծաթ դրամներ գտնուած են։

Ձերբակալուածները պիտի դատուին իբր հակայեղափոխական եւ ծանր պատիժներու պիտի ենթարկուին։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱԾՄԱՆ ԴԷՄ

Ֆրանսայի նախկին ելմտական նախարար եւ ծերակուտական Ժոզէֆ Քայյօ, որ Սարթի ընդհ. խորհուրդին նախագահ վերընտրուեցաւ, իր խօսած ճառին մէջ անդրադարձաւ երկրագործական տագնապին եւ ռուսական արտածումներուն, որոնք օտար դրամ հաւաքելու համար, միջազգային հրապարակի գիները նուազեցնելու նպատակով կը կատարուին։ Քննելով այս կացութեան դարմանի միջոցները, ըսաւ.

«Յաղթելու համար այս կարգի արտածումներուն, չի բաւեր միայն լաւ հիմերու վրայ դնել մաքսային դրութիւնը՝ պէտք էր Եւրոպա համերաշխի, եւ համաձայնի լաւ մտածուած եղանակ մը որդեգրելու եւ խափանելու համար տնտեսական եւ առեւտրական յարձակումները, ինչպէս նաեւ կազմակերպելու համար այնքան ընդարձակ եւ զօրեղ շուկայ մը, որ տնտեսական խռովութիւն ստեղծող ժողովուրդներն ստիպուին վար դնել իրենց զէնքերը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԵՄ

L'Eclaireur de Dieppe-ի մէջ, Նախկին երեսփոխան Անտրէ Լըպէ կը շարունակէ իր այնքան բանիմաց գրութիւնները Թուրքիոյ դէմ.

Թամօ չի մէկ մասը որ լայնօրէն պարարտացուած է, օգտած է քարոզութեան ի նպաստ Թուրք յառաջիկայ փոխառութեան։ Զախակողմեան թերթերն իսկ, որոնք բոլոր երկիրներու դիկտատորութեանց թշնամի են, գովքը կը հիւսեն Մուսթաֆա Քեմալի։ Աօ-կից գատ — ինչ որ ալ ըլլայ, կազին իր խղճին վրայ կարգ մը ոճիրներ ունի,— կը ատրփողեն պետական «երեւելի» մարդը՝ Ֆրանսացւոց գեթ-հի պէյը, — գիտա՞ք թէ ինչպէս ամէն մարդ «երեւելի» կը դառնայ։ Յայտնի կ'ըլլայ թէ այս մարդն է որ մեր արդէն այնքան վտանուած խնայողութեան հաւաքիչը պիտի ըլլայ։

Ես իմ մասիս, յստակօրէն կ'ըսեմ թէ այս նոր շահագործումը որ այնքան անիմաստ է որքան ոճրային, պէտք է գտդրի խրախուսութեան մէջ, խնդիրը կը դառնայ այս կէտին շուրջ թէ, պէ՞տք է որ շարունակենք դահերն ըլլալ կասկածելի եկեւմուտքի մը եւ մասնաւորապաշտպաններու վերջին հաշուով. վճիռը կը մնայ հանրութեան որուն պէտք է ցուցնենք մեր պատճառաբանութիւնները, որպէսզի հաստատէ թէ ո՞ւր է ողջմտութիւնը եւ անշահախնդրութիւնը։ Եթէ չարթննայ եւ եթէ կրկնէ իր սխալը իր դրամը յանձնելով նման անձնաւորութիւններու, յետագային միայն ինքզինքը պէտք է դատապարտէ։

Նախ. ի՞նչ է այդքան հիացումի արժանացած այս Մուսթաֆա Քեմալին գործը. այնքան համեստ այս մարդը՝ որ իր կենդանութեան իր արձանները կանգնել կուտայ։ Յոյներու վրայ տարած իր յաղթանակէն յետոյ, Եւրոպայի յանձնարարուած այս հերոսը հուրի եւ արիւնի մատնեց Թուրքիոյ ամէնէն բարեբեր շրջաններէն մէկը, որ այլեւս, անապատ դարձած է աքսորին եւ ջարդին հետեւանքով 1 միլիոն բնակիչներու, որոնք այդ տեղի միակ արդիւնաբեր տարրը կը կազմէին։ Զգենք որ զարմանալու բան չկայ։ Կազին կը մնայ Օսմանցիներու աւանդութեան մէջ եւ տարիներ առաջ արդէն, Լամարթին գիտել տուած էր թէ աւերը միշտ կը քալէ օսմանեան բանակներուն ետեւէն։ Նոյնը ըրաւ նաեւ Կիլիկիոյ մէջ, երբ Ֆրանսա, խարուելով վատ ներշնչումէ մը, հարծեց թէ պէտք է որ զայն անոր վերադարձնէ, փարեց Հայերը, մեր պաշտպանեալները, որոնք չջարդուելու համար՝ ստիպուած ըլլալով փախիլ երթալ, Եգիպտոսի չափ հարուստ, հրաշալի երկիր մը լքեցին եւ այդ երկիրը հետագային փարձաւ ամուլ, չնորհիւ վայրագօրէն մարդավարան նոյն համքին։ Կը հարցնեմ աղաչելով թէ ո՞ւր է կազմակերպութիւնը այս բոլորին մէջ։ Կ'երեւի Էպլիսի այս գիւահարին ոչինչ կրնայ գահագում տալ, որ հարիւրաւոր քիլոր գիւղեր եւս այրել տալու։ Ի՞նչ եղան մանուկները, ծերերն ու կիները։ Ո՛չ ոք գիտէ եւ Նորին Վսեմութեան հոգն անգամ չէ։ Շատ հաւանական է որ ըսա առփրութեան, անոնք եւս ջարդուեցան։ Ո՛չ մէկ բան արժէք ունի մարդու մը համար, որ ուրիշներուն բազմակնութիւնը կը ջնջէ, բայց պաշտօնական հանդէսներու մէջ, իր առաջքէն կը քալցնէ 7 հմայիչ կիներ, իր բարեկամու-

հիները, զորս կը ներկայացնէ իբրեւ պատերազմի այրիներ կամ պատերազմի մէջ ինկած ընկերներու աղջիկներ։ Իսկ մեր եւրոպական թերթերն ու հանդէսները կը հիանան այս մարդուն վրայ, իրողութիւնը ներկայացնելով իբր մասնաւոր վայելչութեան նշան մը։

Նոր Թուրքիոյ քաղաքական, տնտեսական ու վարչական անկումը ծանօթ է բոլոր անոնց, որոնք գտնուած են Թուրքիա եւ անձամբ կրցած են ստուգել։ Գանձարկղները պարապ են։ Թշուառութիւնը մեծ է։ Կանոնազանցումը՝ ընդհանուր։ Կարգ մը մարդոց կողմէ գովաբանուած բարեկարգումը մակերեսային եւ առկից զատ, կը կատարուի Մուսթաֆայի հետ համախորհուրդ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն Ֆրանքօ-Թուրք մերձեցման մը առաւելութիւնները։ Կը պատմեմ որ ցոյց տան եւ եթէ իրական են, առաջինը պիտի ըլլամ հրճուող։ Հիմակուհիմա սակայն, նման բան մը չեմ տեսներ ոչ անցեալին, ո՛չ ներկային մէջ եւ ոչ ալ վաղը։

Եւ այս կէտին մասին ալ, փաստերս ահա՛։

Խրիմի պատերազմէն յետոյ, երբ Ֆրանսա ինչպէս միշտ, իր ազնուական արիւնը շռայլեց ուրիշներուն համար, իսկ այս անգամ, մասնաւորաբար Թուրքիոյ օգնելու համար, պաշտպանողական եւ յարձակողական դաշնակցութիւն մը կնքուեցաւ Նափոլէոն Գ-ի եւ Սուլթան Ազիզի միջեւ։ Ասոր առաջին հետեւանքն եղաւ շարք մը թրքական փոխառութիւններ, որոնք բնականաբար, բնաւ չհատուցուեցան։ Երկրորդ՝ դաշինքին լրիւ լքումը՝ ապերախտութեան գործումով, 1870—71ին, երբ ո՛չ մէկ Թուրք զինուոր շրկուեցաւ Ֆրանսայի օգնութեան։ Պէտք է լաւ ըմբռնել թէ Թուրքին համար տրուած խօսք գոյութիւն չունի։ Թուրքը միայն ուժին կը հաւատայ։

1914ին, Թուրքօ-Ֆրանսական երկրորդ մերձեցում. Նոր փոխառութեան 750 միլիոնի, որուն առաջին վճարումը (500 միլիոն) կատարուեցաւ՝ 15 օր առաջ պատերազմի չմտնակցելու յանձնառութեամբ։ Հետեւա՞նքը։ Գերմանիայէն անմիջական գնում անհրաժեշտ զէնքերու եւ ռազմանիւթի, անոր կողքին մասնակցելու համար յարձակողական պատերազմին,—Ֆոն Տէր Կոլցի հրամանին տակ գործող գերման մարզիչներով՝ կազմակերպուած Թուրք բանակի, փակում Նեղուցներու, ինչոր արգիլեց ռուսական ծնշող գլանին գործը եւ այդ պատճառով ալ ապահովաբար, պատերազմը աւելց 4 տարի աւելի, ինչ որ Ֆրանսայի արժեց երկու միլիոն մարդկային կեանքեր եւ մօտ նոյնքան հաշմանդամներ, առանց խօսքն ընելու անհաշիւ միլիառներուն։ Իրօք, Մառնի ճակատամարտէն անմիջապէս յետոյ, գերման զօրավարներու խոստովանութեամբ իսկ, եթէ Նեղուցներն ազատ ըլլային, Գերմանիա չպիտի կրնար երկար կռուիլ։

Երրորդ մերձեցում.— Լիւկիւրիի համաձայնութիւնը։ Այդ էր որ Ֆրանսան տարաւ Լօզան ուր ըմէթ փաշա եկաւ առւն առնու ամօթալի դաշնագիրն, որով մեր երկիրը կը հրաժարէր իր ամէնէն

որինաւոր եւ անվիճելի իրաւունքներէն։

Իսկ նոր փոխառութեան հետեւանքներն ալ նոյնը պիտի ըլլան։ Ո՛չ միայն վճարում չպիտի ստանանք այլ Թուրքիա պիտի լրացնէ իր սպառազինումը, մասնակցելու համար նոր պատերազմին որուն Թուականը մօտեցած պիտի ըլլայ, ինչպէս 1914ին։

Որովհետեւ դեռ չենք մոռցած Ըմէթը. անոր առջ կը գնէն գեթհին, իբր թէ բարեկամ Ֆրանսայի։ Սակայն, գիտե՞ն թէ ով է գեթհին։ Հաւանաբար ոչ։ Մեր երկրին մէջ. շուտ կը մոռնան։

Ըսենք թէ ո՞վ է ան։

Ինքն էր որ 1914ին, առաջին նորակոչ զինուորներու մեկնումի պահուն, Թիֆլըզ Նաւուն վրայ, կը ծափահարէր Ֆրանսան. իսկ յետոյ, նոյն հակադիր Թափով, կը գտնուէր առաջին շարքին վրայ անոնց, որոնք մեր երկրին դէմ, Թուրքիոյ պատերազմի յայտարարութիւնը կը գրգռէին ու կը ստորագրէին։

Ցօդուածագիրը անդրադառնալէ յետոյ, Թուրքիոյ ներքին եւ ելմտական կացութեան, կ'եզրակացնէ.

Օտար ելմտագէտներ որոնց յանձնուած էր քննել Թուրքիոյ ելմտական վիճակը, «հաստատեցին թէ Թուրքիոյ պիւտճէն կեղծ էր, հիմնուած՝ ծախքերու պիւտճէն հետ կապակցութեան սկզբունքի վրայ, գոցելու համար այդ վերջինները՝ նոր տուրքերու միջոցաւ, մինչ արդէն ընթացիկ տուրքերը կործանարար են երկրագործութեան, առեւտուրին եւ ճարտարարուեստին համար»։

«Արդ, որեւէ երկիր չի կրնար ապրիլ եկեւմուտքով մը, որուն 2)5ը կ'երթայ միմիայն զինուորական պէտքերու իրականութեան մէջ, Թուրքիան չիկրնար այդ ծախքերը հոգալ եւ ըմէթ փաշա որ կոզին պէս վատ գուած է, գործը մասամբ կը յանձնէ գեթհիի։

«Ո՛չ, պահենք մեր դրամը կազմակերպելու համար մեր երկիրն իսկ, որ շատ պէտք ունի անոր. Նաեւ մեր գաղութները, որոնցմէ պիտի կրնայինք այնքան օգուտ քաղել, վերջապէս խելացի կերպով եւ արդիական եղանակով կազմակերպել մեր ինքնապաշտպանութիւնը»։

ԱՆՏՐԷ ԼԸՊԷ

ՌՈՒՍԻԱ

ՅՈՐԵՆ ՈՒ ՔԱՐԻՒՂ ԿԸ ՏԵՂԱՅ

Պոլիսէն կը հաղորդեն թէ ամէն օր բազմաթիւ շոգենաւեր, անգլիական իտալական, գերմանական, յունական դրօշ պարզած, կը սահին կ'անցնին կապոյտ Մարմարայէն, ճիշդ ճանճերու պէս, որոնք մեղրի կարասին կը վազեն։

Ու կը տեսնուի, որ Սեւ ծովուն մէջ ռուս նաւահանգիստներէն քարիւր ու ցորեն բարձած, կը վերադառնան լիքն ամէնին։

Յունիսին 65 000 թոնս ցորեն, գարի, հաճար ու վարսակ անցուցին Պոլսոյ նաւահանգիստէն։ Օգոստոսին՝ 354.000 թոնս։ Իսկ սեպտեմբերի երեք շաբթուան ընթացքին՝ 356 հազար թոնս։ Այս արտորին հարիւրին 96ը փոխադրուեցաւ Անգլիա։

Փոխադրուած քարիւղն ալ մեծ չափերու կը հասնի։ Յուլիսին 368 000 թոնս, օգոստոսին՝ 313 000 թոնս, սեպտեմբերի սկիզբը՝ 250.000 թոնս։

Դարձեալ, այդ երեք ամսուան ընթացքին, 206.000 թոնս ածուխ եւ մանկանէզ փոխադրուեցաւ դէպի Միացեալ Նահանգները եւ Գանատա։

Թրքական ցորենի արտածումն ալ յետաձգուեցաւ աւելի։

ԲԱԺՆՈՒԱԾ ԱՐՏԵՐ

Եղեռնաշունչ մրրիկ մըն է անցած մեր արտերուն վրայէն ու փճացուցած մեր բովանդակ հունձքը տարափաստակ, զոր կ'ողբանք տակաւին։ Արիւնահոս հեղեղ մըն է ողողած ամէն ճակատի վրայ մեր բեղուն անդաստանները եւ անոնցմէ մեծատարած զանգուած մը քշած ու անվերադարձ կորստեան մը վիհը թափած։ Հիմա, մնացածը ափ մը հող է, զոր տարագիր ահռելի մը ուսամբարձ փոխադրած է այլուրին ափերը, վերամշակութեան համար։ Եւ սակայն հողի այդ պզտիկ չերտն իսկ բաժան բաժան եղաւ՝ պատահական ձեռքերու մէջ, անճանաչ ըլլալու աստիճան այլայլուած ցանքով մը իր ճակատագիրը կ'ողբայ։

Ու ինչ մնղակ ճակատագիր... Հասնողը ափ մը հունտ, առատուն կանուխ ելլողը պատառ մը ջուր թափած՝ կը հերկեն, կը ցանեն, կը քաղեն, չնայած ցորենին ու գարիին, վարսակին ու հաճարին, անգամ՝ փուշին ու տատասկին։ Չկայ միութեան գիծ մը անոնց մէջ. չկայ նոյնատիպ աշխատանք, անգամ միօրինակ սերմեր եւ ընտրանի լծկան ու մշակ։ Ու այդ չերտացուած տարածութեան վրայ՝ արեւը երբեմն ծագած կ'ըլլայ արեւելքէն, երբեմն արեւմուտքէն, շատ անգամ ալ՝ մութ եւ կասկածելի հորիզոններէն։

Պատկերին տխուր շրջանակը դեռ կարելի է ընդլայնել ու ընդհանրացնել, պատշաճեցնելու համար զայն, կրթական գետնի վրայ՝ մեր բաժնուած արտերուն, որոնք որքան ողբալի նո՛յնքան անտեսուած, որչափ արգահատելի, այնչա՛փ աղճատուած գիծ մը կը պարզեն ըլլա՛յ հոս, ըլլայ ամէն տեղ, ուր որ տարագիր սերունդը հայ վարժարաններու է ծնունդ առած։

Պատկերը ընդհանուր է, ո՛չ թէ մասնաւոր։ Բայց կ'ուզե՞ք անկէ պզտիկ մաս մը վեր առնել ու արդէս հայելի ձեր դէմը բռնած՝ կարդալ բովանդակ ողբերգութիւնը անոր մէջ։ Կարդացէ՛ք ուրեմն, Գ. Արօեանի զեկուցումը «Մարսէյլի վարժարանները», «Յառաջ»ի 1363րդ թիւին մէջ, ուր բաժնուած արտերուն պատկերացումը եղած է շատ մօտէն, իրական գոյներով։ Անիկա ըլլալով անօրէն ու նուիրուած մշակ մը կրթական՝ կը յառաջանայ այս ցաւոտ գետնին վրայ, մատները ճիշդ վէրքին վրայ դրած ու աչքերը փրկութեան միակ կէտի մը յառած։

Սա պահուս մտադրութիւն չունիմ աւելորդ անգամ մըն ալ վէրքը քիչ մը աւելի խորացնելու եւ արիւնելու։ Եւ սակայն կը տարուիմ մատնանշուած փրկութեան համբան քիչ մը աւելի ընդլայնել ու խորացնել եւ Ազգ. իշխանութեան սեփականացնել, խանդրհատմիտ առաջարկութիւններով առաջնորդուած։

Ճիշդ է։ Այսօր Մարսէյլի Ազգ. Առաջնորդարանը կը համրէ իր մէջ 16 նորակազմ թեմեր ուր գոյութիւն ունին եօթնեակ մը մասնաւոր-մանկապարտէզներ, մօտ հազարի չափ երկսեռ աշակերտութիւնով ու եկեղեցասէր ժողովուրդով։ Բայց բոլորն ալ չերտաւորուած, անկապ ու թոյլ փոխ-յարաբերութիւնով մը միացած են կեդրոնին։

Եկեղեցական, վարչական, տնտեսական եւ կրթական մարզերու մէջ, Ազգ. Առաջնորդարանի հեղինակութիւնը կարկանուած, տեղեր ալ կան, ուր փրթած ջուանի մը նման է։ Անոնց մէջ ամէնէն ամուր չուանով կապուածը, թերեւս եկեղեցական մասն է. որով կարելի եղած է նորաշէն մատուռները նորընծայ քահանաներով օժտել ու զանոնք իրենց հոգեւոր պետին իշխանութեանը ենթարկել։ Բայց կարեւորը մամուլ ու պատարագը չէ ո՛չ ալ մատաղներն ու բանկալը։ Էականը՝ այս բաժնուած արտերուն մէջ մշակուած

կրթական հունձքն է, որուն ոբակը մեզ որ հաւաքատական ըլլալէ հեռու է ազգային, առողջ, միացեալ դաստիարակութեան մը պահանջներուն։

Ճիշդ է որ կայ հոգաբարձութիւն եւ կամ թաղականութիւն այս կրթական ցանուցիր յարկերուն վերեւ։ Բայց կա՞յ Ազգ. Կեդր. իշխանութենէն մշակուած, պարտադիր կրթական ծրագիր մը անոնց ձեռքին տակ։ Եթէ կայ, ո՞վ է գերագոյն վերահսկիչ կրթական մարմինը անոնց վերեւ։ Ուսուցիչները ո՞վ է ընտրած, ունի՞ն անոնք ուսուցչական ձեռնհասութեան վկայագիր։ Դրսէ կը գնեմ որ, մեր ազգային սահմանադրութեան նախատեսած այս պայմաններէն եւ ո՛չ մին գոյութիւն ունի այս նորակազմ թեմերուն մէջ, ուր զործածուած միջոցները «պաշտպանութիւնը չէյլեր» են, ինչպէս Գ. Արօյեան, շատ գունագեղ եւ իրական պատկերով մը փորձած է վերհանել զանոնք։

Կրթական այս բաժնուած անուններ միացնելու, զանոնք մէկ ձեռքով հերկելու մշակելու եւ ցանելու համար, առաջին պայմաններէն մին՝ զանոնք վարչականօրէն Ազգ. Կեդր. իշխանութեան ենթարկել է։ Անշուշտ, նման ենթարկում մը կրնայ ըլլալ բարոյապէս ու նիւթապէս։ Բաւական չէ դիմացինէն պահանջել որ անպայման իրեն ենթարկուի, այս վերջինն ալ իր կարգին պարտականութիւններ ունի հանդէպ դիմացինին։ Եթէ Ազգ. Առաջնորդարանը ի վիճակի չէ առայժմ անոնց նիւթապէս օգնելու որ իր հեղինակութիւնը ճանչնան դրական գետնի մը վրայ, գէթ կրնայ միա՛ բարոյական մարզի մէջ, անոնց առաջնորդ ըլլալ ու գիտութիւններ տալ։

Ուրե՞մն...

Մարմին տալ Կեդր. Ուսումնական Խորհուրդի մը, որ ամբողջ շրջանին կրթական պատասխանատուութիւնը առնէ իր վրայ։

1.— Կրթական ծրագիր մը մշակելով եւ անոր գործադրութիւնը պարտաւորիչ ընելով։

2.— Ուսուցիչները քննութեան բովէ մը անցընելով, ուսուցչական ձեռնհասութեան վկայական չունեցողներուն արգիլել որեւէ պաշտօնավարութիւն հայ վարժարաններէն ներս։ Իսկ ձեռնհասներուն վկայականներ տալ իր կողմէն։

3.— Եթէ երբեք Ուսումնական Խորհուրդը չիկրնար շրջաններու վարժարաններուն մօտէն հսկել, իր շաբաթական ու ամսական այցելութիւններովը, իր կողմէն կարգել կրթական շրջուն քննիչ պաշտօնեայ մը լայն իրաւասութիւններով։

4.— Դպրոցներու ելեւմտական մասը յանձնել թաղականութեան կամ հոգաբարձութեան, իսկ կրթականը՝ միմիայն Ուսումն. Խորհուրդին։

Ու դեռ առոնք չեն բոլոր փնտռուած միջոցները։ Ես միայն ուրուագիծով մը բաւականացայ։ Աւելին եւ օգտակարագոյնը կայ ու կը մնայ անդին, միշտ պատրաստ ու զիւրին, հերիք է որ կեդրոնն ու թեմերը զուտ ազգային կրթասէր զգացումներով տոգորուած՝ անկեղծօրէն ձեռք կարկառեն իրարու։

Մեղք է, փրկենք աղիտաբեր ճակատագիրը մեր բաժնուած կրթական արտերուն։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՄԻՇՏ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ

Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ Մուքատապատի (Ծիւսիսարեւմտեան Նահանգ) Հնդիկ ազգայնականներուն վրայ, երբ քաղաքապետարանին մէջ, կը փորձէին խափանել տեղին իսլամներու խորհուրդին ընտրութիւնը, պատռելով քուէները։

Ցուցարարները մերժեցին հպատակիլ ոստիկանութեան կրկնակի ազդարարութիւններուն ցրուելու համար. ատոր վրայ, ոստիկանները զէնքի դիմեցին եւ բազմաթիւ ծերբակալումներ կատարուեցան, 46 անձեր ծանօրէն վիրաւոր՝ հիւանդանոց տարուեցան։ Ոստիկաններէն եւս բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Դ.— ԱՌԱՋԱՑ ԴԵՐԸ

...իրենց նիւթական եւ ... չանան, այդ ... սիրոյն, անխոնջ կ'աշ... համաձայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ...

Հ. Մ. Ը. Մ. դեռ շատ գործ ունի ընելիք, դեռ հազարներով ... կան իր շարքերէն ... որոնց վրայ ... պէտք ... Թեւերը ...

... արտին մէջ յարգանքի ... մը գտնուի սոյն Միութեան հանդէպ, ամէն հայ ... անոր գործունէութեան, եւ հարկ եղած պարագային ... բերէ իր թելադրութիւնները:

Բ.— Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջդիմութեան կարեւորագոյն ազդակներէն մին է սեփական մարզադաշտի մը խնդիրը: Պոլսոյ մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան թուականներուն ամէն մասնաճիւղ գէշ աղէկ դաշտ մը ... ցուած էր: Միւս սրտապնդիչ էր տեսնել անդամներու ... անձնուիրութիւնը երբ ամէն ... դպրոցին կամ գործին վերադարձին, ու կիրակի ամբողջ օրը, ամէն ոք կը զբաղէր իր մարզադաշտին յարդարումով:

Ոմանք կը փորէին, ուրիշներ շրջափակը կը շինէին, մին Հ. Մ. Ը. Մ. կը գրէր դրան վրայ, մէկ քանին գոյքերը պահելու համար հիւղակ մը կը սարքէին փայտի կտորուանքով, իսկ ուրիշներ ճշմարիտ պարտիզպաններու պէս ծաղիկներով կը զարդարէին իրենց սիրելի վայրը:

Եւ երբ մութը կը կոխէր, ամէն ոք ցաւով կը բաժնուէր մարզադաշտէն, ուղղակի տուն երթալով, հանգստանալու համար:

Կը տեսնենք թէ սոյն երկու դրութիւններուն մէջ չեն կրնար ապրիլ ոչ օրհարանի կեանք, ոչ ոգելից ըմպելիի գործածութիւն, ոչ պարասրահ, կամ ասոնց նմանօրինակ սովորութիւններ:

Սակայն օտար քաղաքներու մէջ շատ աւելի դժուարացած է մարզադաշտ մը ապահովելը, քանի որ բոլոր տեղական Միութիւնները արդէն ձեռք ձգած են դաշտերը, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները ստիպուած են մեծ ծախքի տակ մտնել մարզադաշտ մը վարձելու համար, հակառակ պարագային ուրիշ Միութիւններէ պատառ մը դաշտ մուրալու հարկին տակ գտնուելով:

Եւ օտար միութիւններ շատ անգամ կը տրամադրեն իրենց դաշտը, պարզապէս մեր արժէքաւոր երիտասարդները իրենց քաշելու համար, այնպէս որ Հ. Մ. Ը. Մ. նոր վտանգի մը առջեւ կը գտնուի, այն է օրէ օր տեսնել իր լաւագոյն մարզիկներուն օտար խումբերու շլացուցիչ առաջարկներուն անդի ապլը: Եւ անոնցմէ մին կ'ըսէր օր մը սրտի ճշմարիտ պոռթկումով մը: «Ա՜խ, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ. դաշտ մը ունենար...»

Եւ այս կէտը շատ կենսական է: Հայ Մարմնակրթական միութիւնն է որ պիտի սատարէ հայ ազգին ապագային, և սակայն սեփական մարզադաշտն է որ պիտի փրկէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապագան:

Այս մասին քանի մը օգտակար եւ շահաբեր թելադրութիւններ յաջորդով:

Բ. ԺՊՏՈՒՆԻ

ԼԻՈՆԻ ԿԱԹ. ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Կաթողիկոսական յառաջիկայ ընտրութեան մասնակցելու համար, Սեպտ. 26 Ուրբաթ իրիկուն Լիոնի Ս. Աստուածածնայ մատրան մէջ խառն ժողով գումարուելով, Նախապէս Լիոնի եւ շրջակայ հայ Թեմերու առաջնորդ ընտրուած Գէորգ Արք. Ասլանեան եւ Գաւառ. Խորհրդոյ ատենապետ Պ. Սերովբէ Փափազեան, կաթողիկոսական պատգամաւոր ընտրուեցան:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐ ԿՌԻՒՈՎ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

15 ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐ
95 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐ

Երկու շաբաթէ ի վեր բուռն պայքար կը մղուէր Պէլվիլի համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ, Թաղապետական խորհրդականի մը ընտրութեան առթիւ, որ պիտի կատարուէր կիրակի օր: Ընտրութիւնը շատ համեմատական. բայց ցանկին գլուխը կը մնար համայնավար թեկնածուն Թորէզ՝ 4256 ձայնով՝ ընդդէմ ընկերվարական թեկնածուին՝ 3673 ձայնի:

Քուէարկութեան արդիւնքը հազիւ յայտնուած, համայնավարներն արդէն իրենք զիրենք յաղթական նկատելով, հաւաքուեցան իրենց թեկնածուին շուրջ, ու թափօր կազմած, միջազգային քայլերգը երգելով, սկսան յառաջանալ Ավընիւ Կոմպէթթայի ուղղութեամբ, ուր սակայն բախեցան ոստիկանական պահակի մը: Ու կռիւն սկսաւ: Համայնավարներն ոտքի ու ձեռքի հարուածներով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ ու շղթան ճեղքելով՝ շարունակեցին իրենց ճամբու ցոյցերը, մինչեւ հասան Պէլվիլի փողոցը, ուր այս անգամ, հանդիպեցան աւելի ուժեղ ոստիկանական շղթայի մը, որ հրահանգ ունէր արգիլելու ցոյցը: Ոստիկանապետը փորձեց խաղաղութեամբ ցրուել ցուցարարները, բայց ի զուր: Ընտրական այս յեղափոխականները արդէն դիրք բռներ էին քովինոր սրճարան մը, ուրկէ աթոռներով, շիշերով ու գաւաթներով, ընդունելութիւն մը կատարեցին յարձակողներուն: Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ օգնական ուժեր ուզել, որոնք երբ հասան, խուժեցին սրճարան, եւ աթոռները գործածելով իբրեւ վահան, բուռն կռիւ մը բռնուեցան համայնավարներուն հետ, աթոռի, շիշի, դանակի եւ գաւաթի հարուածներով:

Համայնավարները հետզհետէ տկարացած, պարտուեցան գետնայարկ: Ի վերջոյ, ոստիկանները տիրապետեցին կացութեան, 19 վիրաւորներ ալէ յետոյ, որոնցմէ մէկ քանին ծանր: Ձերբակալուեցան 95 համայնավարներ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԸՆԿՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ»

Փաշալուի դատարանին մէջ սեպտեմբերի սկիզբը տեղի ունեցաւ տարօրինակ դատավարութիւն մը «ցուցադրական ձեւով»: Ամբաստանեալներն էին խումբ մը գիւղացիներ, այր կամ կին, որոնք, «Խորհ. Հայաստան»ի վկայութեան համաձայն, խարխափական ընկերութիւն մը կազմած էին եւ իբրեւ խոհական լուսաւորներ՝ գետին կ'իյնային, զանազան բաներ կը զառանցէին: Բժշկական մարմինը, քննելէ յետոյ ամբաստանեալները, հաստատեց որ կեղծարարներ են, երբեք լուսաւորութեան նշան ցոյց չեն տար, հետեւաբար... սեփականատէր գիւղացիներն են, որ սարքած են այս խաղը: Դատավարութիւնը տեւեց երկու օր եւ հաստատեց որ ամբաստանեալները «ընկնաւորական այս շարժումը» կազմակերպելով. վանքերու կամ իրենց տուներուն մէջ խմբովին յանկարծակի գետին իյնալով, իրենց զառանցանքի պահուն, սուրբերուն անունով զանազան խօսքեր կ'արտասանէին խորհրդային իշխանութեան դէմ, վարկաբեկելու համար զայն, կամ զանազան գուշակութիւններ կը կատարէին՝ ըսելով թէ կարկուտ պիտի տեղայ, սով ու երաշտ պիտի ըլլայ, պատերազմ պիտի ծագի, այսպէսով խուճապ կը պատճառէին ժողովուրդին մէջ: Սուտ սուտ գետին իյնալով, մատաղ մորթելու հրաման կուտային գիւղացիներուն, միշտ սուրբերուն անունով («Խորհ. Հայաստան» կ'ըսէ թէ «ազգերուն հրամանով»): Եւ այսպէս գիւղացիները դաշտային գործով զբաղելու տեղ, իրենց ոչխարները կը մորթէին:

Բայց «ընկնաւոր»ները, որոնք գործի ձեռնարկած էին անցեալ յունուարին, ոչ միայն «պրովոկացիոն» լուրեր կը տարածէին խորհրդային իշխանութեան դէմ կամ սուրբերուն համար ոչխար մորթելու կը հրաւիրէին գիւղացիները, այլ նաեւ կը գոհացնէին իրենց ...սեռական կիրքերը, (այս վերջին ամբաստանութիւնն ալ պաշտօնական խորհրդային իշխանութեան «պրովոկացիոն»):

Դատարանը մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտեց 4 հոգի (այր), իսկ 2 կին՝ երկու տարի բանտարկութեան, 2 ուրիշ կին՝ տուգանքի:

ՇԱԽՄԱՏ

Ճատրակը (շախմատ) շատոնց տարածուած է ինչպէս Ռուսիոյ, նոյնպէս Հայաստանի մէջ: Միակ մարզանքն է, որուն մասին կը խօսուի Հայաստանի թերթերուն մէջ: Անշուշտ իբրեւ... յեղափոխական խաղ:

Ապարանի, Գորալագեաղի եւ կարգ մը շրջաններու գիւղերուն մէջ մարզիկ այնքան շատ կը խաղան, որ Գորալագեաղի գիւղացիներէն մէկը արդէն մասնագէտ դարձած, կը յայտարարէ որ գրաւ կը դնէ իր ամբողջ հարստութիւնը թէ երբ Երեւան երթայ, ջարդուփշուր կ'ընէ տեղւոյն ամենալաւ խաղացողները (Խորհրդ. Հայաստան 14 Սեպտ.):

Եւ սակայն նոյն թերթին մասնագէտը. «շախմատի քննադատը», կ'ըսէ թէ Ապարանի Բըլխեր գիւղին մասնագէտները գաղափար չունին «կողմնակուկի» (en passant) մասին, ոչ ալ «տեղափոխութեան» (ռոկիրովկա) մասին: Կը նշանակէ թէ, կ'ըսէ, նորագոյն ճատրակին մասին տեղեկութիւն չունէին, քանի որ «տեղափոխութիւնը» եւ «կողմնացուկը» ճատրակի մէջ մտած են 16րդ դարուն, Եւրոպայի մէջ: Ապարանի մասնագէտները անշուշտ խաղը սորված են սերունդէ սերունդ, որդւոց որդի իրենց պապերէն, որոնք խաղը բերած են Թուրքիայէն:

Ճատրակի պատմութիւնը ցոյց կուտայ, որ խաղը Արաբները տարածեցին նախ Ասիոյ, յետոյ Եւրոպայի մէջ: Լէնկթիմուր, Թուրքերուն Պայազիտ սուլթանին դէմ տարած յաղթանակին (1402) յիշատակին, իր զաւկին տուաւ Շահ Ռոխ անունը որ այժմ կը տրուի «նաւակին»: Այդ անունէն կը ծագի «Ռոշա, Ռոկիրովկա» անունները: Ապարանի մասնագէտները նաւակին տակաւին «ռոխ» կամ «ըրխ» կ'ըսեն: Փիղը կ'անուանեն պարսկական հնչումով՝ Թագուհին՝ «Ֆարզ», որ ռուսերէն «Ֆէրզ», սանսկրիտ «Ֆէրանս» բառէն, որ կը նշանակէ «վէզիր» կամ հրամանատար:

Ցինուորը՝ «փիան», պարսկերէն «փիադա» (հետեւակ) բառէն: Այսպէս կարելի է հետեւցնել թէ հայկական գիւղերուն մէջ ճատրակը փոխադրուած է Արեւելքէն, Արաբիայէն, (Թուրքմէններու կամ Պարսիկներու կողմէ) եւ ոչ թէ Եւրոպայէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 25 Սեպտ.— Կարգ մը երիտասարդներ, գեղեցիկ գաղափարը յղացած են տեղւոյս մէջ եւս կազմելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը ու բոլոր անոնց որ կը փափաքին իրենց պարապոյ ժամերը նուիրել մարզական ու մարմնակրթական առողջ հաճոյքներու կոչ կ'ուղղեն որ միանան իրենց, հաւաքական աւելի արդիւնաւէտ գործունէութեան նուիրուելու համար:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը արդէն կազմուած է եւ յառաջիկայ կիրակի հոկտ. 5ին, նոր անդամներու արձանագրութիւնները պիտի կատարուին, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին «Ընկերվարականներու սրճարանին» մէջ:

Լիայոյս ենք որ Ռոմանի երիտասարդները պիտի փութան նոյն օրը արձանագրուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ մասնաճիւղին մէջ:

Ց. Մ.

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 28 Սեպտ.— Օգոստոս 23ի շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Երրորդ Թաղապետարանի Հքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Նուպար-Խանի Երկսեռ Հայրենակցական Միութեան բացման հանդէսը: Հանդէսը բացուեցաւ «Փամփորոտան»ով, որ երգուեցաւ Նուպար-Խանի նորակազմ երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Երանոս Գըրըքճեանի:

Օրուան նախագահին Պ. Մանուկ Դ. Մանուկեանի բացման խօսքէն վերջ, տեղի ունեցան արտասանութիւններ, երգեր, մեներգներ, եւայլն:

Մեներգեցին Պ. Ե. Գըրըքճեան «Հայաստան եւ Նոր Օրօր»ը, Օր. Զարմուհի Մանուկեան «Պարգիր Աղբիւր»ը եւ Օր. Հռիփսիմէ Գաբրիէլեան «Բարին եկաքը»:

Արտասանեցին Պ. Պ. Գաբրիէլ եւ Պարոյր Սինապեան եղբայրներ, Պողոս Ճէպէճեան, Սեդրակ Հաճի Պօղոսեան, Նուպար Մանուկեան, Յակոբ Արէլեան, Յակոբ Պալտասարեան, Յակոբ Փափազեան եւ Գուրգէն Մանուկեան:

Յաջողութեամբ երգեցին՝ Օր. Նունուֆար Պալտասարեան՝ Պ. Գաբրիէլ Սինապեանի հետ եւ Օր. Հռիփսիմէ Գաբրիէլեան Պ. Մանուկեանի հետ:

Միջնարարին, ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ Հքեղ ժամացոյց մը, որ կարճ ժամանակի մը մէջ կոկիկ գումար մը ապահովեց: Ժամացոյցը շահեցաւ փոքրիկն Սիրվարդ Կիւլպենկեան, որ կրկին նուիրեց Հայր. Միութեան:

Հանդէսը փակուեցաւ 4 տարեկան փոքրիկն Բ. Քիւրքճեանի նուագածութեամբ իր հօրը ընկերակցութեամբ նուագած կտորներով:

ԵՐԳԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բարով Գօգօն կանայ կար... կայի, ամէն բանս կը ... կը պատասխանէ Գիրը ... մերես:

Նշանաւոր Հասօն Թաղա պը... օրերը կը հասրէ:

Աղջիկներուն աչքերը կրակ ... կորեր ու գեղին բոլոր ջահել ... ները ձիւնի պէս կը հալին ... կրակէ նայուածքներուն մէջ:

Այդ օրերուն՝ Ղարիպ Ոսկան մեռաւ: Եւ անոնք՝ որ երեկ ... շան մը պէս կը հալածէին ... քը, անոնք՝ որ թուք ու հայ... ոնք կը շպրտէին իր երեսին, անոնք՝ որ ծաղր ու ծանակի ա... եան էին դարձուցած այդ ... նակեաց սատարականն ու իր ... քերը, անոնք՝ որ Ոսկանին ... նիքը սովամահ ըրին եւ ա... անոնք՝ որ քանիցս բանտի ու զնտանի չարչարանքներուն մատնած էին զինքը, թափօր մը կազմած, ծաղկեփունջերով եւ մեռելական շարականներով քալեցին գիւղի դագաղին ետեւէն:

Երկու յաղթանդամ երիտասարդներ, արքայական թիկնապահներու պարծենկոտութեամբ քալեցին դագաղին կողերէն:

Ամբողջ ծունկի եկաւ թարմ հողաթումբին առջեւ:

Երեք գեղանի կիներ գողտրիկ սորէն արտասուեցին յոյկան ուռիներու տակ: Հռետոր մը, կէս ժամէ աւելի փառաբանեց Ղարիպի կեանքն ու գործերը:

Եւ սակայն անյայտ մնացին անոր ծննդավայրի անունն ու մականունը...

«Ղարիպ Ոսկանը մեռաւ եւ ամբողջ պարտուեցաւ», այսպէս վերջացաւ հռետորի դամբանականը:

Երբ յուղարկաւորները գլխիկոր ու լուրկ կ'անցնէին ժամուն հրապարակէն, գունագեղ զգեստներու մէջ պարուրուած բազմութիւն մը, արեւելեան դանդաղութեամբ ծանր ու միօրինակ կը դառնար «Կոմանը գեօվանդի» շուրջպարը:

Մուսոյի աղջիկ Վառօն հասաւ իր մուրազին: Գիւլիզարը ջուխտ ձեռքերը ետեւ դրաւ ու եօթն օր ու գիշեր պարեց: Ամօն իր փամփուշտներուն կէսէն աւելին պարպեց: Նշանաւոր Հասօն հօրն ամէնէն պարարտ ոչխարները մորթեց: Գզիր Վարդօն թաղէ թաղ ու դուռնէ դուռ վազեց:

Ցէր գեղին թօթուեց իր շալվարին թառած գերեզմանաճամբի փոշիները, քիչ առաջ արցունքոտ աչքերը մէկէն բոցավառուեցան եւ անօրինակ հրճուանք մը այրեց անոր այտերը:

Իւէս Մէօն օրհնեց Գօգօն ու Վառօն եւ յաջորդ կիրակին իսկ, իր կամքը գրել տուաւ:

Գիւլիզարը գիշերանց փախաւ Ամօյի հետ:

Ջէլալի Քիւրտերը Եզիտիներու նախիրը յափշտակեցին ու ժողովուրդը Ղարիպ Ոսկանի կորուստը մոռցաւ:

Մօսիսէն մինչեւ Սիփան, դաշտերը նորէն կանչցան, գեղերու աղջիկներ տխուր, արտասուագրիրները իջան, կամեցող կիներ գիր կապ ըրին ու եօթն ամիս Գօգօն Վառօյի կուսութիւնը չկրցաւ առնել:

Աղջկատէրերը Մուսոյի կնկան նախանձեցին, ու բոլորը սէւոր Վառօյին անիծեցին.

— Հողը իր պոյ-պուսաթին, իմ հօր գլխան հազար հատ ինծի պէս պոռ ծառայ կայ, օրն ի բուն կը կրէներ Արդնկացու Թոռը:

— Խուփը գլորուէ գտաւ պուտուկը, Գօգօն ու Վառօն իրար կ'արժէն, գեղին սուփ-բակեան ծաղրանքներէն մէկն էր:

Անթապցոց Վարսիկը լուռ էր, իսկ անոր մայր Զառօն նոյնը ... գէն գայլի մորթի կարէ թիլիմ մը պատրաստեց ու նորապսակներու բարձին մէջ կարեց:

— Ցիւշմանի գնդակին հանդիպիս Գօգօ', երեսն ի վեր պառակ օր մը Արրօյենց խուռիկը, ու շա՜տ իրիկուններ խորհուրդի նստան գեղին շար կնիկներ Գօգօն Վառօյէն զատելու համար:

Երգղումի ջանփաշէն ու տալոսէն կարուած գդալները դեռ չհինցած, Վառօն հագաւ չիթ ֆըստանը ու առն միւս հարսներու հետ լեռը ելաւ, ոչխարները խուրգելու:

Այդ իրիկուն Ցէր գեղին կարդաց Գօգոյի առաջին նամակը:

Իմ անուշ ախպէր խնէօ',

Ի Քաղաքն Ստամպօլ

Ստամպօլի քաղաքը, մեր գեղին պէս փոքրիկ տեղ մը չէ, երկնից աստղերուն հաշիւը կայ եւ քաղքի ճրագներուն հեսապը չկայ:

Ադամորդին տուն ու նամուսը կորսնցուցեր է:

Կնքահայր, սանահայր չկայ, սանը քաւորին, քաւորը սանին աչք կը դնեն: Ցերակերները կօշիկ կօշիկի մէջ կը հագնին: Հարսները երես բաց պապի կը կայնին: Հացը դանակով կը կտրեն, հացի փշուրները աղբի մէջ կը լցնեն:

Քո կարօտը գիս տարատամահ ըրաւ: Շատ բարեւ քաւոր Մըխոյին, քաւոր կնկան, Ցէր գեղի կին, Ամօյի մօր, Մարիամ պաճիին, Սողիկենց Գիրգորին, Խալթենց Աստուրին, Պօտուրենց Նախոյին, Սօլէմար Խաչոյին, Պէքչի Սիմոնին, Նունուֆար Խաթունին, Ծծմէր Ամոյին, Դուռոգրկիդ, բարեկամներուն, խնամիներուն, մեծին ու փոքրին:

(6) ԱԶԳԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Brébant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ, 146-148 Ave. de Chartreux առնել՝ թիւ 41, 48 եւ 53 հանրակառքերը
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Լ. ԳԵԻՈՆԵԱՆ եւ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Զինուորական փանֆառ, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւն.։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը Նախագահէ ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ կը մասնակցի Տէսինի «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. Մելքոնեանի։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։
Մուտքը ազատ է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՐԻԻ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ. Ave. du Président Faure (սինէմա յուսայեալի կից).
կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

կազմակերպած դասախօսութիւնը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։
կը խօսի ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ նիւթ ունենալով
ֆիւրտ ազատագրական պայքարը
եւ անոր քաղաքական նշանակութիւնը
կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ - ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ.— 5 Հոկտեմբեր կիր. ցերեկ ժամը 2.30ին Պ. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» թատերասրահը։
կը ներկայացուի՝ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ կամ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ
կը մասնակցի մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուտիայի խումբը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եռզ. եւ Շրջ. Հայր. Միութեան Անիէռի մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս. Թաղապետական սրահներուն մէջ, Բիւ տէ Հալ, Պուա Քոլոնպ։ Առաջին անգամ ըլլալով եւ մեծ պատրաստութեամբ Արօվեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝
ՓԱՌՆԱՐԲԱՍԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ
(Քօմէտի երեք արար)
կը մասնակցին Տիկ. Պետիկ, Պ. Գազանճեան եւ Սմսարեան
Բանախօսութիւն, նուագ եւ արտասանութիւն
կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը
Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի ծիւանդ երիտասարդի մը։ Ընտիր ծազ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։
Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք
ԾԱՆՕԹ.— Այն հայրենակիցները որոնք օգոստոս 16ին տոմսեր գնած էին, անոնց մուտքը ապահովուած է։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դպրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, 4 հոկտ. երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ, ներկայանալ անդամատետրներով։

ՎԱԼԱՆՍԻ «Բարգէն Սիւնի» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ բժ. Շ. Այվազեան Առողջապահութեան հարցը եւ առողջութեան... ցնորքը» նիւթին մասին։
Մէկ ժամ սինէմա։

ԼԻՈՆԻ Բալոսի եւ Յար. գիւղերու օգ. մարմինը համաքաղաքական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անգամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները 3 հոկտ. 1930 ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին (281, cours Lafayette, Lyon,

Կ'ՈՒԶՈՒԻ աշկերտ մը ապարանի մէջ աշխատելու համար, լաւ պայմաններ, դիմել՝ Տպարան Nersés, 65 rue Pascal:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարապետեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris (6e)

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ. Հոկտեմբերի մէջ կը բանայ 1) Ցերեկուան դասընթացք մը, Ֆրանսերէնի գործնական 15 ժամերով՝ շաբթուան մէջ, 40 դասախօսութիւններ եւ Փարիզի մէջ եւ շրջաններու 10 դասախօսական պտոյտներ, գին ամիսը 100 ֆրանք։ 2) Գիշերային դասեր, շաբթուան բոլոր իրիկունները։ Բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։ Զորեքշաբթիի դասերը յատկացուած են առեւտրական ֆրանսերէնի ուսուցման։ Գին՝ ամիսը 100 ֆրանք, հինգ ամիսը 350 ֆրանք։ Տեղեկութեանց համար դիմել տնօրէնին Robert Dupouey, 101 Bld. Raspail, Paris (6e).

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութիւններու
11 Հոկտ. Շբ. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St-Germain
կը Նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին մանրամասնութիւնք յաջորդաբար

"ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ,,
ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՈՐԾԻ ՏԷՐԵՐՈՒՆ

Յառաջիկայ Նոր Տարիէն լոյս պիտի ընծայենք հասցէագիրք մը, «Ամէնուն հասցէն» անունով, հայկական մանրանկար «Պոթէն» մը, ուր պիտի տանք Ֆրանսա բնակող Հայերու հասցէները, ինչպէս նաեւ Հայերուն համար օգտակար օտար հասցէները։ Կը խնդրուի ուրեմն որ, ֆրանսաբնակ ամէն հայ մեզի հաղորդէ, նամակով մը, իր անունը, մականունը, գործը կամ արհեստը եւ ամբողջական հասցէն (փողոցին թիւը եւ անունը, քաղաքը եւ նահանգը, ինչպէս նաեւ հեռաձայնի թիւը եթէ ունի), բոլորը գրուած որոշ ու յստակ։ Այս անունները ու հասցէները պիտի հրատարակուին առանց ոեւէ փոխարինութեան, ձրիօրէն։

Անկէ զատ, այս գիրքին մէջ ծանուցում տալ փափաքող գործի տէր Հայերէն կը խնդրուի անյապաղ մեզի դիմել, ուղեւով մեր ծանուցման սակագինը։ Պէտք է հասցէները ու ծանուցումները մեզի հասնին մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը։

Դիմել ծետեւեալ հասցէին.— Librairie «Arpi», L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20)։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ, դպրոցական վերամուտի առթիւ, նպաստաւոր պայմաններով ֆրանսերէն ամէն տեսակ դասագիրքեր կը հայթայթէ հայ աշակերտներուն։

Գրատան մէջ կան Larousseի, Hachetteի, A. Colinի, A. Michelի եւ ֆրանսական բոլոր մեծ տուներու հրատարակութեանց ճոխ մթերք մը։

Լոյս տեսաւ Larousseի 1931ի բառարանը, գին 34 ֆրանք։ Մասնաւճարներով կը հայթայթենք Լարուսի բոլոր հրատարակութիւնները (Larousse du XXe siècle, Larousse Médical, Commercial, Universel եւայլն։

Պահանջուած ամէն գիրք կը հայթայթենք անմիջապէս։

Գաւառի եւ արտասահմանի դպրոցներն ալ կրնան դիմել մեզ Librairie H. Samuel, 51 Rue Monsieur le-Prince, Paris (5). Tél. Danton 88-65, Métro Odéon.

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ ծաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու առմարակալութիւն փոքր ամսավճարով։
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի գործողութիւնները։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապիկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք։

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CABINET DU RHONE

Lyon — 56, Rue Centrale, 56 — Lyon
R. C. Lyon A. 82,430 (près Place des Jacobins), Tél. Franklin 04-84
Տէր եւ Տնօրէն Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՈՐԴԻ

Կարող փաստաբաններու գործակցութեամբ կը ստանձնենք ամէն կարգի դատեր, բոլոր դատարաններու առջեւ։ Արագ եւ մատչելի պայմաններով կը հայթայթուի Ֆրանսա մտնելու հրամանագիրը, կը կատարուի քաղ. ամուսնութեանց, նաթիւրալիզասիոնի, ամուսնալուծման, պասպորի եւ բոլոր հիւպատոսարաններու մօտ՝ վիզէի, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման գործողութիւններ։ Զանազան լեզուներով թարգմանութիւններ եւ խմբագրութիւններ։ Կանխիկ եւ մասնավճարներով կը հայթայթուի հող, բնակարան, եւ ամէն գործի յարմար վաճառատուններ։ Նպաստաւոր պայմաններով կը ստանձնենք կեանքի, հրդեհի եւ արկածներու դէմ ապահովագրութիւններ։ Դատական հետապնդումներու եւ ամէն կարգի պաշտ. գործողութեանց համար կը տրամադրուի նօթէռ, ավուէ եւ փաստաբան, որոնց գործակցութեամբ օրինական միջոցներով կը կատարուին ստանձնուած բոլոր գործերը։ Արտասահմանէն եւ Ֆրանսայի ամէն կողմերէն նամակով կատարուած դիմումներուն շուտափոյթ գոհացում կը տրուի։

Գրասենեակը բաց է՝ կիրակի եւ տօն օրերէն զատ ամէն օր՝ առաւօտները ժամը 8.30էն 12, կէս օրէ վերջ՝ 2էն 7։ Խորհրդակցութիւնք միայն առաւօտները, կամ մասնաւոր ժամադրութեամբ։

AU - CISEAU D'OR

ԺՈՐԺ ՃԷՊԷՅԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԴԵՐՁԱԿ, ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ
20 Ave. Camille Pelleton Թէլ. 71—10 Col. Marsetille

Պատիւ ունիմ ծանուցանելու յարգելի հայ հասարակութեան, որ ստացած եմ ձմեռնային եղանակի յարմար, բազմատեսակ ապրանքներ։ Մեր մօտ պիտի գտնէք տոկուն կերպասներ, մաքուր կար, անմրցելի գիներով։ Մէկ անգամ այցելելը բաւ է համոզուելու համար։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արյան եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակիք) եւ վարիսի։ Մասն. լաբոր. ռենթկենեան, Սեղձավիտ եւ արտ. խոր. հրգ.-ժամ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9-12.

EMPIRE սինեմա-հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ճերմակահոսութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրամանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 9-12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։ Ռուսերէն կը խօսուի։

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիս...

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 3...
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

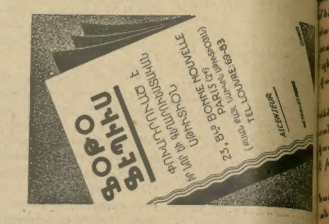

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով։ Անարատ ...առնելու, ճաշելու վայելքն ստանալու եւ ... չխաբուելու համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է ... ճաշել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier PARIS (9)

Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելուները:
COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ ... թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան ծամեղ կերակուրներուն։
Արեւելեան նուագ քանոնի Նասիպի խումբին կողմէ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVUE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-...
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Եշբ. եւ Շաբաթ օրերը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

RESTAURANT & CASINO PRINKIPO

VERTANÈS MAHDJOUBIAN
24 Rue des Carmes, Paris (5) մէթրօ՝ Place Maubert
Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ... տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ։ Իրիկունները Արեւել... նուագ։
Այցելեցէք, համոզուելու համար։ Հարսնիքի, ... րու, հաւաքոյթներու եւայլնի համար տրամադրելի ...

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուր պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ։
կոկիկ եւ մաքուր սրահ: խնամեալ սպասարկութիւն
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏ...

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏ...

ԾԱՆՕԹ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ե. ՀՕՇԵԱՆԻ
12, Rue Richomme, PARIS (18e)
(Bld. Barbèsի վրայ) (Մէթրօ Barbès)
խղճամիտ դարմանում, դիւրամատչելի գիներ
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 7, կիրակի ... առտուները ժամադրութեամբ:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 54 rue Lafayette, Paris (9). Tél. Prov. 87-53, Métro ...
կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատերու պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու ... չական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում, դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ ... համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտոնագրի ստացում (...վիթ)։ Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն ամէն երկրի համար։
Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը ... խանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
2
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

2 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1380

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Այնան այս օրերուն, Հայոց Ներքին կեանքի ամէնէն հրա-[տապ] խնդիրը կրթական գործը կը հանդիսանայ։ Ամէն տարի [մե]ծ ու պզտիկ գաղութները յուզումի ու մտահոգութեան կը [մատ]նուին, երբեմն միացեալ ճիգերով, երբեմն անջատ, հաս-[տատ]ուն եկամուտէ զուրկ հայ կրթական գործը կազմակեր-[պել]ու եւ գոնէ նուազագոյն չափով մը ընդառաջելու ենկայա-[ցա]ծ կարիքին։

Կրթական գործը իր լայնութեամբ եւ վերին աստիճանի [մե]ծ նշանակութեամբ պետական մեծագոյն գործը կը հանդի-[սան]այ։ Պետութեան բացակայութեան պարագային առնուազն [կա]զմակերպուած ու բարեկեցիկ համայնք մը միայն կարող [է] իր ուժերուն վստահիլ՝ դպրոցական մեծ ծախքերուն դիմաց։

Գաղութահայութիւնը պետական կեանքէ զուրկ, զուրկ է նաեւ տեղական ազգային լուրջ կազմակերպութիւններէ, եւ անկարող համազգային նշանակութիւն ունեցող մշակութային խնդիրները լուծելու։

Վարչական անկազմակերպութեան հետեւանքներէն զատ, պէտք է ընդունինք որ այսօր հայ համայնքը աղքատ է եւ [տնտ]եսական գետնի վրայ հաստատուն վաղուան մը յոյսեր [չ]ունի։ Մինչդեռ համայնքի կրթական կարիքները շատ են եւ ազգապահպանման մտահոգութիւնը գրեթէ ընդհանուր է, [ը]նդդէմ ձուլման վտանգին։

Սակայն այս ծանրակշիռ խնդիրները տեղական նեղ շըր-[ջ]անակներուն մէջ կը փոթորկին ու կը մարին, բաւականանա-[լո]վ միայն այնքանով, որքան անհատական եւ տեղական ճի-[գեր]ը կը ներեն։ Հայ կրթական կեանքը կ'ընթանայ միջակէն [շա]տ վար աստիճանով մը, եւ մենք բոլորս, աշխարհի հովե-[րու]ն ցրուած, երբ կը տեսնենք թէ փոքրիկները քիչ մը հայե-[րէ]ն կը խօսին, կամ քանի մը բառ հայերէն կը կարդան, փառք [կու տ]անք Աստուծոյ որ տակաւին ձուլուած չենք։

Այս մխիթարանքին մէջ կը կայանայ մեր կրթական գործի [ող]բերգութիւնը։

Եթէ կարելի ըլլար ընդհանուր յայտարարի մը բերել ցիր [ու ց]ան գաղութներու կրթական կարիքները, թիւը ներկա-[յա]ցնել դպրոցի կարօտ բոլոր մանուկներուն, ու այս բոլորին [կող]քին դնել պատկերը տալ հազարումէկ զոհողութիւններով պահ-[պ]անուած ներկայ դրութեան, աղէտալի իրողութիւն մը պիտի [պ]ատկերանար մեզ։ Մենք պիտի տեսնէինք հազարաւոր մա-[նու]կներ կրթական հաստատութիւններէն դուրս, հայ դպրոց-[նե]րը աղքատիկ, դասագրքերու եւ դպրոցական իրերու բացա-[կայ]ութիւնը, ու նաեւ կրթական գործին նուիրուած ու պատ-[րաս]տուած ուսուցչի պակասը։

Հայ ժողովուրդի կրթական կեանքը տագնապի շրջան մը [կ'ա]պրի, ու այս տագնապը կը սպառնայ տեւական դրու-[թիւ]ն մը դառնալ, ինչ որ խոշոր վտանգ մըն է, որ ամբողջ [ազ]գը պիտի մտահոգէ։

Ծանրակշիռ այս դրութիւնը մեզ կը մղէ այս խորհրդա-[ծու]թիւններուն, ու մենք կ'ուզենք որ հանրային հաւաքական [գ]ործիքը արթուն մնայ եւ գիտակցի վտանգը։ Մենք կ'ուզենք [որ] հանրային հետաքրքրութիւնը կեդրոնանայ հայ դպրոցին [շ]ուրջ։ Տանուէին չսպառած բազմաթիւ միջոցներ կան, որոնց [կ]արող է դիմել հայ ժողովուրդը, ազգապահպանման զօրեղ գի-[տ]ակցութեամբ մը։

Բազմաթիւ հարուստներու եւ կարգ մը հաստատութիւն-[նե]րու շէմքին կարելի է կենալ եւ մտահոգել զանոնք կրթա-[կա]ն հրամայական գործով, որու քովէն որեւէ հայ կամ ազ-[գ]ային հաստատութիւն անտարբեր։ Թեամբ չի կրնար անցնիլ։

Այսօր, բազմաթիւներէն միայն մէկը, կարեւորագոյնը [յի]շատակենք։

Բոլորին ծանօթ է Սանասարեան կրթական կտակը։ Սա-[կայ]ն բոլորն ալ (խօսքս հայ ժողովուրդի մասին է) սրտմա-[շ]ուքով կը տեսնեն, որ այդ կտակը երկար տարիներէ ի վեր [իր] նպատակին չի ծառայեր։ Մենք չենք գիտեր թէ՝ ուրիշ ո՞ր [ազգ]ն օրուան կը պահուէին այդ դրամները։ Հայ ժողովուրդը իր [հ]այրենիքին մէջ չէ, բայց ան ազգովին գաղթած է, ու ազգին [ըն]դ[հ]անրութիւնը կը ներկայացնէ օտար ափերուն վրայ։ Այս [ա]նկերպարանքը դրութեան հանդէպ, ջուր վերցնող տարրութիւն-[ներ] ընել, ազգին եւ անոր կրթութեան պատկանող խոշոր [գ]ումար մը դրամատուններուն մէջ փակել, երբ հազարաւոր [մա]նուկներ փողոցին բաժին կը դառնան, որեւէ դատաստանի [առ]ջեւ անարդարանալի պիտի մնայ։

Արդ, մեր խօսքը կ'ուղղենք Գ. Գ. Նորատունկեանին, որ [կ]տակակատարն ուտէրը կը հանդիսանայ հանրային այս դրամա-[գլ]ուխին, — ի՞նչ դիտաւորութիւններ ունի Սանասարեանի [կ]տակին Մարմինը Սանասարեանի կտակի գործադրութեան [մ]ասին, ո՞րքան է ազգին պատկանող այդ կրթական դրամա-[գլ]ուխը, եւ առհասարակ, ի՞նչ իրաւական եւ գործնական կար-[գ]ադրութիւններ եղած են, որպէսզի Սանասարեանի կտակած [դ]րամը տեւական կերպով յատկացուի հայ կրթական գործին։

Մենք կը կարծենք Սանասարեանի եւ անոր նման հաս-[տ]ատութիւններու գործօն օժանդակութիւնը, կարող մեծ զարկ [տ]ալ հայ դպրոցական գործին եւ ազդակ մը հանդիսանալ նոր [օ]ժանդակութիւններ եւս ապահովել, այնքան հրատապ պա-[հա]նջներուն ընդառաջելու։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԱՐՁԻՆ

«Յուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 20).

— «Մենք ովասիս չենք անապատի մէջ» «Յուսաբեր»ը կը շնչէ, կ'աճի ու կը ծաւալի իր գաղափարակիցներու այն ջերմ գուրգուրանքին շնորհիւ, որ ինքնաբեր մղումով ստեղծուեցաւ իր շուրջը։

Բայց նաեւ արտակարգ զոհողութիւններուն շնորհիւ այն աշխատաւորներուն —Թղթակից, գործակալ, աշխատակից, ջատագով ու բարեկամ, — որոնք թերթի ծաւալումին ու յաջողութեանը մէջ իրենց հոգեկան վարձատրութիւնը կը տեսնեն,— վայելքներէն ամէնէն քաղցրը եւ իրաւամբ ամէնէն «նիւթեղէն»ն ու շօշափելին գաղափարական մարդու համար։

Մենք մեր եւրին փաշաներ չունինք, որոնք առանց մեր գիրն ու գրածը գիտնալու,—100ական ոսկիներով պարգեւներ տան մեզի։

Մենք սաեւ այդ բարքերը չունինք. դրամով տուողը գրչով կ'առնէ, բայց ոլովհետեւ աշխարհը եօթն անգամ ցնցուած պարագային իսկ անկարող է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրիչը առնել, ուստի փաշաները, ազգային մեծ բարերարներն ու գործարանատէրերը գիտեն ե՛ւ դրամ տալու տեղը ե՛ւ գրիչ առնելու կերպը։

Ազգային գրեթէ բոլոր հաստատութիւնները — Բարեգործական, Առաջնորդարաններ, «անկուսակցական» հայրենակցականներ եւ այլն, եւ այլն, — ասոնք բոլորը, եկամուտի մենաշնորհուած աղբիւրներ ըլլալով մեր «հակառակորդ»ի մըտնոներով ինտու են մեզմէ՝ վատասերած իրենց խորքին մէջ ու նեղմիտ իրենց հոգեկան ու բարոյական կառուցուածքով, — ասոնք, ազգային այս հաստատութիւնները, մինչեւ իսկ բաժանորդ չեն մեր թերթին։ Երբ տեսան ու համոզուեցան, որ դրամ տալով անկարող են գրիչ գնել,— «գաղափարի» այս ասպետները փոքրոգիութիւնը ունեցան մինչեւ իսկ պոյքոթ ընել գիրենք պատուհասող խարանին դէմ։

Գաղտնիք չէ վերջապէս, որ մեր թերթը բեռ չէ նաեւ այն կուսակցութեան, որուն պաշտօնական-բերանը կը հանդիսանայ։

«Յուսաբեր»ի գոյութեան միակ յենակը (յեցակ պիտի ըսէր Հ. Արսէն Ղազիկեան) այն չցամքող աղբիւրն է, որ սկիզբ կ'առնէ իր ընթերցող բազմութեանց գաղափարական ակունքներէն։

Սակայն այսօր մենք պիտի ուզէինք քանի մը խօսք ըսել ոչ թէ ասոնց, այլ հանրային մեր տգեղ բարքերուն մասին՝ Այսինքն այն անհատներուն եւ հաստատութեանց, որոնք կը կաշկանդեն թերթին բնական աճումը։

Հոս այլեւս չենք ուզեր խօսիլ համաճարակի կերպարանք առած ձրի ընթերցողներու մասին,— անհատներ, միութիւններ սրահներ, հայրենակցականներ, ընթերցասրահներ (50 տարուան կեանք ունի ասոնցմէ մէկը, բայց մեզմէ... ձրի թերթ կ'ուզէ) գրադարաններ, դպրոցներ, թաղական խորհուրդներ, միաբանութիւններ, որբանոցներ, գիւղեր, ապաքինարաններ եւայլն, եւայլն։»

«Յուսաբեր» իրաւացի հարցում մը կ'ընէ ձրի թերթ կարդացողներուն, որոնք ամէնէն շատ դժուարահաճ են.— «Իսկ պարտականութիւնները, դուք ե՞րբ պիտի կատարէք ձեր խոստումները «Յուսաբեր»ի հանդէպ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Օրհասական կռիւ

«Յուսաբեր»ի Թղթակիցը կը գրէ.—

Արճէշէն եկող այս անգամ նոր պատրոյգ մըն ալ դրուեցաւ Խանասորի կողմէն։ Շարաֆ պէկի տղան, Մազրիկցի Օսման, արի յարձակումով մը գրաւեց Ս. Բարթողիմէոսի վանքը եւ հոն գտնուած զօրքը ամբողջութեամբ ջարդեց։ Այժմ կարգը Բաշգալէինն է։ Անկէ ետքը անհրաժեշտ կը դառնայ կապակցութիւն հաստատել Հեքեարիի հետ։ Հիմա Քիւրտերուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Բոհտանի եւ Հեքեարիի վրայ։ Եթէ կարելի ըլլայ կատարել այն, ինչ որ Քիւրտերը կը ծրագրեն, ատիկա կ'ըլլայ ռազմական խիստ կարեւոր ձեռնարկ մը։

∴ Ստոյգ լուր կայ, որ Արարատը մինչեւ օգոստ. 18ը ախիարար կը դիմադրէր։ Այժմ ուղղակի հաղորդակցութեան կապը կտրուած է։ Արարատը խիստ պաշարումի մէջ է։ Հակառակ որ այդ կապը չկայ, սակայն ստուգապէս գիտեմ որ Արարատցիները ողջ են, եւ այնքան կը նեղեն Թուրքերը, որ ասոնք, օգոստ. 12-18, հարկադրուած, նահանջեր են—զօրքով ու թնդանօթով— Երեւանի շրջանը, իսկ Քիւրտերը դարձեալ քաջուեր սարերը։

Մասնագէտ զինուորականները լաւատես են։ Բոլորն ալ համոզուած են, որ Թուրքերը այս տարի չպիտի կարենան ընկճել Արարատը։ Եւ իսկապէս, եթէ հացի ու փամփուշտի պակասը Արարատցիները չընկճէ, այս ըմբոստ շրջանը կը մնայ աննուաճ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԵՒ...
«ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԵՄ»

Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ իր նիստերը ամէն տարուան եւ ամէն օրուան պէս։ Հիմա սովորութիւն է ամէն աշնան ժընեւ երթալ եւ քիչ մը խօսք-խօրաթա ընել։

Երեքշաբթի առաւօտ։ 1.— Փոքրամասնութեանց հարցին մասին խօսեցաւ Մոթթա, Զուիցերիոյ աւագ ներկայացուցիչը, եւ իբրեւ օրինակ ցոյց տուաւ թէ ինչպէս իր երկիրը կ'աշխատի ապահովել Զուիցերիոյ իտալական փոքրամասնութեան ցեղային եւ լեզուական իրաւունքները։ «Մաղթենք, որ, ըսաւ, փոքրամասնութեանց եւ մեծամասնութեանց օրինական ձեւի տակ գործակցութեան գաղափարը հետզհետէ ամրանայ ամէն երկրի քաղաքականութեան մէջ»։

2.— Ժողովը յետոյ անցաւ հոգատարութեան ենթարկուած երկիրներու վարչական կազմակերպութեան հարցին։

3.— Գերեվաճառութեան հարցին մասին՝ քննութեան առնուեցան անգլիական առաջարկն ու իտալական հակառաջարկը։ Անգլիացիները կ'առաջարկէին կազմել քննիչ մարմին մը, իսկ Իտալացիները՝ Կեդր. Խորհուրդին վրայ աւելցնել 3 հոգի, որոնք զբաղին միայն գերեվաճառութեան հարցով։ Կարելի չըլլալով համաձայնութիւն գոյացնել, յետաձգուեցաւ հարցը։ Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Լորտ Սէսիլ, բարկացած ոտքի ելաւ եւ բողոքեց, որ կը յետաձգուի այս կարեւոր հարցը։ «Աւելի քան 100 միլիոն գերիներ կան աշխարհի վրայ, այնպէս որ անհրաժեշտ է միջազգային ուժերով պայքար մղել՝ ազատագրելու համար գերիները եւ դարմանելու համար այս աղէտը»։ Երբեք հարց չեղաւ թրքական հարէմներու... հայ գերուհիներուն մասին։

4.— Եւ վերջապէս ժողովը նորէն ու նորէն անդրադարձաւ հայ եւ ռուս գաղթականներու հարցին։ Ֆրանսուա-Փոնսէ պարզեց տեղեկութ. Նանսէնի մասնագիտութեան մանրամասնութիւնները, ներկայացուց այն ապագայ կազմակերպութիւնը, որուն կեդրոնը պիտի ըլլայ ժընեւ, գլուխը պիտի կանգնի Մաքս Հիւպէր, Միջազգային Արդարութեան Ատեանին նախկին նախագահը։ Ցոյց տուաւ նաեւ այն յաջողութիւնները, որոնք կատարուեցան հայ եւ ռուս գաղթականներուն համար։

Յունաստանի ներկայացուցիչը դարձեալ հրաւիրեց Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը Յունաստանի 30.000 հայ գաղթականներուն ճակատագրին վրայ։ Տակաւին ու տակաւին այդ գաղթականները կը մնան Յունաստանի մէջ։ Անոնց կացութիւնը ուշադրութեան արժանի նկատեց։

Այս ճառերուն ընթացքին քանիցս յիշատակուեցաւ Նանսէնի անունը։

Յուզուած՝ ոտքի ելաւ Նորվեկիոյ ներկայացուցիչը, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր այն զգացումներուն համար, որոնք ուղղուեցան հայ գաղթականներու դատին պաշտպան Նանսէնի եւ այդ առթիւ Նորվեկիոյ։

Շնորհակալութեան ճառէն յետոյ... ժողովը փակուեցաւ։

∴ Կէս օրէն յետոյ Զինաթափութեան հարցին մասին խօսեցաւ Գրիան, որուն ճառը կուտանք վաղը։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան խորհրդաժողովը, որ պիտի գումարուի Աթէնքի մէջ հոկտ. 4ին, ջերմօրէն կը զբաղեցնէ եւրոպական մամուլը, որ զանազան մեկնութիւններ կուտայ անոր ծրագրին։

Պելկրատի կարեւոր թերթերէն մէկը պատմականը կ'ընէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԱՒ. ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութիւններէն կը հասկնանք, որ Թուրքերը կը շարունակեն զսպումի շարժումները Արարատի վրայ։ Համաձայն Թրքական աղբիւրներէ քաղուած լուրերու, Արարատի ապստամբութիւնը արդէն զըսպուած է եւ ապստամբները փախած են,

«Ահտ իւլ Ճէտիտ»ի տեղեկութեանց համաձայն, Ներկայիս Թուրք եւ պարսիկ սահմանին վրայ լռութիւն կը տիրէ։ Այժմ ճակատը փոխադրուած է հարաւային Քիւրտիստան։ Ըստ «Ահ իւլ Ճէտիտ»ի, Քիւրտերը նոր ապստամբութեան մը սկսած են հարաւային Քիւրտիստանի մէջ, ուր այժմ սաստիկ կռիւներ տեղի կ'ունենան։ Թուրքերը իրենց ուժերը փոխադրած են այդ սահմանները։ (Ազդակ)

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ծանօթ Թուրք լրագրող Մէվլան զատէ Րիֆաթ պէյ, որ հարիւր յիսունհինգներու ցանկին մէջ կը գտնուէր, եւ ատենէ մը ի վեր Հալէպի մէջ կը խմբագրէր Վազըթ թերթը, ցօղըուխօլի խմբագրատան մէջ նստած պահուն յանկարծամահ եղաւ սրտի հիւանդութենէ։

Մէվլան զատէ Րիֆաթ ծագումով Քիւրտ էր Պոլսոյ մէջ ժամանակին կը հրատարակէր ընդդիմադիր Սէրպէսթի թերթը։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մեծ հանդիսութիւններով։ Ներկայ գտնուեցան Հալէպի բոլոր լրագրողները։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանի Երեսփ. ժողովի անդամներուն մէջ կազմուեցաւ նոր կուսակցութիւն մը։ Մէթր Էմիլ Էտտէ եւ Ճօրճ պէյ Թապէթ, իրենց հաշտութենէն յետոյ, նախաձեռնարկ եղած են այդ նոր կուսակցութեան։

Անոնք հրապարակ չպիտի գան մինչեւ որ երեսփոխանական ժողովը յառաջիկայ նըստաշրջանին համար ընտրէ իր նախագահը։ Կ'ըսուի թէ այս նոր կուսակցութեան կ'անդամակցին Պէքաայի, արեւելեան Լիբանանի եւ Պէյրութի երեսփոխաններէն շատերը։

ԼՈՐՏ ՊԸՐՔԸՆՀԷՏ ՄԵՌԱՒ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ լորտ Պըրքընհէտ մեռաւ երեքշաբթի առաւօտ։

Լորտը 58 տարեկան էր։ Մասնակցած է Պոլտուինի եւ Լոյտ Ճորճի դահլիճներուն։ Ֆ. Է. Սմիթ անունով ծանօթ է իբրեւ փայլուն փաստաբան մը։ Իր դատական ճառերը դասական կը նկատուին։ Փաստաբանական ասպարէզը մտած էր 1899ին։ Երեսփոխան ընտրուեցաւ 1906ին եւ պահեց իր աթոռը մինչեւ 1919, երբ մտաւ դահլիճ։ Պատերազմի սկիզբը մամուլի տեսուչ եւ 1924-1928 Հնդկաստանի գաղթային նախարար էր։

ՃԱՓՈՆՈՒՀԻՆԵՐՆ ԱԼ ՍԿՍԱՆ

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ մանարաններու գործաւորուհիները, մօտ երկու հազար հոգի բանթող ըրին եւ կտրելով երկու հարիւր ոստիկաններու կազմած շղթան, քաշկռտեցին վեց ոստիկաններ, եւ միւսներուն ալ սպառնացին սպանութեամբ։ Ոստիկանական նոր ուժեր ղրկուեցան, զսպելու համար զանոնք։

Յանկարծ ալրերն ալ միջամտեցին և հարուածներ փոխանակեցին։ Սակայն ի վերջոյ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ կարգը հաստատել։

ՓԵՐՈՒԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Վերջին ժամանակներս Հարաւային Ամերիկայի քաղաքական մթնոլորտը խառնակ ու անորոշ բնոյթ ստացած է. Պոլիվիոյ ու Չիլիի դէպքերը արագօրէն կ'անդրադառնան օտար երկիրներու ազգաբնակչութեան տրամադրութիւններուն վրայ։ Ցուցուած ու բարձր յեղափոխական տրամադրութիւն կը տիրէ մանաւանդ ուսանողութեան ու երիտասարդ զինուորական աստիճանաւորներու շրջաններուն մէջ։ Այս երկուքն ալ կոչուած են հանրային ու քաղաքական կեանքին մէջ մեծ դեր խաղալու։ Պոլիվիոյ եւ այժմ ալ, Փերուի յեղափոխական շարժումները սկսած ու ղեկավարած են ուսանողներն ու երիտասարդ զինուորականները։

Հարաւային Ամերիկայի Հանրապետութիւններու մէջ Փերուն չորրորդ տեղը կը գրաւէ, թէեւ Չիլիի հետ համեմատած, վերջինիս հողային տարածութիւնը երկու անգամով աւելի է, բայց եւ այնպէս, հակառակ անոր որ հին ժամանակները, Փերուն Հարաւային Ամերիկայի ամենահարուստ հողամասն է եղած, այժմ անտեսապէս միւս Հանրապետութիւններէն բաւական ետ է մնացած։

Սպանիացիները տապալելով Փերուի Ինկաններու թագաւորութիւնը, երկրէն խլած են լաւագոյն հարստութիւնները,— ոսկի, արծաթ ու ուրիշ նման բարձրարժէք իրերը։ Բառի ամենալայն իմաստով շահագործած են ամբողջ ազգաբնակչութիւնը։ Ամբողջ երկիրը տակն ու վրայ են ըրած, պատճառ դառնալով մարդկային զոհերու հսկայական թիւերու։ Այսպէս օրինակ 1575 թուին, սպանիական տիրապետութեան սկզբնական օրերուն, ութ միլիոն հնդիկներէն, 1793 թուին ողջ մնացած են միայն 617,700, առանց հաշուելու ուրիշ ցեղեր, որոնք չկրնալով տոկալ սպանիական «քաղաքակրթութեան» ցրուած են դէպի հեռաւոր ու անմատչելի անտառները։

Այժմ Փերուի Հանրապետութիւնը կը բռնէ 1,760,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն, ելք ունենալով դէպի Խաղաղական Ովկիանոսը։ Աշխարհագրական տեսակէտով չափազանց այլազան է, ամբողջ երկիրը ծածկուած է լեռներով, ապառաժներով, հարթավայրերով, հսկայական ձորերով, յաւիտենական ձիւնի կողքին, արեւադարձային խեղդիչ տաքեր, որոնք դէպի արեւելք, Ամազոն գետի հսկայական հովիտը աւելի ու աւելի անտանելի կը դառնան։

Աւելի այլազան տեսք մը կը ներկայացնէ երկրի ազգաբնակչութիւնը որ կազմուած է՝ Ամերիկացիներէ, Եւրոպացիներէ, Աֆրիկեցիներէ, Ասիացիներէ ու ամէն տեսակի հնդեւրոպական սեւ ու ճերմակ ցեղերու խառնուրդներէ։

Այժմ Փերուն ունի մօտաւորապէս վեց միլիոնի չափ ազգաբնակչութիւն մը։

Ինչպէս սպանիական տիրապետութեան ժամանակ, նոյնպէս եւ հիմա, երկրին տիրող տարրը ճերմակներն են. ասոնց է հողաբաժնի խոշոր մասը, ասոնք է որ կը կառավարեն երկիրը, կը ստանան հսկայական շահաբաժիններ, եւն.։

Երկրի գլխաւոր անտեսութիւնները կը կազմեն հանքային հարստութիւններ ու գիւղատնտեսութիւնը։ Հարուստ է պղինձով ու արծաթով, իսկ գիւղատնտեսական նիւթերէն ամէնէն աւելի շաքարը։ Ասոնցմէ զատ կայ նաեւ բամպակ, սուրճ, կակաօ, բրինձ, բուրդ եւայլն։ Հակառակ երկրի նպաստաւոր պայմաններուն, եւ գիպաստղերնի ու ծխախոտի մշակոյթը շատ քիչ է զարգացած։

Բացի այս նիւթերէն, երկրին գլխաւոր հարստութիւններէն մէկն ալ կը կազմէ քարիւղը, որու արտահանութեամբ ամէն տարի քանի մը տասնեակ միլիոն տոլարներ կը մտնէ երկիրը։ Կայ նաեւ քարածուխ, բայց շատ չնչին տեղ կը բռնէ։

Հանրապետութեան մայրաքաղաքն է Լիմա ուր կեդրոնացած է երկրի քաղաքական ու կուլտուրական կեանքը։ Հոս է որ առաջին անգամ 1551 թուին կաթոլիկ կղերականներու շնորհիւ կը հիմնուի ամբողջ Ամերիկայի առաջին համալսարանը։ Սկզբնական պարտադիր ուսումը հիմնուած է 1905էն ի վեր, բայց եւ այնպէս երկրի կրթական գործը մինչեւ հիմա ալ կաղ ի կաղ կը զարգանայ։

Իսկական եւրոպական իմաստով պետականութեան գաղափարը ներս կը մտնէ 1824 թուէն ի վեր, այսինքն սպանիական տիրապետութեան տապալումէն ասդին։

Օրէնսդրութիւնը շատ անգամներ փոփոխութեան է ենթարկուած, բայց եւ այնպէս մինչեւ իր իսկական կոչումին մէջ չէ եղած 1920 Յունուար 18ի օրէնսդրութիւնը ամենավերջինն է։ Օրէնսդիր մարմինը կը համարուի Ազգային ժողովը, որ կազմուած է Երեսփ. ժողովէն ու Ծերակոյտէն։ Ասոնց անդամները, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան նախագահը կ'ընտրուին ուղղակի ժողովրդական քուէարկութեամբ։

Հակառակ ասոր, վերջի նախագահ Աւգուստօ Լէգուիա 1919 յեղափոխական ճանապարհով կառավարութեան գլուխն անցած էր։ Շնորհիւ իր հիմնած բռնապետական - զինուորական իշխանութեան, մինչեւ վերջին դէպքերը, ուրեմն II տարի, Լէգուիա կրցած է ամենաձեւականորէն տիրել երկրին։ Այս ժամանակամիջոցը զուրկ չէ տխուր պատմութիւններէն որոնց պատճառաւ ամբողջ երկիրը երկար տարիներ բազմաթիւ զրկանքներ կրեց ու կարող ո. ժեր որ այս այն ձեւով յանդգնած են որ եւ է ընդդիմադրութեան ցոյց տալ, անմիջապէս վարչական ճանապարհով հեռացուած են մէջտեղէն։

Տասնեւմէկ տարուան ժամանակաշրջանին քանի քանի անգամներ տեղի ունեցած են յեղափոխական բանկումներ, բայց ամէն անգամին ալ բանակը զինուորական միջամտութեամբ կրցած է խեղդել որ եւ է ըմբոստութիւն մը։

Բայց եւ այնպէս, եկած էր ժամանակն ու զանգուածներու համբերութիւնը իր վերջակէտին հասած, իսկ Պոլիվիոյ դէպքերը եկան լարուած տրամադրութիւններուն ուժ ու խթան տալու, եւ օգոստոս 25ին այլեւս յեղափոխական զանգուածները ղեկավարութեամբ զինուորական հրամանատար Սանչէս Սերրօյի կը տապալեն տիրող կարգերը, ձերբակալելով նախկին բռնապետը։

Օգոստոս 27ին գնդապետ Սերրօյի մայրաքաղաք մուտքը դիմաւորուեցաւ 80,000նոց մարդկային բազմութեան մը կողմէ։

Նոյն օրն իսկ, բազմաթիւ աշխատաւորական ցոյցեր տեղի ունեցան ի նշան հաւատարմութեան հանդէպ նոր կառավարութեան։

Շատ հաւանական է որ Փերուի ներկայ յեղաշրջումը այնքան ալ մեծ օգուտներ մը չունենայ ժողովրդական լայն զանգուածներու համար. բայց իբրեւ յեղափոխական երեւոյթ, չափազանց վարակիչ է, մանաւանդ Արժանթինի համար որ այս օրերուս, քաղաքական ուժեղ տագնապ մը կ'ապրի... Պոլիվիայէն ու Փերուէն վերջ Արժանթինի քաղաքական մթնոլորտը ժամը ժամին չի յորմորիր։ Արժանթին քաղաքական ծանր երկունք մը կ'ապրի...

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԻՆ ԹԱՆՁՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ցարմէ հետէ Փիքքար պէլժ գիտնականին օդապարիկով վերելքը առժամապէս ձախողութեան մատնուեցաւ, օրուան նիւթ դարձած է մթնոլորտին թանձրութիւնը։

Ինչպէս գիտենք, մթնոլորտը օդի այն թափանցիկ խաւն է որ երկիրը կը շրջապատէ ամէն կողմէն եւ կազմուած է հետեւեալ կազերէն՝ բորակածին (78 առ 100), թթուածին (21 առ 100) արկօն (1 առ 100), ինչպէս նաեւ նէօն, քրիփթօն, քսէնօն, հէլիոմ եւ ջրածին կազերու հետքեր։

Կազերու այս ամբողջ խառնուրդը կը կազմէ օդը, որ ծանր է, այսինքն 1 լիտր օդը կը կշռէ 1 կրամ եւ 3)10 կրամ։ Օդը օժտուած է նաեւ ճնշումով, որ կրնայ հաւասարակշռել 76 սանթիմեդր երկայնութիւն ունեցող սնդիկի սիւն մը, ինչ որ իւրաքանչիւր քառակուսի սանթիմեդրին համար կը ներկայացնէ 1 քիլօ եւ 33 կրամ ծանրութիւն։

Երկրագունդին մակերեսը 510.100.800 քառակուսի մեդր ըլլալով, պարզ հաշիւ մը կը բաւէ ապացուցանելու համար թէ ամբողջ մթնոլորտին ծանրութիւնը կը հաւասարի 5.269.341միլիառ264 միլիոն թոնայի։

Խնդիր է գիտնալ թէ կազային այդ զանգուածը մինչեւ ո՞ւր կը տարածուի, այսինքն ի՞նչ է մթնոլորտին թանձրութիւնը։

Ինչպէս ըսինք, օդը բոլոր կազերուն նման ճնշական է. ստորին խաւերը կը կրեն վերի խաւերուն ծանրութեան ճնշումը, որով որքա՛ն երկրէն վեր բարձրանանք, ճնշումը այնքա՛ն կը նուազի, եւ օդը միեւնոյն համեմատութեամբ կը նօսրանայ։

Աստղագէտները քննելով վերջալոյսի տեւողութիւնը, կրցած են հաշուել թէ մօտաւորապէս 80 քիլօմեթր բարձրութեան վրայ գոյութիւն ունի տակաւին բաւականաչափ կազային մասնիկներ, արեւին լոյսը ցոլացնելու եւ զայն տեսանելի ընծայելու համար։ Արդ. 80 քիլօմէթր բարձրութիւնը կը ներկայացնէ մթնոլորտին իսկական թանձրութիւնը։

Սակայն թռչող աստղերուն (սաուղ) քննութիւնը կը թոյլատրէ աւելի ընդարձակելու այդ սահմանը, որովհետեւ կը տեսնուի որ մթնոլորտին այդ բարձրութեան մէջ գոյութիւն ունի տակաւին բաւականաչափ օդ, շփումով առաջ բերելու համար կիզումը պայծառ աստղերու այն բեկորներուն, որոնք ամենամեծ արագութեամբ կ'իյնան երկրին վրայ։— Իբր բարձրագոյն սահման որոշուած է 250 քիլօմէթր, ուր տեղի կ'ունենան յիշեալ երեւոյթները։

Այդ սահմանէն անդին կը սկսի 5-600 քիլօմէթր թանձրութեամբ օդի շերտ մը, որ բաղկացած է խիստ նօսրացած կազի ամենափոքր մասնիկներէ, որուն իսկութիւնը տակաւին անծանօթ կը մնայ եւ որուն գիտնականները geocoronium անունը կուտան։ Այդ խաւին մէջն է որ առաջ կուգան հիւսիսայգի շքեղ ցոլքերը, որոնք ելեկտրական ծագում ունին։ Անկէ անդին անտարակոյս կան ջրածինի եւ հէլիոմի հազուագիւտ փոքր մասնիկներ։

Հետեւաբար մթնոլորտը կարելի է երեք խաւերու բաժնել։

Առաջինը, ծովի մակերեսէն 3500 մէթր բարձր այն գօտին է, ուր առաջ կուգան փոթորիկները, զօրաւոր մրրիկները, կիկլոնները եւ այլն։

Այդ խաւը իր մէջ կը պարունակէ գրեթէ ջուրի բոլոր շոգիները, ինչպէս նաեւ օդին մէջ գտնուած կենդանական, բուսական կամ հանքային փոշիները։

Երկրորդ խաւը կը սկսի 3500 մեդրէն եւ կը հասնի մինչեւ 12 կամ 13,000 մեդր բարձրութեան։ Հոն միայն կը նշմարուին օդի զանգուածներու վերելքի ու վայրէջքի շարժումներ. այդ խաւին բարձրագոյն սահմանին վրայ կը ծփան «cirrus» կոչուած թեթեւ ու բամպականման ամպերը։

Այս երկու առաջին խաւերուն «troposphère» անունը կուտան։

Այս troposphèreէն վեր օդին զանգուածները գրեթէ բոլորովին հանգիստ վիճակի մը մէջ կը գտնուին եւ իրարու վրայ զետեղուած են հանդարտ խաւերով եւ նուազեալ խոնաւութեամբ։ Stratosphèreն է ան։

Երբ հրաբխային ժայթքում մը տեղի ունենայ, ծուխի եւ մոխիրի սիւները ուղղահայեաց կերպով կը բարձրանան troposphèreի մէջէն, տարածուելու համար այնուհետեւ հորիզոնական շերտերով stratosphèreի մէջ։

Անկէ կը հետեւի թէ 12-13 հազար մեդր բարձրութենէն անդին վերամբարձ հոսանքներ գոյութիւն չունին։

Հ. ՏԷՐՈՒՆԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ե.— ՇԱՀԱՒՈՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յաճախ մեծ թիւով հայ հարուստներ իրենց Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէպ ունեցած համակրանքը յայտնած են դրամով, բաւական խոշոր նուիրատուութիւններ ընելով անոր։ Եւ սակայն ներկայիս Հ. Մ. Ը. Մ. հասած է այն տեսակ դիրքի մը, որ այլեւս այդ նուիրատուութիւնները մեծ ծառայութիւն մը չեն ներկայացներ։ Ինչ որ պէտք է անոր, հիմնադրամ մըն է, որուն տոկոսը գայ գոցել շարունակաբար անոր օրէ օր աճող անհրաժեշտ ծախքերը։

Բարերար մը 50 ձեռք հագուստ նուիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներուն. այդ լաւ, բայց դեռ կան 150 եւ աւելի սկաուտ թեկնածուներ, որոնք ընդհանրապէս դպրոցական կամ անգործ են, որով պէտք է նկատի ունենալ անոնց զգեստաւորման հայթայթումը, կան ֆութպոլիստներ, որոնք իբր պարզ գործաւորներ հազիւ իրենց օրապահիկը կը շահին, անոնց ալ պէտք է հայթայթել անհրաժեշտ պիտոյքները։

Անկէ զատ, կայ «Հայ Սկաուտ» թերթը որ նոյնպէս հաստատուն պիւտճէի մը կը կարօտի։ Վերջապէս ինչպէս ըսինք, կարեւոր հիմնադրամ մը, խիստ սերտ յարաբերութիւններ ունի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապագայ յաջողութեանց հետ։

Բանից խորհուած է թէ ի՛նչ միջոցներով կարելի է հայթայթել սոյն դրամագլուխը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը սիրողներ գաղափար մը ներկայացուցած են։ Առաջարկած են որ ամէն Հ. Մ. Ը. Մ.ը սիրող եւ քիչ շատ դիրքի տէր անձ, որոշ գումար մը ապահովագրուի ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, գումար որ 10 կամ 15 տարի վերջ վճարուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սնտուկին։

Գաղափարը հիանալի է եւ կարող է մէկ անգամէն պատկառելի դրամագլուխ ստեղծել 10 կամ 15 տարի վերջ, միայն թէ ներկայիս որեւէ օգուտ մը չունի։ Սոյն միջոցը ի գործ դնելով հանդերձ, կարելի է ուրիշ անմիջական օգնութիւն մը բերել Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Ինչպէս քիչ վերը ըսինք, Հ. Մ. Ը. Մ. մեծ շնորհակալութեամբ ստացած է հարուստ ազգայիններու յաճախակի նուիրատուութիւնները։ Այս տեսակ գումարներ մեծ ծառայութիւն կը մատուցանեն եւ շատ մը ցաւեր կ'ամոքեն, եթէ արուին Բարեգործական, Կարմիր Խաչ եւ նմանօրինակ հաստատութիւններու։ Իսկ Հ.Մ. Ը.Մ.ի բոլորովին տարբեր բան պէտք է։ Անոր պէտք է սեփական մարզադաշտ մը, իր ֆութպոլի, մարզանքներու, պասքէթ պոլի, թէնիսի եւ այլ բաժանումներով։ Ահա հոս է Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապագայ յաջողութեանց սկզբնակէտը։ Դաշտ մը որ մշտնջենական հաստատ մը պիտի ըլլայ Միութեան։ Դաշտ մը, որուն համար տրամադրուած գումարը քանի մը տարուան մէջ տակաւով պիտի կարենան գանձել բարերարները, միեւնոյն ատեն երախտագիտութեան զգացումներ պահպանելով ներկայ թէ ապագայ մարզիկներու սրտին մէջ։

Մեր հայ հարուստները պէտք է խորհին սոյն լուրջ եւ շահաբեր առաջարկին վրայ։

Թողունք գործին բարոյական արժէքը որ իրապէս հսկայական-է, քանի որ այն բոլոր երիտասարդները որոնք Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտ մը չունենալուն պատճառաւ ցրուած են օտար խումբերու մէջ, կամ յուսալքուած կը փտին սրճարաններու անկիւնը, իրենց ժամադրավայր պիտի ընտրեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտը, եւ զունդագունդ պիտի դիմեն հոն, ազգային ոգիով զեղուն մթնոլորտի մը մէջ բնութեան կազդուրիչ բարիքներէն օգտուելու...։

Ինչպէս ըսի, խնդրին շահաբեր կողմը թող նկատի առնեն մեր հարուստները, մարզադաշտ մը այսօր ահագին հասոյթի աղբիւր է, հոն սարքուած ֆութպոլի մրցումներու, մարզական եւ սկաուտական հանդէսներու հասոյթով, փոքրերու համար մարզիկներու վճարած մուտքի դրամով, ինչպէս նաեւ թէնիսի եւ այլ գետիններու բերած շահով։

Օտար խումբեր որոնք սեփական դաշտեր ունին, տասնեակ հազարներով կը հաշուեն իրենց տարեկան հասոյթը, հարիւր հազարներով հասոյթ ունեցող խումբեր ալ պակաս չեն։ Մեր հարուստները ահագին գումարներ կը ծախսեն ձիարշաւի եւ նման խաղերու համար։ Միթէ աւելի հաճելի չէ՞ միեւնոյն շահը ապահովել մարզադաշտի մը գնումով, որուն պատճառաւ հոգեկան գոհունակութիւնը ամէն վարձատրութենէ վեր պիտի ըլլայ։ Սոյն ծրագիրը կարելի է իրագործել երկու կերպով։

Ա.— Դաշտը գնել անհատապէս եւ փոխ տալ Հ.Մ. Ը. Մ.ի, տարիներու ընթացքին հետզհետէ մաս մաս գանձելով դաշտի փոխարժէքը, տոկոսով միասին։ Այդ պարտքը վճարուելէ յետոյ դաշտը կը մնայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ կը կրէ բարերարին անունը։

Բ.— Մէկ քանի հայ հարուստներու հովանաւորութեամբ կազմել անանուն ընկերութիւն մը, բաժնեթուղթերու դրութեամբ։ Բաժնեթուղթերը կը ծախուին, գոյացած գումարով դաշտը կը գնուի, եւ տարեկան շահէն շահաբաժին կը վճարուի բաժնետէրերուն, մինչեւ որ տա... րու ընթացքին, բաժն... թերը մաս մաս գնելով ... Ը. Մ. տէր դառնայ դաշտ...

Ահա երկու շահաբեր ... դրութիւններ։

Ո՛վ պիտի ըլլայ այն ... նել հարուստ ազգայի... նախաքայլը պիտի առն... ազգասիրական եւ միեւն... տեն շահաբեր գործին, ... եմ որ տասնեակներով ... ւորդներ պիտի ունենայ ...

Փափաքուած պարագա... դաշտի մը գնման անհրա... մանրամասն տեղեկութի... պատրաստ է հայթայթել ... Ը.Մ.ի Փարիզի Շրջանայի... չութիւնը։

Թ. ԺԴՅՍ...

ԳԱՂՈՒԹՆԵ...

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՍՕՖԻԱՅԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅ...

Սօֆիա, որ արդի Պուլ... մայրաքաղաքն է եւ ... բազմամարդ քաղաքը (2... բնակիչ), իր մէջ կը ... 650 հայ ընտանիքներ, ... հոգիով։ (Այս թիւերը ... են 1930 մարտ եւ ապրի... ներու ընթացքին կատ... մարդահամարէն)։

Բաղդատմամբ Պուլ... միւս քաղաքներուն, հա... հայրենակիցները աւելի ... ճառականութեամբ եւ ար... ներով կը զբաղին։ Ցեղայ... ճառականութիւնը հետեւե... պով կարելի է բաժնել— ... ֆաբրիկ, կալանթերի, ... վաճառութիւն, ... թիւն, երկաթավաճառութի... եւայլն, եւայլն։ Իսկ ... ըը կարելի է բաժնել ... թեան, կօշկակարութեան, ... տաղձագործութեան, ... գործութեան, եւայլն, ... կան նաեւ աշխատաւոր... պաշտօնեաներ։

Ինչպէս ուրիշ տեղե... պէս եւ Սօֆիայի մէջ հայ... րագաններ գոյութիւն ... թէեւ կան աղքատներ ... տեղւոյն Ազգ. առաջնոր... նը հարկ եղած օգնութիւ... անոնց։

Սօֆիայի մէջ Ազգ... բաւական խանդավառ է ... գիւնաւոր։ Յաճախակի ... նեն՝ հանդէսներ, ... գումներ, դաշտահանդէ... սախօսութիւններ, եւայլն ... լաւ ընդունելութիւն կը ... համայնքին մէջ։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Մ...

(«Յուսաբեր»էն առն... բամասնութիւններ ... Աղեքսանդրիոյ գայթ... մասին։ Թղթակիցը ... տեւեալ նոր տեղեկութի...

Հակասերմթլեանակ... դիմում կատարած են ... գականներու Միութեան ... պլոքներ) եւ առաջարկ... Նարար Քաղաքական ... մելու։ Միութիւնը վճռա... ժած է այս առաջարկը ... թին դիմում ուղղելով ... թոմգամ եպիսկոպոս, ... Աղեքսանդրիա եւ ... կացութեան դարմանի... խորհի։

Հակասերմթլեանակ... խաւորութեամբ ... խաչիկի, Լեւոն Սէֆ... այլոց, «կարեւոր խորհ... ցութիւններ կ'ունենա... հայ «Քաֆէ Էլ... Լոա երեւոյթն,

...մասհօգ» կ'երեւին համայնքին ճակատագրով..

Աղեքսանդրիոյ Հայութիւնը, որ լաւապէս ծանօթ է Գր. Սերթոլեանի խոշտանգումի գաղտնի մեքենաներուն զզուանքով կարդաց նալքերուն թշնամիի եւ քաղաքական գիւտներու «պաշտօնական յայտարարութիւնը».— կեղծ ու չինծու «բողոք» մը, հրապարակ հանուած Մեծատաններուդ ժամանց, որիանս գէպքէն ամբողջ ժամ ամբողջ վեց օր ետքը:

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՑԿ. ՕՃԱԽԻ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Անցեալները սուրիական Թերթերէն ոմանք կը գրէին թէ՝ Ճեզիրէի իշխ Օմարի մէջ կառավարութիւնը 500 տուներ շինել կուտայ, որոնք պիտի յատկացուին Հայերու: Այդ առթիւ թերթերը մեծարանքով վերարծարծելու հայկական օճախի առասպելը, որ բազմիցս կրկնեցին՝ չարամտօրէն: Մասնաւորաբար «Ալհովլէ» Հալէպի թղթակիցը առաջին անգամ կը հաղորդէր այդ լուրը եւ վտանգ կը տեսնէր հայերու այդ շրջանին վրայ «Օճախ» կազմելուն մէջ:

Սակայն այժմ կ'երեւի ակնակները փոխուած են, այս անգամ «Ալհովլէ» մինենոյն թղթակիցը, 11 Սեպտ. թուականով կը գրէ իր թերթին թէ այդ տուները պիտի յատկացուին պետէվիններու:

ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՆԴՈՒԻՆ

Վերջերս Պէյրութի սպանդանոցի մօտակայ գաղթակայանին մէջ, երկու ժանտախտի գէպքեր յայտնուած ըլլալով, յիսունէ աւելի հիւղակներ քանդուեցան առողջապահութեան կողմէ:

Գ. Պրիւնիէն՝ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթ. Ցեղասպանական յանձնախումբի ներկայացուցիչը, խնդրեց որ ներկայիս Սին էլ Ֆիլի մէջ կառուցուող պաղտաստի չէնքերն ալ պիտի քանդուին. ինչպէս կը տեսնուի կառավարութիւնը չի գոհանար Հայերը իրենց տուներէն դուրս հանելով եւ կ'արգիլէ անոնց պաղատանքներ չինել:

Գ. Պրիւնիէն Պէյրութ եկաւ այս մասին խօսելու համար բարձր գոմիսէրութեան Լիբանանի պատուիրակ Գ. Բուրժոն, որ խոստացած է խնդիրը ուսումնասիրել եւ յանգիլ բանաւոր լուծումի մը:

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Սեպտ. 11 գիշերը Հալէպի մէջ նորէն հայերէն լեզուով համայնավար թռուցիկներ ցրուած են, պաշտպանելով ձերբակալուած համայնավարներուն ազատ արձակումը: Թռուցիկները կը կրեն «Սուրիոյ Հայ Կոմունիստական կուսակցութեան կոմիտէ» ստորագրութիւնը:

Նախապէս ձերբակալուած հայ համայնավարներուն մէկ մասը դեռ բանտը կը գտնուի:

ՀԱՑԵՐԷՆ ԵՒ ԱՐԱԲԵՐԷՆ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ

Ազդակ կը գրէ.—

Ցեղական բոլոր Թերթերը երկար սիւնակներով կը նկարագրեն բոլշեւիկեան վերջին շարժումներն եւ Թռուցիկներուն մանրամասնութիւնները: Գրեթէ բոլոր Թերթերն ալ կը յիշատակեն նաեւ անունը այդ Թռուցիկները ցրուող գաղտնի գործակալին, որ հայ է 22 տարեկան, Յովհաննէս Գաշարեան անուն, ցեցորդ Նոյեմ մը: Ցունը խուզարկուելով յայտնի եղած է որ ան բոլշեւիկ է եւ Թշուառ վիճակ մը ունի:

Միեւնոյն օրը եւ միեւնոյն ատեն բազմաթիւ հայատառ Թռուցիկներ ցրուած են հայ թաղերու մէջ, որոնք արաբերէն Թռուցիկներու հարազատ Թարգմանութիւնն են:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՑ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ամերիկայի Հայոց երեսփոխ. ժողովը Սեպտ. 14ին Նիւ-Եորքի մէջ, յառաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար պատգամաւոր ընտրած է Գ. Գ. Վահան Քիւրքճեան, Ա. Ն. Նազար, Մաղաք Պերպերեան եւ Հայկ Սէմաարեան:

Քալիֆորնիոյ Թեմէն պատգամաւոր ընտրուած են Պ. Գ. Ցակոբ Պշխեան եւ Սողոմոն Պառթաճեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այս վերնագրով Պէյրութի «Լ'Օրիան»ը կը գրէ.—

Համայնավարական վերջին շարժումները նորէն նոր այժմէականութիւն կուտան հայ գաղթականներու գործածութեան հարցին. պէտք է զբաղիլ գործ հայթայթելու— երկար ատեն անոր գործ մը — այս գործաւորներուն որոնց համար անտեսական առգնապը օրէ օր կ'աւելցնէ գործազրկութեանարհիններըլ աղբանմասհօգութեամբ բաւնելով որ համայնավարութիւնը խախուտ գործերուն մղէ այգործաւորներ. Այդ բաւական պէտք է ըլլայ կառավարութեան եւ հոգատարութեան անմիջական եւ վերջնական որոշումներ ներշնչելու համար:

Ամէն տեսակէտներով, կարելի չէ աւելի գործնական ու առողջ միջոցներ ձեռք առնել քան անզուարբ: Հայ գաղթականները բարձր ձեզիրէի մէջ, միջոցներ տալով անոնց մշակելու առորիանակորէն արգաւաբեր եւ օգտաշէլիօրէն ոռոգուած հողեր, անոնց ապահովել հաստատ եւ գիւրին գոյութիւն մը, ձերբազատել զիրենք վերջնականապէս սովիէտներու ազդեցութիւններէն:

Սուրիան եւ Լիբանանը այսպէսով շահ պիտի ունենան հեռացնելով վտանգ մը որ կը սպառնայ իրենց ներքին անմիջականութեան եւ հիւսիսի ընդարձակ տարածութիւններուն մշակութիւնը Հայերու նման փորձառու աշխատասէր մարդերու կողմէ երկրին նպաստ մը պիտի ըլլայ հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող երկրամասերու անտեսականին համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱԿԱՒԻՆ ՔԵԱԼԼԱՊԷՕՁ

«Խորհ. Հայաստան» ուրիշ յօդուած չունի, ամէն օր կը գանգատի եւ կը պատմէ թէ ինչպէս կոմունիստները կը շարունակեն քեալլապէօզութիւնները, բանագոտելով գիւղացիները մանել կոլխոզներու մէջ: Զարմանալի է, որ Սուսլին Նոհաշէնցք եւ միւս կոմսոր կերպով հաւաքական գիւղատնտեսութիւն կազմակերպելու հրահանգ տալու, բայց հակառակ այդ կոմսոր հանգամանքին՝ գիւղացիները բանագատուած են համայնացնելու իրենց ստացուածքները: Այս հաւաքական քաղաքականութենէն ո՞վ կը տուժէ, — նախ գիւղացին որ չի գիտեր թէ ի՞նչ ընէ, որ մը կոլխոզ կը մտնէ, յաջորդ օրը դուրս կ'ելլէ: Երկրորդ, կոմունիստ ղեկավարները իրենք, երբ գիւղատնտեսութիւնը կը համայնացնեն՝ կ'ամբաստանուին իբրեւ «ձախ քեալլապէօզ», իսկ երբ կ'արտօնեն անհատական գիւղատնտեսութիւնը, այս անգամ կ'ամբաստանուին «աջ թեքումով»:

Ահա թէ ինչո՛ւ շատ ու շատ կոմունիստներ չեն հասատար, սխալմունք գործած են: «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ (10 սեպտ.) Այգեստանի բջիջին անդամներէն Ս. Գէորգեան, Մ. Ալեքսանեան, Ն. Ղարիպեան կը յայտարարեն. «Քանի հոգւոյս (ձոթ) չկայ, քանի չուտա (ատամա) չկայ, ոչ ինչ կամ միս, հաւաքական գիւղատնտեսութիւն ընել անկարելի է»:

Այո՛, հայ կոմունիստները այնքան ախկարիկ դարձած են, որ թանի չեն հաւատար այլեւս «Հնգամեակը չորս տարում» փախստութեան ճառին ժողով գումարուած ատեն Այգեստանի բջիջին կոմունիստները կը ձգեն ժողովը ու կը հեռանան, ըսելով. «Դատարկ բան է»: Այո՛, չեն հաւատար, որովհետեւ ալ երեւան կ'ամբաստանուին, ձախ երեւան կը քարկոծուին, եթէ կան կոմունիստներ, որ կ'աշխատին գործադրել վերէն եկած հրահանգները, անոնք ալ քեալլապէօզ կը կոչուին:

Ահա ուրիշ մը, որ ժողովի չերթար ու կը յայտարարէ. «Դրբանցից ի՞նչ է գուրս գալու»:

Անկարելիութիւնն է պատճառ, որ գիւղերուն մէջ «բջիջը եւ գիւղական խորհուրդները մինչեւ օրս մասը մասին չեն խփել աշնանացանի կամպանիայի, ձմեռուաներ, «Հնգամեակը չորս տարում» փախստութեան եւ այլ գործերի աշխատանքի ապարիքում»:

... ՄԻԱԿ ԳՈՐԾԸ

Բայց եթէ կայ գործ մը, որուն մասին ոչ ոք պակաս ժրաջան է, այն ալ գեղծումներու գործն է: Դարձեալ «Խորհ. Հայաստան»ն է, որ կը պատմէ թէ կոմունիստ Վահան Ղարիպեան օգտուելով իր դիրքէն, կոլխոզի պաշտօնէն կը վերցնէ «համապատասխան» քանակութեամբ գործն: Նոյնպէս իր տանը համար շուկայէն կը գնէ ոչխար ու անասուն: Նոյն Ղարիպեանը համայնացուած արտատեղիներէն իր տանը եւ իր բարեկամներուն համար կը քաղէ 600-800 խուրձ խոտ:

ՀՆԳԱՄԵԱԿ

Հայաստանի կառավարութիւնը մշակած է ծրագիր մըն ալ, որուն համաձայն հինգ տարի յետոյ Հայաստան պիտի սնուի այնչափ բժիշկով, այնչափ մանկավարժով, այնչափ գիւղատնտեսով եւլն. խնձոր համրելը այնքան գիւրին չէ: Մարդիկ գործ չունին եւ հինգ տարի վերջ քանի ճարտարագէտ պիտի ունենան, անիկա կը համրեն:

Իրականութիւնը այն է, որ այդ մասնագէտները պատրաստելու համար գասախօս իսկ չունին: Ա. Եղիազարեան կը խոստովանի, որ գասախօս հրաւիրելու կը վախնան, որովհետեւ բնակարան չկայ: Կամ, օրինակի համար, գիւղատնտեսական վարժարանը չունի ոչ մեքենայ, ոչ ալ աշխատանոց: Ուսանողներուն համար եւս բնակարան չկայ: Կարգ մը ամպիոններ Թափուր կը մնան, գասախօս չկայ: «Խորհ. Հայաստան» կը գանգատի, որ բժշկական վարժարանին քաղաքական ամպիոնն ալ Թափուր է, «չնայած որ բազմիցս խօսուել է նախկին բժշկական վարժարանի ուսանողութեան քաղաքականապէս բացիկ լինելու մասին, բայց եւ այնպէս վարժարանը գտնւում է նոյն կոտրած տաշտի առաջ»: Ուսանողներուն անուանի հարցը անուշադրութեան մատնուած է: Եւ այս պայմաններուն մէջ... հնգամեայ ծրագիր մեծ մեծ խօսքեր ու յոյսեր:

ԳԱՂՏՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Լենինականի գատարանը անընդհատ կը գործէ բոլոր անոնց գէմ, որոնք գաղտնի առեւտուր կ'ընեն, գաղտնի անասուն կը մորթեն, եւլն.: Վերջերս խուզարկութիւններ եղան եւ տուներէն գրաւուեցան զանազան ապրանքներ, այնպէս աւելի քան 200 կաշի: Գաղտնի առեւտուրին մէջ մեղսակից են խորհրդային արհեստաւորները: Այսպէս կաշեգործներու արհեստանոցին նախագահն ու քարտուղարը պահած էին 279 կտոր կաշի:

Արհեստանոցի մէկ անդամին տանը մէջ 107 կտոր կաշի: Գդակագործի մը տանը մէջ 144 կտոր կաշի: Ուրիշ տան մը մէջ 250 զոյգ գուլպայ, գորս գաղտնի ծախած էին երկու հաշմանդամներ: Ուրիշ հաշմանդամ մը պահած էր 43 րուբլի 80 կոպեկ արծաթ դրամ, 110 րուբլի ոսկի, 30 ոսկոր, 2078 րուբլի թղթադրամ: Ուրիշ հաշմանդամի մը մօտ գրաւուեցան 75 րուբլի 65 կոպեկ արծաթ դրամ: Ուրիշ հաշմանդամի մը տունէն՝ 300 տուփ սիկար, 20 ծրար ծխախոտ, 13 րուբլի 75 կոպեկ արծաթ դրամ, 10 ոսկի եւ 1600 րուբլի թղթադրամ: Մաղագործ գնչուի մը քովէն գրաւուեցան 9 փութ կովի իւղ: Թիֆլիս ղրկուած ատեն գրաւուեցան 2135 հաւկիթ, 10 քիլօ իւղ: Երբ կին մը Թիֆլիս կը ղրկէր 52 զոյգ գուլպայ, 24 ծրար թէյ, գրաւուեցան:

ԿՐՃԷՆ ԳԻՒՂԸ

Թիֆլիսի Պրոլետար Թերթը կը գրէ.—

Թավուզ շրջանի Կրճէն հայկական գիւղը կը գտնուի Թավուզի կայարանէն երեսուն քիլոմեթր հեռու: Կուր գետին եզերքը, ճահճոտ տեղ մը: Ճահճուտները եւ վարակիչ հիւանդութիւնները տարածուած են գիւղացիներուն մէջ: Հիւանդանոց չկայ: Գիւղացիները երբ հիւանդ ունենան, երեսուն քիլոմեթր հեռու Թավուզ կը տանին:

Այդ հիւանդանոցին բժշկապետն ալ կոպիտ մէկն է, հիւանդներուն հետ կը վարուի գազանի պէս: Շատ անգամ չընդունիր հիւանդները.

— Սրանց հէքն էլ անիծած, ի՞նչ են որ ես սրանց բժշկեմ:

Կրճէնը յետամնաց գիւղ մըն է: 140 հոգի բնակիչ ունի: Գիւղացիները կ'ապրին նահապետական կեանքով: Ոչ ոք կը հետաքրքրուի այս խեղճ հայ գիւղացիներուն կեանքով: Շատերը կը ծառայեն ունեւոր Կրճէնցիներու կամ Բազանդալուցիներու ձեռքին տակ:

Ոչ վարձատրութիւն կայ, ոչ ալ հանգիստ կեանք: Այսպէս Արմենակ Ալեքսանեան 1919 Թուականէն ի վեր կը ծառայէ ունեւոր գիւղացի Ալի Ալմասօղլիի որ չի թողլ տար խեղճ Արմենակին իր գիւղացիները տեսնել: Կը հետեւի անոր եւ մահով կը սպառնայ: Ձմեռները ագուրմանճութեան կը ղրկէ գիւղերը, ստացած գումարը կը գրպանէ, ըսելով. «Դու իմ մշակն ես, ինչպէս ուզենամ, էնպէս էլ կը բանեցնեմ»:

Բայց այսպէս քանի՛ քանի՛ բանուորներ կը ծծեն խեղճ գիւղացիներուն արիւնը: Բոլոր այդ բանուորները ազգեցիկ են, ժարգ ունին Թիֆլիս:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐԱԳԻՐ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի խմբագիր ընկ. Շաւարշ Միսաքեանի Յունաստան այցելութեան առթիւ, Դաշնակցական շարքերուն մէջ արձանագրուած են նոր ընկերներ:

Այսպէս, Կիւմիւլճինայի մէջ իրենց երդումը կատարելով դաշնակցական մկրտուած են հինգ նորահաս երիտասարդներ:

Նոյնպէս, չորս նորագիրներու երդման արարողութիւնը կատարուած է: Նիգիշան գիւղաքաղաքին մէջ (քավալայի շրջան):

Հին ընկերներու հետ միասին Նիգիշանի մէջ կազմուած է այժմ դաշնակցական խումբ մը, ենթակայ Քավալայի կոմիտէին:

Ի մօտոյ Սելանիկի կազմն ալ պիտի զօրանայ 18—20 նորագիր դաշնակցականներով, որոնք իրենց երդումը պիտի կատարեն յատուկ հաւաքոյթի մը մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՑՍՊԷՍ ԱՊՐԵՑԱՆՔ, (Պատմուածքներ) Ցովհ. Աւագեան, Տպգր. Նիւ-Եորք: գին՝ մէկ տոլար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ու այս մէկ մէճիտը, տուր Ցէր Պետիկին, թող խունկու մոմ առնէ, պատարագ ընէ.

Մեծ գիւղէն բերածս երինջը Սարգիսեանց, հօրս հոգուն մատաղ ըրէք, երկու մաքի Սուրբ Ցիրամոր խոստացեր եմ, երկու մեծ այծ Սուրբ Գէորգին: Եօթը պորտով մեղքէ մոմ եւ երեք մեծ Լուսաւորիչ Վարդան զօրավարի մատուռը տարէք:

Ռէս Մկօն մեր տան սիւնն էր, մեր հայրը մեռաւ մեր տան ու գեղին խեր պարաքաթը տարաւ:

80 ազայ խնկօ,

Առատած իցիթի սուրը կըտրուկ է արեւ, մի՛ վախնայ, ախպէրներս քեզ ամանաթ, հարսներուն օր արեւ չանց տուէք

Ցառկին քեզի խենչալ մը կը ղրկեմ, մամիկին ալ Երուսաղէմի նշխարք մը, Սուսան քրոջս Փրկչի գերեզմանին վրայ օրհնուած մատանի մը, որ մօտը գնէ, աչքի չի գայ, բարով կանաչ կարմիր կապի:

Ձմեռուան շատ եմ կարօտցեր: Եթէ աղջիկ զաւակս ազայ է հօրս անունը դրէք, եթէ աղջիկ՝ մօրս:

Վառօն քեզի ամանաթ: Գէշ երազներ կը տեսնեմ: Սուրիկենց Սարգօն մեռաւ, սերտերը աւետարան կէս կարդաց.

Քեօփրիւէն անցած ժամանակ թուրք մը քիւրտ Ամոյի լամկու ափանջ կարեց:

Դարձեալ բարեւ իմ սիրելի, իմ ազիզ ախպէրներուն, ախպօրկնիկներուն, մեր տան մեծ ու պզտիկին: Խաս հաւնէի օրերուն գեղ պիտի երեմ խանչմիս հեռ:

Գո՞րծս, փա՛ռք աիրոջ, պօղոս էֆէնտու խանը կը պահեմ, թէ՛ գէքչի եմ, թէ՛ մշակ: Ամչյս կերածէն ինչ որ ճոց իմ բաժինն է, «Թափած պարանին» կը պահեմ: Աղջիկի օրեր սիրպաթ Փառուլիայով կերակուր կ'ուտեմ, կօզող կը խմեմ:

Նորէն սիրով բարեւ իմ կողակից Վառոյին:

Մեծ գամշի ճակատը պագնեմ, կարմիր կովի աչքերը: Ջրէնգոյի չան հոգուն մեռնիմ:

Դարձեալ բարեւ Եղսօ մօրքիւրին, Նոյլանա Մարկոսին, Շէլ Խաչօյին:

Պիթեան Անառոյեան (ձայն) չուհուիները Սթամպոլի մէջ կը ծերանան: Օլուզ.յօճուղ չունին գառնադին երեսին չունի եւ քաղքի մէջ: Եօթը տարիս Թըմըմիլուն հուգամ: Սուսան քրոջս կարդալու դրէք տերտերին քով: Թուղթ ու գոլամին փարա մի խնայէք: Աշխարհքը փոխուած է գուրպան, մօծ ու մուլքը կարդացուորին կը մնայ:

Դարձեալ բարեւ գիրս կարդացողին, լսողներուն, եւ գրիս պատասխան գրողին:

Ծնամ Նամ'ակի սպասող ձեր զուրպան Գօգօ:

Ռէս Մկոյի տունը հարուստի տան կերպարանք առաւ պահ մը: Պետոգրացին հաւաքուեցան գըրան աղբեւր մեծ հրապարակը, ծերերը իրենց հաճեսներով, պատանիները արձականներով (եյէն). եւ երիտասարդները մեծկակ մահակներով, իսկ հարսները գրան ծեղքերեն գաղտագողի նայուածքներով, ունկնդրեցին Սթամպոլէն եկած նամակը, որուն երաքանչիւր բառը Ցէր Պետիկի շրթներուն վրայ խաղալով, կամաց կամաց հեռաւոր կոնդակներու խորհրդաւորութեամբ ու շեշտով մը՝ վար կ'իյնար ու կապուտ պէս ծանր կը նստէր ունկնդիրներու սրտերուն մէջ:

Ռէս Մկոյի հարսները անցագայն բաւրգի գէղերը, չոմերին անհրաժեշտ կարիքներուն եւ զարդաշխութեան համապատասխան չափով, ճերմակ բուրդն ու թիֆթիքը, ու ծախու տարուելիք մեղր անկիւն մը կը գիզէին, երբ Ներս մտան Ջասու Նազէն եւ Աբրոյենց Խուտիկը:

— Աչքդ լուս, Մանսոյի՛ աղջիկ, Գօգոյէն Նամակ եկեր է, ննդամբա ժպիտով մը կ'կմաց Աբրոյենց Խուտիկը:

— Բախտաւորը, գեղին ամէնէն լաւ ազան առաւ, ինչու չհպարտանայ — հեգնանքով մը ընդմիջեց Ջասու Նազէն, Վառոյի նոր կլորած ծիծերը անցքելով:

Այդ միջոցին, Ռէս Մկոյի չեմին առաջ ողջակէզ մը կ'երկննար: Գզիր Վարդօն ողջակէզի առջեւ լուրեր հաւաքած իր տանը վազեց, Մեծաս տիրացուն մատաղի կաշին ծալած, թեւին տակ գրաւ, թաղին չունները առջ արիւնը լակեցին, Ջհուս.Գ.ճուն աղջկները հաւաքեց, Գօգոյի եղբայրները թեւերը մերկացուցած, քար բերին, օջախ փորեցին, եւ մեծ պղինձը զառւորեցին:

Եփած մատաղին անուշ հոտը գեղին բարեպաշտներուն ախորժակը գրգռել սկսած էր արդէն, երբ Ջասու Նազէն եւ Աբրոյենց Խուտիկը, Վառոյի մաքրեէն գաղտագողի կարած փունջ մը մազ իր առնէին անծանօթ մարդու մը, որ քաղաքէն գիւղ եկած էր Թիլիսմներ գրելու:

«Սուսան քրոջս կարդալու դրէք» այս նախադասութիւնը սրածայր գամի մը պէս մխուած կը մնար Խնկոյի ուղեղին վրայ:

Սուսան ամէն տանէ աւելի զուարթ էր ու երջանիկ, կարմիրներուն ամէնէն աղուորը զարմանալի փայլով մը շաղախուած, կը վառէին անոր ճակատն ու այտերը եւ փափուկ մորթը հրեշտակային անմեղութիւն, աչքերուն՝ նոր զարթնող զանկութիւններու պէծ-պէծին կայծեր, իսկ սրունքներուն՝ թեթեւ ու հեշտագրգիռ շարժումներ տալով:

(7) ԱԶԳԻՆ

պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցման փորձերուն, ցոյց տալով պատճառները, որոնք կը պարտադրեն գէթ միաձնտեսական գետնի վրայ պալքանեան երկիրներու գործակցութիւնն ու համերաշխութիւնը։ Թերթը կը հաւատայ թէ, հակառակ զանազան դժուարութիւններու, քիչ մը փափկանկատութեամբ և բարեացակամութեամբ, պատուիրակները պիտի կրնան ստեղծել յարաբերութիւններ, որոնք հիմը պիտի կազմեն պալքանեան ապագայ շէնքին։

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ, լսելէ յետոյ պալքանեան խորհրդաժողովի կազմակերպման յանձնախումբի նախագահ՝ Փափանաստասիայի բացատրութիւնները, պուլկար պատուիրակութիւնը որոշեց, հակառակ իր նախկին մտադրութեան, Աթէնք երթալ եւ մասնակցիլ խորհրդաժողովին։

Աշխարհի խաղաղութիւնը կենտրոն պիտի ցանէ

«Ժուրնալ տը Ժընեւ» կը գրէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մայրաքաղաքին մէջ վերջերս կազմուեցաւ մասնաւոր կոմիտէ մը, հաղորդակցութեան մէջ դնելու համար կնոջական ընկերակցութիւնները, որոնք կը հաշուեն 40 միլիոն անդամուհիներ, 56 երկիրներու մէջ ցրուած։

Այս կոմիտէին առաջին գործն եղաւ կոչ մը ուղղել աշխարհի բոլոր պետական մարդոց, պահպանելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը։ Յետոյ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Թիթուլէսքոյի, Պրիանի, Քուրթիուսի, Հէնտըրսընի, միշտ ի խնդիր խաղաղութեան։ Այս վերջինը կիներուն պատասխանեց թէ համոզուած է, որ մեծ կարեւորութիւն ունի կնոջ շարժումը աշխարհի խաղաղութեան պահպանման հարցին մէջ։ Եւ հրաւիրեց կնոջական բոլոր ընկերակցութիւնները, հանրային կարծիքին վրայ ազդեցութիւն գործելով, նպաստել զինաթափութեան համաժողովին յաջողելքին։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Brébant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ, 146-148 Ave. de Chartreux առնել՝ թիւ 41, 48 եւ 53 հանրակառքերը

կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Հ. ԳՈՒՌՆԵԱՆ եւ Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Զինուորական փանֆառ, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւն.։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը

կը նախագահէ ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ կը մասնակցի Տէսինի «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. Մելքոնեանի։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

Մուտքը ազատ է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՐԻԻ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ, Ave. du Président Faure (սինէմա Թուայեալի կից).
կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

կազմակերպած դասախօսութիւնը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։
կը խօսի ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ նիւթ ունենալով
Քիւրտ ազատագրական պայքարը
եւ անոր քաղաքական նշանակութիւնը
կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզ. եւ Շրջ. Հայր. Միութեան Անիէռի մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Թաղապետական սրահներուն մէջ, Րիւ տէ Հալ, Պուա Քոլոմպ։ Առաջին անգամ ըլլալով եւ մեծ պատրաստութեամբ Արովեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ՓԱՌՆԱԲԱՍԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ
(Քոմէտի երեք արար)

կը մասնակցին Տիկ. Պետիկ, Գ. Գազանճեան եւ Սմսարեան
Բանախօսութիւն, նուագ եւ արտասանութիւն
կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի հիւանդ երիտասարդի մը։ Ընտիր ճաշ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Այն հայրենակիցները որոնք օգոստոս 16ին տոմսեր գնած էին, անոնց մուտքը ապահովուած է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Դիմել հրատարակչին Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur le Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65։ Մէթրօ Օտէոն։

Հարաւային Ֆրանսայէն (Լիոնն ալ մէջն ըլլալով) պէտք է դիմել Գ. Գ. Շահլամեանի, 15 Rue Longue des Capucins. Marseille.

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ - ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ.— 5 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին Գ. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» թատերասրահը։ կը ներկայացուի՝ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ կամ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ կը մասնակցի մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուտիայի խումբը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կապ. միութեան ընդհանրական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կապ. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, 4 Հոկտ. երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ, ներկայանալ անդամատետրներով։

ՎԱԼԱՆՍԻ «Բարգէն Սիւնի» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ջ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ բժ. Շ. Այվազեան Առողջապահութեան հարցը եւ առողջութեան... ցնորքը» նիւթին մասին։

Մէկ ժամ սինէմա։

ԼԻՈՆԻ Բալուի եւ Յոր. գիւղերու օգ. մարմինը համարալուցիական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները վաղը ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին (281, cours Lafayette, Lyon,

Արի տիկ. Արմենուհի Շիշմանեան, Արի տիկ. Մարիամ Գալբաքեան, Տէր եւ տիկ. Արթին Գալբաքեան (Աթէնք), ինչպէս նաեւ Գալբաքեան, Թրաշեան, Թօփալեան, Գախթիյարեան ընտանիքները կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, թոռան, քրոջ զաւկին եւ ազգականին դառնաղէտ մահը՝

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

(18 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի 2 Հոկտ. Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Հայոց եկեղեցին 15 Rue Jean Goujon Paris.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 374.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
3 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1381

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ

Քրտական փոթորկալի ապստամբութիւնը չորս ամիս անընդհատ իր վրայ լարեց աշխարհի ուշադրութիւնը եւ մեծ ...նապի մը մատնեց Թուրքիան։ Սակայն երկու շաբաթէ ի վեր լռութիւն մը կը տիրէ այդ մասին։ Ըստ Էթ փաշայի ...ավարութիւնը Թրքական բարքերուն յատուկ «փաթըրտը» ...ներքեց Էնկիւրիի մէջ, ուր ռուսական օրինաթափանի խըն...ներ, տնտեսական վերակազմութիւնը, եւրոպական հակումը, ...գիմագիր կուսակցութիւններու երեւումը իրար կը խաչաձեւեն, արտասահմանի հանրային կարծիքին նոր զբաղում մատակարարելով։

Իսկ քրտական փոթո՞րիկը...։

Քրտական ճակատին վրայ լռութիւն կը տիրէ։ Ըստ Էթ փաշան բաւականացաւ Ազգ. Ժողովին մէջ յայտարարելու թէ ...րատի «աւազակները» ճնշուած են, ու իր «յաղթական» ...յուածքին խոնարհելով՝ խոստովանեցաւ թէ իրենք ալ ծանր ...րուստներ ունեցան։

Մինչդեռ իրականութիւնն այն է որ սարսափազդու զինադադար մը տեղի ունեցաւ։ Կռիւները երկու կողմերուն համար ալ ...մասպառող էին։ Իսկ Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի ...նոյ տարածուն գործողութիւն մը անկարելի կը դարձնէր այն ...նամասերուն մէջ, ուր քրտական ապստամբութիւնը ամրա... եւ իրարու շղթայուած է։

Սպառնալից այս լռութեան դիմաց, յոխորտացող Թուրքիան կրնայ պարծենալ որ անզէն կանանց եւ մանուկներու ...ջմութիւն մը սուրէ անցուց։ Քանի մը հարիւր գիւղեր այ...ց ու աւերեց։ Արարատի քարանձաւներուն մէջ անօթութենէ ...ուածներ գտաւ։ Բայց չի կրնար պարծենալ իր վերջնական ...ղթանակովը։

Դեռ հինգ տարի առաջ էր, երբ Թուրքիոյ այսօրուան կառավարութիւնը Տիարպէքիրի, Խարբերդի եւ Մալաթիոյ անկախութեան դատարաններուն առջեւ երկու հարիւր քիւրտ մտաւորականներ եւ ղեկավարներ կախաղան բարձրացուց, մտովին հազար Քիւրտեր բնաջնջեց եւ Թուրք ազգին յաղթանակը հաղորդեց աշխարհին։

Բայց անոնք որ իրենց ազգին ազատութեան կը զոհուէին, իրենց վերջին եւ հզօր խօսքը կը փոխանցէին ցեղին, առնական ...յքարը շարունակելու դարաւոր թշնամիին դէմ։

Ու ո՛րքան սէր եւ ո՛րքան հաւատք կայ քիւրտ մարտնչող ...ին մէջ, թաքուն ու անհասկնալի շատ շատերուն։

Որպէս զի այսօրուան սպառնալից լռութեան իմաստը ըմ...ելի ըլլայ մեր ընթերցողներուն, հոս վերյիշենք քիւրտ ...ող մտաւորականներէ ոմանց վերջին խօսքը, զնդակահար...ելէ կամ կախուելէ առաջ արտասանուած։

ԽՆՈՒՍՑԻ ԳՆԴԱՊԵՏ ԽԱԼԻՏ. (Ճիպրանցի աշիրէթին պե...ը. Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան գլխաւոր կազմակերպ)— «Մինակ չեմ ձեր դիմացը. ետեւս անհագին Քիւրտ ազգ ...կայ Պարսկաստանի, Միջագետքի եւ Թուրքիոյ մէջ։ Այսօր ...զ կը կախէք, բայց կասկած չունինք որ մեր թոռներն ալ ...նզ պիտի բնաջնջեն»։

Ահա Շէյխ Սայիտի հանդարտ ու փիլիսոփայական վճիռը. ՇԷՅԽ ՍԱՅԻՏ.— «Բնական կեանքս վերջացուցի։ Բնաւ ...մ զղջար որ ազգիս համար կը զոհուիմ. կը բաւէ որ մեր ...ոռներր ամօթով չձգեն մեզ մեր թշնամիներուն առջեւ»։

ՏՈՔԹ. ՖՈՒԱՏ. (Տիարպէքիրցի.—«Միշտ կը մտածէի առ...րար մեռնիլ հայրենիքիս համար։ Կասկած չկայ որ անկախութեան դրօշը պիտի տնկենք այն հողին վրայ, ուր կը ...խուինք։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՐԷՖԻԳ. (Տիարպէքիրցի).— «Մարմինս ցոյց ...ւէք աշխարհին, թող ամէն մարդ գիտնայ որ, ոչ թէ անձ...կան իրաւունքներու, այլ ազգային իրաւունքներու համար ...կուիմ։ Կեցցէ՛ Քիւրտիստան...։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄՈՒԼԼԱ ԱՊՏՈՒՐՐԱՀՄԱՆ. (Սղերդցի).— ...շուառականներ... ոտքիս տակ շատ ցած ու պզտիկ կը ...նեմ ձեզ։ Գիտցէք որ Քիւրտը ծառ չէ, կը մեռնի, չի ծռիր...»։

Հերոսներու այս հզօր շունչը եւ անընկճելի անձնուիրութիւնը կ'առնէին Քիւրտ ցեղի անթեղուած կրակէն եւ ...ութենէն։

Ու, իրօք, հինգ տարի հազիւ անցած, գնդապետ Խալիտի եւ Շէյխ Սայիտի ո՛չ թէ թոռները, այլ տղաներն ու ընկերները կրակ տեղացուցին Արարատի, Կօթուրի, Հեքեարիի, Սասունի եւ Բոհտանի լեռներէն՝ Թուրքերու գլխին։ Եւ այս անգամ ...ւելի խիզախ ու աւելի կազմակերպուած։ Ըստ Էթ փաշան ...րս ամիս պատերազմելէն յետոյ, Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի ձիւներուն մէջ խրուեցաւ, ու չկրցաւ հերոսները կատղանի առջեւ բերել։

Այո՛, լռութեան այս օրերուն պէտք է գիտնանք, որ Քիւրտը ծառ չէ, կը մեռնի, բայց չի ծռիր։

Էնկիւրիի մէջ Թուրքերը կարող են շատ յոխորտալ, ու աշխարհը հիացնել իրենց «եւրոպականացումով» եւ զինուորական ուժով. բայց Թուրքերը պիտի գիտակցին որ Քիւրտ ...ռուրրահմանները Արարատի, Սիփանի եւ Բոհտանի բարձունքներէն զիրենք շատ ցած ու պզտիկ կը տեսնեն։

Կեանքն արհամարհող եւ իր ազգային ազատագրութեան ...յգան փարող Քիւրտ ազգը ընկճուած չէ. ու մենք կասկած ...ունինք որ ապստամբութեան փոթորիկէն յետոյ, աւելի զօրաւոր կայծակը պիտի պայթի։ Ու այսպէս անվերջ, մինչեւ ...ր Քիւրտիստանի անկախութեան դրօշը Տիարպէքիրի կախաղաններուն տեղը բարձրանայ։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Էջմիածնի ժողովին գումարումը

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը Պոլսոյ Պատրիարքին եւ բոլոր Թեմակալ Առաջնորդներուն ուղղած է շրջաբերական մը կաթողիկոսի ընտրութեան մասին կը հաղորդենք հետեւեալ հատուածները.

«Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը նկատի առնելով, որ արտասահմանեան պատգամաւորների վիզէի առթիւ գրագրութիւնները կարող են երկարել եւ հեռաւոր վայրերից անկարող կը լինեն արտասահմանեան պատգամաւորները ժամանակին վիզա ստանալ եւ Հոկտեմբերի 26ին ներկայ լինել Ազգային-եկեղեցական ժողովին, մինչդեռ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը ցանկալի է համարում Ազգային եկեղեցական ժողովը անպայման լրիւ կազմով գումարել, ուստի նպատակայարմար է դատում Ազգային եկեղեցական ժողովի գումարումը յետաձգել:

«Այս մասին յայտնել է կիլիկիոյ Շնորհազարդ կաթուղիկոսին, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Ամենապատիւ Պատրիարքներին եւ արտասահմանեան բոլոր Թեմակալ Առաջնորդներին, որ առանց ածապարանքի, համաձայն տրուած հրահանգների կատարեն Ազգային-եկեղեցական ժողովին մասնակցելու համար պատգամաւորների ընտրութիւնը եւ բոլոր պատգամաւորների (թէ հոգեւորական եւ թէ աշխարհական) ցուցակը ուղարկեն Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին եւ սպասեն Ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարման նոր ժամկէտ նշանակելուն:

«Երկորդ, յանձնարարել է համամիութենական սահմաններում գտնուած Թեմակալ Առաջնորդներին դադարեցնել պատուիրակների եւ պատգամաւորների լնտրական գործողութիւնները եւ սպասել նոր հրահանգի»:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը իր վերոյիշեալ գրով կը խոստանայ ի մօտոյ հաղորդել լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւ բացատրել իր տեսակէտը Հայրապետական ընտրութիւնը լրիւ կազմով կատարելու մասին:

Խալքի վերակազմութիւնը

Խալք կուսակցութեան մշակած նոր կանոնագրին համաձայն, քննչութիւնը եւ ներկայացուցչութիւնները («միւթէմէթ») պիտի ջնջուին եւ տեղական մարմիններու պիտի յանձնուի կուսակցական գործերու վարչութիւնը։ Այս մարմիններուն ընտրած նախագահները պիտի ներկայացնեն կուսակցութիւնը։

Նոր կեդրոնական վարչութիւնը, որ 40 հոգիէ կը բաղկանայ, պիտի բաժնուի կարգ մը ճիւղերու, եւ անդամները կարգով քննութեան պիտի ենթարկեն դաւանները։ Որոշուած է մանաւոր «ուշադրութեան առարկայ դարձնել բանուորական խնդիրները եւ մօտէն հետեւիլ անոնց»։

Կեդրոնական վարչութեան ընտրութիւնը բոլորովին ազատօրէն կատարուեցաւ Խալքի ժողովին մէջ։ Նոյն իսկ երբ առաջարկուեցաւ թեկնածուներ ներկայացնել, Ըսմէթ փաշա ընդդիմացաւ։

Ամէնէն շատ քուէ առացողը եղաւ Աֆիոնի երեսփոխան Ալի պէյ, որ երկու հարիւր ձայն առաւ։

Լուրի մը համաձայն, հանր. շինութեանց գործավար Րէճէպ պէյ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար կարգուած է Սաֆֆէթ պէյի տեղ։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան խորհրդաժողովի կազմակերպիչ յանձնախումբի նիստին մէջ, նախագահ՝ Պ. Փափանասթասիու, կարդաց տեղեկագիրը, զոր պիտի ներկայացնէ խորհրդաժողովին։ Այս տեղեկագիրը ամփոփումն է այն սկզբունքներուն որոնք հիմ պիտի ծառայեն պալքանեան միութեան։

— Պալքանեան Միութիւնը պիտի ըլլայ անկախ ազգերու խմբակցութիւն մը նպատակ ունենալով տեւականօրէն երաշխաւորել պալքանեան պետութեանց միջեւ խաղաղութիւնը։ Հիմնել տնտեսական կազմակերպութիւն մը, դաշնաւորել իրենց ուժերը, քաղաքակրթական նպատակներով։ Միութիւնը ուղղուած չպիտի ըլլայ որեւէ պետութեան դէմ։ Ընդհակառակն, պիտի նպաստէ ժողովուրդներու միացման եւ աշխարհի խաղաղութեան ամրացման։ Ան չպիտի ձգտի խեղդել ցեղային անջատ միութիւնները, այլ պարզապէս պիտի ջանայ բազմացնել անոնց քաղաքակրթութեան հասարակաց տարրերը եւ վերցնել զանոնք բաժնող տարակարծութիւնները։ Միութիւնը չպիտի սահմանափակէ մասնակից պետութիւններու գերիշխանութիւնը, չպիտի նպաստէ միւսին վրայ՝ անոնցմէ մէկուն գերակշռութեան։ Անոր հիմը բացարձակ հաւասարութիւնն է։ Իւրաքանչիւր պետութիւն, իր քով նոյն հաւասար ուժը պիտի ունենայ, բայց այն պարագային որ որեւէ որոշում միւս պետութիւններէ մէկուն գերիշխանութեան, պէտք է որ բոլոր միւս պետութիւններու պատուիրակները հաւանութիւն յայտնեն:

Իւրաքանչիւր պետութիւն ազատ է միութեան մասնակցելու եւ անկէ հեռանալու որոշ պայմանաժամու մը ընթացքին՝ կատարուած յայտարարութենէ մը յետոյ։ Ազգային փոքրամասնութիւնները պէտք է վայելեն գոհացուցիչ պաշտպանութիւն. բայց, հաւատարմութեան դէմ բռնաբարումի ամէն գործունէութիւն, պէտք է զսպուի։

Տեղեկագիրը կ'եզրակացնէ թէ՝ միութիւնը պէտք է ստեղծուի Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին մէջ եւ նոյն ոգիով ու այս նպատակին հասնելու համար, կոչ կ'ուղղէ Պալքանեան ժողովուրդներուն եւ անոնց ղեկավարներուն, որ մոռնան հին վէճերը եւ համերաշխութեան զգացումներով տոգորուած, կանոնաւորաբար աշխատին միութեան գործին։

Թերթերը կը շեշտեն թէ, ընդհանուր առմամբ, Պալքանեան Միութիւնը չպիտի նմանի ամերիկեան, գերմանական եւ զուիցերական դաշնակցութեան։ Անոր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ մասնակից պետութիւններուն միջեւ բացարձակապէս վերցնել պատերազմը։ Միութիւնը պիտի յարգէ Պալքանեան պետութեանց միջազգային դաշնագիրները, պիտի զարգացնէ անոնց տնտեսական գործակցութիւնը, եւայլն։

Պարէնի դժուարութիւններ Ռուսիոյ մէջ

Ռուսիա, մէկ կողմէն կ'արտածէ երկրագործական արտադրութիւնները, որոնք հազիւ պիտի բաւէին կշտացնելու իր բազմամիլիոն ժողովուրդը. միւս կողմէ, կը դժգոհի որ երկրագործութիւնը չիտարիրմէ սպասուած արդիւնքը։ Պաշտօնական «Պրաւդա» կ'ընդունի թէ ընդեղէնի մթերումը գոհացուցիչ չէ։ Կովկասի մէջ միայն, ուր ծրագրային նախատեսութիւնը իրականացած է 52 առ հարիւր համեմատութեամբ, կացութիւնը բաղդատաբար լաւ է։ Բայց կարգ մը շրջաններու մէջ, համեմատութիւնը կը հասնի միմիայն 1.4 առ հարիւրի։ Ուկրայնայի մէջ, մթերումը կը կատարուի չափազանց վատ պայմաններու տակ, հակառակ որ տարուան հունձքը լաւ է եղած։ Թերթը պատասխանատու կը բռնէ համապատասխան սպասարկութիւնները։

Մախրագործում դատաւորներու

Դատական պաշտօնեաներու զտման հետեւանքով, Մոսկուայի մէջ երկու հարիւր անձեր պաշտօնազուրկ եղան։ Զտիչ յանձնախումբի տեղեկագիրը կը հաստատէ դատաւորներու «աշխեցուցիչ» տգիտութիւնը՝ դատական հարցերու մէջ։ Կը մատնանշէ նաեւ ծայրայեղ անփութութեան բազմաթիւ պարագաներ։

Գաղտնի եւ արմատական մախրագործում

«Մորնինկ Փօսթ»ի Ռիկայի թղթակիցը կ'իմացնէ թէ, տեղական թերթերու քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, երեք շաբաթ առաջ, 17 ռուս քահանաներ գաղտնօրէն մահապատժի ենթարկուած են Լէնինգրադի մէջ, երկար ամիսներ բանտը պահուելէ յետոյ։ Մահապատժի գործադրութիւնը չէ հրատարակուած բոլշեւիկեան թերթերու մէջ եւ նոյնիսկ զոհերու ընտանիքները շատ ուշ լուր ունեցած են։ Պատճառն այն է եղեր որ այս քահանաները չեն ուզած հրաժարիլ իրենց պաշտամունքէն եւ կրօնական արարողութիւններէ։

Հնգամեայ ծրագիրը եւ գրագէտները

Խորհրդային թերթերը ցանկը կը հրատարակեն այն գրագէտներուն, որոնք պիտի արձանագրուին «Հնգամեայ ծրագրի իրագործումը խափանողներ» ու կարգին, այն պատճառով որ չեն կատարած իրենց յանձնառութիւնները եւ անշուշտ իբր հակայեղափոխական, վաղը պիտի լսենք թէ դատապարտուեր են կարմիր դրախտի ամէնէն ընթացիկ եւ աժան պատիժին՝ մահուան։

Անգլօ-ռուս պարտքերը

Անգլօ-ռուս պարտքերու կարգադրութեան քննիչ յանձնախումբի ռուս անդամները առջի օր հասան Լոնտոն, ուր բանակցութիւնները կը սկսին այսօր։ Կը կարծուի թէ խորհրդակցութիւնները երկար պիտի տեւեն, որովհետեւ պէտք պիտի ըլլայ մի առ մի քննութեան առնել բազմաթիւ պահանջներ, հաստատելու համար իւրաքանչիւրին արժէքը եւ այս նախապատրաստական աշխատանքին լրացումէն յետոյ է միայն որ կարելի պիտի ըլլայ անցնիլ խնդրին հիմնական կարգադրութեան։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով վնասուած անհատներէն, առեւտրական տուներէն եւ անանուն ընկերութիւններէն զատ, կան նաեւ ցարական պետութեան եւ ռուսական քաղաքներու պարտքերը, որոնց դէմ, ռուս պատուիրակները բուռն առարկութիւններ պիտի ընեն, իրենց կարգին պահանջելով վնասուց հատուցում, այն տրամաբանութեամբ թէ՝ Վրանկէլի եւ ուրիշներու հակայեղափոխական շարժումներուն օժանդակելով եւ պատերազմէն յետոյ Ռուսիան առնելով անտեսական պաշարման տակ, Անգլիա մեծ վնասներու ենթարկած է նորկայ վարչաձեւը։

Լոնտոնի մէջ, շատ չեն հաւատար թէ այս բանակցութիւնները պիտի կրնան դրական ելքի մը յանգիլ, բայց որովհետեւ, Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութեանց վերսկսման համար, Անգլիոյ կողմէ պայման դրուած է զբաղիլ պարտքերու կարգադրութեան հարցով, շատերը գոհ են որ բանակցութիւնները կը կատարուին, նոյնիսկ եթէ ծնունդ տան... չնչին մուկի մը...։

Գերմանիոյ քաղաքական տագնապը

ԵԹԷ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՄԵՐԺՈՒԻ...

Գրիւնինկ հրատարակութեան առաւ իր ելմտական ծրագիրը։ Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ դահլիճը պի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԻՐԱԶԵԿԻ ՄԸ ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Ա.

Երկու օր առաջ, կը գտնուէի կայարանի մը մէջ, սպասելով... մեկնող շոգեկառքին։ Յանկարծ «կիւշէ»էն դուրս եկաւ Թուրք մը, որուն դիմագիծը ծանօթ թուեցաւ ինծի։ Ճանչցանք զիրար։ Ցետոյ, միասին շոգեկառք առինք։ Զինադադարէն անցած էր Սվազ։ Յետոյ տեղեկացեր էի, որ պատասխանատու պաշտօն մը ունի։ Վեց տարիէ ի վեր կը զբաղի վաճառականութեամբ։ Մտադիր էր անցնելու Բրոկա՝ գործով։ Ազատախոհ եւ անվեհեր մէկն է։ Առիթը ուզեցի օգտագործել ու կարգ մը հարցումներ ըրի, հաղորդելու համար «Հայրենիք»ին։ Դէպքերուն կը նայէր, առհասարակ, իրատես աչքով մը։

— Ճիշդ է, որ, սկսած մեր պատմութեան մէջ անօրինակ վերելք մը ունեցանք 1922ին։ Ու ասիկա կը պարտինք նախ Կազիին, յետոյ՝ Ընտէթի-Թուրք ազգայնական ոգին ու արտաքին ճակտի առջեւ մեր միակամ կեցուածքը յենարան ծառայեցին այդ երկու վարիչներուն։ Աւելցնեմ եւ այն, որ մենք իշխող ու հրամայող փնտռող ժողովուրդ ենք ... Հոգեբանական է այդ։ Թերեւս վատ՝ ազատ կեանքի շրջանի մը (ինչպէս այժմ), բայց նպաստաւոր՝ վտանգի այդ օրերուն։ Երկու դար, անուազն սարսափած ենք Անգլիացիի անունէն։ Անոնց զեապանին քավազէն անգամ... Երկու տարուան մէջ հոգեփոխուեցանք՝ ծիծաղելով այդ անունին վրայ։ Ասիկա հետեւանք էր մեր սեփական ուժի մասին մեր ունեցած խոր վստահութեան։

— Այդ բոլորը փոփոխութիւն ըրի՞ն, նաեւ, երկրէն ներս՝ խորերը։ Ինչ որ կը տեսնուի Պոլսոյ կամ այլ մերձակայ քաղաքներու մէջ, շպա՞ր է, թէ իրականութիւն՝ ձեր կարծիքով։

— Տեսէ՛ք ինչ։ Մեր հիմնական ու նոյնքան անօրինակ սխալը այն եղաւ որ շարունակեցինք երկիրը կառավարել զինուորականներով։ Ասիկա արդէն ժողովուրդին կամքէն անկախ էր։ Մեր մէջ, ամէնէն մեծ մտաւորականը, հանրապետական կեանքի մէջ անհատականութիւն ցոյց չի կրնար տալ։ Այդ պատճառով ալ հաւաքականութիւն չունինք մենք։ Յետոյ, պետականութիւնը ձեզ պէս պահանջ մը չէ մեզի համար, որ գաղափարականութիւն մը նկատուի։ Հայրենասիրութիւն մը կայ, շա՛տ զօրաւոր, բայց, ասիկա համեստ ու իրապէս գոհունող «մէհմէտճուքին» մօտ է։ Մտաւորականը, սպան — փառք, գիրք, շահ, ապարէզ — առնցմով է շահագրգռուած։

— Կ'ըսէիք զինուորականներու մասին։ Դժգո՞հ էք։

— Բանակէ՞ն։ Ո՛չ։ Կը խօսիմ, յետոյ, այդ մասին։ Անհա Ընտէթը, օրինակ։ Պարկեշտ, ուժեղ, պատրաստուած մարդ։ Մէկը, որ շատ լաւ թափանցած է մեր ժողովուրդի հոգեբանութեան, ու օգտագործած է զայն՝ յաջողցնելով իր տիրակալութիւնը։ Եւ սակայն, անոր սխալը հոն եղաւ որ կարծեց թէ վերէն հրամայելով կը գործադրուի ամէն բան։ Բանակին մէջ այդպէս վարժուած են — հրամայեցի՞ր, կը կատարուի։ Բայց պաշտօնէութիւն եւ հանրութիւն զինուոր չեն, անշուշտ։ Յետոյ, բանակն իր որոշ ու գծուած աշխատանքն ունի, որուն կոչուած է զինուորը։ Իսկ աշխարհիկ կեանքի մէջ ձգտուած նորութիւններու համար խիստ կարուկ հրամանը միշտ չէ։ Գլխարկ, գիր, այո՛, ըրինք, փոխեցինք, բայց՝ ոգին, եղբա՛յր, կարելի՞ բան է փոխել։ Օրինակ, դատարաններու համար արդարութեան հրաման կը տրուէր. ի՛նչ խիստ. բայց մէջտեղն է, պատկերը։ Դատական գործավար Մահմուտ Էսատը ամէն տեղ հաշիւ ու մատ ունի։ Ձեռքի տակէ միշտ հրահանգ. առանկ ըրէք, անանկ ըրէք։ Երբ պաշտօնեան կամ դատաւորը այդ բոլորը տեսնէ, անշուշտ ինք եւս, իր կարգին, նախ՝ կը շարունակէ օրինագիրքէն նախընտրել իր պաշտօնը ապահովող անձին կամքը, եւ, երկրորդ, ինք եւս, կը սկսի ըստ այնմ շարժիլ շուրջիններուն հետ։ Եւ այսօր ամբողջ Թուրքիան նոյն ծիծաղելի դրութեան մէջ է։ Դատական խեղճութի՛ւն։ Երբ դուք ձեզ ձերբազատէք արտաքին խաբող երեւոյթներէն, կը տեսնէք արդէն որ նկատելի փոփոխութիւն չկայ Թուրքիոյ մէջ։

— Ասիկա ձեր անձնակա՞ն կարծիքն է։

— Ուրիշներունն ալ։ Մեր վարիչները եւս նոյն համոզումը ունին։ Եւ սակայն, կ'ուզեն ժամանակին վստահիլ լաւէն բան։ Արդէն վարիչ շրջանակին գլխաւոր ուշադրութիւնը կեդրոնացած է երիտասարդ եւ նորահաս սերունդներուն վրայ։ Ես առիթ ունեցայ պտտելու երկրին մէկ ծայրէն միւսը։ Տեսէ՛ք, ես եւս երեսփոխան գործակցի մը տուած դիւրութիւններէն օգտուող մըն էի, թալքցի եմ. եթէ կ'ուզէք։ Գիտէք որ պատերազմէն առաջ ալ իթթիհատական էի։ Զայն կը քննադատեմ այսօր, բայց, ոգին նոյնն է, երկուքին ալ։ Այդ ոգին է, որ կը կապէ երիտասարդութիւնը իրենց։

— Ի՞նչ դեր կը խաղայ այդ երիտասարդութիւնը։

— Մեծագոյնը։ Այդ սերունդն է որ յենարան կը ծառայէ կառավարութեան։ 1923-926՝ ամբողջ երկիրը կը վարէին 15 - 17 անձեր։ Այսօր, այդ 15ն ալ երկուքի բաժնուած են։ Առաջ կը քշեն երիտասարդ սերունդը։ Բանակէն չէզոքացուցած են հին դէմքերը։ Անոնք ընդդիմադիր են ու անկիւն մը մխուած, ուրիշներ — Հաքքը Շինասի եւն — ենթարկուած են ու գործիք դարձած. բայց, երկրորդական աշխատանքներ կը կատարեն — Խալքի վարիչ-քննիչ, քարտուղար կամ նախագահ, իբրեւ միջնոց ժողովուրդը Խալքի հետ ունենալու։ Բանակը ամբողջ երիտասարդ ուժերու վստահուած է։ Դրա ըմբոստութեան դէմ եւս դրկուած Սալիհ փաշան երիտասարդ ուժ մըն է։ Առհասարակ, Ընտէթ եւ Բէյալ կը խուսափին կարող դէմքեր իրաւասու դիրքերու վրայ բերելու։ Քարապէքիրի դասը չեն մոռցած...

(Հայրենիք) ՎԱՀՐԻՃ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԱՋ

Կայսերական համաժողով անունը կուտան այն ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ Բրիտանական կայսրութեան բոլոր գաղթավայրութեանց նախարարներուն կամ ներկայացուցիչներուն։ Մօքտոնըլտ, համաժողովը շրջապատած, կարճ տեսակցութիւն մը ունեցաւ բոլորին հետ, բացի Քանատայի ներկայացուցիչէն, որ կը բացակայէր։ Երեքշաբթի երեկոյ կառավարութիւնը մեծ խնճոյք մը տուաւ ի պատիւ հիւրերուն։

Անգլիոյ վեհապետը Լոնտոն վերադարձած ըլլալով, հազիւ պալատ մտած, ընդունելութեան կանչեց գաղթային նախարարները։

Այս վերջինը լրագրողներուն կը յայտարարէ թէ մեծ նշանակութիւն ունի կայսերական այս համաժողովը, որ կը գումարուի համաշխարհային տնտեսական ծանր տագնապի մը օրերուն։ Համաժողովը պիտի զբաղի այդ տագնապին բոլոր պարագաներով, նաւային դաշնագիրներով եւ զինաթափութեան հարցով։

ՈՒԹ ԵՐԿԻՐ ՈՒԹ ՕՐԷՆ

Գ.

Ալպանացիք շատ շուտ կը ծանօթանան եւ կը բարեկամանան։

Ահա՛, արդէն բարեկամներ ենք։

— Թինեաթիաթա.

— Թինեաթիաթա։

Օտարական մը ամէնէն առաջ եւ առաջին օրն իսկ կը սորվի թինեաթիաթան, որ կը նշանակէ բարի լոյս, բարի իրիկուն, մնաք բարով, երթաք բարով, գիշեր բարի, լոյս բարի, շնորհակալ եմ, Աստուած կեանք տայ, եւ տակաւին ուրիշ բաներ նոյն իմաստները տուող։

Հիւրասէր են Ալպանացիք։ Սրճարան մը նստելուդ պէս բոլորը կ'աճապարեն բան մը հրամցնել։ Կը ստիպեն որ բան մը խմես, բան մը ուտես, նոյն իսկ կ'աղաչեն։

—Աստուծոյ սիրուն բան մը առէք։

Խանութ մը կ'երթամ գործի մը համար տեսնուելու. երկու վայրկեան վերջը սրճեփի աշկերտ մը, բոպիկ ոտքերով առջեւդ կ'երկարէ թիթեղէ ափսէ մը որուն մէջ գաւաթ մը արծաթեան սուրճ եւ քովն ալ գաւաթ մը պաղ ջուր կայ։ Կ'առնես։ Աշկերտը գրպանէն կաւիճ մը կը հանէ եւ դրան ետին գիծ մը կը քաշէ։

Սուրճ, սուրճ եւ սուրճ։

Երբեմն, կէս օրին կամ երեկոյեան, մարդ ճաշարան երթալու պէտք չի զգար. փոքրիկ գաւաթ մը սուրճին հետ միշտ գաւաթ մը պաղ ջուրն ալ խմելով։ Դժուար է հաշուել թէ որքան սուրճ խմած ես։

Նեղ ու անյարդար փողոցներէ ներս կը մտնեմ։ Ինկայ տրեխի վաճառականներուն շուկան։ Կը ոսկարկեն։ Գոմէշը այսքան, եզը այսքան, կովը այսքան։ Աստնք լաւ, բայց ի՞նչ գործ ունին ինքնաշարժի քիչ մը մաշած քառուղիները տրեխավաճառներու խանութը։ Հետաքրքրուեցայ եւ տեսայ որ անկիւն մը մէկը նստած է. քովը տեղ մը այդ քառուղիներէն, ջարդուած մէկ ոտքի երկարութեամբ։ Նեղ կողմի երկու ծայրերը կը միացնէ, կաշիէ առասանով մը կը կարէ, միւս ծայրը մկրատով կը կլորցնէ, 6 8 ծակ կը ծակէ, երկար առասան մը կ'անցընէ. եւ ահա տասը վայրկեանի մէջ զոյգ մը արդիական տրեխներ պատրաստ են։

Լաւ գիւտ։

Ուրկէ՞ ուր։ Որո՞ւն խելքէն միտքէն կ'անցնէր որ ինքնաշարժը պիտի ծառայէ նաեւ տրեխի համար մորթ պատրաստող գիւղացիին։

— Աւելի տոկուն է, աւելի շիք է, եւ երբ իրիկունը հանես ոտքէդ, միւս տրեխներուն նման տաւարուն չորցած չես գտներ հետեւաբար ոտքդ չի ցաւցներ։ Եւ ամէնէն կարեւո՛րը, աւելի աժան է։

Փողոցը կը շարունակես ու կ'իյնաս «դաղանճի»ներու մէջ։

Թիքաթաք թաք, թիքաթաք թաք. պղինձէ կաթսաներ, ափսէներ. կերակուրի ամաններ եւն.։ Կինը փոքրին թելը կը քաշէ, այրը պղինձը եւ երկաթը ծեծէ։ Թիքաթաք թաք թիքաթաք թաք։

Եւ կը տեսնես բոլոր արհեստները, բոլոր արհեստաւորները որոնք մոռցած էինք արեւելքէն արեւմուտք անցնելէ յետոյ։

* *

Առանձնապէս աչքիս զարկաւ Ալպանացիներու բարեւելու ձեւը։

Մենք Եւրոպայի մէջ բարեւելու համար հազիւ թէ մեր գլխարկները կ'երերցնենք մեր գլուխներուն վրայ, մինչ Ալպանացիք լաւ մը կը հանեն իրենց գլխարկները եւ թեւը կ'երկարեն առաջ, մարմինն ուղղահայեաց։

Դէպի քաղաքակրթութիւն վազող բոլոր ժողովուրդները նոյնն են։ Մեր հայ Կեսարացիները եւ կամ ուրիշ տաճկախօս վայրերու Հայերը երբ հայերէն կը սորվին, կ'աշխատին, կը ճգնին որ շատ մաքուր հայերէն խօսին. ճիշդ նոյն օրինակն է եւրոպականանալու ճգնող ալպանացի ժողովուրդը։

Բայց ի հարկէ տակաւին կան եւ կը մնան հին բարքերը։

Անցեալ օր նախարարութեան քարտուղարի մը հետ ընծայացած էի։ Օթեակի մէջ էինք։ Հոն ընծայարանի պատերին վրայ միայն խուլերէն կը գրուի։ Մեքենային քով թարգման մը կայ որ միշտ ալպաներէնի կը թարգմանէ բարձրաձայն։ Երեւի, Ալպանացիներու արտակարգօրէն յարգանքն է դէպի օտարականները։

Թուրքիայէն մինչեւ Մեծն Բրիտանիա մեր տեսած եւրոպական երկիրներու մէջ օտարականները տեղացիներու նախանձին եւ նախատինքին կ'ենթարկուին։ Այդ երկիրներու մէջէն մէկը, Ալպանեան ալ տարբերութիւն կը դնէ տեղացիի եւ օտարականի միջեւ, բայց... ի նպաստ օտարականին։ «Եապանճի» բառը յարգի հիւր մըն է ալպանացիին համար։ Որեւէ վէճի, կռիւի ժամանակ միջամտողները օտարականը կը պաշտպանեն։ Ալպանացին պէտք է զգուշանայ «եապանճի» մը վիրաւորելէ։

* *

Ութ երկիր ութ օրէն։

Անգլիա, Պելճիքա, Գերմանիա, Զուիցերիա, Իտալիա, Սերպիա, Ալպանիա։

Եղաւ եօթը։ Իսկ ութերո՞րդը։

Ութերորդ երկիրը ո՞ւր, ութն անգամ երեւակայութեամբ գացի։

Մեծափարթամ Ալպիոնի հզօրութեան մէջ Հայոց աշխարհի փոքրութիւնն ու անզօրութիւնը տեսայ։

Պելճիքայի փոքրութեան բայց արդատորութեան մէջ Հայը նախանձեցաւ։ Գերմանիոյ մէջ, ըմբռնեցի որ հին բարբարոս ցեղի մը դաշնակիցը եղած է այս ամէնէն արթուն եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդը ու թոյլ տուած որ իր վայրենի դաշնակիցը աւերէ մեր Հայաստան աշխարհը։

Զուիցերիոյ մէջ անկարելի է Հայաստանը չմտաբերել։ Հայաստանի կը նմանի։

— Է՛հ, ըսի պահ մը, կ'ենթադրեմ որ Երեւանէն Վան կը ճամբորդեմ, փոխանակ Պալէն Լուկանօ։

Իտալիան ամէն կերպով Հայաստան կը դրկէ զիս։ Պատմութեամբ, տեսակցութիւններով եւ այցելութիւններով։ Ս. Ղազար փոքրիկ Հայաստանիկ մըն ալ կայ հոն։

Սերպիան կը յիշեցնէ Հայաստանի գիւղացիութիւնը. կը հերկեն, կը վարեն ու կը ցանեն։ Բայց ոչ այժմու գիւղացիութիւնը, այլ 1918ի եւ թերեւս 1925ի։

Իսկ Ալպանիան, փոքրիկ Ալպանիան ցոյց կուտայ թէ նոր երկիր մը ի՛նչպէս կրնայ զարգանալ։ Ի՛նչ փուլերէ կ'անցնի եւ ո՛ւր կը յանգի։

Ալպանիան այն երկիրն է որ մարդուս կը սորվեցնէ ճակատագրապաշտութիւն։ Կը համոզէ որ բախտաւոր եւ յաւիտեան անբախտ ժողովուրդներ կան։ Վճռել կուտայ որ երկիր մը ունենալու համար պահանջուած տարրը, նոյնիսկ ժողովուրդէն ալ առաջ, երկրին աշխարհագրական դիրքն է։ Դիւանագիտութիւնը չորրորդական եւ նոյնիսկ անարժէք բան է։ Դիւանագիտական սխալ, պետականութեան անվարժ, անքաղաքագէտ, եւայլն, բաներ են միայն։

Յ. ՓՈՒՌՆԱՃԵԱՆ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Ազգ. Խորհուրդը որոշեց առեղծել Ազգային Ժողով մը, վերահաստատել նախկին տիտղոսները, պատուանշանները, եռագոյնը, եւ պահանջել Ամանուլլահէն թագին գոհարեղէնները։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

(ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ)

Ա.

Վերջերս միջազգային մամուլը շատ զբաղեցաւ քրտական հարցով։ Եւ այդ առթիւ, խօսք դարձաւ նաեւ արիական ցեղերու դաշնակցութեան մասին։ Ուրեմն կ'արժէ ներկայացնել պաշտօնական գիտութեան կարծիքը այդ ցեղերուն, մասնաւորապէս Քիւրտերուն եւ Հայերուն մասին։ Ի վերջոյ, պէտք է ընդունիլ, որ «ազգ» բառը չի կրնար պահել իր նոյն եւ հին նշանակութիւնը, առանց իմաստի յեղաշրջում մը կրելու, վաղուան «ազգը» ապահովաբար դաշնակցութիւնն է այն ժողովուրդներուն, որոնք քաղաքական եւ տնտեսական նոյն շահերունին յաճախ, եւ իրենց անկախութիւնը պահելու համար՝ նոյն հաւատամքը։ Միացեալ-Նահանգներէն, եւ Եւրոպայի միջպետական դաշնակցութեան ծրագիրէն յետոյ, ինչո՞ւ երազ նկատել Մերձաւոր Արեւելքի բարձրաւանդակին վրայ «Արարատեան ազգ»ի մը երեւումը կամ «արիական դաշնակցութեան» մը կազմութիւնը։

Մասնաւորաբար հայ եւ քիւրտ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը թելադրանքն իսկ է գիտութեան։ Ճիշդ է, որ պատմութիւնը — եւ մեր մեղքը — անջրպետ մը բացաւ այդ երկու ժողովուրդներուն սիրտին միջեւ։ Արդարեւ մեր հայդուկային կռիւները շատ արատաւորուած են այդ տեսակէտէն, դժբախտաբար այդ փոքրիկ «պատերազմները» կատարուեցան առանց փոքրիկ «պատերազմական նախարարութեան» մը ծրագրին, Այսինքն, կռիւը վարեցին հայդուկներ, որոնք կարծես քաղաքական ուղեգիծ չունէին, եւ կը կռուէին «հերոսութեան» համար, «քաջութեան» համար։

Այսպէս փոխանակ քիւրտեւհայ դաշնակցութեան մը համար արիւն քրտինք մտնելու, արիւն թափուեցաւ՝ քիւրտեւհայ թշնամութիւն մը ստեղծելով։ Էօժէն Փիթար, կը ցաւի որ այս «եղբայր ցեղերը», «մեծ համեմատութեամբ մը նոյն արիւնէն սերած» այս երկու ժողովուրդները, Հայերը եւ Քիւրտերը, իրար ջարդեցին յիմարաբար։ Փիթար, մաղթելով, որ «բարի հովիւներ յաջողին հաշտեցնել զանոնք», իր գեղեցիկ մէկ գիրքին մէջ, Les Races et l'Histoire, մասնաւոր գլուխ մը(443 - 458) կը յատկացնէ՝ ուսումնասիրելու համար Հայերու եւ Քիւրտերու ցեղաբանական ու գանկաբանական յատկանիշերը, հաստատելու համար անոնց արիւնին համասեռութիւնը։ Այդ ամբողջ գլուխը կը թարգմանենք ու կուտանք յաջորդաբար, սրբագրելու համար կարգ մը թիւրիմացութիւններ, հաստատելու համար քիւրտ եւ հայ եղբայրակցութիւնը... օտարի մը բերնով։ Ե. Ն.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Եւրասիոյ հարաւը, այն հողամասին վրայ, զոր ծովերը կը շրջապատեն ամէն կողմէ, (Կովկասը զայն կը կապէ Եւրոպայի, Թուրանը՝ Ասիոյ եւ Հնդկաստանը կը գծէ արեւելեան սահմանը), տարածուած են ժողովուրդներ, որոնց անունները յաճախակի կ'երեւին պատմութեան մէջ,— Պարսիկները, Մարերը, Արաբները, Թուրքերը։ Ահա այս հողամասին վրայ էր, որ զարգացան հնագոյն քաղաքակրթութիւնները Ասորեստանցիներուն, Բաբելացիներուն եւ Փիւնիկեցիներուն։ Ներկայիս այդ լայնարձակ հողամասին վրայ կ'ապրին երեք գլխաւոր ցեղեր,— արեւելեան կողմը՝ Հնդ-Աֆղանները, Պարսկաստանի եւ Միջագետքի նախկին կայսրութեան մէջ. Թուրք «ցեղէ» մարդոց կողքին՝ Ասորեստանցիները, եւ վերջապէս Արաբները։

Լեզուագիտական տեսակէ կարելի է այս ժողովուրդ դասաւորել երկու կարգ խումբերու մէջ.— Արաբ եւ սեմական։

Պարսկաստան, Պելուճի եւ Աֆղանիստան, ինչպէս փոքր Ասիոյ արեւելեան մ կազմեն արիական բնակավայրերը, որ կը նշ բազմաթիւ ժողովուրդնե Պարսկաստանի մէջ Ցաճի Աճէմները, Քիւրտերը։ Ո անոնց կը կապեն հարաւ կասի Ադրբէջանցիները, Թուրքիստանի Սարտերը, ծովուն հարաւ-արեւմտեան քի Ցաճերը։ Պարսկաստան ւելքը՝ Աֆղանները, Պելուճի եւ վերջապէս փոքր Ասիո տաւել կամ նուազ մեծութ գանգուածներով, կամ կղզի ձեւով Քիւրտերը եւ Հայերը։

Առաջին ակնարկով, զա երեւակայել թէ արիական ցեղերը, որոնք զանազան անուններ կը կրեն, կը ցեղաբանական մէկ ընտ Արդարեւ, գանկաբանական մախօսութիւնն իսկ ցոյց կու կարեւոր զանազանութիւն Առանց հաշուելու պաթանն սա երկայնագլուխ Աֆղան կը տեսնենք որ ենթա երկ գլուխ Պարսիկներու մեծ բազ թիւն մը յատկանշական րութիւն ցոյց կուտայ Ցաճի ի, ենթա կարճագլուխ րէն, ինչպէս նաեւ Ցաճի ենթա-երկայնագլուխ Ադրբ ցիներէն, որոնք կ'ապրին պէս կարճագլուխ Հայերու տիկը։ Այսպէս, լեզուագիտ նոյն տանիքին տակ ապ ժողովուրդներ, որոնց չափազանց տարբեր է ցեղ նական զանազանութիւնը, տեսնենք երկրի այս — ինչ որ միայն արտաքի ւոյթ մը չէ,— կարելի է տրել շնորհիւ պատմութեան շրջանին, ուր ժամանակին չեն դադրած արշաւանքներ ասպատակութիւնները։ այսօր ալ, Իրանի հարաւ նման պատճառներով, կը Ասիոյ այն շրջանը, ուր աւելի ջնջուած են ցեղ խայտաբղէտ գիծերը։ նապարհորդներն ալ չնմանցուցի՞ն միթէ ժողով ներու իջեւանի մը։

Այս յարաշարժ ժողով ներուն մէջէն, որոնց պատմ կարգը չփոթ կը մնայ, պէտք է նկատել պատմ մեծ ցեղերու յաջորդները եղան Մարերն ու Պարսիկ բաբելական կայսրութեան նորդները, Ասորեստանի Եւ յետոյ, Մարերն ու Պա ները՝ իրենց տիրապետ շրջանին՝ կը կազմէի՞ն բանական համանման միու ներ։ Արդեօք արիական ժողովուրդներու հաւաքակ չէի՞ն։

Պէտք չէ կարծել թէ հարցերը,— ոլոնց պատմ կարեւորութիւնը անուրանալի — միշտ ալ անլուծելի կը եթէ դեռ այսօր անլուծելի

(1) ԷՕԺԷՆ ՓԻԹ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրե սովետական նաւատորմէն մը միութիւն հասաւ Պիրէ տիկանութիւնը միջոցներ առաւ, որպէսզի բոլշեւիկ մէկ քարոզութիւն ըլլա

…ԹՔ ՔԵՄԱԼ ԳՈՏԵՄԱՐՏԸ

…գէյրութի «Էլ Ահրար» թեր…ատենին խմբագրականով մը …ւէ Թուրքիոյ ներքայ պայ…ին մասին —

…Թուրքիոյ մէջ քաղաքական …ութեանց սկիզբն է գեռ: …րի վերջին գէպքերը գիտ…ացուցին եղած ասոր: Գէթ…գէյ գրգռուած ամբոխի մը …ութեան ճառախօսելով քնե…անց Ըսմէթ փաշան եւ անոր …ութիւնները:

Բայց … է որ Ըսմէթի թշնա…ը Գէթճին չէ՛. այլ անոր ձեռ…վայ ուրիշ ձեռք մը կայ, …կը խաղայ երկու կուսակցու…անց քաղաքականութիւնը: Այդ …ը նոր կուսակցութեան ստեղ…ն է եւ անոր ղեկանք առաւ: …ձեռքն է որ Գէթճին յառաջ …եւ անոր տուաւ քաջութիւն …համարձակութիւն: Ահա այդ …ը նոյնինքն Մուսթաֆա Քէ…ն է

Քէմալ Ըսմէթ փաշային …ած է՛ եւ չի սիրեր զայն …ի ատենէ ի վեր: Այդ պայ…ը անխուսափելի արդիւնքն է …թի վայելած ժողովրդակա…թեան եւ ազդեցութեան: Քէ…ը …փաշանց հպարտ եւ փառա…միտութեան մըն է, չուզեր …է մէկը իրմէ աւելի կամ …հաւասար ուժ եւ յարգանք …ի: Կ'ուզէ որ ամէնուն վե…եւ ամէնէն բարձր ինք ըլլայ …թ խոյանքաց մըն է Քէմալի …որ մը իրմէ աւելի կարե…ուն մը գրաւել: Մանաւանդ …ապետական ընտրութեանց, …Մուսթաֆա Քէմալ մրցակիցը պիտի …ն Ըսմէթ իրբեւ հանրապե…թեան նախագահութեան թեկ…ն:

Ար բոլորը կը ստիպեն Քէ…, որ Ըսմէթ փաշայի գլխին …մը խաղայ:

…կը հասկցուի ուրեմն որ պայ…Գէթճիի եւ Ըսմէթի միջեւ …յլ Քէմալի եւ Ըսմէթի-Գէթ…ւ Կազգին ձեռքը խաղալիք …Թուրքիոյ մէջ կուսակ…պայքարը ճիշդ նախա…ժողովրդեան պայքարին ձեւն …կուսակցական ըլլալը սկըա…կը նշանակէ Թուրքիոյ …մէջ հակառակորդ կուսակ…թեան կողմէ եղած քննադա…թեան երբեք չեն կրնար հան…ել հակառակորդութիւնը չի …թոյլատրեր, որ իր ընդդիմա…երը ազատ ըլլան: Մինչեւ որ …«մեծագնեն» չեն գտներ …արտելէ եւ կառուելէ: …երը, այսինքն տէրերը, Թուրքիոյ մէջ միակ գործածն է հակառակորդը ընկճելու եւ ոչնչելու: Մուսթաֆա Քէմալ քանի մը տարի առաջ արդէն, «Ազատ Հանրապետական» կուսակցութեան խաղ ընդդիմադիր եղած ատեն, այդ կուսակցութեան մեծերը բանտին ըրաւ եւ անոնց մեծ մասը կախաղան բարձրացնել տուաւ: Թուրքերը կը կարծեն որ կուսակցական ըլլալը մեղանչել կը թելադրէ հակառակորդը: Այսօրուան Թուրքերը երէկուան Թուրքերէն երբեք տարբերութիւն չունին: Անոնք բոլորն ալ Թալէաթի եւ Էնվէրի ժամանակ եւ անոնցմէ առաջ ապրած են, եւ տեսած թէ ինչպէս Էնվէր սպաննեց իր ընկերները՝ Նազըմ ու Նիազին, եւ սպաննել տուաւ Մահմուտ Շէվքէթը, Քեամիլ փաշան, պարզապէս բարձր դիրք մը գրաւելու համար:

Այս նոր կուսակցութիւնը քաղաքական նոր ոճիրներ պիտի պատճառէ Թուրքիոյ:

Թուրքիոյ ներկայ կացութիւնը շատ վտանգաւոր է եւ փտափուտ, օրէ օր աւելի կը ծանրանայ: Գէթճի պէյը Իզմիրի մէջ բացաւ այդ ծանր պայքարը, որ չպիտի ըլլայ միայն հոն, այլ շուտով պիտի տարածուի Թուրքիոյ ամէն կողմը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ազգային կեանքը Լա Սիոթայի մէջ մարած ու շատ ողբալի վիճակ մը ունի ընդհանուր առմամբ: Միակ մխիթարութիւնը հայկական դպրոց-մանկապարտէզն էր, որ գեռ հազիւ չնստած, փակուեցաւ տարեշրջանը չբոլորած: Ընդհանուր առմամբ (բացառութիւններ յարգելով) այստեղ, կրթական գործի վերաբերմամբ, շատ սառն վերաբերմունք ունին չեն մտածեր որ իրենց չարքաշ աշխատանքով՝ պահուած երախան, եթէ հայացի կրթութիւն չստանայ, իրենց համար, վաղը՝ ան օտար է, եւ իրենց տունը կը դառնայ տեսակ մը Բաբելոն: Ըսի թէ դպրոցը փակուեցաւ գեռ տարեշրջանը չբոլորած: Պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ, գաղութին գլխին պատուհաս դարձած եւ ինքն իրեն հովիւ առած վարժուհիին, որ իր պաշտօնավարութեան առաջին օրէն իսկ, արգէն սկսեր էր ժանիքներ ցոյց տալ, եւ դպրոցի մէջ, ինքնակալութեան հովեր տանել ծեծելով մանուկները, փետելով անոնց մազերը, մինչեւ իսկ տարօրինելով անոնց ծնողները:

Հոգաբարձութեան դիմումները Մարսէյլ՝ Հոգեւոր պետին եւ ազգային կեդր. վարչութեան, ձայնին անօգուտ եւ ապարդիւն թէ առաջնորդ սրբազանը, եւ թէ Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը, միշտ «անուշի կապելու» քաղաքականութեան կը հետեւէին եւ կ'աշխատէին, ոչ թէ վէրքը բուժելու իսկական վիրաբուժի նման աւելորդ միսերը կտրելով, այլ տեսակ մը կարկտան ընելով եւ շուտով կը հեռանային:

Զիջանած ըսելու որ դպրոցի սիրոյն, լեզու մը գտնելու համար, հոգաբարձութիւնը մէկ քանի անգամ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ, բայց ինչպէս կ'ըսեն, «խրատը խեւին, սապոնը սեւին օգուտ չըներ», այս միջոցն ալ օգուտ չտուաւ: Վարժուհին մնաց իր յամառ կացութեան մէջ: Եւ հիմա դպրոցը նստած, որքան կրցայ հասկնալ 18 20 երախաներու, երեկոյեան մէկ ժամ դասաւանդութիւն կ'ընէ 12 փրանքով: Այստեղ ամէնէն այլանդակ ու ողբերգական կողմն այն է, որ երբ անցեալ տարի դպրոցը նոր կը վերաբացուէր, իւրաքանչիւր երախայի ութ փրանք սակով մեծ մասը, եւ աւելի շատ այսօրուան ղեկոցները չըրկեցին, իսկ հիմա մէկ ժամուան համար 12 փրանք կը վճարեն: Եւ այդ գիտէք թէ ինչու — որպէսզի հայկական դպրոցը չվերաբացուի, եւ վարժուհին գրաւ վեթոն իրականանայ, կամ ես պիտի պիտի ըլլամ, եւ կամ թէ դպրոց չի վերաբացուիր: Վաղը արգէն հոս. մէկն է, եւ մեծ մասը Փրանսականը պիտի յաճախեն:

Եւ պիտի ուրախանան շատեր ըսելով,— կուսակցական դպրոցը չբացուեցաւ: Այսօր արգէն դպրոցը փակուած է, վերաբանալու ոչ մէկ յոյս, իսկ վարժուհին աւելի ամբարտաւանացած եւ ուժ առած մութ ուժերէ, եւ սականքներէ, կը յայտարէ, կամ ես, կամ ուրիշ ոչինչ: Ո՞րք եթէ այս կինը, այսպէս կը վարուի, անգին ի՞նչ կը մտածեն առաջնորդը եւ ազգային կեդր. վարչութիւնը, որոնք Լա Սիոթայի ամբողջ անդուզարձերուն մանրամասնօրէն ծանօթ են, ինչպէս «Յառաջ»ի մէջ յիշած էր, Մարսէյլի դպրոցներու տնօրէն Ա. Արօյեանը: Միթէ՞ թոյլ պիտի տան որ երախաները ապազգայնանան, ու միակ կրթական առնօրը Լա Սիոթայի փակ մնայ: Վաղը արգէն ուշ է:

Անցորդ

ՄԱՍՆԱԿԻ ՋԱՐԴ, ՈՒՐԻՇ ՈՃԻՐ

Մոսկուայի կարմիր մարզպանները կը շարունակեն սպաննել օր մը խումբ մը գիւղացի, ուրիշ օր մը խումբ մը պաշտօնատար. բոլորն ալ դաւաճանութեամբ ամբաստանուած: Սպաննուածներու թիւը հետզհետէ այն համեմատութիւնը կ'առնէ, որ կրնանք «մասնակի ջարդ» անուանել այս դէպքերը: Երէկուան հեռագիրները կը հաղորդեն թէ «Հաւէ՛լ» տեղացան մը պարզուած է լեհ եւ ռուս սահմանագիծին վրայ, Վիլէյկա կայարանին մօտ: Լեհ մաքսային պաշտօնեաները կը պատմեն թէ 150 ռուս գիւղացիներ, փորձելով սահմանահատ փախչիլ, ձերբակալուեցան սահմանագլուխին մօտ եւ տեղն ու տեղը սպաննուեցան գնդացիրի մը հարուածներուն տակ: Ոչ ոք ազատեցաւ:

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ՀԻԹԼԷՐ

Երբ վերջերս կարտինալ Փաչէլլի Զուիցերիա գնաց հանգստանալու, լուր տարածուեցաւ թէ Վատիկան կը փորձէ դիւանագիտական յարաբերութեան մտնել ծանօթանալով գերման քաղաքական դէմքերու հետ: Ցետոյ հերքուեցաւ պաշտօնապէս: Այսուհանդերձ իտալական կաթոլիկ ամենամեծ թերթը կը հաղորդէ թէ Փաչէլլի առաջարկութիւն մը ուղղած է գերման կաթոլիկներուն պետին հետ, նկատելով որ գերման կաթոլիկները ծանր կացութեան մը մատնուած են Հիթլէրի յաղթանակէն յետոյ, հարկ տեսնուած էր դիմել Փաչէլլիի խորհուրդներուն եւ ազդեցութեան:

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Լոնտոն հասան ռուս պատուիրակները, որոնք պիտի մասնակցին անգլեւռուս խորհրդաժողովին: Այս ժողովին նպատակն է ուսումնասիրել պարտքերու հարցերը եւ ռուսական պահանջները:

Խորհրդակցութեանց կը նախագահէ Հէնտէրսըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը:

ՌՈՒՍ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐՈՒ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Վերջերս ամփոփութիւն գործած, բոլշեւիկ պաշտօնատարներ, սահմանահան անցնելէ յետոյ՝ կը մերժեն հպատակիլ Մոսկուայի հրամաններուն կամ վերադառնալ երկիր: Քանի՛ քանի նման դէպքեր արձանագրուած եղան: Ահա նոր մը:

Օգոստոսի վերջերը Չինական երկաթուղիներու վարչական խորհուրդի պաշտօնեաներէն երեք հոգի, Եժովոֆ, Կոլինա եւ Վլասոֆ հրաման ստացան վերադառնալ Մոսկուա: Պաշտօնեաները չհնազանդեցան: Մէկը մտադիր է մեկնիլ Չափոն, միւսները ռուս տարագրեալներու խարպինի սովետ հիւպատոսը կը մերժէ անցագիր տալ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Երեքշաբթի օր կազմուեցաւ Աւստրիոյ նոր դահլիճը:

Տօլֆուս (վարչապետ եւ զինուորական նախարար), Շմիդ (փոխ վարչապետ եւ ընկերային խնամատարութեան նախարար), Գերապայծառ Զօյփըլ (արտաքին), իշխան Շտարհէմպէրկ (ներքին եւ ելմտական), Ծէրմաք (կրթական), Բուլէր (հողագործական), Հուպէր (դատական):

Նոյն դահլիճը չպիտի ներկայանայ ազգային ժողովին զոր լուծեց հանրապետութեան նախագահը: Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին 10 նոյեմբերին:

ՊՐԻԱՆԻ ՃԱՌԸ

Երեքշաբթի, կէսօրէն ետքը: Ազգ. Դաշնակցութեան ժողովին վիճաբանութեան նիւթն էր զինաթափութեան հարցը: Իտալական … ներկայացուցիչը, վիճաբանութիւններէն յետոյ, կարդաց բանաձեւը, որուն մասին ձեռնպահ մնաց Գերմանիոյ պատուիրակը, որովհետեւ «բանաձեւը չէր հաստատեր թէ ե՞րբ պիտի հրաւիրուի զինաթափութեան յառաջիկայ համաժողովը»: Աւստրիոյ ներկայացուցիչն ալ նմանապէս ձեռնպահ մնաց: Այն ատեն խօսք առաւ Արիսթիտ Պրիան եւ ըսաւ.

—«Հարցը, որ գրուած է մեր առջեւ, ամենածանր հարցն է, որ կը շահագրգռէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Աս հարցն է, որ կ'արձագանգէ բովանդակ աշխարհի վրայ:

Ֆրանսայի դիրքը երբեք չէ փոխուած այս հարցին մասին: Ես կ'ուզեմ ըսել ներկայացուցիչը այն ազգին, որ չունի ուրիշ ապահովութեան ու վարդապետական հոգեր եւ չուզեր իր ուսերուն վրայ առնել որեւէ պատասխանատուութիւն: Եւ մենք պէտք չէ, որ անտարբեր մնանք հանդէպ այն գրոյցներուն ու զոյգերուն, որոնք կը խանգարեն Եւրոպայի մըթնոլորտը:

Ապահովութեան խնդրին գալով, պէտք է ըսել. «Բոլորս մէկին համար, եւ մէկը բոլորիս համար»: Երբ մէկը յարձակում կը կրէ, միւսները պարտաւոր են օգնութեան փութալու: Այս էր գաղափարը, որուն համար խանդավառ էինք ժամանակ մը: Ցետոյ յուսախաբ եղանք: Միթէ չունիմ քննադատելու: Սակայն՝ պէտք է ներկայացնել իրականութիւնը ինչպէս որ է: Եւ լքեցինք այդ ծրագիրը: Աշխատեցանք սահմանափակ երկրեգունութեան միջոցներ գտնել:

Իմ երկիրս, որ պատերազմէն առաջ զօրաւոր բանակ մը ունէր, 810.000 մարդ, զեղչեց եւ այժմ ունի 556.000նոց բանակ մը միայն: Զինուորական ծառայութիւնը, որ երեք տարի էր, զեղչուեցաւ մինչեւ 18 ամիս: Մինչ այս, մահու եւ ամբոխութեան աղաղակներ կը լսուէին ամէն կողմէ: Կարելի՞ է ըսել անոնց. «Եղբայր ըլլանք, իջէք ապահովութեան բարձունքներէն, հովիւ իջէք մեզի հետ»:

Լաւագոյն միջոցը կը կայանայ այն խոհեմութեան մէջ, որ մեզ կը կապէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին եռեակ սկզբունքներուն — «Իրաւախոհութիւն, ապահովութիւն, զինաթափութիւն». Այս է լաւագոյն վարդապետութիւնը: Պէ՞տք է մնանք այս կացութեան մէջ, որ կը սպառնայ յուսախաբութիւն պատճառել ժողովուրդներուն: Ո՛չ: Սակայն չենք կրնար զինաթափ ընել ժողովուրդները, պատրաստելու համար նոր պատերազմներ: Ամէնէն եղբայրասէր, ամէնէն վեհանձն ժողովուրդները պէտք չէ ձգել որ մատնուին պարտութեան: Այսօր գոյութիւն ունին վախի պատճառներ: Քաղաքներու յօժար թէ ինչո՞ւ ձեռնպահ կը մնայ: Ընդհակառակն պէտք է որ լաւ ճանչնանք կացութիւնը, դիտենք զայն ճակատէն եւ սեղմենք մեր շարքերը:

Զինաթափութեան յանձնաժողովը նիստ պիտի գումարէ նոյեմբերին: Այն ատեն պիտի տեսնուի որ զինաթափութեան գաղափարը զարգացում մը կրած է: Նախ Լոնտոնի նաւային համաժողովն էր, որ հարթեց ճամբաները:

Ցոյց կայ, որ յառաջդիմութիւններ կատարուին այդ ճամբով: Կը կարծեմ որ հետզհետէ կացութիւնը կը պայծառանայ: Կան ժողովուրդներ որ անհամբեր են, եւ ախորժեամբ բաղդատութիւններ կը կատարեն իրենց եւ դրացին բանակին ուժին միջեւ: Եւ սակայն զինաթափութենէ առաջ, պէտք է հարթել ապահովութեան հարցը»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, Արձակ էջեր եւ Հէքեաթներ, առաջին գիրքը «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ուն: Ցպ. Փարիզ: Գին 20 փրանք:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

ՀԱՅ-ՔՐԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

…Սասունը՝ հիմա իր ետեւէն կը …ձգին բոլոր երիտասարդնե…ներերուն ցանկութիւննե… …եւ Ցեր պետիկը որ մը գէր…ած ատեն, յայտնած էր …Սասունը զարնուած է չար…ն:

* *

…ու մը սրբուհիներու անուշ…արին-աստղերու ամիս …-պատարագ կը մա…ւր, մինչ ալ անհասկնալի …ութիւններով, բոյն կը դնեն …ռազմական չարագործներ, …ր եւ ախտաւորներ, Աստու…ի եւ աշխարհի երեսէն ին…երը եւ ամէն տեսակի չա…ները:

Այսպէս կը պատմէ մամիկը, …որ անցած «մեղա՜յ», մեղա՜յ… կրկնելով, իր բնագաւառի մասին:

Ու պատմութիւնը որ երեսուն տարիներու հնութիւն մը կը բուրէ մամիկի պերճամտի փոշիներէն, կ'ըսէ թէ՝ այդ գարուն, «Ցիրամօր ձորակներին»ը դատ էին, որոնց, հիմայ՝ մարդկութիւնը սիֆիլիսու անունով կը մկրտէ:

Եղնկա, Խարբերդ, Բաղէշ, Վան, Մուշ եւ Երզրում…

Քրիստոնեայ աշխարհը կ'ամբողջնայ համբուրելու թիւր անհամար եկեղեցիներու եւ վանքերուն մեր հայրենի.

Արքայական Հայաստան գերբագանցել ուզած է Սողոմոն իմաստունին եւ աշխարհի բոլոր քրիստոնեաներուն եւ սրբաասուշ քարերով, պարսպապատ ու հոյակապ, նիստ. գեռ շատ կան վանքեր, որոնց ամբոխաւոր կողերուն աւելին նուաղկոտ հեւքերով փշրուեցան կուռքերու օրհասական ռումբերը:

Ճարտարապետութիւն, հայկական եզակի ինքնատիպութեամբ մը, «Վահագնեան» գեղեցկութիւնն ու քաղցրութիւնը, խորհրդանշական զինանիր քանդակներու եւ Աստուածներու փորագիր նիարներ քանդակած է անոնց ճակատներուն եւ կողերուն վրայ:

Խօշո՛ր, մորմորեայ սաղաւարթներ, տերեւգոյն երանգներով, Սենեքերիմ եւ ուրիշ արքայազուններու, գեռ չփորձուած բեւեռագրեր Հաղմի զօրավարներու եւ կայսրերու անցեալէն եւ գեռ անգիր եւ անպատմելի պատմութիւններ հայ հեթանոսական ու քրիստոնէական շրջաններէն, կը քնանան վէմքարերուն տակ, առ մերանք գարերու աւերը կը պահէ անխախտ.

«Սուրբ Կարապետ», «Ս. Թադէոս Առաքեալ», «Աղթամար», «Ցաթեւ», «Կաթողիկէ» «Սեւանակ», եւ քանի՛, քանի՛ «Ցիրամայր»:

Ցարուած այդ օրերուն, ալ աշխարհի բոլոր անկիւններէն ուխտաւորներով կարաւանները ծմռայ կ'իյնան:

Խաղող օրհնէքը Ցիրամօր վանքին մէջ անելու համար, Հնդկաստան ու Պարսկաստան, Կովկաս ու Ամերիկան, Հալէպն ու Մըսըրը ալ իրենց նուիրակներն ու ուխտաւորները ունին հոն:

Կ'ըսեն թէ այդ հովտին մէջ միայն երեք ուխտի է բուսեր աշխարհի ստեղծումէն մինչեւ մեր օրերը: Երեք լերկ ու սակաւաթիւ ճիւղերով, որմատէն մինչեւ ճիւղերը՝ ծառ-մառ, նիհար մարմիններու նման, գորէ գոր առքի եւ միշտ գողդողալ:

Ծեր բու մը, անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր կը վա՜յէ, չէկ ժայռերուն վրայ ու ծաղիկ չծնած ձորակները նուաղ ու պղտոր ալքերուներու դիւրուած հուրերը կ'օրօրեն գեղին կողերն ի վեր:

Գիւղն ըսես, ոչխարի գամերու փոքրիկ խմբակ մը անկած է փոքրիկ բլուրի մը վրայ, բայց չես գիտեր, ինչո՞ւ հմուտ ճարտարագէտները ցեղին փառքը մարմնաւորող ճարտարապետութիւնը նետած են գամերու շարքին եւ այդ աղտոտութիւններու բազմութեան առջեւը:

Եթէ ճիշդ է եւ արդար «ճակատիդ քրտինքով հաց վաստկիս» աստուածային անգրանիկ պատգամը, հապա ինչո՞ւ այս մարդիկ, որ գեղին տէրն են ու բնիկները, տարին տասներկու ամիս, ժամուն պատերուն տակ կծկուած, կամ հեռաւոր գեղերու եւ քաղաքներու ճամբաները կը չափեն, զլնգալներու եւ ողորմ մէջ կորսուած իրենց մարմինները քաշկռտելով:

Ո՞վ անիծեց այդ դաշտերը, որ ծաղիկ չծնին իրենց պորտերուն վրայ եւ ո՞ր աշխարհը հովը փշրեց, [illegible]

Լողորներ կան՝ որ սուրբ կոյսին չքմեղներէն զզուած՝ ամէնք մը ինկած է այդ դաշտերուն վրայ եւ սատանայագոյշի ուսուցանումով հունձք մը անկած է անիծեալ հողերու արգանդներուն մէջ:

«Ցիրամա՜յր» Օգոստոսի առաջին կէսին ..

Ուրբաթէն սկսեալ, հովիտ իջնող ամպապատ ճամբաներէն, կարաւանները շօրօրալով կուգան, տեղ կը բռնեն փշոտ տափաստանին վրայ:

Վրաններ, քրտական «կոններ» անթարթի մը մէջ հսկայ վրանաքաղաք մը կը կազմեն եւ այդ պահուն տեսուրճաինչով, կը բացուի վանքին դուռը:

Քօչօնաններու, նուիրակներու եւ վեղաւորներու բազմութիւնը կը շրջապատէ վանքի ներսիդին ու միջանկը:

(Տ) ԱԶԳԻՆ

տի դիմէ խորհրդարանական ամէն միջոցի, ապահովելու համար մեծամասնութիւն մը, որ ուժ տայ իր գոյութեան եւ իր ծրագրին իրագործման։

Գրինբինկ կ'ուզէ իր հիմնական ծրագիրը ներկայացնել խորհրդարանին, յուսալով որ զայն պիտի համոզէ թէ իր ձեռք առած միջոցները կը կազմեն ամբողջութիւն մը, որուն մէջ, կարելի չէ որ եւ է զգալի փոփոխութիւն մտցնել, առանց խախտելու զայն։ Մէկ խօսքով, գերման վարչապետը կը պահանջէ խորհրդարանէն որ ձեռք չզարնէ հրովարտակներուն, որոնք արդէն հրատարակուած են եւ որոնցմով կը յուսայ առանալ 1 միլիառ 200 միլիոն մառքի վարկ մը։

Գրինբինկ ամէն յոյս չէ կորսնցուցած խորհրդարանին մէջ ապահովելու մեծամասնութիւն մը, շնորհիւ ընկերվարականներու չէզոքութեան։

Հաստատ զրոյց կը շրջի նաեւ թէ Գրինբինկ վճռապէս որոշած է իր հիմնական ծրագիրը գործադրել ամէն գինով, նոյնիսկ եթէ պէտք ըլլայ 6 ամիս յետաձգելով խորհրդարանի բացումը եւ այդ շրջանին, երկիրը կառավարել հրովարտակներով բստ առաջնոյն եւ շարժիլ դարձեալ համաձայն գերման սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութիւններու
11 Հոկտ. Եր. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld.St.Germain
Կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
գեղարուեստական բաժնին մանրամասնութիւնք յաջորդաբար

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ - ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ.— 5 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին Պ. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» թատերասրահը
կը ներկայացուի՝ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ կամ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ
Կը մասնակցի մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուտիայի խումբը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի 5 Հոկտ. երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ, ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ցէսինի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին թաֆէ Բէնզոնի ներքնայարկը. Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարապուչեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

—կը փնտռեմ եղբայրս Օհաննէս Ցէմիրճեան, (Եօզղատի Գարապըյըգ գիւղէն) որ 1917ին կը գտնուէր իր հօր Մկրտիչ Ցէմիրճեանի հետ Կեսարիա։ Հօրս մահէն վերջ լուր մը չունիմ, իր մասին՝ ստոյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր Մարտիրոս կամ Յովսէփ Ցէմիրճեանի, 13, Rue des Dominicains Marseille. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ԶԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, Ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, ցիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անզգայանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9 12։

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris (6e)
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ. Հոկտեմբերի մէջ կը բանայ 1) Ցերեկուան դասընթացք մը, ֆրանսերէնի գործնական 15 ժամերով՝ շաբթուան մէջ, 40 դասախօսութիւններ եւ Փարիզի մէջ եւ շրջանները 10 դասախօսական պտոյտներ. գին ամիսը 100 ֆրանք։ 2) գիշերային դասեր, շաբթուան բոլոր իրիկունները։ Բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։ Զորեքշաբթիի դասերը յատկացուած են առեւտրական ֆրանսերէնի ուսուցման։ Գին՝ ամիսը 100 ֆրանք, հինգ ամիսը 350 ֆրանք։ Տեղեկութեանց համար դիմել տնօրէնին Robert Dupouey, 101 Bld. Raspail, Paris (6e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Brébant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ, 146-148 Ave. de Chartreux առնել՝ թիւ 41, 48 եւ 53 հանրակառքերը
Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ եւ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Զինուորական փանֆառ, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւն.։
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.—ՎաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Գ. Թաղապետարանի սրահը
Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ
Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ Կը մասնակցի Տէսինի «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. Մելքոնեանի։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։
Մուտքը ազատ է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի ԸՆկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
Սալ տը Քօնֆէրանսի մէջ
կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ. Ave. du Président Faure (սինէմա լուսայեալի կից).
կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՏԷՍԻՆ.— կիրակի ժամը 5.30ին Սինէմա Նովէլթի
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

կազմակերպած զասախօսութիւնը, այսօրՈւրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը. Մէթրօ Իթալի։
կը խօսի ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ նիւթ ունենալով
Քիւրտ ազատագրական պայքարը
եւ անոր քաղաքական նշանակութիւնը
կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզ. եւ Շրջ. Հայր. Միութեան Անիէռի մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Թաղապետական սրահներուն մէջ, Րիւ տէ Հալ. Պուա Քոլոմպ։ Առաջին անգամ ըլլալով եւ մեծ պատրաստութեամբ Արովեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ՓԱՌՆԱՐԱՍԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ
(Քոմէտի երեք արար)
կը մասնակցին Տիկ. Պետիկ, Պ. Գազանճեան եւ Սեմերճեան
Բանախօսութիւն, նուագ եւ արտասանութիւն
կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբ
Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի հիւանդ երիտասարդի մը: Ընտիր ճաշ. պիւֆէ ժողովրդական գիներով։
Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք
ԾԱՆՕԹ.— Այն հայրենակիցները որոնք օգոստոս 16ին տոմսեր գնած էին, անոնց մուտքը ապահովուած է։

Ն. Գ. Բ. ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
(Ա. Հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)
Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ:
Գինն է ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։
Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

ՄԱՄԼՈՅ ՏԱԿ Է

"ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՈՒՂԵՑՈՅՑ„Ը

(ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ)
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՏՊ. "ԵՓՐԱՏ„Ի
ԼԻՈՆ
Սեփական գործ ունեցողներու եւ խանութպաններու համար կը տրամադրենք էջեր, իրենց յայտարարութեանց համար։ Շահագրգռուողներէ կը խնդրուի դիմել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
4 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1385

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Հոկտեմբեր 1ին Լոնտոնի մէջ բացուեցաւ բրիտանական կայսրութեան պատկանող տոմինիոններու եւ գաղթավայրերու կայսերական խորհրդաժողովը։

Այս խորհրդաժողովը հակառակ անոր որ մէկ պետութեան ներքին կեանքին մէջ կը սահմանափակուի, միջազգային բնոյթ կը կրէ եւ ունի համաշխարհային նշանակութիւն։ Որովհետեւ Անգլիա ազգերու եւ պետութիւններու ընդարձակ դաշնակցութիւն մը կը ներկայացնէ, իրարու կապելով զանոնք կայսրութեան գրեթէ մէկ չորրորդը։

Ազգերու Դաշնակցութեան զուգահեռ, երկու ինքնուրոյն ազգերու Դաշնակցութիւններ գոյութիւն ունին, որոնք անընդհատ չեն կրնար անցնիլ քաղաքական աշխարհին մէջ։

1. – Խորհրդային Միութիւնը, որ կը տիրէ ասիական տարածութիւններու հիւսիսը, կը յաւակնի Ազգերու Դաշնակցութիւն մը ներկայացնել, որպէս մրցորդ դրամատիրական պետութիւններու ստեղծած Ազգերու Դաշնակցութեան։

Բայց հակառակ Խորհրդային Միութեան սահմանադրութեան հիմնական կէտին, որով իւրաքանչիւր հանրապետութիւն կը վայելէ ազատութիւն եւ անկախութիւն, ու կարող է զատուիլ՝ երբ ուզէ, խորհրդային պետութեան սահմաններուն մէջ բոլոր ազգերն ու ինքնավար պետութիւնները ենթակայ են բոլշեւիկեան բացարձակապետութեան մը, ուր ազգերու ազատ կամքը դեր չունի եւ ազգերու ազատ դաշնակցութիւնը խաբկանք մըն է։

Բրիտանական կայսրութիւնը, հակառակ այն իրողութեան որ իր գաղթապետութիւններով միասին կը մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան եւ կարելի է ըսել գլխաւոր խարիսխը կը կազմէ այդ հաստատութեան, չուզեր ամբողջովին իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը կապել Ժընեւի ատեանին հետ, մանաւանդ, երբ կը տեսնէ Ամերիկայի զատողի հանգամանքը եւ Ռուսաստանի առանձնակի եւ վտանգաւոր ձեռնարկները։ Անգլիոյ թեւարկութիւնը, որ կը տարածուի հինգ աշխարհներու շատ կարեւոր հողամասերուն վրայ, ի մի կը հաւաքէ ազգերու եւ պետութիւններու ներկայացուցիչները, ազատ գործակցութեան մը համար։ Ու այսպիսով Անգլիա կը դառնայ իրապէս Ազգերու Դաշնակցութիւն մը, որ եւ՛ Խորհրդային Միութենէն եւ՛ Ժընեւ նստած Ազգերու Դաշնակցութենէն աւելի ամուր ու աւելի գործնական հիմերու վրայ դրուած է։

Բրիտանական գաղթապետութիւնները, ինչպէսիքն են՝ Գանատա, Նոր Զէլանտա, Աւստրալիա, Հարաւ. Ափրիկէ, Իռլանտական Ազատ Պետութիւնը, ինքնին անկախ երկիրներ են, բայց մայր կապերով եւ ինքնաբեր գործակցութեամբ՝ կապուած Մայր Երկրին հետ։ Ու ասիկա արդիւնքն է շատ երկար տարիներու ատրիճանական զարգացման եւ ինքնավարութեան հիմնական սկզբունքին, որ անգլիական վարչական իրաւունքի հիմքը կը կազմէ։

1926ի Կայսերական Խորհրդաժողովը խիստ աղմկալից եղաւ, ուր պարզուեցաւ որ Գաղթապետութիւնները այլեւս չէին հանդուրժեր անմիջականօրէն ենթակայ մնալու Լոնտոնի կառավարութեան եւ Խորհրդարանին։ Ասկէ յետոյ «ազատ գործակցութեան» սկզբունքը արդէն կատարուած իրականութիւն էր։ Պահպանողական շրջանակները մեծ դժուարութեամբ համաձայնեցին այս ձգտումներուն, վտանգ մը տեսնելով Բրիտանական կայսրութեան միութեան դէմ։ Բայց անգլիական իմաստութիւնն ու հեռատեսութիւնը իր դերը կատարեց, ու կայսրութիւնը այդ միութիւնն աւելի ամրացուց։

Ներկայ խորհրդաժողովը ամէնէն մեծ եւ ամէնէն կարեւոր կայսերական համաժողովն է որ կը գումարուի, առաջին անգամ ըլլալով, աշխատաւորական կառավարութեան մը նախագահութեամբ։ Ոչ միայն կեդրոնական կառավարութիւնն է որ աշխատաւորական հոսանքը կը ներկայացնէ, այլ գաղթապետութիւնները, (բացի Գանատայէն, որ պահպանողական կառավարութիւն մը ունի), կը ներկայանան խորհրդաժողովին աշխատաւորական եւ ազատական դիմագիծով։ Այս տեսակէտէն, հոկտեմբեր 1ի խորհրդաժողովը, իր կազմով, ամբողջովին կը տարբերի 1926ի ժողովէն։ Բայց խնդիրներն ու մտահոգութիւնները նոյնը կը մնան։ Բրիտանական ատրիճանական զարգացումը իր ուղիով պիտի ընթանայ, առանց մեծ ճգնաժամի։

Խորհրդաժողովը, որ օրինական եւ սահմանադրական հանգամանք մը չունի, ամէն անգամ է աւելի իր վրայ կեդրոնացած է անգլիական ժողովուրդի եւ գաղթավայրերու ուշադրութիւնը։ Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամը, Անգլիոյ անգործները, գաղթապետութիւններու տնտեսական ներքին դժուարութիւնները այն ծանր օրակարգերն են, որով պիտի զբաղի խորհրդաժողովը եւ պիտի բանաձեւէ այն թելադրանքները, որ կեանքի մէջ պիտի կիրարկուին։

Ինչպէս ըսինք, իրաւական նշանակութիւն չունի կայսերական խորհրդաժողովը։ Բայց անգլիական իրաւունքի պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ՝ այս երկրի մէջ անգիր օրէնքները որքան ուժ ունին, որքան սահմանադրական օրէնքները։

Կասկածէ դուրս է, որ խորհրդաժողովը հետզհետէ Ազգերու Դաշնակցութեան մը բնոյթը պիտի ստանայ, որ կոչուած է ոչ միայն բրիտանական կայսրութեան սահմաններու մէջ մեծ դեր մը կատարելու, այլ անոր գործունէութիւնը մեծ չափով պիտի անդրադառնայ միջազգային տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին վրայ։

Կ. Ս.

ԱՆԿՑԻ՛ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

«Իւմանիթէ» ֆրանսացի համայնավարներու բերանը, Աթէնքի մէջ գումարուող Պալքանեան խորհրդաժողովին առթիւ, ըստ կարգի եւ ըստ էութեան, առատօրէն քանալէ յետոյ սովորական հայհոյութիւններու իր բառարանը, կը գրէ.—

Այս խորհրդաժողովը խորհրդաժողովն է զանգուածները հարստահարողներուն եւ Ջարդողներուն, որոնք կը հաւաքուին գիտնալու համար թէ ինչպէս պիտի կրնան մեւնոյն ձեւով իրենց երկաթուղիները, օդանաւերը պատերազմական նաւերը օգտագործել պատերազմի պատրաստութեան, ինչպէս պիտի կրնան հիմնել միջպալքանեան դրամատուն մը, ծախքերը հոգալու համար նոր պատերազմին, ինչպէս նաեւ ոչնչելու համար տագնապը ի հաշիւ մարդկային զանգուածներուն, ինչպէս պիտի կրնան նոյն ձեւով կազմել իրենց ընկերային օրէնսդրութիւնը, այսինքն՝ ինչպէս պիտի կրնան ձեռք ձեռքի տալով ճնշել յեղափոխական գիւղացիութիւնն ու բանուորութիւնը»։

Այս կտրուկ գնահատականէն յետոյ, ահա թէ ինչպէս «Իւմանիթէ» կ՚ուզէ որ կազմուին Պալքանները։

Միայն համայնավար կուսակցութեան գլխաւորութեամբ՝ բանուորներու եւ գիւղացիներու դաշնակցութիւնը, միայն գործաւորներու, Պալքաններու հարստահարուած ազգային փոքրամասնութեանց ժողովրդային զանգուածներու եւ աշխատաւոր գիւղացիներու միացեալ ճակատը, միայն, միջազգային աշխատաւորութեան, գաղթային եւ կէս-գաղթային երկիրներու գերիներուն, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան գիւղացիներուն եւ բանուորներուն հետ անոնց դաշնակցութիւնն է, միայն, հացի, հողի եւ ազատութեան համար, ձեռք ձեռքի իրենց ամենօրեայ անընդհատ պայքարն է ընդդէմ ֆաշիստական բռնատիրութեան, պատերազմի պատրաստութեան, պաշտպանելու համար Խորհ. Միութիւնը, տապալելու քաղքենիութեան տիրակալութիւնը եւ իշխանութեան գլուխ բերելու գիւղացիներն ու բանուորները, միայն բանուորագիւղացիական յեղափոխութիւնը պիտի յանգին Պալքաններու ճնշուած ազգերուն, աշխատաւոր գիւղացիներուն եւ բանուորներուն ընկերային—ազգային ազատագրութեան»։

Եւ այս քառանկիւն ճռճռոութիւնը կը վերջանայ հետեւեալ կանչով, որ անշուշտ դուրս չպիտի ելլէ «Իւմանիթէ»ի սիւնակէն.

«Անկցի՛ Պալքանեան Խորհրդաժողովը, որ պատերազմ կը պատրաստէ»։

ՖՐԱՆՍ. ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Երէկ առտու, Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդը նիստ գումարեց Շան դ՚Էլիզէի պալատին մէջ, հանրապետութեան նախագահին ներկայութեամբ։

Նիստը բացառաբար յատկացուած էր Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան։ Արտաքին նախարար Պ. Պրիան որ նոր վերադարձեր էր Ժընեւէն զեկոյց տուաւ Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ իր աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ մասնաւորաբար Պ. Քուրթիուսի հետ իր տեսակցութեանց եւ Ֆրանքօ-իտալական բանակցութեանց խզման մասին,

Նախարարաց Խորհուրդը յետոյ լսեց Աշխատանքի նախարարին զեկոյցը՝ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքի կիրարկման մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ըսմէթ փաշա Ազգ. Ժողովին առջեւ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 2 Հոկտ.— Ազգ. Մեծ Ժողովի նիստին արտասովոր բազմութիւն մը ներկայ էր։ Ըսմէթ փաշա, պարզելով իր գործունէութեան ծրագիրը, յայտնեց թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ իր ընդհանուր գծերուն մէջ յարեւմտան է Նախորդ դահլիճի քաղաքականութեան։ Իսկ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, Թուրքիա հաստատ մտադրութեամբ, պիտի շարունակէ մշակել եւ ամրացնել բարեկամական յարաբերութիւնները բոլոր պետութիւններուն հետ եւ իրաւախոհութեան սկզբունքով, պիտի ջանայ լուծել միջազգային բոլոր վէճերը։

Ակնարկելով Թուրք հանրային պարտքերու հարցին, որոնց կարգադրութիւնը առհասարակ կը նկատուի երկրին ելմտական կարողութենէն վեր, Թուրք վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը հաստատ կամքով պիտի ջանայ գտնել բանաւոր եւ արդար լուծում մը։

Վիճաբանութիւնները վերջ գտան կառավարութեան հանդէպ յայտնուած վստահութեան քուէով, որուն չմասնակցեցան Ֆէթհի եւ իր կուսակիցները։

Էնկիւրիէն տրուած ուրիշ լուր մը կը հաստատէ թէ հիմնական գիծերուն մէջ, Նոր դահլիճը պիտի հետեւի իր Նախորդին քաղաքականութեան, բայց մանրամասնութեանց մէջ տարբեր պիտի ըլլայ։ Կ՚ըսուի թէ Ըսմէթ փաշա մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի դարձնէ շաքարի, քարիւղի, նաւահանգստի մենաշնորհի, տուրքերու զեղչման մասին։ Միեւնոյն ատեն Ազգային ժողովին առջեւ յարմարաւոր թիւ պիտի խոստանայ ընդունիլ ուղղակի ընտրութեան դրութիւնը և անպայմանկայունացնել թրքական դրամը։

Եթէ նկատի առնուին այս կէտերը, այն ատեն կը հասկցուի թէ Ըսմէթ փաշա ուշադրութեամբ քննած է եղած բոլոր քննադատութիւնները եւ որոշած է հետեւիլ արդար թելադրութեանց։

Կառավարական ծրագրին մէջ այս բարեփոխումները կատարուած ատեն, իբրեւ կուսակցութեան ընդհ. Նախագահի փոխանորդ, Ըսմէթ փաշա պէտք տեսաւ նաեւ Խալքի կանոնագիրը բարեփոխելու։ Այս ձեւով ջնջուեցան քննչութիւնները եւ ներկայացուցչութիւնները («միւթէմէտ»), որոնց դէմ ամէնէն աւելի ուղղուած էին Ֆէթհի պէյի քննադատութիւնները։

Կայսերական Խորհրդաժողովը

Առաջին նիստին իսկ, Կայսերական Խորհրդաժողովը սեղանի վրայ դրաւ տնտեսական գործակցութեան եւ մասնաւորաբար Անգլիոյ եւ Տոմինիոններու միջեւ կիրարկելի նախընտրական մաքսատուրքերու հարցը։ Նախագահը Մաքտոնալտ, պարզեց այն գլխաւոր հարցերը, որոնց լուծումը պէտք է տայ Խորհրդաժողովը։ Նախ, Անգլիոյ եւ Տոմինիոններու միջեւ քաղաքական և սահմանադրական յարաբերութիւնները, որոնց ընդհ. սկզբունքները գծուած էին 1926ի Խորհրդաժողովին տեղեկագրով։

Երկրորդ հարցն է, Տոմինիոններու յարաբերութիւնները օտար պետութեանց հետ, եւ մասնաւորաբար ուսումնասիրութիւնը այն միջոցներուն, որոնց շնորհիւ կարելի ըլլայ փութացնել զինաթափութեան գործը եւ հիմնել մասնաւոր կազմակերպութիւն մը՝ ազգերու միջեւ վէճերու բարեկամաբար կարգադրութեան համար։

Գանատայի վարչապետը Պէննէթ որ խօսք առաւ Մաքտոնալտէն վերջ, նոյնպէս գոհացաւ ընդհ. խօսքերով։ Աւելի յըստակ կերպով Աւստրալիոյ ներկայացուցիչը հարցը դրաւ նախընտրական մաքսատուրքերուն, պահանջելով որ Տոմինիոններու արտադրութիւնները, որոնք մեծ մասամբ ուտելիքներէ կը բաղկանան, կարգ մը առաւելութիւններ վայելեն անգլիական շուկային վրայ, բաղդատմամբ օտար արտադրութիւններուն։ Հարաւային Ափրիկէի ներկայացուցիչը աւելի յստակ կերպով արտայայտուեցաւ, եւ ըսաւ թէ 1926ի Կայսերական Խորհրդաժողովը աւելի, Տոմինիոններու իրաւական գոյավիճակին վերաբերեալ վերացական հարցերով էր զբաղեր։ Իսկ ներկայ Խորհրդաժողովը պէտք է որ լուծումը տայ տնտեսական եւ ելմտական դրական հարցերու։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Աթէնքի Պալքանեան խորհրդաժողովին մասնակցող պուլկար պատգամաւորութիւնը բաղկացած է տասներեք անձերէ, որոնց հինգը համալսարանի ուսուցիչներ։ Անոնց հետ պատուիրակութեան մէջ է նաեւ պուլկար ընկերվարականներու պետը Սաքազօֆ։

Յեղափոխական ճունձեր...

Ըստ բոլշեւիկեան «Պրաւդա» եւ «Իզվեստիա» թերթերուն, յունուար 1էն մինչեւ հոկտ. 1, Չեկայի հրամանով կամ դատական վճիռով մահապատժի ենթարկուած են 547 անձեր, իբր հակայեղափոխական, այս բառին այլազան առումներով։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐԸ ԿՆԻՔԻ ՏԱԿ ԱՌՆՈՒԵՑԱՆ

Պոլսոյ Հայ կաթոլիկ համայնքէն խումբ մը մարդիկ դիմած էին ընդհ. դատախազութեան եւ բողոքած որ վարչական խորհուրդը մեծամասնութիւն չունի, բայց կը շարունակէ ինքնագլուխ գործել։ Եւ պահանջած էին վերջ տալ այս կացութեան։ Ընդհ. դատախազութեան հրամանով, ոստիկանական տնօրէնութիւնն ալ քննութեան ձեռնարկած էր։

Կեդրոնէն տրուած հրահանգին վրայ, Բանկալթիի պահականոցին ոստիկանապետը անցեալ կիրակի ժամը 10ին, տեղեբու ժողովին անդամներուն եւ կաթոլիկ ընդհ. ժողովի 8 անդամներուն հետ գնաց Ս. Յակոբի հիւանդանոցը եւ կնքեց բոլոր հաշուետոմարներն ու փաստաթուղթերը։

Ոստիկանութեան ներկայացուցիչները յետոյ գացին Պատրիարքարան եւ նոյն ձեւով կնքեցին բոլոր տետրակները։ Միեւնոյն ատեն հաղորդեցին դիւանապետ Պ. Լուսարարեանի եւ ընդհ. վարիչ Պ Ալանի թէ առժամապէս վերջ տրուած է իրենց պաշտօններուն։

Կառավարութեան ներկայացուցիչները յաջորդ օրն ալ Ս. Յակոբի հիւանդանոցը գացին եւ վարչական առժամեայ կալգադրութիւնները ըրին։

Երբ ոստիկանական քննութիւնը վերջանայ, ընդհ. դատախազութեան հրամանով կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ ընտրութեանց ձեռնարկելու եւ նոր վարչութիւն մը կազմելու։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 Հոկտ.— «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Թեվֆիք Րիւշտիի Մոսկուա այցելութեան ընթացքին, Թուրքօ-Պոլշեւիկեան յարաբերութեանց եւ միջազգային քաղաքական կարգ մը հարցերու մասին, կարծիքի բարեկամական փոխանակութիւններ տեղի ունեցած են Թուրք եւ ռուս արտաքին գործավարներուն եւ այս վերջինի օգնականին Գարախանի միջեւ։

Երկու կողմերը հաստատած են թէ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ շահերը նոյնն են եւ իրարու համապատասխան, միջազգային քաղաքական կարեւոր հարցերու տեսակէտէն։

Երկու կողմերը միաձայնութեամբ ընդունած են թէ երկու երկիրներու կապերուն վնասող որ եւ է խնդիր գոյութիւն չունի եւ թէ ընդհակառակն, անոնց յարաբերութիւնները հետզհետէ կը դառնան աւելի բարեկամական։

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երէկ Անգլիոյ արտաքին նախարարը ընդունեց ռուսական պարտքերու կարգադիր խառն յանձնախումբի անդամները։ Նկատի առնելով քննելի խնդիրներու առատութիւնը, որոշուեցաւ ենթայանձնախումբեր ստեղծել պահանջներու դասաւորման եւ քննութեան համար։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր նիստերը փակեց երէկ, փակումէն առաջ պետութիւնները ստորագրեցին այն համաձայնագիրը, որով անիրաւ յարձակման մը ենթարկուող պետութեան, կ՚առաջադրուի ելմտական օժանդակութիւն ընել։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1931-1932Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Նախարարաց խորհուրդը վաւերացուց Ֆրանսայի յառաջիկայ տարուան (1931 ապրիլ 1էն 1932 մարտ 31ի) պետական հաշուեցոյցի նախագիծը եւ պիտի ներկայացնէ զայն Խորհրդարանին, նեկտեմբերի առաջին շաբթուն։

Երեսփ. Ժողովը, ըստ սովորութեան այդ ծրագիրը պիտի յանձնէ իր Ելմտական Յանձնաժողովի քննութեան եւ ընդունուած փոփոխութիւններն ընելէ վերջ պիտի ղրկէ Ծերակոյտին։ Այս ժողովն ալ իր Ելմտական Յանձնաժողովի քննութեանց արդիւնքը նկատի առնելէ վերջ, իր յարմար գտած փոփոխութիւնները պիտի առաջարկէ Երեսփ. Ժողովին եւ երկու ժողովներու մեծամասնութեանց հաւանութեան քուէն ստանալէ վերջ է որ օրէնքի կարգ կ'անցնի եւ կը գործադրուի։

Ֆրանքի կայունացումէն ի վեր առաջին անգամն է որ պետական ծախքերը յաւելում չեն ցոյց տար նախորդ տարուան վրայ։ Արդարեւ 1927ի ծախքերու գումարն էր 39ուկէս միլիառ. 1928ինը 42ուկէս միլիառ. 1929ինը 45ուկէս միլիառ եւ 1930ինը 50ուկէս միլիառ։ Յառաջիկայ տարուան համար նախատեսուած է 50 միլիառ 100 միլիոն, ուրեմն իբր 300 միլիոն ֆրանք պակաս քան այս տարուան գումարը։

Որեւէ տուրքի յաւելում չկայ ուրեմն յառաջիկայ տարուան համար եւ անցեալ տարի քուէարկուած մօտ 5 միլիառ ֆրանքի տուրքերու զեղչումը՝ կը ստանայ վերջնական հանգամանք։ Այս խնդրին մէջ Թարտիէօի կառավարութիւնը յաջողած կ'ըլլայ իր խոստումը։

Մուտքերու բաժինը զուրկ է ոեւէ շահեկանութենէ, ան կը բաղկանայ այն այլեւայլ ուղղակի կամ անուղղակի տուրքերէն, որ ամէնքը կը վճարեն ըստ իրենց գործին կամ եկամուտին։

Իսկ ծախքերն են 20.400 միլիոն հանրային պարտքի տոկոս եւ թոշակ, 17.500 միլիոն քաղաքացիական ծախքեր (civil), 12.200 միլիոն պաշտպանութեան համար, գումար 50.100 միլիոն։

Պաշտպանութեան ծախքերն են ցամաքային, ծովային եւ օդային բանակներու պահպանման յատկացուած գումարները։

Քաղաքացիական ծախքերն են ամբողջ պետական պաշտօնէութեան, հանրային կրթութեան, դիւանագիտական յարաբերութեանց, հանրային շինութեանց համար յատկացուած ամէն կարգի գումարները։

Իսկ ծախքերու գլխաւոր գումարը 20 միլիառ յատկացուած է հանրային պարտքի տոկոսին եւ պատերազմի զոհերուն վճարուած կենսաթոշակներուն։

Ֆրանսայի հանրային պարտքի գումարն է մօտ 274 միլիառ բացի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ պահանջներէն (ըստ Մելլըն-Պէրանժէ եւ Քայյօ-Չըրչիլ համաձայնութեանց) որոնք պիտի վճարուին Գերմանիոյ կողմէ, ըստ Եընգի ծրագրին։

Այս 274 միլիառը կը բաղկանայ հետեւեալ գումարներէն,

97 միլիառ մշտնջենական պարտք, 106 միլիառ շիջական (amortissable) պարտքեր, որ պիտի վճարուին 50էն 100 տարի պայմանաժամով, 22 միլիառ կարճ պայմանաժամով, 34 միլիառ երերուն պարտք, 5 միլիառ պատասխանատու պարտք, 10 միլիառ հանրային շինութեանց յատկացուած, գումար 274 միլիառ։

Այս փոխառութիւնները հարիւրին 3էն մինչեւ հարիւրին 5ով հրապարակ հանուած են, որով միջին հաշուով տարեկան 10—12 միլիառ ֆրանք տոկոս կը պահանջեն։

Մնացեալ 8—10 միլիառն ալ կը վճարուի պատերազմի վիրաւորեալներուն, այրիներուն, որբերուն եւայլն։

Վճարելի տոկոսը հետզհետէ պիտի նուազի երբ մաս մը տալիքներ վճարուին, իսկ կենսաթոշակներն եւ հանգստաթոշակները կրնան պակսիլ միայն թոշակաւորներու մահուամբ։

Տուրքերու ամբողջ գումարը միայն 50 միլիառ չէ, քանի որ պարտքերու շիջուցմանց ինքնորէն դրամարկղի վարչութիւնն ալ կը գանձէ մօտ 10 միլիառի անուղղակի տուրք (ծխախոտ, լուցկի եւն.)ն որով կը վճարէ երերուն պարտքերն եւ կարճ պայմանաժամով փոխառութիւնները։

Տուրքերու ընդհանուր գումարը որոշելը դժուար է անշուշտ, քանի որ թաղապետութիւններն ալ իրենց ծախքերը կը գանձեն իրենց թաղի կամ գիւղի բնակիչներէն, բայց մօտաւոր հաշուով կարելի է ըսել թէ 40 միլիոն բնակիչի վրայ կ'իյնայ մօտ 65-70 միլիառ ֆրանք հարկ. այսինքն մարդ գլուխ 3000էն 4000 ֆրանք. նկատի առնելով թէ 40 միլիոն բնակչութեան կէսը տուրքէ ազատ է իբր երախայ, ծեր, կին, եւլն.։

Այս ահագին տուրքերը կը վճարէ ժողովուրդը յաճախ առանց զգալու. այսպէս օրինակ մէկ քիլօ շաքար գնուած ժամանակ, առնուազն մէկ ֆրանք կը մտնէ պետական գանձը. իւրաքանչիւր տուփ լուցկի 30 սանթիմէն 25 սանթիմը պետութեան կ'երթայ. նմանապէս եւ ամէն անգամ որ սրճարանը 1ուկէս ֆրանքի սուրճ մը կը խմենք, այդ գումարի մէկ քառորդը տուրքի բաժինն է։

Թէեւ անզգալի, բայց ամէնէն աւելի անիրաւ կերպով բաշխուած տուրքերն այս անուղղակի տուրքերն են, քանի որ օրինակ, հարուստն ալ մէկ քիլօ շաքարին համար մէկ ֆրանք կը վճարէ. աղքատն ալ. ուղղակի տուրքերը աւելի արդարօրէն բաշխուած են, քանի որ գործին համեմատ են. այսպէս օրինակ վաճառմանց 2 առ 100 տուրքը. որչափ աւելի ծախէ վաճառական մը, այնչափ աւելի կը վճարէ, կամ եկամուտի տուրքը. որչափ շատ է մէկու մը եկամուտը, այնչափ ալ շատ կը վճարէ։

Պետական հաշուեցոյցի մը հաւասարակշռութիւնը գլխաւոր երաշխիքն է երկրի մը բարօրութեան եւ բարեբախտաբար 3—4 տարիներէ հետէ, Ֆրանսայի պետական հաշուեկշիռը միշտ յաւելոյթներ կ'ունենայ, այսինքն մուտքերը ենթադրուածէն աւելի կ'ըլլան, իսկ ենթադրուած ծախքերէն մէկ սանթիմ աւելի չեն վատնուիր։ Այս ալ պատճառներէն մէկն է որ այսօր Ֆրանսայի ելմտական վիճակը աշխարհի բոլոր երկիրներէն լաւագոյնն է անվիճելի կերպով։

Մ. Տ.

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Իրաքի Ֆէյսալ թագաւորը Ապուքիրէն օդանաւով մեկնեցաւ դէպի Ամման, իր եղբօրը՝ Անդրյորդանանի Էմիրին՝ Ապտուլլահի քով։

Մեկնելէ առաջ, «Ըլ Մօքաթթէմ» թերթին յայտարարեց թէ մտադիր է Իրաքի մէջ հաստատել զինուորագրութեան օրէնքը եւ զբաղիլ զինուորական օդանաւորդութեան ուժեղացումով։ Մինչեւ 1934 պէտք է որ երեք օդանաւային տորմիղ ունենայ Իրաք։ Յայտնեց նաեւ թէ կը յուսայ որ մօտ ատենէն բարեկամութեան դաշինք մը պիտի կնքէ Իբն Սաուտի հետ։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԻՐԱԶԵԿԻ ՄԸ ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Երիտասարդութեան տրամադրութիւնը ի՞նչ է։

— Երբեւէ չէք հաւատար, եթէ ըսեմ, որ Թուրքիոյ մէջ, երիտասարդութիւնը տոգորուած է մեծ հաւատքով մը։ Հաւատք մը՝ իր վարիչներու կարողութեան, եւ հաւատք մը՝ դէպի Թուրքիոյ ամենակարողութիւնը։ Մամուլը մեծագոյն դերը կը կատարէ այդ ուղղութեամբ։ Մենք, աշակերտները, առ-պաղ անցուցած ենք ու ամէն ինչի «էվէթ» կ'ըսենք, բայց ներքնապէս, «ամին» չենք ըսեր։ Հիմա այնպիսի սիստեմաթիք պրոպագանտ կը կատարուի, որ Թուրք նորահաս երիտասարդութիւնը ամբողջովին տոգորուած է, նախապաշարուած կրնամ ըսել. սերմանուած գաղափարներով։

— Ի՞նչ ձեւի գաղափար, օրինակ։

— Այսինքն այդ սերունդը կուռք ըրած կը պաշտէ զանոնք։ Ըսմէթ ու Քեմալ ամէն բան են անոնց համար։ Ցեռայ, ոչինչ գիտեն երկրի իրական կացութեան մասին։ Օրինակ, քանի քանի երիտասարդներ ինծի պնդեր են թէ իրապէս 14 միլիոն են Թուրքերը. մինչ մենք գիտենք որ պարզապէս քաղաքական նկատումներով յաւելեալ թիւ մըն է ատիկա։ Գրեթէ լուր չունին ելմտական կացութեան մասին։ Քրտական ապստամբութիւնը, հաւատացած են, որ «երկու օրուան մէջ կրնանք ճզմել»։ Ցարօրինակ բան մըն ալ ըսեմ,— Մուսթաֆա Քէմալի հըռչակած այն միտքը թէ Թուրքերը հիմը դրած են, նոյն իսկ հելլէն քաղաքակրթութեան, այդ սերունդին կողմէ իւրացուած տեսակէտ մըն է այլեւս։ Այս բոլորը գիտէ՞ք որքան հոգեկան ուժ կուտան հանդէպ երիտասարդութեան։

— Այո՛. բայց, կոյր հետեւողութիւն մըն է, ինչ կը պատմուի դէպքերու մասին ծանօթացում է մը։

— Գիտնալով ի՞նչ ձեւով կը ձգուի։ Երբեմն ու ձեռքին նման ժողովուրդները որքան կարելի է, քիչ պէտք է գիտնան, որքան կարելի է նուազ ապահովել ըլլալու համար իրենք իրենց մէջ։ Ասկէ զատ, ուրիշ ձեւի աշխատանք մըն ալ կը տարուի մեր երկրին մէջ, ներսը։ Թուրք օճախը, իրապէս օճախ մը դարձած է։ Ես ծափահարող մը չեմ Ըսմէթը, իբրեւ վարչապետ, ընդդիմադիր ալ չեմ։ Ես կը խորհիմ, որ անձերը դեր ու նշանակութիւն չունին Թուրքիոյ մէջ։ Այլ՝ պայմաններն ու մեծ պետութիւններու տրամադրութիւնը։ Բայց, օրինակ, Թուրք օճախի պարագան գնահատութեան արժանի է։ Համտուլլահ Սուպհի պէյը այս ուղղութեամբ որոշ դեր կատարեց։ Ատանա, Ալֆայ, Ցօպփզան եւ այլ շատ մը քաղաքներու մէջ, շաբաթը 3 4 գիշեր, «քոնֆերանսներ» կ'ըլլան։ Մասնաւոր անձեր այդ գործով կը զբաղին։ Կը խօսին ազգային, քաղաքական, գիտական եւ գրական նիւթերու շուրջ։ Եւ, հաւատացէք, որ լաւ կը յաջողուի։ Կան ժողովրդականացած ձեւով հրատարակութիւններ ալ։ Պէտք է, սակայն, որ անոնք դրուին լաւ հիմերու վրայ։ Օրինակ, անցեալ օր, Ատանայէն եկած էր սկաուտներու խմբապետը, որ, միանգամայն, Թուրք օճախի անդամ է։ Այս տղան Քէմալին ու Ըսմէթին հետ անձնական թղթակցութիւն կը պահէ։ Որոշ պիւտճէ մը տրուած է իրեն՝ 3 տարի շրջագայելու համար դրացի երկիրները։ Ըսաւ թէ ունեցայ հետը խօսելու։ Նոթատետր մը ունի, ուր ամէն բարձրաստիճան անձի տողն ու ստորագրութիւնը կար։ Ուշիմ, ընդունակ, աշխատելու տաղանդ տղայ մը։ Ես, իմ մանկութեանս ու երիտասարդութեանս այդ ոգին չունէի, օրինակ։ Իր մէջ ցեղային ատելութեան նշոյլը չկայ։ Բայց, կոյր մեծցեր է. այդպէս ըրած են. «Մենք, Թուրքերս ամէն գործի ատակ ենք» կը պնդէր։ Երբ իրեն ըսի թէ «գիւղերուն մաս մը հող տալ աւելի լաւ է», ինծի, «չեն կրնար վարել» առարկեց «Հայերն ալ անընդունակ են, գրականութիւն, արուեստ, վարչական կարողութիւն չունին»։ Եւ նոյն տղան, երեւակայեցէք, Էնբերանթօյի սիրահար է.— «Թող գործածեն ուրիշ ազգեր, մենք մեր լեզուն կը լքենք» կ'ըսէր... (Մուհամմէտին համար հեգնանքով կը խօսէր «ինծի պէս մարդ մը»․ Իսլամին մէջ իրապէս մաքուր շունչ մը, բայց, հիմա ալ այլ ձեւի ներարկում մը ըրեր են — «Թուրքը ամէնէն ընդունակն է մեր լաւ է։ Մենք կարող ենք մեր ունեցածը ուրիշները չունին»։ Ահա Թուրք օճախին եւ գիտէ՞ք որքան անդամ ունի. բոլորն ալ կը հպատակին զինուորներու պէս Ս. Հնչմանային շրջաններու «միլլի»ն ալ անոր գործն է,— զէնք, կռուողներ, քաղաքային բանակ։ Արդէն, ամբողջ երկիրը — օճախ խուլք — ազգ. մեծ ժողով. գահլիճ — շղթայ մըն է, միօրինակ ու շաղկապուած։ Այդ զանգուածէն դուրս կը մնայ անցեալ սերունդի մտաւորականութիւնը,— գրագէտներ, բարձրաստիճան անձեր, զինուորականներ, Եւրոպա ուսում առած մարդիկ, որոնք ձայն չունին, ոչ ալ շփում ու ազդեցութիւն։ Ճիշդ է, որ շատ խիստ սեղմում մը կայ, ու ոչ ոք կ'ուզէ վտանգել իր գոյութիւնը։

— Իսկ ընդդիմադիրնե՞րը։

= Ըսմէթ փաշայի սխալներէն մին ալ այն եղաւ, որ շատ կարող ու ազդեցիկ դէմքեր չկրցաւ կապել իրեն։ Օրինակ, Խօջա Ալի մէջ հարուածեց Հիւսէին Ճահիտ պէյը, ու Ճավիտ-Ճամալօլաթի կախուելէն վերջ մարդը սուսիկ մը նման ճզմեց։ Մինչդեռ Ճահիտը նկատառելի ուժ մըն է. ճիշդ է, որ պատերազմի շրջանին ինք ալ աններելի մեղքեր ունի, բայց մեր երկրին մէջ հիւանդութիւն մըն է այդ, որմէ ոչ ոք զերծ է... Ըսմէթը միայն իր աթոռակալութեան սականն՞վը կ'ապրի. Երեւակայեցէք, որ Ճահիտը, որ ատեն մը Թուրք մամուլը կը ներկայացնէր ու անհաւատալի հրապարակագիր մըն է, Պոլսոյ մէջ, «Պէօմպոչէ», «քօմիսիոնճիւթիւն» կ'ընէ, նոյնը՝ Խամալլ Մուշթաք պէյը։

— Իսկ Գօրապէքի՞րը։

= Պէտք չէ հաւատալ ընծայել բամբասանքներուն։ Ան ալ քաշուած է իր մորթին մէջ։ Պոլիս է։ Ցեղէն ալ չի կրնար շարժիլ։ Հիմայքը, եւայլն, պարապ բաներ են։ Մեր երկրին մէջ «որի ձեռք որ կինք կայ, ան է խամայիլը» (ապը)..

Խօսեցաւ նա՛ եւ ելմտական կացութեան մասին։

(Հայրենիք) ՎԱՀՐԻՃ

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

(ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Բ.

Իրանի մէջ արդի ժողովուրդները կը բաժնուին քանի մը գլխաւոր խումբերու — Արդ. Պարսկաստանի արեւմտեան շրջանին մէջ կը բնակին Աճէմները, կասպից ծովուն եզերքը Մազանդարանցիները եւ Ցալքէկները. Սպահանի շրջանին եւ Պարսից ծոցին միջեւ՝ Ֆարսերը։ Մեծամասնութեամբ՝ ասոնք երկայնագլուխ են (գանկային ցուցանիշ՝ 779), միջահասակ (1 մեթր 65), որոշ յատկանիշերով նման են այն երկայնագլուխներուն, ասորամերձ տիպարներուն (tipes assyroïdes), որոնք Հնդ-Աֆղաններն են։

Աճէմներուն բնակավայրին եւ աղի մեծ լիճին արեւելքը, Ցաճիկները կը գրաւեն Պելուճիստանի եւ Աֆղանիստանի մէկ մասը։ Ասոնք ենթա կարճագլուխ են (գանկային ցուցանիշը 84,9), բարձրագլուխ հասակ (1 մեթր 60)։ Այսպէս ասոնք չափազանց տարբեր են վերը յիշուած առաջին արիական ցեղերէն։

Պարսկաստանի մէջ կը բնակին նաեւ կարեւոր թիւով Ֆարսեր՝ Գուէբրները, որոնք Ֆարսիստանի մէջ կը բնակէին, Մահմետականներուն ճնշումին տակ ստիպուեցան գաղթել եւ ապաստան խնդրել Հնդկաստանէն։

Անոնց մարդաբանական յատկանիշերը տակաւին ճշդուած չեն։ Արդեօք նմա՞ն են Ֆարսերուն, որոնք Հնդկաստան գաղթեցին Սասանեան կայսրութեան կործանումէն յետոյ։ Մեր տեղեկութիւնները, այնքան որքան ունինք, այդպէս ենթադրել կուտան։ Իրենց աղանդը այնքան խստապահանջ էր, որ դժուար թէ օտարները յաջողէին ներս մտնել արգելք՝ երէ։ Արդ. Ռ. Ճֆալյի, որ չափած ու զննած է Պոմպէյի Ֆարսերը, զանոնք կը նկատէ ենթա կարճագլուխներ, գանկային միջին ցուցանիշով մը, 82։

Գալչաները, լեռնական այս Ցաճիկները, ժամանակին չափած եւ ուսումնասիրած է Խանիկոֆ, յետոյ Ու. Ճֆալյի։ Այս երկուքը Գալչաներուն կը վերագրեն միջահասակ (1 մեթր 69) կազմուածք մը, եւ գանկային ցուցանիշ մը (84-85), որ յայտարար է կարճագլուխի. նոյն ատեն Նրբաքիթ (leptorrhiniens)։ Աւելորդ չէ յիշեցնել թէ Գալչաներուն կարճագլխութեան յատկանիշը,—զոր հաստատեց Ու. Ճֆալյի՝ աւելցնելով թէ ասոնք որքան աւելի կարճագլուխ ըլլան, այնքան մաքրարիւն ցեղ մը կը ներկայացնեն,—Թոփինարի կողմէ տարօրինակ մեկնաբանութեան մը առարկայ դարձած էր։ Այս մարդաբանը, ձեռք ձգած ըլլալով Գալչայի մը գանկը, կը տեսնէր ոչ թէ պարզ նմանութիւններ, այլ կատարեալ համանմանութիւն մը սիպար Սավոյացիներու գանկին հետ։ Եւ անմիջապէս կը հաստատէր սերնդական կապ մը Եւրոպայի եւ Ասիոյ կարճագլուխներուն միջեւ։ Ուրիշ գիտուն մը, Քաթրըֆաժ, կը պաշտպանէր նոյն վարկածին տակ «Իսկ այս իրողութիւններուն, դժուար է, կ'ըսէր, չընդունիլ այսպիսի եզրակացութիւն մը. Ես համաձայն եմ Թոփինարի հետ թէ լեռնական Ցաճիկները, Սավոյացիները, Պրըթոնները եղբայր են իրարու։ Առաջինները վկայ կը մնան հաւանաբար իրենց ցեղին բնավայրին մօտ, իսկ միւսները՝ այդ բնավայրէն մեկնած գաղթականներու զաւակներ»։

Երբ այսօր քննութ… բազմացած են, երբ այ… բաղդատական տեղեկութ… այնքան շատ են, որ կը … մեր արագ եզրակացութ… րուն, մենք չենք համ… այդքան յառաջ երթալ … համարի ճիւղագրութ…

Նուազ դժուարութիւ… կրէինք, եթէ. սահմանափ… մեր քննութիւնները … տանի հողին վրայ, փորձէին … տառել սերնդական կապ … մական եւ ներկայ Պարսիկ… միջեւ։ Այսպիսի փորձ … մար, չափազանց մեծ է … դեկութիւններուն աղքատ… Ինչ կը ներկայացնեն, … րող ժողովուրդներու բազմ… մէջ, այն քանի մը չափեր… կատարած ենք մինչեւ … Երբ անցեալին հետ բաղդա… յատկանիշերը փ' առնենք … տեղեկութեանց աղքատութ… աւելի կ'աճի։ Կատարեա… թիւն։ Երբ կը մտածենք … քա՛ն լայն պեղումներ կատ… ցան իրանի հողերուն վրայ… կը մտածենք թէ ի՜նչ պատմ… ցեղաբանական, լեզուաբան… հարստութիւններ երեւան … ցան, խորապէս կը ցաւինք … հետեւ մարդաբանական … սիրութիւններու այդ հսկ… շարները, որոնք կրնային … բանալ հնագոյն անցեալ… ծնութիւնը, բախտը չունեցան … հաւաքուելու մեր հնագիտ… այդ կարեւոր պեղումներ… նարկուները։

Կը թուի թէ Պելուճ… եւ Աֆղանիստանի ներկայ … վուրդները, իրենց խոշոր … մասնութեամբ, երկայ… բարձրահասակ կազմուա… ունին։ Ունինք քանի մը թ… որոնք ցոյց կուտան Աֆղ… հասակը։ Այդ թիւերը կ'իյ… 1 մեթր 68ի վրայ։ … այս Աֆղանները երկայն… են (գանկային ցուցանի… 76) եւ Նրբաքիթ։

Պելուճիստանի մարդ… թուին աւելի պզտիկ, քան … հիւսիսի դրացիները (1 մե… Եւ անոնց նման Նրբաքիթ … հանդերձ, նուազ երկայնագ… թուին։ Գանկային ցուց… կը նկատուին միջագլուխ … տովանիք, որ բոլոր ասոն… ներկայացնեն իբրեւ եզրո… թիւն։

Արիական ցեղերուն … ան միայն այսքան գիտել… կայն կ'ուզենք մասնաւո… կանգ առնել Քիւրտերուն … յերուն վրայ, այսինքն … ցեղերուն վրայ, զորս փ… տակ ազդեցութիւններ, — … կան ու սուլթանական, — … թշնամիներ, դարձուցին … կը կարծենք թէ բարի … պիտի յաջողին հաշտեցնել … իրարու հետ։ Մենք կանգ … նենք անոնց վրայ. որով… Քիւրտերը եւ Հայերը այն … կան ցեղերն են, որոնց մա… նինք մարդաբանական … աւելի առատ տեղեկութ… ու վաւերագրութիւնը։

ԷՕԺԷՆ …

ՀՌՈՄԻ մէկ թերթը … թէ Կրանտի օրինագիծ մը … կայացնելով կը փափաքէ … գիլել Իտալացի դիւանագ… կան եւ հիւպատոսական … միններու ոեւէ մէկ ան… ամուսնութիւնը օտարուհի… հետ։

Ի՛ՆՉ ՓՈՅԹ ԹԷ ԿԸ ՃԱՐԴԷ...

ԱՇԽԱՐՀԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՄԷՋ, Կ'ՈՒԶԷ ԸԼԼԱԼ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴԱԿ ՄԸ

ԱՅՍ ԵՐԿԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՆ Է

Թուրք արտաքին գործավարը Ներկայիս Մոսկուա գացած է Լիտվինոֆի եւ Ք[illegible]ը բանելու համար։ Ճիշդ, իբր խաղաղութեան նոր առաքեալ, մեծ ք[illegible] ջարդած է անգլիական [illegible] մը Թղթակցին առջեւ։ [illegible] մը հաստատածները, իր յայտարարութիւններէն, որոնք կը բաշխուին անված մը եւս հաստատելու, թէ այս մարդիկը զուրկ են [illegible] եւ համեստութեան զգացումէն եւ Թերեւս իրաւունք ալ [illegible] քաղաքակիրթ։ Եւրոպան [illegible] կը վազէ անոր ետեւէն, [illegible] է վարպետօրէն իր քթին [illegible]։

— Թուրքիոյ ապագան, այլեւս միմիայն իր խնկ կամ քէն [illegible] ունի, հիմա որ ազատագրուած է։ Ըստ մեր ըմբռնումին՝ զարգանալու ապառութիւն ունինք եւ կրնանք այնքան ընել որ այդ ապագան ըլլայ [illegible]։ Մեր Թուրք խորհուրդները [illegible] վրայ կը կառուցանենք, Թուրք ժողովուրդին եւ իր համար պետին կորովը ու վճռականութիւնն են։ Եւ իր ամբողջութեան մէջ, օգտագործելով իր երկրին ուժերը, կը յուսանք թէ պիտի կրնանք կարեւոր ազդակ մը դառնալ աշխարհի լաւագոյն ապագային տեսակէտէն։

Պէտք չէ սահմանել մեր արտաքին քաղաքականութիւնը։ Իր գլխաւոր նպատակն է ծառայել աշխարհի խաղաղութեան գաղափարին եւ մասնաւորաբար, Պալքաններու եւ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ ըլլալ կարգապահութեան ամէնէն կայուն եւ ամէնէն [illegible] տարրը։ Կը կարծենք թէ ապահովութիւն եւ զինաթափութիւն իրարմէ կախում ունին, որքան աւելի երաշխաւորուած ըլլայ ապահովութիւնը, այնքան դիւրին կ'ըլլայ զինաթափումը եւ մեր գուգընթաց, որքան սահմանափակենք մեր սպառազինութիւնը, այնքան խաղաղութիւն ապահովուած կ'ըլլայ։ Այս է [illegible] նպատակը որով կարելի ըլլայ ստեղծել միջազգայինխաղաղութեան վիճակը, որուն մասին, այս վերջերս, քաղաքականները շատ խօսեցան։

Ուրիշ ճշմարտութիւն մըն ալ որ ատրճանաբար պարտադրուած է ներկայ սերունդին, այն է թէ քաղաքականութիւն եւ տնտեսութիւն չեն կրնար լրիւ իրարմէ անջատուիլ։

Հետեւաբար, որեւէ միջոց որ կը ձգտի անտեսական գետնի վրայ իրար մօտեցնել երկու ազգեր, նպաստաւոր ազդեցութիւն մը կը ձգէ անոնց քաղաքական յարաբերութիւններուն վրայ։ Դժբախտաբար վերջերս, շատ վիճեցան մաքսային պատնէշներու վերացման վրայ։ Արդ եթէ ընդունինք իսկ այս թելադրութիւնը, չենք կրնար թէ կարելի ըլլայ զայն իրականացնել, քանի ամէն տեղ իրականացած չպիտի ըլլայ կեանքի նոյն մակարդակը։

Երբ այս պայմանը լրացուի, այլեւս որեւէ դժուարութիւն չպիտի ըլլայ դադրեցնելու մաքսային այս անօրգար պատերազմը, որ ներկայիս բուռն կերպով կը մղուի։ Բայց այդ ալ երկար ժամանակ կը պահանջէ։

Միւս կողմէ, պէտք չէ աչքէ հեռացնել թէ, սահմաններու գոյութեան իրաւունքը կը պահանջէ «անտեսական պատնէշ»։ Պարտաւոր ենք ուրեմն սրբագրել մեր սահմանները այն չափով որ անհրաժեշտ կը նկատուի։ Հարցը շատ նուրբ է. բայց, կեանքի մէջ վերջնական ոչինչ կայ եւ երբեք մեր միտքերուն մէջ գամելու չենք այն գաղափարը թէ խաղաղութեան դաշնագիրը մը վերջնական է կամ բացարձակ։

Սահմաններու գոյավիճակին մէջ մտցուած ամէն փոփոխութիւն, համաձայնելու է խաղաղ միջոցներով եւ հոս է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի կատարէ իր դերը։ Բայց այս մարզին մէջ, լուրջ արդիւնքներ ստանալու համար, Ազգերու Դաշնակցութիւնը պէտք է պնդէ որ ամէն ազգ վայելէ նոյն հաւասարութիւնը։

Գալով Թրքական տեսակէտին, պէտք է ճշդեմ թէ — բացի Միացեալ-Նահանգներէն — աշխարհի մէջ Թուրքիան միակ երկիրն է, որ իր ներկայ սահմաններէն կատարելապէս գոհ է։ Որեւէ մէկէն պահանջելի բան չունինք եւ որեւէ մէկուն ալ տալիք բան չունինք։ Մեր ազգը կատարելապէս միատարր է, չունինք որեւէ փոքրամասնութիւն, որուն վրայ արժէ խօսելու ձանձրոյթը եւ հետեւաբար, միայն կը փափաքինք պահել մեր կացութիւնը ինչպէս որ է։ Եթէ Եւրոպայի մէջ կան սահմաններ, որոնք բաղդատաբար վերջնական են, ատոնք ալ մերիններն են։

Մեր յարաբերութիւնները բարեկամական են բոլոր երկիրներուն հետ։ Մենք առաջինն եղանք որ դրացի երկիրներու հետ կնքեցինք բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշինքներ։ Նախ այս տեսակի համաձայնութիւն մը կնքեցինք Ռուսիոյ հետ, յետոյ Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ հետ։ Նոյնպէս սահմաններու անբռնաբարելիութեան վերաբերեալ համաձայնութիւններ կնքեցինք Իրաքի եւ Անգլիոյ հետ։ Ֆրանսայի հետ նոր կնքեցինք չէզոքութեան եւ բարեկամութեան դաշինք մը։ Յունաստանի հետ բանակցութեան մէջ ենք նոյն նպատակով։ Այս բոլորը պերճախօս կերպով կը հաստատեն խաղաղութեան մեր փափաքը։

Ու Նորագոյն Թուրքիոյ մեծատաղանդ գործավարը իր յայտարարութիւնները կ'եզրակացնէ առակով մը, որ Նասրէտտին կը թուի առնուած.

— Երբ Պոլսոյ եւ կառավարութեան օրով, իմացայ թէ խզում կատարուած է Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, Ընկերի դիւանագիտական ակումբը կը գտնուէի, եւ այդ պահուն կը խօսէի խորհրդային պատուիրակութեան առաջին քարտուղարին հետ։ Ճիշդ այդ պահուն, Ընկերի անգլիական պատուիրակութեան խորհրդականը մտաւ այն սրահը ուր կը գտնուէի եւ որովհետեւ կը փնտռէի չորրորդ մը, պրիճ խաղալու համար, մօտայ անոր թեւը եւ խնդրեցի որ մասնակցի խաղին։

— Հոս, ըսի, չէզոք գետնի վրայ կը գտնուէք, որովհետեւ մեր եւ բոլշեւիկներու յարաբերութիւնները բարեկամական են, Մոռցէք ուրեմն խզումը որ կատարուեցաւ եւ միասին խաղանք, իբր թէ բան պատահած չըլլար։ Ու խաղացինք։

Այս օրգէն ցոյց կուտայ Թուրքիոյ դիրքը օտար պետութեանց հանդէպ։

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ

Հոկտ. 4էն 5ի գիշերը պէտք պիտի ըլլայ պզտիկ գործողութեան մը ենթարկել մեր ժամացոյցները, զանոնք յարմարցնելու համար ձմեռնային եղանակին։

Այս շաբաթ կէս գիշերին ուրեմն, չմոռնանք մէկ ժամ ետ երթալ։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԶԱՏՕՆԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզահայ ախոյեանական մրցումներու տօնը Սթատ Էլիզապէթի մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Կը մասնակցէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանի մասնաճիւղերը, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիները, սկաուտներ եւ սկաուտուհիներ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը նախ Ֆութպոլի մրցում մը կատարեցին։ Ապա տեղի ունեցան մրցումները, որոնք տուին հետեւեալ արդիւնքները —

100 մէթր վազք

1.— Օ. Զէքեան (11 երկվայրկեան 4/5, Փարիզի մրցանիշը կոտրուած)։
2.— Ք. Գուզուեան։
3.— Փօղոսիկ։

Սկաւառակ նետել

1.— Ա. Ոսկերիչեան (27 մէթր 40)։
2.— Ա. Զիլինկիրեան.
3.— Ս. Վէյէտեան։

800 մէթր վազք

1.— Հ. Արսէնեան (2 վրկ. 20 երկվ.)
2.— Վ. Քէչէճեան։
3.— Լեւոնեան։

Գունտ նետել

1.— Ն. Արապեան (9 մէթր 45),
2.— Ա. Ոսկերիչեան։
3.— Ս. Մէգպուրեան։

300 մէթր վազք (սկաուտներու)

1.— Կ. Մօզաեան (45 երկվրկ.)։
2.— Մ. Յակոբեան։
3.— Դ. Ճիզմէճեան։

400 մէթր վազք

1.— Ժ. Գօյաճեան,
2.— Մ. Յակոբեան,
3.— Վ. Լեւոնեան։

1500 մէթր վազք

1.— Վ. Քէչէճեան (5 վրկ. 2 երկ.)
2.— Ա. Սերոբեան։
3.— Յ. Վարդանեան։

200 մէթր վազք

1.— Ք. Ալիքսանեան,
2.— Ք. Գուզուեան,
3.— Փօղոսիկ։

3000 մէթր վազք

1.— Վ. Քէչէճեան (10 վրկ. 42 երկ.)
2.— Կ. Քիրաճեան.
3.— Գ. Դաւիթեան։

Բարձրութիւն ցատկել

1.— Ա. Ասատուրեան.
2.— Բ. Հապէշեան.
3.— Ա. Սանտրոսեան։

400 մէթր (4×100)

Դպրոցաշրջաւ սկաուտներու միջեւ (56 երկվայրկեան).—

1.— Գուա Քոլոնպի մասնաճիւղ,
2.— Ալֆորվիլի »
3.— Անիէրի »

Նիզակ նետել

1.— Յ. Մալխասեան (33 մ. 82).
2.— Ս. Վէյէտեան.
3.— Ա. Ոսկերիչեան։

400 մէթր (4×100)

Դպրոցաշրջաւմասնաճիւղերու միջեւ

1.— Ռօնի Սու Պուայի մասնաճիւղ
2.— Գուա Քոլոնպի »
3.— Սարսէլի »

Յաջողութեամբ կատարուեցան փաթաւն սկաուտներու չափական մարզանքները առաջնորդութեամբ սկաուտ Կ. Մօզաեանի։

Օրուան յաղթականն էր Վ. Քէչէճեան (Մարսէյլ) որ երկու առաջնութիւն շահեցաւ։

Պ. Մալումեանի ղեկավարութեամբ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիները գեղեցիկ չափական մարզանքներ կատարեցին։

Ֆրանսական նուագախումբ մը մէկընդմէջ կը նուագէր հայկական եւ եւրոպական եղանակներ։ Օրուան նախագահը Պ. Ցիգրան խան Քէլէկեան բաժնեց մրցանակները օրուան յաղթականներուն։ Եւ այս առթիւ նուիրատուութիւն մըն ալ ըրաւ։ Հանդէսին հասոյթը կը կարծուի մօտ 3,000 ֆրանք։

Ժողովուրդը, որ հաճոյքով կը հետեւէր այս խաղերուն, ուրախ տպաւորութեամբ բաժնուեցաւ դաշտէն, ուր մօտ 400 երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ տողանցք մը կատարեցին խաղերէն յետոյ, հայկական եռագոյնին բացին եւ արեւին ցերմ ճառագայթներուն տակ։

Կարծես արեւը, որ շաբաթէ մը ի վեր կորսուած էր, դաշտ եկաւ եւ ամբողջ օրը մնաց, ոգեւորելու համար հայ մարզիկները։

• Երջուն Թղթակից

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երէկ տուած էինք Պրիանի ճառը, որ արտասանուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան երեքշաբթի օրուան ժողովին մէջ։ Այսօր կուտանք այդ ճառին տրուած պատասխանները.—

Հունգարիոյ ներկայացուցիչը, կոմս Ափոնեի, խօսք առնելով ցաւ յայտնեց թէ «կան պետութիւններ որ ստիպուած են զինաթափ ըլլալու, եւ ուրիշներ՝ որ կը պահեն իրենց զէնքերը։ Այս անօրգար վիճակը կը սիրէ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Երկու տեսակ պետութիւններ կան, մէկը տարբեր իրաւունքներ ունի, եւ ուրիշ մը, որուն մասին տարբեր վերաբերում ցոյց կը տրուի»։

Քուրթիուս, Գերմանիոյ ներկայացուցիչն ալ, խօսելով «իր բովանդակ երկրին, եւ ոչ թէ մէկ կուսակցութեան կողմէ», յայտարարեց թէ որոշ է գերմանական տեսակէտը զինաթափութեան մասին 1923էն ի վեր։ Նպատակին մասին ոչ մէկ անհամաձայնութիւն։ Միջոցներն են, որ կը տարբերին։ Գերմանիա կ'առաջարկէ նախ զինաթափութիւն, յետոյ ապահովութիւն՝ ինչպէս կ'ընդունին անգլիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչներն ալ։ Գերմանիոյ այս դիրքը բացասական չէ երբեք։

Լորտ Սեսիլ, Անգլիոյ ներկայացուցիչը, կ'առաջարկէր յետաձգել զինաթափութեան համաժողովը, որքան կարելի ուշ, քանի որ դեռ կան հարթելիք խնդիրներ։ Իսկ անիմաստ գտաւ նախապատւութիւն տալ մէկուն կամ միւսին, զինաթափութեան թէ ապահովութեան։ Կարեւորն այն է, որ զինաթափութեան համաժողովը գումարուած ատեն ձախողութեան որեւէ պատճառ չկենայ։

ՕՐ. ՅԱՍՄԻԿ ՊԱՆՃՈՒՏԵԱՆ ԵՒ ԱՐՍԷՆ ՏԷՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 28 Սեպտ. 930

Ե. Ե. Մ ՇԱՎԻԼ

Նավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան գնդախաղի Ա. խումբը (E. S. Viroflay 18 կամ C. H.), տարեշրջանի՝ իր ընկերական առաջին մրցումը կը կատարէ F. C. Aulnay 1b խումբին դէմ։ Խումբը՝ կազմուած եռանդուն հայ պատանիներէ կը խոստանայ մօտ ապագայի մէջ լաւ արդիւնքներ ձեռք բերել։ Շավիլի եւ շրջակայքի հայութիւնը առիթը պիտի ունենայ երկու շաբաթը անգամ մը մօտէն հետեւելու եւ քաջալերելու հայ մարզիկները Վիրոֆլէյի մարզադաշտին վրայ։

Ժամադրութիւն վաղը Կիրակի օրուան Aulnay խումբին դէմ, Gare du Nord ժամը 11.45 մեկնում ժամ 12.05ին։

Կ. Թ.

ՎԷՅ - ՀԱՅ - ՎԷՅԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ

Հոկտեմբեր 1ին Չինաստանի վերադարձուեցաւ Վէյ-Հայ-Վէյի փոքրիկ հողամասը, որ 180,000 բնակիչ կը պարունակէ, եւ որ 1898ին Չինաստանի համաձայնութեամբ անցած էր Անգլիոյ։ Այդ ատեն Գերմանիա գրաւած էր Քիաօչօ, իսկ Ռուսաստան Փորթ Արթիւրը։ Անգլիա Լորտ Պալֆուրի միջոցաւ 1921ի Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին մէջ խոստացած էր այդ հողամասը Չինաստանին դարձնել։ Հիմա Անգլիա կը կատարէ իր խոստումը եւ կը քաշուի այս հողամասէն, ուր ծաղկեալ կեանք մը առաջացած է եւ ամբողջովին հակապատկերը կը կազմէ չինական միւս մասերուն։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ամեհերու խուրձեր ծոյլ ծոյլ կը իջնեն սեղանի ու տախտակէ [illegible] սնտուկներու վրայ, կանթեղներու եւ ջահերու անհամար լոյսերու հեղեղին տակէն կը ցցուի [illegible] մոմավառութիւն [illegible] (պատկ չտեսած) տատուտամոր ձէթոտ գերեզմանը, որուն [illegible] ծնունդի ցաւէն արտասուող [illegible]երու արցունքներուն նման, [illegible] հազարաւոր կաթիլներ կը [illegible] թափկնան։

Ջնուա փեւան, Երզրումի ու [illegible] չէրչիներ, Խրանի կը զորգա[illegible] Հայեր, Հնգկաստանի մեծահարուստներ, Ռուսաստանի պարոններ եւ Սթամպոլի հայ պէյեր, Փողոցի մուրացիկներ, մարդասպան ու գող Քիւրտեր, Հայաստան, Զալալի եւ Ամլքան ցեղեր ու ցեղապետներ, Թուրք զափթիէներ, մաս մը Թուրք հաւատացեալ. Ամերիկացիներ ու միսիոնարներ, պառաւներ, եւ ով գիտէ դեռ ինչպիսի տարբեր բաղկացած բազմութիւններ, ամէնէն հանրանքով՝ հազար-հազար մարդ, ակռաներ հաշտուած երեւան հազար հոգի, քով քովի պիտի երգեն, պիտի պարեն, պիտի աղօթեն, պիտի աղաչեն ու պիտի մեղաւորներն այդ օրերուն։

Եւ ամբողջ հեթանոսական շրջաններու սնահաւատութեամբ ու մոլեռանդութեամբ ողջակէզներ պիտի մորթէ, վասնզի բոլոր դարերու բարի եւ չար աստուածները սրբին կ'ախորժին։

Բոլոր փաթեթներ կը բացուին ու հազար տեսակ ընծաներով կը բեռնաւորուի կը հարստանայ Աստուածամօր գերեզմանը։ Խունկ, ժանիքներով՝ անձի գառն-ողջակ, շարականներ եւ մեղեդիներ, հայհոյանք ու Թուք, ծեծկուք եւ աշխատութիւն, բարբարոս ձեւեր եւ արգիլուած մուտք վանքի դրան քարայծ կը մնան երեք օր ու երեք գիշեր։

Ու պարիսպներուն տակ, հայոց աշխարհի զանազան կողմերէն մարդկային սարսափելի բազմութիւն մը, անքին, կեղտոտ են անակնկալ, շուրթերը ծուռ, մատները քաղքուած, կրունկներ ծուռ, բազմատեսակ վերքերով ծածկուած մարմիններ, զզուելի մատներով— Տիրամօր եարապաներներ, որոնք հոս ուխտաւորներու երեսն ի վեր կը պռան, կը Թքնեն, կը պահանջեն։

Վերքերէ պարիսպ— այդպէս անուանած էր Անգլիացի բժիշկ մը Բուժոնացիի պաշտօնէութեամբ։

Ուխտաւորները բոլորը մէկէն կը ծնրադրեն ասոր կոյսի պատկերներուն առջեւ կը պագնեն պատերու եւ գերեզմանի քարերը։ Մարդկային շունչն ու խունկի մուխը, բազմապիսի ուտելիքներու եւ ըմպելիներու հոտին խառնուած, կը դեգերի հովին եզերող յենաներն ի վեր։

Ու կը գողնա՛ն, կը գողնա՛ն, կը գողնա՛ն, բոլորն ալ գող են, հիմա չե՞ն գողնար... եւ ո՞վ չեն գողնար։

Տէրտէրը վարդապետին, երէցփոխը ժամկոչին, մուրացիկն անգամալոյծին, քաղքին գեղացիին. կը զարնեն, կը յափշտակեն ու կ'աղօթեն։

Պարկեշտ ու բարի մարդիկ միայն, ամբոխէն հեռու կ'ընեն իրենց իջեւանները։

Օգոստոս 14ի գիշերն ալ կը լուսնայ մատուռի օծախներու անհամար կրակներուն մէջ պլպլալով։ Ամէն գիւղ, իր զուռնան ու նաղարան ունի. իւրաքանչիւր պարեր, սովորոյթներ, տարազներ եւ կերուխումի տեսակներ։

Ու դաշտը հազար ու մէկ գիշերներու պատկերներով կը զուարդուի։ Աշուղ-Ֆոմա՞ր արգելուց։ Լեռնալանջերու աչքէ հեռու վայրերն ու քարայրները, անպակ զոյգերու մեղածին պառկները կը թագցնեն եւ երեք օր ու գիշեր արգար եւ անարգար հաճոյքներով կը գինովնայ ամբոխը, որ օրհնուած խաղողի հատիկներուն եւ Տիրամօր ամենակարող զօրութեանը կ'ապաւինի։

Հիմա հեռաւոր եւ մերձակայ քաղաքներու եւ երկիրներու այգիները կը ղրկեն «Էծուպակի», «Քիզն խաղողի», «Քաշմիշ» ու ճերմակ խաղողներու անհամար ու խաղող ողկոյզներու բեռերուն տակ։ Ընանուն ասատուած մը, իր ծոցին գաղջ ու կենսաբար շունչով զայն ու համ կուտայ այգեստաններու բոլոր տեսակի խաղողներուն խնձորներուն, տանձերուն եւ գեղերու նորահաս աղջիկներու ծիծերուն պէս կլորուող դեղձերուն։

Օգոստոս 15...։

Քաղաքի հայ եկեղեցիները այդ օր միայն խաղողի գովքը կ'երգեն եւ գինիի փառաբանութիւնը այգիէ այգի կը պտտցնեն։

Մինչ Տիրամօր վանքի դաշտը ամայացած ողբակոյտերով լեցուն տափաստաններ կը պառկեցնէ աչքերուդ առջեւ, պաշտամունք եղած չէ ու կարծես երբեք սուրբեր ծնած չեն։ Գեղին գոմանման խրճիթներուն մէջ ծեծն ու հայհոյանքը կը մեռնան։

Վանքը թալանուած տան մը կը նմանի ու խորաններու քարերուն վրայ, անարժան եւ անխոչ այլամուտներ ու մաշտոց կը գալարուին, աշխարհի չորս ծայրերէն եկած փերուզն ու լալը, մետաքսն ու ոսկեթելը, մաս մը Էջմիածին կը հասնին։ Մնացածնե՞րը, ո՞վ գիտէ։

(9) ԱԶԳԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Brébant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ, 146-148 Ave. de Chartreux *առնել՝ Թիւ 41, 48 եւ 53 հանրակառքերը*

կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ եւ Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Զինուորական փանֆառ, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւն.: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.—ԱյսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը

կը նախագահէ ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն: կը մասնակցի Տէսինի «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. Մելքոնեանի: Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար:

Մուտքը ազատ է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին կը խօսի ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.—Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Սալ տը Քոնֆէրանսի մէջ

կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հանդէսէն վերջ ընկերական ժողով, ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.—Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ, Ave. du Président Faure (սինէմա Լուսյեալի կից).

կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հանդէսէն յետոյ ընկերական ժողով, ներկայ կ'ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՏԷՍԻՆ.— Կիրակի ժամը 5.30ին Սինէ Լա Նովէլթի կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.—Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ՝ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ. մասնակցութեամբ Մարսէյլի կոմիտէին Արտասանութիւններ Գաբրիէլեանէ, Խանոյեանէ, Ուզունեանէ կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ.— 5 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին Գ. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» թատերասրահը:

կը ներկայացուի՝ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ կամ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

կը մասնակցի մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուտիայի խումբը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի 5 Հոկտ. երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ, ներկայանալ անդամատոմսերով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գլօրիայի սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին քաֆէ Բէնզօնի ներքնայարկը. ներկաներու թիւը մաճամասնութիւն կը համարուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարպուչեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. *Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:*

—կը փնտռեմ եղբայրս Օհաննէս Տէմիրճեանը (եօզղատի Գարապըլըք գիւղէն) որ 1917ին կը գտնուէր իր հօր Մկրտիչ Տէմիրճեանի հետ կեսարիա: Հօրս մահէն վերջ լուր մը չունիմ, իր մասին՝ ստոյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր Մարտիրոս կամ Յովսէփի Տէմիրճեանի, 13. Rue des Dominicains Marseille. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, Չերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Նարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:*

EMPIRE մեթրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակիք.) եւ վարակի: Մասն. լաբօրատուարու: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 — 12:*

Վաճառելի է մեկնումի պատճառաւ Rosny s)Boisի մէջ, pavillon մը 4 բիէս եւ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեքտրականութիւն, տարեկան 3,800 ֆր., մանրամասնութեան համար դիմել A. Alekianի, 30 rue Bouret, Paris (19e).

Կ'ուզուի *աշկերտ մը տպարանի մէջ աշխատելու համար, լաւ պայմաններ, դիմել՝ Տպարան* Nersés, 65 rue Pascal:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՔԼԱՄԱՐԻ ՄԷՋ

Շոգեկառքի եւ հանրակառքի կայարաններուն մօտ

Ընտոտ եւ լուսաւոր դիրք՝ երեք սենեակ, ճաշասրահ, խոհանոց, Cabinet de Toilette, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցիչ եւ հեռաձայն՝ դիմել ամէն օր՝ 27 Rue Lazare Carnot. Clamart.

“ՇԱՆԹ,, ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԷ ՈՒ ԱՐՏԷՆ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ:

Փափաքողներուն կը ղրկուի բովանդակութիւնը, մանաւոր թուղթի վրայ տպագրուած. կը գտնուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ:

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար:

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ:

Դրամական ամէն առաքում, ինչպէս նաեւ նամակ, յօդուած եւ նկար ղրկել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e).

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ, դպրոցական վերամուտի առթիւ, նպաստաւոր պայմաններով ֆրանսերէն ամէն տեսակ դասագիրքեր կը հայթայթէ հայ աշակերտներուն:

Գրատան մէջ կան Larousseի, Hachetteի, A. Colinի, A. Michelի *եւ ֆրանսական բոլոր մեծ տուներու հրատարակութեանց ճոխ մթերք մը:*

Լոյս տեսաւ Larousseի *1931ի բառարանը, գին 34 ֆրանք, Մասնավճարներով կը հայթայթենք Լարուսի բոլոր հրատարակութիւնները* (Larousse du XXe siècle, Larousse Médical, Commercial, Universel *եւայլն:*

Պահանջուած ամէն գիրք կը հայթայթենք անմիջապէս:

Գաւառի եւ արտասահմանի դպրոցներն ալ կրնան դիմել մեզ Librairie H. Samuel, 51 Rue Monsieur le-Prince, Paris (5). Tél. Danton 88 65, Métro Odéon.

“ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ,,

Հայերէն ուղղագրութիւն, քերականութիւն ու շարադրութիւն սորվեցնելու սիսթեմատիկ մշակուած դասեր, հիմնուած ինքնաշխատութեան վրայ:

Ա. գիրքը դպրոցական Ա. եւ Բ. տարիներուն համար, գինը 7 ֆր.:

Բ. գիրքը դպրոցական Գ. եւ Դ. տարիներուն համար, գինը 9 ֆր.:

Շատ օրինակներով գնողներուն հարիւրին 20 զեղչ: Ամէն ապսպրանք կանխավճար:

Դիմել հետեւեալ հասցէով. Mme. D. Segbossian, 11 Ave. Ed. Branly. CHAVILLE, (S. et O.), France.

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ, պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ:

Կոկիկ եւ մաքուր սրահ: Խնամեալ սպասարկութիւն.

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) Tél. Prov. 05-49

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Ստիպողական մեկնումի պատճառաւ ծախու է դերձակի խանութ մը որ ունի բնակութեան յարմար սենեակ մը եւ բակէն օգտուելու իրաւունք՝ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Պայլ՝ 6 տարի, վարձք՝ տարեկան 3000 ֆրանք: Իրաւունք կայ ուրիշ գործով զբաղելու (բացի նպարավաճառութենէ):

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Կ. Մուրատեանի, 119 Rue Pelleport, մէթրօ Pelleport.

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CABINET DU RHONE

Lyon — 56, Rue Centrale, 56 - Lyon

R. C. Lyon A. 82,430 (près Place des Jacobins), Tél. Franklin 04-84

Տէր եւ Տնօրէն Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՈՐԴԻ

Կարող փաստաբաններու գործակցութեամբ կը ստանձնենք ամէն կարգի դատեր, բոլոր դատարաններու առջեւ: Արագ եւ մատչելի պայմաններով կը հայթայթուի Ֆրանսա մնալու հրամանագիր. կը կատարուի քաղ. ամուսնութեանց, նախիրալէիզասիոնի, ամուսնալուծման, բաժանումի եւ բոլոր հիւպատոսարաններու մօտ վիզէի, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման գործողութիւններ: Զանազան լեզուներով թարգմանութիւններ եւ խմբագրութիւններ. Կանխիկ եւ մասնավճարներով կը հայթայթուի հող, բնակարան, եւ ամէն գործի յարմար վաճառատուններ: Նպաստաւոր պայմաններով կը ստանձնենք կեանքի, հրդեհի եւ արկածներու դէմ ապահովագրութիւններ: Դատական հետապնդումներու եւ ամէն կարգի պաշտ. գործողութեանց համար կը տրամադրուի նօթէռ, ավուէ եւ փաստաբան, որոնց գործակցութեամբ օրինական միջոցներով կը կատարուին ստանձնուած բոլոր գործերը Արտասահմանէն եւ Ֆրանսայի ամէն կողմերէն նամակով կատարուած դիմումներուն շուտափոյթ գոհացում կը տրուի:

Գրասենեակը բաց է՝ կիրակի եւ տօն օրերէն զատ ամէն օր՝ առաւօտները ժամը 8,30էն 12, կէս օրէ վերջ՝ 2էն 7: Խորհրդակցութիւնք միայն առաւօտները, կամ մասնաւոր ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՈՔԹ. Ս. ԹԷՐՋԵԱՆ

Բժիշկ՝ ընդհանուր հիւանդութեանց մասնագէտ՝ ներքին հիւանդութեանց (կուրծքի, մարսողական, միզային եւ ծնընդական գործարաններու).

Ամէն շաբաթ՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1—3կը գտնուի 29 rue de Place des Fêtes. Polyclinique de Belleville, Tél Nord 96—61.

Տան հասցէ 54 Route de Saint - Leu et Deuil, La Barre, Enghien, (S. et O.). Tél. Deuil 52.

ՏՈՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. ...

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւն... ցաւուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեան... ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռ... կորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-6.

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ, Աչքի մաս... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6, Քիթի ... կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19,

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—41

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

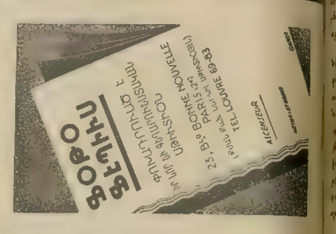

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով, Անարատ ... առնելու, մարսելու վայելքն ստանալու եւ ... համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է ... ճաշել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier PARIS (9)

Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի ... կութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելուները:

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ ու թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան համեղ կերակուրներուն

Արեւելեան նուագ ամէն կիրակի կէսօրէ վերջ

RESTAURANT & CASINO PRINKIPO

VERTANÈS MAHDJOUBIAN

24 Rue des Carmes, Paris (5) մէթրօ՝ Place Maubert

Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ: Իրիկունները Արեւելեան նուագ:

Այցելեցէք, համոզուելու համար: Հարսանիքի, ժողովի ..., հաւաքոյթներու եւայլնի համար տրամադրելի սրահ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Միշտ ունենալու համար ապուխտի եւ երշիկի ընտիր ... համեղը եւ մաքուրը, դիմեցէք ուղղակի հանրածանօթ ... պուխտագործ եւ ապուխտավաճառ

HAIG MARACHLIAN

Fabrique des salaisons Orientales

16 Rue des Hortensias St. Just, MARSEILLE

որ իր յարգելի յաճախորդներուն դիւրութիւն տալու համար բացած է նաեւ մթերանոց մը (կայարանին մօտ) 55 Rue des Petites Maries MARSEILLE.

կ'ընդունի ապսպրանքներ ամէն երկիրներէ, մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ եւ կ'ուղարկէ կատարեալ ճշտապահութեամբ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE *Մէթրօ՝ Պէլվիլ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

AU - CISEAU D'OR

ԺՈՐԺ ՃԷՊԷՅԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԴԵՐՁԱԿ. ԱՐՕՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

20 Ave. Camille Pelleton *Թէլ. 71—10* Col. Marseille

Պատիւ ունիմ ծանուցանելու յարգելի հայ հասարակութեան, որ ստացած եմ ձմեռնային եղանակի յարմար, բազմատեսակ ապրանքներ: Մեր մօտ պիտի գտնէք տօնական կերպասներ, մաքուր կար, անմրցելի գիներով: Մէկ անգամ այցելելը բաւ է համոզուելու համար:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
5 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1383

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
(ԾՆՈՒՆԴԸ)

Երկնէ՛ր երկին եւ երկիր.
Երկնէր եւ ծիրանի ծով...

1890ի աշնան, հայ քաղաքական մտքի յանդուգն ու կտրիճ ներկայացուցիչները հիմքը կը դնէին «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութեան», ծնունդ տալով, վերջապէս, այն ձգտումին, որ քառասուն տարի անընդհատ ազատութեան ձայնը պիտի հնչեցնէր գետնատարած հայ իրականութեան մէջ։

Հրաշք ծնունդ մը, որ յարութիւնն էր փոշիացած ցեղին։ Ու դժնդակ կեանք մը, որ անսահման զոհողութեան եւ գմայլելի ազատամարտներու ժառանգութիւնը պիտի բերէր մեր օրերու սերունդին։

Վերջին դարերու Հայոց պատմութեան քաղաքական ամէնէն մեծարժէք երեւոյթն է Դաշնակցութեան ծնունդը եւ կեանքը։ Քառասուն տարուան շէմին կանգնած՝ ժառանգորդ այս անցեալի մեծագործութիւններուն, անհաշիւ զոհողութիւններուն եւ բարոյական մեծ դրամագլուխին, հայ ժողովուրդը, պահ մը պիտի կենայ, չափէ ու կշռէ արժէքն ու ծանրութիւնն այն մեծ իրողութեան, որ հայ յեղափոխութիւն կը կոչուի, որ փոթորիկի պէս եկաւ՝ բռնութեան զարշելի փոթորիկին դիմաց, որ անցաւ արեան ծովէն, ուժասպառ ու մինակ, յաղթահարուեցաւ, բայց փոթորիկներէ մտրակուած՝ քալեց, միշտ քալեց՝ ազատութեան դռներուն հասնելու համար։

Քանի մը կիրակնօրեայ զրոյցներ հայ ժողովուրդին եւ մասնաւորապէս՝ նոր սերունդին հետ, նոր սերունդը որ նոր հորիզոններ պիտի կտրէ անցնի՝ միշտ ի խնդիր ազատութեան։

Պատմութիւնը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդը տեղի ունեցաւ երկար երկունքէ յետոյ, երբ քաղաքական միտքը հասունցած էր, բայց ազգը ֆիզիքապէս անուժ բազմութիւն մը կը ներկայացնէր, մեծ մասը ստրուկ ու ճակատագրապաշտ։ Թաթարական [illegible] երկար դարեր նստած էր հայ ժողովուրդի կուրծքին, պատմութիւնը թաղուած էր մշտատեւ խաւարի մէջէն, ու բռնութեան փոշին հազար տարի խաւ առ խաւ նստած էր մեր ժողովուրդի հոգիին վրայ, ազատութեան բոլոր նշոյլները մարեցնելով։ Այդ անհուն խաւարի մէջէն, երբեմն երբեմն լոյսեր պլպլացին, ու քաօսին մէջ ճապղեցան։ Հայ ազգը հաւաքաբար, ու հայ մի՛տքը անհատաբար՝ շուք դարձան, միայն հին յուշարձաններու առջեւ մոմ վառելով։ Բայց փոշիին տակ անթեղուած մնաց կրակի կտորը մեր պապերուն, անմար կրակը ազատ ու անկախ ապրելու, նորէն՝ հին օրերուն պէս։

Այո՛, Հայաստանի օջախներու հին եւ աւանդական սովորութեամբ, թանձր փոշիին տակ անմար մնաց ազատութեան կրակը։ Ու այնքան երկար, որ կարծուեցաւ թէ վերջին կայծերն ալ մարած են։ Սակայն հայ ժողովուրդը բռնուեցաւ վերածնունդի տաժանելի երկունքէ մը, քամուած իր կողերը պրկեց, ցամքած աւիշին վերջին կաթիլը քամեց, անժառանգ ձօր մը հեւքով ցնցուեցաւ՝ ապրելու եւ ժառանգ մը ապագային յանձնելու համար։ Վերածնունդի տասնամեակներն իրարու յաջորդեցին։ Հայ ժողովուրդի ընտիր զաւակները փոշիի կարծրացած խաւերը փշրեցին, անկարելիի դէմ պայքարեցան, խաւար մթնոլորտի մէջ ճեղք մը բացին, ու տեսան որ դարաւոր անթեղուած կրակը կ՚առկայծէր։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն աշխարհ եկած էր հաւաքական երկունքէն, ջերմ ու հաւատաւոր մթնոլորտի մը մէջ։

Հայոց քաղաքական օջախը, քառասուն տարի առաջ, այս օրերուն, սկսաւ ջերմացնել հոգիներուն ցրուած բազմութիւնները, հիմքը դրաւ Հայ յեղափոխական ուժին, կամքերը կեդրոնացուց, եւ համազգային գաղափարի խարիսխը նետեց իրաւազուրկ ժողովուրդին մէջ, որ հակառակ անօրինակ թշուառութեան եւ տարկութեան՝ մամուռ դարձած՝ կառչած մնացած էր Հայաստանի ժայռերուն, ու սերունդէ սերունդ աւանդած էր խորհրդաւոր ու անմար կրակը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հրապարակ կուգար երեք հիմնական գաղափարներով։

Ա.— Ազատել հայ ժողովուրդը քաղաքական եւ տնտեսական գերութենէ, որով, հայոց ազատագրական գործը համազգային նպատակ մըն էր, որուն պիտի լծուէին բոլոր հայերն անխտիր։ Ոչ ոք իրաւունք ունէր հրաժարելու այս սրբազան պարտականութենէն։

Բ.— Հայ ժողովուրդը պիտի կրնար տիրանալ իր ազատութեան, ամէնէն առաջ, յոյսը դնելով իր սեփական ուժին վրայ։ Հետեւաբար պիտի զինուէր եւ յեղափոխութեան անողոք ճանապարհով՝ դիմէր դէպի իր վերջնական նպատակը։

Գ.— Ազատագրական անողոք պայքարը մղելու համար, անհրաժեշտ էր միացնել բոլոր յեղափոխական անհատները, խումբերը եւ հոսանքներն ու ստեղծել հայ ժողովուրդի կամքերու դաշնակցութիւն մը, մէկ նպատակով, մէկ կեդրոնով, որ պիտի ունենար միատեսակ եւ ծրագրուած շարժումներ։

Ահա, այս երեք հիմնական սկզբունքները որդեգրուեցան հայ քաղաքական ղեկավարներու կողմէ եւ հիմքը դրուեցաւ «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութեան» որ տէր դարձաւ հայ ժողովուրդի քաղաքական օջախին։

Օրհնեա՛լ ծնունդ։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտ հրոսախումբեր Պիթլիսի մէջ

Պիթլիսէն կը հաղորդեն թէ Ախլաթի ճամբուն վրայ Քիւրտերէ կազմուած հրոսախումբ մը յարձակում գործած է բեռնատար ու մարդատար երկու ինքնաշարժներու վրայ։ Աւազակները Համիտ անուն շարժավարի մը ինքնաշարժին վրայ յարձակած են Սաքալ Թութան կոչուած տեղին մէջ։ Ինքնաշարժը ամբողջ արագութեամբ փախչիլ սկսած է, իր ետեւէն քշելով բեռնատար ինքնաշարժ մըն ալ։ Թաւական առաջանալէ վերջ, սակայն, ձորին մէջէն երեւան կ՚ելլեն ուրիշ զինեալ ձիաւոր Քիւրտեր, որոնք առջեւէն դացող ձիապաններ կողոպտած էին, եւ կը սկսին ինքնաշարժին ետեւէն իյնալ, անդադար կրակելով։

Ինքնաշարժները յաջողած են ազատել իրենց ճամբորդները։ Ճամբորդներէն մէկը ոտքէն վիրաւորուած է հրոսակներուն արձակած գնդակներէն։ Վանի ոստիկան-զինուորները հետապնդելու ելած են։

.·. Մուշէն կը հաղորդեն թէ Ֆէրզէնար անուն հրոսապետ մը, ամէն տարուան պէս աւարառութիւն ընելու համար իր Թրքական սահմանը կ՚անցնէր, սպաննուած է։

Ֆրանսա եւ բոլշեւիկ. արտածումները

Նախարարաց խորհուրդին մէջ երէկ, առեւտրական եւ երկրագործական նախարարները ներկայացուցին հրովարտակ մը որ վաւերացուեցաւ եւ որուն համաձայն, ասկից վերջ, ռուսական ապրանքները, մասնաւորաբար արմտիք, միս, հաւկիթ, շաքար, փայտ, կտաւ, ստսինձ, եւայլն, չպիտի կրնան Ֆրանսա մտնել, առանց նախապէս ստացուած թոյլտուութեան։

Այս որոշման պատճառն այն է որ, շնորհիւ պարտադիր ու բռնի աշխատութեան եւ մանաւանդ օրինականացած բռնագրաւումներուն, Ռուսիա կրնայ արտածել ամէն տեսակ ապրանքներ, որ եւ է երկրի ապրանքներու արտադրութեան արժէքէն ալ աժան գիներով։ Այս կերպով, Ռուսիա կը յուսայ համաշխարհային շուկային վրայ առաջ բերել գիներու մեծ տագնապ մը, որ օտար երկիրներու արտադրութեան կարողութիւնը ջլատելով, պիտի ստեղծէ նաեւ ընդհ. դժգոհութիւն եւ թերեւս յեղափոխութիւն։ Այսպէս է որ կենտինարը (50 քիլօ) 60 ֆրանքէն, Ռուսիա կը ծախէ ուզուած քանակութեամբ ցորեն, գին մը որուն առջեւ ֆրանսական որ եւ է արտադրող չի կրնար տոկալ։

Բոլշեւիկներու այս անտեսական յարձակման առջեւ, Ֆրանսա ուրեմն, ստիպուած կը դիմէ պաշտպանութեան այս միջոցին։

Ֆրանսայի առեւտրական Նախարարը այս առթիւ մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները։

— Նախ, պէտք է յայտնեմ թէ ներածումներուն դէմ արգելք մը չէ որ կը դնենք. այլ ռուսական արտածումներու վրայ, հսկողութեան միջոցներ է որ ձեռք կ՚առնենք։

«1930ի առաջին վեց ամիսներուն, Ֆրանսա ներածուած է 441 միլիոն ֆրանքի խորհրդային ապրանքներ։ Նոյն շրջանին սակայն, Ֆրանսայէն Ռուսիա մտած է ընդամէնը 119 միլիոն 627.000 ֆրանքի ապրանք։ Այս կացութիւնը անընդունելի է, մանաւանդ որ Ռուսիա յաճախակի գնումներ կը կատարէ արտասահմանէն եւ շատ անգամ ֆրանսական դրամով է որ կը կատարէ իր վճարումները։

Կարգ մը ուրիշ բացատրութիւններէ յետոյ, Նախարարը աւելցուց թէ անտեսական պատերազմ չէ որ կը յայտարարուի Ռուսիոյ դէմ, այլ պարզապէս, խորհրդային առեւտրական գործունէութիւնն է որ Ֆրանսա կատարուած ներածումներու առթիւ հակակշռի կ՚առնուի այս կերպով։

Խորհրդային բանակին ռազմափորձերը

Շուէտական թերթ մը աշխարհի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ կարմիր բանակի ռազմափորձերուն բացառիկ կարեւորութեան վրայ, այն պատճառաւ որ այս ռազմափորձերու ընթացքին, կիրարկութեան կը դրուին խորհրդային պատերազմական նոր սկզբունքները որոնցմով, միանգամայն գործակցութիւնը կ՚ապահովեն օդանաւերուն, թնդանօթաձգութեան, հետեւակ զօրքերուն եւ հրասայլերուն։

Ըստ խորհրդային սպայակոյտի հրահանգներուն, գործողութիւնները պէտք է կատարուին ապագայ պատերազմի պայմաններուն կանխատեսութեամբ։ Ժողովուրդը պիտի շարժի, ինչպէս իսկական պատերազմի մը ընթացքին։

Բանուորական եւ գիւղացիական պատգամաւորներ պիտի հետեւին գործողութիւններուն։ Օդանաւորդութեան բոլոր ստորաբաժանումները, օդային քիմիական պաշտպանութեան կամաւորական կազմակերպութիւնները, զօրակոչի պիտի ենթարկուին։

Շուէտական թերթը կը հաւաստէ թէ օդանաւային պաշտպանութեան յատուկ կատարեալ միջոցներ ունի Ռուսիա։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16ԻՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Ըսմէթի դահլիճին շուրջ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 3 հոկտ.— Բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ, Թուրք Ազգ. Ժողովը 12ի դէմ 149 ձայնով, վստահութիւն յայտնեց Ըսմէթի նոր դահլիճին։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Ֆէթհի հերքեց այն զրոյցները թէ ինքն ուժ պիտի տայ արտաքին պարտքերու վերաբերեալ համաձայնութեան կիրարկումին։

Ժողովէն յետոյ, Մուսթաֆա Քէմալ եւ «Ազգամ» թերթի տնօրէնը տեսակցութիւն մը ունեցան, Ըսմէթի եւ Ֆէթհիի ներկայութեան։

Մուսթաֆա Քէմալ կրկին յայտնեց «Ազգամ»ի տնօրէնին թէ, եթէ որեւէ առթիւ անհրաժեշտութիւն ծագի, ինքը պատրաստ է ստանձնելու վարչապետութիւնը, բայց այդ պարագային, պիտի հրաժարի հանրապետութեան նախագահութենէ։ Այս երկու պաշտօններու միանգամայն ստանձնումը հակառակ ըլլալով իր հանրապետական սկզբունքներուն(?), չի կրնար Թուրքիոյ մէջ Ամերիկայի կառավարական վարչաձեւին կիրարկումը ընդունիլ։

Թուրքիա տուրքերը կը զեղչէ

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Խալքի վերջին նիստին, Ելմտական գործավարը պարզեց տուրքերու մասին իր ծրագրած բարեփոխումները։ Ասոր վրայ սկսան վիճաբանութիւնները որոնք տակաւին կը շարունակուին։ Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, ժողովուրդին ի նպաստ հիմնական բարեփոխումներ պիտի կատարուին տուրքերու քանակին եւ գանձման ձեւին մէջ։

Կալուածահամարի օրէնքը, որ հինին ճիշդ հակառակն է, այս տարի 15 նահանգներու մէջ պիտի գործադրուի։ Այս օրէնքին համաձայն, կալուածներու արժէքները նախ պիտի գնահատուին Ծերերու ժողովներուն եւ մուխթարներուն միջոցաւ։ Ասոնց դէմ առարկելու իրաւունք պիտի ունենայ Ելմտական գործավարութիւնը։

Որոշուած է որ կալուածական («մուսաքքաֆաթ») տուրքերը 100ին 50 զեղչուին։ Իսկ քաղաքներու մէջ գտնուող թափուր գետիններէն եւ ճախճախուտ տեղերէն տուրք չպիտի գանձուի.

Մինչեւ հիմա ամէնէն աւելի գանգատ կար տուրքերու քանակին ճշդման դէմ։ Որոշուած է այս հարցին մէջ առաւելագոյն դիւրութիւնը տալ ժողովուրդին։

Միայն դրամատուններու ընկերութիւնները պարտաւոր պիտի ըլլան շահաբերի յայտարարութիւն տալու։ Միւս հաստատութեանց եւ վաճառատուններուն տուրքը պիտի ճշդուի մօտաւոր կերպով եւ համաձայն իրականացած հաշիւներու։ Բայց եւ այնպէս այդ հաստատութիւնները կրնան նաեւ յայտագիր տալ։

Արարատի սաւառնորդներուն համար

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 (Ա. Գ.)— Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Արեւելեան վերջին դէպքերու ընթացքին նահատակուած սաւառնորդներուն գերեզմանները պիտի ամփոփուին մէկ տեղ, եւ Գարաքէօսէի մէջ յիշատակարան մը պիտի կանգնուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ.— Երկաթուղիի ծանր արկած մը, որ կրնար մեծ աղէտի մը վերածուիլ, պատահեցաւ Ուրբաթ իրիկուն փարիզ. Սէն Լազարի կայարանին մուտքին վրայ, Պարտինէյի կամուրջին տակ։ Մեծ արուարձաններու սպասարկութեան յատուկ կառախումբ մը, որ կը մեկնէր դէպի Մանթ, զարնուեցաւ պարապ կառախումբի մը։ Բախումը սաստիկ եղաւ, շոգեշարժին առաջքի մասը ամբողջովին քանդուեցաւ, անոր կռնակի թղթատար կառքը փշրուեցաւ, իսկ անոր յաջորդ վակոնը, որ ճամբորդներով լեցուն էր, ելաւ բեկոլներուն վրայ. ճամբորդներն սկսած էին սարսափահար դուրս թափիլ, երբ նոյն պահուն, Ժուլյէն Սէն-Լազար եկող կառախումբը վրայ հասաւ, իր կարգին փշրելով վտանգուած կառախումբին բեկորները, որոնք ինկեր էին իր ճամբուն վրայ, եւ ճզմելով երկու զոհեր։

Ընդհ. զոհերու թիւն է 4 մեռեալ, 24 վիրաւոր։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Առջի առտու նոր ցնցում մը տեղի ունեցաւ Թէհրանէն 60 քիլօմեդր հեռու Դամավէնտի շրջակայքը. մեծ վնասներ կան։ Բայց մանրամասնութիւնները կը պակսին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐ.— Բոլշեւիկեան նաւային փոքր տորմիղ մը որ կը բաղկանայ մէկ յածանաւէ եւ երկու թորփիլաձիգներէ, հասաւ Պոլիս, ուր պիտի մնայ երկու օր, յետոյ պիտի մեկնի դէպի Պիրէոս եւ Մեսինա։

ՎԵԶՈՒՎԻ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄԸ.— Վեզուվի դիտարանէն կը հաղորդեն թէ փոքր խառնարանին հիւսիսային խարիսխին վրայ բացուած ճեղքուածքէն, լաւան կը հոսի աւելի առատ վերջին 24 ժամերու ընթացքին։ Լաւայի ալիքներն սկսած են իջնալ դէպի Դժոխքի հովիտը։ Խառնարանին մօտ լաւայի հոսանքին լայնութիւնն է վեց մեդր եւ վայրկեանը չորս մեդր արագութեամբ կը հոսի։ Կրակի քերնին տրամագիծն է մօտ 30 մեդր։ Շրջակայ բնակչութեան համար անմիջական որեւէ վտանգ չկայ։

ԲԵՐԼԻՆԻ ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԸ.— Պերլինի բոլշեւիկեան դեսպան նշանակուեցաւ Լէոն Քէնչուք, խորհրդային առեւտրական գործավարին արդի օգնականը, որ նախապէս եղեր էր Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչ մինչեւ 1926։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՐԺԷՔՆԵՐ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մշակոյթի արժէքներու պահպանման ու տեւականացման համար թափուած աշխատանքը քանի մը ուղղութեամբ տեղի կ'ունենայ։ Մտահոգութիւն մը բոլոր միտքերը գրաւած է. աւելի ճիշդ է ըսել միտքերը եւ ուշադրութիւնն անոնց, որոնք իրենց նեղ անձնական սահմաններէն դուրս, այլասիրութեան հիւանդութեամբ վարակուած են։

Մեր արիւնին մէջն է անոր միքրոպը, որ յամառօրէն ու անտեղիտալի կերպով եկեր տեղ բռներ է մեր էութեանը մէջ։ Անհատներէն անցեր մեր ազգային նկարագրին։ Անհատ տիպարէ մը աւելի հաւաքական տիպար մը կազմուեր է պատմութեան ընթացքին։

Երէկ այդ տիպարին խենթ անունը տուին. մէկը որ անօթի կը մնայ եւ ձեռքին չոր հացը ուրիշին կ'երկնցնէ. ծարաւ է, եւ ուրիշին համար ջուրը կը վազէ, սափորը լեցնելու համար. որ իր անկողինը եղբօրը եւ ընկերոջը հետ կը կիսէ. գիշերներ կը լուսցնէ, կը յոգնի, կը տառապի եւ կեանքը վտանգի կ'ենթարկէ մի՛շտ ուրիշներուն համար. որ նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններ յանձն կ'առնէ, կորուստէ փրկելու համար փոշիներու տակ թաղուած մտաւորական գանձերը։

Դարերու ընթացքին մեր ցեղին գոյութիւնը կը պարտինք խենթերուն, սովորական ըմբռնումներէ դուրս գտնուող այն մարդոց, որոնք ժամանակէն առաջ ծներ են ատենը մը տակ։ Այսօ՛ր ալ ունինք անոնցմէ աշխարհի ամէն կողմը, բոլոր երկնակամարներուն տակ. առանց անոնց մեր ազգային կեանքը շա՛տ տափակ պիտի ըլլար. շա՛տ միօրինակ ու շա՛տ անկենդան։ Անոնք կան, ու պիտի ըլլան։ Եթէ մեր հաւաքականութեան կարեւոր մէկ մասը իր աչքերը կը բանայ առեւտուրի, արհեստներու եւ տնտեսական ձեռնարկներու մէջ, որոնք ազգի մը գոյութեան հիմնաքարը կը կազմեն, միւս մասը մշակոյթի արժէքները անկորուստ պահելու առաքելութեան լծուած է։ Մէկը միւսին չի հակասեր, ընդհակառակն, մէկը միւսով կ'ամբողջանայ, մէկը միւսով ներդաշնակ քալելուն մէջն է գերագոյն իմաստութիւնը։

⁂

Այն պահուն, երբ շատեր կը գանգատին հայերէն թերթերու եւ գիրքերու մատուցումին դէմ, աննպատակ ու անծրագիր հրատարակութիւններու առատութեան դէմ, ուրիշներ այդ հրատարակութիւնները հիմնական ձեռնարկի մը կապել, հայ գիրքը եւ հայ հեղինակը պաշտպանութենէ փրկել կը խորհին։ Հին է պատմութիւնը, եւ ամէն անգամ անոր արձագանգը ահազանգի մը համեմատութիւնները չառներ։ Մեղքին մեծ բաժինը սակայն հայ մտաւորականներու ուսին կը ծանրանայ։ Հայ քաղաքնին, հայ հարուստը պիտի տայ, եթէ մենք ներդաշնակութիւն գտնենք մեր գործերուն մէջ. եթէ սկսուած գործի մը հետքերէն չքալենք, նման այն հայ առեւտրականներուն, որոնք մրցակցութիւնը անտրամաբան համեմատութիւններու տանելով, նոյն փողոցին վրայ, իրարմէ քանի մը քայլ հեռու, առեւտուրի նոյն ճիւղը եւ տեսակը կը փորձեն, իրարու վնասելով, եթէ վերջապէս գիրքը չարհամարհենք եւ իրարու արժէք իր չափին մէջ գնահատենք։ Հայ հարուստին անտարբերութեան եւ ապազգայնացման հաւասար, մեղքի բաժին մը կ'իյնայ մեր վրայ, որ չկրցինք մինչեւ այսօր բարձր մնալ բոլոր քաղաքականութիւններէն, յանուն գրականութեան եւ արուեստի քով քովի գալ եւ հանդուրժել քաղաքական տարբեր տարակարծութիւններու եւ դաւանանքներու։

Գ. Վահան Թէքէեանի օգը՝ Ապագայի եւ անկէ արտատպուած օրաթերթ Հայրենիքի մէջ» (Գրքին համար, վերնագրով) նոր անտաճանաչութիւն մը չէ, եւ ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ։ Հայ գրքին ու լեզուին, հայ մատենագրութեան ու մշակոյթի արժէքներու պահպանման համար, հայ մտաւորականութեան գիրար վանող եւ բաժնող պատճառներն ու անոնց քննութիւնը պէտք է բաց սրտով ու առանց կանխակալ կարծիքներու հրապարակուին։

Ցաւալի է արձանագրել, որ քաղաքական տարբեր դաւանանքի պատկանող հայ մտաւորականներ, գրագէտներ գիրար կ'արհամարհեն (չըսելու համար կ'ատեն)։ Կը յուսամ որ Գ. Վահան Թէքէեան, չէ իմացած «Ապագայ»ի ծանր ակնարկութիւնը։ երբ պէտք եղաւ արտայայտել Նաիրատակ Գրագէտներու Բարեկամներ հրատարակչականին մասին, մինչ կը սպասէինք, որ Նաիրատակ բառը իրբեւ կենդանի արտայայտութիւնը գաղափարներու եւ զգացումներու ամբողջութեան մը, մեզ բոլորս երկիւղածութեան ու յարգանքի կանչէր...։ Այսպէս չեղաւ դժբախտաբար։ Գործին ու ձեռնարկին ներքրականութիւնը աւելի, ընկերակցութիւնը կազմողներուն անունները ու հանգամանքը նկատի առնուեցաւ այն ատեն, առանց սպասելու որ գործը խօսի, ու առիթ տայ արդար քննադատութեան։

Մշակոյթի տօնին առթիւ եւս հայ մտաւորականութեան մէկ մասին անարդարանալի ընթացքը ծանօթ է, աւելի հեռուները չտանելու համար մեր խորհրդածութիւնները։

Այն օրը որ գրականութիւն, արուեստ եւ մտքի աշխատանքներ ազատագրուին քաղաքական, կուսակցական նեղմտութիւններէ եւ այլամերժութեան բռնակալ ճիրաններէ, այն օրը կարելի պիտի ըլլայ յստակ տեսնել ամէն բան ու անվերապահ կերպով քով քովի գալ, եւ մտածել մշակոյթի արժէքներու պահպանման ու զարգացման մասին, այն օրը մտքերու մշուշը պիտի փարատի, կարելի պիտի ըլլայ քաղաքական եւ ազգային ներքին խնդիրներու համար ալ համաձայնութեան ու համերաշխութեան եզրեր գտնել։

Ամէն մէկս պահենք մեր համոզումը եւ ընկերային-քաղաքական դաւանանքը, եւ կըրթուած մարդոց յատուկ լայնախոհութեամբ, նստինք քով քովի եւ դէմ առ դէմ։

Գ. Վահան Թէքէեանի հետ մենք ալ համաձայն ենք, որ «տարին անգամ մը, բոլոր հայ թերթերուն մէջ բացուած միանպատակ եւ միակեդրոն «յօգուտ հայ միտքի» հանգանակութիւն մը» ըլլայ։

Սակայն կուսակցական մտաւորականներու ոգիէն հանելու է նախ եւ առաջ անմիաբանութեան ու այլամերժութեան, արհամարհանքի եւ աններողութեան պատճառներն ու զգացումները։ Իբրեւ հրապարակագիր, հայ կեանքի բոլոր երեւոյթներուն մօտէն հետեւող իր հանգամանքովը, Գ. Վահան Թէքէեան, շա՛տ լաւ գիտէ թէ նման զարմանական փորձի մը ձախողութեան պատճառներն ո՛ւր կը գտնուին։ Առանց այդ պատճառներու վերացումին, բոլոր արտաքին մտաւորականներու ձեռնարկներն ամլութեան դատապարտուած են։ Ո՛չ հայ գրողներու ընկերակցութիւն, ո՛չ հրատարակչական եւ ո՛չ ալ մշակութային որեւէ ձեռնարկ կրնայ յաջողիլ, երբ մտաւորականները իրարու մէջ հաշուեյարդարութեան չեն նստած։ Կը յաջողին այն գործերը, որոնց կրնան լծուիլ համեմատաբար գիրար հասկցող եւ ներդաշնակ միտքեր, անձնազոհ խենթեր, նպատակ ունենալով միայն մշակոյթի հայ արժէքներու զարգացումը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Հայրենիք ամսագրի սեպտ.ի թիւին մէջ Դարեհ Ազատեան, Գրական Ուղիներու վրայ վերնագրով քրոնիկի մը մէջ, ուր կը բացատրէ քրոնիկին եւ քննադատութեան տարբերութիւնը, կը թուի թէ իբրեւ քրոնիկագիր, չէ հետեւած բոլոր այն նիւթերուն, որոնցմով պիտի կրնար աւելի յստակ պատկեր մը տալ երիտասարդ սերունդի գրական ձգտումներուն, եւ անոնց շուրջ յայտնուած կարծիքներուն մասին. այլապէս չպիտի իյնար թիւրիմացութեան մէջ, կարդացած ըլլալով Հայ գրականութեան արդի ձգտումները վերնագիրը կրող յօդուածաշարքիս Բ. մասը միայն. հետեւած չըլլալով անոր Ա. մասին, (ութ յօդուած), որ լոյս տեսաւ Բ. շարքէն ճիշդ տարիուկէս առաջ, օրաթերթ Հայրենիքի 1926 տարուան դեկտեմբերին, մինչ Բ. մասը, (12 յօդուած) լոյս կը տեսնէր 1928 յունիսին։ Այդ անտեսումը պատճառ եղած է, որ յօդուածագիրը անարդար գտնուի ինծի հանդէպ, խորհելով որ Հայ գրականութեան արդի ձգտումները տուած եմ համրելով անուններ միայն ու գովքը ընելով «Նանթ»ին ու իր խմբագրին։

Մ. Գ.

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՋԳԱՅԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԱ·

ԱՌԱՒՕՏ

Կ'արթննամ՝ արեւը պարտէզ վրայ։ Ու պահ մը կը կախուիմ պատուհանէն դուրս։ Շատո՛նց է լուսցեր, լոյսը բացուեր է սպիտակ շուշանի պէս։ Պատուհանիս տակ, առուին ջուրը կը սահի հանդարտ, կ'անցնի կանանչ պարտէզներու մէջէն, կարծես թիթեռնիկներու բազմութիւն մըն է, որ կը հեռանայ բացխփելով նախշուն թեւերը։ Զափազանց պայծառ է լոյսը։

Ներս կը քաշուիմ ու կը դիտեմ սենեակը։

Երէկ իրիկուն չձգեցին որ պանդոկ երթամ։ Մինչեւ կէս գիշեր խօսեցանք։ Չեն ուզեր քնանալ։ Բայց առտուն կանուխ պիտի ելլէք ու պիտի աշխատիք. գացէք քնացէք։ Ոչ, կը լուսցնենք։ Ի՜նչ մրաջան աղջիկներ։ Կարծես իմ քոյրերս են, շրջապատած են զիս ու կը խորհին միայն իմ հանգստութեանս մասին։ Ինծի տուին իրենց մէկ սենեակը։ Չինի պէս անկողին մը ձգեցին։ Բարի գիշեր ըսին ու հեռացան։

Բարի գիշե՛ր։

Գիշերներ կան աղւոր ու խորհրդաւոր, գիշերներ կան լուսնկայով թրջուած եւ վարդերու բոյրով անուշահոտուած, գիշերներ գիւղի, գիշերներ կալի, ա՛ւ, գիշերներ հէքեաթի, երբ ծառերուն մէջէն լուսկապարիկներ կը վազեն...։ Բայց դուք, Հոյոց պզտիկ աղջիկներ, կը ճանչնա՞ք Հոյոց մե՛ծ գիշերը...։

Եւ մտածեցի, երեւակայեցի այն բոլոր գիշերները, զորս կը ճանչնամ։ Ի վերջոյ քնացայ։ Հիմա առտու է, եւ աչքերս կը պտըտցնեմ սենեակին մէջ։ Աղջկան մը սենեակը։ Հայելի, քանի մը լուսանկար,— իր ազգականները։ Ապահովաբար ատ իր մայրիկն է, — որբա՛ւկ, որբա՛ւկ, ըսէ՛, որքա՛ն լացեր այս պատկերին առջեւ։ Լացեր միայնակութեանդ վրայ, անոր խոստովանեցար ցաւերդ ու տառապանքներդ...։

Դուռը կը զարնեն։

Հա՛, դո՞ւք։ Բայց չէ՞ք աշխատիր։ Ցերեկութի՛ւն է, կ'արժէ՝ ձգել գործը՝ զիս պտըտցնելու համար։ Չէ՛, ես սովորութիւն չունիմ նախաճաշ ընելու։ Գաւ՛ով մը, տուէք կ'ուտեմ։ Ես պտուղով մեծցած եմ 5-6 տարեկան հազիւ կայի, երբ ծառ կ'ելլէի, թթենիներուն վրայ, թութ ուտելու։ Մատներս իսկ չէի բռներ թութը։ Շրթներս կը մօտեցնէի թութին, այդ դով ու հատուէտ պտուղին, եւ հա՛փ...։

Հա՛, պտըտինք, նախ մանարանը։ Անիւներու եւ փոկէ ժապաւէններու խուլ ժխորին մէջ, բազմութիւն մը լուռ աղջիկներու։ Ու ճախարակնե՛ր, ճախարակնե՛ր։ Կծիկներ կան աղջկան մը դաստակին պէս աղւոր, վարդագոյն, ոսկեգոյն, մատղաշ տերեւի գոյն, փուշի ծաղկած արտի գոյն։ Ու մետաքս դերձանը չի հատներ, կ'երկարի՛ կ'երկարի՛ հալած մեղրի թելի պէս։ Որբուհին ինծի կը բացատրէ մետաքսէ թելին ամբողջ պատմութիւնը, մեքենաներուն հրաշքը, բայց իմ խելքս կորսուեցաւ գնաց յանկարծ։ Ես ի՛նչպէս սորվիմ բոլոր այդ բաները։ Հայպա՛, խելքս վախցաւ ու փախաւ։

Պարտէզ երթանք։

Հիմա միւս որբուհին կ'ընկերանայ ինծի։ Թիկնապահներս են, փոխն ի փոխ կ'ընկերանան ինծի։ Ի՛նչ ժիր աղջիկներ, դա՛ս կու տան մանչերուն, պա՛ւ։

Նստած ենք պարտէզին մէջ ու կը խօսինք։

Մանարանին տէրը ամբողջ արտ մը տուած է հայ գործաւորուհիներուն, որոնք իրենց մէջ բաժնած են հողը, եւ բանջարեղէն տնկած են կամ ծաղիկ։ Մէջտեղէն կ'անցնի բարակ առու մը։

Հիմա Պոլսեցի կարուհին ինծի համար խնձոր կը թափէ, իսկ որբուհին հատիկ հատիկ կը պատմէ իր կեանքը։ Թաղարի մը մէջ ռեհանը կը բուրէ, առուն քիչ մը անդին կը խոխոջէ, հայ աղջիկ մը վերը պատուհանէն երգի մը պատառը վար կը կախէ։ Ու խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն։ Նստեւ «եկեղեցին» է։ Վաղը, կիրակի, հայ քահանան կանուխ պիտի աւարտէ պատարագը, որպէսզի հայ կաթոլիկներն ալ ժամ պիտի ընեն։ Երբ լուսաւորչականները աւարտեն, պիտի սկսին կաթոլիկները։ Դիւրին է, կը բաւէ միայն տեղափոխել խորանը մէկ անկիւնէն միւսը, եւ լուսաւորչական եկեղեցին կը դառնայ կաթոլիկ եկեղեցի։

Ահա աղջիկ մը պատուհանէն կը կախուի ու մեզի կը կանչէ, ձեռնոցներու հետ խաղալով, չեմ խըմբշիր ուտելու,— կը բարձրանանք վեր։ Պէտք է ճաշել։ Ինչե՛ր ինչե՛ր են պատրաստեր, ա՛յ ձեզ լիմարներ։ Ճաշարանը ե՞րբ է լսածեր անօթութեան մասին։ Արթո՛ւն են զգայարանքներս, եւ նորանոր տպաւորութիւններ կը ցնցեն ու կը յագեցնեն զիս։

Ճաշէն յետոյ այցելութիւններ։ Բարեկամի մը տունը, հիւանդի մը սենեակը, որբուհիի մը քով, փողոցներուն մէջ, ուր կ'անցնի խաղաղ ու քաղցր։ Անուշլեզու որբուհի մը, որ ամուսնացեր եւ տուն է կազմեր արդէն, խանդավառութիւն կը ներշնչէ ինծի իրենց կամքին, իրենց ուժին եւ Հայու անսպառ կարողութիւններուն մասին։

Հիմա մօտն ենք որբուհիի մը նշխարաձեւ մարմնով, յոգնած աչքերով, տկար ձայնով։ Ինծի ցոյց կու տայ դեղերը, զորս կը գործածէ։ Կ'աշխատի միւս մանարանին մէջ, ուր աշխատող որբուհիներուն մեծամասնութիւնը վարակուած է ռուհճիութեամբ։

ՌՈՒՀՃԻՆԵՐԸ

Ի՞նչ է ռուհճիութիւնը։

Տեսակ մը խենթութիւն։ Հոգեկան հիւանդութիւն մը, որ աղէտի հանգամանք առած է Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ հայ գաղութին մէջ, ուր դժուար է... ապրուստը։ «Ռուհճի»ները կը մօտենան, փրկութեան կ'ենթարկեն կեանքի պայքարէն յոգնած գաղթականը, անոր մելամաղձոտ հոգին։ Նիւթական խոստումներ ալ։ Եւ այսպէս «հոգեւոր ժողով»ներու անդամները կը շատնան հետզհետէ, առատ իրիկուն աւետարան կարդալու համար, մինչեւ որ...փչել սկսի իրենց խելքը։

Ոչ ոք իրական գաղափար ունի այս աղանդին մասին։ Չեն ալ գիտեր թէ աղէտ դարձած է անոր։ Վասնզի աղանդաւորները լուռ կը գործեն, եւ ամենա՛յն ճարպիկութեամբ։ Քարոզիչները նախ խաչագողներ են, իրենք բան չեն հաւատար, բայց կը խփեն աչքերնին ու կ'ըսեն ու կը համոզեն։ Մայրը տկար կայ։ Այսուհանդերձ ներելի չէ այս անտարբերութիւնը, մեր ժողովուրդը պէտք ունի հոգեկան առողջութեան։ Յետպատերազմեան շրջանը ցնցեց բոլոր ժողովուրդներուն հոգին, անձնապաշտութիւնները բազմացան, խենթութիւնները համաճարակ դարձան։

Եւ ահա օտար մամուլը ահազանգ կը հնչեցնէ, հոգեկան առողջութիւն կը քարոզէ։ Իսկ մե՞նք։ Սուրիոյ գիւղերուն մէջ չաթալ-թագերով եպիսկոպոսներ կը պտըտին, ականակուռ շուրջառներով քահանաներ կը շրջին, ակռան փրթած պատուելիներ կը թափառին, որսալու համար տկարամիտները։ Եւ սակայն, դո՛ւք, ազգի-վարիչներ, եթէ կը լռեն երիտասարդները տեսնելով հանդերձ ձեր ապիկարութիւնը, չե՛ն ներեր որ վաղը դուք անոնց յանձնէք ժողովուրդ մը՝ հոգիով հիւանդ եւ նկարագիրով վատթար։

Արդարեւ այդ աւերն է, որ կը պատրաստէ ռուհճիութիւնը։

Այս աղանդը կը գործէ զանազան անուններով։ Պոլսոյ մէջ՝ Տետրակի ընկերութիւն, Հալէպի մէջ՝ Մարանաթայի հրատարակութիւն։ Աղանդաւորները Սուրիոյ մէջ կը կոչուին ռուհճի, Ֆրանսայի մէջ դարձեալ ռուհճի կամ գալստական։ Բազմաթիւ թերթեր կը հրատարակեն,— Հալէպի մէջ՝ «հոգեւոր տետրակներ», Ամերիկայի մէջ՝ դիտարան եւ բանբեր, Փարիզի մէջ՝ Արձագանգ ճշմարտութեան, Մարսէյլի մէջ՝ Ցող, Գահիրէի մէջ՝ Հրեղէն Սիւն։ Այս աղանդը կապեր ունի Ամերիկայի Գարտ ընկերութեան եւ Ֆրանսայի Armée du Salut կազմակերպութեան հետ։ Այս վերջին կազմակերպութիւնը բարեսիրական գործեր ալ կ'ընէ, կոյզերը, կոյրերը, մուրացկանները կը հաւաքէ, օրական 4 ֆրանքի փոխարէն կերակուր ու բնակարան կու տայ։ «Փրկութեան Բանակ»ին միայն սպաներն են, որ վճարուած են, զինուորները կ'աշխատին առանց ռոճիկի։ Սակայն օտարները չեն կրնար սպայ ըլլալ։ Փարիզի մէջ «Փրկութեան Բանակը» բազմաթիւ հայ «զինուորներ» ունի, որոնք իրիկունները սրճարանէ սրճարան կը պտըտին եւ En Avant կրօնաթերթը կը ծախեն։ Երբ իմանան թէ հայ ես, իրենց պայուսակէն կը հանեն փոքրիկ պրակ մը, հայերէն «հոգեւոր տետրակ» մը։ Կարդա եւ ... փրկէ հոգիդ։ Կիրակի օրերը 5 հոգինոց երգեցիկ խումբ մը աղքատ թաղերէն կ'անցնի, փողը կը փչէ, եւ «հոգեւոր ժողով»ի կը հրաւիրէ։ Մարսիլիոյ մէջ հանդիպեցայ երգեցիկ «հոգեւոր խումբ»ի մը, որ երգեհոնիկի եւ ծնծղայի ընկերակցութեամբ կրօնական տաղեր կ'արտասանէր եւ ունկնդիրները «հոգեւոր ժողով» ի կը հրաւիրէր։ Եւ այս բոլոր աշխատանքները՝ «հոգիները Աստուծոյ եւ հոգեւոր կեանքի առաջնորդելու համար»։ Անոնց մէջ կան աղջնակներ 8-10 տարեկան, այրեր 40 50 տարեկան, տղեկ երիտասարդներ 15 30 տարեկան. կեանքի մէջ վիժած արամբի կիներ, որոնք մխիթարութեան եւ հոգ
փրկութեան կը դիմեն, կ'
դուրս ելլել մարմնեղէն
եանէն, — այս է ամբողջ
դաւանանքը ռուհճիներ
Փճացնել մարմինը եւ
յանձնել Քրիստոսի։ Կ'ըսեն
ռուհճիները կը հետեւին
աղանդին, զոր ստեղծած է
լիկեցի հայ կին մը, Մարի
տուտու։ Այս կրօնական
ծանօթ էր պատերազմէն
մեծ յարգ կը վայելէր հա
Թուրք գիւղացիներուն մէջ,
րոնք ունէր եւ ձեռք
կ'երթային մատաղներով
նուէրներով։

Ձեռքի տակ ունիմ հոգ
տետրակ մը, թիւ 144, որ կը
Աջա ամպերով կուգայ
գիրը։ Յայտնութեան գիրք
այդ մէկ նախադասութիւնը
ուած, մէկ երեսին վրայ թղթ
խաղի մը գուփային հինգնոց
գծած, այնտեղ կը բացատր
թէ գուփային վերի երկու նշան
ները կը ներկայացնեն ձեր
քերը, մէջտեղինը՝ ձեր բերա
նը, վարի երկու նշանները
ծունկերը։ Արդ, ձեր աչքերը
ապազան կը կարդայ Յայտնու
թեան գիրքը (Գլ. Ա. 7)։ «Ամէն
աչք պիտի տեսնէ զայն»,
րեմն դուք ալ պիտի տեսնէք
Քրիստոսը, որ պիտի գայ ա
պերուն վրայէն։ Ի՞նչ պիտի ը
լան ձեր ծունկերը։ Թուղթ
Փիլիպեցիս գիրքը կ'ըսէ (Գլ.
9-11)։ «Ամէն ծունկ պիտի
ուրեմն ձեր ծունկերը պիտի
ոին՝ երբ Յիսուսը գայ։ Հա
ւաքար... պատրաստ կեցէք։

Անշուշտ ասոնք ծիծաղելի
են միայն, ուրիշ ոչինչ։ Բայց
գիտե՞ք արդեօք թէ ի՛նչ
ուիթութեամբ կը ներգործեն
այս քարոզիչները
վրայ։ Կը յիշէ՞ք երիտասար
որ չգայթակղելու համար
ցերով ծակեց իր
աչքերը։ Կը յիշէ՞ք երիտասա
դը, որ Յառաջի խմբագրատան
մէջ եկաւ լացաւ, որովհետեւ
կինը կը մերժէր ճանչնալ
...«հոգին փրկուած չըլլալ
համար»։ Եւ դուք գիտէ՞ք
Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենա
«հոգեւոր ժողով»ներ, ուր
հրաւիրուին կիները անուշ
քերով եւ.... անուշ
վայրով։

Ես լուր ունէի թէ Չավ
տարածուած էր ռուհճիութ
Փոն տ'Օպնայի ու
հայ որբուհիներուն մէջ։
նոնք կը մերժէին ամուսնա
որովհետեւ ամուսնացած
Քրիստոսի հետ։ Կիրակի օր
եւ առտուընէ մինչեւ իրիկ
աւետարան «կը քաղէին»
սենեակի մը մէջ գոց գոց
Հայու մը ծունկերուն տակ։
մարդը նախկին լեզափոխ
մըն է, իսկ հիմա նոր խանու
բացած, հայ աղջիկները
տոսի կը ծախէ։

Օր մը համարձակեցաւ ֆրան
սերէն «հոգեւոր տետրակ»
բաշխել ֆրանսացիներուն
սացի քաղաքապետը
զինք եւ հրամայեց, որ
մըն ալ չզբաղի Ֆրանսացի
րուն հոգիին փրկութեամբ
ով պիտի արգիլէ Քրիստոս
այս չարչըրին, որ հրամա
այդ արհեստը գործ գնելէ
մեր մէջ։

Ես, ազգայնական երիտ
սարդ, որ չի ճանչնար Քրիս
տոսը, ոչ ալ Լէնինը, ոչ
բերը, ոչ ալ բռնապետները,
որ կը նախընտրեմ սատանայ
պաշտօնը դժոխքին մէջ,
ռուհճիներուն դրախտային
լոր շնորհները, ես՝ ազգայ
կան երիտասարդ, կրակեցի
արթնցուցի հայ քահանան,
նազան հրահանգներ տուի
բերու Միութեան Մատեան
գին եւ քծծիծաղով մը
տեսնուի՛նք, Քրիստոսի
ցիներ» ըսի միտքէս,
ճամբայ ելայ դէպի Վալանս։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներ
եւ յօդուածագիրներէ
գրութիւնները գրել թուղթի
մէկ երեսին վրայ եւ մելանով

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ... ՎԵՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

...փողը հնչելուն սկաուտու... դուրս կ'ելլեն վրանէն ... խմբովին։

... կ'այցելենք Իլ Աւոան ... առաջին անգամն ըլլա- ... այս անտառներուն մէջ ... երը կ'արձագանգէ...

... ինն է, բանակումի ... պատուոյ տեղը տրա- ... ուած է Ֆրանսայի ընտա- ... Տարօրինա՛կ, փայտերը ... կը փնտռե՛նք եր- ... Յանկարծ կարմիր բոցը ... ու կը ծաւալի...

... կը կատարուի «Մեր Հայրենիքը»ով, որուն կը յաջորդեն, «Entendez-vous dans le feu...» եւ «Ecoutez Scouts»։ Տեղի կ'ունենան նաեւ հայկական պարեր, զուարճալի խաղեր եւայլն։

Օր. S. Servajean, որ Paris-Maineի գայլուկներուն խմբապետուհին է, եւ Փ. H. Servajean «Կատու» խմբակի առաջնորդը կը ներկայացնեն La soeur du couvent եւ Ke-ke-ke-kety...

Տիկին Servajean, «Միջազգային Կրտսեր Սկաուտներու» խմբապետուհին եւ մեր խմբապետուհիները կ'երգեն «Ah, qu'il fait bon se comprendre et s'aimer...»

Զուարճութեան մասը վերջացած է. հանդիսաւոր պահն է։

Օր. Տ. Ընքապապեան հայ սկաուտներու Ընդհ. խմբապետուհին, հետեւեալ ուղերձը ըրաւ իր սիրելի պզտիկներուն.

«Մեծ հրճուանքով մըն է, որ կուգամ ըսել թէ այսօր առաջին անգամ ըլլալով, մեր քոյրերէն երկուքը բոլորից ներկայութեան պիտի խոստանան ծառայել Աստուծոյ, հայրենիքին, ընտանիքին եւ օգնել միշտ ուրիշին հետեւելով հաւատարիմ հայ սկաուտական դաւանանքին»։

Եւ վերջացուց գեղեցիկ ճառով մը, բացատրելով թէ խոստումը ուժ մըն է։

Ցետոյ տեղի ունեցաւ երկու կուսական ձեռքերու յառաջանալը դէպի կրակը...

Տիկին Servajean խօսք առնելով իր գոհունակութիւնը յայտնեց, քաջալերանքի խօսքեր ըրաւ։

Հիմա, ամէն կողմ խոր լռութիւնը կը տիրէ, սկաուտուհիները քաշուած են իրենց վրաններուն տակ, մտածելով սիրելի խմբապետուհիին խօսքերուն վրայ։

Կիրակի հաճելի ժամանակ մը անցընելէ վերջ պտղատու ծառերով պարտէզի մը մէջ, սկաուտուհիներու պզտիկ խումբը, գոհ եւ զուարթ կը յառաջանայ դէպի կայարան եւ շնորհակալութեան հառաչանքներով կը բաժնուին այս ազնիւ եւ հիւրասէր ընտանիքէն, վերադառնալով դէպի Փարիզ, լաւագոյն յիշատակներով։

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՈՒՀԻ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿՆՔԷ

Գերման կառավարութեան եւ ամերիկեան խմբակի մը միջեւ բանակցութիւններ կըկատարուին 500 միլիոն մառքի փոխառութեան մը համար, որ առաջին մասը պիտի կազմէ գերման անտեսական եւ ելմտական տագնապի վերացման յատկացուելիք 1 միլիառ 200 միլիոն մառքի փոխառութեան։

Այս 500 միլիոն որ պիտի հատուցուի 3 տարիէն, միջազգային հրապարակէն պիտի ճարուի, Եընգի առաջին փոխառութեան նման պայմաններով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Սովետական թէաթրի մէջ Մարկով ճետեւեալ յօդուածը նուիրած է Հայ պետական Թատրոնին ներկայացումներուն, որոնք տեղի ունեցան Մոսկուայի մէջ «Թատերական ողիմպիականին» օրերուն։

Հայկական Թատրոնին ներկայացումները կը վերյիշեցնեն իտալական գերասանական խումբերուն, վենետիկցիներուն ներկայացումները։ Այդ վերյիշումը կ'ունենաս, երբ կը դիտես հայ գերասաններուն հիանալի արտայայտութիւնը, որ գիւրին եւ ձայնեղ հնչումով մը բեմէն կ'անցնի դահլիճ, խաղարկութեան քիչ մը պայմանական ձեւը, որ կ'ուղղուի հանդիսատեսին՝ կապելով զայն գերասաններուն հետ, հիանալի կշռոյթը, որ կը նպաստէ տուանց յագնութեանդիտելու Սունդուկեանի Պէպոյին մէկուկէս ժամ տեւող գործողութիւնները։

Սակայն նման գիծերէն զատ, կան նաեւ մեծ տարբերութիւններ,— իտալացիներու քաոսային խաղարկութեան՝ Հայերը կը հակադրեն իրենց ներկայացումը, որ կազմուած է ժամանակակից թատերական մշակոյթի հրագրով։ Ներքին լրջութիւնը անբաժան է անոնց թատրոնէն։ Եւ այս կամ այն թատրոնին յատուկ լաւատեսութիւնը, որ կը թափանցէ ամբողջ ներկայացման, կը ստանայ ոչ թէ անիրական եւ կենսաբանական հիացումի գիծեր, այլ ընկերային ձգտումներու որոշ նկարագիր։ Փոքր բեմի վրայ, թեքնիկ դժուարին պայմաններու մէջ, հայ գեղարուեստագէտները մշակոյթի մեծ գործ կը կատարեն։

Երեւանի մէջ անոնք ունին իրենց ազգային թատրոնը, որ կը ներկայացնէ ուրիշ տարբերութիւն մըն ալ իտալացիներէն։ Իտալացիները ստիպուած էին կազմել շրջուն խումբեր, չունենալով նոյնիսկ Հռոմի մէջ մնայուն թատրոն մը։

Աչքերեւ է այդ ներկայացումներուն ինքնատիպ նկարագիրը որ չափազանց կը տարբերի Թուրքերէն եւ Եւրոպացիներէն։ Այդ առանձնայատկութիւնը փայլուն կերպով երեւան եկաւ Սունդուկեանի «Պէպօ»յին ներկայացման եւ «Ցասում»ի բեմայատուկ ընթերցման ժամանակ։ Խօսքը չի վերաբերիր բեմավարական նորութիւններուն։ Այդ տարբերէին մէջ Հայերը կը քալեն եւրոպական թատրոնի հիմնական յառաջդիմութեան եւ վերաշինման ուղիով։ Ցեղական ոճի սերունդը այդ յատկանիշներուն հաղորդութեան եւ հայկական թատրոնին առանձնայատկութիւններուն յաւելման։

Հայկական թատրոնին այդ յատկանիշներուն վրայ կ'աւելնան լրիւ եւ յստակ խաղարկութեան ձեւերը, առանց դոյզնկացնելու այդ փորձերը եւ առանց տարուելու ճարտարային թատրոնով։ Թատրոնը չափազանց լուրջ կը վերաբերուի այդ մասին եւ կ'աշխատի չհակիլ դէպի այդ ուղին։

Հայերը, ընդունելով արդի թատրոնին սկզբունքները, կը ձգտին չարունակել նաեւ անցեալին ժառանգութիւնը արդիական տեսակէտով։ Վերադնահատութեան ենթարկեցին իրենց դասական Սունդուկեանը։ Եւ այդ՝ հետեւեալ կերպով. Բեմադրող Գուլակեան, «Պէպօ»յի առաջին բեմադրութեան ժամանակ, խուսափեցաւ եւ ուժեղցուց գործող անձերու դասակարգային հանգամանքը, ոչ թէ իբրեւ հակադիր ուժերու բախում, ինչպէս կ'ընդունէր հեղինակը Սունդուկեան, այլ ընկերային տեսակէտով տարբեր դասակարգերու պայքար։ Հայկական թատրոնը այդ տեսակէտը իրագործեց զուտ թատերական սկզբունքներով, աշխատելով իր աշխատանոցէն դուրս բերել համապատասխան ձեւեր։ Միշտ ալ դիւրին չէ «բարոյական»ը վերածել «դասակարգային»ին։ Եւ հայկական թատրոնը եւս յաճախ չէ յաջողած այդտեղ Սունդուկեանի «Պէպօ»ն շատերուն կը յիշեցնէ Օստրովսկին։ Նմանութիւնը ոչ թէ անոնց մեթոտին մօտաւորութիւնն է, ըստ էութեան, այլ ողբերգութեան զարգացման ընթացքին՝ անոնց կատարած պատմական դերը։ Բայց այս գործը կը թելադրէ զուգահեռական մը վրայ դնել Սունդուկեանը եւ Գոլդոնի։ Սունդուկեան չունի ոչ կեանքի խորացուած պատկերներ, ոչ ալ կեանքի առաւելագոյն խոցում, եւ չունի Օստրովսկիի տիպարային գրելու ձեւը։ Սունդուկեան կը գրէ ինքնատիպ «դիմակներու կատակերգութիւն» մը։ Իր կատակերգութեան հերոսները եւ վաճառականները պարզ տիպ մըն են, կարծես քարոզչական պատկերներ շինելու համար միայն։ Անոր այդ յատկութենէն ալ կ'օգտուի թատրոնը, կատակերգութեան տալու համար դասակարգային պայքարի մը պատկերը։ Ընիկա ձարտարութեամբ կ'որսայ թատերական չափազանցումի գիծերը։

Թատրոնը Սունդուկեանի կեանքի պատկերները կը վերածէ մոնտաժի տեսարաններու, եւ պայմանական, գիծախաղային փորձերով կը ներկայացնէ Հայաստանի անցեալ կեանքը։

Սակայն դիմակներու կատակերգութիւնը կը մնայ միայն իբրեւ գիծակներու կատակերգութիւն։ Նկարագիրներ չկան անոր մէջ։ Սունդուկեան իր դիմակները կը կապէ զուգահեռ «էնթրիկ»ներու. Հանդիսատեսը նիւթէն կը բաժնէ եւ կը փոխադրէ երկրորդական կէտերու վրայ, հանդիսատեսը կը սպիտակորմերթ հետեւի Պէպոյի դեկտատգրին, մերթ քրոջը ամուսնութեան, մերթ անոր թշնամիներուն եւ Եւ խաղին այս բազմաթիւութիւնը յատկութիւն մըն է, որ Սունդուկեանը կը մօտեցնէ Գոլդոնիի։ Այս պատճառով ներկայացումը կը դառնայ ընկերային գիծակներու բեմադրութիւն։ Այդպիսի խաղի մը համար հայ գերասանները ձարտար են եւ նուրբ։

Պատկերացնելով վաճառական խաւերը չափազանցուած եւ ծաղրանկարուած գոյներով, թատրոնը իր հակակրանքը ուղղած է «ձկնորսներուն» կողմը։ Լաւագոյն արտայայտութեամբ եւ կշռոյթով խաղցուած այս ներկայացման մէջ կը տեսնուին նաեւ «ժողովրդական խաղի» տարրեր։

Եթէ «Պէպօ»ն կը գտնուի անոնցի ժառանգութեան վերամըշակման գիծին վրայ, «Ցասում»ն ալ կը հանդիսանայ արդիական կատարողութեան փորձ մը։ Հայերը «Ցասում»ը առին իր կուսական ձեւով։ Խուսափեցան արհեստականութենէ եւ Հայաստանի գիւղական կեանքը պատկերացուցին համոզիչ եղանակով մը։ «Ցասում»ը կը պահէ իր ուժամփոփ նկարագիրը։ Սակայն այստեղ հայ գերասանները իրենց արուեստը ի գործ դրին «նկարագիր» ցուցադրելու համար միայն։

Իրենց արտայայտութեամբ՝ պարզ են եւ լակոնական, գոյց կուտան պայքարի վայրկեանները։ Բայց այնպէս որոշակի կ'ուզեն նկարել, որ յուզական ուժը, յուզումը զուրկ կը թուի իր ձգտումներէն։ Այդ ներկայացման մէջ հայ գերասանները կը փնտռեն գերասանական խաղի նոր ձեւեր, զորս կը գտնեն։

Հայկական թատրոնը իրագործած է թատերական նոր սարքը, — «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ պրոլետարական»։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

1930

Կասթոն Ռաժօ, որ նախագահն է Ֆրանսայի քննադատներու ընկերութեան, հետաքրքրական դատախօսութիւն մը կատարեց 1930 տարուան իմացական վիճակին մասին։ «Քոնֆերանսիա» ամբողջովին հրատարակեց այդ դատախօսութիւնը որ կ'աշխատի բացատրել թէ «յոռետե՞ս ենք, կամ ի՞նչ կը բերէ 1930ը»։

— Զզարմանաք, որ 10 տարիէ ի վեր, մեր ամբողջ գրականութիւնը, որ կը զբաղի ներկայ երիտասարդութեան մասին քըննութիւններով, հասած է նոյն եզրակացութեան, թէ արդարեւ գոյութիւն ունի յոռետեսութիւն մը։ Ոչ ամբողջովին ու խորացեալ յոռետեսութիւն մը, այլ թուիչքի եւ երազի, խանդավառութեան եւ բանաստեղծութեան պակաս մը, անտարբերութիւն մը ուրախութեան մասին։ Մի զարմանաք, որ երիտասարդներու հոգիին վերլուծման նուիրուած բոլոր վէպերուն նկարագիրը թաթխուած է իրապաշտ դառնութեամբ մը։

Վերջապէս ամէնուն մէջ կայ հիասթափութիւն մը կեանքի մասին։ կամ վախ մը՝ ապրելու այս կեանքը, որ հետզհետէ աւելի խոովք կը պատճառէ իրենց։

Հետեւաբար կուգանք սա եզրակացութեան

— 1930ին մեր միտքը աւելի յոռետես է, աւելի տխուր է, քան 1930ի միտքը։

Կը համարձակիմ ըսել թէ քիչ մը չափազա՛նց յոռետես է ներկայ միտքը։

ՏՈՔԹ. Ջ. ՇԷՐԻՃԵԱՆ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ժընեւի համալսարանի բժշկական ֆագիւլթէի փրոֆէսէօր ընտրուած է Տոքթ Ջ. Շէրիճեան, որ երկար տարիներէ ի վեր Ժընեւի մէջ մեծ անուն կը վայելէր, իբրեւ մասնագէտ կոկորդի, քթի եւ շնչառական գործարաններու։ Համալսարանի եւ ֆագիւլթէի խորհուրդները միաձայնութեամբ քուէարկած են ի նպաստ տոքթ. Շէրիճեանի, որ առաջին Հայը կը հանդիսանայ, գրաւող Ժընեւի համալսարանի այս մասնագիտական բարձր պաշտօնը։

Տոքթ. Ջ. Շէրիճեան աւարտած է Ժընեւի համալսարանը, ուր ուսումնառութեան կը կոչուի։ Ան սերտ կապերով կապուած է հայ ժողովուրդին հետ եւ տարիներէ ի վեր կը վարէ Ժընեւի հայ գաղութին նախագահութեան պաշտօնը։

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք գիտութեան մարդուն այս մեծ յաջողութիւնը։

ՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

ՀԱՅ-ՔՐԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

... Մէկօր մօտէն եկաւ, ... նկատած է որ նահապետական չափահասները կը մի... գիւղերու ուխտաւոր կա...

... Սուսանն ալ եկան, ... երին ու դարձան։

... ծնունդի չեկած կինե- ... իրենց երեսները տարբեցին ... ամօթ գերեզմանաքա- ... դարիպ-դուրպաթ ունե- ... մայրեր, լացին, աղաչանք ... կոյս Աստուածամօր, ... հօրերու աերերը, ոչխար- ... առողջութեան աղօթքն ու ... թողին հոն, աւերոր ... կանաչ-կարմիրներու ա- ... երգում ըրին, հիւանդ ու ... ագամորդիք, առողջու- ... կեանք խնդրեցին եւ բա-

րեպաշտ աղօթողները «Ազգիս հայոց ազատութիւն», «Մուր աշխարհին խաղաղութիւն» աղերսեցին, իսկ ջատուկ-կազէն մազառներուն տակէն օձի շապիկ մը գըտաւ։

Ամօն իր ձիաւորներով, արքայական թիկնապահներու հըպարտութեամբ կ'երթար ուխտաւորներու հետ խառն ի խուռն, մերթ ընդ մերթ աչքերուն մէջ հեշտագին նայուածքներ պըլըտացնելով։

Ջագու նազէն գեղջկական տալի վրայ ծալապատիկ նստած պանօթի կը քաշէր եւ Ամօի հետ ակնարկներով կը խօսէր. Սրբոնց խուռին եզ մը հեծած կ'երթար սայլին եսեւէն։

Ամբոխը բաժնուեցաւ չորս ճամբաներու վրայ. հետիոտն ու ձիաւոր, սայլորն ու իշաւորը մասմաս եղան, գոյն գոյնի խառնուեցան։

Եւ այդ գիշեր, սատանան օձի կերպարանքով անգամ մ'ալ երեւցաւ կիներուն...

* *

Ընդարձակ դաշտ մը, լայն ու պղտոր գետ մը թեւերուն մէջ, մարգահատակ կանաչութիւն մը գմրուխտագեղ։ Ցամաքի նման քառակուսի կերտուածքներով դեղին եւ արծաթ-գոյն արտերը հեռաւոր լեռնակատարներուն վրայ։ Մենաւոր ընկուզենի մը յայտնաւորքէ առաջ աշխարհ եկած կենցած է փոշոտ եւ խորտ ու բորտ ճամբուն մօտ։ Դուշով՝ անծայր ու լայնարձակ։ Բազմաթիւ հօտեր ու նախիրներ, մըջիւններու մեծութեամբ երկնցած են մարգերուն վրայ։

Քաղաքցիք հասան իրենց տուները։

Ձհուա-Գեւօն առաւօտ կանուխ բացաւ իր խանութը. հացը տուաւ մէկ փարայ ընելով, երդում պատառ ըլլալով խաբեց ու թալանեց գաւառներէն եկած հայ, քիւրտ ու եզիդի, տարի եւ գնչու մշակներ եւ երկրագործ գիւղացիները։

Երզնկացի Խահուէճին, Թեւերը քշտած օրն ի բուն վազեց, վազվռտեց պանդուխտ խանութներուն առաջ սուրճի եւ թէյի ափսէները օդին մէջ խաղցնելով։

Էրզրումցի Կիւլպէնկեանը, տախտակէ աշտամը գլխուն վրայ, լաւաշ, փիտէ, թօփխանայ հաց եւ աքեարի սամսա պտըտցուց շուկայէ շուկայ։

Մարութենց Վահան էֆէնտին, պեխերն ոլորած իր գեղեցիկ նայուածքներով, կապակներով եւ ոսկեղէն ժամաքսղէներով կախարդեց ու խանութի «առաւաւօրեան» (փեղկ) դամեց հանգիպող բոլոր յաճախորդները։

Ռուսերէններու չուկան մօղով կար։ Երեք հարիւր յիսուն հայ ոսկերիչներ իրենց «էսնաֆ»ական ընտրեցին։ Շուրջ հարիւր հայ դերձակներէն միայն քէչիշեանն ու Ղազարեանը կրցան կարել փաշայի պահանջած նորաձեւ ու գեղեցիկ հագուստները։

Քաղաքապետարանն ու ուրտեղ իր քննութիւնները եւ Մահմուտ էֆէնտին 30 հազար թուրք բնակչութիւն ունեցող այդ քաղաքէն, 2 թուրք կօշկակար, 1 դերձակ, 4 հնակարկատ, 1 թիթեղագործ, 1 հիւսն, 2 կիրք փորող, 1 սէմէրճի, 1 նալպանտ, 4 փուռպան, 10 մրգավաճառ 2 շրջուն արծաթագործ, 154 իշապան, 75 սայլապան, 3 նպարավաճառ, 2 մսավաճառ 1 արձանագործ։

Փոստաբաշ Նշան էֆէնտին, հպարտ եւ ժպտադէմ կ'անցնէր գաւառակը տանող միջանցքէն, Շիւքրի պէյ բոբեկց զայն եւ խոշոր թղթապանակը բանալով կարդաց հետեւեալ թիւերը նոյն քաղաքին 30 հազար Հայերէն՝ «400 հայ դերձակ, 350 ոսկերիչ, 153 տաղձագործ, 270 հիւսն (հազարակ), 250 որմնադիր, 170 քարտաշ, 200 քանքան, 500 կօշկակար, 25 ներկարար, 12 հմուտ զինագործ, 24 օճառ շինող, 800 կաւագործ, 500 շալագործ, 1000 նպարավաճառ, 70 թիթեղագործ, 800 կերպասավաճառ, 75 արմտիքի վաճառական, 82 Պոլսոյ եւ Եւրոպայի հետ գործ ունեցող վաճառական, 150 սափրիչ, 12 ատամնաբոյժ, 28 բժիշկ, 24 փաստաբան, 264 ուսուցիչ, 93 քահանայ, 11 գեղագործ, 7 գեղարանատէր, 25 խոշոր կալուածատէր, 4 նկարիչ, 3 երգիչ, 11 բանաստեղծ, 7 խմբագիր, 4 շաբաթաթերթ եւ 1 օրաթերթ, 5 վիպասան, 6 երկրորդական (միջնակարգ) եւ 14 նախակրթարան, 32 եկեղեցի եւ 4 նշանաւոր վանք, 8000 երկսեռ աշակերտ եւ Թագեալը այս համեմատութեամբ եւ այս բոլորը 30,000 հայերէն։

(10)

ԱԶԳԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Այսօր կիրակի ժամը 5.30ին Սինէմա Նովէլթի կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի կոմիտէին Արտասանութիւններ Գաբրիէլեանէ, Խանոյեանէ, Ուզունեանէ կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին կը խօսի Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին Սալ տը Քօնֆէրանսի մէջ կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հանդէսէն վերջ ընկերական ժողով, ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ, Ave. du Président Faure (սինէմա Ալուայեալի կից).

կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հանդէսէն յետոյ ընկերական ժողով, ներկայ կ'ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7րդ. տարի — Ղեկավար՝ Ց. ՆՇԱՆԵԱՆ — 116րդ. ներկայացում

ԹԱՏՐՈՆ ALBERT Ier 64 RUE DU ROCHER

Բացում 7րդ. Թատերաշրջանի

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ — ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ի պատիւ դերասանուհի

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐՈՒՀԻ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Ա. անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի Մ. ՄԷԹԸՐԼԻՆԿԻ

ՄՕՆՆԱ-ՎԱՆՆԱ

Պատմական հռչակաւոր Թատերախաղը (3 արար)

Բեմադրութիւն եւ Թարգմանութիւն Ց. ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Կը մասնակցին՝ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն ուժերէն՝ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐՈՒՀԻ ՆՇԱՆԵԱՆ (Մօննա-Վաննա), Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ (Կիտօ), ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ (Մարքօ), Շ. ՍԱՐԵԱՆ (Բրէնզիվալ), Ս. ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ (Թօռսօ), Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Թռէվիւլզիօ), եւն.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 15ԻՆ — ԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

(երեկոյթը կ'աւարտի ճիշդ ժամը 23-30ին)

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐՈՒՀԻ ՆՇԱՆԵԱՆ

Մօննա-Վաննայի դերին մէջ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — 30 ՀՈԳԻ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ — ՃՈԽ ՏԷԿՈՐ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍՏ

(Գիները սովորական) — *Անպայման փնտռեցէք ճոխ յայտագիրը*

Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ-Սամուէլ գրատունը 51 Rue Mr. le Prince. *ճաշարան Լիլա*, 24 Rue St. Lazare *եւ ճաշարան Ֆլորիա* 61 Rue Mr. le Prince. *իսկ կիրակի առաւօտները ներկայացման դիմացի սրճարանը:*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

Բաժնեգին

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
Ֆրանսա	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
Անգլիա		20 շլ.	40 շլ.
Եգիպտոս		»	»
Իտալիա			250 ֆրանք
Ամերիկա		6 տլ.	10 տլ.
Եւրոպա		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. Միսաքեան

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro : Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

7 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1384

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Խիստ ուշագրաւ երեւոյթ մըն է Ազգերու Դաշնակցութեան ծրագիրը ընդդէմ Խորհրդային Միութեան առեւտրական գործողութիւններուն։ Կարեւոր օրակարգերու կողքին, սահեցաւ երեւոյթին, անմեղ առաջարկ մը՝ պոլշեւիկեան արտահանումին դէմ միջազգային մէկ ճակատ կազմելու եւ դիմադրելու պոլշեւիկեան տնտեսական յարձակողականը, որ համաշխարհային շուկան յուզումի մատնած է։

Անկէ առաջ մենք առիթն ունեցանք խօսելու ռուսական արտահանութեան եւ անոր հետեւանքներուն մասին։ Նոր նշաններէն կ'երեւի որ առեւտրական շրջանակներու եւ պետութիւններու մասնակի մտահոգութիւնները ընդհանուր բնոյթ ունէին եւ մղած էին բազմաթիւ կառավարութիւնները համաձայնութեան մը գալու այդ առթիւ։ Ակնյայտ է որ այդ պետութիւնները ժամանակը հասած նկատեցին պոլշեւիկեան վտանգին դէմ մէկ ճակատ կազմելու։ Առեւտրական ճգնաժամը նպաստաւոր առիթ մը կը ներկայանար՝ նման նախաձեռնութեան քայլ մը առնելու համար։ Նախաձեռնող պետութիւններ կ'ուզէին տնտեսական «խաղաղ» ջուրերու վրայէն նաւարկելով՝ հասնիլ միացեալ ճակատի մը, որ այսօր ցորենի մէջ կ'ունենար, բայց վաղը, չպիտի ուշանար քաղաքական բնոյթ ստանալու։

Ժընեւի մէջ տեղի ունեցած կարծիքներու փոխանակութիւնը ցոյց տուաւ որ բացի Գերմանիայէն եւ Իտալիայէն, միւս երկիրները համաձայն էին տրուած առաջարկին։ Ճակատ այս որոշակի ճեղքուածը տնտեսական խնդրին քաղաքական երպարանք մը կուտայ, որ պիտի անդրադառնայ միջազգային ուժերու փոխյարաբերութիւններու վրայ։

Խորհրդային Միութեան դէմ առեւտրական պաշտպանողական միացեալ ճակատը չկազմուեցաւ։ Որովհետեւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ չպիտի միանան այնպիսի որոշման մը, որ կրնար խանգարել իրենց եւ խորհրդային կառավարութեան քաղաքական յարաբերութիւնները։ Իտալիա զգացուց թէ պէտք ունի Ռուսաստանէն արտահանուած պարէնին, եւ թէ իր արտածումները դէպի Խորհրդային Միութիւնը այնքան մեծ են, որ չի կրնար վտանգել։

Միւս պետութիւնները վերադարձան Ժընեւէն, անշուշտ առանց վերջնական յաջողութեան, բայց վերադարձան այն համոզումով, որ առանձնապէս խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, թոյլ չտալու որ ռուսական թալանուած ապրանքները հրապարակը ողողեն եւ ստեղծեն տնտեսական տագնապ մը, որ միեւնոյն ժամանակ՝ քաղաքական յաղթանակ մը կը նկատուի Մոսկուայի աչքին։

Ժընեւի ելոյթը, սակայն, լոյսի տակ կ'առնէ միջազգային քաղաքական կացութիւնը։ Իրերու այս դասաւորութեամբ, եթէ Խորհրդային Միութիւնը պատճառներ ունի ուրախանալու, որ Գերմանիան եւ Իտալիան իր քաղաքան նժարը կը ծանրացնեն, Ազգերու Դաշնակցութեան համագործակցութիւնը խանգարելով չի կրնար չմտահոգուիլ մեծամասնութեան պատանական տրամադրութիւններէն։

Քաղաքական տեսակէտէն, Նոր խորհրդակցութեան նիւթ եղող դառնայ պետութիւններու հաւասարակշռութեան խնդիրը։ Պոլշեւիկեան Ռուսաստանը գերազանցապէս գիջումներ ըրած է Թուրքիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ։ Առաջին երկուքը, որպէս պարտուած պետութիւններ, Ռուսաստանի ծանրութեան վրայ յենելով (առանց այդ չուանէն խեղդուելու) իրենց կշիռը բարձրացուցին։ Իտալիա ինքնամփոփուելէ յետոյ, միշտ կասկածելի հակումներ յայտնաբերեց՝ իր բարեկամներու կամ դաշնակիցներու վրայ աւելի ազդելու համար։

Այս միջանկեալ քաղաքական խաղերը, որոնք հիմնական տեղեր դրդուած են, երբեք կոչուած չեն նպաստելու պոլշեւիկեան Ռուսաստանի հիմնական ծրագիրներուն։ Բայց Մոսկուան պէտք է ունի ժամանակի, եւ ամէն բանէ վեր՝ իր առաջ բախտը կը կապէ ժամանակ շահելուն հետ։ Մինչդեռ Խորհրդային Միութեան քաղաքական եւ տնտեսական ձեռնարկները բացայայտ գրգռիչ ձեւ կը ստանան եւ կը մղեն դրամատիրական պետութիւնները, հարկադրաբար՝ միանալ պոլշեւիզմի դէմ, պայքարը դարձնելով հերթական։

Այս կացութեան մէջ, չուանի վրայ խաղցող դրամատիրութիւնն ու պոլշեւիզմը իրար կ'արժեն։ Հետեւանքներու մասին գուշակութիւնները աւելորդ են, մանաւանդ կանխահաս։ Միայն քանի մը խօսք կարելի է ըսել այս անցուդարձերու միջազգային օգուտի մասին, մեր մտածումը քաղաքականէ աւելի մարդկային այն խոշոր զանգուածին կ'երթայ, որ Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ սովի եւ տառապանքի մատնուած է։ Ու եթէ դրամատիրութեան շահերը արգելք հանդիսանան Ռուսաստանի ապրանքներու արտահանութեան, այն մխիթարանքը պիտի ունենանք թէ՝ այդ պարէնը ամիլիոն սովահարներուն բաժին պիտի մնայ։

Անշուշտ, եթէ պոլշեւիկեան անգթութիւնը չփտտեցնէ ապրանքները, ժողովուրդը անտեսելով։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՆ

«Հայրենիք» այս խորագրով խմբագրականի մէջ կը գրէ (սեպտ. 16).

— «Բացառաբար շահեկան էին ամերիկեան մամուլին մէջ վերջերս երեւցած յօդուածները այն մասին թէ ի՛նչ գումարներ կը ղրկեն արտասահման այս երկրին օտարացած բնակիչները։

Գնահատումներու համաձայն, վերջին տասը տարուան մէջ Ամերիկաբնակ օտարածինները արտասահման փոխադրած են 10,000,000,000 տոլար կանխիկ դրամ։ 1920 թուականին ղրկուած է 700,000,000 տոլարի գումար մը, որ այս կարգի առաքումներու բարձրագոյն կէտը կը նկատուի։ 1929ին ղրկուած է մօտ 237,000,000 տոլար դրամ։ Բոլոր տարիներու առաքումներու միջինն առնելով՝ Ամերիկաբնակ օտարածին քաղաքացիները արտասահմանի երկիրները կը ղրկեն տարեկան 250,000,000 տոլարի գումար մը։

Նմանապէս արտասահման ղրկուած տարեկան 250,000,000 տոլարի գումարը որեւէ կապ չունի Ամերիկայի արտասահմանեան առեւտուրին հետ, որ բոլորովին տարբեր բան է եւ պէտք չէ շփոթել անոր հետ։ Այս 250 միլիոնը օտարածին անհատներէ կամ հաստատութիւններէ ղրկուած ընտանեկան, անձնական, մարդասիրական, մշակութային կամ հանրային նպատակներու յատկացուելիք գումարն է։

Հայերու յատուկ մասնաւոր գլուխ մը չի տեսնուիր։ Եւ եթէ եղած ալ է, կը հաշուուի Սովիէտ Միութեան մէջ։ Այսուհանդերձ հարց կը ծագի թէ միջին հաշուով ամերիկաբնակ Հայերն ի՛նչ գումարներ կը ղրկեն ամէն տարի Հայաստանի, Սուրիոյ եւ Մերձաւոր Արեւելքի կամ նոյնիսկ Եւրոպայի իրենց ազգականներուն, բարեկամներուն եւ կամ հանրային բարենպատակ հաստատութեանց։

Վիճակագրական թիւեր շատ դժուար է գտնել։ Եւ արդէն միւս երկիրներունն ալ հիմնուած է գնահատութեան վրայ, որ մօտիկ է ճշմարտութեան։ Իսկ Հայերու պարագան շատ աւելի դժուար եւ շատ աւելի կնճռոտ կը թուի։

Այս բոլոր դժուարութիւններն աչքի առջեւ ունենալով, դարձեալ կը համարձակինք գուշակութիւն մը ընել, խորհելով որ վեր ի վերոյ գաղափար մը անգամ գուրկ պիտի չըլլայ մասնաւոր շահեկանութենէ եւ նոյնիսկ բարոյական արժէքէ։

Մեր կարծիքով Ամերիկահայը ետ չի մնար իտալացիէն եւ Յոյնէն դրամական առաքումի փութկոտութեան մէջ։ Ամերիկաբնակ իտալացիներու թիւը կը գնահատուի շուրջ 4,000,000, Յոյները աւելի շատ դրամ կը ղրկեն քան իտալացիները, որոնք ութն անգամ աւելի շատ են քան Յոյները։

Եթէ Ամերիկաբնակ 150,000 Հայերէն մէկ երրորդը, այսինքն 50,000ը, ամէն տարի միջին հաշուով 100 տոլար կը ղրկէ Հայաստան, Սուրիա եւ առհասարակ արտասահման, այն ատեն Հայերու դրամական առաքումները տարեկան առնուազն 5 միլիոն տոլարի կը հասնին։

Մենք առնուազն ըսինք, որովհետեւ գիտենք թէ շատ քիչ Հայեր կը գտնուին որ չեն օգներ արտասահմանի իրենց պարագաներուն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋՈՑՈՎ ԽԱՆԳԱՐԵԼ Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀԻՆԳ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ՈՐՈՆՑ ՄԷՋ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ

Հակառակ հայ ամբողջ ժողովուրդին զզուանքին ու դատապարտութեան, հայ համայնավար կոչուած յիմարները կը շարունակեն տեղ տեղ փաստը տալ իրենց անոպայ եւ ոճրագործ խառնուածքին։ Այս անգամ ալ Լիոնի մէջ է դարձեալ, որ փորձեցին յաջուրդ տալ Դաշնակցութեան դէմ իրենց այլասերած կատաղի մոլուցքին, կաշառելով եւ իրենց կողմէ գործի լծելով օտարներ... իրենք մնալով մութին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, շաբաթ երեկոյ, Լիոնի Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ կը տօնուէր Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակը խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Ժամը 8ի առեններ, երբ դեռ ժողովուրդը նոր սկսեր էր հաւաքուիլ եւ սրահը կէս մը պարապ էր, անծանօթ մը կը ներկայանայ սրահին դուռը եւ կը սկսի բաժնել պոլշեւիկեան հակադաշնակ թռուցիկներ (կը հրատարակենք վաղուան թիւով այս յիմարաբանութիւնը)։ Եւ երբ կը փորձէր սրահ մտնել, կը հանդիպի բուռն ընդդիմութեան մը։

Կատղած պոլշեւիկը, յանկարծ կը քաշէ դանակ մը եւ չորս հարուած կ'իջեցնէ մեր ընկերներէն Գայաճանեանի, վիրաւորելով զայն կուրծքէն, ձախ կողէն, ուսէն եւ բազուկէն։ Եւ մինչդեռ այս անակնկալ ու վայրագ յարձակման առջեւ մեր ընկերները նախ օգնութեան կը փութային իրենց վիրաւոր ընկերոջ եւ զայն անմիջապէս կը փոխադրէին հիւանդանոց, ոճրագործը առիթէն օգտուելով, կը փախչէր։ Բայց, մէկ քանի ընկերներ արդէն սկսեր էին զայն հետապնդել եւ շէնքէն 50 մեթր անդին, Մոնսէ փողոցին բերանը հասեր էին ետեւէն։ Նեղը մնացած պոլշեւիկը որ միշտ դանակը ձեռքին մէջ էր պահեր, դարձեալ ետ կը դառնայ ու կը կը նետուի իր յարձակողներէն մէկուն վրայ, զայն վիրաւորելով երկու տեղէ։ Երրորդ մը որ վիրաւորին օգնութեան կը փութար, ժան Գաթիսթ Միշէլ՝ ֆրանսացի, իր կարգին, գլխուն կը ստանար բիրի հարուած մը եւ զգայազիրկ կ'իյնար գետին, մինչ կատաղի ոճրագործը, դարձեալ անոր գլխուն կ'իջեցնէր ուժգին կից մը, միեւնոյն ատեն վիրաւորելով նաեւ հայ մը եւս ձախ կողէն եւ բազուկէն։

Սակայն բազմութիւնը որ հետզհետէ ստուարացած էր, կը շարունակէր հետապնդել ոճրագործը որ դաշոյնը ձեռքին, կը ջանար խոյս տալ, երբ առանց վտանգը նկատի առնելու, ընդհ. քննիչ Մօրանի եւ իր ընկերը Փիւժէ որ այդ պահուն հոն կը գտնուէին, նետուեցան ոճրագործին վրայ ու զայն զսպեցին, սակայն չկրցան զայն ազատել ժողովուրդին ձեռքէն, որ արդար ու խիստ պատիժ մը տուաւ անոր տեղն ի տեղօք։

Ոստիկանները յաջողեցան վերջապէս ոճրագործը ազատել ժողովուրդին ձեռքէն ու զայն տանիլ ոստիկանատուն գրեթէ մահամերձ վիճակի մէջ։

Հարցաքննութեան ընթացքին, ոճրագործը որ օտար մըն է Փիէր Փիւիկրինիէ, 25 տարու, յայտնեց թէ 15 օր առաջ միայն, Տիժոնէն եկած է Լիոն գործ փնտռելու եւ կը բնակի Լիոնի արուարձանը, Վիլլէօրպան, թէ նոյն իրիկունը, երբ կը թափառէր Լիոնի Գ. Թաղապետարանի շուրջը, անծանօթ մը մօտեցաւ իրեն եւ իրմէ խնդրեց որ 100ի չափ թռուցիկներ ցրուէ սրահին մէջ, փոխան 20 ֆրանքի...։ Ոճրագործը ընդունեց, բայց չէր ուզեր սրահ մտնել, այլ կը գոհանար թռուցիկները տալով ներս մտնող հանդիսականներուն, առանց գիտնալու անոնց բովանդակութիւնը։ Ըստ իր յայտարարութեան, ինքն է որ նախ յարձակման ենթարկուած եւ զարնուած է եւ թէ ինքզինքը պաշտպանելու համար էր որ դաշոյնը քաշած էր։

Ոստիկանին հարցման թէ կը պատկանի՞ որ եւ է քաղաքական կուսակցութեան, ոճրագործը պատասխանեց.

— Սէնտիքալիստ եմ. բայց կը վստահեցնեմ թէ թռուցիկները յանձնող անձը չեմ ճանչնար։

Ոճրագործը բանտարկուած է։ Իր յայտարարութիւններն եւ իր ինքնութիւնը խիստ ստուգման պիտի ենթարկուին, որովհետեւ կարգ մը հարցումներու պատասխանելով, հակասութենէ հակասութիւն ինկած եւ շփոթութեան մատնուած է։ Ձերբակալման պահուն, իր վրայէն ինքնութեան որ եւ է թուղթ չէ գտնուած։

Իսկական իրողութիւնը երեւան հանելու համար, ոստիկանութիւնը հարցաքննած է նաեւ հանդէսին կազմակերպիչներն ու ներկաները։

Վիրաւորեալներուն մէջ են մեր ընկերներէն Գեւորգ Խոճիկեան ե Գ. Գայաճանեան, որոնց վիճակը բարեբախտաբար ծանր չէ։

Առանց խանգարուելու այս դէպքէն, հանդէսը շարունակուած է մինչեւ վերջ եւ ներկաներէն շատերը, հանդէսէն վերջ միայն տեղեկացան դէպքին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ

Դամասկոս, Հասիչէ եւ Տէր Զօր գտնուող Քիւրտերը որոնք հսկողութեան տակ կը գտնուէին, դիմում կատարած են Բ. Քոմիսէրութեան եւ խնդրած որ ազատ արձակուին, քանի որ պատճառներ չկան այլեւս հսկողութեան տակ գտնուելու։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻ ՃԱՄԲԱՆ

Անգլ. կառավարութիւնը մեծ գումար մը յատկացուցած է Պաղտատի եւ Հայֆայի միջեւ երկաթուղի մը կառուցանելու համար։ Այս երկաթուղագծին մօտէն պիտի անցնի նաեւ քարիւղի ճամբան, որ Պաղտատի առջեւէն Անդրյորդանան եւ անկէ ալ Պաղեստին պիտի հասնի։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԻ ՄԸ ՑԻՄԱՐ ԲԱՑԱԳԱՆՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Ազդակ» կը գրէ.

Մեզ կը տեղեկացնեն որ ոստիկաններ ձերբակալած են համայնավար Զատիկ Տատուրեան անուն հայանուն մը եւ շղթայակապ բանտ առաջնորդած։

Շոշորթ համայնավարը սակայն, երբ կառավարական սեւ բային առջեւ հասած է, սկսած է պոռալ ֆրանսերէն լեզուով. «Կեցցէ՛ պոլշեւիզմը, կեցցէ Սուրիոյ պոլշեւիկ կազմակերպութիւնը, անկցի՛ բուրժուազիան»։

ՍԷՐՊԻԷԹԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Թուրք նոր կուսակցութեան Պոլսոյ մասնաճիւղին նախագահները կարեւոր ժողով մը գումարեցին Թաքսիմի կեդրոնին մէջ։ Թաղապետական ընտրութեան մասին կեդրոնէն հրահանգներ տրուած են մասնաճիւղի նախագահներուն։

Կեդրոնական խորհուրդը Իսմայիլ Հագգը պէյի նախագահութեան տակ գումարուած ժողովի մը մէջ, վերջին անգամ քննած է թեկնածուներուն ցանկը։ Ցանկը դեռ չէ հրատարակուած, բայց կ'ըսուի թէ թեկնածուներուն մէջ 3 Յոյն, 2 Հայ եւ 2 Հրեաներ կը գտնուին։

∴ Կուսակալ Մուհիտտին պէյ Հագգը Շինասի փաշայի այցելեց եւ երկու ժամ տեսակցեցաւ ընտրական գործին շուրջ։

ԳՈՆԵԱՅԻ ՄԷՋ 10,000 ԱՆԴԱՄ

Գոնիայէն կը հաղորդեն թէ թաղապետական ընտրութիւնը հոկտ. 1ին սկսած է։ Ընտրական պայքարը շատ բուռն պիտի ըլլայ։

Խալքը լայն չափով քարոզչութիւն կը կատարէ։ Ասոր համար, կարգ մը երեսփոխաններ չմասնակցեցան Ազգ. Ժողովի նիստին եւ հոն մնացին։

«Սօն Փօսթայի» համաձայն, Սէրպէսթի անդամներուն թիւը 10,000էն աւելի է։ Երկու կուսակցութիւններն ալ դեռ չեն յայտարարած իրենց թեկնածուները։ Բայց ինչ ալ ըլլայ, ժողովուրդը ընդհանրապէս համակիր է Նոր կուսակցութեան, եւ եթէ Պրուսայի դէպքերը հոս ալ չպատահին, ընդդիմադիրները անպայման պիտի շահին ընտրութեանց մէջ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Տնտեսական եւ ելմտական աշխարհի մէջ դիրք ունեցող ազդեցիկ անձնաւորութիւններ հաւաքոյթ մը ունեցան նախկին առեւտրական նախարար Շուլթէյի նախագահութեան տակ, նոր կուսակցութիւն մը հիմնելու համար։ Այս կուսակցութիւնը ոչ ոքուն ղեկավարութիւնը պիտի ստանձնէ նախկին վարչապետ Շօպէր, ամէն տեղ թեկնածուներ պիտի ներկայացնէ նոյեմբեր 9ի ընտրութեանց առթիւ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐԷՆ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեր ազգային ներքին կեանքին մէջ, հայ քաղաքական կուսակցութիւններու դերը մեծ է անտարակոյս։ Իբրեւ կազմակերպուած ուժ անոնք միշտ ալ հնարաւորութիւն են ունեցած իրենց հետ տանիլ անկազմակերպ, անկուսակցական զանգուածները։

Որքան ալ այս վերջիններու համեմատութեամբ չնչին թուով ներկայացնէ կուսակցականներու թիւը, սակայն պատճառ մը չէ սակայն, որ հայ կեանքի բոլոր կարեւոր ձեռնարկներուն մէջ շեշտուի կուսակցութիւններու դերը։

Եւ ճիշդ սաով ալ պէտք է մեկնել մեր ժողովուրդին մէջ արմատացած այն համոզումը թէ, «այս մեր ներքին պառակտումները արդիւնք են «կուսակցական անհաշտ պայքարներուն»։

Շիտակ կամ սխալ, այս համոզումը, ամբողջապէս չերացնելով հանդերձ, կ'արժէ սակայն քիչ մը աւելի լուրջ քննութեան ենթարկել։ Մանաւանդ, որ այս մտայնութիւնը կ'օգտագործուի նաեւ կուսակցութիւններու կողմէն ալ, երբեմն իբրեւ միջոց սեփական յանցանքը ծածկելու եւ հակառակորդ կողմը մեղադրելու իսկ. երբեմն ալ անճարակութիւնն ու անկարողութիւնը չխոստովանելու համար։

Հարցը իր այս սահմանին մէջ քննելու համար սակայն, առաւելորդ չըլլայ գուցէ յիշել, որ մենք, նկատի կ'ունենանք բացառաբար գաղթահայ կեանքը, եւ հետեւաբար այդ իրականութեան մէջ երեւան եկած դէպքերուն է, որ կ'առաջնորդուինք։ Այս տեսակէտով ալ, անգամ մը եւս ընդհանուր գիծերով պարզենք մեր օրուան կացութիւնը։

Հարիւր հազարաւոր բնաւեր, Թափառական եւ հալածական հայութիւն մը, ենթակայ բնական եւ արհեստական բազմապիսի դժուարութիւններու, ցրուած աշխարհիս երեսին։ Այս հոծ զանգուածը, ամէն բանէ առաջ պէտք ունի մէկ հիմնական պաշտպանութեան,— այդ իր կենդանական գոյութեան պահպանումն է։

Բնական այս պահանջը չի ճանչնար ո՛չ ազգութիւն, ո՛չ կուսակցութիւն եւ ո՛չ ալ այս կամ այն քաղաքական դաւանանքն ու խաղը։ Ու մանաւանդ, ո՛չ ոք նման պարագաներու իրաւունք ունի անմիջական պահանջը անտեսել, կացութեան պատասխանատուները սաւագելու պատրիւ վէճերով։ Ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ հրդեհի մը ժամանակ մարդկանց առաջին գործը կ'ըլլայ ամենամանափակել սպառնացող վտանգը հնարաւոր չափով նեղ շրջանակին մէջ, ազատել եւ խնամել աղէտեալները, եւ յետոյ քննութեան առնել բուն պատասխանատուութեան հարցը։

Եթէ ընդունինք, որ մեր գոյութեան պահպանումը ինքնին վտանգուած է, եւ որ այս չարիքին հանդէպ ամէնէն առաջ մենք պարտաւոր ենք մեր կարելին գործ դնել, ինքնապաշտպանութեան բնական մղումով. դիւրին է այլեւս ըսել թէ ի՞նչ ըրինք այս ուղղութեամբ։

1922էն ասդին գաղթահայը անտէր, ինքն իր գլխուն կը ծփայ ընդարձակ աշխարհիս երեսին։ Ո՛չ ոք փորձեց անոր ցոյց տալ ուղղութիւն մը, ո՛չ ոք նպաստեց անոր ոտք գտնել համեմատաբար հաստատուն գետնի մը վրայ։ Ու եթէ այսօր ան կարողացած է տանելի կացութիւն մը ստեղծել, ատոր մէջ՝ հայու անհատական ձեռներէցութիւնն է եղած գլխաւոր պայմանը։

Կուսակցութիւնները ըրի՞ն իրենց կարելին մեր ազգային օրերուն. անոնք գտնուեցան եւ ըմբռնեցի՞ն օրուան կարիքներն ու պահանջները։ — Ո՛չ, պիտի պատասխանեն առաջին իսկ հայեացքին, առանց մխելու առանձին կուսակցութիւններու մասնակի դերն ու ազդեցութիւնը։ Որովհետեւ աղէտը, որուն ենթարկուեցաւ այս ժողովուրդը 1922էն ասդին, աննախընթաց իր տարողութեամբը եւ պահանջեր ո՛չ թէ մասնակի, այլ ընդհանուր եւ հաւաքական աշխատանք։

Այս էր որ չըրին մեծ մասամբ մեր կուսակցութիւնները, մեծ մասամբ այս շրջանին գերադասելով իրենց սին, անիմաստ եւ ճռաճակող վէճերու եւ վարդապետութիւններու հետեւանքով պառակտումի, խաչաձեւումի քաղաքար եւ կործանարար ուղղութիւնը։

Ան փաստը, որ մինչեւ այսօր ալ գաղթահայը զուրկ է կեդրոնական ազգային իշխանութենէ, [illegible] այդ կուսակցութիւններու ո՛չ միայն անհամերաշխութեան, այլեւ գաղթահայութեան հանդէպ անոնց ցոյց տուած յանցաւոր անտարբերութեան։

Այս ընթացքը իր կարգին աւելի քան հարուածեր է մեր ազգային կեանքը, որ առանց ատոր ալ արդէն իսկ սպառնական դարձած էր քաղաքական ծանօթ դէպքերու բերումով։

Մինչդեռ, համերաշխ գործակցութիւն մը գլխաւորաբար գաղթահայ զանգուածներու նիւթական պահպանումին մեծ գործին ի նպաստ, կրնար եր անհամեմատ լաւ պայմաններ ստեղծել մեր մինչեւ այսօր ալ շուարուն վիճակի մէջ ինկած հազարաւոր հայրենակիցները։

Հայ կազմակերպուած միտքը մերժեց առանձնել իրեն վիճակուած դերը։ Ան նախընտրեց մեկուսանալ, բաժնուիլ, գիտել ու խօսիլ եւ մանաւանդ միշտ հրաշքներ պահանջել ստարներէն։

Եթէ այս բոլորը առարկուէր բացարձակ անկարելիութիւններով անշուշտ ո՛չ ոք կրնար մեղադրանքի որեւէ խօսք ուղղել Թերացողներուն։ Բայց չէ՞ որ այլ են պատճառները, որոնք յամենայն դէպս չեն պատճառաբանել թէ, եթէ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները մասնաւորաբար Դաշնակցութիւնն եւ Ռամկավարները փորձէին, անհնար ըլլար ստեղծել ազգային կեդրոնական իշխանութիւն մը, հոգացող եւ վարող մեր անտէր բազմութիւնները։

Իրականութիւնը սակայն պարզած է մեզի բոլորովին այլ իրողութիւն, որ ալ աւելի կը ծանրացնէ կուսակցութիւններու պատասխանատուութիւնը այս ժողովուրդի հանդէպ։

Գիտենք բոլորս ալ պատմութիւնը 1924-25ի այն բանակցութիւններուն, որ բաւական երկար զբաղեցուց այս երկու կուսակցութիւնները։

Հոս յիշենք, որ այդ օրերուն գաղթահայութեան վիճակի գնահատութիւնը նոյն էր երկու կողմերու համար, այն իմաստով որ վտանգը աննախընթաց էր եւ անհրաժեշտ լուրջ եւ կարուկ միջոցներ կը պահանջէր։

Այսպէս ընդունելով մէկտեղ, բանակցութիւնները սակայն կը վերջանան ո՛չ միայն առանց յառաջդրած նպատակի իրագործման, այլեւ երկու կողմերու միջեւ գոյութիւն ունեցող արհեստական անջրպետը, աւելի եւս խորացած։

Պատճառաբանութիւնները, որոնք զարգացուցին անմիաբանութիւնը, մեր ազգային բազմաչափ ձգնաժամ այն մէկ շրջանին, չեն կրնար արդարանալ որեւէ գիծով եւ որեւէ նկատումով։ Որովհետեւ ժողովուրդի մը բնաջնջումի սպառնալիքը ստորադասել որեւէ պատճառաբանութեամբ նոյնքան աններելի յանցանք է։ Դեռ չենք խօսիր այն մասին թէ ո՞րչափով լուրջ եւ հիմնական առարկութիւններ էին, որոնք մղեցին Ռամկավարները մասնաւորաբար վիժեցնելու ազգային կեդրոն ստեղծելու ծրագիրը։

Այս բոլորէն ետք, անհնար է չխոստովանիլ որ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները իբրեւ ազգային առաջնորդութիւն, եւ կազմակերպուած ուժ, մեր ժողովուրդի ամենավտանգուած մէկ շրջանին լքեցին զայն, մերժեցին իրենց օժանդակութիւնը, եւ քաղաքացիական ամենատարրական պարտականութիւնը։

Եզրակացութիւն մըն է ասիկա, հանուած մեր իրականութենէն, որմէ կարելի է սակայն բայց եթէ հակառակ կեցուածքի մէջ եղողները այսօր իսկ արդար կը նկատեն զիրենք, պէտք է ուրեմն ծանօթանալ անոնց Թաքուն այն բոլոր ծալքերուն, որոնց մէջ ամբարուած ուժը, կ'անտեսէ բոլոր յանցանքներն ու Թերացումները։ Իսկ մինչ այդ ընդունինք սակայն որ այս ժողովուրդի վճիռը, հայ ժողովուրդի դժբախտութիւններու մէջ որոշ բաժին վերագրել կուսակցական պայքարներուն,— ճիշդ է դժբախտաբար եւ անվիճելի։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ԶՈՅԳ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՐԷԶ, 23 սեպտ.

Համաձայն եղած կարգադրութեան, ընկ. Շ. Միսաքեան սեպտ. 17ին Սէրէզէն մեկնեցաւ շրջակայ որբաշատ գիւղերը.— Սուպաշ, Վէզնիքօ, Թափալեանի, Սարմուսաքլը, Տօվիսթա եւ Նուսքա։ Իւրաքանչիւր գիւղի մէջ կը գտնուին 15-20էն մինչեւ 35-50 չափահաս որբեր։ Ընկերը մանրամասն տեղեկութիւններ քաղեց որբերու վիճակին մասին եւ իր կարգին գիւկացուցումներ տուաւ ազգ. եւ կուս. կեանքի մասին։ Այս վեց գիւղերուն մէջ ցիրուցան կը գտնուին մօտ 50 դաշնակցական ընկերներ, իսկ Նուսքան՝ (Տաֆնուտի) ունի ենթակոմիտէ մը, որ առանձին ժողով սարքած էր։

Հ. Յ. Դ. Սէրէզի Կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, սոյն ամսոյ 21ի կիրակի օրը, Սարմուսաքլը (Փէնտաբոլիս) գիւղաքաղաքի Այ Եօրկիի ծառախիտ պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ դաշտահանդէս մը, տօնելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քառասնամեակը։

Գիշերանց պատրաստուեր էր գեղեցիկ բեմ մը, զարդարուած յունական եւ հայկական դրօշակներով, որոնց մէջտեղը, ծաղկեպսակի մը մէջ առնուած էր Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն անմոռանալի Քրիստափորի մէկ լուսանկարը։ Շրջակայ գիւղերէն քալելով եկած էին աւելի քան հարիւր որբեր ինչպէս եւ ընտանիքներ եւ յոյն հայրենակիցներ։

Հանդէսը կը բաղկանար երկու մասէ,— բուն հանդէսը եւ Դաշնակցութեան Քառասնամեակը։

Օրուան նախագահ ընկ. Վաղարշակ Վարդանեան (Տօվիսթայէն), երգչախումբի հնչէն ազգային երգէն եւ «Մեր Հայրենիք»էն վերջ, հանդէսը բացաւ եւ հանդիսականներուն ներկայացուց բանախօս ընկեր Շաւարշ Միսաքեանը։ «Բարեբախտութիւն մըն է մեզ համար, ըսաւ ան, այսօր, մեր մէջ ունենալ հեռաւոր Փրանսայէն եկած եւ երեք ամիսէ ի վեր Յունաստանի հայաբնակ վայրերը շրջող Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկերը, որ իր այցելութիւններով կ'ուզէ ծանօթանալ յունահայ գաղութի կեանքին եւ ալ աւելի՝ հայ երիտասարդութեան վիճակին։ Հետեւաբար, պէտք է օգտուինք ընկերոջ ներկայութենէն եւ ուշադրութեամբ ունկնդրենք անոր խօսքերը։»

Բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ ընկերը եւ նախապէս յայտնելով իր գոհունակութիւնը ներկայ երկսեռ բազմութեան համար, ըսաւ.

— Ամէնէն առաջ պարտք կը սեպեմ ողջունել ձեզ բոլորդ Եւրոպայի հայ գաղութին կողմէ եւ յետոյ, առանձնապէս կ'ողջունեմ ձեզ, Ապրիլեան Սանոր, մէկ միլիոն ժողովուրդի մնացորդներ, որ որբեր չէք, այլ մեր Թանկագին զոհերու մեզ ձգած աւանդը, որ այսօր կ'ապրիք հայրենիքէ հեռու։ Կրկին ողջոյն ձեզ, ձեր բոլոր բախտակիցներուն կողմէ։»

Ընկ. Շ. Միսաքեան, յետոյ, մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ ընդհանուր ազգային-քաղաքական հարցերու մասին, մասնաւորապէս ծանրանալով երիտասարդութեան, այլ մանաւանդ Ապրիլեան Եղեռնի դերին վրայ, մեր իրականութեան մէջ։ Թելադրեց ներկաներուն չյուսահատիլ եւ ջանալ հայրենիքէ հեռու՝ հայ ապրիլ եւ պատրաստուիլ՝ Հայաստանի վաղուան քաղաքացիները դառնալու։ Մենք, ըսաւ ընկերը՝ առաջ ունէինք հարստութիւն, գոյք, կալուած, հայր ու մայր եւ միայն չունէինք ամէնէն անհրաժեշտը՝ հայրենիքը։ Կայ այսօր այդ հայրենիքը, կերտուած՝ մեր անգին հերոսներու արեամբ, հոգ չէ թէ այսօր մեզ համար անցանկալի րէժիմի տակ։ Ինչ որ ալ ըլլայ այդ րէժիմը, պարտաւոր ենք մենք օգնել մեր հայրենիքին, որպէսզի վաղը զայն տեսնենք աւելի լաւ վիճակի մէջ։

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ (նուիրուած՝ Դաշնակցութեան Քառասնամեակին) ընկ. Շաւարշ Միսաքեան դարձեալ բեմ եկաւ եւ մէկ ժամ եւս բանախօսելով պարզեց Դաշնակցութեան ծագումն ու զարգացումը, անոր դերը մեր ազատագրական պայքարին մէջ եւ անոր աշխատանքները այսօրուան համար։

Յիշեց մասնաւորապէս այն հսկայական աշխատանքը, զոր Դաշնակցութիւնը տարած է յեղափոխական գետնի վրայ, Թուեց գլուխներ այդ աշխատանքէն,— Գանձ Օթօմանը, Խանասորը, Եըլտըզի պօմպան եւայլն.։ Այս սրբազան պայքարը երբեք արկածախնդրութիւն չէր, ինչպէս առանց ամչնալու եւ խղճահարելու կ'որակեն մեր անարժան հակառակորդները, այլ պայքարն էր ան Գաղափարի եւ Ուխտի։ Հաւատացէք ընկերներ եւ հայրենակիցներ, որ ապարդիւն չպիտի մնայ Թափուած արիւնը, որովհետեւ չպիտի դադրինք շարունակելէ մեր պայքարը մեր դաւաճան Թշնամիին դէմ, մինչեւ որ իրականանայ հայ ժողովուրդի գերագոյն Իտէալը՝ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանը։

Խելայեղ ծափերով վերջացաւ ընկերոջ այս գեղեցիկ ու տպաւորիչ բանախօսութիւնն ալ։

Մէջընդմէջ արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Հ. Թէքէրլէկեան՝ Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր»ը, Փանոս Ալեքսանեան՝ «Ուխտաւորը» եւ Վ. Վարդանեան՝ «Յարգանք քեզ»ը։ Չափահաս Որբերու երգչախումբը երգեց ազգային ու հայրենասիրական զանազան երգեր եւ ի վերջոյ բեմադրուեցաւ ընկ. Գ. Կառավարենցի «Հայաստանի Թօյլը» կտորը, որ առաջին անգամ բեմ հանուած է Հալէպի մէջ, զինադադարի առաջին տարին։

Հանդէսէն վերջ, հարիւր Ապրիլեան Սանոր հաւաքուեցան ընկերական սեղանի մը շուրջ եւ զուարճացան մինչեւ գիշերուան ժամը 10։ Ընկերային այս խրախճանքի ընթացքին, ընկ. Ս. Մարտիկեան գիշերային խորհրդութեան մէջ մեններգեց «Սեւ խաւարը», ծափեր խլելով։ Եղան հայկական եւ յունական շուրջպարեր եւ ի վերջոյ յոտնկայս երգուեցաւ Դաշնակցութեան քայլերգը՝ «Մշակ բանուոր»ը։ Բոլորս ցրուեցանք խանդավառ տրամադրութեամբ, ողջերթ մաղթելով ընկ. Շ. Միսաքեանի։

Յաջորդ օրը, Տօվիսթայի մէջ ընկ. Շ. Միսաքեան լուսանկարուեցաւ ընկերներու հետ եւ մեկնեցաւ շրջանէս, քաղցր յիշատակ մը ձգելով մեր ամէնուն սրտին մէջ։

⁂

Ուրախութեամբ կ'իմանամ որ Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղ մը կազմուած է նաեւ Նուսքայի մէջ եւ շուտով յարաբերութիւն պիտի հաստատէ Փարիզի Կեդրոնին հետ։ Ուրիշ գիւղեր ալ հետզհետէ պիտի կազմակերպուին իբրեւ Զ. Ո. Միութիւն, մանաւանդ երբ մեղմանայ տնտեսական տագնապը, որ անգործութեան մատնած է շատ մը երիտասարդներ։

Տակաւին անցեալ տարուան ծխախոտի բերքը ծախուած չըլլալով, շատ մը որբեր չեն կրնար գանձել իրենց պահանջները, կամ հարկադրուած են չարաչար (օրական մինչեւ 16-18 ժամ) աշխատիլ 40-60 տրախմիով։

Հակառակ այս տագնապին սակայն, միշտ բարձր է ողջ բարոյական կորովը։

Աւելցնեմ այս առթիւ, թէ տակաւին, Մակեդոնիոյ լեռներուն եւ ձորերուն մէջ կան 5-15-20ով համախմբուած չափահաս որբեր, որոնք զրկուած են գիրքէ եւ թերթէ եւ տեղեկութիւն չունին նոյնիսկ իրենց կազմակերպութեան ներկունքին մասին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԻՒ ԵՈՐՔՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԽԵՆԹԵՆԱՆ

Նիւ Եորքցիները չափազանց մտահոգ են, որ յանկարծ ատեն մը կը խենթենան։ Արդարեւ փողոցներուն աղմուկը անհանդուրժելի դարձած է։ Աղմուկի դէմ պայքարի յանձնախումբը երեք հարիւր էջնոց տեղեկագիրով մը, քաղաքապետութենէն կը խնդրէ արգիլել այսուհետեւ նոր երկնաքերծ շէնքերու շինութիւնը։

Այս յանձնախումբը կը խնդրէ, որ ելեկտրական զանգերը վերցուին, ձիերուն սմբակներուն կաուչուկ նիւթեր աւելցուին, շուներուն հաչոցը արգիլուի, եւայլն։

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ ԲՆԱՇՐՋ...

Գ. Հրանդ փաստօրմա... (Արմէն-Գարօի տղան, ... շաքեկան յօդուածներ ... ստորագրել ժամանակ ... մեծ օրաթերթին մէջ, ... կան եւ ընկերային ... շուրջ։ «Արդիւնաբերական խատանքին բնաշրջում ... յօդուածներէն մէկն է որ կը ... կայացնենք մեր ընթերց... րուն։

Ընկերային կարգի ... փաստը զոր կը հանեն ... տանքի գիտական կազմ... պութեան դէմ, ... կազմակերպութիւնը կը ... նախաձեռնութեան ... դակի արտադրողին՝ բան... մէջ։

Արտադրութիւններու ... նարկումը (normalisation ... մասերու ուստիկ... աշխատանքին կանոնարկ... թեանց ներածումը (... ուստիկ..., ... պարտադրուած աշխա... մեթոտներու) եւ վերջ... մասնագիտացած ... բուն յառաջնուն գործ... նը յառաջ պիտի բերէ ... մակերպութեան, ձեռներ... թեան եւ ... նման գործօններու ... ջնջումը, գործօններ ... երբեմն բանուորը ... մասնակցութիւն ունէր ... արդի կանոնարկուած ... բերութեան մէջ յանձն... մասնաւոր օրկաններու։

Շատ մը ընկերաբանն... ձգտումին կը հակադրեն ... լի արհեստաւորը, ... գործունէութեան տէր ... ըը որ միանգամայն ... ուղղակի արտադրող եւ ... կերպող։ ... բատութենէ ի ... բանուորներուն հետ ... ըստ իրենց, արդի ... ուեստի աշխատաւոր ... ծագոյն մասը կը ... անոնք կը բաղդատեն ... տեւ աշխարհութիւնը, ... ճանական վարպետութիւն ... հաւասարակշռուած ու ... կացութիւնը արհեստաւ... բուն վերադարձը կը ... ջերմօրէն։

Նախ պէտք է գիտնալ ... արհեստաւորը, եթէ ալ ... վին, դէթ իբրեւ կարեւ... դակ անտեսական կեանք... արդէն դադրած էր ... ունենալէ, երբ մ.թ. ... ջերը նոր ծնունդ կ'առնէ ... խատանքի գիտական ... կերպութիւնը։ Արդիւն... կան համակեդրոնացում ... խատանքի արհեստագի... բաժանումը կազմած են ... ճարտարարուեստի ... ները՝ անոր ծագումէն ի ... շատ աւելի հին են քան ... տանքի գիտական կազմ... պութեան շարժումը։ Այն... քի այս բաժանումը ... յին եւ արհեստագիտակ... նակ տեսակէտով) շատ ... խէն նկատուած է իբրեւ ... հրամեշտ եւ անձեռնմխ... րիսխը ընկերութեան ... կերպութեան։

Սկզբունքը ընդունելէ ... բարկումները բազմ... վերջ, բնական է որ ... անկէ քաղել անոր բոլոր ... ւորութիւնները զորս ... վանդակէր եւ զանոնք ... իրենց ծայրագոյն ... բուն։ Չափազանց ... ցումը, մեքենական մի... արտակարգօրէն ծաւալ... ծածուութիւնը, խիստ կա... նութիւնը (discipline) ... զութիւններու այն ... բութիւնն ու կանոնաւոր... զորս այսպիսի բարեփ... մը կ'ենթադրէ կը ... կամ առաջ կը բերէ, ... փոխակերպած են արդի... րական աշխատանքին ... ւածքը։ Այս փոփոխ... հոն ուր ան կատարուած ... վտանգ, թոյլ տուած ... կային աշխատանքի ... դրականութեան հսկայ ... մը, որմէ գործաւորներ ... րէն օգտուած են, աւելի ... ռոճիկ, աշխատանքի ... նուազում, եւ աշխատ... պայմաններու բարւոք...

Գալով այն ազդեց... զոր այս փոփոխութիւ... կրնայ գործել բուն ... տանքին վրայ, եթէ, ... պարագաներու մէջ ...

…ռաւկորդները ընդգծած են կա-նոնաւորին, աշխատանքի կանոնարկումին հաստատած է պարզ եւ … ճիգ մը։ փոխարէն այն … ճիգ աշխատանքին որ … կը պահանջէր իմա-ցականութեան եւ նախաձեռ-նականութեան մեծ խոյանք մը, ու-…թեան աւելի բազմաթիւ պարագա-…ներու մէջ, …հակառակ աւելի …մասնագիտացումի մը, … անհերքելիօրէն … աշխատող ձեռքերու …։

Արդիւնաբերութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ գոյութիւն ունեցած գործաւորներ որոնք … խիստ միօրի-նակ … բազմապէս տաժանելի … Օրինակի հա-մար գործատունի եւ chantier-ի … գործաւորներուն … բանւորները … աշխատանքը կը կայանայ … բեռցնելու եւ … մէջ, կը կազմեն նը-… քանակ մը արդիւնա-… աշխատաւորութեան … Փոխադրութեան մեթոտ-… կանոնարկումը անոնցմէ … մեքենավար կը դարձնէ։ … աշխատաւորին … կը դնէ գործաւորի աւելի բարձր տիպար մը, արհեստա-ւոր աւելի բանիմաց, ձեռքա-… յաճախ խիստ դժուա-րին աշխատանք մը, եւ աւելի … վարձատրուած։

Ճիշդ ուղղակի արտադրող աշխատաւոր ձեռքերու, կառա-վարելու մեքենայուած ձեռ-քերը, հակառակ ամբողջապէս … նախապաշարումի … իրենց ամբողջութեան մէջ … գործածեն որակեալ բանւոր-ներու աւելի մեծ տոկոս մը քան …ները։

Ինքնաշխատ եւ կէս ինքնաշ-խատ մեքենաներու գործածու-թիւնը բազմաթիւ բանւորներու աշխատանքը կը վերածէ …ութեան, պահպանութեան … նորոգութեան գործի մը. գործ … աւելի մեծ կոչ կ'ընէ բան-ւորին իմացականութեանը եւ … աւելի այլազան է քան ուղղակի արտադրութեան աշխատանքը … կը կատարէր նախապէս … ձեռնարկներ կանոնաւո-րապէս կը զբաղեցնեն մեծ թիւ մը մեքենաներ շարայարողնե-րու, կառուցանողներու եւ …, որոնց աշխատանքը … խիստ մասնագիտա-ցած, բայց բնաւ միօրինակ չէ եւ յաճախ աւելի շահեկան է քան … աշխատաւորին աշխատանքը։

Կանոնարկուած արդիւնաբե-րութեան մէջ անշուշտ դեռ գո-յութիւն ունին մեծ թիւ մը գոր-ծաւորներ, որոնք կապուած են … աշխատանքի մը որ … շահէն զատ ոչ մէկ … ունի ա-նոնց համար։ Անոնցմէ շատերը … իրենց վիճակին … կը նախընտրեն այս կարգի աշխատանք մը որ իրենցմէ ոչ մէկ … ճիգ կը պա-հանջէ. բաւական է որ այդպէ-սով անոնք ձեռք բերեն աւելի բարձր ռոճիկներ եւ աշխատան-քի բարելաւ պայմաններ։ Բայց անտարակոյս ասոնց մէջ ալ կայ փոքրամասնութիւն մը, ա-ւելի օժտուած եւ աւելի փառա-սէր, որուն աշխատանքը արա-շապէս վար կը մնայ իր ընդու-նակութիւններէն եւ որ կը տառապի իրեն վիճակած դրութենէն։

Այն մեծ կարեւորութիւնը որ կանոնարկումին մէջ կ'ընծայուի մարդկային ազդակին, ազդակ մը որ նախապէս շատ անտես-ուեցաւ, բայց այսօր հետզհետէ կը նկատուի իբրեւ խարիսխը արտադրական կարողութեան զարգացման խնդրին, արդէն բաւական նպաստած է բարւո-քելու այս կացութիւնը։

Արհեստական ընտրութեան (sélection) լաւագոյն մեթոտներ, ճիգ մը՝ որ ձգտի կարգ մը որոշ չափով միակողմանի բանաձեւեր պատշաճեցնելու ընկերային ի-րականութեան կարիքներուն, վերջապէս մարդկային աշխա-տանքը թեթեւցնող եւ ջնջող մեքենական միջոցներու յառա-ճուն գործածութիւնը, ատոնք-նաբար պիտի լուծեն այս տագ-նապեցնող խնդիրը որ միշտ գոյութիւն ունեցած է եւ որուն լուծում մը գտնելու համար գի-տական կազմակերպութիւնը, շնորհիւ այն առարկայական դիրքին զոր ունի աշխատանքի բոլոր հարցերուն հանդէպ, աւե-լի յարմարութիւններ ունի քան արտադրութեան հին դրու-թիւնները։

Հ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Հոկտ — Ցա-նկ մը պատանիներ նշմարելով իրենց եւ նման պատանիներու պայմանները, որոնց հետեւան-քով հեռու եւ զրկուած կը մնան ազգային-ընկերական կեանքէ եւ իրենք իրենց ձգուած, հետզհետէ կ'ուծանան եւ կը բռնեն այլա-սերման ճամբան, գեղեցիկ գա-ղափարը յղացան հաւաքուելու Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ եւ անցիս Հ. Յ. Դ. Վաւմեան ենթակոմիտէի ժո-ղովարահը հաւաքուելով, հաղ-մեցին պատանեկան Միութիւն մը։ Մարսէյլի Պատանեկան Միու-թեան կեդրոնէն զրկուած երեք ներկայացուցիչներ բացատրեցին Միութեան ծրագիրն ու կանոնա-գիրը եւ հաւաքոյթին շուրջը հա-ւաքելով պատանիները, կատարե-ցին անոնց երդման արարողութիւ-նը, որ վերջացաւ «Մշակ բանւոր» խմբերգով։

Պատանիներն արդէն, եռան-դով ու կորովով լեցուն, անմիջա-պէս լծուեցան աշխատանքի եւ շատ կարճ ժամանակի մէջ անոնք կրկնապատկեցին իրենց թիւը։

Միութիւնը քիչ ատենէն պի-տի ունենայ նաեւ իր գրադարանը։

Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ

ՕԴԵՂԷՆ ՋՐՀՈՐՆԵՐԸ

Անօգուտ է ծանրանալ ջուրին անհրաժեշտութեան մասին. գի-տենք թէ շատ մը երկիրներու մէջ ան կենսական կարեւորութիւն ունի, առանց ջուրի կենդանական թէ բուսական աշխարհը անկարող պիտի ըլլար ըլլար պահելու իր գոյութիւնը։

Չոր կլիմայ ունեցող կարգ մը երկիրներու մէջ, ջուրը շոգիի ձեւով կը գտնուի օդին մէջ, բա-այնմ՝, հաշուած է որ մէկ խորա-նարդ մեթր օդին մէջ գոյու-թիւն ունի 6 10 քիլօ ջուրի շոգի։

Օդին մէջ ջուրին այս գոյու-թիւնը ծանօթ ըլլալով, գիտնա-կանները մտածած են միջոց մը գտնել ի հարկին զայն հաւաքելու համար, առանց սպասելու որ բնութիւնը բարեհաճի անձրեւի ձեւի տակ անկէ մեզի ղրկելու։

Այս նպատակով Քնափրշն ա-նուն պելժ երկրաչափ մը ուզած է գիտութեան աւեանները օգ-տագործել, ո՛չ թէ անձրեւ տեղա-ցնելու, այլ մթնոլորտին խոնա-ւութիւնը որոշ տեղ մը հաւաքե-լու համար։

Քնափրշնի օդային ջրհորը հիմնուած է հետեւեալ սկզբունքին վրայ։ Ան պատ մը մէջ կը խօթէ իրարմէ հեռու պզտիկ հոր խողովակներ ներսէն դէպի դուրս հակած գիծքի մը մէջ եւ բաց-ուած դուրսի կողմը միայն։ Այդ խողովակները շինուած են ծակոտ-կէն նիւթով մը։ Բնագիտական ծանօթ սկզբունքով, սիֆոն խողո-վակներ իրենց կը քաշեն քարե-րուն խոնաւութիւնը։

Արդ, օդեղէն ջրհորի խնդրին լուծումը կը կայանայ հակա-ռակ երեւոյթ մը առաջ բերելուն մէջ, այսինքն՝ սիֆոն մը մէջ շրջագայող օդը, փոխանակ հարս-տացնելու, աղքատացնել ջուրի շո-գիով։

Քնափրշն իր օդեղէն ջրհորին կու տայ քարէ կամ կրախիճէ շինուած աշտարակի մը երեւոյթը, կլոր կամ քառակուսի ձեւով, որ դուրսէն երկանաքարի մը տեսքը կը յիշեցնէ։ Պատերը թանձր են եւ կազմուած ներսէն ցցուն անկիւն-ներով, որոնք աւելի շուտ կը պա-ղին քան թէ պատին միջնամասերը։ Պատերուն մէջէն տեղ տեղ հոր խողովակներ կ'անցնին։ Ջրհո-րին վերնամասին վրայ գտնուած սիֆոնները, որոնց ամբողջութեան երկու երրորդ մասը կը կազմեն, դուրսէն դէպի ներս հակած են, իսկ ստորին սիֆոնները, Ճոցեա-լին մէկ երրորդը՝ հակառակ գիծ-քի մը մէջ դրուած են։ Աշտա-րակին ստորին մասին վրայ կը գտնուի կրաշիլոտով լաւ ծեփուած ընդունարան մը, որուն մէջ կը հոսի խտացած ջուրը։

Ցերեկ ատեն, դուրսի տաք օդը կը թափանցէ ջրհորին մէջ վերի խողովակներուն միջոցաւ։ Սենեակը, որ պատերուն թանձ-րութեան շնորհիւ ջերմաստիճան լաւ մը կցկտուած է, նուազագոյն ջեր-մութիւն մը ունի, քան արտա-քին օդին բարեխառնութիւնը։ Օ-դը՝ սենեակին պատերուն հետ շփման մէջ մտնելով կը պաղի եւ կու գայ վայրկեան մը, ուր ան կը յագենայ ջուրի շոգիով. որմէ մաս մը կը խտանայ պզտիկ կա-թիլներու ձեւին տակ. պաղած օդը որ տաք օդէն աւելի ծանր է, վար կ'իջնէ ու դուրս կ'ելլէ ստորին խո-ղովակներէն։

Գիշեր ատեն օդը կը շարու-նակէ մտնել սենեակին մէջ, եւ ա-րտաքին այդ միջոցին ան նուազ տաք է քան թէ ցերեկը, կը պա-ղեցնէ ջրհորը եւ զայն կը նախա-պատրաստէ գործելու յաջորդ օր-ուան համար։

Գ. Քնափրշն կը կարծէ թէ 1000 քառակուսի մեթր խառ-նման մակերեւոյթ ունեցող օդեղէն ջրհորի մը միջոցաւ կարելի է օրուան մը մէջ մտաւորապէս 40,000—50,000 խորանարդ լիթր ջուր հայթայթել։ Պարզ հաշիւ մը պիտի բաւէ հասկնա-լու համար թէ խնդրին մէջ որ եւէ չափազանցութիւն չկայ։

Թող թէ արեւին տակ ոչինչ կայ նոր. չէ որ գիտական ամէն նորութիւն հիմնուած է հինին վը-րայ։ Պարագան նոյնն է նաեւ պելժ երկրաչափին համար։

Քրիստոսէ հինգ դար առաջ, Խրիմի մէջ, ուր կլիման չոր է, Թէոդոսիա քաղաքը շրջապատող լեռներուն վրայ բնիկները շինած էին կրային քարերէ 13 հսկայ բուրգեր, որոնցմէ հոսող ջուրը խողովակներու միջոցաւ կ'ոռոգէր վերոյիշեալ քաղաքը։

Մաղթենք որ Գ. Քնափրշնի ծրագիրը շուտով մտնէ գործնա-կան փուլի մը մէջ։ Իր առաջին օ-դեղէն ջրհորին բացումը տեղի պիտի ունենայ մօտ օրէն։

Հ. ՑԵՐՈՍԿԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՄ ԳԻՐՔԸ, Ա. Ահարոնեա-նի, (պատանեկութիւն), հատոր երկրորդ։ Տպագր. Նաւասարդ, 1930։

LA MORT DE STAMBOUL, Dr. Qurenche, Տպագր. J. Peyronnet & Cie, 7 Rue Valois, Փարիզ 1930։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Գերման ընկերվարական կու-սակցութեան որոշումը որ անառ-վար տրամադրութիւն կը ցուցնէ գործակցելու կառավարութեան, մեղմելու եւ վերցնելու համար ներկայ տագնապը, մեծ տպաւո-րութիւն գործած է իր արտա-կարգ նշանակութեամբ։ Որոշ-ման բանաձեւը կ'արտայայտէ ի նպաստ ժողովրդավարութեան, խորհրդարանական կարգերուն, արտաքին հաշտարար քաղա-քականութեան եւ ընդդէմ ներ-քին եւ արտաքին որեւէ ար-կածախնդրական քաղաքակա-նութեան դէմ։

Կաթոլիկներու թերթը «Գեր-մանիա» կը գովէ որ ընկերվա-րականները չեն պահանջեր գործօն մասնակցութիւն դահ-լիճին մէջ եւ անոնց բանաձեւը կը բաղդատէ կառավարական կուսակցութեանց աղմկոտ եւ պառատ ցոյցերուն հետ, ինչպէս երկրագործականներն ու անտե-սավարները, որոնք ո՛չ միայն կը մերժեն ընկերվարականներու գործակցութիւնը, այլեւ կը պա-հանջեն կառավարութենէն որ իր կարգին Եընգի ծրագրին վե-րաքննութիւնը պահանջէ եւ պարտքերու վճարման յետա-ձգում յայտարարէ։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Անցեալ `չորեքշաբթի, Հոկ-տեմբեր 1ին տեղի ունեցաւ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի երրորդ տարեշրջանի վերաբացումը։ Ոչ մէկ հանդիսաւորութիւն։ Դուրսը վարժարանին ճակատը, Ֆրանսա-կան հիւրընկալ դրօշին վերեւ ազ-գային եռագոյնը միայն, իր ներդաշնակ վէտվէտումներովը ա-ճառուեան մշուշապատ արեւուն ներքեւ։

Հին եւ նոր 58 գիշերօթիկ աշակերտներ, ինչպէս նաեւ մէկ քանի ցերեկօթիկներ առաւօտուն կանուխ սկսան հաւաքուիլ լոյսի եւ գիտութեան այս նորատեսք ոստանին եւ արձակուրդի օրե-րէն վերջ, սկսելէ առաջ նոր տա-րեշրջանը, անոնք, իրենց հանգի-տաւոր ուխտը ըրին, գիտութիւ-ներու հետ նաեւ, իւրացնելու վարժարանին մէջ ինչ որ ազգա-յին է՝ եւ գուրգուրալու այս այլամերժ հորիզոններուն ներ-քեւ մեր հայրենի քարքերուն եւ աւանդութեանց վրայ՝ մինչեւ բոցավառ արշալոյսը ցեղին յա-րութեան։

Յ. Տօպաճեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԳԱՒԱՌԻՆ ՄԷՋ

Թաղապետական ընտրու-թեանց առթիւ, կարգ մը դէպ-քեր տեղի ունեցած են գաւառ-ներու մէջ։ Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւն-ները կը հաղորդեն.—

Էսկիշէհիրի մէջ ընդդիմա-դիր կուսակցութեան մարդոց թոյլ չէ տրուած քուէատուփե-րուն քով կենալ։ Կուսակալը հրամայած է ընդհանուր դա-տախազութեան ձերբակալել թաղապետութիւնը քննադա-տողները, իբրեւ կառավարու-թիւնը վարկաբեկող անձեր։ Սակայն ձերբակալուածները ազատ արձակուած են, հաւկը-ուելէ վերջ որ անհիմն է կու-սակալին այս վերագրումը։ Նոր կուսակցութեան մարդիկը կըր-կին քուէատուփերուն գլուխն ան-ցած են, սակայն կուսակալին միջամտութեան վրայ ստիպ-ուած են ետ դառնալ։

Ասկէ զատ կառավարական բժիշկ Սատի, հաղորդակց Ճէ-մալ, դեղագործ Վէհան, Տօքթ. Սադուլլ Իհսան եւ փաստաբան Իսմայիլ Հագգը պէյերը, որոնք նոր կուսակցութեան յարած են, «Մէրքէզ» դեղարանին մէջ յար-ձակումի ենթարկուած են։

Յարձակողները Սէփէթճիէն եկած էին, Ամին պէյ անունով մէկու մը առաջնորդութեամբ։ Այս վերջինը ապակիները խոր-տակելէ վերջ, քարով մը պա-տռեց Վէհան պէյի գլուխը եւ այն պահուն երբ ժողովուրդը կ'ուզէր զինքը բռնել, ատրճա-նակը քաշեց ու սպառնաց։ Ի վերջոյ զինաթափուեցաւ եւ ձերբակալուեցաւ։

Սիլիվրիի մէջ ալ Խալքի ներկայացուցիչներէն Ճէվատ Թէքիմ պէյ, ճառ մը խօսելով յայտարարած է թէ կառավա-րութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ նոր կուսակցութեան յա-ռողներուն դէմ։

Յետոյ կուսակցութեան ներ-կայացուցիչը զայն կանչելով, հրամայած է որ քաշուի, բայց անոր մերժումին վրայ կարգ մը խօսքեր ըրած է նոր կուսակ-ցութեան հասցէին։

Ատանայի եւ Պրուսայի մէջ ալ ընտրական պայքարը բուռն կերպով կը շարունակուի, կ'ըսէ «Եարըն»։

*. «Եարըն» կը գրէ թէ Լիւ-կիւրի կայարանէն Ճէթին պէյը քաղաք փոխադրող ինքնաշար-ժի շարժավարը Սալիհ ձերբա-կալուած եւ գիշերը ուշ ատեն միայն ազատ արձակուած է միջամտութեանը վրայ նոր կու-սակցութեան անդամի մը, որ հետեւեալը հեռաձայնած էր ներքին գործավարին —

Ի՞նչպէս գոհացաք միայն ձերբակալելով շարժավար մը, որ մեր կուսակցապետը քաղաք փոխադրելու ոճիրը գործած էր. միթէ աւելի խիստ պատիժ մը արժանի չէր այսպիսի յանցա-ւոր մը։

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Նշան էֆէնտին անօրինակ հիւանդով աչքէ անցուց եւ մէ-…կը մը գլորեց պաշտօնեայի ձեռքին մէջ։

Դատարանը անպարտ արձա-կեց «պարտամը» ամբաստանու-թեամբ ձերբակալուած քիւրտ մը եւ անմեղ եւ անպաշտպան հայ մը կախուեցաւ մեծ հրապա-րակին վրայ։ Բերդապարիսպին … գլխաւոր բանտին մէջ, հայ երիտասարդ մը սրախողխող եղաւ։

Խումբ մը քաղաքի հայեր, երեք քիլօմեթր հեռուէ փորուած ստորերկրեայ ճամբուն ծայրը հասցուցին կեդրոնական բանտի թիւ 7 սենեակին տակը, կը մնար միայն տախտակամածը կոտրելու աշխատանքը, մեծ յեղափոխական մը ազատելու համար։

Խումբ մը կիներ հայհոյանք ու քարեր շպրտեցին քաղաքա-պետի հայ օգնականի կառքին վրայ։

Գեղեցիկ դաշտի մը եզերք, մեծ հրապարակի մը կեդրոն Թառան, գմբէթաւոր, խոշոր ու բարձր շէնքի մը մէջ, հանդէս մը կար կէս օրէն ետք։ Առաջնորդ, վարդապետներ, բազ-մաթիւ ուսուցիչներ, ծնողներ, մանուկ եւ կոկիկ հագուած աշա-կերտութիւն մը լեցուցած էին միջանցքներն ու վարդապետանի նմանող մեծ բակը։

Այդ տարուան դպրոցական հունձքը շատ յաջող էր։ Նախա-կրթարանի բարձրագոյն Բ. դա-սարանը կ'աւարտէին 27 պատա-նիներ այն ալ առաւելագոյն նի-շերով։

Հանդիսականները հիացմուն-քով ունկնդրեցին 14 տարեկան շրջանաւարտի մը «Քրտուհին» շարադրութիւնը։ Հանդիսականնե-րէն մէկը իր քովը նստողին նկա-րագրեց 96ի մեծ գեղջը. Գա-րահիսարի եւ Թորթոմեանի կե-…անիւները. Պետօ, Թարուխ, Ասե-…եան ղեկավարները եւ այդ կռուին նահատակուող երիտասար-դի մը հերոսական ջանքերն որուն զաւակն էր «Քրտուհին» կարդա-ցող եւ առաջին պարգեւատրուածը։

Հարկահաւաք Գալուստ է-ֆէնտին, ամուր բռնած ակռաներէ ձեռքէն կը գանգատէր «Զեր հայ-կոն մեր այգին քարուքանդ ը-րած է, հաւաքոյնը վաճէ չէ ճաշեր։

Պարսկական սահմանագլուխը տօնական կերպարանք առած էր. կարմիր դրօշով շղթուած ու-կանեկը բլրակին ստած խարխուլ եւ անդուռ խրճիթի մը մէջ կը խամփար սահմանապահ սարբազ Հիւսէն. Կուլի, «Վարանթիլի» հրա-ցանը պատին տակ։ Մէջիններու կարաւան մը, շարաթէ մը իվեր հացի փշրանքներ կը կրեր ժամ գոտած ու հողով լի հրացանի խո-ղովակին մէջ, ձմեռը դիմացը-նելու համար կը պատրաստէր

«Խանապուրի», այսպէս էր անուն սահմանագծի վրայ նստած պահակատեղին, որուն պահապան գունդին միւս կէսը —«Քեալպա-լաքարերը»ը, ծոլապարիկ նստած էր, իրեն վերագրուող ուխտաւոր-ներու մեջաբդը, նարկիլէ կը ծխեր, Ճոհիչահի գովքը կ'ընէր եւ օղի կը կոնծեր։ Պարսկահայեր-ու նշանաւոր քիւֆթեն կառքի պզպզակներով կ'եռար օճախին վրայ եւ սամովարը Արաւուլէն փչող հովերուն հետ հեշտօրոր մեղեդի մը կը ձայնուորեր։

Բաֆֆիի հայրենակիցներէն մաս մը, հաշակաւոր «Արարատեան մինարէթի» հովանիին տակ կը քնանային. իսկ «Քէօհնէշէհիրի» Թրքական փոխ հիւպատոս Ռաֆիքը հայ հարազատները կը մաներ։

Արամաբոյժ Քիպրիթճեանը, Մաքուի ահաւոր ձորերը կը չափ-չփէր, պատանքը ծոց դրած յե-ղափոխական յանձնարարութիւն-ներ, հեռագրեր, զէնքի եւ ժար-գոյ փոխադրութիւններ կը կազ-մակերպէր

Թաւրիզի, հայկական զինա-գործարանին մէջ աշխատանքը կ'եռար. Ցերեկի լեռներուն վրայ հայդուկային խումբ մը կը քնա-նար։

Ռուսական սահմանին վրայ կապուտակ շիկահեր ռուս զօրքե-րու մաքուր եւ կարմիր երեսնե-րը, սեւ մահուան հագուստներու մէջ, զինուորական ասկեփայլ կո-ճակներու հետ կը պայծառին։ Սահմանապահ գունդը, ուխտը հա-րիւր հեծեալներու հետ, իր մէջ կը պահէ նաեւ շրջիկ ոստիկաննե-րու ջոկատ մը եւ կոզակներու ե-րեք հարիւրակներ գեղեցիկ եւ առողջապահիկ զորանոցներու տա-կեւ, անօրինակ մաքրութիւն մը, առաջին իսկ ակնթարթին մատնել ու գանգատել կ'ուտար Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ անբաղդատելի տար-բերութիւնը։

Խոզերու խումբ մը հեռաւոր ճահիճին մէջ կը թաւալէր։ «Պօա-շը» կ'երգէր դաշտային շարժուն խոհանոցներուն մէջ եւ ամենու-րեք երգի ու նուագի ձայն կար։ Սպաները վօտկա կը խմէին եւ խոզի երշիկ կ'ուտէին։

Սահմանէն անդին՝ Թուրքիոյ «կարավէրան» պահականոցի, գետնափոր երեք խրճիթներու մէջ ասկեարներու հարիւրակ մը կը քնանար։

Երկու ասկեար իրենց հաստ կտաւէ անդրավարտիքները կը լուային գետակին մէջ, քանի մը զինուոր ժայռի մը քով արեւին տակ մերկացած եղունգներով ոջիլ կը սատկեցնէին։ Երկու պահակներ «այնալուն» ուսերնուն, դանդա-ղաքայլ կը շրջէին եւ մերթ ընդ մերթ ձեռքերնին ճակատներնուն դրած, հեռուները կը զննէին։

(II) ԱԶԳԻՆ

Օդանաւային զարհուրելի աղէտ մը

ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ ԵՒ 48 ԱՆՁԵՐ ԱԾԽԱՑԱԾ

Օդանաւային զարհուրելի աղէտ մը սուգի մատնած է Անգլիան։ «Ռ—101» անգլիական ղեկաւորը որ առջի իրիկուն ժամը 19.30ին մեկներ էր Քարտինկթոնի իր կայանէն դէպի Հնդկաստան ուղեւորութեան մը համար, գիշերուան ժամը 2.10ին փճացաւ Ֆրանսական հողի վրայ, Պովէէն 6 քիլոմեդր հեռու։

Պովէյի օդանաւային կայանին պահնորդը կը պատմէ թէ իր ուշադրութիւնը գրաւած էր օդանաւին շարժիչ մեքենաներուն աղմուկը։ Այդ պահուն, օդանաւը կը յառաջանար բոլոր լոյսերը վառած, գեղատեսիլ տուրպի մը պէս, երբ յանկարծ մեծ բոց մը բարձրացաւ։ Օդանաւը կրակ էր առած ու կ'իյնար գետին, պայթումով ու բոցերու մէջ։ Շրջակայքի բնակիչները որ լսեր էին օդանաւին աղմուկը եւ պայթիւնն ու տեսեր բոցերը, անմիջապէս կը փութային օգնութեան, բայց արդէն շատ ուշ էր։

Բոցերու մէջ, ամբողջ կազմածը փճացեր էր։ Միայն կարելի եղաւ առաջամասի նաւակին ութը ճամբորդները փրկել, անոնք այրուածքներ ստանալէ վերջ սակայն։ Անոնց երկուքն ալ մեռան հիւանդանոցին մէջ։

Երբ բոցերը մարեցան, օդանաւին բեկորներէն կարելի եղաւ դուրս քաշել 49 ածխացած դիակներ, որոնց մէջ է Լորտ Թոմսըն՝ Անգլիոյ օդանաւային նախարարը, ինչպէս նաեւ քաղաքային օդանաւորդութեան տնօրէնը։

Աղէտին բուն պատճառները դեռ անյայտ կը մնան։

Ռումանիոյ դաշինքի տագնապը

Քաղաքական տագնապը որ երկար ատենէ ի վեր կը տեւէ Ռումանիոյ մէջ, այս օրերս աւելի սաստկացաւ։ Ռումէն ճարտարարուեստի նախարարը որ Փարիզ եկեր էր փոխառութեան մը մասին բանակցելու եւ ուր պիտի մնար 10 օրուան չափ, փութով Պուքրէշ կանչուեցաւ։

Պուքրէշի մէջ զրոյց կը շրջի թէ մօտ ատենէն պիտի կազմուի ազգ. գիւղացիական նախարարութիւն մը որ փոխանցման շրջան մը միայն պիտի բոլորէ. եւ որմէ վերջ պիտի կազմուի համերաշխական եւ ազգ. միութեան դահլիճ մը, գլխաւորութեամբ Թիթուլէսքոյի։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Կիրակի օր, Աթէնքի մէջ բացումը կատարուեցաւ Պալքանեան խորհրդաժողովին։ Նախագահ Պ. Փափանաստասիու երկար ճառով մը ըսաւ.— Պալքանեան ժողովուրդները որ միւս ժողովուրդներէն աւելի կրած են մահացու եւ կատաղի կռիւներու վնասները եւ անոնցմէ աւելի, պատերազմի քանդիչ ուժին փորձառութիւնն ունին, հանդարտութիւն կ'ուզեն, որպէսզի իրենց բոլոր ուժերը կարենան կեդրոնացնել, բարելաւելու համար իրենց վիճակը։ Միութիւնը միմիայն պիտի կրնայ զանոնք փրկել տագնապէն, որ կը ճնշէ երկրագործ եւայլ դասակարգերը»։

Նախագահէն յետոյ, կարգաւ խօսք առին Վէնիզէլոս, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ, Եուկօսլաւիոյ ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Պ. Ուալթըր։

Յանձնախումբերն արդէն աշխատանքի սկսած են։

Գերմանական հսկայ ցոյց մը

ԲԵՐԼԻՆ, 5 հոկտեմբեր.— Երէկ եւ այսօր, մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան Գոպլէնցի մէջ, «Պողպատեայ Սաղաւարտներու» կողմէ։ Հարիւր քսան հազար անձեր համախմբուեր էին, վեց հազար դրօշներով։

Վիթխարի զօրանցք մը տեղի ունեցաւ։ Զօրանցքին կը մասնակցէին նաեւ 3800 ինքնաշարժներ զարդարուած ազգային գոյներով՝ սեւ, ճերմակ, կարմիր։ Այս ցոյցին կը մասնակցէին 15 զօրավարներ։ Յատուկ բեմի մը վրայէն, գործողութիւններուն կը հետեւէր զօրավար Ֆոն Սէքթ ընդհանուր սպայակոյտի նախկին պետը։

Դեռ Թափօրը չշարժած, կազմակերպութեան պետը, ճառով մը յայտարարեց.—«Պողպատեայ Սաղաւարտները» չպիտի դադրին պայքարելէ, մինչեւ վերաքննութիւնը ամօթալի դաշնագրերուն, որոնք մեզի պարտադրուեցան, մինչեւ որ Գերմանիա վերստանայ իր զինուորական վեհապետութիւնը»։

Ճառախօսը պահանջեց նաեւ որ Փրուսիոյ մէջ հաստատուի ազգայնական կառավարութիւն մը։ Ճառէն վերջ 120 հազարնոց այս բազմութիւնը թնդացուց կայսերական երգը և երդում տուաւ իր բոլոր ուժերը տրամադրել «ազատութեան պայքարին»։

Գերմանիոյ նախկին գահաժառանգը, Վիլհէլմ Բ.ի անդրանիկը ներկայ էր ցոյցերուն։ Կ'ըսուի թէ ան պատուոյ անդամ արձանագրուած է «Պողպատեայ Սաղաւարտներուն»։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

11 Հոկտ. Շբ. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St-Germain

Կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Կը խօսին ՌԷՆ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Ուղերձ մը Ուրֆայի Հայրենակց. միութեան կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ (Մանրամասնութիւնը յաջորդով)։ Կը մասնակցի նաեւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսիլիոյ մասնաճիւղը նախաձեռնարկ եղած է տօնելու համար Հայ Մշակոյթի Օրը Մարսիլիոյ մէջ, 25 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն Սալոն Շափի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 12 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին։ Կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 Ֆր. միւս երկիրները 25 Ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St. Martin, Paris 10e.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻՒԻ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն Նեթակամիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փեթորիկ խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardsի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆԼՈՒԻ Ակնունի Նեթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը Զաւէն, Կորիւն եւ Նիկոլ Դուման, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Ե. Տարօնեան, նիւթ ունենալով Քաղաքակրթութիւն եւ բարքեր։ Մէկ ժամ միայն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարապուշեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

—Կը փնտռեմ եղբայրս Օհաննէս Տէմիրճեանը (Եոզղատի Գարապըյըգ գիւղէն) որ 1917ին կը գտնուէր իր հօր Մկրտիչ Տէմիրճեանի հետ կեսարիա։ Հօրս մահէն վերջ լուր մը չունիմ, իր մասին. ստոյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր Մարտիրոս կամ Յովսէփ Տէմիրճեանի, 13, Rue des Dominicains Marseille. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

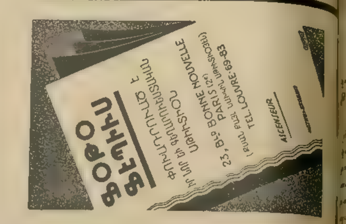

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70 Ֆ.	140 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

8 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1385

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

«Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը» իր թատերական շրջանը վերսկսաւ, անցած կիրակի, բեմադրելով Մ. Մէթերլինկի «Մոննա-Վաննա»ն։

Ըսենք, ամէնէն առաջ, որ ջերմ համակրանքի եւ քաջալերութեան արժանի են ազատնդական հայ թատերախումբերը կամ սիրողներու խմբակները, որոնք բոլոր դժուարութիւնները յաղթահարելով, Ամերիկայէն մինչեւ Ֆրանսա, Յունաստանէն մինչեւ Պարսկաստան, հայ թատրոնի վարագոյրը կը բանան։ Հայ թատրոնը, ամէն ատենէ աւելի, այսօր անպաշտպան է եւ ենթակայ նիւթական զրկանքներու։ Ու հայ բեմի անուանի կամ սիրող մշակներն են, որ անհաշիւ ճիգերով, մեզի հայ թատրոն ունենալու պատրանքը կուտան։

Ըսենք նաեւ, որ հայ ժողովուրդը, մանաւանդ մտաւորականութիւնը իր բազմապիսի մտահոգութիւններու կարգին, պէտք՝ է մտահոգուի հայ թատրոնի վերածնութեան խնդիրով, որ մեր մշակոյթի խիստ կարեւոր ազդակներէն մէկն է։

Այս ընդհանուր նկատողութիւններէն՝ անցնինք քանի մը խօսք ուղղելու հայ բեմի վարիչներուն։

Փարիզի մէջ, Հայ «Տրամաթիք Թատերախումբ»ի առաջին ներկայացումը մեզ կը ստիպէ հիմնական խնդիր մը արծարծել։

Ինչո՞ւ «Մոննա-Վաննա»ն եւ ոչ թէ հայերէն թատերախաղ մը։ Չենք խօսիր յաջող կամ անյաջող խաղարկութեան մասին, այլ խնդրին կը մօտենանք անհրաժեշտութեան եւ մշակութային նշանակութեան տեսակէտէն։

Հայ թատերախումբերը, վերջապէս պիտի համոզուին, որ օտար այս ափերուն վրայ, եթէ կ'ուզեն արժէք մը ներկայացնել եւ ընդհանուր հետաքրքրութիւն մը ստեղծել իրենց շուրջ, պէտք է հրաժարին օտար թատերախաղերէն եւ [illegible] նախընտրեն բացառապէս հայկական գործերու բեմադրութեան։

Որովհետեւ, հիմա հայ ժողովուրդի պայմանները շատ փոխուած են եւ մենք չենք կարող ընել այն, ինչ որ կ'ընէինք Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի մէջ։ Հոն, անցեալի մէջ, հայ թատերախաղերէն աւելի օտար մշակոյթի նմուշները հետաքրքրութիւն կ'ստեղծէին։ Այսօր տակաւին, Երեւանի թատրոնը պէտք ունի կրկնելու օտար գլուխ-գործոցները։ Սակայն, արտասահմանի հայութիւնը, մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութները չեն կարող նոյն հետաքրքրութիւնը ցոյց տալ հայ թատրոնի մը հանդէպ, որ մեզի պիտի ներկայացնէ «Համլէթ»ը, «Օթէլլօ»ն եւ «Մոննա-Վաննա»ն։ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հայ թատերասէրները, ամէն քայլափոխին, առիթն ունին նոյն ներկայացումները տեսնելու անհամեմատօրէն բարձր թատրոններու մէջ։ Իսկ եթէ այս ներկայացումները կը տրուին անոնց համար, որոնք օտար թատրոնէն բան մը չեն հասկնար, այդ պարագային պէտք է ընդունինք այս վերջիններու պատրաստութեան պակասը՝ բեմադրուած նիւթերը իրենց ճշգրիտ իմաստով ըմբռնելու։

Այս իրողութիւնը կը թելադրէ որ մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք հայ հին թէ նոր թատերախաղերուն վրայ, վստահ ըլլալով որ հայերէն միջակ թատերախաղ մը, հայ գրականութեան եւ բեմի տեսակէտէն, աւելի մեծ նշանակութիւն պիտի ունենայ, քան օտար գլուխ-գործոցի մը միջակ կամ անյաջող բեմադրութիւնը։

Հայ թատերական գրականութիւն կա՞յ, թէ ոչ։ Անշուշտ կա՛յ։ Իսկ անուանի գրողներու գործերէն զատ, եթէ թատերախումբերը յանդգնութիւնն ունենան երիտասարդ գրողներու փորձերուն ալ ընդառաջելու, պիտի կրնան ոչ միայն ըմբռնող և ապագայ հանդիսատեսներ ունենալ, այլ ջերմ հետաքրքրութիւն մը պիտի ստեղծեն հայ մտաւորականութեան մէջ, որուն օժանդակութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է հայ թատրոնի յառաջդիմութեան։

Այս ուղղութեան որդեգրումը, սկզբնական շրջանին, դժուարութիւններու կրնայ բախիլ։ Բայց յարատեւութիւնը միակն պիտի ըլլայ հայ թատրոնը գուրգուրանքի առարկայ դարձնելու։ Երբ հայ թատերախումբերու, թատերական գրողներու եւ հայ մտաւորականութեան մէջ կապ մը ստեղծուի, անոնց ետեւէն պիտի երթայ ժողովուրդը։

Եթէ առաջին շրջանին, հայ թատրոնը թէ նիւթերով եւ թէ բեմադրութեամբ մեզի չգոհացնէ, գոնէ այն մխիթարութիւնը կրնանք ունենալ թէ՝ տարիներու ընթացքին, նոր ուժերու եւ նոր ճիգերու շնորհիւ՝ կատարելութիւն մը կրնանք արձանագրել, որ մշակոյթի վերելքին պիտի նպաստէ։

Ուրախ պիտի ըլլայինք, եթէ այս թելադրութիւնները ժամանակին ըմբռնուէին, եւ կեանքի մէջ կիրարկուէին, հաւաքական հետաքրքրութեան մը եւ համակրանքի մթնոլորտ մը ստեղծելով հայ թատրոնին շուրջ, որու անցեալով այժմ հարկադրուած ենք պարծենալ։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

«Յուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 27).

— «Հրճուանքով քիչ մը անդին հրատարակութեան կուտանք Յ. Ճ. Սիրունիի կարճ գրութիւնը։

Մեղմ բառ ըսինք, մեկէն մեր զգացումները «չչափազանցելու» համար։

Մեր ապրումը շատ աւելի խոր ու շատ աւելի ուժգին զգացում մըն է, քան պարզ հրճուանքը։

Այս սիւնակին մէջ եւս ընթերցողը ուրախակից ընելու համար մեզի, կրկնենք այն, ինչ որ կ'աւետէ Յ. Ճ. Սիրունին.— խոնջ ու լքում չճանչցող այս յամառ ու շնորհալի հայ մտաւորականը։

ա. «Հայ արուեստի ցուցահանդէսը նախաձեռնողները որոշեցին հիմը դնել Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան»։

բ. «Որոշեցին հիմը դնել հայ արուեստի մնայուն թանգարանի մը, որ տեւական պիտի դարձնէ հայ արուեստին շուրջ ստեղծուած հետաքրքրութիւնը եւ հնարաւոր պիտի ընէր ցուցահանդէսին պտոյտը վայրէ վայր»։

գ. «Որոշեցին լոյս ընծայել գրքերու շարք մը՝ որ վառ պահէ վաղուան սերունդին մէջ հայերէնի շունչը, որ օտարներուն [illegible]»։

դ. «Որոշեցին ստեղծել եղբայրակցութիւնը հայ եւ օտար մտաւորականութեան»։

Կարդալով այս տողերը, համոզուած ենք, որ ընթերցողները նոյն քաղցր յուզումը ունեցան, ինչ որ մենք։

Մխիթարուած ենք, ուրախ ու հպարտ, որ այս ձեռնարկները պիտի ստեղծուին։

Ուրեմն ցուցահանդէսը ապուշ չեղաւ, որ կուգայ ու կ'անցնի, առանց իրմէ հետք մը ձգելու։

Ուրեմն այն արդար քրտինքը որ թափուեցաւ հայրենանուէր գործի մը վրայ, տուաւ իր առատ հունձքը, շատ աւելի բեղուն ու փարթամ, քան մենք կ'ակնկալէինք։

Մասնաւորաբար շրջուն ցուցահանդէսն ու մնայուն թանգարանը պիտի դառնան մեր դատի երկու հզօր ու անմրցակից քարոզիչները՝ հարազատին մէջ վառ պահելու համար սէրը դէպի սեփական ազգութիւնը, իսկ օտարին մէջ խորացնելու համար ջերմութիւնն ու պատկառանքը դէպի ժողովուրդ մը, որ զուրկ է ապրելու բոլոր հնարաւորութիւններէն, երբ ստեղծագործելու բոլոր կարողութիւնները եւ յարատեւելու բոլոր իրաւունքները ունի։

Հաւատքի, ջերմութեան եւ դէպի մեր ազգութիւնը տածած պատկառանքի մշտավառ ներշնչարանները պիտի դառնան մեր յիշատակած զոյգ ձեռնարկները։

Ասկէ քանի մը օր առաջ չորս սաւառնակներ, ծանրաբեռն նրբին արուեստի հազուագիւտ նմոյշներով, քանի մը տասնեակ միլիոն սթերլինի արժողութեամբ, Թեհրանէն թռիչք կատարեցին դէպի անծանօթ կէտ մը Պարսից ծոցին վրայ, ուրկէ անգլիական անծանօթ նաւ մը պիտի գայ եւ Իրանի ցեղային հանճարը մարմնաւորող այդ շքեղ գանձը անծանօթ գծերով բերէ ցուցադրէ Լոնտոնի ցուցահանդէսին մէջ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան Խորհրդաժողովը

Պալքանեան Խորհրդաժողովի չորս յանձնախումբերը սկսան աշխատիլ, Խորհրդաժողովի բացումէն վերջ։ Քաղաքական յանձնախումբի մէջ, օրակարգի վիճաբանութեան ընթացքին, պուլկար պատուիրակը Քիրօֆ երկարօրէն բացատրեց այն պատճառները որոնք պարտադիր կը դարձնեն ազգային փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը եւ առաջարկեց հետեւեալ բանաձեւը.— Պալքանեան առաջին խորհրդաժողովը, նկատելով որ փոքրամասնութեանց հարցը այն մեծ կնճիռներէն է զոր պէտք է լուծել, բանալու համար Պալքանեան համաձայնութեան տանող ճամբան, կը յայտարարէ թէ անհրաժեշտ է որ Պալքանեան բոլոր կառավարութիւններն եւ անոնց իշխանութեան տակ ապրող փոքրամասնութիւնները հաւատարմօրէն և լրիւ կատարեն իրենց փոխադարձ յանձնառութիւնները, համաձայն փոքրամասնութեանց վերաբերեալ դաշնագիրներուն եւ կը մաղթէ որ Պալքանեան պատուիրակութեանց անդամները իրենց ազդեցութիւնը բանեցնեն եւ ամէն ջանք ի գործ դնեն, հասնելու համար այս օգտաւէտ նպատակին եւ իրենց աշխատանքներու արդիւնքի մասին, տեղեկագիր տան յաջորդ խորհրդաժողովին։

Աշխատաւորականներու համագումարը

Անգլիոյ Աշխատաւորականներու տարեկան համագումարը բացուեցաւ նախագահութեամբ Տիկին Լօրէնսի, առողջապահութեան նախարարուհին, որ բացատրեց անգլիական դահլիճին ձեռք բերած արդիւնքները արտաքին եւ ներքին մարզերու վրայ։

Անդրադառնալով անգործութեան հարցին, նախագահուհին ըսաւ.— Չէինք կրնար այս նիւթին մասին, պահպանողականներու առաջարկը նկատի առնել։ Իրօք, ո՛չ թէ անտեսական, այլ ելմտական մարզին մէջ է որ պէտք է փնտռել չարիքին պատճառները։ Պէտք է սակայն ճանաչել թէ [illegible] դժուարութեանց հանդիպեցան, շնորհիւ այն իրողութեան որ, խորհրդարանին մէջ ուժեղ մեծամասնութիւն մը չունի»։

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, նախագահուհին ըսաւ.— «Աշխատաւորական կուսակցութիւնը մաս կը կազմէ Ընկերվ. Միջազգայինին եւ պէտք է որ իր պարտքը կատարէ հանդէպ բոլոր երկիրներու ընկերներուն։ Գերմանական հողը պարպուեցաւ վերջապէս գրաւման բանակներու ներկայութենէն։ Այսպէս, դէպի իրական խաղաղութիւնը արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, մեծ քայլ մը առնուեցաւ։

«Նաեւ, նաւային զինաթափութեան հարցին մէջ, աւելի կարեւոր յաջողութիւններ ունեցանք։ Շնորհիւ Լոնտոնի նաւային դաշինքին, միայն Անգլիա իրականացուց աւելի քան 60 միլիոն անգլիականի խնայողութիւն մը։ Այսպէս 1930ին, աշխատաւորական կառավարութիւն մը յաջողեցաւ հոն, ուր 1927ին, պահպանողական կառավարութիւն մը ձախողեր էր»։

Գերման տագնապը

Գերման վարչապետը, Հիտլէրի հետ ունեցաւ տեսակցութիւն մը, որ կը նկատուի օրուան մեծ դէպքը՝ գերման քաղաքական շրջանակներու կողմէ։ Շատեր՝ անակնկալի եկած են։ Կարգ մը թերթեր զարմանք կը յայտնեն վարչապետին այս քայլին առթիւ։ Տեսակցութեան մասին, որ եւ է ստոյգ տեղեկութիւն չի տրուիր, որովհետեւ, թէ կառավարութիւնը եւ թէ Հիտլէրեան շրջանակները լուռ կը մնան։ Գերման թերթ մը սակայն կը կարծէ թէ, դահլիճին մասնակցելու համար, Հիտլէր պայման դրած է որ իր մարդոց յանձնուին պատերազմական եւ ներքին նախարարութիւնները եւ կառավարութիւնը միջամտէ որ Փրուսիոյ Խորհրդարանը լուծուի։ Նոյն թերթը կը կարծէ թէ բանակցութիւնները Հիտլէրի հետ՝ պիտի շարունակուին շաբթուան ընթացքին։

Ռումէն դահլիճը հրաժարեցաւ

Ռումանիոյ վարչապետը Մանիու, իր հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին, առողջական պատճառներով։ Հրաժարականը ընդունուեցաւ, հակառակ որ կը սպասուէր այս եղելին, դահլիճին հրաժարականը մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու վրայ։ Հրաժարականը թէեւ պատճառաբանուած է առողջական նկատումներով, սակայն տիրող կարծիքն այն է թէ հետեւանքն է թագաւորին եւ դահլիճին միջեւ կարծիքներու տարբերութեան։

«Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը գրէ թէ նոր դահլիճին կազմութիւնը հաւանաբար պիտի յանձնուի երկրագործական նախարարին՝ Միխալաքէի, կամ դատական նախարարին Ժունեանի։

Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ թագաւորը գործի կանչէ քաղաքական չէզոք անձնաւորութիւն մը, որ չէր մասնակցեր հրաժարած դահլիճին։

Թագաւորը հեռագրած է Թիթուլէսքոյի որ Պուքրէշ մեկնի։ Այս վերջինը առ այժմ մերժած ըլլալով ստանձնել վարչապետութիւնը, կը կարծուի նաեւ թէ այդ հոգը պիտի յանձնուի Միրոնէսքոյի, հետեւեալ ծրագրով.— Ելմտացոյցը իջե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐՄԻՐ ԹՌՈՒՑԻԿ ՄԸ ՈՐ ՅԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲՈՒՐԷ

Լիոնի դէպքին առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները տուինք երէկ, խոստացեր էինք հրատարակութեան տալ թռուցիկը անշնորհ ու վատօրէն ոճրագործ հայ կարմիրներուն, որոնք այս անգամ կը նախընտրեն մութին մէջ գործել, գործիք դարձնելով օտարներ...

Եւ որովհետեւ, մեր ուժերէն վեր է այս մարդոց մտքի ու հոգիի ծննդական սխալներն ուղղել, յարմար կը դատենք թռուցիկը տալ նոյնութեամբ, տառասխալներն ալ միասին,

ՀԱՅ ԲԱՆՒՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Դաշնակ-Ֆաշիզմի գլուխը կազմող (տիրացու-վարժապետ-խալըճի-սիմսառ-տէրտէր) մեծապատիւ մուրացկանները, տօնական օր մը եւս հնարած են.— Հ. Յ. Դ.ի քառասնամեակ—

Որովհետեւ քիւրտ չէյխ-մոլլաներու խոստումները ունին մեզ հաղորդելիք։ 40 տարի շարունակ կապիտալիստներու կողմէ եղած խոստումները շագիացան... ուստի հարկաւոր էր նորեր ստեղծել որպէսզի Հ. Յ. Դ.ն քիչ մը եւս ապրի։ Հայ աշխատաւորներու խափուած մնացած պզտիկ մէկ մասը այս վերջին խոստումը ճաշակելէ վերջն է է որ կ'ուզէ իր հաշիւը մաքրել Հ. Յ. Դ.ի հետ։ Խորհրդային տասնամեակի [illegible] աշխատաւորութեան մեծագոյն մասը վաղուց է մաքրած այդ հաշիւը, եւ թօթուած իր վրայէն —Հ. Յ. Դ.— կեղտոտ փոշին։

ԸՆԿԵՐՆԵՐ, դաշնակ-հնչակ, ռամկավար, ԲԱՆՒՈՐ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ Հ. Յ. Դ. «մայր» կուսակցութիւնը, Ջէմալբոլէններու, Թալիաթներու, Տէնիքիններու, Լէօն Պլում-պուլներու, Մաքտոնալտներու, բաբերու, չէյխերու եւ հազարաւոր «բարձրաստիճան» պարոններու սիրուհին է եղած 40 տարիներ շարունակ։ Հ. Յ. Դ.ն հերիք անպատուեց հայ աշխատաւորութեան պատիւը եւ զայն մուրացկան, լալկան ու վախկոտ դարձուց։

Այս զող կազմակերպութեան օրով թալլուած, աքսորուած, և սպաննուած մեր միլիոնաւոր եղբայրը ու քոյրերը կապիտալիզմին հերիք զոհ գացին։

Մենք մեր աշխատանքի դատը ունէինք եւ ալ ունինք այսօր։ Մեր բազուկները անոր միայն կրնանք նուիրել քանի մեր բանակը անհամար է եւ հզօր.

40 տարիներ շարունակ Հ. Յ. Դ.ի կողմէ մեզմէ փրծուած միլիոնները հերի՛ք կերցուցինք բարապիտ ծոյլերուն։ Կրակի տանք անոնց որջը։

Մատնութիւնն է անոնց անզօր զէնքը.

Միութիւնն է մեր հզօր զէնքը։

Անկցի օտարական ֆաշիստներու քաղաքական ազատութիւնը.

Անկցի օտար արթուն բանւորներու դէմ գործածուած հալածանքը։

Կեցցէ՛ Խ. Միութիւնը, կեցցէ՛ Խ. Հայաստանը.

Ողջո՛յն սոցիալիզմ կառուցող անխոնջ խորհ. բանւորութեան։

Կեցցէ՛ հնգամեայ ըլանը.

Եւ կեցցէ համաշխարհային աշխատաւորութիւնը.

Անկցի՛ ֆաշիզմի ծնունդ՝ պատերազմը.

Ֆ. Կ. Կ. Հ. Հ.

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Գ.

Քաղաքականապէս, քիւրտերը հպատակ են երկու պետութեանց, — Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ Սակայն Թուրքիան է, որ կը տիրէ Քիւրտիստանի ամենամեծ բաժնին։ Դժբախտաբար կարելի չէ ճշդել Քիւրտիստանի սահմանները, որոնք միայն ցեղագրական հանգամանք ունին։ Տիգրիսի միջին եւ վերին շրջանին հիւսիսն ու արեւելքը, ամբողջ այդ լեռնոտ երկիրն մէջ բնակութիւն են հաստատած քիւրտերը։ Աշխարհագրապէս դժուարանցանելի եւ անառիկ շրջանի մը մէջ ապրելով, — այս է կարեւոր պատճառը, — անզսպելի ոգին քիւրտերը։ Քիւրտիստան կը համապատասխանէ հնագոյն Մարաստանի ամենէն խորտուբորտ եւ դժուարաբնակ շրջանին, Ասորեստանի ամենախոշոր բաժնին, եւ կը տարածուի քիչ մըն ալ Հայաստանի հողին վրայ։ Սակայն քիւրտերը դուրս յորդեցան, ամէն կողմէ, աշխարհագրական այն շրջանակէն, որ կը կրէ իրենց անունը։ Իրենց լեռնաշղթաներէն իջնելով, խաշնարածները հոսեցան ամէն կողմ, ինչպէս կը պատահի դեռ այսօր ալ, տարածուելով լեռնային արօտավայրերու վրայ։

Այսօր, զանազան երկիրներու մէջ կղզեակներ են կազմած քիւրտերը, որոնց մարդահամարի վիճակագրութիւնը փոփոխական թիւեր կը ներկայացնէ։ 1887ին, «Աշխարհագրութեան Նոր Բառարան»ը կը հաշուէր 1,828,000 քիւրտ, 1,300,000ը Թուրքիոյ մէջ։ Անգլիական նոր վիճակագրու- [illegible] 2,250,000, որուն 1,500,000ը Թուրքիոյ մէջ։

Հին հեղինակները, ինչպէս Ռիչ, քիւրտերը կը բաժնեն ֆիզիքական երկու տիպարներու, — ա) վաչկատուն, խաշնարած եւ պատերազմիկ («աշիրէթ»), բ) հողագործ եւ նըստակեաց («գուրան-րայա»)։ Առաջինները ունին խստաբիշ դիմագիծ մը, ճակատը առաջ ցցուած, կոշտ երեսով։

Ռիշի այս նկարագրութիւնը միթէ՞ քիչ մը վիպային չէ՞ քըղաներու։ Սակայն յիշենք, ի պատիւ վերջին կարու այս ճանապարհորդներուն, կարեւոր դիտողութիւն մը, զոր կուտան մեզի. քիւրտ ժողովուրդին մէջ ընդհանուր է գոյութիւնը յստակ աչքերու, նոյնիսկ կապոյտ աչքերու։

1863ին կը ստանանք քիչ մը աւելի որոշ նկարագրութիւն մը քիւրտերուն մասին։ Համաձայն Գնդապետ Ցիւհուսսէի, քիւրտերուն գանկը բացարձակ կարճագլխութեան մը յատկանիշն ունի։ Ալոր հասակ մը ունին, չորքոտ եւ քաջակազմ, գնդերնին լաւ մարզուած։ Թուխ գոյն, սեւ մազեր, թանձր ընքուն, խոշոր եւ արծուային քիթ, քառանկիւն կզակ, ցցուն այտոսկրեր։ Անոնց այս դիմագիծը կը յիշեցնէ սասանեան դրամներու պատկերը։ Իսկ Խանիքոֆ կ'ընդունի, որ քիւրտերուն արտաքինը շատ մը նմանութիւններով կը մօտենայ Աֆղաններու արտաքինին։ Ցնկուած քիթեր ունին, յաճախ շեշտուած արծուային եւ բութ։ Ընդհանրապէս, կ'ըսէ ան, քիւրտերուն աչքերը իրարմէ աւելի շատ բաժնուած են քան արեւմտեան շրջաններու պարսիկներուն, Ցածրիկներուն եւ Պուշտուններուն աչքերը։

Դժբախտաբար կը տեսնուի, որ այս ֆիզիքական նկարագրութիւնները յստակ չեն։ Այդ յատկանիշերն ունին բազմաթիւ ցեղային խումբեր։ Այսուհանդերձ, այդ նկարագրութիւններուն մէջ կէտ մը կայ, զոր պէտք է յիշել, որովհետեւ հետաքրքրական է եւ կրնայ կարեւոր քննութիւններու մեկնակէտ դառնալ։ Սոյաք կ'ընդունի թէ քիւրտերուն աչքի գոյնը եւ մազի երանգը հազիւ կը տարբերին հիւսիսային ցեղերուն, մասնաւորապէս գերմանական ցեղերուն աչքի եւ մազի գոյներէն, այնքան որ, եթէ նկատի չունենանք իրենց մազերուն արուեստական գոյնը եւ արեւելեան զգեստաւորումը, առանց որ եւ է կասկածի, գերմանացի պիտի նըկատուէին անոնք։ Կը զարմանանք ու չենք գիտեր թէ Սոյաք ի՞նչ տարրերով կը մղուի նման նկարագրութիւն մը ընելու, առաւել այնքան բացարձակ։ Ես ալ անձամբ քննած եմ մեծ թիւով քիւրտեր, եւ տպաւորուած եմ խոստովանելու թէ երբեք չպիտի կըրնամ համամիտ գտնուիլ նման նկարագրականի մը։

Ստոյգ է թէ կովկասի մէջ գոյութիւն ունին շէկ անհատներ, — օրինակ Օսեթներուն մէջ Զապորովսկի երկար բարակ մեկնաբանեց այդ տիպարը։ Իր մեկնաբանութիւնն ալ շատ տարբեր չէ Սոյաքի մեկնաբանութենէն։ Ըստ Զապորովսկիի, մարդկային այդ տարրը շէկ Եւրոպացին է, որ [illegible] Ռուսիոյ քարի նոր դարուն երկայնագլուխ հին ցեղն, որուն խառնուած են, զանազան շրջաններու ընթացքին, ուրիշ շէկ տարրեր, Սկիւթացիներ, մասնաւորապէս Ալանացիները, որոնք իրենց զանազան յատկանիշերով եւ ցեղախառնութեամբ՝ կը մօտենան գերմանական ցեղին, Գօթացիներուն։

Այսուհանդերձ, գիտական գործ չէ մեկդի նետել, ի յառաջագունէ, Սոյաքի դիտողութիւնը։ Թերեւս քիւրտերուն մէջ գոյութիւն ունին տիպարի զանազանութիւններ, — տարբեր որոնց մորթը կը մատնէ գունանիւթի թեթեւ գոյութիւնը, — եւ մասնաւորապէս այդ տիպարներն են որ քննութեան ենթարկուած են յիշեալ հեղինակին կողմէ։

Այսպիսի վերապահութիւն մը աւելի եւս պարտաւորիչ կը դառնայ, երբ նկատի առնենք, որ ֆոն Լուշան, արհեստով մարդաբան, մեծարժէք գիտուն, նոյն յատկանիշերը կը գտնէ քիւրտերուն վրայ։ Լուշան քննած է 221 քիւրտեր, որոնց 115ը քարաքուշի շրջակայքէն։ Անոնք հարիւրին 53 համեմատութեամբ դեղին գունանիւթեր կը կրէին իրենց մորթին մէջ։ Եւ յետոյ, 221 քիւրտերը, որոնք բաժնուած էին երեք խումբերու, ցոյց կուտային գանկային հետեւեալ միջին ցուցանիշերը. 74,9—75,2—76,9։

Գերման հեղինակին կարծիքով, քիւրտերը ժամանակին բոլորն ալ շէկ էին, կապոյտ աչքեր ունէին եւ երկար գլուխ։ Սակայն յետոյ, Հայերու, Պարսիկներու եւ Թուրքերու հետ կատարուած ամուսնութիւններու պատճառաւ, հետզհետէ դարձան թուխ եւ կարճագլուխ։

ԷՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

ԷՆՎԵՐ ՓԱՇԱՅԻ

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, ընդհանուր զինադադարից յետոյ հայկական ջարդերի երեք գլխաւոր հեղինակները — Թալէաթ, Էնվեր եւ Ջէմալ փաշաները Պոլսից անյայտացան, բայց վերջի վերջոյ եւ երեքն էլ ստացան իրենց արժանի պատիժը, Թալէաթը՝ գնդակահարուեց Բերլինում, Ջէմալ՝ Թիֆլիսում, իսկ Էնվերն յաջողուեց խուսափել Դաշնակցական անվեհեր ահաբեկչի անողոք հարուածներից. նախ ապաստան գտնելով Գերմանիայում եւ ապա Մոսկուայում, բոլշեւիկեան արտաքին կոմիսարի օգնական. հայազգի Լ. Գարախանի մօտ։

1920 թւին, բոլշեւիկները Բագւում կազմակերպեցին, այսպէս կոչուած արեւելեան ժողովուրդների առաջին համագումարը՝ ղեկավարութեամբ Գ. Միջազգայնականի այն ժամանակուայ նախագահ Գ. Զինովիեւի եւ... Էնվեր փաշայի։

Այս համագումարից յետոյ, ինչպէս իր ժամանակին թերթերը գրեցին, Էնվեր անցել էր Բուխարա (Միջին Ասիա) եւ բոլշեւիկների դէմ սկսուած տեղական ապստամբների գլխաւոր հրամանատարութիւնը ստանձնելով, երբ թէ սպանուել է բոլշեւիկներից կաշառուած իր թիկնապահներից մէկի ձեռքով։

Վերջերս բոլշեւիկներից հեռացած Գ. Աղաբէկեանը, (Գանձակեցի) որը մօտ տասը տարի շարունակ պատասխանատու պաշտօններ է վարել Թուրքեստանում եւ Ասիայի մահմետական երկրներում որպէս Չեկայի գործակալ [illegible] յուշերը տպել Փարիզեան ռուսական ամենալուրջ օրաթերթի մը մէջ, որը հրատարակուած է հանրապետականների յայտնի պարագլուխ փրոֆէսոր Միլիւկովի խմբագրութեամբ։

Ինչպէս պարզւում է Աղաբէկեանի յուշերից, Բագւի մէջ կայացած արեւելեան ժողովուրդների առաջին համագումարից յետոյ. Լէնինի խորհրդով Էնվերը անցել է Թուրքեստան, բոլշեւիկների դէմ եղած տեղական ապստամբական շարժումը զսպելու եւ տեղական ժողովուրդի գլուխը անցնելով, արեւելեան ժողովուրդների ազատագրման նշանաբանի տակ, Աֆղանիստանի վրայով արշաւել դէպի Հնդկաստան, բայց իրեն խոստումը դրժել է։

Այս շարժումը կազմակերպելով, Էնվերի նպատակն է եղել վախեցնել դաշնակից պետութիւններին եւ խանգարել Թուրքիայի բաժանումը. Լէնին էլ կարծել է թէ արեւելեան ժողովուրդների ազատագրութեան շնորհիւ բոլշեւիկեան ազդեցութեան շրջանը կ'ընդարձակէ եւ կը խախտէ Անգլիայի հզօրութիւնը։ Ցամենայն դէպս, այս շարժումը իրեն կը գրաւէ Եւրոպայի ուշադրութիւնը սովետական Ռուսաստանից, բոլշեւիկներին տալով հնարաւորութիւն ժամանակ շահելու եւ նախապատրաստելու յեղափոխութեան երկրորդ ձեռնարկը։

Բուխարայի մոլեռանդ մահմետական ժողովուրդը շատ մեծ շուքով է ընդունում Էնվերին, որին եւ հանդիպում է իր համախոհ թրքական շատ սպաներ։ Ոգեւորուած մեծաշուք ընդունելութիւնից եւ օգտուելով սովետական իշխանութեան թուլութիւնից, փառասէր Էնվերը որոշում է դրութիւնը օգտագործել։

Եւ իրօք, մինչեւ Հնդկաստանի վրայ արշաւելը ինչո՞ւ չդառնալ Թուրքիստանի տէրն ու տիրականը։ Ճէնկիզխանի եւ Թամերլանի արժանաւոր զաւակը Միջին Ասիան գրաւելուց յետոյ կարող կը լինի իր նախարարների պէս իր վոհմակները շարժել դէպի արեւմուտքը։

Բուխարա հասնելուց մի քանի օր յետոյ Էնվերը իր հըրոսախմբով գնում է առաջ եւ այլեւս չի վերադառնում իրեն յատկացուած բնակավայրը։ Եւ մի շաբաթ անցած միացնելով Բասմաչների (տեղական ըմբոստների) խմբերի մի մասը, շարժւում է Բուխարայի մայրաքաղաքի վրայ, որին մօտեցած պահուն, բոլշեւիկեան թւով քիչ զօրքերին օգնութեան է հասնում, այսպէս կոչուած Բուդէոնականների (կարմիր հեծելազօրի գլխաւոր հրամանատար Բուդէոնի անուամբ) զօրամասը, որը ջարդում է Էնվէրի բանակը։ Վերջինս մօտ հինգ հազար զոհեր տալով, իր սպայակոյտով անցնում է Տաճկաստան (Միջին Ասիա). Բուխարայի ժողովրդի մի մասը սրի է քաշւում կարմիր զօրքերի ձեռքով, քարուքանդ արւում քաղաքներն ու գիւղերը, իսկ մի մասն ալ միանում է ապստամբական խմբերին։

Ի միջի այլոց, Աղաբէկեանը իր այս յուշերի բաժնում գրում է իրեն հետ Բուխարայում աշխատող Չեկայի յայտնի գործակալ Րէյսիխէ հետեւեալ պատմութիւնը։ Րէյսիխն էլ Մոսկուայից ուղարկուած է եղել Բագւի Արեւելեան ժողովուրդների հա- [illegible] -մագումարը, որը արեւելեան համայնավարների հետ ապրելով, տեսել է թէ ինչպէս Էնվերը իրենց հանրակացարանը այցելելով, բոլոր արեւելքի համայնավարները, գետնամած սողալով սկսել են համբուրել Էնվերի ձեռքերն ու հագուստը։

Այս տեսարանը Րէյսիխի վրայ այնպէս է ազդել, որ դուրս է քաշել «Նագան» ատրճանակը եւ ուզեցել է Էնվերին գնդակահարել, բայց նրան պահապան չեկիստները ժամանակին բռնում են Րէյսիխին եւ բանտարկում։ Էնվերի փախուստից յետոյ է որ Րէյսիխին արձակում են բանտից եւ Էնվերի դէմ պայքարող քաղաքական բաժնի վարիչ նշանակում։

Կարմիր զօրքի քչութեան եւ տեղական դաժան պայմանների շնորհիւ բոլշեւիկներին չի յաջողւում զսպել Էնվերականների շարժումը։ Վերջի վերջոյ բոլշեւիկեան զօրքերի հրամանատարները որոշում են մի կերպ Էնվերին մեռցնել, բասմաչների ապստամբական շարժումը խափանելու նպատակով։

Էնվերին ողջ բռնելը դժուար էր, քանի որ իր վայրը յաճախ փոխում էր։ Բոլշեւիկները որոշում են հետախուզութեամբ Էնվերի բնակավայրը գտնել եւ աչքից չփախցնել։

Այսինքն կատարումը յանձնում են Աղաբէկեանին, որը տեղացի վաճառական Ռասուլով անունով չեկիստ Օսիպովի հետ, Բուխարայից մանր մունր ապրանք գնելով, իբրեւ շրջիկ վաճառականներ մեկնում են Կարշի, այստեղից էլ երկու էշ վարձելով հինգ օրուայ դժուարին ճանապարհներով հասնում են Գուզար, որտեղ ծանօթանում են տեղական վաճառականների հետ եւ յանձնարարական նամակներ են ձեռք բերում, Իւրչիի եւ Դէննաուի վաճառականների հասցէով եւ վարձելով մի բանիմաց ուղեկից՝ Արդուրահման անունով, որպէս առեւտրական գործի օգնականի, երեքով միասին մեկնում են Դէննաու։ Ճամբին յաջողւում է Արդուրահմանին «կազմակերպել» եւ դարձնել իրենց վստահելի մարդը։ Դէննաուի մէջ Արդուրահմանին յաջողւում է իմանալ Էնվեր փաշայի բնակավայրը։ Գիշերը լեռներով անցնում են ապստամբների վայրը եւ ապա երկու օրից հասնում են Էնվերի ապրած գիւղը։

Երեք օր ապրելով մի չայխանայի (թէյարան) մէջ, որը տեղումն է եղել բասմաչների, կարողացել են տեղեկանալ, որ Էնվերը ապրում է առանձին բնակարանում, թրքական սպաների հետ միասին եւ իրեն ապահով զգալով, հաստատուել է երկար ժամանակի համար։

Նոր ապրանք բերել տալու պատրուակով, Աղաբէկեանն Օսիպովին եւ Արդուրահմանի միջոցաւ տեղեկագիր է ուղարկում Դէննաուի կարմիր զօրքի հրամանատարին։ Հինգ օր մնում մինակ ապստամբների շրջանում սպասելով վերադառնում է Արդուրահմանը եւ Աղաբէկեանին հաղորդում որ Էնվերին բռնելու համար ձիաւոր զօրամաս է պահանջած։ Մի քանի օրից յետոյ վերջապէս Օսիպովը վերադառնալով յայտնում է որ զօրամասը արդէն հասել է Դէննաու եւ գիշերը մեկնեցաւ Էնվերի սպայակոյտը ձերբակալելու։

Նոյն երեկոյեան երեքով ուղեւորելով Դէննաու, ճամբին հանդիպում են զօրամասին, եւ հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հրահանգները տալով զօրքի հրամանատարին եւ կոմիսարին, իրենք շարունակում են իրենց ճամբան, իսկ հեծելազօրը գնում է վերջացնի սկսած գործը։ Զօրքը լուսաբացին մօտենալով Էնվերի գրաւած վայրին, նահանջի ճամբան կտրելու համար մի հարիւրեակ ուղարկւում է թիկունքը եւ առաւօտեան ժամը 7ին յարձակումը սկսւում է։ Էնվերականներին ողջ բռնելը դժբախտաբար չի յաջողւում եւ սկսւում է սաստիկ կռիւ, բայց բասմաչները (ապստամբները) չեն դիմանում ռուս զօրքի գնդացիրային ուժեղ կրակին եւ սկսում են նահանջել։

Էնվերը ըմբռնելով դրութեան լրջութիւնը հրամայում է թիկնապահներին կռիւը շարունակել, մինչեւ որ ինքը իր սպայակոյտով անցնի դէպի լեռները։ Եւ երեսունի չափ իր մարդկանցով կռուի վայրի հակառակ կողմի վրայ արշաւելով, պատահում է գիւղի ետեւի կողմից շրջապատած ռուսական մի խումբ ձիաւորներին, տեսնելով որ շրջապատուած է չորս կողմից Էնվերը նետւում է դէպի խառն կռիւ եւ բացի երեքից բոլորն էլ ընկնում են սուսերամարտի մէջ քաջ ռուս զինուորների սրերի հարուածների տակ։

Կարմիր զօրամասը չի իմացել թէ ո՞ւմ հետ է կռիւ ունեցել։ Միայն յետոյ, երբ որ սկսել են դիակները զննել, ճանաչել են եւ Էնվեր փաշային։ Ռուս զինուորը սրի հարուածով թռցրել է ահռահռչակ Էնվերի գլուխն ու ուսի մի մասը։ Էնվերի անգլուխ դիակի մօտ ընկած է եղել ղուրանը, այդ ըստ երեւոյթին ճակատամարտի ժամանակ իր ձեռքն է եղել։

Մեծ պատերազմի ժամանակ կովկասեան ռազմաճակատում ոչ միայն հայ կամա-
ալլեւ ռուս սպաների
ների փափաքն էր անձ
բռնել եւ կամ սպանել
կան բանակի գլխաւոր հր
տար Էնվեր փաշային,
վերջոյ կատարուեց,
պատերազմից յետոյ,
մաններում եւ թէկուզ
եւ չեկիստ. բայց եւ
գովմի հայ Աղաբէկեա
վիճակուած ջարդարար
գաղտնի բնակավայրը
ռուս զինուորի, փո՛յթ
միր, պղպղան սրի
հարուածով թռցնել
ծնունդի գլուխը..։

"ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ՝ ԲԱՐՁՐԱՑԻ

Օրեր են անցել այն
թէն, որ Ալֆորվիլ
նեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի
ճիւղի երգման արարո
հանդէսը։ Օրեր են անց
կայն ես չեմ ազատ
տպաւորութենէն, որ
այդ երեկոյթէն։ Ու
ապրումներիս մասնակ
իրենց իսկ ուխտակ
ներին, որոնք չմոռցեց
շուշտ, թէ ինչ տուին
կաններին։ Ուստի
«Յառաջ»ին։

Շաբաթ օր էր.
օդ. ամբողջ օրը
անձրեւ էր տեղում։
հանդէսը՝ բանակի կ
բացօթեայ պիտի
նար. ու կասկածեցի
օդին հանդէս տեղի
Ու սակայն,
կասկածիս համար, երբ
որ դեռ երեկոյ չեղած,
նման անձրեւին
Փարիզէն Ալֆորվիլ
զոյգ անխոնջ խմբապ
Ժիրայր Մինթանճեան
Մերկերեան։ Կասկածս
Ը. Մ.ի անձնլիք քայլ
նշանակէ լաւ հեռանչ
կուռ կամքը եւ
թիւնը։ Նրանք քայլ
րագ եւ չափով. նրանց
տում էին իրենց զօրի
սովոր անձրեւը չէին

Երեկոյ է. չտապում
դէպի վայրը՝ եկեղեցի
ւոր եմ նորէն. ուխտեցի
մայր է եկեղեցւոյ
այնպէս անլոյս
հանները։ Կրկին
ղովուրդ չկայ երեւ
առանձին են, լուռ
թեամբ բաց են
ցու ծանր դուռը.
Ինձ թւում է, որ
դէպի վայր եմ մտն
ւարումի. սուրբ գիշեր
դուրս՝ մի սեղանի վր
ւում են տասներկու
իրենց աղօտ լոյսով
եւ պահում սրահը
ղովուրդը։ Մոմերի
նստած են երեք չոր
ւոյ նախագահութիւն
գալուկ լոյսով նրանց
զինուոր են երեւում
ներով սեւամած
ռապած, թախծոտ
բարձրացած, խաչած
ղովրդի դէմքն է
աչքերում լոյս է
ու աշխարհը ստուեր
նացել։

Խմբապետը Ժիրայր
վերջացրել է իր քայլ
քը. տեղի ունենում
բարոզութիւնը...

Ժողովուրդը
սուրբ գիշերը Աւետարա
գամն է լսում. այնպէս
բառայ՝ երդման խօսք
կընդրում։ Ու երդման
վեր բարձրացած ձեռներ
տատ են, անհերք, ու
ներքէն դուրս հասած
տէն են, համոզուածո
քով։

— Երդւում եմ
եռագոյն դրօշի վրայ
հաւատարմօրէն ազգի
նիքիս, եկեղեցւոյ,
ղեցկին...

...Զգիտեմ նրանց էի լսում, թէ ...էլ սրտիս խորքում նոյն երգ... էի կատարում։

Ու յետոյ... «Բարձրացի՛ր — բարձրացի՛ր»։ Ու թւաց ինձ ...նել՝ աշխարհում համասփիւռ ...ազգը հայրենադարձ, դաժան ...նքի պայքարին անզէն ...տանւած՝ արատների ավերա ...ւմ տարւելը, գալարւում։ Ու ...կռանք կենտրոնաւմղէպի-վե՛ր ...լոյսը կարկառուն մի ան... ...ւան սիւն, որ ձգւում է դէպ ...ն արատների ծաւլում լողա... իմ եղբայրներին, իմ քոյ... որոնք իրար կառչած, ...ր զրկւած բարձրանում են ...ւն ի վեր, դէպի վե՛ր, դէպի ...՛յսը։ դէպի լո՛յսը. բարձ... ...են, բարձրանում ... Ու ...քան վեր են բարձրանում նը... այնքան մաքրւում են, ...քան լուսաւորւում։ որ դառ... ...են մի հսկայ փարոս եւ ...ւորում են մեր կեանքը ...։

Եղբա՛յր իմ, եղբա՛յր իմ. բարձ... ու քաշիր քեզ հետ դէ... վե՛ր. դէպի բա՛րձրը բոլո... բոլորիս...

...ետոյ խօսում է մասնաճիւ... նախագահ՝ տաքթ. Բիւթիկ... ...նը. խօսում է ժողովրդին, ...ներին, յորդորում գարկ ...ւ կազմակերպութեան, եւ ...կել գաւակներն անվարան ...ներին, բանակումներին, ...ւ նրանք այնտեղէն ...էսի վերադառնան կրկնակ ...ւած՝ Ֆիզիքական եւ ...ական։ Դոքտէօրի խօսքէն ...էլ ժողովուրդը եկեղեցուգա... ...ն է իջնում, ուր պիտի վառ... ...ւ բանակումի կրակը։ Բոցա... ...ում է խարոյկը՝ լոյս ու ...ութիւն սփռելով շուրջը։ ...ազրութիւնը փոխւած է. ...ւրդը մնաց ներսը. աւելի ...ւ սուզւեց սրտի խորքը ու ...քը դուրս ժայթքեց թագե... ...ներէն, աչքերէն։ ...ւններ, գայլուկներ բոլո... ...ւ խարոյկը երգում են, ար... ...նում, պարում հայրենի ...ը խաղում, թռչկո... ...ւ, եւ գայլուկները ...ւած կրակի շուրջ թի... ...ներն պէս։ Որքա՛ն կեանք, ...ւն արբւն։

Զա՛ն, իմ ազգի արեան զա... ...ներ, զօրացէ՛ք, թեւ առէք, ...ենի լեռները ձեզ են սպա...։

Գայլուկների խմբապետը իր ...էն նւէր է տալիս երեք ...ների, որոնք տարին բո... պարտաճանաչ են եղել, ...պաշտ։ Երջանկութենէն ...ում են պարզեւատու ...ները ու կարծես մեծա... են յանկարծ։

«Փոքր խմբապետը» այդպէս ...անւանում գայլուկներն ի... խմբապետին, իսկ ես աւել... ...ւ եմ. Մեծ եղբայրը, աւե... եղբայր. միթէ՞ նա չէ, ...ր սկաուտ ընկերները, որ ...ց իսկ ուսերին նստեցրած՝ ...ն են բերում պառայտների եր... կար ճամբաներէն յոգնած փոք... բէկ, թուլակազմ հայ սկաուտներին։ Միթէ՞ այս բոլորին տեղեակ չեն Ալֆօրվիլի հայ մայրերը. ինչո՞ւ են նրանց զաւակները փողոցներում թափառում։ Ուշ է, պէտք է վերջացնել թէեւ կարելի է մինչեւ լոյս շարունակել, այնպէս ջերմ է մթնոլորտը։ Ու մեծ խմբապետը Ժիրայր վերջին խօսքը խրատական է ասում։ Խարոյկի շէջող կրակը տխուր ցոլք է դցում նրա դէմքին, որ խօսում է, լուրջ։ Թեւերը խաչաձեւ, հանդարտ ու վճռական, հատիկ հատիկ արտասանում է նա բարոյական, զօրծնական վերելքի ճամբէն ցուցնող իր խրատականը։ Ու թւում է ինձ թէ խարոյկը մեր պապենական օճախն է, սկաուտներն ու գայլուկները նահապետական մեծ ընտանիքի նոր սերունդը, որ բոլորած օճախի շուրջը իր փորձառու կեանքի չարն ու բարին տեսած Պապի բերնէն՝ կեանքի պատգամն է լսում։ Օ՛, իմ երիտասարդ եղբայրներ, որպիսի մեծ հարւած տւեց ձեզ մեր թշնամին։ ո՞ւր են մեր պապերը, ո՞ւր են մեր մամերը, որոնք նոր սերունդին կեանքի հէքեաթը պիտի պատմէին։ Վաղաժամ անյայտացան նրանք, ու մի մեծ բեռ դրեցին ձեր ուսերին դեռ երիտասարդ, դեռ հէքեաթի, խրատի կարօտ, հէքեաթ պիտի պատմէք նոր սերունդին։ Գիտեմ, գիտեմ, որ մեր նահատակ պապերի, հայրենի հողին ձեր մէջ է ապրում ու դուք՝ թէ ծեր եւ թէ երիտասարդ հոգով պիտի կարողանաք բարձրանալ ու բարձրացնել։

Ցետոյ ներդաշնակ ու զգացմունքով երգում են Տէրունական աղօթքը, որից յետոյ պիտի ցրւին ու քնեն։

Մինչդեռ ժողովուրդը հեռանում է գոհ եւ զգացւած՝ տղերքը արծարծում են խարոյկը, լարում վրանները եւ քաղաքէն եկած սկաուտները գիշերում են եկեղեցու գաւիթում, որպէս գի վաղ առաւօտեան տեղի ընկերների հետ միասին անտառ գնան։

Հեռանում եմ ու թւում է ինձ թէ մի քանի պատանիներ չեն բանակողները, այլ հարիւրներ, հազարներ, որ լուսաբացին պիտի զարթնեն աշխոյժ ու քայլեն դէպի հայրենի անտառները, լեռները, բա՛րձր, բա՛րձր Մասսի գագաթը։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԴՈՒՌՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆԱՅ

Բոլշեւիկները նոր ընկերութիւն մը կազմած են, զբօսաշրջիկներ հրաւիրելու համար Ռուսիա։ Արդարեւ հիմա զբօսաշրջիկները հաւաքիր կարեւոր աղբիւր դարձած են, եւ ամէն երկիր կ՚աշխատի օտարականներ կանչել երկիր։ Եւ Մոսկուա եւս «եկէք եկէք ու տեսէք» կը պոռայ բոլոր անոնց, զորս եօթն անգամ անիծած է իբրեւ դրամատէրեր։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԿԱՅՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 23ին Աղեքսանդրիա եկաւ Թորգոմ եպիսկոպոսը՝ սահղծւած կացութեան «դարմանումի» մասին խորհելու համար։ Առատ հունձք տւած է այն բերքը, որ 1927 հոկտեմբեր 30ին ցանուեցաւ մեր դժբախտ գաղութին մէջ։ Այժմ «գործ»երը շատցած են, իսկ «մշակ»ները քիչցած։ Աւեր առաջնորդարան, ապտկանած՝ բարքեր, պառակտուած շարքեր, բէւրիցս պիղծ ու պղծուած «պլոք» եւ... «հոգեւորաշխական» բառե՛ր ու բառե՛ր։ Սպասենք։

∴

Քաղաքականի առենապետ և կարկառուն պլոքճի Գ. Շ. Իմիրզեան — ան որ ճէնթլմէ՛ն Թաշճեանի հետ ցաւակցութեա՛ն թուղթ ստորագրած էր Թերթեբուն մէջ — հիւանդանոց գացած է այցելելու համար... խոշտանգուած պլոքճիին։ Կ՚ըսեն թէ խոշտանգուածին եղբայրը՝ Գ. Խօսրով Սերթլեան՝ այցելուն դիմաւորած է հետեւեալ բառերով.

— Գ. Շաւարշ, ի՞նչ, եկած էք անձամբ ստուգելու ձեր դոհին վիճակը։

Ի՛նչ անարդար բառեր....

∴

Գահիրէի ռամկավար օրկանը գրած էր, թէ եկեղեցիին բակը ընդամէնը քանի մը ոստիկաններ եղած են։

Արդ, կը յայտարարեմ, որ ոստիկանները եղած են թիւով քառասուն (40) հոգի։ Եւ անոնց ազգ. սնառւէն ուժ ոսկի վճարուած եղած է։ Անհեթեթութիւն է «քանի մը հոգիի» խօսք ընել երբ «պլոք»ը ան ու դողի մէջ պլոքճիներու մէկ այլւշատաւելի մեծ խումբի մը կողմէ յարձակումի կը սպասէր...

Եթէ այս քառասուն ոստիկանները պիտի չպաշտպանէին անտէր ու անտիրական Առաջնորդարանը, հետաքրքրական էր գիտնալ, թէ ո՞վ պիտի «պաշտպանէր», Թաշճեաննե՞րը արդեօք...։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԸ

«Սօն Փօսթա»յի մէջ հետեւեալը կը կարդանք.— Բաւական երկար ատենէ ի վեր տարակարծութիւն մը կը տիրէր հայ հռովմէական համայնքին մէջ։ Պատճառը հետեւեալն է։ Այս համայնքը, առէ բաւական առաջ, 34 հոգիէ կազմուած ժողով մը ընտրած ու առանցմէ ալ 14 հոգիէ վարչական ժողով մը զատած է։ Ժամանակի ընթացքին այս ժողովը երկուքի բաժնուած է եւ երկու խմբակներն ալ կը պնդեն թէ զուտ աշխարհիկ վարչութիւնը իրենց է։ Խմբակներէն մէկուն գլուխը կը գտնուի Մելիք Մանուկեան էֆ. եւ միւսին ալ Ս. Յակոբ հիւանդանոցի բժշկապետ Տոքթ. Վէննան էֆ.։

Գ. Մանուկեան հրաժարեցուցուած է, եւ հիմա, այն խմբակը որ ինքզինքը ժեծամասնութիւն կը նկատէ, Տոքթ. Վէննան էֆ.ի մասին բողոքած է պատկան իշխանութեան, խնդրելով որ հինգ տարիէ ի վեր չներկայացուցուած հաշիւները քննուին։

ԿՆԻՔՆԵՐԸ ՔԱԿՈՒԵՑԱՆ

Գրած էինք թէ ոստիկանութիւնը կնիքի տակ առած է Ս. Յակոբի եւ Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքարանի բոլոր սենեակները։ Վարչական Խորհուրդին անդամներուն դիմումին վրայ, ոստիկանութիւնը քակեց կնիքները Ս. Յակոբի հիւանդանոցին սենեակներուն վրայ։ Նոյն օրը կէս օրէն վերջն ալ Պատրիարքարանի կնիքները քակուեցան։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅՑ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Պուլկարիոյ հայոց հպատակութեան հարցը մասամբ կարգադրուած է։ Այն հայերը որոնք ծառայած են պուլկար բանակին մէջ եւ ի ձեռին ունին արձակման թուղթ, կրնան Պուլկարահպատակ դառնալ դիմելով Թեմ. Խորհուրդին։ Գործողութեանց համար թեմականը կը գանձէ 550 լէվա, իսկ 500 լէվա ալ կը վճարուի իբր կառավարութեան տուրք։

ՎԻԼԻՔՕ ԹՐՆՈՎՕՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Վէլիքօ Թրնովօ, որ շինուած է Թրափէզիցա գետի գալարագեղ ափերուն վրայ, Պուլկարիոյ մեծագոյն պատմական քաղաքներէն մէկն է եւ նշանաւոր եղած է որպէս մայրաքաղաք պուլկարական հին թագաւորութեան շրջանին։

Աւելի քան 500 տարի առաջ, Հայերը Վէլիքօ Թրնովոյի մէջ ունեցած են բաւական բարգաւաճ գաղութ մը. բայց որովհետեւ պուլկար ազատագրական կռիւներուն ժամանակ, այս քաղաքը եղած է պայքարի թատերավայր մը, տեղւոյն Հայերը ստիպուած են գաղթել այլուր, եւ ներկայիս հազիւ տասնեակ մը հայ ընտանիքներ կան հոն։

Վէլիքօ Թրնովոյի մէջ ժամանակին գոյութիւն ունեցած է երեք խորաններով գեղեցիկ հայկական եկեղեցի մը, որ ներկայիս կիսաքանդ վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Տարիներ առաջ, թէեւ կառավարութեան կողմէ գրաւուած է եկեղեցին, սակայն աւելի յետոյ, հաստատուելով որ ան Հայերուն կը պատկանի, դարձեալ վերադարձուած է անոնց։

Քանի մը տարի առաջ Այթոսի նախկին հովիւ Յովսէփ քահ. Քէօսէեան, Այթոսի նոր գաղթօ-եկեղեցիին համար Պուլկարիոյ մէջ կատարած հանգանակութեան ընթացքին, հանդիպած է նաեւ Վէլիքօ Թրնովօ եւ այցելելով տեղւոյն հայկական եկեղեցին, հոն գտած է մեծածաւալ հին աւետարան մը, որ կազմուած է եւ ներկայիս կը գտնուի Այթոսի հայկական եկեղեցին։

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՊԱԼՖՈՒՐԸ

Պէյրութ հրատարակուող իսլամ ազգայնականներու օրկանը «Էլ Նիտաա»յի Պապի Թզթակիցը «Պալֆուր Հայերուն հայրենիք կը խոստանայ» վերնագրով հետեւեալ ծիծաղելի տողերը կը գրէ.—

«Անցած թիւով գրած էինք Շէյխ Թաճէտտին էֆէնտիի Պապի մէջ այցելութեան առթիւ տեղացի շէյխի մը ի պատիւ կառավարութեան պետին ըրած ճառախօսութիւնը եւ ազգայնականներու հակառակ արտայայտութիւնը։

«Միեւնոյն Շէյխը այսօր ձեռքը «մազպաթա» (հանրագրութիւն) մը առած շուկաները կը պտտի եւ կ՚առաջարկէ ժողովուրդին ստորագրել զայն. բայց ոչ ոք կը ստորագրէ այդ ազգայնականներու եւ հայրենիքին ի վնաս հանրագրութիւնը։

«Շէյխը այս անգամ Հայերու կը տանի զայն եւ կ՚առաջարկէ ստորագրել, շատեր կը մերժեն եւ մէկ մասն ալ կը ստորագրեն որոշ խոստումներ առնելէ վերջ անկէ։ Շէյխը Հայերուն կը խոստանայ հայ հայրենիքի մը կազմութիւնը ապահովել, եթէ ստորագրեն հանրագրութիւնը։

«Ահա՛ Պապցի այս Շէյխն է հայերուն Պալֆուրը»։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ

Սեպտ. 14ին ամերիկահայ գաղութն ալ զբաղեցաւ կաթողիկոսական ընտրութեան հարցով, գումարելով Երեսփ. Ժողովը։

Ժողովին նախագահ Տէր Յարութիւն Քահանայ Սարգիսեան, տեղապահ, բանալով ժողովը քանի մը խօսքով, հանգուց. Կաթողիկոսին, Դուրեան Սրբազանի, Պօղոս Նուպարի եւ Գասպար Կիւլպէնկեանի եւ երկու երեսփոխաններու մահուան առթիւ ցաւակցութիւն յայտնեց եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը։

Առարկողներ կան թէ՛ ժողովը իրաւասութիւն չունի պատուիրակներ ընտրելու, ապորինի է, քանի որ գոյութենէ դադրած է։

Այս առթիւ թեր ու դէմ վիճաբանութենէ յետոյ, որոշուեցաւ այս բացառիկ պայմաններու մէջ ժողովը ընդունիլ օրինական եւ անցնիլ օրակարգին։

Ժողովին ներկայ էր Գանատայէն ծանօթ ազգային Լեւոն Պապաեան, որմէ խնդրուեցաւ դնել իր թեկնածութիւնը։

Ան պատասխանեց որ կ՚ընդունի, եթէ երեսփ. ժողովը կամ գաղութը կ՚երաշխաւորէ իրպատուիրակին անձին անձեռնմխելիութիւնը։ Պատասխանուեցաւ որ այդ կարելի չէր, քանի որ տիրող իշխանութեան ճամակըրանքը վայելող անձեր միայն կրնան ընդունուիլ։

Ժողովը եռապատիկ ցանկի վրայէն ընտրեց չորս պատուիրակներ, որոնք կը պատկանին նոյն խմբակին, արհամարհելով չէզոք եւ արժանաւոր ազգայիններու թեկնածութիւնը եւ անտեսելով գանձին պարապութիւնը։

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Արաբէն անուանով երիտասարդ մը, գիշերանց յարձակում գործած է Պաղտատի առաջն. փոխառաջնորդին Վ. քահանայ Թաճիրեանի վրայ եւ սպաննած քահանան ու անոր կինը, նաեւ վիրաւորած անոնց աղջիկը։ Արաբէն նշանուած էր աղջկան հետ, բայց յետոյ խզած էին նշանտուքը։ Այս եղած է սպանութեան պատճառը։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ՖՐԱՆՍԱՆ

Մոսկուայի բոլշեւիկեան թերթերը կը մեղադրեն Ֆրանսան թէ կ՚ուզէ Խորհրդային Միութիւնը սեղմել տնտեսական պաշարումով։

Մեկնաբանելով Ֆրանսական կառավարութեան վերջին որոշումը, որով բոլշեւիկեան ներածումները պիտի ենթարկուին մասնաւոր արտօնութեան կանխաւ ստացման եւ այս կերպով ապրանքներու մուտքը պիտի դրուի հակակշռի եւ հսկողութեան տակ, «Պրաւտա» կը գրէ.— Ֆրանսական կայսերապաշտութիւնը կը ջանայ որ ուրիշ դրամատիրական երկիրներ եւս միանան իրեն Խորհրդ. Միութիւնը առնելու համար տնտեսական շղթայի տակ։

«Իրականութեան մէջ, սին յոյսեր են, որովհետեւ Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա եւ Միացեալ Նահանգները այսօր տարբեր կացութեան մէջ են քան Ֆրանսա, եւ պէտք ունին թէ ռուսական ապրանքի եւ թէ ռուսական շուկայի։

«Հետեւաբար, հաւանական չէ որ միւս երկիրները թոյլ տան որ Ֆրանսա անցնի տնտեսական պաշարման մը գլուխը՝ ընդդէմ Ռուսիոյ։ Ֆրանսայի կայսերապաշտներու այս հակախորհրդային պայքարը մեզ անակնկալի չի բերեր»։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՑՈՂՈՆ ԵՒ ԱՄՈՆ

ՀԱՅ-ԲՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

...հրիւրապետ Ռէշիտ պէյ վրանի ...ն, գնչու պառաւի մը մերկա... կը զուարճանար։

∴

— Ամօ՛, Վառօն քեզի ...յն յարմար է։

— Քիրվա՛յ Ամօ — ամօթ ...քեզ, այդ սատանայի ձագ ...գօն, Վառայի պէս փերի կին ...նայ գու չունենա՛ն։

— Աստուած կհւլիգարիս ...ը սաղ պահէ, կհւլիգարս ...ւեայի մալին հետ չեմ փո..., կը պատասխանէ Ամօն։

— Ամօ, Աստուածն է վկայ ...կհւլիգարն ու Վառօն իրարու ...ւած, երկու ըէյրաններն ...քեզ համար ստեղծած է Աստ..., կը կրկնէր Զատու-Դօղէն, ...Մօյի աղջիկ չոքած։

— Ամօյի պէս իգիթ, բոլոր կհւլիգարներու եւ Վառօներու տէրը պէտք է որ ըլլայ, իսկ այս սիրուն այծերը միայն Վառոյի պէս ըէյրանները պէտք է որ լինեն, կ՚ըսէր Աբրոյենց Խուրիկը, Ամօյի երեսներն ու ճակատը շոյելով։

Ծուկանց Զարգարն ալ գլխու շարժումով մը երկու չոր կիներու ըսածներուն հաւանութիւն կուտար, մերթ ընդ մերթ խօսակցութիւնն ընդմիջելով եւ բերնէն ցատկող թուքի կաթիլներով Ամօյի դէմքը շրջաելով։

— Հայ ու սուր կերած ենք Գօգոյի հետ, ամօթ է, ես մեծամերութիւն չեմ ըներ, Վառօն Գօգոյի խամէթն է, կը պատասխանէր Ամօն։

— Վախկոտ ես Ամօ՛, վախկո՛տ, վախկոտ, վար դիր ուսիդ այնալուն եւ գնա նախիրը արածելու. զաւագիր չեչառով մը սուռանց դողէն։

— Ղուրանի հաւատացողներու մէջ, Աստուած անվախ հօգի է գրեր Ամօն կը փախցնէ Վառօն. այո՛, կը փախցնէ. Ուլիի կարաբեա վիայ կը փախցնէ. ձայն տուաւ Խուրիկը։

Ծուկանց Զարգարն վեր ցատկեց տեղէն, սկսաւ յո՛, լո՛ մը երգել ու պար գալ։

— Ամօ՛, Վառոյի հօրանիքին ալ պիտի պարեմ. գայգ մը զօնաւորայ եւ զուռնիզպան խառնեմ պատրաստէ։

Ամօն գլխու շարժումով՝ մը հաւանութիւն յայտնեց, ձեռքը ճակատին տարաւ ու խոր մտածումներու մէջ ինկաւ։

Զատու Դօղէն գաղտագողի պզուկեց մը փոքի թափեց Ամօյի շիպուխի մէջ, Խուրիկը չախմախը կրակեց եւ Ամօն երկա՛ր, երկա՛ր քաշեց, ծծեց ծխամորճի մէջ մխրացող կախարդական փոշին, անոր աչքերուն հեշտակեն տեսարաններ պարզուեցան, փոքրիկ թմրութիւն մը զայն բարձին գամեց։

Դուռագիր կիները նայեցան անոր առեղծական դղկեւր գեղեցկութեան, հիացան, բայց...

— Աղջի՛ Զարգար, Վառօն ներս բեր։

— Սեւաւոր Խուրիկ, լուսատողը բարձրացաւ։

Ծուկանց Զարգարը օձի պէս դուրս սողաց ու Ռէս Մկոի մաքիր մառ, շուներ բոլոր մէկէն վեր թռան, բերան մը հաչելէն բայց շուտով ճանչցան Զարգարի հոտերն ու սփռաչւան, տուն ձայնն եւ ներէն գլուխ քաշած կըծկոտեցան դէզերուն տակ։

— Հողը Գօգոյի գլխուն, ըէյրանի պէս աղջկան մօ բացը տերը թողուց, թող իր ջիգեարն ալ ծարալու դառնայ, որ հասկնայ աշխարհի եղելութիւնը, կը կրկնէր Դօղէն, դաւին յաջողութեան նախանշաններէն ուրախացած.

— Գօգոյի պառաւը կարըմ էս, գեղին բոլոր աղջիկներուն սիրտը դող դրաւ, ու անծար պուճուճակ Վառօյին ուրախացուց։ Իմ աղջիկ խանում-խաթուն աղջիկ է, հազար գիր ու թելիսմ գրել տուի. ճար ու ճարճարանք չեղաւ. հիմա Սթամպօլէն թող գայ ու տեսնէ իր Վառոյին, քրտու յամկու ծոցին մէջ լըղճացած։

Ծուկանց Զարգարը ոտքի ծայլերու վրայ կը քալէր շունչը բռնած, Ռէս Մկոյի մարագի դուռը լալահառաչ ճռինչով մը եսանաս գնաց ծունկին վրայ, մութին մէջ նոպատար Հասոյի սիկարի կրակը կը պլպլար։

Ցարիներու ծուխէն՝ մէջքէն վերը սեւ ու վարը՝ սրճագոյն գուտ մըն ալ դանդաղօրէն իր ծոցը բացաւ Ծուկանց Զարգարի եւ անոր ուսերուն ձեռք դրած հետեւորդին առջեւը։

Ծրագիրներ կան, որ աանց թուղթի ու մելանի, ակնթարթի մը մէջ կը կազմուին եւ կ՚իրականան։

— Ամօ՛, ձիեր պատրաստէ։

— Պատրաստ են, պատասխանեց խռպոտ ձայն մը քովնտի ախոռէն։

Աշնանային պաղ հովը արմատախիլ փշաթուփ մը խաղցնելով կը սուլար ու կ՚որոտար բարձրիկ սարերու գագաթները կ՚աւլէր։

Փօշոտ ու չոր ճանապարհը օձի պէս գալարուելով կը բարձրանար, մօգաուախիտ անտառի մը կողերն ի վեր, կ՚իջնէր հովիտը ու գլուխը կը դնէր երկկամար կամուրջի ծունկերուն, ուրիշ աւելի նեղ ճամբայ մը, գետի միւս ափէն քարքարուտներու հետ գիրկընդխառն կը բարձրանար երկու լեռներու մէջտեղ ճեղքուած կիրճէն, ուր տարիներ առաջ, արդար երէց մը Ալլահի եւ Մարգարէներու համար, կանաչը խոշոր քարի մը տուած, քարկոծուած է։

(12) ԱԶԳԻՆ

ցրնել առնուազն եօթր միլիառ լէյի. երկրին մէջ կարգապահութիւնը վերահաստատել, վերցնելով խառովութեան ամէն պատճառ. թեթեւցնել գիւղացիներու տուրքերը, նախապատրաստական աշխատանքներ կատարել լուծելու համար եկմտական տագնապը, վերցնել քաղաք. կուսակցութեանց միջեւ տիրող ձգտումը։

Սպանիական խռովութիւններ

Ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ Գիլպաոյի մէջ, ուր արքայականները կ'ուզէին հրապարակային հաւաքոյթ մը գումարել։ Խօսելու հրաւիրուած էր Փրիմօ տէ Ռիվէրայի տղան։ Բանւորները կառչ բռնուեցան ոստիկանական ուժերուն հետ, որոնց վրայ կրակ բացին, եւ կողոպտեցին զինատուն մը։ Կռուի ընթացքին վիրաւորուեցան աւելի քան 40 հոգի։ Ընդհ. գործադուլը պիտի տարածուի նաեւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Այս խռովութեանց հետեւանքով, Գիլպաոյի ոստիկանութիւնը հրահանգած է որ ամէն մարդ փողոցէն անցած պահուն ձեռքերը վեր առած քալէ։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Պրազիլիոյ մէջ տիրող յեղափոխական խառովութեան հետեւանքով, նախագահական հրովարտակ մը պատերազմական վիճակ յայտարարեց ամբողջ երկրին մէջ, մինչեւ դեկտ. 31։

Կառավարութիւնը հրամայեց փակել բոլոր դրամատուները, արգիլելու համար շահագիտութիւնները։

Կը հաւաստուի թէ Ռիօ Կրանտէ տօ Սուլի պետութեան ամբողջ դաշնակցային զօրախումբերը 40,000 հոգի, պիտի քալեն կեդրոնական կառավարութեան վրայ։ Հանրային բոլոր շէնքերը կը գտնուին յեղափոխականներու ձեռքը։ Պէնարտէս որ պատերազմի պահուն նախագահն էր Պրազիլիոյ, անցած է շարժման գլուխը. ըմբոստները զօրակոչի կը կ'ենթարկեն 21էն 35 տարեկան բոլոր այրերը, քալելու համար Սան-Փաօլոյի վրայ։ Շարժման պատճառ ցոյց կը տրուի դժգոհութիւնը զոր Ռիօտէ-Ժանէյրոյի դաշնակցային քաղաքականութեան դէմ կը տածեն Մայնէս Սէրայի, Ռիօ Կրանտէ տօ Սուլի եւ Փարահիպայի կառավարութիւնները։

ՁՐԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍ. ԼԵԶՈՒԻ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսա եկող օտարականներ, չգիտնալով այս երկրին լեզուն, յաճախ կ'արգիլուին գործ գտնելէ, բաց աստի, չկարենալով ինքզինքնին արտայայտել, բոլորովին օտարացած կը զգան իրենք զիրենք։ Առաւելագոյն չափով կը զրկուին ֆրանսացիներու հետ յարաբերութիւն մշակելէ, եւ թատրոններէն, գրադարաններէն, հրապարակախօսութիւններէն թանգարաններէն, եւայլն։

Այդ օտարականներուն օգնելու համար է որ «Le Foyer Français»ն ստեղծած է շարք մը ձրի դասընթացքներ, որոնք կ'աւանդուին անձնուէր ուսուցիչներու կողմէ։ կանոնաւոր կերպով յաճախողներ, կրնան ֆրանսերէն լեզուն սորվիլ։

Երեկոյեան ժամը 8.30ին, հետեւեալ թաղային վարժարաններուն մէջ 12, Rue Titon (11e) Métro: Reuilly — երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի. 43, Rue des Poissonnieres (18e). — երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի 51, Rue Ramponneau. (20e).

Բարձրագոյն դասընթացք. — երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի միջին եւ նախապատրաստական դասընթացք. — Բշ. եւ Եշ. 3, Rue Ferdinand Berthoud. — երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի Rue des Hospitalières. — երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի. Boulogne. — երեքշաբթի եւ ուրբաթ. Pasteur - Moutreuil. — երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի. Rue Cujas.

Դասընթացքները պիտի սկսին Հոկտեմբեր 1ին։ Ուրիշ տեղեկութեանց համար դիմել բոլոր ուսուցիչներուն դասընթացքի պահերուն, կեդրոնատեղի 18, Rue du Banquier, Paris (13e).

«ՇԱՆԹ» ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ
Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ
Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Փափաքողներուն կը ղրկուի բովանդակութիւնը, մասնաւոր թուղթի վրայ տպագրուած. կը գտնուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դրամական ամէն առաքում, ինչպէս նաեւ նամակ, յղուած եւ նկար ղրկել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e).

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. Հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 Ֆր. միւս երկիրները 25 Ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ. — Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱՊՕԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՌՕԱՆ. — Կիրակի 12 հոկտ. կէսօրէ վերջ 2.30ին։ կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

11 Հոկտ. Եր. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St. Germain

Կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Կը խօսին Ռէն. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Ուղերձ մը Զ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ եւ Ուրֆայի Հայրենակցական միութեան կողմէ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ Օր. Գ. Գարիպեան (երգ), Օր. Ճամպազեան (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Զ. Գարիպեան։

Կը մասնակցի նաեւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ. — Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսիլիոյ մասնաճիւղը նախաձեռնարկ եղած է տօնելու համար Հայ Մշակոյթի Օրը Մարսիլիոյ մէջ, 25 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն Սալոն Շափի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — 12 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին։ կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ 4-րդ ԱՐԻԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
«ԻՄ ԳԻՐՔԸ», Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. Հրատարակութիւն Հրանդ-Սամուէլ գրատան

Դիմել հրատարակչին Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur le Prince, Paris (VIe). Հեռաձայն՝ Danton 88-65. Մեթրօ Օտէոն։

Հարաւային Ֆրանսայէն (Լիոնն ալ մէջն ըլլալով) պէտք է դիմել Պ. Գ. Շահլամեանի, 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.

Գին՝ 20 ֆրանք

«ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ»
ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

Հայերէն ուղղագրութիւն, քերականութիւն ու շարադրութիւն սորվեցնելու սիսթեմատիկ մշակուած դասեր, հիմնուած ինքնաշխատութեան վրայ։

Ա. գիրքը դպրոցական Ա. եւ Բ. տարիներուն համար, գինը 7 Ֆր.։
Բ. գիրքը դպրոցական Գ. եւ Դ. տարիներուն համար, գինը 9 Ֆր.։
Շատ օրինակներով գնողներուն հարիւրին 20 զեղչ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։

Դիմել հետեւեալ հասցէով. Mme. D. Segbossian, 11 Ave. Ed. Branly, CHAVILLE, (S. et O.), France.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փաթարիկ խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardsի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՍԱՐՕԷԼ ԿՈՆԷՕԻ խումբերու վարչութիւններէն, ընկերներ՝ Գումրուեանցէ, Կարօ Երանեանէ եւ Խաչիկ Մկրտիչեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի, վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի խումբերը կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս կիրակի ժամը 9ին, 39 Rue Jules Gévelot: Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը Զուէն, Կորիւն եւ Նիկոլ Դուման, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան գրախօսական երեկոն վաղը իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Րաֆֆիի կեանքը եւ գործունէութիւնը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, կը խօսի Ե. Տարօնեան, նիւթ ունենալով քաղաքակրթութիւն եւ բարքեր։ Մէկ ժամ սինէմա։

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

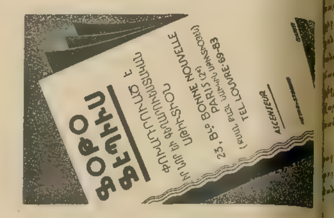

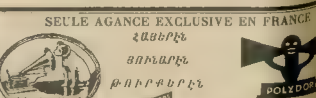

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.	21.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագրապետ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
9
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930
9 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1386

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՍՏՈՐՆՈՒԹԻՒՆ

Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի Լիոնի տօնակատարութիւնը խանգարելու համար, քանի մը վարձկան մարդիկ բոլշեւիկեան լրտեսի ստորնաքարշութեամբ՝ ուզած են թռուցիկով մը իրենց գոյութիւնը արդարացնել։ Ու այդ անգամ, վախկոտ ու վարձկան հակայեղափոխականները չեն համարձակած հրապարակ գալ նոյնիսկ իրենց խեղճուկ թռուցիկը ցրուելու, այլ դիմած են իրենց վայել ստորին միջոցի մը։ Վարձած են օտարազգի բանուոր մը, ու զայն նախապատրաստած են ոճիրի համար։

Դէպքի մանրամասնութիւնները արդէն ծանօթ են հասարակութեան։ Ժողովը չէ խանգարուած։ Ոճիրը գործուած է փողոցին մէջ։ Բարեբախտաբար վիրաւորուածներու վիճակը ծանր չէ։

Այս վատոգի արարքը որքան գարշելի, նոյնքան չնչին է, ինքնին ցոյց մը։ Բայց հայ կուսակցական կեանքի մէջ, խորունկ ցաւ մըն է, շաղախուած սորկական եւ լրտեսական հոգեբանութեամբ, որ յատուկ է ոչ միայն արտասահմանի բոլշեւիկեան թափթփուկներուն, այլ բուն նկարագիրն է ամբողջ հայ համայնավարներուն։

Այս երեւոյթը կ'ուզէինք որ յստակօրէն ըմբռնելի ըլլար հայ ժողովուրդին։

Ի՛նչ բանի կը ձգտէին հայ համայնավարները, եւ հիմա ուր հասան։

Բոլշեւիկները ռուսական սուիններու շնորհիւ մեր հայրենիքը գրաւելէն յետոյ, երբ իրենց ուշադրութիւնը գաղութներուն դարձուցին, գտնուեցան աջէն ու ձախէն թունաւորուած եւ յուսալքուած մարդիկ, որոնք զիրենք ծափահարեցին։ Ու անոնք մեծ անձնավստահութեամբ, իրենց ցանցը տարածեցին ամբողջ գաղութահայութեան մէջ, յոյս ունենալով՝ որ պիտի կրնային իրենց ազդեցութեան տակ առնել հայ աշխատաւոր զանգուածները, մտաւորականութիւնը եւ երիտասարդութիւնը։ Ասկէ հինգ վեց տարի առաջ գրքոյկներով ծրագիրներ կը մշակէին իրենց տիրապետութեան համար եւ կ'աւետէին Դաշնակցութեան քայքայման մասին։ Անոնք ամէն օժանդակութիւն ստացան Դաշնակցութեան հակառակորդներէն, գաղութները պառակտեցին, ազգային կազմակերպութիւնները անկարելի դարձուցին, մատնութիւններ ըրին ու հայ աշխատաւորութեան վիճակը ծանրացուցին օտար ազգերուն առջեւ։ Բայց արտասահմանի հայ համայնավարները կազմակերպութիւն չդարձան։ Աշխատաւորութիւնը, մտաւորականութիւնն ու երիտասարդութիւնը հեռու մնացին անոնցմէ, եւ անոնք բաւականացան իրենց լրտեսական պարտականութիւնները կատարելով, այսինքն խռովել հայ կեանքը անթուլադրելի բոլոր միջոցներով։

Անցած հինգ տարին բաւական եղաւ անանկ հաշուելու իրենց ամբողջ աշխատանքը։ Ու ատոր հետեւանքով՝ անոնք ստիպուեցան յայտարարել թէ Հայաստանի բոլշեւիկները գաղութահայութեամբ չեն հետաքրքրուիր։ Սակայն բոլշեւիկեան իշխանութեան մէջ կայ անկախ մարմին մը, Չեկան, որ պէտք ունի ամէն տեսակ լրտեսներու, վատ հոգի եւ վարձկան արարածներու, ամէն տեղ ու ամէն ազգի մէջ։ Այսպիսի ստորին պաշտօնութեան մը համար՝ հայ սարուկ եւ վաճառուած հոգիներն անհրաժեշտ տարր մը կը կազմէին։ Ու այսօր, արտասահմանի հայ համայնավարը, պարզ լրտես մըն է, անդաւաճանելի ու գարշելի, որ կրնայ նոյնանալ Սուլթաններու եւ Ցարական գաղտնի լրտեսներուն և մատնիչներուն հետ։

Կուսակցական եւ յեղափոխական բոլոր առաքինութիւններէն մերկացած այս թշուառականները, իրենց անպատուութիւնը ըզգացնելու համար, կը դիմեն հայ բոլշեւիկներուն սովորական միջոցին։ Ստրկօրէն կը կաշառեն օտար բանուորները որ անոնց ձեռքով զանոնք արիւն թափելու, որ բացի ոճրային հանգամանքէն, կը ստեղծէ ատելութիւն մը հայ եւ օտար բանուորութեան միջեւ, երբ անոնք եղբայրական յարաբերութիւն կրնային ունենալ, իբրեւ նոյն դասակարգին պատկանողներ։

Հայ ժողովուրդը այս ստորին տարրերն իրենց ստորին գործերով կը տեսնէ ու կը զարշի։ Եթէ աւելի հեռուն երթանք, պիտի տեսնենք, որ տասը տարուան ընթացքին, բոլշեւիկները հայ ժողովուրդը ճզմած են դիմելով ամէն տեսակ միջոցներու, օժանդակ ունենալով ռուս, թաթար եւ այլ ազգի ոճրագործներ, լրտեսներ եւ բազմաթիւ հակայեղափոխականներ, որոնք ցարական Ռուսաստանի գաղտնի ոստիկանութեան շարքերէն կուգային։

Այս ստորին նկարագրի հարազատ ժառանգորդները, ցեղի արտասահմանի հայութեան մէջ, կը դիմեն Արաբին, Թուրքին, Ֆրանսացիին կամ Իտալացիին, տեղ մը ոճիր կազմակերպելու, ուրիշ տեղ մը մատնելու, այլ տեղ մը հայ աշխատաւորութիւնը կասկածելի դարձնելու, ու ամէնէն վերջ, խռովութիւն եւ ատելութիւն տարածելու հայ եւ օտար բանուորներու միջեւ...

Բոլշեւիկեան այս ցեցերը որքան արհամարհելի, նոյնքան գարշելի են եւ արժանի հայ ժողովուրդի բուռն անարգանքին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

«Ազդակ» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 23).

—«Յառաջիկայ ամսոյն սկիզբէն սկսեալ կը բացուին բոլոր վարժարանները։ Ծնողները արդէն այժմէն պատրաստութեան մէջ են բարձր եւ յարմար դաստիարակութեամբ մը օժտելու համար իրենց զաւակները։

Այս օրերուն աւելորդ չըլլար անգամ մը եւս շեշտել կարեւորութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը ազգային տոհմիկ դաստիարակութեան եւ հրաւիրել ուշադրութիւնը հայ ծնողներու։ Ամէն հայ ծնողք պէտք է լաւ գիտնայ որ իր զաւակներուն ազգային եւ տոհմիկ դաստիարակութիւն մը տալու համար պէտք է նախընտրէ ազգային վարժարանները։ Ինչ ալ ըլլան մակարդակն ու պայմանները մեր ազգային վարժարաններուն, որոշ պէտք է ըլլայ որ հայ մանկտին հայ մեծցնելու եւ հայ պահելու համար ամենաապահով եւ ստիպողական միջոցը անոր ազգային կրթութիւն տալն է։

Ցեսնուած է որ իրենց նախնական կրթութիւնը ազգային վարժարաններու մէջ ստանալու պատեհութենէն զրկուողները, առհասարակ զուրկ եղած են ազգային զգացումէ եւ չեն հետաքրքրուած մեր ժողովուրդով եւ իր ապագայով։ Այս անշուշտ չի նշանակեր թէ՝ բոլոր օտար վարժարաններ յաճախողներ վատասերած են եւ քաշուած հայութենէ, սակայն ճշմարիտ է նաեւ որ լաւ հայ եւ հարազատ զգացումներ ունենալու համար գլխաւոր պայման է հայերէն գիտնալ եւ հայ նախակրթութիւն ստանալ։

Մանաւանդ այժմ մեր գաղութին մէջ, աւելի ստիպողական դարձած է Ազգային վարժարաններ յաճախելու պէտքը, քանի որ յետ այսու ծնողներ ստիպուած չեն օտար բարձրագոյն վարժարաններ ղրկել իրենց զաւակները։ Շնորհիւ Հայ Ճեմարանին, որ երկու շաբաթէն կը բացուի եւ իր առաջին կանոնաւոր տարեշրջանը կը սկսի, ազգային վարժարաններու շրջանաւարտները դիւրաւ պիտի ընդունուին հոն եւ պիտի ստանան միեւնոյն գիտութիւններն ու ուսումները, ինչ որ պիտի տրուէր իրենց բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, մէկ խիստ տարբերութեամբ՝ որ ճեմարանի աշակերտները միեւնոյն ատեն պիտի ստանան Ազգային դաստիարակութիւն եւ լաւ Հայեր պիտի պատրաստուին։

Հետեւաբար, այն ծնողները որոնք նախանձախնդիր են իրենց զաւակներու ազգային դաստիարակութեան եւ ապագայ սերունդի հայ պահպանման նուիրական գաղափարին, պէտք է ղրկեն իրենց զաւակները ազգային վարժարաններ եւ խուսափին օտար դաստիարակութենէ։ Օտար վարժարաններ իրենց ջամբած ուսման փոխան կը խլեն մեր նոր սերունդին սիրտն ու հոգին եւ զանոնք կը դարձնեն տափակ եւ անպէտ ոչնչութիւններ։

Ս. Նշան վարժարանի Հոգաբարձութիւնը այս տարի գովելի նախանձախնդրութեամբ մը աշխատեցաւ բարձրացնել վարժարանի մակարդակը եւ կարող ուժեր ապահովեց։ Ծնողներ պէտք է քաջալերեն այդ աշխատանքները եւ այս տարի նախորդներէն աւելի դուրգուրանք ցոյց տան։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱԾ

.. 24 սեպտ.

Սեպտեմբեր 19ին վերսկսան ուժեղ կռիւներ Արարատի շրջանին մէջ։ Քիւրտերը մեծ յոյս ունին, որ այս անգամ ալ իրենք պիտի յաջողին ետ մղել թրքական յարձակողականները, որոնք անընդհատ կը շարունակուին։ Թաւրիզի թրքական հիւպատոսը, զեկոյցով մը յայտարարեց թէ Արարատը ընկճուած է եւ թրքական յաղթանակը տօնելու համար, խնճոյք մըն ալ սարքեց։ Խնճոյքէն մէկ քանի օր վերջ սակայն, սկսան Արարատի նոր եւ յամառ կռիւները, որ դեռ կը շարունակուին։

Թուրք-պարսիկ գործակցութիւնը

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թուրք դեսպանին եւ պարսիկ արտաքին նախարարին միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները յանգեցան նոր համաձայնութեան մը որ սահմանուած է դիւրացնելու Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ համագործակցութիւնը օտար ամէն սադրանքի դէմ որ կրնայ քրտական ըմբոստութիւններ առաջ բերել երկու երկիրներու մէջ։ Թեհրանի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ թուրք կառավարութիւնը, մտադիր է Իրաքը հրաւիրելու որ մասնակցի երկու կառավարութեանց ձեռք առած միջոցներուն, օտար սադրանքներու եւ քրտական խռովութեանց դէմ։

Թուրք-պարսիկ յարաբերութիւնները

Մամուլին տրուած տեղեկութեամբ մը Թեհրանի թուրք նոր դեսպանը՝ Խուսրէվ պէյ յայտարարեց թէ Թուրքիա եւ Պարսկաստան լիովին գիտակից են իրենց պարտականութեանց հանդէպ այլեւայլ խռովութեանց, որոնք ծագած են կամ կրնան ծագիլ իրենց սահմանին վրայ։ Այն հողամասը զոր Թուրքիա կը փափաքի իրեն կցել, զինուորական արժէք մը ունի իրեն համար։ Խուսրէվ պէյ լաւատես է այս կէտին շուրջ եղած բանակցութեանց մասին։

Խուսրէվ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է նաեւ.

— Թուրք հանրապետութիւնը ոչ ոքի հողին աչք ունի։

Պարսկաստանի մէջ մեր ունեցած կրօնական, ցեղային, եւ եղբայրական կապերը պիտի նպաստեն խաղաղութեան ամրապնդումին համար, Թուրքեւպարսիկ ժողովուրդներու գործակցութեան։

Մենք Պարսկաստանի յառաջդիմութիւնը կը փափաքինք ո՛չ միայն դրացիական տեսակէտներով, այլեւ ընդհ. խաղաղութիւնը պաշտպանելու տեսակէտով։

Կը յուսամ թէ վերջին դէպքերը քիւրտ ըմբոստներուն եւ զանոնք ղեկավարողներու հասկցուցած են, թէ իրենց դէմը կը գտնուի ոչ թէ անկարող օսմանեան կայսրութիւնը, այլ արդիական ու զօրաւոր Թուրք հանրապետութիւնը որ ամէն վայրկեան ի վիճակի է երկրին մէջ ծագած ամէն տեսակ ըմբոստութիւններու անջատողական շարժումները զսպելու։

Մեր օդային տորմիղին մասնակցութեամբ կատարուած արագ գործողութիւնները դաս մըն է անոնց, որոնք Քիւրտիստանի ցնորքը կը սնուցանեն։

Թուրքեւպարսիկ սահմանը գծուած է Ինկիւրիի մէջ Ֆիւրուզի խանի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ։

Քրտական վերջին դէպքերը արգելք հանդիսացան սահմանագծման ժողովի աշխատանքներուն, որոնք պիտի վերսկսին շուտով։

Նկատելով որ արդի սահմանը տեւական կերպով Թուրքեւպարսիկ յարաբերութիւններուն վնասելու բնոյթ ունի, Թուրքիա առաջարկեց աւազակներուն պատսպարան ծառայող Արարատի անբերրի մասերը Թուրքիոյ թողուլ Ասոր փոխարէն առաջարկեցինք հարաւային կողմի բերրի հողամասերէն զոհողութիւններ ընել ի նպաստ Պարսկաստանի։

Ո՞վ պիտի կազմէ ռումէն դահլիճը

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը տակաւին չէ լուծուած։ Կարոլ թագաւորը Սինայեայի մէջ սկսաւ խորհրդակցութեանց, դահլիճի կազմութեան մասին։ Ունկնդրութեան ընդունեց Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահները։

Հրաժարած դահլիճի անդամները ժողով գումարեցին Պ. Միխալաքէյի տան մէջ։ Պ. Մանիու իր կուսակցութեան անունով պնդեց կրկին որ ստանձնէ դահլիճի կազմութիւնը։ Թագաւորին հետ կրկին խորհրդակցելէ վերջ է միայն, Պ. Միխալաքէ պիտի կրնայ մերժել կամ ստանձնել առաջարկին իրականացումը իր կողմէ։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ, շատ կը խօսուի նաեւ հրաժարած դահլիճին արտաքին նախարար Միրոնէսքոյի մասին, իբր հաւանական վարչապետ։

Կ'ըսուի նաեւ թէ, այն պարագային որ կարելի չըլլայ ներկայ խորհրդարանին վրայ կռթնած դահլիճի մը կազմութիւնը, պէտք պիտի ըլլայ նախատեսել «թագաւորին անձնական կուսակից»ներէն կազմուած դահլիճ մը։ Այս ուղղութեամբ ալ, ձեռնարկներ կը կատարուին արդէն։

Կայսերական վեհաժողովը

Գլխաւոր պատուիրակներու մասնակցութեամբ գումարուած Անգլիոյ կայսերական վեհաժողովը, հինգ նիստերէ յետոյ օրակարգի առաջին նիւթը վերջացուց, այսինքն՝ սահմանադրական հարցերու խնդիրը։ Խորհրդաժողովը պիտի անցնի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Պալքանեան խորհրդաժողովը կը շարունակէ աշխատիլ յանձնախումբերու մէջ։

Մտաւորական մերձեցման յանձնախումբին մէջ, պուլկար պատուիրակը առաջարկեց հաստատել ժողովրդական համալսարաններ եւ կազմակերպել հրապարակային դասախօսութիւններ։ Ցոյն պատուիրակներն աւելի յարմար դատեցին Պալքանեան ճեմարանի մը հաստատումը, պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցումը դիւրացնելու նպատակով։ առաջարկեցին նաեւ համալսարաններու ծրագրին մէջ մտցնել պալքանեան լեզուի մը պարտադիր ուսուցումը։

«Ռ-101»Ի ԶՈՀԵՐԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՆ ԱՆԳԼԻԱ

Անգլիական «Ռ-101» դեկաւորին անհետ աղէտին առթիւ, Ֆրանսական կառավարութիւնը սուգի օր էր յայտարարեր եւ բոլոր հանրային հաստատութիւնները սուգի դրօշ պարզեցին առջի օր։

Աղէտին 47 զոհերու մարմինները, նոյն օրը, Պօվէէն փոխադրուեցան Անգլիա։ Փոխադրութեան արարողութիւններուն ներկայ էին քաղաքական եւ օտար դիւանագիտական անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէ։

Զոհերու մարմինները երկուական զետեղուած էին 24 կառքերու մէջ, որոնց իւրաքանչիւրին, ծաղկեփունջերով բեռնաւոր, զինուորական պատիւներ տրուեցան։

Զոհերու թաղումը պիտի կատարուի շաբաթ օր Պէտֆորտի մէջ։

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Գերման վարչապետը այսօր պիտի ներկայանայ նախագահ Հինտէնպուրկի, տեղեկութիւններ տալու համար, քաղաքական կուսակցութեանց հետ իր կողմէ կատարուած բանակցութեանց մասին։

Քաղաքական կարգ մը շրջանակներ եւ կազմակերպութիւններ փորձած են ազդեցութիւն բանեցնել Պրիւնինկի վրայ, որ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնէ դահլիճի կազմին մէջ։ Սակայն վարչապետը մերժած է։ Այս թելադրութիւնը ընողներու նպատակն է եղած դահլիճը «զտել» իրենց համար կարգ մը կասկածելի տարրերէ։

Կ'ըսուի թէ ներքին նախարարը Վիրթ եւ արտաքին նախարարը Քուրթիուս պիտի հրաժարին։ Հակառակ այս զրոյցներուն սակայն, նախարարաց խորհուրդը, որ նիստ գումարած էր երէկ, լսած է Քուրթիուսի զեկոյցը Ժընեւի աշխատանքներուն մասին, ինչպէս նաեւ արտաքին քաղաքական ծրագիրը, զոր կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին եւ միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնած է արտաքին նախարարին յայտարարութիւններուն։

ՆԱԹ ՓԻՆՔԸՐԹՕՆ ՄԵՌԱԾ

Իր անունով հրատարակուած ոստիկանական վէպերու համբաւաւոր հերոսը Ալլէն (Նաթ) Փինքէրթօն մեռաւ Նիւ Եորքի մէջ, 54 տարեկան հասակին։

Պատերազմի ընթացքին թունաւոր կազէ վնասուած ըլլալով, կը տառապէր թոքերէն։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Հոկտ.

Իրականութիւն է վերջապէս, որ կարմիր գիծէն դուրս, նօթ ծովերու վրայ փռուած, անճրաուած ու ցիրուցան բազմութիւններ, տարին քանի մը անգամներ կուգան գունդագունդ, մեր խօսքը լսելու, լքումի եւ տառապանքի այս օրերուն, պուտ մը մխիթարութիւն գտնելու, նոր կորովով ու ազգային խանդավառութեամբ ապրուելու համար։

Սովորական անակնկալութեան մը թուականը չէր այս տարի։ Ո՛չ միայն փառաբանութիւնն էր մեր առնական, մարտական կուսակցութեան, այլ բառին ամենալայն իմաստով պանծացումն էր հայ յեղափոխութեան, որովհետեւ, միամտութիւն պիտի ըլլար հայ յեղափոխութիւնը, եւ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը զատել իրարմէ

Եւ ասոր գեղեցիկ ապացոյցը տուաւ, այն աննախընթաց բազմութիւնը ամէն սեռէ ու դասակարգէ որ լեցուցած էր Պրէպան Մարսէյլի ընդարձակ սրահը, 4 Հոկտ., Շաբաթ իրիկուն։ Ֆրանսական քայլերգէն եւ ապա «Մեր Հայրենիք»էն վերջ, նախագահ ընկեր Վ. Ռոթանէս Ղազարեան բացուած յայտարարեց հանդէսը։ «Ընկերնե՛ր եւ սարգելի հայրենակիցներ, սովորական տօնակատարութիւնը չէ այս Դաշնակցութեան, այլ քառասնամեակն անոր, այսինքն՝ քառասնամեակը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ մրրկածին զաւակն է հայ ժողովուրդին. ապացոյց որ այսօր Սուրիայէն Յունաստան, Պալքաններէն մինչեւ Փարիզ երիտասարդութիւնը գունդագունդ մեր շարքերը կը դիմէ։ Երեսուն եւ հինգ տարուան դաշնակցական մըն եմ. տեսայ անոր լաւ ու գէշ, ուրախ եւ զուարթ պայծառ եւ մռայլ, յուսատու եւ յուսահատ օրերը։ Ցեսայ անոր հերոսական մաքառումներն ու պարտութիւնները։

«Եւ այս բոլորը չպակսեցուցին մէջս ոչ մէկ զգացում եւ ոչ մէկ եռանդ։ Եւ այսօր, որ ինծի մեծ պատիւ ըրին իբրեւ երէց ընկեր այս փառաշուք տօնին նախագահութիւնը ինծի յանձնելով, կ'ըսեմ ձեզի Դաշնակցական ընկերներ եւ հայրենակիցներ, զէնքը երբեք ձեր ձեռքերէն վար մի առնէք, հաւատացէ՛ք յեղափոխական անկուն հաւատարմութեամբ, մինչեւ հասնինք ազատութեան»։

Եւ բոլոր տեսակի մեր հակառակորդները, կրնային կարդալ այս ծերունի յեղափոխականին վրայ մեծ ու առնական կորով մը, երբ ձեռքերը եռագոյնին երկընցուցած, իր ճառը կ'արտասանէր։

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Լ. Գիւլեան, որ յարգանքի տուրքը տալէ յետոյ անոնց որ ինկան ազատագրութեան փշոտ ճամբաներուն վրայ, ըսաւ.— «Այսօր տօնն է անոնց, փառաբանութիւնը իրենց հերոսական մարտնչումներուն, մաքառումներուն, յաղթութեան եւ պարտութեան։ Հայ ժողովուրդը ապրեցաւ Թրքական լուծին տակ, դարձաւ անշէջ բազմութիւն մը, եւ լուռ ու մունջ տարաւ բոլոր տեսակի կեղեքումները։ Փրկութիւնը կը փնտռէր հալածանքի ու բռնութեան առջեւ, ծնրադիր խոնարհութեան մէջ։ Բայց որքան սխալ գաղափար։ Արմենականներու եւ Հնչակեաններու ձախող փորձերէն վերջ,մէջտեղ եկաւ «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը» վճռական ու ըմբոստ։ Ըլլալով այս ժողովուրդի հարազատ եւ առողջ զաւակը՝ իր խիղճը ըմբոստացաւ անլուր աճրներու, կեղեքումներուն դէմ։ Զինեց բազուկներ, 1906ին Պանք Օթթոմանի փառաւոր գրաւումը կատարեց, Խանասորը կազմակերպեց, եւ վերջապէս Հայաստանի Հանրապետութիւնը կերտեց։ Հայ ժողովուրդի գոյութիւնը, կուիւը շարունակելու մէջն էր։ Դաշնակցութիւնը կազմակերպեց Սասունի, Զարոնի անողոք կռիւները մօտաւոր անցեալի մէջ։ Ցիշեցէք կամաւորական շարժումը։ Հայ ժողովուրդի կեանքը նժարի մէջ էր այդ օրերուն։ Պէտք էր փրկել զայն։

«Ձեզմէ խոստումներ չէ որ կը պահանջենք ընկերներ, ու հայրենակիցներ։ Քառասուն տարուան պատմութիւն մը ունինք մեր ետին։ Անթաղ, անճրաուած եւ աչքերնին բաց մեռելներ ունինք որոնք մեզի կը նային։ Պէտք է շարունակել անոնցմէ ժառանգուած գործը»։

Ընկեր Լ. Գիւլեանէ վերջ խօսք առաւ ընկ. Ներէնկիւլեան Մարսէյլի կոմիտէի կողմէն։ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեամբ, քանդուեցան աղնուապետական բոլոր կարգերը, ճերմակ ցեղը վարակուած էր այդ առողջ հիւանդութեամբ։ Ո՛չ ոք կրցաւ արգիլել անոր մեծութիւնը։ Եւ նոյն ճերմակ ցեղին պատկանող հայութիւնը եւս վարակուած էր աւելի զօրաւոր կերպով. այնպէս որ սահմանէ սահման, գիւղէ գիւղ թափանցուած էր ժողովուրդի սրբազան հոգեբանութիւնը շնորհիւ Նալպանդեաններու, Րաֆֆիներու, Քրիստափորներու եւ Ահարոնեաններու։ Այո՛, եթէ երբեք հայութիւնը համակերպեր իր ճակատագրին, այսօր ջնջուած էր պատմութեան էջերէն։

«Սորուկ ամբոխի ծոցէն ելան եկան մարդիկ եւ անոնցմով կազմուեցաւ խմբաւորումներ, նոր ծրագիրով եւ նոր հաւատքի հանգանակով։ Այդ հաւատքի հանգանակը մեզ բերին Դաշնակցութեան երեք սիւնները, որպէսզի Հայը ազատ ապրի։ Իր քառասուն տարուան կեանքին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երեւան հանեց գերմարդկային էակներ, որոնք մոռցան մարդային ամէն վայելքները, լեռներ մագլցեցան, գնդակներ պարպեցին։ Եթէ մեռան, մեռան առնականօրէն. մեռան որպէսզի Հայը ազնուանայ։ Ամէն անգամ, Դաշնակցութիւնը կռիւ կը բանայ, իր ետին կը գտնէ ժողովուրդը։ Հայրենակիցնե՛ր, ձեր երակներուն մէջ հայ արիւնը կայ արդէն մը, որ ձեզ յաղթանակէ յաղթանակ պիտի առաջնորդէ։ Գիտցէք ձեր առաջանքի գեղեցկութիւնը, եւ այն ժամանակ մենք ո՛չ թէ հոս, այլ Միացեալ Անկախ Հայաստանի մէջ պիտի տօնենք 50ամեակը Հայ Յեղափոխութեան եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան»։

Վերջին բանախօսն էր ընկ. Ա. Ջամալեան.— Քառասուն տարուան պատմութիւն մը առնականութեամբ, ըսաւ, այսօր մեզի կը ներկայանայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Քառասուն տարիներ շարունակ, ճամբաներուն վրայ, առաջին գիծին վրան, յանուն այս ժողովուրդի երջանկութեան, ու ազատութեան։ Այսօր երբ զանազան ազգեր իրենց հերոսներովը կը պարծենան, ինչպէ՞ս մենք ալ չփառաբանենք մեր հերոսները։ Պէտք է գիտնաք որ հայ հերոսները եզակի են, տարաշխարհային։ Եթէ երբեք Իտալացիները իրենց Կարիպալտին ունին, պէտք է իմանաք հայրենակիցներ, որ տասն քերին հազար Կարիպալտի կ'արժէ։ Ռուսէ պատմութեան չի կրնար մոռնալ մեր ներքին պատմութեան առանց Դաշնակցութեան կեանքի մոռնալու։ Քանի՛ վառ բերաններ գոչեցին անոր կորուստը, հոգեկան ճողատութեամբ մը։ 1915ի մեծ եղեռնէն անմիջապէս վերջ, տեսաք անոր յաղթանակը, եւ հայ եռագոյնին ծածանումը Հայաստան աշխարհի մէջ։ Երբ զարական բանակը լեցուեցան դաշնակցական կեանքերով, մեր հակառակորդները ամենայն շնականութեամբ պոռացին. «Մեռաւ Դաշնակցութիւնը»։ Բայց ան, իբրեւ փիւնիկ, յարութիւն առաւ մոխիրներու աւելի եւ գոչեց. «Ես՛ս հոս եմ»։

«Դաշնակցութիւնը առեղծուած մըն է եւ ո՞վ կրնայ մանրամասնել այս առեղծուածին պատճառաբանութիւնները։ Աշխարհի մէջ չկայ որեւէ կուսակցութիւն որ թափած ըլլայ այնքան արիւն որքան մեր կուսակցութիւնը։ Եւ այս գիտակցութեամբ երիտասարդներու բանակներ կուգան բանելու մեր դրօշը, ուխտուած եւ հաւատարիմ։ Միանգամընդմիշտ յայտարարեմ հայրենակիցներ, եթէ քառասուն տարին բաւ չեղաւ մեզ, քառասուն տարի եւս պէտք է պայքարինք, իսկ այն ալ բաւ չըլլայ, քառասուն տարիներ եւս պէտք է արիւն թափենք մեր դրօշին տակ, որպէսզի ապրինք իբրեւ ազատ անհատ եւ ազգ։

* *

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր։ Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ջութակահարներ Պ. Պ. Ջէօրէկեան եւ Թափաշեան իրենց «Քնար» նուագախումբով։

Արտասանութիւններ ըրին Օրիորդ Մ. Մարութեան, Մ. Գաբրիէլեան եւ Ուզունեան։

Իսկ «Վարդը» եւ «Հայաստանը» բաւ էր արդէն հիանալու համար Ցիկ. Սուրաբեանի տաղանդին վրայ։

Եւ այս աննախընթաց բազմութիւնը, մօտ 2000 հոգի, խանդավառուեցաւ ու ապրեցաւ մեզի հետ, գիշերուան մինչեւ ժամը մէկ, մեծ ոգեւորութեամբ եւ անկեղծութեամբ։

Զանազան կազմակերպութիւններէն հասած էին յիսունի մօտ հեռագիրներ եւ նամակներ, որոնցմով կը յայտնէին իրենց խնդակցութիւնները եւ անվերապահ յարգանքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, քառասնամեակի փառայեղ տօնակատարութեան առթիւ։

Հ. ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՊՕՐԻՍ ԹԱԳԱՒՈՐ ՆՇԱՆՈՒԵՑԱՒ

Պուլկար ժողովուրդը ցաւով կը կրկնէր, որ «աղջիկ չեն տար» իր Թագաւորին։ Արդարեւ Պօրիս ամուրի էր, հակառակ իր փայլած համակրանքին։ Վերջապէս Իտալիոյ Թագաւորը իր աղջիկը տուաւ անոր։ Իշխանուհի Ճիովանա 23 տարեկան է, երրորդ աղջիկը Վիքթոր էմմանուէլ Թագաւորին։ Պօրիս Թագաւոր 36 տարեկան է։ Պօրիս կրօնքով օրթոտոքս, նշանածը՝ կաթոլիկ։ Պապը, արտօնելով այս ամուսնութիւնը, պայման դրաւ որ Պօրիսի զաւակները կնքուին կաթոլիկ, բացի գահաժառանգէն, որ օրթոտոքս պիտի կնքուի, ինչպէս կը պահանջէ պուլկար ազգ. սահմանադրութիւնը։

Հարսնիքը Նոյեմբերին։

ԱԿԱՄԱՅ ԽՕՍՔԵՐ

Դաշնակցական մամուլը շատ յաճախ խօսած է այն անռելի չարիքներուն մասին, որ բոլշեւիկեան շարժումը պատճառեց հայ ժողովուրդին եւ պատճառ դարձաւ Հայաստանի հանրապետութեան կործանման։ Մեր հակառակորդները եթէ խուլ կը ձեւանան դաշնակցական գրականութեան հանդէպ, կարծէք թէ ուշադրութեամբ մտիկ պիտի ընեն հնչակեան հին եւ պարկեշտ ղեկավարներէն մէկուն, Դր. Եղիկեանին, որ ուշագրաւ յօդուածաշարք մը ստորագրած է այդ առթիւ, փարիզ հրատարակուող «Երկիր» շաբաթաթերթին մէջ։ Այդ շարքէն միայն մէկ յօդուածը հոս կը զետեղենք, զայն յանձնելով մեր հակառակորդներու եւ մասնաւորաբար «Երկիր»ի շուրջ հաւաքուած եւ այլուր ցրուած հնչակեաններու ուշադրութեան։

ԽՄԲ.

Ասում են, որ հայ ժողովուրդը Կովկասում կ'ոչնչանար, եթէ սովետները ժամանակին օգնութեան չհասնէին եւ նրան չփրկէին Քեազիմ Քարապէքիր փաշայի բանակների ասպատակութիւնից։ Ասում են նաեւ, որ սովետները հազարաւոր բարիքներ պիտի անէին մեզ, եթէ Դաշնակցականները չխանգարէին։

Զգիտեմ սոյն խօսքերը առողները հաւատա՞ւմ են իրենց առածներին կամ որեւէ արժէք տալիս են նրանց իմաստին։

Ո՞վ զինեց Մուսթաֆա Քէմալի բանակները, ո՞վ 50 միլիոն ոսկի բուլլի փոխարէնց այդ բանակները շարժել տալու համար, ո՞վ այդ բանակների դաշնակիցը հանդիսացաւ հայկական ճակատի դէմ։ Եթէ ընկ. Սիրվարդին ու իր նման մտածողները չգիտեն կամ մոռացել են, ես ասեմ նրանց.

— Սովետները։

Ֆրունզէն, նախկին զինուորական կոմիսարը Սեւ Ծովի վրայով անցաւ իր կեանքը վըտանգի դնելով եւ դրամ տանելով Մուսթաֆա Քէմալին, եւ այդ այն օրերին, երբ Մուսթաֆա Քէմալը ամենէն աղքատ եւ ամէնէն կրիտիկական կացութեան մէջ էր։ Թալէաթը եւ Էնվէրը Մոսկուայում, ապա Էնվէրը Բագւում սովետների հետ խորհրդակցութիւններէինանում, երբ Հայաստանը կռւում էր Թրքերի դէմ։ Քարապէքիր փաշան իր զինուորական-ռազմական ծրագրերը յարմարեցնում էր կարմիր բանակի զինուորական-ռազմական ծրագրերին։ Բագւն գրաւող կարմիր բանակը անմիջապէս հայկական բանակներից պահանջեց Զանգեզուրից հեռանալ, եւ, այդ այն օրերին, երբ Թուրքերը Կարսի պարիսպների տակն էին։

Եթէ սովետական ներքողահեղինակները մոռացել են այս բոլորը, պատմութիւնը չի մոռացել, չի մոռանալու։

Սովետները գրաւեցին Հայաստանը իրենց զինուորական ուժով եւ պահում են իրենց իշխանութեան տակ։ Եթէ սովետների սոյն քայլը առաքինութիւն է, առաքինութիւն է նաեւ բոլոր զինուորական իշխանութիւնների արածները, երբ նըրանք որեւէ երկիր իրենց իշխանութեան տակ են առնում

Ինչ տարբերութիւն կայ մեր պաշտպան սովետների եւ մեր Թշնամի Մուսթաֆա Քէմալի մէջ։ Մուսթաֆա Քէմալն էլ մինչեւ հիմա Պոլսոյ Հայերին գեռ չի կոտորել եւ թոյլ է տալ նրանց ապրելու Թրքական «դեմոկրատական» հանրապետութեան սահմաններում։ Ինչո՞ւ սովետական հանրապետութեան սահմաններում Թոյլատրելը մի ազգի, որ նա ապրի, համարւում է պաշտպանութիւն, բարիք, իսկ «դեմոկրատական» մի հանրապետութեան սահմաններում նոյն ազգի զաւակներին ապրելու իրաւունքը նոյնպիսի բարիք չի համարւում։ Եթէ հայ ժողովուրդի մէջ գտնւին մարդիկ եւ հոսանքներ, որ Մուսթաֆա Քէմալին համար են Հայերի պաշտպան եւ ի նպաստ նրա գիշեր ցերեկ պրոպագանդա անեն, միթէ՞ Մուսթաֆա Քէմալը Ստալինից կամ նրա ընկերներից տարբեր վերաբերում ցոյց պիտի տայ։

Գուցէ ծայրայեղ համարւի համեմատութիւնը սովետների եւ քէմալականների մէջ անանց կողմից։ Թէեւ չգիտեմ ինչո՞ւ պիտի ծայրայեղ համարւի երկու սերտ բարեկամների համեմատութիւնը իրար հետ, բայց ի՞նչ պիտի ասեն սովետների ներբողասացները, երբ նրանց հարց տանք։

Ո՞վ ազատեց Պոլսոյ հայութիւնը սովետական դրամով եւ զէնքերով Պոլսոյ վրայ յարձակւող քէմալական բանակների խժդժութիւններից։

Անգլիական բանակը։ Անգլիական կառավարութիւնը։

Եթէ զօրավար Համիլթըն, Պոլսում գտնւող անգլիական բանակի հրամանատարը դաշնակից միւս հրամանատարների նման յարմար համարէր քէմալական բանակի Պոլսին մօտենալուն պէս Պոլիսը դատարկելը, արդեօ՞ք Պոլիս մտնող յաղթական քէմալականները հայ եւ յոյն բոլոր քաղաքացիներին չէի՞ն կոտորելու, ինչպէս վարւեցին Իզմիրում եւ այլ տեղեր։ Եւ այդ ժամանակ ո՞վ պիտի շնորհւորէր Թուրք բանակի մուտքը Պոլիս եւ պիտի ծաղրէր ծովը թափւող զինւորները, ի հարկէ այն կառավարութիւնը, որ շնորհաւորեց Իզմիրի առաջ Հայերին եւ Յոյներին կոտորող Թուրքերի յաղթանակը։ Իսկ ո՞վ էր այդ կառավարութիւնը։ Սովետականը։ Ո՞վ էր ստորագրել այդ խայտառակ հեռագրի տակ, Գարախանը, ճիշդ այն մարդը, որ բստ Սիրվարդի, իբր թէ Հայերի համար Թուրքերից շատ լաւ բաներ առանալ չէր կարող, որովհետեւ սովետական արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւնը պահանջում էր, այսօր էլ պահանջում է.

1.— Թրքերը ուժեղացնել։

2.— Իսլամութիւնը ուժեղացնել։

Իսկ Թուրքերը ուժեղացնելու եւ իսլամութիւնը ուժեղացնելու ցանկութիւնը խոտոր է համեմատում Հայերի համար Թուրքիայից շատ բաներ առանալու ցանկութեան հետ։

Երէկ էլ, եր հիմուած օրից, այսօր էլ սովետական կառավարութիւնը Թրքասէր է, իսլամասէր է. Նա վարում է Վիլհէլմ Բ.ի քաղաքականութիւնը Արեւելքում։ Իսկ այդ քաղաքականութիւնը անպայման հակահայկական էր, որովհետեւ Թրքասիրական էր, իսլամասիրական էր։

Իր անանկութեան եզերքին հասած քէմալական Թուրքիային սրանից վեց ամիս առաջ ո՞վ տուաւ տնտեսական աջակցութիւն։

— Սովետական կառավարութիւնը։

Գարախանը չէ՞ր, որ շտապեց էնկիւրի իր ջերմ աջակցութիւնը խոստանալու Թուրքիային եւ նրա հետ կապեց գրեթէ զինուորական-ռազմական դաշնագիր։

Թուրքիայի ամենաթեթեւ, աննշանակալի բարեկամը չի կարող մեր պաշտպանը լինել։ Մեր դարաւոր Թշնամուն հովանաւորողը չի կարող մեր ազատարարը համարւել։

Անգլիացիները Կիլիկիայից փախած Հայերին պատսպարեցին Սուրիայում եւ նրանց մինչեւ այսօր էլ հովանաւորում են։ Նոյն Ֆրանսացիների մօտ 100 հազար հայ էլ ընդունեցին իրենց սահմաններից ներս եւ մինչեւ այսօր էլ նրանց միջոցներ են տալիս ապրելու։

Յոյները, աղքատ եւ փոքրիկ այդ երկրի կառավարութիւնը և ժողովուրդը մօտ 100,000 հայ ընդունեցին իրենց աղքատիկ երկիրների սահմաններից ներս եւ տարիներով հոգացին [...] մասին։

Սրանք մեր դաշնակից[...] Եթէ սովետների կողմից [...] հպատակ անհատների [...] պաշտպանելը մեր սովետ[...] ների աչքին համարւում [...] առաքինութիւն եւ բարիք, [...] պա ի՞նչ պիտի համարւի [...] նակիցների արածները, որ [...] փախստականներին պաշտ[...] նեցին եւ նրանց կոտորած[...] առջին առան։ Ինձ Թւում [...] սա պիտի համարւի աւելի [...] բարիք։ Թո՛ղ դուք հա[...] բարիք համարէք։

Եթէ այս այսպէս է, [...] դաշնակիցները [...] մեղաւոր են մեր առաջ [...] սովետները անպայման [...] Երեւի նրա համար, որ մեր [...] րի մի մասին տիրում են [...] վետները, իսկ մեր երկրի [...] մի մասին չեն տիրում [...] կիցները։ Ուրիշ կերպ էլ [...] րելի բացատրել այս արա[...] կչիռները, մեծութիւնն[...] Թերութիւնները չափելու [...] գործածում են սովետների [...] բողասացները։

Իսկ ես միայն մի կչիռ [...] բոլոր մեծութիւններն ու [...] րութիւնները չափելու [...] կչիռը շատ ճիշդ է ցոյց [...] որովհետեւ կողմնապաշտ[...] չեմ անում, չեմ կաշառւ[...] խաբւում։ Իմ երեսուն [...] յեղափոխական անցեալ[...] քերին շատ մօտ լինելը, [...] չմոռցող յիշողութիւնը [...] ցոյցներ են տալիս ճիշդ [...] տեսելու ամէն բան. մանաւ[...] սովորութիւն չունիմ [...] նրանց կրքերը շոյելու, [...] կամ նրան դիւր գալու [...] հէնց դրա համար է, որ [...] սում եմ, Հայերիս գլխին [...] փորձանքների համար [...] դաշնակիցներին [...] ենք, նրանցից աւելի [...] տի մեղադրենք սովետ[...] ժանուանդ որ սովետներ[...] գերի ինքնորոշման գաղա[...] ներ են իբր թէ եւ իբր [...] իալիստներ են, այսինքն [...] կութեան բոլոր զրկւած [...] կարգերի եւ խմբերի [...] պաններ։

Իմ հասցէին պիտի [...] լուտանքներ, ինչպէս [...] բող հակառակորդները [...] այսօր տեղացրել են [...] տանքները։ Ո՛չ մի արժէ[...] նեն լուտանքները, երբ [...] քնութիւնն է խօսում, [...] փաստերն են խօսում։

Եւ ես փաստերն եմ [...] բում կատարեալ անվեր[...] հութեամբ, կատարեալ [...] նութեամբ։

Այսպէս ուրեմն,— Հայե[...] որ ապրում են Ֆրանսական [...] պիտալիստական [...] իշխանութեան սահմանն[...] Հայեր էլ կան, որ ապրում [...] անգլիական կապիտալ[...] կան պետութեան իշխ[...] Թեան սահմաններում, Հայե[...] կան, որ ապրում են [...] կան կապիտալիստական [...] տութեան իշխանութեան [...] մաններում Հայեր էլ կան [...] Լեարչեւի կամ Ցինգով[...] տատուրական իշխանո[...] տակ, Հայեր կան եւ [...] նիայում։ Ո՞րը այդ կապի[...] լիստական պետութիւն[...] Հայերին կոտորում է կամ [...] հացնում է. չնայած որ [...] սամբ այդ Հայերը եկւոր[...] Ոչ մէկը։ Ի՞նչ զարմանալ[...] է, եթէ սովետներն էլ [...] հպատակ Հայերին չեն [...] նում։ Ո՞ր մէկը կապիտ[...] տական պետութիւններ[...] յերին յանձնում է Թրք[...] Ո՛չ մէկը։ Ի՞նչ մի առանձ[...] ռաւելութիւն է, երբ այդ [...] չի անում սովետական [...] Թիւնը։

Կայ սակայն մի փաստ [...] Թրքահայաստանի [...] կորներին մօտ մի սարք [...] դուրս էին անում՝ սովե[...] երկիրները իրենց դռները [...] փակեցին նրանց [...] կապիտալիստական [...] իր դռները (Սուրիա) [...] արաւ եւ պատսպարեց [...] ւառ տարագիրներին։

մէջ այդ օրերին, երբ հանրային կարծիքը փորձում էինք ազդել Թուրքիայի դէմ, Գարաժանը գնաց Մուսթաֆա Քէմալանը իր ջերմ քաջալերութիւնը յայտնելու եւ ռազմական ներկայացուցիչը անմիջապէս հրաւիրեց Թուրքիայի վարիչներին եւ մեզ ազգերին հայերին, ... կատակցութեան եւ նրա ... փոխինները:

Այն Պոլսու հայերը, որոնք ... ապաւէն գտան, արդ... իրենց կեանքը ո՞ւմ են ... իմալու, սովետներին թէ Ֆրանսացի կապիտալիստներին: Ես ասում եմ Ֆրանսացիներին: Ասէ՞ք, որ ես կապիտալիստների կողմնակից եմ. ... ես ասում եմ, կողմնակից եմ նրան, որ իմ ազգի, իմ ժողովուրդի, իմ հայրենակիցների բարեկամն է, որովհետեւ իմ ազգը, իմ ժողովուրդը իմ հայրենակիցները աշխարհի երեսին ամէնից զրկուած ժողովուրդն է, եւ որ սոյն ազգի, սոյն ժողովրդի շահերը առնատակ է տալիս փոխակցորէն, նա իմ թշնամին է, ... որ նրան օգնում է, նա իմ բարեկամն է: Գուցէ սա էլ ազգայնամոլութիւն կը համարեն, թո՛ղ համարեն, ինչ որ ... ես իմ զգացումներն և ... չեմ կեղծում:

ԳՐ. ԵՂԻԿԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

"ՄՈՆՆԱ-ՎԱՆՆԱ"Ն ՀԱՅԵՐԷՆ

Փարիզահայ Թրամաթիք Թատրոնախումբը ներկայացուց Մէթըրլինքի ծանօթ գործը Մոննա-Վաննան:

Այս թատերգութիւնը խաղացողին մօտ կը կազմէ քօմէտի ..., պատմական է բովանդակութիւնը եւ ուրեմն կրկնապէս ... նկատի ունենանք ... հեղինակին խորհրդապաշտ ... մը համբաւը, Հայ Թրամաթիքի նախաձեռնութիւնը կը ... քաջութիւն, որուն համար շնորհաւորելի են թէ թարգմանիչը եւ թէ դերակատարները:

Հետ նիւթը, Փիզա քաղաքը պաշարուած է Ֆլորանսի Հանրապետութեան կողմէ, որուն զօրավարին կը հրամայէ վարձկան ... մը Փրէնգիվալի (Է. ...եան) Փիզայի բնակիչները ... յուսահատութեան մը մատնուած են, իրենց կը սպառի ուտելիքը եւ մօտ, հետեւաբար եւ Փիզայի անկումը Փրէնգիվալի մօտ՝ հաշտութիւն ... համար կը ղրկուին պատուիրակներ, որոնք սակայն ... վերադառնար, բացի Մարքօ Քոլոննայէն որ հայրն է Փիզան պաշտպանող զօրապետ Կիտօյին (Գ. Պըլէթեան): Մարքօ Քոլոննան պատմական եւ գիտուն (Յ. Նշանեան) կը վերադառնայ զաւկին մօտ հաշտութեան ծանր պայմաններով, այսինքն Փրէնգիվալ կը պահանջէ որ Կիտօյի կինը Մոննա-Վաննան (Տիկ. Նշանեան) մէկ գիշեր միայն իր վրանը գայ միայնակ եւ մերկ՝ վերարկուով մը ծածկուած: Կիտօ կ'ընդվզի, կը սպառնայ, բայց Մարքօ՝ իր հայրը գիտել կու տայ իրեն թէ իրաւունք չունի կնոջ պատիւը գերադաս համարել հազարաւորներու կեանքէն, պէտք է փրկէ ժողովուրդը զոհելով իր կինը եւ որդէն Վաննան անձամբ գալով, ներկայ ժողովուրդին կը յայտնէ թէ անոր փրկութեան համար յանձն կ'առնէ այս ամօթալի առաջարկութիւնը եւ մինակը կը մեկնի դէպի Փրէնգիվալի վրանը, ուր անհամբեր կը սպասէ վարձկան զօրապետը: Այդ միջոցին իրեն կը ներկայանայ Հանրապետութեան պատուիրակը Թրէվիզզիօ որ մահացու թշնամին է Փրէնգիվալի, զայն իբր դաւաճան ամբաստանած է իր Հանրապետութեան մօտ եւ այժմ եկած է անոր վրանը՝ սպաննելու մտքով, բայց Փրէնգիվալ զայն զինաթափ ընելով ձերբակալել կու տայ:

Կը հասնի Մոննա Վաննան, միայնակ եւ մերկ՝ վերարկուի մը տակ՝ ինչպէս Փրէնգիվալ պահանջած էր: Այս վերջինը կը յիշեցնէ Վաննայի թէ մանուկ հասակէն զինքը ճանչցած է, եւ թէ ինչպէ՞ս օր մը անոր մատանին որ իրենց պարտէզի աւազանին մէջ ինկած էր հանած եւ համբուրելով իրեն յանձնած է, կ'աւելցնէ թէ զորդ չէ դադրած զայն իր սիրոյ մէկ առարկան համարելէ, եւ իսկոյն անոր աչքերուն առջեւ հրաման կու տայ որ պաշարով եւ ռազմամթերքով բեռցուած սայլերը ճամբայ ելլեն դէպի Փիզա քաղաքը: Փրէնգիվալ, իր այս ընթացքը կ'արդարացնէ անով որ ինք դաւաճանուած ըլլալով, պիտի օգնէ Մոննա Վաննայի հայրենիքին, քանի որ ինք հայրենիք չունի եւ վարձկան զինուոր մըն է միայն: Մոննա-Վաննա կը հիանայ, բայց եւ այնպէս պարտաւոր է վերադառնալ քաղաք ուր կը սպասէ իր ցաւատանջ ու տառապող ամուսինը: Միշդ նոյն պահուն Փրէնգիվալի հաւատարիմ Վէտրիօ հեւ ի հեւ կը յայտնէ թէ մատնութիւնը երեւան ելած է եւ Հանրապետութիւնը ուրիշ բանակ մը կը ղրկէ վրան, ուրեմն Փրէնգիվալի կեանքը վտանգի տակ է եւ կարգը եկած է Մոննա-Վաննայի անձնուիրութեան: Դերերը փոխուած են. Վաննա կ'առաջարկէ Փրէնգիվալի ազատել եւ միասին կը փախչին դէպի փրկուած Փիզա ուր Կիտօ անձկագին կը սպասէ իր կնոջ որ անբախտ ազատաններուն, խելայեղ ծափերուն եւ ուրախութեանց աղաղակներուն մէջ կը մտնէ Փրէնգիվալի հետ: Կիտօ անհանդուրժելի կու գայ, կը հրամայէ բանտ նետել իր մահացու թշնամին, Վաննա զայն կը սիրէ այժմ եւ հերոսական սուտերով կը պահանջէ որ իրեն միայն թողուն Փրէնգիվալը պատժելու պաշտօնը եւ բանտին բանալիներուն տիրանալէ վերջ, պիտի փախչի իր սիրածին հետ:

Խաղարկութիւնը պէտք է ըսել որ թէեւ ոչ բոլորովին գոհացուցիչ սակայն իր ամբողջութեան մէջ արժանի է քաջալերանքի. որովհետեւ յայտնի է որ մեծ աշխատանք թափուած է լաւ գործ մը մէջտեղ հանելու համար, խնամուած բեմադրութեամբ:

Գալով դերակատարներուն, Տիկին Սիրուհի Նշանեան ստանձնած էր շատ դժուարին դեր մը, որ կը պահանջէ խորունկ հետազօտութիւններ, այնպէս որ կարելի չէ խստապահանջ ըլլալ: Ունկնդրած տաղանդ ունի եւ իր սիլուէթը բեմին վրայ հաճելի է: Տիկին Նշանեան տակաւին շատ երիտասարդ է. որով հայ բեմը լաւ յոյսերով կրնայ սպասել իր կատարելագործումին: Յրդոս Նշանեան յաջող էր իր դերին մէջ: Մարեան գեղեցիկ կառուցուածք ունի. միայն պէտք է աւելի բնական խաղարկութիւն մը ունենայ, իսկ Պըլէթեան լաւ տարաւ իր դժուարին դերը:

Խորհուրդ պիտի տայինք մեր դերասաններուն որ իրենց ուշադրութիւնը եւ աշխատանքը կեդրոնացնեն աւելի խորապէս զգալու եւ զգացնելու, ապրելու եւ ապրեցնելու վրայ քան թէ չափազանցուած առոգանութեան մը: Զարիֆեաններու, Աբելեաններու դպրոցը պէտք է մոռնալ եւ ստեղծել ինքնայատուկ խաղարկութիւն մը, արդիական պահանջներուն վրայ հիմնուած, այսինքն հոգեբանական եւ արուեստական ձեւերուն տեղ տալ բնական եւ ինքնահոս ապրումներ:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ե. ԶՈՒԲԱՐ

Եղիա Զուբար, զոր դուրս նետեցին Հեռբհ. Հայաստանի խմբագրութենէն, բախտ ունեցաւ ստանալու պաշտօն մը լուսաւորութեան գործավարութեան մէկ.. գրասենեակին մէջ:

ԲԵՂՈՒՆ ՏԱՐԻ

Հայ Գիւղատնտեսականի Աղեքսանդրիոյ կեդրոնէն կը հաղորդեն հետեւեալը.—

Ուրախ ենք յայտարարելու թէ այս տարի կարողացած ենք 12 նոր ուսանողներ զետեղել Ամերիկեան համալսարաններու եւ Գոլէճներու մէջ հետեւեալ կերպով: Դահիրէէն Պ. Մկրտիչ Մարկոսեան եւ Հալէպէն Պ. Միհրան Գապազեան Ուօյմինկի համալսարանին մէջ: Դահիրէէն Պ. Ժիրայր Արզումանեան Քոլորատոյի հանքաբանական վարժարանին մէջ: Դահիրէէն Պ. Արշաւիր Եղիսէեան եւ Մարսիլիայէն Պ. Ալպէրթ Տէր Գօղոսեան Քոլորատոյի համալսարանին մէջ: Դահիրէէն Պ. Պ. Յովհաննէս Թուպէճէրեան եւ Գուրգէն Պարտիզպանեան Ութահի երկրագործական Գոլէճին մէջ: Աթէնքէն Պ. Աւետիս Մազմանեան Թէքսասի երկրագործական եւ մեքենագիտական գոլէճին մէջ: Դահիրէէն Պ. Յովհաննէս Փիլիկեան եւ Զագազիկէն Պ. Բիւզանդ Չէքիճեան Նիւ Եորքի պետական երկրագործական վարժարանին մէջ: Դահիրէէն Պ. Պ. Սիրական Սարգիսեան եւ Միսաք Տէրունեան Նիւ Եորքի Ֆարմինկտէլի երկրագործական վարժարանին մէջ:

Վերոգրեալ ուսանողներէն Պ. Պ. Արշաւիր Եղիսէեան, Միհրան Գապազեան եւ Բիւզանդ Չէքիճեան Ահարոնեան Սաներ անուանուած են, ի պատիւ մեծանուն Յոբելեարին:

Այս տարի Ամերիկայի համալսարաններէն ունեցանք հինգ շրջանաւարտներ, Պ. Պ. Գեղամ Կէօքճեան, Գէորգ Գօյաճեան եւ Արթիւր Աշճեան, Քոլորատոյի երկրագործական գոլէճէն, առաջինը իբր անասնաբոյծ, երկրորդը իբր ոռոգումի ճարտարագէտ եւ երրորդը իբր քիմիագէտ: Պ. Պ. Մարտիկ Պէրպէրեան եւ Պաղտասար Միքայէլեան Այօվայի երկրագործական եւ մեքենագիտական գոլէճէն, առաջինը իբր կաթնատնտես եւ երկրորդը իբր բուսային ախտաբանութեան մասնագէտ:

Վերոյիշեալ Քոլորատոյի հանքաբանական վարժարանը ամէն տարի, Ուաշինկթընի կրթական նախարարութեան յանձնարարութեան վրայ, օտար երկիրներու կամ կառավարութիւններու ուսանողի մը չորս տարուան համար, տարեկան 250 տոլարի սքալըրշիփ մը կու տայ: Ուրախ ենք յայտարարելու որ յիշեալ վարժարանը, Հայ Գիւղատնտեսականին յանձնարարութեան վրայ, այս տարուան սքալըրշիփը, չորս տարուան համար 1000 տոլար, յատկացուցած է մեր ուսանողին:

Այս տարի երեք շրջանաւարտ ալ ունեցանք Ֆրանսայէն: Պ. Օրմանեան՝ Փարիզի ելեկտրոտ ճարտարարուեստի վարժարանէն, Պ. Ն. Սուլթանեան՝ Մոնփէլիէի երկրագործական վարժարանէն, եւ Պ. Ն. Էօքսիւզեան՝ Վալայրի այգեբանական վարժարանէն: Կրթական նոր ելեւմուտք մը

Անհատապէս այն պատկերը որ կը ցուցնէ իր ամբողջութեանը մէջ Հայ Գիւղատնտեսականի շրջանաւարտներուն եւ ուսանողներուն արդի կացութիւնը: Հայ Գիւղատնտեսականը, Ամերիկայի համալսարաններէն մինչեւ ցարդ ունեցած է 16 շրջանաւարտներ: Ասոնցմէ 6 հոգին Հայաստան մեկնած են, 4 հոգին Ամերիկայի մէջ կը պաշտօնավարեն եւ մնացեալները վարդապետ գիտութեանց աստիճանը առնելու նպատակով կը կատարելագործուին: Ասոնցմէ 5 հոգին Նիւ Եորքի Քորնէլի համալսարանէն, 1 հոգի Ֆլորիտայի համալսարանէն, 1 հոգի հարաւային Տէքըթայի երկրգ. Գոլէճէն, 4 հոգի Քոլորատոյի երկրգ. Գոլէճէն, 4 հոգի Այօվայի երկր. Գոլէճէն, եւ մէկ հոգին ալ Նիւ Եորքի Սիրաքուզ համալսարանէն շրջանաւարտ եղած են:

Ամերիկային համալսարաններուն եւ Գոլէճներուն մէջ մեր ուսանողներուն թիւն է 26, հետեւեալ կերպով: 4 հոգի Քոլորատոյի Պետական Երկրգ. Գոլէճին մէջ, 2 հոգի Ֆլորիտայի համալսարանին մէջ, 1 հոգի Ալապամայի Բազմարուեստական հիմնարկին մէջ, 1 հոգի Հիւսիսային Քարոլայնի Երկր. Գոլէճին մէջ, 2 հոգի Թէքսասի Երկրագործական եւ Մեքենագիտական Գոլէճին մէջ, 1 հոգի Շիքակոյի Լէվիս վարժարանին մէջ, 2 հոգի Ուիսքոնսինի համալսարանին մէջ, 1 հոգի Փօսթընի ելեկտրական վարժարանին մէջ, 1 հոգի Մէսէչուսէթի Թէքնոլօճի վարժարանին մէջ, 2 հոգի Ուօյմինկի համալսարանին մէջ, 2 հոգի Քոլորատոյի համալսարանին մէջ, 1 հոգի Քոլորատոյի հանքաբանական վարժարանին մէջ, 2 հոգի Ութահի Երկր. Գոլէճին մէջ, 2 հոգի Ֆերմինկտէլի (Նիւ Եորք) Երկրագործական գործնական վարժարանին մէջ, եւ 2 հոգի ալ Նիւ Եորքի Պետական երկրագործական վարժարանին մէջ:

Ինչպէս կ'երեւի վերի ցանկէն Հայ Գիւղատնտեսականի սաները միայն երկրագործութեան չէ որ կը հետեւին, անոնցմէ կարեւոր թիւ մըն ալ կը հետեւի քիմիագիտութեան, ելեկտրականութեան, մեքենագիտութեան, անասնաբուծութեան, ատաղձի, ջրային ճարտարագիտութեան եւայլն, եւ ծխախոտի նման բոյսեր մշակութիւններու մասնագէտներ ալ կը պատրաստենք:

Վերոյիշեալ շրջանաւարտ (16) թէ ուսանող (25) մեր 41 սաներէն զատ, Ամերիկայի համալսարաններն ու գոլէճները զրկած ենք 10 սաներ, որոնք հիւանդութեանց եւ այլ պատճառներով կիսաւարտ եղած են: Ասոնցմէ մէկն ալ իր ճիւղը փոխելով դեղագործութեան հետեւած է եւ Փէնսիլվանիայ դեղագործական վարժարանէն վկայական առած է (Ա. Քէմալեան):

Մեր վերոգրեալ սաներէն մէկ մասը Ազգային Յոբելեար Ներսէս Արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանի անունով (գալ տարի շրջանաւարտ կ'ըլլան), 3 ուսանող Զօր. Անդրանիկի անունով (ասոնք այս տարի շրջանաւարտ եղան), 3 ուսանող Պատրիարք Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի անունով եւ 3 ուսանող ալ Պ. Աւետիս Ահարոնեանի անունով:

— Վերոգրեալ ուսանողներէն զատ Հայ Գիւղատնտեսականը պարբերական նպաստներով օգնած է նաեւ Ֆրանսայի մէջ 12 ուսանողներու, որոնց ամէնքն ալ իբր գիւղատնտես, կաթնատես, ծխախոտի մասնագէտ, շրջանաւարտ եղած են:

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ ԼԻՈՆԻ ԴԷՊՔԸ

Լիոնի դէպքին մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն մեզ: Հայ բոլշեւիկեաններու այս վերջին ստորնութեան ներքին ծալքերու հրապարակումը կը ձգենք յետագային:

Շաբաթ իրիկուն 4 Յուլ. ժամը 8.30ին, Լիոնահայութիւնը խումբ խումբ կու գար դէպի 3րդ թաղապետարանի սրահը տօնելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը:

Սրահի դրան առջեւ (դուրսը) օտար ազգէ խումբ մը, մեր կուսակցութեան դէմ աղտոտ ոճով գրուած հայերէն թռուցիկներ կը բաժնէր եկող ժողովուրդին: Կազմակերպիչներու խաղաղ ընդդիմութեան շնորհիւ, անոնք տեղի տալով, առանց միջադէպի հեռացան, սակայն քառորդ ժամ յետոյ, 25 տարեկան վազթանդամ երիտասարդ համայնավար Ֆրանսացի մը թռուցիկները ձեռքը, եկաւ սրահի դրան առջեւ ու սկսաւ եկող ժողովուրդին բաժնել: Մեր ընկերները ուզեցին նոյն հանդարտութեամբ արգիլել, բայց այս վերջինը պատրաստուած եկած էր, այնպէս որ երբ թռուցիկները ձեռքէն առնուեցան, մարդը դաշոյնով մը վիրաւորեց չորս տեղէ (երկու կռնակէն, մէկ թեւէն եւ կուշտէն) մեր ընկերներէն Խորբերդցի 23 տարեկան Գայաճեան Գայաճեանը (ամուսնացած եւ երեք ամսու պզտիկ մը ունի): Երբ տեսանք որ մեր ընկերը վիրաւորուած է եւ մարդն ալ կը փախչի, սկսանք հետապնդել քանի մը ընկերներով, բոլորիս ալ ձեռքը պարապ: Մարդուն ետեւէն ամէնէն շուտ հասնողը եղաւ մեր նորեկ ընկերներէն 30 տարու Բալուցի Մարտիրոս Մարգարեանը (ամուսնացած եւ երեք զաւակ ունի), մինչեւ որ մենք հասանք Ֆրանսացին դաշոյնով երկու տեղէ (թեւէն եւ կուշտէն) վիրաւորած էր մեր ընկերը եւ կը փախչէր, հետապնդեցինք մինչեւ որ յաջողեցանք բռնել, բայց դժբախտաբար բռնած ատեննիս Ֆրանսացին յաջողեցաւ մեր ընկերներէն 26 տարեկան Պետրոս Խօճիկեանի, Խորբերդցի (ամուրի), ալ ծունկին վրայէն եւ տակէն դաշոյնի երկու հարուած տալ: Վերջապէս յաջողեցանք մարդը պէտք եղածին պէս զսպել, մինչեւ ոստիկաններ հասան եւ ոճրագործը ձերբակալեցին: Ուրեմն ունեցանք երեք վիրաւոր ընկերներ, որոնք անմիջապէս փոխադրեցինք հիւանդանոց: Մարտիրոս Մարգարեանի վէրքերը այնքան ծանր չեն, փոքր դարմանումէ յետոյ տուն բերինք, թէեւ աշխատելու անկարող է բայց կը քալէ, պառկած չէ, շատ ծանր չէ վերջապէս իսկ Պետրոսը եւ Գայաճեանը հիւանդանոց մնացին: Գայաճեանի վէրքերը թէեւ չորս են, բայց շատ ծանր չէ, յոյս կայ երկու շաբաթէն բուժուելու:

Զ. Գ.

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եփրատաւէր այնպէս է անունն այդ ճամբուն որ Բարթուղիմէոս Առաքեալի նահատակութեան վայրէն մինչեւ Խանասորի դաշտը կ'երկարի:

Նոզվիրեցիի արժանաւոր աշակերտներէն Բարթուղիմէոսը մինչեւ այդ վայրերը հասած էր, ... եւ ամբոխներ քանդած է ... եկեղեցիներ, վանքեր կանգնելու. ... սնուած էր: Դրախտի առատութիւն ունեցող այդ շրջանն ... մէջ թաղուած է եղեր ...: Բարթուղիմէոս նա... աստուածութիւնը բե... է այդ գաւառն ապրողներ...:

Չոր, հեթանոս մարդիկ զինք ... կաթնցուցած, սպաններ ... անոր ցաւէն ու ճիչէն հալած է ժայռը ու սուրբին մարմինը կողոպտուած է Աստուծոյ ահեղ հալած քարերուն մէջ: Այն օրերէն, հազար, հազար անգամ հաւատացեալներու արիւնը, գետ, հեղեղ դարձած, վազեր է ձորակէն, ձախ ու աջ ինկած գիւղերը քարուցած են սուրբին հրամանով եւ անօրէններ չեն գտած որ պղծեն նահատակ կոյսերու եւ անմեղ մանուկներու մարմինները արնաշաղախ:

Հայոց աշխարհի արիւնը ճապաղ-ճապաղ լերդացած է այդ լեռնակատարներուն:

Խորայէլի սերունդները, կարաւան-կարաւան անցան ու հիմ ալ կ'անցնին այդ վայրերէն, զմրուխտ ու փիրուզաւուն արեւմուտք ծախելու, անցան իրենց բեռներով, անփոյթ եւ երջանիկ ակնարկ մը իսկ չնետեցին Քրիստոսի նահատակ առաքեալի անունը:

Հայերը սակայն, մամ ու խունկ վառեցին, վա՜նք, վա՜նք շինեցին, պաշտում-պատարագ ըրին եւ արիւն թափեցին սուրբին անունով եւ անոր փառքին համար: Ի զո՜ւր:

Քիւրտն ու Թուրքը բերդ շինեցին, զէնք ու ձի առին, Հայը վանք ու եկեղեցի շինեց, անծանօթ անվաւեր սուրբերուն ողջակիզեց իր եւ սերունդներու ներկան եւ ապագան:

— Զգեցէք ձիերը, թող արածին, գոռաց Ամօն ձիէն վար գալով, «Երթցու նոյն է» Վառօ՛, իջիր, աղօթիր, վանքն անցած է այլեւս:

Զոյգ մը յաղթանդամ քիւրտեր, կամաց մը վար առին Վառօն եւ թոյլցուցին ձիերուն համետները, հանեցին սանձերը եւ վզակապեր ոտքերէն հանգուցելով, բացթողուցին մօտակայ կանաչները կրծելու համար:

Վառօն տեսաւ մարդամեւ փոփոխութքը չէր ժայռի լանջին եւ փոքրիկ վտակը խոշանշան մը, կարծես դամի ծալքով մը ծածկուած:

Այրած մամերու փոքրիկ ծուխերը, մառանածալքերու մեծութեամբ պառկած էին քարերու փոսիկներուն վրայ: Հիւսիսէն կ'երեւար մեծ ու հոյակապ վանք մը, քարէ պարիսպներով եզերուած ու բլուրի գագաթին թառած:

—Եա՛ Տէր Բարթողմէոս ... ուխտն ըրաւ Ամօն:

Վառօն առաջին անգամ այդ քան գառնացած կու լար ու կը թուէր թէ ոչ մէկ սուրբ եւ ոչ մէկ Աստուած կրնար ներել իրեն:

Արծաթաքայլ գետը արեւէն առաջ օձապտոյտ կը գլտորուէր հովիտին երկայնքն ի վար, իր ետեւէն՝ ասոր պահելով Ըէմզդինանի լեռներու ալեւոր գագաթները: Գօշարի բոլոր թռչունները լուռ էին, ծաղիկները գլխիկոր, արտն ու ալօտը գառարկ ու նորածագ արեւն ալ աւելի օրուան ջերմութիւնն ու փայլը չպիտի ունենար անտարակոյս: Նիհար մազէս մը, իր վիրաւոր մարմինը քաշկռտելով, փոշոտ ճամբուն մէջ բարակ ակօս մը գծագրեց, մրջիւններու երկարաձիգ կարաւան մը, թնդանօթի ահեղ հնչեւջող բանակներու շփոթութեամբ եւ խուճապահար, ապահով բոյն ու ճամբաներ կ'որոնէր Աստուած եւ կոնակին խոշոր վէրք մը կրող էշ մը ժայռին տակ, գունչը ծամծմելով օդը կը հոտուըտար. ծիծեռնակները մայրերէն հազիւ երկու մէթր բարձր կը թռչէին:

— Անձրեւ պիտի գայ, ըսաւ Ամօն, քարայր մը գտնենք:

Վառօն անձրեւի պէս դէմքն ի վար թափող արցունքները, խոր հառաչ մը քաշեց եւ մտաւ քարայրը:

Երկու Քրտերը առին հրացանները ու գացին հսկելու ճամբաները հանգոյցող մէկ կէտին ծայրը, ժայռի կատարը:

(13) ԱԶԳԻՆ

օրակարգի ամէնէն կենսական նիւթին, կայսրութեան տնտեսական աղբիւրներու զարգացման եւ շուկաներու համերաշխ գործակցութեան հարցերուն։

Տրուած որոշումները մեծ փոփոխութիւններ կը մտցնեն գաղութներու եւ մայր-երկրի յարաբերութեանց մէջ։ Անցեալ շաբթու արդէն տրուած որոշումներու համաձայն, գաղութներն իրաւունք էին ստացեր իրենք իսկ նշանակելու ընդհանուր կառավարիչները։

Նախորդ օր, վիճաբանութեան դրուած հարցերէն մէկն էր Տօմինիոններու բնակիչներուն ազգութեան ճշդումը։ Պատերազմէն ի վեր, Տօմինիոնները Ժընեւի եւ Լահէյի մէջ ստանձնած են միջազգային յանձնառութիւններ, եւ կերպով մը ուրեմն, դարձած են ազգային միութիւններ։ Հարց ծագած է թէ Տօմինիոններու բնակիչները Անգլիացի՞ պիտի նկատուին, թէ Գանատացի, Աւստրալիացի, Նոր-Զելանտացի, եւն. եւ կամ պիտի գտնուի՞ յարմար բառ մը, որ միանգամայն երեւան բերէ անոնց ծագումն ու Անգլիոյ հետ կապը։

Խնդրին լուծումը յանձնուած է իրաւաբանական յանձնախումբին։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

ՌԻՕ-ՏԷ ԺԱՆԷՅՐՕ, 7 Հոկտեմբեր.— Խորհրդարանը քուէարկեց 250 միլիոն ֆրանքի գումար մը, որ պիտի յատկացուի երկրին ապահովութեան եւ յեղափոխականներու դէմ պաշտպանութեան գործին։ Կառավարութիւնը մտադիր է իր պաշտպանութեան գիծը կազմակերպել Փարանայի եւ Սան-Փաօլոյի միջեւ։

Յեղափոխութիւնը զսպելու համար, հակառակ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, հանրապետութեան 21 կառավարութիւններն արդէն ինկած են յեղափոխականներու ձեռքը, որոնք աւելի ուժեղ են թիւով, քան կառավարութեան զօրախումբերը։ Յեղափոխութեան յառաջնուն ընթացքին առջեւ, կառավարութիւնը զօրակոչ յայտարարեց եւ 10 դասեր զէնքի տակ առաւ։ Հարիւր հազար մարդ արդէն, անմիջապէս մտան կառավարական գործօն բանակին մէջ, պատրաստ՝ կռուի մտնելու համար։

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ, 7 Հոկտեմբեր.— Միայն Ռիօ-Կրանտէ-տօ-Սուլի մէջ, ըմբոստներու թիւը հասած է 30,000ի, որոնք լաւ զինուած են։ Ամբողջ երկրին մէջ, ըմբոստներու ընդհ. թիւը կը համրուի 75 80,000։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ վարժ ԴՐԱՇԱՐ մը։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱԲՕԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՌՕԱՆ.— Կիրակի 12 հոկտ. կէսօրէ վերջ 2.30ին։ Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Ն. Գ. Բ. ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԱՐՍԷԼ-ԿՈՆԷՍԻ խումբերու վարչութիւններէն, ընկերներ՝ Գումրուեանցէ, Կարօ Երանեանէ եւ Թաչիկ Մկրտիչեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ», այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի խումբերը կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս կիրակի ժամը 9ին, 39 Rue Jules Gévelot: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ-ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սասունի, Վիշապեան եւ Փօթորիկ խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardsի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին ընկ. Լ. Զարմիսեանի բնակարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԴԱՒԱՌ

ՍԷՆԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը Զաւէն, Կարիճ եւ Նիկոլ Դուման, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան գրախօսական երեկոն այսօր իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ «Րաֆֆիի կեանքը եւ գործունէութիւնը»: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին գասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, կը խօսի Ե. Տարօնեան, նիւթ ունենալով Քաղաքակրթութիւն եւ բարքեր։ Մէկ ժամ մինչեւ։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Թաշմիկ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ուկէսին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Այն հայրենակիցները որոնք մասնաւոր հրաւէր ստացած չեն, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այն նկատել։

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջակայքի Ֆրանսայի բոլոր Հայր. միութիւններէն կը խնդրուի իրենց հասցէները շտափոյթօրէն իմացնել Սէն Շամոնի Եոզկատի Հայր. Միութեան։ Խիստ կարեւոր եւ ընդհանուր հայրենակցական խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։ Միութեան հասցէն՝ Թաշճեան Մանուէլ, 16 Rue Présidant Wilson Saint Chamond.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

10 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1387

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Լիոնի դէպքը, որուն անդրադարձանք երէկ, ժամանակի երեւոյթ մը չէ. տարբեր ձեւերով եւ տարբեր հետեւանքներով հայ համայնավարները նոյն բանը փորձած են եւ կը շարունակեն փորձել։

Դաշնակցութեան վերաբերմունքը պարզ է, բայց բոլո երեւոյթին՝ անըմբռնելի մեր հակառակորդներուն։ Ըսենք, ու շեշտենք վերջնականապէս, որ մենք արտասահմանի մէջ ցրուած համայնավար անունը կրողներուն դէմ կը պայքարինք որպէս վնասակար տարր մը։ Անոնք մեր աչքին չեն երեւիր որպէս կուսակցութիւն մը կամ քաղաքական հոսանք մը, որուն դէմ Դաշնակցութիւնը գաղափարական եւ կուսակցական պայքար մղէր։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անխոցելի է թէ՛ դաւանանքով եւ թէ կազմակերպութեամբ։ Բայց, բոլշեւիկ լրտեսներու եւ անարգ գործիքներու հարուածները, եթէ կը ձախողին Դաշնակցութեան դէմ, կ՚անցնին եւ կը դպնան հայ ժողովուրդին։ Ու այդ հարուածները խիստ վնասակար են։

Արդ, ուղղակի հայ ժողովուրդին հասած վնասն է, որ պէտք է չէզոքացնել։ Դաշնակցութիւնը յարատեւօրէն պիտի կռուի այս չարագործութիւններուն դէմ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հակառակորդները, խտիր չդնելով միջոցներուն մէջ, մի միայն Դաշնակցութիւնը տկարացնելու համար՝ շատ յաճախ մէկ ճակատ կազմեցին համայնավար թափթփուքներուն հետ։ Տասը տարուան պատմութիւնը ցոյց տուաւ, որ այդ միացեալ հարուածները մեզ տկարացնելու փոխարէն, զօրացուցին։ Սակայն, անուրանալի է որ հայ ժողովուրդը վնասուեցաւ եւ տակաւին վնասուելու ենթակայ է։

Դաշնակցութեան հակառակորդները համայնավարներու հանդէպ երկերեսանի դիրք մը բռնած են, դիրք մը որ նոյնքան վնասակար է, որքան համայնավարներու արարքները։ Դէպքերը պարզացած են այնպիսի աստիճանի մը, որ կը հարկադրեն մեր հակառակորդները կամ այս կողմը կամ՝ այն կողմը հակելու վերջնականապէս։ Երկսայրի սուրի մը վրայ՝ երկերեսանի խաղը վերջ պէտք է գտնէ։

Բոլշեւիկ վարձկան տարրերը ամէն կողմ խռովութիւն կը սերմանեն, եւ այդ խռովութիւնը մեր ազգային շրջանակէն [illegible] ելլ. օտար շրջանակներուն մէջ կ՚արձագանգէ։ Տուժողն անշուշտ հայ ժողովուրդն է եւ մասնաւորաբար՝ հայ աշխատաւորութիւնը։

Այս երեւոյթներուն դէմ զայրոյթը ընդհանուր է։ Օրինակ, անցածները Հալէպ հրատարակուող «Եփրատ»ը կը պոռթկար համայնավար թռուցիկներ բաժնող անծանօթ անձերուն դէմ, որոնք Սուրիահայ գաղութը վտանգի կը մատնէին։ Դեռ անցած շաբթու, «Ազգային» խմբագրականով մը ցոյց կուտար թէ համայնավարներու խլրտումներու պատճառով հայ աշխատաւորները կասկածի տակ են եւ ֆրանսական շրջանակները այդ երեւոյթը չեն կրնար հանդուրժել։ «Արեւ»ը իր կարգին պախարակեց Ազգարեանի ժամանութիւնները։ «Նոր Երկիր»ը բաւականացաւ ըսելու թէ «զզուելի յայտարարութիւններ» ըրող Ազգարեանը «վտարուած է հնչակեան կուսակցութենէն»։

Բայց այսքանը չի բաւեր, եւ ցաւը չի բուժեր։ Զզուելի տարրերը տեսնելը բաւական չէ, այլ անխնայ պայքար պէտք է սկսիլ զանոնք նիւթող վաճառուածներուն դէմ, առանց երկդիմութեան եւ մանաւանդ՝ առանց քաջալերութեան։

Դաշնակցութիւնը չի պահանջեր իր հակառակորդներէն որ դադրին մեր կուսակցութեան դէմ պայքարելէ, բայց կը պահանջէ որ անոնք չգործակցին հայ ժողովուրդի թշնամիներուն հետ։ Որովհետեւ մեր հակառակորդներու քաջալերութիւնն է, որ հող պատրաստած է պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացողներուն համար։ Ու ատենը հասած է, որպէսզի անոնք ըսեն, բոլշեւիկներո՞ւն հետն են, թէ՝ հայ ժողովուրդին։

«Թէեւ այսպէս, բայց եւ այնպէս» կակուղ ու խարդախ դատողութիւններուն պէտք չունինք։ Եթէ «զզուելի տարր» է Ազգարեանի ելոյթը, եթէ հայ աշխատաւորութեան կը վնասեն համայնավար թռուցիկներն ու դաւադրութիւնները, ամէն տեղ ու ամէն պարագայի՝ անոնք զզուելի են եւ վնասակար։ Հետեւաբար պայքարը այդ բոլորին դէմ պիտի ըլլայ յստակ ու յարատեւ։ Երկու ճամբայ չկայ։ Մինչդեռ երէկ «Ազգային» հայ համայնավարներու ընթացքը կը պախարակէր, այսօր, Լիոնի դէպքին մասին կը գրէ այնպէս ձեւով մը, որպէս թէ վարձկան օտարականը անմեղ էր, անմեղ թռուցիկ մը կը բաժնէր եւ Դաշնակցականներ եղած են նախայարձակը։

Այս սայթաքումին ճամբայէն ընթանալով, մեր հակառակորդները կը քաջալերեն այն մարդիկը, որոնք ամէնէն մեծ նողկանքով արտայայտուած են եւ կ՚արտայայտուին իրենց մասին։ Այսպէս, բարոյական նախատինքէն զատ, մեր հակառակորդները գործակից կը նկատուին այն չարիքին, որմէ միայն հայ ժողովուրդը կը վնասուի։

Հակադաշնակցականներու երկընտրանքը վերջ պէտք է գտնէ, Այլապէս, ժողովուրդը չպիտի ուշանայ հաւասար նկատելու և՛ չարագործը, և՛ զայն հովանաւորողը։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ը

«Յուսաբեր» իր հոկտեմբեր 1ի խմբագրականով կը գրէ.

— «Այս երկու տարիներու ընթացքին կազմակերպութիւն մը միայն գտնուեցաւ — լայն ձգտումներով, արի թափով եւ ջերմ ու արթուն զգացումներով— որ մէկէն եկաւ ու կեցաւ «Համազգային»ի քով՝ դառնալով անոր հզօր ու հաւատաւոր յենակներէն մին։

Մեր խօսքը—Ամերիկայի կարմիր խաչի մասին է։

Այս կենսունակ ու ձեռներէց Միութիւնը բնազդով զգաց եւ գիտակցութեամբ ըմբռնեց բովանդակ կարեւորութիւնը նորաստեղծ կազմակերպութեան եւ իր շինարար բազուկը երկարեց անոր՝ հնարաւոր դարձնելով Հայ ճեմարանի հիմնադրումը Պէյրութի մէջ։

Եթէ մեր գաղութները եւ գաղութներու մէջ գործող հայ կրթական ու մշակութային մարմինները, միութիւններն ու հայրենակցականները՝ կարմիր խաչի թափը, ըմբռնողութիւնն ու արթուն բնազդը ունենային՝ «Համազգային»ը այսօր բազմաթիւ վայրերու մէջ ու բազմաթիւ գործքերով արդէն ծաւալած կ՚ըլլար իր վերածնող շունչը։

Աղէտ եղաւ հայ ունեւորը հայ ժողովուրդին համար։ Չենք ուզեր այս բնազդ. այս տխուր եւ աւելի քան մտահոգիչ երեւոյթի մասին հոս խօսիլ։ Դրամը որքան աւելի շատ եկաւ հայ ունեւորին, ունեւորը այնքան աւելի հեռացաւ իր ժողովուրդէն։ Չունեցանք մեծահարուստ մը, որ գաղափար դնէր իր ոսկիին մէջ եւ անոր հետ միասին ձուլուէր իր ժողովուրդին հետ՝ հզօրապէս բեղմնաւորելու համար անոր հանրային կեանքի խոպան անդաստանը։ Կիւլպէնկեանները միլիոններ կը դիզեն ո՛չ միայն բախտի, ո՛չ միայն իրենց անհատական ձիրքերուն շնորհիւ, այլ եւ անհիմանալի ուժովը ցեղային այն արթուն բնազդին, ձեռներէց ոգիին եւ ոլակեալ հմտութեան, որ ժառանգած են իրենց ծնողքէն, Հայ ժողովուրդէն։

Սակայն ի՞նչ է իրենց տուածը այս ժողովուրդին, ընդամէնը քանի մը հազար, — ստացուածքի բաղդատմամբ թշուառ միլիոններ, որ յաճախ հոս ու հոն կը նետեն՝ թշուառացած ժողովուրդի մը «բերանը գոցելու» համար։

Մեծափարթամ ամերիկեան բարերարներու պէտք չունի ընաւ. ինքը պետութիւնը ի վիճակի է լիապէս իր ժողովուրդի բոլոր պէտքերը հոգալու։ Սակայն շռայլանքի համազօր ի՛նչ թափ եւ ի՛նչ բեղուն կիրք ամերիկեան կրեսոսներու քով, որոնք լիաբուռն միլիոններ կը փռեն եւ մեծագործութեան ճշմարիտ կոթողներ կը ցցեն երկրի մէկ ծայրէն միւսը։

Մէկ հատիկ իսկ այս արծաթաւորէն չունեցանք։

Հոգիո՛վ, բայց ոչ գրպանով։

Օտարազգի ունեւորին գրպանը մտած դրամը «գաղափար» դարձաւ, մինչդեռ մեր ունեւորը ինք գերին դարձաւ դրամին եւ հոգիով ու մտքով նոյնացաւ մետաղին հետ։

Անշուշտ, այս խաւար երկնակամարին վրայ, գէթ երբեմն-երբեմն, գրաւիչ աստղի մը նման քանի մը անուններ փայլեցան ու անցան։ Սակայն չունեցանք մշտավառ ջահ մը որ տեւապէս ջերմութիւն փռէր իր շուրջը եւ օրինակ դառնար ուրիշներուն»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ ԱՒԵԼԻ ՄԵԾ ԹԱՓՈՎ

Յունական «Էթնոս» թերթը հոկտ. 4ի թիւով կը գրէ.

Դիւանագիտական օտար աղբիւրէ ստացուած ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, քրտական շրջաններու մէջ տիրող կացութեան մասին թուրք թերթերու տուած տեղեկութիւնները իրականութեան չեն համապատասխաներ։

Ճշմարտութիւնը այն է թէ թուրք զօրամասերը յարձակելով Էգրի Տաղի ստորոտը գտնուող Քիւրտերուն դէմ, մէկ քանի տեղական յաջողութիւններ ունեցան, իսկ քրտական ուժերը քաշուեցան իրենց նախկին ամուր եւ անմատչելի դիրքերու մէջ։

Քիւրտերու դէմ կռուող թուրք բանակը տեսնելով որ անհնարին է բարձրանալ անառիկ դիրքերը, կը ստիպուի գործողութիւնները դադրեցնել, պարենաւորման եւ ռազմամթերքի դժուարութիւններէ չնեղուելու համար։

Քիւրտ յեղափոխականները՝ օգտուելով թուրք զօրքերու ակամայ անշարժութենէն, համարձակութիւն կը ստանան վերակազմելու իրենց ուժերը, խտացնելու շարքերը, նոր հասած ուժերով։ Անոնք կը ստանան նաեւ մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք, որոնք գաղտնօրէն ղրկուած են կամ Պարսկաստանէն կամ Միջագետքի Թրքական հարաւային սահմաններէն։

Քիւրտերը այս կերպով վերակազմելով իրենց ուժերը, կը պատրաստուին նոր յարձակումներ կատարել թրքական զօրամասերու դէմ, որոնք լրջօրէն կը տառապին Քիւրտերու անակնկալ յարձակումներէն, միանգամայն քանի մը ճակատներէ։

Քիւրտերը հիմակ փոխած են կռուի ձեւը, չէթէական խումբեր կազմած են եւ անյայտ պահերու, յանկարծ կը յարձակին թրքական զօրքերու վրայ, կը ջարդեն, քարուքանդ կ՚ընեն եւ կը քաշուին վերստին իրենց դիրքերը։

Ընդհանուր կերպով, կացութիւնը շատ աննպաստ է Թուրքիոյ համար։ Արարատի թուրք զօրամասերը բնաջնջուելու վտանգին տակ կը գտնուին, եթէ չնահանջեն։

Վերջնապէս կը հաստատուի թէ ոչ միայն քիւրտ ապստամբութիւնը զսպուած չէ, այլ սկսուած կռիւները պիտի տեւեն շատ երկար։ Պատճառներ կան ենթադրելու թէ ապստամբութիւնը մեծ համեմատութիւններ պիտի առնէ, որուն պիտի մասնակցին բոլոր ցեղերը ամէն ճակատէ յարձակելու համար Թուրքիոյ վրայ։

Իրաքի մարզպանը Էնկիւրի կուգայ

Իրաքի անգլիական մարզպանը, նախորդ օր Էնկիւրի ժամանեց եւ այցելեց վարչապետին եւ արտաքին ու ներքին գործավարներուն։ Յետոյ ընդունուեցաւ Մ. Քէմալի կողմէ։

Ի պատիւ մարզպանին, անգլիական դեսպանը, արտաքին եւ ներքին գործավարները հացկերոյթ տուին։

Վարչապետ Ըսմէթ, արտաքին փոխ-գործավար Շիւքրիւ Գայա փոխադարձ այցելութիւն տուին անգլիական մարզպանին եւ մասնակցեցան ի պատիւ անոր Անգլիոյ դեսպանին տուած հացկերոյթին։ Մարզպանը մեկնեցաւ Պոլիս, ուրկէ, Հալէպի ճամբով պիտի դառնայ Պաղտատ։

«Հաքիմիյէթը Միլլիէ» կը գրէ թէ այս այցելութիւնը պիտի նպաստէ Իրաքի եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց ամրապնդման։

Պուլկարիա եւ փոքրամասնութիւնները

Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը Պուրոֆ, Ժընեւէն դարձին յայտարարեց պուլկար մամուլին թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը սկսի ճանչնալ փոքրամասնութեանց հարցին կարեւորութիւնը։ «Քանի դեռ, հարցը կը քննուէր կառավարութեանց կողմէ, որոնք ազգ. փոքրամասնութիւններ ունին, արդար լուծում մը դժուար էր։ Բայց հիմայ որ այս հարցին հանդէպ բոլորովին անտարբեր ազգեր սկսան շահագրգռութիւն ցոյց տալ, դէպի առաջ մեծ քայլ մը առնուած է»։

Նախարարը յայտնեց թէ տեսակցութիւններն որ ունեցած է Ժընեւի մէջ դրացի պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, ծառայած են պայծառացնելու մթնոլորտը եւ թոյլ պիտի տան եզրակացութեան մը գալու։ Շեշտեց սակայն թէ, պայմանադրութեանց սահմաններէն դուրս, Պուլկարիա չի կրնար նոր յանձնառութիւններ ստանձնել։

Պալքանեան խորհրդաժողովին շուրջ

Պուլկարիոյ Պօրիս եւ Իտալիոյ Ճիօվաննա իշխանութեան լուրը այլալան մեկնութիւններու տեղի կուտայ Պալքանեան խորհրդաժողովին մէջ։ Մեծամասնութեան հաստատ կարծիքն այն է թէ Մուսոլինի կը ձգտի այս կերպով ջուրը ձգել խորհրդաժողովին հետապնդած գործը, Պուլկարիան գրաւելով իր կողմը եւ զայն հանելով Պալքանեան միւս պետութիւններուն դէմ։ Նախընթաց կարգ մը դէպքեր, ինչպէս նաեւ վերջերս պուլկարեւիտալական մերձեցման լուրջ ձեռնարկներ, աւելի կ՚ամրացնեն պատասխանատուներու կասկածը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՄԷՍԻՆԱՅԻ ԱՌՋԵՒ

Մեսինայէն կը հեռագրեն թէ Սեւ ծովու բոլշեւիկեան նաւատորմէն յածանաւ մը եւ երկու թորփիլահալածներ որոնք Պոլսէն Պիրէոս անցեր էին, հասան Մեսինա ուրկէ պիտի մեկնին այս իրիկուն։

ՍԷՓՊԷԹԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ 4 ՀԱՅ 6 ՅՈՅՆ ԵՒ 2 ՀՐԵԱՅ

Թուրք ընդդիմադիր կուսակցութիւնը մամուլին յանձնեց ցանկը իր թեկնածուներուն Պոլսոյ թաղապետական ընտրութեանց համար։ Ցանկին մէջ կան նաեւ փոքրամասնութիւններէն ներկայացուցիչները, որոնց մէջ հետեւեալ Հայերը.

Լեւոն Զիվէր (փաստաբան), Հրանդ (դեսպանատան նախկին աւագ քարտուղար), Գազանճեան եւ Պերճ Քէլէսթէճեան (Օսմ. պանքայի նախկին տնօրէն)։

ՖԷՎԶԻ ՓԱՇԱ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Ընդհ. Սպայակոյտի պետ Ֆեվզի փաշա Վան հասած է առջի օր եւ մեծ պատիւներով ընդունուած է։ Ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ, որ նախապէս Վան գացած էր, զին. հրամանատարներու, քաղաքային պաշտօնեաներու, դպրոցականներու եւ ժողովուրդին հետ երկու ժամուան ճամբայ առաջ գացած եւ դիմաւորած է Ֆեվզի փաշան։

Իրիկունը քառասուն հոգինոց մեծ հացկերոյթ մը տրուած է Թուրք Օճախի մէջ եւ գիշերն ալ ջահագնացութիւն կատարուած է, ի պատիւ սպայակոյտի պետին։

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, սեպտ. 29ին, անգործներու գումարը կը հանէր 2 միլիոն 161,689ի, ամէնէն մեծ թիւը որ կ՚արձանագրուի 1921էն ի վեր։ Անցեալ շաբթուան վրայ՝ 52,031ի յաւելում մը, իսկ անցեալ տարուան նոյն թուականին հետ բաղդատմամբ, 973,000ի յաւելում։

ՌՈՒՄԷՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 8 հոկտ.— Ազգ. գիւղացիական կուսակցութեան ղեկավարները նիստ մը գումարեցին, խորհրդակցելու համար դահլիճի կազմութեան շուրջ։ Կը հաստատուի թէ Միրոնէսքօ համաձայնած է կուսակցութեան ղեկավար մարմնին հետ, թագաւորին հետ ունենալիք իր տեսակցութեան մասին.

Յաջորդ դահլիճը որ կարգ մը փոփոխութիւններով շարունակութիւնը պիտի ըլլայ նախորդին, պիտի հետապնդէ գիւղացիներու ծրագիրը։

Դահլիճի նոր կազմը այսօր, Միրոնէսքօ պիտի ներկայացնէ թագաւորին։

ԵՐԿԻՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Զօրեղ ցնցումներ տեղի ունեցան նախորդ գիշեր հարաւային Գերմանիոյ մէջ, Նիւրէնպէրկի եւ Աւկսպուրկի կողմերը մանաւանդ։

Միւնիխի մէջ, շատեր իրենց անկողիններէն վար ինկան, քունի միջոցին։ Թիրոլի մէջ, տուներու պատերը ճեղքուած են։

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ.— Առջի օր կէսգիշերին Ցուրիխի երկրաշարժական դիտարանը ցնցումներ արձանագրեց. կարգ մը քաղաքներ ցնցուեցան։

ԵՈՒԿՕՍԼԱՒԻԱ.— 40 երկվայրկեան տեւող ցնցում մը զգալի եղաւ Սէրայեվոյի մէջ. ցնցումները կրկնուեցան 4 անգամ, առանց վնաս պատճառելու։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.— Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ նոր ցնցումներ տեղի ունեցած են, քաղաքէն 40 քիլոմեդր հեռու. 15 օրուան մէջ երրորդ անգամն է։

ԱՐԻԱԿԱ՞Ն ՑԵՂԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Դ.

Պէ՞տք է ընդունիլ այս եզրակացութիւնը։ Ո՞ւր պէտք է գտնել այն տան այս ժողովուրդին բնիկան ծագման հայրենիքը, ուր անոնք բաց գոյն աչքեր եւ բաց գոյն մազեր ունին, եւ երկայնագլուխ են։

Երբ աւելցնենք, որ քիւրտերը բարձրահասակ են, հիւսիսային ցեղին զուգահեռ բոլոր յատկանիշերը կ'ամբողջացուին։ Ահա գեղեցիկ գլուխ մը պատմագիրներուն համար։

Շանթր, որ երկար ատեն ապրած է քիւրտերուն հետ, իր առաջին ուսումնասիրութեան մէջ կը գրէ թէ իր քննած 158 անհատներէն 3ը շէկ էին։ Բոլոր միւսները սեւ կամ շագանակագոյն մազեր միայն ունէին։ Գալով անոնց աչքերուն գոյնին, յետոյ կը յիշատակէ թէ իր քննած 332 քիւրտերէն միայն 8ը բաց գոյնով աչքեր ունէին։ Կը տեսնուի, որ Շանթրի եւ ֆոն Լուշանի բերած համեմատութիւններուն միջեւ կարեւոր տարբերութիւն մը կայ։ Ասիկա կը բացատրուի աշխարհագրական շրջաններու զանազանութեամբ։ Ուստի միթէ՞ աշխարհագրական շրջանները կը համապատասխանէին տարբեր ցեղախումբերու։

Փոլշար կը գրէ թէ Փրէյզըր (Ուղեւորութիւն ի Հիմալայա) տեսած է աֆղան եւ պատան գիւղացիներ, որոնք կարմիր մազեր ունէին եւ կապոյտ աչքեր։ Սակայն, եթէ այս դիտողութիւնը ճիշդ է, հաւանաբար անոնք սերած էին «հիւսիսային» ցեղերէն։ Ուրեմն մեր ակնարկը Աֆղանիստանի կողմը չէ, որ պիտի ուղղենք, եթէ կ'ուզենք գտնել այս առեղծուածային «ցեղին» ծագումը։ «Հարաւային Ռուսիոյ քարէ վերջին դարու երկայնագլուխ հին ցեղը», որուն կ'ակնարկէ Զապորովսկի կարգ մը հեղինակներու կողմէ նկատուած է այն տարրը, որ ետքէն դարձաւ ցեղային ուժեղ խումբ մը եւ բազմաթիւ ու անյաջող հորդաներով արշաւեց Պալթիկ եւ Հիւսիսային ծովուն եզերքները։

Այս հակասական վաւերագրութեանց առջեւ, նուազ հետաքրքրական չէ քիչ մը մօտէն ուսումնասիրել այս ժողովուրդը, զոր ոմանք նկատեցին իբրեւ յաջորդները Մարերուն եւ հնագոյն Քաղդէացիներուն։ Ուրեմն համառօտ ակնարկ մըն ալ Խվանովսկիի ուսումնասիրութիւններուն վրայ, դէմ առ դէմ դնելով Շանթրի եւ իմ ուսումնասիրութիւններուս։

Քիւրտերն ընդհանրապէս բարձրահասակ են (1 մեթր 68 եւ աւելի)։ Յիշենք, որ այս յատկանիշն ունին նաեւ Գալչա Տաճիկները եւ Աֆղանները։ Իմ քննութիւններուս համաձայն, քիւրտերուն 83 առ հարիւրը միջին հասակէն աւելի բարձր գտած եմ, կարգ մը քիւրտ ցեղախումբեր, օրինակի համար՝ Բազկինները, միլլինէն շատ աւելի բարձր հասակ ունին, ընդհակառակն ուրիշ ցեղախումբեր (ըստ Շանթրի՝ Միլանլըներն ու Եզիդիները,) կարճահասակ են։

Գալով գանկաբանական դասանիշին, հեղինակները տարակարծիք են բոլորովին։ Չափազանց տարբեր եւ այլազան յատկանիշեր կը վերագրեն անոնց գանկին։ Ահա քանի մը թիւեր, ներկայացնելու համար զանազան հեղինակներու բերած գանկաբանական ցուցանիշերը քիւրտերուն մասին։ Դասանոֆ 78,48, Շանթր 78,53, Փիթար 86,49, ֆոն Լուշան մօտ 75։ (Չափազանց շեշտուած կարճագլխութիւնը, զոր ես նկատած եմ քիւրտերուն մօտ, հետեւանք չէ գանկային ձեւափոխութեան։ Շատ են այն քիւրտերը, որոնք ձեւափոխութեան կ'ենթարկեն իրենց զաւակներուն գանկը (*)։ Սակայն գանկային այս ձեւափոխութիւնը պատճառ չէր կրնար դառնալ շեշտուած կարճագլխութեան։ Շանթր եւս տեսած է թէ ինչպէս սովորութիւն էր գանկերուն ձեւը փոխել ինչպէս երկայնագլուխ, նոյնպէս կարճագլուխ ցեղերուն մէջ։ Շանթր, որ բոլորին մէջ միակն է որ ուսումնասիրած է ամենախոշոր թիւով քիւրտեր, կը յիշատակէ մեծ զանազանութիւններ անոնց գանկային ձեւերուն մէջ։ Իր քննած քիւրտերուն գանկային ցուցանիշերն են՝ ամէնէն վարը 70,04 (Եզիդիներուն վրայ), եւ ամէնէն բարձրը՝ 86,48 (Բիլիկաններուն վրայ)։ Պէտք է ըսել, որ իրենց ամբողջութեան մէջ, Բիլիկան քիւրտերը ենթակարճագլուխ են։

Քիւրտերը, քթային ցուցանիշով կը համարուին նրբաքիթ, եւ ճակատային ցուցանիշով նրբադէմ (leptoprosope)։

Քիւրտերուն աչքերը ընդհանրապէս մութ են։ Շանթր եւս նոյն դիտողութիւնը կը բերէ։ Ես քիւրտերուն մէջ տեսած եմ գորշ աչքեր, 9 առ հարիւր համեմատութեամբ, սակայն երբեք կապոյտ աչք չտեսայ։ Դարձեալ երբեք չտեսայ քիւրտ մը, որ ունենար խարտեաշ մազեր, (82 առ հարիւրը ունէին սեւ մազեր, մնացեալները՝ շագանակագոյն, կամ մութ շագանակագոյն)։ Իմ այս երկու քննութիւններս երբեք չեն համեմատիր Ռիշի կամ Սօլաքի, ոչ ալ ֆոն Լուշանի բերած յատկանիշերուն հետ։ Յիշեալ քննութիւններուս մէջ, կան կէտեր որոնք կը համապատասխանեն Լուշանի ընդունած յատկանիշերուն հետ (երկայնագլուխ)։ Ուրիշ կէտեր ալ կան, սակայն, որոնք բացարձակապէս տարբեր են, հակառակ պատկերը (աչքերու եւ մազերու գոյնին մասին)։ Կը նշանակէ թէ անհրաժեշտ է վերստին սկսիլ, լայն աստիճանի մը վրայ, քիւրտերուն ցեղաբանական եւ գանկաբանական քննութեան։ Սակայն հարկ կը տեսնեմ, քիւրտերու մասին այս պարզաբանումը ընել յետոյ, աւելցնել թէ, երբեք չեմ ուզեր ժխտել որ հիւսիսային ցեղի մը եւրոպեան մէկ խումբը կրնայ թափանցած ըլլալ մինչեւ խորերն Ասիոյ, Ճապ ու յարատեւել այնտեղ.— բայց որեւէ փաստ չեմ տեսներ այդ մասին։

Անցնինք Հայերու ուսումնասիրութեան։

ԵՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

(*) Գանկերու ձեւափոխութեան ազդակ կը նկատուին ծննդաբերութեանց դժուարութիւնները, երախաները շարունակաբար մէկ ականջին, կամ միայն գանկին յետսակողմին վրայ քնացնելը։ Չեմ գիտեր թէ քիւրտերը, փոխելու համար իրենց երախաներուն գանկին ձեւը, ուրիշ միջոցներ ալ ունէի՞ն։ Ծ. Ն.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 6/10/30

Երէկ տեղիս քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, Սէն Շամոնի հայ գաղութը տօնեց Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը։ Ժամանակէն առաջ արդէն նմանը չտեսնուած խուռներամ բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը։ Բեմը զարդարուած էր գոյն եռագոյններով եւ հայ հերոսներու նկարներով որոնք կը շրջանակէին Դաշնակցութեան անձնուրաց հիմնադիրներու նկարները։ Այս տարի ալ բոլորը եկած էին, նամանաւանդ երիտասարդները ողջունելու Հայ Ազգի Մեծ Զաւկին Յոբելեանը եւ անոր մարտական անցեալը։ Հոս աւելորդ չեմ համարեր գրի առնելու Ֆրանսացիի մը հետեւեալ խօսքերը։ Հետաքրքրութեամբ ներս մտնելով մօտեցաւ եւ հարցուց զարմանօք.— Այս որչա՞փ երիտասարդութիւն, ձեր ներկաներուն մէջ առաջ հաս տարիքով մարդ չկայ, ինչո՞ւ արդեօք, միայն երիտասարդներո՞ւ համար է այսօրուան ձեր հանդէսը, կ'ուզեմ հասկնալ թէ ի՞նչ է նպատակը այս հանդէսին»։

Իմ աղքատ լեզուովս, իրեն բացատրեցի թէ՝ մեր հայրերը, պապերը, զոհ եղան գազան Թուրքի եաթաղանին, իսկ շատ շատերն ալ մեռան, ազատագրութեան նուիրական ճամբուն վրայ, եւ մենք այս երիտասարդութիւնը, վերապրողներն ենք, որ եկած ենք մեր հոգիներու մէջ ամունգը առնելու մարտական կուսակցութեան աւանդութիւններէն։ Հայ ժողովուրդը իր վերջին յոյսը դրած է այս կուսակցութեան եւ նոր սերունդին վրայ։ Խօսակիցս որ արդէն տեղեակ է Թուրքի վայրագութեանց, յոյս յայտնեց թէ երկար չեն կարող շարունակել, «Դուք ալ կրնաք տիրանալ ձեր նպատակին, քանի ձեր սրտին մէջ կը բոցավառի ազգասիրութեան կրակը։

Ճիշդ ժամանակին հանդէսը բացաւ օրուան նախագահ ընկ. Թ. Մարգարեան ամփոփ բացատրելով օրուան տօնին նշանակութիւնը, անդրադարձաւ Դաշնակցութեան բեղմնաւոր աշխատանքներուն։ Երգիչ խումբի «Մշակ բանուոր»էն յետոյ, ընկ. Մանուէլ Թաշճեան կարդաց գեղեցիկ ուղերձ մը նուիրուած Դաշնակցութեան քառասնամեակին։ Նուագախումբը մէկ ընդ մէկ կ'երգէր ազգային եւ յեղափոխական երգեր։

Ընկ. Հայկունի Թաշճեան արտասանեց «Յարգանք քեզ»ը, իսկ ընկ. Ս. Անարիկեան ուղերձ մը կարդալէ յետոյ, խօսեցաւ Դաշնակցութեան անցեալին ու ներկային մասին։

Ամէնէն վերջը, բուռն ծափերու մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Հրանդ Սամուէլ, որ նախ յստակօրէն պարզեց թէ ի՞նչպէս ծնաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, եւ ինչ վայրագութիւններու ու անարդարութիւններու մէջ ծնունդ առաւ մեր կուսակցութիւնը, հայ ժողովուրդի ցաւերէն եւ տառապանքէն։ Յետոյ, ծանրացաւ Դաշնակցութեան կատարած ծանր աշխատանքներու վրայ, եւ շեշտեց անոր դերը հայ կեանքի մէջ։

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գործնեց հայ ժողովուրդին ազատութեան եւ անկախութեան կամքը, եւ ներշնչեց հրաշագործ հաւատք մը հայ վերածնունդին իր ապագային մասին։ Դարձեալ Հ. Յ. Դ. է որ պիտի առաջնորդէ հայ ժողովուրդը դէպի նոր բարձունքներ, հասնելու համար անոր վեց հարիւր տարուան երազին, որ է «Միացեալ եւ անկախ Հայաստան»։

«Մինչեւ որ այդ պահանջը չիրականայ, քանի այս տարագիր հայութիւնը կը մնայ աշխարհի չորս հովերուն տրուած, Հ. Յ. Դ. կ'ապրի ու պիտի ապրի, այս բազմաչարչար ժողովուրդին համար»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերա-համակրական ճաշ մը, ուր երեք երիտասարդներ երդում տալով, մտան Հ. Յ. Դ. շարքերը։

ԽՈՑԿԱՑԻ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՏՆՏԵՍԱ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամիսներէ ի վեր մռայլ է Արժանթինի քաղաքական մթնոլորտը։

Արտածման մեծ նուազումը գլխապտոյտ արագութեամբ արտաքին առեւտուրի մէջ երեւան բերած է 500 միլիոն փեզոյի բաց մը։

Բնականօրէն պիտի անդրադառնար նաեւ երկրի տնտեսական կեանքին վրայ։

Բայց եթէ արտածման նուազումը կապ ունի համաշխարհային տնտեսական տագնապին հետ, նոյնը կարելի չէ ըսել ներքին տնտեսական կեանքին վերաբերեալ կարգ մը երեւոյթներու մասին։

Այստեղ գլխաւոր դեր կը խաղայ այս տարուան ցանքերուն տխուր պատկերը։ Երաշտը, մանաւանդ հողագործական շրջաններու համար խոշոր վնասներ է պատճառած, գիւղատնտեսութիւնը հսկայական կորուստներու մէջ է ու գիւղատնտեսական շրջանները ճգնաժամային օրեր կ'ապրին։

Կառավարութեան կողմէ խոստացուած նիւթական օժանդակութիւնը չիրականացաւ եւ գիւղացիութիւնը կիսկատար վիճակով մը, հազիւ կրցաւ գլուխ հանել այս տարուան ցանքը։

Մասնաւոր դժգոհութիւններ կային Կորտովայի շրջաններէն, ուր հողատէրերը վերջին ժամանակներս սկսած էին ի չարը գործ դնել ստեղծուած տնտեսական տագնապը, դժուարին կացութեան մատնելով գիւղացիութիւնը։ Այս առթիւ Արժանթինեան Հողագործական Դաշնակցութիւնը խոշոր ցոյցեր կազմակերպեց, ու դիմումնագրեր ներկայացնելով Խորհրդարանին, մատնանշեց տիրող կացութիւնը ու գալիք վտանգները։

Բացի այս, կէս միլիոնէ աւելի դպրոցական մանուկներ դուրս են մնացած, դպրութիւն ունեցող դպրոցներու մէջ տեղ չգտնուելուն։ Իսկ 14,000 պաշտօնեայէ արձանագրուած անգործ ուսուցիչները թշուառ վիճակի են մատնուած։

Ժողովրդական առողջապահութիւնն ալ, կարելի է ըսել, տնտեսականի ու կրթական գործերու նման անմխիթար պատկեր մը կը ներկայացնէ։

Ինչպէս ցոյց կուտան զինուորական դիւանի արձանագրութիւնները, այս տարուան նորակոչներու յիսուն տոկոսը անպէտ են զինուորական ծառայութեան, այսինքն 20-25 տարեկան երիտասարդութիւնը բոլորը տեղացիներ, իրենց տան ու տեղին մէջ ծնած, միանգամայն տանելի պայմաններու մէջ։ Անոնք եթէ այսպէս են, հապա եւ պարզ պէտք է ըլլայ վիճակը մեր այն բազմահազար հայրենակիցներու, որոնք ո՞վ գիտէ թէ այս օտար հորիզոնին տակ կեանքի ի՞նչ պայմաններու մէջ կ'ապրին, ի՛նչ կը կատարուի ժողովրդական խաւերու, լայն զանգուածներուն մէջ, այդ տարիքէն վեր ու վար։

Ո՞վ գիտէ, ո՞վ արդեօք պիտի հետաքրքրուի։

Առաւել կամ նուազ չափով տխուր պատկեր կը ներկայացնեն երկրի այս կամ այն տնտեսական մարզերը։ Ազգաբնակչութիւնը յուսահատ ու լքուած կացութիւն մը կ'ապրի։

Իսկ խորհրդարանը ուշադրութիւն չէր դարձներ։

Արմատական կուսակցութիւնը երկրի յաղթանակէն արբեցած, իր խելագար վազքին մէջ, կիրառած էր իւրայատուկ ձեւ մը, հանրապետութեան նախագահը, նոյն կուսակցութեան անդամ, արհեստական կերպով պաշտամունքի կուռքի վերածուած։

Սակայն ամէն ինչ իր որոշ չափն ու սահմանն ունի, մանաւանդ այս երկրի համար ուր ամէն ինչ նոր է։ Թարմ, հայրենապաշտութիւնը նոր է ծիլ նետած, ազգային դրօշը, անխտիր բոլորի համար, սրբութիւն է, պաշտամունք. վայ անոր որ կ'անտեսէ, կամ թեթեւօրէն կը շեղի։ Ու համբերութեան բաժակը լեցուած էր։ Արմատականներու երկու տարուան գործունէութիւնը ցոյց տուաւ որ շիջած էին, ու փաթթորիկը պայթեցաւ։ Քառասուն եւ չորս ծերակուտականներ ու երեսփոխաններ, ազատական, ռամկավար եւ անկախ ընկերվարական նաեւ արմատական՝ միացեալ ճակատ մը կազմելով հանրապետութեան նախագահ ու վերջի հաշուով բռնապետ Իրիկոյէնի դէմ, ընդդիմադիր դիրք բռնելով հրապարակաւ սկսան մերկացնել տիրող կացութիւնն ու արմատական կուսակցութեան շահատակութիւնները։

Ընդդիմադիրներու ելոյթը անմիջական արագութեամբ տարածուելով հանրապետութեան մէկ ծայրէն միւսը, առիթ ստեղծեց ի մի հաւաքելու դժգոհ տարրերու բազմահազար զանգուածները։

Պոլիվիայ ու Փերուի դէպքերը եկան իրենց լրացուցիչ դերը կատարելու ու լարուած տրամադրութիւններն ընդհանուր յայտարարի բերելու։

Առանց որեւէ լուրջ պատճառներու արտակարգ միջոցներ էին ձեռք առնուած հանրապետութեան նախագահին կառավարական պալատի պաշտպանութեան համար։

Մայրաքաղաքի քաղաքապահ զօրքերն ու ոստիկանութիւնը պատերազմական վիճակի մէջ դրուեցան։ Պուէնոս-Այրէսի նաւահանգիստը մտան 11 պատերազմական նաւեր։ Նախագահի մասնաւոր բնակարանն ու պետական կարեւոր շէնքեր զինուորական պաշտպանութեան տակ առնուեցան։ Տուներու վրայ հաստատուեցան գնդացիրներ։

Կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած նման արտակարգ պատրաստութիւնները, յառաջ բերին ընդհանուր շփոթութիւն, ինչպէս ազգաբնակչութեան, նոյնպէս եւ քաղաքական շրջաններուն մէջ։

Ընդդիմադիրները ու շարք մը կառավարական կողմնակիցները, դրութիւնը փրկելու համար, պահանջեցին նախագահի ինքնակամ հրաժարումը, առնուազն առժամեայ զիջում մը իր փոխանորդին։ Նոյնիսկ իր կուսակից ականաւոր անհատներ, զգալով տիրող կացութեան ծանրութիւնը նոյնը պնդեցին, բայց տոքթ. Իրիկոյէն չուզեց տեղի տալ։

Ու ձերբակալութիւններու շարք մը։ Կռիւներ։ Զինուորական ու ծովային ուժերու կեդրոնացում։ Սպառնալիքներ։

Մինչ միւս կողմէ օրուան կարգախօսը կը դառնար «կեցցէ
յեղափոխութիւնը», «կորչի Ի
խագահը»։
Սեպտեմբեր 5ին, երբ
նողական բազմահազար
մութիւնը կ'առաջանար
կառավարական տուն,
նեցաւ առաջին կանոնաւոր
հարումը։ Հոսեցաւ յեղափո
կան արիւնը։
Նոյն օրը նախագահը
վերջի հինգ օրերը հիւանդ
ու բնակարանէն դուրս չէր
լեր, կառավարութիւնը յանձն
իր փոխանորդին, իսկ վերջի
անմիջապէս յայտարարեց
քննութիւն, եւ պատերազմա
վիճակ, 30 օրուան համար։
Շարք մը կարեւոր թերթ
րու քաղաքական բաժինը
լորովին ճերմակ լոյս տես
իսկ 30 օրուան փոխարէն,
ժամ չանցած տեղի ունեցա
զինուորական յեղաշրջում
Ուրիբուրիի հրամանատար
թեան տակ արուարձաններ
քաղաք մտաւ յեղափոխա
բանակը։
Դէպքերը այնքան արագ
զարգացան, որ խաղաղ
բնակչութիւնը հազիւ թէ
ժամանակ ունեցաւ անդրադառնա
տիրող կացութեան, որու
ճառաւ բաւական թիւով ան
զոհեր եղան, որոնց մէջ
Հայեր, մէկը կօշիկի ներկարար
անմիջապէս կը մեռնի, երկրո
դը ծանր վիրաւոր է, իսկ
րորդը տեղւոյս հայ սիրողներ
ու տեղական սրամաթիք
դիայի աշակերտներէն Գ
Հօրէճեան կռնակէն վիր
ւորուած ու գործողութ
վերջ, վիճակը յուսալի է։
Դէպքէն երկու օր վերջ
մատականները վերջին փ
մը եւս ըրին, բայց ի զուր
մէն ինչ ճնշուեցաւ զինուոր
կան կրակին տակ, հեկեր
ու կազմալուծեցան քանի մը
բեւոր շէնքեր — խմբագրութ
ինչպէս նաեւ թերթերու
բագրատունները։
Արժանթինի քաղաքակա
մթնոլորտը թերեւս
բաց ու մաքուր ինչ
չափազանց անպատ է
յին փոքրամասնութեանց
մար։ Իսկ մեզ, հայերուս համ
մանաւորապէս։
Բայց հայ երիտասարդու
թիւնը որ այնքան մօտէն
այս վերջին դէպքեր
արդեօ՞ք սորվեցաւ բան մը
աչքին վրիպեցաւ գեղեցիկ
շալի երեւոյթ մը։ Տեսա՞ւ
ինչպիսի պաշտամունքով
րու հակառակ երկու կողմերը
ալ բարձր պահեցին ազգայ
դրօշը, ինչպիսի փրկարար
մեծ գործ կատարեց ազգայ
երգը, երբ զանգուածները
բաստ էին վերար բազմակ
Արժանթին դեռ նոր հան
պետութիւն է, բայց անոր
գային գիտակցութիւնը կար
դարերուն հետ կապ ունի,
մենք որ դարերու պատմութ
ունինք, շատ ու շատ սորվե
ներ ունինք այս նորերէն։
Գոնէ այսքանը ըմբռնէ
երիտասարդութիւնը։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄ

ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՎԻՄԱՏԻՊ ՄԷԿ ՆԿԱՐ

Ռընէ Պիւօ, փարիզեան
«Թան» օրաթերթի աշխատա
կիցը, օգոստոս 26ի թիւին
շարունակելով իր յուշերն
տպաւորութիւնները
տանի մասին, առանձին յօդուած
մը նուիրած է Թերմոպիլի
մական կիրճին վրայ։
Այդ յօդուածին մէջ,
Պիւօ կը պատմէ թէ 182
յեմբեր 26ին Թէատրը
աէի մէջ ներկայացուած է
ւոնիզատ անուն Թատերգ
մը, որուն Թերմոպիլի
բանը գծած էր Սիսէրի,
չուած ռոմանտիզմով եւ
եան լեռներու տեսարաններ
որովհետեւ մինչեւ այդ
«ո՛չ մէկ Եւրոպացի ճանապ
հորդ որ գիտէր գծել մա
կամ վրձինով» փորձն
ըլլար գծել կամ նկարել
տոյն վրայ իսկ։
Ու շարունակելով իր յու
րը, կ'ըսէ նաեւ.
«Դիւպրէի վիմագրութ
«Զէյթուն եւ Թերմոպիլ

...ուս «Լեւանիդաաձի Նորկայացումն առաջ եղած ըլլար, առջային հոն «Ջերմ Դռները» կը գտնէին յառաջադէմ խորագոյն ձայներ։

Խարազա՛ն թէ յառաջադէմ, ստիկա մեզ չէ հետաքրքրեր առայժմ։ Աւելի մեր զարմանքը գրաւողն է այն պարագան թէ գար մը առաջ, եւ նոյնիսկ ատելի, Ֆրանսայի մէջ լոյս տեսած է վիճաբանութիւն մը։ Զէյթունը ներկայացնող։

Առաջին հարցումը որ ստիպուած ենք ընելու վերի տողերու ընթերցումէ տպաւորութեան ներքեւ, ա՛յն է թէ՝ արդեօք Զէյթունի պատկե՞րն ալ երեւակայութեամբ գծուած է թէ վաւերական (?) թուղթերէ օգտուած, եւ ո՞րքան կայ ունի իրականութեան հետ։

Զէյթունը, նոյնիսկ միայն իր անունովը, մեր պապերու հոգին է խօսած, իսկ հօրերուս՝ հպարտութիւնն է խանդավառած, այնպէս որ Դիւպրէի նկարը՝ ինչ կաս անճիշդ՝ արժանի է հետաքրքրութեան։

Ես կը կարծեմ թէ Ֆրանսական Ազգային Մատենադարանին մէջ պէտք է գտնուի այդ վիմագրութիւնը։ Ֆրանսահայ գաղութեանց հետաքրքրուողները արդեօք պիտի չուզէի՞ն ընդօրինակութիւնը հրամցնելու ձեռքը մատուցանել մեզի հետաքրքիր ընթերցողներուս։

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐՈՒՔ ԴՐԱՄ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Ռուսիոյ զանազան շրջաններէն ձերբակալուեցան բազմաթիւ անձեր եւ գնդակահարուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ արծաթ դրամները կը պահէին՝ քաշելով հրապարակէն։ Արդարեւ մանրուք դրամի պակասութիւն մը կայ Ռուսիոյ մէջ։ Այդ մասին կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (17 սեպտ.).—

Նախապատերազմեան Ռուսիոյ մէջ շրջաբերութեան հանուած [illegible] 5.50 կոպեկ արծաթ դրամ [illegible] 138.000.000 րուբլի, եւ [illegible] դրամներ 21.000.000 [illegible] արժէքով։ Այժմ շրջաբերութեան մէջ կը գտնուին [illegible] .000.000 րուբլի արծաթ [illegible], չհաշուած 50 կոպեկնոցները), այսինքն 32 միլիոն րուբլի աւելի։ Իսկ պղինձէ [illegible] մանրադրամ՝ 23 միլիոն 500.000 րուբլի, այսինքն 2.500.000 րուբլի աւելի։ Այսքան դրամ, բաւական է շրջաբերութեան համար։ Սակայն երբ քանի մը հազար խանութներ դրամ կը պահեն, իւրաքանչիւրը 100-200 րուբլի, ի հարկէ կը ծագի տագնապ մը։

Վերջերս Խորհրդ. Ռուսիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ ձերբակալուեցան բազմաթիւ անձեր, որոնք արծաթ դրամ կը պահէին։ Այսպէս մերձաւոր քահանայի մը վրայէն գտնուեցաւ 5000 րուբլի արծաթ, Մոսկուայի եւ Լենինգրադի բազմաթիւ շահագէտներու քովէն խուզարկութիւնը երեւան հանեց 5-7 փութ արծաթ դրամ։ Մեծ քանակութեամբ դրամ գտնուեցաւ նաեւ մասնաւոր դրամատուններու, եկեղեցիի բանտերներու անտուկին եւ մեծ վաճառատուններու գանձին մէջ։

Արծաթ դրամ պահողներուն մեծ մասը կը կազմեն հակայեղափոխականները, որոնք մասնաւոր գիտումներով արծաթ դրամ կը գտնեն։ Անոնք կ'ուզեն խանգարել Ռուսիոյ դրամական հաւասարակշռութիւնը եւ քայքայել նիւթական վիճակը։ Սահմաններուն մօտ երեւան եկան կապեր, որոնք գոյութիւն ունէին օտար պետութեանց գործակալներուն եւ մեր երկրին հակայեղափոխականներուն միջեւ։ Սակայն արծաթ դրամ կը պահեն նաեւ ուրիշ կարգի անձեր, որոնք հակայեղափոխական գաղափարներու մասին չեն մտածեր, բայց իրենց այդ ընթացքով համբայ կը հարթեն հակայեղափոխականներուն։

Ապրուստի պաշարին պակասը չափազանց բարձրացուցած է մասնաւոր շուկաներու վաճառքի գինները։ Հարուստները և սեփականատէր գիւղացիները զանազան միջոցներով ձեռք կը ձգեն շրջաբերութեան հանուած արծաթ դրամին մէկ մասը, եւ, հետզհետէ «դրամ ունեցնելէ» յետոյ, փոխանակ խնայողական սնտուկներուն յանձնելու, կը փոխարինեն արծաթով, գանձ կը շինեն ու կը պահեն։

Եւ այս՝ անգամ մըն ալ կը աղցնէ ապրուստը։ Որովհետեւ վաճառորդները, մանրուք դրամ չկենալուն պատճառաւ, «կլոր» գումարով կը ծախեն ապրանքները, այսինքն աւելի բարձր գինով։ Այս երեւոյթն ալ իր կարգին դժուարութիւն կը յարուցանէ պետական ապրանքներու վաճառման ընթացքին։

Եւ թերթը, դարման մը տանելու համար այս տագնապին, կ'առաջարկէ մտնել բոլոր անանց որ արծաթ դրամ կը պահեն եւ չեն յանձներ խնայողական սնտուկներուն։ Պետութիւնը որոշած է յառաջիկայ երեք ամսուան ընթացքին շրջաբերութեան հանել 15 միլիոն րուբլի պղինձէ դրամ։ Աչնան ընթացքին պիտի վաճառուին մեծ քանակութեամբ սնունդեղէն եւ հրուշակ, որպէսզի փարատի տագնապը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՕՇԸ

Անցեալ օգոստոս ամսուան կիսուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութիւնը գիս եւ ուրիշ ընկեր մը ղրկեց «Բարիսի» սկաուտական միջազգային դպրոցը հետեւելու համար այն դպրոցին խմբապետական դասախօսութեանց։

Երբ վարժարան հասանք, անօրէնը մեզ սկաուտաբար ընդունելէ վերջ դպրոցին գանազան կողմերը պտտցուց եւ ամէնէն վերջ դրօշակին ձողին առջեւ կանգ առնելով, ըսաւ.

— Եթէ մեր հայ եղբայրները կը ցանկան, ամենայն սիրով կը բարձրացնենք իրենց դրօշակը միւսին կողքին։

Ես որ բնաւ մտածած չէի ազգային դրօշը միասին տանիլ, բոլորովին յանկարծակի եկայ եւ մանաւանդ երբ մտաբերի թէ անդին Լիւքսէնպուրկցի մը, որ կը ներկայացնէ 30.000 հոգի, պիտի հանէր մէջտեղ իր ազգային պատիւը ներկայացնող խաղաղոնը։ Իսկ ես որ հոն կը գտնուէի Հայու անունով, պիտի կրնայի՞ անոնց պատասխանել թէ մենք դրօշակ չունինք։ Ո՛չ։

Ես պէտք էր որ հոն իբր սկաուտ ամէն ջանք ի գործ դնէի, ճարելու համար հայկական խաղաղոնը, անոնց ցուցնելու համար թէ իմ ցեղս ալ ունի իր անցեալն ու ապագան ներկայացնող գոյները։

Բաւական ասդին անդին զարնուելէ վերջ, կարողացայ Աւստրիացի սկաուտ մը համոզել որ ինծի տրամադրէ իր հեծելանիւը, որուն վրայ ցատկելով ուղղուեցայ մօտակայ գիւղերն ու գիւղաքաղաքները, ճարելու համար երեք գոյները, ամբողջ կէս օրէ մը վերջ շրջելէ բոլոր խանութները չուրջ, նպատակս յաջողցաւ թէ լրագրավաճառ, եւ վերջապէս ինծի պէտք եղածը գտնելէ յետոյ, կատարեալ ուրախութեամբ մը վերադարձայ դպրոց։

Ընթրիքի պահուն անօրէնը յայտարարեց թէ օտար սկաուտները պէտք է մինչեւ ժամը 10 (պառկելու ժամը) յանձնեն իրենց դրօշակները իր օգնականին։ Այս յայտարարութեան վրայ անհանգիստ մտորումներ ալ կորանցուցի եւ ուղղուեցայ վրանս, կարելու համար մեր դրօշը։

Հազիւ ժամանակին լրացնելէ վերջ, դրօշակը յանձնեցի անօրէնին օգնականին եւ անհամ գոհունակութեամբ վերադարձայ վրանս, ուրախութենէս աչքերս չէի կրնար գոցել, որովհետեւ յաջորդ օրը, ֆրանսական, լիւքսէնպուրկեան, պելճիքական եւ աւստրիական դրօշակներու կարգին պիտի ծածանէր հայկականը։

Այն դրօշակն էր որ պիտի մատնանշէր թէ, ես ալ կը պատկանիմ ազգի մը, թէ փոքր մը չեմ այլ Հայ եմ։

Մելքոն Սահակեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԵՐՊԼԷՍԹ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ջրնաղ նմոյշ մը Թուրք քաղաքական գրականութենէն.—

Ո՛վ Պոլսոյ մեծ ու փառաւոր ժողովուրդ, ո՛վ մեծասիրտ գիւղացիներ եւ քաղաքացիներ. ընտրութիւնը կը սկսի։ Ընտրութեան օրը ձեր անձնագիրը առնելով քուէատուփին գլուխը վազեցէք....

Ո՛վ Պոլսոյ ազատ եւ խիզախ ժողովուրդ։ Ձեր իրաւունքն է ընտրել քաղաքապետութեան անդամները։ Մի՛ քաշուիք ձեր ընտրական իրաւունքը գործածելէ։ Ո՛չ մէկ ուժ կրնայ զրկել այդ իրաւունքէն... ո՛չ ալ կրնայ արգիլել հանգիստով ձեզի, ձեր ուզած մարդիկը ընտրելէ։

Հայրենակիցնե՛ր, ազատօրէն եւ ձեր ուզած ձեւով ընտրեցէք քաղաքապետական ժողովի անդամները։ Քուէաթուղթը լեցնելէ եւ ստորագրելէ յետոյ տուփին մէջ նետեցէք։ Անոնք որ կարդալ գրել չեն գիտեր, թող կարդալ ու գրել ատ իրենց վստահած անձերուն։

Հայրենակիցնե՛ր, ձեզմէ ամէն մէկը փառահեղ անձ մը կամ ձեր խիղճէն աւելի մեծ առաջնորդ մը կրնա՞յ ըլլալ... ընտրութեան պահուն ձեր խիղճ հոյնին միայն ականջ առէք։

Օ՜հ ուրեմն, Պոլսոյ կուսակցութեան մեծուր եւ փառաւոր ժողովուրդը... գացէք քաղաքապետական ժողովի անդամները ընտրելու եւ թող ճշմարտութիւնը ձեր առաջնորդը ըլլայ, իսկ յաջողութիւնը ձեր գործը...

Պոլսեցինե՛ր, «Սէրպէսթ Ճիւմ. հուրիյէթ» կուսակցութեան կողմէ ձեզի ըսելիք վերջին խօսքը այս է.—

«Հաւասարութիւն եւ ազատութիւն»։

ԵՐՐՈՐԴ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Իզմիրէի մէջ հողագործական եւ բանուորական կուսակցութիւն մը կազմուած եւ արտօնութիւն խնդրուած էր կառավարութենէն։ Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն կուսակցութիւնը ժխտական պատասխան առած է գիմումին։ Ասոր վրայ, կուսակցութեան նախաձեռնողները վարչապետութեան եւ ներքին գործավարութեան դիմած են։

ԳԵՐՄԱՆ ԽՄԲԱԿԻ ՄԸ ԴԻՄՈՒՄԸ

Գերմանական խմբակի մը հետ առնէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարէ Հանրօգուտ գործավարութիւնը։ Ցիշեալ խմբակը առաջարկած է Մերսինի, Սամսոնի, Տրապիզոնի եւ ուրիշ տեղերու նաւահանգիստները շինել։ Կ'ըսուի թէ խմբակին առաջարկները նպաստաւոր են եւ կարելի է որ համաձայնութիւն մը գոյանայ։

«Սօն փոսթա» այս լուրին առթիւ գրել կուտայ. «Ինչպէ՞ս այս պայմանագրութիւնն ալ, 20 միլիոնի երկաթուղիի կազմածներու պայմանագրութեան նման խափան չըլլայ»։

«ԵԱՂՄԱ ՀԱՍԱՆԸՆ ՊԷՕՐԷՅԻ»

Այս խորագրին տակ, «Սօն փոսթա» կը հրատարակէ հետեւեալ ցանկը՝ ուր Թուրք Օսմանի պաշտօնեաներուն ամսաթոշակները կ'երեւան։ Նախագահ Համտուլլահ Սուպհի պէյ 800 ոսկի, փոխ-նախագահ Ճեմիլ պէյ 500, ընդհ. քարտուղար՝ Աֆիոնի երեսփոխան Իզզէթ Ուլվի պէյ 500, ընդհ. համարակալ 500, համարակալ 500, Համտուլլահ Սուպհի պէյի քարտուղարը (իրաւաբանական ուսանող մը) 250 ընդհ. հանձնաժողովի պաշտօնեան տարեկան 3000-4000, ուսուց. քարտուղարը 350, Թղթակցութեանց քարտուղարը 200, առ. դական տնօրէնը 250, Օճախի թատրոնին տնօրէնը 300, մեքենագիր հանըմը 150, Թատրոնի մեքենավարը 150, Թատրոնի ելեկտրոգէտը 130, կեդրոնի հաշուակալը 250, Թատրոնի հանդերձողը 200, կիշէի պաշտօնեան 200, սինէմայի տնօրէնը 200 (ֆիլմերէն ալ մինչորդէք կ'առնէ), ժամնոյ գիւանի պետը 200, հրատարակչութեան տնօրէնը 300, գրագիրը 200, մեքենագիրը 100 ոսկի։

ՌՈՒՍ ԼԻԲԵԱԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վէչէռնիայա կրասնայա Գազէտա թերթը, որ կը հրատարակուի Լենինգրադի մէջ, կը յայտարարէ (24 սեպտ.) թէ «1931-1932 դպրոցական տարուան ընթացքին Լենինգրադի փողոցներուն մէջ ոչ մէկ երախայ պիտի մնայ, բոլորն ալ պիտի ղրկուին ագարակներու, կոլխոզներու եւ գործարաններու մէջ»։

Այս բազմաձայն յայտարարութիւնը ոչ մէկ հաւատք կը ներշնչէ, որովհետեւ Լունաչարսկի, Կրուպսքայա եւ նման հեղինակաւոր գէմքեր ամէն օր կը յայտարարեն թէ սովետական կեանքի պայմանները եւ լքեալ երախաներու պարագաները այնպէս են, որ օրէ օր կ'աւելնայ գիւղերէն քաղաք հասնող անօթի լքեալ երախաներու բանակը։ Միւս կողմէ լքեալ երախաներու հին բանակը արդէն սկսած է նոր հետեւանքներ ունենալ։ Անկարելի գործած է գաստիարակելն անոնք, որ գրուած են որբանոցներու, կամ զանազան աշխատանոցներու մէջ։ Աշա այդ (?) առաջնորդ մէջ։

ՕՐ. ԱՐՏԵՄ ՑԱՀԱԿԵԱՆ ԵՒ ՑԱԿՈԲ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Մարսէյլ 28 Սեպտ. 1930

աշխատանոցներու մէջ։ Ահա այդ հարցին մասին է, որ առողջապահութեան նախկին գործավարը, Սէմաշկօ, կը գրէ «Իզվեստիա»յի մէջ (21 սեպտ.) խոր յուզումով մը։ Սէմաշկօ, որ նախագահն է լքեալ երախաներու օգնութեան յանձնախումբին, կ'ըսէ թէ 33 խումբեր մնացած են թափառականներու երկիրը, Վոլկայի վրայ, քննելու համար երախաներու վիճակը։

Պէտք է խոստովանիլ, որ, կը գրէ նախկին գործավարը, իրականութիւնը մեր երեւակայութենէն վեր կը մնայ։ Երախաներու աշխատանոցները յուսահատական վիճակ մը ունին։ Երբ կառավարական մարմինը չենքի պէտք ունենայ, նախ կը գրաւեն երախաներուն աշխատանոց։ Եւ այսպէս չենքէ չենք փոխադրելով, ի՞նչպէս կրնան գաստիարակել։ Եւ յետոյ աւելի յուսահատական վիճակ մը ունի այդ հաստատութեանց նիւթականը։ Երախաները աղտոտ են... մուրալու կամ գողնալու ցրուած ուսանողը ուսանողը չէ։ Եւ երբ պէտք ըլլայ, այդ ուսանողները ալ կ'առնեն ուրիշ հաստատութեան մը բնակիչներուն տալու։ Ցրտոքը բոլորն ալ քաղցած են, մորթային վէրքեր եւ աչքի հիւանդութիւն։ Ո՞վ պիտի խորհի մեկուսացնել վարակուածները։ Աղջիկները եւ յիմարներն ալ խառնուած են առողջ միտքով տղոց հետ։

Աղէտ մըն է նաեւ չափահաս կամ որբունքի հասած տղոց (18—23 տարեկան մանչեր կամ աղջիկներ) ներկայութիւնը երախաներու այսպիսի աշխատանոցներուն մէջ։ Անոնք 70—80 առ հարիւր թիւ մը կը կազմեն փոքրերուն մէջ, զորս կ'անբարոյացնեն։ Ոչ ուսուցիչը կը բաւէ, ոչ ալ հսկիչը, անոնց կրթութեան կամ կարգապահութեան համար։ Երբեմն տարապարհակ աշխատանքներու կը լծեն տղաքը, որոնք խոյս կուտան։ Մոսկուայի շրջանին մէջ 1,380 երախայ փախած աշխատանոցներէն, թաթարներու երկրին մէջ 28 աշխատանոցէ 339 երախայ փախած, 800 երախայ ալ՝ Պենզայէն։

Կարծես թէ այս կարգադրութիւններով, աւելի եւս կը նպաստեն փողոց ինկած երախաներու յաւելման, քան աղէտին դարմանումին։ Երախաներուն մեծ մասը հետը կը տանի արուած զգեստը, եւ պետութիւնը այսպէս ի՛նչ ծախքերու կ'ենթարկուի հաշիւը չկայ։

Սէմաշկօ, այսպէս պատկերացնելէ յետոյ իրականութիւնը, կը հարցնէ.

«Կրնա՞նք հանդուրժել այս կացութեան։ Ո՛չ։ Ցիմարութիւն է վատնել պետական դրամը, լքեալ երախայ պատրաստելու համար այսպէս։ Ե՞րբ պիտի դադրինք լքեալ երախայ տալէ։ Եթէ մեր հորիզոնին վրայ արատ մը կայ, այն ալ այս հարցն է»։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՀԵՂԵՂ

Փարիզի փողոցներէն ինքնաշարժի հեղեղ մըն է, որ կ'անցնի ամէն օր ամէն ժամ։ Ըստ օր, ժամը 3 6ի պահուն համբեր են ինքնաշարժները, որ անցեր են Ռիւաւլիի փողոցէն, 4,723 ինքնաշարժ, Շան Զ'էլիզէէն՝ 5,041, Ցրուոյի քառուղիէն՝ 3,985։ Միջին հաշիւով իւրաքանչիւր երկվայրկեանի՝ մօտ երկու ինքնաշարժ։ Երեւի փողոցներէն ալ մարդ չանցնիր։

ԱԶԳԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՈԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ)

— Սըմօ՛, չախմախըդ տուր։

Սըմօն ՀԸՐԸԽկացուց չախմախը. Մատօն վառեց սիկար [illegible] նայուածքը [illegible] Սըմօի աչքերուն մէջ.

— Ի՞նչ կայ։

— Ոչինչ։

— Ճի՛շդն ըսէ, դու միշտ անհոգ ու անվախ։

— Ներսիր նիքահովդ, որ [illegible] ըսեն։

— Կ'երդնում նիքահովս ու [illegible], դուրան է քիալիմով եւ [illegible] որ կ'ուզես։

— Ինչո՛ւ չէ։

— Գոգօն ու Ամօն ընկե՞ր էին։

— Այո՛։

— Եւ իրարու բախտ տուած [illegible]։

— Ճիշտ է.Փըլամէ խոտէ (Ամօյ խօսք կամ գիր)։

— Նամարդ չէ՞ Ամօն, որ իր [illegible], իրեն հետ հաց ու սոխ [illegible] բարեկամին կինը փախ...

— Ի՞նչ գիտնամ։

— Ես գիտեմ, սա արդէն նամարդութիւն է։ Կըրմանջը նամարդ պէտք չէ որ ըլլայ։ Ես ալ հայերու տուն շատ գացած եկած եմ, հացն ու աղէիկ տեսած եմ, բայց եթէ մօրս, քրոջս վրայ միտքս պղտորուած է, հայ կիներուն վրայ ալ պղտորած է։ Ամօն նամարդ է, նամա՛րդ։

— Զգէ՛ Մըստօ, մեր ինչ գործ. մենք ղոլամ ենք. գաւ նայիր որ միշտ լաւ ձի, լաւ հրացան ունենանք։ Աղօի ձեռքերը իրմէն կը հարցնեն, մերը մեզմէ։ Փա՛ռք Տիրոջ, մենք նամարդ չենք։

— Սխալ է, զէնք գործածող մարդ, մինակ իր ձիին ու ձաւլին չի մտածեր։ Իւիթ մարդ միշտ խեղճին եւ անտէրին պէտք է օգնէ։

— Ի՞նչ կրնանք ընել։

— Շա՛տ բան։

— Վե՞րջը։

— Վերջը շատ լաւ պիտի ըլլայ։

— Հայ հարսիկի մը համար, Ամօի պէս պէկի մը փառա՞նք...

— Ինչո՞ւ փառանք։

— Հապա՞։

— Ես կ'երթամ, տուրս կը գնեմ Ամօյի ոտքերուն տակ, կ'երդնում շէյխի եւ բոլոր փեղամպարներու անունով ու կը խնդրեմ որ Ռեա Մէկոյի բռնէն խլուած Թոյնիկը ինծի տայ, իր բոյնը վերադարձնելու համար։

— Ցիմա՛ր ես Մըստօ՛։

— Մի՛ղք է, Սըմօ՛, մե՛ղք է, Աստուածն ալ կը բարկանայ։

Այդ պահուն՝ կայծակը շանթահարեց դիմացի ժայռը, քարերը խշուր-խշուր եղան եւ տաւղները վար հասցուց։ Թուփերու տակ պահուըտած նապաստակը ձորն ի վար փախուց կղապատառ։

Ամօյի ձիւսր հարբուրակը նոր հասաւ եւ կօնոր (վրաններ) զետեղեց զետափին։

Լեռներու ետեւէն հասան անարօշ կանչուըտուքք եւ կարաւաններու զնգզընգոցի ձայները։

Երեք արտաշափ անդին, արեւը կ'երկննար տաւլոյի եւ կանաչի արտերուն վրայ, իսկ տղին բարակ անձրեւ մը, ճամբուն ու չոր տերեւներու վրայ կը կըտկըտար։

Ամօն լուռ կը ծխէր եւ ապագայ՞նոր ծրագիրներ կ'որոճար։ Ան կը մտահոգուէր առանձնապէս Վասոյի եւ Կեւլիգարի յարաբերութեանց մասին։

Վասօն գլուխն Ամօյի բազուկին, երկնցած էր քարայրի մթութեան մէջ, աւելի խոր սեւութիւն մը ուրուագծող եաւփունջին վրայ։

— Եամա՛ն, արեւուս մեռնի՛մ Վասոյի ձեռքերը կը թոչին դէպի ճակատը, դէպի գանկը, որուն վրայ ծանր մուրճ մը կամ հրացանի մը կոթը պիտի իջնէ կարծես։

— Եամա՛ն, անունիդ զուրպա՛ն, հարսնուկի շրթները կը դողդղան, առաջին համբոյրի պատրաստուող պարման աղջկան մը շրթերուն դողովը, որ անդիր լեզու մը կը խօսի, երբ գոցին աղան ու նշանուած, կամ զեռ չնշանուած աղջիկը մեղքերու բեռովը կ'ուզեն բարձրանալ վեր ու իջնալ վարը....

Ամօյի արիւնակալ աչքերը կը բոցավառուին, ան կը կատղի եւ ակամայ, ձեռքը խէնչալին կ'երթայ։

— Ոտքերուդ մեռնի՛մ, անունիդ մեռնիմ։ Ու Գոգօն որ սատանաներու ձին հեծած է, ծօթը գլխանի վիշապին պէս կը Փըշշա՛յ։ Թուրը կը շողայ անոր ալ ձեռքին ձեւերովը ու սեւ ձին սարքշու կը կոխէ դաշտեր, լեռներ, կը թռչի ձորերէն, հասարակ կապամախիններէն կը հանի, կը հանդիպի ամէն տեղ, կը կոխասէ, կը կոծէ, կը փշրէ, սուրը կը կատրէ, հուրը կը հրդեհէ։ — Արդար է Գոգօն— ու ժողովուրդը զինք կը փառաբանէ։

Ջաղու նալէն անտառը փախած է լեզուապատառ, Աբրայենց Խուրիկը հաշարունը մնացած է եւ միւս բոլոր չար կախարդ կանայք ամէնքը մէկ, քար կտրած են։

(14)

ԱԶԳԻՆ

Թուրքիա եւ պալքան. խորհրդաժողովը

Պալքանեան խորհրդաժողովին մասնակցող Թուրք պատուիրակութեան նախագահ Հասան պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է խմբագիրներուն։

— Թուրքիա մեծ նշանակութիւն կուտայ այս խորհրդաժողովին, որ պալքանեան ազգերու տնտեսական յարաբերութեանց մասին կարեւոր որոշումներ պիտի տայ։ Թուրք կառավարութիւնը համակրանքով կ'ողջունէ այս քայլը, որ կոչուած է մեծ դեր կատարելու պալքաններու մէջ։ Մեր պատուիրակութիւնը պիտի մասնակցի վիճաբանութիւններուն եւ պիտի պարզէ իր տեսակէտները։

Գալով հելլէնեւթուրք յարաբերութիւններուն, բարեկամական են կը միայ ամրապնդել տնտեսական եւ առեւտրական համաձայնութիւնով։ Մենք որոշած ենք ամէն գնով լաւ յարաբերութիւններ մշակել, եթէ նոյն զգացումներով տոգորուած է հելլէն կառավարութիւնը, ոչ մէկ դժուարութեան առջեւ կը գտնուինք։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Պրազիլիայէն, Փերուէն եւ Արժանթինէն վերջ, կարգը Պրազիլիոյ եկաւ անցընելու յեղափոխական տագնապալի օրեր։ Լուրերը հակասական են եւ հիմնովին կը տարբերին, նայած թէ ո՞ւրկէ կուգան, Նիւ-Եորքէն, Ռիօ-տը-Ժանէյրոյէն թէ Պուէնոս-Այրէսէն։ Նիւ-Եորքէն տրուած լուր մը կը յայտնէ թէ յեղափոխականներու յառաջապահ գունդերը մտած են Սաօ-Փաուլոյի պետութեան մէջ, թէ 3000 յեղափոխականներ գրաւած են Իթար քաղաքը եւ թէ կառավարական օդանաւերը որ կը ռմբակոծէին Պէլօ Հորիզոնթօն՝ վար առնուած եւ օդանաւորդները գերի բռնուած են։

Սաօ-Փաուլոյի կառավարութիւնը բռնագրաւած է քաղաքային բոլոր օդանաւերը եւ ձեռնարկած է կամաւորներու արձանագրութեան, կազմակերպելու համար 3 նոր զօրագունդեր։

Պրազիլիացի երեսփոխան մը յայտնած է թէ յեղափոխականներու նպատակն է ընտրութիւններու մէջ գաղտնի քուէարկութեան կիրարկումը պահանջել եւ յաջողցնելու վերջ տալ բռնապետութեան։ Աւելցուցած է թէ պրազիլեան յեղափոխութիւնը շատ կը նմանի արժանթինեան շարժումին, որուն յաջողութիւնը ազդած է Պրազիլիոյ ժողովուրդին եւ բանակին վրայ։

Կ'ՈՒՋՈՒԻ վարժ ԳՐԱՇԱՐ մը։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

11 Հոկտ. Եր. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St-Germain

Կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Կը խօսին ՌԷՆ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Ուղերձ մը Զ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ եւ Ուրֆայի Հայրենակցական միութեան կողմէ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ Օր. Գ. Գաբրիպեան (երգ), Օր. Ճամպազեան (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Զ. Գաբրիպեան։

Mlle A. Clément (pianiste), Mlle Suzanne Huire (Harpist et pianiste), Օր. Ա. Երամեան (ջութակահար), Mr. Sassi (Violonelliste) կը նուագէ հայկական եւ եւրոպական կտորներ։

Կը մասնակցի նաեւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Ցակոբեանի։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ

18 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Պուա-Քոլոմպի Թաղապետական սրահներուն մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ՍԱՀԱԿ Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ԲԵՆՕ ՆԱԼՉԱՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

"ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ,,
ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

Հայերէն ուղղագրութիւն, քերականութիւն ու շարադրութիւն սորվեցնելու սիսթեմատիկ մշակուած դասեր, հիմնուած ինքնաշխատութեան վրայ։

Ա. գիրքը դպրոցական Ա. եւ Բ. տարիներուն համար, գինը 7 Ֆր.։

Բ. գիրքը դպրոցական Գ. եւ Դ. տարիներուն համար, գինը 9 Ֆր.։

Շատ օրինակներով գնողներուն հարիւրին 20 զեղչ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։

Դիմել հետեւեալ հասցէով. Mme. D. Segbossian, 11 Ave. Ed. Branly, CHAVILLE, (S. et O.), France.

"ՇԱՆԹ,, ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ եւ ԱՂՕԹՔ...

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Փափաքողներուն կը ղրկուի բովանդակութիւնը, մաքուր թուղթի վրայ տպագրուած. կը գտնուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դրամական ամէն առաքում, ինչպէս նաեւ նամակ, յօդուած եւ նկար ղրկել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e).

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Վ Ա Լ Ա Ն Ս. — Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱԲՕԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ռ Օ Ա Ն. — Կիրակի 12 հոկտ. կէսօրէ վերջ 2.30ին, կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ հետեւեալ խումբերը։

ԿԱՅԾԱԿ, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՎՐԷԺ, » » » »

ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՔԵՌԻ, » » » »

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 16 Հոկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

Ք. Զ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Լուիի Պատանեկան միութեան բացման հանդէսը այս կիրակի ժամը 2.30ին, տեղւոյն «Նիլկիա» թատերասրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ. Ֆանթէզի եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը ՎԷՑՈՒԿԷՍ ԳՈՐՏԷՆ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ։

Մուտքը ազատ է

ՇԱՎԻԼԻ Նալլուխանցիներու Երիտասարդաց Միութեան Գրադարանի անդրանիկպարահանդէսը տեղի կ'ունենայ 29 Նոյեմբերին, Փարիզի մէջ։ Կը խնդրուի միութիւններէն նկատի առնել սոյն թուականը։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — 12 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին։

Կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ եւ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի խումբերը կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս կիրակի ժամը 9ին, 39 Rue Jules Gévelot: կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փեթորիկ խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Լ. Զարմիսեանի բնակարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՍԸՆԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը Զաւէն, Կարէն եւ Նիկոլ Դուման, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին միութեան Գրադարան ընթերցասրահին մէջ 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ռազմիկ հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ուկէսին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Այն հայրենակիցները որոնք մասնաւոր հրաւէր ստացած չեն, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այն նկատել։

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջակայքի Ֆրանսայի բոլոր Հայր. միութիւններէն կը խնդրուի իրենց հասցէները շտապօրէն ղրկել Սէն Շամոնի Եօզկատի Հայր. Միութեան։ Խիստ կարեւոր եւ ենթակայ հայրենակցական խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։ Միութեան հասցէն՝ Թաշճեան Մանուէլ 16 Rue Président Wilson Saint Chamond.

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ժամը 8.30ին 178 Avenue d'Argenteuilի սրճարանը Place Bourguignonի վրայ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարապետեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մեթ. Սէն Տընի. Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմաժիգութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, Ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր 9-12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, ջեր մամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Ճէգնամիտ եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

EMPIRE սինեմա՝ 37 Av. Wagram

Վարձու է մեկնումի պատճառաւ Rosny s)Boisի մէջ, pavillon մը 4 բիէս եւ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, տարեկան 3,800 Ֆր., մանրամասնութեան համար դիմել A. Alekianի, 30 rue Bouret, Paris (19e).

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95.21

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

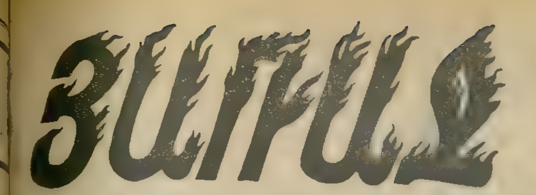

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
11
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

11 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1388

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Այսօր Փարիզի մէջ կը տօնուի Հայ Մշակոյթի Օրը, որ հետզհետէ միայուն տօն մը կը դառնայ բոլոր գաղութներուն համար։

Զուտ մշակութային նշանակութիւն ունեցող այս ձեռնարկին շուրջ իսկ հնար չեղաւ մէկտեղել հայ մտաւորականութիւնը։ Հայ կեանքին մէջ կեդրոնաձիգ ուժը որքան զօրաւոր արտայայտուի, կեդրոնախոյս ձգտումը նոյնքան թափ կ'առնէ։ Ու այս երեւոյթը գրեթէ ամէն խնդրի մէջ։ Բարեմիտներ կան որ կը կարծեն թէ գործի գետինն է յանցաւորը, մինչդեռ իրողութիւնն այն է, որ ամէնէն անվիճելի խնդիրը, որ համազգային նշանակութիւն ունի, հայ հանրութիւնը երկուքի կամ երեքի կը ճեղքէ, զուտ անհատական կիրքի շնորհիւ։

Այս խորունկ ցաւի պատճառաբանութեան վրայ չենք ուզեր յամենալ, ինչ որ կենսական է եւ կարեւոր՝ կեդրոնաձիգ ձեռնարկներու ուժեղացումն է։ Տեւական ու յամառ աշխատանք պէտք է՝ կամքերը կեդրոնացնելու եւ ժողովուրդը նոյնին կապելու այս աշխատանքներուն։ Այս պարագային, համերաշխութեան քարոզներն աւելորդ են, իսկ հակառակորդներու բարեացակամութեան սպասելն ու ձեռնթափ ըլլալը յանցանք է։ Անոնք Մշակոյթի Տօնը աղօթքի արարողութեան մը պիտի վերածեն, միշտ ի հեճուկս գրական ձեռնարկին, որ եթէ տեղի չունենար, հաւատացէ՛ք, այդ աղօթքն ալ պիտի մնայինէ Դո՛ւք, օր մը փորձեցէք անոնց պէս աղօթել, անոնք անգամ պիտի հեռանան եւ նոյն օրը տօնավաճառ պիտի սարքեն։

Ուրեմն, առանց կռուի, ու մանաւանդ առանց յուսահատութեան նուիրուիլ գրական գործերուն, հայ ժողովուրդի ոգին եւ միտքը բարձրացնելու գործերուն, ու հետ չդառնալ նայելու անոնց, որ ճանապարհէն դուրս կ'ելնեն կամ ետ կը մնան...

Մշակոյթի Օրն ալ այս ճանապարհով։ Ու տօնը պարզ ժողովակատարութիւն մը պէտք չէ դառնայ։ Հայ Մշակոյթի Օրը պիտի տօնուի ամէն տեղ, իր շուրջ համախմբելով հայ մտաւորականութիւնը (որքան կարելի է) եւ մշակոյթը սիրող ժողովուրդն ու երիտասարդութիւնը, ոչ միայն մտքրադարձ ... ու հին ու նոր մշակութային արժէքներուն վրայ, այլ վերագնահատելու հայ հոգիի արձանացումները, նոր ճիգերու թեւակոխ մթնոլորտ մը ստեղծելով ամենուրեք։

Հայ Մշակոյթի Օրը, ամէն տարի ու ամէն տեղ հին արժէքներուն քով նոր արժէքներ ու նոր արդիւնքներ պիտի արձանագրէ, եւ գաղութէ գաղութ պիտի քաջալերէ բոլոր այն ձեռնարկները, որոնք Հայ Մշակոյթին տուրք մը կը բերեն։ Երբեւս, այսպիսով, Մշակոյթի օրը, հետզհետէ դառնայ ամէն տարի հաշուետուութեան օր մը, ուր հնար ըլլայ նոր աշխատանքներու կամ անծանօթ մնացած արժէքներու շուրջ ընդհանուր հետաքրքրութիւն մը ստեղծել եւ հաղորդակից դարձնել բոլոր գաղութները հայ գրական, գեղարուեստական, նկարչական, ճարտարապետական եւ երաժշտական ստեղծագործութիւններուն հետ։

Քաղաքական եւ տնտեսական շատ մը սաւալութիւններու գրկուած մեր ժողովուրդը, ներկայ փոխանցման շրջանին, ինքնապաշտպանութեան ներում բնազդով մը (որ գիտակցական պէտք է դառնայ) կառչած կը մնայ իր մշակոյթին, որ ամփոփում է հայ ժողովուրդի մտքի ու հոգիի կարողութիւններու միակ կաղապարումն է, որ դարերու ալիքներուն ու փոշիին դիմացած է, եւ որ գերագոյն նեցուկն է ազգային հաւաքականութեան։ Ան ազգին դիմագիծն է, որով ոչ միայն ինքզինքը զգալու կը մղէ, այլ դիմագիծ ունեցողներուն կարող է խառնուիլ եւ համամարդկային մշակոյթի բաժին ըլլալ։

Հայ միտքը վերագնահատութեան շրջան մը պիտի բոլորէ Հայ Մշակոյթի իրական արժէքը ըմբռնելու համար։ Եթէ անհրաժեշտ է մկրատել անտեղի ու աւելորդ մեծամտութիւնները, որոնք երբեմն անարժէք ու անստայգ երեւոյթներուն կը կապուին, նոյնքան եւ աւելի անհրաժեշտ է խոր վերագնահատութեամբ մը ինքնավստահութիւն եւ հաւատք ներշնչելու հայ մտաւորականութեան եւ երիտասարդութեան այն մեծարժէք գործերու մասին, որոնք ազգային եւ համամարդկային իրական արժէք մը կը ներկայացնեն եւ հայ ժողովուրդի տաղանդի ու հանճարի արդիւնք են։

Ինչպէս Հայ Մշակոյթը վերադարձ անհրաժեշտ է, միացնելու այն արհամարանքը որ թոյնի պէս կաթկթած է հայ մտաւորականութեան մտքին մէջ, ու տգիտութիւնը թեւատարած՝ ... ած է անոր մէկ մասը տանիլ հոն, որ օտար, երբեմն միջակ արժէքները անհասանելի բարձրութեան մը վրայ տեսած է եւ ... ած է աս խեղճ հայ ժողովուրդը, որպէս անպտուղ ծառ ... միջազգային արժէքով անպտուղ։ Այս անարդար հոգեբանութիւնն է որ պէտք է բեկել, որպէսզի հայ մտքի մշակը ինքնավստահ վերադառնայ իր տոհմիկ արմատին եւ ծլարձակէ իր հանճարով։ Այդ մեկնակէտէն, ան կրնայ իր ճիւղերը տարածել ազգային կամ միջազգային հորիզոններու վրայ։

Հայ Մշակոյթի Տօնը այս կրկնակի կարեւորութիւններով ներկայանայ մեզ։ Մենք պիտի փափաքէինք, որ հայ մտաւորականութիւնը տէրը հանդիսանար այս տօնին եւ զայն կազմակերպէր, ամէն տարի, նախամտածուած ծրագրով մը, որպէսզի Մշակոյթի Օրը ամէն տարի նորութիւն մը բերէր հայ բազմութիւններուն եւ մղէր հայ մտքի մշակները գալիք օրերու աշխատութեան։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶՕՐԱԿՈՉԸ

«Հայրենիք» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 27).

Խորհրդային իշխանութեան բազմաթիւ կոչերէն, յօդուածներէն, որոշումներէն եւ յորդորներէն պարզ կ'երեւի, որ Հայաստանի մէջ այս տարի չափազանց մեծ դժուարութիւններ կան 1908 թ. ծնուած երիտասարդները սովորական կարգով զէնքի տակ առնելու համար։

Խորհրդային թերթերու ընթերցողը այն տպաւորութիւնը կը ստանայ, որ կարծես թէ խնդիրը ոչ թէ սովորական զօրակոչի մը կը վերաբերի, այլ «հաւաքական տնտեսութեան» նման աննախընթաց եւ շատ ծանր գործի մը, զոր կատարելու համար անհրաժեշտ է լարել իշխանութեան բոլոր ուժերը։ Աւելին, երբեմն նոյնիսկ կը թուի թէ զօրակոչ ընող պետութիւնը Հայաստանը չէ, այլ Թուրքիան, որուն զինուորական ծառայութենէն է որ կը խուսափին հայ երիտասարդները եւ վերջինս պէտք կը զգայ արտակարգ ճիգեր թափելու՝ զանոնք իր բանակին մէջ մտցնելու համար։

Ցասականշական են «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ տպուած հետեւեալ կոչերը.— «Պատրաստուենք զօրակոչ այնքն երեքօրեակին», կամ «Լարե՛նք բոլոր ուժերը զօրակոչի աշխատանքները յաջողութեամբ աւարտելու» կամ «Բոլոր կազմակերպութիւնների ուշադրութիւնը կեդրոնացնել զօրակոչի խնդիրների վրայ, բերում առաջ բերել աշխատանքների մէջ թէ՛ գիւղում եւ թէ՛ առանձին բջիջներում ու ստորին կազմակերպութիւններում եւ ներշնչել զօրակոչիկներին պատասխանատուութեան ու գիտակցութեան զգացում դէպի զօրակոչը»։ (Տես «Խ. Հ.» այս տարուան օգոստ. 10ի թիւը)։

Աւելորդ է ըսել, թէ «բուրժուական» երկիրներու մէջ, ուր ընդհանուր զինուորական պարտադիր ծառայութիւն կայ, հեռթական զօրակոչի առթն իշխանութիւնը երբեք պէտք չի զգար այսքան արտակարգ ճիգեր ընելու զինուորցու երիտասարդները զէնքի տակ առնելու համար։

Արդեօք չեթայական խումբերու չարաշուք աճումն եւ գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ չի՞ բացատրեր չափով մը, թէ ո՞ւր կը կորսուին զօրակոչի ենթակայ հայ երիտասարդները եւ թէ ինչո՞ւ խորհրդային իշխանութիւնը ստիպուած է այս տարի այսքան նեղութիւններ կրել՝ իր դրօշին տակ հաւաքելու համար նորակոչները»։

ԱՆԳԼԵՒԱՖՂԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Փէշավէրի արեւմուտքը, Քուրրամի շրջանին մէջ, սահմանագլուխին վրայ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ։ Այդտեղ, զինուորական իշխանութիւնները, անգլիական հողի վրայ կը կառուցանեն ռազմագիտական դիտարան մը։ Աֆղան ուժերու հրամանատարը առարկելով թէ դիտարանը կը շինուի իր երկրին հողերուն վրայ, պահանջեց որ շինութիւնը դադրի։ Անանք կախոց չեղաւ։ Ասոր վրայ, աֆղան ցեղախումբեր դիրք բռնեցին դիտարանին դիմացը, սպառնալով քայլուլէն տրուելիք հրահանգներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սպիտակ Ռուսներու գործունէութիւնը

Թաս բոլշեւիկեան հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Մուքտէնի խորհրդային հիւպատոսը տեղական իշխանութեան յանձնեց Խորհրդային կառավարութեան մէկ ծանուցագիրը, Մանչուրիոյ Սպիտակ Ռուսերու հակաբոլշեւիկեան գործունէութեան մասին։

Ծանուցագիրը կը հաստատէ թէ սպիտակ Ռուսերը որոնք թէ Խորհրդային Միութեան եւ թէ Չինաստանի թշնամիներուն գործակալներն են, իրենց գործունէութեամբ կը շարժին երկու երկիրներու շահերուն դէմ եւ վտանգ մըն են թէ Ծայրագոյն Արեւելքի խաղաղութեան պահպանման եւ թէ երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց տեսակէտէն։

Խորհրդային Միութիւնը բուռն կերպով կը բողոքէ անոնց գործունէութեան դէմ եւ կը յուսայ որ Մուքտէնի կառավարութիւնը պիտի կատարէ կնքուած դաշնագրի պարտադրութիւնը անոնց հանդէպ։ Ռուսիա կը պահանջէ որ սպիտակ պահակազօրքերը անմիջապէս զինաթափուին, վտարուին չինական հողամասէն, հակախորհրդային սպիտակ կազմակերպութիւնները լուծուին, անոնց ինչքերը գրաւուին եւ ղեկավարները, ինչպէս նաեւ գործօն անդամները ձերբակալուին ու աքսորուին։ Կը պահանջէ նոյնպէս որ Չինաստանի կառավարութեան հրամանին տակ գործող Ռուսերը, պաշտօնազուրկ ըլլան եւ մասնուլի պայքարը՝ ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան, կտրուկ կերպով զսպուի։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 9 հոկտ.— Սահմանագլուխէն տրուած լուրերու համաձայն, Ռիվերայի մէջ, կառավարական գործակալներու ներկայութեան պատճառով, յեղափոխականները թոյլ չեն տար որ գործողութեանց մասին տեղեկութիւններ հաղորդուին։ Կ'ըսուի թէ դաշնակցային հինգերորդ շրջանի հրամանատարը վերջնագիր տուաւ ըմբոստներուն, պահանջելով որ Ռիօ-Կրանտէյի ըմբոստները զինաթափ ըլլան ու յանձնուին, հակառակ պարագային 3000 հոգինոց կառավարական զօրախումբ մը, ծովային եւ օդանաւային ուժերով զօրացած, պիտի քալէ անոնց դէմ։

Յեղափոխական կոմիտէն կը հաղորդէ թէ Ռիօ-Կրանտէյի վրայ ղրկուած երկու մարտանաւեր անցած են յեղափոխականներու կողմը։ Կառավարական եւ յեղափոխական ուժերը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն երկարատեւ կռուի մը նախատեսութեամբ։ Հակառակորդ ուժերու հանդիպումն ու բախումը մօտալուտ կը նկատուի։

Գերմանական դահլիճին շուրջ

Պերլինեան կարգ մը թերթեր կը խօսին Գերմանիոյ արտաքին նախարարին Քուրթիուսի եւ ներքին նախարարին Վիրթի դէմ աչերու մղած պայքարին վրայ։

Այս պայքարները արձագանգ գտած են Նախարարաց խորհուրդին մէջ, ուր Քուրթիուս ցեկոյց տուաւ մինչեւ իր աշխատանքներուն եւ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին։

Քանի մը թերթեր կը յայտնեն թէ հակառակ պաշտօնական ցեկոյցին, Քուրթիուսի ցեկոյցը չէ արժանացած դահլիճի միաձայն հաւանութեան եւ թէ մամուլին տրուելիք հաղորդագրութիւնը ծանր վէճերու տեղի տուած է դահլիճին մէջ։

Եթէ այս լուրերը ստոյգ են, մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ ժողովրդավար երեսփոխաններու խորհրդակցութիւնը, որ պիտի կատարուի այսօր, մանաւանդ որ անոնցմէ շատերը՝ իրենց եւ ներկայ դահլիճին միջեւ խզման կողմնակից են, դէմ ըլլալով կառավարութեան ելմտական ծրագրին։ Հաւանական կը նկատուի նոյնիսկ որ, անոնք պահանջեն Քուրթիուսէն որ քաշուի դահլիճէն։

Աշխատաւորականները ու զինաթափումը

ԼՈՆՏՈՆ, 9 հոկտ.— Աշխատաւորականներու համագումարին մէջ, երեսփոխան մը բանաձեւ մը ներկայացուց զինաթափութեան մասին, որով կը հրահանգուի կուսակցութեան ամէն մէկ անդամի, որ բուռն կերպով ընդդիմանայ պատերազմի եւ նոյնիսկ անոր նախապատրաստութեան։ «Համագումարը կ'ըսէ, բանաձեւը, կը պահանջէ օրուան կառավարութենէն հետապնդել քաղաքականութիւն մը, որ կարելի արագութեամբ առաջնորդէ Անգլիան ամբողջական զինաթափութեան, առանց նոյնիսկ նկատի առնելու թէ ուրիշ ազգեր ի՞նչ պիտի կրնան ընել այս ճամբուն վրայ»։

Արտաքին նախարարը որ միեւնոյն ատեն կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն է, խօսք առնելով, յայտնեց թէ աշխատաւորական կառավարութիւնը երբեք չէ դադրած հետապնդելէ այն քաղաքականութիւնը, որ ուժ կուտայ Ազգերու Դաշնակցութիւնը վերածելու «խաղաղութեան մեքենայի» մը։ Ան աշխատած է նաեւ համաշխարհային զինաթափութեան։

Ի վերջոյ, ընդունուած բանաձեւով կը հրահանգուի Աշխատաւորականներու ղեկավար մարմին եւ կառավարութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԱՏՕՐԷՆ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ» Կ'ԸՍԷ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ

Թաղապետական ընտրութեան պայքարը գործնապէս սկսաւ Պոլսոյ մէջ։ Այս անգամուան ընտրութիւնը բացառիկ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է, որովհետեւ առաջին անգամ ըլլալով կիներն ալ կը քուէարկեն եւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը կը մասնակցի անոր։

Կառավարութիւնը եւ խալքը չեն միջամտեր ընտրութեանց, միայն ոստիկանութիւնը արթուն կը հսկէ որ հաւաքոյթներ տեղի չունենան այս առթիւ։ Այսպէս, բացի զանազան միջոցներէ, իւրաքանչիւր քուէտուփի գլուխը քանի մը ոստիկաններ կեցած են։ Քուէտուփերը գրաւուած են զանազան վայրերու մէջ։

Երկու կուսակցութիւններն ալ բուռն քարոզութիւն կը կատարեն։ Անոնց մարդիկը անմիջապէս կը շրջապատեն քուէարկուները եւ կ'աշխատին զանոնք համոզել։

Թէեւ որոշուած է մէկ շաբաթէն աւարտել ընտրութիւնը, բայց կը թուի թէ քանի մը օր ալ պիտի յետաձգուի քուէարկութիւնը։

•• Փոքրամասնութիւններէն ամէնէն աւելի Հայերն են որ կը շահագրգռուին ընտրութեամբ.— կ'ըսէ «Ճիւմհուրիէթ»,— եւ պիտի քուէարկեն, եթէ տեսնեն որ ազատ քուէարկութիւն կը կատարուի։ Շահագրգռութեան տեսակէտով յետոյ կուգան Յոյները, որոնք հաւանաբար խալքի ի նպաստ քուէարկեն։ Հրեաները ամէնէն քիչ կը հետաքրքրուին, եւ հաւանաբար անոնք ալ խալքին տան իրենց քուէները։

ԵԳԻՊՏՈՍ ՊԻՏԻ ԽՌՈՎԻ ԴԱՐՁԵԱԼ

Եգիպտական թերթի մը մէջ հրատարակուած յօդուածով մը, Ֆուատ Թագաւորին ազգականներէն իշխան Ապպաս Հալիմ, կը յայտնէ.— Եգիպտոս կը գտնուի նոր աղէտի մը նախօրեակին, դահլիճին՝ ընտրական եղանակը փոխելու եւ խորհրդարանը լուծելու դիտաւորութեան հետեւանքով։ Ասկից, առաջ պիտի գան խռովութիւններ, զորս զսպելու համար, պէտք պիտի ըլլայ դիմել բանակի եւ ոստիկանութեան։ Եգիպտացիները բնականէն խաղաղ եւ համբերատար։ Բայց անոնց համբերութիւնը հատնելու վրայ է։ Եգիպտական արիւնը կրկին պիտի հոսի, դժբախտաբար սակայն, գրգռիչներուն արիւնը չէ որ պիտի հոսի, այլ ազատ մարդոց, որոնք կը նախընտրեն մահը քան թէ գերութիւնը»։

ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԽԱՌՆԱԿ

Քանի մը շաբաթ առաջ, Հայֆայի մէջ իսլամներու եւ քրիստոնեայ արաբներու միջեւ ծագած հակառակութիւնը հետզհետէ վրդովիչ համեմատութիւններ կը ստանայ եւ կը ծաւալի երկրին միւս մասերուն մէջ։ Եաֆայի մէջ, քրիստոնեայ Արաբները, իսլամները գրգռելու համար սրբապղծութիւններ գործեցին։ Բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ։ Անգլիացի ոստիկանները միջամտելով յաջողեցան կարգը պահպանել, սակայն տեղ տեղ խուժանը կը շարունակէ յարձակումներ գործել։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՁԳԱՑԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԲ

ԴԻՊԻ ՎԱԼԱՆՍ

Հսկայ ինքնաշարժ մը գարնանային հեղեղի մը պէս վար թափեցաւ Օվնայի բարձր ճամբէն։

Այս որքա՜ն ճամբորդ։ Զուգի պէս իրարու վրայ։ Մեռա՞նք։ Ինչո՞ւ նստար, կը նեղանամ ես ինծի։ Սակայն յետոյ ինքզինքս համոզեցի, շարունակ կրկնելով թէ լաւ է կրել ամէն բան եւ ամէն նեղութիւն։ Ո՛. քիթս պատուհանին վրայ տափկցուցած, սկսայ դիտել այգիները ու դաշտերը։ Մեր ինքնաշարժը կրիայի պէս կը բարձրանայ բլուրներէն։ Իրիկնային արեւը կը փրփրի լեռներուն վրայ։ Խաղաղութի՜ւն եւ շամանդաղ հովիտներուն մէջ։ Բլուրները սաւեր կ'երկարեն, եւ այգիները քնանալու կը պատրաստուին կարծես, հեզահեզ իջեցնելով իրենց թարթիչները։ Վանդակի պէս աղուոր տնակներ կ'երեւին հոււնա՜, եւ անոնց բաց պատուհաններէն մէջ երջանկութիւնը յաւերժահարսի մը պէս կեցեր՝ իր մազերը կը յարդարէ։

Ինչո՞ւ տխուր եմ հիմա, ինչո՞ւ յանկարծական տխրութիւնն այս։ Հեռո՜ւն տնակ մը, որուն վրայ արեւը ոսկի կը շաղայ։ Իր շուրջը, որթատունկերը կը նմանին ծունր գրած հրեշտակներու, որոնք իրենց ափերը բացած եւ բարձրացուցած, տնակին հեքեաթային իշխանին կ'երկարեն դաշտերու գինին։ Կը դիտեմ տնակը, անյագութեա՜մբ կը դիտեմ, երբ ինքնաշարժը ծառն ի վեր.մ'ագըլեցող կատուի մը նման կը ճանկռտէ եւ կատաղօրէն բլուր կը բարձրանայ։ Եթէ, կ'ըսեմ ես ինծի, հաճելի է ճամբորդութիւնը, որ կը լարէ բոլոր զգայարանքներդ, հաճելի՞ չէ տնակն ալ, այսպիսի՜ տնակ մը, որ գրասեղանդ պիտի գնէր դաշտերու խաղաղութեան վրայ բացուած պատուհանին առջեւ, մինչ կանաչէդ հսկայ գրադարան մը, շարժանկարի պէս, պիտի երեւակայութեանդ առջեւ պարզէր հին ու նոր քաղաքակրթութիւններու համայնապատկերը, հին ու նոր արուեստներու հանդէսը։ Մինակ մնալ այստեղ, այգ լոյս ու ամայի դաշտերուն մէջ, ապաւորիչ լեռներուն դիմաց, ձորերուն ու թռչուններուն երգին ունկնդիր... Ո՜հ, որքա՜ն տխուր եմ հիմա, որովհետեւ ոչ գիւղ ունինք, ոչ ալ տնա՜կ մը... Ու քերթուած մը, հի՛ն երգ մը, անձրեւի պէս կը կաթկթի հոգիիս ուռած երկինքէն.

Pourquoi faut-il que la tristesse
Dans mon coeur se soit enfermée
Avec le deuil de ma tendresse,
De cette que j'ai tant aimée.

... C'est la voix du regret qui pleure
Ce qui nous quitte sans retour.
Ah! quand il faut qu'un rêve meure,
C'est pour longtemps, c'est pour toujours.

Քամեր յետոյ, լեռներուն բոլորը շուրջպար դառնալով բլուրներէ բարձրանալով եւ իջնելով, հասանք Փրիվա։ Աղուոր ու մաքուր ու հայեաց քաղաք մը։ Ճամբորդները պարպուեցան։ Մնացինք երեք հոգի, պառաւ կին մը, գեղանի ու դեռատի աղջիկ մը եւ ես։ Պառաւը կը փորձէ խօսիլ աղջկան հետ։ Ճամբորդներու հի՛ն սովորութիւն։ Աղջիկը կորած պատասխաններ կու տայ, ուրեմն չուզեր խօսիլ եւ աչքերը կը պտըտցնէ այգիներուն վրայ, որոնց մէջէն կ'անցնինք։ Ակնոցներուն ետեւը աչքերս այնքան տխուր են, որ պառաւն իսկ հաւնցաւ թէ շրթներս երբեք չպիտի բացուին։ Համակերպեցաւ իր բախտին, առանց խօսելու ճամբորդութեան։ Յետոյ չդիմացաւ, եւ սկսաւ այնպիսի խօսակցութիւն մը, որ պատասխան չըսպասեր։ Այս ձեւով բացատրեց մեր ճամբուն բոլոր մանրամասնութիւնները, իր օրուան կեանքը, հաւնելիք տեղին հեռաւորութիւնը։

Վերջապէս ահա փուլէն։

Մութ է արդէն քաղաքին մէջ։ Եօթը լեռներ կան։ Հաւանաբար իջած ենք Ռոն գետին հովիտը, այնքան ցած կը թուի քաղաքը։ Շոգեկառք կը մտնէ եւ ժամ մը յետոյ՝ Վալանսի երկաթ կայարանը, ուր լոյսերը խնձորի պէս կախուած են երկաթաձողերէն։ Համաձայն իմ ճամբորդութեան ծրագրին, Վալանս պէտք է հասնէի կէսօրին, մինչդեռ, ահա գիշեր է։ Այսուհանդերձ երկու ընկերներս խելք էին ըրեր եւ եկեր՝ դիմաւորելու զիս, գիշեր առեն։

ՔԱՂԱՔԸ

Հին քաղաք մը։

Թերեւս կեղտերն են, որ հիմը դրած են քաղաքին։ Արդարեւ ոմանք կ'ըսեն թէ Վալանս կը ծագի երեք կեղտական բառերու միացումէն։ Եւ կը նշանակէ «բնակավայր հորուստ աղունքներով»։ Իսկապէս ալ Վալանս կը նստի չքաղքի հովիտ մը մէջ, զոր կը կազմեն Ռոն եւ Իզէր գետերը։ Երբ Հռոմայեցիները եկան, կատաղի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Իզէր եւ Ռոն գետերուն իրար խառնուած տեղը։

Կեղտացիները, 200,000 հոգի, պարտուեցան եւ Հռոմայեցիները տէր դարձան շրջանին։ Այնուհետեւ Վալանսի մէջ կը նստէր Հռոմայեցի մարզպան մը, որ հետզհետէ շէնցուց եւ ամրացուց քաղաքը։ Վալանսի արուարձանները գեղեցկացան, այգիներու, թատրոններու եւ ջուրի բազմաթիւ աղբիւրներու մօտիկ աղարանքներ բարձրացան։ Երկու պատմական ճամբաներ, Վիէն - Միլան եւ Լիոն - Միջերկրական, որոնք կ'անցնէին Վալանսէն, առելի եւս արժէք եւ նշանակութիւն կու տային քաղաքին։ Վալանս բազմաթիւ մեհեաններ ունէր, հսկայ պարիսպներ, սալարկուած ճամբաներ եւ կամուրջ մը Ռոն գետին վրայ։

Սակայն ունէր նաեւ երկու թշնամի,— գետը, որ պարբերաբար կը յորդէր եւ կը քանդէր կամուրջներն ու քաղաքը։ Եւ յետոյ բարբարոսները, որոնք յաճախակի կ'արշաւէին մեծ ճամբաներու այս խճեւանին վրայ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Վալանսի հին պատմութենէն, քաղաքակրթութենէն շատ քիչ հետք մնացած է այսօր։ Ցետոյ սկսան քրիստոնէական կռիւները։ Ցարուցեալ Ղուղարոսը, Մագդաղինացին եւ ընկերուհին, կը պատմէ աւանդութիւնը, առաքելութեան մը Մարսիլիա հասնելէ յետոյ, բարձրացան մինչեւ Վալանս եւ քրիստոնէութիւն տարածեցին ժողովուրդին մէջ։ Այդ կրօնքին պատճառաւ, յետոյ կռիւի բեմ դարձաւ քաղաքը։ Եւ այսպէս միջին դարու շրջանէն եւս հետք չմնաց Վալանսի մէջ։

16րդ դարուն քաղաքին համալսարանը բացաւ վերածնունդի շրջան մը։ Այսպէս գիտութեան եւ կրթական վառարան մը դարձաւ Վալանս։ Առաջ կլիման, յուսաթի հողերը նպաստեցին քաղաքին ծաղկումին։ Եւ ահա ամէն կողմէ ուսանողներ ու հրաչեկասոր դէմքեր լեցուեցան։ Նապոլէոն Պոնափարթ եւս այստեղ կ'աճէր ու կը զօրանար։ Պարձեալ այս քաղաքին մէջ էր, որ Պապը, Պիոս Զ., կրեց գաղութեան բաժակը։ 1798ին, երբ Հռոմի ֆրանսական հիւպատոսը սպաննուեցաւ, ֆրանսական բանակը արշաւեց Հռոմ, գերի վարեց Պապը եւ բերաւ Վալանս Պապը, անդամալոյծ մարդ մը, իր ամբողջ ճամբորդութիւնը կատարեց գաւազանակի մը մէջ։ Երբ Վալանս հասաւ, մեկուսացուցին զինք։ Քաղաքին կիները, ջերմեռանդ քրիստոնեաներ, հակառակ զինուորական շղթային, հեռու փոցնելէն բարձրաձայն կ'երգէին կրօնական մեղեդիներ, որպէս զի Պապը լսէ եւ մխիթարուի։ Սակայն երբ ուսարեւուա բանակը մօտեցաւ ֆրանսական սահմաններին, որոշուեցաւ Պապը փոխադրել Տիժոն։ Հիւանդ կրօնապետը, չդիմացաւ եւ վախճն ու տեղափոխութենէն մեռաւ՝ գեռ չփոխադրուած։ Ցարի մը յետոյ Վալանսի գերեզմանէն հանեցին ու Հռոմ տարին։ Ցետոյ Վալանսցիներուն խնդրանքով, սիրտը հանեցին եւ դարձեալ Վալանս բերին թաղեցին։

Եթէ Վալանսի գերեզմանը Պապին սիրտը՛ է հարուստ, թանգարանն ալ երբեք նուազ հարուստ չէ իր հնարժէք եւ թանկագին արուեստի նմոյշներով։ Մասնաւոբարար Հիւպէր Ռոպէրի արիւնանկարները (sanguine) կը ներկայացնեն փառքը ժամանակին, որ արեան մշուշով մը կը յածնայ փլատակներուն վրայ եւ կ'երգէ բնութեան յաւիտենականութիւնը մարդկային անցաւոր քաղաքակրթութեան վերեւ։ Եւ դեռ արձաններ հելլենական եւ հռոմէական հեթանոս արուեստով, նկարներ Վերածնունդի խոռոտորհուրդ տեղէ ու կլոր մի-սերով.

Եւ վերջապէս ինքը, Վալանս, միշտ թարմ, միշտ կենդանի։

Քաղաքը կը մտնենայ գետին եւ գարատափի մը վրայէն կը դիտէ կենդանաբանական պարտէզը, որ բնանկարի մը գրոյն ունի։ Այս գարատափէն ցայց կու տան ինծի, գետին միւս կողմը, բարձրաւնքի մը վրայ, աւերակներու կոյտ մը, որուն վրայ մշուշ կայ։

Բայց այս քաղաքին մէջ ունինք մենք... հայկական գաղութ մը։

Շ. ՆԵՐԴՈՒՆԻ

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

ՀԱՅԵՐԸ

Ե

Արդի Հայերը կը սերին այն ցեղախումբէն, որ —բազմաթիւ անուններու տակ—Ասիոյ պատմութեան մէջ խաղաց խոշոր դեր մը։ Համաձայն իրենց ամենահին աւանդութեան,— ինչպէս կարդ մը մատենագէտներ կը պնդեն, քիչ մը արկածախնդրական չէ՞ք գտներ, — Հայերը երկար ատեն բնակեցան Բաբելոնի մէջ, յետոյ գացին հաստատուիլ Արարատեան հաղամասերուն վրայ։ Շատ քիչ երկիրներ արշաւանքի եւ գրաւման ենթարկուած են այնքան յաճախակի, որքան Հայոց հայրենիքը։ Յաջորդաբար կրեց յետոյ Ասորեստանցիներուն, Պարսիկներուն, Հելլէններուն, Մոնկոլներուն լուծը, Հայերն այսօր հպատակ դարձած են Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի։

Սակայն պէտք չէ հետեւցնել թէ Հայերը կը փոխուէին ցեղագրապէս, ամէն անգամ որ յաղթականները կը գրաւէին անոնց հայրենիքը։ Տէր փոխելու ատեն, անոնք կը փոխէին ազգայնութեան պիտակը միայն (հպատակութիւնը)։ Այսքան, եւ ուրիշ ոչ մէկ բան կը փոխէին աղէկ աւելի։

Ըսինք եւ ուրիշներ կը պնդեն թէ Հայերը նախապէս եկած են Բաբելոնէն։ Սակայն այդ երկիրն իրենց առաջին բնակավա՞յրն էր։ Եթէ ոչ, ուրեմն ուրկէ՞ կուգային։ Միւս կողմէ, երբ եկան գրաւեցին այն հողամասը, որ այնուհետեւ Հայաստան դարձաւ, անտարակոյս անապատ մը չէր։ Բնակութեան շատ յարմար էր երկիրը։ Այնպէս որ այնտեղ ապաստան գտած էր ժողովուրդ մը։ Կը կարծուի թէ մէկ մասը գրաւած էին Թիւրտերը, միւս մասը Դրուզցիները (Grouziens)։ Վարչական, քաղաքական ամէն եղանակներով, բոլոր անոնք որ կը բնակէին այդ հողերուն վրայ Հայոց հաստատուելէն առաջ, շատ բնականաբար դարձան Հայ։

Միայն այս պատճառը բաւական է մեզ համոզելու թէ ինչո՛ւ Հայերը, — ըլլան անոնք Հայաստանի մէջ թէ այլուր, — կը ներկայացնեն ֆիզիքական տարբեր տիպարներ, այնպէս ինչպէս ցոյց կուտան լուսանկարչական մեր գործիքներուն եւ կարկիններուն միջոցաւ։ Այսպէս Խանիկոֆ, քննելով եւ ուսումնասիրելով Ատրպատականի հայ գաղութը, — որ կը կազմէ, ըստ այս հեղինակին, մաքրաբիւն եւ ամէն խառնուրդէ զերծ ցեղային կղզի մը (անոնք գաղթած են ԺԴ. դարուն), — կը նըկատէ որ Հայերը բարձրահասակ են եւ «ունին գլուխ մը, որ որոշապէս արիական (*) է եւ երկայնագանկ»։ Դարձեալ, կը նըկատէ, որ անոնց աչքերը սեւ են, «ականոցիքին խորն ինկած՝ աւելի քան Պարսիկներուն աչքերը»։ Քիթը չափազանց արծուային, եւ ժեծապէս երկար։ Դէմքին ձուաձեւը աւելի երկար է քան Պարսիկներունը։ Բլումէնբախ, Ամաթէօրտամի եւ Լօնտոնի հայ եւ հրեայ վաճառականները քննելէ յետոյ, այն եզրակացութեան եկած էր թէ Հայոց եւ Հրեաներուն ընդհանուր դիմագիծը չափազանց նըման է։ Ասիկա ինծի անհեթեթ չի թուիր, եթէ նկատի առնենք խակական Հրեաները։

Շանթր խորապէս ու երկար ուսումնասիրած է Փոքր Ասիոյ Հայերը։ Ապրած է անոնց գիւղերուն մէջ։ Եւ նկատած է, որ հայկական դիմագիծը կը փոխուի մէկ տեղէն միւսը։ Սակայն այս տեղական փոփոխութիւնները չեն կրնար չփոթութիւն պատճառել մեզի։ Այդ փոփոխութիւնները կը ծագին սերական տիպարներուն փոքրիկ թիւէ մը, օրինակի համար օգտագործելով միայն երկու տիպար։ Այդ երկու տիպարները, զանազան համեմատութիւններով իրարու խառնուած պարագային, պիտի կրնային ստեղծել ցեղային բազմաթիւ պատկերներ, եթէ նկատի առնենք միայն թուաբանական միջինները։

Շանթր կը նկատէ, որ Հայերուն աչքերը երբեք կիսլ (bride) չունին, ոչ ալ շեղ են, թէեւ զանազան առիթներով չինման մէջ գտնուած են մանկալ Թուրքերուն հետ։ Ընդհանրապէս լայնօրէն բաց են եւ լայնօրէն ճեղքուած։ Պարզ պատճառն այն է, որ մոնկոլ տիրապետութիւնը գաղթապետութեան չէ յանգած։ Եւ այս՝ ուրիշ նոր ապացոյց մըն է, որ կուգայ զօրացնել մեր կարծիքը ազգեցութեան հարցին մասին, — կարծիք մը զոր, չեմ դադրած պաշտպանելէ, — թէ Ասիոյ յաղթականները տարտամ ազդեցութենէ մը աւելին չեն գործած պարտադրել ցեղերուն վրայ։

Հայերը միջինէն քիչ մը բարձր հասակ մը ունին։ Շանթր, Կովկասի Հայերը չափելով գտած է 1 մեթր 68, սակայն ուրիշ հեղինակներ (Պանտիւսկոֆ, Տվարիանովիչ, Իվանովսկի) հրատարակած են թիւեր աստիճան մը աւելի փոքր (1 մեթր 647 կամ 1 մեթր 666)։ Այն Հայերը, զորս ես չափած եմ, ունէին միջին հասակ մը, 1 մեթր 66։ Այս թիւը կը կարծեմ թէ կրնայ ներկայացնել բաւական ճշգրիտ, Հայոց միջին հասակը։

Հայերը, համեմատաբար բարձր հասակ մը ունենալով հանդերձ, կարճագլուխ են։

Այս կէտին վրայ հեղինակները երբեք տարակարծիք չեն։ Շանթրի արձանագրած գանկային ցուցանիշերն են.— 85.47 (Երեւան նահանգին Հայերը), 94.15 (Եոզկատի Հայերը)։ Ես անձնապէս չափած եմ 124 Հայեր պալքանեան թերակղզին մէջ։ Եւ գտայ գանկային միջին ցուցանիշ մը, 85.69, որ մօտ է Շանթրի տուած առաջին ցուցանիշին։ Նոյնպէս գտայ, 66 առ հարիւր համեմատութեամբ, Հայեր, որոնց գանկային ցուցանիշը 84էն բարձր էր։ Շանթր եւս այդ ցուցանիշով տիպարներ գտած է 59 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Այս արդիւնքները կը համաձայնին իրարու հետ։ Այսպէս Հայերը որոշապէս կը կազմեն կարճագլուխ ժողովուրդ մը։ Այս յատկանիշով, անոնք չափազանց նման են իրենց դրացիներուն, Քիւրտերուն, որոնց մասին խօսեցանք, ինչպէս նաեւ միւս դրացիներուն, Լազերուն։

ԽՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

(*).— Է. Փիթար, իր այս ամբողջ ուսումնասիրութեան ընթացքին, կը գործածէ այս նախադասութեան, ինչպէս խորագիրին մէջ եւ ուրիշ տեղ, iranien բառը, զոր կը թարգմանեմ արիական եւ ոչ թէ իրանեան, որովհետեւ իրանեան բացատրութիւնը աշխարհագրական է, իսկ արիական բացատրութիւնը՝ ցեղագրական։ Ն.

ՀԻԴԼԵՐԵԱՆՆԵՐ

ԵՒ

«ՊՈՂՊԱՏԵԱՅ ՍԱՂԱՒԱՐՏՆԵՐ»

«Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ը սովորութիւն ըրած են Գերմանիոյ մէջ ամէն տարի, հրապարակային զօրահանդէսներ կատարել։ Այս տարի մեծաշու՜ք զօրանդէս մը կատարեցին Գօպլէնցի մէջ, ուր հանելով 120-140 հազար անդամներ եւ իրենց գոյքին տալով քաղաքական պատանալի բնոյթ մը, մինչեւ իսկ պատասխանատու խօսքեր արտասանելով ընդդէմ Ֆրանսայի։

Եւրոպական կարգ մը թերթեր, «Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ը դիտմամբ կը շփոթեն Հիդլերեաններու հետ, ի հարկէ անոնց ձգտումներուն միջեւ սերտ կապակցութիւն մը կայ։ Եւ սակայն, անոնք բոլորովին նման չեն իբրեւ կազմակերպութիւն։

«Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ը հին մարտիկներ են, իրենց կազմակերպութիւնը ունի կապ չունի սակայն քաղաքական կուսակցութեան մը հետ։

Ընդհակառակ, անոնք ազգայնականներ են, բայց անոնց շարքերուն մէջ կան ժողովրդականներ, երկրագործականներ եւ ամէն կարգի քաղքենիներ։ Պարզ է սակայն, որ վերջին ընտրութիւններու պահուն, անոնց մեծ մասը քուէարկեց Հիդլերեաններուն հետ։

Հիդլերի ազգայնական-ընկերվարական շարժումը կազմակերպուած է յատուկ եղանակով, ունի խմբակներ, խումբեր, «յարձակման գասակ»ներ, որոնք կը կազմեն լէգէոններ եւ զօրանոցներ։ Զօրաբաժիններն իրենց կարգին, ամբողջ երկրին մէջ բաժնուած են 10 բաժանումներու, որոնց վերին հրամանատարը Հիդլեր։

Այս կուսակցութեան կազմակերպիչներն են կայսերական նախկին նախկին սպաներ։ Կուսակցութեան մէջ ընդունուելու համար պէտք է ունենալ առնուազն 18 տարեկան հասակ եւ 35էն վեր ըլլալ։ Կուսակիցները երդում կ'ընեն ոչինչ յայտնելու ներքին գործերու մասին։

Հիդլեր լրագրութեան ալ սեփական սպասարկութիւն մը ունի նաեւ մասնաւոր կազմակերպութիւն մը, որ կը կրթէ նախկին եւ ոստիկանութեան քարոզչութեան գործով։

Այս կազմակերպութիւնները իտալական ֆաշիստներու պէս, ունի նաեւ երիտասարդ ռազմապահներու խումբեր։

Արտաքին քաղաքական տեսակէտով, «Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ն ու Հիդլերեաններ հետապնդեն նոյն նպատակը, բացրնութիւն՝ խաղաղութեան դաշնագրերու եւ սպառազինուած Գերմանիոյ։

Երկու կազմակերպութիւններու ձգտումներուն նմանութեան մասին, կարելի է գաղափար կազմել մաղդատելով հետեւեալ յայտարարութիւնները։

Հոկտ. 4ին եւ 5ին Պրանդենպուրկի փորձի մէջ Հիդլերեաններու կազմակերպեցին ցոյցեր 20,000 հոգի մասնակցութեան, մեծ բազմութեան մը առջեւ Հիդլեր կը յայտարարէ.

— Ազգ-ընկերվարականներու նպատակն է ձեռք բերել ամբողջ Գերմանիոյ քաղաքական ղեկավարութիւնը՝ օրինական միջոցներով։ «Մասնագէտներ»ու նշանակուած տուրքերու մասին իրագործելի ընդունիլը...

«Երբ ժողովուրդ մը զրկուած է անտեսական ազատութենէ, այլեւս չ'կրնար ինքզինք ժողովրդավար քաղաքակրթութիւնն ըմբռնել եւ կիրարկել։ Եթէ աշխարհը կը կարծէ թէ Գերմանիան մեր նախընտրելի եղող կամ Հիւսիս Ծովու վրայ խոնարհութեան կարմիր շարունակէ ինչ որ ըրաւ...

«Գերմանիոյ մէջ կա՞յ երկու հնարաւորութիւն։ Մէկ կողմէ, ազգ ընկերվարութեան պատիւն ու ... թիւնը, միւս կողմէ՝ ...»

Իսկ Գոպլենցի զօրահանդէսին անմիջապէս յետոյ, «Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ու քուէարկէին հետեւեալ ձեւը.—

«Ամբողջ աշխարհ ըմբռնել Վերսայլի ... արդարութիւնը։ Պողպատեայ Սաղաւարտակիրներ համար, գիտա կայ ո՛չ դադար, այն պայքար, ու դարձեալ քար մինչեւ որ վերջնական նագրերու վերաքննութիւն կանանայ։ Վաարենք ... ամուլ բռնապետութիւն, գիլէ գերման պետութեան ամէնէն մեծին վերադարձ ու առողջացում մը։

«Օրինական բոլոր ... ով, ինչպէս նաեւ ... ընդհանուր քուէարկ... պիտի կռուինք փրկութեան խանութիւնը ձեռք ... մար։ Ով որ տէր է ... տէրն է Գերմանիոյ։ ... պագային, պէտք ... պետը դառնայ փրկութեան»։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՃՕՅԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԻԹՐՈՅԹԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ Կ'ՕԺԱՆԴԱԿԵՆ ՔԻՒՐՏ ՇԱՐԺՄԱՆ

Detroit Newsի Դամասկոսի թղթակիցը Գ. Հ. Ի. Քաթիպեան, նոյն թերթի Սեպտեմբեր 22ի թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները.

«Քիւրտերը, աշխարհի մէջ ուր որ ալ գտնուին, զօրավիգ կը կանգնին քիւրտ յեղափոխականներուն ընդդէմ Թուրքերուն։ Այս օգնութեան ու պաշտպանութեան մեծ մասը, բաւական մեծ մասը, կուգայ Միացեալ Նահանգներու Քիւրտերէն, որոնց մէկ մասը կը բնակի Տիթրոյթ։ Այս միեւնոյն Քիւրտերը Ռուս-Թուրք պատերազմի ատեն առատաձեռն նուիրատուութիւններ ըրին Թուրք նպաստամատոյց ձեռնարկներուն։

«Քիւրտ ցեղապետները նոյնպէս պատասխանատու են օգնելու Քիւրտիստանի մէջ պայքարող իրենց եղբայրներուն, եթէ կարելի ըլլայ այս բանը։ Ֆրանսացիները ներկայիս արգելք կ'ըլլան սուրիական Քիւրտերուն։ Բայց քիւրտ հայրենասէրները կը յուզեն Դամասկոսի եւ Սուրիոյ ուրիշ մասերը բնակող քիւրտ գաղութներու յեղափոխական զգացումները։

«Մարճէի փոքր արձանին մօտ կը նստէին երեք քիւրտ ցեղապետներ, որոնք ձերբակալուած էին հիւսիսային Սուրիոյ սահմանն անցնելու ատեն եւ փոխադրուած էին Դամասկոս ընդ հսկողութեամբ տեղւոյս ֆրանսական իշխանութեանց. Անոնք էին՝ Ճէլատէթ Պէտրխան, եղբայրը Սուրէյա Պէտրխանի, որ տարի մը առաջ այցելեց Միացեալ Նահանգները եւ որ ամէնէն ազդեցիկ անդամներէն մին է քիւրտ ցեղերուն, Գասըմ բէկ, Ճէմիլ փաշա, Տիարպէքիրէն քիւրտ ազգայնական պետ մը, որ կրթուած է Պոլիս եւ Եւրոպա, նաեւ Հաճօ աղա, որ ժամանակին եղաւ Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան։ Այս վերջինը յիսունի մէջ է, բայց իր երկար հասակը եւ վեր պլորած սեւ պեխերը, ինչպէս նաեւ իր լայն ճակատն ու կապոյտ աչքերը՝ փայլփլուն առանձնաշնորհով ու կենսունակութեամբ, մարդս կը մղեն կարծելու թէ ան 30-35 տարեկան է։ Բայց եօթը զաւակներ ունի, ամէնքը երիտասարդ։

«Երեքը միասին անմիջապէս յայտնեցին թէ Թուրքիա մնաց քիւրտ յեղափոխութեան ճնշելու մտադրութեամբ։

«Քիւրտ յեղափոխութիւնը բացարձակապէս կապ չունի օտար ազդեցութեան կամ միջամտութեան հետ։ Օտար տարր չկայ անոր մէջ եւ յարաբերութիւն չունի «150նոց ցանկին» հետ, Թուրք թշնամի կուսակցութիւններու հետ, յայտարարեց Հաճօ աղա։

«Եթէ այս յեղափոխութիւնը ձախողի, ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը Քիւրտերու համար, հարցուեցաւ Հաճոյին։

«Եթէ, Աստուած չընէ, յեղափոխութիւնը ձախողի, այն ատեն Թուրքերը պիտի կրկնեն այն սոսկալի դերը, զոր խաղացին 1925ին, սպաննելով եւ աքսորելով քիւրտ պետեր եւ ամէն ձեւով հալածելով Քիւրտերը։ Նոյնիսկ սպաննելով երախաները, կիները եւ ծերերը, այրելով քիւրտ բնակարանները եւ ջնջելով քիւրտ գիւղերը։

«Ի տես այս սարսափներուն, որոնք աղաղակաւոր կը սպառնան մեզի, ամէն մէկ Քիւրտի վրայ պարտք կ'իյնայ ոտքի կանգնիլ՝ ինքզինքը, իր տունը եւ իր պատիւը պաշտպանելու։ Այսպէս պիտի սկսի երկու տարբեր ժողովուրդներու միջեւ դառն պայքար մը, որ պիտի վերջանայ երկուքէն մէկուն բնաջնջումով։ Բայց կը բաղձանք յայտնել թէ մեզմէ անոնք որ այս յեղափոխութեան ախոյեաններն են՝ պայմանագրութիւն կնքած են Ալլահին եւ Հայրենիքին հետ՝ շարունակել պայքարը մինչեւ որ Քիւրտիստան ազատի Թուրքերու լուծէն»։

Detroit Newsի թղթակիցը Հաճօ աղայի այս կարեւոր խօսքերը արձանագրելէ ետք կ'ըսէ թէ բազմաթիւ Քիւրտեր Թուրքիայէն ապաստանած են Իրաք, Սուրիա եւ Պարսկաստան, որովհետեւ Թուրքերը խտիր չեն դրած ապստամբ եւ ոչ ապստամբ Քիւրտերու միջեւ։ Թղթակիցը կ'անդրադառնայ Արարատի եւ արտասահմանի քիւրտ պետերու հաղորդակցութեանց։ Կը խօսի «Հօյպուն»ի մասին որ կը նշանակէ «անկախութիւն».

«Այս ընկերութիւնը քանի քանի կեդրոններ ունի քրտական գաւառներէն ներս եւ դուրս, նոյնիսկ կեդրոն մը Միացեալ Նահանգաց մէջ։ Ընկերութեան անդամներէն են Արարատի ղեկավարները, որոնց գլուխ կը կանգնի Իհսան փաշա, այժմու ղեկավարը յեղափոխութեան. Իհսան փաշա Թուրք բանակի ընդհ. սպայակոյտին նախկին անդամներէն է եւ ծանօթ էր Իհսան Նուրի պէկ ալ-Պիթլիսի անունով։

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ Թուրքերը 1928ին աշխատեցան ընկճել Արարատը, բայց չյաջողելով խորամանկ միջոցներու դիմեցին. «Այս ծրագիրը ձախողելով, Թուրքերը գաղտնօրէն կազմակերպեցին ուրիշ արշաւանք մը Արարատի դէմ, արագացնելով քիւրտ յեղափոխական շարժումը»։

«Տիթրոյթ Նիւզ»ի այս շահեկան թղթակցութեան հետ տպուած է նաեւ Հաճոյի նկարը զինուորական տարազով։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

ԼՔՈՒԱԾ ՀԵՐՈՍԸ

Մեր ազգային կեանքի ամէնէն տխուր երեւոյթներէն մէկն է անտարբերութիւնը եւ մոռացումը մանաւանդ այն անզուգական դէմքերուն հանդէպ, որոնց անբասիր եւ անշահախնդիր կեանքը մեր ազգային հաւաքականութեան մէջ բարոյական բարձր արժէք մը կը ներկայացնէ։ Ահա՛ ինչո՛ւ այս տխուր երեւոյթին առջեւ կը գտնուինք հանդէպ ազգային պաշտելի հերոս Զօրավար Անդրանիկի յիշատակին։ Իր գերեզմանը հերոսի մը վայել շքեղութիւնը չունի, լքուած Փէր Լաշէզի մէկ անկիւնը, գերեզման ըլլալու կերպարանքէն զրկուած՝ չունենալով ոչ իսկ իր անունը ճշդող տեղ արձանագրութիւն։ Ու շատ ցաւալի է ըսել որ իր պաշտելի աճիւնները կը հանգչին քարով լեցուած գամբանի մը մէջ։ Ո՞ւր է այն յանձնախումբը որ իր վրայ առած է հերոսին գամբարանը արժանավայել կերպով եթէ ոչ զարդարելու, գոնէ պահպանելու գործը։ Միթէ մեզի համար թելադրիչ օրինակ մը պէտք չէ՞ ըլլայ Իտալիոյ տակ հանգչող անծանօթ զինուորին հանդէպ եղած յարգանքի ամէնօրեայ արտայայտութիւնները եւ եթէ ոչ ամէն օր, գոնէ տարին անգամ մը, մեր յարգանքը մատուցանենք, մեր պաշտելի հերոսին։

Ու այդ անգութ մոռացումին նախատինքը սրբելու եւ իր անմահ հերոսին յարգանքի տուրք մը ընելու մտադրութեամբ, Հ. Մ. Ը. Մ. Իփօրթա'իթալիի մասնաճիւղը որոշած է իր վարչական, սկաուտական կազմով, այս կիրակի օր (Նոյեմբեր 12), ցերեկէ վերջ ժամը 2.30ին ուխտագնացութիւն մը ընելու ազգային անզուգական հերոսին գերեզմանին վրայ, ցոյց տալու համար թէ լքուած հերոսին սրբանուէր յիշատակին հետ ապրող եռանդուն նորահաս սերունդ մը կայ, որ իր հոգիին բովանդակ սլացքովը անոր անունը անմահ եւ վառ պահելու խանդով նուիրուած է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իփօրթ տ'իթալիի Մ. Ճիւղի վարչութիւն

Յ. Գ.— Հերոսին յիշատակը յարգողներ փափաքելի է որ ներկայ ըլլան Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը, ուր քահանայ մըն ալ պիտի գտնուի հոգեհանգիստ կատարելու համար։

Ջ. ԽԱՆՋԱՏԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբեր 3ին տեղի ունեցաւ բացումը Փրանս. գաղթավայրերու հաստատութեան սրահներուն մէջ, 34, Rue Basquier, ցուցահանդէսի մը Հիւս. Ափրիկէի վերաբերեալ այն գործերուն որ տարուած էին պետական մրցանակ։

Ջ. Խանջատեան, կը ցուցադրէր մասնաւորապէս Ալճերիոյ հարիւրամեակին առթիւ պատրաստած քարտէսները, ինչպէս նաեւ շատ ուրիշներ, զանազան երկիրներու վերաբերող։

«Մաթէն» անդրադառնալով Խանջատեանի ցուցադրութեան կը գրէ.— Աւելի գիտական է Գ. Խանջատեանի ցուցադրութիւնը քանի որ կը բաղկանայ պատմական քարտէսներէ. բայց հետաքրքրական վերարտադրութիւնները որ մեզ կը ներկայացնէ, շատ հետաքրքրական են։ Գ. Խանջատեան, գիտենք թէ արժանաւոր քարտէսագիր մըն է. Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր հովանաւորութեան տակ առած է անտեսական եւ պատմական քարտէսները բոլոր այն ազգերուն, որոնք մաս կը կազմեն իրեն, իսկ Ալճերիոյ ընդհ. կառավարութիւնը անոր վստահած է հարիւրամեակի ատլասը, որ խոշոր գլուխ գործոց մըն է»։

Իսկ «Լը Տեփէշ Քօլօնիալ»ի մէջ Պ. Փիեր Ցըլօնքըլ կուռ յօդուած մը կը գրէ ցուցահանդէսին առթիւ — Գ. Խանջատեանի «Ալճերիոյ պատմական աշխարհագրութեան ատլասը» այն բացառիկ գործերէն է, ուր գիտութիւնը, իր որոնումի համբերատար եղանակներով, իր գիւտերուն ներկայացման յստակ եւ ժուժկալ վայելչութեամբ, բոլորովին լուսաւորուած, բոլորովին կենդանացած է գեղարուեստի մեծ մտածումով մը»։

Յօդուածագիրը, պահ մը անդրադառնալէ յետոյ հայ մշակութային պատմութենէն մէկ քանի դրուագներու, կը յիշէ Հանրի Գորտոյի ճառը, խօսուած Սէվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ ու կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով — «Հայ ազգը պահած է հոգիի այս երիտասարդութիւնը, զոր կը յայտնէ հանդէպ Ֆրանսայի ամէն առթիւ, հաւատարմութեամբ, հմայքով մը, շնորհով մը որ մեզ կը յուզեն խորապէս։ Հաճոյքն ունեցանք բերնէն անոնց ըսելու թէ ի՛նչ տեղ կը բռնէ եւ մինչ պիտի բռնէ ան մեր սրտին եւ մեր մտածման մէջ։

ԿԸ ՓՏԻ՞Ն, ԿԸ ՓԱԽԻ՞Ն

Վերջերս հոլանտական նաւ մը, որ Արխանկէլէն Քալէ հասաւ, Ֆրանսական իշխանութեանց յանձնեց երիտասարդ մը, Թոտէ Անիցկի, որ գաղտնաբար նաւ մտած էր՝ փախելու համար Ռուսիայէն։ Քալէի մէջ երկու շաբաթ բանտը մնաց փախստականը, որ անցագրային պայմանները չէր յարգած։ Լիլ քաղաքին թերթերէն մէկը, L'Echo du Nord, խմբագիր մը ղրկեց բանտը, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ ռուս երիտասարդին հետ։

Ռուս փախստականը ֆրանսական բանտը կը նկատէ հանգստավայր մը՝ Ռուսիոյ մէջ իր կրած նեղութիւններէն յետոյ։ «Երբ կը քալէի փողոցներէն հացագործի խանութի մը ցուցափեղկին մէջ ճերմակ հաց տեսայ, ըսի թէ հարուստները միայն կրնան ուտել ատիկէ։ Եւ երբ բանտին մէջ ինծի ալ ճերմակ հաց տուին, խելքս գլխէս գնաց»։ Յետոյ մանրամասն պատմեց իր կեանքը։

Անիցկի Օտեսայի մէջ նկարչութիւն կ'ուսանէր, երբ ձերբակալուեցաւ իբրեւ հակայեղափոխական։ Կեփէուն ձեռք ձգած էր Անիցկիի մէկ նամակը, ուր ան արտասահմանի իր մէկ ընկերոջ կը գանգատէր թէ սով կայ Ռուսիոյ մէջ։ 4 ամիս բանտ նստելէ յետոյ, աքսորեցին Արխանկէլ, ուր լծեցին տարապարհակ աշխատանքի, փայտ կտրելու անտառներուն մէջ։

Ոտքով հարիւր քիլոմեթր ճամբայ կտրելէ յետոյ, ձիւնին ու սառին վրայ առտու իրիկուն ծառ կը կտրէին, չոր հացի մը գինով։ Այնտեղ կ'աշխատէին ուրիշ աքսորականներ, քառասուն աստիճան ցուրտ եղանակին։ Այրերը (քահանաներ ալ կային անոնց մէջ) փայտ կը կտրէին, եւ կիները կը սղոցէին։ Անիցկի չդիմացաւ ցուրտին եւ հիւանդացաւ։ Ղրկեցին Արխանկէլ, մինչ ատոր Արխանկէլի մէջ ամէն աքսորական պէտք է շարունակ արձանագրուի Կեփէուի գրասենեակին մէջ։ Անոնք այնքան շատ էին, որ պոչ կը կապէին գրասենեակին դրան առջեւ, ձիւնին ու բուքին տակ։ Չեկիստները երբեմն կը բարկանային, գետին կը տապալէին, ոտքով ու գաւազանով կը ծեծէին։

Աքսորականները ձմեռը պարտաւոր են փայտ կտրել անտառէն, իսկ գարնան Արխանկէլէն նաւ բեռցնել։

«Հոլանտական նաւի մը մէջ 3 շաբաթ փայտ կրեցինք։ Մտադրած էի փախչիլ։ Գերաններուն մէջ անկիւն մը շինեցի։ Դուրսէն հովանցիկ ծակէ մը ներս մտայ գիշեր ատեն, տեղաւորուեցայ անկիւնիս մէջ։ Ընկեր մը ինծի բերաւ զգեստներս, քիչ մը հաց եւ քանի մը գերան ալ աւելցուց վրաս։ Չէի կրնար երկնցնել ոտքերս։ Հազիւ օդ կրնայի առնել։ Կարծես գերեզմանի մէջ էի։ Աշխատեցայ դուրս ելլել, գիտնալով որ նաւը հեռացած է ռուսական ջուրերէն։ Չ'ըրդայ գերանները մէկզի ընել։ Ցաւահար, ուժերս ամփոփեցի, փորձ մըն ալ ըրի, եւ քիչ մը դուրս սպրդեցայ։ Բարեբախտաբար գերանները չփլան եւ չճզմեցին զիս։

Ի վերջոյ դուրս ելայ, վրաս գլուխս բզիկ բզիկ եղած էր։ Երբ կը փորձէի մերկութիւնս ծածկել, վրայ հասաւ հոլանտացի նաւաստի մը, բռնեց զիս ու տարաւ պետին։ Լեզուն չէի հասկնար, բայց անոնք հասկցան իրականութիւնը։ Մեքենաներուն սենեակը դրին զիս. ածուխ նետող եղայ։ Ուրախ էի, որ հաց ալ կուտային։ Երբ Քալէ հասայ, բանտ ղրկեցին։ Սակայն փողոցներուն մէջ այնքան ճերմակ հաց տեսայ, այնքան լաւ հագուած մարդ տեսայ, այնքան ինքնաշարժ տեսայ որ հաւատալ չէի ուզեր, այնքա՜ն սուտ խօսած էին մեզի Ռուսիոյ մէջ։»

ԲՌՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը 7 Նոյեմբերին կը գրէ

Բանուորները բռնի աշխատանքի լծելու զօրահաւաքը հանդիպեցաւ կրաւորական ընդդիմութեան։ Ցրուած ժամանակի ընթացքին Լենինգրադի շրջանի մէջ 42 առ հարիւրը, իսկ Ուրալի շրջանի մէջ 53 առ հարիւրը կարելի եղած է հաւաքել նախատեսնուած թիւին համար։

Մոսկուայի կառավարութիւնը 46 ճարտարագէտներու սեւ ցանկ մը հրատարակած է։ Իբր թէ այս մասնագէտները ուզած են ձախողեցնել զօրահաւաքը, հնգամեայ ծրագիրը հարուածելու համար։ Կառավարական յայտարարութիւնը կը սպառնայ բոլոր անոնց, որ 24 ժամուան ընթացքին չպիտի ներկայանան հաւաքման կեդրոնատեղիները, պիտի նկատուին ոճրագործներ եւ ենթակայ պիտի ըլլան ոճրային օրէնքի 61րդ յօդուածին։ Խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է ցուցակագրել բոլոր այն կանայք, որ մասնակցած են քաղաքացիական պատերազմին։ Անոնցմէ պիտի կազմուին «պայքարի կիսաբաժին»ներ, եւ պիտի գործածուին զինուորականացնելու խորհրդային կիները»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Հոկտ. 5 կիրակի օր Օլնէյի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Aulnay 1er B. եւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան (E. S. Viroflay H. G.) խումբերու գընդակախաղի մրցումը։ Առաջին կիսախաղը աւարտեցաւ 1ի դէմ 2 ի նպաստ մեզի, երկրորդ կիսախաղին Շավիլի մարզիկները լաւ խաղարկութեամբ մը երկու նշանակէտ եւս շահեցան, իսկ Ֆրանսացիք մէկ, որով խաղը վերջացաւ 2ով 4 հայերու յաղթանակով։

Այս կիրակի, 12 Նոյեմ. խումբը կը մեկնի Biévre մրցելու համար տեղական խումբին 1er B.ին դէմ։

Ժամադրավայր, Chaville, «Aux puits sans vins» հանրակառքի կայանին առջեւ ժամը 12.30ին։

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

…կարտ է միայն Սուսանը եւ …ուխ, ան կեցած է շեմին …։ Սթամպօլի ապրշում մեծ …ղինակը անոր սեւ-սեւ մազերուն վրայ ու ծայրերը կը թըռ… …ան սեւ ու երկար արտեւանունքին հետ, սեւին խորունկին մէջ ալեկոծ ու բոցեղէն …ոսին։

— Հէ՜յ մարդիկ, ի՞նչ էք …պանցուեր, ո՞ւր տարաւ ան իմ …սուրիս, ո՞ւր փախաւ նամարդ …ն, հէ՜յ ժողովուրդ, բաէ՛ք, …էք, թէ չէ բոլորդ ալ շան… կ'ընեմ։ Ու հեկայի դա… …ը ամպերու նման արձա… …ելով կը դղրդացնէ լեռ ու …։

Եւ ահա նա քարայրին առ… …է, իր սեւ, արաբական … վրայ. սուրը մերկ ու …ինչուայ։

— Դո՛ւրս ել, նամա՛րդ, չէ՞ …անք ընկերներ չէինք, չէ՞ որ միասին սերեցինք ու միասին տառապեցանք։ Դու չէի՞ր. Վառօն իմ քոյրն է։

Ամօն կը դողայ ու ձեռքը առած է սուրի կոթին վրայ։

Կայծակի նման բան մը, ներս կ'երկննայ քարայրի անցքէն, մարդկային անօրինակ խըռխըռոց մը խեղդուող, արիւնի տաք աղբիւր մը, որ դէպի լոյս կը ժայթքի եւ ահա Վառօն Գօգոյի սուրին տակն է։

— Ոտքերուդ մեռնի՜մ... Զա՛րկ, զա՛րկ, մի՛ խնայեր։

Տժգոյն ու սարսափահար կը թըփըրտայ ուրացող հարսնուկը, մահուան մոտապատկերը անտեսանելի դարձուցած է ամէն բան։ Ու կը մեռնի ան ամէն վայրկեան։

Գօգօն ուրախ է այժմ, երջանիկ է ու վայրկեան մը վերջ, ան պիտի մտնէ Կիւլիզարի անկողինը, Կիւլիզարը պիտի բանայ ծնունդ չտեսած իր պորտը Գօգոյի առջեւ, պիտի սեղմուին իրար, սիրտը սրտի մօտիկ։ Գօգոյի շրթները հրդեհուին պիտի Կիւլիզարի այտերուն վրայ, Կիւլիզարը պիտի խնդայ, պիտի հրճուի։ Ա՜խ, Կիւլիզարը իր վրէժը լուծեց։

Ու Գօգօն, հինաւուրց երգը պիտի սուլէ նորէն, ինչ քան գեղեցիկ է ան, ինչպէս սիրուն, Սթամպօլի հովէն ու արեւէն տաւած բարիքը կ'հոսայ ու կը յորդի անոր կարմիր այտերուն, լայն ու բարձր ճակատին, հրացայտ աչքերուն եւ չինարի պալին վրայ։

Կիւլիզար կը դառնայ ու կը դառնայ, հայու տղուն կրծքին վրայ, օձի պէս կը գալարուի անոր ծունկերուն եւ բազուկներուն մէջ։

Անոնք մոռցած են հիմա մահը, որ աղամարդուն է սահմանուած, ցաւը որ ծնունդի նստող կիներուն է բաժին եւ մանաւանդ դաւաճանութիւնը իրենց, որ դարէ դար, ու մինչեւ եօթը պորտ պիտի յիշուի։

Արեւուդ մեռնի՛մ... Ա՜հ... վա՜յ... ընդոստ ցատկում մը, սրտի անկանոն եւ ուժգին տրոփիւն, լաց մը՝ եւ տխուր իրականութիւն...

Բաց են հիմա անոր աչքերը արթնցաւ... ամէն բան մեռելի հոտ եւ տեսք ունի հիմա, մահ, ա՜հ մա՛հը, ինչո՞ւ կ'ուշանայ։ Գօգօ՛, ո՞ւր ես, ինչո՞ւ կ'ուշանայ ինչո՞ւ չես գար, չես զարներ...

Ոչ մէկ շշուկ։ Քարայրը միշտ խաւար ու անոր յատակին կը քարանան արցունքները փախստական աղջկան, մեղքերը ձեւ ու մարմին առին արդէն։

Բարակ հով մը կը խաղայ դուրս, անցքին առջեւ, ո՛չ մէկ աղմուկ անցորդներէն ու պահակներէն։

Դժգոհ է Ամօն, ան չէ՛ խօսիր, չէ՛ հարցներ, թո՞ղ Վառօն պառաւէ։

Վառօ՞ն, ա՛հ, ո՛չ, զղջումի արցունքները կը խեղդեն զինքը, ան վախ չունի հիմա մարդերէն եւ մահէն։ Եղնիկի պէս աչքերը հեռուն, հանդարտ կը նայի լոյսէ փոքրիկ թաշկինակին որ կը բռնէ քարայրին դուռը եւ աղջկիկցուելու պատրաստ իր մարմինը պատրաստ է գերեզմաններու անդորրութեան։ Գօգոյի պատկերը, հսկայ քարաժայռին վրայ փորուած Հայոց Արտաշէս Թագաւորին պէս կեցած է աչքին առջեւ, արիւնըկած կաթ վար կըզլտորի անոր սուրին ծայրէն ու երկնայնալցս. սեւ նժոյգը, բաշերն հովերուն, ստանձնուած կուտայ արար-աշխարհ։

Արեւուդ մեռնի՛մ... Դեռ կը մնայ անոր ուղեղին ու բերնին մէջ պաղատանքը։

Զարմանքն ու զարհուրանքը թեւ առած կը թըթռան քարայրին մէջ. լռութիւնը պահակն է անխօս, արցունքները զոհեր՝ մեծ ճակատամարտին։

Վէպերու հարսնուկներէն է Վառօն, ան՝ որ սախտագրուած ինկաւ լեռնականներէն ու ջախջախուեցաւ անդունդին քարերուն վրայ։ Ան՝ որ զղջումի արցունքներով եւ արիւնով, առաջին սիրոյ հէքեաթը արձանագրեց խորխորատի աւազներուն վրայ։

Կիրակնամո՛ւտ է...

Ո՞ւր է ճամբան դարձին...

(15) ԱԶԳԻՆ

կիրարկել ընդհ. զինաթափութեան քաղաքականութիւն մը, միւս պետութեանց հետ «համախորհուրդ գործակցութեամբ»

Համագումարը ընտրեց Աշխատաւորականներու Գործադիր Մարմինը։ Տօմինիններու Նախարարը Թոմաս որ կուսակցութեան ամէնէն ժողովրդական դէմքերէն մէկն է եւ անդամ էր Գործադիրին, չյաջողեցաւ վերընտրուիլ։ Տասներկու աթոռի համար ներկայացեր էին 14 անձեր։ Թոմաս թեկնածուներու ցանկին վերջը մնաց 836.000 ձայնով, մինչ իր պաշտօնակիցը՝ Ներքին Նախարարը ցանկին գլուխը կուգար 2 միլիոն 42.000 ձայնով։

Դանիա կը զինաթափի

ՔՈՓԷՆՀԱԿ, 10 հոկտ.— Ազգային պաշտպանութեան նախարարը Դանիոյ խորհրդարանին ներկայացուց երկրին ընդհանուր զինաթափութեան վերաբերեալ օրինագիծ մը։

Օրինագիծին համաձայն, արդի զինուորականբանակը պիտի փոխարինուի հակիչ մարմինով մը, որուն պիւտճէն չպիտի անցնի տարեկան 7 միլիոն քուռոնը։ Զօրավարները պիտի ջնջուին ինչպէս նաեւ գնդապետները եւ պիտի ստանան քննիչի տիտղոս։ Պիտի ջնջուի նաեւ պատերազմական նաւատորմը, որուն տեղ պիտի կազմուի պետական նաւատորմ մը, բաղկացած ընդամենը 13 թոնօ տարողութեամբ փոքր նաւերէ։ Օդանաւերու թիւը որոշուած է 12։ Ծովային եւ օդային նաւատորմերու պիւտճէն չպիտի անցնի տարեկան 10 միլիոն քուռոնը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ վարժ ԳՐԱՇԱՐ մը։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս իրիկուն ժամը 9ին Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St-Germain

կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

կը խօսին ՌԷՆ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Ուղերձ մը Զ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ եւ Ուրֆայի Հայրենակցական միութեան կողմէ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ Օր. Գ. Գարիպեան (երգ), Օր. Ճամպազեան (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Զ. Գարիպեան։

Mlle A. Clément (pianiste) Mlle Suzanne Huire (Harpist et pianiste), Օր. Ա. Երամեան (ջութակահար), Mr. Sassi (Violoncelliste) կը նուագէ հայկական եւ եւրոպական կտորներ։

Կը մասնակցի նաեւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Ցակոբեանի։

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Ստիպողական մեկնումի պատճառաւ ծախու է դերձակի խանութ մը որ ունի բնակութեան յարմար սենեակ մը եւ բոլոր օգտուելու իրաւունք՝ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Պայլ՝ 6 տարի, վարձք՝ տարեկան 3000 ֆրանք, իրաւունք կայ ուրիշ գործով զբաղելու (բացի նպարավաճառութենէ)։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Ն. Մուրատեանի, 119 Rue Pelleport, Մէթրօ Pelleport.

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱԲՕԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՌՕԱՆ.— Վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ 2.30ին։ Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՏԱՆ.— Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

հետեւեալ խումբերը։

ԿԱՑՄԱԿ, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։
ՎՐԷԺ, » » » »
ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։
ՔԵՌԻ, » » » »
ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 16 Հոկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։
Ք. Զ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Լուի Պատանեկան միութեան բացման հանդէսը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, տեղւոյն «Կիլիկիա» թատերասրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ. ֆանթէզի եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԷՆ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ։ Մուտքը ազատ է

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐԱԻԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին։ կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ և ՍԱԻԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Ն. Գ. Բ. ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԶԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ»)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 Ֆր. միւս երկիրները 25 Ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St. Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի խումբերը կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, վաղը Կիրակի ժամը 9ին, 39 Rue Jules Gévelot: կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ-ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սոսոյեան, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambards-ի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Լ. Զօրմիսեանի բնակարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին միութեան Գրադարան ընթերցասրահին մէջ 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ռազմիկ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ուկէսին 40 Rue de Belleville-ի սրահը։ Այն հայրենակիցները որոնք մասնաւոր հրաւէր ստացած չեն, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այն նկատել։

ՍՈԶԿԱՏԻ եւ շրջակայքի Ֆրանսայի բոլոր Հայր. միութիւններէն կը խնդրուի իրենց հասցէները շուտափոյթ օրէն իմացնել Սէն Շամոնի Սոզկատի Հայր. Միութեան։ Խստակարեւոր աշխատանքային խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։ Միութեան հասցէն՝ Թաշճեան Մանուէլ, 16 Rue Présidant Wilson Saint Chamond.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բալուի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին 50 Bld. Dugomiee Bar Monumental-ի ներքնասրահը։ Կը հրաւիրուին անդամագրուած եւ չանդամագրուած հայրենակիցները ինչպէս նաեւ Բալուի Ե Միութեան լիազօր ներկայացուցիչները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՍԵՐԱՖԻՄ Սրապեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Գ. Mangen-ի, 10 Place Waldeck Rousseau, Lilas, (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant B. STEPHAN

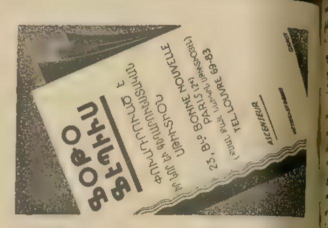

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
C. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
12 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1389 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
(ՀԱՄՔԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ)

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր հիմնադրութեան օրէն մինչեւ այսօր, հայ քաղաքական կամքի անզուսպ ու ջլապինդ դարբինը եղաւ, զօդեց ու կերտեց յեղափոխական անհաւան կազմակերպութիւն մը ու ստեղծեց այն կեդրոնացած ուժը, որ քառասուն տարի անընդհատ հայ ժողովուրդի ազգային եւ քաղաքական ոգին կրողը հանդիսացաւ։

Դաշնակցութիւնն, այս տեսակէտէն, հայ ժողովուրդի քաղաքական մեծագոյն հրաշակերտն է, ամենէյագոյնն այն ուժին, որ այդ պայմաններուն մէջ հայ ազգը կրնար ցուցահանել։

Մերօրեայ կիրքերէն հեռու, առօրեայ ճղճիմ հաշիւներէ զերծ, եթէ քառասուն տարուան փոթորկալի կեանքն հեռադիտակի մը տակն առնենք, հրեղէն սիւնի մը պէս Դաշնակցութեան կամքը մեր դէմ պիտի կոթողուի, մշուշապատ ու խաւար տարածութեան մը վրայէն։ Ու յետնորդները, որ պիտի գան, աւելի անկախ դիտելու մեր անցեալը, անկասկած խանդավառ հպարտութեամբ պիտի խոնարհին այդ կոթողին առջեւ, նոր շունչ ու կորով առնելով անցեալէն։

Իսկապէս, ի՞նչպէս կարելի է չխորհրդածել քառասուն տարուան անկուն ու յարաճուն կամքին ու ճիգին մասին, որմէ այնքան զուրկ էր հայ ժողովուրդը։ Գետնատարած ժողովուրդ մը ոտքի կանգնեցնել, տարկացած բազմութիւններուն կամքի ուժ ներշնչել եւ պառակտուած ու անձնասէր անհատները իրարու շղթայել դժուարին ու վտանգալի գործի մը համար, որպիսին է հայոց ազատագրութիւնը, Դաշնակցութեան առաջին մեծագործութիւնն է։ Ու Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի ազնիւ տարրերէն, անոր բարոյական եւ դիմացկուն շէնքը կառոյց, անհաշիւ դժուարութիւններու դիմագրաւելով։

Անհաշիւ զոհողութիւններ եւ բազմապիսի դժուարութիւններ բանլ ու անցնիլը դիւրին է։ Բայց քառասուն տարուան պայքարը պէտք է հաշուի տակ առնենք, որպէսզի ըմբռնենք արժէքը կազմակերպուած ուժին եւ կեդրոնացած կամքին։

Հայ ժողովուրդի կեդրոնաձիգ ուժը եթէ Դաշնակցութիւնն է, միացած հազարգլխանի ամբոխը կեդրոնախոյս ուժը կը կազմէր։ Դաշնակցութեան հզօր ու վերանորոգ թափը, առաջին օրէն խուսափողներու բանակ մը թողուց իր ետեւ, ու մինչեւ այսօր, կեդրոնախոյս ու քանդիչ ուժերը գործեցին նոյնքան յամառութեամբ նուազեցնելու յարաճուն ուժը հայ ժողովուրդի կազմակերպուած կամքին։

Դաշնակցութիւնը երբ առաջին օրէն հայ ժողովուրդի ազատութեան գործին լծուեցաւ, թուլամորթները, անձնական շահեր հետապնդողները, եւ դաւաճանները ստրկութիւնը պաշտպանեցին՝ խոհեմութեան քարոզներով։

Դաշնակցութիւնը ե՛րբ բոլոր ազնիւ ու կորովի Հայերը գործօն բանակի մը վերածեց եւ նետուեցաւ գերագոյն զոհողութեան ճամբուն վրայ, անձնազոհութեան անընդունակները եւ առհասարակ կազմակերպուած կեանքէ խուսափողներն իրենց մորթին մէջ քաշուեցան, ու յուսահատական թեւաթափումներով, կամազուրկ դարձուցին ամբոխը։

Դաշնակցութիւնը ե՛րբ թշուառներու եւ ճնշուածներու պաշտպանութիւնն իր վրայ վերցուց, իջաւ հայ գիւղը ու անտանելի բռնութիւններու դէմ ցցուեցաւ ապառազէն, հայ պաշտօնեաները, հարուստները, հանգստաւէտ կեանքի եւ պայմաններու մէջ ապրողներն իրենց առանձնաշնորհեալ վիճակը վտանգուած զգացին ու ոռնացին հայ յեղափոխութեան դէմ։

Ե՛րբ Դաշնակցութիւնը անտարբերութիւնը խարանեց, ու զանօնութիւնը շանթահարեց, կղերականը, պահպանողականը, գաղափարական հակառակորդը, դաւաճանը եւ սարսող անտարբերը միացան այս [illegible] դէմ։

Ե՛րբ Դաշնակցութիւնը տիրական դարձաւ հայ ներքին բովանդակ կեանքին մէջ, անկամ ու հակամարտ բազմութիւնները, անձնական հաշիւներէ դրդուած՝ ջաղացքի քարի ծանրութեամբ ճնշեցին անոր բազուկներէն՝ կազմակերպուած կամքը ջլատելու համար։

Ե՛րբ ան կրթական եւ մշակութային գործին լծուեցաւ, հակառակորդները հայ նոր սերունդի կրթութիւնը վտանգուած յայտարարեցին։ Ե՛րբ ազգային շահերէն դրդուած եկեղեցական կալուածները պաշտպանեց, պահպանողականները բսին թէ՝ Դաշնակցութիւնը հայ եկեղեցին քանդել կ'ուզէ։ Ե՛րբ իր հազարաւոր որդիները պատերազմի դաշտին վրայ զոհեց, հայ ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու գերագոյն ճիգով մը, անոր հոգինները [illegible] թէ՝ հայ ազգը կոտորել տուաւ։

Ու այսպէս, անվերջ, Դաշնակցութիւնը կազմակերպեց հայկական հաստատութիւններն ու յարանուանութիւնները միացուց, հայ ժողովուրդն ու հայ ազգը վերակերտեց, փոթորիկէ փոթորիկ դարնուեցաւ, հրդեհէ հրդեհ անցաւ, արիւնոտեցաւ հայ ժողովուրդին հետ միասին, առատացաւ անոր տառապանքներով, մէկ բազուկով ներքին ջլատիչ ուժերը ետ մղեց, իսկ միւս բազուկով հայութեան թշնամիները հարուածեց։ Շատ անգամ ուժասպառ ինկաւ, բայց գերագոյն ճիգով մը նորէն ոտքի կանգնեցաւ եւ շարունակեց ազատութեան ճամբան։

Քառասուն տարուան պայքար, մէկ կողմը շինարար ու կեդրոնաձիգ, միւս կողմը՝ քանդիչ ու կեդրոնախոյս։

Ու, երբ քառասուն տարուան պատկերը պատմութեան կ'անցնի, Դաշնակցութեան բոլոր տեսակի հակառակորդները շինարար ուժի եւ կազմակերպութեան հետք մը չեն թողուր ժամանակակից պատմութեան էջերուն մէջ, բացի այն բացասական միացման ճիգէն, որ ուղղուած միայն Դաշնակցութեան դէմ, հայ ազգի կազմակերպուած ուժը կազմալուծելու։

Եւ սակայն, տիրական կը մնայ, այսօր, թրծուած կամքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ուր պիտի կեդրոնանան բոլոր այն ուժերը, որոնք հայոց ազատութեան կը ձգտին։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերը չեն զսպուած

ԱԹԷՆՔ, 4.— Դիւանագիտական աղբիւրէ բխած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, կը թուի թէ Թուրքիոյ քրտական նահանգներուն մէջ կացութիւնը ճիշդ այնպէս չէ, ինչպէս կը ներկայացնէ Թուրք մամուլը։

Շրջանի մը ապստամբները բացարձակապէս չեն ճնշուած Թրքական զօրախումբերուն կողմէ, հակառակ անոնց մեծ բազմութեան եւ հակառակ այս զօրախումբերու հրամանատար Սալիհ փաշայի թափած բուռն ճիգերուն։

Ընդհանրապէս կացութիւնը կը շարունակէ չափազանց տագնապալի մնալ Թրքական զինուորական ուժերուն եւ մասնաւորապէս Թուրքիոյ համար։

Փաշաները Վան հաւաքուեցան

Արեւելեան նահանգներու ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ, զօրաբանակի հրամանատար Ալի Ֆուատ եւ զինուորական խորհրդական Գաւրի փաշաները որոնք Վանի մէջ հանդիպում մը պիտի ունենան ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Ֆէվզի փաշայի հետ, Տիարպէքիրէն ճամբայ ելան։

Պիթլիսի մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Իպրահիմ Թալի պէյի, որ ընդունեց Հիզանցի Սէլահէտտին պէյը։

Թալի պէյ իր հետեւորդներուն հետ Վան մեկնեցաւ։

Պրազիլեան յեղափոխութիւնը

ԼՈՆՏՈՆ, 10 Հոկտ.— Մոնթէվիտէոյէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ յեղափոխականներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ նախատեսուած բախումը արդէն ծայր տուած է Գաթրոյի կողմերը, Փարանայի նահանգին մէջ։ Պրազիլիայէն հասած բոլոր լուրերը՝ դէպքերու մասին հակասական ըլլալով մէկտեղ, կը հաստատեն սակայն թէ յեղափոխութիւնը մեծ ծաւալ առած է։

Յեղափոխականները սկսած են նուաճել նաեւ Սան-Փաուլոյի, Ռիօ-տը-Ժանէյրոյի եւ Էսփէրիթօ-Սանթոյի շրջակայ նահանգները։ Կ'երեւի թէ քաղաքացիական պատերազմը վճռական շրջան մը սկսած է բոլորել, որովհետեւ Պրազիլիոյ ամբողջ ծովեզերքի երկայնքին, կառավարական ուժերը բախումներ կ'ունենան ըմբոստ խումբերու հետ։ Սանթա Գաթարինա նահանգին Ժուանվիլ քաղաքին մէջ կատաղի կռիւ մը վերջացաւ կառավարական ուժերու պարտութեամբ եւ անձնատուութեամբ։ Յեղափոխականները ռմբակոծելու համար, Փորթօ Ալէկրէ ղրկուած երկու թորփիլանաւածներ միացան անոնց։

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 10 Հոկտ.— Ռիօ-Կրանտէ-տօ-Սուլէն տրուած լուրերու համաձայն, բազմաթիւ օգնական ուժեր ամէն օր Փարանայէն շոգեկառքով կը ճամբուին։ Կը կարծուի թէ մեծ ճակատամարտ մը տեղի պիտի ունենայ Սաօ-Փաուլոյի կառավարութեան սահմաններուն վրայ։

Յեղափոխական ուժեղ զօրախումբեր կեդրոնացած են Սան Ծոզէյի մէջ եւ կ'արգիլեն կառավարական ուժերու յառաջացումը, հակառակ նաւատորմի պաշտպանութեան։

Յեղափոխականները գրաւեցին Լորէնան, (Սաօ-Փաուլոյի նահանգ) կտրելով Ռիօ-տէ-Ժանէյրոյի եւ Սաօ-Փաուլոյի երկաթուղային յարաբերութիւնները։ Ըմբոստներու ձիաւոր ուժեր գրաւեցին Իտուրիթսար (Սաօ-Փաուլօ)։ Կառավարական զօրախումբերը կը կեդրոնանան Փարանայի սահմանագլուխին վրայ, անկից քալելու համար դէպի հիւսիս։

∴ Լուրերու եզրակացութիւնն այն է թէ յեղափոխականներն ամբողջ Պրազիլիոյ մէջ, տէր դարձած են կացութեան. բացի Ռիօ-տէր-Ժանէյրոյէն, Սաօ-Փաուլոյէն եւ Ամազոնասէն։ Կառավարական ուժերու կէսէն աւելին միացած են ըմբոստներուն։ Ռիօ-տէ-Ժանէյրոյի մէջ, կառավարութեան կողմէ յայտարարուած ընդհ. զօրակոչը դանդաղ կ'ընթանայ։ Պահեստի ուժերը մեծ մասամբ, կը մերժեն քալել յեղափոխականներուն դէմ, իսկ ծովային ու օդային նաւատորմերը անզօր են ազդու օժանդակութիւն մը բերելու կառավարութեան, որ սկսած է նաեւ նեղուիլ ձենդեղէնի պակասէն փոխադրութեանց խափանումին պատճառով։

Գերմանիոյ խաղաղական տագնապը

ՊԵՐԼԻՆ, 10 հոկտ.— Այլեւս անհնար կը թուի ծածկել անհամաձայնութիւնը որ կարգ մը կէտերու շուրջ կը տիրէ գերման դահլիճին մէջ է ու կը սպառնայ զայն քայքայել։

Կը հաստատուի թէ նախկին նախարարներէն Շմիթ, ժողովրդավարներու ամէնէն պահպանողական ղեկավարներէն մէկը, ամէն ջանք կը թափէ որպէսզի կուսակցութիւնը բուռն ընդդիմադրութիւն ցոյց տայ հանդէպ Պրիւնինկի դահլիճին։

Այս նպատակին հասնելու համար, Շմիթ մտադրած է արտաքին նախարար Գուրթիուսէն պահանջել որ հրաժարի իր պաշտօնէն եւ գոհանայ խորհրդարանին մէջ մնալով իբր ժողովրդավար պարզ երեսփոխան։

∴ Ժողովրդավար երեսփոխանները ժողով մը ունեցան այսօր։ Որեւէ որոշման չկրցան յանգիլ եւ վիճաբանութեան շարունակութիւնը մնաց երկուշաբթիի։

Կուսակցութեան պետերէն Շուլց գնաց վարչապետին որ իրեն հասկցուցած է թէ ժողովրդավարներու հեռացման՝ կառավարութիւնը պիտի պատասխանէ հաւաքական հրաժարականով։

Ներկայի պայմաններով, դահլիճի հրաժարումը Գերմանիոյ համար պիտի ստեղծէ վարկային արտակարգ դժուարութիւններ, երբ կը պատրաստուի փոխառութիւն մը հրապարակ հանել։ Իսկ ժողովրդավար կուսակցութիւնը չուզեր պատասխանատու նկատուիլ այդ կացութեան։

Գուրթիուս մասնակցեցաւ ժողովրդավարներու մէկ հաւաքոյթին, ուր բուռն կերպով բողոքեց այն սադրանքներուն դէմ որոնք կը ձգտին թէ դահլիճէն իր հրաժարումը պարտադրել եւ թէ ճգնաժամայիննման պահու մը մէջ, Պրիւնինկի զլանալ կուսակցութեան օժանդակութիւնը։

Ռումէն նոր դահլիճը

Գ. Միրոնէսքօ կազմեց նոր դահլիճը որ երէկ կէսօրին, համաձայն աւանդութեան, երդում տուաւ Թագաւորին առջեւ։

Երդումի արարողութենէն յետոյ, Միրոնէսքօ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Կառավարութիւնը դժբախտաբար չպիտի կրնայ գոհացում տալ Թագաւորին փափաքին, առանց յապաղման, նիստի հրաւիրելով Խորհրդարանը։ Նախապատրաստական շատ աշխատանքներ կը ստիպեն որ բացումը յետաձգենք մէկ ամիս։

«Բազմաթիւ խնդիրներ, որոնց ամէնէն կարեւորը երկրին տնտեսական տագնապն է, կը պահանջեն կառավարական գործունէութիւն մը, որ թերեւս կերպով մը պիտի բախի նաեւ կուսակցական ըմբռնումներու։ Թագաւորին եւ ազգ.— գիւղացիական կուսակցութեան գործադիր մարմինին վստահութեամբը ստանձնեցի կազմութիւնը դահլիճին, որ կը տեսնէք թէ Մանիուի հին դահլիճն է։ Կը նշանակէ թէ պիտի շարունակենք հետապնդել նախորդ դահլիճին քաղաքականութիւնը, իսկ եթէ փոփոխութիւններ պատահին, անոնք պիտի ըլլան միմիայն գործունէութեան եղանակներու մէջ։

«Գալով արտաքին քաղաքականութեան, իմ ներկայութիւնս իբր արտաքին նախարար, կը բաւէ հաստատելու թէ որեւէ փոփոխութիւն չպիտի կրէ։ Ռումանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի մնայ պահպանողական։ Գծուած Թաքէ Եոնէսքոյի, կիրարկուած Պրաթիանոյի կողմէ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հետ ունեցած իր յարաբերութեանց շնորհիւ, զարգացած ու ամրացած Թիթուլէսքոյի կողմէ, խաղաղութեան քաղաքականութիւն մըն է որ կը վարենք հանդէպ բոլոր դրացիներուն»։

Ատլանտեանը օդէն

ԼՈՆՏՈՆ 10 հոկտ.— Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ կապ հաստատելու նպատակով, Գոլումպիա օդանաւը որ երէկ կէսօրէն վերջ, ժամը 4.30ին մեկներ էր Թէռ-Նէօվէն դէպի Լոնտոն, ստիպուեցաւ իջնալ Թրէսքօ փոքր կղզին։ Կղզեցիները նշմարեր էին արդէն օդանաւը, որ շատ ջանացած մեծ դժուարութեամբ կը յաջողէր ցամաք իջնալ։

Օդանաւորդները Պոյտ եւ Գոննըր բացատրեցին թէ իրենց ուղեգծէն 150 մղոն հեռացեր էին եւ թէ մեքենական փոքր խանգարում մը արգիլեր է զիրենք Լոնտոն հասնելէ։

Հինգերորդ անգամն է որ Թէռ-Նէօվէն Անգլիա եւ փոխադարձաբար թռիչքները կը յաջողին

«Ռ-101»ի զոհերուն թաղումը

ԼՈՆՏՈՆ, 10 հոկտ.— Ամէն գաւէ հազարաւոր բազմութիւններ ամբողջ 14 ժամ, իրենց վերջին յարգանքը մատուցին, դանդաղօրէն անցնելով «Ռ-101»ի զոհերուն 48 դագաղներուն առջեւէն։

Խուռն բազմութիւններու ներկայութեան, եկեղեցիներու մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ։ Թաղումը պիտի կատարուի այսօր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ.— վերջին ընտրութիւններուն մէջ, համայնավարները, կորսնցուցին երեսփոխան՝ ժողովի իրենց աթոռները, մինչ նախորդին մէջ, անոնք կը ներկայացնէին 24 հոգի։ Պահպանողականները նոր խորհրդարանին մէջ ունին 42 աթոռ։ Ընկերվարականները շահած են 7 աթոռ աւելի եւ ունին 11 երեսփոխան։ Երկրագործականներն ունին 59 աթոռ։

ՌՈՒՍԻԱ.— Յուլիսի մէջ Պոլսոյ ճամբով արտածուած ցորենի քանակն էր 65.200 թոն, Օգոստոսին 354.600ի, իսկ Սեպտեմբեր 25ին 356,800 թոն։ Հարիւրէն 90ը ղրկուած է Անգլիա։ Նաւթը՝ Յուլիսին 368.000 թոն, Օգոստոսին 313.000, Սեպտեմբերին 236,000։ Ածուխ եւ մանկանէզ՝ Յուլիսին 206.000 թոն, Օգոստոսին 212.000, իսկ Սեպտեմբերին 135.000 թոն։ Այս ապրանքներու մեծ մասը գացած է Միացեալ Նահանգները եւ Գանատա։

ԱՆԳԼԻԱ.— կայսերական խորհրդաժողովին մէջ կարելի չեղաւ եզրակացութեան մը յանգել նախընտրական մաքսատուրքի շուրջ, հակառակ երկարատեւ խորհրդակցութեանց։ Առաջարկուեցաւ հարիւրին 10ի միօրինակ սակի ենթարկել արմտիքի եւ ընդեղէնի բոլոր ներածումները, նախընտրելով փոխանակուած արտայայտութիւնները։ Կառավարութիւնը կը կարծուի թէ պիտի մերժէ, որովհետեւ եթէ ընդունի, պիտի ստիպուի տուրք դնել ներածուած նախանիւթերուն եւ սննդեղէններուն վրայ։

ԻՏԱԼԻԱ.— Ֆաշիստներու մեծ խորհուրդը որոշեց վերահաստատել մահապատիժը, որ 5 տարուան համար միայն ընդունուած էր 1926ին։ Մահապատժի պիտի ենթարկուին պետութեան անկախութեան, ամբողջութեան եւ միութեան, արքայական ընտանիքին դէմ գործուած ոճիրները, ինչպէս նաեւ ծանր ոճիրները։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Դա քո երկիրն է, այստեղ էին ապրում քո նախնիքը եւ այստեղ էլ մնում նրանք…»

ՐԱՖՖԻ

Ա.

Ո՛չ մէկ կուսակցութիւն ո՛չ մէկ ժողովուրդի մէջ այնքա՛ն յամառ, այնքա՛ն անագորոյն, այնքա՛ն անողոք ու երկարատեւ պայքարի դրօշն է գործեր, որքան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր քառասնամեայ գոյութեան ընթացքին, յանո՛ւն ազգութեան եւ յանո՛ւն հայրենիքի։

Մեր պատմութեան արիւնաթոր էջերը տակաւին կը հեւան վիշտի ու տառապանքի, գերութեան ու սարկութեան, անլուր մարտիրոսագրութեան ու ողբերգութեան անզօր հառաչներով։

Ձերկիրս ամէն յօլ արացին
Ի յանցանելն երթ_եւ եկին.
Ի քարանցն ծռսեցին
Այնքան ծարին, սատակեցին
Մինչ մասպեզ անդ արին։

Այսպէս պիտի ողբար Գրիգոր Խլաթեցին, երբ տեսնէր որ ո՛չ միայն XIVրդ դարը, այլեւ XXրդ դարն ալ մղձաւանջ մը եղաւ մեզ համար։

Ի՞նչ փոյթ, սակայն…։ Չէ՞ որ պատմութիւնը յաւիտենական կրկնութիւն մըն է, միայն տարբեր խորագիրներու տակ և տարբեր ժամանակներու մէջ։

Այսօր, մեր աչքերը կանգ պիտի առնեն միայն, մեր ցեղի ամէնէն լուսաւոր վերջին էջերուն ու դրուագներուն վրայ, որոնցմէ ցայտող արիութիւն մը, վերաւոր քաջութիւն մը կը կաթէ բոսորագոյն շիթերով։ Անոնք՝ մեր յեղափոխական շարժումն է, որ Մնաց դուտ ծայկական՝ իր երկունքով ու իր մեծութեամբ, իր ապետականութեամբ ու իր վեհութեամբ, իր գործով ու իր փառքով։

Եթէ, մեր վերածնութեան լուսապսակ ռահվիրաները, բուռն ու խիզախ մարտնչումներու գինով պարտութեան մատնեցին գետնատարած, պահպանողական, խաւարակուռ մտայնութիւնը, եւ ձեւակերպեցին հայ ժողովուրդի իտէալները հայրենիքի, քաղաքական անօթի, ազատութեան ու հոգեւոր-մշակութային պահանջներու մասին, յեղափոխութեան ալիքն եկաւ խորացնելու, պատուաստելու եւ գործնականացնելու զայն, միայն ու միայն բազուկի ուժով։

Ռուս-Թրքական 1877-78ի պատերազմէն յետոյ, մասնաւորապէս մեր ռուսահայ հատուածին մէջ ծայր տուաւ քաղաքական անձնուրաց առաքելութիւն մը, ամէն զինով օգնութեան հասնելու իր եղբայրակիցներուն, որ քրտօնթուրք անարգ լուծին տակ կը տառապէր։

Մեր յեղափոխական շարժման նահապետները, Ղուկասեան, Սանտոյ, Փորթուգալեան, Տամատեան, Գօյանեան, Կուկունեան եւ Թումայեան երիտ կ'անցնէին, իրականացնելու համար Խրիմեանի, Րաֆֆիի, Նալբանդեանի եւ Քամառ-Քաթիպայի ազգային երազը։

Յեղափոխութեան արքայան նուիրակներու մտածը «դէպի երկի՛ր, դէպի Հայաստա՛ն» իրողութիւն մըն էր։ Յեղափոխականները կային, այժմ կը մնար Շարժումը ստեղծել։ Եւ որպէսզի չէլլատուէր յեղափոխականներու ուժը, անհրաժեշտ էր միացեալ անբաժան մէկ ճակատ կազմել, յեղափոխութեան հմայքն ու արժէքը բարձր պահելու համար։

Եւ ահա, 1890ին Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութենէն կերպարանք առաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, որուն քառասնամեայ տարեդարձն է որ կը տօնենք այս միջոցիս։

Դաշնակցութիւնը տեսաւ մը «Տաճկահայ Ուխտի» էր հայրենատենչ ու ազատատենչ բոլո՛ր ազնուագոյն մարդկանց համար, որոնք կոչուած կը զգային զոհաբերելու հայ ժողովուրդին համար եւ հայ ժողովուրդին հետ։

Դաշնակցութեան գոյութեան իրաւունքը, անոր անխախտ հաւատքը եղեր են հայ հայրենիքը եւ հայ մարդու ազատագրութիւնը։ Եւ իր այդ առաքելութենէն ու գործէն ալ, կը բխին իր ծրագիրն ու ազգային քաղաքական աշխարհահայեացքը։

Իր երկարատեւ պայքարի բովանդակ տեւողութեան ընթացքին, երկու հիմնական առաջադրութիւն է ունեցեր անխախտ — պայքարի՛լ ամէն գինով, ամէն տեսակ բռնութեան դէմ, որ կը ճնշէ մեր ժողովուրդը եւ երկրորդ՝ վառ պահել եւրոպական դիւանագիտական աշխարհի ուշադրութիւնը յանուն հայկական բարենորոգումներու, ցոյցեր սարքելով։

Այս երկու գաղափարներու յաղթանակին համար մղուած գոտեմարտին մէջ, մէկ հիմնական արդիւնք է ստացուած՝ որ ինքը՝ բուն ժողովուրդը դարձաւ զէնք բռնելու ատակ, անվախ ու աներկիւղ իր արիւնախանձ ոսոխին հանդէպ։

Եւ այս խոյանքի արդիւնքը դարձաւ ինքը՝ ժողովուրդը հնձեց իր բնաշխարհին մէջ։ Սարուկ էր՝ իրաւատէր դարձաւ, հող չունէր՝ հողատէր դարձաւ, ամբոխ էր՝ ազգ դարձաւ, եւ այս մարդկային տարրական իրաւունքներու մակարդէն կերտեց հայրենիքի դիւթական գաղափարը, որ նստած է ամէնքիս մէջ իբրեւ մշտնջենական մէկ աղօթք, իբրեւ պաշտամունք ու մոլեռանդութիւն։ Մենք բռնութեան մէջ որոնեցինք մեր ազատութիւնը, եւ ոչ թէ ազատութեան մէջ ազատութիւն ճանչցանք։ Մեզ համար ազատութիւնը հասարակական մթնոլորտ չէր, այլ վաճառքի թանկագին նիւթ, որ անկարելի դիւցազնամարտերով օծեց իր փշոտ ճամբան։

Սակայն ի՞նչ հետեւանքներ տուաւ մեզ համար, ըլլալ դրական թէ բացասական։

Անկ սակած, առանց յեղափոխութեան մեր պատմութիւնը կը դառնար միալար մէկ յանկերգ, ողբ ու կոծովւլաց ու արցունքով հիւսուած։ Տարակոյս չկար, որ յեղափոխութեան միջոցով մենք տիրացանք բազմաթիւ իրաւունքներու, ըլլայ անհատական թէ ըլլայ ազգային։ Յեղափոխութեան հոգեւոր զաւակն էր նաեւ մեր Արարատեան Հանրապետութիւնը, որ զոհ գնաց վարձկան սուիններու։ Յեղափոխութիւնը մեզ տուաւ ինչ որ ունէր իր մէջ, իբրեւ վեհագոյն ու նուիրական, Թուրք ու Թաթար, Քիւրտ ու Չէրքէզ մահաբեր տիղմին մէջ մարդկայնօրէն ապրելու։

Սակայն յեղափոխութիւնը չդարձաւ համազամ, գիտակցութիւն, այլ մնաց մեր բնազդական բնազաւառին մէջ եւ անոր համար ծանր կշռեց մեր ազգային ֆիզիքական գոյութեան վրայ։ Որտեղ մի աւազակ Քիւրտմը սպաննուեցաւ, հոն հարիւրաւոր Հայեր զոհուեցան, որտեղ գիւղ մը ոչնչացաւ՝ հոն ամբողջ հայկական գաւառ մը մոխիրի վրայ նստաւ։ Մասնակի զոհերը, մեզմէ խլեցին բիւրաւոր զոհեր։ Կործես աշխարհային բազմաթիւ պատճառներ, չհասունցուցին յեղափոխական շարժումը։ Կամ աւելի ճիշդ, յեղափոխութիւնը չ'ողջաւորուեցաւ մեր զանգուածներու հոգեբանութեան մէջ։ Եւ առոր համարկատարուեցաւ զարհուրելին…։ Մեր ամբողջ տաճկահայ հատուածը բռնեց խաչելութեան ճամբան։ Մեր բոլոր յեղափոխական-մարտական կուսակցութիւններու նպատակակէտը տաճկահայութիւնն էր, մինչդեռ այսօր տաճկահայ զանգուածը պատմութեան բեմին վրայ, դադրած է գործօն գերէ։ Յեղափոխութիւնը չյանգեցաւ իր վերջին նպատակին, որովհետեւ տարաբախտաբար ուշացած էր։ Յեղափոխութիւնն իր բովանդակ կորովով ու իրաւունքներով, պէտք էր հանդէս գար վերածնութեան փոթորկալի օրերուն, երբ գաղափարական հակայ ալիք մը անցաւ կեդրոններէն մինչեւ յետին գաւառները։ Մեր յեղափոխութեան ռազմաքանական մեկնակէտը այդտեղ կը սկսէր, որ դժբախտաբար ռոմանթիզմի ծփանքներուն մէջ խեղդուեցաւ եւ մեր տաճկահայ հատուածը «Աստուածուն» ապաւինած տարագրութեան ճամբաներու մէջ խեղդուեցաւ…։ Եւ այնուհետեւ, յեղափոխութեան կառուցած գեղակերտ շէնքը փլաւ եւ մեզ նետեց պարտութենէ պարտութիւն։ Պարտութիւն բոլոր ճակատներու վրայ, պարտութիւն մեր բնաշխարհին մէջ, պարտութիւն Չէյթունէն Սասուն, Վասպուրականէն Երեւան, Կարինէն Կարս, Մուշէն Ղարաբաղ, Բագուէն Նախիջեւան, եւ այսպէս շարունակաբար։ Պարտութիւն թէ մասնակի եւ թէ ազգային բոլոր բաղխումներուն մէջ։ Եւ վերջապէս պարտութիւն դիւանագիտական նենգամիտ ճակտին վրայ, Սան-Ստեֆանոյէն Սէվր, Փարիզէն Լոնտոն եւ Ժընեւէն Լօզան…։

Այս բոլոր փորձութիւնները շարան-շարան եկան հիմնիվեր շրջելու մեր քաղաքական մտածողութիւնը։ Տասնեակ տարիներ ետ դարձաւ մեր պատմութեան անիւը։ Այսօր, գրեթէ ամէն ինչ, վերստին պիտի սկսինք բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ։

Եւ այս ծանր ու պատասխանատու ժամին, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ կանգնած է գաղթային տարաշխարհիկ պայմաններու մէջ, իր քառասնամեայ փորձով ու շրջահայեցութեամբ, իբրեւ միակ հարազատ պահակը հայ մարդու եւ հայ հայրենիքի։

Քառասնամեակ մը յանձնեցինք պատմութեան իր առաւելութիւններով ու թերութիւններով եւ այսօր կը բանանք նո՛ր քառասնամեակ մը, աւելի արթուն եւ աւելի զգոյշ, աւելի փորձ ու աւելի հասուն, մեր ազատագրութեան նաւը չխորտակելու համար կարծր ժայռերուն վրայ։

Այժմ, հայրենատենչ, անկախութեան սերունդն է որ պիտի գայ իր տուրքը տալու պատմութեան առջեւ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐԱՒ ԱՐԺԱՆԻ ԳԻՇԵՐ ԱՑԵՆ

Փարիզի ոստիկանական տեսչութիւնը կը հաղորդէ —

Ուշադրաւ կարգ մը մեքենավարներ որոշած են մերժել գիշեր ատեն ճամբորդ փոխադրել արուարձանները, եթէ ճամբորդը մերժէ ոստիկանական մօտիկ պահականոցի մը մէջ ցոյց տալ ինքնութեան թուղթերը։ Պահականոցները կրնան արձանագրել ներկայացնող ճամբորդները, բայց այս վերջիններէն ազատ են ցոյց չտալու, ինչպէս մեքենավարները ազատ են, այդ պարագային, փոխադրելու կամ չփոխադրելու։

ՉԻՔԱԿՕ ԱՃԻԱՒԱՅՐ

Աշխարհի մրցանիշը կոտրած է Չիքակօ իր ոճիրներով։ Բայց ահա Վիէննա եւս կը մրցի։ Քաղաքն ունի 1.850.000 բնակիչ։ Ու մինչ բնակիչները կը քնանան, ոճիրները կը շատնան, շաբաթը 2 խաչոր ոճիր։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՕՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՑԵՂԻՆ ՁԱՅՆԸ

Մեր հայրենի հորիզոններէն դուրս, մշակոյթի արժէքները կենդանի ու բարգաւաճ պահելու համար մեր ներքին կրօնքին ու կորովին ակնարկելով, կ'ըսէինք թէ ծաւաքական, ազգային նկարագիր մը կազմուեր է, հիւանդագին համաժամութիւններու հասնելով։

Անհրաժեշտ է քիչ մը աւելի խորանալ եւ բացատրել հոգեկան այդ վիճակը, որուն ենթակայ է բացառաբար հայ ժողովուրդը, որուած ըլլալով որ մեզի վիճակուած է միայն անընական, անկարելի ճակատագիր մը, որ իր դրոշմը դրած է մեր էութեանը վրայ, անկէ անդրադառնալով մեր մտածումներուն, մեր զգացումներուն, մեր գործերուն, մէկ խօսքով հոգեկան մեր բոլոր ստեղծագործութիւններուն։

Առաջին ակնարկով, առանց մտնելու պատճառներու քննութեան մէջ, չափազանցութեան եւ թիւրիմացութեան պիտի վերագրուի բնական, բայց մեզի համար քիչ մը բացասական համաժամութիւններու տարուած հոգեկան այդ բացառիկ երեւոյթը որակել ծիւանդագին բացատրութեամբ։

Երկիրէ երկիր, ուր որ մեր ոտքին փոշին թօթուեր ենք, գաղթականի մեր ծրարները բանալէ առաջ, ուր որ առաջին անգամ մեր հացին մասնակցութիւնը ունեցեր ենք եւ նոր միջավայրի պայմաններուն յարմարելու համար մեր նկարագրին հարազատ գիծերը խախտեր ենք, ճկուն դարձեր ենք, ինչպէս երկաթը, որ հարուածներու եւ սաստիկ ջերմութեան տակ, ընդունակ կը դառնայ փափագուած ձեւը ստանալու։ Մեր հետ տարեր ենք օտարութեան մէջ, մասնատուփի մը մէջ պահուած նահատակի մը կամ սուրբի մը ոչը կամ ուրիշ մէկ մասունքը, իբրեւ պահապան հրեշտակ, մագաղաթի էջ մը, կամ ձեռագիր աւետարան մը, հայրենի չուանով, եւ խունկի ծուխով օծունւ Նախ մատուռ մը մէջ կանգներ ենք խաչանիշ փայտը եւ անոր քով՝ մեր դպրոցը։ Կրթութեան եւ կրօնի այս զոյգ հաստատութիւնները քայլ-եզօր հարազատ զուգուրանքով, իրարու քով եւ իրարմով ոգեւորուած, հայրենիքէն հեռո՛ւ ալ պահեր են իրենց ուժը։

Այդ ուժը ինքնածին է մեր հոգիին մէջ, դիմանալով դարերու մրրիկներուն։ Մենք ենք եղեր մեր ճակատագիրը դարբնողը, մենք՝ արարիչը հոգեկան բոլոր արժէքներուն։ Մենք նաեւ պատճառը, եթէ ժամանակի ընթացքին այդ գործօնները դադրեր են ներգործական դեր կատարելէ։

Այս ճշմարտութեան առջեւ գլուխ ծռելով, անցած ու ժամանակաւորէպ կը նկատեմ, երբ աւանդաբար մեզի կը սորվեցնէին թէ մեր ցեղը աստուածառաք եւ աստուածընտիր ցեղ մըն է։ Եթէ կ'ուզէք, հաւատաք որ դրախտը մեր հայրենի լերու գետերու ընթացքին վրայ կը տարածուի…։

Բայց պատմութիւնը մեզի ուրիշ բան սորվեցուց. մեր ֆիզիքական աչքերով տեսանք եւ հոգիով զգացինք թէ դրախտը, գեղեցկութիւնը, արդարութիւնն ու ազատութիւնը ուրիշ կողմեր կը գտնուին։ Երբ հայ գաղթականները շարան-շարան, ամէն նուիրականութիւն իրենց ետեւը ձգած կը գաղթէին, բնազդով կը զգային թէ սուրբ գրքին մէջ գրուածը իրականութեան չի համապատասխաներ։ Բայց մնացողներուն ձայնը, ցեղին ձայնը հնչեց կրկին հայրենի լեռներուն եւ դաշտերուն վրայ, հայ արօրը հողին ընդերքը պատռեց, հայ շինականին երգը արձագանգ տուաւ սարէ սար։

Ստեղծագործ այդ ոգին է, որ անմահ մնացեր է սահմանին ներսն ու դուրսը։ Անոր շնորհիւ թեւ առեր, ծավեր ու տարածուեր են կոյրեր ու կոցեր է պահել ցեղին ձայնը։

Եթէ կը հաւատանք անմահ այդ ոգիի գոյութեան, եթէ կ'ընդունինք որ դարերու մշուշի մէջէն ազգերը յայտնուեր են ու ձգտեր դէպի քաղաքակրթութիւն, եթէ արդար է, որ աստուածածին, գերբնական ու անբացատրելի ուժի մը մէկ մասնիկը, արեւուն մէկ ցոլքը իրենց մէջ պարփակող ազգերն ու անհատները աստուածընտիր կոչուին, ապա ուրեմն մեր ցեղն ալ իրաւունքն ունի ինքզինքը ընտրեալ՝ եւ աւանդութեան մեզի սորվեցուցածը ճշմարիտ նկատելու, քանի որ այդ անմահ ճառագայթը չա՛տ կանուխէն իր բարերար ու փրկարար դերը կատարեր է, մեր հոգիին ծաղիկը բանալով մշակոյթի արժէքներու համար։

Անբացատրելի այդ ոգիին ու կայծին շնորհիւ է, որ հեթանոսական դարերուն իսկ, մեր զգացումները հակեր են դէպի գեղեցկութեան եւ ուժի աստուածները, պտղաբերութեան ու շնորհի աստուածուհիները, որ խաւարակուռ Ասիոյ մէջ, մի՛շտ վառ մնացեր է լուսաւորչի կանթեղը, զոր Հայը իրեն հետ պտտցուցեր է հորիզոնէ հորիզոն, իր քրտինքն ու արիւնը զոհաբերեր շատ անգամ, կանխելու համար կանթեղին պարապութիւնն ու շէջումը։

Անոր շնորհիւ է, որ տասնեւհինգ դարեր առաջ, մթնշաղին մէջ բացուած լոյսի ճառագայթի մը պէս, հոգիներու թանձր խաւարը սարսուռ զգացեր ու ցնծագին ողջուներ է սեմական գիրերը, սեփական գրականութիւն ու մշակոյթ ունեցեր ենք, Ոսկեդարը, մեր թարգմանիչները, որոնք ա՛յն օրէն իրենց սափորը մօտեցուցեր են օտար աղբիւրներուն եւ աշակերտեր յունական բարձր մշակոյթին։ Այդ ոգիին ու բնատուր ուժին շնորհիւ է, որ միջնադարեան, քաղաքական ու կրօնական ա՛յնքան ցնցող ու աշխարհի կարգն ու սարքը խախտել փորձող դէպքերու եւ յեղաշրջումներու ընթացին, հայ վանականները, ի հաշիւ մեր գրականութեան, փակուած վանքերու թանձրախարխուլ պատերով պաշտպանուած խուցերուն ու նկուղներուն մէջ, աղօտ լոյսերով, փետուրէ գրիչներով աչքի լոյս թափեր են, փնտռեր ու գտեր հոգիներու բանաստեղծութիւնը եւ զարգացուցեր մեր լեզուն ու մշակոյթը։

Այդ թաքուն ուժին շնորհիւ է, որ մշակոյթի թանկագին աղդակ եւ մոգերու տարածիչ մամուլին հանդէպ, հայ ժողովուրդը չա՛տ կանուխէն սէր ու գուրգուրանք զգացեր է, հայ մատեները շարեր են Կիւթէնպէրկեան տառերը, գիրքեր տպագրած եւ ցրուած աշխարհի ամէն կողմերը։ Վանքեր կանգնած, դպրոցներ բացած, թերթեր խմբագրած, հայ հին մատենագրութիւնը կորուստէ փրկած, գիտութեան ու գրականութեան համար ոգեւած ու տառապած։

Շա՛տ հեշտ է մեր քաղաքակրթութեան անլիր պատմութեան էջերը, մեծ սատումներով այսպէս քովքովի շարել եւ կրկին ողջունել անմահ այդ ոգին, աստուածային կրակը որ իր գոյութիւնը զգալի կ'ընէ մեր տժգոյն օրերուն, հայրենիքէ ու ծննդավայրէ հեռու, ճիշդ այնպէս ինչպէս հազարամեակներ առաջ։

Մենք հպարտ ենք յիշատակ դարձած մեր պապերուն ժառանգորդն ըլլալնուս համար, պահելնուս համար մեր ձեռքին մէջ մշակոյթի շահը՝ ա՛յնքան դժբախտութիւններէ յետոյ, վիրաւոր ու արնաքամ, աշխարհի քառուղիներուն վրայ, անտուն, անտէր, անհող եւ անանուն…։

Ցեղին ձայնն է, որ կ'առնեմ, երբ սուսերներու մէջ, հայ գրողը գրիչ կը շարժէ, մօրը կանթեղին մէջ կաթիլ մը իւղ կը կաթեցնէ, երբ մրոտ մատներով պատանիներ ու երիտասարդներ Մեսրոպեան տառերը կը շարեն քով քովի, մարգարիտներ, երբ եկեղեցական մեքենան իր երգը կ'ցնէ, երբ հայ մանուկը… վրայ նստած, ծունկերուն կը հեգէ այբուբենը, երբ… մամիկը դարաւոր իր … սովորութեանը համեմատ… չանիշով մը կը բանայ… կին դուռը, երբ արուեստ… ներ տաղով, վրձինով… քնարով ու կարկինով… տաճարը կը շաղեն… թեան գաղտնիքը կորզել… հայ կինն ու աղջիկը… երգը կը հիւսեն, երբ… տուներն ու երկրագործը… բանը բացուելուն պէս… զէն դէպի գործ։ Ես ցեղին… նը կ'առնեմ, մի՛շտ… մի՛շտ առոյգ, յոգնութեան… պարտութեան մէջ մի՛շտ… տուտը, մի՛շտ հաւատարիմ… ուժին, որ ինքնաբուխ… անշէջ է, որ ստեղծագործ…

Բայց ո՞ւր է երեւոյթ… ւանդագին կողմը։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱ…

ՄՐՏԻ ԱՇՈՒՆՈՎ…

Ո՛վ անձնասիրութիւն… սէրերուս, քնացի՞ր կ… գի վարմնումդ է մ…

«Մի՛ մոռնար զիս», շշ… ական…
Ու դալուկն որ շինած էիր… խա…
Բրինձի փոշիով՝
Գծեց դէմքէդ այլի լուսը… դժբախ…
Ապա դարձար քովի ծառին… ծեծվլտուք մը…
Սրբել արցունքն որ… երբեմ… ծն…
Գիտէի որ յօր ծիծաղ մը…
Պիտի թափէր բարձերուդ… մտերմուն…
Երբ ալ ծեռու,
Ճուքէս ընդմիջտ բաժնուած
Գլանիկներդ վառելով,
Վառել տալով,
Այ քերդ պիտի ծխէին կա… դանքը նայուած…
Դիւական…
Գիտէի… բայց
Ջերմակ ցուրտով դաշ… մազերու…
Սիրտս ծերացած ան… կցաւ դարձեալ իր սկ… ժպիտովը քեզ նա…
Երջանկանալ…։
— Չէ՞, ամէնէն մեծ կեղծիքն… մարտութիւնը ին…
Ու չոյեցի մեղմիկ գլուխ… վիզդ գեղ…
Որոնք պաղ մը — ունայնութի… կարծեր…
Հանգրուանը վերջին
Բազծանքներուս մարդկայի…
Ու խօսեցայ ուրախ բանե…
Միխիթարող ու ծեշտին…
Խօսքեր սիրուած միւ…
Ջգելով որ ծաւատա… ծա…
Կեղծեցի՛…
Ու ամէն բան անցաւ…
Ու ծեռացող կառաչ… պատուհանէն…
Նետեցի
Թիշատակիդ ջարդը՝ …
Երթունքներուդ կարմի…
Ու բուրալից՝ քու … բուրալ…
Ու սրբեցի արբեցութեան … խիղ…
Հեռուէն ինծ ծետեւող … երկինքը նայուածք…
Որ երկինք չէր,
Ու… մռցայ։

Սակայն ածա, այսօր … մը գիր ինծ…
Կ'ըսես որ զիս ալ չես …
Գիտէի։
Իրողութիւնն այդ ծասար…
Երբ դեռ նոյն իսկմարմին…
կութեամբն էի…
Գիտէի… ծոգս ալ չէր,
Ունեցած սէրս, — վսան…
Աւելին չէր արժեր…
Սակայն ածա դուն կուզ… ան…
Անօրինակ յանդգնութեամբ…
Կ'ըսես ինծի ինչ որ ես
Քեզ խնայեցի.
Կտրուկ, պարզ, պաղ ու…
Ինծի՛, ինծի՛, որ քեզ գ…
Դուն սիրեցի՞ր երբեւիցէ…
ուար…

ԱՆՐՋԱՆՔ

...այն, երբ իջնեն երկինքէն գորշ ծիծաղներն ըստուերին,
...անցնիմ գլխիկոր արահետիս անդորրէն.
...անցնի մ.... հոգւոյս մէջ, բանտեցով վի՛շտ մը նորէն,
Պիտի փնտռեմ անդուլ կարկա՜չն առուակին:

...երթա՛մ ես գարծեալ գտնել հովիտն իմ բուրեան,
...ուն երգն առընթնող եւ Թովքն անհոգ շիւղերուն.
...երթա՛մ,որոնել սաղարթներուն մէջ Թաքուն
Մելամաղձոտ անոյշ պատկե՛ր մ'աղջըկան:

...երբ քայլերըս տանին տառապող սի՛րտըս յուսթի,
...շերով առ լըցուն ժպտուն վայրելն երազուած՝
Պիտի տենչամ լո՛ւռ արտասուել մեկուսի:

...այն ատեն, ժայռին տակ, ոըպէս մեծ սիրտ մը լքուած,
...գանկամ որ բլլայ իրկունն հեշտին ու անհուն...
...հերս անբիծ՝ ջուրի երա՛կ մ'յարահուն:

ՀՈՎԵՐ

...իրկուն, ցաւերուս կանչն է լըռեր,
...հոգւոյս չ'առթեր շիրիմը սոսկում...
...պաշտ նոճիներուն ծոցն անպատուժ'
Ո՛րքան անոյշ են հովեր.

...ր դեղին, կանաչ հովե՛ր դաշտերու,
...գրգուել ծակտիս մըռայլն այս մըթին...
...Թախիծ, մարած է ճիչն անարկու
Իմ վիրաւո՛ր հոգիին:

...ր կ'անցնին, կ'անցնի զեփի՛ւռն հեւալէն,
...բուրերէն կ'իջնեն երա՛մ առ երամ
Դողդոջ յուշերս համօրէն:

...ր կ'անցնին, հոյլ հոյլ, փունջե՛ր առ փունջեր,
...կանաչ, տարտամ սիւգե՛ր անթառամ,
Կոյս միջոցէն օրհնաբեր:

...իրկուն, ցաւերուս կանչն է լըռեր:

ՎԻՁԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

...դէն ի՞նչ արժէք — հա՛
հա՛ սիրել
...ին խորքն է միշտ օրօրող
...ն անհա
...մ վիրդ գամուեցաւ
...ի մէն մի ծալքին վրայ
...ն է բոսոր, պողպատ
անթափանց.

...գներուս սեղանիս չարա-
տանջ կուրծքը ծանկելէն
...օրէն,
...դէի սիրտս,—ունէի՛ թէ...
ունեցայ.
...— վիրաւոր առիւծ—
...լին...
...ւելի տեւական յիշատակ
քան արհամարհանքդ
...ս ըլլայիր, ա՛հ Թոյնիս
մօտ գերաքորոքը,
...ոյն մագիլներուս ուժին
տակ
... սորվէին կրկին իրենց
...ականութիւնն յաւերժա-
կան....
...ռա ռս, Թշուա՛ռս
...պահեմ այս պայծառու-
թեամբ....

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՊԱԼՔԱՆ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Խորհրդաժողովի Ա. եւ Բ. յանձնախումբերու աշխատանքները ամէնէն աւելի ուշադրութիւն կը գրաւեն. Անոնք գլխաւորաբար կը գրաղին պալքանեան միութեան կազմակերպութեամբ: Այս յանձնախումբերուն քննութեան ենթարկուած է պալքաններու մէջ, տնտեսական եւ կազմակերպութեան մը սահմանումը,պարտադիր իրաւախոհութեամբ պալքանեան երկիրներու միջեւ ծագած վէճերու կարգադրիչ յանձնախումբի մը կազմութիւնը, փոքրամասնութեանց վերաբերեալ դաշնագրերու կիրարկումը, նաեւ առաջարկ մը, որով նուիրուէր կ'ուզէ որ պալքանեան որեւէ պետութիւն չկարենայ գաշինք կնքել ոչ պալքանեան որեւէ պետութեան հետ, այս կերպով արգիլելու համար ոչ-պալքանեան պետութեանց զինուորական միջամտութիւնները: Այս յանձնախումբը պիտի քննէ նաեւ պալքանեան մայրաքաղաքներու մէջ հրատարակուող թերթերու, որոնք օժանդակեն պալքանեան միութեան, իրենց գրութիւններով:

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԱՐԱՐԱՏԻ
ԼԱՅՆԱԾԱՒԱԼ ՔԱՐԱՅՐՆԵՐԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ
ՆԵՐՔՆՈՒԴԻ ԿԱ՞Յ

Թրքական «Խամէթ» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ քիւրտ ըմբոստներու մասին:

Ապստամբները Արարատէն 3000 մեթր վեր վրաններու մէջ կը բնակին: Այս վրաններուն 25ը ճերմակ է: Միւսները մոգէ շինուած եւ սեւ գոյնով են: Ապստամբները ամէնէն շատ օգտուային ամրակեռում է կը վախնան: Լերան մէջ խիստ մեծ եւ ժամեր տեւող քարայրներ կան, ուր կ'ապաստանին անոնք ամէն անգամ որ ամբակոծում ըլլայ: Սիփան լերան ապստամբներուն վիճակն ալ այս է: Քիւրտերը իրենց գերի բռնած Թուրք զօրքերուն մաս մը գրամ տալէ վերջ կ'առաջարկեն միասին աշխատիլ: Ոմանք ալ կ'ըսեն — Ըսէք ձեր ընկերներուն թէ ինչո՞ւ կը կռուին մեզի դէմ: Անոնք իւլամ են, մենք ալ իսլամ ենք: Ցնոյ թող մտածեն որ քիւրտ մը 100 Թուրքի փոխարէն է: Քիւրտ մը չի մեռնիր մինչեւ որ բաւական Թուրք չսպաննէ:

Բնական է այս ծիծաղելի խօսքերը չեն ազդեր Թուրք զօրքերուն վրայ: Անոնց դրօշին գոյնը կանանչ է: Ցուրտերը սկսած են հաւ եւ ձիւն կայ բարձունքները:

Զօրաց մը համաձայն Արարատի մէջ 15 ժամ տեւող քարայր մը կայ որ Պարսկաստան կը հանէ ճամբորդը: Ըսէ կ'ըսուին եզեր ապստամբները: Իհսան Նուրի, Շէյխ Բէսոյ Շէյխ Ապտիլգաֆեր, Նայիլ եւ Ֆաթօ ապստամբներուն պետերն են: Անցեալները շէյխերէն երկուքը ֆէթվա մը հաներ եւ ըսեր են թէ կրնան Թուրք օգնականները եւ պաշտօնները սպաննել եւ անոնց գոյքերն ու կիները գրաւել: Հէյալ եւ քիւրտերը լեռներու մէջ զինուորական մարզանքներ ալ կ'ընեն: Վերջերս ամէն օր 20-30 Թրքական օդանաւեր կը ռմբակոծեն զիրենք: Հոն օրը մէկուկէս ժամ տարբերութիւն կ'ընէ: Ցարձակումները միշտ առաւօտները կ'ըլլան եւ քիւրտերը խիստ գէշ վիճակի մատնուած են: Վերջերս քիչ մը դադրած են յարձակումները: Բայց կարեւորը սա է որ քիւրտերուն տեղեկատուութեան ցանցերը շատ զօրաւոր են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

Թիֆլիսի մէջ կը հրատարակուի, իբրեւ յաւելուած Պրոլետարի, երգիծական ամսաթերթ մը, Կարիճ, որուն յուլիս եւ օգոստոս թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ ակնարկները.—

Թերթի խմբագրութեան կից տետրակներ փոխող յանձնաժողովը խնդրում է մեր բոլոր քննադատներէն մինչեւ հոկտեմբերի 1ը փոխել իրենց 1929-1930 բիւջետային տարուայ տետրակները. հակառակ դէպքում առաջիկայ 1930-1931 բիւջետային տարում նրանք կը զրկուեն քննադատելու իրաւունքից:

⁖ «Ունիվէրսալ» խանութում ստացուել են մեծ քանակութեամբ իդէոլոգիական շըրջանակներ, դասակարգային ակնոցներ, Մարքս-Լէնինեան լապտերներ, քննադատական արշիններ: Այն անձանց, ովքեր կը բերեն տաղանդի չքաւորութեան վկայական, կը լինի մեծ զեղչ:

⁖ Փնտռում եմ սեփական քննադատիս: Հինգ օր առաջ դուրս է եկել սխեմատիզմի կայարանից եւ դեռ չի վերադարձել:

Հօր անունը Մարքսիզմ, մօր անունը Մեխանիզմ: Ինքը բնիկ Վանանդեցի: Հասցէս՝ Քաղաքական Տագնապ, Բանաստեղծութեան տուպիկ, Ն. Զարեան:

⁖ Գտել եմ երկու իրար հակասող յանգեր: Բայց որովհետեւ արդէն անցել եմ արձակի, չեմ կարող օգտագործել: Փոխում եմ վէպի մի յարմար վերնագրի հետ:

⁖ Կորցրել եմ տաղանդս: Խնդրում եմ մի կերպ վերադարձնէք ինձ: Նշանները հետեւեալներն են,— մի կողմը Վանանդեցիա օծուած է, իսկ միւս կողմս ամբողջապէս Դարաղեանապետ Աստարի վրայ նկարուած են մանուկ քննադատ Վահանեանի հետքերը: Հասցէս՝ գրական սահարա, Վշտունի:

⁖ Մեր հրատարակութիւնները.

— Ա. Վշտունու յանգերը (սպառած):

— Ալազանի շնորհը (սպառած):

— Ե. Խնձիկի սրախօսութիւնները (սպառած):

— Վանանդեցու յոդուածները (1930), ուղղուած Վանանդեցու դէմ (1929):

— Մայրենի լեզւի ալբենարան, ի պէտս Վահանեանի, Ա. Տարօնցու, Ս. Վահունու եւ միւս երիտասարդ գրողների:

⁖ Երեք օրուայ մէջ շնորհքի ոչ մի հետք չեմ թողնում ձեռքս ընկած բանաստեղծութեան մէջ: Դիմել՝ Երեւան, Երիտասարդ Գրողների կոնսուլտացիա, Ս. Տարօնցի:

⁖ Փնտռում եմ խելքը գլխին մի գործ: Վերջնապէս թողել եմ գրականութիւնը: Փոխել եմ ազգանունս: Գ. Խալաթ:

⁖ Երէկ երեկոյեան ժամը 10ին, Երեւանում, գրողների տանը, քաղաքացի Յ. Մկրտիչեանը գրչի երկու հարուածով տեղն ու տեղը քննադատեց մի անպաշտպան երիտասարդ գրողի: Ոճրագործը քննադատ է ճանչցուած եւ ուղարկուած Ասոցիացիա:

Ո՞ւմ երեխան է.— Այսօր Երեւան է բերուած մի երիտասարդ քննադատ, որի ով լինելը չկարողացանք պարզել վերոյիշեալի իր անուն-ազգանունը ստորագրել չգիտենալու պատճառով: Խնդրում ենք պարզել նրա ով լինելը:

Կախուեց.— Իր գրուածքների քննադատման պատճառով, Աբաջսի քիթը կախուեց:

Բռնաբարութեան փորձ.— Նայիրի Զարեան գրեց մի նոր պոէմ:

Ո՞ւմ իրերն են.— Ոստիկանութիւնը արխիւներից երեւան հանեց հետեւեալ իրերը.— Ս. Վշտունի — բանաստեղծութիւններ (2999 օրինակ), Ն. Զարեան — Նոյեմբերեան օրերին (4449 օրինակ), Ալազան — Դաստիքը (2 փութ), եւ մի իշաբեռ «Օրերից առաջ»:

Ինքնասպանութիւն.— Ալազանը նորից անցաւ չափածոյի:

Նորածինի դիակ.— Գ. Սարեան տպագրեց մի նոր բանաստեղծութիւն:

Աղէտ.— Համար 18 գնացքով Թիֆլիսից Երեւան գնալիս, Նահարի կայարանից 3 կիլոմետր այն կողմ, Գ. Աբովը մի բանաստեղծութիւն գրեց: Անմիջապէս աղէտի վայրը հասաւ քննադատներից կազմուած մի յանձնախումբ: Պատճառները պարզուած են: Աղէտեալը փոխադրուեց Գրական Դիրքերում (պարբերաթերթ):

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի ՓԱՌՍ ՎԷՊԻՆ

Ժան-Ռիշար Պլոքի գիրքէն, որ կը կոչուի Թատրոնին ճակատագիրը, քաղուածք մըն է հետեւեալը.—

Ժողովուրդներու ինքնագիտակցութեան եւ ինքնաճանաչման կը նպաստեն միայն վիպագիրները: Անոնք են, որ իւրաքանչիւր դարաշրջանի գոյն կուտան իր պատկերը: Ժողովուրդները, որ վիպագիր չունին, դարաշրջանները, որ վէպ չունին, կը նմանին կնոջ մը, որ հայելի չունի: Ամբողջ ԺԹ դարուն, Անգլիացիները, Ֆրանսացիները, Ռուսերը, Սկանտինաւցիները իբրեւ տիպար ծառայեցին եռանդուն եւ օժտուած նկարիչներու: Այդ իրողութեան մէջ չէ՞ք գտներ մէկը նոյն ժողովուրդներուն ուժին պատճառներէն: Աւելորդ չէ դիտել տալ թէ, նոյն այդ հարիւր տարիներուն ընթացքին, գերման ժողովուրդները իրենք զիրենք կ'արտայայտէին բանաստեղծութեամբ, երաժշտութեամբ եւ բնազանցութեամբ: Վերջերս Գերմանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ ծնունդ առին վիպային երկու հզօր եւ երիտասարդ գպրոցներ,— առհաւ նշան մը, որ կը խօսի ի նպաստ անոնց յստակ ինքնաճանաչման, ինչ որ էական է բոլոր մեծ ժողովուրդներուն համար:

Վիպագիրը կը ներգործէ բազմազան ձեւերով: Ստեղծագործ մը չի գոհանար արձանագրելով կամ նկարագրելով: Ամէն արձանագրութիւն անպայման կը յանձնէ իր խառնուածքին ներգործութեան: Պալզաքի ստեղծած ընկերութիւնը երբեք չի պատշաճիր Ֆրանսական ընկերութեան: Տարբերութիւնը կը ճշդուի ստեղծագործ հանճարին փոխակերպելու կարողութեան չափովը: Եթէ Ֆրանսական ժողովուրդը ստեղծեց Մարդկային կատակերգութիւնը ըստ իր պատկերին, Պալզաք եւս նկարեց այդ ժողովուրդը ըստ իր ստեղծագործութեան ուժին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՐՈՂՆԵՐՆ ԱԼ Կ'ՈՂԲԱՆ

Revue Universelleի մէջ Հանրի Մասի խիստ յօդուած մը ունի Ֆրանսական գրականութեան արդի կեանքին մասին: Ֆրանսացի քննադա՛տն ալ կ'ողբայ գրական ստեղծագործութիւններու եւ քննադատութիւններու չքաւորութեան վրայ:

— «Անկախութիւն չմնա՛ց: Մարդ կը վախնայ գրել ինչ որ կը մտածէ, մարդ կը գգուշանայ դժգոհութիւն յայտնելէ, կ'երկնչի ամենաթեթեւ գանգատէն: Այո, կը վախնան որ չեն հաւնիր իրենց: Եւ ամէն մարդ կը բողոքէ այս արգիւնքին մասին, առանց փնտռելու բուն պատճառները: Զգեցին, որ նոր գրողները թաւալին, արձակ համալձակ, սխալներու շրջանակի մը մէջ: Գրող երիտասարդութիւնը ոչ միայն չհանդիպեցաւ արգելքի մը, որ մղէր զինք գոյց տալու իր տաղանդը, խոչընդոտի մը, որ յուսահատեցնէր անտաղանդ գրողը, այլ նոյնիսկ ներողամտութեան եւ համակրանքի արժանացաւ մեծերուն կողմէ, առանց գրականութեան շահը փնտռելու:

Արդի գրող երիտասարդութիւնը, հակառակ առաւել կամ նուազ փայլուն յաջողութիւններու, չպիտի կրնայ իր ետեւը թողուլ դիմացող յիշատակ մը: Արդի գրական սերունդին միակ յատկանիշն այն է, որ ոչ թէ միայն տարտամ եւ անորոշ գիտակ մը ունի, այլ նաեւ զըրկուած է գրական քննադատէ»:

Նոյն պատկերը նաեւ մեր մէջ: Այն տարբերութեամբ, որ ոչ թէ միայն մեր երիտասարդներէն շատերը կը յամառին գրականութիւն ընել՝ առանց խոչընդոտ մը հանդիպելու, այլ նաեւ մեր հին գրողներէն շատերը կը շարունակեն գրականութիւն խաղալ՝ առանց երբեք տաղանդ գոյց տալու:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ, տարեգրքին Ա. տարին, 1931, բազմաթիւ նկարներով եւ 276 մեծադիր էջերով, իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրողներ: Խմբագրութիւն Մ. եւ Մ. Պարսամեան, վարչութիւն Վ. Տ. Թագւորեան, գինը 40 Ֆր. եւ 2 տոլար:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԻՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Նորահաս երիտասարդ նկարիչ ...եան, Կիպրոսի Մելքոնեան ...վարժարանէն շրջանաւարտ, վերջերս Ֆրանսա գալով, ...ի մէջ ցուցահանդէս մը ...

...ն փորագրական եւ նկարչական գեղեցիկ կտորներ:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Արեւո՜ւզ մեռնի՛մ..., այս ...ագամ ճզալը՛վ:

— Ի՞նչ է հայ հարսնուկը...

— Տա՛ր, տա՛ր ինձ Ամօ, գիւ... ...ալ:

— Ի՞նչ թեթեւա՛ր Վասօ': Ինչո՞ւ ...:

...որթուելու գացող ոչխարի ...ով, մանուկի մը պա...ով, ձեռքը քարայրի ...ին կը դողայ, կը հեծծէ ...սնուկը: Իսկ իր ոտքերուն ...կը.— Անգութը...

...եւ անգութը արիւնոտ էր ...ունի Քրիստոսի համար ...ծ առաջնալի մը պատ...

...անգութիւնը նոյն առաջնա... ...մարմինը հազար հազար ...ու եւ անգութներու բաժ...

...ու որքա՛ն անուշ է երբեմն ...ումն մահուան:

Եւ ինչո՞ւ չմեռնիլ Գօգոյի համար, անոր օճախին ու ճակտին քաւթ արատը մաքրելու համար:

Սակայն ի՞նչպէս կարելի է Տօ՛ր, տօ՛ր ինձ գիւղը, կը պաղատի՛:

Խեղճ հարսնուկ, որ գեռ երազին տառապանքէն կը տապկուի, ու չի ճանչնար սարսուռը մահուան, ու իր մէջքն ու կողերը կը կոտրատէ:

— Արեւո՜ւզ, անունիդ զուրպան:

Ու Գօգօն չի գար, չերեւար, ալ չպիտի գայ:

Մահը հիմա թռչուն մըն է վիրաւոր, հարսնուկի սրտին մէջ փնդռնուած, վարկեան մը վերջ իր արիւնին մէջ պառանքուելու համար:

* *

Բարկ ու գեղին արեւ մը, որ յղի կիներուն ածգուհութեամբ պառկած է դաշտերուն վրայ, գետին պորտն ալ կը շոյէ գաղջ մատներով: Լայնարձակ դաշտերուն մէջ աշունն իր խանաւ ասեղով կը քշէ, կը խողցնէ արմատէն թառն փուշերը, ալանցուն մէջ ալրիւնցած, մինակ հավերուն գառապէ մէջքերը:

Թամթար, իր ծառա՞ն թէ ու ... գինէի զինուոր մը կը մարտին փիփոր հագած ձիերը մաշուած ճամբաներէն ու խարխուլ կամուրջներէն ապիկար փութկոտութիւն մը ցանցնելով:

Պշիէ հատոափոր պարկերը, մէջքերնին գրաստներու տախտակ կանակին, որուն մամիկը սեւ մէր կ'ըսէ, կը քրտնին, կը փռշտին: Ու պարկերէն մէկուն անկինը կծկուած է, Գօգոյի արցունքներով գրին առած կարօտակէզ նամակը:

Ուրհանդա՞կ, որ եւ ելքի անծայրածիր դաշտերուն ամէնէն գովաբանուած փոսաւէն մէկն է կ'անցնի, որ ծովերուն ափերէն կուգայ ու մինչեւ ծովերուն շրթերը կ'երթայ ճամբորդելու:

Արագիլները երէկ գացին, Բեա Մեծոյի տան գերաններու եւ մարագներու ճեղքերուն կպած գիխակոյտեր ամայացան: Երկնանե՞րը,— գացին:

Ու Թամթարը կարմիր նժոյգին վրայ, ծառան ետեր ու նիհար ձիուն կանակին, կը մտրակե՛ն, կը մտրակե՛ն աշխարհէ աշխարհ, եւ ծովէ ծով.. Ճամբորդ մը, արեւո՛ւ կէզ գէմքով եւ ճերմակ կաշիներ գուրս տուող շրթունքներով երկնքած է կուզիկ ուսերուն տակ եւ անոր քով,կովի աղբակոյտի մը վրայ սեւ միջատներու բանակը կը պարէ:

Նախիրները նահանջող գունդերու նման, գիրք բռնած են գիւղերու պատերէն եւ կոյերէն մօտիկ կանաչներու մէջ: Օգերը հինա հաս մը ունին, համ մը, գոյ մը, որ անուն չունի:

Բամպակի դէզ մը կարծես հնամաշ արախչին մը գլխուն ու ծրարուած վանահօր գեղնած եւ հնամաշ վերարկուին մէջ, քարացած է վանքի պարիսպին տակ աչքերը ժամուն կոչնակին, կ'աղօթէ մովի, կ'աղօթէ անգիր եւ եւ անծանօթ մաղթանքները գաբերու, որոնք բերնէ բերան կը գրուին, կը կարդացուին ու կը պահուին:

Վանքի ետեւի կողմ «Եռակ քարին» մէջ պառաւ հացթուխն ու երիտասարդ մաճկալը կը պագուին:

Ագաւնիներու երամները սխուր կը կլակլան ժայռերուն եւ պարիսպներուն վրայ:

Եւ այդ պահուն գաշտին հազար ու մէկ գեղերուն հիւղակներէն ծուխը պտղո՛ւ-պտղո՛ւ կը բարձրանայ. ենթերին մէջ բազմապիսի օդակներ, շղթաներ եւ գէզեր ձեւացնելով:

(16) ԱԶԳԻՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7ՐԴ ՏԱՐԻ — ՂԵԿԱՎԱՐ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ — 117ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թատրոն Albert Ier 64 rue du Rocher Paris, *26 Հոկտ. Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» վէպէն առնուած

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՅԺԵՐԸ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՑ ՀԱՄԱՐ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

համախոհ ընկերները

ԿԻՐԱԿԻ, Ժամը *երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին*

ՎԻԷՆ.

Պատրաստուեցէ՛ք ինժէնիէր-պատասխանատուներ

ԱՍՏՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1 Նոյեմբեր շաբաթ գիշեր, Ingénieurs Civils-ի մէջ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. Հրատարակութիւն Հրանդ Սամուէլ գրատան

Դիմել Գրատարակչին Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur le Prince, Paris (VIe). Հեռաձայն՝ Danton 88-65: Մէթրօ Օտէօն: *Հարաւային Ֆրանսայէն (Լիոնէն ալ մէջն ըլլալով) պէտք է դիմել Գ. Գ. Շահնազարեանի, 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.* Գին՝ 20 ֆրանք

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ, պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ:

Կոկիկ եւ մաքուր սրահ, խնամեալ սպասարկութիւն.

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) — Tél. Prov. 05-49

Ուշադրութիւն Լիոնաբնակներուն

Մօտ օրէն կը բացուի հայկական նպարավաճառատունը

ԿԵՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

75 Rue de BONNEL

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէջ. Մէն Դընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ներքին եւ արտաքին, ջերմամիջոցութիւն, ջղագարութիւն, ախտաբանական արուեստական կազմութիւններ. Դարմ. ելեկտրական... Թեսար, ռենթկէնեան եւ ամբողջական քննութիւն: Խորհրդակցութիւն ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9-12:

Կ'ուզուի աշկերտ ափիէ-սէօզ մը: Լաւ վճարում: Դիմել՝ Գ. Թուռումի, 51 Rue du Coq. Marseille.

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐԶՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլն համար:

Մատչելի գին Հայերու

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՅԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փորոտիքի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: Կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ — ԲԺԻՇԿ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Ատամնաբուժ. պատրաստութիւն... եւ կը դարմանէ... ամէն օր...

9էն 8: 3 Bld. Belville, Métro Ménilmontant.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ ներքին մորթի, արիւնի եւ կանանց հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ելեկտրական...) եւ վիրաբ. Ռենթ. լաբորատ. Խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 12.

Docteur ès sciences occultes

Դուշակութիւն

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

Կը գուշակէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ. Կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գծերուն, աստղերու եւ քարտերու. Ամէն օր (Կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բաց 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ. աջ կողմ. MÉTRO PIGALLE.

EMPIRE մեկնիլ՝ 47 Av. Wagram

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ ՄԷՋ

AUBERGE DU MOINE GOURMET

M. ASSET, Propriétaire

84 Bld. St. Germain. Paris

Թէլ. Odéon 18—8 *(Cluny)*

Գաւառի կերակուրներ, իր մասնաւոր կերակուրները: Ունի պար եւ մասնաւոր սալոններ: Այստեղ կը գտնէք լաւագոյն սպասարկութիւն, լաւագոյն կերակուրներ եւ գիներ: Այսպէս կազմուած է յաճախորդներով առողջնականը ճաշարանն մը, ուր մարդ հանգիստ կը զգայ ինքզինքը:

Խոհարարութեան չուցահանդէսի մրցանակ, 1929. «Բռնի ըմպանելի»

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՏՕՔԹՈՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

Կը խնամէ ներքին եւ կինոյ... հիւանդութիւնները

Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ ժամադրու-թեամբ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

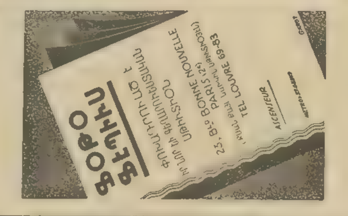

ՓԱՑԷՍ ԿՐՈՒՆԿՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԿՐՈՒՆԿՆԵՐ՝ ՄԱՐՍԻԼԻԱԿԱՆ

LOUIS XV *ՑԱԾՈՒԿՆԵՐ*

կաշիով եւ առանց կաշիի

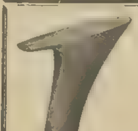

Խնդրեց նոր վերջ

JUSTINESY

Place des Baumes, St. Antoine, MARSEILLE

Բումփուկ եւ արագ

ՏԱՆՏԷՐ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՎԱՐՁՔԷ ԱԶԱՏԻԼ

Անհրաժեշտ, մարդ հայերէն պիտի ըլլայ... Պէտքի մէջ Մէն Լազարի կայարանէն 8 վայրկեան, ելեկտրական գնացքով, ժամը 10 քոյթ, երթեւեկ 0.90 սանթիմ օրական, 2, 3 եւ 4 սեն. եակով ափարթըմաններ, ամենավերջին Confort-ով, առատ ձմեռ տաք եւ պաղ ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ, կեդրոնական ջերմամիջութիւն եւ վերելակ (ascenseur): 50 հազարէն 100 հազար ֆրանք —միայն մէկ զատորդը կանխիկ, մէկ զատորդը մէկնումէ երկու տարիէն, իսկ մնացեալ կէսը 5, 10 կամ 15 տարիէն վճարելի, ըստ կամս, պետական տոկոսի սակով, հարկերէն 7, Դիմել Archambault et Delacourt, 14 Rue de la Pépinière, Կառ Սէն Լազարի մօտ: Ամէն հինգշաբթի ժամը 4էն 6 հայ թարգման մը պիտի տայ պէտք եղած բոլոր բացատրութիւնները:

ՅԱՐԳԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

եթէ կ'ուզէք բերնի համով մաքուր եւ անարատ սուրճ խմել, դիմեցէք հոյակապ

CAFÉ SULTANի

Մ. ԹՈՐՈՍ (Թէմալեան)

92 Rue d'Angoulême — Métro: Couronne, Tél. Ménil. 56—06

Ամենավերջին դրութեամբ մեքենաներով օժտուած մեր վաճառատան մէջ պատրաստուած սուրճը կը գոհացնէ ամէնէն նրբաճաշակները:

Չորս տեսակներ, գիներ ամէնքէն, փորձեցէք անգամ մը եւ պիտի տեսնէք տարբերութիւնը ձեր գործածած եւ մեր պատրաստած սուրճին: Կ'ընդունինք պսպսղականներ առտա-ւօտ՝ մանէն եւ գաւառներէն: Փափաքողներուն կը ղրկենք գիներու ցանկը: Փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՔԼԱՄԱՐԻ ՄԷՋ

Շոգեկառքի եւ ծովաշոգեկառքի կայարաններուն մօտ

Արեւոտ եւ լուսաւոր գիրք: Երեք սենեակ, ճաշասրահ, խոհանոց, Cabinet de Toilette, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցում եւ ծննդաբեր: Դիմել ամէն օր՝ 27 Rue Lazare Carnot. Clamart.

ԴԵՂԱՐԱՆ ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ

PHARMACIE DE PRINCIPALE

117 Rue de Belleville

Ուր կը պատրաստուին բժշկութեան եւ առաջնակարգ դեղերու գործածութեամբ ամէն տեսակի դեղագիրներ:

Ընկերային ապահովագրութեանց (Assurances Sociales) իմաստ կազմող հայ հայրենակիցներուն կը տրուին դիւրութիւններ դեղագիրներու վերաբերեալ:

Մէզի, արեան եւ կաթի քննութիւններ:

Արագ սպասարկութիւն եւ մասնաւոր զեղչ այս կտրօնով ներկայացողներուն:

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Ստիպողական մեկնումի պատճառաւ ծախու է դերձակի խանութ մը որ ունի բնակութեան յարմար սենեակ մը եւ բակին զգուշ... ելեկտրականութիւն: Վարձ՝ 6 տարի, վարձ՝ տարեկան 3000 ֆրանք: Իրաւունք կայ ուրիշ գործով զբաղելու (բացի նպարավաճառութենէ):

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. Մուքատեանի, 119 Rue Pelleport, Մէթրօ Pelleport.

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐ

ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ. Շոգեկառքով կամ ... միայն 15—30 վայրկեան, կազ, ելեկտրականութիւն: Ամսավճար՝ սկսեալ 200 ֆրանք, ջուրերը կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ. 15 տարուան մէջ: 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ, բաստի villaներ, նոր բնակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու ալ ծախու, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ. Սկսուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ, ... պատուած գետնեցին անտառով: Հաղորդակցութիւն՝ Գառ Gare Mont Parnasseէն ուղղակիօրէն Gard Invalides, St. Lazareէն Versaillesի գիծով: Ցանկալ կարելի է ... ինքնաշարժով՝ ծրի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra, Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները, 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռ. Provence 87—32 եւ 82—48:

Ցուցակները՝ հինութեան համար ծրի խորհրդակցութիւն... սաւոր ճարտարապետի մը կողմէ Գշ. եւ Եշ. օրերը ժամը ...

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J...

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ, ցաւուոր յարկումներ, Վեներական եւ Մորթի հիւանդութիւններ

ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ ... կորի, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Թոքացաւ:

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէ...

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Լիւքսէմպուրկ — Հեռաձայն Littré 34-...

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 98-...

Բաց է ամէն օր, ուր կար մը մասնագէտ բժիշկներ ... ամէն տեսակ ներքին եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ, Ատամնաբ... դէպք կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: ... կարգի ու ուժեղի ... ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրեր ... 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

RESTAURANT & CASINO PRINKIPO

VERTANÈS MAHDJOUBIAN

24 Rue des Carmes, Paris (5) Մէթրօ՝ Place Maubert

Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ... տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ: Իրիկուններ... Արեւելեան նուագ:

Այցելեցէք, համոզուելու համար: Հարսնիքի, ժողովի ... րու, հաւաքոյթներու եւայլնի համար սրահ ...

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով, Ընտրելու եւ ... առնելու, Տալէլու վայելքն ստանալու եւ ... համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է ... ճախել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier — PARIS (9)

Ուր մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի ... կութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելուները:

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ ... Թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան ճաշերու կերակուրներ...

Արեւելեան նուագ ամէն կիրակի կէսօրէ վերջ

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov...

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ

փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Անարատ եւ Թարմ ՍՈՒՐՃ

Ազնւագոյն իւղերուն ամէնէնլաւը՝ անմրցելի գիներով

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil...

Մեր վաճառատան ... DECCA, COLUMBIA, PA...

POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝ 120* ... *300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800* ... *նպարեղէններու ...*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

14 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1390

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ ԵՒ ՀԱՅ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայ ազգի անիշխանական վիճակը ընդհանուր դժգոհութեան առարկայ է մօտ տասը տարիներէ ի վեր։ Մէկ կողմը վրան է եւ ամէն ճիգ կը թափէ հայ ազգային կեանքը վերակազմելու, իրարու շղթայելու եւ հաւաքական պատասխանատուութեամբ մը վարելու հայ ժողովուրդին գործերը։ Միւս կողմը առերես դժգոհ է տիրող կացութենէն, բայց գործնական կեանքի մէջ բոլոր անհնարելի միջոցներուն կը դիմէ, որպէսզի ազգութիւնը պառակտուի, ազգային օրինական մարմիններ վարկաբեկուին, եւ հայ ժողովուրդը պատասխանատու իշխանութիւն մը չունենայ։ Կայ խոշոր զանգուած մըն ալ, որ իրապէս դժգոհ է, բայց կազմակերպուած չըլլալով, անզօր է իր կամքը պարտադրելու։

Ու խառնակ վիճակը կը թաւալի, տեղ մը անիշխան, ուրիշ տեղ մը անպատասխանատու իշխանով մը։

Ո՞վ է պատասխանատուն այս կացութեան վիճակին։ Անշուշտ քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք արտասահմանի մէջ երկու ճակատի բաժնուած են։ 1.— Դաշնակցութիւնը եւ անոր համակիր շրջանակը, որ վերակազմութեան եւ օրինաւոր իշխանութեան կողմնակից են։ 2.— Ռամկավար, հնչակեան, բոլշեւիկ հոսանքները, որոնք դէմ են արտասահմանի հայութեան ներքին կազմակերպութեան, ու այդ ուղղութեամբ կը գործեն՝ հարուածելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Արտասահմանի հայութեան քաղաքական իրաւասութիւնները տիրող պետութեանց մասնաւոր քաղաքականութիւնը, հերկայացող պետական ուժի բացակայութիւնը կընպաստեն այս պառակտումներուն եւ կազմակերպութեան գործը կը կատարեն կամաւոր բարեացակամութեան հետ։ Իսկ փաստերը եկան ապացուցանելու որ հայոց մէջ կամաւոր բարեացակամութիւնը մեծապատուելի առաքինութիւն մըն է։

Ընտրական սկզբունքը, որ կոչուած է ուժերու եւ հոսանքներու փոխյարաբերութիւնները ճշդելու, իւրաքանչիւրին իր տեղը տալու, կիրքերը ընտրութեան արդիւնքի պարտադրող օրէնքին տակը դնելու, գրեթէ չի կիրարկուիր մեր իրականութեան մէջ։ Մարդիկ ազատ կը զգան ինքզինքնին, ընտրութիւններէն յետոյ, դարձեալ չհնազանդիլ, պառակտել ու պոյքոթի ենթարկել այն հաստատութիւնը, որու կազմութեան համար ընտրութեան մասնակցած էին։ Քաղաքական եւ քաղաքացիական դաստիարակութիւնը կը պակսի այդ մարդոց։ Դուք անցուցէք այդ ոգիութեան վրայ նաեւ հայկական կիրքն ու անլուրջութիւնը, պատկերը պարզ կ՚ըլլայ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ամէն տեղ ընտրական սկզբունքի ջատագովը եւ գործադրողը հանդիսացած է։ Դժուարութիւնները ամէն տեղ եկած են մեր հակառակորդներէն։ Այս իրողութեան հանդէպ ծիծաղելի նորութիւն մը կը բերէ մեզ, ռամկավար «Ապագայ»ն իր վերջին խմբագրականով։

Մտիկ ընենք.— «Դուսակցականը, ուրիշ տեղ, իր սկզբունքներուն, իր ծրագրին եւ ուղղութեան վրայ կը խօսի ժողովուրդին եւ անոր քուէին ու վճիռին կը դիմէ իբրեւ դատաւոր իր եւ իրեն հակառակորդ կուսակցութեան միջեւ ընտրութիւն ընելու համար»։

Ահա, հիմնական միտք մը, որ մեր ամէն օրուան պաշտպանած սկզբունքի պարզաբանումն է, եւ սակայն մենք «ծիծաղելի» կոչեցինք։ Որովհետեւ, իրօք, այս միտքը ռամկավար բերանին մէջ ծիծաղելի կը դառնայ։

Պարոննե՛ր, ճիշդ տասը տարի է (անցեալը չյիշենք) այս սկզբունքներու կիրարկումն է, որ կը պահանջենք։ Ճիշդ տասը տարի է որ ձեր օձիկէն բռնած, կը պահանջենք որ ձեր շարքերուն եւ հայ ժողովուրդին խօսիք ձեր սկզբունքներուն եւ ծրագրին մասին, սակայն եթէ աչք մը պտտցնէք ձեր թերթերուն վրայ, միայն հայհոյականներ պիտի գտնէք հոն։ Ճիշդ տասը տարի է որ կը պահանջենք դիմել ժողովուրդին քուէին, որպէսզի տեսնենք թէ ո՞վ է անոր ընտրելին, պայմանով սակայն, որ փոքրամասնութիւնը ենթարկուի մեծամասնութեան եւ վճռողը այլեւս չպղտորէ։

Դա՛հ մը բարի եղէք անդրադառնալու քսան տարիներու պատմութեան։ Հայոց ազգային արխիւներու եւ լրագրութեան մէջ պիտի գտնէք որ Դաշնակցութիւնը ընտրութիւններ կը պահանջէ, իսկ դուք կ՚ընդդիմանաք, կամ եթէ ընտրութիւնները վերջացած են, կը բողոքէք ընտրութիւններուն դէմ։

Կուզէք որ անցեալը մէկ կո՞ղմ թողունք։ Բարի։ Այսօրուան մասին խօսինք։ Պատրաստ ենք, ամէն կերպ ու ամէն տեղ, դիմելու ժողովուրդի քուէին եւ վճիռին։

Մեր գիտցածն այն է որ ռամկավարները ամէնէն շատ ընտրական սկզբունքէն սարսափած են եւ կը սարսափին։ Իսկ եթէ վաղն իսկ հոս, Մարսէյլ կամ Եգիպտոս չպիտի դաւաճանեն իրենց այս յայտարարութեան, մենք առաջինը պիտի ըլլանք զիրենք շնորհաւորող։ Եթէ այս արիութենէն ռամկավարներուն լեզուն պիտի կարճնայ (ի հարկէ եթէ ընտրութիւններու հետեւանքները կարողանան տանիլ քաղաքացիական առաքինութեամբ), բայց հայ ժողովուրդը պիտի շահի։

Ուրեմն հաստատ մնանք այս խօսքին վրայ, ու չափուինք ծրագրով եւ քուէներով։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՐ Է ՓԱՂՑՆԻՔԸ

«Հորիզոն» իր հոկտեմբեր 4ի թիւով կը գրէ.

— «Քառասնամեա՜կ...

Հեշտ է չորս վանկով ու մէկ շունչով արտասանել այս բառը եւ անցնիլ։ Եւ, նոյնքան հեշտ է փակել պահ մը աչքերը եւ երեւակայութեան կամ յիշատակներու ուժով, շարժանկարային արագութեամբ մը ցատկտել այն բոլոր դէպքերու եւ թուականներու վրայէն, որոնք քառասուն տարուան անծիր ու անսահման պատմութիւն մը ստեղծագործեցին հայ կեանքի մէջ։ Դժուար չէ նոյնպէս հիացումի, գնահատանքի եւ փառաբանութեան խօսքեր հիւսել ի պատիւ եւ ի յիշատակ այն բոլոր լուսեղէն դէմքերուն, որոնք խաւարին ու բռնութեան դէմ մաքառեցան աննման խիզախութեամբ մը եւ այդ քառասնամեակին հետ միասին՝ ցեղին փառքը կերտեցին։

Դժուար չեն այս բոլորը, ամէն անոնց համար, որոնք տեսանելիք ունին եւ կը տեսնեն, ուղեղ ունին եւ կը դատեն եւ սիրտ ունին զգալու, յուզուելու, զմայլելու ընդունակ։

Դաշնակցութիւնը սակայն երկրորդական արժէք կուտայ բոլոր գովասանքներուն ու փառաբանութեանց, որովհետեւ ժլատ՝ ինքնացուցադրումի մէջ, աւելի եւս ժլատ է ան ուրիշներու գովեստին առջեւ եւ չուզեր խունկ ու մոմ տեսնել իր շուրջը։ Սկիզբէն մինչեւ այսօր, անոր մեծագոյն գործերն իսկ գլուխ են հանուեր խորհրդաւորութեան մը մէջ։ Եւ ասիկա, ծայրագոյն համեստութեան այս գեղեցիկ երեւոյթը, բնազդական է Դաշնակցութեան մօտ։ Բնազդական՝ անոր համար նախ, որ յեղափոխական կազմակերպութիւն է ան յետոյ՝ որովհետեւ փառաւորումը չէ եղած երբեք անոր ձգտումը, այլ գաղափարի մը, նպատակի մը իրականացումը ամէն բանէ առաջ։

Դաշնակցութիւնը այլ բան կը պահանջէ ժողովուրդէն. կը պահանջէ, որ իր մասին խօսելէ առաջ, մարդիկ զինքը ճանչնան, եւ ճանչնալու համար ուզեն սորվիլ անոր կեանքին, տեւականութեան ու կենսունակութեան գաղտնիքը։ Ուզեն իմանալ, թէ ինչպէ՛ս կրցած է ան վիթխարի պատուածի մը տոկունութեամբ դիմանալ քառասուն տարիներու մրրիկներուն ու հարուածներուն եւ դիմանալով՝ տիրապետել միանգամայն հայ ժողովուրդի հոգիին ու մտածողութեան։

Դաշնակցութիւնը կ՚ապրի, կը զարգանայ ու կը զօրանայ անոր համար, որ անոր ձգտումներն ու առաջադրութիւնները ամբողջութեամբ կը համապատասխանեն հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։

Դաշնակցութիւնը կ՚ապրի ու կ՚աճի, որովհետեւ անոր խիտ շարքերը դուրս են եկած հայ ժողովուրդի գաղափարական ու անձնուրաց խաւերէն։ Որովհետեւ այդ շարքերը, ներդաշնակ իրենք իրենց մէջ, գիտակցութիւնն ունին իրենց կոչումին ու հաւատքը՝ վաղուան պայքարծին յաղթութեան։

Եւ վերջապէս, Դաշնակցութիւնը կ՚ապրի մի՛շտ հզօր եւ մի՛շտ աննուաճ, որովհետեւ աննուաճ ու անմեռ գաղափարն է ան ամբողջութեամբ։ Գաղափարը՝ որ ո՛չ Սոլովկեան տանջարանի սառնամանիքներուն մէջ կը սառի, ո՛չ ալ կախաղաններու կատարին կը մեռնի։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ապստամբական շարժումներ

ԱՏՐՊԷՃԱՆԻ ԵՒ ԴՐԱՑԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Պուրս Էժիփսիէն» այս խորագրով կը գրէ.—

Պաքուէն կը հաղորդեն թէ ապստամբական շարժում մը Ատրպէճանի, հիւսիսային Կովկասի եւ Հայաստանի մէջ ծաւալուն համեմատութիւն մը առած է։ Ըմբոստացած գիւղացիներու յարձակումները Նախիջեւան-Ջուլֆա կայարանին վրայ զսպուեցան կարմիր բանակի զօրամասերուն կողմէ։

Երեք հարիւր ըմբոստներու խումբ մը, որ կը գործէր Զանգեզուրի շրջանին մէջ, գրաւեց 15ի մօտ վայրեր։ Զաքաթալայի եւ Նուխիի ըմբոստութիւնը կը շարունակուի։

Տաղստանի մէջ ապստամբները գրաւած են Քահկ վայրը, ուր սպաննած են բոլոր չեկիստները։

Կարմիր բանակի զինուորները ըմբոստներուն կողմն անցած են, այս վերջինները կը պատրաստուին յարձակելու Խելախ, Կէօքչայ, Աղդամ եւ Նուխի քաղաքներուն վրայ, միանալու համար Ղարաբաղի եւ Կանձա-Գանձակի ըմբոստներուն։

Միւս կողմէ, «Սոցիալիսթիչէսքի Վեսթնիք»ը, ռուս սոցիալ դեմոկրատ կուսակցութեան օրգանը (Պերլին) Մոսկուայի իր թղթակցին կողմէ կը հրատարակէ հետեւեալ տեղեկութիւնները— Տագնապը կը ծանրանայ։ Գիւղացիները, մէջն ըլլալով նաեւ կոլխոզի յարողները, արմտիքները շատ աւելի դժուարութեամբ կը յանձնեն, մանաւանդ հիւսիսային Կովկասի մէջ։ Բազմաթիւ շրջաններու մէջ լուրջ խռովութիւններ ծագած են։

Դաշնակները Լիբանանի մէջ

ԺՈՂՈՎ ԳՈՒՄԱՐԵՐ ԵՆ

Այս խորագրերուն տակ Ճիւմհուրիէթ եւ Ինթիլաք Ատանայի Թիւրք Սէօզիւ թերթէն քաղելով, կը հրատարակեն նոյն թերթին Պէյրութի թղթակցին կողմէ հաղորդուած հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ շաբաթ մը առաջ Դաշնակները ժողով մը գումարած են Լիբանանի Պհամտուն գիւղին մէջ։ Ղեկավար անձի մը տուած տեղեկութեանց համաձայն, ժողովը վիճաբանութեան ենթարկած է այն խնդիրը թէ Հայերը ի՛նչ դիրք պիտի բռնեն հանդէպ արաբական եւ քրտական ըմբոստութեան, որ կ՚ուզէ ազգային վարչութիւն մը հաստատել Վանի, Պիթլիսի, Մուշի եւ Տիարպէքիրի կուսակալութիւններուն մէջ։

Այս ժողովին մասնակցած են նաեւ Ֆրանսայէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Յունաստանէն եկած պատուիրակներ։ Ժողովին մասնակցած են նաեւ Անթաքիոյ բնակիչներէն Կարապետ Իզմիրլեան եւ գաղթական հայ մը։

Ժողովին որոշումներուն մասին գաղտնապահութիւն կը տիրէ։ Թէեւ կարելի չէ եղած այս մասին ոեւէ տեղեկութիւն ստանալ, բայց կարգ մը ժողովականներէ հետեւեալ տեղեկութիւնները առնուած են։

1. Քրտական յեղափոխութիւնը հակառա՞կ է Հայկ. Օճախի դատին։

2. Սուրիոյ Հայերը ի՞նչ դիրք եւ ընթացք պիտի ունենան։

3. Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերուն վերին իշխանութիւնը ֆրանսակա՞ն թէ տեղական կառավարութիւնն է։

«Թուրք Սէօզիւ» թերթին թղթակիցը պարզապէս երազ տեսած է։

Սպանիա կ՚ընդվզի

Երկու շաբաթ առաջ, Սպանիոյ մայրաքաղաքին մէջ կատարուած հանրապետական հսկայ հաւաքոյթ մը կը վերջանար առանց որ եւ է միջադէպի։ Բայց անկից ասդին, բազմաթիւ վայրերու մէջ, գործադուլները երթալով սաստկացան։ Կառավարութիւնը դիմեց խիստ միջոցներու մինչեւ որ երեւան հանեց կառավարութեան դէմ սարքուած դաւադրութիւն մը, որ յանգեցաւ օդանաւորդ հազարապետի մը ձերբակալման։ Հակառակ ասոր սակայն, կը կարծուի որ յեղափոխական շարժումը հետզհետէ աւելի մեծ ծաւալ պիտի ստանայ։

Արդէն, զանազան քաղաքներու մէջ, հանրապետականները եռանդագին կը գործեն, իսկ կառավարութիւնը սկսած է կատարել բազմաթիւ ձերբակալումներ։ Բացի բազմաթիւ աշխատաւորներէ, ձերբակալուած են նաեւ այն ճառախօսները որոնք բեմ ելեր էին Մատրիտի հանրապետական հաւաքոյթին։

Գերման դահլիճը եւ ընկերվարականները

Գերման խորհրդարանին առջեւ, վարչապետը պատրաստուած է արտասանելու երկար ճառ մը, որով պիտի պարզէ քաղաքական եւ ելմտական իր ծրագիրը եւ միեւնոյն ատեն դահլիճին դիրքը պիտի յայտնէ հանդէպ արտաքին-քաղաքական հարցերու. յիշելով որ հետապնդուի Քուրթիուսի քաղաքականութիւնը։

Դահլիճին յայտարարութիւնը պիտի կատարուի խորհրդարանի դիւանին կազմութենէն եւ ընտրութենէն յետոյ նախագահին, որ հաւանաբար նախորդը պիտի ըլլայ՝ Լէօպէ։

Յայտնի է արդէն թէ նախարարական յայտարարութենէն անմիջապէս յետոյ, երկու ազգայնական կուսակցութիւններ պատրաստուած են անվստահութեան բանաձեւ մը առաջարկելու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՈՎ ԹՈՒՐՔ, ԳՈՐԾԻՔ ՄԻ ԸԼԼԱՐ ՅՈՒՆ. ԵՒ ՀԱՅԿ. ԽԱՂԵՐՈՒՆ»

Ամսոյս 7ին Իզմիրի բոլոր տուները բաժնուած են յայտարարութիւններ, որոնք «Թուրք մտաւորականներ» ստորագրութիւնը կը կրեն՝ յայտարարութեան պարունակութիւնը սա է.

«Սէրպէսթ կուսակցութիւնը գործի գլուխ կը բերէ Յոյները եւ Հայերը։ Յարգելի հայրենակիցներ, յսեցի՛ք. Սէրպէսթ կուսակցութիւնը 6 յոյն եւ 4 հայ ներկայացուցած է իբր թեկնածու Զոլսոյ թաղապետական ընտրութեանց մէջ։ Ինչպէս քուէ կուտաս կուսակցութեան մը, որ կ՚ուզէ գործի գլուխ բերել մարդիկ՝ որոնք դեռ տասը տարի առաջ գէշութիւն ըրին, քեզ տունիդ մէջ թունաւորելու համար, եւ ամէն ատեն յարձակում գործեցին պատուիդ վրայ։

Ո՛վ Թուրք ազգ, ուշադրութիւն ըրէ, նորէն գործիք մի ըլլար յունական եւ հայկական խաղերուն։»

«ԳՆԴԱՊԵՏ ԼՕՐԷՆՍ»Ի ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ...

Ըստ «Ֆօսիշէ Ցայթունկ»ի, այն առասպելը թէ գնդապետ Լօրէնս մասնակցելու վրայ էր Թուրքիոյ դէմ Քիւրտերու ապստամբութեան, յանգեցաւ նոյն թերթի թղթակցին Գ. Ֆօն Վայզլի ձերբակալութեան պարսիկ իշխանութեանց կողմէ, որոնք գնդապետ Լօրէնսը կարծած են զայն։

Ֆօն. Վայզլ պարսկական հող հասաւ ուրիշ լրագրողի մը եւ թարգմանի մը հետ։

Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ սահմանին վրայ, զինուորներուն կողմէ, որոնց տեղեկութիւն տրուած էր գնդապետ Լօրէնսի ժամանման մասին։

Գ. Ֆօն Վայզլ բանտարկուեցաւ Ուրմայի մէջ եւ իր խուցին դռները երբեք չփակուեցան, որպէսզի շարունակ հսկողութեան տակ պահուէր։

Յետոյ Թաւրիզ եւ անկէ Թեհրան փոխադրուեցաւ, ուր թիւրիմացութիւնը երեւան եկաւ։ Անմիջապէս ազատ արձակուեցաւ։

Իր բանտարկութեան ամբողջ շրջանին, անոր հետ վարուեցան այն բոլոր յարգանքներով, որոնք յատուկ են այն դիցաբանական անձնաւորութեան, որ դարձած է գնդապետ Լօրէնսը ամբողջ Արեւելքի մէջ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ.— Աթէնքի մէջ գումարուող Պալքանեան խորհրդաժողովը փակուեցաւ կիրակի օր։ Որոշուած է յաջորդ խորհրդաժողովը գումարել Պոլսոյ մէջ։ Նախագահը փակման խօսքին մէջ, հրաւէր ուղղեց Պալքանեան ժողովուրդներուն միանալու։ Զանազան պատուիրակութեանց ճառերէն յետոյ, խօսք առաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, յայտնելու համար թէ խորհրդաժողովին աշխատանքները կը համապատասխանեն Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ.— Գերմանացի 23 ճարտարագէտներ Մոսկուա հասան, թաղապետական շինութեանց մէջ տեւական աշխատանքի յանձնառութեամբ։

Մոսկուայի մէջ, ձերբակալուեցաւ Պալթիկեան կարմիր նաւատորմին նախկին հրամանատարը Զօֆ, իբր մասնակից աջակողմեան ընդդիմադրութեան եւ ապօրէն կազմակերպութեանց։ Գնդակահարման լուրը կ՚առնենք անշուշտ քանի մը օրէն։

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻՆ

Ամիսներ առաջ, հիմնուելով ռամկավար մամուլի արտայայտութիւններուն վրայ, Յառաջ հրապարակ դրաւ կարեւոր խնդիր մը։ Ռամկավար Արեւը գրած էր թէ իրենց կուսակցութիւնը ազգային քաղաքականութիւն վարելէ հրաժարած է։ Յառաջ քննելով այդ խնդիրը կը գտնէր որ ռամկավարները եթէ անկեղծ են իրենց այդ յայտարարութեան մէջ, պէտք է լուծեն իրենց կուսակցութիւնը, դադրեցնեն իրենց թերթերը եւ հայկական մթնոլորտը չպղտորեն քաղաքական եւ անհասկնալի բամբասանքներով եւ խեղաթիւրումներով։

Նոյն կուսակցութեան Փարիզի օրգանը խմբագրականներով հրապարակ եկաւ այդ առթիւ, պարզօրէն բան մը չըսելու համար։ Ոչ հաստատեց եւ ոչ ալ հերքեց Արեւի յայտարարութիւնը։ Խնդիրը մէկ կողմ թողած՝ հարցին հետ առընչութիւն չունեցող հարցումներով զբաղեցաւ, հանրային միտքը բուն խնդրէն վրիպեցնելու համար։

Բայց Հայոց ազգային եւ քաղաքական կեանքը, որքան ալ պղտորուած է հակադիր արտայայտութիւններով, այսուհանդերձ կը հարկադրէ բոլոր հոսանքները ճշտելու իրենց դիմագիծը։ Ռամկավար ղեկավարները եւ մամուլը որքան ալ ջանքեր թափեն մնալու միայն հակադաշնակցական գործունէութեան սահմաններուն մէջ, հենց այդ ապերախտ գործը զիրենք կը ստիպէ երբեմն ըսել նաեւ թէ իրենք ի՞նչ կ'ուզեն։ Որովհետեւ, Ռամկավարներու երկերեսանի քաղաքականութիւնը, որուն ենթարկուած են հակադաշնակցական մոլուցքէն տարուած, իրօք ամէնէն առաջ, քայքայած է անոնց կազմակերպական հիմերը, որով յաչս հայ ժողովուրդին՝ անոնք կուսակցութիւն մը ըլլալէ դադրած են։ Օր մը բոլշեւիկներուն հետ, միւս օրը կղերականներուն, օր մը հաւասնավար քանդումներուն ջատագով, միւս օրը, հայ եկեղեցիի եւ մշակոյթի պաշտպան։ Դասակարգային եւ սկզբունքային թշնամի համայնավարութեան, բայց բարեկամ եւ օժանդակ հայ համայնավար կուսակցութեան։ Իսկ արտասահմանի հայութեան աղէկ՝ պահպանողական եւ ռամկասար։ Բնական է, այսքան խառնակ կերպարանք մը, մէրտ պիտի խառնէր։ Ու այսօր, ռամկավարներու ներկայ գոյութիւնը եւ արտայայտութեան եղանակները հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան միրտը սկսած են խառնել։

Ներքնապէս, ռամկավարները կը զգան որ հողը պահպանողական անորոշ մթնոլորտ մը) կը սահի իրենց ոտքերուն տակէն։ Պէտքը կը զգան վերակազմուելու, պէտքը կը զգան ըսելու թէ ի՞նչ բանի կը ձգտին, վերջապէս ի՞նչ է իրենց ծրագիրն ու ուղղութիւնը։ Սա արդէն անսովոր գետին մըն է իրենց համար, բամբասանքի ու հայհոյանքներու չի նմանիր, բան մը պիտի ըսեն։ Ու անոնք սկսած են բաներ մը ըսել, ճիշդ իրենց դէմքին եւ քաղաքական նկարագրին նման։

Եւ ինչ որ կ'ըսեն յանուն իրենց կուսակցութեան, չեն ըմբռներ որ իրենց գատապարտութիւնը կը կազմէ։ Շատ յաճախ պնդած ենք որ ռամկավարները գոյութեան իրաւունք չունին։ Աւելի լաւ է իրենց խոստովանութիւններուն դիմենք՝ այդ ճշմարտութիւնը ապացուցանելու համար։

Եգիպտոսի «Արեւ»ը կը յայտարարէր թէ ռամկավարները ազգային քաղաքականութիւն վարելէ հրաժարած են։ Բայց մենք, ամէն օր, կը տեսնենք, նոյն թերթը հայ ազգային ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան մասին կը ճառէ, միշտ խեղաթիւրելով, միշտ հայ ներքին կեանքը պառակտելով։ Ըստ երեւոյթին, «քաղաքականութենէ հրաժարած ենք» կարգախօսը հրահանգ մըն է ռամկավար կեդ. վարչութեան, որպէսզի այդ չքնաղ «ուղեգիծ»ը պարզաբանուի իրենց բոլոր օրգաններու կողմէ։ Ու ահա անոնք իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն իրենց գիտցածի պէս, քանի որ զուրկ են հիմնական քաղաքական դաւանանքէ մը։

Այս ուղղութեամբ ռամկավարներուն արժանի եղբայրը մը ունեցաւ Հալէպի «Եփրատ»ը վեց երկար խմբագրականներ գրեց այդ թերթուկը զովելու իրենց կուսակցութիւնը, որ քաղաքականութենէ հրաժարած է, բայց վեց խմբագրականներուն մէջ ալ անընդհատ անդրադարձաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան վրայ, որպէսզի յանդի չքնաղ եզրակացութեան մը, որ է,— քանի որ Դաշնակցութիւնը կը գործէ եւ իրենք համամիտ չեն անոր այդ գործունէութեան, հետեւաբար հայ ժողովուրդը կը հրաւիրեն մտնելու իրենց շարքերը, մէկ ճակատով կռուելու Դաշնակցութեան քաղաքականութեան դէմ։

Թերթուկը տեսնելով որ հակադաշնակցականութիւնը բաւական չէ քաղաքականութենէ հրաժարած կուսակցութեան մը գոյութիւնն արդարացնելու համար, ժողովուրդը աւելի լաւ համոզելու ձգտումով՝ կը ձեւակերպէ նաեւ ռամկավար կուսակցութեան նպատակը։

Ըստ այդ թերթին ռամկավար կուսակցութիւնը հրաժարած է ամէն տեսակ քաղաքական գործունէութենէ։ Հիմա, անոր (կուսակցութեան) նպատակն է խրախուսել իր շարքերը եւ մղել զանոնք որ՝ 1) իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնեն իրենց ընտանիքին վրայ, 2) պաշտպանեն եւ պաշտպանեն հայ եկեղեցին, 3) կրթական մշակութային գործին զարկ տան։

Ոչ աւելի, ոչ պակաս. այս է ռամկավար-ազատական կոչուող կուսակցութեան նպատակը, հետեւաբար՝ ծրագիրը։ Ու մարդ կը տարուի կարծելու որ այդ խնդիրներու շուրջ պիտի դառնայ այդ կուսակցութեան գործունէութիւնը։

Խեղաթիւրելու մէջ վարպետ, զրպարտելու մէջ քաջ, միտք պղտորելու համար՝ մէկ հատիկ այս մարդիկ, երբ ուզեն ինքզինքնին ներկայացնել, կը ներկայացնեն այսքան թշուառութեամբ։ Գոյութեան իրաւունքէ զուրկ խմբակը աւելի աւելի նպատակ չէր կրնար ճարել։ Տխմարութիւն է կուսակցութիւն մը կազմել, որպէսզի անոր անդամները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնեն իրենց ընտանիքին վրայ։ Ամէն անհատ, ամէնէն շատ կը զբաղի իր ընտանիքով։ Չէ որ հասարակութեան գլխաւոր գործը այս է։ Քաղաքական անհատը իր ընտանեկան գործերէն մաս մը կը զոհէ, որպէսզի հասարակականութեան օգտակար հանդիսանայ։ Ռամկավար անհատը հասարակական մտահոգութիւն եւ ազգային քաղաքականութիւն չունի, բայց իր ընտանեկան գործերը կուսակցական գործունէութիւն մը կը նկատէ։

Նոյնը կարող ենք ըսել հայ եկեղեցիին մասին։ Հայ կղերը շատ բաւական է այդ գործին. կղերամէտ ռամկավարները անպէտ են։ Թէեւ եկեղեցին իրենց համար պիտանի է։ Չէզոքներն ալ այդ եկեղեցիին անդամ են եւ անոր պահպանութեան եւ պաշտպանութեան կ'աշխատին, առանց քաղաքական կուսակցութիւն մը ըլլալու յաւակնութիւնը՝ չունին։ Բայց հետաքրքրական է, ի մտի ունենանք, որ ռամկավարները եկեղեցական կուսակցութիւն մըն են։ Ըստ երեւոյթին, անոնք հայ եկեղեցիի պաշտպանութեան համար բարեկամացած են բոլշեւիկներուն։

Կրթական մշակութային գործին կ'ուզեն զարկ տալ։ Հարց կը ծագի, ի՞նչպէս եւ ի՞նչ նպատակով։ Եթէ կրթական մշակութային գործերը պիտի զարգացնեն համաձայն իրենց նպատակին, հայ դպրոցի մէջ պիտի դաստիարակուին աղաքը. նուիրուելու միայն իրենց ընտանիքին եւ հայ եկեղեցական կըրթութիւն մը պիտի ստանան՝ եկեղեցիի պահպանման եւ պաշտպանութեան գործը աւելի լաւ հիմերու վրայ դնելու։ Իսկ եթէ այս չպիտի ըլլայ հայկական կրթութեան գործը, եթէ ան պիտի ունենայ լայն նպատակներ, անոնցմէ զուրկ է ռամկավար կուսակցութիւնը, հետեւաբար՝ կրթական գործին զարկ տալէ աւելի, պիտի վնասէ։

Ինչպէս կը տեսնէք, այս բաները շատ ծիծաղելի են, բայց լրջօրէն գրուած ու ձեւակերպուած ռամկավար թերթի կողմէ, յանուն իր կուսակցութեան։ Ու այդ «աննման» նպատակի համար, ան կոչ կ'ընէ հայութեան, որ գայ եւ իր շարքերը խտացնէ։ Մինչդեռ, այդ նպատակին շուրջ շարքերը խիտ են։ Անձնասէրները, անտարբերները կամ միայն եկեղեցասէրները հայութեան հոկայ զանգուածը կը կազմեն եւ իրենց անձէն ու ընտանիքէն դուրս, ոչ մէկ բանով կը հետաքրքրուին։ Եթէ ռամկավարները հոս կ'ուզեն հասնիլ, աւելի ուղիղ ճանապարհ մը կայ, — լուծել իրենց անյարիր կազմակերպութիւնը ու պաշտօնապէս միանալ զօրչ զանգուածին։ Հարցը կը փակուի, եւ այն ատեն աւելի յստակ կ'ըմբռնենք թէ ինչո՞ւ ռամկավարները «այլեւս ազգային քաղաքականութենէ հրաժարած են»։

Այս արգահատելի պատկերին աղէկ, երբ մտաբերենք որ նոյն «կուսակցութեան» Փարիզի եւ Ամերիկայի երկու օրգանները յաւակնեցան ըսելու թէ իրենք ռուսական օրիանթասիոն ունին, (անշուշտ առանց հասկնալու նման ուղղութեան մը տարողութիւնը), պատկերը լրիւ կը դառնայ։ Ու մարդ չի կրնար չխղճալ քաղաքական այս տհասութիւններու վրայ, որոնք մեր ներքին կեանքի մէջ ազգիտութեան կերպարանք կը ստանան։ Այդ տգիտութեան եւ տհասութեան շնորհիւ անոնք մեր ազգային գերագոյն շահերուն չարիքներ կը հասցնեն, ու յաւակնոտական այն է որ՝ անոնք գիտակցութիւնը չունին իրենց վնասակարութեան։

ԲԻՎԱՐԷՑ

ՈՎ ԷՐ ՍԱՄՍՈՆ

Հնագիրներ հաղորդեցին որ՝ գեն Սէրոփի աստուութիւնը։

Այս անունը յաճախ յիշուած է վերջին 25ամեակի ընթացքին։ Մեր թերթերը, իրենց տեսուր կամ հերոսական լուրերուն հետ, երբեմն յիշած են եւ՛ զինքը։

Աւելցնեմ, որ ան քիւրտերու մէջ եւս մեծ ազդեցութիւն ունէր։ Այս նկատումներով է, ահա, որ յարմար գտայ քանի մը գիծերով տալ Սէրոփի կեանքը։

Քիւրտական շատ ծանօթ Շաքքար մեծ աշիրէթին պետն էր Մէհմէտ աղան։ Այդ աշիրէթը ունի երկու ճիւղեր — Շաքքար եւ Աղաջի։ Մէհմէտ աղայի տղան՝ Սէրօ, իր հօրը յաջորդն է եղած։

Անոր բուն անունն է խօժակի իրեն նման, իր հայրը, պապը ու պապուն պապը յանդգնութեամբ, առատաձեռնութեամբ ու քաջագործութիւններով համբաւ են շինած։

Սուրմիայ լեռներու ստորոտը, մուշեան կողմը, Զաքրէք քեօշնէւ չէհիր եւ Շէյնաւր արեւմտեան շրջաններուն մէջ ապրած այս աշիրէթը քառ՛ըսնից տարի առաջ ալ Դարըպասանի հետ վէճ ունեցած էր եւ Սէրոփի հայրը՝ Մէհմէտ աղան Գոյիւ սպանուած էր։

Սուլթան Համիտ զինքը մեծարեց շնորհելով անոր «փաշա» տիտղոսը։ Եւ սակայն, ատեն մը վերջ, իր հօրէն մնացած «ժառանգ» մը զինք աչքէ հանած ըլլալով, աքսորուած է Ադանա ու հոն մեռած։

Հօրը մահէն վերջ, Սէրօյի մեծ եղբայրը եւս Դարըպասանի հետ վէճ է ունեցած եւ,— ինչպէս այժմ Սէրօն, թուրքերը հրաւիրուելով ձեւով մը սպանուած է։

Աւելի վերջ, Թրքական բանակը գրաւած էր խոյ Սալմաստ-Ուրմիա շրջանը։ Պարագաներուն համաձայն, քիւրտ աշիրէթները անգամ մը Թուրքիոյ, անգամ մը Պարսկաստանի կը հպէին։ Սէրօ, իր անզգամի եղբօրը վրէժը լուծելու համար, միացած էր ցարական զինուորներուն ու ըմբռնած՝ Պարսկաստանի գէմ։ Ռուսերը իրեն չափէն աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէին։ Հրատիրեցին նախ ու, եւ ընդհ. կառավարիչ անուանի Վարանցով Տաշքովը այս քիւրտ աշիրէթապետը հիւրասիրեց, բազմաթիւ պատիւներ ընելով։

Այդ շրջաններուն, թուրքերը յաջողեցան ռուսերը մղել ետ։ Եւ ահա, Սէրօ, դոյն փոխելով, անցաւ թուրքերու կողմը։

Ատեն մը վերջ, Սէրօ բախումներ ունեցաւ հայ ֆետայիներու հետ։ Խնդիր ունեցաւ, նաեւ Ասորիներու հետ, եւ, անգամ մը, հրաւիրելով անոնց կրօնապետը Մար Շամիկը, սուրէ անցուց զայն՝ 300 հետեւորդներով միասին։

Զինադադարին, երբ թրքական բանակը քաշուեցաւ Պարսկաստանէն, Սէրօ, առիթէն օգտուելով, ու հակելով անգլիապարսիկ համաձայնութեան, քիւրտիստանի անկախութիւնը հռչակեց, եւ, իր հրատարակած «Քուրտէ» քրտերէն թերթով, քրտութիւնը հրաւիրեց համախմբուելու իր շուրջ։

Պարսկաստանը սակայն, միշտ կասկածոտ անոր հանդէպ, փորձեց սպաննել զայն, նուէր ղրկելով անուշիկ մը մէջ գետեղելով ռումբ մը, որ, Սէրոփի եղբօր՝ Ասմեւթ մահուան պատճառ եղաւ։ Կ'ըսուի թէ առիթը թրքական խաղ մըն էր։

Ասոր վրայ, Սէրօ կրկին բանկած, ոտքի է ելած, ու սկսած է արշաւել Թրքական գիւղերու վրայ, կոտորելով ու քարդելով զանոնք։

Այսպէս, ուրեմն, Սէրօ, վերջին 8-10 տարուան ընթացքին, յաճախակի անգամներ հաշտուած ու քենացած է Պարսկաստանի հետ։

Ինչպէս կ'երեւի, սահմանային խնդրին մէջ ան խաղացած է մեծ դեր մը, սակայն ի բնէ անհետեւողական ըլլալով, ոչ մէկուն վստահութիւնն է վայելած։ Անիկա պարագաներուն համեմատ, թէ բարեկամ եւ թէ թշնամի է եղած թուրքերուն, Պարսիկներուն, Հայերուն, Ասորիներուն, Անգլիացիներուն, եւ Ռուսերուն։

Պէտք է յիշել որ անիկա մինչեւ նկատի առած է հայ յեղափոխականներու, բայց մանաւանդ Դաշնակցութեան ուժը, ու շատ ապահով առիթներով է որ փորձած է վնասել Հայերուն։ Հակառակ անոր, որ ատեն մը վայելած է թրքական հովանաւորութիւնն ու քաղաքերանքը, իրականին մէջ, սակայն, Սէրօ արիւն հոսեցուցած է բազմաթիւ թրքական գիւղերու մէջ, եւ քարդած, անիրաւած, սպաննած ու կողոպտած է թուրք բնակչութիւնը։

Սէրօ, գրեթէ միշտ, ինքզինքը նկատած է քիւրտերու իրաւական տէրն ու ներկայացուցիչը։ Նկատելի էր, որ այս ըմբոստութեան օրերուն, անիկա փորձեց մեկուսի մնալ, գոնէ այսպէս կը գրէին թուրք թերթերը։ Թերեւս անոր համար, որ Սէրօ տիրամոլ մէկն էր, ու հնազանդի չէր սիրեր եւ յետոյ, հետեւողական չէր։

Եւ ահա, Պարսկաստան հասնելով, ինքզինքը գտաւ ձորի մը մէջ պաշարուած, ուր իրեն կը մնար կա՛մ անձնատուր ըլլալ եւ կա՛մ կռուիլ։

Ու կռուեցաւ անշուշտ, վերջ տալով իր այնքան յարափոփոխ, արկածալից ու արիւնաներկ կեանքին։

Իր մահէն յետոյ, ճիշդ կ'ըլլայ, ապահովաբար, ըսել թէ քրտական ըմբոստութիւնը, իբրեւ զինական ու վտանգելի ուժ, բան մը չի կորսնցներ։

Ուրի՞շ խնդիր, եթէ նոյն այդ ըմբոստութեան շահը կը պահանջէր վերցուած տեսնել այդ մարդուն գոյութիւնը։

ՎԱՀՐԻՃ

«Հայրենիք»

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՄՊԵՐԸ

Ինչպէս գիտենք, ամպերը կազմուած են խտացած ջուրի կաթիլներէ, եւ կը գտնուին սովորաբար մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ։ Այն ամպերը, որոնք կը տարածուին երկրի մակերեսին վրայ, մշուշ կամ մառախուղ անունը կ'առնեն։

Ամպերը կազմող կաթիլներուն միջին տրամագիծը 1/50 միլիմեթրի կը հաւասարի։ Խնդիր է թէ այդ կաթիլները, որոնք 800 անգամ աւելի խիտ են քան օդը, ի՞նչպէս կրնան ծփալ կաղային միջոցի մը մէջ, որ 800 անգամ աւելի թեթեւ է։

Աւելի 50 60 տարի առաջ կը կարծուէր թէ անձրեւի կաթիլները օձաձեւ պզտիկ պղպջակներուն կազմութիւնը ունին, եւ իրենց մէջ պարունակած ջուրի շոգին աւելի թեթեւ է քան թէ զիրենք շրջապատող օդը։ Սակայն մանրադիտակային քննութիւնը եկաւ հաստատել թէ օդապարիկի նմանող այդ փոքրիկ կաթիլները պարապ չեն, այլ լեցուն։ Այդ պայմաններու մէջ, անոնք ի՞նչպէս կրնան ծփալ օդին մէջ։

Նախ ըսենք թէ ամպերը օդին մէջ չեն ծփար, այլ անդադար վար կ'իյնան։ Օդին դիմադրական ուժը կը դանդաղեցնէ կաթիլներուն վայրէջքը եւ աւելի կամ նուազ չափով արգելք կը հանդիսանայ անոնց անկումին։ Այն ուժը, որ կը ձգտի կաթիլները վար իջեցնել, համեմատական է անոնց ծաւալին, մինչդեռ օդին դիմադրական ուժը, որ կը ներգործէ կաթիլներու արտաքին մակերեսին վրայ, համեմատական է անոնց տրամագծին քառակուսիին։

Հետեւաբար, մեծ կաթիլները փոքր կաթիլներէն աւելի շուտ վար կ'իյնան։ 1/5 միլիմեթր տրամագիծ ունեցող կաթիլ մը հանդարտ օդին, վայրկեանի մը մէջ 1 ուկէս սանտիմեթր կ'իջնէ։ Օդին ուղղահայեաց հոսանքները կը բաւեն այդ կաթիլները հակառակ ուղղութեամբ վրայ ... ծելու կամ վեր բարձրացնել...

Երբ կաթիլները իրենց ... բէքի ատեն աւելի տաք ... հանդիպին, կը շոգիանան ... կը բարձրանան, եւ հոն ... դանդաղօրէն վար կ'իյնան ... խաւերուն մէջ անոնք կրկին ... օդի հանդիպելով, նորէն կը ... նան ու վեր կը բարձրանան ... հոսանքներէն եւ օդի խոն... ջերմութեան տարբերութ... րեն առաջ եկած ամպերու ... ժումներն ու ձեւափոխութ... կը շարունակուին առանց ... տալու։ Կուգայ ատեն ... անոնք բոլորովին խառնուե... չերնալով այլեւս մնալ մթնոլ... բարձր խաւերուն մէջ կ'իյնան անձրեւի կաթիլ... ձեւին տակ։

Ամպերը իրենց ... երեւոյթով կարելի է ... ւոր տեսակի բաժնել՝ ... նուրբ ու բամպականման ... որոնք մթնոլորտին բարձր... խաւերուն մէջ կը գտնուին ... 9000 մեթր բարձրութեան ... մէջ, բ) cumulus, կոյտ ... ամպեր, որոնց բարձրութ... 1500 մեթրի կը հասնի, ... իրարու վրայ տարածուած ... ձեւ խաւերով ամպեր, 800 ... բարձրութեան մէջ, եւ դ ... սեւ եւ խառնակ ամպեր ... 1600 մեթր բարձրութեան ... մէջ կը գտնուին եւ որոնք ... գան անձրեւները։

Միեւնոյն տեսակ ամպեր ... բարձրութիւնը երկրէ երկիր ... տարբերի։

Օդերեւութաբաններ ... բու շարժումներէն եւ անոնց ... տաքին երեւոյթէն կը գուշ... օդին փոփոխութիւնները, ... նաեւ հովերուն ուղղութիւ... ուժգնութիւնը։

Գորշ ու մութ ամպեր ... գէշնալու նշաններ են. երբ ... պերը սեւ ու թանձր երեւ... տանեն, կը նշանակէ թէ ... տարափ անձրեւ պիտի գայ ... փոթորիկ պիտի պայթի։

Բարեխառն գօտիներու ... կազմող եւ ծովային կլիմ... նեցող երկիրներու մէջ անձր... րը կանոնաւոր են ու առա... հակառակը, ցամաքային կլ... ունեցող երկիրներու մէջ ... նաւորապէս այն տեղեր ... հողը ընդարձակ ապառ... թիւններ կը ներկայացնէ, ... րեւները հազուադէպ են ... կանոնաւոր, եւ այդ պատճ... այդ երկիրները անբեր ու ... պատային երեւոյթ մը ...

Արեւադարձային երկ... րու մէջ մուսսոն կոչուած ... համեմատական բաշխումը ... կուտայ խոնաւ եղանակի ... տարուան որոշ ամիսներուն ... կը յատկանշուի իր ուժգնու...

Վերջապէս հասարակա... գօտին մէջ անձրեւները, ... նաւորապէս փոթորկալից ... ները՝ յաճախադէպ են եւ ... կը բերեն ձոխ ու հարուստ ... կանութիւն մը։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԵՐՈ...

ՎԱՂՈՒԱՆ ԴՐԱԽՏ

Լորտ Պիրքընհէտ, որ ... անցեալ օր պատրաստած ... նոր գիրք մը «Աշխարհը ... տուսի 2030 թուականին» ... կ'երեւակայէ թէ երա... պիտի ծնին առանց ... սեռնելու, մնունդները ... պատրաստուին ... ծուքով, ցիւանդութիւննե... տի անհետանան առանց ... կի, երեք օրը մէկ անգամ ... պիտի աշխատին մարդիկ ... միւս երկու օրե՞րը — ... պիտի խաղան։ Թէ ... Լորտը ատոնք ճաշկնա... մար... երկինք գնաց։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՖՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 5 Հոկտ.— [...] մը Ֆրանսի սրահին մէջ [...] հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Քառասնամեակը։ Տեղւոյս ենթակոմիտէին ջանք չէր խնայած հանդէսը փայլուն անցնելու համար։

Բեմը զարդարուած էր Դաշնակցութեան գինանշանով, Բրիտ... [...] եւ ուրիշ յեղափոխական[...]ներու նկարներով, ծաղիկներով եւ եռագոյն ժապաւէններով շրջապատուած։ Բեմին [...] եւ ձախ կողմերը հայկական եւ ֆրանսական դրօշները կը ծածանէին։

Նախագահը՝ ընկ. Ա. Գառօնէ [...] կերպով պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով, արտասանութիւններ ըրին, Գ. Գ. Խօ[...]եան, Յ. Պէտէլեան, Ե. Տա[...]եան, Գ. Սիմոնեան ընկերուհիներ Մ. Անճէմեան ընկ. Գ. [...]եան որոնք բուռն ծափերու արժանացան։

Ճառախօսներու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Ա Արսէան, որ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ [...] պայմաններու տակ ծնունդ առաւ Հ.Յ.Դ.ը յիշեցնելով համառօտ [...]ութիւնը եւ ամէն կարգի [...]ութիւններէն վերջ, [...] եւ մտաւորական [...] ճիգերը, հայ յեղափոխական ոգին ոգորումներ պահպանողական ժողովրդ[...] սաղրանքներուն դէմ [...] հայ յեղափոխութեան հերոսական պայքարները բռնութեան դէմ, որ կը ճնշէր ու [...] հայութիւնը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, քառասուն տարիներ շարունակ [...] մղեց գերութեան շղթան փշրելու, հայ ժողովուրդը [...] համար։

Եւ դեռ պիտի պայքարի մինչեւ հայ ժողովուրդին կատարեալ ազատութիւնը, միացեալ ազատ եւ անկախ Հայաստանի։

Հանդէսը փակուեցաւ «Փառք [...]անով», ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Թ.

ՑԷՍԻՆ 6 Հոկտ.— Հ. Յ. Դ. [...]մեակը տօնուեցաւ Ցէսինի [...] կիրակի կէսօրէ վերջ [...] ժամ 3ին, Սինէմա Նօվէլթի հա[...]ին մէջ։ Հակառակ [...] օդին հայ աշխատաւոր ժողովուրդին վրայ, որ [...] գրուած պար[...] աշխատանքին, մեր ազատ[...] հայրենակիցները փութացած էին իրենց յարգանքը [...] Հ. Յ. Դ. յոբել[...]ին։

[...] զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններ-

րով, մէջտեղը գրուած էր Հ. Յ. Դ. զինանշանը, նոյնպէս մեր երեք անմահներու նկարները։

Օրուան նախագահ ընկ. Եղիազար Հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մշակ բանուոր»ով, որ երգուեցաւ քառաձայն, Ցէսինի Նորակազմ 40 հոգինոց երգեցողութեան միութեան երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկ. Մելքոնեանի։

Արտասանութիւններ ըրին ընկ. Նուպար Գազազեան, Դ. Խալաճեան եւ Օր. Մարի Աճէմեան։ Երգչախումբի «Լռ գիշեր լուսնակ գիշեր» երգէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Արամ Գառօնէ որ ամփոփ բանախօսութեամբ մը անդրադարձաւ այն խանդավառութեան որ հայութիւնը ամէն տեղ ցոյց կուտայ քառասնամեակին առթիւ։

Ապա տեղւոյս նորակազմ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական մասնաճիւղը, խմբապետ Հայկ Պօղոսեանի առաջնորդութեամբ, կատարեց զանազան մարզական խաղեր, որոնք գնահատուեցան բուռն ծափահարութիւններով։

Երգչախումբը երգեց «Գարուն ա, ձիւն ա արել», որուն ընթացքին Հ. Յ. Դ. Ցէսինի կոմիտէն գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց ընկեր Մելքոնեանի։

Խանդավառ ծափերու մէջ բեմ ելաւ ընկեր Ա Արսէան, որ ժողովրդական լեզուով եւ բազմաթիւ օրինակներով բացատրեց, հայ ազգին հայրենիքի գաղափարը, Հ. Յ. Դ. գոյութենէն առաջ եւ անկէ վերջ։ Ընկերոջ բանախօսութիւնը կ'ընդմիջուէր բուռն ծափահարութիւններով։

Երգչախումբի «Հիմի էլ լռենք» երգէն վերջ, հանդէսը փակուեցաւ եւ ժողովուրդը բաժնուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Կ. Պօտուռեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԼՄԱՍՏԸ

Հանգուցեալ հայ երաժշտագէտ Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերան վերջերս ներկայացուեցաւ Մոսկուայի մէջ, ուր զանազան քննադատութիւններ եղան անոր արժանիքներուն մասին։

«Նոր Երեք Թայմզ» իր կիրակնօրեայ թիւին մէջ (սեպտ. 7) կ'արձանագրէ Սպենդիարեանի օփերային մասին «Մոսկաուէր Ռունտշաու» թերթին քննադատական կարծիքը, այս առթիւ խօսելով նաեւ «Էշթէշ» (բանուորը) օփերային մասին, զոր հեղինակած են միասնաբար երգահաններ Ալմուխամէտով, Վլինկլառով եւ Կոլեոշի։

«Էշթէշ»ն թաթարական օփերա մըն է գործաւորներու կեանքէն։

Թէ «Ալմաստ»ը եւ թէ «Էշթէշ»ն վերջերս ներկայացուեցան Մոսկուայի մէջ, «Արուեստի Ոլիմպիական»ին առթիւ։

Ալեքսանդր Սպենդիարեան կամ «Սպենդիարով» աշակերտ է հռչակաւոր ռուս երաժշտագէտ Ռիմսկի Կորսաքովի։ Մեռաւ Երեւանի մէջ երկու տարի առաջ։

Սպենդիարեան մեռաւ առանց վերջնապէս աւարտելու «Ալմաստ»ը, որուն վերջին ուղղումները ըրաւ Լենինկրատէն փրոֆ. Մ. Քոմիթիլեան Շթայնպերգ։ «Ալմաստ»ը կը նկատուի Սպենդիարեանի փառաբանումի գագաթնակէտը հայ ժողովրդական երաժշտութեան՝ եւրոպական արգիական հիմերով։ Այս պատճառաւ հայաստան գինք պատուեց «Ժողովրդային Արուեստագէտ» տիտղոսով։

«Ալմաստ» հիմնուած է թումանեանի «Թմբկաբերդի Առումը» աւանդավէպին վրայ։ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի յօդուածագիրը յիշելով այս պատմութիւնը, կ'աւելցնէ. «Սովետ քննադատները կը մերժեն յուզուիլ այս պատմութենէն, որ լեցուն է ազգայնական զգացումով, նկատելով որ «Ալմաստ»ի պէս կին մը կը պատկանի մեռած անցեալին եւ քիչ շահագրգռութիւն ունի արդի ժողովուրդին համար»։

Հետեւեալը կարծիքն է Մոսկուայի գերմաներէն թերթին՝ «Ալմաստ»ի երաժշտութեան մասին

«Նուագը գլխաւորաբար հիմնուած է պարսիկ եւ հայ ժողովրդական մեղեդիներու վրայ։ Օփերային ոճը մշակուած մըն է կորսաքովի սկզբունքներուն։ Թէեւ հարուստ եւ գունագեղ՝ նուագախումբին մէջ, ան պարբերաբար կը շրջի նուագային արուեստի մանրանկարչական մարզին վրայ եւ ունի բնաիր ենթակայական մասեր ու փափուկ ներդաշնակութիւններ։

«Ալմաստ», իբրեւ ամբողջութիւն, չափազանց հանգարտ է եւ գեղեցկագիտօրէն առարկայական։ Հեղինակին կը պակսի առամաթիք ուժը։ Բայց պէտք է շեշտել նաեւ հոս թէ «Ալմաստ» իրապէս կարեւոր գործ մըն է գեղեցկագիտութեան ձեւական տեսակէտէն։ Լաւագոյնը, զոր Սպենդիարեան կրնայ տալ՝ «Ալթմիքի»եւ լաւ օղակուած քայլերգները են, նաեւ թարմօրէն հօսող պարերգները եւ շատ թափանցիկ կենդանի կանացի խմբերգները։

«Գլխաւոր դերը չափազանց օփերայանման եղած է, այսինքն չափազանց քնարական։ Օփերան ներկայացուեցաւ շատ հաճելի պէս Դերասանապետներէն կրնանք յիշել Ցիկլին Մակսակովան — խառնուածքով բեմային կարեւոր դէմք մը — եւ Լէօ Շառայեպէկ, տնօրէնը»։

ՎԷՊԸ ԵՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Շարժանկարին յաջողութիւնը դեռ կը զբաղեցնէ գրողներն ու քննադատները «l'Ordre» կը շարունակէ իր հարցարանը

«Շարժանկարը պիտի կրնա՞յ ազդել վէպին վրայ»։

Փօլ Պուրժէ կը յայտնէ թէ այդ մասին որոշ կարծիք մը չունի։ Եւ, քիչ մը սկեպտիկ երեւնալու փափաքով մը, կ'աւելցնէ թէ վէպ չկայ, այլ կան վէպեր, տեսակ տեսակ։ Արդ՝ ո՞ր կարգի վէպերն են, որ պիտի կրեն շարժանկարին ազդեցութիւնը, կը հարցնէ իր կարգին։ Արդէն կը պատասխանէ թէ չի հաւատար շարժանկարին ազդեցութեան։ Քանի մը տարի առաջ գոյութիւն ունէր պատկերաւոր ոճ մը, արագ ու փախուստիկ լեզու մը։ Աւելի կարծել տուաւ թէ շարժանկարը սխալ է ազդեցութիւն գործել գրականութեան վրայ։

Բայց վէպը եւ շարժանկարը կ'ապրին ու կը զարգանան տարբեր մակարդակի վրայ, ոչ մէկ հաղորդակցութիւն ունին։ Իւրաքանչիւրը ունի իր կոչումը։ Բանաստեղծութիւնն ու քանդակագործութիւնն ալ կը գործածեն նոյն նիւթերը, առանց իրար խառնուելու։

Ժօրժ Ցիւհամէլ կը պատասխանէ «Վէպը բազմաթիւ երկիրներու մէջ հասած է իր կատարելութեան։ Ի՞նչ կրնայ դեռ վէպին բերել շարժանկարը։ Ոչ մէկ լաւ բան։ Լաւ է որ շարժանկարը շարունակէ իր ճամբան եւ հանգիստ թողու վէպը»։

Միամտութի՜ւն։ Շարժանկարը յեղաշրջութիւն մը կատարած է արդէն վէպին մէջ, եւ նոյն բանը կը կատարէ նաեւ բանաստեղծութեան ու նկարչութեան վրայ։

Ո՞վ չի տեսներ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՍԱՐՍԷԼ ՑԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մարզատօնին օրը, 28 սեպտ., ֆութպօլի ֆինալի մրցումը տեղի ունեցաւ երկու զօրաւոր մասնաճիւղերու, Իթալիի եւ Սարսէլի միջեւ։ Դաշտը արդէն փարիզի եւ արուարձաններու հայութիւնով խճողուած էր։ Առաջին կիսախաղը հաւասար արդիւնքով մը վերջացաւ 1ով 1։ Երկրորդ կիսախաղին սկզբնաւորութեան, երկու մասնաճիւղերն ալ մէկ մէկ կէտ եւս աւելցուցին։ Սարսէլ իր ջանքերուն արդիւնքէն քաջալերուած, ամբողջ երկրորդ կիսախաղին տիրապետեց հակառակորդ բերդին եւ նշանակեց երեք կէտ եւս։ Սարսէլ իր նուրբ ու գեղեցիկ խաղարկութիւնով Իթալին պարտութեան մատնելով, 5ով 2, շահեցաւ բաժակը։ Այս եզրայրական խաղարկութենէն անմիջապէս վերջ ընդհանուր տողանցքը կատարուեցաւ, եռագոյնին առաջնորդութեամբ։

Ռ. Սերոբեան

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ԾՆԻՐ

Ֆրանսական վիճակագրութիւն մը դարձեալ ողբալի կը ներկայացնէ ծնունդներու եւ մահերու վիճակը։

1829 տարուան ընթացքին մահերու թիւը ծնունդներու թիւէն 12,564 աւելի էր։

Եւ 1928 տարուան մահերու թիւէն՝ 66,000 աւելի։ Միւս կողմէ 1929 տարուան ծնունդներու թիւը 16,775 պակաս էր 1928 տարուան ծնունդներու թիւէն։ Մխիթարուելու պատճառ մը չէ թէ Ֆրանսա ամենամեծ երկիրն է Եւրոպայի մէջ (Ռուսիայէն յետոյ)։ Թէ ցուրտերը սաստիկ էին 1929ին, ցաւը նոր չէ։

Հինէն ի վեր ֆրանսական վիճակագրութիւնները նոյն ողբալի վիճակն է, որ կը ներկայացնեն։ Եւ յետոյ ի՞նչպէս լցուիլ ու չմտահոգուիլ, երբ Անգլիոյ ծնունդներուն թիւը 133 հազար աւելի է մահերու թիւէն, Սպանիոյ մէջ՝ 246,000 աւելի, Գերմանիոյ մէջ՝ 340,000 աւելի, Իտալիոյ մէջ՝ 375,000 աւելի։ Բարեբախտաբար մահը նոյն սաստկութեամբ չի հնձեր ֆրանսական բոլոր նահանգներուն մէջ։ 62 նահանգներու մէջ կը պատի շարունակաբար, մինչ որ գերեզման-նահանգներ կոչուած են անոնք։

Կը նշանակէ թէ ֆրանսական հողամասին երկու երրորդը սուգի սեւութեամբ մը ծածկուած է,— հարաւային եւ կեդրոնական մասը, բացի Քորսիքայէն, Լոզէմէն եւ Քանթալէն։ Ամէնէն աւելի ազդւոր է հարաւ արեւմուտքը։ 1926ին կարօն նահանգին մէջ մեռան 530,000 հոգի, այսինքն Պորտոյի բնակչութեան կրկինը։ Այս նահանգին մէջ ծնունդներուն թիւը կէս առ կէս իջած է բաղդատմամբ 1861 տարուան վիճակագրոյցին։ Լօ նահանգը գլուխը կը կանգնի սգաւոր նահանգներուն, որովհետեւ մահերու համեմատութիւնն է 22,3 առ հազար, իսկ ծնունդներու համեմատութիւնը 13,6 առ հազար։

Բնակչութեան նուազութեան պատճառաւ, այս նահանգները կը գտնուին նոր սպառնալիքի տակ,— չեն կրնար հաւասարակշռել իրենց նահանգային պիւտճէն։ Ցեղայ, գիտուած է որ մեռնողները մեծ մասամբ երիտասարդներ են։

«Մաթէն»ի մէկ աշխատակիցը միակ դարմանը կը նկատէ ընտանիքի վերակազմութիւնը։ Պայման դնել ամէն ֆրանսացիի վրայ ընտանիք կազմել եւ զաւակ ունենալ։ Եւ կ'առաջարկէ ջնջել ընդհանուր քուէարկութեան օրէնքը, եւ քուէի իրաւունք տալ անոնց որ ընտանիքի տէր են։ Այլապէս պիտի չուտով քանդուի ֆրանսան, կ'ըսէ։

ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Իտալական պատուիրակութիւնը, որ մտահոգ էր զբօսէն մը, ապահովութիւն ստացած է յոյն կառավարութիւնը ազատ ձգած է օտարները բանալ ազգային վարժարաններ իրենց զաւակներուն կրթութեան համար։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Երկունք», օրգան Ձ. Ե. Ո. Միութեան, 18րդ Թիւ, ճոխ եւ պատկերազարդ բովանդակութեամբ։

Մեր պատմութիւնը (Խմբ.), Վահագնեան գպրոց (Ազատանի) Մուրատ, վիպակ (Փ. Միքայէլեան), Դրական Պարտէզ (Շ. Նարդունի, Բանաստեղծութիւններ (Թ. Հերանոյշ, Մ. Լուսիկեան եւ Ս. Խրալեան), Հայ ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը Եւրոպայի մէջ (Ե.Մ.) Զուկ ունե՞նք (Բժ. Շ. Այվազեան), Յուշագրութեան խաղալ (Սարգիս), Թղթակցութիւն Պէյրութէն (Ս. Փ.), Հայ որբուհիները հանրային կին (Մամուլ), Ի՞նչպէս մտնալ (Ռ. Բերզակցի)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան 25 Ֆր. (Ֆրանսա), 1,50 տոլար (արտասահման)։ Դիմել Ա. Գարիկեանի, 17 Avenue Philippe Auguste, Paris։

ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ Գ. Գեղարքունի, տպ. Վենետիկ, 1930։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ԳՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Աշխատանքը կ'եռայ թաղեւ [...] ախոռներուն եւ գիւղամէջի [...]ականներուն վրայ։

[...] կը բամբասեն, [...] իրարու ականջն ի վար [...] ու աղջիկներ շախկռտալով, շըըընկալով աղբիւրը [...]։

[...]ուած ապակիներու նը[...], որուն կտորանքները կ'իյ[...] մանուշակագոյն լեռներու [...]ներուն։

Ամպի խոշոր վարագոյրներ կը [...]ուին արեւուն ուսերէն եւ ա[...] ոտք պուտ պուտ քըր[...] կը թափեն փոշոտ ճամբա[...] եւ Ռէս Ցաքօյի մեծ ար[...] վրայ։

[...] ալ ջուր է իջեր։ Ադ[...] իրար կը նային, խոր-

հուրդներով լի հայեացքներ պատցնելով անոր շուրջը։

Կուլիկարը կ'անցնի։

Ուսան աչքերը կը ծածկէ, փափուկ եւ խոնաւ իր ափերուն մէջ եւ աղբիւրի հայելին կը շարժի արցունքի դառն կաթիլներու տակ։

Լո՜ւռ են աղջիկները։ Գիւղը, որ հեռախօս ու հեռագիր չունէր, օրը օրին տեղեակ էր աշխարքի անցուդարձին։

Պօտուկենց Նախօն ծալապատիկ նստած է հողէ սաքուին, բոլոր ծերերը լուռ են եւ մտախոհ։

Գզիր Վարդօն արագ արագ կ'երթեւեկէ, կարեւոր եւ գաղտնի յանձնարարութիւններ ունեցողի մը պէս։

Ջհուտ Գիւոն պասմաներու եւ եազմաներու ծրարները կը կապէ։

Նօպատար Հասօն, թանապուրը կը կլէ։

Ցէր-Դեւտիկը կը նայի, ու

չոր սահմին բերելիք աղէտները կը հաշուէ։

Մեծ է գեղերուն խմատութիւնը։ Ցաճախ գիւղացիներ արհաւիրքները կը գուշակեն ամպին տարօրինակ ոլորումէն, հաւուն կանչելէն, շունին աղիողորմ ոռնալէն, կատուին խոտ ծամելէն, մանանային շատնալէն ու կաթնաղբիւրին ցամքելէն։

Կուլիկարը կ'անցնի։ Բոլորը լուռ են, ակնարկները լեցու կ'ելլեն միայն։

Ու քառուհին որ քթին խըղձայ ունի անցուցած, մինչեւ ծունկերը երկնցող մազերը քամուն, կը լողորայ մարգաններու եւ կապոյտ յուլունքներու շարան շըլ-տաններով բազուկներն ու պարանոցը օղակած։

— Վառօն մեռած է։

— Չէ՛, ինքնասպան եղած է։

— Ինքզինքը անդունդը նետած է։

— Ամօն սպաննած է։

— Ո՛չ, ինքզինքը թունաւորած է։

Բերնէ բերան ու փըսփըսուքով, մամիկի ըսելով աղուններու թեւերով, սեւ խաբարը կը թռի, կ'երթայ հարիւրաւոր մըղոններ, Ալթունպօլն ու Զինմաչինը։

Ռէս Ցաքօի զաւակները, ակնոր արտամ, աշխարհքի առաջ ամօթահար, կապուած են գոմին ու տեսաւ աշխատանքին։

Նահապետական տան դրան, արտաքը նստած է հազարգլխեան դեւի նման, հազը հարամ գործած ամիններէ ի վեր կաթը կը կորսուի, մեղանը կ'ուրէ, կովերը գուլի չեն գար եւ արագիլը խառուած ձգած է. լոլկան ուռին դրան մեծ բոյնը։

Հարսներ մեղրամոմի գոյնով են ներկուած, սան կնիկներուն լեզուն կարճցեր է։ Կանչն ու ծիծաղը սառած է պզտիկներուն շրթներուն։

Շատերուն ծանօթ է մեռելական պատմութեան աշաւոր պատճառը եւ շատերը դեռ հարցմունք ունին առնին մեծերէն սուգի պատճառներու մասին,

Գիշերը ամէնէն առաջ Ռէս Ցաքօի ծրագները կը մարի։ Զմեռը ամէնէն առաջ անոր գոմունակներուն կ'ուզէ վազել։ Կապոյտ հազն ու կամբուրակը օրհնել առնին պզտիկներուն կը սպառնան։

Զափթիէները շուքեր են հին դրան, հիւրասէր տան շեմին, հաբարիները կիսեցին մեծ հօր ու դրացիներ ալ թթխմոր չեն առնիր այդ տունէն։ Հարսներ, այցի չեն գար տան հարսներուն ու ժամկոչը ալ նշխարքի ալիւր չի տանիր։

Երբեմ, անդամի շուրջ իրար կը նային Գօգոյի եղբայրները, լռութիւն, ան՝ որ գերեզմանները միայն ունին, կը կապէ անոնց շրթները։

Խօսքեր դէպի ներս, անոնց սիրտերը կ'երթան, հոն առք ու ծանր կը նստին կապարէ գնդակներու պէս, կը խոցեն ու բառերը կը խեղդուին արիւնի մէջ։

Հոգն ըսես լեղի է, թոյն է անոնց լեզուներուն վրայ եւ զգօթքներ անէծքի պէս կը գամուին մրոտ սիւներուն վրայ ու վեր չեն բարձրանար։

Կին մը քանդեց չէն օճախը, աղօթքն անէծք, հացը թոյն ու կաթը արիւն դարձուց մանուկ բերաններուն մէջ։ Կին մը յաւիտենական անպատուութիւն գամեց հին դրան ճակատին, ուր տարիներով, մատաղներու արիւնով խաչեր գծագրուած էին արդար մամիկներու մատներով։

Այգ տարի «Թաճիրը» գաւառէն Ճեալ, մուկեր կարծցին տան գորգն ու կասը, հօտին շուները սատկեցան, նժոյգները քօսոտեցան, պարտատէրեր չոքեցան Ռէս Ցաքոյի զաւակներուն դրան։

(17)

ԱԶԳԻՆ

Խորհրդարանի առաջին նիստը ցուցադրական բնոյթ պիտի կրէ։

Հիթլերեաններն մտադրած են յաղթական ժուռ մը ընել խորհրդարանէն ներս, կրելով իրենց համազգեստը, իսկ համայնավարները հոն չմնալու համար իրենց աջադրին... դաշնակիցներէն, պիտի կրեն կարմիր շապիկ մուրճով եւ մանգաղով զարդարուն։

Առաջին պահէն իսկ միջադէպի տեղի չտալու համար, կառավարութիւնը որոշած է որեւէ արգելք չհանել այս թատրական ցուցադրութիւններուն առջեւ։

∴ Գերման ընկերվարականները կիրակի օր, Պերլինի մէջ կազմակերպած էին մեծ ցոյց մը բռնատիրութեան եւ ֆաշիզմի դէմ։ Հսկայ բազմութիւն մը ներկայ էր։ Խորհրդարանի նախագահը, մեծ ճառ մը արտասանեց յայտնելու թէ, հաւաքոյթը կազմուած է ցոյց տալու համար որ խորհրդարանի ընկերվարական երեսփոխանները, բռնատիրութեան եւ ֆաշիզմի դէմ իրենց պայքարին մէջ, կրնան կռթնիլ միլիոնաւոր գիտակից քաղաքացիներու ուժին վրայ։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը զօրեղ ընդդիմութիւն մը պիտի ընէ Ազգ.-ընկերվարականներու Հիթլերեաններ սպառնալիքներուն։

«Այս վերջինները չպիտի կրնան կատարել իրենց կողմէ ընտրողներու տրուած խոստումները։ Հիթլեր չպիտի կրնայ պարպել տալ Բարձր-Սիլէզիան, Ալզաս ու Լօռէնը, ինչպէս խոստացած է, ինչպէս նաեւ ոչինչ պիտի կրնայ ընել տնտեսական համաշխարհային տագնապին դէմ»։

Իսկ ընկերվարական երեսփոխան մը Քունսթլէր՝ յայտնեց թէ ընկերվարականներու համբերութիւնը այլ եւս սպառած է եւ թէ կուսակցութիւնը որոշած է ուժի միջոցով ընդդիմանալ ազգայնականներու բիրտ քաղաքականութեան։

Հաւաքոյթէն վերջ, բախում մը տեղի ունեցաւ ընկերվարականներու եւ Հիթլերեաններու միջեւ։ Այս վերջինները քիչ մնաց որ Լինչի օրէնքին ենթարկուէին, եթէ ոստիկանութիւնը չմիջամտէր։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Հակասական լուրեր կը շարունակեն հասնիլ Պրազիլիոյ յեղափոխութեան մասին։ Յեղափոխական պատգամաբեր մը Մոնթէվիտէոյի մէջ յայտնեց թէ, ճակատամարտէ մը վերջ, յեղափոխական ուժերը գրաւեցին կարգ մը ռազմագիտական վայրեր եւ պարտութեան մատնեցին ոստիկան զօրաց ուժեղ խումբ մը։

Իսկ կառավարական պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ յեղափոխական ուժերը որոնք կ'ուղղուէին դէպի Ռիպէյրա եւ Իթարարէ, Սաօ-Փաուլոյի եւ Փարանայի սահմանագլուխին վրայ, պարտութեան մատնուեցան։

Կարմիր նաւատորմը յունական ջուրերը

ԱԹԷՆՔ, 12 հոկտ.— Մէկ յածանաւէ եւ երկու թորփիլահալածներէ բաղկացած պոլշեւիկեան նաւատորմի մը յունական ջուրերը ժամանումը, տեղի տուաւ զարմանալի միջադէպի մը։

Փիրէա հասնելուն, պոլշեւիկեան նաւատորմին հրամանատարը բողոքեց թէ նաւահանգիստին հրետանիները չեն արձակած թնդանօթի սովորական հարուածները՝ օտար նաւատորմի մը ժամանման առթիւ։

Փիրէայի նաւահանգիստին հրամանատար յոյն սպան պնդեց ընդհակառակն թէ հարուածներն արձակուած են, բայց հովին հակառակ ուղղութեան հետեւանքով, ռումբերու պայթիւնը չէ լսուած նաւատորմին հրամանատարին կողմէ։ Այս վերջինը ընդունեց տրուած բացատրութիւնը։

Որոշուեցաւ որ պոլշեւիկ նաւազները ցամաք չպիտի ելլեն, առանց սպայի մը ընկերակցութեան։

Ֆրանս. պատասխան մը Գոպլէնցի ցոյցերուն

Մեծ պատերազմի նախկին մարզիկներու ֆրանսական ընկերակցութիւնը հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեց կիրակի օր։ Այս ընկերակցութիւնը որ 750,000 անդամ ունի, իր բանաձեւով, պատասխան մը տուած կ'ըլլայ Գոպլէնցի մէջ «Պողպատեայ Սաղաւարտ»ներու ցոյցին։

— Ներկայ դէպքերու ծանրութեան առջեւ, որոնք չեն համապատասխաներ Ֆրանսայի նախկին մարտիկներու խաղաղասիրական ջանքերուն, ո՛չ ալ Ֆրանսայի կողմէ հետապնդուած հաշտեցման եւ մերձեցման քաղաքականութեան, նկատի ունենալով Հռենոսի վրայ «Պողպատեայ Սաղաւարտ»ներու պատերազմաշունչ գրգռութիւնը, կը նկատէ թէ ամբողջ ազգը պարտաւոր է կրկնապատկել իր արթնութիւնն ու պաղարիւնը եւ թէ նախկին մարտիկները պարտաւոր են օրինակ ըլլալ այդ ուղղութեամբ։

«Համոզուած որ նախկին մարտիկներու պարտականութիւնն է աւելի քան երբեք կռուիլ պատերազմի ոգիին դէմ, կրկին կը հաստատէ իր տեսակէտը՝ ժողովուրդներու միջեւ խաղաղութեան հաստատման եւ դաշնագրերու հանդէպ յարգանքի մասին՝ համաձայն ընդունուած եղանակին, իրաւարարութիւն, ապահովութիւն, զինաթափում։

«Ու պատասխանելով հանրապետութեան նախագահի կոչին, կը վճռէ շարունակել իր օժանդակութիւնը ամէն քաղաքականութեան որ կը ձգտի ձեռք բերել այս արդիւնքը, բոլոր Ֆրանսացիներու միութեան, ազգային արժանապատուութեան եւ ապահովութեան տեւական մտահոգութեամբ»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ.— Ելեկտրական բարենորոգման ծրագրի գործադրութեան յաջողցնելու համար, Գերմանիա յաջողեցաւ կնքել 125 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը։ Կ'ըսուի թէ անգլիացի, ֆրանսացի եւ ամերիկացի դրամատիրական խմբակ մըն է որ այդ գումարը հայթայթած է։

ՄԹԵՐԱՆՈՑԻ ՀՐԿԻԶՈՒՄ.— Իտալօ-եւկոսլաւ սահմանագլուխին վրայ՝ Փրէսթրանէքի մէջ, զինուորական մեծ մթերանոց մը փճացաւ հրդեհով։ Մթերանոցին մէջ պահ դրուած էին մեծ քանակութեամբ ընդեղէն եւ պատերազմական նիւթեր, ընդամէնը 500 միլիոն լիրի արժէքով։ Իտալական ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ Սլովէններու եւ հակաֆաշիստներու գործն է այս։ Ձերբակալուած են 300ի չափ անձեր։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԽԱՂԱՂԵՑԱՒ.— Զօրավար Չանկ Քայ Շէք, որ ազգայնական զօրախումբերու գործողութիւնները վարեր էր ընդդէմ հիւսիսի ըմբոստներուն, վերստանձնեց Չինաստանի իր նախագահական պաշտօնը։

Քաղաքացիական պատերազմը վերջ գտած ըլլալով, կառավարութիւնը սկսած է քննել Չինաստանի տնտես. զարգացման ու վերաշինութեան վերաբերեալ հարցերը։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։
ՔԵՌԻ, » » » »
ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 16 Հոկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։
Ք. Զ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 Ֆր. միւս երկիրները 25 Ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St. Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8 30-ին Հ. Յ. Դ. Դրագարանը։

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դրագարանի սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Ա. Վ.— 35։
Գրոն, Ս. Բ.— 35։
Լա Սիօթա, Ռ. Ա.— 130։
Պրինեոլ, Կէտ. 35։
Գուրկուան, Մ. Ն.— 40։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։
Լիոն, Գործ.— 668։
Սէն Թ'Արոման, Ա. Թ.— 70։
Վալանս, Գործ.— 639։ Կարգադրեցինք։
Քանոթանցա.— 1200։ Կարգադրեցինք։
Սէն Շամոն, Գործ.— 250։
Լա Ռոշէլ, Ա. Ս.— 35։
Վիլֆրանշ, Ա. Խ.— 35։
Իսի-լէ-Մուլինօ, Խ. Ս.— 140։
Տէսին, Գործ.— 689։
Ռոան, Ս. Թ.— 174։
Տէսին, Ա. Ի.— 35։
Տիկուան, Ս. Ա.— 15։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Հարամիկ գիւղէն հօրաքրոջս որդին Անդրանիկ Մկրտիչեան։ Իմացնել Ենովք Մալօեանի, Dovista, Serès, Grèce.

— Զարանճաքցի Միսաք Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրաք Աւետիսեան որ 1926ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի իրեն՝ Missak Avedissian. Dovista, Serès, Grèce.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

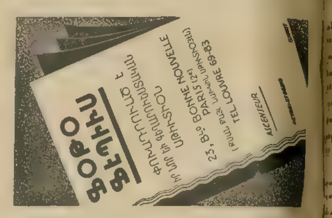

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

15 OCTOBRE 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1391

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱ՞Ն ԳԼՈՒԽԸ Ո՞ՒՐ Է ԹԱՂՈՒԱԾ

Բարեգործականի պնակին շուրջ հաւաքուած Ռամկավարները, երբեմն կը յուզուին ու ծամծուած յօդուածներ կը գրեն երբ մէկը ուրիշ պաշտօնի կոչելու, կամ, երբ կը տեսնեն թէ պաշտօնակալ իրենց մէկ ընկերոջ գիրքըխախտուած է։ Անկէ զատ, լռութեամբ սերը կը ճաշակեն։

Հիմա, խաղաղ ջուրերուն տակ Ռամկավարներու յուզումը կը տեսնենք։ Մտիկ ըրէնք Ռամկավարներու Փարիզի օրգանը, որ ձեռնհաս Նախագահութիւնով կը սկսի.

«Այպէս եգիպտոս Նեղոսի՝ այնպէս Բարեգործական Պօղոս Նուպարն ալ պարգեւն է, ամբողջովին»։

Ինչ պատկեր եւ ի՛նչ բանաստեղծութի՛ւն։ Եթէ կարող էք, ըմբռնեցէք։ Եթէ չէք ըմբռներ, դիմեցէք անմահ Գարոնեանի երկերուն։

Ու ծամծմուած խմբագրականը Նեղոսի ափերէն, թռիչքով մը կը մտնէ Փարիզի դրամարկղին, պատճառաբանութիւններ կապելով Պօղոս Նուպարի. Բարեգործականի Նեղոսին հետ։ Ու այս անկիւնները չլուսաւորող խօսքերուն շարանը կ'երկարի։

Այդ բոլորէն կը հասկնանք թէ հանգուցեալ Նախագահը ամենայն կարգադրութիւններ ըրած է եւ պաշտօնի կոչած կարգ մը Ռամկավարները։ Թէ Ռամկավարները նիւթական ակնկալութիւններ չեն ունեցած, այլ Բարեգործականը զանոնք ինքնաբերաբար պաշտօններու կոչած է։ Թէ այս վերջերս Բարեգործականը ունեցած է «նորելուկ» պաշտպաններ եւ անձեր, որոնք «տգիտաբար» կը պահանջեն որ Բարեգործականը թօթափէ Ռամկավարներու լուծը։ Թէ, վերջապէս, Բարեգործականը այդ «նորելուկ»ներէն առաջ Ռամկավարներուն կը պատկանի։

Այս բոլորը հասկնալի են։ Ռամկավարները Պօղոս Նուպարի անունը շահագործելով, կը պահանջեն որ ռամկավար պաշտօնեաները ժառանգականօրէն այդ հաստատութեան մէջը մնան եւ կտակի անբաժան մասը կազմեն։ Բայց հետաքրքրական է գիտնալ թէ շան գլուխը, այս պարագային, ո՞ւր թաղուած է։ Ի՞նչ է պատահած, ո՞ր պաշտօնեան իր գիրքը ամրացնելու համար, այս խմբագրականը գրել տուած է, կամ ինչի՞ է գիտնալ թէ՝ ուրիշ ի՞նչ պաշտօնեաներ ունիք տեղաւորելու։

Ինչպէ՞ս թէ ռամկավարները նիւթական ակնկալութիւններ չեն ունեցած։ Հապա ինչո՞ւ այս գոհնիկ ու վրան բաց սարսափութիւնը Բարեգործականին հետ։

Ռամկավարներն ու Բարեգործականի վարիչները պէտք է գիտնան, որ մենք կը տեսնենք իրենց գործերը, ու պէտք է գիտնան նաեւ որ ժողովուրդն ալ աչքերը լայն բացած, կը դիտէ այդ բոլորը։ Հայ ժողովուրդի ներկայ կացութիւնը երբ նկատի առնենք, ռամկավարներու շահադիտութիւնը եւ Բարեգործականի թոյլատուութիւնը պախարակելի պիտի նկատուին, որոնք աւելի ծանր բառ չգործածելու համար։

Հայ ժողովուրդը գիտէ, որ Բարեգործականը տարին 10,000 ոսկիին կը ծախսէ պաշտօնեաներուն եւ վարչական կազմին վրայ։ 1,200,000 ֆրանքի գումարը 90 տոկոսով կ'երթայ ռամկավար կամ անոնց համակիր պաշտօնեաներուն։ Ու դեռ ռամկավարները նիւթական ակնկալութիւն չունէին եղեր...։ Այսպիսի վիճակ վատնում միայն կարող էր ռամկավար խմբակը հանդուրժել եւ տակաւին նոր վատնումներու պահանջը ներկայացնել։ Որովհետեւ... Բարեգործականը ամէնէն առաջ, անոնց կը պատկանի, անշուշտ ամսականներ ստանալու համար։

Ռամկավարները անսպառ գումար մը գտած են, գումար մը (մօտ 800,000 ստերլին) ամուր փակուած դրամատուններու մէջ, որ սակայն կարեւոր եկամուտ մը կը բերէ անթիւ պաշտօնեաներ պահելու ու անհաշիւ ամսականներ բաշխելու։ Դրամագլուխն ու եկամուտներն անսպառ են, որովհետեւ այդ գումարները հանրային կարիքներու եւ կրթական ձեռնարկներու վրայ չեն ծախսուիր։ Երբ տարագիր ամբողջ հայութիւնը բոլոր ճիգեր կը թափէ կրթական հսկայական պահանջներուն պատասխանելու, անդին, Բարեգործականը անվարան 1,200,000 ֆրանք միայն պաշտօնեաներուն կը յատկացնէ։

Այս իրողութիւնը մեր օրերու մեծագոյն անբարոյականութիւնն է։ Ու ռամկավար կուսակցութիւնը փոխանակ գետինը կանխելու այս անլուր շահագործումին համար, գոհնիկ համարձակութեամբ մը շահատէր կ'ուզէ ներկայանալ ազգային դրամագլուխին, որ պիտի երթար հայ դպրոցին ամէնէն առաջ, ու տեղ մը ճահագար թշուառներուն, որոնք Բարեգործականէն օգնութիւն կը սպասեն։

Երբ այս անհրաժեշտ կարիքներուն համար պահանջներ ներկայանան Բարեգործականին, միշտ կը մերժուին այն պատճառաբանութեամբ թէ՝ իրենց ծրագրի մէջ չի մտներ, կամ իրենց միջոցները չեն ներեր։

Բարեգործականի կարգ մը ղեկավարները կը կարծեն թէ իրենք կոչուած են փակ դրամարկղը պահպանելու եւ ռամկավարները կը կարծեն թէ այդ դրամարկղային առեւտրականութիւն կը դառնայ, երբ ռամկավար պաշտօնեաները հոն ներկայանան իրենց ամսականները ստանալու։

Մենք Բարեգործականէն ակնկալիքներ չենք ունեցած եւ չունինք. կը փափաքինք որ ազգային հաստատութիւնը ծառայէ հայ ժողովուրդի հիմնական կարիքներուն համար։ Բայց այդ հաստատութեան ներկայ կացութիւնը բարոյապէս եւ նիւթապէս վտանգուած է։

Եթէ Ռամկավարները այսպէս շարունակեն, ու Բարեգործականը մշտական խաղալիք մը դառնայ յիշեալներուն ձեռքը, Բարեգործականը ազգային հաստատութիւն մը ըլլալէ պիտի դադրի եւ դառնայ Զարագործական բոյն մը։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼՈՒ ՆԱԽԵՐԳԱՆՔԸ

«Հայրենիք» իր սեպտեմբեր 28ի թիւին մէջ կը գրէ.

— «Մոսկուայէն առջի օր հեռագիրը բերաւ գգայացուցիչ լուր մը.—

Չեկան (կամ նոր անունով կէփէուն) գնդակահարած է մինչեւ վերջերս Խորհրդային ծառայութեան մէջ եղած 48 կարող մտաւորականներ՝ մեղադրելով զանոնք «հակայեղափոխական» կազմ մը ծանր յանցանքներով։ Գլխաւոր մեղադրանքն այն է, որ այդ 48 հոգին իբր թէ գաղտնի կազմակերպութիւն մը ստեղծած են եղեր աւրելու համար Խորհրդային մատակարարման մեքենան, որպէսզի ժողովուրդը գրգռեն խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Վերջին ամիսներու ընթացքին նկատելի է, որ չեկան նորէն չափազանց եռանդուն կերպով վերսկսած է «հակայեղափոխականներու» աջ ու ձախ գնդակահարութիւնները։ Բոլորն ալ այս անգամ զոհ են այն ընդհանուր ամբաստանութեան, որ իբր թէ արգելք կ'ըլլան «համայնավարական հինգամեայ պլանը» առաջ տանելու, կը փճացնեն եղեր մեքենաները, կը խորտակեն եղեր երկաթուղային գնացքներ, կը կողոպտեն եղեր կենսամթերքներու քարթերը եւ առհասարակ ամէն միջոցով կը դժուարացնեն եղեր խորհրդային իշխանութեան գործը՝ ընդհանուր դժգոհութիւն յարուցանելով անոր դէմ։ Ու շաբաթ չանցնիր, որ խորհրդային միութեան այս կամ այն անկիւնին մէջ Չեկան մէկով, երկուքով, երեքով, հինգով չգնդակահարէ իրենց դէմ «սաբոտաժ» կամ հակայեղափոխութիւն ընող մարդիկ, ինչ որ այս անգամ ցնցող է, այդ այն է, որ գնդակահարուողները եղած են 48 հոգի մէկ անգամէն, եւ բոլորն ալ ականաւոր մարդիկ, պրոֆեսորներ, վարժապետներ եւայլն։

Ուշագրաւ է, որ Չեկայի այս եռանդուն գործունէութեան հետ զուգընթաց ոչ նուազ եռանդուն կերպով խորհրդային մամուլը պրոպագանդ կը մղէ «չարագործներու» դէմ, որոնք իբր թէ կազմակերպուած եղանակով մը կ'աշխատին առաջ բերել հացի ու առհասարակ կենսամթերքներու տագնապ, մատակարարման անկանոնութիւն եւ առհասարակ կը ձգտին անկարելի դարձնել «հինգամեայ պլանի» յաջողութիւնը։

Նկատի ունենալով բոլշեւիկներու նախկին փորձերը եւ ծանօթ գործելակերպերը, կարող ենք վստահօրէն ըսել, թէ խորհրդային իշխանութիւնը իր մամուլի ընդարձակ քէմփէյնով եւ բազմաթիւ գնդակահարութիւններով հիմնականապէս կը պատրաստէ մտքերը իր «հինգամեայ պլանի» ձախողանքին համար, ձգտելով իր տնտեսական փորձարկութիւններուն եւ կրած անյաջողութիւններուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը իր վրայէն նետել անմեղ մարդոց վրայ։ Կարծես թէ այդ խեղճ մարդիկ են մեղաւոր, որ խորհրդային իշխանութիւնը սոված ժողովուրդի բերնէն հացը կը կտրէ եւ արտասահման կը ղրկէ՝ չնչին գնով ծախելու համար։

Ամէն պարագայի տակ Չեկայի գնդակահարութեանց հետզհետէ աւելի ծաւալումը չարաշուք նշան մըն է, որ խորհրդային իշխանութիւնը օր աւուր աւելի կը սաստկանայ եւ իշխանութիւնն ալ կը հարկադրուի յուսահատական միջոցներու դիմել, ժողովրդական աճեր դառնալ... տանէն ազատելու համար ինքզինք՝ ուրիշները քաւութեան նոխազ դարձնելով»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերման խորհրդարանը բացուեցաւ

Երէկ կէսօրէ վերջ, աղմուկով բացուեցաւ ու կարգ մը խռովութիւններու տեղի տալով փակուեցաւ գերման խորհրդարանի առաջին նիստը։

Բացի Հիթլերեաններէն, բոլոր երեսփոխաններն արդէն գրաւած էին իրենց աթոռները, երբ ազգ. ընկերվարականները, երեսփոխան Ֆրիքի առաջնորդութեամբ հանդիսաւոր մուտք մը գործեցին սրահէն ներս, սեղմ շարքերով եւ գրեթէ զօրանցքի քայլերով եւ համազգեստով։ Այս թատերական մուտքն արդէն տեղի տուաւ ծիծաղներու, ծափերու եւ սուլիչներու։

Այս առաջին ժողովի օրակարգն էր երեսփոխաններու ստուգումը անուանակոչութեամբ եւ ներկայացուած օրակարգի նիւթերու ընթերցումը, ամէնէն տարեց երեսփոխանին կողմէ։ Երեսփոխաններու անուանակոչումն արդէն Հիթլերեաններուն եւ համայնավարներուն տուն տուաւ փոխադարձ հեգնանք, անարգանք եւ հայհոյանք, ու պահ մը քիչ մնաց որ իրարու հետ կառչին բռնուէին։ Առժամեայ Նախագահը յաճախ ստիպուեցաւ խստօրէն ազդարարել որ կարգը պահպանեն եւ իրենց տեղերէն չշարժին։

Մեծ ժխորի մէջ, Նախագահը սկսաւ կարդալ օրակարգի զանազան նիւթերը։ Համայնավարներն կ'առաջարկէին որ խորհրդարանի շրջակայքը պահպանող ոստիկան-զօրքերը անմիջապէս հեռացուին։ Դիւանին ներկայացուցեր էին նաեւ անվստահութեան բանաձեւ մը, ընդդէմ դահլիճին։ Երրորդ բանաձեւով մը կը պահանջէին որ Երնկի վճարումներն անմիջապէս դադրին. իրենց չորրորդ պահանջն էր խորհրդարանի նիստերուն շարունակումը, յաջորդ օրէն իսկ սկսեալ։

Ընկերվարականներն իրենց կարգին, կը պահանջէին երեսփոխաններու յատկացուած յաւելուածական հատուցման նուազումը։

Երկրորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ այսօր, ընտրելու համար դիւանը եւ նախագահական կազմը, յետոյ վիճաբանութիւնները պիտի սկսին ընկերվարականներու առաջարկին շուրջ։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

Խորհրդարանի առաջին նիստը թէեւ վատ տպաւորութիւն կը թողու, սակայն այնքան ալ աղմկոտ ու խռով չեղաւ, որքան կը սպասուէր։

Բայց, խորհրդարանէն դուրս էր, քաղքին առեւտրական թաղին մէջ, որ Հիթլերեանները փորձեցին յագուրդ տալ իրենց կռուի փափաքին։

Ոստիկանութիւնը մեծ ուժ հաւաքած էր խորհրդարանին շուրջ, յարգել տալու համար արգիլեալ գօտիին սահմանները։

Այս գօտին գծուած է 1920ի յունուարէն ի վեր, երբ համայնավարները ուզելով բռնի խորհրդարան մտնել, ջարդուեցան գնդացիրներով։ Այդ թուականէն ի վեր, խորհրդարանի շրջակայքը խստօրէն կը պահպանուի։

Օգտուելով այն պարագայէն որ ոստիկանութիւնն իր մեծագոյն ուժերը հաւաքած է խորհրդարանին շուրջ, Հիթլերեաններու բազմաթիւ խումբեր կեդրոնացեր էին զանազան վայրերու մէջ եւ ազգայնական երգեր գոռալով կը յառաջանային թաղէ թաղ։

Ցուցարարները որոնց մէջ կը նշմարուէին բազմաթիւ երիտասարդներ այր ու կին, կը կեցնէին բոլոր այն ինքնաշարժները, որոնց մէջ կը նշմարէին Հրէի տիպարով անձերու. Բոլորը, իրենց գրպանները լեցուցեր էին քարերով, զորս գործածեցին կոտրելու համար հրէական վաճառատուններու ապակիները։ Բաւական մեծ հասցուցին Հրեաներուն։ Կոտրեցին նաեւ քաղքին կեդրոնը, քանի մը մեծ դրամատուններու մանածագործներու ապակիները։

Վաթսունի չափ անձեր ձերբակալուեցան ոստիկանութեան կողմէ։ Հիթլերեան կուսակցութիւնը թոյլ տալէ յետոյ որ իր համախոհները խռովութիւններու տեղի տան կանխամտածուած կերպով, զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ այդ ուղղութեամբ որեւէ թելադրութիւն չէ եղած եւ թէ խռովութիւնները տեղի ունեցած են մարդոց կողմէ, որոնց միակ նպատակն է եղած վարկաբեկել ազգ. ընկերվարականները։

Այս խռովութիւններու քերումով, առեւտրական կեդրոնները ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ առնուած են։ Ձիաւոր ոստիկան ջոկատներ կը շրջագային եւ կը ցրուեն բոլոր հաւաքոյթները։

Երէկուան միջադէպերը խոր յուզման մատնած են Պերլինի առեւտրական շրջանակները։ Թերթերը խստիւ կը բողոքեն ազգ. ընկերվարականներու այս ընթացքին դէմ եւ կը պահանջեն որ ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներու դիմէ։ Վնասուած վաճառատուններու թիւը կը հասնի 30ի։ Ձերբակալուածները բոլորը երիտասարդներ են եւ Հիթլերեան կուսակցութեան անդամ։

ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Մետաղագործութեան մէջ տիրող վէճը ստացաւ ճգնաժա

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՄՏԱՑԿՈՒԱ՞Ծ Է ՈՐ ՎԻՃԸ ՉԷ ՏՈՒԱԾ

Գրած էինք թէ կաթողիկոսական ընտրութիւնը յետաձգուած է անորոշ պայմանաժամով. Գերագոյն Խորհուրդը արտասահմանի թեմերուն հաղորդած է հետեւեալը, ուր որոշակի կը յայտնէ թէ ինչո՞ւ յետաձգուած է Էջմիածին Ազգային-եկեղեցական ժողովին գումարումը.

«Արձանագրութիւն Թ. 70)709 5ն սեպտեմբեր 1930 Թ.

«Հ. Ս. Խ. Հ. կեդրոնական Գործադիր կոմիտէն տարւոյս յուլիս 6ի իւր Թ. 574 գրութեամբ (յղուած գ.) յայտնել էր Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդիս, թէ՝ Ազգ. եկեղեցական ժողովին մասնակցող արտասահմանից եկող պատգամաւորների վիզէի խնդիրը կը լուծուի ընդհանուր հիմունքներով։ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի երկրորդ դիմումի առթիւ Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը իւր տարւոյս օգոստոս 9 թուակիր Թ. 656 գրութեամբ յայտնում է — Նոր կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցելու համար արտասահմանից եկեղեցական ուղեւորող պատգամաւորներին, սահմանուած կարգով վիզէ տալու մասին համապատասխան միջնորդութիւն է յարուցուած Խ. Ս. Հ. Մ. արտաքին գործոց կոմիսարիատի առաջ»։

ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի մէջ հրեայ համաշխարհային համագումարը սկսաւ իր աշխատանքներուն։

Այս համագումարը միւսներէն կը տարբերի անով որ բացառապէս կը զբաղի Պաղեստինի տնտեսական եւ մշակութային հարցերով։ Աշխարհի ամէն կողմէ եկած քանի մը հարիւր պատուիրակներ ներկայ էին. ի մէջ այլոց աշխարհահռչակ գիտուն Ալպէր Այնշթայն, եւ սօցիալ տեմոկրատ տեսաբան Պէռնշթայն, եւայլն։

Պէն Քրոբըն, Պաղեստինի բանուորական սէնդիկաներու պետը բացաւ համաժողովը եւ յետոյ բուռն ծափերու մէջ խօսք առաւ Այնշթայն։

Հրեայ գիտունը իր ճառին մէջ ի վեր հանեց Պաղեստինի վերաշինութեան կարեւորութիւնը, յայտնեց թէ հողը հաւաքաբար մշակելու եղանակը տնտեսական նոր հարցերու ծնունդ տուած է։ Մեծ յոյս կայ որ երկրին մէջ խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի վերջնապէս, նկատելով որ Պաղեստինի հրեայ բանուորներն ու հողագործները կը ջանան ամէն կերպով հաշտեցողութեան գալ Արաբներուն հետ։

Է. Պէռնշթայն ի վեր հանեց Պաղեստինի մէջ կատարուած աշխատանքներուն կարեւորութիւնը, որ մեծ արդիւնքներ տուած է։ Ամերիկայի հրեայ սէնդիկաներու ներկայացուցիչ Շիփլաքօֆ նկարագրեց Պաղեստինի համագործակցականներուն մեծ գործունէութիւնը ցոյց տուաւ որ հրեայ բանուորական կազմակերպութիւնները օրինակելի վիճակ մը ունին։

Աշխատանքի Միջազգային դիւանի տնօրէն Գ. Ա. Թօմա նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը ըրաւ եւ Գ. Ժան Լոնկէ համագումարին հաղորդեց Լէօն Պլումի եւ ֆրանսական բանուորութեան ողջոյնները։ Գերման բանաստեղծ Էրնէսթ Թօլլէր ներկաները խանդավառեց, նկարագրելով Պաղեստինի երիտասարդ բանուորներուն վիճակը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿՈՄԻՏԷԻ ՅՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Սեպտ. 13-15ին, Երեւանի մէջ գումարուեցաւ, Խորհր. Հայաստանի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի 3րդ նստաշրջանը։ Ընդամէնը երեք օրուան մէջ երկրի գերագոյն օրէնսդրական այս հաստատութիւնը քննեց եւ վաւերացուց ո՛չ միայն 1930-31 եռամսեակը, այլեւ շարք մը կարեւոր եւ հիմնական խնդիրներ, թելադրուած գլխաւորաբար համայնավար կուսակցութեան 16րդ համագումարէն։

Խորհրդարանական կեանքին վարժուածներու համար, տարօրինակ կրնայ նկատուիլ օրէնսդրական հաստատութեան մը այս փութկոտ վերաքերմունքը, մանաւանդ եռամսեակի առթիւ։

Խորհրդային երկիրներու մէջ սակայն, նախապաշարուած կրնայ նկատուիլ միայն այս կարգի կասկածները, որովհետեւ հոն օրէնսդրական իշխանութիւն եւ բովանդակութիւն եւ կազմ բոլորովին այլ են։

Ամենահիմնական տարբերութիւնը այն է որ, մինչ բոլոր խորհրդարանական երկիրներու մէջ ապահովուած է ժողովրդական լայն մասնակցութիւնը, շնորհիւ ընտրական նորանոր բարենորոգումներու, խորհրդային երկիրներու մէջ ճիշդ անոր հակառակ երեւոյթն է որ տեղի կ'ունենայ։ Նախ որ հոն ժողովրդական ընդհանուր ընտրութիւն գոյութիւն չունի. ժողովուրդի մէկ չնչին տոկոսն է որ իրաւունք ունի ընտրելու եւ ընտրուելու։ Երկրորդ, տիրող կուսակցութենէն զատ չկայ ուրիշ որեւէ կուսակցութիւն եւ խմբակցութիւն։ Անկէ զատ գոյութիւն ունեցող կուսակցութիւնը միայն, ուժեղ կամ աւելի ճիշդ իշխող թեւն է որ իրապէս կը կազմէ օրէնսդրական հաստատութեան մէջ։

Նման պայմաններու տակ կազմուած օրէնսդրական իշխանութիւնը, այլեւս ինքնին պարզ պիտի ըլլայ, որ ձեւական արժէք կրնայ ունենալ միայն, զուրկ բարոյական կշիռէ։

Եւ արդէն, իրենց ամէնօրեայ կեանքն ալ տարբեր բան չի ցուցներ։ Համայնավար կուսակցութեան գերագոյն ժողովներու մէջ անցած բոլոր որոշումները աստիճանաբար հանելով, իւրաքանչիւր երկրի Կեդրոնական Կոմիտէն կը փոխանցէ ընդունուած կարգով Գործադիր Կոմիտէի (Խորհրդարան) Նախագահութեան։

Այս վերջին կազմակերպութիւնն է որ ընդհանրապէս կը պատրաստէ եւ կը հրատարակէ օրէնքներն ու հրահանգները։ Գործադիր Կոմիտէն ընդհանուր գումարումի կը հրաւիրէ ըստ կամս հոն Նախագահութեան կարգադրութիւնները կը հաստատուին սովորական ձեռնցներէ ետք, առանց լուրջ եւ իրական քննութեան։ Որովհետեւ Նախագահութիւնը փաստօրէն ինքն է ամէն ինչ, կոթնած կուսակցութեան ուժին եւ վստահութեան։ Իսկ ընդհանուր ժողովի կազմը, ինչպէս ըսի զուրկ է որեւէ իրական արժէքէ, եւ միայն ձեւական տեսակէտով կ'արդարանայ անոր գոյութեան իմաստը։

Ընդհանուր այս դիտողութիւններէն յետոյ, տեսնենք ուրեմն ինչո՞վ զբաղեցաւ մեր երկրի խորհրդարանը, որ 1929ի Նոյեմբերէն ի վեր առաջին անգամն է որ կը հրաւիրուէր իր հերթական նստաշրջանին։

Աւելորդ չէ յիշել որ այս ժամանակաշրջանին երկիրը տագնապալի ամիսներ է ապրած, ներկայ տարուան ընթացքին Հաւաքական Տնտեսութիւններու բանի կիրառման հետեւանքով երկիրը մինչեւ այսօր տակաւին չէ զգաստ իր անզօրութիւնն ու խաղաղութիւնը։ Խորհրդարանը, որու առաջին պարտքն էր լսել եւ քննել բոլոր դէպքերն ու բարդութիւնները, երկրի տնտեսութեան եւ ապահովութեան հետ իրենց բնական կապակցութեամբ կը բաւականանայ նախագահ Փ. Կասեանի «բացման խօսքով»։ Աւելորդ չըլլար ուրեմն ծանօթանալ, այս բացման խօսքին, որքան դժուար եւ դառն ըլլայ սակայն այս ունկնդրութիւնը։

Համաձայն Փ. Մ. Կասեանի, երեք գլխաւոր երեւոյթներ բովանդակութիւնը կը կազմեն երկրի բոլոր շարժումներուն, 1928 Նոյեմբերէն ասդին։

«Առաջինը սոցիալիստական շինարարութեան 5ամեայ պլանը ժողովրդականացնելու. լայն զանգուածների սեփհականութիւն դարձնելու երեւոյթն է։»

Հնգամեայ պլանը, որու մասին այսքան կ'աղմկեն Համայնավարները, ճիշդ է որ երկու տարիէ ի վեր այն գլխաւոր երեւոյթն է բովանդակ Խորհրդային երկիրներու մէջ, որու շուրջ կը դառնայ կեանքը իր բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ։ Հաւատացողներն ու կասկածամիտներ շատ են, եւ ո՛չ մէկը կրնայ վերջնական վճիռը տալ, մանաւանդ ո՛չ համայնավար դիտողներու շրջանակէն։

Բայց այս ընդհանուր անհանգիստը, որ տրուեցաւ վերջին ամիսներուն, հնգամեայ պլանի երկրորդ տարուան համար անիրագործելի մնացած ճիւղերու մասին, եւ այն արտակարգ, բռնի ու խիստ միջոցները մինչեւ տարեվերջը անպայման իրականացնելու ամբողջական ծրագիր, փաստեր են, որոնք չեն համապատասխաներ Փ. Կասեանի ինքնավստահ կեցուածքին։

«Մեր զանգուածները բանւոր դասակարգի մեծ գործին ազնուօրէն լծուած մասնագէտների հետ միասին, իրենց ձեռքն են առել 5ամեայ պլանի գործադրութիւնը, անխնայ պայքար մղելով բոլորի դէմ, ովքեր դիմադրութիւն ունին վնասարարութեան միջոցով վտանգելու կամ կասեցնելու շինարարութեան վազքը կամ խոչընդոտներ յարուցելու նրա նորմալ ընթացքի, նրա արագացուած տէմպերի դէմ։»

Ամէն օր սակայն հազարաւոր փաստերով խորհրդային թերթերը ցոյց կուտան ո՛չ միայն բանուորութեան եւ «ազնուօրէն» գործող մասնագէտներու, այլեւ համայնավարներ շարքերու մէջ գոյութիւն ունեցող աննպաստ եւ վնասակար տրամադրութիւնները, հնգամեայ պլանով նախատեսուած աշխատանքներու հանդէպ։

Բայց այլ կերպով ալ գուցէ անկարող է խօսիլ Փ. Կասեանը, անիկա կը վախնայ իրականութիւնը ներկայացնելէ իր նախագահած ժողովին, այն ժամանակ, երբ իրենց թերթերն ու գործիչները տհաճութիւնը կը հընչեցնեն անդադար։

Կայ սակայն, աւելի կարեւոր պատմութիւն, ձեւաւորուած հաշիւներու շրջանին մէջ. այդ ըստ Փ. Կասեանի երկրորդ երեւոյթն է, համաշխարհային արժէք կը ներկայացնէ.

«Այդ գիւղատնտեսութեան կոլեկտիվացումն է եւ կուլակութեան որպէսդասակարգի լիկվիտացիան համատարած կոլեկտիվացման հիման վրայ։Հաշիւներու ժամանակամիջոցում խորհրդային իշխանութիւնը վճռականօրէն անցել է համատարած կոլեկտիվացման իսկայական գործին եւ դրանով սոցիալիստական զարգացման եւ կապիտալիզմի մնացորդների վերջնական արմատահանման ամուր հիմքը դրել գիւղատնտեսութեան մէջ։»

Այսքան միայն, երկիրը այնքան ուժգնօրէն ցնցող, արեան, աւերածութեան, չարաչարհութեան, եւ ամէն տեսակի ներելի եւ աններելի կամայականութիւններու մասին, որոնք յառաջացան միայն «կոլեկտիվացման» վնասակար քաղաքականութեան հետեւանքով։

Մեր երկրի «Խորհրդարանի» նախագահը ոչ միայն պէտք չի զգար երկրի իրական վիճակը ուրուագծելու, այլեւ ան բռնաւորներու յատուկ սինիզմով կը բաւականանայ ընդհանուր խօսքերով իրենց ուղղութեան յաղթանակը ջատագովելու։

Ի՞նչ արժեց այս խելագար քաղաքականութիւնը երկրին, քանի քանի գիւղեր քանդուեցան, քանի տուներ կործանեցան եւ որքան մարդկային զոհեր խլուեցան երկրէն, ոչ մէկ խօսք, ոչ իսկ ակնարկ մը. նոյն իսկ կեղծ ցաւ մը, ափսոսանք մը հոգ չէ թէ բռնակալներու յատուկ դարձուածքներով, լուռ է Փ. Կասեան, այս անարժէք երեւոյթներու հանդէպ։ Կարեւորը վերջնական յաղթանակն է, որ անոր համոզումով ապահովուած է։

Մասամբ կարելի ըլլար գուցէ արդարացնել այս երկրի եւ ժողովուրդի հանդէպ անպատասխանատու իշխանաւորներու ամբարտաւան կեցուածքը եթէ իրականութիւնը ինչպէս ըսի քիչ վերը նպաստէր իրենց ինքնավստահութեան։

Բայց չէ՞ որ անկախ բոլոր բացասական երեւոյթներէն եւ իրողութիւններէն, կոլեկտիվացման քաղաքականութիւնը քանդեց երկրի գիւղատնտեսութիւնը, մատնելով երկիրը լուրջ եւ վտանգաւոր կացութեան։ «Հաւաքամթերումի» ծրագիրը տակաւին չգործադրուեցաւ, եւ ըստ երեւոյթին գործադրուելիք ալ չունի. նոյն վիճակը սերմնահաւաքման եւ աշնանացանի աշխատանքներուն մէջ։

Եւ այս բոլորին հետեւանքով ալ, արդէն իսկ տնտեսական աննախընթաց տագնապը, սկսած է սպառնալ ժողովուրդին. իսկ սովը դեռ ձմեռնամուտին, կը վտանգէ մեր կեղեքուած և հարստահարուած ժողովուրդը։

Բոլշեւիկեան Խորհրդարանը կամ իրենց արտայայտութեամբ «Գործադիր Կոմիտէն» պէտք չունի այս ուղղութեամբ քննելու երկրի ճակատագրի հետ կապ ունեցող խնդիրները, հոն կը լսէ իր Նախագահի զեկոյցը, եւ կը քուէարկէ իրենց ներկայացուած բանաձեւը, հոտ ու կտոր ընդհանուր «գիտողութիւններու» արտօնութեամբ, որոնց սակայն կ'անդրադառնանք տակաւին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԽՈՐԺԱԿԸ

Կ'ըսէին թէ երաժշտութիւնը կ'ազնուացնէ բարքերը եւ կը գիտէ կարգ մը կենդանիներու. Գերմանացի մը կը պնդէ թէ երաժշտութիւնը ուրիշ զգայարանքի մը վրայ եւս կ'ազդէ։ Այդ զգայարանքն է մարսողական գործարանը, — ստամոքսը։ Երաժշտական կտորներ կան, որ ախորժակի ալեակներ (octave) ունին. ըսել է, կ'ըսէ, կը գրգռէ զանկութիւնը գարեջուր խմելու եւ երշիկ ուտելու։

Ռոկրամոլները չափազանց հաճոյք եւ տարօրինակ զգայութիւն մը կ'ունենան, երբ կը լսեն «Թանհաուզեր»ը կամ «Լոհենկրին»ը։ Ը.գ հակառակն Հոփէն, Պեթհովէն եւ Մոցարթ կը մեղմեն ախորժակը։ Օֆենպախի օփերէթները կ'արթնցնեն ըմպելիներու ծարաւը։ Ստրաուսի մեղ' գինեը լեմոնատ կը խմցնեն։ Ցոյցերէք մեր երկրի կարգ մը... շարքինները... օրման քէպապին հետ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՈՒԽՏ

(Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակին առթիւ)

Անհաւատ'կ ենք...

Վտարանդի եւ ցիրուցան երկիրէ երկիր, ինչպէս ժողովուրդը ինք, փռուած պերճ քաղաքներու պողոտաներուն վրայ, կամ նետուած աչքէ հեռու, արուարձաններու ափը...

Եւ սակայն՝ միշտ ոտքի։

Ոտքի՝ կուրծքը բաց, ճակատը բարձր, քայլերը ամուր։

Եւ ներկայ՝ ամէն տեղ։

∴

Այս արեւը շատ չի նմանիր մեր արեւուն։ Խորթ են, մեզի համար այս լեռներն ու դաշտերը։ Եւ լուսնկան կը խաբէ մեզ։ Երկիրէ երկիր կը ժպտի, ինչպէս ցնծուհին առաջին հանդիպողին։

Բայց մենք ունինք քու'ցը ձեր աչքերուն, ընկերներ եւ արի արանց քաջեր, որ ըմբոստութեան առաջին գնդակն արձակեցիք տարիներ եւ տարիներ առաջ։

Մեր ձեռքն է մշտավառ մաբենին այն սարերուն, ուր «Մահ կամ Ազատութիւն» հնչեցուց յեղափոխութեան շեփորը, քառասուն տարի առաջ։

Եւ գիտենք հետքերը այն փոթորիկներուն, ուր փշուր փշուր տարտղնուեցան ձեր ոսկորները։

∴

Անհաւատ'կ ենք...

Ո՛չ Արաքս, ո՛չ Սիփան, ո՛չ Նեմրութ մեր աչքին առջեւ, մեր ոտքերուն տակ, իբրեւ ազդիր ներշնչումի։ Իբրեւ ճառագայթ յոյսի եւ լոյսի։

Ո՛չ բերնէ բերան շշուկներ ֆէտայիներու արշաւի, կռիւի, վրէժխնդրութեան կամ նահատակութեան մասին։

Եւ սակայն... Մենք գտեր ենք ձեր հետքերը, անմա՛հ հայդուկներ։

Եւ միշտ խանդավառ ու յաղթանակ, ահաւասիկ երկիրէ երկիր, ծովերէ ծով կ'երգենք երգը սրբազան պատամարտին։ Երգը գիտակցութեան, մարտնչումի եւ աշխատանքի։

Մենք հաւասարէ հաւասար կը նայինք բոլորին, քանի որ, միեւնոյն ատեն, զինուորներ ենք Աշխատանքի՝ Վաստակաւորները՝ ճակտի քրտինքին։

Միշտ աչքի առջեւ՝ կրակը ձեր աչքերուն, անա կը խըմբուինք, կը շարուինք խիտ խիտ, իբրեւ արի եւ կարգապահ զինուորներ։

Իբրեւ ժառանգորդները ձեր հրաշափառ Երկունքին։

Կը քալենք հպարձակ, ո՛ւս թօթվելով ուրիշներու հեղգութեան եւ ծուլութեան։

Կը քալենք համարձակ, իբրեւ երիտասարդ պահակները Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Ան է եւ ա՛ն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հաստարմատ, յաղթանդամ եւ համատարած։ Ե՛ւ միտք, ե՛ւ սիրտ, ե՛ւ բազուկ։

Զարխափանը մեր սերունդին։

Ի՞նչքան կախարդական կանչեր՝ մեր բոլորտիքը, մեր գլխուն վերեւ։ Ի՞նչ պայծառ հեռանկարներ, կարմիր-կանանչ հրթիռներ՝ մեր աչքերուն առջեւ։

Ու նաեւ վայրերան փափըսուքներ, պղպջակներ, ագարաբութիւններ եւ սպառնալիքներ։ Նոյնիսկ դաւեր ու թակարդներ։

Բա՛ց են մեր աչքերը, հէ՜յ միամիտ մարդիկ, Եւ սո՛ւր է մեր ակնարկը։

Գիտակցօրէն, ջերմօրէն փարած Դաշնակցութեան դրօշին, մենք անդադար եւ անվհեր կը շարունակենք, կը նորոգենք մեր ճամբան, քաջեր եւ քաջորդիներ։

Մենք ունինք շանթարգելը բոլոր փորձառութիւններուն։

Կա՛յծը ձեր աչքերուն։

Եւ հաւատարիմ ձեր ուխտին, կ'ուզենք դառնալ արժանի՝ ձեր թափած արիւնին։

Վկա՛յ մեր երիտասարդ արեւը։

∴

... Այսպէս ուխտեց երիտասարդ դաշնակցականը։

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ»

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 5 Հոկտ.

Հայ Արուեստի ցուցահանդէսին աննախընթաց յաջողութենէն խրախուսուած, եւ մանաւանդ նախաձեռնողներ ոեւականացնելու անով սկսած գործը, Պուքրէշի մէջ հիմը դրուեցաւ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան մը՝ նպատակ ունենալով օժանդակել հայ մշակոյթի տարածման ու զայն ծանօթացնել օտարին։

Ընկերակցութիւնը՝ իրականացնելու համար իր այս նպատակը՝ պիտի հիմնէ հայ արուեստի թանգարան մը Պուքրէշի մէջ, պիտի սկսի հրատարակութեանց շարքի մը՝ լոյս ընծայելով մատենագրական մենագրութիւններուն համար գրքեր, պիտի հիմնէ տուն մը Վալէնի ցէ Մունթէի մէջ՝ իբր խարիսխ հայ եւ ռումէն մտքի եղբայրակցութեան պիտի կազմակերպէ շրջուն ցուցահանդէսներ՝ հայ արուեստին պրոպագանդը պատշաճելով քաղաքէ քաղաք եւ երկրէ երկիր, պիտի սարքէ հայ երաժշտութեան համերգներ պիտի կազմակերպէ դասընթացքներ եւ բանախօսութիւններ՝ ծանօթացնելու համար հայ մշակոյթը, կապ պիտի հաստատէ հայ եւ ռումէն մշակութային ընկերակցութեանց եւ մըտաւորականներու հետ, պիտի առնամբէ վաստակաւորները, պիտի մեծարէ հին մտաւորականները, եւայլն։

Ընկերակցութիւնը կազմուած է հիմնադիր անդամներու սեղմ շրջանակի մը մէջ՝ պատուոյ նախագահ ունենալով հայ ժողովուրդի մեծ բարեկամը ուսուցչապետ Նիքոլա Եոռկա։

Ընկերակցութեան բնականոնագահն է ռումանահայ թեմին առաջնորդը, եւ իր բոլոր գոյքերը (թանգարան, անշարժ կալուած, եւայլն) սեփականութիւնը պիտի նկատուին Ռումանիոյ հայ թեմին։

Ընկերակցութեան պաշտօնական բացումը պիտի հռչակուի հոկտ. 11ին՝ Թարգմանչաց տօնին օրը, որ յետ այսու օրը պիտի ըլլայ նաեւ ընկերակցութեան։

Ընկերակցութիւնը արդէն ձեռնարկած է նախնական աշխատանքներու։ Թանգարանին ապահովուած են արդէն բազմաթիւ առարկաներ (ձեռագիր, նկար, փորագրութիւն, բանուածք, տարազ, սաղաւարտներ, խաչեր, պըժէքաւոր գրքեր, եւայլն) եւ գոյանալու վրայ է ընկերակցութեան առաջին հիմնադրամը՝ որ պիտի յատկացուի թանգարանի շէնքին յարդարման, Վալէնիի օթեւանին կառուցման գրքերու հրատարակութեան, եւայլն։ Առաջին տարուան համար ծախք նախատեսուած է 500 000 լէյ։

Ընկերակցութիւնը կը խորհի անմիջական կապ հաստատել հայ մշակոյթի հետ առնչութիւն ունեցող բոլոր հիմնարկութեանց հետ՝ սերտելու համար համագործակցութիւն մը մշակոյթի գետնին վրայ։

Ռումէն պաշտօնական շրջանակներ խոստացած են իրենց աջակցութիւնը ընծայել ընկերակցութեան ձեռնարկներուն։

Կը խորհուի Պուքրէշի ազգային վարժարանի հին շէնքը յատկացնել թանգարանի՝ անհրաժեշտ նորոգութիւնները ընելէ յետոյ։ Թէեւ Պուքրէշի քաղաքապետութիւնը արամադիր էր շէնք մը յատկացնել այդ նպատակով, սակայն ընկերակցութեան վարիչները նախընտրեցին հայ արուեստի թանգարանը զետեղել հայ եկեղեցւոյ շրջապատին մէջ։

ԳԱՂՈՒԹՆԵ[Ր]

ՊՈՒԼՂԱՐԻԱ

ՖԻԼԻՊՊԷ

ԱԶԳ. ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺ[ԱՐԱՆ]

Պուլկարահայ գաղութներէն բազմաթիւ երկսեռ ... տուութիւն ունեցող ... Ֆիլիպէի Ազգ. Երկսեռ Վ[արժա]րանը։

Այս տարի մինչեւ ... ձանագրուած աշակերտ[ներու] թիւը հասած է 669ի ... տարուան թիւէն վրայ ... են 50 հոգի։ Եթէ ... խճողուած չըլլան, ... գրասեղան գոյութիւն ... թերեւս կարելի է ըլլ[ալ] ... հոգի եւս արձանագր[ել] ... պիտի զանուին, որոնք ... տարբար զուրս մնացած ...

Վերոյիշեալ ընդհանուր ... ին 380ը կը կազմեն ... ները, իսկ՝ 283 ... Մանկապարտէզը ... երկսեռ փոքրիկներ, ... զայն նախակրթարանը ... նազիա) ստուարապէս ... մնացեալ մօտ 450ը ... նոյն նախակրթարան ...

Հոգաբարձութեան ... պիւտճէն է, 550,000 լ[էյ] ...

Ժողովուրդին մնացածը ... կը վճարէ տարեկան ... տուրք, 300-400 լէվ ... մէկ մաս մը 500-600 լէվ ... շատ աննշան ու չնչին ... մասնութիւն մըն ալ ... լէվա։

Ընդհանուր տարեկան ... տուրք հաւաքուի ... 180,000 լէվա միայն.

Իսկ մնացած գումարը ... հայութեան թաղակ[ան] ... զը մէկ մասով, ... տութիւնը 70,000 ... մնացեալ մասը ներկայա[ցուցիչ] ... րէ կամ վիճակահանու[թեան] ...

ՄԻՋԱԳԵՏՔ

ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒ[ՆԸ]

Պաղտատի մէջ ... կան 1,300 հայ ընտանի[ք] ... 4,500 հոգի, ... տեսակ կերպով։

Քաղաքամէջ 120 ... 500 անձ. Կէլլանի ... ընտանիք եւ 1,960 ... ղաքամէջի ... 420 ընտանիք 1,4... Հնէյտէ 70 ընտանիք ... մօտիկ գիւղեր 120 ... 290 անձ։

Ունին մեծկակ եկեղեցի ... կանոնաւոր դպրոցական ... եւ մօտ 2,000 թ[ուով] ... կեղրամ հասոյթ ... ուսաներ։ Տեղւոյն ... վէճերը այդ ... կը զգանան։

Հայերու մէջ կան ... գիրք ունեցողներ, ... պաշտօնեայ, եւայլն։

Պաղտատ Միջագետ[քի] ... միայն մայրաքաղաք ... ամէնէն շատ հայութիւն ... ցող քաղաքը։

ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԸ

Պաղտատէն ցիտեւ... բամասնութիւնները ... դեն ծոն կատարուած ... րսլի ոզիր մասին.—

Պաղտատի Աւագեր[կու] ... Նորք Վահան քահանա[յ] ... եան) ասկէ ամիսներ ... ալլիկը կը հանէ ... սէն Գուլիթեան ... սորքի մը հետ։ ... փեսայէն գիտէ ... նան եւ կ'առնէ ... րած ըլլալով ... ցած ըլլալով անոր ... Արսէն Գուլիթեան ... վերջիններէն իր ... անօ, սպառնալիք ... գիշերը, ան կը ... բար Մանել Վահան ... բնակարանը (ըստ ... աներէն, ուր ... անբացատրելի ... տան)։

Գիշերուան մթ[ութեան] ... տան իր թաքստոց ...

կամազուկ մը կը մտածնայ իր ձագուկին մաշիկին։ Սարսափի մէջ աղջիկը կ'արթննայ ու աղմուկ կը հանէ. Այս աղմուկին վրայ օգնութեան կու գան աղջկան հայրն ու մայրը։ Տղան առաջին գնդակը կը պարպէ իր նշանածին վրայ ու ծանրապէս կը վիրաւորէ զայն։ Կարծելով թէ աղջիկը սպաննուած է արդէն, միւս գնդակները կը պարպէ վահան քահանային եւ երէցկնոջ վրայ ու զանոնք տեղն ու տեղը կը սպաննէ, միայն գնդակ մը (վերջինը) պահելով իրեն համար։

Ոճիրը իրագործելէ ետք, երբ կը համոզուի թէ երեքն ալ սպաննուած են արդէն, վերջին գնդակը կը պարպէ ուղեղին ու շնչասպառ գետին կը տապալի։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՑՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

«Նոր Օր» կը գրէ.—

Այս տարի արտակարգ եռուզեռով մը սկսաւ Սելանիկի տօնավաճառը։ Սերբ եւ պուլկար այցելուներու խումբէն զատ՝ օտար երկիրներէ բազմաթիւ առեւտրականներ այցելեցին քաղաքը։

Մամլոյ բաժնին մէջ կը նշմարուէին ի մէջ այլոց «Նոր Օր» եւ «Հորիզոն»ը։

Հայերէն կը փայլէին քաղաքիս մէջ մեծ համբաւ ունեցող եւ միակը եղող Փ. Լեւոն Մինասեանի շինած դրամարկղները, որոնք եւրոպականներու հետ կը մրցէին։

Մեր յոյն բարեկամներէն շատերուն հիացման եւ գնահատանքին առարկան դարձաւ այս հայ արհեստագէտին գործերը։

Նկարիչ Փ. Լեւոն Գազազեանի նկարները միակն էին որ իբրեւ հայու գործ՝ այս տարի զարդարեցին տօնավաճառին գեղարուեստական բաժինը։

Երկու Լեւոններն ալ ունեցան գոհացուցիչ գործառնութիւններ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎ

Պոլսոյ Խառն Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով.

1. Կարդացուեցաւ Մայր Աթոռի Դիւանապետ Հոգեւոր [illegible]ի շրջաբերական գիրը, որով ազգային եկեղեցական ժողովի գումարման յետաձգուած ըլլալը կը հաղորդուէր։

2.— Նոյնպէս կարդացուեցաւ Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութեան առթիւ տեղապահ Սրբազանին ուղղած բացատրագիրը։

3. Դպրեվանքի խնամակալութեան ժառանգած ժառանգութեան հաշիւները յանձնուեցան Տնտես. Խորհուրդի նախաքննութեան։

4 Ժողովը նկատելով որ մամուլի մէջ մերթ ընդ մերթ ազգային պաշտօնական անձերու ուղղուած բաց նամակներ եւ այլ ձեւով հրատարակութիւններ կ'ըլլան, եւ անոնց անպատասխանի թողուիլը զանազան ենթադրութեանց տեղի կուտայ, որոշեց որ պաշտօնական անձեր պարտաւոր եւ իրաւասու չըլլան, առանց Կեդր. Վարչութեան հաւանութեան, ո եւ է կերպով այդ կարգի հրատարակութիւններու պատասխանելու։

ԿՈՒՏԷՊՈՎԻ ԱՆՈՒՆԸ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌՆԷ

Ռուս. փարիզեան թերթ մը «Վերջին Լուրեր» Վլատիմիր Պուրցեւի հետեւեալ յայտարարութիւնները կը հրատարակէ Կուտէպովի առեւանգման մասին։

— Ներկայիս կրնանք նկատել թէ Կուտէպովի գործին վերաբերեալ ամբողջ ճշմարտութիւնը գիտենք։

Տեղեկութիւններս որ ունինք, մեզ հաղորդուած են Անտրէ Ֆիխների կողմէ, Պերլինի խորհրդային դեսպանատան նախկին երկրորդ քարտուղար եւ Չեկայի ականաւոր գործակալ, որ քանիցս վարձատրուած է Մոսկուայէն իր սխրագործութեանց համար։

Ծագումով գերմանացի է թէեւ, բայց Ֆիխներ ծնած է Մոսկուա եւ շատ լաւ գիտէ գերմաներէն ու ռուսերէն։ 1924էն ի վեր, Գերմանիոյ մէջ է որ կը գործէ ի հաշիւ Մոսկուայի։

1929ին, Ֆիխներ նշանակուեցաւ Եւրոպայի մէջ Չեկայի «Զապօրէն վերակացու»։ Չեկայի «Զապօրէն» կազմակերպութիւնը միշտ եւ ծայր աստիճան գաղտնի պահուած է եւ մեկուսացուած՝ Չեկայի արտասահմանեան բոլոր կազմակերպութիւններէն։

Այս կազմակերպութիւնը Մոսկուայի հետ կը հաղորդակցէր Ֆիխների միջոցով։

Ի՞նչպէս պատրաստուեցաւ առեւանգումը

Իր գաղտնի գործակալներուն միջոցով, Չեկան խիստ հսկողութեան տակ առած էր Կուտէպովի գործունէութիւնը։ Չեկիստները կը մտնէին անոր կազմակերպած միութիւններուն մէջ, կը լրտեսէին անոր ձեռնարկները, կը ձերբակալէին եւ կը գնդակահարէին Կուտէպովի գործակալները, որոնք կը յաջողէին Ռուսիա մտնել։

Չեկայի արտասահմանեան ամէնէն զօրաւոր ու գաղտնի կազմակերպութիւնը որոշած էր առեւանգել Կուտէպովը եւ զայն տանիլ Մոսկուա։ Այս նպատակով իր ամէնէն լաւագոյն ուժերը շարժման մէջ դրած էր։

Ի՞նչպէս առեւանգեցին

Գլխաւորութեամբ Ֆիխների, Կուտէպով առեւանգուեցաւ Չեկայի գործակալներէն Եանովիչի, Կեթլոնի եւ Հէյլէրթի կողմէ։

Յունուար 24ին եւ 25ին Չեկայի մէկ քանի կարեւոր գործակալները եւս կը հասնէին օտար երկիրներէ, օգնելու համար վերի չորս անձերուն։

Յունուար 25ին, իմաց տրուեցաւ Կուտէպովի թէ (այս մարդոց իսկ միջոցով) Ռուսիայէն եկած խումբ մը, բարեկամ անձնաւորութիւններ, կ'ուզէին խիստ գաղտնի եւ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունենալ իր հետ, յաջորդ օրը կիրակի, 26 յունուարին։

Ճիշդ այդ օրն էր իրօք, որ առաւօտեան ժամը 10ին, Կուտէպով կը հեռանար իր տունէն։ Պուլվար Մոնփառնասի վրայ, կը հանդիպէր իր լրտեսներուն։ Չեկայի այն գործակալներուն, զորս իր կազմակերպութեան բարեկամ կը կարծէր։ Անոնք ցոյց տուին իրեն վայրը ուր ինքնաշարժ մը իրեն կը սպասէր։ Կուտէպով ներս մտաւ եւ անմիջապէս զգաց թէ ծուղակն է ինկեր, սակայն արդէն շատ ուշ։ Կարճ կռիւ մը տեղի տուաւ։ Բայց Չեկիստներէն մէկը անոր դէմքին անցուցեր էր թմրեցուցիչով թրջուած թաշկինակ մը։ Կուտէպով որ սրտի հիւանդութիւն ունէր, չկրցաւ տոկալ թմրեցուցիչի ազդեցութեան եւ յաջորդ օրը մեռաւ, առանց ինքզինքը գտած ըլլալու։

Այս է իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, Ֆիխների կողմէ՝ Պուրցեւի յայտնուած պատմութիւնը որ ոչ մէկ նորութիւն կը պարունակէ։

Բայց Ֆիխներ կ'աւելցնէ թէ այս առեւանգման եւ անոր ելքին մասին, տեղեկութիւններ ստացան թէ Չեկային եւ թէ բոլշեւիկ Քաղաք. Դիւանին։ Անոնք նախազգուշութիւններ ձեռք առին ենթադրելով որ ճշմարտութիւնը կրնայ երեւան ելլել, եւ ասոր համար ալ Չեկայի Խորհուրդը որոշեց «պաշտպանել» Կուտէպովի սպանիչները, այն պատրուակով թէ՝ ինքնագլուխ կատարեր էին գործ մը, որուն հետեւանքով Խ. կառավարութիւնը կրնար պատասխանատու նկատուիլ։

Առեւանգման կազմակերպիչները հրաւիրուեցան Մոսկուա երթալ։ Անոնցմէ միայն [illegible] ողջ կը մնայ։ Բայց [illegible] եւ խիստ հսկողութեան տակ է, որպէսզի արտասահման չփախի եւ յայտնութիւններ չընէ։

Ֆիխներ սակայն արտասահման կը մնար, եւ զանազան պատրուակներով կը մերժէր Մոսկուա երթալ։ Չեկան այնպէս կը ձեւացներ թէ վստահութիւն ունի անոր հանդէպ, այս կերպով ուշ կամ կանուխ, զայն ալ իրենց ծուղակը ձգելու յոյսով։

Մայիսի մէջ, Ֆիխներ յարաբերութեան մտաւ Պուրցեւի հետ, որուն խոստացաւ յայտնել առեւանգման գաղտնիքները, պայմանաւ որ երաշխաւորուի թէ անպատիժ պիտի մնայ։

«ԸՆԿԵՐ ՄԻՇԱՆ»

Պուրցեւ կը հաստատէ թէ ի ձեռին ունի Ֆիխների յայտնութեանց ամբողջ տեղեկագիրը։ Կ'աւելցնէ թէ այս յայտնութիւնները աւելի շուտ երեւան պիտի հանէր, եթէ երկու պարագաներ չխանգարէին Ֆիխների հետ իր յարաբերութիւնները։

Յուլիս 25ին թերթերը կը յայտնէին թէ «Ընկեր Միշա» անունով մէկը մտադիր է յայտնութիւններ ընել։ Միշան Ֆիխներն է, որ թերթին մէջ այս լուրը կարդալով, վախցաւ թէ կը մատնուի եւ փութով հեռացաւ Պերլինէն։ Քանի մը շաբաթ պէտք եղաւ անոր հետքը գտնելու եւ կրկին յարաբերութեան մտնելու համար։ Դարձեալ, հայազգի լրտեսին Աղաբէկեանի Ֆրանսայէն փախուստը ալ վախ ազդեր էր իրեն։ Ներկայիս Ֆիխներ կը գտնուի Եւրոպայէն դուրս, երկիր մը մէջ, ուրկէ վստահ է թէ չպիտի վտարուի եւ մտադիր է ինքն իսկ հրատարակութեան տալ իր տեղեկութիւնները Կուտէպովի առեւանգման եւ սպանութեան մասին։

Կը մնայ պարագայ մը, ճշդելու համար այս յայտնութեանց ստուգութիւնը այն թէ ո՞ւր թաղուած է Կուտէպով, քանի որ Ֆիխներ կը յայտնէ թէ անոր դիակը Մոսկուա չէ տարուած, այլ թաղուած է Ֆրանսա։ Եւ սակայն, առեւանգման կազմակերպիչ չեկիստը կը յայտնէ նաեւ թէ բուն վայրը իրեն անծանօթ կը մնայ։

ՆՈՐՈՅԹՆ ԱԼ ... ՊՐՈԼԵՏԱՐ

Պոլշեւիկները կը ցաւին որ մասկովեան կայսրութեան մէջ, հակառակ պրոլետարական դիկտատորութեան, նորոյթները քաղքենի նկարագիր ունին։ Որոշուած է ջնջել այդ քաղքենի վերջին հետքերն ալ։ Տարին երկու անգամ համաժողով պիտի գումարուի Մոսկուայի մէջ, մէկը գարունին եւ միւսը աշունին առաջ։ Խումբ մը մարդիկ տաղանդ պիտի կատարեն մայրաքաղաքին մէջ, իւրաքանչիւրը իր ուսին կրելով մարզակերպ մը, զոր պիտի հագուեցնէ նոր գլխարկներով, շրջազգեստներով, այլն։ Պատգամաւորները պիտի քուէարկեն եւ պիտի ընտրեն եղանակին նորոյթի ձեւը։

Եւ այլեւս չպիտի ընդունուին արտասահմանի նորոյթի պարբերաթերթերը։ Պոլշեւիկ արուեստագէտները իրենք պիտի գծեն նորաձեւութեան պատկերները։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

«Սթատ Ֆրանսէ»ի պահեստի խումբը ազատ էր 12 հոկտ. կիրակի օր։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները անմիջապէս կը դիմեն վերոյիշեալ խումբի կեդրոնատեղին, մրցում մը կնքելու համար։

Ընդունելութիւնը խրախուսիչ չըլլար։ Ի՞նչ, Հ. Մ. Ը. Մ.՞։ Գիտէ՞ք թէ «Սթատ Ֆրանսէ»ի խումբը կը ձգտի այս տարուան coupe de Franceի առաջնութեան։ Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ իր պահեստին Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբին հետ խաղայ։

Վերջապէս հազարումէկ դարձուածքներէ վերջ, կը համաձայնին [illegible] խաղալ եւ մրցումը կ'որոշուի կիրակի կէսօրէ վերջ, Սէն Քլուի Սթատ Ֆրանսէի դաշտին մէջ։

Կիրակի է, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը vestiaireին մէջ կը հանուին։ Բոլոր սրտերը կը տրոփեն։ Տղաք արժանապատուութիւնին վիրաւորուած կը զգան, «Սթատ Ֆրանսէ»ի հպարտ ընթացքէն։ Ու բոլորը մէկ կ'ուխտեն փառաւոր դաս մը տալ ինքնահաւան խումբին։

Անգլիացի դատաւորը սուլիչը կը սուլէ։ Ֆրանսացիները արագօրէն կը յարձակին ըստ սովորութեան շատ մը նշանակէտեր նշանակելու եւ իրենց հակառակորդը վհատեցնելու համար։ Սակայն այս անգամ իրենց հաշիւը սխալ կ'ելլէ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանայետապահները ետ կը մղեն յարձակումը դիւրաւ։

Կարգը յառաջապահներունն է։ Անոնք ալ իրենց կարգին իրենց հիանալի «փաս»երով եւ հաւաքական խաղով որ անգլիացի դատաւորին մասնաւոր ուշադրութեանը եւ շնորհաւորութեանը արժանացաւ, կը ռմբակոծեն հակառակորդ բերդը։ Արդիւնքը գոհացուցիչ է եւ խաղին կիսուն մեր տղաքը կը յաղթեն արդէն 2ի դէմ 0 նշանակէտով։

Խաղին երկրորդ կէսը կը սկսի։ Գլուխները տաքցած են, Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները կը գերազանցեն ինքզինքնին, ու նշանակէտերը կը շարուին 3, 4, 5, 6։

Սթատի տղաքը ապշած են, ի՞նչ. իրենք որ ... Ու նշանակէտերը կը շարունակուին 7, 8, 9, 10։

Դատաւորը եւ նոյնիսկ օտար դիտողները հիացման կոչեր կ'արձակեն։ Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները կը խայտան ու կը խրախուսուին։

Հակառակորդները ամօթահար իրենց բոլոր ճիգը կը թափեն ու կը յաջողին նշանակէտ մը շահիլ։ Ասոր վրայ մեր տղաքը կատղած, վերջին սուլիչէն առաջ կը նշանակեն 11 եւ 12րդ նշանակէտերը, այսպէսով ջախջախիչ պարտութեան մը մատնելով հպարտ օտարները։

Խաղէն վերջ պտոյտ մը կատարեցինք Սթատի դաշտին շուրջ։ Ու տեսանք իրենց խաղացողներուն յատուկ սրահները, իրենց կանոնաւոր դաշտերն ու «տուշ»ի խցիկները։ Եւ մեր սիրտը հակառակ մեր փառաւոր յաղթանակին, տխրեցաւ։

Երեւակայեցէք որ Սթատի բոլոր խումբերը, կարող մարզիկներու ձեռքին տակ կանոնաւոր փորձեր կ'ընեն իրենց դաշտին վրայ, իսկ մեր տղաքը մրցումի կը սպասեն, կարենալ օտարին դաշտին վրայ խաղալու համար։

Ու այդ վայրկեանին ամէնուն սրտէն թռաւ ա՜խ մը։ «Ա՜խ եթէ մենք ալ դաշտ մը ունենայինք, ինչե՞ր չպիտի ընէինք։

Ք. Ժպտունի

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱԾԻԼՈՒԷԻՆ ԱՏԵՆՕՔ

Պատմութիւնը, որ ըստ Ցակոբ Պարոնեանի, թագաւորներու այդ զարմանալի չարաչարութիւնն է, կը յիշատակէ թէ մարդիկ միշտ մորուք կը բուսցնէին։ Մասնաւորապար թագաւորները, որոնք մորուքով պատկառանք ու վախ կ'ազդէին, ինչպէս կատուները՝ իրենց պեխերով։ (Կտրեցէք կատուներուն պեխերը, եւ անոնք վախկոտ կը դառնան)։

Եւ սակայն կը պնդեն թէ ածիլուելու սովորութիւնը հին է։ Նոյնիսկ կ'ըսեն թէ քարէ դարուն այր մարդիկ իրենց երեսի մազերը կը կտրէին քարէ դանակներով։

Ածելին երեւան եկաւ միջին դարուն։ Բայց որովհետեւ ածելին սուղ էր, գիւղացիները չէին կրնար ածիլուիլ։ Այն ատենները սափրիչը սովորութիւն ունէր, «փայլեցնելու» համար երեսին մորթը, իր բթամատը կամ դգալ մը խոթել յաճախորդին բերնին մէջ։ Ոմա՛ն կ'ըսեն թէ Քրիստափոր Գոլոմպոսն էր, որ ածելին բերաւ Եւրոպա։

Հիմա ածիլին այնքան սովորական դարձած է, որ մարդիկ կ'ածիլուին ամէն օր։ Եւ ածիլուելու համար քանի՜ քանի՜ հազար ժամեր կը կորսնցնէ մարդկութիւնը, ապարդիւն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

«Գօգօն եկած է»— փսփսացին օր մը աղբիւր գացող աղջիկները։

Բայց Գօգօն չերեւաց։

Ուէս Ցաֆօի տունը բանտի վերածուեցաւ, ալ մարդ-մարդահ չերեւաց այդ չէն օճախին մէջ։

Գիւղը իր լուրերը ունի միշտ, որոնք կու գան չեսգիտեր ուրկէ եւ որոնցմէ վառե՞լը միշտ ճիշդ կ'ըլլան [illegible]։

Պառաւները սկսած դատակոչներն են գիւղերուն, ծերունիներ դատաւորներն [illegible], երիտասարդները [illegible] լրագրիս, [illegible] հարսներ եւ աղջիկներ ողորմած եւ գթառատ [illegible]։ Ցեղակը՝ քանագէս մը կոչուած, իսկ գիւղը [illegible] վրայ մը առախուս։

Ուէս Ցաֆօի դուռը երկու օրէ ի վեր գոց է, գանակէն՝ մարդ չի գիտեր թէ ո՞ւր է փախեր փայտէ աթոռակը, խոշոր բանալին։

Հիւանդ այն մը պիտի ստակի Մոխրաբլուրին մէջ։

Ճըլլոշառուն հաւը ջուրին հազէի բուկուլին վրայ կ'ածէ, ու երգիքներէն ալ ծուխ չի բարձրանար։

Ու գիւղը կ'ապրի։

Ձմեռը իր վրանը զարկած է Սիփանի եւ Անտօքի, բարձունքներուն վրայ։ Պինկեօլի լեռները ալ հիւր չեն ընդունիր։

Ջհուա Գիւօն հաստ Թուղթերու կապոցներ կը շարէ ու մածնիկները խմոր ու ձէթ կը պատրաստեն։ Պառաւ հացները թըթելու ժամանակն է։

Դաշիներ արդէն են ու թթուած նայրութքներով, աղջիկներու ծիծաղը չորցած է ժամանակ մարգարիտներուն պէս։ Հարսնիքի օրերը դեռ չեկան։

— Այս տարի կարմիր ձիւն գայ.— կ'ըսեն արջաները ու ցեր գեաւեք գլխով հաւանութիւն կը տուցնէ։

— Մարդը Թեւտար Բոյուն է— կ'ըսէ մամիկը։

Ու իր պատմութիւնը կը կենայ հոն, ուր՝ Պաոշ Թագաւորի սուրն է նետուած։

Կը կենայ հոն։ Եւ ուրբաթ օրերը, երբ լճակը կը խաւրի, կը կասզի եւ ալիքներ մինչեւ ամպեր կը բարձրանան, մարդ չի գիտեր թէ ի՞նչ հոսանքով, վանքի պարիսպներէն գիտաուղ հազար ու մէկ գիւղերը կ'աւերուին, խոպան դաշտ կը դառնան, ալ եղուն ու զեղուն չի շարժիր եւ ամէն բան կ'անյիշուի [illegible]։

— Մարդը Թեւտար Բոյուն է— հիմա ալ կը պնդէ մամիկը, ու հազար եւ մէկ գիւղերէն քանի մը տուն Հայեր կ'երթան կը հասնին Պինկեօլի սարերուն։

Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ հեռուն մնացած դաշտերուն մէջ, հիմա ալ, ագամարդու աչքէն հեռու քայլ ու կը մնայ անթառամ ծաղիկը, իր ծոցն արեւուն ու զոհերուն։

Մամիկը պատմելէն կը մտնէ [illegible] տունը, ժամանը լոյն [illegible] կ'անցունէ, կը փըրնջքայ աչքեր կը թիլշուին ու աղու մը պէս խանդավառ կը խնդայ, կը քաշէ իր յիշողութեան [illegible] եւ մեր աղջիկներու թաղանթին վրայ կը փորէ իր պատմութեան մէկ պզտիկ էջը, որ վերջապէս է եւ այս օրերուն պատահած մէկ եղերգին։

— Անցի տարին էր, այդ օրերուն Հայոց վիլայէթներու [illegible], կարծին է որ Աստուծոյ հրամանով եղաւ։

Հայն ու Թուրքը միասին անօթի մնացին։ Մէկը մանուկն ուրացաւ, եղբայրը եղբօր։ Խոյերն [illegible] նման մարդ թափեց, կերաւ։

Արդար մարդիկ միայն գերծ մնացին Աստուծոյ զայրոյթէն։

Գօգօն ծերացած էր։ Ուէս Ցաֆօի ընտանիքը կիսուած, բաժան-բաժան։ Մեր աշխարհի հազար ու մէկ գիւղերու ժողովուրդ գոյնն ու լեզուն կորսնցուցած տրուած էր աշխարհէ աշխարհ։

Փարաւոններ ամուր փակած էին իրենց մառանները, ալ Յովսէփ գեղեցիկ չէնայ [illegible]։

Տեառնեղբայր գալերով լեցուեցաւ աշխարհը։

Գօգօն ու պզտիկ սխալեր Զուլումաթը Մարութայ սարին ելան որսի։

Պառաւը գուշակէ է, երջանիկ ու բաներ իրար կը հերեն անոր շրթներէն, կը թեւաւորուին, կալծակ կը դառնան ու կը զարնեն, ծռեր ու մահեր կը գարձնեն չոր կմախքներ, նամարը մարդերը եւ պիղծ հարսները ուսերական ու ուրացող։

Գօգօն որսասարի թագաւորն է— ծեր արծիւը, որ քանդուած բոյնի առջեւ պիտի թափահարէ թեւերը, ամպերուն հետ պիտի կռուի, մինչեւ որ օր մը կոտրած թեւերով անդունդը իյնայ ու փշրուի ժայռերուն տակ, օձերու բոյներուն առջեւ, ուր՝ գիշատիչները պիտի պատառեն իր սիրտը, ուր՝ մրջիւնները պիտի փորեն իր աչքերը։

Զեզի ի՞նչ թէ՝ Ամօն ո՞րկէ եւ ինչո՞ւ համար այդ կողմերը հասաւ։ Մամիկը կ'ըսէ թէ՝ Գօգօն վիրաւոր եղնիկ մը եռեւէն վազելով, վազելով Սուլուխի կամուրջը հասաւ։

Եղնիկը փռուած արիւնշաղախ Զուլումաթը դաշոյնը շողացուց անոր պարանոցին վրայ։ Գօգօյի սիրտը լեցուեցաւ, անծանօթ ձեռքեր սեղմեցին անոր կոկորդը երկու կողմերէն, ան փղձկեցաւ։

(18) ԱԶԳԻՆ

մային վիճակ մը։ Իրաւարար մարմին մը որոշեր էր 18էն վար գործաւորներու օրավարձքերուն վրայ ընդհ. նուազում մը կատարել հարիւրին 8 եւ 6 համեմատութեամբ։ Իսկ սէնտիկաները մերժերէին իրաւարարներուայս կարգադրութիւնը։Սէնտիկաներու գործադիր մարմինը իր կարգին, դիմեց քուէարկութեան մետաղագործական բոլոր գործարաններուն մէջ, առնելու համար բանուորներու կարծիքը։ Յայտնի է արդէն թէ բանուորներու հարիւրին 80ը պիտի արտայայտուէին ի նպաստ ընդհ. գործադուլի։ Այդ պարագային կառավարութիւնը պիտի ստիպուի միջամտել, նոր տագնապ մը եւս չստեղծելու համար երկրին մէջ։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Պրազիլիոյ յեղափոխութեան մասին տրուած լուրերը կը շարունակեն միշտ միալ հակասական։ Յեղափոխական ու կառավարական ուժեր փոխն իփոխ կը հաղորդեն յաղթանակի լուրեր։ «Մօրնինկ Փօսթ»ի թղթակիցը որ կը գտնուի Փէրնամպուք, կը գրէ թէ յեղափոխականները համոզուած են որ վճռական կռիւ մը տեղի պիտի ունենայ մօտ ատենէն հարաւի կողմերը եւ որուն հետեւանքով, Սաօ-Փաուլօն պիտի իյնայ իրենց ձեռքը։

Կառավարական շրջանակներն ալ ընդհակառակն, կը յայտնեն թէ նշանակելի յաղթանակներ տարած են կարգ մը վայրերու մէջ։ «Մօրնինկ Փօսթ»ի Նիւ-Եորքի թղթակիցը կը յայտնէ թէ ըմբոստները նեղը մնացած են Մինաս Ժէրաէզի նահանգին մէջ, զոր կառավարութիւնը կը ջանայ գրաւել, հարաւի եւ հիւսիսի ըմբոստներուն միջեւ կապը խզելու համար։ Այս կերպով, պիտի կրնայ նաեւ առաջքն առնել Ռիօ-տէ-Ժանէյրոյի վրայ յարձակման եւ աւելի դիւրաւ պարտութեան մատնել ըմբոստները։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իթարարէի մէջ, ըմբոստները պարտուած եւ 2000ի չափ կորուստ են տուած, թէ կառավարական զօրքերու կացութիւնը կը բարւոքի, եւ թէ յեղափոխականներն սկսած են վհատիլ, որովհետեւ կը յուսային մէկ-երկու շաբաթուան մէջ յաղթանակը տանիլ, մինչ ցարդ ստացուած արդիւնքը քաջալերական չէ իրենց համար։

Կը հերքուի Ուաշինկթընի մէջ տարածուած այն զրոյցը թէ Պրազիլիոյ կառավարութիւնը հրաւիրած է Ամերիկան, Անգլիան, Ֆրանսան եւ Իտալիան որ իրենց հպատակներուն հրամայեն հեռանալ երկրէն։ Կը հաստատուի սակայն թէ Պրազիլիա պիտի պահանջէ որ օտարականները հեռանան այն քաղաքներէն որոնք կը գտնուին ըմբոստներու ձեռքը եւ զորս նաւատորմը պիտի ռմբակոծէ։

Ողողումներ եւ փոթորիկներ

Տեղատարափ անձրեւները պատճառ դարձան որ Ֆրանսայի մէկ քանի գետերն ու գետակները յորդին, մանաւանդ Արեւելքի կողմը, ծանր վնասներ տալով։

Մէօրթ գետը նախորդ իրիկուն սկսաւ յորդիլ, ողողելով Նանսի քաղաքը։ Բազմաթիւ փողոցներու մէջ, ջուրը բարձրացած է 50 սանթիմեդրի։ Ռանպէռվէլիէյի մէջ, Մօզթանը գետակը յորդեցաւ, պատճառելով մեծ վնասներ։ Ջուրը ողողած է բազմաթիւ տուներ։

Մառն գետը եւս սկսած է յորդիլ։

Նոյնպէս Էն, Ուազ եւ Սէն գետերը։ Ցիժօնի հիւսիս-արեւմտեան թաղերը ամբողջովին ողողուած են։

Կիրակի օր, բուռն մրրիկ մը մեծ աւերներ գործեց Կրընոպլի եւ շրջաններուն մէջ։ Թիւլլէնի եւ Սէն-Մարսըլէնի միջեւ, ամբողջ տարածութիւնը աւերուած է։ Այս շրջանը հարուստ է ընկուզենիով, Մրրիկը արմատախիլ ըրած է հազարաւոր ծառներ։ Նիւթական վնասները առ այժմ կը գնահատուին 20 միլիոն։ Մրրիկը այնքան սաստիկ էր, որ ծառները մէկ շունչով արմատախիլ ընելէ վերջ, կը թռցնէր յարդի շիւղերու պէս։ Եկեղեցիներու զանգակատուները փլած են, ու բազմաթիւ ճամբաներ խափանուած արմատիլ ծառներով։ Խանգարուեցան նաեւ հեռագրական եւ ելեկտրական ձողերը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ.— Չանկ Գայ Շէք յայտնեց թէ 600,000 զինուորներ մասնակցած են ներքին կռիւներուն։ Մարդկային կորուստ՝ 150,000։ Ազգայնականներու վնասներն եղած են 35,000 սպաննուած եւ 60,000 վիրաւոր։ Չինաստանի նախագահը յոյս կը յայտնէ թէ ներքին կռիւները վերջացած ըլլալով, կարելի պիտի ըլլայ առաջքն առնել կարմիր վտանգին եւ համայնավարներու աւազակային գործունէութեան։

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Վարշաւիոյ ոստիկանութիւնը առջի իրիկուն ձերբակալեց ընկերվարական կազմակերպութենէն ութ անձեր, որոնք կ'ամբաստանուին մարաջախտ Փիլսուտսկիի դէմ դաւադրութեամբ։ Իբր թէ անոնցմէ մէկը կատարեալ խոստովանութիւններ ըրած է։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ.— Եգիպտական «Էլ Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ ընտրական նոր օրէնքի հրատարակութեան առթիւ, արքայական հրովարտակ մը լուծուած պիտի յայտարարէ եգիպտական խորհրդարանը։

Նոր ընտրութիւնները տեղի չպիտի ունենան փետրուարէն առաջ։ Նոր օրէնքով երեսփոխաններու թիւը պիտի ըլլայ 150, ծերակուտականներունը 100։

.˙. Արքայական հրովարտակ մը իր ախոռաէն եւ բոլոր իրաւունքներէն կը զրկէ Իշխան Ապպաս Հալիմը, թերթի մը մէջ, ներկայ քաղաքական կացութեան մասին, իր հրատարակած աննպաստ մէկ յօդուածին համար։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ.— Կառավարական պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հրովարտակ մը որով մէկ ամիս կը յետաձգուի խորհրդարանի սովորական նստաշրջանը։

.˙. Խորհրդային նաւատորմի նաւաղները քաղաքը կը պտըտին, սպաներու հրամատարութեամբ տաւշնորդուած խումբերով։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ.— Գերման թերթ մը կը հրատարակէ կոչ մը, ստորագրուած գիտութեան, գրականութեան արհեստներու եւ արուեստի մէջ հանրածանօթ անձնաւորութեանց կողմէ, որոնք կը բողոքեն Ռուսիոյ մէջ, ուսեալ գիտուններու ձերբակալման եւ գնդակահարման դէմ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հակառակ կառավարական եւ ոստիկանական խոստումներեանց, Մալակայի եւ ուրիշ վայրերու մէջ գործադուլը կը շարունակուի։ Բանթօղներու եւ աշխատող գործաւորներու միջեւ կռիւներ տեղի ունեցան. բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Սէվիլի մէջ, շինութեանց 4000 բանուորներ դադրեցուցին աշխատանքը եւ փորձեցին համոզել նաւահանգստի բանուորները որ նոյնն ընեն։ Սակայն կռուի բռնուեցան։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել։

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի Գրադարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. Պ. միութիւնը Թատերական ներկայացում մը Նոյ. 9ին։ Կը խնդրուի նկատի այդ թուականը։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գլորիայի մէջ։ Նիւթ՝ նոր սերունդին պատմական գիրը։ Մէկ ժամ սինէմա (Սիւրքիւֆ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ողիմպիականը)։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գլորիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Հարամիկ գիւղէն հօրաքրոջս որդին Անդրանիկ Մկրտիչեան։ Իմացնել Եսայի Մալոեանի, Dovista, Serès, Grèce.

— Զարմանճագցի Միսաք Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրաք Աւետիսեան որ 1926ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի իրեն՝ Missak Avedissian՝ Dovista, Serès, Grèce.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կրանիթ Սիթի, Հ. Ակ.—10 տոլար։
Տէսին, Յ. Գ.— 100։
Ռուէյլ Վալէ, Ս. Պ.— 35։
Իզօ, Տ. Ս.— 35։
Սէն Թ'Արնօ, Ն. Պ.— 140։
Մարսէյլ, Գարծ.— 980։
Փարիզ, Լ. Ե.— 35։
Մարսէյլ, Գ. Ի.— 140։
Սէն Վալիէ, Ե. Փ.— 70։
Կրիւազ, Գ. Խ.— 35։
Փէրփէօ Յ. Վ.— 35։
Կօմէն, Խ. Ս.— 35։
Լիոն Զ. Զ.— 70։
Լիոն, Մ. Ա.— 35։
Գօվէ, Նազ.— 120։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՉԱՌԱՓԵԱՆ
Դաշնակի եւ սոլվէժի դասեր
Studio Musical. 5 Rue Michelet, Paris VIe. Ընդունելութիւն ժամը 2—3.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376 [illegible]

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

16 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1392

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԿՈՒԱԾ ԿՈՎԿԱՍԸ

Կովկասի դրութիւնը խռովայոյզ կը մնայ։ Անցածները Կովկասեան «փոխարքայ» Էլիավան, յարատեւող ապստամբութիւններուն անդրադառնալով՝ յայտարարեց թէ Հայաստանի կացութիւնը վտանգաւոր է, Ատրպէյճանին՝ ճգնաժամային, Վրաստանի շատ մը մասերն ապստամբական վիճակի մէջ են։

Արտասահմանի մամուլն իր կարգին անդրադարձաւ այն խռովայոյզ շարժումներուն, որոնք ընդհանուր բնոյթ առած են կովկասեան երեք հանրապետութեանց սահմաններէն ներս։

Անցած ամառ, քանիցս առիթն ունեցանք պատկերացնելու գժոխային այն վիճակը, որուն ենթարկուած էր Հայաստանը գարնան դէպքերու հետեւանքով։ Խռովութիւնները չվերջացան գարնան, ընդհակառակն աւելի ծաւալ առացան ամառուան շրջանին։ Այդ բոլոր ցնցումներէն, աքսորներէն, գնդակահարութիւններէն եւ համատարած կողոպուտներէն յետոյ, սպասելի էր որ աշնան, փոքրիկ հանդարտութիւն մը պիտի յաջորդէր, դադար տալով խելայեղ շարժումներուն։ Սակայն Կովկասէն հասած թղթակցութիւնները, ինչպէս նաեւ Էլիավայի յայտարարութիւնը կուգան ցոյց տալու որ ճնշումները շարունակուին եւ ըմբոստութիւնները կրկին ու կրկին կը յորդին։

Մէկ կողմ թողունք Կովկասեան միւս հանրապետութիւնները։ Խօսինք մեր փոքրիկ ու հիւծած հայրենիքի մասին, որ [illegible] ութը ամիսներէ ի վեր քայքայիչ ցնցումներ կ՚ապրի եւ մէկ ծայրէն միւս՝ ենթակայ է ճնշիչ զօրամասերու արշաւանքներուն, ֆիզիքական եւ տնտեսական անհաշիւ կորուստներով։

Այսօր, ուրեմն, երբ ձիւնը նստած է Հայաստանի մէջ, [illegible] հազար փախստականներ կը մնան լեռներուն վրայ, հինգ հազար մարդիկ վտանգուած են ու կը հետապնդուին, երեք հազարէ աւելի մարդիկ աքսորի մէջ անօթութենէն ու ցուրտէն կը մաշին, ու այս համեմատութեամբ՝ ընտանիքներ օրէնքէ դուրս հռչակուած կը մնան։ Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք այն իրողութիւնը որ Հայաստանի Չեկան նորանոր ապստամբութիւններ կը սարքէ, որպէս զի երեւան հանէ վտանգաւոր տարրերը, լեռներու փախստականներն աւելցնելու կամ խմբաւորումներ կազմելու՝ հեռաւոր աքսորավայրերու համար, պատկերը լրիւ կ՚ըլլայ, ու մենք կ՚ըմբռնենք Էլիավայի յայտարարութիւնը թէ Հայաստանի դրութիւնը վտանգաւոր է։

Մենք չորս ամիսներէ ի վեր աղաղակեցինք Հայաստանի վտանգուած դրութեան մասին։ Եթէ վտանգուած մը կայ, այդ ոչ թէ Էլիավայի իշխանութիւնն է, այլ հայ աշխատաւոր ժողովուրդը, որ կը հեծէ Չեկայի մանգաղին տակ, կամ կը հալի Սիբերիոյ սառնամանիքներուն մէջ։ Աքսորավայրէն թղթակից [illegible] վկայութեամբ դիտել կուտար որ, եթէ բոլշեւիկներն այսպէս շարունակեն, աքսորավայրերու մէջ աւելի շատ Հայեր պիտի գտնուին, քան ներկայ Հայաստանի մէջ։

Մեր այս ահազանգը ոչ մէկ նշանակութիւն ունեցաւ [illegible] բռնակալներուն քով, որոնցմէ աւելին չէինք սպասեր։ Բայց լուռ մնացին նաեւ արտասահմանի հակադաշնակցական բոլոր հոսանքները, կարծես թէ հայ ժողովուրդի ճգնաժամը Դաշնակցական ճգնաժամ մը ըլլար, կարծես հայ աշխատաւոր հոծ զանգուածները միայն Դաշնակցութեան սեփականութիւնն ըլլային։

Ո՛չ, Հայաստանը շարունակական ապստամբութիւններով արեան ծով դարձաւ, տնտեսութիւնը քայքայուեցաւ, սովը, որ ձմեռն հետ՝ չոքած է հայ ժողովուրդի դրան։ Սակայն արտասահմանի մեր հակառակորդները տեղական բամբասանքներով զբաղեցան, հայկական դրօշի խնդիրը կենաց ու մահու խնդիր դարձուցին, հին դարմաններ երանի տուին, կեղծաւորութեամբ սիրտ ծեծեցին, հայ ժողովուրդի անցեալ կորուստները ողբալով։ Չուզեցին պահ մը անդրադառնալ մեր հայրենիքի եւ ժողովուրդին, որ այս օրերուն իրական կործանման մատնուած են։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այս ապստամբութիւններուն եւ [illegible]ական կռիւներուն մէջ մասնակցութիւն չունի։ Այդ իրողութիւնը շատ լաւ գիտեն իրենք, բոլշեւիկները։ Ուրիշ հոսանքներ գոյութիւն չունին Հայաստանի մէջ, որպէսզի ժողովրդական շարժումները ծրագրած ըլլային եւ ղեկավարէին բոլոր կռիւները որ տեղի կ՚ունենան երկրին ներսը։ Ուրեմն, կը մնան հայ բոլշեւիկները եւ հայ ժողովուրդը դէմ դիմաց։ Ու ժողովուրդն է որ կ՚արիւնոտի եւ երկիրն է որ կը քայքայուի։

Այս իրողութիւնը կը ստիպէ արտասահմանի հայութիւնը, Դաշնակցական եւ հակադաշնակցական բոլոր հոսանքները, մտաւորականութիւնը, երիտասարդութիւնը, գրագէտները ու հասարակ ազգային բոլոր հաստատութիւնները իրենց ձայնը բարձրացնելու անօրինակ այս աղէտին հանդէպ եւ իրենց դիրքը ճշտելու։

Արտասահմանի հայութիւնը մէկ մարդու պէս պիտի պահանջէ բոլշեւիկ հայ ղեկավարներէն, որ Հայաստանի ժողովուրդին վերադարձնեն իր խաղաղութիւնը, որ աքսորավայրերու մէջ տառապող հայութեան թոյլ տան վերադառնալ Հայաստան, վերջապէս, հազարաւոր գիւղացիներն ու մտաւորականները ազատ արձակուին բանտերէն։

Հայ ժողովուրդի խաղաղութիւնը կ՚ուզենք։ Այս մասին [illegible]ը յանցանք է, վատութիւն է։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԷՐ-ԶՕՐ

«Յուսաբեր» իր հոկտեմբեր 4ի խմբագրականով կը գրէ.

Մըրկահալած ցեղը տարագրութեան ճամբաներէն եկաւ եւ վերջին կարաւաններով իր շունչը հոս փչեց։

Կա՞յ արդեօք բառ մը, վայր մը, որ աւելի փոթորկէ հայ մարդու հոգին, քան մեր ցեղային նահատակութեան այս վերջին հրամաքուր կայանը։

Պատմականօրէն տակաւին շատ է մօտ ապրիլ 24ը, եւ այդ պատճառով հոգեբանօրէն տակաւին շատ հեռու է մեզմէ Տէր Զօրը։ Ապրիլ 24ի մայրամուտով արեւածագը պիտի սկսի խորախորհուրդ Տէր-Զօրի, մահասարսուռ անցքերէն շշմած ցեղը տասնամեակներ ու թերեւս դարեր վերջ վերակազդուրուած ու վերագտած ինքզինքը յստակօրէն պիտի տեսնէ ահեղ կերպարանքը ցեղային այս հաւաքական կառափնատին, ու Տէր-Զօրը, մերկացած այն ամենէն, ինչ որ «նիւթեղէն» է, համակ ոգի, խորհուրդ ու երազ՝ պիտի դառնայ նուիրական ուխտավայրը մեր ժողովուրդին։

Ու այն կապը, որ կայ այսօր մեր եւ այս դաժան այլ սրբացած վայրի միջեւ, տասնամեակներու ու դարերու հետ, որքան եղեռնը դէպի պատմութեան անհունը թեքի, այնքան աւելի պիտի ամրանայ ու խորանայ մեր մէջ։

Անհատներու խորթ է յաւերժականութեան զգացումը. կուսակցութիւնները յիշողութիւն չունին. խմբակցութիւնները — նիւթին թէ հոգիին կապուած — չեն տեսներ անհունը, հեռաւորագոյն ժամանակներու բարդ ծալքերուն տակ թաքնուած մշուշապատ հորիզոնները։

Եթէ ճակատագրուած է՝ որ պատմութեան գեղեցկագոյն ստեղծագործութիւններէն հայ ցեղը պիտի ապրի յաւերժութեան համար, ապա պիտի ապրի նաեւ Տէր Զօրը հայ ցեղին համար, որովհետեւ հոս, պայծառօրէն ամէնէն աւելի այս կիզիչ ու ժահահոտ աւազուտքներուն վրայ, ցեղը մէկ միլիոն նահատակներու վերջին բեկորներու ձեռքով անմար կանթեղը վառեց իր լուսեղէն, իր շքեղ, իր յաւերժական երազին։

Ներկայէն մենք շատ հեռացանք սակայն։

Այսօր իսկ գոնէ քար մը, կոթող մը, յուշարձան մը պիտի դնենք հոն, ուր ցեղային նահատակութեան վերջին ձայնը մարեցաւ։

Շշմած էինք ազգովին ու ազգովին վիրաւոր եւ հարուածուած, ուստի եւ չանդրադարձանք այս նուիրական պարտքին, վերջին աւելի քան տասը տարիներու շրջանին։

Քիչ անդին կը հրատարակենք նախանկարը այն գեղեցիկ ու խորհրդաւոր յուշարձանին, որ Տէր Զօրի համար գծած է ճարտարապետ Ալթունեան։

Թող այս գործին, բովանդակ գաղթաշխարհը, յանձին իր Ազգ. իշխանութիւններուն, կուսակցութեանց, միութիւններուն, հանրային եւ ազգային հաստատութեանց, Հայրենակցականներուն եւայլն, իր մասնակցութիւնը բերէ։

Ինչպէս ազգը հաւաքաբա՛ր անհետացաւ այս տարագրավայրի աւազուտքներուն վրայ, թող հաւաքաբա՛ր ալ այս արիւնոտ «աքթ»ը յաւերժացնէ՝ ցեղային յարգանքի գէթ համեստ ընծիւղ մը վերապրած բեկորներէն գալիք սերունդներուն փոխանցելու համար։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւազակային յարձակում Սուրիայէն

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ, ՈՒՐԻՇ ՀԱՅԵՐ ԱԼ ՓԱԽԱԾ...

Թրքական Ազգայ Թերթը հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ Ուրֆայէն.—

Սեպտ. 27ի առտուն, Ինըզա աշիրէթին պետ Միւհզլիւմ, 250է աւելի ձիաւորներով և երեք ինքնաշարժներով Սուրիայէն մեր սահմանը անցաւ, պարզապէս աւարառութեան նպատակով։ Աւազակները քշելով կը տանին շատ մը ձի, ուղտ, ոչխար եւ ուրիշ անասուններ, որոնք կը պատկանին Հարանի շրջակաները բնակող Ճիւմէյլէ եւ Սիալէ աշիրէթներուն։

Անմիջապէս շրջակայ գիւղացիները հաւաքուելով հետապնդումի կ՚ելլեն։ Ուրֆայէն ալ ոստիկան զինուորներ եւ քաղաքապահներ քամիոնով մը Հարան կը մեկնին։ Ճիւմէյլէ եւ Սիալէ աշիրէթներուն մարդիկը սահմանին վրայ կը հասնին աւազակներուն եւ կռիւ կը բռնուին անոնց հետ։ Առաջին աշիրէթը մէկ մեռեալ եւ երեք վիրաւոր կուտայ, իսկ աւազակները վեց սպանեալ եւ շատ մը վիրաւոր։

Մեր ուժերը ամբողջովին ետ կ՚առնեն ոչխարները, բայց ուղտերուն մէկ մասը չեն կրնար առնել, որովհետեւ սահմանէն անդին զրկուած էին անոնք։ Ասոր փոխարէն, սպաննուած եւ վիրաւոր աւազակներուն զէնքերը եւ ձիերը կ՚առնեն։ Միւս կողմէ կը գրաւեն աւազակապետին ինքնաշարժը, իր հայ շարժավարին հետ։

Ինքնաշարժը եւ հայը Ուրֆա բերուած են։ Կ՚ըսուի թէ ընդհարումի ընթացքին ձախ աչքէն եւ աջ ձեռքէն վիրաւորուած է նաեւ աշիրէթապետ Միւհզլիւմ, եւ դարմանուելու համար Հալէպ գացած։

Հասկցուած է թէ յարձակողներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ Գարաքէչիլի աշիրէթին պետ Ապտիւլ Գատիր եւ արբանեակները, որոնք ատէն առաջ հետապնդուեցան կառավարութեան կողմէ, բայց յաջողեցան Սուրիա փախչիլ։

.·. Սեպտեմբեր 20ին, Սուրիայէն եկած աւազակներ Ուրֆայի ձորերը կը բռնեն ոստիկան զինուոր Էսատը եւ պահապան մը։ Այս վերջինին միայն զէնքերը կ՚առնեն, իսկ ոստիկան զինուորը կը սպաննեն։

Մեր ուժերը անմիջապէս հետապնդումի ելան եւ աւազակներէն չորսը ձերբակալեցին երկաթուղիին վրայ։ Միւսները «որոնց համար Հայեր են» կ՚ըսուի, փոքրիկ ընդհարում մը ունենալէ յետոյ յաջողեցան Սուրիա փախչիլ։

Պերլինի խռովութիւններէն վերջ

Պերլինի խռովութիւնները, խորհրդարանի բացման առթիւ, շարունակուեցան աջլի օր, մինչեւ կէս գիշեր եւ ոստիկանութիւնը բաւական դժուարութիւն կրեց զսպելու համար խռովութիւնները։ Ձերբակալուեցան 100 անձեր, որոնցմէ 19 անձեր արդէն դատարանի յանձնուած են։ Ձերբակալուածներէ 49 հոգի խոստովանած են թէ կը պատկանին Հիթլերեան կուսակցութեան, միւսները յայտնած են թէ համակիրներ են. երկու հոգի ալ համայնավար կայ ձերբակալուած ցուցարարներուն մէջ։ Յաջորդ օրն ամբողջ, ոստիկանական կարեւոր ուժեր շրջագայեցան փողոցները. որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ։

Փրուսիոյ Տիեդի վերամուտին առթիւ եւս, ծանր՝ միջադէպեր պատահեցան, շնորհիւ ծայրայեղ տարրերու, որոնք տեղ գրաւած էին հանրութեան յատկացուած աթոռներուն վրայ։

Օրակարգի վրայ էր համայնավարներու անվստահութեան բանաձեւը ընդդէմ Պրաունի կառավարութեան։ Ընկերվարական եւ ռամկավար երեսփոխաններէն վերջ, երբ կը խօսէր Հիթլերեան մը որ բուռն ընդմիջումներու տեղի տուաւ, յանկարծ խումբ մը երիտասարդներ սկսան սրահին մէջ գոռալ Հիթլերեան քայլերգը, անարգելով կառավարութիւնն ու չափաւոր երեսփոխանները։ Մեծ իրարանցում մը տեղի ունեցաւ։ Խառնարարները յանձնուեցան ոստիկանութեան։

ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Պերլինի մետաղագործական աշխատաւորներու ընդհ. գործադուլը կը սկսի այսօր։ 275 գործարաններ, որոնք կ՚աշխատցնեն 110-120.000 բանուորներ, պիտի պարպուին այս կերպով։

Շատ գործարաններու բանուորներուն 100էն 90ը արտայայտուած են ի նպաստ ընդհ. գործադուլին։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Սաօ Փաուլայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, յեղափոխականներու պետ Միկէլ Քոսթա սպաննուած է։

Կացութիւնը ի նպաստ կառավարական ուժերուն է։ Զօրախումբերը կը գտնուին Մինաս-Սէրայէզի նահանգին մէջ, իսկ Սաօ-Փաուլօ եւ Ռիօ տի Ժանէյրօ հանդարտած են։

Փարիզի Պրազիլեան դեսպանատունը զեկոյցով մը կը հաղորդէ կարգ մը կառավարական յաջողութիւններ։ Ըմբոստները պարպած են Պելլօ Հորիզոնդէն եւ շրջակայքը եւ համախմբուած են Փարանայի սահմաններուն վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՁԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՓԱԽՈՒՍՏ

«Յուսաբեր»ի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Թաւրիզ, 10 Սեպտ.

Երեւանի, Ղամարլուի եւ Պէօյիւք Վէտիի շրջանէն տասն օր առաջ փախան 36 Հայեր, որոնք Արաքսի վրայով անցան Պարսկաստան։ Տեղական իշխանութիւնը զանոնք հարց ու փորձի ենթարկելէ յետոյ ազատ արձակեց։

Փախստականներուն մէջ կայ քահանայ մը։ Ըստ անոնց, կացութիւնն այնպէս է, որ անհատական փախուստները վերածուած են զանգուածային փախուստներու։

Կոտայքի շրջանէն ձերբակալած ու գնդակահարած են քահանայ Տէր Մովսէսը։ Թազա գիւղի Տէր Ղուկաս քահանայի տղան փախստական է, անունը Յուրէն։ Որդին պատժելու համար ձերբակալած եւ բանտը դրած են անոր հայրը։

ՕՏԵՍԱՅԻ ՄԷՋ

Օտեսայէն Թաւրիզ եկած Ռուսերը կը պատմեն, որ այնտեղ մեծ գործադուլ է եղած, մասնակցութեամբ 700 բանուորներու, որոնց մէջ 200 համայնավար բանուորներ։ Այդ համայնավարները ցանկացած են շարունակել գործը, բայց ծեծուած են իրենց ընկերներուն կողմէ. բանտողները փակած են գործարանի դուռները։

Օտեսայի մէջ ռուս կիներ խումբ-խումբ կը մտնեն բանուորական համագործակցական խանութները, ապրանք կը պահանջեն, բայց չեն տար, որովհետեւ չկայ, այնուհետեւ կատղած՝ կիներ դուրս կը վռնտեն ծառայող պաշտօնեաները եւ կը կնքեն համագործակցական խանութները։ Ոստիկանական ազդու միջոցներով կարելի կը դառնայ կարգը վերականգնել։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Շահը պարսիկ պետական մարդոց փափաք յայտնած է ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը տեսնել խորհրդարանին մէջ, ընդդիմութիւնը անհրաժեշտ ըլլալով խորհրդարանական վարչութեան մէջ։ Բացորոշ է թէ Շահը նոյն քաղաքականութեան կը հետեւի ինչ որ Մուսթ. Քէմալ։ Ցետոյ, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, որուն մասնակցեցան կառավարութեան հետ տարակարծիք քաղաքական մարդիկ։ Կը կարծուի թէ ընդդիմադիր կուսակցութեան մը կազմութիւնը մօտալուտ է։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Լիբազվայի բնակիչներէն Յակոբ Հիւրմիւզեան Այ-Եօրկիի վառօդի մթերանոցի զինուորներուն համայնավարական թռուցիկներ բաժնած պահուն, կը ձերբակալուի տեղւոյն զինուորներուն կողմէ, եւ կը յանձնուի ոստիկանութեան։ Յիշեալը հանուեցաւ Փիրէյայի դատարանին առջեւ, ուր յայտարարեց թէ ինք դրամի փոխարէն այդ թռուցիկները ցրուած է, առանց պարունակութեան տեղեակ ըլլալու։ Ամբաստանեալը մերժած է բոլշեւիկներու կողմէ ներկայացուած երեք փաստաբանները, եւ բաւականացած է իր փաստաբանով։

Դատարանը Յակոբ Հիւրմիւզեանը դատապարտած է երկու ամիս բանտարկութեան եւ մէկ ամիս աքսորի։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՑԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԳ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Բարի լո՜յս քեզ, Վալանս

Արեւին ճառագայթները աղաւնիներու նման կ'իջնեն փողոցին մէջ։ Երկինքը, շրջագծուած փոխեր, նաեւ մ'անանայ կ'ուռէ Հնաո՞ւն, Հորիզոնին վրայ կարծահասակ ամպեր, որոնք կը նմանին Հայոց ՝Մանկաւոր Հարսներուն, —այնքան քնուշ, որ մոռցեր են ծածկել իրենց ճերմակ միսը։

Քաղաքը կիրակի կ'ընէ։

Ու Հայերը, ահա, Վալանսի ծառուղիէն մինչեւ հանրային պարտէզը, աղեղնաձեւ փողոցին խանութներուն առջեւ։ Այստեղ եւս մեծ թիւ կը կազմեն երիտասարդները։ Ցորենի արտի մը պէս, ի՛նչպէս անոր են անոնք, յետապատերազմեան այս երիտասարդները։ Մատղա՜շ են ամէնքն։ Ըմբիշապէս կը զգաս վարանումը, որուն մատնուած են անոնք։ Ֆրանսացի երիտասարդին կեանքը յաճախ փորձութեան կ'ենթարկէ զիրենք։ Միւս կողմէ, հայկական գիւղը դ՚ու կը փաթթուի իրենց շարժումներուն ու նայուածքին, իրենց խօսքերուն ու ժպիտին, շնորհիւ հայ ընտանիքին միջավայրին։ Կը զգաս, որ հայկական նկարագիրը յուսահատ դիմադրութիւն մը կը փորձէ այս ժամտող սերունդին վրայ։

Վալանսի հայ գաղութը, բաղդատմամբ ուրիշ ֆրանսական քաղաքներու հայ գաղութներուն, հանդարտ է եւ քիչ մը միսթիք։ Արդարեւ այս քաղաքին մէջ ունինք բոլոր կրօնական աղանդները, մինչեւ իսկ Քրուէյշէ խմբաւ մը։ Հայ գաղութին թիւն է, կ'ըսեն, 3,500։ Հայերը ունին մատուռ մը եւ մանկապարտէզ մը։ Զիս կը հետաքրքրէ միայն մանկապարտէզը։

ԱՅԲ ԲԵՆ ԳԻՄ

Մօտ 100 մանուկներ, գետնայարկ ու մութ սենեակի մը մէջ։ Մէկ մասը ոտքի վրայ։ Ցեղ չկայ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբն է այդ։ Որբերու միութիւնը, տեղական կազմակերպութիւններու օժանդակութեամբ, այդ սենեակին մէջ կը հաւաքէ հայ մանուկները ամէն հինգշաբթի կէսօրին եւ ամէն կիրակի առաւօտ, հայ ուսուցչուհիի մը յանձնելով հոգը անոնց սորվեցնելու այբ բեն գիմ։ Հասակ հասակ մանուկներ էին անոնք։ Ոմանք դեռ նոր կը սորվէին այբուբենը, իսկ ուրիշներ ծիածանի թ. գիրքը կը կարդային։

Երբ սրահէն ներս մտայ, դաշտին մէջ նստած կաքաւներու նման թռ՚ա ոտքի ելան։ Ցուցումը պատեց զիս։ Մանուկները, որոնք պզտըլիկ Յիսուսներու կը նմանէին, եւ աղջնակները՝ ճնոյիկ աստուածամայրերու, սեղմ գրկեր էին իրենց հնգարանը, խոշո՜ր գիրերով հեգարանը եւ երգեցիկ ձայնով մը կ'աղաղակէին — Ա՜յբ, բե՜ն, գի՜մ, Անոնք չեն գիտեր, դժբա՜խտ մանուկներ, թէ ժողովուրդը, որ այդ գիրերը ստեղծեց եւ այդ գիրերը հեգեց, ո՛րքան տանջուեցաւ, առանց երբեք յուսահատելու սիրելէ իր Մեսրոպեան սուրբ գիրերը։ Ու հիմա հայ մանուկներն իրենք եւս առտուն ֆրանսերէն ապէսէ կարդալէ յետոյ, կիրկունը այբ-բեն-գիմ կը հեգեն։ Մանուկներ կան, որոնք արդէն սխալ են ասար շեշտով մը հեգել մեր գիրերը։ Բայց ի՛նչ գուրգուրանք կայ անոնց հնչումին մէջ, արդեօ՞ք իրենց մօր հաճոյք պատճառելու համար։

Ես, այդ վայրկեանին, ուզեցի վարժապետ ըլլալ։ Կանչել բոլորը մօտս, նայիլ անոնց աչքերուն խորո՜ւնկ աչքերուն, եւ բախել, միաբերան աղաղակել աղօթքի մը պէս.

— Ա՜յբ, բե՛ն գի՛մ...

Վախնամ յուզումէս չկարենամ հեգել, վախնամ պոռթկացող լաց մը ծակէ շրթներս։ Մանուկնե՛ր, ա՛խ, հա՛յ մանուկներ, որքա՞ն երջանիկ էք, որ անծանօթ էք մեր ազգային տառապանքին, այն խո՛ր տառապանքին, զոր միայն հայ գիրերը կրնան գրել։ Ափսո՜ս, հայ որբերն են միայն, որ, այսպէս, պիտի խորհին ամէն անգամ այբուբեն սորվեցնել։ Քանի մը տարի առաջ Հ. Ե. Ս. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղն էր, որ մանկապարտէզ բացաւ քաղաքին մէջ։ Ցեղայ փակուեցաւ, երբ պակսեցան նիւթական միջոցները։ Հիմա նորէն բացուած է այդ մանկապարտէզը. մօտ հարիւր մանուկներ կանոնաւորաբար կը հետեւին դասերուն։ Հինգշաբթի օրերը հայ ժամուան մէջ, կիրակի օրերը Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։ Եթէ կարելի ըլլար մեծ սրահ մը ունենալ աւելի մեծ թիւով աշակերտներ պիտի գային այնտեղ։ Դրամ՝ն է, որ կը պակսի։

Ե՛հ, դո՛ւն, չըլլայի՛ք Բարեգործական, որ գիտես պաշտօնեայ պարապարտներ։ Միթէ՞ քու նպատակդ չէր դպրոցներ հաստատել Անատոլուի մէջ։

Բայց կը կարծե՞մ, որ նպատակդ փոխուեցաւ, երբ Հայը գաղթեց ու թափառական դարձաւ ֆրանսական գաւառներուն մէջ։

Հայ պատմութեան մէջ կը ճանչնամ երկու ազնիւ հաստատութիւն, մէկը Երուսաղէմի վանքն է, միւսը այս Բարեգործականը։ Թերեւս լաւ է ծախել Երուսաղէմի վանքը, որովհետեւ դժուար է խարազանով մը վտարել անտեղ պարարտացող քանի մը աբեղաները։ Սակայն կաժազօր նախագահ մը չպիտի՞ կրնար արդեօք խարազանի երկու հարուածով մաքրագործել այս ամբիլանոզը, որ Բարեգործական կը կոչուի։ Մենք փա՛ռք պիտի տայինք այդ նախագահին, եթէ պաշտօնեաներուն տրուած ամսականները յատկացնէր ֆրանսական գաւառներու եւ ուրիշ գաղութներու հայ մանուկներուն դաստիարակութեան գործին։ Նոյնիսկ աւելի դիւրին է Մարսէյլիոյ, Լիոնի, Վալանսի, Ռոմանի, Փոն տ'Օպնայի եւ ուրիշ հայամփոփ տեղերու մէջ մանկապարտէզ բանալ, քան թէ մեզ խաբել փորձի երկու թաղերուն մէջ «Հայերէնի դասընթացքներ»ու համար բեղլանքեր տպելով։ Վերջապէս, յուսահատի՞նք այս ժողովրդէն, եւ միայն մե՞ր միջոցներով գրաւենք ասպարէզը։

ՀԱՅ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ

Արդարեւ, այդպէս կ'ընեն հայ որբերը։

Ունինք որբեր, որոնք իրենց միջոցներով այսօր գրաւած են կարեւոր դիրքեր եւ հասած են զարգացման լաւագոյն աստիճաններու։

Ընտրեմ՝ է յիշենք չափահաս որբ մը, Դաւիթ Թովմասեան, երիտասարդ օդանաւորդ մը։ Գործեան, երբ Վէնէնի մէջ անցի ուրինցան օդանաւային մրցումներ, Թովմասեան եւս Լիոնէն օդանաւով եկաւ փորձ եւ մասնակցեցաւ մրցումներուն։ Դժբախտաբար, միջազգային մրցումներու մասնակցելու համար, կը պահանջուի նիւթական կարեւոր գումար մը։ Հ. Ե. Ս. Միութիւնը գի մեզ հայ հարուստի մը, որպէսզի ընդունի զայն իբրեւ իր սանը։ Լինտպէրկին ու Քոսթը իրենց միջոցներով չէր, որ ովկիանոսներն անցան։ Մեր հարուստներուն մէջ ալ չկա՞յ այն արդար փառասիրութիւնը, որ նպաստէ հայ օդանաւորդի մը հորիզոնէ հորիզոն թռիչքին։

Վերջապէս պիտի թողո՞ւնք որ միջազգային հետաքրքրութիւնը մեզ ճանչնայ միայն իբրեւ հրէական յատկանիշներով։ Ընդունակ են եւ անձնուէր այս որբերը, որոնք բոլորն ալ ընտրած են գործնական ասպարէզներ. Հայ հարուստները, եթէ երեւակայութիւն ունին, կրնան օգտագործել այս ուժի աղբիւրները։ Միայն ձիարշաւը չէ որ յուզում եւ հետաքրքրութիւն կը պատճառէ, փառք եւ դրամ կը շինէ, այլ նաեւ, շատ մը ուրիշ արդիական գործերու կարգին, օդանաւը։ Բայց երբ մէկը ձեռք չկարկառէ այս որբ օդանաւորդին, որ յաջողութեան ամէն յոյս կը ներշնչէ, այն ատեն մենք պիտի համոզուինք որ Լինտպէրկներու եւ Քոսթերու եւ... ատեւէն Հայը ծափ կը զարնէ, որովհետեւ ուրիշները ծափ կը զարնեն։

ԴԷՊԻ ՌՈՄԱՆ

Մեղրի պէս արեւ մը։

Ինքնաշարժը կը սուրայ կարմրապատ ծառուղիին վրայէն, որ սեւ հայելի մըն է երկար։ Մեր գլխուն վերեւ կանանչ սօսինները պսակ կը կազմեն։ Ու երբ հեռուն կը նայինք, դէպի առաջ, կանանչ փապուղի մը կը շինեն։ Հիմա դաշտերն ենք, լայնածիր հորիզոնի մը առջեւ։

Եւ վերջապէս Ռոման քաղաքը Իզէրի վրայ։ Սիրուն է ու մաքուր։ Երկինքը պայծառ, տուները ազնուական, եւ գետը պարարտ։ Այստեղ եւս ունինք հայ գաղութ մը հազիւ 100 հոգի։ Եւ որբերը կազմած են մասնաճիւղ մը։ Նոյն եռանդուն, նոյն ժիր երիտասարդները։ Հանդարտ ինչպէս Վալանսի տղաքը։ Գոհացիք եւ գործունեայ։ Ընկերով մը տունը ճաշելէ յետոյ կ'երթանք հանգիստի։

Ինծի պարտք գրուեցաւ խօսիլ երիտասարդութեան մասին, յետոյ հայ որբերը եւ որբուհիները երգեցին ու զուարճացան։ Ի՜նչ մտերմիկ գաղութ է այս։ Ինծի ըսին, որ այստեղ եւս որբերը մանկապարտէզ մը բացած են եւ Հ. Ե. Ս. Միութեան Ռոմանի մասնաճիւղի վարչութեան անդամները փոխն ի փոխ հայերէնի դաս կուտան մանուկներուն։ Բան սորվէ՛, Բարեգործական։ Ֆրանսացիները շատ գոհ են Հայերէն։ Մանաւանդ քաղաքապետը երբեք չի զլանար սրահ տալ մերիններուն։

Չափազանց գոհ մեկնեցայ Վալանսէն եւ Ռոմանէն։ Երբ այսպիսի երիտասարդներ ունինք գաւառներուն մէջ, իմ խանդավառութիւնս երբեք չի պակսիր։ Ափսո՜ս, բոլորը զինուոր ուժ կը պաշտպանէին։ Հոս մնացի՛ր, կ'ըսեն ինծի խնդրանքով Ռոմանցի՛ր այստեղ. Մենք պէտք ունինք բժիշկի, մասնաւորաբար. 40 տարիէն զերմութեան։ Կ'այցելեմ բոլոր հիւանդներուն, որոնց կ'առաջնորդեն զիս, կը խրախուսեմ զիրենք իրենց բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, որոնք լաւ հիմեր ունին միշտ, եւ կ'ըսեմ.

— Մի՛ մոռնաք փոքրիկ Մասիսը, ան ազատած է։ Մի՛ մոռնաք փոքրի հայ մասնաբաժանութիւններուն մասին, որեւէ որ ժէ՞ք չունին անոնք։ Վերջապէս մի՛ մոռնաք փորձով, եւ երեւակայական համբաւներ մի չինէք անոնց, որոնք փորձ կը նանին։ Ճիշտ է, եւ չկայ փոքրիկ նստած մասնաբաժանները իրենց համբաւ շինեցին ատանով եւ... փորձ նստելով։ Այսօր բոլորս յուսախաբ ենք։ Դուք եւս եւ այլեւս սանձած մեր թաք հայկական փորձին»։

Եւ անցնելով փորձը, բանտարկեալի մը պէս կը վերադառնամ.. Փարիզ։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Կէս գիշեր։

Լիոնի կայարանը։ Լուսազունգերու անձրեւի մը մէջ կանգ կ'առնէ շոգեկառքը։ Այս անդ, այս պաշտօն կայարանին մէջ պիտի սպասեցի ընկերոջ մը հետ. ահա ինչու արթուն եմ։

Ու երբ առաւօտ կը լուսնայ, քունը կը կաթի աչքերէս, հեգնանք դժուարամարս կարկանդակներուն, զորս ընկեր մը նուիրած էր ինծի, ճամբան «Թեխլու» համար։

Եւ ահա Փարիզը, քնատ, անձրեւոտ եւ լուսաբեր։

Ողջո՜յն քեզ, Փարի՜զ, պարծենկոտ քաղաք, գեհե՛ն։

Բայց չպիտի ճամ ծայր կը մեկնիմ շուտով դէպի Մանչ։

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

"ՀԱՅ ՀՐԵԱՆ,,

Մինչեւ հիմա մեզ ծանօթ էր ժողովրդական «Հրեայ Հայու» բացատրութիւնը, այսինքն կծծի ու գծուծ անձի մը երեսին աղդուած «Հրեայ, Ջըֆըտ» (ճնաւտի, եհուտի, ժեհուտի, Ջըֆըտ) նախատական իմաստով առնուած բառը, ուսկից «Ի՛նչ Հրեայ է, հրեայ մարդ, հրեայ Հայ» բացատրութիւնները։

Բայց հոս ուրիշ է պարագան։ Ո՛չ թէ «Հայու» վրայ կը բարդուի «հրեայ» նախատական բառը, այլ «Հրեայի» վրայ կ'աւելցուի «Հայ» բառը, «Հրեայի» իմաստը ծանրացնելու նպատակով։ Պէտք է խոստովանիլ թէ՝ ի նպաստ Հայերուս չէ այդ առածը։

Ամերիկացի հանրածանօթ վիպագիր Ժաք Լոնտոնն է որ գործածած է այդ բացատրութիւնը իր «Միքայէլ, Կրկէսի Շուն» վէպին մէջ։

Ժաք Լոնտոն ունեցած է տառապակոծ մանկութիւն մը, եւ երբ 1920ի առեւնները փակեց իր աչուրները արեւին դէմ, հազիւ քառասունն անց էր եւ գրական կատարեալ բեղուն գործունէութեան մը մէջ էր։

Դեռ երիտասարդ՝ մասնակցած էր այն ահաւոր խուժումին զոր կատարուեցաւ Եւրոպայէն ու Ամերիկայէն դէպի ոսկեհանքերը հիւսիսային Ամերիկայի սառուցեալ եւ անկարեկիր վայրերուն։

Արիւն, կռիւ, ոճիր, մահ, յաճախ պատառ մը հացի համար, ամէն օր, ամէն ժամուն, կատարուեր էին իր շուրջ։ Դէմքե՛ր, դէմքե՛ր ամէն ազգէ, ամէն երկիրներէ, եկեր ու անցեր էին իր քովէն, ամէնքն իրենց երազով, ամէնքն իրենց տենդով, ամէնքն իրենց ցեղական թերութիւններով ու առաւելութիւններով, ու միշտ ամէնքն իրենց գաղանիքներով։

Իր էջերուն ընթերցումը այն տպաւորութիւնը կուտան թէ՛ մինչ իր շուրջ դաժան ճակատներ՝ բռնուած ոսկիի տենդէն՝ յաճախ անգերեզման մեռնելով, գիշեր-ցերեկ կը փորձեն ոսկի հարուստ շերտեր գտնելու համար, Ժաք Լոնտոն իր բրիչի ամէն մէկ հարուածին հետ, կարծես թէ կը փորձէր փորել իր շուրջի մարդոց դանկերն ու սիրտերը, եւ նոյնիսկ ճեղքել դարերու մթնութիւնը, կարենալ իջնելու համար մինչեւ նախամարդերը, եւ ըմբռնելու՝ անոնց սրտի զարկերը։

Ժաք Լոնտոն, աննման դիտող ու խորունկ հոգեբան, յետոյ հոյակապ հատորներով ոգեկոչեր էր զանոնք մի առ մի։ Իր բոլոր էջերէն վայրի գեղեցկութիւն մը կը հոսի։ Տարօրինակ, անըմբռնելի հմայք մը կայ ու սարսուռ իր դղերուն մէջ, երբ կը խօսի գայլերուն ու առոսյցներուն վրայ, երբ կը խօսի հող ճակատ առ ճակատ մարտնչող հոգիներուն վրայ։

Աշխարհի ամէն կողմէն են այդ հոգիները։ Անգլիացիներ, Սկովտացիներ, Սկանտինաւեան երկիրներէն, Լեհեր, Ֆրանսացիներ, Սերպեր։ Յաճախ կը հարցնէի ինքզինքիս թէ՝ արդեօք Հայեր ալ չե՞ն գտնուած այդ արկածախնդիրներուն մէջ, եւ ի՞նչ տպաւորութիւն են թողած, ի՞նչպէս ապրած են ուրիշներու կողքին։

Դժբախտաբար, մինչեւ այժմ ես չհանդիպեցայ։ Ու հանդիպումը զոր կ'ընեմ, աւելի տխուր է, տարօրինակ, եւ աւելի կապ պէտք է ունենայ իր կեանքի վերջին շրջաններուն, Քալիֆորնիա անցուցած շրջանին հետ, ուր կարելի է որ հանդիպած ըլլայ Հայերու, եւ թերեւս տխուր տիպարներու հետ, որոնք Ժաք Լոնտոնի գաղափարը տուած ըլլան ստեղծելու Հրեայէն աւելի գէշ տիպարի մը՝ Հայու տիպարը, իր բառով «Հայ Հրեան»։

Երեւակայեցէք որ Հրեայի տիպարը համակրելի տիպար մը չէ եղած ժամուն մէջ։ Ան հակակրելի յաւակնոտ մըն է, անհրապոյր դէմք մը, միշտ անտանելի շահախնդիր մը, իժա՛ խաբեբայ մը կամ գետնաքարշ օրինակ մը։ Իսկ երբ Հրեայի մը տրուի «Հայ» տիտղոսն ալ, «Հայ Հրեայ» պէտք է ենթադրել ամէնէն ահաւոր տիպարը, ամէնէն գարշելին, ըստ Ժաք Լոնտոնի, կամ Ժաք Լոնտոն ուզած է այդպէս ներկայացնել։

Ինչո՞ւ Ժաք Լոնտոն տուած է այդ տիտղոսը։

Չունենալով ձեռքի տակ տուեալներ, նպատակն եւս չունինք վիճաբանութեան դնելու թէ Ժաք Լոնտոն լա՞ւ ընտրութիւն ըրած է, թէ բացարձակ սխալած, կամ թէ մասամբ իրաւունք ունի։ Բաւականանք միայն իր վէպի տուած տեղեկութիւններով։

Ժաք Լոնտոն իր հերոսներէն մէկը, ամէնէն անհրապոյրը, եւ ամէնէն տխուր դէմքը «Միքայէլ, Կրկէսի Շուն» վէպին՝ կը կոչէ հայ հրեայ (Le Juif arménien) եւ որուն անուն կուտայ Simon Nishikanta (Սիմոն Նիշիգանդա), անուն մը որ բառ երեւոյթին հայկական ոչինչ ունի կարելի չէ ըսել, որովհետեւ կը մտնէնայ Սիմոն Նշիկեան հայ անունին, վերջաւորութեանը փոքրիկ խաթարումով մը միայն։ Թերեւս Ժաք Լոնտոն դիտումնաւոր կերպով խաթարած է Նշիկեան անունը։

Ժաք Լոնտոն զայն մերթ կը կոչէ «գիրուկ Հրեան», բայց յաճախ «գիրուկ հայ Հրեան»։

Առաջին անգամ զայն կը ներկայացնէ հետեւեալ կերպով.

«Հայ Հրեայ մը, ահագին եւ հսկայական, կատարեալ գանգուած մը ճարպի, արհեստով դրամ փոխ տուող աւանդի փոխարէն, ի Սան-Ֆրանչիսքօ»։

Ո՛չ թէ միայն ճարպագունդ մըն է, այլ իր շարժումներն ալ, խօսելու ձեւն ալ համապատասխան են իրեն։ Ան կոշտ է.—կոպիտ, բայց «սրիկայական ռեսնութեամբ լի» է, երբ պաշտօնակիցի մը, զօրաւորի մը կ'ուղղէ խօսքը, եւ նոյնպէս կ'առնէ «քաղցրիկ շեշտ»։

«Գիրուկ հայ Հրեան», ամբողջ կեղր մտած, յաճախ իր քրտինքները կը սրբէ մետաքսեայ թաշկինակով մը։ Այդ մետաքսեայ թաշկինակին կը հանդիպինք ուրիշ անգամ եւս։

Ժաք Լոնտոն իր վէպին մէջ Նիշիգանդային հանդիպելու առիթ կ'ընծայէ մեզ, նաւի մը վրայ, ուր իրեն պէս երեք դրամապաշտներ կարծեցեալ գանձի մը փնտռտուքին ելած են, իրենց ծախսերով վարձելով նաւն ու նաւապետը։

Նաւին վրայ, ե՛րկու զբաղում ունի Նիշիգանդա։ Ան կը բերկրի նկարելով։ Նիշիգանդա կը հաստատուէր նաւակամուրջին վրայ, «հոն ծրտանկու... եւ մանկական ջրանկարն... պէս կ'ընեն դեռատ... ներըս։ Սակայն արուեստ... ոէքը մակերեւայոին է իր... որովհետեւ երբ կը բարկա... կը պատռէր, կտոր կտոր... նէր իր բոլոր մրտումներ... յետոյ կը կոխկռտէր...

Իր երկրորդ զբաղում... առնել քարապին մը... եւ հաստատուիլ նաւի... կողմի բարձրաւանդակը... չել առաջքը ներկայացն... ձուկերուն վրայ։ «Իրեն... տնճառ ուրախութիւն էր... մը ուղարկել այդ անպաշ... կենդանիներուն»։ Իսկ ի... դա ինքզինքէն դուրս... երբ կը հանդիպէր կէս... խումբի մը, «այնքա՛ն... զանոնք ջարդելու եւ... պեցնելու փափաքը»։

Հիմա որ քիչ մը ծանօ... ցանք Սիմոն Նիշիգան... Ժաք Լոնտոնի հերոսին... (բնականաբար մեր... մաղթանքը պիտի ըլլա... հերոսին հայ անունը... ՀԸԼԼԱԼԸ), այժմ հարց... ինքզինքնուս թէ՝ ո՞րքան... նութիւն ունի ան Հայու... Սիմոն Նիշիգանդայի... հայկական ի՞նչ ունի։

Ես կողմնակից չեմ... բականութեան մէջ... այն ներքինները... սիրեն օտարներու բերնէն... գովեստները շեղալից... բարութիւններով հրատար... թեան տալ։ Մեր մամուլ... խուր է խոստովանիլ... տուն չէ տուած այն կարեւ... բուն կամ արտայայտութիւ... բուն ուր քննադատութիւ... եղած Հայերուն։ Ինչոյ... են Փիէր Լօթի եւ Փիլ... բէրի նման ալյաներ... ները։ Սակայն անցի... կողմնակալ գրող մը... համարն, ահաւոր... տայրայտուած է Պոլսու... բուն վրայ, ՉԱՐՉԸՄ...

Մենք կը սիրենք... Հրեաները, բայց աւելի... որ մերթ երբեմն նայէինք... վրան. քիչ մը հանդարտ... եւ քիչ մը անկողմնակալ...

Մի՞թէ Պոլիս եւ գաւառ... չպիտի գտնէինք Նիշիգան... նման աղաներ ու սրբազ... բաւ, որոնք Թուրքերու ... պաշտնէին, մինչ անդին... նականը կ'առնէին իրենց... բուն տակ։

Նիշիգանդայի տիպար... ման հարիւրներով... կա՛ն Ամերիկայի մէջ... թեամբ եւ անպատուու... միլիոններու տիրացած... որոնք ո՛չ մէկ փող կը... իրենց ցեղին համար, բայ... տատ կը ցրուեն կրօն... ցնդաբանութիւններու... ունեւորական հանդէսներ... մար, իրենց վրդովեալ... հանդստացնելու համար...

տարի ականջալուր... կը պատմէր մեզ — կը... գրագէտի մը, իսկ Ֆր... ցի շինականի մը, որ եկ... խնդրելու իրմէ վարձել... կտոր մը։

— Պ. ա. Նէ՞ իմ թե... ֆեվրիֆ. .

Այդ ֆեվրիֆը Ֆրա... գիւղացի մըն էր, որուն... րը կռուած էին իրենց ա... թեան համար, եւ պա... իրենց ազատութիւնը... վաճառականը Փերի... ֆեվրիֆին կրնար հարստա... ողջակ նոյնիսկ զնել... հով իր սրտին ուզած բ... ձանձերն ի գործ դնել։

Ջըֆըտ Հայե՞ր... ա՞ն մի՞թէ։ Ինչո՞ւ... տավանիր թէ ահաւոր... չըլլա՞, Եւրոպացին մը... րութիւնը երբ առաջքը... առանց հետեւեր... համբաւաւոր կարգ մը... դահայ դէմքերու... կարծենք թէ Եւրոպ... կայր են հոն տեսնելու... ի՛նչ ջըֆըտ չարջըմներ...

Այլ առակ դեռ... ներու աղբաները...

Օտարները պատճառ... նին իրենց աչքերը գ... տեսնելու մեր կուզերը...

Յանցանքը մե՞րն... մեզ կ'անարգեն։

ԱՐՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷ...

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՌՈՄԱՆ. 13 Հոկտ.— Հոկտեմբեր 13ին կէսօրէ վերջ, ընկերվարականներու ժողովասրահին մէջ տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ.ի քառասնամեակը: Հոկտեմբերեան մեծարանքներու ... ժողովական խօսքին կարօտ բազմութիւն մը փութացած էր լսելու ... ժողովուրդին հարազատ զաւակին քառասունամեայ աշխատութիւնը: Հանդէսը սկսաւ Հնչակ բանաստեղծով: Ընկեր Արշակ ... օրուան նախագահը, ... խօսքերով հանդէսը բացաւ եւ օրուան նշանակութիւնը բացատրեց, ընկերներ Պիլալեան եւ Մաթէոսեան արտասանեցին ... «Զարկ նուագ»ը ... Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ռոմանի ենթակոմիտէէն ... ողջոյն մը կարդաց ընկեր ... Պիլալեան, որմէ յետոյ ընկեր նախագահը բեմ հրաւիրեց ... բանախօսը յանձին ընկեր ... Արուլալա Մահարիի մէկ ... նախագահութիւնը մէջ բերելով ըսաւ թէ մեր ոտքին փոշին ... այսօր մեզի կը հալածէ, ... մենք առանց նայելու ... աչքէն եկած հարուածներուն, կը շարունակենք մեր ... կը քալենք առաջ... ... պղտոտներէն մինչեւ որ ... հայ ժողովուրդին ... երազը, որ է Միացեալ եւ ... Հայաստանի մը իրականութիւն մը: Եւ այդ օրը պիտի ... այս եռագոյնը որ այսօր ... օտար հորիզոններուն ... հպարտօրէն պիտի ծածանի Մասիսի գագաթը: Խօսք ... երկրորդ բանախօսը ընկեր ... Պուլուլմճեան որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը ... իր հմայիչ դրուագներով, ... Քամառ - Քաթի... եւ նմաններուն ներբողը ... յետոյ պանծացուց Դաշնակցութեան գաղափարին համար ... հերոսներուն յիշատակը, ... խօսքը ուղղելով դաշնակցական ... սարքուեցաւ ... արիւնոտ ծամբան, խրախուսեց ... անվհատ քալենք ... վերջնական յաղթանակը: ... հայրենիքն ... ուեցաւ ... քառասնամեակի հանդէսը, ... բաժնուեցան գոհ սրտով, այն ... համոզումով որ յիսնամեակը պիտի տօնենք մեր երկրին մէջ:

Հայմաթլըս

Բաժանորդագրուեցէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, Ֆէթհիի կուսակցութիւնը Թաղապետական ընտրութեանց առթիւ, իր թեկնածուներու կարգին դրած է նաեւ Հայեր, Յոյներ եւ Հրեաներ: Այս օրինապղծութիւնը մեծ խրախուսումի մատնած է Թուրք թերթերը, որոնց խմբագրական գրութիւններէն՝ ստորեւ կուտանք քաղուածներ: Երեւակ է թէ սեւն օձառով չի ճերմկիր, ու եւրոպական գլխարկի տակ, դժուար թէ Թուրք ուղեղը որեւէ փոփոխութիւն կրէ:

ՍԷՐՊԷՍԹ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՂ ԲԱՆԱՅ ԱՉՔԵՐԸ

«Վագըթ»ի մէջ, խմբագրապետ եւ Արտահանի երեսփոխան Մեհմէտ Ասըմ կը գրէ այս խորագրով.—

Սէրպէսթ կուսակցութեան Թաղապետական թեկնածուներուն ցանկը զարմանք եւ ցաւ պատճառած է մեր միջավայրին մէջ:

Այս զարմանքին եւ ցաւին պատճառը այն է որ, կարգ մը պատուաւոր անուններու կարգին կը տեսնենք մականուններ որոնք իրենց անցեալովը ու ներկայովը անտարբեր ու նոյն իսկ թշնամի են ազգային պայքարին:

Անոնք որ կը պնդեն թէ ազգայնականութիւնը մեր նշանաբանն է, պէտք է քիչ մը աւելի զգուշաւոր շարժին եւ ազգային մարմիններու մէջ չառնեն ոչ միայն անոնք որոնք պաշտօնապէս դրոշմուած են իբրեւ կասկածելի, այլ եւ անոնք՝ որոնք սրտի տրոփիւնով մը չեն կրցած հաստատել թէ Թրքութիւնը հպատակութեան տոմսակ (Ֆիզտան) մը կրելէն տարբեր բան մըն է իրենց համար: Պէտք չէ ընտրել այդ անձերը, հոգ չէ թէ անոնց այդ հպատակութիւնը արգելք չըլլայ ընտրելու եւ ընտրուելու:

Շատ աւելորդ եւ թերեւս ալ վնասակար զոհողութիւն մըն է, «մեզի քուէ պէտք է, ուրիշ ոչինչ» ըսելով Իթթիլաֆի քաղաքականութեան հոտը տարածել, եւ այն տպաւորութիւնը տալ թէ մենք պարտաւոր ենք եղեր համեմատական կամ ոչ-համեմատական, բայց ամէն պարագայի մէջ կրօնական ներկայացուցչութիւն մը տալ այնպիսի խմբաւորումներու (զիւմրէ), որոնք տարիներէ ի վեր ընդհանուր կերպով անկեղծ համակրանք չեն ունեցած մեր ազգային պայքարին հանդէպ, եւ մինչեւ երէկ օտար միալով նման ընտրութեանց՝ հաստատած են թէ չեն ալ ուզեր համակրանք ունենալ:

«ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

«Փօլիթիքա» կը գրէ.—

Սէրպէսթ կուսակցութեան կազմութեամբ, փոքրամասնութեանց խնդիրը մեր ներքին քաղաքականութեամբ շահագրգռուող ձեւ մը առաւ: Պոլսոյ Թաղապետական թեկնածուներու համար նոր կուսակցութեան պատրաստած ցանկն ալ որոշակի ցոյց կուտայ թէ Սէրպէսթ կուսակցութիւնը նոր քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ փոքրամասնութեանց հանդէպ: Այս քաղաքականութիւնը՝ փոքրամասնութեանց հետ գործակցութեան քաղաքականութիւնն է:

Այսօրուան մեր փոքրամասնութիւնը կը բաղկանայ Հրեաներէ, Յոյներէ եւ Հայերէ: Այս երեք կարգի փոքրամասնութիւններն իրենց առանձին ժամանակութիւններն ունին:

Նախ Հրեաները

Հակառակ անոր որ այս ազգը Թուրքիայէն զատ ուրիշ երկիրներու մէջ ցոյց տուած է թէ փոքրամասնութեանց խնդիրը ինչ՞ գործնական ձեւով լուծուած է, մեր երկրին մէջ տարբեր ուղղութիւն մը տուած է իր ճակատագրին: Եւրոպայի եւ Ամերիկայի բոլոր երկիրներուն մէջ հրեայ կայ: Բայց անոնք ո՛չ մէկ տեղ աչքի կը զարնեն իբրեւ փոքրամասնութիւն: Մինչդեռ մեր հրեայ հայրենակիցները եթէ խղճմտանքով խորհին, պիտի ընդունին թէ հոս տարբեր է իրենց կացութիւնը: Հրեաներէն շատ քիչեր կրնան մեր լեզուն խօսիլ:

Երբ փոքրամասնութիւն մը այնքան անհոգութիւն ցոյց տայ լեզուին հանդէպ երկրի մը, ուր դարերով ապրած է եւ զոր իբր սեփական հայրենիք կը նկատէ, այդ երկրին միծամասնութիւնը իրաւացի չէ՞, երբ իբր օտար ընդունի այդ փոքրամասնութիւնը:

Ինչպէս ամէն կրօնքի, հրէական կրօնքին հանդէպ ալ խոր յարգանք ունինք: Ասիկա ուրիշ խնդիր մըն է: Բայց նորէն հրէական հանճարն է որ աշխարհի ցոյց տուած է թէ երկրին լեզուն սորվիլ, մշակոյթը ընդունիլ եւ մեծամասնութեան խառնուիլը, չի նշանակեր հրէականութենէ զուրս ելլել:

Հայերը եւ Յոյները

Գալով Հայերուն եւ Յոյներուն, պէտք է խոստովանիլ թէ ասիկա աւելի դժուար խնդիր մըն է: Որովհետեւ Հրեաներէն տարբեր ըլլալով ազգային կազմ մըն ալ ունին: Ցեղայ ժոտիկ անցեալին զատն յիշատակները դեռ դրոշմուած են միտքերու մէջ: Հակառակ ամէն բարեացակամութեան, դեռ չէ մոռցուած որ հելլէն ազանները հիւանդացան Բերա Փալասի մէջ, Բերայի պաշտօնի կապոյտ եւ ճերմակ հագած, եւ յոյն ու հայկ. զունդերը փողոցներու մէջ զօրանց կառոտեցին, հելլէն բանակին միանալու համար՝ Ի՞նչ ընենք, երբ ազգի մը արժանապատուութիւնը կը վիրաւորուի, անոր յիշողութիւնը կը զօրանայ:

Բայց անկախ այս զգայական պատճառէն, դեռ մէջտեղը նշան մը չկայ ցոյց տալու թէ Յոյները ընդունած են Թուրք ազգայնականութեան նոր ոգին եւ բիւրեղացած Թուրք հանրապետութիւնը: Օսմանեան կայսրութեան եղածին նման, հիմա ալ Յոյները բոլորուած են Պատրիարքարան կոչուած բրածոյ հաստատութեան շուրջ, եւ կ՚ապրին իբր առանձին եւ օտար զանգուած մը: Սուլթանութիւնը տապալեցաւ, Խալիֆայութիւնը ջնջուեցաւ, կրօնքն ու պետութիւնը անջատուեցան իրարմէ, օրէնքները փոխուեցան, նոր պետութիւն մը կազմուեցաւ, բայց Յոյները տակաւին չփոխուեցան.

Բոլոր այս անբնականութեանց պատճառը այն է որ, Յոյները փոխած չեն նախկին կայսրութեան օրով իրենց ունեցած մտայնութիւնը: Ինչպէս որեւէ կապ չկայ կայսրութեան շրջանի Թուրքին եւ հանրապետական շրջանի Թուրքին միջեւ, նոյնպէս ալ որեւէ կապ մնալու չէ կայսրութեան փոքրամասնութեան եւ հանրապետական շրջանի փոքրամասնութեանց միջեւ:

Այն օրը որ այս վիճակը ստեղծուի, այն օրը ինքնաբերաբար վերցուած կ՚ըլլայ գործակցութեան արգելիչ պատճառը:

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

«Լա Թիւրքի Լիպէրալ» պատասխանելով «Փօլիթիքա»յի 8 Հոկտեմբեր խմբագրականին թէ առայժմ անկարելի է գործակցիլ փոքրամասնութեանց հետ գրել կուտայ.—

«Փօլիթիքա» կը յիշէ ազգային ժտահոգութենէ ծագած փաստեր, որոնց մենք ալ համակարծիք ենք: Պոլսոյ գրաւման տեղի ունեցած ցաւալի դէպքերը բոլորիս ալ յիշողութեան մէջն են: Բայց, յաղթանակէն յետոյ, անբաղձալի եւ վնասակար տարրերը հեռացան երկրէն: Անոնք չեն կրնար բնակիլ եւ պէտք չէ բնակէին հոս: Իսկ հոս մնացողները առողջ տարրեր են, կապուած հայրենիքին, եւ մէկ փափաք ունին — Թուրքիոյ մեծութիւնը:

Կառավարութեան կ՚իյնայ իմաստուն քաղաքականութեամբ ձուլել զանոնք, գգուելով թրքացնել բոլոր փոքրամասնութիւնները: Մեր աչքին խալամներ, քրիստոնեաներ եւ Հրեաներ չկան, այլ միայն Թուրքեր բարոյապէս անարգար, իսկ գործնապէս անկարելի կ՚ըլլայ կարգ մը անձերու գաւաճանութեան համար պատասխանատու նկատել հաւաքականութիւնները: Բոլոր Ֆէրիտները Ցամատ Ֆէրիտներ չեն, բոլոր Չէրքէզները՝ Չէրքէզ Էդհէմներ չեն: Նոյնպէս ալ բոլոր Հայերը Անդրանիկներ չեն, ոչ ալ բոլոր Յոյները Պօշոներ:

Սէրպէսթ կուսակցութիւնը կ՚ուզէ գործակցիլ փոքրամասնութիւններուն հետ, որովհետեւ այդ գործակցութիւնը մաս կը կազմէ իր ծրագրին: Մինչդեռ խալքի ըմբռնումը տարբեր է: Ապագան միայն պիտի հաստատէ թէ այս երկու ըմբռնումներէն ո՞րը աւելի կը համապատասխանէ Թուրքիոյ պահանջներուն: Իսկ «Փօլիթ.» աւելի անկեղծ պիտի ըլլար, եթէ ըսէր թէ խալքի ծրագիրը թոյլատու չէ փոքրամասնութեանց հետ գործակցելու: Ապա թէ ուշ իր յիշած խնդիրները պարզ պատրուակներ են:

Մենք անհրաժեշտ կը նկատենք փոքրամասնութիւններ հետ գործակցութիւնը: Մենք պիտի աշխատինք խալամներու եւ ոչ խալամներու միջեւ կցացումներու վերջնական ձուլում առաջ բերելու: Օրինակ պիտի հանդիսանանք, փոքրամասնութիւնը առնելով մեր մէջ, մեր հանրային գործերուն մէջ:

Ս. ԳԻՐՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հարվըրտ Համալսարանի հընախուզական մարմնի անդամներէն փրոֆ. Քըրսոփ Լէյք եւ Ռապըրթ Փ. Լէյք Սինայի թերակղզին հնութիւնները ուսումնասիրելով գտած են հին նախաեւմական արձանագրութիւններ, որոնք նոր լոյս մը կը սփռեն Ս. Գիրքի պատմութեան վրայ:

Հնէաբանները պեղած են Հաթորի տաճարին աւերակները, որոնք կը գտնուին Սուէզի ջրանցքէն 60 մղոն հարաւային արեւելք, Սէրապիթ-էլ-Խատէմի սարահարթին վրայ եւ գտած են երկու մեծ հնութիւններ: Բլրի գագաթը գտնուած է մեծ ջրամբար մը, որմէ ջրանցք մը կ՚իջնէ բլուրն ի վար: Ուրիշ բան մը, որ մեծ հետաքրքրութիւն պատճառած է պղնձի այն աւելցուքներու դէզն է, որ գտնուած է Փարնասէթի ժանգանէզի տականքներուն մօտ: Այստեղ պղնձի հանք չկայ, ոչ ալ որեւէ վառելիք այս մետաղները հալեցնելու համար: Եթէ այս տականքներու դէզերը կը նշանակեն թէ այստեղ գոյութիւն ունեցած են ձուլարաններ, ինչ՞ հանքերէ եւ վառելանիւթերէ այսքան հեռու շինուած են:

Փրոֆ. Լէյք ապա այցելած է Հայաստան, եւ անկէ անցած Մոսկուա, ուրէկ Լենինկրատ, ուսումնասիրելու սինայական ձեռագրերը, որոնք 1859ին գտնուեցան Սինա լերան վրայ՝ ռուս հնախոյզ Թիշշենտորֆի կողմէ: Այս ձեռագրերը կը պարունակեն ամբողջ Նոր Կտակարանը, Ս. Գրքի Եօթանասնից թարգմանութիւնը եւ Բառնաբասի նամակը: Այս ձեռագրերը չորրորդ դարու կիսուն գրուած են:

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ երեկոյ Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Հայ Մշակոյթի Օրուան տօնը, նախագահութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Ա. Ահարոնեան, Ա. Խատիսեան, Փրոֆ. Ադոնց, Կ. Սասունի, Մ. Պարսամեան, Տոքթ. Գրիգորեան եւ ուրիշներ:

Նախագահը, Գ. Եր. Տէր Անդրէասեան, բանալով հանդէսը ընդհանուր ձեւով ներկայացուց հայ արուեստին պատմութիւնը:

Օհան Կարօ ցոյց տուաւ հայ գրականութեան պատմական յատկանիշները:

Ռէն բացատրեց հայ մշակոյթին եւ հայրենիքին կապակցութիւնները եւ հայ ցեղին իմացական բարձր ընդունակութիւնները:

Գ. Տէր Պօղոսեան, Զ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ կարդաց ուղերձ մը՝ Ուղերձ մը դրկած էր նաեւ Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը:

Շատ ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը:

Օր. Գոհարիկ Գարիպեան երգեց հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր, («Ես Սարէն կուգայի», Կոմիտաս վարդ., «Օրօր», Ա. Պարթեւեան եւ կտոր մը Վէպերէն), կ՚ընկերանար դաշնակով Օրիորդ Ճամպազ:

Զ. Գարիպեան յաջող արտասանութիւններ ըրաւ Ահարոնեանի եւ Սիամանթոյի գործերէն:

Mlle. Suzane Suire տաւիղի վրայ նուագեց եւրոպական կտորներ (ծովուական խաղեր, Ռուսօ, կախարդանք, Ձուրնիէ), Օր. Երամեան ջութակով նուագեց (Քանցոնէթթա, տ՚Ամպրոզիօ, Ընթրատա Ռուշէզ), M. Worms թաւջութակով նուագեց Chant Russe (Լալօ) Chérubins (Սալմոն): Յետոյ Օր. Սիւիր նուագեց նաեւ հայ ժողովրդական երգեր, Մայր Արաքսի (G. Hüe), Մանուշակ (Տէր Յովսէփեան), Կռունկ (Կոմիտաս):

Իսկ նոյն trioն նուագեց Հով Արէքը (Ալիքսանեան:

Հանդէսը տուաւ գեղարուեստական տպաւորիչ մթնոլորտ մը: Հ.

ԽՄԲ.— Յառաջը յաջորդով:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՈԳՈՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Մի, մի ըներ, ախպէր, ... խօսեր անաստնին վիզը:

... որսկանը, ան՝ որուն եզնիկը ... գողանի փայ բաժին եղած ... ցաւին բովանդակ մըրմունները եւ հրացէնը ամենազօրելի գործիք մը դարձաւ ... աչքին:

... ըսեն թէ՝ Ամօն ալ հանեց բուն ու դագար չունեցաւ ... յի մահէն ետք ու կեղինքը ալ բնաւ չգնաց փնտռելու:

— Գոգօն, ո՞ւր է, ո՞վ ըսաւ, ... կը գտնեմ:

... Ու ինք շարունակ որոնց ... — Գոգօն, մինչեւ որ գըլ... անոր հետք, բայց չգիտցաւ թէ ինչո՞ւ ի՞նչ բանի համար էր ... փնտռուտուքը:

... ըսէք թէ առելութիւն, ... թիւն զին. քփնտռտուք մըզեց,

ես կ՚ըսեմ զզջումի լախտ էր որ ծանր կը հարուածէր յետնակողին սիրտը, ան՝ որ «բախտ» տուած էր Գոգոյին եւ սակայն հայ կնիկներուն գուին անգիտակից նաժարս զանուած էր, ընկերոջ եւ գրագին վերաբերմամբ:

Ցորեններու երազ, այլեւս իրողութիւն, զատ կսկծալի իրողութիւն է Ամոյի համար:

Իրիկնային թեթեւ հով մը, քաղաքի նոր հարսերուն քօղերուն պէս ծուրը, տարածուած էր դաշտերուն վրայ: Զի՞ն, առատօռեան շ՞ղ, թէ արդար բերաններուն փրփուրը զայրագին, չարերուն մտածումներով սառոյցէր կապած:

Համրիտէններու հարիւրակը հասաւ Սուլուխի կամուրջին ծայրը, ուրէ՝ ճամբան կը զատէ մինչեւ Բաղէշի ծոցը:

Մութը սեւ ու թաւ գորգերու պէս ծածկեր էր ձորակները ու գետը անտակ խաւարի աշխարհ մը նեռած իր ամքերուն, ահաւոր տեսք մը առած էր:

Ինչո՞ւ էք դուք խաւար գիշերներուն սեւ ու խոր ջուրերէ, հեզասահ եւ անծուխ երեւով գետերէն, որոնց արգանդները անծանօթ են ձեզի:

Զէ՞ք զգացեր խորհրդական երկիւղը գիշերուան ջուրերուն, որոնք յանկախ աերուրները իրարմէ զատելու շարութիւններով կը զուարճանան:

Անոնք սիրով կը ծուարին զարիվ-զուրպաթ ջահիլները, սաւն հարս ձգած պէժուրագները, ուրախանալու համար գրուած թիլիսիմները:

Անոնք հրճուանքով կը թաղուին ծեր սատանները, որոնք կէս գիշերին անտառ փախչող աղջիկներու ծածքերէն կը պոկեն, սիրտէն կը խոցեն եւ այդ սիրտախրոտ եղնիկներու ծիծերուն մէջ «Գիւահարս» անունը կը գրեն:

Անոնք որ ծնուեցի նաեւ հարսնուկներուն զաւակները արգանդներու մէջ խեղդող կնիկներու չինել տուած «պիւլա»ները կուլ կուտան:

Եւ դեռ ինչեր, ինչե՜ր կը գացեն:

— Ո՞վ էք: Ու ձիերու զոփիւնները մէկէն ի մէկ կը կորին, բլուրի մը պէս ու հաստար երկայնութեամբ ... թիւն մը կը անկուի կամուրջին մօտ:

— Ո՞վ էք:

Գոգօն զինք կանչողը, ծանօթ են ձայնական ալիքներու թրթռումները խաւարէ լերերուն վրայ:

Ո՞վ էք, ձա՛յն, թէ ոչ...

Ես եմ, Գոգօն, անսպասելի պատասխանը.

Լռութի՜ւն:

Այս այն պահն է, երբ իրարու արիւնը խմելու կարօտով երկու թշնամիները գէմօգէմի կուգան, այնքա՜ն կատաղի, այնքան ահաւոր, որ...

Հ... պգրի լոյսը գէմ-գէմի կը զարնէ երկու կարծ...

Ա՜խ, այն արցունքնե՜րը, որ... բու աչքեր, երկուքն ալ արիւնակալած, երկուքն ալ վայրագ ու մահատենչ.

Եւ ակնթարթի մը մէջ մերկացած սուրերը կը շողան ու ճեմն անկուած օդին մէջ:

— Ցա՛րկ, մի խնայեր:

Դու զարկ, Գօ՛գօ:

—Առաջին զարկը քուկդ է նամարդ

— Ո՛չ, ո՛չ, դուն պէտք է զարնես Գօգօ՛, կը յիշես, կնիկդ ա՛րը, Վառօ՛ն, դուն ես ու պատկերներ հնաւուրց քաջեր յիշատակներու, արագ եւ իրար կապուած կ՚անցնին, Ամոյի ուղեղին պաստառին վրայ շարժանկարի մը պէս գծագրելով

Ախո՜ր, սալայատակին վրայ, Ամօն ու Գոգօն գիրկ-գիրկի, լեռնալանջի գինեբրուկի արտերուն մէջ սիւլէզարի հետ ծող ծոզի, Գոգօն Վառոյի շրթներուն փակած,

ռոնք իրար փաթթուած հոգիներէն կը հոսին:

Եւ Ամոյի աչքերը դէպի ներսը, սիրտը կը դառնան, նորէն դուրս կ՚երկարին, վար կը խոնարհին, վեր կը նային, կը պղտորուին, կը մթնին եւ յաւիտեան զոզուելու գատապարտուած, մեռելներու աչքերուն պաղ տեսքով կը ծեփուին:

— Զա՛րկ, Ամօ՛, դուն, քու սուրդ մինչեւ հոգիս խրած ես արդէն:

Ամօն լուռ է: Ես նամարտ եմ, նամարտ: Մենք միասին հաց կերանք, միասին մեծցանք, միասին սիրեցինք, կը մտածէ Ամօն:

***

— Վաղը կը հասնիմ, կը գտնեմ Գոգօն:

(19)

ԱԶԳԻՆ

• Միւս կողմէ, սակայն, Նիւ-Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ըմբոստ ուժերը կը քալեն Սաու-Փաուլոյի վրայ, եւ արդէն հինգ ժամ տեւող ճակատամարտ մը մղած են կառավարական ուժերուն դէմ, պարտութեան մատնելով զանոնք։

Կ՚ըսուի թէ բազմաթիւ Իտալացիներ միացած են ըմբոստներուն, կազմելով կարիպալտեան լեգէոն մը։

Ռուսական արտածումներուն դէմ

Պելճիքայի Նախարարաց խորհուրդը զեկոյցով մը կը հաղորդէ թէ մտահոգուած է ռուսական «տըմփինկ»ի դէմ ձեռք առնուելիք միջոցներով, Բոլշեւիկեան անտեսական այս յարձակումը որ կը գործուի բուռն թափով եւ այն տեսակ պայմաններով, որոնց դէմ որ եւ է մրցում կարելի չէ, բացէ ի բաց կը ծառայէ աւելի սաստկացնելու անտեսական տագնապը, ընկերային խռովութիւններ յարուցանելու յոյսով։ Այս պատճառով, Պելճիքայի կառավարութիւնը որոշած է մեծ կորովով գործել, հետեւելով ուրիշ երկիրներու օրինակին։

Բոլշեւիկներն եւ Ամերիկա

Բոլշեւիկներէ բաղկացած յանձնախումբ մը, Ամերիկայի Խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան հովանաւորութեամբ, մտադրած էր ուսումնասիրական պտոյտ մը կատարել Միացեալ-Նահանգներու մէջ։ Յանձնախումբի անդամները, այս մտօք, Նիւ Եորք հասան բայց, Ամերիկայի գաղթականներու պաշտօնատունը կասկածելով որ անոնք ո՛չ թէ ուսումնասիրական պտոյտի, այլ համայնավար քրոպականտի նպատակներով ճամբայ ելած են, արգիլեցին անոնց ցամաք ելլելը եւ յանձնախումբի բոլոր անդամները ղրկեցին Էլիզզ-Այլնտ, հսկողութեան։

Ռուս գործաւորներու ծուլութեան դէմ

Հոկտեմբեր 11ին, հրամանագիր մը կը ձգտի Ռուսիոյ մէջ հաստատել բնի աշխատանքը։ Անգործներու տրուելիք որ եւ է նպաստ ջնջուած է. որ եւ է գործաւոր չպիտի կրնայ մերժել իրեն տրուած որ եւ է աշխատանք, նոյն իսկ եթէ իր ընդունակութեան ու վարժութեան համապատասխան չըլլայ։ Կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ այս միջոցին դիմած է հանրային մեծ աշխատանքներ գլուխ հանելու համար եւ այս կերպով կը յուսայ թէ աշխատաւոր ձեռքերու նեղութիւն չպիտի կրէ։

Սիպերիոյ մէջ, իւրաքանչիւր շրջանի պարտք դրուած է հարիւր աշխատաւոր հայթայթել հանքերու համար։

Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կ. ի նախագահութիւնը քաջալերելու համար այն գործաւորները, որոնք կատարած են հնգամեայ ծրագրով իրենց ինկած բաժինը, որոշեց վարձատրել այն գործարանները ուր կ՚աշխատին։

Այս որոշման վրայ, կարգ մը գործարաններ դրամական նուէրներ ստացան, իսկ ուրիշներ որոնք չեն լրացուցած իրենց բաժինը, արձանագրուեցան սեւ ցանկին մէջ։

Հնդիկ ազգայնականները կը վերսկսին

Հնդիկ ազգայնական պետերէն նէհրու որ վեց ամիս բանտարկութենէ վերջ ազատ արձակուեցաւ, ճառ մը խօսեցաւ Ալլահապատի մէջ եւ յայտնեց թէ ազգայնական պայքարին առաջին հանգրուանը վերջ գտած է։ Ասկից վերջ, կարգախօսը պիտի ըլլայ մերժում տուրքերու վճարման եւ խուսափում կառավարութեան հետ գործակցութենէ, «որպէսզի հիմը դրուի ազատ Հնդկաստանի»։

Ազգայնական կուսակցութիւնը, ապօրէն ընկերակցութեանց վերաբերեալ Հոկտ. 10ի օրէնքին հրատարակութենէն ի վեր, գործունէութեան նոր ձեւանդ մը ի յայտ կը բերէ. իսկ ազգայնական խորհուրդը հրապարակ հանեց հականգլիական քաղաքականութեան իր ծրագիրը որուն պիտի հետեւի։

Առջի օր, հնդիկ մը յարձակում գործեց անգլիական սատիկանի մը վրայ Լահոռի մէջ։ Ատրճանակի քանի մը հարուածներ պարպեց անոր վրայ ու փախաւ։

Անգլիական ապրանքներու դէմ պոյքոթը մեծ վնասներ հասցուցած է։ Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան մը, սեպտեմբերի մէջ անգլիական բամպակեղէնի արտածումը դէպի Հնդկաստան նուազած է հարիւրին 75 համեմատութեամբ, բաղդատմամբ անցեալ սեպտեմբերի արտածումներուն։ Միմիակ բամպակեղէնի վրայ, մէկ ամսուան մէջ, Անգլիոյ վնասը կը հաշուուի 900.000 ոսկի։

Սպանիոյ խռովութիւնները

Մալակայի եւ Մուրչիայի մէջ կը շարունակուի ընդհ. գործադուլը։ Բանուորական սէնտիկաներու գրասենեակները փակուեցան կառավարութեան կողմէ։ Պարչելոնայի եւ Սէվիլի մէջ գործադուլը մասնակի է։

Ուսուցչի մը ձերբակալման դէմ բողոքելու համար, բազմաթիւ ուսանողներ, Քորտովայի մէջ մերժեցին հետեւիլ դասընթացքներուն։

Իսկ Պարչելոնայի մէջ, համալսարանական ուսանողները քաղաքական մեծ ցոյց մը կատարեցին։ Համալսարանի մեծ բակին մէջ, կրակոտ ճառեր ըսելէ յետոյ, մտան շէնքին մէջ, կոտրեցին կարասիները, պատռեցին նկարներն եւ յետոյ այրեցին զանոնք։ Ուսուցչապետը փորձեց զանոնք հանդարտեցնել։ Ոստիկանութիւնը շղթայ կազմեց շէնքին շուրջ, ձերբակալելու համար բոլոր կասկածելի տարրերը, որոնք կրնային խառնուած ըլլալ ուսանողներուն մէջ։

Համալսարանը փակելու արտօնութիւն ուզուեցաւ կառավարութենէն։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայոց եկեղեցիի սրահը

15 Rue Bayard

ՊՕՐՏՕ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Տաւրոս» ճաշարանին մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. Ռուբէն

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՀԱՄԱԶԱՍՊ, այսօր, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

Թ. Զ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

Ն. Գ. Բ. ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԶԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը։

Պատրաստուեցէ՛ք երեկոյթ-պարահանդէսին

ԱՍՏԻՊԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր, Ingénieurs Civilsի սրահը։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ

18 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Պուա - Քոլոմպի թաղապետական սրահներուն մէջ

Rue des Halles, Bois - Colombes

Կը նախագահէ՝ Պ. ՍԱՀԱԿ Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

կը խօսի՝ Պ. ԲԵՆՕ ՆԱԼՋԱՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Թ. Եազըճեան, Ա. Ճահպազ (պաշնակ), Օր. Հ. Գազազեան (կովկասեան պար) Տիկ. Տէրուա՝, Ա. Սարաֆեան, Գ. Գ. Զ. Ղարիպեան (արտասանութիւն), Մ. Աւետիսեան (մեներգ), Ա. Պետրոսեան (արտասանութիւն), Թառիստ Արգար եւ ուրիշներ։

կը ներկայացուի՝ քրքջալից տեսարան մը Պարոնեանէ

Ա ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է (զաւեշտ)

ընտիր ճազ, կովկասեան պարեր, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով

Մ ո ւ տ ք 5 ե ւ 7.50 ֆ ր ա ն ք

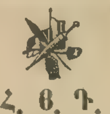

Հ. Յ. Դ.

Կ. Կ-ը ժողովի կը հրաւիրէ Արդութեան եւ Ջաւարեան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 39 Rue Jules Gévelot, Issy-les-Moulineaux։ կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Փոթորիկ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 178 Ave. d'Argenteuil սրճարանը։ կարեւոր օրակարգ՝ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՆԷՍՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ընկերահամակրական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.,5ին ընկ. Սեդրակ Գարակէօզեանի բնակարանը 19 Rue Ampère, Cachan. կը խօսի՝ ընկ. Ռէն։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի Գրադարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բաբկէն Սիւնի ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կը խօսի ընկեր Գեղամ Սարոյեան։ Նիւթ՝ «Բոլշեւիկները և Դաշնակցութիւնը»։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

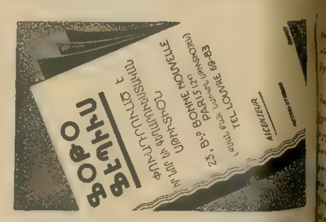

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԲԱԼԿԱՆ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930
17 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1393

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ» ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ

Վերջին տասնամեակին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ ճակատ յարդարող «գաղափարական» ու անգաղափարական հոսանքներու եւ անհատներու հաւաքականութիւնը ներքին զարշելի եւ անբարոյական պատկեր մը ունի, որ սակայն իր նողկալի դէմքը միշտ ծածկած է «գաղափարական» հակառակորդի դիմակին տակ։

Օրինակը որ պիտի տանք, փաստացի ու վաւերական, բացառութիւն մը չէ, այլ ընդհանուր յայտարարի կը բերէ բոլոր անոնք, որոնք Հայաստանի «բարեկամութեան» անուան տակ քէնիկ արշաւանք մը ձեռնարկեցին Դաշնակցութեան դէմ։

Չեկիստ Աղաբէկեան, որ իր մերկացումները կը տպէ Փարիզի «Բասլէտնի Նօվըստի» մէջ, մեզի կը հայթայթէ անբարոյականութեան նշանակալից այդ փաստը։

Բասլէտնի Նօվըստի»ի հոկտեմբեր 15ի թիւին մէջ Աղաբէկեան կ'ըսէ թէ Չեկան չբաւականացաւ ձեռք անցնելով Դաշնակցութեան նամակները, որոնք կը ղրկուէին երկիր, եւ նկատի ունենալով որ Դաշնակցութիւնը շատ վճռական կազմակերպութիւն մըն է, ու կարող է պէտք եղած պարագային անհատական տէռորներով ջլատել բոլշեւիկեան մեքենան, անհրաժեշտ նկատեց աւելի լայն միջոցներու դիմել, արտասահմանի մէջ պառակտելու դաշնակցական կուսակցութիւնը եւ բաժնել այդ կուսակցութեան ներքին խաւերը ղեկավար շէրտէն։ Այդ նպատակով, կը շարունակէ Աղաբէկեան իր խօսքը, կրցած են ձեռք բերել Բժ. Արշակ Ղազարեանը, որ, ըստ Աղաբէկեանի, Դաշնակցութեան Կ. Կոմիտէի (բիւրոյի իմաստով) ազդեցիկ անդամներէն մէկը եղած է։ (Բժ. Ա. Ղազարեանը ազդեցութենէ զուրկ է, «ողբալի մարդ» տիտղոսով ծանօթ էր Դաշնակցութեան շարքերուն եւ երբեք կուսակցութեան կեդրոնական մարմնի անդամ եղած չէ)։ Չեկան իր այս գործակալը գտնելէն ետքը, անոր կը նպաստէ «Գաղափար» թերթը հրատարակելու Փարիզի մէջ։ Թերթը մեծ մասով ձրի կը տարածուի եւ ամէն ամիս բաց կ'ունենայ 300 տոլար, որ կը վճարուի Չեկայի կողմէ։ Բժ. Արշակ Ղազարեան «Գաղափար»ի անբարոյական խմբագիրը («Պայքար»ի եւ «Արեւ»ի ջատագոված ազնիւ հայրենասէրը) Չեկայի կողմէ կը ստանայ 100 տոլար ամէն ամիս իբրեւ հիւանդանոցի բժիշկ կը նշանակուի։ Անոր աղջիկը կը տեղաւորուի Խորհրդ. Միութեան տնտեսական բաժնի մը մէջ որոշ ռոճիկով։ Ու այս «հալալ» վարձատրութեանց փոխարէն, Արշակ Ղազարեանը կը սկսի իր աշխատանքը, պայքարը տանելով միշտ մէկ ուղղութեամբ թէ Խորհրդ. Հայաստանին պէտք է օգնել, թէ վերաշինութեան նպատակին շուրջ պէտք է համախմբուին բոլոր Հայերը, թէ վերջապէս, Դաշնակցութեան ղեկավարներն են, որ վնասակար ու վտանգաւոր են այս ծաղգաշինման վրայ։

Դուք շարունակեցէք «ազգասիրական» եւ «գաղափարական» կարգախօսներու շարանը, որքան կ'ուզէք, որովհետեւ անոնց շարանին կը հանդիպիք հակադաշնակցական բազմաթիւ թերթերուն մէջ, վարձկան ու անվարձ։

Երբ Արշակ Ղազարեանը եւ իր նմանները՝ անձնական պէտքերու հաշիւներով կը հեռանային Դաշնակցութենէն, Դաշնակցութիւնը հրապարակով պախարակութեան սիւնին գամեց այդ անցիւղի ու անբարոյական լքումները։ Սակայն մեր հակառակորդները, սեւ սիրտ ու միշտ սեւ տեսնող, «գաղափարական» մարդոց շարքը դասեցին այս ինկածները, (որոնք հանրային կարծիքի առջեւ պիտի արհամարհուէին), ու իրենց հակադաշնակցական պայքարի «բարոյական»ը հիմնաւորեցին այս «աքրամաքուր» մարդոց ելոյթներուն վրայ, Դաշնակցութիւնը պառակտուած ու քայքայուած հռչակելու համար։

Այսօր, ահա՛, Չեկիստ Աղաբէկեանը կուգայ իր ձեռամբ Արշակ Ղազարեանի հանրային դիմակը պատռելու եւ ցոյց տալու անոր «գաղափարական» ասուիճանը։

Առաջ, գոհ էինք որ այդ ճղճիմ արարածը կը հեռացուէր մեր շարքերէն. Այսօր, աւելի քան գոհ ենք որ այդ ապականութիւնը մեր մէջը չէ։

Հիմա, մեր հակառակորդները ազատ են իրենց «պատուական» ցանկին գլուխը ցետեղելու Արշակ Ղազարեանի եւ նմաններու անունները, որոնք անխուսափելիօրէն, օր մը, դիմազերծ պիտի ըլլան, ու անցնին հայ պատմութեան սեւ ցանկին մէջ։

Ու, մինչ Արշակ Ղազարեանի Խորհրդ. Հայաստանի վերաշինութեան եւ օգնութեան «նուիրուած» գործունէութիւնը, ներքին զզուելի շահատակութեամբ, օրինակ մը չէ, որ լոյս կը փոխէ բազմապիսի նման ձեռնարկներուն վրայ, որոնք գիտէ ու ցերեկ, Դաշնակցութեան դէմ կ'առնան, Չեկայի դրամով, բայց Հայաստանին օգնելու շողշողուն պիտակին տակ։

Ահա՛ մեր հակառակորդները, ստորին ու արհամարհելի։

Կ. Ս.

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիոյ բռնապետական վարչութեան դէմ, դժգոհութիւնը հետզհետէ տուն կուտայ նորանոր միջադէպերու։ Պալենսիայի մէջ, երէկուան միջադէպէն յետոյ, ուսանողները կրկին հաւաքուեցան համալսարանի մեծ սրահը, ուր նոր ճառեր խօսելէ վերջ, կոտրեցին դռներ, ապակիներ, կարասիներ։ Ուզեցին ցոյցը շարունակել փողոցի մէջ եւս, բայց հանդիպեցան ոստիկանական արգելքի։

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Նոր Արաքս» կը հրատարակէ Երեւանէն նոր դարձ եղած ռամկավար-բոլշեւիկ գործիչի մը յայտարարութիւնները, որմէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը.

— Ըսվարան կընաք խօսել, ազատ Բուլղարիոյ հողին վրայ կը գտնուիք…

Սակայն դարձեալ կը վարանէր ու կը կասկածէր: Այն ատեն, տեղեկանալով որ խօսակիցս վանեցի է, ստիպուած եղայ օգնութեան կանչել մօտաւոր անցեալի լուսաւոր դէմքերը եւ յիշեցուցի իրեն Արամը, Իշխանը, Վանի Հերոսամարտը…

Խօսքերս բարերար ազդեցութիւն ըրին եւ խօսակիցս ակնթարթի մը մէջ, փոխուեցաւ։ Անոր աչքերը արցունքով լեցուեցան…

— Կը բաւէ, կը բաւէ, ըսաւ ան, ցնծկլտալով, այս վայրկեանիս դուք փոխադրեցիք զիս հոն, դրախտային Վասպուրականը, ուր կարօտովը 15 տարի եղաւ կը մաշուիմ ես եւ այնքան հազարները: Ահա՛ աչքիս առջեւ են Այգեստանը, այն անվեհեր մարտիկները, որոնք կերտեցին Վասպուրականի Հերոսամարտը: Ահա աչքիս առջեւ են պարզւում Թուրք բռնակալութեան ցարցատող զօրանոցները, հայ կամաւորների յաղթական մուտքը Թիֆլիս ու յաղթական մեր ժողովուրդը…

— Ինչ վիճակի մէջ են դպրոցները Հայաստանի մէջ։

— Հայաստանի մէջ դպրոցներ առաջուանից աւելի կան։ Բացի քաղաքներից ամէն գիւղ ունի իր տարրական դպրոցը, խրճիթ-ընթերցարանը: Բայց ուսուցիչները կը նշանակուին իրենց կողմից, դասագիրքերը կը պատրաստուին պետական հրատարակչականի կողմից, Լէնինի վարդապետութեամբ։ Ուրիշ տեսակի հրատարակութիւններ գոյութիւն չունին: Ազգային պատմութիւնը բացարձակապէս վերցուած է դպրոցներից, իսկ եթէ ոեւէ ուսուցիչ ուզենայ օգտուել հին դասագրքերից ոեւէ հատուած քաղուածաբար տալու աշակերտներին, այդ դէպքում պարտաւոր է խնդրագրով դիմել պետական մատենադարաններին մէկ երկու օրուայ պայմանով, որպէս զի աշակերտները չտեսնեն այդ գրքերը: Ամբողջ երիտասարդ սերունդը կը կրթուի Լէնինեան վարդապետութեամբ եւ իրենց կապը բոլորովին խզած են անցեալի հետ: Իսկ այն երիտասարդութիւնը որ դեռ կը յիշէ անցեալը նա եւս տատանման մէջ է: Նրանցից շատերը կ'ուզեն հեռանալ արտասահման, բայց վստահ չեն թէ պիտի կարողանան գործ գտնել: Կը վարանին նրա համար որ՝ երբ անգամ մը հեռանան, այլեւս անկարելի է վերադառնալ։

ՅԱՐ ՖԷՐՏԻՆԱՆՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Սօֆիայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, պուլկար կառավարութիւնը արտօնեց որ Պուլկարիոյ նախկին ցարը երկիր մըտնէ եւ հոն բնակի տեւական կերպով։ Այս արտօնութիւնը վատ տպաւորութիւն գործեց պուլկար ժողովրդավար շրջանակներու վրայ, որոնք հին զինուորական շրջանակներու յաղթանակը կը տեսնեն այդ որոշման մէջ։ Այս վերադարձը որ կը զուգադիպի իտալեւ պուլկար մերձեցման աշխատանքներուն, խաղաղասիրական կարգ մը շրջանակներու կողմէ կը նկատուի լուրջ արգելք մը, Պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցման։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերման Խորհրդարանի նախագահը

Ընկերվարական Լէօպէ երկրորդ քուէարկութեամբ եւ 209ի դէմ 269 ձայնով ընտրուեցաւ նախագահ գերման Խորհրդարանի, 77 երեսփոխաններ (համայնավար) ձեռնպահ մնացեր էին։

Փոխ-նախագահներ ընտրուեցան հիթլերեան մը, պահպանողական մը, եւ կեդրոնական մը։

Ժողովրդավարշոլցի նախագահական թեկնածութեան մէջձախողութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է քաղաքական շրջանակներուն մէջ, մանաւանդ որ ժողովրդավարներ եւ այլ աջակողմեան երեսփոխաններ քուէ տուած են ընկերվարական Լէօպէյի։

Նախագահի ընտրութեան առթիւ, քուէարկութիւնը անգամ եւս կը յայտնէ թէ Պրիւնինկի դահլիճը այնքան ատեն պիտի կրնայ տոկալ, որքան կարենայ կռթնիլ ընկերվարականներուն։ Կարելի է արդէն վստահօրէն ըսել թէ ընկերվարականներն առայժմ թոյլ չպիտի տան որ Պրիւնինկի կառավարութիւնը տապալի եւ շաբաթ օր, վարչապետին ճառին յաջորդող վէճերէն յետոյ, անոնք պիտի քուէարկեն ընդդէմ անվստահութեան բանաձեւերուն, եւ եւմտական հրովարտակներու ջնջումին։

ՊԵՐԼԻՆԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ինչպէս գրեր էինք, Պերլինի մետաղագործական աշխատաւորներու գործադուլը արդէն իրականութիւն է։ Կը մասնակցին 120.000 հոգի, պարպելով 275 գործարաններ։ Թիւը կրնայ բարձրանալ 140.000ի։ Գործադուլին հիմնական պատճառը, օրավարձքի հարցն է եւ սակայն կրնայ քաղաքական անդրադարձներ ունենալ, ստեղծելով նոր կնճիռներ։ Տնտեսական տագնապը պատրուակ բռնելով, գործատէրերը համաձայնած են հարիւրին 15ի զեղչ մը ընելու օրավարձքերուն վրայ։ Աշխատանքի վէճերու կարգադրութիւնը եթէ փոխադարձ համաձայնութեամբ չյաջողի, ըստ գերման օրէնքի, խընդիրը կը յանձնուի իրաւարարի։ Ընտրուած իրաւարարը սակայն, տրդար գտաւ հարիւրին 8ի զեղչ մը, որուն վրայ եր որ ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին դժգոհ բանուորները։

Աշխատանքի նախարարը որ նման պարագաներու մէջ վերջին խօսքի իրաւունքն ունի, կրնայ իրաւարարին վճիռը յայտարարել պարտադիր կամ ոչ. եթէ պարտադիր յայտարարէ, սէնդիկաները ստիպուած են բանթողներու յատկացուած նպաստները կարել։ Հակառակ պարագային դատարանի կը յանձնուին։ Հոս է ահա որ դահլիճին համար կը սկսի քաղաքական նոր վտանգ մը, որովհետեւ այդ պարագային պիտի կորսնցնէ բանուորներու վստահութիւնը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը որ նեցուկը հանդիսանայ Պրիւնինկի, կը դնէ երկընտրանքի մը առջեւ։

Ընկերվարական շրջանակները կը յուսան թէ Աշխատանքի նախարարը պիտի կրնայ նոր բանակցութիւններու սկսիլ գործատէրերուն եւ բանուորներուն հետ, նպաստաւոր ելք մը գտնելու համար։

Անգլեւխորհրդային բանակցութիւնները

Անգլեւռուս պահանջներու եւ պարտքերու կարգադիր յանձնախումբը որ իր երրորդ նիստը գումարեց երեքշաբթի օր, հետեւեալ գեկոյցը հաղորդած է մամուլին.— Երկրորդ նիստին խորհրդային պատուիրակութիւնը ներկայացուց իր երկրին ընդհանուր պահանջներուն ցուցակը, պարզեց իր խնդրանքները եւ անգլիացի մասնագէտներու կողմէ դրուած հարցերուն բացատրութիւններ տուաւ։ Անգլիական պատուիրակութիւնն եւս ներկայացուց իր ընդհ. պահանջները։

Երրորդ նիստը յատկացուեցաւ երկու ցուցակներու բաղդատութեան, ճշդելու համար իւրաքանչիւր ենթախումբերու աշխատանքները։

Առաջարկուեցաւ հինգերորդ ենթախումբ մը եւս կազմել, քննելու համար, յեղափոխութեան ընթացքին, Անգլիոյ միջամտութեան հետեւանքով՝ Ռուսիոյ կրած վնասները։

Ըստ «Մորնինկ Փոսթ»ի, խորհրդային պատուիրակութիւնը հրահանգ ստացած է Մոսկուայէն ձգձգելու բանակցութիւնները, վճռական որեւէ յանձնառութիւն չստանձնելու դիտումով, մինչեւ որ Անգլիա հաւանի մեծ փոխառութիւն մը ընելու Ռուսիոյ։

Հնդկական խռովութիւնները

Պոմպէյի շուկային մէջ նոր խռովութիւններ պատահեցան. պատճառն այն էր որ հնդիկ առեւտրականներ որոշեր էին բանալ իրենց վաճառատուները, հակառակ ազգայնականներու արգելքին. վաճառականները կ'ուզէին ծախել օտար ապրանքներ եւս։

Առեւտրականներն անսացած չըլլալով ազգայնականներու արգելքին, կամաւորական խումբեր խուժեցին խանութներէն ներս, եւ ստիպեցին առեւտրականներն որ դադրեցնեն իրենց գործառնութիւնները եւ գարձեալ փակեն խանութները։

Եամափուրի մէջ, անհատներ կրակեցին ոստիկաններու վրայ, որոնք փոխադարձեցին։ Յարձակողները յաջողեցան փախուստ տալ։ Շարթուան մէջ երրորդ անգամն է որ յարձակում կը գործուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔՈՒԷԱՏՈՒՓԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Պոլսոյ Թաղապետական ընտրութիւնները շաբաթ մը եւս պիտի շարունակուին, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով։ Այս առթիւ յաճախակի կռիւներ են պատահած։

Մեծ իրարանցումներէն մէկը պատահած է Գասըմ փաշայի մէջ, ուր, ցուցարարներու խումբ մը աստղագործ կանանչ դրօշով մը ընտրութեան վայրը եկած է։ Այս դրօշի մասին բաւական ըսի ըսաներ եղան եւ ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ։ Դրօշը, սակայն, վէֆա մարզական միութեան յատուկ դրօշն է եղեր եւ բնաւ կապ չունի կասկածելի կազմակերպութիւններու հետ։

Ժողովուրդը անհամբերութեամբ խուժած է մզկիթին վրայ որուն դուռները փակ էին, ոստիկան զինուորներու ջոկատ մը բերուած է ժողովուրդը ետ մղելու համար, բայց բազմութիւնը աւելի ջղայնացած է եւ սկսած է պոռալ քուէարկութեան ազատութիւն ուզելով։ Գայմագամը երեւան ելած եւ ժողովուրդը հրաւիրած է որ քուէտուփին քովէն հեռանայ, բայց ժողովուրդը պահանջած է որ նախ խալքի վարչութեան անդամները քուէտուփին գլուխէն հեռանան։ Գայմագամը գայրոյթով խօսած է Սէրպէսթ կուսակցութեան մասին եւ անոր հասցէին ծանր խօսքեր ըրած է։ Ասոր վրայ, ժողովուրդը սկսած է խիստ կերպով փոխադարձել բայց ոստիկանական տնօրէնութիւնը յաջողած է հանդարտութիւնը վերահաստատել օրէնքի հանդէպ հնազանդութեան հրաւիրելով ժողովուրդը։

Քուէարկութիւնը բաւական հանդարտութեամբ կատարուելէ վերջ, կէսօրէ յետոյ, իրարանցումը դարձեալ ծայր տուած է մուխթարներու ընթացքին հետեւանքով։ Ժողովուրդը սկսած է վիճիլ մուխթարներուն հետ ըսելով որ անոնք խալքի ցուցակները կը բաժնեն։ Այս միջոցին Նէճաթի անուն պահապան մըն ալ ծեծ կերած է ատրճանակ քաշած ըլլալուն համար։

Այս իրարանցումին մէջ յանկարծ վրայ կը հասնին հրշէջ ջրամբարները, ժողովուրդը ջուրով ցրուելու համար: Բազմութիւնը մէկ զսպանակէ մղուածի պէս, յարձակած է հրշէջ գունդին վրայ եւ խողովակները պատառ պատառ ըրած է, խառնաշփոթութեան մէջ ձայներ կը բարձրանային. «ազգին կրակը ջուրով չէք կրնար մարել», կին մըն ալ կը կոչէ. «Այստեղը Գասըմ փաշա է, հրշէջ եւայլն վեր կուգան»։

Ժողովուրդը իր ջղայնութեան մէջ այնքան առաջ գացած է որ սկսած է մզկիթին դուռը խորտակել ներս մտնելու եւ քուէտուփին քով երթալու համար: Քիչ մնացած էր որ դուռը խորտակուի, երբ յանկարծ ոստիկան զինուորներուն հրաման տրուած է սուին անցնել։ Հրամանատարը տեսնելով որ ժողովուրդը այս բանէն ալ չի քաշուիր, հրամայած է որ սուինները հանուին։ Իրարանցումին մէջ սուինի մը ծայրով թեթեւապէս վիրաւորուած է միայն Էտհէմ անուն սրճեփ մը։ Ոստիկանական տնօրէնին միջամտութեամբ հանդարտութիւնը կարելի եղած է վերագտնել։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

ՀԱՅԵՐԸ

Գ.

Եւ ահա կը տեսնենք, որ փոքր Ասիոյ այս հողամասին վրայ կը կազմուի հակայ բնակավայր մը, (զոր գրեթէ կարելի է ընդարձակել), ուր բնակութիւն հաստատած են կարճագլուխները։

Հայերը ունին երկար քիթ որ բաղդատաբար քիչ մը լայն է։ Իրենց քթային միջին ցուցանիշով նրբաքիթ են։ Երբեք չեմ տեսած Հայ մը, որ տափաքիթ ըլլար։ Եւ սակայն մեծ թիւ մը կը կազմեն այն Հայերը որոնք միջաքիթ են։ Հայոց քիթը, երկար ըլլալով հանդերձ, սովորաբար ուղիղ է, յաճախ արծուային կորութիւն մը ցոյց տալու հակամէտ։ Երբեմն վարի ծայրը ծռած ու հակած կ՚ըլլայ։ Քիթի այս ձեւը բազմաթիւ անգամներ տեսած եմ Քիւրտերուն ալ վրայ, եւ կարծեմ թէ Շանթր եւս նկատած է այդպէս։

Հայերը մթագոյն աչքեր ունին, ընդհանրապէս թուխ (86-89 առ հարիւր)։ Այսուհանդերձ Հայոց մէջ հանդիպած եմ անհատներու, որոնք կապոյտ աչքեր ունէին (4 առ հարիւր)։ Շանթր եւս կ՚արձանագրէ Հայոց մէջ կարեւոր համեմատութեամբ մը (11 առ հարիւր) գոյութիւնը բաց գոյն աչքերու (1)։

Հայերը գրեթէ միշտ սեւ մազեր ունին, կամ գէթ մութ շագանակագոյն։ Չեմ տեսած մէկը, որ շէկ մազեր ունենայ։ Ընդհակառակն, Շանթր իր վիճակագրութեան մէջ կը հաշուէ այդպիսի քանի մը տիպարներ։

Այս բազմազան դիտողութիւններէն կը հետեւի, թէ Հայերը կը սերին մարդկային խումբէ մը, որ չափազանց կարճագլուխ է։ Այդ խումբին մէջ կարելի է գտնել երկու գլխաւոր հատուածներ, որոնք հասակի տարբերութիւններ ունին։ Մէկ մասը բարձրահասակ, մօտաւորապէս 25 առ հարիւր համեմատութեամբ, միւս մասը (20 առ հարիւր համեմատութեամբ)՝ փոքրահասակ։ Սակայն կարելի՞ է իսկական տիպարներ ընդունիլ այս երկու երկրորդական խումբերը, որոնք կը զանազանուին միայն հասակի տարբերութեամբ մը։

Արդէն ըսած եմ թէ, իմ կարծիքովս, Հայերն ու Քիւրտերը ամենամօտիկ արմատներէ կը սերին, թէ անոնց մեծամասնութիւնը կրնայ սերած ըլլալ ցեղային մէկ խումբէ։ Ես այս վարկածին յանգեցայ, դիտելով նմանութիւնը, որ գոյութիւն ունի իմ չափագննութեանցս արդիւնքներուն, մարդաբանական իմ արձանագրութիւններուս մէջ, կամ դիտելով ֆիզիքական արտաքին նմանութիւնները, զորս ես գտած եմ այս երկու ժողովուրդներուն մէջ։ Օրինակի համար կը յիշեմ, Պոլսոյ եւ Սկիւտարի մէջ, երբ մենք կը չափագննէինք հայ եւ քիւրտ համալները, թէ որքա՛ն նման էին անոնք։ Միջնաւոր Արեւելքի մէջ բնակութեանս ընթացքին, այն տպաւորութիւնն առի թէ այս երկու ժողովուրդները, Քիւրտերը եւ Հայերը, հերկային եղբայրներն են, թէ պատմութեան վերիվայրումներն էին (այս բառը ամէն բան կը պարունակէ), որ զանոնք դարձուցին թշնամի եղբայրներ։

Միայն տպաւորութեամբ չբաւականանալու համար, ես բաղդատեցի իրարու հետ բոլոր այն գլխաւոր չափերն ու յատկանիշները, որոնք առնուած են Հայերէն ու Քիւրտերէն, — հասակ, իրան, սրունքներու բարձրութիւն, գանկի եւ ճակատի տրամագիծ, գանկային ցուցանիշ, եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ։ Չեմ ըսեր թէ այս բաղդատութիւնը ինծի հաստատեց այդ երկու ցեղերուն համանմանութիւնը, ինչ որ ճիշդ չպիտի ըլլար, սակայն ինծի ցոյց տուաւ զանազան նմանութիւններ, որոնք այլապէս հաւաքիչ էին։ Անտարակոյս, այս նմանութիւններուն կողքին կային նաեւ տարբերութիւններ, (մանաւորապէս հասակի մէջ)։ Եւ սակայն անոնք ոչ մէկ կերպով կը տարհամոզեն մեզ։

Այս երկու ժողովուրդներուն իւրաքանչիւրին մէջ գոյութիւն ունի տիպարներու հին խումբ մը, որուն յատկանիշները կը մնան նոյնը։ Միացնելով զանոնք, այդ տիպարները, կը ստանանք մարդաբանական նոր դասախումբ մը, հայաքիւրտ, որուն ցեղային կազմախօսութեան մէջ ոչ մէկ հակադրութիւն պիտի նշմարուի։

Այս նոր խումբը, զոր կարելի է բնորոշել այսպէս,— բարձրահասակ, կարճագլուխ, մազերու եւ աչքերու մութ գունաւորումով, երկար քիթ, յաճախ խոշոր, ուղիղ կամ արծուային, սովորաբար ծայրը կոր, եւայլն), չի՞ ներկայացներ պատկերը պատմութեան հին ժողովուրդներուն, մանաւորապէս Մարերուն, եթէ չուզենք դիմել աւելի հին թուականներուն։ Անհրաժեշտ է ճանչնալ Մարերու ոսկրաբանական փաստերը, որպէսզի վերջնապէս համոզուէինք այդ մասին։ Այսուհանդերձ, այս վարկածը կատարելապէս ընդունելի է։

ԷՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

(Շար.)

(1).— Պէտք է, որ մարդաբանները օր մը մէկտեղ խմբեն բոլոր այս մարդիկը, որոնք կը բնակին առաջաւոր Ասիոյ մէջ եւ կապոյտ աչքեր ունին: Պէտք է մօտեցնել նկարագրական եւ կազմախօսական յատկանիշները միւսներուն, եւ տեսնել թէ փո՞քր են, մե՞ծ են, կարճագլո՞ւխ են թէ երկայնագլուխ, նրբաքի՞թ են, եւ, կապոյտ աչքեր ունենալով հանդերձ, ունի՞ն շէկ մազեր։ Այդ ատեն միայն պիտի տեսնենք թէ ի՞նչ արժէք ունին Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն մասին արձանագրուած դիտողութիւնները, որոնք մինչեւ հիմա կամ ծգտումնաւոր են, կամ անբաւական, ինչպէս կը կարծեն ոմանք։ Է. Փ.

(2).— Էօժէն Փիթար նկատի ունի միայն այն վարկածը թէ Հայերը գաղթած են Բաբելաստանէն, Ֆարաւէն, եւ մտնելով Արարատեան բարձրաւանդակը, տիրած ու ազգայնացուցած են բնիկ ժողովուրդը: Կան սակայն դեռ ուրիշ բազմաթիւ վարկածներ, որոնք կը պնդեն թէ Հայերը գաղթած են արեւմուտքէն, մինչեւ անգամ Թրակիայէն: Շ. Ն.

ԱՄԵՐԻԿԱ ԽՄԵԼ ԿՈՒԶԷ

Ոգելից ըմպելիներու արգելքի պաշտօնատունը 3000 թերթերու ղրկեց հարցարան մը, հարց տալով թէ թե՞ր են թէ դէմ ըմպելիներու արգելքի օրէնքին մէջ փոփոխութիւն մտցնելու առաջարկին առթիւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

ՀՈՒՍԿ ԲԱՆՔ

Փաստաբաններ կան որ կը նախընտրեն պաշտպանել այնպիսի դատեր միայն որոնք արդէն դատապարտուած են հանրային կարծիքին կողմէն։ Անոնք, նոյնիսկ եթէ յաջողին երբեմն ոճրագործի մը գլուխը ազատել, ժողովրդային համակրանքի չեն արժանանար, վասնզի արդարութեան եւ ուղղամտութեան հակառակորդներ են եւ անոնց դէմ պայքարողներ։

Հո՛ն, հեռուն, կայ Հայաստան մը, որուն արդի կառավարութիւնը, ինչ ինչ պատճառներով, չէ՛ կարող գործածել իր նախորդէն ժառանգած բուն ազգային եռագոյն դրօշը։ Միւս կողմանէ, կան աշխարհիս չորս կողմը ցրուած հայութեան նուազ կամ աւելի բազմաթիւ բեկորներ՝ որոնք իրենց հետ տարած են նոյն այդ ազգային եռագոյն խորհրդանիշը եւ իբր հայրենիքի միակ սուրբ աւանդը՝ անով կը մխիթարուին եւ զայն կը գործածեն, անխափան ու անարգել, ա՛յն օտար բայց ազատ երկիրներուն մէջ ուր վերահաստատ հիւրընկալուած են։ Այդ հիւրընկալ ազատ երկիրներու կառավարութիւնները ո՛չ մէկ առթի չեն ուզած արգիլել այդ եռագոյնին գործածութիւնը։ Իսկ Խ. Հայաստանի կամ Խ. Ռուսիոյ բոլշեւիկ կառավարութիւններն ալ իրենց դիտողութիւն մը կամ ակնարկութիւն մը անգամ չեն ըրած այդ մասին։

Ընդհանուր գաղթահայութիւնը գործածած է եւ կը շարունակէ գործածել ազգային եռագոյնը, ա՛յն օրէն ի վեր որ պանդխտութեան ցուպը ձեռքը առնելու ստիպուեցաւ ան։

«Ապագայ»եանները պարզապէս ընդդիմադիր երեւնալու պարպէն մղուած եւ իրենց «հեռատեսութեան» քաղաքագիտութեան վրայ այնչա՛փ վստահ, բուռն կերպով կը բողոքեն այդ եռագոյնին գաղթահայութեան կողմէ գործածուելուն դէմ։ Իբր չարագուշակ մարգարէներ, անոնք կը քարոզեն թէ այդ դրօշին գործածութիւնը ազգին գլխուն մեծ աղէտներ բերելու եւ ի վերջոյ անոր բնաջնջումին պատճառ պիտի ըլլայ։ Ու քանի մը ու գաղթ մտնել պարզամիտները իրենց հնարած եթերային ենթադրութիւններով եւ պատմած երազներով որոնք ոտքի վրայ կը քնացնեն եւ որոնց առաջին հաւատացեալները իրենք իսկ են։

Գ. Դարբինեանի եւ իրեններուն ներկայացուցած պատճառներէն երկուքին վրայ պէտք կ՚ըլլայ միայն վայրկեան մը կանգ առնել, վասնզի ներկայացուած ձեւին տակ՝ անոնք կրնան ամենց մտահոգութիւն պատճառել:— Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը վշտացնելու եւ հիւրընկալ կառավարութիւններու հանդէպ անփափկանկատ վարմունքի խնդիրները։

Ըսենք թէ ինչ կ՚արժեն այդ ենթադրութիւնները։ Բայց որովհետեւ ակայման պէտք է որ Դարբինեաններու ընդդիմադրութիւնը յաղթանակէ, ազգային եռագոյնին գործածութեան պաշտօնապէս արգիլումը անհրաժեշտ կը դառնայ։ Ի՛նչ փոյթ եթէ այս պատճառով գաղթահայութիւնը — որուն պաշտպան կը ներկայանան նոյնինքն Գ. Դարբինեան — իրապէս շատ մը աղէտներու ենթարկուի, աղէտներ, որոնց մասին այսօրեց արտայայտուիլը ազգափնաս կրնայ ըլլալ։

Բարեբախտաբար պանդուխտ հայութիւնը հիւրընկալողները համոզուած քաղաքականութեան հեռատեսներ չեն. ապա թէ ոչ Դարբինեաններու հրապարակային գրգռութիւններուն եւ զանազան գժտութեան սերմերն իբր անմիջական հետեւանք՝ այդ հիւրընկալ պետութիւններու եւ Խ. Հայաստանի կամ Ռուսիոյ միջեւ մտութիւնները ի վաղուց անդի ունեցած եւ այդ պատճառով գաղթահայութեան գլխուն գալիք աղէտներն ու փորձանքներն ալ պատահած պէտք էին ըլլալ։

Ընթերցողները լաւ ըմբռնելու համար մեր ակնարկած ենթադրութեան արժէքը։ Կը փութանք սակայն յայտարարելու թէ ո՛չ Գ. Դարբինեան ո՛չ ալ իրեն համախոհները այս նկատառումները երբեք չեն մղուած. միայն թէ անոր մասին չեն մտածած։

Կիրքը լաւ խորհրդատու չէ՛, մանաւանդ քաղաքականութեամբ եւ լրագրութեամբ զբաղողներուն համար։ Կիրքի հպատակողները կը գտնուին սակայն դէմ դիմաց այնպիսի արարքներու, որոնց հետեւանքները միշտ աղիտաբեր կ՚ըլլան եւ որոնց առաջքը առնելը անկարելի կ՚ըլլայ։ Աստուած մի արասցէ, եթէ մեր ակնարկած աղէտը յանկարծ տեղի ունենայ, հայ ազգը ի՛նչ մակդիրով պիտի մատնանշէ Գ. Դարբինեանը։ Ամէն պարագայի ազգասէր եւ հայրենասէրէ տարբեր խօսք մը պիտի ունենայ այդ մակդիրը։

Մենք կը մաղթենք որ Գ. Դարբինեան եւ իրեն հետ ուրիշներ ալ օր մը վերատեսնեն իրենց անխոհեմութիւնը եւ երբ այդ խօսին հայութեան, իրենց գրիչը գործածելով սէր եւ միութիւն քարոզելու, վասնզի անոնցմով միայն կրնայ պահպանուիլ եւ գուցէ հեռաւոր ապագայի մէջ բոլորովին ազատագրուիլ դժբախտ հայութիւնը։

* *

Գ. Դարբինեան իր վերջին յօդուածաշարքը համեմած էր մեր մասին քանի մը ձրի զրպարտութիւններով եւ իրեն համար անպատուաբեր արտայայտութիւններով։

Ըսինք որ կիրքը լաւ խորհրդատու չէ՛, հետեւաբար, ըլլալ զգիր եւ անպատասխանատու հայուն ենթակայ գրութեան մը հանդէպ հանգիստ եւ անտարբեր մնալը նախընտրելի կը նկատենք։

Գ. յօդուածագիրը ինչ ինչ գաղտ ալ տալու եկած է որոնցմէ պիտի ջանանք օգտուիլ գիտնականութեան մօտէն ճանչնալու համար։

Ցղայական արարքներ եւ ողորմելի ըսի-ըսաւներ, որոնց միայն կարեւորութիւն կրնան ընծայել ճշմարիտ միամիտները։

Սակայն պէտքը կը զգանք անդրադառնալու մանաւորապէս գլուխ գործոց զրպարտութեան մը վրայ, վասն զի լաւ ճանչցած զայն ընդունած կրնանք համարուիլ։

Գ. Դարբինեան կ՚ըսէ թէ մենք Գ. Պօղոս Նուպարը ազ-հայ-բնակեր հռչակած ենք, որովհետեւ ան ազգային եռագոյնին գործածութեան պէտքը չէ՛ տեսած, ինչ գիտումնաւոր զրպարտութիւն... չըսենք աւելին։ Հակառակորդ մը, հանրային կարծիքին առջեւ սուտ խօսելով վարկաբեկելը քաջութիւն չէ՛, առաւելն վատութիւն է։ Մեր գրութիւններուն ո՞ր մէկ տողին վրայ հանդիպած է Գ. յօդուածագիրը Պօղոս Նուպարի ո՛չ թէ անունին, այլ փոքր ակնարկութեան մը անգամ, որմէ կարելի ըլլայ հետեւցնել իր հնարած չարամիտ զրպարտութիւնը։ Իսկ թէ ինչ էր մեծ Հային կարծիքը ազգային եռագոյնի գործածութեան մասին, Գ. յօդուածագիրը ե՞րբ եւ ո՞ր ժամանակ առիթը ունեցած է անոր այնչափ մօտենալու եւ անոր վեհանձն հոգիին խորքը թափանցելու, որպէս զի այսօր յանդգնի, յետ մահու, զինքը եռագոյնին հակառակորդ մը հռչակել։ Գ. Դարբինեան գիտէ՞ արդեօք որ իր ըրած այդ անըմբռնելի զրպարտութիւնով անարգած կ՚ըլլայ Պօղոս Նուպարի մը յիշատակը՝ որուն անբիծ պահպանումին նախանձախնդիր են նախ անոր ընտանիքը եւ յետոյ ամբողջ հայ ազգը։

Գ. յօդուածագիրը աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլար ուղղակի եւ համարձակ կերպով պատասխանելով մեր մի քանի շատ որոշ եւ պարզ հարցումներուն։ Ի՛նչ պէտք կար ա՛յնչափ կրկնաբանելու, ի վերջոյ բան մը ըսած չըլլալու համար։

Ի՛նչ է բուն նպատակը Դարբինեաններուն որ միայն Մխիթարեան Հայրերը կը քննադատեն ու կը վարկաբեկեն Մուրատեան վարժարանին վրայ հայկական եռագոյն պարզած ըլլալնուն համար։ Մի՞թէ եղածը նորութի՞ւն մըն է։ Տակաւին քանի մը օր առաջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզահանդէսը ուր այնչափ խանդավառութեամբ եւ յարգանքի արժանացաւ ազգային եռագոյնը հազարաւոր հանդիսականներու կողմէ որոնց մէջ կան նաեւ Դարբինեանականներ։ «Ապագայ» այդ մարզահանդէսին մանրամասն նկարագրութիւնը ըրած էր բոլորովին մոռնալ ձեւալով հոն գործածուած դրօշի մասին։ Եւ սակայն Հ. Մ. Ը. Մ.ը տարիներէ ի վեր կը գործածէ եռագոյնը եւ իրաւամբ չի քննադատուիր, մինչ Մխիթարեան Հայրերը, որ հազիւ քանի մը ամիս առաջ սկսան նոյնն ընել, չարաչար կը քննադատուին անխտրաբար։

Մի՞թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարզած եռագոյն դրօշը նո՛ւազ վշտացուցիչ եւ անփափկանկատ է քան Մուրատեան վարժարանինը։ Ի՛նչ կը նշանակէ Դարբինեաններու այս երկու չափ երկու կշիռի դրութիւնը։ Եւ ըսել որ իրենք են ուրիշները երկչոտ անուանողները։

Գ. յօդուածագիրը կը պնդէ որ Մխիթարեան Հայրերը դուրսէն եղած ճնշումի տակ պարզած են եռագոյնը եւ ինկած այդ սխալին մէջ։

Ի՛նչ սխալ, եթէ սխալ ըսելով ճնշումի ակնարկութիւն կ՚ըլլայ, ըսենք թէ Մխիթարեան Հայրերը միամիտներ չեն, հետեւաբար ո՛չ դուրսէն եւ ոչ ալ Դարբինեաններու հրապարակաւ բանեցնել ուզած ճնշումին անսացողներ։ Եթէ Գ. յօդուածագիրը միտք ունի շարունակել եւ վարկաբեկել Մխիթարեանները եւ չուզեր ականջ տալ մեր բառերուն, կը յանձնարարենք իրեն կարդալ Պէշիկթաշլեանի առ Շէքեան վարդապետ բարձրացուցած բողոքը։

Իսկ եթէ սխալը եռագոյն պարզելն է, ո՞վ կը հաւատայ Դարբինեաններու սայլին վրայ ծեծուած եւ ձեւակերպուած այդ երեւակայական առասպելին. զ՞վ կը ջանան համոզել սուտ տարաձայնութիւններով։

Եթէ Գ. յօդուածագիրը կը յուսար ժողովրդականութիւն շահիլ, հակառակն է որ պատահեցաւ ազգային դրօշակին շուրջ իր յարուցած աղմուկով։ Ջերմանք հեռուները, նոյնիսկ «Ապագայ»ի ընթերցողներուն մեծամասնութիւնը կարծիք կրնայ յայտնել այդ մասին։

Եթէ Խ. Հայաստանի ժողովուրդը հայերէ բաղկացած է, անոնք ի ներքուստ պէտք է սիրեն ու յարգեն բուն ազգային եռագոյնը։ Անոնք ո՛չ թէ պէտք է վշտանան, այլ ներքնապէս երախտապարտ ըլլան գաղթահայութեան՝ որ իր ազգային դրօշին աւանդապահը կ՚ըլլայ, զայն կը գործածէ, կը պատուէ եւ անոր սրբութեան սերունդ պաշտպանումին կը հսկէ, ցնոր տնօրինութիւն։ Մեր այս պաշտպանողական ենթադրութիւնը՝ կը կարծենք աւելի հայրենասիրական եւ ազգասիրական է քան Գ. յօդուածագրինը։ Ինքը ազատ է բողոքելու որ մեր այս ենթադրութիւնը սխալ է, սուտ է. բայց այն ժամանակ ինչո՞ւ իրենն ալ սխալ եւ սուտ չպիտի ըլլայ։

Ընդհանուր գաղթահայութիւնը պիտի պահպանէ եւ գործածէ ազգային եռագոյնը այնչա՛փ ատեն որչափ լուրջ պատ-

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻ...

Հայ Մշակոյթի Օրուան ... զոր հրապարակ նետեց Յա... արդէն դարձած է ազգ... տօն մը։ Այս տարի կը... գամն է, որ կը տօնուի ... մէջ։ Յաջորդաբար պիտի ... տարակենք Յառերը, որոնք ... տասանուեցան այդ հանդ... մէջ։

Արշակունի Թագաւոր... փափաքի գիտնալ թէ իր ... խորդները ի՛նչ տեսակ ... են, թէ ցեղը՝ որուն հակ... դիրը վարելու կը կոչուի ... բարեմասնութիւններ ունեց... անցեալին մէջ։

Շատ ժամանակ չ... գիտուն պրպտողներ, ... դարանէ մատենադարան ... նելով, մարդկային ծանօ... թեանց ժամանակակից ... ները խուզարկելով, հայ ... պատկառելի հնութիւնը ... կը հանեն, եւ ոչ այնչափ ... այն, այլ կը գտնեն որ ... կան գործունէութիւն ալ ... ցած է ան, որ մեհենական ... ուածներու, Թանկագին ... գիրներու, ընտիր հեղինակ... ծնունդ տուած է նոյն ցեղ... մանաւանդ ցեղային ... փնդոր շրջանին՝ հայ ... նա՛յն այն, որուն անունը ... յորջորջուին Վաղարշակ... ղաքացիները, ժողովր... կամ հայրախնամ հեղին... թեամբ մեղմացուած իշխ... թեան մըն ալ առաջին ... դիրը եղած է, տապալել... նակալութեան բուրգ մը։

Այսպէս Հայկական ... կոյթը այսօր քառասուն ... ւելի դարերու հնութիւն ... նի։ Այն օրէն երբ ... գեղապատշաճ, ... հաստաբազուկ» ... կրծքին վրայ արիւնա... զծեց եւ ցեղին սխրալի ... դիւակ տախտակաբեկ ... կութեան զետնին վրայ. ... այն սկիզբը դրաւ ... խանութեան մը, ... կան պատկառանքով ... յագեցուած մեծ վայելչ... ալ իր ցեղը առաջնորդ... րեւ նոր Մովսէս մը, ... ւագոյն ճակատագիր, ... դրաւ նաեւ հայ ազգայի... կոյթին։

Այս բովանդակիչ ... տացումն է քաղաքակր... կեանքին իր բոլոր ... հանգամանքներով։ Ա... հազար տարի առաջ ... Բաբելոնի տափաստանի... վրայ, երկու գետերուն ... սահմաններուն վրայ ... բերու, անջատ կուսակ... գոյամարտը տեղի ... Արեւմտեան Ասիայէն ... բեր մարգերէ ցեղայի... գրոհներ դէպի նոյն ...

Ցառ մը արգելք չըլլ... Այդ պատճառը, ինչպէս ... ռաջ բացատրեցինք. ... Դարբինեաններու հրապա... յին՝ գրգռումներով միայն ... ծուիլ։

Այս անտեղի եւ ազգ... բանավէճի մասին հայ ... կարծիքը իր վճիռը ... ձակած ըլլալով, իրաւ... նինք կրկնութիւններ ... ցողներուն համբերութ... ժակը յորդեցնելու կը ... ուրեմն եւ այլ եւս այս ... շուրջ որեւիցէ բանի ... Եթէ Դարբինեանները ... շարունակել եւ իրենց ... կալ զառը պաշտպան... նոյն ինքն գաղթահայ... առանց նկատի առնել ... ըմբռնելու իրենց իսկ ... քուժը եւ անկէ առաջ ... վնասները, ազատ են ... ճամբան շարունակել...

ԱՆՏՐԻԿ ԱԼԹ...

ԽՄԲ.— Եռագոյնի ... համար շատոնց յու... փակուած է։ Ցեղ ... գրութեան, զոհացում ... համար չէզոք Հայու ... թեան եւ սրտցաւ ... ընդդէմ ռամկավարներ... րական խմբագրին։

[…] քաղաքացութեան տակ թէ երեւութապէս ընդունած են հիմնական օրէնքին սկզբունքները, բայց իրականին մէջ հաւատացած չեն անոնց։

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

«Լա Թիւրքի Լիպէրալ» ցետեւեալ նոր խորհրդածութիւնները կ'ընէ փոքրամասնութեանց խնդրի մասին.—

Եթէ փոքրամասնութիւնները մինչեւ հիմա մեկուսի էին, պատճառը իրենց քրիստոնէութիւնն էր։ Այսպէս է որ Արաբներու, Ալպանացիներու եւ Քիւրտերու մեկուսացումը նուազ աչքի կը զարնէր, անոնց իսլամ ըլլալուն պատճառաւ։ Արդ, կառավարութեան պարտականութիւնն է այնպիսի քաղաքականութեան մը հետեւիլ, որ փոքրամասնութիւնները կրթուին ազգային ոգիով, եւ քիչ ատենէն երկիրը միատարր դառնայ։ Ասիկա պիտի ըլլայ իրագումի քաղաքականութիւն, որ ամէն տեղ կը կիրարկուի։ Եւ մեր փոքրամասնութիւնները կարելի է ձուլել, եթէ ճնշում չբանեցուի անոնց վրայ, այլ խոհական եւ ուղիղ միջոցներ։ Որովհետեւ, բոլոր Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները կը փափաքին պարզապէս Թուրք քաղաքացի կոչուիլ։

ՀՆԴԻԿ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Ինչպէս երէկ գրած էինք Հոկտ. 10ին հրատարակուած հրովարտակով մը, Հնդկաստանի փոխարքան լուծուած կը յայտարարէր յեղափոխականազգայնական կազմակերպութիւնները։ Հրովարտակը որ մասնաւորաբար ուղղուած էր հնդիկ ազգայնականներուն դէմ, հակառակ արդիւնք տուաւ։ Ազգայնականներն իրենց կարգին, հրապարակ կը դնեն գործունէութեան ծրագիր մը, որով ձախողութեան պիտի մատնուին կառավարութեան բոլոր կարգադրութիւնները։ Հնդկական սարեգլխուն, կոչ պիտի ուղղուի ժողովուրդեան, որպէսզի դրամատուններէն, խնայողական սընտուկներէն քաշէ իր պահ տուած գումարները եւ սաստկացնէ կառավարական պաշտօնեաներու դէմ իր պոյքոթը։ Ազգայնականներն այս անգամ կը հրահանգեն չվճարել գիւղական տուրքերը։ Այս վերջին հրահանգին ի գործադրութեան, երբ կառավարական պաշտօնեաները մօտենան գիւղերուն, գանձելու համար տուրքերը, գիւղացիները խմբովին պիտի պարպեն գիւղերը, միասին տանելով իրենց գոյքերն ու ինչ բերք որ ունին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

ՏՐԱՄԱ.— Ցաւով կ'իմանանք որ երկաթուղային դժբախտ արկածի մը զոհ երթալով մեռած է բնիկ Խարբերդի գիւղերէն եւ մեր չափահաս որբերէն 23 տարեկան Թօվմաս Գալուստեանը (նոր անունը Արմենակ)։

Խեղճ երիտասարդը երկաթուղագծին վրայէն անցած պահուն միացած է կառախումբի անիւներուն տակ եւ կտոր կտոր ըլլալով տեղն ու տեղը հոգին աւանդած է։

Թաղումը տեղի ունեցաւ Տրամայի եւ Սէրէզի քահանաներու մասնակցութեամբ։ («Հորիզոն» 10 փետր.)։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Սէն գետը կը բարձրանայ.— Սէն գետը կը շարունակէ բարձրանալ։ Օսթերլիցի կամուրջին առջեւ, երէկ, ջուրին բարձրութիւնն էր 3 մեդր 22, մինչ նախորդ օրն էր 2 մեդր 42։ Իսկ այս օրուան համար կը նախատեսուի որ ջուրին բարձրութիւնը, նոյն օրը, պիտի հասնի 3 մ. 80ի կամ 4 մեդրի։

Քոսթ եւ Պելլոնթ կը վերադառնան.— Դէպի Ամերիկա իրենց հոյակապ թռիչքէն եւ Ամերիկայի զանազան վայրերը օդանաւով իրենց «բարեկամական» այցելութենէն վերջ, Քոսթ եւ Պելլոնթ Ֆրանսա պիտի վերադառնան շոգենաւով։ Հավր կը հասնին Հոկտեմբեր 23ին։

Փարիզ-Թէհրան օդէն.— Հարիւրապետ Շալ, առջի տարի օդանաւով Պուրժէի կայանէն մեկնեցաւ դէպի Թէհրան։ Ճամբան, կանգ պիտի առնէ միայն Պուտափէշթ։

Զինաթափութեան շուրջ.— Զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբը նիստ պիտի գումարէ Նոյեմբեր 3ին, Ժընեւի մէջ, սպառազինումը սահմանափակող պայմանագրութեան նախագծին պատրաստութեամբ զբաղելու համար։

Փիլզուտսկիի դէմ մահափորձը.— Կարգ մը թերթեր կը յայտնեն թէ Փիլզուտսկիի դէմ մահափորձը անհիմն է եւ թէ լուրը հրապարակ նետուած է արդարացնելու համար նոր ձերբակալումները։ Մահափորձին կազմակերպիչն է եղեր Սակոցինսկի անուն մէկը, որ անցեալ ուրբաթ օր, ռումբ մը պիտի նետէ եղեր մարաջախտին ինքնաշարժին վրայ։ Բայց ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ յետաձգուեր է։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ

— Մոսկուայի կառավարութիւնը հրամանագիրով մը կ'արգիլէ նպաստ բաշխել գործազուրկներուն։ Ըստ անոնց բժշկական վկայագրի, ով որ պիտի կրնայ չաշխատիլ։

[…] բազմաթիւ աւերակներ կ'ընդգրկէ։ Ասոր յայտարարութեան ու հաղորդակցութեան ու ամփոփ ճամբաները աւերակոյտ [illegible] ու պտտելու գեղջ։ (1) ԵՐ. ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖԷԹՀԻ ՊԷՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդդիմադիր կուսակցութեան պետ Ֆէթհի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է փոքրամասնութեանց խնդրի մասին.

— Մեր կուսակցութիւնը կ'ուզէ գործադրել այն բոլոր իրաւունքները, զորս հիմնական օրէնքը անխտիր կու տայ բոլոր հայրենակիցներուն։ Հանրապետութիւնը պայմանաւորուած է արդարութեան սկզբունքով եւ բոլորին իրաւունքները յարգելով։ Անոնք որ այս սկզբունքները կ'ընդունին բայց գործադրութեան ատեն ուրիշ ընթացք կը բռնեն, հաստատած կ'ըլլան թէ երկերես են։ Սէրպէսթ կուսակցութիւնը [illegible]

Պոմպէյի մէջ կատարուած խուզարկութիւններու ընթացքին, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 195 անձեր, ազգայնականներու խորհուրդին կեդրոնատեղիին մէջ։

Զինուորներն ու ոստիկանութիւնը որ կը գրաւեն ռազմագիտական կէտերը, պատրաստ կը սպասեն որեւէ պատահականութեան հանդէպ։

Խուզարկութեան ընթացքին ոստիկանութիւնը սափրուեցաւ կրակել ամբոխին վրայ, զայն ցրուելու համար։ Ազգայնականներու ինքնաշարժները գրաւուեցան, անոնց պաշտօնատեղիները փակուեցան, ինչպէս նաեւ կամաւորներու կայանները։

Պոմպէյի կառավարական պաշտօնաթերթը կը յայտնէ թէ 38 կազմակերպութիւններ, որոնց մէջ պատերազմական խորհուրդը, պոյքոթի յատուկ մարմինները եւլն. ապօրէն յայտարարուած են։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Միացեալ-Նահանգները որոշած են ամէն կերպով օժանդակել Պրազիլիոյ կառավարութեան։ Ամերիկեան գործարաններուն թոյլ պիտի տրուի որ ռազմանիւթ հայթայթեն կառավարական ուժերուն, բայց ոչ ապստամբներուն։

Պրազիլիոյ կառավարութիւնը ներկայիս բանակցութեան մէջ է Ամերիկայի հետ, մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթի եւ զէնքի գնման համար։

Փարիզի Պրազիլեան դեսպանատան վերջին զեկոյցին համաձայն, կառավարական ուժերու գործողութիւնները տեղի կ'ունենան կանոնաւոր կերպով եւ յաջողութեամբ։ Ընդհանուր յառաջխաղացում կ'արձանագրուի Մինաս Սէրայէզի ճակատին վրայ։

Սան-Փաուլոյէն յառաջացող զօրքերը կը քալեն դէպի Փրէս-Քորաքրէս։ Ռիոյի կառավարական ուժերը պարտութեան մատնած են ըմբոստները, որոնք կը փորձէին քաղաքի մը վրայ յարձակում գործել։

Միւս կողմէ սակայն, ըմբոստներն եւս յաղթանակի լուրեր կու տան։ Ռիօ-Կրանտէ-տօ-Սուլէն, ուր կը գտնուի ըմբոստներու ընդհ. բանակատեղին, կը հաղորդեն թէ յեղափոխական ուժերը ծանր պարտութեան մը մատնեցին կառավարական զօրախումբերը, Փարանայի եւ Սաօ-Փաուլոյի սահմանին վրայ մղուած ճակատամարտի մը մէջ։

Կարմիրները կ'աւերեն Զինաստանը

Մինչդեռ Զինաստանի հակամարտ ուժերը փոխադարձ համաձայնութեամբ կը փորձեն վերջ տալ քաղաքացիական կռիւին եւ գործածուած ուժերը դարմանել, համայնավար խումբերը կը շարունակեն ահու սարսափի մատնել Քեանկսի նահանգը։ 60.000նոց համայնավար զօրասիւնը, որ միայն 5000 զէնք ունի կը գտնուի Քեանկսի մայրաքաղաքէն Հանչանկէն 50 քիլոմեդր հեռու։ Ժողովուրդը սարսափէն սկսած է փախիլ, հակառակ կառավարական ուժերու ամրացման եւ պաշտպանութեան աշխատանքներուն։ «Ցօրինակ այլոց» Քեանկչէնկի մէջ, կարմիրները գլխատեցին 50 քաղքենիներ եւ 200 առեւտրականներ ալ լեռը տարին իբրեւ պատանդ։

Ձերբակալուածներու բազմութիւնը պարփակելու չափ տեղ չկար այդ քաղքին բանտին մէջ։ Այդ պատճառով, անոնցմէ մաս մը տեղաւորեցին տան մը մէջ, որ չկրնալով տոկալ ծանրութեան, փլաւ։ 20ի չափ անձեր մեռան, եւ բազմաթիւ բանտարկեալներ ալ վիրաւորուեցան ճզմուելով։

Համայնավար իշխանութիւնները թոյլ տուին որ զօրքը կողոպտէ քաղքին խանութներուն կէսը, իսկ Միացեալ վաճառատուններու ապրանքները գրաւուեցան եւ ծախուեցան շատ վար գիներով։ Մինչ չինացի կարմիրները կը շարունակեն աւերել իրենց երկիրը, կարմիր Ռուսները կը փորձեն ձեռք դնել չինական Թուրքիստանի ընդարձակ տարածութեան վրայ, որ արդէն իրականութեան մէջ, բաժնուած է Զինաստանի Միացեալ մասէն։

Ռուսական զօրագունդեր հասած են այդ երկիրը, եւ օգտուելով այդ պարագայէն որ Զինաստան մխրճուած ըլլալով քաղաքացիական կռուի մէջ, չի կրնար պաշտպանել իր հողերը, Մոսկուա կը փորձէ աստիճանաբար անջատել Թուրքիստանը։

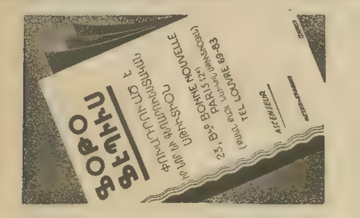

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Հայոց եկեղեցիի սրահը
15 Rue Bayard

ԳՈՐՏՕ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Տուրսօ» ճաշարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ռուէն

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ
18 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Պուա-Քոլոմպի Թաղապետական սրահներուն մէջ
Rue des Halles, Bois - Colombes
Կը Նախագահէ՝ Պ. ՍԱՀԱԿ Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ԲԵՆՕ ՆԱԼՋԱՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Թ. Եազըճեան, Ա. Եաճըպազ (դաշնակ), Օր. Հ. Գազազեան (կովկասեան պար) Տիկ. Տէրուան, Ա. Սարաֆեան, Պ. Պ. Ջ. Ղարիպեան (արտասանութիւն), Մ. Աւետիսեան (մեներգ), Ա. Պետրոսեան (արտասանութիւն), Թառիստ Աբգար եւ ուրիշներ։

Կը ներկայացուի՝ քրքջալից տեսարան մը Պարոնեանէ

«ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» (զաւեշտ)

Ընտիր ճազ, կովկասեան պարեր, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով

Մուտք 5 եւ 7.50 ֆրանք

THÉATRE ADYAR

Square Rapp — Avenue Rappի մէջ
Թատերական բացառիկ եւ շքեղ ներկայացում
18 Հոկտ. 1930, շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ Ա. ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԿԸՌՒԼ ՍԿԱՌԻԹ ԿԱՄ ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՐ

Քրքջալից զաւեշտ 3 արար
Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ, Ա. ՔԷՉԵԱՆԻ եւ ԳՐԷՄ-ՍԻՄՕՆԻ

Métro : ALMA-MARCEAU

Գիներ՝ 20 ֆր. Ա. Կարգ, 12.50 Բ. Կարգ եւ 7.50 վերնայարկ։

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերը։ 4—4

Հ. Յ. Դ.

Կ. Կ.ը ժողովի կը հրաւիրէ Արդարութեան եւ Զաւարեան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 39 Rue Jules Gévelot, Issy-les-Moulineaux։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի անդամները, այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի փոթորիկ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 178 Ave. d'Argenteuil սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ՝ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ընկերահամակրական ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Սեդրակ Գարակէօզեանի բնակարանը 19 Rue Ampère, Cachan։ Կը խօսի՝ ընկ. Ռէն։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի Գրադարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ԳԱՐԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկ. Յովհաննէս Զարոյեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ՝ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ջ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ջէնկիլերցիներու Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Rue Etienne Dolet.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Gare de l'Estի դէմ Au Tramway de l'Est սրճարանի վերնայարկը։ Ամէն անոնք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գոյք (կօշիկ, գուլպայ, շապիկ, տափատ) ունին իրենց մօտ, պարտաւոր են միասին բերել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Հարամիկ գիւղէն հօրաքրոջս որդին Անդրանիկ Մկրտիչեան. Իմացնել Ենովք Մալոեանի. Dovista, Serès, Grèce.

— Զարասնճացի Միսաք Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրաք Աւետիսեան որ 1926ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի իրեն՝ Missak Avedissian. Dovista, Serès, Grèce.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	տարե.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՍՈՒՐԻԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 258

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
18 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1394

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՒԱՏՔԸ ԽԱԽՏԱԾ Է

Բոլշեւիկեան տիրապետութիւնը սկսած է տարուիլ։ Բռնակալութեան ամուր շէնքը այլեւս այն ամուր հիմերը չունի, ինչ որ ունէր անցած տասնամեակին, գերազանցապէս կոմնեւորական զանգուածներուն։ Բանուորութիւնը, հետըզհետէ իր ուսը ետ կը քաշէ այդ ծանր բեռին տակէն եւ այլեւս չպիտի յենարան դառնալ բոլշեւիկ նոր ունեւոր դասին։

Բոլշեւիկեան Ռուսաստանը (խօսքը մեր փոքրիկ հայրենիքի հովանաւոր պետութեան մասին է) այժմ երկուքի բաժնուած է, մոլեռանդ ղեկավարութիւնը եւ յուսախաբ բազմութիւնները։ Կրաւորական բազմութեան մասին չխօսինք։ Այդ զանգուածը միշտ ենթակայ եղաւ կոմունիստներու անխնայ հարուածներուն, ու անզօրութեան մատնուեցաւ։ Իսկ հիմա, երբ խօսք կ'ըլլայ յուսախաբ բազմութեան մասին, պէտք է գիտնալ որ այդ բազմութիւններն էին, որ խանդավառ յենարանը կը հանդիսանային բոլշեւիկեան տնտեսական եւ քաղաքական տիրապետութեան։

Ուրեմն, բոլշեւիկեան ճգնաժամը այս տարի աւելի վտանգաւոր հանգամանք մը կըստանայ, շնորհիւ բանուորութեան և գիւղացիութեան համատարած դժգոհութեան։

Խայտք» շաբաթ մը առաջ հրատարակեց ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը, բանուորական խաւերու տրամադրութիւնները պատկերացնող, որոնք ցոյց կու տան թէ բոլշեւիկեան իշխանութեան հիմերն իսկ խախտած են։ Բանուորները կը ստանան 80—100 ռուբլի, բայց այդ դրամով չեն կրնար ապրիլ մանաւանդ եւ հագուստ։ 8—12 ժամուան աշխատանքի փոխարէն բանուորութիւնը միայն իր թշուառութիւնը կը տեսնէ։ Բանուոր մը կ'ըսէ.— «Դրութիւնը սոսկալի է, անօթութիւնը մեզ կը խեղդէ։ Կոմունիստներու օգնութիւնը կը կայանայ այն խոստումին մէջ, որ անոնք կու տան մեզ, թէ երբ հնգամեայ ծրագիրը գլուխ գայ, մենք պիտի դառնանք բարեկեցիկ։ Իմ կեանքս կը նմանի ծաղիկի մը, որ շուտով պիտի թառամի։ Ես կ'ուզեմ հիմա ուտել եւ ապրիլ։ Իմ ինչի՞ս պէտք է թէ ինչ պիտի պատահի հարիւր տարի ետքը...» Ուրիշ բանուոր մը կ'աւելցնէ.— «Հնգամեայ ծրագիրը չպիտի յաջողի։ Կոմունիստները երկար չեն կրնար ապրիլ, որովհետեւ մենք բանուորներս այլեւս չենք կրնար երկար ժամանակ հաւատարիմ մնալ անոնց։ Դուք պիտի տեսնէք, թէ ինչպէս այս դրութիւնը յեղափոխութեամբ մը վերջանայ։»

Կոմունիստներու խոստումներէն եւ հնգամեայ ծրագրէն յուսալքուած բազմութիւնները, հիմա ամէն անգամ աւելի կը սկսած են մտածել ներքին յեղափոխութեան մը մասին։

Ստալինի քաղաքականութեան սնանկութիւնը բնորոշելու համար, հետաքրքրական է բանուորութեան վերաբերմունքը դէպի Ռուսաստանի բացարձակ բռնակալը։ Երբ բանուորութեան հարցնեմ ուղղակի Ստալինի մասին, անոնք կը պատասխանեն.— «Եթէ Լէնին ապրէր, ամէն բան լաւ պիտի ընթանար։ Ու կը պատմեն անէքթոտ մը Լէնինի եւ Ստալինի երազային տեսակցութենէն։ Ստալին երազի մէջ կը հանդիպի Լէնինին։ —«Բարե՛ւ, Ստալին, ի՞նչպէս է Ռուսաստանը։ Ստալին կը պատասխանէ, — «Մենք դայն կը կառավարենք օգնչելի կերպով, մեր յաջողութիւնները հնգամեայ ծրագրով հիանալի են։ Լէնին կը հարցնէ, — «Բայց ի՞նչ պիտի ընէք, եթէ հնգամեայ ծրագիրը գլուխ գայ։ Ստալին, — «Օ՛հ, այն ատեն մենք պիտի ունենանք նոր հնգամեայ ծրագիր մը»։ Վերջապէս, Լէնին կը հրէ Ստալինը, ըսելով, — «Այդ ձեւով, Ռուսիոյ բոլոր բանուորները պիտի մեռնին եւ գան ինծի միանալու, եւ դուն մինակդ պիտի մնաս քու երկրորդ հնգամեայ ծրագրով...»։

Ու այս յուսարեկ մտայնութիւնը հետզհետէ կը թանձրանայ եւ կը դառնայ քաղաքական մեծ վերիվայրումներու հիմնական ազդակ մը։

Խորհրդային Միութեան ներսը եւ դուրսը, այս տարուան դէպքերու հետեւանքով, քաղաքական միտքը կարեւոր բեկում կը ունեցաւ։

Երկրի ներսը ձեւաւորուած ընդդիմադիր եւ դժգոհ բոլոր տարրերը իրենց յոյսը դրած էին արտաքին միջամտութիւններու վրայ, եւ կը սպասէին, որ արտասահմանի տարագիր քաղաքական կազմակերպութիւնները այդ ուղղութեամբ քայլեր առնէին։ Իսկ արտասահմանի ուժերու ճնշիչ մեծամասնութիւնը կը նոր արտաքին միջամտութեան եւ իր յոյսերը կը կապէր երկրի մէջ գոյութիւն ունեցող դժգոհ տարրերուն։

Հիմա պատկերը այլ գոյներով կը ներկայանայ մեզ։ Երկրի ընդդիմադիր եւ դժգոհ տարրերը ներքին յեղափոխութեան մը մասին կը մտածեն, իսկ արտասահմանի ուժերը՝ կը շեշտեն անհրաժեշտութիւնն արտաքին յարձակողականի մը։

Դէպքերու ճշտումը, հետզհետէ կը դառնայ որոշակի եւ պատնէշի։ Ստալին եւ իր գործակիցները՝ աւելի ջղային ու աւելի անգութ։ Այս լարուած դրութիւնը պիտի պայթի օր մը, հեշտեցի տալով շատ բանի։

Հ. Ս.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վաֆտ կուսակցութեան նախագահը եւ Եգիպտոսի նախորդ վարչապետ Նահաս փաշա, յայտարարութեամբ մը կը յայտնէ թէ իր կուսակցութիւնը, երբ կառավարութիւնը փոփոխութիւն կը մտցնէ սահմանադրութեամբ հաստատուած ընտրական օրէնքին մէջ, բոյկոտ պիտի ընէ ընտրութիւնները, պարտք կ'ինայպաշտպանել ազգին իրաւունքները եւ ամէն գործել սահմանադրութեան յաղթանակին համար։

ՄԱՄՈՒԼ

ԼՔՈՒԱԾ ՃԱԿԱՏ

«Ցուցարբեր» անդրադառնալով արտաքին մամուլի գրգռութեանց ընդդէմ հայութեան եւ այդ գրգռութեանց մէջ՝ կարգ մը հայանուն տարրերու տխուր դերին, կը գրէ (8 հոկտ.)

— «Ու միշտ նոյն մարդիկը թէ՛ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատներուն վրայ։ Ու նաեւ նոյն բառերն ու նոյն զրպարտութիւնները թէ հոս ու թէ հոն։ Պարտուած ազգային ներքին կեանքին մէջ, այս ազգադաւ ուժերը, գլխաւորութեամբը նոյն բոլշեւիզմին, իրենց պայքարը փոխադրած են արտաքին մամուլի էջերը՝ այժմ ալ հոնկէ Դաշնակցութեան դէմ ճակատելու համար։

Ու պէ՛տք է ջախջախել այս իժին գլուխը նաեւ հոս, արտաքին մամուլի էջերուն վրայ։

Անհնար է հանդուրժել այս տաժանելի կացութեան։ Աններելի է ձեռնածալ նստիլ ու լռել ազգովին։ Թոյլ տալով որ ամէն վարձկան ու ամէն գրիչ, հայ թէ օտար, ուզած վայկեանին ուզած ժահրը թափէ մեր ժողովուրդի հասցէին։

Հետապնդել պէտք է այս մըկահայած ոսոխը մինչեւ իր թաքստոցներուն բոլոր անկիւնները՝ վերջնապէս զինք զգետնելու եւ հայութիւնը այս աւերիչ ու ապականիչ ուժէն ազատելու համար։

Պէտք չէ թոյլ տալ, որ անոստայն հիւսէ արտաքին մամուլի էջերուն վրայ՝ այս անգամ ալ արտաքին մեր դէմ հանելու նենգամիտ փափաքով։

Ու եթէ յամառ ու հետեւողական աշխատանք տարուի նաեւ այս ճակտին վրայ, համոզուած ենք, որ տարբեր պիտի չըլլայ արդիւնքը նաեւ հոս, օտար միջավայրի մէջ։

Հայութիւնը աւելի մեծ թշնամի չունի՝ քան Մոսկուան ու էնկիւրին։

Եւ Մոսկուան ու էնկիւրին պայքարի աւելի թունոտ զէնքեր չունին մեր դէմ՝ քան իրենց հայանուն վարձկաններն ու գործակալները։

Ասոնք երէկ մեր կեանքը կը նեխէին մեսրոպեան գիրերով,— ու պարտուեցան։

Ասոնք այսօր նոյնը կ'ուզեն ընել արաբական գիրերով,— ու դարձեալ պէտք է որ պարտուին։

Պայմանով սակայն, որ մենք ընդունինք նետուած ձեռնոցը եւ նետողին արժանի պատասխանը տանք։»

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Սան-Փաուլոյէն 300 քիլոմեթր հեռուվայրի մը վրայ իթանկուայի մէջ, ըմբոստները պարտութեան մատնեցին կառավարական ուժերը։

Միւս կողմէ, պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ կառավարական զօրախումբերը կը յառաջանան Մինաս Ժերայէզի հարաւէն։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄՆԵՐ

Լեհական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ընկերվարական կուսակցութեան նախկին պետը Նէհրինկ, ինչպէս նաեւ Ուկրայնայի ազգ. կուսակցութեան երեսփոխաններէն Քոշանը, երկուքն ալ կ'ամբաստանուին ֆիլզուտսկիի դէմ դաւադրութեան գործին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք ընտրութիւնները կը պղտորին

Անթալիոյ մէջ թաղապետական ընտրութիւններու ընթացքին, ծանր միջադէպեր պատահեցան։ Ֆէթհիի կուսակցութեան համախոհները տարճանակներով եւ քարերով յարձակում գործեցին ոստիկանութեան եւ ոստիկան զօրքերուն վրայ։ Ցորձակման ենթարկուեցաւ նաեւ բարձրաստիճան սպայ մը։ Խռովութեանց ընթացքին, Սէրպէսթ կուսակցութեան տեղական մասնաճիւղին ղեկավար տարրերը ձերբակալուեցան եւ հսկողութեան տակ առնուեցան։ 30ի չափ վիրաւորներ կան։

ԻԶՄԻՐ, 11 (Ա.)— Այսօր ձերբակալուեցան 57 անձեր, որոնք իրենց քարոզութեամբ ժողովուրդը կը գրգռէին։ Սիտիքէօյի ընտրութիւնը ընդհատուած է, կարգ մը անկանոնութիւններ գործուած ըլլալուն համար։

Ռիզա անուն անձ մը, որ կը պոռար թէ Սէրպէսթ կուսակցութենէն է ինք, ոստիկանի մը դիմադրած եւ տարճանակով ծանրապէս վիրաւորած է զայն։ Ռիզա ձերբակալուած է։ Ոստիկանութիւնը այս օրերս սկսած է խիստ խուզարկութիւն կատարել զէնքեր հաւաքելու համար։

.՝. Էօտէմիշի մէջ պատահած խռովութեանց առթիւ, ընդհ. դատախազութիւնը քննութիւն կատարած եւ Սէրպէսթ կուսակցութեան տեղական պահանջած է։ Տետրակները, սակայն, չեն յանձնուած եւ պահուած են։ Ընդհ. դատախազութեան հրամանով 11 հոգի ձերբակալուած են, որոնց մէջ կը գտնուին Սէրպէսթի Օճախին նախագահը եւ վարչութեան անդամները։

Ռուսէն դահլիճին ծրագիրը

Ռուժէն վարչապետ Միրոնէսքօ մամուլի ներկայացուցիչներուն պարզեց իր քաղաքականութեան ընդհանուր գիծերը, նախ հերքեց կարգ մը ակնարկութիւններ եւ կրկին հաստատեց թէ իր դահլիճը վերակազմել հինին շարունակութիւնն է.—Ներկայ դահլիճը բոլորովին, յայտարարեց, նոյն ծրագիրն ունի, նոյն կուսակցութենէն կը բխի եւ կը կոթնի նոյն խորհրդարանին։

Վարչապետը հերքեց այն զրոյցները, որոնց համաձայն, իբր թէ կարոլ թագաւոր բաժ ըլլայ՝ նոր դահլիճի կազմութեան առթիւ՝ թէ պէտք է որ վենապետին ծրագիրը հետապնդէ ան։

Անգլ. պահպանողականներու ծրագիրը

Անգլիոյ նախորդ վարչապետը Պոլտուին պահպանողականներու նախագահին Ն. Չէմպըրլէյնի ուղղուած նամակով մը կը պարզէ իր կուսակցութեան քաղաքականութիւնը։

Պոլտուին կը հաստատէ նախ թէ Անգլիա կը գտնուի ազգային եւ ճարտարարուեստական տագնապի մը մէջ եւ թէ ընկերվարական կառավարութիւնը կը թուի թէ ամէն յոյս կորսնցուցած է կասեցնելու անգործներու թիւին աճումը։ Երբ պահպանողականները գործի գլուխ գան, անոնց առաջին գործը պիտի ըլլայ արգիլել բոլոր այն ծրագիրները որոնց գործադրութիւնը կը պահանջէ յաւելուածական ծախքեր։ Ճարտարարուեստի բարգաւաճման վերականումը աւելի պիտի նպաստեր լուծելու կարգ մը հարցեր, բայց ատոր համար իսկ անհրաժեշտ է ծայրայեղ խնայողութիւններ ընել եւ տուրքերը նուազեցնել։ Պոլտուին կ'աւելցնէ թէ պէտք է նաեւ որ գործատուութեան դէմ ապահովագրութեան եղանակը խստօրէն բարեկարգուի։

«Դէպքերը, կը շարունակէ Պոլտուին, այնքան արագօրէն կը յեղաշրջուին դէպի ազգային ծանր տագնապ մը, որ պէտք է գործել արագ եւ վճռական։ Անհրաժեշտ կը նկատեմ ճշտել թէ ալ չեմ մտածեր դիմելու հանրաքուէի կամ նոր ընդհ. ընտրութիւններու, բայց առաջին առթիւ որ ներկայանանք ընտրողներուն, պէտք է ունենանք ծրագիր մը զոր առաջարկենք վերջնապէս ընդունիլ»։

Պոլտուինի այս նամակէն օրինակ մը անմիջապէս հաղորդուեցաւ վարչապետ Մաքտոնալտի, որ զայն մեկնաբանելով յայտնեց թէ Պոլտուին կը ջանայ անով իր կուսակցութեան խլրտող տարրերը հանդարտեցնել, և կը սկսի տեղի տալ, թէ բոլորին նպաստ կը յատկացնէ, բացի աշխատաւորներու օրէնսդրութենէն։

Ռուս գիւղացիներու վրէժը

Վարշաւիոյ համբով, Մոսկուայէն առնուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ գիւղացիները կը շարունակեն վրէժխնդրական արարքներու դիմել խորհրդային այն պաշտօնեաներուն դէմ, որոնք իրենց ցորենն ու այլ բերքերը կը բռնագրաւեն։ Մարգարտ մեծ ինքնաշարժ մը դէպի Մինսկ կ'ուղեւորէր բռնագրաւիչ պաշտօնեաներով բեռնաւոր, երբ գիւղացիներու կողմէ ճամբուն անկիւնը հաստատուած պատնէշի մը վրայ ինկաւ ու ջախջախուեցաւ։

Բախումէն ոստիկանութենէն 9 պաշտօնեաներ մեռան անմիջապէս։ Իսկ 33 անձեր ծանրօրէն վիրաւորուեցան։

Բոլշեւիկ իշխանութիւնները քննութեան ձեռնարկած են երեւան հանելու համար դաւող գիւղացիները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԿՈՒՏԵՊՈՎԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ

Մեր նախորդ օրուան թուով, մանրամասնութիւններ տուեր էինք կուտէպովի առեւանգման շուրջ, Պուրցէֆի յայտնութիւններուն մասին։

Փարիզի հարցաքննիչ դատաւորներէն Պ. Տըլալէ նաեւ լսեց Պուրցէֆի յայտնութիւնները։

Պուրցէֆի յայտնութիւններուն մասին, Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը հետեւիլ զեկոյցը կը հաղորդէ մամուլին.

— Մամուլը վերջերս արտատպեց տեղեկատուութիւն մը, որով Պերլինի խորհրդ. դեսպանատան նախկին քարտուղար Անտրէ Ֆէխնէրի կը վերագրուի կարգ մը ուշագրաւ յայտնութիւններ։ Իբր թէ այս վերջինը իր կապերը խզած է իր կառավարութեան հետ եւ ներկայիս, ապաստանած է անծանօթ վայր մը։

«Այս մասին, խորհրդ. միութեան Փարիզի դեսպանատան մամուլի դիւանը կը յայտարարէ հետեւեալը.— Անտրէ Ֆէխնէր Պերլինի խորհրդ. դեսպանատան երկրորդ քարտուղարութիւնը վարած է 1924էն 1926, յետոյ մինչեւ 1929ի դեկտեմբերը, Մոսկուայի մէջ, արտաքին գործավարութեան Պալթիկեան ճիւղին խմբագրի պաշտօնը։ Այդ թուականին կոչուած է Կաունասի (Լիթուանիա) խորհրդ. պատուիրակութեան գործակատար— առաջին քարտուղար։ Այս թուականէն ի վեր Ֆէխնէր կը բնակէր Կաունաս առանց ընդհատումի։ Ներկայիս իր արձակուրդը կ'անցընէ խորհրդ. Միութեան մէջ»։

Ցեղական թերթ մը դիտել կու տայ թէ խորհրդ. դեսպանատան մամուլի դիւանը անուններու շփոթութեան մէջ է եւ անունի նմանութեան մը հետ կը խաղայ։

ԿԱՆԱՆՉ ԴՐՕՇԻՆ ՇՈՒՐՋ

Թուրքիոյ թերթերը քանի մը օրէ ի վեր կը գրաղին Գասըմ փաշայի մէջ երեւցած կանանչ դրօշի խնդրով եւ անոր տակ կասկածելի շարժումներ կը մատնանշեն։ Մինչդեռ, յայտնուեցաւ թէ այդ դրօշը մարզական միութեան մը նշանակն է պարզապէս եւ քուէարկութեան վայրը բերուած էր մարզիկ տղոց խումբի մը կողմէ։ Այս խնդրին շուրջ, Սէրպէսթ կուսակցութեան պետ Ֆէթհի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Երէկ Գասըմ փաշայի մէջ՝ «Հալըճ» մարզական միութեան եռանկիւնաձեւ կանանչ դրօշը քուէատուփը գտնուած մզկիթին առջեւ տնկուած է։ Ի՜նչ մեծ առիթ...։ Եւ ահա կառավարական յայտնի թերթերուն մէջ մեզի դէմ լուրջ քարոզութիւն մը բացուեցաւ «կանանչ դրօշները երեւան կ'ելլեն, յետադիմութիւն գլուխ կը ցցէ» խորագիրներով։

«Էֆէնտինե՛ր, ամչցէք, մինչ ընտրութեան մէջ հազարներով, տասը հազարներով ժողովուրդին քուէարկութեան իրաւունքը չի ճանչցուիր ու ժողովուրդին ազգային իրաւունքը կ'ուրացուի, ձայներնիդ չելլեր, ու խելքէ միտքէ չանցած մտացածին զէնքերու կը փարիք, կարգ մը երիտասարդներու մարզական ակումբի դրօշին գոյնը քննադատելու համար, կը կարծէք թէ Պոլսոյ մտաւորական եւ խելքը գլուխը ժողովուրդը չի՞ հասկնար ձեր այս շարժումին իմաստը։ Ո՞վ պիտի խաբէք ձեզմէ զատ ոչ ոք այս վերնագրումներուն ականջ կը կախէ»։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԸ
ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կարծուածէն շատ աւելի բազմաթիւ են այն յօռետեսները, որոնք մօտալուտ կը նկատեն նոր պատերազմ մը եւ կ'արժէ որ ուսումնասիրենք անոր կարելիութիւններն եւ որդեգիր պատճառները։

Անուրանալի է թէ մեծ պատերազմը հաշուեյարդարի ենթարկող բազմաթիւ եւ բազմատիպ դաշնագրերն ամէնքն ալ արդարութեան եւ անաչառութեան գլուխ գործոցներ չեն... ընդհակառակն, ի հեճուկս բազմիցս յայտարարուած ժողովրդավար սկզբունքներուն, միայն զօրաւորներու կամքն է որ պարտադրուած է պարտուածներուն եւ տկարներուն, որոնք դժգոհելու շատ մը պատճառներ ունին եւ յարմար առիթի մը կը սպասեն պատռելու համար այդ դաշնագրերը։

Բէշնեք լեհական «Նորքանդքը» որ երկուքի կը բաժնէ արեւելեան Փրուսիան, աչքի առջեւ բերենք Պուլկարիոյ կղզիացած գիրքը Թիումէն իբր վէրք մը բացուած Նուքօլաեւիոյ ծովեզերքին վրայ եւն. եւն.։

Բայց իրա՞ւ է թէ քաղաքական հորիզոնն այնչափ մթագնած է որ իրաւունք տայ ոմանց իրենց գրամներն ոսկիի վերածելու, կամ տունը պաշար ամբարելու։

Պատերազմի գրկանքներուն եւ արհաւիրքներուն մասնակից չեղող ազգայնական երիտասարդութիւն մը կայ դժգոհ երկիրներուն մէջ, որ չի վախնար պատերազմէն, պատերազմէն հարստացողներու եւ պղտոր ջուրի մէջ որսալու պատրաստ խումբեր կան ամէն երկիրներու մէջ ալ, որ սիրով պիտի դիմաւորեն նոր պատերազմի մը յայտարարութիւնը, բայց ասոնց քով կան նաեւ այսօրուան ապրող եւրոպացիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը, որ չարչարուեցաւ պատերազմի հինգ ահաւոր տարիներուն եւ ցմրուր քամեց զառնութեան ու առնչանքներու բաժակները՝ թէ՛ յաղթող եւ թէ պարտուած երկիրներու մէջ եւ որուն սոսկում կ'ազդէ մինչեւ իսկ պատերազմի անունը։

Ֆաշիստ Իտալիան եւ Հիթլերեան Գերմանիան կը շահագործեն պատերազմի այդ երկիւղն իբր խրտուիլակ մը՝ իրենց դժգոհութիւնը արտայայտելու համար, բայց երկուքն ալ լաւ գիտեն թէ պատերազմը կարելի չէ միայն զգացումներով եւ ճառերով վարել եւ շահիլ։ Ցաղթանակի գլխաւոր ջիղը դրամն է եւ այսօր բաւական դժուար է պատերազմի համար պէտք եղած առաջին գումարները հայթայթել։

Դրամ հայթայթելու երեք միջոցներ միայն կան՝ Ցուրք հաստատել փոխառութիւն կնքել եւ թղթադրամ հրապարակ հանել։

Ցուրքերն արդէն բաւականէն աւելի ծանր են, ամէն երկիրներու մէջ ալ, որպէսզի կարելի ըլլայ անոնց վրայ նորերը աւելցնել, ամէն անհատ վճարելու բարձրագոյն կարողութիւն մը ունի, որմէ անդին անկարելի է անցնիլ, այսօր արդէն այդ սահմանին հասած ենք եւ յիմարութիւն կ'ըլլայ նոր տուրքերու արդիւնքին վրայ մեծ յոյսեր դնելը։

Փոխառութեանց դժբախտ փորձառութիւնները շատ թարմ են տակաւին, որպէսզի դրամատերները խորամանկ քանի մը ֆրանք աւելի առնօ զանձելու հեռապատկերով։ Չեմ կարծեր թէ պատերազմական նպատակաւ հրապարակ հանուած պարտաթղթերն այլեւս կրնան սնունդ գտնել չէզոք երկիրներու մէջ։

Գալով թղթադրամներուն, ամենայետին գիւղացին իսկ գիտէ թէ ինչ է տարբերութիւնը թուղթին ու ոսկիին եւ տարահալածաբար պատերազմի առաջին ամսուն իսկ թղթադրամը զերոյի կը հասնի։

Միակ երկիր մը ներքին արտադրութիւններն անբաւական են գոհացնելու պատերազմի մը բազմատիպ պահանջները, եթէ մինչեւ իսկ քանի մը ամիս միայն տեւէ այն։ Անձնական քաջութիւն, բարոյական կորով եւն., այլեւս սեւէ արժէքէ զուրկ են գրեթէ ներկայ մեքենական եւ գիտական միջոցներուն հանդէպ։

Անպատասխանատու մարդոց ներելի է զգացումներով առաջնորդուիլ, բայց երբ մինչեւ իսկ այդ երազատեսները պատասխանատու գործի գլուխ կ'անցնին, կը ստիպուին ամանձնել իրենց զգացումներուն եւ քիչ մը աւելի հեռուն ուղղել իրենց հայեացքները։

Ֆաշիստներն ու Հիթլերականները շատ մը պլեֆներ ըրած են ու կ'ընեն տակաւին, բայց խոհուն հայրենասէրները բարեբախտաբար չեն հետեւիր անոնց ամէն շարժումներուն։

Գերմանացի մը իրաւունք ունի խորհելու թէ Թուրքիա որ պարտուած երկիր մըն էր, իր յամառութեամբ կրցաւ ջնջել Սէվրի դաշնագիրը, իր երկրին մէջ օտարականներու վայելած արտօնութիւնները (capitulation) եւն. եւ այժմ ալ չիվճարեր իր պարտքերը, որով իրենք ալ իրաւունք ունին փորձելու, բայց պէտք է նկատի ունենալ թէ Գերմանիա եւ Թուրքիա միեւնոյն դիրքը չունին Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանման հայեցակէտով։ Թուրքիա կրցաւ օգտագործել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հակամարտութիւններն եւ պատերազմէն յոգնած ըլլալնին. ատ նոր արուած առաւելութիւնները սակայն «բարոյական» միայն կը մնային դաշնակիցներուն, մինչդեռ Գերմանիոյ պարագան միեւնոյնը չէ եւ Վէրսայլի դաշնագրին բանի փոփոխումը առաջին վերիվայրումներ կրնայ յառաջացնել դիւանագիտական միջազգային կացութեան մէջ։ Շատ թեթեւամիտ ըլլալ պէտք է, չհասկնալու համար թէ ինչ խառնակութեանց կրնայ մատնուիլ Գերմանիան, ներքին յեղափոխութեամբ մը, որ կրնայ սպառնալ մինչեւ իսկ պետութեան հիմերուն։ Գերմանիա այսօր չունի այն քաղաքական, ելմտական եւ զինուորական մեծ զօրութիւնն ու հմայքը, զոր ունէր 1914ին։ Այսօր ան բոլորովին խեղճ է այդ հայեցակէտներով, մինչդեռ իր թշնամիները — Ֆրանսա, Լեհաստան, եւն. — մինչեւ ատամին զինուած են։

Ո'րքան թէ այլեւս Անգլիա Ֆրանսայի հետ չպիտի ըլլայ յառաջիկայ պատերազմին, այդպէս խորհողները կը կարծեն թէ անցեալ պատերազմին Անգլիա Ֆրանսան փրկելու համար էր որ կռուեցաւ եւ չեն անդրադառնար թէ Անգլիան ինքզինք փրկելու համար միայն ըրաւ այն առաջին զոհողութիւնները։ Անգլիացիները լաւ գիտեն թէ վտանգելիք բան մը չունին զօրաւոր Ֆրանսայէն մը, մինչդեռ զօրաւոր Գերմանիոյ մը գոյութիւնը իրենց գաղթային պետութեան մեծագոյն վտանգն է։

Հիթլերեանները կը խորհին թերեւս թէ ասկէ աւելի վատ կացութեան մը չեն կրնար մատնուիլ, բայց հայրենասէրները անհամբերութեամբ կը սպասեն անոնց որեւէ մէկ անխոհեմ քայլին եւ կը տեսնենք ամէն օր, երբեմն մը որ անոնց ձեռքը կ'անցնի, ինչ վիճակի կը մատնուի։

Գերմանիոյ հանդէպ դաշնակիցներուն լաւագոյն քաղաքականութիւնը խաղաղութեան ի նպաստ աշխատելով հանդերձ, պատրաստ գտնուիլն է, որովհետեւ խենթերու հետ գործ ունեցող մը միշտ պատրաստ պէտք է ըլլայ։ Ցամենայնդէպս, այսօր պատերազմի հաւանականութիւնները շատ աւելի քիչ են քան 1914ին. Այսօր թէ՛ գրական թէ բացատական պատճառներ կան պատերազմը արգիլող. գրական պատճառներէն մեծը Ազգերու ընկերութիւն է որ գոյութիւն չունէր 1914ին, իսկ բացասական պատճառը Գերմանիոյ գրեթէ անզէն, իսկ Ֆրանսայի սպառազէն ըլլալն է։ 1914ին ընդհակառակն. Գերմանիա պատրաստ էր, իսկ Ֆրանսա անզէն։

Հոկտ. 13ին Ռայխսթակի բացման առթիւ տեղի ունեցած Հիթլերեան եւ համայնավարական գոյցերը աւելի ծիծաղ պիտի շարժէին քան երկիւղ. եթէ Հիթլերեաններու հակասեմական գոյցերը զերերգական հետեւանքներ չունենային։ Այսուհետեւ եւ անշուշտ հակահրէական զաւանանքներ այնպէս բ...գոյայօրէն գուգըրելը, քանի որ գիտեն թէ անոնց դրամի ոչինչ կրնան ընել եւ թէ աշխարհի դրամատէրերուն մէջ հրեայ սեղանաւորները ինչ մեծ դեր կը կատարեն։

Գերման ընկերվարական կուսակցութիւնը բարեբախտաբար բաւական զօրաւոր է դիմադրելու համար պոռոտախօսութիւն հրահրող Հիթլերեաններուն եւ համայնավարներուն եւ որչափ ժամանակ որ այդ կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն ունենայ Ռայխսթակին մէջ, վախնալ չկայ թէ կառավարութիւնը կրնայ տարուիլ ազգայնական մոլուցքներով։

Երկար ժամանակ չանցած, Ամերիկա պիտի հրաժարի Եւրոպայէ իր պահանջէն, որով պիտի ջնջուին Գերմանիոյ առջեւին մէկ մեծ հողը եւ եթէ Անգլիա ալ վերադարձնէ Գերմանիոյ յանձնուած գաղթավայրերու մէկ քանին, տարահալածաբար լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցած պիտի ըլլայ խաղաղութեան գործին եւ ազգերու համերաշխութեան գաղափարին։

Եւրոպա եթէ չուրանալէ իր այս բաժան բաժան վիճակը եւ ազգամիջեան հակամարտութիւնները, վաղ թէ անագան տարուն պիտի դառնայ Ամերիկայի հաւերական է փրկութեան միակ միջոցը եւ նոր պատերազմ մը հիմնայատակ պիտի ընէ եւրոպական գոյութեան քաղաքակրթութիւնը։

Մ. Տ.

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Պրազիլիոյ կառավարութիւնն ալ նոր օրինագիծով մը կ'արգիլէ ոգելից ըմպելիներու վաճառումը իր երկրին մէջ։ Այսպէսով երկիր մը եւս կը յարի ոգելից ըմպելիներու դէմ գործնական պայքարին, որովհետեւ խենթութեան եւ բազմաթիւ հիւանդութիւններու աղբիւրն է ալքոլը։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբ մէկը կը համարձակի մանգալ երկիւղածօրէն նոր մշակոյթին դղլարուտքին մէջ, ի՜նչպէս կրնայ խուսափիլ Նարեկի դեւին լուսարձակ տաճարէնչայ լեզուն անով, անթափ կերպաւոր մը պէս, արարական յախուռնախօսութեան ծեքծեքանքէն զաշ ի բաց. իր ներքին բնիկ ամբութեամբ զրահուած, մինչեւ երկինքները կը բարձրանար Նարեկացիին պայծառաշաղ մեշուշէն մէջէն, ինչպէս քանի մը դար վերջ Շնորհալին ականակիտ յատակի վրայ մարգ սրխաներ կը ցօղէր հայ բարբառին ինքնահոս պարզութեամբ։ Այս երկու տիտանները, բարքով ու խառնուածքով տարբեր շրջաններու մէջ, հայ Մշակոյթին երկու բեւեռները հանդիսացան։ Գրականութեանց աշխարհակալ մրցումի մը զատուորներուն առջեւ հայ միտքին կը բաւէ ներկայացնել այս երկուքին գրական արտադրութիւնները։ Կը տեսնէ՞ք, ի՜նչ նախահայրերու զաւակներ ենք մենք։

Բայց ցնծութեան այս երկոյթին առթիւ պարտաւորուած ենք արագ արագ սահիլ մարդկային մշակոյթներուն կարեւորագոյններէն մէկուն հետքերուն վրայ։ Ցիշատակուածը ինքնին աւելի քան բաւական է։ Անհուն է մեր դաշտը, մեր պատմութիւնը քանի՛ քանի՛ ջրհեղեղներ եւ վերածնունդներ ունեցած է, մինչ մեր հրացման առարկայ եւրոպական ցեղերը յափշտակերս կը խաղային, քաղաքական ու գրական կոչումներուն մէջ մարզանքներ ընելով։ Եթէ այս ժողովուրդը քրիստոնէութիւնն իսկ ընդունած չըլլար, իր մշակութային հանգամանքը երբեք պիտի չփոխուէր, գիրք եւ նիւթ միայն պիտի փոխուէին։ Ան պիտի կրնար հեթանոսութեան լոյսերուն մէջ ալ իր մասնաւոր թափանցումը ունենալ։ Մշակոյթ մը՝ որուն անդրանիկ երկունքներէն մին միայն կը կազմէ Վահագնի երգը՝ թերեւս աւելի բուռն, աւելի բնաժերձ շեշտերով վախճանար գեղարուեստի ու գրականութեան շատ աւելի ճոխ մթերք ապահովող յունալատինական, գիւտական, սանսկրիտեան շրջանակին մէջ իր անկիւնը պահելով։

Անա ապացոյց մը թէ ցեղերու տեսակ մը ինքնութեան սալամարիկ արամադրութիւնը կայ, ծագումնաբանելու համար մը ինքնեկ հիւթով, որով կը շեշտուի իւրաքանչիւր ցեղի ոգին, որ հասած է արդէն մինչեւ մեր դուռը։ Այս ոգին է որ միշտ կը կրակէ մեր լեզուն, անոր շունչն է որ կը փաթաթէ մեր ամբողջ գրականութիւնը, Նարեկացիէն մինչեւ յեղափոխական արտադրութիւնը։ Սղիշէի սսկեզրուաց նկարագրականներէն մինչեւ նախնական պատկերը մեր քերթողական, նախնական պատկերը մեր քերթողական, նախապատերազմեան եւ յետպատերազմեան շրջանի մոլեգին խարազանումներուն անարգարութեանց դէմ։ Այս շունչն ու ոգին ցարչափ վառ մնայ, մշակոյթի այս հնոցը ո՛րչափ առեն որ հորիզոնին դէմ իր կարմիր երախը բաց պահէ, ո՛չ ցեղին եւ ոչ անոր մշակոյթի ապագան յուսահատական չէ։ Յառաջդիմութիւնն իսկ կը շղթայէ զայն, եւ մարդկային բոլոր մեծագոյն գիւտերը գիտուններուն յանձնառութեան արգասիքն են։ Ո՛չ մէկ գիտուն որ գիւտին յղացումին առեն խնդացած ըլլայ։ Պատիւը կ'ուրախացնէ միայն։ Քրիստոնէութիւնը չէր որ դժբախտ ըրաւ մեզ։ Թէեւ դժբախտութիւնը ցեղերու ընդհանուր կեանքին համար եւ մաքառումներու բախտորոշ վայրկեաններուն մէջ յարաբերական է միայն։ Մէկն մի ցեղ, պարտուիլ թէ յաղթական, այսօր աւելի կամ նուազ դժբախտ է տենդերական հրկիզումէն վերջ։

Ինչ որ մեր մշակոյթին կ'ընծայէ օխրալի պսակ մը, ա՛ն է թէ ան դրեթէ հաւասար կարավով եւ արժանիքով հետեւած է արուեստի, գիտութեան, իմաստասիրութեան բոլոր ճիւղերուն։ Իր կրօնապատմական, կրօնաբարոյական արտադրութիւններէն կը կազմուի ճոխ մատենադարան մը. մէն մի դար պարգեւած է իր օժանդակութիւնը այս ճոխութեան։ Արուեստը իր գիծերուն եւ ճարտարապետական կառոյցքի նուրբ միանգամայն հաստաբեստ ժանուածքներով մինչեւ այսօր կը փայլատակէ տակաւին։ Յիշեցէք միայն աւերակայատները, որոնք երէկ դեռ մեր անզերծանցելի նմոյշներն էին, վանքերը, եկեղեցիները, կաթուղիկէները, որբատաշ.վազայիք նկարչութիւնները, քանդակները՝ իսկապէս լուռ երաժշտութիւն, քանի որ անոնք յաճախ փաղախրալատ սեռավէքներու եւ քրքէջազանդ արձանիկներու միջոցաւ կարծես բարեպաշտներուն կը լսեցնէին երկնահամ մեղեդիներու ղօղանջը։ Այսպէս որմին, քարին, տախտակին վրայ եւս հայ մշակոյթը ափունց իր զարդեղէնը, ինչպէս մագաղաթին վրայ գիրի իր հալածոյ արծաթը ձուլեց։

Այդ մշակոյթը այսօր կենդանի իրականութիւն մըն է, ուստի ան չի վերաբերիր պատմութեան, եգիպտական բուրգերու, բաբելական մեհեաններու, ասորական տաճարներու պատկերներուն նման։ Աղէտքի այս խոր ծովուն մէջ իսկ հայ մշակոյթը ակօսներ կը վէտվէտէ, ամէն ուրեք ուր հայ բեկորներ կան ցրուած, հայ բարբառը կը կերտէ բան մը, ան ունի բառ մը, բայ մը, որպէսզի անսուաղութենէ չլպաւցին վարժ չրթունքները։ Ու երբ երկար տարաժամութիւններու վրայ թողած ունինք անհամար գերեզմաններ, երբ մեր սիրտերը կը զոփան սիրուած էակներու յուշատուէն, խորհինք այնպէս ինչպէս կը խորհի օտար իմաստուն մը, թէ անհրաժեշտ է մեռնիլ եւ չքեղ ստաուծը, որ մէն մի գերեզմանէ կը ցայտեցնէ նոր կեանքեր, նոր զոհողութիւններու պատրաստ։ Այդ ատաուծէն հայկական մշակոյթն է զարձնալ որ պիտի շահի, եւ ցեղին պիտի ապահովէ նորափթիթ ղալարութիւն մը, վերընծիւղիկ պատուաստներով։ Քանի՛ քանի անգամներ իր յարութեան նորագատ նշաններով յանկարծակիի բերած է մեզ մեր մշակոյթը։

Ան էր որ եւրոպական մշակոյթին աղեղով թուրք բռնակալութեան խաւարաբարբ ծոցին վերեւ շաչեցուց Ազգ. Սահմանադրութիւնը։

Ձայն տուք աւետեաց Հայկայ
որ բերկրին,
Ցուք արքայաշուք, Տիրանի բեթեզ,
Ի բաց թող նետէ ա՛լ քուրձ
Տրզնութեան,
Ու շրքեղափառ ելնէ ի ծանդէսս
Ողջո՛յն քեզ, ա՛յգ ազատութեան,
Օրհնեալ Թուական Հայ վերածնութեան,
Քեզի սիրաճար
Հայ պատանւոյն յար
Աչօթքն ու նուագ
Այս են շարունակ.—
Ես ազատութեան սիրեմ մըրրիկ
Քան ըզգերութեան ծանգիստ
ծանդարտիկ

Երգի, տաղի այս թրթռացին ներգործութիւնը հսկայական լուցկիի մը պէս բռնկցուց հայ երիտասարդութիւնը։ Խիզախ, անմիտ պատանին վրզովեց զաբաւոր նիրհը եւ նորոգեց բիւբաւոր ցաւերը մեծափառ Աքաքսին։ Փոքր ասիական ընդհանուր խաւարին մէջ բացառիկ շող մըն էր հայութիւնը իր խարհրդարանով, իր դպրոցներով, իր հաւաքոյթներով, ու այնուհետեւ երանալէտ փաղանգը ուսուցիչներու, բանաստեղծներու, ատենաբան, իմաստուններ, թատերագիրներ, երգիծագիր զերար կ'արգելէին Պոլիս ու

զաւառները, լոյսերու ծաղկեա... բուրվէ շատրուա՜նը, որմէ պէտք ցայտէր ի վերջոյ հրաշալիք... պարժանին նիզակախախտ... Յեղափոխութիւնը։

Հայ մշակոյթն է զարձեալ որ այսօր միջազգային բոլոր... արեւներուն տակ հեռագծեալ... հիւսէ խաւարծի խիզը աղնուա... կան հողիներու, որոնք զգացմունքի ճամբով թէ խոհական... զերբաւկներէն ռահահորդ... շահատակներ՝ հայկական մշակոյթին անեղծութեան ի զր... տիւ։ Եօթնարփեան ծիրանիի ... տին այսպէս տակաւին կը խ... մարանայ ցեղին Ջրաղող ... զոնին վերեւ։

Ու երբ, մէկ կողմէն, ձա... մի վտանգը կը տենդահ... հայկական հոգին, միւս կողմ... միտքը ակնվանի ուղիներ... նալով զերագոյն ճիգեր... թափէ լայնափռնակ հեղեղաւ... վազելու հին հայ հերոսին... նոր յոյսեր նոր կոյսեր... բուն փլատակներուն ակի... շաքլին, տեւողութեան... սարսուռը այսօր իսկ ըմբռ... նել տալով։

Ցամառելու այս տարերքի... ցնցումը երթալով պիտի ... ուի զրաւոր սատաղ շարժ... ներու, բաւական է որ դէպի... դէպի վաճագնեան խանձարո... քը։ դէպի անոր բոցը լուսա... ւոյ հեռաքերը չմոռնանք։ ... ցեղ անխուսափելի ... ունի, որուն կը պարտի ... տարիմ մնալ անձկալին։

Այս ուխտին բերմամբ... մշակոյթի մայնիքը չիշ... է դէպի ապագան, որ անոն... տարբերու խառնիքան մը ... մեր ապագան մեր ցեղային ... տակցութիւնն է, ինքնին... տեղիտալի հրայրք մը, որ ... կավառ, արամադրեր ... իսկ կ'առնէ իր անունը, զ... մը՝ ուր պիտի պատրաստ... նոր շինուածքին շաղախը... հալին առատ տարրերով։

Ամէնէն կարծրաձիրը ... զամ կրնայ յոռետես ըլլա... Շօփէնհաուըրի յոռետ... թեամբ, որ կը տանի ... կարծրութեան եւ հոգեկան ... սակ մը ըմբոստութեան, ... խաղաղութիւնը կը զանէ ... Ջակալքէն չվրդովուած ... տութեան մէջ։ Իզի՛ն ... այլպիսի յոռետեսներ ըլ... քան թէ առզօլուրինք ... զարդ մեծատուններու ... կավայելպայծառատեսու... Հայ մշակոյթին արգանդ... թի է, վարժ է երկունք... ամէն շրջանի պարտաւ... է կաշկանդուիլ տառապ... երիզներով, լացի ու ցաւի... շամակավ։ Միշտ նա՛յն ... «Որկնէք երկինք եւ երկի...

Լուրջ ու յամառ աշխա... քը, նոյնիսկ կիսաքանդ ... ներու մէջ, կարող է դէպի... կութիւն առաջնորդել ... մշակոյթն է միայն որ ... պահէ մեզ սթափ։ Անցեալ... տաւղները եւ այսօր զեր... կի եղող պատանիներուն... թած յոյսը մեր վաղուան ... կանութիւնն են։ Արի՛, ... նի, արի՛ եւ յարո՛, զաւ... ծրագի՛ր եւ քեզի հետ ... ներն ալ բարձրացուր։ ... կը խայտայ ապագայ ... մէջ, ինչպէս ազատութեան ... ատեղին վրայ կոյս ... տակ։

Եւ դո՛ւ բարբառ ... արիական լեզուներու ը... քին մէջ քու մասնաւոր ... քով, սանսկրիտին, զեն... համեւրոպական լեզ... մօտ քու զեղեցիկ յատկ... ներովդ կ'արժէ որ ... նաեւ քաղաքական նոր ... զայ մը, որ քու վանկ... զուր հզօրանչեն, այլ ք... ուածիդ մէջ զաւն ըլլա... քը նոր քաղաքակրթութ...

Քեզմով զաւառաբառ... տութիւններուն մէջ թող ... ջին տեղը բռնէ մեր յա... հետ մեր ոգը անաահա... երազայոյզ միութիւնը... կոչուի Հայ Հայրենիք։

Մայրենի բարբառ, ... զոյաւորուած մշակոյթի... արուեստին, գիտութեան...

...մբքին դերը թող յուշէ ուս-...անայ անկշռելի դարերով։ ...յորոնք ու Թլփայորդ ամպերը ...սահմանութեան թող ցրուին ...ուսայեցց բարբոքումիդ ...ազնիւ, եւ աննկուն շունչը հայ ...ազգայ... թող լսէ շաղուէ ...ակութիդ մէջ հմայքի ...այն խմորը՝ որ ստուգիւ պահ-...ենք հայեցի գոյութեան կեն-...սական ալիքը։

Մինչեւ որ հայ գիւղացին ...քին կառչած' տքնաջանօրէն ...ափոններէն կալոտի եզներով ...ոլորտնկ հունձքը համբուրէ։ Դուն դատաւոր եղիր աշխար-...գ անիրաւութեան, Նարեկեան ...ցրովիդ անէծքի թափը շանթէ'։

Ճառագայթարձակ ամբարտա-...ան թեւարկութեամբդ Թըր-...թա' մեր կենդանի նահատակ-ներուն, մեր անէացած հանճար-ներուն գերեզմանին վրայ. ա-...նց դէմք սփռելու, գթէ պաշ-...ելու, քնքշօրէն պանծալու իրենց ...ութեամբ անանուն ճամ-...բորդ վրայ ինկան։

Անոնց աւանդութեան պահա-պան նահանգուն բոլոր հայ միու-թիւններուն վրայ շողշողէ', ...համբէ' ամէն դժուա-րութիւն և մինչ ինքզինքցոյց ...ֆոյթին հանդիսադիր Միութեան (Զ.Ե.Ռ.Մ.), որ որքան ...ձայր նոյնքան նուիրական ...մը տակ հայկական աւ-...սերունդը կը խորհրդանշէ։ ...պատանեկութեան երազ-...պատկան դարանն է ան։ ...իտէալին մէջ — քանի' կը ...ազգասէր ուղղութեամբ— ...ենք մեր յոյսերուն ...ինկը, մեր երազներուն սաւա-...եւ մեր հաւատքին ամրու-թիւնը։

Ու երբ օր մը տատանումներ ...ու վարանումներէ վերջ ...մէջի ունենալ մեր Փառ-...ծնուած հայ անուան ան-...ութեան ծառայող ու մահը ար-համարհող անմահ հոգիներուն, ...բարբառ'ս. Թող քու ...կանչէ պանդուխտ կռուն-...պէս իր անթերի կառոյցով ...առաջանութեամբ, որ ...պամարզու բուռն չեշտը-...կը միացնէ ներդաշնակու-թեան եւ համաչափութեան ...լարերը։

ՆՐ. ՑԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

...ՆՆԵՐ ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՏՕՆԵՆ ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ.— Տեղւս գաղ-թային Միութիւնը գնած է շէնք մը, նման գործողութիւնը ...ըլլալով կիրակէ կիրակի պատարագը հոն կը կատարուի։

Դժբախտաբար այս տարի ալ ունեցանք մեր կրթարանը։ Այն ամէն ջանք կը թափուի ...ջիկայ շրջանին ունենալու համար դպրոց մը։ Գաղթային Միութիւնը կազմուած ձեռնհաս անձերէ, կարճ ժամանակի մէջ, ըրած է աւելի քան ինչ որ կը սպասուէր։ Արդէն կառավարութեան կողմէ ճանչցուած եւ վաւերացուած է։ Գաղթային Միութեան նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ վերջ Ապրիլ 11)24, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը եւ Մայիս 28ը, այս անգամ նոր հանդէս մը կատարուեցաւ Ուրուկուայի հարիւրամեակի առթիւ։

Տարեդարձին օրը 300 աւելի եղբայրակցներ լեցուած եւ ...անկներով հայկական եռագոյնով եւ Ուրուկուայի դրօշով. ճամբայ ելան ...ի կառավարական պաշտօնատունը, հոն հարիւրամեակը ...ողովուրդի ծափահարութեան արժանանալով։

Այս առթիւ պատահեցաւ փոքրիկ դէպք մը որուն պատասխանատուները անարգանքի սիւնին գամուեցան Մոնթէվիտէօյի հայ գաղութին կողմէ։ Ուրուկուայի կառավարութիւնը Ազատութեան հրապարակին վըրայ զետեղած էր բոլոր ազգերուն դրօշները որոնց կարգին Հայերունը։ Այլանդակ դրօշ մը ...ակայն, սեւ, ճերմակ եւ կանաչ, որ չենք գիտեր որ տեղէն առնուած էր։ Այս տեսնելով Գաղթ. Միութիւնը կը ներկայանայ յատուկ յանձնախումբին եւ իր դիտողութիւնները կը յայտնէ։ Յանձնախումբը ներողութիւն խնդրելով կը փոխէ այդ Նորագիւտ դրօշը, տեղը դնելով մեր եռագոյնը։ Մինչ հնչակեան անունը կրող խրտուիլակներ իրար կ'անցնին, ըսելով թէ այդ դրօշը կը պատկանի Դաշնակներուն, որ թէ ընդհանուր հայութեան եւ կը ներկայացնեն բոլշեւիկեան դրօշ մը։ Հարիւրամեակի Յանձնախումբը վէճի տեղի չտալու համար ան ալ կը տանի եւ եռագոյնին քով կը կախէ, ինչ որ սակայն պատճառ տուաւ որ հնչակեան ակումբը, օրերով հսկողութեան տակ մնայ։

Մոնթէվիտէօյի հայ գաղութը շինել տուած էր ոսկիէ եւ արծաթէ տախտակ մը ի յիշատակ Ուրուկուէյի հարիւրամեակին, որուն պաշտօնական յանձնումը կատարուեցաւ Պ. Պ. Ռ. Կոստանեանի, Խ. Աթէշեանի, Վ. Տէր Պօղոսեանի եւ Օն. Գալէմքէրեանի կողմէ։ Տախտակին վրայ փորագրուած են Ուրուկուայի եւ հայկական զինանշանները, Ուրուկուայի անկախութեան հիմնադիրին նկարը, Ուրուկուայի դրօշը եւ հայկական եռագոյնը։

Նոյն օրը բոլոր տեղական թերթերուն մէջ լոյս տեսաւ հայ յանձնախումբի եւ տախտակին նկարները եւ գնահատական յօդուածներ գրուեցան Մոնթէվիտէօյի հայ գաղութին մասին։

Գ. Վարդեան

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 13 Հոկտ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան եւ քառասնամեակի առթիւ, տեղւոյս կոմիտէն կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը որ տեղի ունեցաւ 12 Հոկտ. կիրակի առաւօտեան ժամը 9-12, Սինէմա Փալասի ընդարձակ սրահին մէջ։

Հակառակ կիրակի առաւօտ ըլլալուն եւ անձրեւոտ օդին, սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը մօտ 550 հոգի։

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշներով եւ յեղ. նկարներով։ Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Մանուէլ Ճամգարճեան որ իր քանի մը պատշաճ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց, որմէ յետոյ երգուեցաւ երգչախումբի կողմէ «Մշակ Բանուորը» Արտաշատեանի ընկերներ. Ա. Խաչիկեան եւ Շահան Թէքթէքեան, մեներգեց ընկ. Գ. Շէհրէքեան։

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Արօեան որ պարզեց Դաշնակցութեան 40 տարուան գործունէութեան դրուագները։

Երկրորդ բանախօսը ընկ. Մ. Գույումճեան խօսեցաւ եւ յետոյ Դաշնակցութեան նպատակն ու ծրագիրը մանրամասնօրէն բացատրելէ վերջ, ընկերը ըսաւ — Դաշնակցութիւնը քառասուն երկար տարիներ պայքարեցաւ մեր թշնամիին դէմ, եւ ունեցաւ նշանակելի յաղթութիւններ, վերջի յաղթութիւնն էր Մայիս 28ը իսկ այսօր պահապան հրեշտակի մը նման արթուն է ու կը հսկէ մեր հայրենիքին եւ մեր աստապող ժողովուրդի վրայ ու վերջապէս վստահ եղէք որ ան պիտի կարենայ անգամ մը եւս արժանալ ազատութեան, այն ատենին որ հայ ժողովուրդը կը բարձրայ, բարձրացնելով Մասիս գագաթը, հայ եռագոյն դրօշը, որուն տակ պիտի գայ համախմբուելու ամբողջ հայութիւնը։»

Ընկերներու բանախօսութիւններուն կ'ընդմիջուէին երկար ծափահարութիւններով։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով։

Ներկաները գոհ սրտով մեկնեցան սրահէն։

Լեռնասար

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ, գրել-կարդալու Ա. գիրք պատկերազարդ, Գ. Ա. Մալաթեանի։ Հրտ. եւ Տպ. Հայ. Դպրոցի (Պընաէն)։

ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. 13 Հոկտ.—Մենք ալ բախտ ունեցանք մեր մէջ տեսնելու մեր երիտասարդ եւ շնորհալի դերասան Մարութեանը. Կրընոպլը ընդհանրապէս իր մեկուսացած դիրքով բացառիկ պարագաներու միայն առիթ կ'ունենայ լսելու եւ վայելելու հայ գեղարուեստի խաղական մշակները։

Հակառակ բուռն փոթորիկին, որ մեծ աւերներ գործեց Կրընոպլի եւ շրջաններուն մէջ, սրահն արդէն լեցուած էր յայտարարուած ժամին։

Քանի մը բառով վերյիշենք Թատերգութեան նիւթը։ Խումբ մը հերոսներ Արմէն Գայօ, Բաբգէն, Հրաչ եւն. կը վճռեն տարօնել Նըլրըզի որջը կ'ուխտեն զոհուիլ իրենց ազգին ու կը նետուին անհաւասար կռուի մէջ։

Ու յոլորդաբար բեմի վրայ կը տեսնենք Կարմիր Սուլթանը իր ջարդարար, իր դահիճ եւ արեան ծարաւի բնազդով։ Թուրքին բիրտ յատուկ բնաւորութեամբ իշխել սանձարձակ, իշխել կոտորելով, դահել գահը անհամար զոհերու գնով։ Թող ամբողջ երկիր մատնուի թշուառութեան, խեղդուի արեան ծովի մէջ. միայն մէկ բանակալ ապրի, իր վաւաշոտ, իր ֆեզապաշտ կեանքով։

Մարութեան այսանդ ցոյց կուտայ արդէն իր տաղանդը, Թուրքի հոգեբանութեան, Թուրքի սովորութեան, կեղտոտ, պիղծ վաւաշոտութեան գաւազիր բնաւորութեան հիանալի ծանօթ։

Մարութեանի աչքէն չէ խուսափած նաեւ մեր ազգութեան մանրիկներու ընչաքաղցութիւնը, որոնք քիչ չեն եղեր, այդ սոտր, սողացող արարածներն ամէն տեղ կը գտնէք. գիւղեր, քաղաքներ, նոյնիսկ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու մօտ մինչեւ պալատներ, երբեմն հոգեւորականի սքեմի տակ, երբեմն վաշխառու վաճառականի դիրքի մէջ եւ երբեմն աղա-էֆէնտիի անուան տակ։

Ու Մարութեան տուաւ այդ բոլոր տիպերը կատարեալ ծանօթութեամբ, իր խորաթափանց հագիով, իր արուեստագէտի տաղանդով, իր դերասանի շնորհքով, համեմուած' մաքուր քաղցրահնչիւն հայերէնով։

Ա' Անթոյեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԵՒԴՈԿԻՈՅ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Արտասահմանէն հասած Եւդոկիացիները, որոնք 1925ին Էջմիածնի ջրանցքին վրայ (Վաղարշապատի շրջան) բնակութիւն հաստատելով նոր Եւդոկիա մը հիմնած էին, կլիմայական գէշ պայմաններու պատճառաւ, պիտի տեղափոխուին Վաղարշապատ։ Այս քաղաքին մէջ նոր Եւդոկիացիներուն յատկացուած է ամբողջ թաղ մը, որ պիտի կոչուի Նոր Եւդոկիացիներու Թաղ։

Բնակարանային շինարարութիւնը սկսած է արդէն։ Պիտի շինուին 100 տուներ, այս տարի պատրաստ պիտի ըլլան 20 տուներ, («Խորհ. Հայաստան», 19 Սեպտ.)։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Մեղրի շրջանին 1908ի ծնունդներուն զինուորագրութիւնը վերջացած է արդէն։ Զօրակոչին չեն ներկայացած 11 հոգի (հիւանդութեան կամ ուսանողութեան համար)։ Հայ երիտասարդները մեծ ցանկութիւն կը յայտնէին զինուորագրուելու համար։ Երիտասարդ մը, որ մատներուն ցրտահարութեան պատճառաւ, չէր ընդունուած, կը բողոքէր ու կ'ըսէր. «Ունեցածս չունեցածս կը ծախեմ կ'երթամ Երեւան, բողոքելու համար, որ զիս ալ զինուոր ընդունին»։ Կամաւոր ներկայացած 60 հոգի, որոնք կը պատկանէին 1909, 1910, 1911 տարուան ծնունդներուն։ Ընդունուեցան միայն 7 հոգի, որոնց ընտանեկան եւ անտեսական վիճակը կը ներէր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՈՉ-ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՉԵՆ»

Ջէքէրեա պէյ այս վերնագրով կը գրէ «Սոն փօսթա»յի մէջ.—

Սերպէսթ կուսակցութեան Թաղապետական թեկնածուներու ցանկին մէջ կան նաեւ Հրեայ, Յոյն եւ Հայ հայրենակիցներէն ոմանք։ Այս անունները տեսնելով ցանկին մէջ, թերթ մը («Վաքըթ») յաջորդ օրը անմիջապէս գրեց.

«Սէրպէսթի ցանկին մէջ ոչ-իսլամներէն ոմանց գտնուիլը շատ գէշ ազդած է հայրենակիցներու վրայ, եւ հանրային կարծիքը ի նպաստ խալքի դարձաւ»։

Երէկ, հրեայ մը կ'ուզէ խօսք առնել խաղիւզի մէջ եւ ընտրական քարոզութիւն ընել։ Խալքի քարոզիչներէն մէկը անմիջապէս կը պոռայ — Դուն չես կրնար խօսիլ այս երկրին մէջ, խօսելու իրաւունք չունիս։ Եւ մարդը կը լռեցնեն։

Երէկուան «Վաքըթ»ի համաձայն, ցանկին մէջ ոչ-իսլամները դնել կը նշանակէ նորէնցցնելու հնարաւորութիւն տալ անոնց։

Երէկ, Եպուպի ընտրութեանց մէջ, ակնարկելով ցանկին մէջ ոչ-իսլամներու գտնուելուն, Եահեա Գալիպ պէյ այնքան առաջ գացած է, որ ըսած է.

— Այս կուսակցութիւնը (Սէրպէսթ) կեավուրներու կուսակցութիւնն է։

Նախորդ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ դեռ վերջերս Էօտէմիշ արտասանած իր ճառին մէջ ըսաւ թէ հարազատ թուրք չեղողները միայն գերի կրնան ըլլալ այս երկրին մէջ։

Բոլոր ասոնք ցոյց կուտան թէ մենք իբր հայրենակից չենք ընդուներ ոչ-իսլամ տարրերը Մինչդեռ հիմնական օրէնքը իբր Թուրք հայրենակից կ'ընդունի երկրին բոլոր զաւակները, եւ նկատի չունի կրօնքի, դաւանանքի եւ լեզուի տարբերութիւնը։ Հետեւաբար, մեր երկրին մէջ բնակող Հրեաները, Յոյները եւ Հայերը ձեր նման, ինծի նման Թուրք հայրենակից են։ Եւ այսպէս ըլլալու համար տուրք կուտան, կը զինուորագրուին եւ օրէնքին պահանջած բոլոր պարտքերը կը կատարեն։ Եւ երբ ասոնց փոխարէն կ'ուզեն ազատօրէն քուէարկել եւ անգամ ընտրել թաղապետական ժողովին պէտք չէ շատ տեսնել ասիկա։

Պոլսոյ բնակչութեան մէկ մասը ոչ-իսլամ է։ Անշուշտ բնականոն երեւոյթ չէ, երբ որեւէ ոչ-իսլամ չգտնուի թաղապետական ժողովին մէջ։ Ժողովրդավարութիւնը սահմանուած է ամէն հայրենակցի տալ իր իրաւունքը։ Հակառակը ընդել կը նշանակէ ժողովրդավարութիւնը չհասկնալ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

12 Հոկտ. կիրակի օր, տեղի ունեցաւ C. A. Biévrois (R) եւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան (E. S. Viroflay H. C.) խումբերու գնդախաղի մրցումը, Bievresի դաշտին վրայ։ Հակառակ որ Շավիլցիները տկարացած էին ամբողջ խաղին, Ֆրանսացիները կրցան հաւասարեցնել վերջին վայրկեանին, խաղը վերջացաւ 2ով 2։ Գնահատելի էր հայ մարզիկներուն կարգապահութիւնը։ Այս կիրակի 19 Հոկտ. խումբը կը մրցի U. S. Suisse 2e H. C.ի դէմ ժամը 1.30ին Վիրօֆլէյի դաշտին վրայ, rue de Versailles, Gare de Viroflay R. D.էն հինգ վայրկեան։

Ժամադ. մարզիկներու Chaville, «Aux Puits sans vin» ժամը 12.30ին։

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — Թիւ 1

ԱՊՐՈՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

...ակին մէջ Յօքթ. Հան կը ...էր գաւազանը։ Նստած իր ...ը կը դառնար վերարկուն ...լու համար, մինչ փառաւ-...նոյն խաւ մօրգած բարեւ ...անոր, որանեղանքով ուղղուե-...ուրքի սանդուխները ուր տեղ ...կողմը, մեծ թաղար մը կար ...ն ու տասը տերեւներով. ա-...քսուելով վեր ելլու աճապա-...նքով։

Միջնորմին մէջ իր երկու ...քը իրենց հոլերը կը փոխա-...կէն իրարու հետ, անոնց հայրը ...ցեց տեսնել գիրենք եւ խաժառ ...գով, անհետացաւ ներքնա-...ննակի մէջ։

Երեկոյեան դէմ էր, ու սա-...ները սանդուխներէն վար լաու-...թեան մէջ իրենց աչքերը կը գո-...ցին։

Յօքթ. Հան հրեց գրասենեակին դուռը ու ներս մտաւ իր մտածումներուն հետ քեռոտած ամառյը։ Վերարկուն նետեց բազկաթոռին վրայ, ուր խաղաղութիւն մը իր թաթն էր դրած եւ անշշուկ սենեակին մէջ կը լսուէր պատուհաններուն զարնուող անձրեւին լալկան ձայնը որ կարծես աւազաթուղթ կը քսէր ապակիներուն, ծոյլ եւ ժմգոհ գանգատութեամբ։

Աշխատութեան սեղանին վրայ պաշտօնաթուղթերու աղտուկը իր աչքերը կանչեր եւ մէկ կողմ ձգուած գրիչը դղատած էր սեւարակի մը կափարիչը։

Բազկաթոռին վրայ փռնաւոր մարմը սահեր էր մէկ կողմ ու գետնի գորգը վեր դարձած։

Յօքթօր Հան աչքերը կախած սեւ մորուքին վրայ, ըղձայնօրէն բանեց աթոռին թեւը ու մէկ կողմ գործնելով նստաւ սեղանին առջեւ։

Արանեղանքը չէր կրնար հանդարտիլ եւ մտածումները կ'ուզեն սփոփանք մը փնտռել եւ կորսնցուցեր էին իրենց գիտակցութիւնը։

Ընձեւերը մերթ իր ձեռքերը կը քաշէր պատուհանէն եւ յետոյ կեկին կը սկսէր քսքսել աւազաթուղթը թաց ապակիներուն վրայ։ Փաստաբանը թերթ մը թուղթ քաշեց դարակէն, որուն ճակատը տպագրուած էր' «Յօքթ. Հան, փաստաբան Պերլինի ատեանաց առեւանին»։ Գրիչը սեւ մելանին թաթխած ժամերուն մէջ անհանգիստ գրգանքով մը կը սեղմէր խելայեղօրէն եւ առաջին անգամ երկու հատ գծեր քաշեց իր տողերուն վրայէն, յետոյ սկսաւ գրել իր նամակը։

«Սիրելի բարեկամս.

Մենք մտածեցինք գիրար այն օրէն երբ իրաւաբանական փորձարանը աւարտելով բաժնուեցանք, որովհետեւ ես Միւնխէնի գործակցիլ քեզ աւելեալական ասպարէզին մէջ եւ դգալով կոչումս ուզեցի օրէնքէս զատուիլ։ Լաւ գիտեմ թէ մեր որոշումը էր միասին ըլլալ ամէն կերպով, եւ ատեւորական գաղնթացքը աւարտելէ վերջ, որպէս մասնագիտութիւն հետեւանք իրաւաբանութեան զոր յետոյ ես որպէս արուեստ նախընտրեցի ու լքեցի քեզ։ Այդ օրէն ասդին փորձելով կոչումիս սկսայ կշռել օրէնքի ծծարներուն մէջ թանկարժէք արդարութիւնը։

Այսօր ահա զարհուրելի իրողութիւն մը յետոյ այլեւս կը լքեմ ասպարէզը, մտնելու համար ամէն ինչ եւ կ'ուզեմ քեզ գրել, դահ մը անդրադարձնելու համար որ ես ալ ունեցեր եմ խղճին անծանօթ ձայնը եւ երբ այսօր այլեւս անկարելի է զարձեր պատճառաբանել անոր առջեւ, ահա' կուգամ թողուլ իմ կոչումս եւ ուրիշ ասպարէզի մը մէջ նետուիլ։ Ինչ որ պատահեցաւ տասնըհինգ տարուան իմ գործունէութեանս մէջ, պէտք չկայ ըսել մի առ մի։ Այսօր մահավճռի մը նորութեան մասին է որ կ'ուզեմ գրել քեզ, որ զիս ընդվզեցուց։

Թերեւս լսած ես դեռ քանի մը տարի առաջ ընդունուած այդ ձեւը որով մարդիկ կը խոստովին իրենց նմանը սպաննելէ եւ սակայն...

Հազիւ հինգ տարուան փաստաբան մըն էի երբ առաջին անգամ ոճրագործ ատեանին առջեւ ուզեցի պաշտպանել ոճրագործ մը որ անկարելի եղաւ փրկել ամէն ճարտարարութեամբ, ու ես զայն առաջնորդեցի մինչեւ կառափնատ։ Այդ մշուշապատ առաւօտը խելագարի մը պէս սարսափեցուց զիս, երբ մահուան առջեւ կեցած ես ու ան' կը դիտէի մինչեւ իր անշնչացումը, կարծես մէկը որ չի կրնար քաշել իր ընկերոջ վիզէն երբ ան կը նետուի ովկիանին մէջ, այսպէս եւ ես նուաստացած կը զգայի ինքզինքս այն հասարակութեան առջեւ որ եկած էր աստուածը կանուխ, դիտելու համար մահավճռին գործադրութիւնը եւ ես մօտն էի անոր։

Ընդաւ սակայն այդ օրը՝ Յուն վերադարձայ գեղեծ ու մռայլ, չկրցայ օրերով ներկայանալ դատարան ու եղան գիշերներ որ անքուն շրջեցայ ննջասենեակիս մէջ, վանելու համար երազներս արիւնոտ եւ աչքերուս մէջէն անոր կարուած գլուխը որ դահիճին ձեռքերուն մէջ կը ճօճէր ժողովուրդին դէմ ու ես այնտեղ էի։

(Շար.) Հ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

Գերման Խորհրդարանին մէջ

Գերման Խորհրդարանի վերջին նիստին մէջ, վարչապետ Պրիւնինկ կարդաց կառավարական յայտարարութիւնը։ Ընթերցումը քանիցս ընդհատուեցաւ հեգնոտ կամ զայրացկոտ ակնարկութիւններով եւ ընդմիջումներով։ Յայտարարութեան առաջին մասին մէջ, վարչապետը յիշեց այն պատճառները որոնց հետեւանքով կառավարութիւնը ստիպուեցաւ մշակել ելմտական նոր օրէնքը, աւելցնելով թէ դահլիճը խամիւ պիտի մերժէ նախագահական հրովարտակներու դէմ ներկայացուած բանաձեւերը։ Վարչապետը յետոյ մեղադրեց գերման դրամատէրները որ ճգնաժամային պահու մը մէջ, զլացան իրենց դրամական օժանդակութիւնը եւ ստիպեցին կառավարութիւնը որ դիմէ օտար փոխառութեան, ապահովելու համար ելմտական հաւասարակշռումը։

Հաստատելէ յետոյ թէ գերման կառավարութիւնը երբեք կողմնակից չպիտի ըլլայ արկածախնդրական քաղաքականութեան մը, վարչապետը անդրադարձաւ հատուցումներու հարցին կանգ առնելով ելմտական ու տնտեսական բարելաւումներու ծրագրին վրայ, ըսաւ թէ գերման արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտէն իսկ, տարրական պահանջ մըն է անոր իրականացումը։

Սակայն Գերմանիա յուսախաբումներ ունեցած է։ — Հակառակ համաձայնութեան մեր անկեղծ տրամադրութիւններուն, շարունակեց վարչապետը, մենք ունեցանք պատրանքներ, զորս պէտք է հասկնալ։ Գերման ժողովուրդը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը յուզուած են անոր համար որ նախ Ռեյնոսի 14 կէտերը չյարգուելուն, ապա նաեւ, հակառակ կողմը, ներկայիս ալ չի յարգեր Վէրսայլի դաշնագրին այն կէտերը, որոնք ի նպաստ մեզի են։ Գերմանիա պարտադրուեցաւ բռնի զինաթափումի, մինչ ուրիշներ չկատարեցին կամաւոր զինաթափումի իրենց յանձնառութիւնը։ Հակառակ դաշնագրերու, շատ երկիրներ կը շարունակեն սպառազինուիլ։

«Կառավարութիւնը իր բոլոր կարելի միջոցներով, դաշնագրերու սահմանին մէջ, պիտի զարգացնէ ազգային պաշտպանութիւնը, որքան որ թոյլ տայ մեր ելմտական վիճակը։ Պէտք հսկէ նաեւ որ գերման բանակը զերծ մնայ քաղաքական կուսակցութեանց ազդեցութիւններէն»։

Վարչապետին ճառը ծափեր խլեց ռամկավար, ժողովրդավար եւ կեդրոնի կուսակցութիւններէն, մինչ աջը եւ ձախը կ'աղմկէին։

Խորհրդարանը իր այսօրուան նիստին մէջ պիտի վիճաբանի 530 միլիոն մառքի փոխառութեան օրինագծին շուրջ։

.˙. Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը զրաղին մեծադղորդական բանուորներու ընդհ. գործադուլի քաղաքական անդրադարձումներով։ Ընկերվարականները ներկայացուցին բանաձեւ մը, որով կը հրաւիրեն կառավարութիւնը որ պարտադիր չդարձնէ իրաւարարին վճիռը։ Կը յիշուի թէ իրաւարարը արդար գտեր էր օրավարձերուն վրայ հարիւրին 6 կամ 8ի զեղչ մը։

Կը կարծուի թէ ընկերվարականներու այս բանաձեւը պիտի ընդունուի խորհրդարանին կողմէ, որովհետեւ ընկերվարականները, համայնավարներն ու հիթլերեանները պիտի կրնան իրենց քուէները կեդրոնացնել անոր շուրջ։

3000 հոգի ձերբակալուած

ՄՈՍԿՈՒԱ, 16 Յուլ.— Ընդհէջնի վրայ շահադիտութեան ամբաստանութեամբ, Չեկան 3000 անձ ձերբակալեց։

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Ստիպողական մեկնումի պատճառաւ ծախու է դերձակի խանութ մը որ ունի բնակութեան յարմար սենեակ մը եւ բակէն օգտուելու իրաւունք՝ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Պայլ՝ 6 տարի, վարձք՝ տարեկան 3000 ֆրանք, իրաւունք կայ ուրիշ գործով զբաղելու (բացի նպարավաճառութենէ)։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. Մուրատեանի, 119 Rue Pelleport, Մէթրօ Pelleport.

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Հայոց եկեղեցիի սրահը

15 Rue Bayard

ՊՈՐՏՕ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Տաւրոս» ճաշարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ռուբէն

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Պուա - Քոլոմպի Թաղապետական սրահներուն մէջ

Rue des Halles, Bois - Colombes

Կը նախագահէ՝ Պ. ՍԱՀԱԿ Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ԲԵՆՕ ՆԱԼՋԱՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Թ. Խազըճեան, Ա. Ճանիպազ (դաշնակ), Տիկ. Տէրուա՝, Ա. Սարաֆեան, Պ. Պ. Ջ. Ղարիպեան (արտասանութիւն), Մ. Աւետիսեան (մեներգ), Ա. Պետրոսեան (արտասանութիւն), Թառիստ Աբգար եւ ուրիշներ։

Կը ներկայացուի՝ քրքջալիր տեսարան մը Պարոնեանէ

Ի ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է (զաւեշտ)

Ընտիր ճազ, կովկասեան պարեր, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով

Մուտք 5 եւ 7.50 ֆրանք

THÉATRE ADYAR

Square Rapp — Avenue Rapp ի մէջ

Թատերական բացառիկ եւ շքեղ ներկայացում

Այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 8.45 ին

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ Ա. ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԿԸՌՒԼ ՍԿԱՌԻԹ ԿԱՄ ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՐ

Քրքջալիր զաւեշտ 3 արար

Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ, Ա. ՓԷՉԵԱՆԻ եւ ԳՐԷՄ-ՍԻՄՕՆԻ

Métro: ALMA-MARCEAU

Գիներ՝ 20 ֆր. Ա. Կարգ, 12.50 Բ. Կարգ եւ 7.50՝ վերնայարկ։

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերը

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՄԱՐՏԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խմբապետ Հ. Մ. Ը. Մ.ի

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Վիէն — 11 Յուլ. 1930

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Կ. Կ.ը ժողովի կը հրաւիրէ Արդութեան եւ Զաւարեան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 39 Rue Jules Gévelot, Issy-les-Moulineaux, կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի անդամները, այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԳԱՆԵՀՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ընկերական ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին ընկ. Սեդրակ Գարակէօզեանի բնակարանը 19 Rue Ampère, Cachan:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկ. Յովհաննէս Զարոյեանի բնակարանը։ կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Պատ. Միութեան բացման հանդէսը որ յետաձգուած էր օդին աննպաստ ըլլալուն պատճառաւ տեղի կ'ունենայ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին տեղւոյն վրայ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զէնկիլերցիներու Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Rue Etienne Dolet.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Gare de l'Estի դէմ Au Tramway de l'Est սրճարանի վերնայարկը։ Ամէն անոնք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գոյք (կօշիկ, գուլպայ, շապիկ, տափատ) ունին իրենց մօտ, պարտաւոր են միասին բերել։

Ն. Գ. Բ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Տիկ. Խ.— 140։
Տրակինեան, Ջատ.— 35։
Տրակինեան, Ա. Ա.— 70,
Ֆոն տը Շէրիւի, Գործ.— 505։
Քրիւազ, Գ. Խ.— 35։
Օպէրվիլ, Վ. Խ.— 50։
Ֆոն Թ'էվէք, Խ. Մ.— 35,
Մարսէյլ, Մ. Ժ.— 70։
Իսի լէ Մուլինօ, Սարգ.— 245։
Քլամառ, Ժ. Ա.— 35,
Քլէռմոն Ֆէրրան, Գ. Թ.— 70։
Շաթու, Բ. Զ.— 50։
Փարիզ, Մ. Ղ.— 35։
Միլան, Գործ.— 101 լիր. 25 կարգադրեցինք։
Լէ Վան, Մ. Յ.— 70։
Իսի լէ Մուլինօ, Յ. Թ.— 35,
Վաղնա, Գործ.— 1 անգլ.,
Քիրմանշահ Նահ. 1 անգլ.։
Մարսէյլ, Յ. Մ.— 25.
Մէօտոն, Ա. Վ.— 35։
Իսի լէ Մուլինօ, Մ. Բ.— 35։
Ռոման, Գործ.— 122.80։
Տէսին, Զ. Բ.— 35,
Լապէկիւտ, Մ. Պ.— 100։
Պուքրէշ, Վ. Մ.— 117 ֆր. 30,
Պերլին, Գ. Վ.— 200,
Մարսէյլ, Կ. Թ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 980։
Տէսին, Մ. Ճ.— 50,
Սէն Թրոփէզ, Հ. Զ.— 15,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

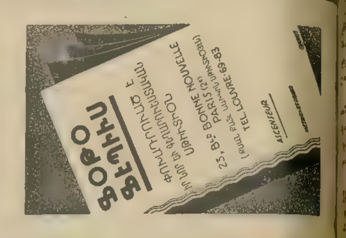

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
19 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1395
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

(ԱԶԳ. ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ)

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութեան օրէն նպատակ ընտրեց ազատագրել հայ ժողովուրդը քաղաքական եւ տնտեսական ստրկութենէ։

Նախորդ տասնամեակներուն՝ մէկ կողմէ հայ ժողովուրդի վիճակը աւելի անտանելի կը դառնար, միւս կողմէ հայ մտաւորականութիւնը կ'արթննար ազատութեան խանդավառութեամբ։ Հայութեան երկու հատուածներուն մէջ, գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, փոխադարձ ազդեցութեամբ, հայ ժողովուրդի փրկութեան գործը մտքերը կը զբաղեցնէր, ու ազատութեան յոյսը կը բոցավառէր հայութեան լայն խաւերը։

Մտահոգութիւններու եւ ոգեւորութեան այս անորոշ եւ անկազմակերպ մթնոլորտին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կուգար իր հիմնական նպատակով եւ ընդգրկած յեղափոխական գործելակերպով, որոշակի ձեւ տալ հայ ժողովուրդի մտածումներուն։

Նպատակ ընտրելով հայ ժողովուրդի ազատութիւնը, առաջին օրէն ան ձգտեցաւ գործին շուրջ հաւաքել մեր ժողովուրդի զանազան հատուածները, ու կուսակցական կազմակերպութեան միջոցով վերացած հռչակեց հայութիւնը բաժան բաժան ընող սահմանները։ Ու անընդհատ պայքարի եւ մաքառումներու շնորհիւ կրցաւ ձեւակերպել հայ զանգուածներու մտքին մէջ, թէ անոնք ՄԷԿ ԱԶԳԻ կը պատկանին, ցիրուցան ժողովուրդ մը չեն, անջատ պահանջներով, տարբեր քաղաքական երազներով։

Իր հայրենիքին մէջ ստրկացած բազմութիւնները եւ հայրենիքէն դուրս ցրուած հատուածները տոգորել ազգային գաղափարով եւ ազգային մէկ հաւաքականութիւնը ձուլել այդ բեկորներէն մեծագոյն քաղաքական յաղթանակն էր, որ կուգար գործնական յեղափոխական կեանքին մէջ դէմք ու քաղաքական նկարագիր տալ մեր ժողովուրդին։

Այսօր, քառասուն տարի յետոյ, երբ հայ երիտասարդութիւնը հայ ազգ ըսելով, արդէն յստակ գաղափար ունի այս բառերու իմաստին վրայ, պէտք է գիտնալ, որ այդ գաղափարը կռուած ու կնքուած է քառասուն տարուան դարբնոցին մէջ, աստիճանաբար։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ կուգար զօրացնելու ազգային միութիւնը եւ իր իսկական կաղապարի մէջ առնել Ազգը։ Առանց հայրենիքի ազգը կը մնար անհող ցրուած բազմութիւն։ Հայրենիքի անորոշ գաղափարը շօշափելի գիծերուն մէջ պէտք էր առնել, ուշադրութիւնը հոն կեդրոնացնելու համար։ Մինչեւ հայ յեղափոխութեան հրապարակ գալը Հայերու մեծամասնութիւնը աղօտ գաղափար մը ունէր հայրենիքի մասին. աւելի շիտակ՝ անհայրենիք էր։ Իսկ անոնք որ ազատութեան տենչանքներով տարուած էին, Տիգրան Մեծի, կամ նոյնիսկ այդ սահմաններէն աւելի լայն հորիզոններու վրայ կը գեգերէին։ Պէտք եղաւ որ Դաշնակցութիւնը գայ, հայրենիքի ազատութեան կռիւը ձեւակերպելու եւ կռուի վայրերուն մէջ հիմնադրութիւնը կատարելու հայրենիքի շէնքին։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, առաջին օրէն, հայ ժողովուրդի տնտեսական եւ քաղաքական ազատութեան գործը կապեց հայ հայրենիքի ազատութեան մեծ գործին հետ։ Հայրենիքը ընդհանուր իմաստով ըմբռնելի դարձաւ շատերուն, բայց անհրաժեշտ էր հայ հայրենիքի պատկերը դրոշմել հայ ազգի հաւաքականութեան հոգիին մէջ։

Հայ հայրենիքի գաղափարը, իր գլխաւոր կեդրոններով եւ անհրաժեշտ սահմաններով որոշակի ձեւ ստացաւ երկար տարիներու պայքարներով եւ հայ քաղաքական կեանքին զուգընթաց զարգացումով։

Տաճկահայաստանը, գլխաւորաբար Տարօն, Վասպուրական …, առաջին օրէն դարձան յեղափոխական ազատագրական կռուի թատերաբեմը։ Կռիւը սրբագրեց հայրենիքի … խոշոր շերտը, որուն շուրջ կեդրոնացաւ հայ քաղաքական մտածողութիւնը։

1905ին հայ-թաթարական կռիւներն եկան յստակօրէն …ին տալու ռուսահայաստանի գաղափարին։ Հայութիւնը ոչ միայն իր քաղաքական կռիւը բարձրացուց ամբողջ Կովկասի մէջ, այլ որոշակի, իր զէնքի շաչիւնով, ըսաւ թէ Կովկասի այս նահանգները Հայերուն կը պատկանին, հայ հայրենիք են։

Երբ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տեւական կռիւներով եւ ազգային պահանջներով Հայաստանի ինքնավար շրջանները սահմանաւորէր (Դաշնակցային կապերով կապուած սահմանէն անդին՝ Թուրքիոյ, իսկ սահմանէն անդին՝ Ռուսաստանի), նախնական հիմքերը կը դնէր ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ գաղափարին։

Երբ Դաշնակցութիւնը հայրենիքի ազատագրութեան իր …ագին կռիւը կը տանէր սահմանի երկու կողմերուն վրայ, … պարագաներուն եւ քաղաքական անհրաժեշտութեան, հաստատուած է որ Հայոց ազատութեան շէնքը պիտի կանգնի այդ վայրերէն մէկն ու մէկին մէջ. իբրեւ առաջին գրաւականը ամբողջական Հայաստանի ազատութեան։

Երբ, երկարատեւ ոգորումներէն յետոյ, պատերազմի հետեւանքով Տաճկահայաստանի երեք նահանգները Թրքական լուծէն ազատուած էին (1915—1918), Դաշնակցութիւնն անվարան գլուխը կանգնեցաւ գրաւուած վայրերու վարչութեան եւ հայրենիքին տէր հանդիսացաւ, որքան կը թոյլատրէր Ռուսաստանի ներկայութիւնը։

Եւ, երբ գահավէժ դէպքերը Հայոց ազատագրական նաւը Արարատի դաշտին մէջ խարսխել տուին, Դաշնակցութիւնը հոն, իր զէնքի ու մտքի բանակներով, դժնդակ պայմաններու մէջ, հայ անկախ հայրենիքի շէնքին վրայ կը բարձրացնէր դրօշը ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ, վերջնական ու ձեւակերպուած նշանաբանը հայ հայրենիքի գաղափարին։

Այսպէս, հայ հայրենիքի գաղափարը, մտքերէն կ'անցնէր թուղթին, թղթէն՝ զէնքին, ու յեղափոխական զէնքի երկարատեւ հարուածներուն տակ մարմին կ'առնէր, իր սահմանները կ'որոշէր եւ այդ հորիզոններու մէջ կը գրկէր ամբողջ հայութեան ձգտումները։ Ու հայութիւնն այսօր ամբողջական ու ըմբռնելի հայրենիքի գաղափարն ունի եւ կը տենչայ անոր ազատութիւնը, յստակ ու որոշ։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ պայքարը, նուիրուած ազգի եւ հայրենիքի փրկութեան, բազմապիսի թեւրախներ ունեցաւ եւ որոշակի ուղեգծի մէջ մտաւ Ազգի եւ Հայրենիքի գաղափարներու զարգացման ընթացքին։ Ազատութեան պայքար՝ բարենորոգումներու համար, ազատութեան պայքար՝ ստրկութեան վերացման համար, ազատութեան պայքար՝ ինքնավար շրջաններ ստեղծելու համար. փուլեր են, որոնցմէ անցաւ հայ ժողովուրդը, Դաշնակցութեան հետ միասին։ Բայց ազատութեան քառասուն տարուան պայքարը այդ բոլոր փուլերէն անցաւ եւ կանգնեցաւ հայ հայրենիքի եւ հայ ազգի ազատութեան մեծ գործին առջեւ։ Ու ան (ազատութիւնը) ձեւակերպեց իր նպատակը. — հիմնել հայոց ազգային անկախ պետութիւնը։ Անկախ ազգային պետութիւն, ազգի եւ հայրենիքի միացեալ կերպարանքը, որ իր քաղաքական ազատութեան զուգընթաց, պիտի ազատէր հայ ժողովուրդը տնտեսական ճնշումներէն։

Հայոց ազատագրութեան ուխտեալ բանակները, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ, քառասուն տարուան ճանապարհը կտրած՝ հասած են այս որոշակի ըմբռնումներուն։

Այսօր մեր զէնքերը փորձուած են, ու խորտակելի պատուարները որոշ։

Վ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր բանակին մէջ խլրտումներ

ԼՈՆՏՈՆ, 17 հոկտ.— «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Ռուսիոյ մէջ կարմիր բանակին, գիւղացիներուն եւ բանուորներուն ընթացքը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Մոսկուայի ղեկավար շրջանակներուն, որոնք այս ձմրան կը վախնան որ ըմբոստութիւններ ծագին։

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցներէն մէկը կը յայտնէ թէ կրցած է ձեռք ձգել Ստալինի անձնական գաղտնի շրջաբերականէն օրինակ մը։ Շրջաբերականը ղրկուած է Ռուսիոյ և արտասահմանի իր կուսակիցներուն եւ որուն կարեւորութիւնը կը շեշտուի վրան գրուած հետեւեալ բառերով «կարդալէ յետոյ ջնջել»։

Շրջաբերականը կը յայտնէ թէ կարմիր բանակին մէջ ընդդիմադիր շարժումը կը զօրանայ, թէ սպաներու մեծամասնութիւնն ուժ կուտայ աջակողմեան ղեկավարներուն։ Անոնցմէ շատերն արդէն արտայայտուած են ընդդէմ Ստալինի եւ ի նպաստ ընդհ. հրամանատարին՝ Վորոշիլոֆի։ Այս դաւադրութիւնը կը ջանան պարտկել կուսակցութեան հրամաններուն հանդէպ կեղծելով ձեւական հպատակութիւն. բայց այս երկդիմի ընթացքին տակ կը պատրաստեն գործունէութիւն մը որ կը ձգտի տապալել համայնավար կուսակցութեան գործադիրը։

Բոլշեւիկ սպայի մը փախուստը

Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն խորհրդ. կարմիր բանակի սպաներէն հազարապետ մը Միխայլոֆ, հրամանատար՝ ռուսեւլեհ սահմանագլուխին վրայ կարեւոր կէտի մը, ներկայացած է լեհական սահմանագլուխի հրամանատարին եւ ապաստան խնդրած է։ Սպան փախած է բոլշեւիկեան երկրէն, որովհետեւ մահուան դատապարտուած է եղեր Չեկայի կողմէ։

Բռնի աշխատանքի կիրարկումը

Ռուսիոյ աշխատանքի գործավարը կը յայտնէ թէ անգործութեան նպաստի վերացման հետեւանքով, պաշտօնատուներ պիտի հաստատուին աշխատանքի բաշխում կատարելու համար։ 100000 բանուորներ արդէն պիտի գործածուին ճամբաներու, երկաթուղիներու, ջրանցքներու, եւայլն շինութեան մէջ, իսկ ուրիշ բանւորներ ալ վարժութիւն պիտի կատարեն մետաղագործարաններու եւ հանքերու մէջ։

Կը կարծուի թէ այս կերպով, յառաջիկայ տարուընէ սկսեալ 1 միլիոն բանւորներ կարելի պիտի ըլլայ աշխատցընել ճարտարարուեստի մէջ։

Որոշուած է նաեւ որ Ռուսիա բնակող ամէն առողջ մարդ որ բժշկական քննութեամբ, կը հաստատուի թէ կրնայ ձեռական աշխատանքի մը նուիրուիլ, պէտք է արձանագրուի գործի պաշտօնատուններ, որպէսզի իրեն գործ տրուի։

Նոր դաւադրութիւն մը

Ռիկայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Չեկան երեւան հանած է նոր դաւադրութիւն մը եւ ձերբակալած 60 անձեր որոնց մէջ նաեւ համայնավարներ։ Դաւադիրները կը ջանային համախոհներ փնտռել բանակին մէջ եւ անոր ուժով տապալել ներկայ կառավարութիւնը։ Անոնց կեդրոնատեղին էր Սարատոֆ։

Ռումանիոյ մէջ լրտեսութիւն

ՊՈՒՔՐԷՇ, 17 հոկտ.— Երկարատեւ եւ մանրակրկիտ քննութենէ մը յետոյ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը, որուն բոլոր անդամներուն ինքնութիւնը ճշդուած է։ Անոնք կը բնակին զանազան վայրեր։ Արդէն 60է աւելի անձեր ձերբակալուած են։

Ներքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը հաստատէ լուրին ստուգութիւնը եւ կ'աւելցնէ թէ կատարուած բազմաթիւ խուզարկութիւններու ընթացքին, կարեւոր փաստաթուղթեր գտնուած են։ Խուզարկութիւնները կը շարունակուին։

Թերթերը կը գրեն թէ լրտեսական կազմակերպութիւնը կը գործէր Ռուսիոյ հաշւոյն։

Ոստիկանութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյց մը եւս կը յայտնէ թէ Պուքրէշի մէջ երեւան հանուած լրտեսական այս կազմակերպութիւնը ճիւղեր ունէր Ռումանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ եւ թէ ձերբակալուածներուն տուներէն, խուզարկութեանց ընթացքին բռնուած թուղթերը ոչ մէկ կասկած կը ձգեն թէ լրտեսները կը գործէին ի հաշիւ բոլշեւիկներուն։

Գերման խորհրդարանին մէջ

Գերման խորհրդարանի նախորդ օրուան նիստը յատկացուեցաւ դահլիճին յայտարարութեան շուրջ վիճաբանութեանց։ Վիճաբանութիւններէ վերջ, խորհրդարանը լսելէ յետոյ ելմտական նախարարին երկար բացատրութիւնները՝ պետական գանձի ողբալի վիճակին մասին, վաւերացուց 125 միլիոն տոլարի փոխառութեան օրինագիծը։

Առաջին ճառախօսն էր ընկերվարական Հէրման Միւլլէր, նախկին վարչապետ, որուն դէմ աղմկոտ ցոյց կատարեցին Հիդլերեան երեսփոխանները։ Միւլլէր յայտնեց թէ ընկերվարականները իրենց դիրքը ճշդած են հանդէպ դահլիճին, նկատի ունենալով Գերմանիոյ տնտեսական-ելմտական ծանր տագնապը։ Առանց այդ նկատումին, ընկերվարականները թերեւս անվստահութիւն պիտի յայտնէին կառավարութեան հանդէպ։ Ընկերվարականները կը նկատեն թէ յուլիս 22ի հրովարտակները ընդունելի չեն գործաւոր դասակարգին համար, եւ թէ յատուկ յանձնախումբի կողմէ անոնց քննութեան ընթացքին, պէտք է որ փոփոխութիւններու ենթարկուին։

Գալով դահլիճին արտաքին քաղաքականութեան, անոնք համամիտ են անոր։

Ընկերվարական երեսփոխանէն յետոյ, բեմ բարձրացաւ Հիդլերեան մը՝ Շթրասսէր, որ հայհոյալից ճառ մը խօսեցաւ ընդդէմ կառավարութեան, եւ մինչեւ իսկ պատերազմական նախարարին ամբաստանեց դաւաճանութեամբ։ Ասոր վրայ իբր անարգանքի ցոյց, խորհրդարանի սրահէն դուրս ելաւ նախարարը, որուն հետեւեցաւ վարչապետը։

Խօսեցան նաեւ համայնավար եւ ուրիշ կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան երկիրներու պատուիրակութեանց կողմէ, Աթէնքի խորհրդաժողովին ընթացքին ընդունուած ու վաւերացուած կանոնագրութեամբ, Պալքանեան խորհրդաժողովին նպատակը պիտի ըլլայ նպաստել Պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցման եւ գործակցութեան՝ տնտեսական, ընկերային, մշակութային եւ քաղաքական մարզերուն վրայ եւ այս մերձեցումն ու գործակցութիւնը տանիլ մինչեւ այդ երկիրներու (Ալպանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Ռումանիա, Թուրքիա եւ Եուկոսլաւիա) միութեան։

Պալքանեան խորհրդաժողովը կարգով, ամէն տարի նիստ պիտի գումարէ մասնակցող երկիրներէն մէկուն մէջ։ Խորհրդաժողովին ներքին, վարչական կազմը հետեւեալն է,— Ընդհ. ժողով, Խորհուրդ, որուն մէջ ամէն մասնակից երկիր իր ներկայացուցիչը պիտի ունենայ, Դիւան եւ Քարտուղարութիւն։

Իւրաքանչիւր երկրի պատուիրակները պիտի կազմեն ազգային առանձին խմբակցութիւն մը, եւ պիտի ջանան իրենց լծել բոլոր այն կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց երկրին մէջ կը հետապնդեն նոյն նպատակը եւ կամ խաղաղութեան պահպանումը, պիտի ջանան նաեւ խորհրդաժողովին նպատակին շուրջ հաւաքել քաղաքական, խորհրդարանական եւ այլ անձնաւորութիւններ, մամուլի, առեւտրական, ճարտարարուեստական, բանուորական եւայլն, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ։

Ընդհ. ժողովները պիտի գումարուին ամէն տարի հոկտեմբերին։ Իւրաքանչիւր երկիր, իրաւունք պիտի ունենայ ղրկելու 30 ներկայացուցիչ։

Խորհրդաժողովը պիտի ունենայ 6 յանձնախումբեր.— կազմակերպութեան, քաղաքական մերձեցման, մշակութային, իմացական մերձեցման, տնտեսական, հաղորդակցութեանց եւ հանրային առողջապահութեան յանձնախումբեր։

Վիճաբանութիւնները տեղի պիտի ունենան ֆրանսերէն լեզուով։ Այն պատուիրակները որ կ'ուզեն իրենց լեզուով խօսիլ, պէտք է հոգ տանին որ իրենց ճառերը թարգմանուին ֆրանսերէնի։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԴ

ԴԻԳԻ ՄԱՆԷ

— Բաւ՛, ուրեմն՝ կ՚առնես այդ գոյները։ Զորեքշաբթի կանանչ էիր, հինգշաբթի կարմրցար, այսօր լեղակի գոյն ես առեր։ Ուլունքներդ կը նմանին ժեղուներու։ Մի՛ զարմանար, ծաղի՛կ, եթէ տակաւին չեմ գիտեր անունդ։ Քեզ ո՞վ տնկեց այդտեղ, տանիքին եզերքը։ Շաբաթ մը առաջ չկայի՛ր։ Ի՞նչ անհոտ ծաղիկ մը, անձրեւ եկաւ եւ երկու օր յետոյ տեսայ, որ կանաչուկ աչքերով տանիքին եզերքէն կախուեր՝ ցառաջը կը դիտեսո՛ւ խմ մատղաշ ծաղիկս, շնորհակալ եմ ես քեզի, որ այդպէս կանաչ կանաչ կը նայիս ու երազ կուտաս ինծի, երբ գիր գրելէ յոգնած, գլուխս քեզի կը դարձնեմ։ Այսօր շա՜տ նուաղկոտ են աչքերդ, տա՞ք է, ցամքեցա՞ւ արմատդ։ Տե՛ս նոյնն է նաեւ մեր վիճակը։ Ա՜խ, ծո՜վը, ծո՜վը... մտնէի լողայի...

— Զըռռ...

Կը վազեմ պատուհանէն հեռախօսին։

— Ես եմ։ Ծո՞վ։ Ո՞ւր են։ Սթէլլա Փլա՞ժ։ Հայ սկաուտները վրան ունի՞ն այնտեղ։ Լաւ, կ՚երթամ։

Փակեցի հեռախօսը, դարձայ խմբագիրներուն.

— Գո՛ւմ...

— Ի՞նչ կայ, խնճոյքմե՞ր, կը հարցնէ Երիցանցը վախցած։

— Գացի, գացի, ծո՛վ գացի։

— Խելքդ հետդ ըլլայ։

Գլխարկս, ուրի՞շ, բան չմոռնա՛մ, տղա՛ք։

Ներս կը մտնէ գրաշարը։

— Հեռա՛ւ ինծմէ, սատանա՛յ, կը պոռամ։

Եւ կ՚արտասանեմ հանդիսաւոր եղանակով մը.

Է՜յ, Մնաս բարով...պարոն գրաշար,

Որ կը տնկուիս իմ գլխուս վերեւ...

Սեղմին վրայ Գ. Ներսէս Օհանեանը։

— Դեռ հո՞ս ես։ Գնա՛, գնա՛, քիչ մը խանդավառէ՛ սա մեր սկաուտները։ Այս տաքուն՝ քիչ մը ծով ալ կը տեսնես...։

— Մնաս բարո՛վ, ցառա՛ջ, Մնաս բարո՛վ, ծաղի՛կս...։

Եւ ա՛րշ, մա՛րշ, դէպի Մանշ։ Թա-Թրա-Թա...

Թա-Թրա-Թա...

Թա-Թրա-Թա...

Ճեպընթացը կ՚անցնի Փարիզի փողոցներուն տակէն։ Ահա արուարձանները։ Եւ ահա դաշտերը, հեռա՛ւն տնակներ։ Դէմս խոշոր աղջիկ մը ապառաժեայ ատիտքներով։

Ճեպընթացին արագութիւնը հետզհետէ կը մտնէ ջիղերուս մէջ, յամրաբար բարձրանալով զգայարանքներս ի վեր։ Ու կը զգամ, որ կը տաքնայ ուղեղս, գաղափարներս թեւ կ՚առնեն թիթեռնիկի նման, կը տարածուին պարապութեան մէջ, ու ես այլեւս չեմ կրնար հետեւիլ անոնց կշռոյթին, անոնք՝ն տարօրինակ խաղեր կը կատարեն անոնք։ Կը մտածեմ նիւթի մը մասին, որ այժմէական է.—Արագութեան զգայութիւնը արդի գրականութեան մէջ։Ուղեղս կը գործէ այդ ուղղութեամբ, բայց յանկարծ գաղափար մը կ՚առնէ կը տանի զիս հեռուն, մինչ ինծի ուրիշ բան մտածել կուտայ եպիսկոպոսաձեւ զանգակ մը, որ, աչքերուս դէմ, բարձունքի մը վրայէն կ՚օրհնէ ծնրադիր գիւղերը։

Ցետոյ դարձեալ կը բռնեմ անտառակ մտածումս, ու կը քննեմ հայ գրականութեան ներկայ պատկերը։Մեր երէց գրողները կարծես գոմէշի կառք նստած են, եւ իրենց նախադասութիւններն ալ ճշուառ մանրամասնութիւններով ծանրաբեռնուած։ Տեսա՞ծ էք երիտասարդ մը, որ գոմէշի կառք նստի, — անկարելի՛ է, կը նեղուի, վար կը նետուի ու կը քալէ։ Երիտասարդին ա՛լ կը վայլէ։ Բարեբախտ ենք մենք, որ ձիէն ալ արագ կը ճամբորդենք հիմա։ Ահա թէ ինչո՛ւ փոխուած է, բոլորովի՛ն փոխուած է մեր գրականութիւնը։ Հիններ,— օ՛, ի՛նչ յամառութիւն, մինչեւ իրենց մահուան տարիքը, գրականութի՛ւն կ՚ընեն, արտայայտ միամտութեամբ մը պարբերական կը հիմնեն ու նորե՛րը կ՚առաջնորդեն «գրական անդաստաններուն մէջ», խնթեմա՛ պիտի՝ քննադատութի՛ւն ալ կ՚ընեն։ Գնա՛, մէկուն ձեռքը պա՛գ, եւ «նոր գրող» եղիր։ Անոնք են տէրն ու տիրականը հայ գրականութեան,եւ անո՛նք են շնորհաբաշխողները։ Ի՞նչ կ՚ուզեն,— ձեւ ու խորք, երկու հերոս եւ մէկ տիպար, քիչ մը ժանրաժամանութիւն եւ քիչիկ մը ... հոգեբանական վերլուծում։ Բայց ի՞նչ կը նշանակեն բոլոր այս յիմար պահանջները։

Եթէ խանգարուած չէ գրողի մը բնախօսական ներդաշնակ աշխատանքը, եթէ արուեստագէտ են բանաստեղծի մը զգայարանքները, դրէք զինք արագաթռիչ ճեպընթացի մը մէջ եւ ես գլուխս վրայ կուտամ եթէ ան կարենայ ձեզի ըսել թէ ի՞նչ է խորքն ու տիպարը։

Վասնզի անիկա լեցուած է ելեկտրականութեամբ, արագութեան զգայութեամբ եւ զգայարանքներու ներքին փոթորիկով։ Պահանջեցէք իրմէ, որ ձեզի հաղորդէ այդ հոգեկան վիճակը,— գրո՛ղը տանի հոգեբանական վերլուծումը։ Ես գրականութիւն կ՚ըսեմ այն գրականութեան, որուն հեղինակը զիս հաղորդակից կը դարձնէ իր զգայական ներքին փոթորկումին։ Ո՞վ կրնայ կարդալ երկուան վէպերը, աւելի դիւրին է ասաց կլլել քան թէ էջ մը բան կարդալ այդ վէպերէն։ Վասնզի ձեզ ձե չէ,ոճը արդի ոճը չէ։ Ձեւն է (կամ ոճը), որ կը ստեղծէ խորքը եւ հոգեկան այդ վիճակը։ Եւ ձեւի պաշտամունքն է որ արդի գրականութեան տուաւ զարմանալի յառկանիշ մը։Ինւրի՛ն կը կարդացուի անո։ Դուք կը կարդաք զայն հակառակ ձեր փափաքին, ուզէք չուզէք կը կարդաք, բան մը կայ, որ կը ստիպէ կարդալ, հակառակ ձեր չհամութեան,բոլոր բէքլամները, զորս փարիզեան արդի ճարտարարուեստական գրականութիւնը կը ստեղծէ եւ փողոց կը թափէ ամէն օր։

Այնպէս չէ՞, աղջի՛կ տպաւուած միսերով, ի՞նչպէս կրնաս դիմադրել՝ երբ կիրքի զգայութիւնը խօսի ներսդ։ Նոր գրականութիւնն ալ կ՚արթնցնէ նըման կիրք մը, որ կը պարտադրէ ինքզինք, իր կիրքը կը հաղորդէ քեզի։ Նոյն կիրքն է, որ կը ստանայ գրողը ճեպընթացին արագութենէն, եւ ընթերցողը գրողին զգայութենէն։ Մեծ անիւը փոքրիկ անիւէն, անիւը անիւէն, անիւը անիւէն... անիւը անիւէն... Թա-Թրա-Թա-Թրա-Թա-Թա...

Այս պահուս ճեպընթացը, 60 քիլոմեթր հեռու Փարիզէն, իր լրիւ արագութեամբ կը սուրայ Ամիէնի վրայ։ Այլեւս անկարելի է ամէն չափուած խորհրդածութիւն։ Հիմա իմ հոգիս խաղալիք մըն է հազար հազար զգայութիւններու եւ գաղափարներու ձեռքը։ Մտածում եւ զգացում կը փոթորկեն զայն։Ու կը յանձնուիմ ճեպընթացին արագութեան խաղերուն։

Թա Թրա

Թա-Թրա

Թա-Թրա

Թա-Թրա...

Կով մը եւ ծառ մը։ Ծառը խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ կովին ետեւէն անցաւ։ Կովը պոչը շարժեց եւ ապառնաց ծառին։ Հեռո՛ւն, բլուրին գագաթը, տուները բարձրացեր են ծառերուն վրայ, դիտելու համար ճեպընթացին կատաղի փախուստը դաշտին մէջէն։ Արծաթ առուն կանանչ մարգագետնին մէջ. արդեօք խղճ՞ընէ է անցերթթա-Թրա-Թա-Թրա...

— Օրիո՛րդ, (մտովի կը վիճիմ դիմացինիս հետ), հարցում մը ըրէ ինծի եւ ես պատասխանեմ քեզի։ Օրինակի համար, հարցո՛ւր. «Աստուած կա՞յ թէ չկայ»։ Սեպենք թէ կայ, ի՞նչ տարբերութիւն ունի ինծմէ։ Քանի մը օր առաջ Միջերկրականի եզերքն էի, եւ այս իրիկուն Մանշի եզերքը պիտի ըլլամ։ Աստուած աւելի՞ արագ կը ճամբորդէ։ Լա՛ւ, իմ մտածումս հիմա կանգ առած է վրադ, բայց դեռ աչքս չթարթած՝ ան կը ճամբորդէ Անատոլուի մէկ անկիւնը կամ գիւղիս մէջ, նոյն ատեն կը կրկնէ Ափրիկէի խափշիկ ցեղերուն մէկ բանաստեղծութիւնը։ Ուրեմն իմ մտածումս Աստուած մըն է։ Կեցցէ՛ մտածումս։ Կեցցէ՛, կեցցէ՛,Թա-Թրա-Թա-Թրա...։ Օրիո՛րդ, դուն զգայարանք չունիս, չըլլես չպարե՞ս Ցիմա՛ր, տե՛ս, որքա՛ն երջանիկ եմ, հազար զգայարանքով տղայ մըն եմ ես։ Կը հրճուիմ, կը տխրիմ, կ՚երազեմ, կը մտածեմ, եւ այդ ամէնը կը գրեմ։ Դուն ի՞նչ կ՚ընես։ Ծանօ՞թ ես ֆրանսական, իտալական, յունական, արեւելեան գրականութիւններուն։ Կը ճանչնա՞ս մեր քննադատները եւ... Ամիէնի կաղամբնե՛րը, տե՛ս...։

Ա՜խ, Ամիէն։ Ի՞նչքան կը յուզես զիս։ Ցիշատակներդ կը խուժեն հոգիէս ներս։Սոմ գետը ծառի նման կը ճիւղաւորուի եւ հայելիէ արահետներ կը շինէ պարտէզներուդ մէջ։ Որքա՜ն պտուղներ եմ ջուրերուդ եզերքը, լուսնի տակ, աննման շուշաններուդ բոլորովը զինովցած։ Իսկ վերը, բլուրին վրայ, «իմս» հիւանդանո՛ցս։ Իմս էր ան, հակայ հաստատութիւնը ինծի էին յանձներ։ Երիտասարդ բժիշկ մը ի՞նչ հրճուանքով կը լեցուի, երբ ամբողջ հիւանդանոց մը կը յանձնուի իրեն։ Այնտեղ ծառերուն տակ, լուսնի լոյսով, ծաղիկներու մէջ, օրուան հիւանդներուս ժպիտովը լուսաւորուած, հիւանդապահուհիներու քաղցր բարեկամութիւնով զօրացած...։

Թա.Թրա-Թա, Թա-Թրա Թա, ու հիմա տափարակ դաշտերուն մէջէն Սոմ գետին հետ՝ ճեպընթացը կ՚արշաւէ դէպի Ապվիլ։ Զարմանք գետը երբեմն կը ծակէ մէջքը, խոնհանը կը փաթթէ, կը կենայ, ծառերուն ետեւն կընստի կը հանգչի, յետոյ հեռուները կ՚երթայ, բայց յանկարծ կը նետուի յառաջ, քրքջալով ճեպընթացին վրայ։

Կարծես կը մօտենայ ծովը, եւ ճեպընթացը, կարօտէն գինով, աւելի ուժգին կը սուրայ։ (Այստեղ կ՚ուտ բայց անկախ են նախադասութիւնները, թէեւ քերականապէս կապուած են իրարու,— արագութեան տուած պատրանքն է այդ— բառերու ղանդաղ թաւալումին պատճառաւ։)

Մարգագետինը կանանչ ջուրերու նման կը հոսի ճեպընթացին տակէն, ծառերն, առանց անթացուպի, ստատելով կը վազեն քարերը եւ կը բդկտեն արտերուն մէջէն շրջագծելու։ Զոր երկինք կը թօթվէ սպիտակ փրփուր մը հանելով գիւղին գլխուն վրայ, կարմիր երակ մըն է պայթեր ու երկու տող հարսնուկներ։ Կայարանին մէջ ճիշդ դէմս աղջիկ մը թաշկինակ կը կը թօթվէր միապաղաղ հորիզոնին, որ Ապվիլէն անդին ասաղէ պատի մը կը նմանի Պէրք փլաժի հիւսիսը։

Ահա որքա՜ն փլաժի կայաններ,— Մեր Շալրեննեք...— ճեպընթացը կարծես ծաղկեփունջ կը պարպէ, աղջիկնե՛ր,— Մեր Ցինամնաց ոտնակոխ. — ցածլիկ տուներ, ծաղկազարդ պատուհաններ... որոնք թափանցիկ շրջազգեստներ ունին եւ բալիկ են, ինչու որ միշտ ծովը լազանքի կ՚երթան, ա՛յ, ծովու վարտիքս մոռցա՛յ...

Էթա փլ..

Սկաուտներու խմբապետը, Արէլեան, դիմաւորելու եկած է զիս մինչեւ կայարան։

— Խմբապե՛տ, միշտ կարգապահ եւ միշտ հնազանդ,հրամաններուդ տակն եմ այսուհետեւ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու յաջորդական Թիւերով տուինք Ցառը Հայ Մշակոյթի Օրուան տօնին ճանդէսի նախագաճին, Գ. Ն. Ցէր Անդրէասեանի։ Այսօր կուտանք Զ. Ն. Ա. Միութեան ուղերձը, զոր կարդաց Գ. Ցէր Պօղոսեան։

ԽՄԲ.

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՏՕՆԵՆՔ ՄԵՆՔ ԵՒ ԻՆՉՈ՛Ւ ԿԸ ՏՕՆԵՆՔ

Զ. Ն. Ա. Միութիւնը իր ուսերուն վրայ առաւ, այսօր, ազգային մեծ հանդէսի մը կազմակերպութեան հոգը։ Ու երբ օրուան բանախօսները ձեզի կը ներկայացնեն հայ մշակոյթին փառքը, մեզի պարտականութիւն համարեցինք ներկայացնել հայ որբերուն տեսակէտը այս մասին։

Պատերազմը, ուրկէ դուրս ելանք դժոխքէն փախած ժողովուրդի մը պէս, խմ վերջապէս Թրքական բարբարոսութիւնը, որ դիւային ամէն երեւակայութիւն գերազանցեց, նպատակ չունէր մեզ միայն ու միայն հայրենիքէ մը զրկել։ Մեր հողը խլելէ յետոյ, ան փորձեց նաեւ փճացնել հայ մշակոյթին հետքերը։ Ըսոր համար էր, որ նախ մեր մտաւորականներն եղան վայրագութեանց զոհերը։

Թուրքը յաջողեցաւ մեզ առանց հայրենիքի թողուլ։ Իսկ հողը մեր ոտքերուն տակէն։բայց յաջողեցա՞ւ փճացնել հայ մշակոյթին հետքերը։ Երբե՛ք։

Այս փորձութենէն յետոյ, մեզի ի՞նչ կը մնար ընել։ Անհրաժեշտ էր, հայրենի հողին չափ սիրել ու պաշտել հայրենի մշակոյթը։ Հիմա հողային հայրենիք չունինք։ Կ՚ուզենք ոչ միայն մխիթարուիլ այլ նաեւ ուժովնալ մեր մշակութային հայրենիքով։ Կ՚ուզենք փաթթուիլ մեր մշակոյթին ջերմութեան, կ՚ուզենք խանդավառուիլ մեր մշակոյթին ուժովը եւ ուիշովը։

Ահա այս պատճառով, անհրաժեշտ կը գտնենք ամէն տարի տօնել հայ մշակոյթը՝ իբրեւ մեր ամենամեծ տաղաւարը։

Դժբախտաբար հայ գաղութները կազմակերպուած չեն, չունին ազգային, ընկերային ու մշակութային սաանձին բջիջներ։

Եւ կը տեսնենք, որ պատասխանատուութեան ձգուած են կարգ մը ազգային պարտականութիւններ։

Հոս Փարիզի մէջ, առաջին թելադրանքովը «Ցառաջ» թերթին, 4 տարի է, որ կը տօնուի Մշակոյթի Օրը։ Երկու անգամ մենք տօնեցինք, եւ երկու անգամ «Ցարդգոյզ» գրական միութիւնը։ Այս տարի ստանձնեցինք կազմակերպութիւնը, որովհետեւ հրապարակին վրայ մարդ չկար։ Ցաւալի է այս երեւոյթը, սակայն մենք ձեզ կը վստահեցնենք, յարգելի հանդիսականներ, թէ մենք պիտի տօնենք հայկական ազգային ամէն յիշատակ եւ խորհրդանշան, մենք պիտի տօնենք ինչպէս Ապրիլ 24ը, նոյնպէս Մայիս 28ը, եթէ ուրիշներ տէր չկանգնին այդ աւանդութիւններուն։ Մենք կանք ու կը մնանք, պիտի տօնենք բոլոր աւանդութիւնները, որ հայկական են, պիտի տօնենք բոլոր տարեդարձները, որոնք հայ ցեղին անտօնագրութեան, անկախութեան եւ գոյութեան խորհրդանշանն ունին։ Մենք կը բուենք եւ ուժն ունինք այդ ամէնուն համար։ Մենք ազգային աւանդապահներ ենք, ուրիշ ոչինչ։

Զ. Ն. Ա. Միութիւնը կազմակերպութիւն մը չէ զուտ հայացնելու, այլ Միութիւնն է այն որբերուն, որոնց հայրերը ինկած են ոմանք իբրեւ ֆետայի, ոմանք իբրեւ մտաւորական։ Մեր հայրերը ինկան պաշտպանելու համար թէ հայրենի հողը, թէ հայրենի մշակոյթը, երկուքը համազօր են ազգային անկախ կեանքին։ Եւ այսօր նահատակներուն զաւակները, մենք միացեր ենք ոչ միայն հայրենիքի գաղափարին շուրջ, այլ նաեւ ազատ եւ անկախ, նոյնիսկ ինքնատիպ արուեստի մը պաշտպանութեան ցանկութեամբ։ Մենք մեր Միութեան մէջ կը պատրաստուինք ոչ միայն ֆիզիքապէս, ցոյց տալու համար ազգային մեր ֆիզիքական ուժը, այլ նաեւ կը պատրաստուինք իմացականապէս, պահելու համար հայ ալուեստին կայծը, որ երբեք չմարեցաւ դարերէ ի վեր։

Հայ որբը ունի անկախ հայրենիքի մը գիտակցութենէն զատ, անկախ եւ ինքնիշխան մշակոյթի մը կարելիութիւններուն պահանջը։ Ու այսօր, կատարեալ ջերմեռանդութեամբ, անհուն պաշտումով եւ Հայոց Մեծասքանչ լեզուով կուգանք աղաղակելու.

— Թող երբեք լոյսը չպակսի ձեր գերեզմանէն, ո՜վ դուք հայ արուեստի մշակներ։

Եւ փա՜ռք քեզ, հայ մշակոյթին արեւաշէն խորանը։

ՀԱՍԿԱՔԱՂ

ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵՆԷՆ

Երբ Ֆրանսայի մէջ, նոյնիսկ գարերով, ժողովրդական բանաստեղծութիւնը խեղդուած է, դասական եւ կեղծ դասական զանգուածին տակ, ընդհակառակն, Գերմանիա պահած է զայն իր թարմութեան եւ մաքրութեան մէջ, եւ նոյնիսկ հասունցած աննկարագրելի գեղեցկութեամբ մը։

Բոլոր անոնք որ ուզած են ուսումնասիրել ժողովրդական բանահիւսութիւնը, յստակ գաղափար մը կազմել անոր ծագումին եւ զարգացումին վրայ, անխուսափելիօրէն գիտած են, արտնումներէ վերջ, գերման բանահիւսութեան։

Գերման գրականութեան տիտաններն իսկ, ինչպէս ամէնէն հոյակապն ու շնորհալին, անման Կէօթէն, քալած են ժողովրդական ծաղկանոցներէն, ըմպած են ժողովրդական ակէն, ու զինովցած այդ անսպառ գանձերու գեղեցկութեամբ։

Այդ գրականութիւնը ծով է, հարուստ եւ լի պէս պէս գեղեցկութեամբ, գիւտերով, զգացումի խորութեամբ, հոգեկան բարութեամբ, եւ նոյնիսկ պաշտելի միամտութեամբ մը։

Ալզասցի գրագէտ, Լուսաո Շիւրէ, որուն տարեդարձը այս ամառ տօնուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ, ընդարձակ հատոր մը նուիրած է այդ նիւթին շուրջ։

Հարկ պիտի ըլլար բազմաթիւ սրինակներ նուիրել, ճշգրտապէս հետեւելու համար Էտուառ Շիւրէի քայլերուն, յուզումներուն եւ հիացումներուն։ Մեր փորձը պիտի ըլլայ միայն ներկայացնել քանի մը հատուածներ ժողովրդական բանաստեղծութիւններէն։ Աւելորդ չըլլայ թերեւս հոս կրկնելը թէ մեր մէջբերումներով ճշգրիտ գաղափար մը տալու միամտութիւնը չունինք գերման լիդերու մասին, սակայն անոնք որոշ կերպով կը ստուերագծեն դէթ այդ աշխարհը։

Բազմաթիւ կտորներ կան որոնց հեղինակը անպատճառ ժողովուրդը չէ, ծանօթ են կարգ մը երգիչներու անունները, եւ նոյնիսկ առատ տեղեկութիւններ կան անոնց մասին, ինչպէս Փօլ Ֆլեմինգ։

Գերման ժողովրդական բանաստեղծութեան մէջ պատուոյ տեղ կը գրաւէ Ֆլեմինգ։ Հակառակ անոր որ ան արիթը ... նեցաւ բուն ակէն խմելու ... ժողովրդականբանաստեղծութեան ... սակայն ան անդունդը ... կտրել քմիտր շրջան մը ... լով, եւ սակայն դարձաւ ... թեան իր զգացումով։

«Ֆլեմինգի քերթուածներուն մէջ, կը գրէ Էտուառ Շիւրէ, բազմաթիւներ կան որ ... կան լիդեր են, հոսած ... ձեւով հեշտ, մտածումով ... բունկ եւ ներդաշնակութ... այնքան երաժշտական, ... որ առաջուընէ իսկ կը պարփ... կեն մեղեդին որ երաժշտագէ... պիտի հիւսէ»։

Ֆլեմինգ ծնած է Հարտ... տայն, 1609ին, գաւակն է ... ուսելի մը։ Քանի տարեկան ... մշակեց բժշկութիւնը Լայփց... մէջ, մանաւանդ բանաստեղ... թիւնը։ Իբրեւ դեսպան մէկ... ցաւ Ռուսիա եւ Պարսկաստ... Հակառակ գեղեցիկ Չէրքեզ... հիներու հմայքներուն, հայ... նիքի կարօտէն տարուած վե... դարձաւ Գերմանիա, նշանա... վերջ հաստատուեցաւ Համպու... ուր ծանր եւ անխնայ հի... դութիւն մը վխլեց զինք ... հայրենիքէն»։ Հազիւ երեսու... մէկ տարեկան էր։

Հետեւեալ հատուածը ... նուկի մը Մահուան վրայ ... ղերերգութեան վերջին տուն... տեսէ՛ք ինչ քնքշութիւն եւ ... յուզում կը դնէ անոր մէջ, ... ռանց բանի ձեւերու, բնա... պարզութեամբ մը.

Մենք կը դնենք Թաղմ ...

Անուշի՛կ տղեկ, քու ...

Մենք կը ցանենք...ո՛ ...

Իր վրան, քաղցր ...

Ննջէ՛, տղե՛կ, ննջէ՛...

Դեռ փայլի վարդն երկար ...

Ու Թո՛ղ շուրջդ ընդմիշտ ...

Գաղջ շունչը գարունին

Քանի մը բառ, վարդն ... եւ քանի մը տող, անհա՛ ... նական երգը կը ներկա... բովանդակ տխրութիւնը ... ժողովրդական հոգիին ... չըսել համամարդկային ... Այսօր կանք ու վաղը ... պիտի չըլլանք, ինչ ... պիտի ծաղկի ամէն մայիս...

Երբ վարդերը կը ծաղկին...

Մնաք բարո՛վ մութ օրեր...

Իրա՞ւ է թէ վարդերը

կը ծաղկեցնեն սէրերը՝

Սիրուն վարդը

կը ծաղկի ամէն մայիս...

Մինչ սէրը օր մը կը փա...

Եւ յետոյ կը կորչի յաւէտ...

Ուրիշ հատուած մը ... նի մը տաղի մէջ կը ներկա... ուի Մնաք բարովի ... ցաւը։

Երեք ծիրանիներ դռնէն ...

Մնա՛ք բարով...

Ագուոր սիրուհիս փողոցն ...

կը ...

Մնա՛ք-բարով...

Քանի որ ծարկ է այնքան ...

իր ...

Ճուտով իսկ վար նետէ ...

Մնա՛ք - բարով, Մնա՛ք - ...

Մնա՛ք ...

Ա՜ֆ, ի՞նչ ցաւ կ՚առթէ ...

Դարձեալ, չէ՞ք կար... աղի արցունք կար, եւ ... կող ու այրող արցունք ... հետեւեալ կտորին մէջ, ... ռակ լոյսի նշոյլին։

ՆԷ

Ո՛ խորունկ ձոր, ո՛ պուրակ

Դուք ցածր անգամ ...

պիտի տեսնէք ...

Այո՛, դուք պիտի տեսնէք

Նիլն ու կ՚առնալը գեղեցի...

Բայց դուք ճեռու պիտի ...

Ես միայն պիտի ըլլամ ...

Ուրիշ երգ մը, որ իր ... մէջ անտունիական երգ ... յիշեցնէ։ Կը յիշեցնէ

[illegible]

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Նպատակը ցեղին կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ, ապրելու համար ազնուութեան եւ սարկաւթեան ճիրաններուն տակ գալարուող հոգիներուն խոլը ջերգեռուն եւ տառապանքին՝ երբ ան կը ծնի կամքէն ու հոգիէն. հոգին՝ որ ցեղինն է ու չի կրնար երբեք, երբե՛ք դրժել, իր ներքական կոչումին՝ ազատութի՛ւն..., դաւաճանել անոր։

Ցաճախ, անկարելի եւ անխոռական կարծուած նպատակին առաջնորդները համեստ, կը մեռնին պարտուած բայց պարտականութեան պատնէշին, գաղափարի արիւնոտ ճամբաներուն վրայ, որպէսզի ապրի նպատակը՝ գերեզմանէն ալ անդին խորհրդանիշ դարերու խորհուրդին եւ ընդվզող մարմնացումը ցեղին կրած տառապանքներուն։

[illegible]

[illegible]

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՇԱՏԱԿԻՆ

[illegible]

...տեղաւեցաւ, որուն վրայ հայերէն արձանագրուած էր «Անմահ հերոս, Զօր. Անդրանիկ. (1865-1937)»: Իր ընտանեկան պարագաները նոյնպէս ծաղկեփունջ մը դրին։

Ժամը 3.30ին ներկաները բաժնուեցան գոհունակ սրտով. սրտվհեանւ իրենց յարգանքի պարտքը կատարած կը համարէին այդ օրը։

Յուսանք թէ այսուհետեւ Անդրանիկ պիտի ունենայ իր յիշատակը տեւականացնող, իր անունին արժանի մահարձան մը Փէր Լաշէզի այնքան փառաւոր գերեզմաններուն քով, նշանաւոր անհատներու կարգին, մինչեւ այն օրը երբ իր ոսկորները աճիւնները երթան հանգչիլ մայրենի հողին մէջ։

Մ. Տէր-Յակոբեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՈՒԺՈՒՄ

[illegible]

«ՆԱՌԱՑՈՂԻ ՏԱՐԻ Ա»

[illegible]

Բոլշեւիկ Նկաւեանի ռազմական ոճը կը փրկէ՞ արդեօք բոլշեւիկ կուսակցութեան նաւանզը, որ անգի կ'ունենայ Հայաստանի ժողովուրդին մէջ։ Ապագան միայն պիտի պատասխանէ։ Այժմ ներկայացնենք քանի մը օրինակներ, առնելով խմբագիր գոբովար Նկաւեանի թերթէն, թէ ինչպէս կը կազմալուծուի ու կը փտի բոլշեւիկեան գաղափարը հայ ժողովուրդի միջքին մէջ հակառակ բոլոր Նկաւեաններու վզգվզող ռճին։

Խորհ. Հայաստան, Սեպտ. 24. — Նիստ ունի Մեղրիի կոմունիստ բջիջը, շրջանին «առաջաւոր բջիջներէն մէկը»։ Խօսք կ'առնեն կոմունիստները

Գէորգ Յովակիմեան.— Խորհրդային իշխանութիւնը շահագործում է գիւղացիներին։

Եւ ներկայացնելով Մեղրիի [illegible]

[illegible]

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

[illegible]

...10,30, Société de Banque et de Finance, 8, Rue Fbg. Montmartre ընդարձակ սրահներուն մէջ, որ սիրայօժար կերպով տրամադրուած են յանձնախումբին դասախօսութեանց եւ հաւաքոյթներուն համար։

Առողջապահութեան եւ Նախնական գարմաններուն դասախօսութիւնները կը սկսի այս երեքշաբթի իրիկուն Ցօքթ Ղաւուրշ Այվազեան. կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերու աստիճանաւոր սկաուտները։

Սկաուտական Յանձնախումբ

ՊԱՐՍԻԿ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

[illegible]

...նանք որ եւրոպական բազմաթիւ պատմուածքներ եւ առակներ կուգան պարսիկ հին գրականութենէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Nomenclature des Journaux et revues en langue française, paraissant dans le monde entier. 6e Edition. Հրատարակութիւն Argus de la Presse-ի. 1000 էջ, կը պարունակէ 15.000 անուններ զանազան ֆրանսերէն հրատարակութիւններու, տալով հասցէները եւ ուրիշ կարեւոր տեղեկութիւններ: 37 Rue Bergère, Paris IX.

ԻՄ ԳԻՐՔԸ Ա. Ահարոնեանի, հատոր Բ. (Պատանեկութիւն), Հրատ. Հրանտ-Սամուէլ գրատան։ Տպգր. Նավասի Գին՝ 20 ֆրանք։

ՆԻՍ (Պատմուածք) Փայլակ Միքայէլեանի։ Տպ. Յ. Ճարեան, Փարիզ։ Գին՝ 5 ֆրանք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ Թիւ 2

ԱՊՐՈՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

[illegible]

Հերրիկ կը խոստովանէր որ ինք մինչեւ կայարան տարած էր իր ընկերը որ Օ. գիւղը կը մեկնէր եւ անկէ յետոյ ոեւէ լուր չէր ստացած իրենց մինչեւ կայարան միասին հասնիլը ու ոչ նշմարած էր սակայն, այլ Հերրիկի [illegible]

[illegible]

(Շար.) Հ. ՏԻԱՂԵԹԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7ՐԴ ՏԱՐԻ — ՂԵԿԱՎԱՐ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ — 117ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թատրոն Albert Ier 64 rue du Rocher Paris, *26 Հոկտ. Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» վէպին առնուած

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՒԺԵՐԸ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Տոմսերը կը ծախուին Restaurant Floria 61 Rue Mr. le Prince, Restaurant Carle, 32 Rue St. Lazare եւ Hrand-Samuelի գրատունը 51 Rue Monsieur le Prince. Իսկ ներկայացման օրը ցերեկէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ Թատրոնէն կիշէն:

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն. PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ մասնաւորապէս դարմանում: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՈՒՍՏԱՊՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԵՐ

Cabinet «LA CONCILLIANTE» Décines, 102 Ave. Jean Jaurès (arrêt du Tramway 60, Bruyères) Tél. 28

Տէր եւ Տնօրէն H. MOUTIN

(Նախկին ընդհ. քարտուղար ցէսինի քաղաքապետարանին)

Եթէ կը փափաքիք տանտէր ըլլալ. գնել հող, վիլլա. ֆոն ու քարտեր, ապահովագրուիլ եւայլն, ամէնէն առաւել դիմեցէք մեր գրասենեակը:

Կը տասնէնէք պետ. պաշտօնատունները, մօտ Քաղաքապետութեան, ամուսնութեան, հպատակութեան գործողութիւններ:

Ծախու հողաբաժիններ 180 ֆ. մէթրէն սկսեալ. ջուր, ելեկտրականութիւն' Բաս. մէթրը 12 ֆր. Ունինք նաեւ հողաբաժիններ քառ. մէթր 1 ֆր. 75էն սկսեալ. Վճարման դիւրութիւններ. Ձրի խորհրդակցութիւն. Շտապեցէք օգտուիլ առիթէն:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ, պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ:

Կոկիկ եւ մաքուր սրահ: Խնամեալ սպասարկութիւն.

Տէր եւ Տնօրէն ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ Ց. ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Աչքի, ակռայոց եւ ներքին հիւանդութիւններ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ ամէն օր (բացի երկուշաբթի) ժամը 10—12 եւ ժամադրութեամբ, 27 Ave. Lellevue, Chaville (S. et O.).

Թրամուէյ թիւ 1 իջնել «Puits sans Vin» կայարանը:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ — ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

"ԱՐԱՔՍ,,

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ֆրանսական, իտալական եւ արեւելեան ամէն տեսակ ընտիր նպարեղէններ անմրցելի գիններով:

Թարմ եւ անարատ արեւելեան սուրճ, բաստուրմա, սուճուխ, պանիր, ձիթապտուղ, հալվա, ձէթ, ձիթաւիւղ, պաքսիմատ եւայլն:

Ցանկացողներուն շաբաթը մէկ տուն կը ղրկուին:

Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի, մինչեւ 5 օր:

29 rue Bourdarie Lefure կամ 95 rue du Ménil, Անիէր

Թրամուէյ թիւ 40 եւ 45, օթօպիւս BD *(իջնել* Bougui gnons. *չորեքարթի կայարան* *Պոլս Բոյանսյ*

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

երեք սենեակ, խոհանոց, cabinet de Toilette, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցիչ: Դիմել' ամէն օր 27 Rue Lazare Carnot, Clamart.

Վաճառքի են նաեւ օդաւոր սենեակներ: 27 Rue Lazaee Carnot, Clamart.

ԴԵՂԱՐԱՆ ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ

PHARMACIE DE PRINCIPALE

117 Rue de Belleville

Ուր կը պատրաստուին խղճմտօրէն ու առաջնակարգ դեղերու գործածութեամբ ամէն տեսակի դեղագիրներ:

Ընկերային ապահովագրութեանց (Assurances Sociales) իմաստով հոգ տարեր ձեռներու կը տրուին դիւրութիւններ դեղագիրներու վերաբերեալ:

Մէզի, արեան եւ կաթի քննութիւններ:

Արագ սպասարկութիւն եւ մասնաւոր զեղչ այս կտրօնով ներկայացողներուն:

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ԹՈՒՐԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Columbia

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր վաճառատունը նաև մեծագոյն մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառատունէ թիթեղներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն. Գիները* 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 *եւ մինչեւ* 2,800 *ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովուրդ գիներով: Բաց է ամէն օր:*

ԲՈՒԼՈՐԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մաքուր եւ անարատ սուրճ գործածողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք, որ մինչեւ այսօր փարիզի ժողովուրդը թարմ սուրճ չէր գործածեր, որովհետեւ չկար թրքական սուրճի կատարելագործուած գործարան մը, օժտուած պէտք եղած գործիքներով: ՍՈՒԼԹԱՆ գործարանը որ բացուած է 92 Rue d'Angoulême, գերմանական վերջին սիստէմ գործիքներով, նոյն բովէին կը խարկէ եւ կ'աղայ Սուրճի սիրահարներուն պահանջները գոհացնելու համար այս ծշմարտութիւնը, մէկ այցելութիւնը բաւ է:

Կը ծախուի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ:

ՔԱՓԷ ՍՈՒԼԹԱՆ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ս. ԹՈՐՈՍ (Պէյմայքի)

92 Rue d'Angoulême Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հարսնիքի, երեկոյթներու եւայլնի համար:

Մասնաւոր գին Հայերու

Docteur ès sciences occultes

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գծերուն, ատղերու եւ քարտերու. Ամէն օր (Կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. եւ: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *քանիէ խորք, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTRO PIGALLE.

ԲԺԻՇԿ. ԵՒ Վ. ԻՐԱՒՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ Beaugrenelle

Միզանցքի, փոռոթաթի, մորթի, արեանի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ ՄԷՋ

AUBERGE DU MOINE GOURMET

M. ASSET, Propriétaire

84 Bld. St. Germain. Paris

Թէլ. Odéon 18—8 (Cluny)

Գաւառի կերակուրներ, իր մասնաւոր կերակուրներ: Ընտիր պառ եւ մասնաւոր սալոններ:

Այստեղ կը գտնէք լաւագոյն սպասարկութիւն, լաւագոյն կերակուրներ եւ գիններ: Այսպէս կազմուած է չափաւոր գիներով առողջական ճաշարան մը, ուր մարդ ճաշը կը զգայ զալ ճաշել:

Խոհարարութեան ցուցահանդէսի մրցանակ, 1929, «Ոսկի Շրջանակ»

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ — ԲԺԻՇԿ

ՓՐԻՏՔ ՀԱՄԱԼԱՐԱՆԵԱՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկէ ատամները, ոսկեղէ ակռաներ. Ձրի խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8: 3 Bld. Bélville, Métro Mélnimontant.

EMPIRE Մթլէջ-Լօ. 17 Av. Wagram

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պոլսեցի Օրթա գիւղացի Ցակոբ Գարամեան որ Պուլկաւ րիայէն եկած է Լա Սիօթա կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Արթին Գարամեանը որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա: Իմացնել' Յ. Գարամեանի, 11 Rue Palamideu, La Ciotat (B. du R.) France.

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓՈԽԾՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՐԱՓԵԱՆ

Դաշնակի եւ սոլֆէժի դասեր Studio Musical: 5 Rue Michelet, Paris VIe. Ընդունելութիւն ժամը 2—3

Կ'ուզուի գերժակ ափիէ. սէօրներ: Դիմել' R. E. V. 5 rue des Dames. Մէթրօ Rome.

ԺԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէջ. Սէն Տընի, Րէօ. միզի: Վեներական ախտեր, ջերմամէղութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, ցիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմանում ելեկտրականութեամբ, ուլտրաֆիօլէթեան եւ ամբողջական հոգեկան ճառագայթներով: Խորհրդակցութիւն ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:*

ՍԱՄՆԱՊԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Ատամնաբոյժ, նոր մեթոտով գործածութեամբ ատամները, ոսկեղէն, արծաթ, կաւ եւ ակռաներ, հիւանդութիւններ (ֆրանկախտ, ջերմախտ) եւ փոխել: Մասնաւորապէս: Խորհրդակցութիւն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12,

Կ'ուզուին գործի կարող վարժ գործաւորներ: Տեղական գործ: Լաւ վճարում: Դիմել' Mr. Ezeguelian, 27 Rue Belleville, մէթրօ Պէլվիլ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

PLOMBERIE-COUVERTURE

ՋՈՒՐ ԿԱԶ

ԼՈԳԱՐԱՆԻ, ԵՒՆ. Ի ՋԵՑՈՒՑԻՉ

Կը ստանձնենք կապարի եւ գինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորապէս ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով

A. TATOULIAN*Ի*

4 Ave. de la Porte d'Italie

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ

ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ: Հոգեկառոյց կամ հանգրուանով 15 — 30 վայրկեան, ելեկտրականութիւն, կազ, ելեկտրականութիւն: Ամսավճար' սկսեալ 200 ֆրանքէն... տուներու կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ. 15 տարուան մէջ: 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ. Նոր ... բաստի villaներ, նոր բնակարաններ գնելու կամ վարձու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու ու ծախ, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ. Ծախուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ ... պատրուած գեղեցիկ անտառով: Հաղորդակցութիւնը ... Gare Mont Parnasseէն ուղղակիօրէն Gard Invalides St. Lazareէն Versaillesի գծով' ցանկացողները ... ինքնաշարժով ... մանրամասնութիւններու համար դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռաձայն Provence 87—32 եւ 82—48:

Ցանկացողներու շինութեան համար ձրի խորհրդակցութիւն ... ճարտարապետի մը կողմէ Գէ. եւ Եր. օրերը ժամը ...

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. ...

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ... Ցատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեան ... ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ ... *կորի*, գիւղին, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղաքաւ: Ինչ պէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ ...

CABINET DENTAIRE

GASTON UGEL — ԿԱՍԹՕՆ ԻՒՃԷԼ

Վերապրող-ատամնաբոյժ վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն

Օգնական ատամնաբոյժ ՊԱՏՐԻԿ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

23 Quai de Bralleaux (Lyon) 23 Quai Général Sarr...

Ակռաներ կը դարմանէ եւ կը քաշէ առանց ցաւի ... Մէթոտով կը շինէ բրոնզէ, ֆուլոն, Պրիժ, քառուցուլ ... տեսակի խնամեալ աշխատանք, ոսկի ջուրոն 100 ֆրանք

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով: Անառողջ ... առնելու, ծախելու վախէն ստանալու եւ ... համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է ... Ճաշել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier — PARIS (9)

Ոչ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը թողէ բոլոր այցելուները:

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ ... թարմ ուխարի միս իր արեւելեան համեղ կերակուրներուն

Արեւելեան նուագ ամէն օր եւ կիրակի կէսօրէ վերջ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) — Tél. Prov. ...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն' ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 ...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ ամէն տեսակ ներքին եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ ... Վճարել կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6, ... երեկոյեան եւ կիրակի ... Ուրբաթ եւ Շաբաթ ... 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

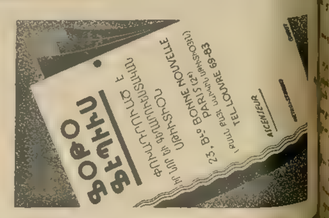

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԱՆՕԹ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ե. ՀՕՃԵԱՆԻ

12, Rue Richomme, PARIS (18e)

Bld. Barbèsի վրայ) (Մէթրօ Barbès)

Խղճամիտ դարմանում, դիւրամատչելի գիներ

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 7. կիրակի առաւօտները ժամադրութեամբ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Լիւքսէմպուրկ — Հեռաձայն Littre 34-...

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. Seine 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

21 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1396

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՃԻԳԵՐ

Ռումանահայ գաղութի մտաւորականութիւնը «Հայ Արուեստի Ցուցահանդէս»ը յաջողութեամբ իրագործելէն յետոյ, հիմնած է «Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւն» հետեւեալ նպատակներով.

1 Հայ ժողովուրդին սիրցնել իր մշակոյթը.

2 Նպաստել անոր զարգացման ու տարածման.

3 Օտարներուն ճանչցնել աալ հայ մշակոյթը։

Այս նպատակին հասնելու համար ընկերակցութիւնը պիտի կատարէ հրատարակութիւններ, պիտի հիմնէ մատենադարան եւ թանգարան. պիտի սարքէ համերգներ. պիտի կազմակերպէ դասախօսութիւններ, պիտի բանայ ցուցահանդէսներ, եւն. եւն.։

Գլխաւորն պայագայ կարելիութիւններու մասին։ Էականը այս նորաբար ձեռնարկի սկզբնաւորութիւնն է, որ իր շուրջը կը համախմբէ մտաւորական անձնուէր ուժեր՝ հայ մշակոյթին մեծ տալու առաջադրութեամբ։ Եւ ուր որ կայ նախաձեռնութեան ոգի եւ կամքերու կեդրոնացում, կասկածէ դուրս է որ ձեռնարկը կ'ունենայ դրական արդիւնք։

«Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւն»ը շնորհաւորելի եւ ուշագրաւ ձեռնարկ մըն է, որ իր սկզբնաւորութեան մէջ իսկ յաջողութեան գրաւականներ կը ներկայացնէ։ Տակաւին ընկերակցութիւնը դեռ չկազմուած, անոր նախաձեռնողները կրցան գլուխ բերել «Հայ Արուեստի Ցուցահանդէս» ու այսօր թանգարանի եւ գրադարանի կազմած մը ունին, որ ընկերակցութեան կազմութեան հետ մարմին կ'առնէ։ Ասոնք կատարուած իրողութիւններն են, որոնք «պիտի»ներու կարիքը չեն զգար։ Ընկերակցութիւնը, ուրեմն, հայութեան ներկայանայ աշխատանք մը կատարած, եւ երբ խոստումը կը բերէ մեզ՝ շատ աւելին կատարելու, հաւատքով ու համակրութեամբ կը դիմաւորենք զայն։

Այս մասնակի ճիգը երբ մշակութային շարք մը ձեռնարկներու կապակցութեամբ նկատի կ'առնենք, ձեռնարկը համազգային նշանակութիւն մը կը ստանայ։ Իրօ՛ք, անցած երկու տարուան ընթացքին, գերազանցապէս հայ մտաւորականներու նախաձեռնութեամբ, հայ մշակոյթին նուիրուած քանի մը հաստատութիւններ կեանքի կոչուեցան, որոնք հակառակ իրենց անկախ գոյութեան, մէկ ընդհանուր եւ համազգային նպատակի ձգտին, հայ մշակոյթի պահպանման ու զարգացման։

Երեւոյթը ուշագրաւ է, ու կոչուած է նոր շրջան մը բանալու մեր ներքին կեանքին մէջ։ Մօտ տաս տարուան երկարութեան կեանքէն յետոյ, յուսադրիչ է այն պայքարը, որ ձեռնարկած է հայ մտաւորականութիւնը մշակութային ճակատին վրայ, գաղթահայութեան կարեւոր կեդրոններու մէջ, ինքնաբեր մղումով մը։ «Համազգային»ը, որ երկու տարի առաջ ծնունդ առաւ Եգիպտոսի մէջ, իր առաջին քայլն եղաւ Սուրիոյ հայութեան, դուք ամբողջ հայութեան նուէր բերել լուսաւորութեան բարձրագոյն վառարան մը, «Հայ Ճեմարան»ը, որու գոյութիւնը մէկ մը ի վեր փաստ է, եւ կը բաւէ «Համազգային»ին համազգային մեծ նշանակութիւն մը տալու։

Նահատակ Գրողներու Բարեկամները, տարի մը առաջ ու անաղմուկ, հրապարակ եկան, ու այսօր հայ գեղարուեստական գրականութեան հատորները կը ներկայացնեն իրենց գործունէութեան։

Պոլսոյ երեք հարիւրամեակի ցուցահանդէսներէն թելադրուած, խումբ մը հայրենակիցներ նախաձեռնակ եղան հայ մշակոյթի եւ արուեստի բեկորները հաւաքելու, պահպանելու ու ցուցադրելու, ազգային փոքրիկ թանգարաններու միջոցաւ։

Այլ տակաւին ուրիշ նոր ձեռնարկներ, որոնք հոս յիշատակութիւն չեկան։

Այս հաստատութիւններուն առանց անդրադառնալու, երբ մշակութային օրերու ճիգերը մէկ ընդհանուր յայտարարի կը բերենք, ուրախութեամբ պէտք է արձանագրենք մխիթարական երեւոյթը որ մեր ներկայ ցիր ու ցան կեանքի մէջ, հաւաքական յայտնաբերումն է, գոնէ մշակութային ճակատի վրայ, մեր պարտութիւնները դարմանելու համար։

Այս ձեռնարկները, երկու բնորոշ կողմերով մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն։

Առաջին, անոնց գոյութիւնը արդէն առաջին օրերէն կապուած է իրականացուած ու արժէքաւոր արդիւնքներու հետ, ասոնք պարզ բաղձանքներու եւ սպառումներու փոխարէն, իրենց նախկին եւ դրական քայլերով արդարացուցած են իրենց գոյութեան իրաւունքը։

Երկրորդ, թէեւ այդ ձեռնարկները իրարմէ անջատ ու անկախ հաստատութիւններու ծնունդ տուած են, բայց կատարուած աշխատանքները համահայկական բնոյթ ունին, եւ կարծես թէ աշխատանքի գեղեցիկ բաժանումով մը դասաւորուած են։

Այս պարագային, յաւագոյն է որ չտարուինք այն մտածութիւններէն, որոնք կեդրոնացում մը կը թելադրեն։ Ընդհակառակը, աշխատանքի այս բաժանումը օգտակար կը գտնուի եւ տեղական նախաձեռնութիւնը (գաղթականական ներկայ պայմանները նկատի առնելով) գրաւական մը կը նկատուի գործին յաջողութեան։

Եթէ այդ հաստատութիւնները բարոյական եւ մտաւորական կապերով իրարու հետ հաղորդակցին եւ փոխադարձաբար իրարու օժանդակեն, պիտի կարողանան իրենց ցանցը տարածել ամէն տեղ, ու առանց իրար խաչաձեւելու, մշակութային ճակատի շուրջ համախմբելու բոլոր կենսունակ ուժերը։

Կ. Ս.

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՆԻՆԿԻ ԴԻՐՔԸ ԱՄՐԱՑԱԾ

Գերման խորհրդարանը իր շաբաթ օրուան նիստին մէջ, անցաւ նախարարական յայտարարութեան շուրջ վիճաբանութեան եւ 236ի դէմ 318 ձայնով, որոշեց քուէի չդնել կառավարութեան դէմ անվստահութեան բանաձեւերը եւ անցնիլ օրակարգին։

Բացի կառավարութեան դէմ իրենց անվստահութեան բանաձեւէն, հիթլերեանները անվստահութեան նոր եւ պատճառաբանեալ բանաձեւ մը եւս ներկայացուցին ընդդէմ արտաքին նախարար Քուրթիուսի, Պ. Վիրթի եւ պատերազմական նախարարին։ Ազգայնականները եւս նոյնն ըրին ընդդէմ Վիրթի Քուրթիուսի եւ Թրէվիրանուսի։ Կառավարութեան պաշտպան կուսակցութիւններն իրենց բաժնեւով կ'առաջարկէին յաւէլ յետոյ կառավարութեան յայտարարութիւնն, անցնիլ օրակարգին։

Վիճաբանութեանց ընթացքին քիչ մնաց սակայն որ ընկերվարականներ եւ հիթլերեաններ կռուի բռնուէին խորհրդարանի նըրանցքներուն մէջ։ Ընկերվարական Հէօկնէր կը պաշտպանէր կառավարութեան ծրագիրը, միեւնոյն ատեն սուր ու հեգնական ակնարկութիւններ ուղղելով հիթլերեաններուն, երբ ասոնցմէ մէկը ընդմիջելով հայհոյեց ու սպառնաց։ Նախագահը այս վերջինը դատապարտեց մէկ նիստէ վտարման, եւ երբ հիթլերեան երեսփոխանը, իրեններուն աղմուկին ու կանչերուն մէջ դուրս կ'ելլէր սրահէն, նոյն պահուն, սրահէն ինքնաբերաբար կը հեռանար նաեւ ընկերվարական երեսփոխան Օէվրրինկ, նախկին նախարար։ Հիթլերեանները թերեւս կարծեցին որ ընկերվարականը պիտի փորձէ անմիջապէս հաշիւ կարգադրել իրենց կուսակցին՝ նրբանցքին մէջ իսկ, ուստի պաշտպանելու համար, բոլորը մէկ, դուրս նետուեցան սրահէն, մինչ նոյն մտադրութեամբ, անոնց կը հետեւէին ընկերվարականներն իրենց կարգին։ Խորհրդարանին մեծ նրբանցքը, մէկ վայրկեանի մէջ լեցուած էր 200ի չափ հակառակորդ երեսփոխաններով, որոնք կը պատրաստուէին իրարու վրայ նետուիլ, երբ վրայ հասաւ խորհրդարանի նախագահը Լէօպէ, որ մեծ դժուարութեամբ եւ բուռն ճիգերով յաջողեցաւ հանդարտեցնել փոթորկած կրքերը։

Այս միջադէպէն վերջ երկրորդ միջադէպ մը եւս. այս անգամ խորհրդարանի սրահին մէջ։ 220ի դէմ 339 ձայնով, խորհրդարանը արտաքին քաղաքական յանձնախումբին ղրկեց ծայրայեղներու մէկ բանաձեւը, որով կը պահանջէին վերսայլի դաշնագրին վերաքննութիւնը եւ Եունգի ծրագրին ջնջումը։ Քուէարկութեան այս արդիւնքէն կատղած, Հիթլերեանները դարձեալ սկսան աղմկել եւ իբր բողոքի ցոյց՝ մէկ բերան իր գոռային իրենց սովորական յանկերգը «Զարթի՛ր Գերմանիա» մինչ անդին, համայնավարները կուշտ ու կուռ անարգելէ յետոյ ընկերվարականները՝ կը հնչեցնէին «Միջազգային»ի առաջին տունը։

Պրիւնինկ կը ստանայ ուրեմն 82 ձայնի մեծամասնութիւն մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական շարժումը վերջացած չէ

«Էլ Աֆվալ» թերթի էնկիւրիի սեփական թղթակիցը հոկտ. 3 թուակիր թղթակցութեամբ կը գրէ.

Թէհրան հրատարակուող «Շաֆախ Սօրխ» պարսկականմեծ թերթը, «Քրտական շարժումը լմնցա՞ծ է թէ ոչ» վերնագրով խմբագրականով մը վերլուծելէ վերջ քրտական ապստամբութիւնը, կը յայտնէ որ սխալ է լմնցած կարծել։ «Շաֆախ Սօրխ» թերթը կը գրէ որ ապստամբները շղթայուած վիճակէն վերջ, քաշուեցան Արարատի բարձրերը եւ հոն ցարդ կը մնան, կը պատսպարուին ամէն տեսակէտով՝ Իհսան Նուրի փաշայի հրամանատարութեան ներքեւ։ Նոյն իսկ եթէ Թուրքերը շարունակեն պահել շղթան այս սառնիկ ձիւնին ու ցուրտին, կը գրէ պարսիկ թերթը, քիւրտ ապստամբները երբեք չպիտի նեղուին, որովհետեւ անոնք փոքր էրիէն մասնաւոր ճամբայ ունին հաղորդակցելու համար Պարսկաստանի հետ, ուրկէ անոնք կը ստանան դրամ, ուտելիք, զէնք եւ ուժ։

Այս թերթի տուած տեղեկութիւնները կարդալէ վերջ հարցուցի պաշտօնական աղբիւրներու եւ շօշափեցի կարծիքը կառավարական շրջանակներու. բոլորն ալ հաստատեցին ստուգութիւնը պարսիկ թերթի գրածին եւ յայտնեցին որ այդ քիւրտ աւազակներու վերջնական մաքրագործումը տեղի պիտի ունենայ Պարսկաստանի հետ սահմանային խնդիրը վերջնականապէս կարգադրելէ վերջ։

Ըստ «Միլլիէթ»ի տեղեկութեանց Պիթլիսի եւ Ախլաթի ճամբուն վրայ Քիւրտերէ կազմուած հրոսախումբ մը յարձակում գործած է բեռնատար ու մարդատար երկու ինքնաշարժներու վրայ եւ զանոնք կողոպտած։ Ուրիշ գիւղի Քիւրտեր Սաքալ Թութան կոչուած տեղին վրայ երեք ճամբորդներ սպաննած են։

Հրոսակային շարժումներ Թուրքիոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Աւազակներու հետ ընդհարում մը ունեցած են քաղաքապահ զինուորներ, Ուրֆայէն երկու ժամ անդին, Գարաքէօփրիւ գիւղին մօտերը։ Աւազակներէն երեքը բռնուած եւ յափշտակուած ուղտերն ու ապրանքները ետ առնուած են։ Միւս աւազակները փախած են։

∴ Քանի մը շաբաթ առաջ, Պուլանըքի կողմերէն Մուշի դաշտը իջած էր աւազակախումբ մը որուն կը հրամայէր Ապճան անուն պետ մը։ Ընդհարումներու միջոցին, յիշեալ աւազակապետն ու քանի մը ընկերները մեռած վիճակի մէջ ձեռք անցուած են։ Միւսները փախած են։

Զինուորական Համաձայնութիւն

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

ՔԻՒՐՏ ՁԵԹԷՆԵՐՈՒ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

«Էլ Նիտա» արաբ ազգայնական մեծ թերթը հետեւեալ կարեւոր լուրերը կը հրատարակէ Թուրքիոյ մասին.—

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ իր պատուիրակութիւնը Մոսկուայի մէջ, արժանացած են սիրալիր ընդունելութեան եւ յարգալից վերաբերմունքի։ Թուրք թերթերը եւ քաղաքական շրջանակները կը հաւատեն թէ Թուրք արտաքին նախարարը Մոսկուայի արտաքին նախարարութեան հետ բանակցութիւններ կը վարէ զինուորական գաղտնի դաշինք մը կնքելու համար Մոսկուայի հետ։ Կառավարութիւնը ցարդ չէ հերքած այս լուրը։

Միւս կողմէ թուրք կառավարութիւնը զէնքի տակ կանչած է 322, 323 եւ 324ի ծնունդները։ Ժողովուրդը մեծ յուզման մատնուած է եւ կ'ըսէ թէ՝ եթէ ծանր վտանգի մը առջեւ չգտնուէր, կառավարութիւնը զէնքի տակ պիտի չկանչէր այս երեք դասերը։

Քրտական ապստամբութեան մասին ցարդ լռութիւն կը պահուէր, սակայն ըստ թրքական թերթերու տեղեկութեանց, 50 հոգինոց քիւրտ աւազակախումբ մը յարձակում գործած է Էրզնկանի մէջ թուրք դպրոցի մը վրայ, որուն մէջ կը գտնուէր միայն տնօրէնուհին՝ Սաադէթ Շէրէֆֆէտտին, որ առանձին դիմադրած է աւազակներուն եւ 5 հոգի սպաննած անոնցմէ, մինչեւ որ զինուորներ օգնութեան հասած են։

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն նաեւ թէ Մ. Քէմալ ամսոյս 15ին Արեւելեան նահանգներ պիտի երթայ եւ պիտի պտտի քրտական կուսակալութեանց մէջ։ Կ'ըսուի թէ այս այցելութեան նպատակն է հնազանդութեան հրաւիրել Քիւրտերը։ (Քէմալի այս ճամբորդութիւնը յետաձգուած է։ «Յ.»)։

Թուրք կառավարութիւնը սկսած է բանակցութիւններ վարել հոլանտական կարեւոր ընկերութեան մը հետ, նոր պատերազմական նաւեր շինել տալու համար։

Ռումանիոյ բոլշեւիկեան լրտեսութիւնը

Լրտեսական կարեւոր ձեռնարկ մըն է որ երեւան ելած է Ռումանիոյ մէջ։ Երկար ու մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ, ձերբակալուած անձերու անունները տակաւին չեն հրատարակուած։ Սակայն շրջող զրոյցներու համաձայն, լրտեսները մեծ մասամբ օտարականներ են, որոնց մէջ բազմաթիւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեգործականի նախագահութեան շուրջ կարգ մը զրոյցներ կը շրջին, թէ հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշայի տեղ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախագահութեան պիտի կոչուի Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան։ Բարեգործականի կարգ մը մասնաճիւղեր յայտնած էին նման փափաք մը։ Սակայն կ'իմանանք թէ այս մասին վերջնական որեւէ կարգադրութիւն չէ եղած ու չի կարծուիր թէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան ընդունի նախագահութիւնը։

ՍԱՄՍՈՆԻ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ԴՈՒՌՆ ՈՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐԸ ԿՈՏՐԵՑԻՆ

«Ագշամ» այս խորագրին ներքեւ տակ կը հրատարակէ Սամսոնէն իր ստացած հետեւեալ թղթակցութիւնը.—

Սէրպէսթի մարդիկը իրենց ծայրայեղութիւնները այնքան առաջ տարին որ, ընտրութեան չորրորդ օրը ամբոխ մը հետ ճեղքեցին ոստիկանական շղթան եւ թաղապետարան մտան, վախնալով ստեղծուած կացութենէն, ընտրական յանձնաժողովի անդամները լքեցին իրենց աթոռները։

Երկու անդամի ներկայութեան քուէ նետուեցաւ տուփը, ինչ որ ապօրինի է։ Այս պատճառով, ժողովրդական կուսակցութիւնը մերժեց մասնակցիլ ընտրութեան։ Խալքը շատ ազդուած է այս շարժումէն, որ օրէնքին դէմ եղթալու ասոնց ծայրայեղութեան տարուեցաւ։ Սէրպէսթի մարդոցմէն ոմանք քուէ կուտան առանց ստորագրելու տետրակին մէջ եւ իրենց ինքնութիւնը հաստատելու։ Ընտրական յանձնաժողովին անդամներէն ոմանք հրաժարեցան։ Այս ձեւով խանգարուած ընտրութիւնը կը շարունակուի։

«Սօն Փօսթա» ալ այսպէս կը պատմէ դէպքը.— Ժողովուրդը երբ տեսաւ որ Սէրպէսթի ներկայացուցիչը ներս չեն առներ, չկրցաւ հանդուրժել այս անեքսութեան։ Այս միջոցին թաղապետարանին դուռը կոտրեցաւ։

Կուսակալ Քեազըմ փաշայ եւ Սէրպէսթի նախագահ Շէրիֆ պէյ չափաւորութիւն յանձնարարեցին գրգռուած ժողովուրդին։ Քօկու զատէ Սիւլէյման եւ Քէֆէլի զատէ Մուհիտտին պէյեր հարցաքննուեցան, իբր դէպքին դրդիչները։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Թէեւ ֆրանսական խորհրդարանի բացման թուականը վերջնականապէս պիտի որոշուի եւ հրովարտակը պիտի ստորագրուի հանրապետութեան նախագահին՝ Պ. Տումէրկի Մարոքէ վերադարձէն վերջ, սակայն կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը մտադրութիւն ունի խորհրդարանի բացումը կատարել Նոյեմբեր 4ին։

Խորհրդարանի օրակարգը չափազանց խճողուած պիտի ըլլայ, քանի որ կարգ մը հարցերու քննութիւնն արդէն կէս էր մնացեր վերջին նստաշրջանի ընթացքին. միւս կողմէ, արդէն, զանազան հարցերու շուրջ, հարցապնդման 98 առաջարկներ կան, մանաւանդ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան շուրջ։ Վարչապետը տրամադիր է անմիջապէս ընդունիլ հարցապնդման առաջարկները, թոյլ տալու համար որ խորհրդարանը իր բացման օրերուն իսկ, կարենայ արտայայտուիլ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան շուրջ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԴՈՒԱԾԸ

Ո՞ՒՐ Է ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Կուսակցութիւններու պառակտուածութիւնը, գաղթահայ ներկայ շփոթ եւ փոթորկուող իրականութեան մէջ խառնուելով, այն ալ ընդհանուր գիծերով, բնական է որ չպիտի պարզէ այս հարցի զանազան ծալքերը։ Հարկ է եւ անհրաժեշտ, աւելի մանրամասնութեամբ ծանրանալ այս երեւոյթին վրայ, ծանօթանալ ո՛չ միայն գործող ուժերուն (կուսակցութիւններ) այլեւ անոնց պայքարի հիմնական պատճառներուն եւ գործածած զէնքերուն։

Նախ, գաղթահայութեան մէջ գործող չորս կուսակցութիւն կը հաշուենք, Դաշնակցութիւն, Ռամկավար, Հնչակ եւ Համայնավար։ Առաջին իսկ առթիւ այս բաժանումը ըստ իս պէտք է ընդունիլ սխալ եւ անիմաստ, եւ փոխանակ չորսի, իբրեւ իրական դերակատար — պէտք է ընդունիլ երկու կուսակցութիւն — Դաշնակցութիւն եւ Ռամկավար։

Հնչակեան կուսակցութիւնը, որ այսօր կորսնցուցած է ամբողջապէս իր հաւաքականութեան հետ, նախ կազմակերպական միութիւնն ու ընդհանուր ուղեգիծը, իբրեւ առանձին հոսանք ո՛չ մէկ արժէք եւ ուժ կը ներկայացնէ։ Ան չունի լուրջ կազմակերպութիւն, եւ ոչ ալ հաւանաք մը, իր գոյութիւնն իսկ յիշեցնելու համար։

Ամէն տեղի մէջ, ուր կը յիշուի ան, իջած է զանցառելի փոքրամասնութեան, եւ ճիշդ այս պատճառով ալ հնչակեան կուսակցութիւնը գաղթահայութեան մէջ, առանց սեփական ուղղութեան, կուսակցական գիծի, տեւաբար մը օժանդակ ուժ է այս կամ այն ուժեղ հոսանքի կողքին։ Եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, յաճախ ալ մէկ երկրի մասնաճիւղը կը գործակցի կուսակցութեան մը հետ, որու դէմ կը պայքարի մէկ այլ մասնաճիւղ տարբեր երկրի մը մէջ, միացած մէկ ուրիշ կուսակցութեան։ Այս նկատումներով, եւ մասնաւորաբար այն պատճառով որ առանձնապէս հնչակեան որոշ ուղղութիւն գոյութիւն չունի մեր իրականութեան մէջ, աւելորդ է դեր վերագրել այս կուսակցութեան, դասելով զայն միւսներու շարքին։

Հայ համայնավար առանձին կուսակցութիւն գոյութիւն չունի, ո՛չ հոն արտասահմանի եւ ո՛չ ալ առհասարակ որեւէ երկրի մէջ, մէջն առնելով նաեւ Հայաստանը։ Առավ մէկտեղ ան ամէն տեղ է, ուր ափ մը հայութիւն կայ եւ գործի վրայ իբրեւ մէկ մասնիկ համայնավար ընդհանուր կուսակցութեան։ Հայկական այս հատուածը ներշնչուած Հայաստանի իշխանութենէն, եւ իւրաքանչիւր երկրի համայնավարական կազմակերպութենէն առանձին ծրագրով կը գործէ գաղթահայութեան մէջ։ Իր առաջադրած նպատակները, պահանջներն ու ձեռնակները ծնունդ առած ըլլալով կուսակցութեան ընդհանուր ղեկավարութենէն, շատ բնականօրէն ոչ մէկ կապ եւ առնչութիւն կրնան ունենալ հայ կեանքին եւ անկէ յառաջացած խնդիրներու հետ։

Դեռ աւելին. այս կուսակցութեան միջազգային դիմագիծը, եւ հիմնական դաւանանքը բացայայտօրէն դէմ են առանձին ազգերու գոյութեան պահպանումին։ Անոնց օրուան ճիգերու մէկ խոշորագոյն մասը ուղղուած է ազգային ինքնօրինութեան դէմ, ամէն երկրի ու միջավայրի մէջ։

Այս իսկ նկատումներով ալ համայնավար հայկական հատուածը ոչ միայն անհնար է դասել հայ կուսակցութիւններու շարքին, այլեւ առանձին ուշադրութեամբ պէտք է դիտել անոր ձեռնարկները մեր կեանքին մէջ իբրեւ արտաքին եւ օտար կազմակերպութեան մը։

Անգամ մը այսպէս եզրակացնելէ ետք, շատ աւելի դիւրին է քննել երկու մնացած կուսակցութիւններու՝ Դաշնակցութիւն եւ Ռամկավար — տարակարծութիւններն ու վէճերը։

Հոս ամէնէն առաջ պէտք է խոստովանիլ որ, մեր իրականութեան մէջ հնչակեան եւ համայնավարական ազդեցութիւնները մերժելով հանդերձ, այնքան ալ միամիտ չենք զանոնք զերօ կացուցանելու համար մեր ներքին անցուդարձերու պատասխանատուութենէն։ Բայց ինչո՞ւ չխոստովանիլ, որ այս ալ նոյնպէս արդիւնք է դաշնակ-ռամկավար պայքարին։

Թէ՛ղ յանդուգն յայտարարութիւն չնկատուի խոստովանիլ որ եթէ այս երկու կուսակցութիւնները կարողանան լեզու գտնել իրար հետ, եւ որոշեն լծուիլ գաղթահայութեան ի նպաստ աշխատանքներուն, ո՛չ համայնավարը, ո՛չ հնչակեանը պիտի կրնան ոեւէ վտանգաւոր եւ վնասակար դեր կատարել մեր մէջ։ Ու դեռ աւելին։ Դաշնակ-ռամկավար պայքարը անուղղակիօրէն ծնունդ կուտայ մեր մէջ հնչակ-համայնավար հոսանքի տարածումին. հոգ չէ թէ անոնց եւ անարժէք չափով եւ կը նպաստէ անոնց խնկարկ եւ ազգամնաս ամէն տեսակ աբարքներուն։ Այս ալ ծանր պատասխանատուութիւն մըն է դարձեալ ծանրացած Դաշնակցութեան եւ Ռամկավար կուսակցութեան վրայ։

Բայց ի վերջոյ հարց մը. ի՞նչ ունին այս երկու կուսակցութիւնները, իրար բաժանող մասնաւորաբար գաղթահայ իրականութեան մէջ։

Լուրջ եւ անկողմնակալ քննութիւն մը առանց դժուարութեան պիտի մխտէ այս երկու կուսակցութիւններու իրական բաժանման պատճառները, այնքան ժամանակ, որքան որ այս երկու կուսակցութիւններու համար ալ գաղթահայութեան ներկայ գոյավիճակը չի նկատուիր տեւական եւ վերջնական։ Չէ՞ որ գաղթականութիւնը ընդհանուր առմամբ կը նկատուի, իբրեւ իրաւազրկուած զանգուած մը, բռնագաղթուած եւ անիրաւուած իր այնքան արդար եւ անվիճելի դատով։

Տարբեր տարբեր արտայայտութիւններով եւ բացատրութիւններով ռամկավար կուսակցութիւնը կը յիշէ եւ կը կրկնէ այս իրողութիւնը, որու մասին իր խարքին մէջ տարբեր չէ նոյնպէս Դաշնակցութեան դիտաւորութիւնն ու վերաբերմունքը։

Անկախ մասնակի եւ յաճախ կրքէն առաջացած արտայայտութիւններէն, ռամկավար կուսակցութիւնը կ'ընդունի թէ տեւական չի կրնար ըլլալ մեզի պարտադրուած ճակատագիրը, եւ Դաշնակցութեան պէս ան ալ կը հաւատայ որ ի վերջոյ այս ժողովուրդը պիտի տիրանայ իր արդար իրաւունքներուն։

Ներկայ Հայաստանը, որուն վարչաձեւի հետ հաշտուած կը թուի ըլլալ ռամկավար կուսակցութիւնը, նոյնպէս պատճառ մը չէ ծածկելու իր վերը յիշուած տրամադրութիւնները։

Այսպիսով մենք կը տեսնենք, ո՛չ մեր ժողովուրդի այսօրուան, եւ ո՛չ ալ վաղուան ճակատագրի նկատմամբ հիմնական մէջ ո՛չ մէկ խոր տարակարծութիւն կարելի է գտնել մեր ակնարկած երկու կուսակցութիւններու միջեւ։

Աւելի անկախ, եթէ կայ հակառակութեան գետին, առանք այս ընդհանուր գնահատութիւններու ձեւական բանաձեւումի եւ ընդհանուր նպատակին ձգտող միջոցներու տեսական վէճերու արդիւնք են եւ ո՛չ այլ ինչ։

Դժբաղդութիւնը ճիշդ հոս է արդէն։

Ռամկավար կուսակցութիւնը միանալով Դաշնակցութեան հետ մերձեցման այս անվիճելի փաստը, յանցաւոր թեթեւութեամբ, կ'ուզէ ծածկել այս իրողութիւնը, եւ անհետացնել ամէն մէկ թեթեւ կասկած, որ կը նպաստէ այս ընդհանուր մերձեցումին։

Եւ յանուն ո՞ր մէկ ազգօգուտ գործին, պատասխանը պէտք է որոնել իրենց մէջ. որքան ալ այդ ծանօթ ըլլայ բոլորին։

Այս կուսակցութեան խափանարար ընթացքը մեր առօրեայ կեանքի պահանջներու հանդէպ, ճիշդ ալ հետեւանք են այս կեղծ ճիգերուն, եւ անտեղի մտահոգութիւններուն։ Անոնք, կամ աւելի ճիշդը ռամկավար ղեկավարութեան մէկ մասը կայ, անձնական եւ կրքոտ ատելութեամբ լեցուած Դաշնակցութեան դէմ, կ'ուզեն շրջել բոլոր դէպքերն ու փաստերը, նոյնիսկ իրենք զիրենք ծանր հակասութիւններու մէջ ձգելու գնով։

Առավ ցոյց տալու համար ամէնէն առաջ իրենց համակրութիւնը Խորհ. Հայաստանին ? Հակառակ որ ոչ մէկ վտանգութիւն կրնան չտնիլ այդ ուղղութեամբ։ Եւ երկրորդ, որպէսզի չէզոքացնեն Դաշնակցութիւնը, հայ կեանքի մէջ իրական դեր կատարելէ։

Տարիներու իրենց բոլոր ձեռնարկները այս երկու ուղղութեամբ ալ չարդիւնաւորուեցան։ Խորհ. Հայաստանի վարիչներու համար ռամկավար կուսակցութեան դիրքը դատապարտուեցաւ անդադար եւ կը դատապարտուի մինչեւ վերջ։ Դաշնակցութիւնը ո՛չ թէ թուլացաւ, այլեւ տարածուեցաւ եւ խորացաւ անպայմանելի չափով գաղթահայ կեանքին մէջ։

Իսկ այս բոլորի փոխարէն ռամկավար կուսակցութիւնը յաջողեցաւ քայքայուած վիճակի մէջ պահել գաղթահայութիւնը, ի գին իր բարոյական արժէքի նուազումին։ Ան յաջողեցաւ վերջապէս պատմութեան մէջ արձանագրել եւ այն անհաւր փաստը թէ, հայ քաղաքական միտքը տակաւին այնքան տհաս է, որքան անկազմակերպ որքան չէր գուցէ տակէ առաջ։

Վերջացնելու համար ըսենք նոյնպէս որ պատմութիւնը արձանագրեց նաեւ հայ կուսակցութիւններու անպարտաճանաչութիւնը տեղունդի զաւաք կեցած ժողովուրդի մը վտանգաւոր կացութեան հանդէպ, որպէս զի յաղթանակեն հայ ժողովուրդի թշնամիներու հետ բոլոր ցաւագար եւ քինախնդիր կուսակցականները, որպէսզի սահեր ծածքրդ եւ շինարար աշխատանքի փոխարէն այս ժողովուրդը հոս ու հոն դառնայ խաղալիք բոլոր օտարամիտ ուժերուն, ամէն գոյնի եւ ամէն դրօշի առաջնորդութեամբ։

Եւ դանէ բարի ըլլանք այս բոլորին կուսակցական հակառակութեան որակումի փոխարէն, տալ իր ճիշդ բնորոշումը, չնսեմացնելու համար կուսակցութեան տարակարծութիւններու բարոյական արժէքը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ոստիկանութիւնը երեք օր առաջ, գրաւեր էր Գամպէյի ազգայնականներու կեդրոնատեղին ու կատարեր էր բազմաթիւ ձերբակալումներ։ Հնդիկ ըմբոստութեան նոր ղեկավարները սակայն ուրիշ կեդրոնատեղի մը բացեր էին անմիջապէս, որ նոյն օրն իսկ գրաւուեցաւ ու փակուեցաւ։ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալումներ կատարել, կը ձերբակալուին մանաւանդ աշուղները, որոնք փողոցէ փողոց ազգային ու յեղափոխական երգերով կը գրգռեն ժողովուրդը։

Երկու օրուան մէջ ձերբակալեալներու թիւը կը հասնի 35ի։

Ոստիկան զօրքերու ջոկատները անդադար կը պտտին Գամպէյի հիւսիսիզնի շուկան ու գործարաններու թաղին մէջ։ Հնդիկ խորհուրդին ասեղի օրուան յայտարարութեան պատասխանելով՝ 15 գործարաններ դադրեցուցին աշխատանքը. փակուեցաւ նաեւ սակարանը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի մէջ ընկ. Ս. Թաթուլը «ընդհանուր եւ հին հիւանդութիւն մը» վերնագրով յօդուածի մէջ շօշափում է մի շատ ընդհանուր եւ հիւանդոտ հարց, այն է մեր անմիաբան, կռւազան եւ իրարու հանդէպ անհանդուրժողի համբաւի մասին։ Այս հարցի մասին շարունակ խօսում եւ վիճում ենք, եւ մեր նոր սերունդը շարունակ լսելով ու կարդալով հայկական անհամերաշխութեան, մասին, առանց ծանօթանալու իսկական պատճառների, կարծում է որ անտեղի կը յուսահատեցնենք, մանաւանդ որ այս հարցում մենք ոչ առաջին տեղն ենք բռնում եւ ոչ էլ վերջինը։ Բոլոր ժողովուրդների մէջ էլ այս հարցը գոյութիւն ունի, որպէս մի ախտ, մի հիւանդութիւն, որը յառաջ է գալիս ենթակային առողջական նիւթական եւ շրջապատի երեւոյթներից ազդող զանազան պատճառներից, որոնք բարոյապէս ազդում են մարդկանց հոգեկան աշխարհի վրայ եւ անդորրութիւնը խանգարելով առաջ են բերում թշնամութ մթնոլորտ, որի փոփոխութիւնը սերտօրէն կապուած է պայմանների բարելաւումից։

Ուրեմն մարդկանց փոխ-յարաբերութիւնը կախում ունի իրենց հոգեկան աշխարհից, իսկ հոգեկան աշխարհը կապուած է մարդուս վրայ ազդող բոլոր երեւոյթների հետ։ Մարդիկ իրենց անհատական եւ ցեղային ապրումներով կերտում են իրենց ազգային կեանքը, պայմանով եւ անդորր վիճակով ապրող ազգի զաւակները բնականաբար աւելի համերաշխ են, քան թէ շարունակ հալածական անապահով վիճակի ենթակայ ազգերի զաւակները։

Մենք դժբախտաբար թերեւս աշխարհիս ամէնից դժբախտ, հալածական ազգի զաւակները լինելով, պարզ է որ մեր մէջ համերաշխութեան ոգին աւելի տկար լինի։

Համերաշխութեան ոգին շատ նուրբ է, փոքրիկ ցնցումից նրա գոյութիւնը վտանգւում է։ Այսօր մեր ապրած յաղթական Ֆրանսայի ժողովրդի զանազան հոսանքների ու դասակարգերի միջեւ համերաշխութիւնը աւելի զգալի է. քան թէ պարտուած Գերմանիայ մէջ։ Ֆրանսայի ըզգացումը ժողովրդի հոսանքների միջեւ պայքարի սոսկալի չափերի կը հասնէր, եթէ այս մեծ պատերազմի մէջ պարտուէին։ Նոյնիսկ փոքրիկ քաղաքական ու տնտեսական տագնապների ժամանակ մենք տեսնում ենք թէ ինչպէս հոսանքները սրում են իրենց պայքարի զէնքերը։

Այն ծանր հարուածները մեր ժողովուրդն է շարունակում ստանալ աջից ու ձախից. առանց չափազանցութեան կարելի է յայտարարել որ այսօրւայ շատ երջանիկ ազգեր, որոնք համարւում են «միաբան» համերաշխ, եթէ մեր վիճակին ենթարկէին, վաղուց արդէն իրենց միաբանութեան եւ համերաշխութեան համբաւաւոր կոչումից՝ եւ թերեւս իրենց հետ միասին, արտաքին ու ներքին ուժեղ պայքարների շնորհիւ պատմութեան գիրկը անցած լինէին։

Եթէ մեր շուրջը նայելու լինենք, մենք կը տեսնենք որ համերաշխութեան ոգին պակասում է թերեւս աւելի մեծ չափով միւս տարագիր ժողովրդների մէջ, որոնք թէեւ մեզանից աւելի նպաստաւոր պայմաններում են գտնւում, եւ անհամեմատ աւելի քիչ են տուժել թէ անցեալում եւ թէ վերջի տասնամեակներում։ Վերցնենք հէնց ռուս տարագիրներին. որոնք կազմում են ռուս ժողովրդի մի չնչին տոկոսը։ Մօտ երկու միլիոն է հաշւում միւս տարագրութիւնը, որ մեզի պէս ցրւած է աշխարհիս չորս կողմը, բայց որի մի խոշոր տոկոսը ապրում է ներկայումս Ֆրանսայում, Սերպիայում եւ Բուլղարիայում։ Իրբեւ կրօնական համայնք բաժանւած են երկու մասի. մետրոպոլիտ Անտոնիի (Սերպիա) եւ մետրոպոլիտ Եւլօգիի (Փարիզ) կողմնակիցներ եւ Փարիզի մէջ իւրաքանչիւր հոսանք ունի իր եկեղեցին։

Քաղաքական հոսանքներն էլ բազմաթիւ են։ Շատ փորձեր են կատարել մեզ պէս ազգային գերագոյն մարմին կազմակերպելու, բայց անյաջողութեան են մատնել։ Քաղաքական կուսակցութիւններից ամենից աչքի ընկնող երկու ընկերվարական կուսակցութիւնները — էս-էրները եւ էս-դէկները որոնք տասնեակ տարիներ շարունակ ամենէն աչքի ընկնող դերն են կատարել ռուսական յեղափոխական շարժման մէջ, այսօր դժբախտաբար, նմանում են մեր հնչակեաններին, բաժանուած զանազան թեւերի իրար դէմ են պայքարում։

Եթէ արտաքին թշնամիները մեզի հանգիստ թողնեն, մենք կը վերադառնանք մեր երկիրը եւ առանց իրար կոտորելու եւ հալածելու, խաղաղ պայքարի միջոցով կը կերտենք մեր ազգային եւ պետական կեանքը։ Եւ այն ժամանակն է որ մենք հնարաւորութիւն կ'ունենանք ապացուցելու ոչ միայն օտար այլեւ մեր ազգային եւ ընկերային յոռետեսներին, որ հայ ժողովուրդը կռւազան չէ, անմիաբան չէ այն չափով, որ մենք անտեղի կերպով մկրտել ենք «հայկական անհամերաշխութեան» կամ «հայկական անմիաբանութեան» որակումներով։

Մենք կարող ենք ուրախութեամբ եւ պարծանքով յայտարարել որ մեր ներքին պայքարը այնպիսի սուր կերպարանք չի ստացել երբեք, ինչպէս մենք այսօր իսկ ականատես ենք երջանիկ ազգերի մէջ։ Դաւաճանութիւնն ու մատնութիւնը այսօր աւելի կատարելագործուած ձեւով կատարւում են յայտնի պետական եւ քաղաքական գործիչների միջոցով ի շահ իրենց գրպանի։

Մենք տեսնում ենք թէ ինչպէս մի շարք երկիրներում պետական յեղաշրջումները քրոնիքական բնոյթ է ստացել։ Յայտնի զինւորականներ եւ ոչ զինւորականներ, շատ յաճախ օտար պետութիւնների օժանդակութեամբ տապալում են իրենց երկրի իշխանութիւնը, իրենք անցնում են իշխանութեան գլուխը, աչքի ընկնող պաշտօնները տալիս իրենց արբանեակներին, միահեծան ուժերով երկիրը կողոպտում եւ տեղի տալիս նորանոր «Թալանչիների»։

Մեր ժողովուրդը այսպիսի կազմակերպւած «Թալանչի»ներներից չի յանձնել իր երկրին ղեկը։

Մեր հայրենիքի մէջ պէտք է պայքարին գաղափարական հոսանքները եւ ոչ թէ դրամաշորթ խմբակցութիւնները։

Այս վերջին 50 ամեակը, նայած մեր կրած անհամեմատ ծանր հարուածներին, մենք համեմատաբար քիչ մատնիչներ, լրտեսներ, եւ առհասարակ կեղտոտ եւ զզուելի տիպեր ենք ունել, քան թէ մեր հարեւան ժողովուրդները։ Աւազակութիւնն ու գողութիւնը այնպէս մեր մէջ անհամեմատ աւելի քիչ է եղել քան թէ մեր հարեւաններին մէջ։

Մեր ժողովուրդը աշխատասէր, տոկուն եւ յամառ է, իսկ աշխատասէր ժողովուրդը չի կարող սիրահար լինել գողութեան, աւազակութեան, կռւազանութեան, եւ վերջապէս եթէ մենք այնքան էլ «անմիաբան, անհամերաշխ եւ կռւազան» ժողովուրդ լինէինք, ի՞նչպէս կարող էր հայ իրականութեան մէջ ամենադաժան պայմաններում ապրել ու գործել հայկական քաղաքական եւ մարտական ամենամեծ կուսակցութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ վերջին տասը տարին … է եղել իր գործունէութ… կեդրոնը տեղափոխել … սահման, հայկական գաղութ…ները, որտեղ կանոնաւոր … նակւում է իր գործունէութ… առաջնորդւելով կուսակցութ… երկու (X եւ XI) ընդհանուր … չորս խորհրդակցական ժողո…ներից, ինչպէս նաեւ իւրաքան…չիւր վայրի կանոնաւորապէս … գումարւող շրջանային ժողով…ների հրահանգներով։ Եւ … տարի էլ ուր որ գոյութիւն … դաշնակցական մարմին, … է տօնւի Հ. Յ. Դաշնակցութ… 40ամեակը։

Այնպիսի խաղաղ պայ…ներում ուր գտնւում են հայ…կան գաղութները, միաձ… է ընդհանուր համերաշխութ… եւ միաբանութեան մասին … գելը։ Օտարների լծի տակ … րող ժողովուրդների եւ … տարագիր հատուածների … ները առհասարակ միաս… միասնական ուժերով … են գալիս կազմելով մէկ … համուր ազգային մարմին, … որ արտաքին թշնամի … բոլոր իրաւունքների դէմ … արշաւում բնաջնջելու նպատ…կով եւ մէկ էլ վերածնունդ… րերին, այսինքն, երբոր … րնիքը մաքրւած է օտար … մերից եւ անխառն … թեան ազդեցութեան տակ … նում հայրենիքի փրկութ… բոլոր հոսանքները միահ… ուժերով լծւում են գործի։

Իմ կարծիքով, գաղթահայ… սանքները՝ գէթ ժամանակ… բայց՝ համերաշխութեան … կը գտնեն եւ ազգային … գոյն մարմին կը կազմեն … ռանց երկար ու բարակ վիճ… բանելու եւ սակարկելու … ազատութեան արշալոյս … զանգները կը հնչեն… Իսկ մին… այդ երանելի օրը, գաղթահ… հոսանքները պէտք է շարու… կեն քալել իւրաքանչիւր … գծած ուղիով, ճանապարհ… թերեւս տեղ-տեղ իրար … նալով կամ իրարից աւելի … ռանալով։

ԲԱՆ…

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այսօր կուտանք ճառ… ճեան Կարոյի, որ խօսեցաւ … տասարդ գրողներու կողմէ …

Երբ որբերն ինձ ըսին … սիմ այս տօնին, … մտաբերելով այն օրը, երբ … թէ հայր չկա՛յ, ես ալ … տերթը եւ բովանդակ … ինձ են վիճակուած, … որբին եւ որբերուն…։

Մեզի վիճակուածներ … հոգերը, մեզ՝ որ կ'ուզէինք … մեր իրաւունքն էր ըլլալ … ուրախ ու թեթեւ։

Ո՞ւր են երբեմնի երջանիկ … մանակները, երբ հայր … նէինք, թագաւորներ, եւ … թիւն մըն էր կանգնած … մշակոյթին եւ, երբ … խնամքին չէր յանձնուած … մշակոյթը։

Ցիրեցա՛յ, մտաբերելով … բոլորը, եւ այն՝ որ նորէն … տարիներու պէս պիտի … ունենք ճառեր ունկնդրելու … ռանց վճարումի մեր հոգին … գինոց ընտանիքովը որոնք … մտնենք։ Ցէր-Զօրը նորէն … գրքոյի պիտի ճայ … մարի մը պատճառով, պիտի … նանք նորէն մէկական ու … մաճառով շինուած ու … հիմնադիրին ի յիշատակ … հրէական Դիկոնիս գիւղ… քին պատմութիւնը, եւ այն … գին, ուր «Խող անառակ … եաց գնա եւ երէ վայրի … ձեզու ի նմա»։

Ցիրեցա՛յ յիշելով …

...աշխարհականներու անցաւ-
...ծամբուն վրայ բուսած
...մշակոյթին ծաղիկը, որ
...փոշիներու պատճառով,
...սմբակներու տակ,
...մաց... Ցերեկայ յի-
...«Միհիթար գրչին ձեռքը
...ի գրել. գի շարդախն
... աստուծ ձեռս, եւ ի
... կամ չէր»..
...միթէ կարելի՞ է չը տեսնել
... բոլոր այն դժուարին
...ները, որոնց մէջ, որքի
...րքը առաւ հայոց մշա-
...որքի՛ պէս, որ մը հա-
...որ մը աղքատ, որ մը
...բայց միշտ յամառ ու
...հաստատ իր կոչումին,
...ային ու յաղթանակին հա-

...ի մէկ ատճարին ամբակո-
...աշխարհին իրար անցուց կա-
...ր է այսօր չանդրադառնալ
...հարիւրատարամբակոծուած
...ներուն ու չդառնանա՛լ...
...ի շուրջուիլ յիշելով մեր
...ու այն հքանալի սէրը որ
...իր սիրական գրքերու մէջ,
...շրջելուն՝ մատմի՛ թրջի,
...եղեր, գրքին վրայ մոմ
... փախ տարին գիրք
..., որ թշնամու ձեռքը

...պէս կը սիրէին մեր պա-
... Ու կարելի չէ այսօր նաեւ
...անալ, վերյիշելով որ
... հոգածու հոգիները
... կը պահէին: Այն
... որոնց նոր առաւօտը ու
... գրուած առաջին խօսքն
... «Ճանաչել զիմաստութիւն
... հանճարոյ», ընդունօ
...», եւ այն լեզուն՝ որ
... «Թագուհի թարգմանու-
...»..
...փոխուելով մեր լեզուի
...ներուն մէջ, դիտելով
... գործող մշակներուն ճա-
... եւ անոնց աշխատանքէն
... գեղեցկութիւնը, կը տեսն-
... որ անոնք գրուած են «ո՛չ
... կարօտութեան երկրաւոր
... գիտութեան լրման, այլ
...ութեան երկնաւոր անտե-
...թեան, որ մատակարարէ յա-
...ութեամբ վհատուցումն
... կողմանցն, որ գերեւել-
... գանձերեւոյթն գուշակէ»
... ամբողջապէս աշխարհիկ
... արդիական լեզուով, իրա-
... չէ եղած մեր ճաշակը. այլ
... «յանձին երկնաւոր անտե-
...թեանս... ներկոցունց կող-
... որ սգերեւելեաց զանձ-
...ն գուշակէ»...

(Շարունակելի յաջորդիւ)

...ագրուեցէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Թուրք թերթերը կը շարունակեն վէճն ու կռիւը, շարունակ գրգռելով կիրքերը: Կու տանք քանի մը քաղուածքներ այդ թերթերէն.—

«ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎԸ»

Այո՛, քաւէառլըփերուն աղջկափչող հովը՝ ամբողջովին յեղափոխական հով էր խառնուածքներու շրջաններու նման, հիմա ալ կիրքերը կ'եռան մեր մօտ, եւ ամէն ծակող ձեւով:

Այո՛, այլեւս կարմիր սկսաւ շարժումը, զոր կարգ մը թշուառականներ երեւան բերին, միայն եւ միայն քանի մը թերթ աւելի ծախելու համար:

Բայց եթէ անոնց հարցնէք, ձեզի պիտի ըսեն թէ մասնագէտ լինելիք որեւէ բան չկայ: Պաշտօնապէս դատաճան ճանչցուած Արիֆ Օրուճ ձեզի կ'ըսէ թէ այս գինովի պոռչտուքներու նմանող ձայները միշտ կը նմանին գեղեցիկ աղջիկներու ձայնին: Եւ եթէ այս ձայները հաճելի չեն զօր ոմանց, պատճառը այն է որ ասոնք կը վախնան թէ իրենց շահերը կը կորսնցնեն:

Ձեքերիա պէյն ալ կ'ըսէ թէ փոխանակ պարծենալու ժողովուրդին գոյց տուած եռանդով, խելքը կը փորձէ խեղդել զայն եւ զրպարտել ժողովուրդը:

Այս երկու խեղճերը կրնա՞յին միթէ տարբեր աչքով դիտել կացութիւն մը, զոր ամէն օր կը հրահրեն, իրենց գրպանները լեցնելու համար: Որովհետեւ բուն խոկ այս էֆէնտիներն են գլխաւոր դրդիչները այն թշուառականներուն, որոնք սկսած են հոս հոն դէպքեր յարուցանել եւ արիւն թափել: Ուրիշ ի՞նչ տեսակ կրնայ ըլլալ ժողովուրդ գրգռելը: Անոնք պարզապէս ըսել կ'ուզեն ժողովուրդին «...» կը կողոպտեն, քեզմէ գողցուած դրամներով ապարանքներ կը շինեն Շիշլիի մէջ»:

Ասոր ալ իմաստը սա է — «Ժողովո՛ւրդ, ոտքի ել եւ վար առ»:

Ահա այս բոլոր գրգռութեանց հետեւանքով ամբողջովին նոր կացութիւն մը ստեղծուած է: Արդարեւ, որքան ալ խուզարկեն, իրողութիւն է թէ Պոլսոյ մէջ չկայ որեւէ մարդական ակումբի դրօշ, որ ըլլայ կանաչ եւ մէջտեղը աստղ ունենայ: Գաւառ փաշայի մէջ ծերունիի մը ձեռք անցուցած այդ կապոյտ կտորը իբր «չերիաթ»ի դրօշակ ծանանցուցած են:

Տասը տարի առաջ, եթէ պարզին եղեր եւ 14 միլիոնոց ժողովուրդը հաւաքելով ըսէք. «Մեծապետները կը փակենք, ֆէսը կը նետենք, արաբական տառերը կը վերցնենք ի՞նչ կ'ըսէք», արդեօք մեծամասնութիւնը ո՞ր կողմը պիտի հակէր: Ամէնուն յայտնի իրողութիւն է որ 14 միլիոնի մեծամասնութեան խորթ թուող շատ մը յեղափոխութիւններ կատարուեցան պզտիկ կողմէ, եւ անոր բարձր հեղինակութեան շնորհիւ հաստատուեցան:

Բայց մարդոց յիշողութիւնը տկար է, խոկ դեռ չհասած նոր սերունդը որ պիտի պաշտպանէ յեղափոխութիւնը:

Այս կացութեան մէջ, երբ երկրորդ կուսակցութիւն մը կը կազմուի եւ մանաւանդ Ֆէթհի պէյի նման ազդեցիկ մէկը կ'անցնի անոր գլուխը, պարզապէս հնարաւորութիւն կը տրուի որ խառնակչութեան թմբուկ ածողը գլուխ վերցնեն: Ահա թէ ինչո՞ւ կ'ըսենք թէ դեռ առնուազն 50 տարի պէտք է պահել կենալ յեղափոխութեան գլուխը, աւելի ճիշդ: Գաղիզմը միայն պէտք մը չէ մեզի համար, այլեւ անհրաժեշտութիւն մը:

(Ինքլապ)

«ՈՉ ԶՈՒԼՈՒՄ, ՈՉ ԹԻՐՔԱՅՈՒՄ»

Ցոյն թերթի մը ընդվզումը.—

— Մենք կազմուած ենք գէրերին, յունարէն կը խօսինք, կ'ուզենք ուսումնասիրել մեր լեզուն եւ կը պահենք մեր բարեկիրթական հաստատութիւնները, բայց ասոնց թերանալու Թուրք հայրենիքին հանդէպ մեր պարտականութեանց մէջ: Կը յանձնարարենք որ երբեք թողուին գոշնագիրներով ծչցուած վիճակին մէջ եւ հրաժարին ձուլում կամ Թրքացում ջատագովելէ»:

(Խրոնիքա)

«ԵԱՐԸՆ» ՎՏԱՆԳ ՄԸՆ Է..

«Եարըն» գրած էր թէ Գառամ փաշայի մէջ խոյլքի պատկանող կարգ մը անձեր «Քաւհա» պատուցած են նախորդ հանրագրութեան գործավար Րէճէպ պէյի ծանուցեն: Այս զրպարտութեան ազդիւ Րէճէպ պէյ յայտարարած է թէ Սէրպէսթի մարդիկն անգամ յարգանքով ընդունած են զինք: Ցետոյ կ'եզրակացնէ «Եարըն»ի ակնարկելով —

«Այս ազգը դեռ երկար պիտի զբաղի այդ տեսակ փորձանքներով: Բոլոր մաքուր Թուրքերու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ այդ թերթին վրայ, որ արատ մըն է մեր ազգային պատուին համար եւ վտանգ մը՝ հանրապետութեան ապահովութեան համար»:

«ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆ»

Թաղապետական վերջին ընտրութիւնները պարզեցին այնպիսի օրինակներ եւ տեսարաններ, որոնք կոչուած են դառն յուսախաբութեան ենթարկելու անկեղծ հայրենակիցները: Ցեսանք մարդիկ, որոնք հակառակ այսքան փորձերու, առաւելին կ'ապրեցնեն այն եղերական մտայնութիւնը որ գուցէ բացառ 10 յուլիսի ազատութեան անիշխանութեան: Մինչդեռ լաւ բան չէ չկարենալ յաղթել քաղաքական մանր զանկութիւններու, եւ առոր հետեւանքով գնալ ազգային միութիւնը:

Գիտենք թէ ամէն երկրի մէջ ալ կրնան պատահիլ անգիտակից շարժումներ: Վտանգը՝ անգիտակիցներու գոյութեան մէջ չէ: Մեծ վտանգը հոն է որ, գիտակից կարծուած դասին մէջ կան այնպիսի անձեր որոնք կը հանդուրժեն այդ անգիտակից շարժումներուն եւ նոյն խոկ կը քաջալերեն զանոնք:

Սէրպէսթի մարդիկը մէկ կողմէ կ'ըսեն թէ ռամիկանական ուժերը կը միջամտեն, խոկ միւս կողմէ կը գանգատին թէ գանձով եւ բիրով զինուած անձեր կուգան եւ կը խանգարեն ազատ քուէարկութիւնը: Բայց այս երկու պնդումները գիրար կը հակասեն: Արդարեւ, եթէ ռամիկանական ուժերը կը միջամտեն, այն ատեն աւելորդ չէ՞ գանգատիլ մարդիկ բերել քուէատուփերուն առջեւ:

Իրականին մէջ, անոնց մարդիկն են որ թէ՛ գանձ կը գործածեն եւ թէ՛ պետական ուժերուն վրայ կը յարձակին: Բայց մենք կ'ուզենք որ ընտրական իրաւունքը անիշխանական գոյն մը չստանայ:

Այսպէս, ոչ ոք պէտք է պաշտպանէ անոնք դէմ կենան ռամիկանական ուժին, քանի որ այդ ուժը պետութեան հեղինակութիւնը կը ներկայացնէ: Մինչդեռ, գանուեցան մարդիկ որոնք յարձակեցան ռամիկանական ուժերուն վրայ:

Ընդդիմադիրները եւ անոնց թերթերը կը պնդեն թէ ռամիկանական եւ պետական ուժերը կը միջամտեն ընտրութեանց: Չպիտի աշխատինք հակառակը ապացուցանել, որովհետեւ բուն խոկ քուէարկողները տեսան թէ ընտրական յանձնաժողովներու անդամները որքա՛ն անկողմնակալութեամբ կը շարժին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՖԵԹՀԻԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Դեսպան Ֆէթհի պէյ միշտ դժգոհութիւն կը յայտնէր Ըսմէթ փաշայի կառավարութեան դէմ, մասնաւորապէս քննադատելով անոր տնտեսական քաղաքականութիւնը:

Ցայտնի է որ Ֆէթհի պէյ կ'ուզէր իշխանութեան գլուխ անցնիլ, մանաւանդ որ իր կինն ալ մղում կուտար իրեն, Թուրքիան կառավարելու գործը իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնելու համար:

Ֆէթհի պէյի քաղաքական կեանք մտնելուն մէջ մեծ դեր կատարած է իր կինը, որ արտակարգ գեղեցկութիւն ունի: Ցորիներէ ի վեր, Փարիզի բարձր շրջանները իրմով պղտորցուցած է տիկին Ֆէթհի: Ունի սեւ եւ խոշոր աչքեր եւ արտասովոր ուշիմութիւն:

Պէտք չէ մոռնալ որ տիկին Ըսմէթ եւ տիկին Ֆէթհի կատաղի հակառակորդներ են իրարու եւ միշտ կը պայքարին քուլիսներու մէջ իրարու դէմ: Ըստ բնական է որ տիկին Ֆէթհի կ'ուզէ պարտութեան մատնել Ըսմէթի կինը, իր ամուսնոյն միջոցաւ տապալելով կառավարութիւնը:

Ամէն պարագայի տակ, մէկ բան պարզ է որ Ֆէթհի պէյի կինը մեծ դեր կը կատարէ վարագոյրին ետեւէն:

Ֆէթհի պէյ Թուրքիոյ ամէնէն հարուստ մարդն է: Ամերիկեան եւ անգլիական քանի մը դրամատուններու բաժնեկիցն է:

Ուրեմն իր հարստութիւնը, իր կնոջ գեղեցկութիւնը եւ իր կարողութիւնը ազդակներ են իր յաջողութեան:

Ըսմէթ փաշա այնքան չէր վախնար Քեազիմ Գարա Պէքիրէն, որքան կը վախնայ Ֆէթհիէն: Եւ արդէն անոր համար որ կնոջ մասկայ գործին մէջ:

Ո՞վ չեգիտեր Մուսթաֆա Քէմալի ակարութիւնը գեղեցիկ կիներու հանդէպ: Կազին այս ակարութիւնը կ'օգտագործէ տիկին Ֆէթհի, իր աչքերուն կրակը թափելով անոր հոգին խորը:

Այս կինը ի վերջոյ յաղթանակը պիտի տանի եւ պիտի կառավարէ Թուրքիան շնորհիւ իր գեղեցկութեան: Կ'ըսուի թէ Փարիզի մէջ երկար տեսակցութիւններ ունեցած է Ֆրանսացի գիւտարարներու հետ Պոլիս մեկնելէ առաջ: Կ'ըսուի նաեւ թէ կատաղի հակառակորդ է սովետներուն եւ սովետականը կը նկատէ բարբարոսութիւն եւ վայրենութիւն:

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Խումբ մը լեթոն նաւազներ, որոնք քալէ հասած են, հետաքրքիր ձեւով կը նկարագրեն Լենինգրադի կացութիւնը «Պոսլեդնիա Նովոստի» ռուսական թերթին, որ կը հրատարակուի Փարիզ:

— Կը տեսնէ՞ք այս հագուստը: 5 տարի է, որ կը հագնիմ: Ինծի առաջարկեցին 300 րուբլի (3900 Ֆր.), որպէսզի իրենց ծախեմ: Գինը 50 րուբլի է (650 Ֆր.): Ու կը զարմանամ, որ Ռուսերը ի՞նչպէս կ'ապրին Լենինգրադի մէջ: Կարագին քիլօն կ'արժէ 15 րուբլի, եւ սակայն չի գտնուիր ամէն խանութ: Միսը շաբաթը մէկ անգամ կը վաճառուի: Երբ Լենինգրադի փողոցներն ելանք, կարծեցինք թէ բնակիչները բոլորն ալ մուրացիկներ են: Եւ ամէն խանութի առջեւ պոչեր: Ամէն մարդ հասարակութեան հար հագած է, կօշիկը ձմեռուան պահած են: Երբ գլխարկով մէկը տեսնէք, մի կասկածիք, օտարական է: Այժմ Լենինգրադի մէջ օճառի սով մը կայ: Կուգան կ'աղաչեն, կտոր մը օճառ կը խնդրեն, «կինս շատ գոհ պիտի ըլլայ» կ'ըսեն: Բայց արգիլուած է մեզի մօտենալ: Ոչ ոքի թոյլ կը տրուի բան մը ըսել կամ խնդրել:

Երբ մէկը նաւազին խօսք մը կ'ըսէ, հարուածը կ'իջնէ գլխուն:

Օտար նաւազները սակայն հրաշալի կեանք մը կ'անցընեն: Մասնաւոր ակումբ մը յատկացուած է անոնց, ուր կը դեգերին նէփէուին մարդիկը: Ու մէկ քաղաքացի կրնայ ոտք դնել ակումբէն ներս: Դրախտ մըն է ակումբը, գինի, խավեար, աժան աժան: 7 րուբլիով (91 Ֆրանք) կը առնենք 2 քիլօ խավեար: Երբ ցամաք ելլէք, չէք կրնար առանց արտօնագիրի քիչ մը «Մախորքա» (գէշ ծխախոտ) կամ «Բոլշեւիկ» սիկարէթ տուփ մը գնել, բայց լեթոն նաւազները լեթոնական 60 սանթիմով (3 Ֆր.) կը գնեն 100 հրաշալի սիկար:

Պատերուն վրայ ամէն կողմ կը փայլին Լենինի եւ Ստալինի նկարները, բայց ո՞վ կը նայի, մեր գործը նաւիլ աժան աժան ուտել ու խմել է:

Կ'աշխատին օտարականները խաբել առատ ու աժան խավեարով բայց ամէն օտարական գիտէ թէ խավեարը օտարականին համար է, խոկ Ռուսերուն կը մնայ ... բանել...:

Լեթոնի նաւազները կ'աւելցնեն թէ սովը կը տիրէ նաեւ ռուսական ներքին գաւառներուն մէջ եւ ամէն ուտեստ արտօնագիրով կը ստացուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — Թիւ 3

ԱՊՐՈՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

...ր մը մեր պողոտային վրայ ...ցայ իրեն եւ հազիւ կըր...ճանչնալ: Ոչինչ փոխուած էր ...ոքէն, ոչինչ իր երեւոյ...յց ամէն ինչ անհետացած ...քէն, ուրկէ ներքին մարդը ...ր դուրս եւ մեզի կը խօսէր ...մեր նմանը: Բանականու...ունեցող հոգին չէր որ գո...թիւն ունէր անոր խորքը, այլ ...կութիւնը բնութեան եւ ...ի խոսի մը պէս դեղնած ...քին ամայութենէն եւ ցրիւ ...հովիտէն:

Օր մը եկաւ զիս տեսնել ու ...ցի իր մեռած շրթներուն ...մ խօսքերը: Անոր ներսին ...ամէն ինչ կարելի էր գտնել ...անիներէն՝ արդէն ընչուած ...իմա ու իր երիտասարդու...չինչի կարելի էր ծանչնալ, անմիջապէս կը զգացուէր որ ան մարդ մըն էր անզուգական որուն վրայ կը պակսէր բան մը զոր անկարելի էր առել իրեն գիտութեան եւ հրաշքի շնորհիւ: Կ'աշխատէր անդ մը եւ իր կեանքը օրուան անօթութիւնը յագեցնելն ու գիշերուան քունը առնելն էր միմիայն միօրինակ անշահութեամբ եւ այդ զգայնութիւններու ամբողջական բացակայութեան մէջ յիշատակը երբեմն մարդկութեան կար ու կը առաքեցնէր զինքը անհանօրէն, որմէ կ'ընկճուէր Հերրիկ եւ խելագարի մը պէս կը փախչէր ամբողջ մէն կարծես իսպառ յաղթուած գերի մը ըլլար ան:

Իրեն համար այլեւս ոչի՛նչ գոյութիւն ունէր ըմբռնումի ուղղութեամբ, ոչինչ ամփոփման եւ խաղման ճամբով, ոչինչ զգայնութեան եւ հոգեկան գոհացման մէջ, այլ միայն արշալոյսն ու վերջալոյսը իրարմէ զանազան կը տեսնէր ան, խոկ կեանքը երբեմն էր իրեն համար:

Այսօր երկու տարի աւելի է անցեր անոր մահուընէն. ահա իրականութիւն մը կուգայ ապացուցանել ու խառնել ամբողջ գաղտնիք իշխանութիւնը: Ռուսական գիւղի մը մէջ ձերբակալուած է Վալ անուն աւազակ եւ սպանող մը՝ որուն երկար խոստովանութենէն մին է Մաքս անուն երիտասարդ ճամբորդի մը սպաննութիւնը: Զայն կողոպտեր է կառախումբին մէջ եւ սպաննելով վար նետեր է պատուհանէն, ցաւկելով նաեւ ինք. Թողեր է զայն, անոր մարմինը չէ կարելի գտնել: Ըսա այդ ճշմարտութիւնը մեզի բացատրեր ... կը պարզէ թէ ... այդ լուրը որքան որ գաղտնի կը պահէր դատական իշխանութեան կողմէ, այնքան շատ կ'իմանայ Հերրիկ, այն երբեմն սրի մարդը որ իր ըլլալ հոգւոյն վերադարձնում ասոր անգոր այլ աղիողորմ անհնարելով կը վազէ դատարան ու զոլրագին կը պահանջէ իր երբեմն կեանքը, անհատականութիւնը եւ իր հոգեկան ապրումները թեկը անզուգական. Արդարութիւնը սխալած է ու այսօր յանցաւոր իր վճռին առջեւ:

Դանիական նիւթէ մը վերադարձին, արտևեղած ու չխոթ իմ ընթերցքիս վրայ, ահա՛ կը դրեմ քեզ այս եղելութիւնը ... յուսահատանց իրականութեան առջեւ:

— «Եթէ այսօր նոյն այդ դատապարտեալը նախկին մահավճռով պատժուած ըլլար ու գոյութիւն ունենալէ դադրած՝ այսօր ո՛չ ոք պիտի պահանջեր արդարութիւնը որ թեեւ, չէր կորսուած: Եթէ անոր գլուխը վաղուց թաղուած ըլլար, այսօր շրթներ չպիտի հայհոյէին մեզ եւ օրէնքին դէմ ու մենք չպիտի շփոթէինք մեր ամօթէն, թեեւ անըմբռնելի սխալմունք մը չէ որ ունինք մեր գրչին ծայրը եւ մենք արդարութիւնը գործել ուզեր ենք յանուն ընդհանուր անդորրութեան»:

Վերջապէս, ամբողջ դատական կազմը մինչեւ նախարարութիւն կը տարտամի իր որոշումէն եւ կը զգուշանայ Հերրիկի յեղափոխութենէն: Մինչ ապրող մահապարտը ամէն օր կը վազէ յանուն արդարութեան ու կը պահանջէ իր կեանքը, ա՛յն կեանքը որ բնութիւնը տուեր էր իրեն...:

Հերրիկ ամբողջ Պերլինի մէջ կը վազէ անդուլ եւ կը պոռայ ու կը խօսի, լեցուած օրէնքին դէմ, անոր առջեւ բաց է ամէն դուռ եւ ո՛չ ոք կրնայ արգիլել իր պոռչտուքը որ կը պահանջէ «Դա՛ռ տրա ինձ ցեր...»: Ոստիկանութիւնը չի կրնար յառաջանալ զայն ձերբակալելու համար, քանի ան արդէն պահանջք մը ունի եւ ամբողջ օրէնքը ընկճուած է իր բարձրութեամբ, իր արդարութեամբ, հաւատարութեամբ եւ եղբայրութեամբ:

Հերրիկ կ'ուզէ վերածնիլ եւ սարսափելի վերյիշումը կ'ալեկոծէ իր անզօր հոգին:

(Շար.) Հ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

ՍՊԱՆԻՈՅ Վալանս քաղաքին մէջ մեռաւ Վալ փիպագիրը, որ միայն թերթոն գրելով ահագին հարստութիւն դիզած էր եւ ապարանքներ ունէր:

կիներ, կազմակերպութիւնը որ կը գործէր ի հաշիւ պոլշեւիկներու, կանոնաւոր սպասարկութիւններ ունէր լուսանկարչութեան, անթելով հաղորդակցութեան եւ լրաքաղութեան։ Խուզարկութեան ընթացքին, գտնուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ գողցուած պաշտօնաթուղթերու պատճէններ։

Կազմակերպութիւնը ճիւղեր ունէր Պուքրէշի, Եաշի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ, ուր տեղական ոստիկանութիւնները մեծապէս նպաստեցին լրտեսներու ձերբակալման։ Տեղեկութիւններ քաղելու եւ զանոնք Մոսկուա հաղորդելու նպատակով, լրտեսներու խումբ մը ղրկուած էր այն շրջանը՝ ուր յառաջիկայ շաբթու տեղի պիտի ունենան մեծ ռազմափորձերը, սակայն ժամանակին ձերբակալուած են։ Լրտեսները կը գործէին Վիեննայի պոլշեւիկեան կեդրոնի հրամանին տակ եւ անոր միջոցով Մոսկուա կը փոխանցէին իրենց քաղած գաղտնիքները։

Ու նաեւ ներքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ սկսած է ձերբակալեալ լրտեսներու հարցաքննութիւնը։ Անոնք աններքելի փաստերու առջեւ, խոստովանութիւններ ըրած են։

Ձերբակալուած են 100է աւելի անձեր։

Լրտեսական այս կազմակերպութեան պետն է Լուսվիկ անունով լիթուանիացի ճարտարագէտ մը, շատ զարգացած, հմուտ զինուորական, տնտեսական եւ քաղաքական գործերու։ Ինքն էր որ կը կեդրոնացնէր բոլոր առնուած տեղեկութիւնները ու կը ղեկավարէր կազմակերպութեան անդամները, մինչ իր օգնականը, նոյնպէս ճարտարագէտ և օտարական, կապ կը հաստատէր Լուսվիկի եւ լրտեսներուն միջեւ։

Նկատի առնելով կազմակերպութեան կարեւորութիւնը ռումէն բանակի ընդհ. սպայակոյտի պետը զօր. Սիմոնովիչ, ինքն իսկ պիտի վարէ հարցաքննութիւնները։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Հ.Յ.Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոմպի Թաղապետարանի սրահին մէջ

Rue des Halles, Bois-Colombes

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

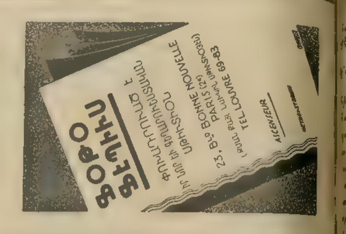

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէին ժողովը կը հրաւիրէ Զարդարեան, Քեռի, Գրիս, Գէորգ Չավուշ եւ Արմէն Գարօ խումբերը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, ներկայացուցչական ժողովի առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Օրթա գիւղացի Յակոբ Գարանեան որ Պուլկարիայէն եկած է Լա Սիօթա կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Արթին Գարանեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա։ Իմացնել՝ Յ. Գարանեանի, 11 Rue Palamideu, La Ciotat (B. du R.), France.

— Կը փնտռեմ Հարամիկ գիւղէն հօրաքրոջս որդին Անդրանիկ Մկրտիչեան։ Իմացնել Եւսեփ Մալոեանի, Dovista, Serès, Grèce.

— Զարանաճացի Միսաք Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրաք Աւետիսեան որ 1926ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի իրեն՝ Missak Avedissian. Dovista, Serès, Grèce.

— (Սեբաստիա) Տէքինաչ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջորդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Չոլաքեանները։ 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիա ճանապարհով։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները։ Առաջին անգամ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆր. նուէր խոստանալով ինք համար։ Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie Quai Pagot, Vienne, Isère, (France).

Կը խնդրուի արտասահմանեան բոլոր թերթերէն արտատպել զայն։

— Կը փնտռուի Գասըբգիւղի որբանոցի որբերէն Գեղամ Մելիքեան։ Իմացնել՝ Միհրան Վարդանեանի, 63 Rue Rabelais, Lyon.

— Մարտիրոս Դարբինեան կը փնտռէ իր ծօրեղբօրորդիները Մուշեղ եւ Կիւրեղ Դարբինեանները։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին փարիզ, իմացնել Մ. Դարբինեանի, Sarmoussakli, Serès, Grèce.

— Գ. Վաճէ Գարագաշեան Կ. Պոլսոյ Սամաթիա թաղէն, իր մայրը Ազատնի Գարագաշեան 6 ամիսէ ի վեր Ամերիկա եկած է եւ զինքը կը փնտռէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Վ. Գարագաշեանի, 302 Duoglas, Ave. Prov. R. D. U. S. A.

— Կը փնտռուի բնիկ Ուրֆացի կարապետ Ինկիլիզեան, հօր անուն Մկրտիչ, մօր անուն Մարիամ: Կարապետ 5 տարիէ իվեր կը գտնուէր Մարսէյլ: 9 ամիս է որ, իր քեռին՝ Գ. Վարդան Առաքելեան (Տէր Զօր) եւ իր քոյրը, Ովսաննա Ինկիլիզեան (Նասիպէ) նամակ չեն ստացած իրմէ: Իր վերջին հասցէն եղած է. Englisian Garabed 35 Rue Blaise Pascal, Tours, Indre a Loire, France. Իմացնել Յառաջի միջոցաւ Missak Sissérianի, B. P. 35 Dêr Zor (Syrie).

— Գոնեայ էրէյլիցի Գէորգ Մակարեան կը փնտռէ իր քոյրը այրի տիկին Մարիձայ Մակարեան որ 3 տարի առաջ կը գտնուէր Քորֆու: Իմացնել «Հորիզոն»ի միջոցաւ Kevork Magarian Village Vezuico Serès, Grèce.

— Օնեալի Ալթուն օղլու գիւղէն Վաճան Այվազեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Այվազեանը: Լուր առնուած է թէ կը գտնուի Նիւ Եորք: Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ, Vahan Ayvazian, Village Vezniko, (Serès), Grece.

— Բալուի Արմուտայ գիւղէն Միսաք Մարկոսեան կը փնտռէ իր մայրը Պէկզատէ Մարկոսեան 4 ամիս առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ, իր փեսային Ասատուր Մանուկեանի քով: Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ Missag Margossianի, Village Vezniko (Serès), Grece.

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Ժիրայր Չէվիկեան: Կը կարծուի այժմ կը գտնուի Իսկէնտէրուն իմացնել իր եղբօր Հմայակ Չէվիկեանի, Vezniko, Serès, Goèce.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD. T. ... 208bis, Rue Lafayette Paris ...

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տարե.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 375 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

22 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1397

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՆՏՌՏՈՒՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆԻ ՄԸ

Եթէ ուզէինք տեղ տալ խմբագրութեան հասած բոլոր նամակներուն, որոնք հանրային բնոյթ կը կրեն, թերթի մեծ մասը լեցուած պիտի ըլլար անոնցմով։ Դժբախտաբար այդ կարելիութիւնը չունինք։

Ազգային մարմիններու բացակայութեան բերումով, ցիրուցան հայ բեկորները այժմ մէկ հասցէ գիտեն, «Յառաջ»ի հասցէն, ուր կը տեղան բազմապիսի դիմումներ, որոնք մեր աւեր ժողովրդի ներքին կեանքի տխուր պատկերը կը պարզեն։

Պատահաբար, այդ նամակներէն նմոյշ մը ներկայացնենք ընթերցողին, միասին խորհրդածելու մեր ժողովուրդը քամող ցաւերուն վրայ, որոնք շատ ընդհանուր են։

Պոլսէն հայրենակից մը հետեւեալ սրտաճմլիկ երկտողը գրած է մեզ.

«Տարիէ մը ի վեր է որ ընտանիքս կը տառապի անողոք հիւանդութեամբ մը։ Մինչեւ վերջին շունչս տոկացի ինծի հասած դժբախտութեան։ Բայց իմ չարաչար աշխատանքը ի զուր անցաւ։ Վերջին օրերը օրավարձքիս կէսը վճարելով ընտանիքս տեղաւորեցի հիւանդանոցը։ Բայց ցաւալի է ըսել, որ ունիմ երկու փոքրիկ տղաներ, որոնք անխնամ կը մնան։ Այս քաղաքին մէջ կարելիութիւն չկայ զանոնք որեւէ մէկուն կամ հաստատութեան մը յանձնել պահելու համար։ Զուտ սրտակից ազգական մը, ընտանիքս որբ, ես որբ։ Հազիւ թէ կազմած էինք ընտանեկան բոյն մը, ահա, այս դժբախտութիւնը վրայ հասաւ։ Պահանջս ոչինչ է, միայն կը խնդրեմ ձեզմէ ինծի յայտնէք, Փարիզի մէջ չկա՞յ արդեօք որեւէ հայ հաստատութիւն որ կրնայ խնամել երկու փոքրիկներս, որ հայ մնան։ Հոգ չէ, կ'աշխատիմ եւ ծախքերու մէկ մասն ալ ես կը հայթայթեմ…»

Ի՞նչ կարող ենք պատասխանել այս պարկեշտ աշխատաւորին, որ կ'ըսէ թէ «ցաւալի է որ երկու փոքրիկ տղաներ ունիմ», եւ անզին հայ ազգը ան ուղղութիւնը համրանքի վրայ կը գուրգուրայ, ի հարկէ միայն խօսքով։ Մեր աչքերուն առջեւ հայ ժողովուրդը կը հալի ու հազարաւոր այսպիսի տղաքներ կը մնան անխնամ։ Ուրի՞ է դուռ զըկենք այս բազմութիւնը։ Բարեգործականի՞ն, բայց ան իր ներքին հաշիւներով զբաղած է։ Յանձնաժողովներու բաշխման խնդիրը քրոնիկ հիւանդութիւն մը դարձած է այդ հաստատութեան համար։ Կարմիր Խաչերո՞ւն, Փարիզի հայ եկեղեցիի սեփականատէրերո՞ւն, որո՞ւն դիմելու այս հալուածները։ Բայց անոնք իրենց սահմանափակ գործերն ունին։ Երբ այս կարգի խնդիրներու դէմ գտնուին, կը պատասխանեն.—«Թող ազգը մտածէ, մենք անկարող ենք ամէն ինչի հասնիլ»։ Դիմէք անոնց իրաւասութեան, անմիջապէս ազգի ներկայացուցիչը կը հանդիսանան… Ու այս անիշխանութեան մէջ, փոքրիկ եսերն են որ մնունդ կ'առնեն, զաւաթ ձիւրը փոթորկելով։

Ժողովուրդն իր բազմապիսի ցաւերէն մղուած ԱԶԳԸ կը փնտռէ, ու չի գտներ։ Որովհետեւ ազգային համապատասխան մարմիններ գոյութիւն չունին, որովհետեւ կեդրոնական ղեկավար մարմին մը չունինք, որ կարողանար արտացոլել մտիկ ընել այս բոլոր խնդրանքները, հանրային մարմինները իրարու կապէր, անհրաժեշտ պահանջներուն ընդառաջէր եւ օգնութեան գործը կազմակերպէր։

Ոչ միայն ազգային այսպիսի մարմին մը գոյութիւն չունի, այլ նոյն իսկ Փարիզի հայութիւնը, որ 17.000ի կը հասնի, իսկական կազմակերպուած գաղութ մը չէ։ Տարիներէ ի վեր, երեք մը մարդիկ, բթամտութեամբ, հայ բազմութիւններու գլխին կը խնդան, զրկելով ժողովուրդը ազգային մարմին մը ընտրելու իրաւունքէն։ Ու երբ կեանքն այս քաոսին մէջ կը բանի, փոքրիկ եսասէրները գոհունակութեամբ կը լռեն, կարծես ամէն ինչ կատարեալ ըլլար։

Եթէ լռենք, ազգին համար սիրտ ծեծողները ուրախութեամբ լուռ պիտի մնան ու իրենց ականջները պիտի փակեն օգնութեան կարիքներու ձայնին դէմ։ Ժողովուրդը պիտի քամուի օտար ճանապարհներուն վրայ, ու ի զուր պիտի փնտռէ ազգին դուռը՝ բախելու համար։ Քանի մը մարդիկ, անյայտ հասցէով, ամպագան անկիւններու մէջ գոհունակութեամբ պիտի ուռին իրենց թաղական աղայի չնչին տիտղոսով։

Իսկ եթէ խօսինք ու հրաւիրենք տասնեակ հազար ժողովուրդը, վերջ ի վերջոյ, կոպիտ ուժով (քանի որ խելացի խօսքը անարժէք դարձած է) իր ազգային իրաւունքներուն տէր հանդիսանալու, իր ցրուած զաւակներուն անհաշիւ ցաւերը ամոքելու, կամ գոնէ այդ ուղղութեամբ հաւաքական ճիգ մը թափելու, վստահ եղէք որ ճահիճը պիտի շարժի, «ազգը փրկողներ» բացականչութիւնը մթնոլորտը պիտի բռնէ։

Ի՞նչ կ'ուզէք։ Հարցումը ուղղուած է բոլորին։ Լռե՞նք, թէ խօսինք։

Անոնք որ յաւակնութիւնն ունին ժողովուրդը պահպանելու, թող հրապարակ գան եւ լայն աչքով դիտեն մեր բազմահազար հայրենակիցներու ողբերգութիւնը, թող ամբողջ ժողովուրդի ճիգերը լարեն օգնութեան հասնելու, ուր որ կարիքը զգացուի։ Այդ պարագային մենք պատրաստ ենք ոչ միայն լռելու, այլ օժանդակելու։

Մինչ Փարիզի եւ իր շրջակայքի հայութիւնը ներկայ երեսի վիճակը չի կրնար շարունակել։ Կազմալոյծ այս կեանքը կործանումն ու միեւնոյն ժամանակ ամօթանք մըն է հոս հաւաքուած հայութեան համար։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱԽՈՂԱՆՔԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

«Հայրենիք» իր հոկտեմբեր 5ի խմբագրականով կը գրէ.

— «Թուրք պետական գործիչներէն մէկը՝ Ֆէյզի պէյ, նախկին նախարար ու այժմ երեսփոխան, վերջերս «Վագըթ»թերթին մէջ ըրած էր խոստովանութիւն մը, որ մեծապէս շահեկան է մեզի համար։

Ըստ Ֆէյզի պէյի՝ Չէսթըրի ծուլակաւոր ծրագրի գործադրութիւնը ձախողեցաւ ամերիկաճայերու՝ այդ ծրագրին դէմ Միացեալ Նահանգներու մէջ մղած եռանդուն պրոպագանդին պատճառով։

Եթէ ընթերցողը կը յիշէ, Լօզանի խորհրդաժողովի ատեն Ըսմէթ փաշա, Ամերիկացիներու բարեացակամ չէզոքութիւնը ապահովելու եւ ծայլական դաշտը թաղելու համար, Չէսթըրի հետ կնքած էր պայմանագրութիւն մը, որով երկաթուղիներ պիտի շինուէին Թուրքիոյ մէջ Ամերիկացիներու կողմէ եւ հանքեր պիտի շահագործուէին Չէսթըրի ընկերութեան կողմէ։ Սակայն, հակառակ իր թափած բոլոր ջանքերուն եւ ամերիկեան կառավարութեան բարեացակամ վերաբերումին, Չէսթըր չկրցաւ բաւականաչափ դրամագլուխ գտնել այս երկրի մէջ՝ իր ստացած մենաշնորհը գործադրելու կարենալու համար։

Եւ այսպէս ջուրն ինկաւ Չէսթըրի մենաշնորհը, ահագին աղմուկ իր շուրջը հանելէ յետոյ։

Այս խիստ ուշագրաւ ու հրահանգիչ ձախողանքին պատճառները մէկէ աւելի էին։

Նախ եւ առաջ՝ ամերիկեան հանրային կարծիքը շատ ալ նպաստաւոր չէր Ուաշինկթընի կառավարութեան բռնած դիրքին հանդէպ, ինչպէս նաեւ անոր իբր հետեւանք եղող Չէսթըրի մենաշնորհին հանդէպ, զոր ձեռք բերելու պայմանները այնքա՜ն վար կը ծգէին Միացեալ Նահանգներու բարոյական վարկը։ Ամերիկեան ժողովրդի աչքը Լօզանի գայթակղութեան վերաբերմամբ բանալու մէջ Հայաստանի ամերիկեան բարեկամներու եւ ամերիկահայերու եռանդուն քարոզչութիւնը անկասկած կարեւոր դեր կատարեց եւ զգալի չափով մը դժուարացուց Չէսթըրի ծրագրին իրականացումը։

Չէսթըրի ձախողանքին պատճառն այն էր, որ Թուրքիոյ տնտեսական եւ քաղաքական երերուն վիճակը եւ Էնկիւրիի սերտ կապը խորհրդային կառավարութեան հետ երբեք վստահութիւն չէին կրնար ներշնչել ամերիկեան դրամագլուխին համարձակօրէն երթալու Թուրքիա։ Նոր վերիվայրումներու վախը, հակառակ Թուրքերու Լօզանի յաջողութեան, կը շարունակէր ծանրօրէն ճնշել արտասահմանի մտքերու վրայ։

Երրորդ պատճառն այն էր, որ Թուրքիա ոչնչացուցած կամ իր սահմաններէն քշած էր իր տնտեսութեան ամենէն ձեռներէց տարրը՝ Հայերն ու Յոյները, եւ շատ մեծ կասկած առաջ եկած էր ամէն տեղ այն մասին, թէ երկար տարիներու պատերազմներէ քայքայուած Թուրքիա պիտի կարողանա՞յ տնտեսապէս կազդուրուիլ եւ իր սեփական ոտքերու վրայ կանգնիլ՝ առանց դարեր շարունակ այդ երկրի տնտեսական ողնաշարը եղող Հայերու եւ Յոյներու օգնութեան»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք քաղաքապետական ընտրութիւնները

Թուրքիոյ քաղաքապետական ընտրութիւններուն մէջ, յաղթանակը կը մնայ Խալք կուսակցութեան, որ միայն Պոլսոյ մէջ, 9 քաղաքապետական շրջանակներ իր ձեռքն առած է։

Սէրպէսթ կուսակցութիւնը Պոլսոյ մէջ շահեցաւ քուէներու մեծամասնութիւնը։ 502 քաղաքներէն 276ին մէջ, ընտրութիւնները վերջացած են բոլորովին ի նպաստ Խալքին բացի Սամսոնէն եւ Գիրասոնէն ուր Սէրպէսթ կուսակցութիւնը շահեցաւ։

Թուրք-Յոյն յարաբերութիւնները

Էնկիւրիէն կը տեղեկացնեն թէ կառավարութիւնը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Վէնիզէլոսը եւ Միխալաքոփուլոսը ընդունելու համար։

Հիւրերը դիմաւորելու համար կայարան պիտի գտնուին նախարարապետ Ըսմէթ փաշա, արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ հանրապետութեան նախագահին անձնական թիկնապահը։

Հացկերոյթներ պիտի տրուին Մուսթաֆա Քէմալի, Ըսմէթի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի կողմէ։ Պ. Վէնիզէլոսի ճամբորդութեան համար մասնաւոր կառաշար մը պիտի տրամադրուի։

«Լենինի պատուանշանը փող չի լեցներ»

Տոնէցի աւազանէն 50 հանքագործներ, որոնց բոլշեւիկեան կառավարութիւնը որոշեր էր տալ «լաւ աշխատանք»ի լենինեան պատուանշանը, մերժեցին ընդունիլ եւ աշխատանքի գործավարութեան ներկայացուցիչներուն յանձնեցին գրաւոր բողոք մը, որով կը յայտնեն թէ իրենց կուրծքէն կախուելիք լենինեան շքանշանը փորը չի լեցներ ոչ հանքագործներուն, որոնք ամէն օր կը մտնեն հանքերու խորը, անօթութենէն հիւծաստաւ եւ հետեւաբար, այդ շքանշանները անարգանք են հանդէպ անոնց, որոնք իրենց կեանքը կը վտանգեն իրականացնելու համար հնգամեայ անհեթեթ ծրագիրը, մինչ կառավարութիւնը կ'արտածէ ամբողջ տրամադրելի ուտեստը։

«Նոյն իսկ եթէ ճիշդ է, կ'եզրակացնեն հանքագործները իրենց բողոքագրին մէջ, թէ մեծ պատերազմէն ի վեր, օտար երկիրներու մէջ, հանքագործները գերի դարձած են, մեր ներկայ վիճակը սակայն, աւելի վատ է քան գերութիւնը»։

Այս միջադէպին մասին, բոլշեւիկեան թերթը հրահանգ ստացած են բան չգրելու։

Նոր ձերբակալութիւններ եւ նոր դատապարտութիւններ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 17 Հոկտ.— Կը հաղորդուի թէ 55 անձեր ոռոնցմէ՝ վաճառականներ եւ Մոսկուայի համագործակցականի պաշտօնեաներ ձերբակալուած են ոսնդեղէնի շահագիտութեան ամբաստանութեամբ։

Ձերբակալուածներէն մէկը դատապարտուեցաւ մահուան, իսկ միւսները բանտարկութեան։ Դատավարութեան ընթացքին երեւան ելաւ թէ այս վերջին երեք տարիներս, խորհրդային կառավարութեան պատկանող մեծ քանակութեամբ արտադրութիւններ ծախուած են մասնաւոր շուկային մէջ։

∴ ՄՈՍԿՈՒԱ, 19 Հոկտ.— Երբ «Թուլա» նաւը կը մտնէր Նէվայի նաւահանգիստը, նաւազները կը պոռային ու կը կանչէին վայրենիի պէս, բոլորն ալ գինով էին եւ ճամբան, մահացու կերպով ծեծեր էին նաւապետն ու զայն վիրաւորեր։ Նաւը ամբողջ տակնուվրայ ըրած էին։ Նաւազները ձերբակալուեցան։

∴ Լենինգրադի շրջանի նախկին զինուորական հրամանատարը Արտօմանոֆ՝ ձերբակալուեցաւ, աջ ընդդիմադիրներուն պատկանելու ամբաստանութեամբ։

∴ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Օրխայէն 120 քիլոմեդր դէպի հարաւ գետին ինկած է ֆրանսական օդանաւ մը։ Օդանաւորդը որ վտանգուած չէ, բացատրեց թէ խանգարման մը հետեւանք է անկումը եւ թէ կը փորձէր Մինսկի եւ Սարատովի վրայով՝ Փարիզէն Տանցիկ թռիչք մը կատարել։ Ֆրանսացի օդանաւորդը ձերբակալուած է այն առարկութեամբ թէ ռուսական հողէն անցնելու արտօնութիւն չէր առած։

∴ Լենական թերթերը կը գրեն թէ, վերջերս, Լենինգրադի մէջ, բոլշեւիկները բազմաթիւ մտաւորականներ ձերբակալած են։ Անոնց մէջ են մտային հիւանդութեանց համբաւաւոր գիտնական մը Կրասնոգորսկի, փիլիսոփայ մը եւ Լենինգրադի Նովսկիյ հիւպատոսարանին քարտուղարուհին։

Խուզարկութիւններ կատարուած են նաեւ գրագէտի մը՝ Ալեքսիս Տոլստոյի տան մէջ։

Հակակրօն պայքարը Ռուսիայէն դուրս

Ռուս «Անաստուածներու Միութիւնը» հակակրօնական մեծ պայքար մը կը պատրաստէ. պայքարը մտադիր է մղել ո՛չ միայն Ռուսիոյ մէջ, այլ նաեւ արտասահմանի մէջ։ Պիտի կազմակերպէ հինգ հակակրօնական ցուցահանդէսներ այն երկիրներուն մէջ, ուր Խորհրդ. Միութիւնը ճանչցուած է։ Լուսաւորութեան գործավարը պահանջեց որ հակակրօնական դասընթացքներու յաճախումը պարտադիր դառնայ բարձրագոյն վարժարաններու աշակերտներուն համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Երէկ գրած էինք թէ հաւանական չի նկատուիր որ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան ստանձնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահութիւնը։ Կ'իմանանք թէ այսօր, Բարեգործականի կեդր. վարչութիւնը ժողով գումարելով այս մասին վերջնական որոշում պիտի տայ։

Մեզ համար այնքան ալ հետաքրքրական չէ թէ ո՞վ կրնայ ըլլալ Պօղոս Նուպարի յաջորդը. բայց մանաւանդ կ'ուզենք որ, ով որ ալ ըլլայ ան, խուսափի այդ հաստատութիւնը դնելէ որեւէ հոսանքիեւ ազդեցութեան տակ, ինչպէս եղած է ցարդ, եւ վարէ Բարեգործականը այնպէս, որ ան ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ հիմնուած եւ իսկապէս օգտակար հաստատութիւն մը դառնայ։

ԱՆԹԱԼԻԱՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

200 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Գրած էինք թէ Անթալիոյ մէջ բուռն դէպքեր տեղի ունեցած են, ընտրութեանց առթիւ կուսակալին եւ ժողովուրդին միջեւ ծագած վէճին հետեւանքով։ Այս առթիւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Ժողովուրդէն մաս մը փակեց խանութները, քաղաքապետարանին առջեւ հաւաքուեցաւ եւ աղմկալից ցոյց մը ըրաւ։ Այս միջոցին, ցուցարարները պետերուն գրգռութեան հետեւանքով, ժողովուրդը յարձակեցաւ, բայց անոնք մտիկ չըրին եւ սկսան յարձակիլ քաղաքապետարանին վրայ։ Ոստիկանութիւնը փորձեց արգիլել, բայց չյաջողեցաւ։ Ասոր վրայ զինուոր բերուեցաւ, եւ զրոյցի մը համաձայն, այս առթիւ 17 հոգի վիրաւորուեցան։

Ի վերջոյ հանդարտութիւնը վերահաստատուեցաւ։ Կառավարութիւնը նկատեց թէ Սէրպէսթի վարչութեան անդամ Յօքթ. Գիւլհանէտտին դեր ունեցած է այս գործին մէջ եւ ձերբակալեց զայն, ինչպէս նաեւ վարչութեան անդամները։

Կ'ըսուի թէ քննութեամբ հաստատուած է որ ամենամեծ յանցանքը կուսակալին կը պատկանի։

∴ Ներքին գործավարութեան խորհրդական Հիլմի պէյ ալ այս մասին ըսած է.—կարգ մը մարդոց դրդումով, մաս մը ժողովուրդ, հակառակ հաւաքոյթի օրէնքին, ցոյց ըրաւ քաղաքապետարանին առջեւ։ Ոստիկանութիւնը եւ զինուորները ցրուած են ցուցարարները։ Այս միջոցին 8 հոգի թեթեւակի վիրաւորուեցան։ Սէրպէսթի նախագահին հետ 30 հոգի ձերբակալուեցան։

∴ Գոնիայի նախկին ընդհ. դատախազ եւ ներկայիս փաստաբան Էտիպ պէյ, 16 հոկտեմբեր թուականով հետեւեալ հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է «Սօն փօսթա»յի.—

Սէրպէսթ կուսակցութեան վարչութեան անդամները 30 ժամ ոտքի վրայ եւ անքուն մնացին։ Հարցաքննիչ դատաւորը ազատ արձակման որոշում տուաւ, բայց կուսակալը չգործադրեց որոշումը։

Գործավարներու խորհուրդին որոշումով ազատ արձակուածներն ալ այդ վայրկեանէն հսկողութեան տակ առնուեցան։ Ընթադրութեան միջամտմամբ, ձերբակալուածներուն թիւը 200ի կը հասնի։ Բայց կը հաւաստեմ թէ այս բոլոր շարժումներուն մէջ ո՛չ խռովութիւն կայ, ոչ ալ յետադիմութիւն։

ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՆ ԶՕՐԱՑՈՒՄԸ.— ԾՈՎԵԶՐԻ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԻՐՔԸ։

«Թան»ի Ֆոլսոյ Թղթակցին հետեւեալ յօդուածը որ լոյս կը սփռէ բոլշեւիկներու աշխարհակալական ձգտումներուն եւ Թուրքիոյ երկերես քաղաքականութեան մասին, ստորեւ կուտանք ամբողջութեամբ։

Երկու ընդծովեաներէ, երկու Թորփիլահալածներէ եւ մէկ յածանաւէ բաղկացեալ խորհրդային նաւատորմիղ մը կարճ պահ մը կանգ առաւ Պոլսոյ մէջ։ Թրքական ջուրերու մէջ անոր ներկայութիւնը այժմէական կը դարձնէ հարց մը, որ երկար ամիսներէ ի վեր կը զբաղեցնէ որքան եւրոպական, նոյնքան եւ պալքանեան մամուլը եւ մասնաւորաբար Սեւ ծովու եզերքի երկիրներու մամուլը։

Դեռ չէ փարատած առաջին յուզումը որուն պատճառն էր Սեւաստոփոլի նաւային խարսխին մաս կազմելու համար, Պալթիկէն եկող ռուսական նաւատորմի մը Նեղուցներէն նախընթաց անցքը։ Նոյնպէս, դեռ չէ մոռցուած թէ Նեղուցներու միջազգային յանձնախումբին մէջ՝ Ռումանիոյ ներկայացուցիչը երաշխիքներ պահանջեր էր ընդդէմ սպառնալիքին որ կը կազմուէր Սեւ ծովու մէջ ռուսական ուժեղ նաւատորմի մը կեդրոնացումով, զօրացած հինգ յածանաւերով, երկու ականակիրներով, եօթ Թորփիլանաւերով, որոնք Պալթիկեան ծովէն կուգային։

Եթէ այս նաւատորմին կարեւորութեան վրայ աւելցնենք նաեւ միեւնոյն ատեն Ռուսիոյ կողմէ կատարուած պաշտպանողական պատրաստութիւնները — զինարաններու ամրացում եւ նորոգութիւն, ծովային օդանաւորդութեան վերակազմում, Նովորոսիսկի, Նիքոլայեֆի եւ Սեւաստոփոլի նաւահանգիստներուն մէջ պաշտպանութեան աշխատանքներ,— հասկնալի պիտի ըլլայ թէ Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը պետութեանց մտահոգութիւնը աւելի քան արդար էր, առանց դուրս հանելու նոյնիսկ Թուրքիան։

Փարատելու համար իր դրացիներու մտավախութիւնները, որոնք առաջ կուգային Ռուսիոյ նաւային գործունէութենէն, խորհրդային կառավարութիւնը նախ պատրուակեց իր նաւերու նորոգութեան անհրաժեշտութիւնը Սեւ ծովու նաւարաններուն մէջ, որոնք աւելի լաւ կազմակերպուած են եւ յետոյ, մէջ բերաւ պալթիկեան թոյլ նաւազներուն օրինակ տալու հոգը՝ շնորհիւ Սեւ ծովու նաւազներուն, որոնք ամբողջովին նուիրուած են բոլշեւիկեան սկզբունքներուն։

Անգլիա իր կարգին, նուազ ուշադիր աչքով չէր որ հետեւեցաւ Սեւ ծովու մէջ, ռուսական ծովային ուժերու զօրեղացման եւ բոլշեւիկեան այն քաղաքականութեան զարգացման, որ կը կայանար անհիմն պատրուակներով, Պալթիկի նաւային կայանէն մեծ միութիւններ՝ հետզհետէ Սեւ ծով փոխադրելուն մէջ։

Բայց շատ չանցած, համոզուած ըլլալով որ իրենց այս պատրուակները մարդ չեն խաբած, միւս կողմէ, արհամարհելով օտար մամուլի մեկնաբանութիւնները, նաեւ կարգ մը պետութեանց Սեւ ծովու ռուսական նաւաբաժինը զերակշռելու ծրագիրը, բոլշեւիկները վար առին իրենց դիմակը եւ հասկցուցին թէ իրենց նաւային ծրագիրը կը պահանջէր Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ՝ զօրեղ նաւատորմի մը կազմութիւնը։

Ու կռթնելով Լօզանի դաշնագրին կցուած Նեղուցներու պայմանագրութեան վրայ, իրենց նաւատորմը զօրացնելու իրաւունքը պահանջեցին։

Եթէ այս հարցը, համաձայն Նեղուցներու պայմանագրութեան, կը շահագրգռէ Սեւ ծովեան պետութիւնները, ատոր համար սակայն, չի կրնար արգիլել արեւմտեան մեծ պետութիւնները որ ուշադրութեամբ չհետեւին այս ծովուն մէջ ռուսական սպառազինման, այն նկատումով, որ միջազգային քաղաքական կացութեան վրայ, օր մը կրնայ անդրադարձումներ ունենալ։

Իրօք, Ռուսիա յայտնած էր թէ Պալթիկէն եկած նաւերը նորոգուելէ յետոյ, պիտի երթային միանալու իրենց առաջին խարիսխին։ Այս վերադարձին թուականը նոյն իսկ նշանակուած էր ապրիլ 30ին։ Բայց այս պայմանաժամը անցած է եւ խորհրդային նաւերը միշտ Սեւ ծով կը մնան: Այս մարտանաւերուն տեղափոխութիւնը, հակառակ խաբէական յայտարարութեանց՝ անոնց Սեւ ծովու մէջ մնալը եւ պաշտպանողական կարգ մը պատրաստութիւնները պատճառներ են, որոնք նոյնքան կրնան մտահոգել մեծ պետութիւնները, որքան Մերձաւոր-Արեւելքը։

Ռումանիոյ հանդէպ իր ծրագիրները, զորս Ռուսիա չէ դադրած սնուցանելէ, որքան ծածկուած ըլլան, կը շարունակեն անոր ներշնչել մտավախեր, որոնք կը սաստկանան խորհրդ. նաւային պատրաստութեանց հետեւանքով։

Ռումանական մամուլը չի դադրիր մատնանշելէ Ռումանիոյ համար աննպաստ եղանակով Սեւ ծովու մէջ ստեղծուած անհաւասարակշռութիւնը եւ երկրին ապահովութեան համար, երաշխիքներ կը պահանջէ։ Կարգ մը թերթեր մինչեւ իսկ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր պետութեանց միջեւ համաձայնութիւն կը քարոզեն, բայց կը մոռնան թէ այս արդիւնքին հասնելու համար, պէտք է առնել Թուրքիոյ հաւանութիւնը՝ այս պաշտպանողական դաշնակցութեան։

Թուրք ժողովուրդին մէջ, դեռ չեն փարատած դարաւոր այն վախերը, որոնք իրեն կը ներշնչէին ցարական քաղաքականութեան անընդհատ սպառնալիքներէն։ Այդ քաղաքականութիւնն այսօր, խորհրդային անուան տակ, սկզբունք չէ փոխած՝ դէպի հարաւ ռուսական տարածման տեսակէտէն։ Նպատակը միշտ նոյնն է։ Բռնաբարել նեղուցները, ձեռք ձգել ազատ անցքի իրաւունքը եւ այս կերպով միջերկրականեան հարցերուն մէջ միջամուխ ըլլալով խաղալ դեր մը, որ կը թուի թէ դժուար է կատարել Հիւսիսային ծովերը մնալով։

Բայց, Թուրք կառավարութիւնը, կամ աւելի ճիշդը, նախարարութիւնը (որովհետեւ կառավարութեան պետը երբեք չէ ծածկած համայնավարութեան հանդէպ իր հակառակութիւնը) կ'երեւի թէ կը հետապնդի հաշուի մը, որուն պատճառը կարելի չէ սահմանել. կը կիրարկէ քաղաքականութիւն մը, զոր իր կուսակիցներն իսկ բացէ ի բաց կը դատապարտեն, կը ձգտի խորհրդ. կառավարութեան հետ մշակել շատ բարեկամական յարաբերութիւններ, հակառակ Թուրք արտածողներուն դէմ Ռուսիոյ կիրարկած խստութիւններուն։

Թուրք արտաքին նախարարին Թէվֆիք Րիւշտիի այցելութիւնն ի Մոսկուա, համակրական արտայայտութիւններու արժանացաւ։ Փեդրոկրատի եւ Մոսկուայի մէջ իր ներկայութեան առթիւ կատարուած ցոյցերը առաջ չե՞ն գար արդեօք մասնաւոր քաղաքականութենէ մը՝ որ կը նշմարուի ռուսական եւ եւրոպական ազդեցութեանց տրամագծօրէն հակադիր ձգտումներուն միջեւ մրցակցութիւն մը պահելու հոգէ։ Նաեւ ուզուած զուգադիպում մը չէ՞ր արդեօք. մինչ Թէվֆիք Րիւշտի Ռուսիոյ մէջ կը գտնէր մեծաշուք ընդունելութիւն մը, խորհրդային նաւատորմիղ մը կուգար Թուրքիա, կարծես հոն քաղելու համար բարեկամութեան մը վաւերացումը, որուն փոխադարձ առաւելութիւնները կը մատնանշէին երկու երկիրներու կէս-պաշտօնական մամուլները։

Այս ցոյցերը աւելի կը շեշտեն երկու ազդեցութիւններու միջեւ պայքարը։ Երկուքէն ո՞րն է որ պիտի յաղթէ։ Թերեւս ո՛չ մէկը, եւ երկար ատեն այսպէս պիտի տեւէ։ Եթէ մտածենք թէ Թուրք դիւանագիտութիւնը, որուն ճարտարութիւնն ու նրբամտութիւնը պէտք չէ ուրանալ, ընկերային ու քաղաքական երկու տեսաբանութեանց այս հակադրութեան մէջ կը փնտռէ ազատութիւն մը, որ իրեն թոյլ տայ շարժելու՝ համաձայն իր շահերուն։

Վերադառնալու համար Սեւ ծովու նաւային հարցին, պէտք է մատնանշել Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդներու մտահոգութիւնները։

Ռումանիա, որուն նաւատորմը վերջերս հարստացաւ Իտալիոյ մէջ շինուած երկու Թորփիլահալածներով, ի վիճակի չէ Ռուսիոյ զօրաւոր ընդդիմութիւն մը ընելու։ Այնպէս որ գրեթէ այն ստուգութեամբ թէ Մերձաւոր Արեւելքի պետութեանց միջեւ դաշնակցութիւն մը անկարելի է, Ռումանիա կը մտածէ իր հնարաւորութիւններով ստեղծել իր պաշտպանութեան յատուկ միջոցները։ Կոստանցայի մէջ մտադրուած է ստեղծել նաւային կայան մը։ Այս ձեռնարկին հետ պիտի ընթանան նաեւ ծովեզրի ամրացման աշխատանքները. ինչպէս նաեւ Ջրանցքի մը շինութիւնը որ Սեւ ծովը պիտի միացնէ Կոստանցայի լիճին, այս կերպով, լիճը պիտի դառնայ անմիջ ապաստան մը։ Անկից զատ, ռումանական մամուլը կը յայտնէ թէ անգլիական նաւային կայան մը եւս պիտի հաստատուի ռումանական ծովեզրին վրայ։ Ա՞յս էր արդեօք պատճառը որ Թուրք կառավարութիւնը ընդդիմացաւ Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին այցելութեան՝ դէպի Անատոլուի նաւահանգիստները։

Նոյն մտահոգութիւնը կը զգացուի նաեւ Աթէնքի մէջ, ուր ծովակալութիւնը կ'ուսումնասիրէ հելլէն նաւային ծրագրին փոփոխութիւնը՝ ամէն հաւանականութեան հանդէպ։ Այս է որ Թուրքիոյ գործին չի գար. ու Վէնիզէլոսի Էնկիւրի այցին առթիւ, Թուրքիա մտադիր է Եգէականի մէջ նաւային հաւասարակշռութեան հարցը ուսումնասիրել՝ յոյն վարչապետին հետ։ Այն ատեն, Թուրքիա ստիպուած պիտի ըլլայ ուժեղացնել իր նաւատորմը։

Այդպէս, առանց բաղդատելի որեւէ կէտ մը ունենալու սպառազինման վազքին հետ զոր այնքան խորհրդ. ժողովներ չկըրցան դանդաղեցնել, Սեւ ծովեան պետութիւններն եւ անոնց դրացին՝ Յունաստան, հակառակ իրենց կամքին՝ կը մղուին աւելցնել իրենց նաւային ուժերը։ Այդ արդէն անշուշտ, հաճոյք չէ պատճառեր Ռուսիոյ, որուն պատրաստութիւնները վախ պատճառեցին միւսներուն եւ անոնց պարտադրեցին նաւային նոր քաղաքականութիւն մը։

Վերջապէս, Պուլկարիա որուն, Նէօյիի դաշնագրով արգիլուած է մարտանաւեր ունենալ, կը բողոքէ նաեւ այն արգելքին դէմ, որով չի կրնար հսկել իր երկրին ապահովութեան, պաշտպանել իր ծովային առեւտուրը, եւայլն։

Ասոնք են, ահա, Խորհրդ. Միութեան նաւային քաղաքականութեան հետեւանքները։ Թէեւ սահմանափակուած ներքին ծովու սահմաններուն մէջ, այս նաւային մրցակցութիւնը, անոր յառաջ բերած վախերը, հետեւանքները այնքան ալ դանցառելի բաներ չեն։ Այսօր, միջազգային քաղաքականութեան մէջ, ամէն ինչ իրարու կապուած է եւ այն իրողութիւնները որոնց տարրամ կարեւորութիւն կը տրուի, յաճախ շատ անակնկալներ կը ստեղծեն։

Ա. ՎԱԼԷՐԻ

ԱԿԱՄԱՅ ԽՕՍՔԵՐ

Գ. Եղիկեան «Նոր Երկիր»ի մոլորեալներուն իր «Ակամայ խօսքեր»ը կը շարունակէ։ Հետեւեալ յօդուածը խորհրդային կարգերու սիրահարներուն ուշադրութեան կը յանձնենք:

ԽՄԲ.

Լօզանում դաշնակիցները մեզ լքեցին. ասում ենք, բայց չենք ասում, թէ դաշնակիցներից առաջ մեզ լքեցին Սովետները։ Սովետները մեզ փրկեցին կոտորածներից. ասում ենք, բայց խուսափում ենք ասել, որ դաշնակիցներն էլ մեզ տեղ տուին ու պաշտպանեցին։ Դաշնակիցները մեզ պիտի զոհեն իրենց քաղաքական նպատակներին, բայց վախենում ենք ասել, որ Սովետներն էլ մեզ իրենց քաղաքական շահերին պիտի զոհեն։

Աւելին կայ.մեզանից ոմանք այնքան առաջ են գնում, որ պնդում են, որ հայ ժողովրդի վերջնական ազատագրութիւնը պիտի ապահովուի խորհրդային կառավարութեան միջոցաւ եւ գուցէ, ի հեճուկս դաշնակիցների։

Որ դաշնակիցները ինքնաբերաբար, իրենք իրենց կամքով հայ ժողովրդի ազատագրութեան համար ոչինչ չպիտի անեն, այդ փաստ է. նոյնպէս փաստ է, որ Սովետներն էլ ինքնաբերաբար, իրենց կամքով ոչինչ չպիտի անեն մեր ազատագրութեան համար։

Չգիտեմ սակայն, ի՞նչ տրամաբանութեամբ կամ ի՞նչ փաստերի եւ իրողութիւնների վրայ յենուած հայերիս, մասնաւորապէս հնչակեաններիս մէջ կան տարրեր կամ անհատներ, որոնք պնդում են, որ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի ազատագրի հայ ժողովրդին, եւ այնքան վստահօրէն են այդ ասում որ նոյնիսկ մեր գործունէութիւնը մեր ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան համար ո՛չ միայն աւելորդ, այլեւ վնասակար են գտնում եւ առաջարկում են մեզ կրաւորականօրէն սպասել, որ ուրիշները մեզ ազատեն եւ ուրիշները անպայման Սովետները պիտի լինին։

Սոյն միտքը, ինձ թւում է, մեր հին հայկական հասկացողութեան արդիւնք է։ «Քեռին» պիտի ազատի մեզ,ասում էինք տարիներ շարունակ։ Այսօր էլ կրկնում ենք նոյնը։ Սրանից առաջ «Քեռին» Սպիտակ Ցարն էր, այսօր «Քեռին» կարմիր դիկտատորն է։ Ոչինչ չի փոխուել, կարծես։ Սպիտակ ցարը անցեալում տիրապետել է ռուսական հողերին եւ պաշտպանել ռուս մուժիքի (գիւղացու) սուիններով, կարմիր դիկտատորն էլ այսօր նոյն հողերին է տիրում եւ նոյն սուիններով է պաշտպանւում։ Ռուսաստանն է. որ պիտի ազատի մեզ այսօր Կարմիր դիկտատորի ցանկութեամբ եւ հրամանով, ինչպէս Ռուսաստանն էր, որ մեզ պիտի ազատէր սրանից առաջ Սպիտակ ցարի կամքով եւ հրամանով։

Եւ միթէ Ռուսաստանի վրայ մեր դրած յոյսի արդիւնքը չէր, որ հայերս ռուսական բանակների առաջ ինկած առաջնորդեցինք նրան ժամանակին դէպի Թուրքիայի խորքերը եւ գուցէ նոյն ռուսական բանակների առաջնորդենք։

Բայց ես ասում եմ։ Երէկ մեր յոյսը «Քեռի»ի, Սպիտակ Ցարի վրայ դնելով Թրքահայութեան մեծ մասը սրի մատնեցինք, այսօր մեր յոյսը նոյն «Քեռի»ի, կարմիր դիկտատորի վրայ դնելով կովկասահայութեան գրեթէ կէսը ոչնչացրինք եւ միւս կէսն էլ պիտի ոչնչացնենք։

Սարկամտութիւնը «Քեռի»ների վրայ յոյս դնելն է եւ ոչ թէ այն է, որ ես եմ ասում. Մենք պիտի պահանջենք մեր իրաւունքները Թուրքիայից, Դաշնակիցներից, Ազգերի Լիգայից, Սովետներից, Գ. Միջազգայնից, Բ. Միջազգայնից, այսինքն բոլոր նրանցից, որոնք մեր դժբախտութեան պատճառ են եղել։ Ես ասում եմ որ մենք պիտի ստիպենք այդ բոլորին որ մենք կարող ենք նրանց ստիպել մեր իրաւունքները յարգել միայն այն դէպքում երբ ուժ ներկայացնենք։

Ես ասում եմ, որ պէտք է ամէն միջոց գործ դնենք այդ ուժը ներկայացնելու համար։ Առանց մեր սեփական ազգային ուժի, մենք ոչնչանալու վտանգին ենք մատնուած։

Սա յեղափոխական հասկացողութիւն է եւ ոչ սարկամտութիւն։ Ընդհակառակն սարկամտութիւնը այն է, որ սոյն հասկացողութեան դէմ է գրուած եւ դաւանում է կրաւորական դիրքի մէջ մնալով սպասել օտարների աջակցութեան կամ շնորհին։

Ազատութիւնը վերեւից չի տրւում։ Ազատութիւնը չի նուիրւում։ Ազատութիւնը ձեռք են բերում յեղափոխական կռւի միջոցով, պայքարով, զոհողութիւններով, կազմակերպուած ուժով։

∴

Հայ թերթերից մէկը,որ գոնէ իրան «մարքսիստ» չկոչելու առաքինութիւնը ունի, թէեւ իրան դեմոկրատ է կոչում, եւ որ խորհրդային կառավարութեանց բարեկամ է, մի քանի շաբաթ առաջ գրում էր, որ Հայաստանը կազմելով Ռուսաստանի մի մասը, Հայաստանի կառավարութիւնը չպիտի ունենայ իր ուրոյն քաղաքականութիւնը. այլ պիտի ենթարկուի ընդհանուր ռուսական քաղաքականութեան, եւ բնականաբար ընդհանուր ռուսական քաղաքականութեան վարիչները չպիտի զոհեն ընդհանուր շահերը Հայաստանի շահերին։

Սա ճիշդ տրամաբանութիւն է։

Խորհրդային երկիրների կեդրոնական կառավարութիւնը չի կարող եւ իրաւունք էլ չունի զոհելու ընդհ. խորհրդային շահերը Հայաստանի շահերին։Իսկ ընդհանուր խորհրդային շահերը պահանջում են,

1.— որ Թրքական ազգայնականութիւնը ուժեղանայ,

2.— որ Թուրքիան բարեկարգուի, մեծանայ, զարգանայ,

3.— որ Թրքօսովետական բարեկամութիւնը ամրանայ, սերտանայ։

Եւ որպէսզի Թուրքիան ուժեղանայ, զարգանայ,Թրքական ազգայնականութիւնը ամրանայ, Թրքօսովետական բարեկամութիւնը սերտանայ, անհրաժեշտ է,

1.— որ հայ ազգայնականութիւնը թուլանայ, ոչնչանայ,

2.— Որ Հայաստանը փոքրանայ, տկարանայ, Թուրքիայի համար անվտանգ դառնայ։

3.— Հայ ժողովրդի մէջ երկպառակութիւնը օրից օր ամրանայ, հայ ժողովուրդը ցիրուցան լինի բոլոր հորիզոնների տակ։

Սա փաստ է։

Բարեբախտաբար խորհրդային երկիրների կեդրոնական կառավարութիւնը չի ջանում թաքցնել իր թրքասիրութիւնը եւ Թուրքիային աջակցում է բացարձակօրէն, օրը ցերեկով, բոլոր աշխարհի աչքերի առաջ։

Եթէ հայերիս մասնաւորապէս հնչակեաններիս մէջ սովետական փառքով շլացածներ կան եւ սոյն փաստը չեն տեսնում, այդ ցաւալի է։

Խորհրդային կառավարութեանց կեդրոնը յայտարարեց, որ հայկական հարցը վճռուած է ընդմիշտ երեւանեան նախկին նահանգի կէսի ինքնավարութեամբ։

Խորհրդային տեսաբանները յայտարարարում են, որ Հայաստանից պէտք է հեռացնել հայ ազգայնական տարրերը մանաւանդ արեւմտեան (Թուրքիոյ) Հայերին, որոնք աւելի ուժեղ ազգայնական հասկացողութիւններ ունեն, եւ 300,000 հայեր, մեծ մասամբ Թրքահայեր, հե[…] ացնում են Հայաստանից։

Խորհրդային Հայաստանի կավարները յայտարարում [են] որ իրանք Հայաստանեան շա[հերը] հետապնդելու համար չէ [որ] գործի վրայ են, այլ համախոր[հ]րդային շահեր։ Եւ ճիշդ[…] նրանք Հայաստանի, հայ ժող[ովրդի] վրդի շահերը չէ, որ հետապնդ[…] գում են, որովհետեւ Հայաստա[…] նի շահերը տրամագծօրէն հ[ա]կառակ են համախորհրդայ[ին] շահերին։ Հետապնդել Հայա[ս]տանի շահերը նշանակում է հ[ա]լածել Թուրքիայի շահերը, իսկ դա յանցանք է հանդէպ խորհր[դ]դային շահերի։

Գ. ԵՂԻԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այս ձօշակի(?) ունի Նոր[…] Նարեկացին, որ բնաւ անհոգ[…] պատկերներ չի ստեղծեր իր[…] քը թարգմանելու համար իր[…] ցանթէն, այլ «Երեւելօք[…] ներեւոյթն գուշակէ»։ Օր[…] ինքզինքը կ'անուանէ, «ծնունդ[…] րեւալից, պղղուեալն»։ [...] ձօնուած իր գրքին համար կ'[…] «Զայն հառաչանաց հեծութ[…] սրտի գպտուղ ըղձից ճոխ[…] բուրվառաւ կամաց առաջ[…] քեզ» Երկրային լաւագոյն[…] ջոցն է անոնց համար, բայց[…] տակը․ Այսպէս են շարուն[…] ուած նաեւ մեր առածները[…] նոնք ոչ պարթենոնի եւ բո[…] րու պէս կառչած են երկրին, [...] թականին պէս յանձնուած են […] կնքին․

Մեր ծաշակի երկրորդ […] կանիշը. իր դաշնաւորմամ[…] զատութիւնն է: Մեր ազգային[…] ձաշակը չէ փայփայած խոշոր[…] րոյ օրէնքները այնքան որ […] րեշխող է եղած իր համար […] տութեան սէրը․ Ոսկայն իր[…] տութիւնը անօրէնութեան մէ[ջ] փնտռեր իբրեւ գրութեան[…] վկայութեան կարելի է […] չել մեր շարականները։

«Առաւօտ լուսոյ
Արեգակն արդար
Առ իս լոյս ծագեա…»

Բուռականանանք առ[…] նանք որ խորքի մէջ […] թեան մեր ծաշակը անորի[…] անիմաստ չէ… Մեր եկեղեց[…] յատակագիծն անգամ ոչ […] պատկեր է ու չափ, այլ[…] հուրգ ու խորհրդանշան

Երրորդ յատկանիշը մ[…] գային ճաշակին, իր […] անանձնականութիւնն է, […] էջի վրայ կը զգանք թէ […] րողը Ցոյն է եւ ցանթէ[…] ցի. բայց դժուար է […] նալ թէ Նարեկացի գիր[…] «Նարեկ»ը գրած է Նարեկ[…] մէջ․․ Երբ իր անձնական[…] րութեան մասին կը գրէ Սո[…] նովան ըսելով.

Դրիչս առաջ չի գնում
Մէջը չորցած Թանաքի նման.
Խօսքերս ճատնում են
Իմաստասէրներու բանքի […]
ցիմ կանացի մէջը մանի
Ծածկած վանքի նման
Խոստովանաքէրս ճեռացա[…]
Մեղիս ճամար եմ լալիս:

Կը գտնայ անձնական, […] տանելով միայն այն՝ ինչ որ […] իր վիճակի մէջ եզական[…] պատահի։

Այսերեք յատկանիշներ[…] հրաժեշտ են եւ ի զօրու […] այսօր։ Այս կը նշանակէ թէ […] խուա չեն գրուած մեր արուե[…] հիմերը

Այսօր անհրաժեշտ է յա[…] յիշատակել որ թէեւ յա[…] ու աշխարհական գրեր կային, […] մեր պապերը, փոխանակ […] գրերով մեր այբուբենը կազ[մելու] Հայոց սեփական գիր[…]

...իրենց այս ճաշակը պէտք ... տարածուի մեր բոլոր գոր... վրայ, որպէսզի կարողա... ճալ ինքնաբեր, կարողա... ճալ միասը, ինչպէս մեր ... մեր լեզուավը, մեր ա... նոյնպէս նաեւ մեր պետա... ներով:

...պէտք է յիշատակել նաեւ ..., որ մեր երկրի պետական ...թիւնն՝ յանձին իր Թա..., կրօնական իշխանու... յանձին իր կաթողիկոսին, ... յանձին ... ու Թարգմանիչներուն, ... ճակատ կազմեցին, ազ... նուաճումներու համար ... անհրաժեշտ է շարունակել այս ... մեր ազգային բոլոր անհ... իրականացման համար, ... այդ արուեստ ու մշակոյ... մարզին մէջ, թէ հանրային ... մարզին մէջ:

... երկրի վրայ յաւիտենական ... ու աշխերտ եւ սպառող ... համար, անհրաժեշտ է ... ամէն ու ամէն օր, ... գրերու մէջ ու մէջ, ... մէջ ու քանդակելու մէջ, ... ամէն բանի մէջ ... թիւն ու Նորէն Անկախու...

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ ՏԽՈՒՐ ՎԻՃԱԿԸ

...Կեսարիոյ Առաջն. փոխանորդ... ...ամեան քենյ-ի կոչէն կը ... հետեւեալ տխուր տողերը —

...Կեսարիոյ կարօտեալներէն ու ... շուրջ 12 տարիներէ ի վեր ... փէշերուն ներքեւ հաւաքուած Կեսարիոյ որբանոցը, ... հազարներ պահած, պարտ... ազգին յանձնած ըլլալով, ... իր 70ի չափ դժբախտ ... զաւակները, մեծաւորները, ան... ...յները, այրիները եւ ... որբերն ու որբուհիներ... զանազան պատսպարաններ... ամէն առնէ աւելի ... կացութեան մատնուած են: ... կնոջ քաջսեր ազգայնոց ... ուշադրութեան յանձնելով, ...ինք որ բովանդակ փոքր ... Թրքաստ հայ կարօտեալ... ...մեկ պատասխանատուն է... որբանոցիս օգնութեան հաս... ամէն անոնք, որ ունին գթու... ու կարեկցութեան ոգի:

ՍՈՒՐԻԱ

...ՏԻՐ ՊԵՏԻ ՑԵՂԱՒՈՐԵՆ ՀԱՅԵՐԸ

Սիրանի կառավարութիւնը համաձայնութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու Տեղաւորման Յանձնախումբի ներկայացուցիչին, կ'աշխատին հոն ղրկել գաղթական հայերը, որո՛նք այժմ գաղթակայաններու մէջ խճողուած են:

Այդ նպատակին համար ամենայարմար շրջանը նկատուած է Ճէզիրէի շրջակայքը, որ կը գտնուի Սուրիոյ ուղղութեամբ, Պէյրութէն հազիւ քանի մը ժամ հեռու: Ինչպէս կը հաւաստեն այդ շրջանը մօտէն ճանչցողները, չափազանց հարուստ է եւ լաւ մշակելի տարածութիւններ ունի: Այժմ քննութիւնները սկսած են ընտրելու համար ամենայարմար հողը:

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Ազդակ»ի Նոյեմբեր 7 թիւով կը կարդանք —

«Չ Հոկտ 930 շաբաթ օր, կաթ. փոխ. Եղիշէ Արքեպսկ. Գ...րոեան այցելեց Լիբանանի կառավարութեան ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէն Պ. Պուշէին:

«Արքեպսկը անմիջապէս անցած է հայերու վերագրուած պոլշեւիկ քրոզականի խնդրին եւ յայտնած է որ մէկ քանի թերթեր մասնաւորապէս գործը կը չափազանցեն եւ տարօրինակ առաջարկներ կը ներկայացնեն կառավարութեան, մանաւանդ «Լ'օրիան»ը: Պ. Պուշէ ըսած է թէ, թերթերու գրածներէն ազդուելու չէ, անոնք իրենց հաշիւներն ունին, կառավարութիւնը միշտ վստահ է հայերու հաւատարմութեան վրայ եւ անոնցմէ մէկ քանիներուն անխոհեմ ընթացքը չի կրնար կասկածի ենթարկել ամբողջութիւնը: Պ. Պուշէ հայ պոլշեւիկներու թիւը շատ աւելի նուազ ցոյց տուած է, ընդամէնը վաթսունի չափ»:

«Լ'ՕՐԻԱՆ» Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԱՔՍՈՐԵԼ ՀԱՅԵՐԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը իր Նոյեմբեր 9 թիւին մէջ կը գրէ —

«Լ'օրիան», որ առնէ մը ի վեր մասի փաթթոց ընելով քանի մը խելակորոյս տղոց անհեթեթ շարժումները, իբր դարման կ'առաջարկէր կզզիացնել հայերը վերին Ճէզիրէի շրջաններուն մէջ, ապի օր դարձեալ անդրադառնալով նոյն հարցին, մէջ կը բերէ Սուրիոյ զանազան քաղաքներէ բնիկներէն առաքած նամակներ, որոնք կ'ըսեն թէ Հալէպի, Դամասկոսի եւ Ալէքսանտրէթի միւս քաղաքներուն հայերը վարակուած չեն համայնավարութեամբ եւ ոչ մէկ անհանգստութիւն կը պատճառեն տեղացիներուն:

«Լ'օրիան» այս «Բրուր»ի վկայութեանց վրայ հիմնուելով, «առարգութենէ»ն զերծ կը հաւցնէ յիշեալ շրջաններու հայերը եւ «մէկզը» քննելով միայն Պէյրութի հայութեան վրայ, կ'առաջարկէ զայն կզզիացնել նախապէս իր առաջարկած աքսորավայրերը:

«Լ'օրիան» իր երէկուան թիւով եւս, գործելով իր խմբագրապետին գրչով, բաւական բուռն եւ հակահայ յօդուած մը գրած է»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ ՏԽՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

«Նոր Օր»ի մէկ թղթակցութենէն.—

Նոր Քոքինիա՝ Արսքաթասթասի շէնքերուն մէջ նստող հայ ընտանիքները անցեալ տարի ամբողջովին հանուեցան, անդամ է ի վիճակի եղողները իրենց համար տուներ գնեցին կամ վարձեցին. իսկ ճամբաներուն համար Քոքինիոյ հիւսիս-արեւմուտքը, լեռան ստորոտը գտնուող հողին վրայ յիշեալ «Արսքաթասթասի»ին կողմէ տախտակէ պարագաներ շինելով մօտ 70 ընտանիք հոն զետեղուեցան:

Ներկայիս թաղին ժողովուրդը թէեւ աղքատ բայց մեծ մասամբ բանուորներէ բաղկացած ըլլալով զանազան աշխատութիւններու շնորհիւ գէշ կամ աղէկ իր ապրուստը կը ճարէ. հոգ չէ թէ շատ մեծ դժուարութիւններ կը քաշէ: Առով հանդերձ կան այնպիսի տնուր պարագաներ՝ որոնք առանց թուելու կարելի չէ անցնիլ. օրինակ՝ ջուրի պակասը որ ընտանեկան կարիքներուն անհրաժեշտ է. ոչ հոր կայ ոչ ալ բացուելու դիւրութիւն, այդ պակասը միմիայն ջրածախ կառքերու հոն հանդիպումովը կարելի է լրացնել: Ուրեմն եղեր եւ այլ կարիքները մէկ կողմ թողունք որոնց հայթայթման համար խեղճ ժողովուրդը ստիպուած է ամէն օր կեդրոն քաղաքի շուկան իջնել ահագին ճամբայ կտրելով, ինչպէս նաեւ հիւանդութեան եւայլ պարագաներու ատեն քաշուած դժուարութիւնները:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պարսիկ կրթական նախարարին մէջ յառաջ եկած տագնապին մասին գրեր էինք քանի մը շաբաթներ առաջ. այս առթիւ Թաւրիզէն կը հաղորդեն.—

Իրանի կրթական նախարարի պահանջը պարսիկ լեզուի դասաւանդութեան նկատմամբ, մեր դպրոցներուն մէջ ծանր վիճակ ստեղծած է հայ գաղութին համար:

Կառավարութիւնը կը պահանջէ առաջին բաժանմունքէն մինչեւ 4րդ բաժանմունքը բոլոր առարկաները դասաւանդել պարսկերէն լեզուով, բացի հայերէն լեզուէն, որ պիտի աւանդուի իբր առարկայ:

Պատգամաւորական ժողովը եւ թեմական խորհուրդը կարողացան ընդունիլ օրական միայն 2 ժամ իւրաքանչիւր դասարանի մէջ աւանդելու համար պարսկերէն լեզու, պատմութիւն թէ աշխարհագրութիւն, միւս առարկաները հայերէն աւանդելու պայմանով:

Ամերիկեան եւ խորհրդային դպրոցները ամբողջութեամբ ընդունած են կառավարութեան բոլոր պահանջները ալ աւելի ծանրացնելով մեր վիճակը:

Առաջնորդական թեմական ժողովն ու Առաջնորդը յատուկ հեռագրով դիմեցին Շահին, անոր միջնորդութիւնը խնդրելով: Այս ուղղութեամբ յատուկ յանձնախումբ մը կ'աշխատի Թեհրանի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ա. ԱՐԵՂԵԱՆԻ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

Յանձնախումբ մը, բաղկացած փրոֆ. Րօրբախէ, փրոֆ. Վ. Յաամէլեանէ, Հայաստանի նախկին դիւանագիտական ներկայացուցիչ Հ. Քրինֆիլտէ (Պերլին) եւ Դ. Դուիթխանեանէ (Հայաստանի նախ. ելմ. լ... Վրաստանի մէջ), որոշած են յառաջիկայ նոյեմբերին Պերլինի մէջ տօնել Պերլինի համալսարանի հայերէնի դասախօս Արտ. Արեղեանի 25ամեայ ուսուցչական գործունէութեան յոբելեանը:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅ ԳԵՂՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Գրատանի երեքհարիւրամեակի տօնակատարութեանց առթիւ կազմուած հայ յանձնախումբը, որոշած է հրաւիրել գեղեցկութեան հայ թեկնածուները ներկայանալ երեք ամերիկացի դատաւորներէ բաղկացած յատուկ յանձնախումբի մը առջեւ, կատարելու համար երեք հայ գեղուհիներու ընտրութիւնը:

Այս առթիւ պիտի ընտրուին նաեւ երեք հայուհիներ տարազ կրելու համար:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՎԱՖՏԻ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

Անցեալ շաբթու գրեր էինք թէ Եգիպտոսի նախորդ վարչապետ եւ ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան պետը Նահաս փաշա ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութեամբ մը կը բողոքէր ընտրական օրէնքի փոփոխութեանց դէմ եւ կոչ կ'ուղղէր պաշտպանելու Սահմանադրութիւնը:

Այս յայտարարութեան հետեւանքով, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց Վաֆտի կեդրոնատեղիին մէջ, հակառակ նախկին դատական նախարարին եւ կուսակցութեան ղեկավար անդամներու բողոքին: Գրաւուեցան յայտարարութեան տպուած օրինակները եւ անոնց բաշխումով զբաղող անձը ձերբակալուեցաւ:

.*. Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա ճառ մը խօսեցաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ եւ յայտնեց թէ ընտրական օրէնքի փոփոխութիւնները հիմնուած են ազատութեան եւ սահմանադրական օրէնքի սկզբունքներուն վրայ:

Ակնարկելով Վաֆտի յայտարարութեան՝ վարչապետը ըսաւ.— Վաֆտ կուսակցութեան նոր փորձը՝ խռովութիւններ ստեղծելու երկրին մէջ, պիտի ձախողի, ինչպէս ձախողեցան նախընթաց փորձերը, որովհետեւ կառավարութիւնը բոլոր անհրաժեշտ միջոցներն ունի կարգն ու անդորրութիւնը պահպանելու:

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Ըմբոստներու կողմէ հաղորդուած զեկոյցի մը համաձայն, Սանթա Քաթարինոյէն եւ Անիթապոլէն եկող կառավարական ուժերը պարտութեան մատնուած են: Ըմբոստները մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ գրաւած են:

Սանթա-Քաթարինայի վրայ սաւառնող ըմբոստ օդանաւորդներ կը յայտնեն թէ Ֆլօրիանոպոլիսի բացերը խարսխած են կառավարական մարտանաւեր: Յեղափոխական իշխանութիւնները իմաց տուին հարաւային ջուրերը գտնուող նաւերուն թէ ականներ զետեղուած են Սանթա-Քաթարինայի ջրանցքին մէջ:

Միւս կողմէ, Մոնթէվիտէոյէն տրուած լուրերու համաձայն, սպայակոյտը կը պատրաստուի մեծ հարուած մը տալ ըմբոստներուն Մինաս Ժերայեզի մէջ, ուր կը նախատեսուի մեծ ճակատամարտ մը, որուն արդիւնքը ճակատագրական պիտի ըլլայ մէկ կամ միւս կողմին համար:

Ըմբոստները կորովի յարձակումներ կը գործեն Փարանայի կողմէն:

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 19 Հոկտ.— Պոմպէյէն տրուած տեղեկութիւններու համաձայն, նոր խռովութիւններ պատահած են Նալիքի շրջանին մէջ: Մանրամասնութիւնները կը պակսին սակայն ականատես վկաներու յայտարարութեամբ իսկ, հազարաւոր բողոքարկուներ խումբ խումբ տարածուած են Նալիքի շրջանին մէջ, գրաւած բազմաթիւ գիւղեր եւ յարձակած անգլ. ուժերուն վրայ:

Բազմաթիւ ոստիկաններ սպանուած, ուրիշներ կապուած են ծառերու եւ զարհուրելի ծեծի ենթարկուած: Զօրախումբ մը ղրկուած է ըմբոստներուն վրայ: Ծանր բախում մը անոնց եւ կառավարական ուժերուն միջեւ անխուսափելի կը նկատուի:

ՄԵՔԵՆԱՇԱՐԺ ԲԱՆԱԿ

Անգլիա հետզհետէ կը մեքենայացնէ իր բանակը: Գաղթապետութեանց ներկայացուցիչներուն ի պատիւ, պատերազմական նախարարութիւնը ցոյց տուաւ այն գաղտնի բանակը, որ մեքենական կը կոչուի:

Գաղթապետութեանց ներկայացուցիչները պատրաստուած դիրքերու վրայէն դիտեցին թէ ի՛նչպէս մեքենական ջոկատներ կռիւներ կը մղէին, սպառելով միայն մարդկային ֆիզիքական նուազագոյն ուժ: Այդ ռազմափորձերը հաստատեցին, որ ոչ գետերը, ոչ պատերը կամ պատնէշները, եւ ոչ ալ ճահճախաւները կրնան արգելք ըլլալ մեքենաշարժ բանակին յառաջխաղացման:

Հրամանատարը, իր սպայակոյտին հետ նստած է հսկայ զրահապատ կառքի մը մէջ, որուն կը հետեւին նման փոքր կառքեր, անթելի գործիքներով բեռնաւորուած: Այս փոքրիկ կառքերն են, որ հրաման պիտի հասցնեն ամէն կողմ, օդանաւերուն, թնդանօթաձիգներուն, յարձակող կառքերուն:

Հրամանատարը բոլորովին նոր տեսակ սպայ մըն է, որ գլխուն վրայ կը կրէ սաղաւարտ մը անթել հեռախօսի ընկալուչներով:

Ռազմախաղերուն արագութիւնը գետերուն անցքը հիացում պատճառած են դիտողներուն: Հրասայլ մը առանց մեծ ճիգի քանդեց անցաւ 45 սանթիմեթր հաստ պատ մը, որմատախիլ ըրաւ բազմաթիւ ծառեր եւ յառաջ խաղաց անընդհատ, ծափեր խլելով ներկաներէն:

Ներկաները բաւական հեռու էին եւ չէին կրնար զանազանել բոլոր մանրամասնութիւնները: Սակայն տեսան թէ ինչպէս զարմանալի կառք մը, որ ամէն անգ կրնայ յառաջանալ, բարձրացաւ բլուրի մը վրայ եւ սարդի պէս անցաւ փոսերէն:

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — Թիւ 4

ԱՊՐՈՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

Անդառնալիօրէն կը գտնայ կ'ուզէ իր մարդկային բնոյթը, կը պահայ ու կ'աղաւ... դատարանին առջեւ իբրեւ ... արդարութեան: Դատա... կը պահէ իր դէմքը հա...կութենէն եւ կը խորհի կեր... մը գոհացնել ապրող մահա...րը, մինչ Հերրիկ կը պահան... ...յն վճիռը գործադրել անոր ...ու թմբիկները կ'արգիլեն ըմբ... ...որ դատախազը ծեր է եւ ...յ մեռնիլ, մինչ Հերրիկ կը ...— «Ա՛յն որ մեկը կը ...պէտք է մեռնի» եւ կա...թեամբ կ'ուզէ յարձակիլ ...ազին վրայ:

Ես հաւատացած եմ ու կը գող...եմ, չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս ... հասկցնել զինքը, երբ իր իրաւունքը կը պահանջէ հայրենիքէն:

Կառավարութիւնը ատենին թոյլ կուտայ իրեն ընել ամէն ինչ եւ միջամտելու ու հանգելու համար դատական կողմին բոլոր աղանդները կը խորհին ի զուր:

Աչքի օր կերին հոս էր ինք: Երեք տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով իր անպատասխան զգայնութիւնը կը յուզուէր եւ հորցած աչքերէն արցունքը կը գլորէր այտերուն վրայ, ինք որ երեք տարիներէ ի վեր չէ՛ր ժպտած, չէ՛ր խօսած, չէր յուզուած եւ ապրած իր ներքին աշխարհին մէջ, չէր կրցած խորհիլ իր եղ... մասին, չէր որսած ու կրքոտ, գորովի ու խանդը մոռցած էր այլեւս. խօսք մը պէս գտնուած խաղաղ, այսօր գերագոյն ուժով մը կը ստանար այդ բոլոր պահանջքը, իր կեանքը իր ճշմարիտ տառցուածքը աշխարհի մէջ:

Այսօր դատական խորհրդակցութենէ մը՝ վերադարձի առաջին անգամ ըլլալով կը գրեմ քեզ. թողած եմ սեւ վերարկուս եւ ստրկական փողկապս որպէս զի հանգարտեցնեմ իմ խիղճս, ի զո՜ւր...

Հերրիկի մասին ամօթով եմ եւ ընկճուած երկար խօսելու ու կ'ուզեմ փախչիլ իր ներկայութենէն:

Դատարանը ի՞նչ պիտի կրնայ ընել անոր համար, ոչի՛նչ..

Ու ապրող մահապարտը յաւէ՛տ, յաւէտ բարձրացնելով ըմբոստ օրէնքին դէմ ինչպէ՞ս պիտի կոչէ արդարութիւնը, որպէս զի ըմբռնէ իր վիճակը, չեմ կրնա՞ր երեւակայել այդ..

Այսօր կը զգամ թէ ճշմարտութիւնը շատ աւելի բարձր է մարդկային դատողութենէն եւ զայն սահմանադրողները ահա կը տեսնեմ թէ որքան կը վարանին իրենց ըմբռնումին մէջ: Ու հիմա ինծի համար անհասկնալի է ատենական ստորակէտը զոր կ'այպանէին որպէս արուեստագէտ որովհետեւ կը զգամ թէ անոր առջեւ ներկայացող մէկը գիտէ թէ ինք խարկանքին եւ կեղծիքին դէմ է կեցած եւ հետեւաբար կը խորհի պաշտպանել ինքզինքը, մինչ արդարութեան ներկայացուցիչի մը առջեւ գտնուող մարդը ինչո՞վ կրնայ չի վստահիլ մեզ. չեմ կրնար այդ երկու հակասութիւնները որոշել պէտք եղածին պէս:

Եւ ի՞նչ է փաստաբանութիւնը, քանի որ օրէնքը ճշմարտութիւնը կը փնտռէ միմիայն. ինչու պաշտպանել արդարութեան առջեւ քանի ան ոչ իր սատարողը ունի եւ ոչ իր գերազանցը:

Մարդկային վարանում եւ անվստահ հոգին ստեղծեր է միջոցներ ամենապարզ միջոցին որ ճշմարտութիւնն է, ճշմարտութիւնը էջ մը պարզ թուղթի չափ մաքուր է: Մեր կեանքը հոգւոյն դէմ բռնած կրնանք չափել արդարութիւնը սպասելով հոգիներու հասնիքին, որովհետեւ մեր ձեռքերուն մէջ վարանում եւ խարկանք կայ ու չենք կարող վստահիլ մեզի եւ մեր նմաններ պարզ կը տեսնեն անցոր ձեռքերնուս գողցողէն:

Նամակս աւարտեց յետոյ էջ մը թուղթ պահած եմ գրելու համար դատական նախարարութեան եւ անկէ յետոյ, ես չեմ փաստաբան, ես չեմ օրէնսգիր...:

Ցոքթ. Հաֆ հազիւ աւարտած էր իր նամակը, մինչ հեռախօսը կը ճռնչէր սեղանին վրայ, փաստաբանը զգուանքով ձեռք առաւ զայն, ուրկէ կուգար Հերրիկի ձայնը անզուսպ ու Ցոքթ. Հաֆ խռոված պատասխանեց կարուկ կոկորդին մէջէն՝ «Ցոքթ Հաֆ դեռ չէ հասած, պարոն կը խնդրենք որ ուրիշ առթիւ հեռաձայնէք...»

Հ. ՑԻՎԼԻՔԵԱՆ

(ՎԵՐՋ)

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԽՌՈՎԱԾ

Պոմպէյէն «Տէյլի Թելեկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Աֆղանիստանի անգլիական ընդհ. հիւպատոսին կողմէ հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Նատիր Շահի թագադրութիւնը որ նախապէս որոշուած էր կատարել հոկտ. 6ին, բայց յետոյ յետաձգուած անցեալ հինգշաբթի օրուան, տեղի չպիտի ունենայ, անոր համար որ նոր խռովութեանց վախեր կան եւ արդէն զօրախումբեր ղրկուած են Ղազնիի եւ Հերադի վրայ, ուր տեղացիները կը մերժեն տուրք վճարել:

Ցեղապետ մը Իպրահիմ պէյ կը գրգռէ ցեղախումբերը եւ Ամանուլլահը գահազրկող Պաչա-յի Սաքայի երկրին մէջ, ուզպէք ցեղախումբէն կը ջանայ կազմակերպել բանակ մը:

Անգլիա եւ Պաղեստինի հարցը

ԼՈՆՏՈՆ, 20 հոկտմ.— Անգլիական կառավարութիւնը Սպիտակ գրքի ձեւով հրատարակեց յայտարարութիւն մը, ուր Պաղեստինի հանդէպ իր քաղաքականութիւնը կը պարզէ։ Միեւնոյն ատեն, փաստարկութեան համար, կը հրատարակէ նաեւ Պաղեստինի գաղթայնացման եւ ներգաղթի ու երկրին տնտեսական զարգացման վերաբերեալ տեղեկագիր մը, որ անգլիական կառավարութեան կողմէ Պաղեստինի մէջ կիրարկելի արնտեսական քաղաքականութեան հիմ ծառայած է։

Կառավարութիւնը վճռական համոզումով կը յայտնէ թէ երկրին բարգաւաճումը կախուած է Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ լաւագոյն յարաբերութեանց հաստատումէն։ Կը հաստատէ յետոյ, թէ 1922ի յայտարարութիւնը կուտայ բոլոր այն հիմերը, որոնց վրայ պիտի կռթնի Պաղեստինի հանդէպ բրիտանական կառավարութեան յետագայ քաղաքականութիւնը եւ մասնաւորաբար, կրկին կը հաստատէ հոգատարութեան պայմաններուն տուած իր մեկնաբանութիւնը հրէական ազգային օճախին մասին, ինչպէս նաեւ ներգաղթի եւ հրէական գործակալութեան մասին։

Գալով գործնական հարցերուն, Սպիտակ գիրքը զանոնք կը համախմբէ երեք կարեւոր գլուխներու մէջ, ապահովութիւն, սահմանադրական զարգացում, տնտեսական-ընկերային բարգաւաճում եւ այս խնդիրներուն հանդէպ հետեւեալ որոշումները կը յայտնէ.—

1.— Ամէն պատահականութեան հանդէպ, անգլիական կառավարութիւնը որոշած է Պաղեստինի մէջ պահել երկու գունդ հետեւակազօրք։ Ասկից զատ, միշտ տրամադրելի պիտի պահէ երկու օդանաւային տորմիղներ եւ 4 զաս ինքնաշարժ գնդացիր, որոնք պիտի հաստատուին Պաղեստինի կամ Անդրյորդանանի մէջ։ Ոստիկանութիւնն ուժեղացնելու համար մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են եւ ուրիշ միջոցներ կ'ուսումնասիրուին։

2.— Պիտի հաստատուի Օրէնսդիր Խորհուրդ մը, որ պիտի բաղկանայ մարզպանէն եւ 22 անդամներէ, ասոնց 10ը պիտի ունենան պաշտօնական հանգամանք, 12ը պիտի ընտրուին Բ. կարգի քուէարկութեամբ։

3.— Կարեւոր ձեռնարկներ պիտի կատարուին երկրագործութիւնը զարգացնելու եւ անգործութեան ու ներգաղթի հարցը լուծելու համար։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ.Յ.Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Rue des Halles, Bois-Colombes

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգչախումբը եւ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը։ Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ եւայլն։ Ընտիր ճաշպանատ

Հաղորդակցութիւն.—St. Lazareէն 45 Porte կամ Place Clichyէն 40 թիւ թռամուէյ իջնել Place Bourguignon եւ 5 վայրկեանը անգամ մը շոգեկառք կար ՍԷն Լազարէն իջնել կառ. Պուա Քոլոմպ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

29 Rue Etienne Dolet

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ՁՈՐՄԻՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Աստարագարի Հայր. միութեան կողմէ

1 Նոյ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Sté. des Ingénieurs Civilsի սրահը

19 Rue Blanche, Métro Trinité կամ Blanche

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (Նորայր)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Կը նուագէ անցեալ տարուան LUNA PARKի նշանաւոր orchestre

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով

Տոմսակի գինն է՝ 7.50 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Քեռի, Քրիս, Դէրոգ Զավրիշ եւ Արմէն Գարօ խումբերը այսօր Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, ներկայացուցչական ժողովի առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 71 Ave. Kleber, կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, նիւթ՝ գրական մեր նոր սերունդը, կը խօսի Շ. Նարդունի, մէկ ժամ սինէմա, կը ներկայացուի Ճակատագիրը, Ռուլթանիշամիտ դերը կը կատարէ Դերասան Բագրատունի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարտիրոս Դարբինեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Մուշեղ եւ Կիւրեղ Դարբինեանները։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ, իմացնել Մ. Դարբինեանի, Sarmoussakli, Serès, Grèce.

— Գ. Վահէ Գարագաշեան Կ. Պոլսոյ Սամաթիա թաղէն, իր մայրը Աղաւնի Գարագաշեան 6 ամիսէ ի վեր Ամերիկա եկած է եւ զինքը կը փնտռէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Վ. Գարագաշեանի, 302 Douglas, Ave. Prov. R. D. U. S. A.

— Կը փնտռուի քնիկ Ուրֆացի կարապետ Ինկիլիզեան, հօր անուն Մկրտիչ, մօր անուն Մարիամ։ Կարապետ 5 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Մարսէյլ։ 9 ամիս է որ, իր քեռին՝ Գ. Վարդան Առաքելեան (Տէր Զօր) եւ իր քոյրը, Ովսաննա Ինկիլիզեան (Նասիպէ) նամակ չեն ստացած իրմէ։ Իր վերջին հասցէն եղած է. Englisian Garabed 35 Rue Blaise Pascal, Tours, Indre a Loire, France. Իմացնել Յառաջի միջոցաւ Missak Sissérianի, B. P. 35 Dér Zor (Syrie).

— Գոնեայ Էրէյլիցի Գէորգ Մակարեան կը փնտռէ իր քոյրը այրի տիկին Մարիծայ Մակարեան որ 3 տարի առաջ կը գտնուէր Քորֆու։ Իմացնել «Հորիզոն»ի միջոցաւ Kevork Magarian Village Vezuico Serès, Grèce.

— Սինոպի Ալթունօղլու գիւղէն Վահան Այվազեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Այվազեանը։ Լուր առնուած է թէ կը գտնուի Նիւ Եորք։ Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ, Vahan Ayvazian, Village Vezniko, (Serès), Grece.

— (Սեբաստիա) Տէրինէէ գիւղացի Ալեքսան Ալեքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջորդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Զոլաքեանները։ 1915ի տեղահանութեան ժամանակ գրկուած են Մալաթիա ճանապարհով։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները։ Առաջին անգամ առողջ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր խոստացուած։ Իմացնել Ա. Ալեքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie Quai Pagot, Vienne, Isère, (France).

— Կը խնդրուի արտասահմանեան բոլոր թերթերէն արտատպել զայն։

— Բալուի Արմուշայ գիւղէն Միսաք Մարկոսեան կը փնտռէ իր մայրը Գէկզատէ Մարկոսեան 4 ամիս առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ, իր փեսային Աստուր Մանուկեանի քով։ Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ Missag Margossianի, Village Vezniko (Serès), Grece.

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Ժիրայր Չէվիկեան։ Կը կարծուի այժմ կը գտնուի Իսկէնտէրուն իմացնել իր եղբօր Հմայեակ Չէվիկեանի, Vezniko, Serès, Goèce.

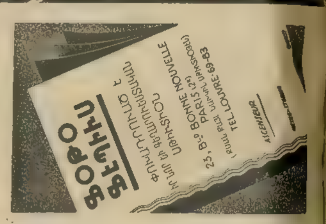

ԱՂԲԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԿՈՉԸ

Ձմեռը կը մօտենայ, ... իր պաշտպանութեան միջ... րուն վրայ կը խորհի, ... պիտի խորհի նիւթական ... ներէ զուրկ մեր գաղթական... քայլերու եւ քոյրերու կը...

Աչա՛ նուիրական պար... կանութիւն մը որ մեր ամէ... վրայ ալ կը ծանրանայ ... րողութեան ներած յ... պիսիներուն օգնութիւն ... թացնելու ենք, մեր գոհ... թիւններէն մաս մըն ալ ... վերապահելու ենք։

Աղքատախնամի ... գործը եւ պարտականութ... խիստ ծանր են։ Ուստի ... կոչով կրկին քեզ կը դի... որպէսզի ձեր օգնութիւնը ... նաք Աղքատախնամին ... նուէրները եւ տարեկան ... դամավճարը շուտով եւ ... օրէն ղրկէք կարենալ ... համար. գէթ փոքրիկ ... անոնց օգնութեան կոչին.

ՀԱՍՑԵԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՋԱՌԱՓԵԱՆ

Դաշնակի եւ սոլֆէժի դ... Studio Musical, 5 Rue Miche[...] Paris VIe. Ընդունելութիւն ... մը 2—3։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	25 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 366

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
23 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1398

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՃԱԿԱՏ

Բոլշեւիկեան բռնակալութեան դէմ, Խորհրդային Միութեան սահմաններէն ներս, նոր տարր մը հրապարակ ելած է, գործօն դոյզարի եւ արիւնալի կռուի բռնուելով կոմունիստական իշխանութեան հետ։

Խօսքը փախստականներու մասին է։ Ու այս անգամ, երեւոյթն այնքան ընդհանրացած է, որ բոլշեւիկներու խոստովանութեամբ՝ քաղաքական ներքին սպառնալիքի մը կերպարանքը կ'առնայ։

Այս ընդգիմադիր ուժը, Խորհրդային Միութեան ներքին կռուի պայքարը նոր փուլի մը կ'առաջնորդէ։

Բացատրենք երեւոյթը։

Նարիման գրգապատճառը տնտեսականն է։ Հաւաքական տնտեսութեան խելայեղ փորձը, որ սկսաւ անցեալ ձմեռ, շարունակուեցաւ այս գարնան, նահանջներ ունեցաւ, ու նորէն վերսկսաւ, տնտեսական մեծագոյն յեղաշրջումներէն մէկն էր, որ իր տարողութեամբ կը գերազանցէր ռազմական կոմունիզմի բոլոր փորձերը։ Այս խնդիրներու մասին քանիցս անդրադարձած ենք, նոր մանրամասնութիւններն, այս պարագային, ուելորդ կը գտնենք։ Զենք ուզեր անդրադառնալ նաեւ այդ ձեռնարկի տնտեսական ծանր հետեւանքներու մասին. այսօրուան կը սահմանափակուինք անոր քաղաքական հետեւանքներով։

Գարնան և ամրան տեղի ունեցած դէպքերը օրը օրին արձանագրուեցան արտասահմանի մամուլին մէջ, -պատկերացնելով համատարած բռնագրաւումները, գիւղական հարուածները, ու ատոնց կարգին՝ երբեմն խօսուեցաւ փախստական գանգուածներու մասին, որոնք խուսափած էին լեռներն ու անտառները, առժամապէս փոթորիկէն ճողոպրելու համար։ Փախստականներու խնդիրը, առաջին օրերուն երկրորդական նշանակութիւն ունէր, բաղդատմամբ տեղի ունեցող դէպքերուն։

Շատերը կը կարծէին որ այդ խումբերը կամ պիտի ընկճուէին վերջնականապէս, կամ անձնատուր պիտի ըլլային, ու խնդիրը փակուէր։ Սակայն իրերն այդ ճանապարհով չընթացան։ Հակառակ բոլշեւիկներու ծանօթ անգթութեան, բազմահազար փախստականներ, Կովկասի զանազան լեռներէն եւ Ռուսաստանի անտառներէն ետ դարձան ու յանձնուեցան բոլշեւիկեան իշխանութեան։ Բայց ատոնք բոլորն ալ կամ աքսորուեցան կամ գնդակահարուեցան։

Բոլշեւիկներու նշանաբանն էր և այդպէս ալ կը մնայ, — ոչնչացնել կուլակները։ Անշուշտ միշտ ստեղծելով զանազան դասակարգեր իրենց պէտք եղած դասակարգը, կուլակ մակդիրով, և կործանել բոլշեւիկեան սարսափը ամենուրեք, որպէսզի կրական համատարած ընդդիմութիւնն իսկ մեռնի։

Այս քաղաքականութիւնն այլ պտուղ տուաւ, քան կ'ակնկալէին օրուան իշխանաւորները։ Նոր փախստականներ լեռները բարձրացան եւ անտառները լեցուցին, ապստամբական ոգիով կռիւներու թատր դարձնելով Կովկասը եւ Ռուսաստանի շարք մը նահանգները։ Մէկ տարին շատով կը բոլորի, Ռուսաստանն ու անոր կապուած հանրապետութիւնները ներքին քաղաքացիական պատերազմ մը կ'ապրին։ Ու այսօր, Ղազախստանի, Կովկասի, հիւսիսային Կովկասի լեռներուն վրայ և Ռուսաստանի ընդարձակ անտառներուն մէջ կը գտնուին հազարաւոր փախստականներ, ձեռք քաշած իրենց տուներէն, գործերէն եւ նոյն իսկ սեփական կեանքէն. եւ կռուի բռնուած են իրենց դահիճներուն հետ։ Այդ փախստականները ուրիշ ելք չունին. արտասահման չեն կրնար անցնիլ. եւ ի՞նչ յոյսերով անցնին։ Անձնատուր չեն կրնար ըլլալ, որովհետեւ պիտի գնդակահարուին կամ աքսորուին (անխուսափելի մահ)։ Ուրեմն անոնց առջեւ բաց կը մնայ մէկ ճամբան, կռուիլ, մեռցնել կամ մեռնիլ։

Այս, արդէն նոր ուղեգիծ մըն է։ Բոլշեւիկները 1921էն ի վեր գործօն կռիւ մղող տարր կամ կուսակցութիւն չեն ունեցած իրենց դէմ։ Այդ բոլորին փոխարինած էր կրաւորական պայքարը, եւ այն ալ քիչ շեշտուած։

Կռուի այս նոր ու անարկու ճակատը ստեղծուեցաւ բոլշեւիկներու անմտութեամբ, ու ինչ որ կարեւոր է եւ յատկանշական, կռուի հրապարակ եկող այս տարրն ալ նոր է։ Բոլշեւիկները ի՞նչ անուն կ'ուզեն, թող տան անոնց. — կուլակ, մեշչանին, իմփէրալիստ, եւն. եւն. իրողութիւնն բան մը չի փոխեր։ Այդ իրողութեան լոյսին տակ, մենք կը տեսնենք որ, այսօրուան փախստականներու բանակները կուսակցական չունին, արտասահմանի զանազան հոսանքներուն հետ կապուած չեն, դուրսի միջամտութեան վրայ յոյս դրած չեն, մէկ դասակարգի ալ չեն պատկանիր։ Անոնք նոր խաւ մը կը կազմեն, գերազանցապէս քաղաքական ազատութեան եւ ինքնապաշտպանութեան ձգտումներով։ Ընդունիլ պէտք է, տնտեսական հալածանքներու հետեւանքով, կորսնցուցած ամէն ինչ, որ անոնք տնտեսական ակնկալիքներ այլեւս չունին բոլշեւիկներէն։

Ահա, այս խաւը, որ բնազդական վախով փախստական դարձած էր, անհատապէս հալածուած, լեռներու եւ անտառներու մէջ հաւաքականութիւն մը կը դառնայ։ Կասկած չկայ որ այդ կռիւները պիտի մղեն այդ զանգուածը քաղաքական նոր կազմակերպութեան մը ձեւն առնելու, ու բոլշեւիկեան հալածանքները նոր բազմութիւնները պիտի քշեն դէպի այս բոլոր բանակները, որոնք՝ անկախ բոլոր տեսակի ազդեցութիւններէն, պիտի դառնան մարտական ուժ մը, որ պիտի սարսէ բոլշեւիկեան բռնակալութեան հիմերը։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿԻՐԸ

«Ցայտաղբիւր» իր հոկտ. 10ի խմբագրականով կը գրէ.

— «Երեւան քաղաքէն, Կոտայքէն, Ղամարլուի, Էջմիածնի, Աշտարակի եւ Ալիտայի շրջաններէն 1930ի Յունուարէն մինչեւ մայիս խորհրդային իշխանութիւնները բանտարկեր են 800 մարդ.

Թիֆլիսի Մետեխի բանտէն 1930ի մարտին աքսորեր են 820 հոգի, որոնցմէ 700ը Հայեր։

Նոյն բանտէն 1930ի Ապրիլին աքսորեր են 580 հոգի, որոնցմէ 400ը Հայեր։

«Դրօշակ»ի Թղթակիցը պարբերաբար ցանկերը կը ծամբէ այն ծալածականներու, որոնք Սիպերիոյ տաժանավայրերու մէջ իրենց յգործած մեղքերը կը քաւեն։

Երեւանի մերձակայ վայրերէն Դալմա կոչուած այգիներու մէջ խոշոր հողամթուժ մը կը գտնուի, մէջը 40 գնդակահարուածներու դիակներով։

Դառնանք մեր կեանքի ուրիշ պատկերին.

Յուլիսին Ալագեազի մէջ խմբուած էին 500 ապստամբներ, որոնցմէ 300ը սասունցիներ։

Ազրպէյճանի Քեալբաճար ծովին մէջ կեդրոնացած ապստամբները — քիւրտ, Թաթար եւ Հայ, Ջեծբալ եւ Ջետեւակ, բոլորն ալ զինուած — Թիւով 2000 հոգի, ընդդիմացող խուճապի մատնած են շրջանի խորհրդային իշխանութիւնները։ Այս մեծազանգուած խումբէն 500 հոգի յարձակում գործած են Բասար Գեչարի վրայ, փախուստի մատնած իշխանութիւնները եւ Թալանի տուած պետական խանութները։

Նոր-Բայազիտի 800 ապստամբները զսպելու համար՝ կառավարական ուժերը 10 օր շարունակ ծանր կռիւներ կը մղեն՝ գործածութեան դնելով 2 Թնդանօթ եւ 10 գնդացիր։

Ճղինի ձորը կը գտնուի Հայ, Թաթար եւ քիւրտ ապստամբներու ձեռքին տակ. Թիւով 125 հոգի։

Ապստամբները, Թիւով 400 հոգի, սարսափի փակ կը պահեն նաեւ Կոտայքը, Երեւանի մերձակայ շրջաններէն մէկը։

Դաղկաձորէն 300 հոգի ակամայ ապստամբ դարձած են բժնի սարը ապաւինած են, ցեկայի սարսափներէն ազատուելու համար։

Բողիգիւղի (Լոռի) անտառները կը գտնուին տրամադրութեանը տակ ապստամբական խումբի մը, որուն անդամներու Թիւը կը հասնի մօտ 300ի։

Ապստամբական խումբերը կը վխտան նաեւ այլ վայրերու մէջ. — Զանգեզուր, Դաղ Քումաս, Սաջվար, Սոբու (Ղափան), Մեղրի եւայլն, եւայլն։

Ի հարկէ, անգործ նստած չէ նաեւ Չեկան։

Ժողովուրդը ոչ միայն կ'ապստամբի այլ եւ կ'ապստամբեցուի։

Մէկը միւսէն աճաւոր, մէկը միւսէն սարսռազդեցիկ «փրովոքասիոն»ներ կը յղանայ Չեկան՝ քաղաքացիները ամբողջ բազմութեամբ նախապատրաստած «յանցանքներու» մղելով ու ետքէն զանոնք բոլորը դէպի բանտերն ու աքսորավայրերը առաջնորդելով»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՐՏԻՆԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻՆ

Հալէպ հրատարակուող «Էլ Միսաք» Թերթի պատած տեղեկութեանց համաձայն քրտական նոր ապստամբութիւն մը ծայր տուած է Մարտինի շրջաններէն։ Թուրքիայէն եկած արժանահաւատ անձնաւորութիւն մը այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է.

«Արտական ապստամբութեան օրերուն, ասկէ 3-4 ամիս առաջ, Թուրք կառավարութիւնը զինեց բոլոր քիւրտ աշիրէթները, որոնք իրեն հաւատարմութիւն յայտնած էին, այն յոյսով որ պիտի կրնայ զանոնք ըմբոստացնել կռուող Քիւրտերուն դէմ։ Կարգ մը շրջաններու մէջ քիւրտ աշիրէթներ խառնուեցան եւ կռուեցան իրենց եղբայրներուն դէմ, սակայն Մարտինի եւ շրջակայից աշիրէթները իրենց առած զէնքերն ու փամփուշտները պահեցին եւ հիմա զանոնք կը գործածեն Թուրքիոյ դէմ։ Կարեւոր աշիրէթներ ապստամբած են եւ լրջօրէն կը սպառնան։

Թուրք կառավարութիւնը իրարանցումի մատնուած է եւ նոր ուժեր կը բերէ սահմանին վրայ զսպելու համար ապստամբները։

Հայ առաջնորդ մը վտարուած Իրանէն

Եգիպտական «Մոքաթթամ»Թերթը, իր 14 հոկտեմբերի Թիւով հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ.—

ԼՈՆՏՈՆ, 13 Հոկտ.— «Թայմզ»ի Թէհրանի Թղթակիցը կը հեռագրէ Լոնտոն յայտնելով, թէ հայ առաջնորդ Մեսրոպ Արքեպս.ը վտարուեցաւ Թէհրանէն՝ համայնավար դաւերու մասնակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Հանքային մեծ աղէտ մը

Մէկ տարուան ընթացքին, հանքային երկրորդ մեծ աղէտն է որ Գերմանիոյ մէջ սուգի կը մատնէ բազմաթիւ բանուորընտանիքներ։ Կը յիշուի թէ նախընթաց աղէտին՝ զոհ գացեր էին 150 անձեր։ Առջի տաւու զարհուրելի պայթում մը տեղի ունեցաւ Ալստորֆի հանքահորին մէջ, որ կը գտնուի Էքս-լա-Շափէլէն 13 քիլոմեթր դէպի հիւսիս։

Ձեկոյցի մը համաձայն, հանքին մէջ աշխատող 667 բանուորներէն 420ը կարելի եղած է ողջ և անվնաս դուրս հանել։ 100ի մօտ մեռելներ գտնուեցան փլատակներուն տակ։ 75ի չափ ալ վիրաւորներ կան։

Պայթումը տեղի ունեցաւ 245 մեթր խորութեան մէջ, ձգելով ուժգին երկրաշարժի մը տպաւորութիւնը։ Բազմաթիւ բնակարաններ վնասուեցան։ Պայթումէն վերջ, մինչեւ կէսօր մեծ մտահոգութիւն կը տիրէր, որովհետեւ, կը կարծուէր թէ 300է աւելի հանքագործներ մնացած են փլատակներուն տակ։ Պայթումը ծագած է տինամիթի մթերանոցէ մը։

Մոսկուա կը պղտորէ Պալքանները

ԱԹԷՆՔ, 21 Հոկտ.— Ընդհ. Ապահովութիւնը կը տեղեկանայ թէ խորհրդային իշխանութիւնները Պալքանեան երկիրներու համայնավար կազմակերպութեանց գրկած են հրահանգներ, որոնց համաձայն բուռն ցոյցեր պէտք է կազմակերպուին Պալքանեան իւրաքանչիւր մայրաքաղաքի մէջ Հոկտեմբեր ամսուն, ռուս յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ։

Մոսկուայէն տրուած այս հրահանգներուն համաձայն, ցուցարարները պէտք է յարձակին հանրային սպասարկութեանց յատուկ շէնքերուն եւ ոստիկանատուններուն վրայ։

Առաջքն առնելու համար խռովութեանց, որոշուած է բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարել և մանուանդ բացառիկ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին Սելանիկի մէջ, որ կը նկատուի Պալքաններու մէջ, համայնավար գործունէութեան կեդրոն։

Ռումանիոյ բոլշեւիկեան լրտեսութիւնը

ԳՈՒՔՐԷՇ, 21 Հոկտ.— Բոլշեւիկեան լրտեսական կազմակերպութեան գործը անակնկալ կերպով ծանր հանգամանք ստացաւ, նոր յայտնութիւններու հետեւանքով։

Հարցաքննութեանց ընթացքին պարզուած գաղտնիքներու հետեւանքով, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նաեւ ընդհ. ապահովութեան պետը Սէպասթիէն Փոփէսքօ։

Ռումէն բանակի բարձրաստիճան սպաներէն մէկը, որուն անունը գաղտնի կը պահուի, նոյնպէս ձերբակալուեցաւ։ Կարեւոր անձնաւորութեանց ձերբակալման կը սպասուի նաեւ։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Վիեննայի բոլշեւիկ լրտեսական կեդրոնը իր հրամանին տակ ունէր նաեւ երկրորդ կազմակերպութիւն մը, որուն գործն էր հսկել Ռումանիոյ մէջ աշխատող լրտեսներուն վրայ։

Վիեննայի ոստիկանութիւնն եւս սկսաւ իր կողմէ պրպտումներ կատարել քաղաքին մէջ։

Պաղեստինի Հրեաները յուսախաբ

Պաղեստինի մէջ կիրարկելիք իր քաղաքականութեան յայտարարութեամբ, որուն մանրամասնութիւնները տուինք երէկ, անգլիական կառավարութիւնը յուսախաբ ըրաւ եւ զայրացուց Հրեաները։ Այս յայտարարութեան հետեւանքով, Տոքթ. Վայզման Սիոնիզմներու եւ հրէական գործակալութեան նախագահը հրաժարեցաւ իր պաշտօններէն։ Անոր օրինակին կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՆԹԱԼԻՈՅ ԴԷՊՔԻՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Գրեր էինք թէ Անթալիոյ ընտրութեանց առթիւ ծանր դէպքեր պատահած են։ Դէպքին գլխաւոր պատճառը այն է եղած որ քուէտուփերուն թիւը 7էն մէկի իջաւ յանկարծ եւ այդ մէկն ալ Թաղապետարան փոխադրուեցաւ։ Յեսնելով որ չի կրնար իր քուէն ազատօրէն տալ, ժողովուրդը գոցեց խանութները եւ Թաղապետարանի առջեւ հաւաքուեցաւ։

Կուսակալը ոստիկան զինուորներ բերելով, ցրուեց ժողովուրդը։ Այս միջոցին 20 հոգի վիրաւորուեցան, միեւնոյն ատեն 17 հոգի ձերբակալուեցան։ Դատական իշխանութիւնը որեւէ յանցանք չգտնելով, ձերբակալուածները ազատ արձակեց։

Ժողովուրդը հեռագրով դիմեց կազիին, իսկ միւս կողմէ ներքին գործավարութենէն խնդրեց քննիչներ ղրկել։

ԿԻՍԱՄԵՐԿ ԿԻՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ ՑԷՎՁԻ ՓԱՇԱՅԻ

ՍԱՎՈՒՐ, 16 (Ս. Փ.).— Ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Ցէվզի փաշա հոս եկաւ ընդհ. քննիչ Իսլամհիմ Թալի եւ Մարտինի կուսակալ Թալէաթ պէյերուն հետ։ Երբ փաշան կառավարչատան առջեւ վար կ'իջնէր ինքնաշարժէն, ժողովրդական բազմութիւնը, մեծամասնութեամբ կիսամերկ կիներ, մօտենալով իրեն, աղաղակեց.

— Կը փճանանք, կը լմննանք, ի սէր Աստուծոյ օգնութիւն։

Յրուած դրամանին վրայ, ոստիկան զինուորները սկսան բռունցքներ տեղացնել որպէս զի եկողները յոյն եւ ցրուին։ Բայց անոնք յաջողեցան իրենց խնդրագիրը տալ Ցէվզի փաշային։

Ցիսարանը շատ եղերական էր. աղերսարկուները կը գանգատէին իրենց վրայ ի գործ դրուած ճնշումներէն եւ մասնաւորաբար գայմագամ Օսման Սապրի պէյի ընթացքէն եւ կը պօռային «արդարութիւն կ'ուզենք»։

Ցէվզի փաշա խնդրագիրը յանձնեց Իսլամհիմ Թալի պէյի, որ սենեակ մը տարաւ բողոքողներուն մէկ մասը եւ անոնց հաղորդեց թէ անիրաւութեան տեղի չպիտի տրուի։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Սոֆիայի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Նովա Զակորայէն Յակոբ Գազանճեան (Ռուսչուքցի), Սոֆիայէն Օննիկ Խաղուլեան (Էտիրնէցի) եւ Ռուսճուքէն Մարսէլ Մինասեան, որոնք կը մեղադրուին ծխախոտի կեղծ պանտռոլներ պատրաստած ըլլալու յանցանքով։

Մարսէլ Մինասեան «Զակոր քա» ծխախոտի գործարանին արտածողը ըլլալով, որոշեր են միասնաբար առանց պանտռոլի ծխախոտ գողնալ գործարանէն եւ իրենց պատրաստածները փակցնելով վաճառքի հանել։ Մինասեան այս առթիւ յանձնարարեր է Սոֆիա, Օննիկ Խաղուլեանի, որպէս զի ծանօթ «զինկօկրաֆ»ի մը պէտք եղած «քլիշէ»ները պատրաստել տայ։

Բայց՝ ծրագիրը գործադրելէ առաջ, ոստիկանութիւնը տեղեկացած է խնդիրին եւ ձերբակալած է զգեծարարները։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

ՀԱՅԵՐԸ

(Է. եւ վերջին մաս)

Անհերքելի է ճշդութեամբ հասնիլ մինչեւ նախապատմական շրջանը, երբ կ'ապրէին Հայաքիւրտերը, այնպէս որ բացարձակապէս անտեղեակ ենք այդ շրջանի մարդկային ցեղերու մասին։ Պատկերագրական վերջին վաւերաբանիւթերը, եթէ չուզենք իսկ առաջին առթիւ մէկդի նետել, դարձեալ կը մնան անգոհացուցիչ եւ չեն կրնար լոյս սփռել. գալով պատմագիրներուն, անոնք չէի՞ն որ «Թուրանական կամ սկիւթական ցեղին» վերագրեցին աշխատանքը մետաղի վրայ եւ գիւտը սեպագիր արձանագրութեանց։

Եթէ իմ կարծիքս հարցնէին այն մասին թէ Ասորեստանցիները, Քաղդէացիները Արամէականները, Ելամականները ո՞ր ցեղային խումբին պէտք է կապել, նախ պիտի պատասխանէի թէ չեմ գիտեր, որովհետեւ մարդաբանական որեւէ ապացոյց չունինք։ Սակայն եթէ անպայման կարծիք մը ուզէին եւ պնդէին, պիտի պատասխանէի թէ իմ տեսակէտովս, ամենայն հաւանականութեամբ, արդի Հայ եւ Քիւրտ ցեղերը պէտք է նկատել յիշեալ պատմական ժողովուրդներու յաջորդները, անոնց արդի սերունդը։ Զմոռնանք երբեք թէ Ասիոյ այդ հողամասին հին իշխանութիւնները ուրիշ բան չէին, բայց եթէ փոքրիկ թագաւորութիւններ, ուր կը բնակէին ցեղային նման տարրեր, որոնց ժպտած էր բախտը, ծաղկեալ պետութիւններ դարձնելով զանոնք։ Ապահովաբար աւատապետական երկիրներու այդ ժողովուրդները, երբեմն տարանջատուած եւ մանրանկար ցեղային խումբերու վերածուած, երբեմն միացած եւ ուժեղ քաղաքական համայնքի մը ձեւին տակ հաւաքուած, երբեք չփոխեցին իրենց մարդաբանական յատկանիշերը, որքան ալ փոխուէին եւ իրարու յաջորդէին քաղաքական դէպքերը։

Իլամ, զոր Ասուրբանապալ հիմնայատակ կործանեց 640ին, իր ծոցին մէջ կը պարփակէր յաջորդներն անոնց, որ ստեղծեցին Շօշը։ Եւ յաջորդներն անոնց, որ ենթարկուեցան պարսկական տիրապետութեան, կրնան իրենց առհամագրական առաջին հետքերը գտնել Ելամական պետութեան հիմնադիրներուն մէջ։

Քիւրտ ազգա խաշնարածները, Հայաստանի հողագործներն ու փոքր արհեստաւորները ունեցան նախահայրեր, որոնք կայսրութիւններ հիմնած են։ Ասոնք բարձրահասակ մարդիկ էին, կարճագլուխ եւ թխագոյն, ունէին այն երկայն քիթը, չափազանց յատկանշական, զոր հնութեան քանդակագործները կը ներկայացնեն յաճախ։

Ընտարակոյս անհասական եւ քաղաքական դէպքերը, ինչպէս Թերեւս արշաւանքները,—ոչ ամբողջը,— այս հին պետութեանց հողամասերուն վրայ քշեցին մարդկային այլազան տարրեր, որոնց մեծ մասը կրնայ ցեղագրապէս օտար ըլլալ։ Սակայն ժողովուրդին հիմը, արմատական տարրը այն էր, զոր նկարագրեցինք։ Մնաց որ, եթէ այդ «տարրերը» թիւով շատ էին, պէտք է այսօր ալ յաջորդներ գտնէինք անոնցմէ։ Արդեօք կարելի պիտի ըլլա՞յ գտնել մեր քննած ցեղային քաղաքակ տիպարներուն մէջ։

Պուտեւ քանէն մինչեւ Պարսից ծոց, այսինքն Արաքսի վերին ափերէն եւ միջագետեան գետերու ակերէն մինչեւ հնագոյն Պարսկաստանի լեռները, այդ ընդարձակ հողամասերուն վրայ կ'ապրէր ապահովաբար, տարբեր աշխարհին առաջին շրջանին, ժողովուրդ մը, որ կազմուած էր բնիկ տարրերէ, ցեղային որոշ տիպարով մը՝ ինչպէս նկարագրեցինք։ Իր Թոռները եղան, պատմական երկար շրջանի մը ընթացքին, զանազան անուններ առին։ Եւ այնպէս կատաղի կռիւներ մղեցին մէկը միւսին դէմ։

Ցաւօք, իրենց կռիւները արդարացնելու համար, իրենք զիրենք յայտարարեցին ցեղապէս օտար։ Բայց կը բաւէր միայն քիչ մը հօտէն դիտել, հաստատելու համար իրենց էական յատկանիշերուն համանմանութեան մէջ նո՞յն արեան պատգամ մասնող ապացոյցը։

Այսօր ալ տակաւին, ցաւագին պարագաներու բերումով, Հայերը եւ Քիւրտերը, որոնք ամենաբարձր համեմատութեամբ մը ցեղապէս եղբայր են, արդիական տարբեր երկու անուններով կը շարունակեն նոյն կռիւը, անգիտանալով պատմութեան նոյն ընթացքը։

ԷՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

∴

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ինչպէս կը տեսնուի այս վերջին ծանուածէն, ակնարկութիւնը Համիտեան շրջանի ծայրեւքիւրտ կռիւներուն մասին է։ Այժմ տարբեր է պատկերը, հիմա քիւրտերը ծասկցած են իրենց սխալը։

Ցառաջի ընթերցողներէն Ա. Ցէր-Վարդանեան, կարդալով Էփիթարի յօդուածը, գանկերու ձեւափոխութեան զանազան փորձերուն մասին կուտայ ծիշտեւալ տեղեկութիւնները.— «Երկար տարիներ Քիւրտերուն մէջ ապրելով ծանդերծ, չկրցայ խաքել զանոնք։ Քիւրտերը գանկին ձեւէն կը ճանչնան իրենց ցեղն ու օտարը։ Մասնաւորաբար կը ճաղրեն Հայերը, որ նորածին երախաներուն գլուխը չեն կապեր, գանկին ձեւ չեն տար։ Քիւրտերը իրենք սովորութիւն ունին կապել նորածինին գլուխը ու սեղմել, որպէս զի ցցուի գանկին ետեւը։ Ընդհանրապէս մանչերուն վրայ կը կատարուի այդ գործողութիւնը»։

Այս տեղեկութիւններուն վրայ աւելցնեմ նաեւ այն, որ կուտայ ցօքթ. Ա. Քոր, մասնաւոր գիրքի մը մէջ, խօսելով զանազան ցեղերու մանկաբարձական սովորութիւններուն, մասին։ Ցօքթ. Քոր, նախ ընդունելէ յետոյ թէ Թլփատութիւնն ալ ցեղային աւանդութիւն մըն է, որ նպատակ ունի փոխել նորածինին կազմախօսական ձեւը, ցեղայնութիւն մը տալ երախային, եւյլն, կ'ըսէ թէ հին ու նախնական ցեղերու մէջ շատ տարածուած են կազմական ձեւափոխութիւններու աւանդութիւնները։ Չինացիները, որոնք ազնուականութիւն կը վերագրեն փոքրիկ ոտքերուն, նորածիններուն ոտքերը սեղմելով, կաղապարի մէջ դնելով, կ'աշխատին պահել մանկական ոտքի ձեւը։ Սակայն աւելի ծանր են գանկերու ձեւափոխութեան մեթոտները։ Ովկիանոսի կղզիներուն բնակիչներուն, Հիւսիսային Ամերիկայի Հնդիկներուն, Փերուցիներուն, Քարայիպներուն մէջ սովորութիւն է նորածինին գանկը ճնշել երկու տախտակներու արանքը, զորս կը կապեն ժապաւէններով երկու ծայրերէն։ Արեւելքի մէջ, կ'ըսէ ցօքթ. Քոր, սովորութիւն է այսպէս մամուլի տակ դնելով նորածիններուն գլուխները, գանկերուն տալ գունդի (Արաբները) կամ բուրգի ձեւ։ Ոմանք կ'ուզեն ճակատը ցցել, ուրիշներ՝ գանկին յետսամասը երկարել։ Նորմանտացիները տղոց գանկերը կ'երկարեն՝ գլուխը ժապաւէնով մը սեղմած։ Արաբները ձեռքով կը սեղմեն քունքն ու այտերը, որ գանկը գմբէթի ձեւ մը առնէ։

Այսպէս անշուշտ Քիւրտերը, Թերեւս Հայերն ալ (դեռ շատ գիւղացիներ ուժգին կը կապեն երախաներուն ոտքն ու գլուխը) ունէին նման կազմական ձեւափոխութեան սովորութիւններ։

Այս ամէնը կը հաստատեն թէ գանկաբանութիւնը չիկրնար բացարձակ վճիռներ տալ, եւ յաճախ պիտի սխալի ցեղերու կազմախօսութիւնը ճշտորոշելու ժամանակ։ Շ. Ն.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կուտանք ճառը ընկեր Ռէնի, որ խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Հայ Մշակոյթի Օրուան հանդէսին։

ԽՄԲ.

Ամէն անգամ, երբ կարդում ենք յայտարարութիւններ կամ յիշատակութիւններ հայ մշակոյթի տօնակատարութեան մասին, ինքնաբերաբար ծագում են մի քանի գլխաւոր հարցեր.— Նախ եւ առաջ՝ ի՞նչ է մշակոյթը, յետոյ՝ ո՞րն է հայ մշակոյթը, եւ ապա. ի՞նչ դեր է կատարել նա մեր կեանքում։

Մշակոյթ բառը, վերցրած իր նախնական իմաստով շատ պարզ է ու որոշ։ Նշանակում է հող մշակել, այսինքն՝ հողը վերածել այնպիսի դրութեան, որ տայ աւելի արդիւնք, քան որ տալիս է նախնական վիճակում։

Մշակոյթ է, օրինակ, երբ մարդը ծառ է տնկում, մշակոյթ է նաեւ, երբ այգեգործը որթ է տնկում, խնամում եւ պատւաստում նրա արդիւնքին։

Մշակոյթ է նոյնպէս, երբ երկրագործը, վարելով ու ցանելով հողը, զանազան տեսակի արմտիք է ապահովում այնտեղից, ուր առաջ միայն խոտ, տատասկ ու վայրի ծաղիկ էր բուսնում։

Այս ամէնը կոչւում է մշակոյթ, մշակութիւն։

Այստեղ միջանկեալ ասենք, որ շատ դժուար է ճշգրիտ կերպով տալ մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան սահմանաւորումը, թէ ո՞րտեղից է սկսում մէկը եւ ո՞ւր է վերջանում միւսը։ Սակայն մի բան պարզ է, որ առաջինը, մշակոյթը, ունի մի ժողովրդի կամ ազգի շեշտուած կնիքն ու դրոշմը, իր տեղեկագրական, ազգագրական, ընկերային ու քաղաքական պայմանների առանձնայատկութիւններով։ Իսկ երկրորդը, քաղաքակրթութիւնը, աւելի շատ աշխարհաքաղաքացիական, միջազգային բնոյթ ունի տեխնիկական ըմբռնումով։ Թէեւ, սա եւս, զուրկ չէ իր առանձնայատուկ պայմանների ազդեցութիւններից։

Մարդկային մտքի զարգացման զուգահեռ՝ ընթանում է նաեւ մշակոյթը, որքան բարձր է մի ժողովրդի կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է նրա կուլտուրան, եւ որքան օրիգինալ է մի ժողովրդի մշակոյթը, այնքան առանձնայատուկ եւ ուրոյն են նրա պայմանները, միջավայրը։

Մշակոյթ է կրօն, լեզու, գիր, գրականութիւն, երաժշտութիւն երգ, արուեստներ եւլն. եւլն.։

Մեր մշակոյթը, հեթանոսական շրջանը զանց առնելով, նոր առ եւ կերպարանք է ստանում կրօնով-քրիստոնէութեամբ։

Քրիստոնէութիւնը ընդունելու համար՝ մի ժողովրդի միտքը, իմացականութիւնը պէտք է բարձր լինի, նրա ըմբռնումը խոր՝ եւ հոգեկան կառուցուածքը բարդ. որովհետեւ, նախնական եւ ցած կուլտուրա ունեցող ժողովրդների համար՝ բարձրագոյն գաղափարները, անմարսելի լինելով, անընդունելի են։

Կենդանիները իբր Աստուած պաշտող մարդը իրեն ստորադաս պէտք է համարի կենդանիներից, արեւ, աստղեր պաշտող մարդը՝ աւելի բարձր, իսկ անշօշափելի, աննիւթ էութիւն աստուածացնող ու պաշտող մարդը՝ շատ աւելի բարձր։

Մեր նախնիքների համար քրիստոնէութիւնը, իբրեւ բարձրագոյն իտէա, իր բարոյական վեհութեամբ ու անընդգրկելի բովանդակութեամբ խելքի մօտիկ եւ ընդունելի է եղել։ Այս նշանակում է, որ մեր ժողովուրդը որոշ, բարձր աստիճանի մըշակուած իմացականութիւն է ունեցել, ինչպէս նաեւ կիրթ ըմբռնողութիւն, մարդկայնական հակում ու խառնուածք։

Այս նոր կրօնի ըմբռնումը ապացոյց է մեր իմացականութեան բարձրութեան, նրա խոր ագնին ու քննադատող մտքի։ Այդ հզօրութեան ենք պարտական, երբ հայկական միտքը, դժգոհ օտար լեզւի նշանագրերից, ջանում է ու գտնել մեր լեզւի առանձնայատուկ տեխնիկան, հայկական գիրը, տառը, այբուբենը, որ իր ձեւով ուրոյն է, մէկը եւ միակը միւս բոլոր ժողովրդների նշանագրերից։ Սա նոյնպէս մեր կուլտուրական խոշոր նուաճումներից մէկն է և ամենանշանակալիցը։

Մեր գրերի գիւտից յետոյ, ստեղծւում է Հայոց գրականութիւնը հայկական տեխնիկայով, մեր մտքի ու հոգեկան աշխարհի հզօր արտայայտիչներից մէկը։

Ու գրականութեան միջոցով է, որ մենք կարող ենք ծանօթանալ հայկական մտքի անխարդախ զարգացման փուլերին, մշակութային բոլոր ասպարէզներում։

Ու այստեղ անհրաժեշտ է ամփոփ կերպով նշել, թէ զարգացման ի՞նչ աստիճաններով է անցել մեր միտքը։

Ցայտնի է որ քրիստոնէական կրօնը կլանեց մեր ժողովուրդը. մեր գիրն ու գրականութիւնը ապաստարկուե դարձան նոր գաղափարի տարածման։ Եւ որովհետեւ գրել կարդալ իմանալը դառնում է սեփականութիւն մի դասի կղերականութեան, ապա այդ դասը դառնում է հայոց մտքի ղեկավարը, ներկայ իմաստով մտաւորականութիւնը։

Այս շաղախով մտաւորականութիւն ունենալով, հայոց գրականութեան բովանդակութիւնը այլ բան չէր կարող լինել, քան կրօնա-բարոյական։ Ուրիշ բան սպասելի չէր, մանաւանդ, միջավայրը այնպէս էր, որ հայկական մտքի զարգացումը ընթանում է կրօնաբարոյական հունով, այն էլ ոչ թէ նոր արանումներով եւ խորխորհութիւններով, այլ եղած գաղափարի զավեքը անելով, ջատագով հանդիսանալով այն ամէնին, ինչ որ բանաձեւուած, ընդունուած ու անքննադատելի էր։

Այս է պատճառը, որ մեր գրականութիւնը ձոխ ու բանաստեղծական ոճով մի գովք է, մի աղօթք առ Աստուած, առ սրբերն ու եկեղեցական հայրերը։ Մեր շարականներն ու աղօթագրքերը նոյն երգն են, նոյն աղօթքն ու երաժշտութիւնը։

Ու այս բնագաւառում, երբ մենք մտքով հաղորդակից ենք լինում յաւիտենականի, անքննելիի ու անճանաչելիի հետ, աքննելի է, անզատանելի ու անհաս է, եւ նմանը չկայ ուրիշ ժողովուրդների մօտ։ Այդպիսով կրօնական խարհրդապաշտութիւնը դառնում է մեր գրականութեան էական լարը, նրա բովանդակութիւնը միանգամայն։

Այս բանին, ի հարկէ, նպաստում են երկու կարեւորագոյն պարագայ. նախ՝ կրօնը քրիստոնէութիւնը, որի գործադրութիւնը մարդկանց մղում էր ճըգնաւոր կեանքի, առանձնացման, երկրորդը՝ քաղաքական յեղյեղուկ վիճակը, որ գալիս էր նպաստելու կրօնի այդ դառնաղէտ միտումին — առանձնացման։

Ու մեր միտքը, որ կարող էր եւ ընդունակ բազմապիսի խնդիրներով զբաղւելու, թէկուզ կրօնի ընդգծած շրջագծում. բայց նրա հիմնական խնդիրների քննութեամբ, անհրաժեշտ պատսպարան է որոնում ճգնարաններում, մենաստաններում եւ վանքերում։ Քրիստոնէական վարդապետութեան տեւական, տառացի ըմբռնումը, շնորհիւ տգէտ կղերի, դառնում է խորտակիչ պարագայ, կասեցնելու մեր միտքը քննադատող, վերլուծող ընթացքից։

Դոգման կոտրում է մեր մտքի թեւերը, ու ամէն բան բացատրում երկրային ձեղքով և երկնային պատժով։

Մեր քաղաքական միտքն անգամ հասունանում է նոյնպէս կրօնի խոր ազդեցութեամբ։ Իսպաջէլ Օրին եւ Ցովսէփ Էմինի քաղաքական որոնումները պաշտպանուած է կրօնական սպասելիքներով, եւ ոչ թէ ազգերի ու պետութիւնների իրական շահերի փոխ-յարաբերութիւնների ըմբռնումով։ Մեր քաղաքական փրկութիւնը եւ ազատագրումը սպասել ենք քրիստոնեայ ժողովուրդներից ու պետութիւններից, խաչապաշտներից քաղաքական ազատութիւն ենք մուրացել, դա մի բարոյական յիշեցում էր մեր կողմից եւ բարոյական պարտաճանաչութիւն պէտք է լինէր խաչապաշտ ժողովուրդների կողմից, սակայն այդպէս չեղաւ, Մեր կրօնի աշակերտները ապերախտ գտնուեցին իրենց ուսուցչի հայ ժողովրդի հանդէպ։ Ու այսպէս թէեւ խաչը մեզ չփրկեց, բայց մենք փրկեցինք խաչը եւ այն յանձնեցինք ներկայ կուլտուրական ժողովրդներին։

Մեր մտքի վերածնութիւնը շատ ուշ սկսեց եւ դրա միակ ու գլխաւոր արգելառիթ պատճառը եղաւ մեր եկեղեցական լեզուն գրաբարը։

Ինչպէս լատին լեզուն, որ դարեր շարունակ մնաց մտաւորականութեան գլրոցի ու եկեղեցու լեզուն, նոյնպէս մեր գրաբարը իշխող եւ տիրական հանդիսացաւ մինչեւ 19րդ դարի առաջին կէսը. այդ նշանակում էր որ խոր անջրպետ կար բուն ժողովուրդի եւ մտաւորականութեան միջեւ։ Այդ խոր բաժանումը վերացնելու համար հարկաւոր էին յանդուգն մտքեր, բարենորոգիչներ այն իմաստով, որ կամ ժողովուրդը պիտի մօտեցնէին գրաբարին եւ կամ գրաբարը ժողովրդին, եւ որովհետեւ առաջինը շատ դժուար էր, հարկ էր, որ գրաբարը զոհ բերւէր ժողովուրդին, տեղի տար հանրութեան։

Այդ դժուարին գործը գլուխ բերաւ մեր նոր լեզւի հայրը, Խաչատուր Աբովեանը։ Նստած Էջմիածնի քթի տակ, Քանաքեռ գիւղում նա կատարեց իր քաղաքացիական մեծագոյն գործը։ Դա մի գործակէտ էր մեր մտածողութեան, դարձ դէպի ժողովուրդ, դէպի մեծամասնութիւնը, դէպի հաւաքականութիւնը։ Այդ եղաւ մեր հումանիստական շարժման առաջին ազդանշանը։ Աբովեանից յետոյ գալիս է մի այլ հանճարեղ միտք, որ ձեւակերպում, կարգի է դնում մեր միտքը, դա մեր Րաֆֆին էր։ Նա իր ամբողջ գրականութեամբ մի բառով պայքար էր ընդդէմ կրաւորականութեան, նա հիմնադիրը հանդիսացաւ մեր մարդասիրութեան, քրիստոնէական կրաւորականութեան զուգահեռ քաղաքացիական ներգործականութիւնը։ Նա ստեղծեց եղաւ մեր քաղաքական ընդարձակ ծրագրին։ Գաղափարին, որի շրջանակից դուրս չեն կարող գալ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները։ Դեռ մաշւած, վերջացած չէ Րաֆֆիի գաղափարը, որ գաղափարն է նաեւ նոր հայութեան, վերածնւող հայութեան, այս գաղափարը մաշելու համար, մէկ Դաշնակցութիւն չի բաւեր, այլ հարկաւոր են մի քանի Դաշնակցութիւն։

Ուրեմն, հայկական մտքի զարգացումը դեռ շարունակւում է, թիւնն է եւ յաջորդականութիւն, միաժամանակ Րաֆֆին, մեծ Հայի գաղափարը ոչ ինչ է, եթէ ոչ 'ազատ, անկախ հայրենիքի գաղափարը, այն միջավայրը, ուր հայկական մշակոյթի նոր նուաճումներ պէտք ունենն, պիտի գործածեն իր բոլոր ճիւղերով եւ իր գաւառներով։ Առանց այդ բերաար հողի-հայրենիքի, չի բող զարգանալ մշակոյթը, կարող է պահել իր ուրոյն իր ազգային դրոշմը, նա կարող է հետզհետէ անհետանիլ, կորչիլ անհետ։

Այժմ, երբ խօսում ենք մշակոյթի մասին, ընաւ չէ դառնօրէն խոստովանել մեր ազգային մշակոյթի ճիւղերը ի սպառ բացակայ են, չունինք հայկական սոփայութիւն, մանկավարժութիւն, հասարակագիտութիւն, հոգեբանութիւն։ Մեր մշակոյթի այս կարեւորագոյն ճիւղերը ամբողջովին են եւ կամ չկան։ Մենք հզօր մնացել գրականութեան ասպարէզ մէջ, վէպ եւ բանաստեղծութիւն, ուր մեր միտքը ձարձակ է եւ անպատասխանատու, որովհետեւ դիւցազնական հայկական արոնոց, եկեղեցական եւ վերլուծական համարեա մնացել է նոյն ճակում ինչ որ էր մինչեւ այսօր։ Իսկ այդ հակումը կարող է զարգանալ եւ տալ իր դրական արդիւնքները, երբ մենք ունենանք դպրոցների ցանց, մանկապարտէզներ, միասնական թութիւն եւ պատրաստականութիւն մեր ազգային ինքնավար կեանքով, իսկ այդ բոլորը կարող ենք ունենալ միայն եւ միայն այն դէպքում, երբ ունենանք ազատ եւ ինքնիշխան հայրենիք, եւ դարձեալ հայրենիք։

ՎՐԻՊԱԿ.— Փ. Եր. Յ. ... բէկատանի Հայ Մշակոյթի ... ոին մէջ հետեւեալ վրիպակները սպրդած են.— Վերջաւորութեան պէտք է ըլլայ վերջալոյսի ժեցնել մթութիւն՝ արգիլը. մը։ Ընդունելով՝ ընդունելու ... Ստորինները՝ ստորինները ... խիթարեան զոյգ Միաբանութեանց՝ կարդալ Մխիթարեան զոյգ Միաբանութեանց ... սոր-միտքերը։ Մանաւանդ ... ուածք։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պուքրէշի մէջ կազմուած ... Մշակոյթի բարեկամներու ... բակցութիւնը» մեզի ղրկած է ... տեւեալ կոչը.—

Քաջալերուած այն բաղձանքէն, յաջողութենէն զոր գտաւ արուեստի ցուցահանդէսը ... րէշի մէջ, եւ նախանձախնդիր ամրապնդելու եւ տեւական ցնելու հայ մշակոյթի ... ստեղծուած այս ազնուաբարոյ ... հիմնեցինք «Հայ մշակոյթի բարեկամներու ընկերակցութիւն» ... պատուոյ նախագահութեան տակ մեր ժողովուրդին ու մշակոյթի մեծ բարեկամին ... ուսուցչապետ Նիքօլա Եորկա ...

Ընկերակցութեան նպատակն է հայ ժողովուրդին միրցն ... մշակոյթը՝ կապելու ... զայն իր հայրենի ... թիւններուն, աշխատիլ ... զանել ու ծաւալել հայ ... թը իրր խարիսխ մեր ... կեանքին, ու օտարներուն ... ցնել մեր արուեստը ... դերը քաղաքակրթութեան ... անոնց անունով ... համար մեր իրաւունքները ...

Իր այս նպատակը իրագործելու համար՝ ընկերակցութիւնը ...

Ա.— Պիտի հիմնէ հայ ... ուեստի մնայուն Թանգարան ... Պուքրէշի մէջ՝ կարեւոր ... լով հայ արուեստի բեկորները ... եւ առիթը տալով օտարներուն ... որպէսզի շօշափեն ... այն աղուոր ճիգին, զոր ... ցեղը ըրած է քաղաքակրթութեան։

Բ.— Պիտի հաստատէ ... տարակչական մը՝ որպէսզի ...

...իսրան ու տարբերնիւն
...ից անգական ըլլայ հայ
...ը գաղութներու մէջ, փոք-
...ն գաղութներու պատմու-
...ն կերպարեալ նիւթերը, եւ
...րները աւելի լաւ ճանչնան
...ցն ու իր ճիգերը։
Գ.— Պիտի հիմնէ հոմեսս
...ւն մը առաջին մշակոյթի
...ններն վոլէնի—տէ—Մոն-
...ն մէջ, իբրեւ շաղախը հայ
...առաջին մտքի եղբայ-
...իւններ։
Դ.— Պիտի հաստատէ նաեւ
...ներն խումբը, սարքելով
...ութիւններ, բանախօսու-
...ններ եւ առաւօտներ՝ աւելի
...ընդայնելով հետաքրքրու-
...դէպի հայ մշակոյթը։
Ե.— Պիտի ստեղծէ առիթներ
...որ ծանօթացուին հայ
...ն ու բեմը։
Զ.— Պիտի աւնենայ իր մա-
...պարանը՝ ուր Հայեր թէ
...ններ պիտի գան սերտել ու
...նալ մեր ժողովուրդն ու ա-
...աստանը ճիգը։
Է.— Պիտի կազմակերպէ հայ
...ւստի ցուցահանդէսներ
...րէշ թէ ալլուր հայ մշա-
...ի քարոզութիւնը պատշը-
...ով վայրէ վայր։
Ը.— Պիտի տօնէ յիշատակը
...եացած մտքի վարպետնե-
...ն ու պիտի ծանօթացնէ ա-
...յ գործը. պիտի տօնէ վաս-
...ւորները՝ սփոփելու հա-
...ր զանոնք իրենց խոնջէնքին
...ւ պիտի ժեծարէ հիւրերը։
Թ.— Պիտի կապ պահպանէ
...մշակութային հիմնարկու-
...անց հետ՝ բոլոր վայրերու
...ագոյն տարրերը գործա-
...թեան կանչելու համար ար-
...ր եւ մտքի գետնին վրայ,
...պիտի պահէ նաեւ օտար
...ւթային հաստատութեանց
...աւորականներու հետ՝ իբր
...ագոյն ուղին փոխադարձ
...ման ու սիրոյ։
Ընկերակցութիւնը կազմուած
...ւշէշի մէջ՝ բայց իր աշխա-
...ւնները միակ գաղութի մը
...ւ չեն հասնիր։ Որովհետեւ
... հայ մշակոյթը եւ անոր
...յն վատնուած ճիգը կը
...կերպի ամէնուն։ Ընկերակ-
...թիւնը ինքն իսկ պիտի ուզէ
...րը ազգի։
Այս ծանր բեռը կրելու
...մար՝ ընկերակցութիւնը պէտք
...ի հայ մշակոյթի բոլոր երբ-
...իտ բարեկամներուն աջակ-
...թեանը։ Ան ուրիշ դրամա-
...ւ չունի ապարէզ նետուած
...՝ բայց եթէ իր բուռն սէրը
... այս նուիրական ձեռնար-
...աստքը անոր յաջողու-
... եւ յաղթանակին հա-
...ւ վստահութիւնը թէ պի-
...ւթիւն սրտի տէր մար-
... իր նախաձեռնողու-
... պիտի բաժնեն, ու իրեն
... երկնցնեն իրենց եղբայ-
...ն ձեռքը։

Գործադիր Դիւան Հայ
Մշակոյթի Բարեկամներու
Ընկերակցութեան

...կտ. 1930 Պուքրէշ

...Ընկերակցութեան հետ յա-
...րութեան մտնելու համար
Fundatia Culturala Ar-
... B. P. 565, Bucarest.

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ Ս. ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Արմէնի թը Սէ՛Թ Էթիէնի մեծ եւ շքեղ սրահին մէջ Ս. Էթիէնի հայ գաղութը տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը. Նման բազմութիւն Ս. Էթիէնի մէջ ցարդ չէր տեսնուած հանդէսի առթիւ։

Բեմը զարդարուած էր Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներու եւ հերոսներու նկարներով, հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ օրուան նախագահ ընկ. Ս. Խաչիկեան ամփոփ կերպով բացատրեց թէ ինչ զուլումի, կորստեան, բռնաբարութեան եւ ամէն տեսակ հալածանքներու մէջ էր որ կը տառապէր հայ ժողովուրդը երբ ծնունդ առաւ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը, պաշտպանելու համար Հայուն իրաւունքը, պատիւն ու գոյութիւնը։ «Ամէն ճգնաժամային պահերուն մէջ ան եղած է հայ ժողովուրդի հետ եւ ան իր գերմարդկային ճիգերով աշխատած է այդ ժողովուրդի ազատագրութեան համար, զոհելով իր լաւագոյն ուժերն ու մարտիկները։

Ընկ. Լ. Պօյնուրեան կարդաց պատշաճ ուղերձ մը որ ծափահարուեցաւ ներկաներէն։ Ընկ. Ա. Խաչատուրեան երգեց «Գնդակ Որոտացէք»ը, արտասանութիւններ ըրին փոքրիկներ Գ. Աբրահամեան, Հ. Ասատուրեան եւ Վ. Մուրատեան։

Պ. Ա. Փիլիկեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Յարգանքներ»ը, որմէ վերջ բուռն ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Ս. Թաթուլ, որ յստակօրէն բացատրեց թէ ինչ պատճառներէ հարկադրուած հայ ժողովուրդի մտաւորական ազգասէր տարրը ծնունդ տուաւ անոր ունեցած գործունէութեան։ «Յուլիաններու գազանաբարոյ ճնշումը եւ հալածանքը չկրցան խորտակել անոր կորովն ու կամքը այլ ընդհակառակն, հանդիպեցան փոխադարձ հարուածի եւ ան եկաւ արար աշխարհին հասկցնելու թէ մենք ալ մեր միջոցներով թօթափել գիտենք բռնութեան շղթան։ Հայ ժողովուրդը որքան որ այսօր թափառական է, գրուած աշխարհի չորս կողմը, դարձեալ չի յուսահատիր, քանի իր կողքին կանգնած կը տեսնէ միակ ամուր յենարանը, հաստատակամ կուսակցութիւնը որուն նուիրական պարտականութիւնն է զինք առաջնորդել դէպի փրկութիւն։

Ընկերոջ բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ Միշայ Շի-ջոնին յեղափոխական կեանքէն յուզիչ կտոր մը։

Ի պատիւ հայկական տարազով Ցիկ. Հէքիմեան երգեց «Թող երգէ պլպուլը», որմէ վերջ ներկայացուեցաւ գեղի ազատութեան խորհրդանշող կենդանի պատկեր մը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտանի»ով։ Ն՛արժէ գնահատել Պր. Բաբերդ ներդաշնակը, որ իր ջութակով օրուան հանդէսին փայլ աւելցուց։

Սուրբուրցի

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՊԷՏՔ Է ՔԱՆԴԵԼ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԳՈՑԵԼ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ»

Համալսարանի մանկավարժութեան դասախօս եւ ընդդիմադիր կուսակցութեան Պոլսոյ վարչութեան նախագահ Իսմայիլ Հագգը պէյ, հետեւեալ յօդուածը գրած է «Եարըն»ի մէջ. «Աֆրոսթօլներու կուսակցութիւն է» վերնագրին տակ.—

Նոր կուսակցութեան համեստ գործը՝ հակառակութիւնն է, իսկ հին կուսակցութեան պաշտպանող երեսփոխանի մը գլուխ գործոցը՝ «Աֆրոսթօլներու կուսակցութիւնը» ասութիւնը։

«Աֆրոսթօլ» ըսելով՝ մենք կը հասկնանք «Թուրք մարդ աղտ մարդ». հաւասար մարդկային մեր հակառակորդներուն համար այդ բառը կը նշանակէ.— «Մէկը որ Թուրք չէ, ազատ չէ եւ հաւասար չէ»։ Մեր սիրած Աֆրոսթօլը այն է որ Թուրքիոյ համար իր արիւնը կը թափէ եւ Թուրքերու պատիւը կը պաշտպանէ։ Աշխարհի մէջ Հ. անունով խալամ մը կայ որ հակառակ անունով, ցեղով եւ բարքով Թուրք ըլլալուն, «Ոչ Թուրք» մըն է։ Եւ Թուրք չըլլալուն համար է որ Թշնամի բանակին մէջ պարտականութիւն ստանձնած, գրաւման բանակին հետ Թուրքիան կոխկռտած է, առանց ըրած տանն մեծ հաճոյք զգացած եւ մասնաւոր ընդունակութիւն ցոյց տուած է Թրքութիւնը անարգելու մէջ։

«Աֆրոսթօլներու կուսակցութիւն» ասութեան հեղինակը կը համարձակի՞ Թուրքիոյ մէջ նոյն իսկ անփառունակ տեղ մը տալ այն անձին, որ անունով Թուրք է, ցեղով Թուրք, բայց խիղճով Թուրք չէ։

Ցեղային անուութիւնը ոչ գիտական անուութիւն է։ Ազգութիւնը ոչ արիւն է, ոչ միս, եւ ոչ նոյնիսկ լեզու։ Ազգութիւնը խղճի խնդիր է..

Ասոր համար, մեծ իմաստասէր Էռնէսթ Ռընան, ազգութիւնը բացատրած ատեն, համայնագիտարանին մէջ սեւ բացատրութիւն չկրցաւ գտնել եւ սահմանելու բառարաններն գիտնալ եւ ազգութիւնը մեկի բնորոշեց իբր «հոգեկան միութիւն մը»։

Ազգութիւնը ճակատագիր մըն է, եւ անոր փառքը կրելու իրաւունքը կը պատկանի անոնց, որոնք կը համակերպին այդ ճակատագրին։

Էֆէնտիներ, չորուցէ՞ք դաս տալ։ Արդեօք դադարի դրն գակը դեռ չհնչե՞ց։

«Աւելորդ դաս մը»

«Փօլիթիքա» հետեւեալ խմբագրականով կը պատասխանէ յօդուածին վերջին հարցումին.

— Ո՛չ, դասախօս պէյ։ Այս դասն իսկ աւելորդ է, պարապ տեղը յոգնած էք։ Չկրցող չկայ թէ ազգութիւնը ցեղակցութիւն ըսել չէ, եւ թէ ազգի մը պատկանելու համար պայման չէ նոյն ցեղէն սերիլ եւ նոյն արիւնը կրել։ Բայց վայրկեան մը սպասեցէք, մենք ձեզի,— դաս տանք չենք ըսեր,— կէտ մը բացատրենք։

Ձեր յօդուածին մէջ կը խօսիք Հ. անուն խալամի մը ըրածներուն վրայ։ Ձեր տուած բացատրութիւնները շատ կը յարմարին Չէրքէզ Էդհեմի։ Թերեւս ան է, բայց Ալիֆ Օրմա՞ն պէյ, որուն թերթին մէջ կը գրէք, ի յարգանս այդ գաւառին հետ իր ունեցած գործակցութեան, չէ ուզած անունը գրել տալ։ Եւ կամ, ով գիտէ, ընկերային ի՛նչ փափկանկատութենէ տարուած, Հ. ի անց Ա. չէք գրած։

Բայց ինչ ալ ըլլայ, աշխարհի մէջ այս տեսակ մարդու մը գոյութիւնը, ի՞նչ կը նշանակէ։ Այս մարդը Թուրք չէ՞։ Դժբախտաբար Թուրք ազգին կը պատկանի, բայց միեւնոյն ատեն գտուած են Ասոր համար ալ, կամ գլուխը կը կտրուի, կամ կը փախչի եւ կամ իր ազգին մէջ ապրելու իրաւունքէն կը զրկուի յաւիտեան։

Բայց ձեր բանած այս ճամբով կարելի չէ բացատրել փոքրամասնութեանց խնդիրը։ Որքէն մենք չենք ըսեր թէ փոքրամասնութիւնները Թուրք չեն։ Մենք կ'ըսենք թէ անոնք քաղաքական իմաստով Թուրք են եւ պէտք է վայելեն,— ու կը վայելեն,— Թուրքերու յատուկ ամէն տեսակ քաղաքացիական իրաւունք։ Բայց ուրիշ բան է ճանչնալ անոնց քաղաքացիական իրաւունքները, եւ ուրիշ բան՝ անոնց հետ գործակցիլ մեր քաղաքական կեանքին ամէնէն սպառիչ մէջ։

Գործակցութեան փափաքը ոչ թէ մեզմէ, անոնցմէ գալու է։ Ասիկա ալ խօսքով չէ, գործով զգացնելու են։ Իրենց կազմակերպութեամբ աշխարհին մէջ եւ մեզմէ զատ ապրել յետոյ, մեր լեզուն սորվելու պէտք չտեսնելէն յետոյ, ի՞նչպէս կրնանք գործակցիլ, եթէ անոնք օրինակով Թուրք իսկ ըլլան։ Ոսկէն զի անոնց հետ կարենանք գործակցիլ, անոնք պէտք է խօսին մեր լեզուն, իւրացնեն մեր իտէալները, նոյն յոյսերը սնուցանեն երկրին ապագայի մասին, հայրենիքի վերաբերեալ խնդիրներու մէջ անոնց սիրտերը մեզի հետ միասին բաբախեն, մէկ խօսքով ձեր ալ վկայ բերած Էռնէսթ Ռընանի բառերին պէս՝ մեզմէ «հոգեկան միութիւն» մը ըլլալու են։

Ազգայնականութիւնը՝ արդի դարու ամէնէն ստեղծագործող ուժն է։

Բայց այս ճամբուն ճամբորդները նոյն սիրով եւ հաւատքով քալելու են։ Այս թէ ոչ եթէ այս սիրոյն ջերմութիւնը նուազեցնող տարրերուն հետ գործակցինք, Օսմանեան կայսրութեան կը դառնանք։ Փոքրամասնութեանց համար բաց է գործակցութեան դուռը։ Բայց Պատրիարքարանները քանդուելու են, համայնքային վարժարանները փակուելու են, բիւզանդական շրջանէն ի վեր քաշկռտուող աւանդութեանց հրաժեշտ տալու է, հոգեկան հաշուեյարդար մը ըլլալու է որ, Ռընանի յիշած «հոգեկան միութիւնը» տեղի գայ։

ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ, ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Ճումհուրիյէթ»ի թղթակիցը կը գրէ —

Ասորա քրտական յարաբերութիւնները նշանակելի ոչինչ ունին, մանաւանդ մեր շրջանին մէջ։ Շէյխ Նուրին Աղրայի Շէյխ Ցահըր, ինչպէս նաեւ Սիւլէյմանիեի, Ռըվանտուզի ու Պարզանի շէյխերը տրամադիր են լաւագոյն յարաբերութիւն ստեղծելու Ասորիներու հետ, որոնց հանդէպ բարեացակամ վերաբերում ունին։ Սակայն անգլիական մեծ թիւով քիւրտեր, որոնք ո եւ է ձեւով չեն հաշտուիր ասորա-քրտական բարեկամութեան գաղափարին հետ։

Ցրհօքի շրջանէն Սէյիտ Մէքօ անունով քիւրտ մը չորս գաւառներու մեծամեծներու մօտ շրջելով թուղթ մը ստորագրել տուած է, ընդդէմ Ասորիներու։ Մեր տեղեկութեամբ այդ թուղթը միայն երկու մարդիկ ստորագրած են՝ Շէյխ Աղրայ (Ցրհօքէն), եւ ուրիշ մըն ալ ուրիշ շրջանէ։ Կառավարութիւնը տեղեկանալով այս մասին, սկսած է հետապնդել թուղթին հեղինակները։ Ն՛իմանամ որ Շէյխ Մահմուտ կ'ինը, Սիւլէյմանիեի մէջ, կիներու հաւաքոյթ մը կազմած է եւ հանգանակութիւն մը ընելով Լոնտոն հեռագրած է քրտական խնդրի մասին։ Այս հանգանակութեան մասնակցած են նաեւ ասորի կանայք։

Ցրուած լուրերու համաձայն, Լոնտոնէն պատասխան տրուած է իրենց առաջարկելով, որ պահանջները գրաւոր ներկայացնեն Իրաքի Բարձր-Քոմիսէրին։ Ցրհօքի գաւառին մէջ վերջին 15 օրուան ընթացքին քանի մը կարեւոր աւազակութիւններ ու սպանութիւններ տեղի ունեցան։ Ամբողջ Ճիւլամերիկը պարպուած է Թուրքերէն. կուսակալը հեռացած է։ Ցիարի Ասորիները մինչեւ Ճավ կ'երթան ու կը վերադառնան, ի հարկէ գաղտնի։ Թրքեւքրտական կռիւներու թափը իջած է։

ԹՈՒՐՔ ՉԷԹԷՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Թրքեւսուրիական սահմանին վրայ, Հասան Օղլու շրջանին մէջ, երեք Թուրք աւազակներ, Ֆրանսական զէնքերով զինուած, յարձակում գործած են խարուսա գիւղին վրայ եւ սպանած են երկու հոգի։

** 10 հոգինոց աւազակախումբ մըն ալ, բաղկացած Սուրիացիներէ, Մարտինի կողմը յարձակում գործած են Թրքական սահմանին վրայ եւ մեծ թիւով այծեր ու ոչխարներ քշած են։ Սասունի ընդհարում մը ունեցած են անոնք Թուրք սահմանապահ զինուորներու հետ։

** Սահմանին վրայ, Քարուն գիւղի բնակիչները գիշեր ատեն զէնքի ձայները լսեցին։ Գիւղի Մուխթարը եւ ուրիշ գիւղացի մը դէպի ձայնին կողմը գացին եւ տեսան որ 10 զինուած մարդիկ կան, որոնցմէ 4ը ժանտարմայի հագուստ հագած են։ Անոնք Մուխթարը եւ իր ընկերը կապեցին եւ Թրքական սահմանէն ներս տարին։

ՉԷՅԹՈՒՆԻ ՄԱՍԻՆ

Անցեալները Զէյթունը ներկայացնող վէհապետ մը մասին գրած էինք։ Նամակագիրներէն կը տեղեկանանք որ խնդրոյ առարկայ Զէյթունը Ցունաստանի մէջ է։

Նոյնպէս Զէյթուն անունով քաղաք մը կայ Ալճերիոյ կողմը։ Գ. Հրանտ Սամուէլ մեզ կը հաւաստիացնէ թէ Զէյթուն մըն ալ կայ Եգիպտոսի մէջ։

Ա. Յարութիւնեան

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

I

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻՆ

...րակի կէսօրէ մը յետոյ ... ժամը 3ին։ Յաճախորդ ու աշխատ... մեկնած են բոլորն ալ ... յարգարի մեծ սրահը, ... աւելն ճամբորդած կառքի ... կը սպասէ մաքրողին։ ... գոյնզգոյն ջուրերն չոգին, բա... ... գոլորշին կը լեցնեն ...

... փրփուր կայ մարմարե ... վրայ, ու կիսաբաց ... ներ կիսաբաց զարդ... խորքը։ Անկիւնը, անշարժ ... հաճոյքով կը ... դէմքերնին հա... ... մէջ։

... ջրեփին տակ կը ... մոռցուած կասիր մը կայ, կծելով, հեւացնելով, շոգիացնելով գոյն սմեղուկ անտարբերութեամբ մը։

Գամերէ կախ, մաշապարաներու պէս, մկրատներ, սրունքներն լայն բացած, խոչանձեւուած, գոյգ աչքերնին գուրս՝ պարապին..

Ու անդեմ փայլուն թասերը, իրենց եզերքէն գուրս երկարած վրձիններուն կօթերը լեզուներու նման, կը նային հեգնանքով բուրաշուրերու շիշերուն, անոնց գոյնզգոյն, ծաղկազարդ գաւաթով ուռած փորերուն.

Փոշեփոշ մազեր յատակին, անկիւնը ամբողջ բլուր մը։

Իսկ կիներու բաժինին մէջ աւելի որոշ է տաքցուած մազի թմրեցնող հոտը, եւ աւելի նրբուած վարագոյրներու թանձրութիւնը, մօտէն համար լուսանկարներու անթերի դէմքերը..

Դեռ զգալի է շրջազգեստներու շշուկը, շշուկին պարունակը..

Դեռ ներկուած շրթունքներու ժպիտներ, փորձիչ ակնարկներ կան հայելիին մէջ, ու ոլոլուն վարսեր կը ծփան... կարծես կին մը եռեւիս կը փոխուէր դառնար, ոչ ոք կայ...

Եւ ընտրեցիկներուն քովզօլքզօլք կը փռուին ունելիները՝ լայն բացած թեւ ու սրունք, տասնաչէն կախ երկու գալարմանները (appareil indéfrisable) իրենց քառասուն ճանկերով մեծ, հրեշային կարիճներու կը նմանին։

Կարմիր ներկի մատիտներ, սեւեր, բրնձափոշիի տուփեր՝ կիսաբաց ու փոշոտ, սանտրեր, փոշեամփոփներ, եւ շիշեր գոյնզգոյն, ու յասմիկին՝ մօզ, ու ծծրքած թիթեռնիկներ..»

Ցանկիս կերպս երկու մը կը սահի՝ ալեն ձախ լքելով, թափանցելով բոցավառելով.

Հրանտ կը նայի այս ամէնուն ու իր գոհունակ նայուածքը կ'երթայ դուրս սրահին լայն ճակատին հեռու, որմէ անցեն հրապարակը կը լայնայ կողմակի փողոցներու ճառագայթումով։

— Եւ ըսել որ այնքան կարճ ժամանակի մէջ, — կը խորհի ան, ու արագ, պաշտպանողաբար պզպզիկներուն վրայ հեռած կ'անցնի ամբողջ անցեալ մը.— կարճ երջանկութիւնը մանկութեան, եւ.. տարագրութիւն, լքած, սարսափ, թշուառութիւն, մա՜հ, մա՜հ, մա՜հ, թափառական, որբանոց, Պոլիս, Ցունաստան, Ֆրանսա։ Անգործները, գործարան, անվերջ աշխատանք, գինովութիւն, անգործութիւն. Այս ծեր, գիշերներու հանգիստն զոհող սափրիչութիւն, առանց աշակերտ ըլլալու վարպետ, մեծ փառահռութիւն. համարձակութիւն, պարտքով խանութ, բազմաթիւ յաճախորդութիւն եւ ահա այս իր ապագայն։

Մեծ հայելին կ'անդրադարձնէ յաղթող մարդու ժպիտը, զարդարելով իր քանհիւամեայ գեղեցկութիւնը։

— Հրա՛նտ.

— Եկայ, մա՛յր, եկա՜յ...

Եւ կը բարձրանայ առաջին յարկի իրենց կոկիկ յարկաբաժինը մենախօսելով

— Խեղճ մայրիկ, այ ասկէ վերջ հանգիստ ըրէ։ Շարամն ալ պիտի կրնամ մարդ ընել... ու ինչո՞ւ չէ, երազ։ Հրեշտակ հարսնցու մը... փառաւո՜ր հարսնիք..։

2

— Հրա՜ա՜ա՜

Դուռը ուժգին բացուեցաւ՝ զարնուելով պատին ու չորսը մէկ լեցուեցան ներս։

Աղմուկ աղաղակ, խօսք ու պոռչտուք.

— Ասանկ կը մտնե՞ն Հրանտ։

— Մենք ալ կարծեցինք, մարդ Աստուծոյ։

— Չէ, գործը մեծցուցեր է. զբաղած է ազան..

— Ճիշդ է, գործատէր է հիմա։

— Կուլա՛կ ըսէ՛, կուլա՛կ։

— Եւ հարիւր տոկոսով...

— Լուսի՛ն.. (Վահանն էր)։ Ներեցէք, մամա, մոռցած էինք ձեր ներկայութիւնը.. Ինչպէ՞ս էք... ի հարկէ, լա՛ւ, հէ՞.. Դպրոց կ'երթաս. Շարամ... իսկ դուն, Հրա՛նտ, դեռ նո՞ր կը ճաշես, ի՞նչ պիտի ըլլայ, հարստութիւնը շատ բաներ ընել կուտայ։

— Ամէն կիրակի այսպէս է։ Բայց նստեցէք. եղբայր, փախելու համար չեկա՞ք։ Շարա՛մ, աթոռ բեր։

— Ի՞նչ փախիլ, ուրախութեան համար եկանք. ինչո՞վ պիտի թրջես աս գործդ նայինք։

— Հա՛, հա՛, ինչո՞վ, ինչո՞վ։

— Ուզածնիդ առիկա ըլլայ, ճանիկներս։

— Շարա՛մ ցատկէ, վեց շիշ շամփանեայ բեր քովի խանութէն։

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար.)

հեռեւի նաեւ հրէական գործակալութեան քաղաքական կոմիտէին փոխ-նախագահը լորտ Մէլչէթ, որ Տոքթ. Վայզմանի ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ թէ անգլիական կառավարութեան յայտարարութիւնը անարգանք մըն է հրեայ մտաւորականութեան եւ հոգատարութեանց յանձնախումբին հանդէպ: Հրէական թերթերը կը յայտնեն թէ Սպիտակ գրքին ուշադիր ուսումնասիրութիւնը ոչ մէկ կասկած կը ձգէ թէ Պաղեստինի մէջ հրէական օճախի մը իտէալին մեծ հարուած մըն է որ կը տրուի:

Իսկ ամերիկեան սիոնիստներու ընդհ. ժողովը բանաձեւով մը կը նկատէ թէ Անգլիոյ կառավարութեան յայտարարութիւնը հրեայ ժողովուրդին հանդէպ Անգլիոյ յանձնառութիւններուն դրժումն եւ Ամերիկայի եւ Ազգ. Դաշնակցութեան կողմէ վաւերացուած հոգատարութեան դէմ թերացում մըն է:

Իրենց կարգին Պաղեստինի Արաբներն ալ դժգոհ են: Երուսաղէմէն, «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Արաբները կը յուսային որ անմիջապէս վերջ պիտի տրուի Հրեաներու ներգաղթին, եւ անոնց համար հողերու գնման, մինչդեռ Անգլիոյ յայտարարութիւնը չարդարացներ իրենց յոյսերը եւ ընդհակառակն, առնուազն 100,000ի չափ Հրեաներու նոր ներգաղթ մը ենթադրել կու տայ:

Չեկան «անընդմաց» կը գործէ

Բոլշեւիկեան պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, միմիայն սեպտեմբերէն մինչեւ հոկտեմբերի առաջին կիսամեակը, Չեկան գործադրութեան դրած է 3000 դատապարտութիւններ ընդդէմ հակայեղափոխականներու եւ շահագէտներու: Դատապարտեալներէն երկու հազարը աքսորուած են Սիպերիա, 736ը բանտարկուած են զանազան քաղաքներու մէջ եւ 64 անձեր մահապատժի ենթարկուած:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ
42 Rue Tourtille, BELLEVILLE — Մէթրօ՝ Պէլվիլ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ
ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
"ԱՐԱՔՍ"
ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
Ֆրանսական, իտալական եւ արեւելեան ամէն տեսակ ընտիր նպարեղէններ անմրցելի գիներով:
Թարմ եւ անարատ արեւելեան սուրճ, բաստըրմա, սուճուք, պամիա, քաշէր եւ ճերմակ պանիր, ձիթապտուղ, ձիթաիւղ, պուլկուր եւայլն:
Յանձնարարութիւնք շուտով տուն կը ղրկուին:
Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի, մինչեւ 5 օր:
29 rue Bourdarie Lefure կամ 95 rue du Ménil, Անիէռ
Թրամուէյ թիւ 40 եւ 45, օթօպիւս BD (իջնել Bouguignons, շոգեկառքի կայարան՝ Պուա Քոլոմպ:

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՐՔԵՐԷՆ
20 ՖՐ. 20 ՖՐ.
H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
ցէր եւ ցնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը քննուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 34—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ուշադրութիւն
ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով: Անարատ մնունդ առնելու, ծաշելու վայելքն ստանալու եւ չխաբուելու համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է ճաշակել միայն Ճաշարան
COSMOPOL
20 Rue Rodier PARIS (9)
Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելուները:
COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ եւ թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան ճաշեղ կերակուրներուն:
Արեւելեան նուագ ամէն օր եւ Կիրակի կէսօրէ վերջ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՐՈԶՉԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ.Յ.Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Պուա Քոլոմպի Թաղապետարանի սրահին մէջ
Rue des Halles, Bois-Colombes
Կը նախագահէ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգչախումբը եւ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը: Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ եւայլն: Ընտիր ճաշացանկ:
Հաղորդակցութիւն.—St. Lazareէն 45 Porte կամ Place Clichyէն 40 Թիւ Թռամուէյ իջնել Place Bourguignon եւ 5 վայրկեանը անգամ մը շոգեկառք կար Սէն Լազարէն իջնել կառ. Պուա Քոլոմպ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն
29 Rue Etienne Dolet
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ Տիկ. ՀԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԼԱՍՑԷ ՄԸ
Մաքուր եւ անարատ սուրճ գործածողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք, որ մինչեւ այսօր Փարիզի ժողովուրդը թարմ սուրճ չէր գործածեր, որովհետեւ չկար թրքական սուրճի կատարելագործուած գործարան մը, օժտուած ... գործիքներով: ՍՈՒԼԹԱՆ գործարանը որ բացուած 92 Rue d'Angoulème, գերմանական վերջին սիստէմ գործիքներով, նոյն բոպէին կը խարկէ եւ կ'աղայ: Սուրճի սիրահարներուն ապացուցանելու համար այս ճշմարտութիւնը մէկ այցելութիւնը բաւ է:
Կը ծախուի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ:
ՔԱՖԷ ՍՈՒԼԹԱՆ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Ս. ԹՈՐՈՍ (Քէմախցի)
92 Rue d'Angoulème — Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—

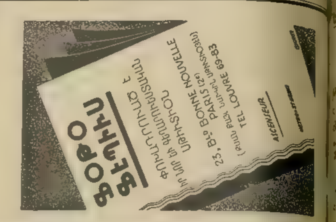

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ
7ՐԴ ՏԱՐԻ — ՂԵԿԱՎԱՐ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ — 117ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Թատրոն Albert Ier 64 rue du Rocher Paris, 26 Հոկտ. Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ
Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» վէպէն առնուած
ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՒԺԵՐԸ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ
ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ
Տոմսերը կը ծախուին Restaurant Floria 61 Rue Mr. le Prince, Restaurant Carlo, 32 Rue St. Lazare եւ Hrand-Samuelի գրատուն 51 Rue Monsieur le Prince. Իսկ ներկայացման օրը ցերեկէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ Թատրոնէն կիշէն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Ռոստոմի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն Ընկեր Օ. Աւետիսեանի բնակարանը 16 Րիւ Պօէժուր: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Միասին բերել անդամատետրերը անպայման:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Խաչիկ Մկրտիչեանէ եւ Առնուվիլլէ Կոնէլեն ընկ. Արփիարէն ներկայ գտնուիլ անպայման այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 29 Րիւ Պօէժուր, Սարսէլ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր ենթակոմիտէն այսօր Եշ. ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kleber, կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այսօր Եշ. իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ, Նիւթ՝ գրական մեր նոր սերունդը, կը խօսի Ե. Նարդունի: Մէկ ժամ սինէմա, կը ներկայացուի Ճալմաստուպլը, Սուլթանշամիային դերը կը կատարէ Դերասան Բագրատունի:

Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 63 Րիւ տը լա Րէպիւպլիքի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ

Գ. Մ. Տէր Սահակեանի Գիտութիւն եւ Գիտելիք գիտական ամսագիրը 1929 տարւոյ վերջը առժամեայ կերպով դադրած էր:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ Գ. Մ. Տէր Սահակեանի համաձայնութիւնով ստանձնած ենք ամսագրին վերհրատարակութիւնը, որ Հոկտ. ամսուէն սկսած կանոնաւոր կերպով լոյս կը տեսնէ կրկին նոյն բովանդակութիւնով, խմբագրութեամբ Յ. Գ. Աթանասեանի եւ աշխատակցութեամբ Գ. Մ. Տէր Սահակեանի եւ այլոց:

Բաժանորդագրութեան պայմանները կը մնան նոյնը, Գերմանիա 45 Ֆրանք, Ֆրանսա, Իտալիա, Պալքաններ, Սուրիա, Թուրքիա եւ Հայաստան 40 Ֆրանս. Ֆր., Միացեալ երկիրները 2 տոլար:

Յօդուած, բաժնեգին եւն. ղրկել Librairie «Frumoasa», (Jud. Ciuc), Roumanie.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարտիրոս Դարբինեան կը փնտռէ իր ծերեզբօրորդիները Մուշեղ եւ Կիւրեղ Դարբինեանները: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ: Իմացնել Մ. Դարբինեանի, Sarmoussakli, Serès, Grèce.

— Գ. Վահէ Գարագաշեան կ. Պոլսոյ Սամաթիա Թաղէն, իր մայրը Աղաւնի Գարագաշեան 6 ամիսէ ի վեր Ամերիկա եկած է եւ զինքը կը փնտռէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Վ. Գարագաշեանի, 302 Duoglas, Ave. Prov. R. D. U. S. A.

— Կը փնտռուի Ընիկ Ուրֆացի Կարապետ Ինկլիլիզեան, հօր անունը Մկրտիչ, մօր անունը Մարիամ: Կարապետ 5 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Մարսէյլ: 9 ամիս է որ, իր քեռին՝ Գ. Վարդան Առաքելեան (Տէր Զօր) եւ իր քոյրը, Ովսաննա Ինկլիլիզեան (Նասիպէ) նամակ չեն ստացած իրմէ: Իր վերջին հասցէն եղած է. Englisian Garabed 35 Rue Blaise Pascal, Tours, Indre a Loire, France. Իմացնել Յառաջի միջոցաւ Missak Sissérianի, B. P. 35 Dér Zor (Syrie).

— Գոնեայ Էրէյլիցի Գէորգ Մակարեան կը փնտռէ իր քոյրը այրի տիկին Մարիծայ Մակարեան որ 3 տարի առաջ կը գտնուէր Քորֆու: Իմացնել «Հորիզոն»ի միջոցաւ Kevork Magarian Village Vezuico Serès.Grèce.

— Սինոպի Ալթունօղլու գիւղէն Վահան Այվազեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Այվազեանը: Լուր առնուած է թէ կը գտնուի Նիւ Եորք: Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ, Vaban Ayvazian, Village Vezniko, (Serès), Grece.

— (Սեբաստիոյ Տէրինտէ գիւղացի Ալեքսան Ալեքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Զոլաքեանները: 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջաններ: Առաջին անգամ տուող լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իբրաքանչիւր անձի համար: Իմացնել Ա. Ալեքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie Quai Pagot, Vienne, Isère, (France).

Կը խնդրուի արտասահմանեան բոլոր թերթերէն արտատպել զայն:

— Բալուի Արմուճայ գիւղէն Միսաք Մարկոսեան կը փնտռէ իր մայրը Գէկզատէ Մարկոսեան 4 ամիս առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ, իր փեսային Ասատուր Մանուկեանի քով: Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ Missag Margossianի, Village Vezniko (Serès), Grece.

— Կը փնտռուի Թոստոնցի Ժիրայր Ջէվիկեան: Կը կարծուի այժմ կը գտնուի Իսկէնտէրուն: Իմացնել իր եղբօր Հմայեակ Ջէվիկեանի, Vezniko,Serès, Goèce.

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ
39 Rue de Trévise, Paris (9), Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-
Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ
փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:
Անարատ եւ Թարմ ՍՈՒՐՃ
Ապրանքներուն ամէնէնլաւը՝ անմրցելի գիներով

ՕՂԻԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ
ՄԻԱԿ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ԳԱՌԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
34 RUE ST. LAZARE, PARIS (9e)
Մէթրօ՝ Peletier եւ N. D. des Lorettes

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ
Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sebastopol մէթ. Սէն Տընի, ... միւր: Վեներական ... ջերմաժիզութիւն ... հինցած, անկարողութիւն ... ֆրանկախտ, արեան, ... հիւանդութիւններ, ... եւ մէզի քննութիւն, ... կոկորդի եւ ականջի ... Դարմ ... բլեկտրական ... թեամբ, ռէօնթկենեան ... անդրմանիշակագոյն ... ճառագայթներով: Խորհրդատուութիւն ամէն օր 912 եւ 2-8, ... 9 12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ ... եւ նոր մեթոտով ... եւ կանանց մորթի, արեան եւ ... հիւանդութեանց (ֆրանկախտ ... մամիզ.) եւ վարակի ... Մասն ... ռաթեւառու: Խորհրդատուութիւն ... եւ ... 9—12, ... հրդատուութ. ամէն օր ... Կիրակի 9—12:

ԲԺՇԿ. եւ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթատի ... մորթի, արիւնի, կանանց ... հիւանդութիւններ եւ ֆ. ... կախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 ... 3 9 կիր. եւ տօն օրեր 10 12

EMPIRE Մետրօ-Հոլ՝ 37 Av.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 278 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

24 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1399 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՆ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Քէմալական նորածին հանրապետութիւնը ծանր փորձութիւններու ենթարկուեցաւ այս տարի։ Հինգ ամիսներէ ի վեր է որ Թուրքիան կը գալարուի բացառիկ դժուարութիւններով։ Յարգած հերոսը, տակաւին իր բնականոն հունին մէջ չմտաւ, ու հետեւաբար՝ Թրքական հորիզոնին վրայ անակնկալները կը մնան հաւանական։

Ըսմէթ փաշան Սեպտեմբեր 15ին կարճ հեռագրով մը հաղորդեց աշխարհին թէ Արարատը վերջնականապէս ճնշուած է։ Այդ թուականէն երկու շաբաթ յետոյ, արագ հակայարձակումով մը, կրցաւ վրիպեցնել Ֆէթհի պէյի հաւանական յաջողութիւնը, ու ստացաւ Թուրք Ազգ. Ժողովի վստահութեան քուէն։ Լռութիւն։ Խաղաղութիւնը կատարեալ է։

Բայց ի՞նչ է այսօրուան իրական կացութիւնը։ Թուրքիա իրօք կրցա՞ւ անցնիլ բացուած անդունդներուն վրայէն եւ արդէնապէս ամրացած շէնքը, նորքնապէս ամո՞ւր է։

Կարճ պատասխաններ։

Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին հասած հատ ու կտոր տեղեկութիւնները ցոյց կուտան որ Արարատը վերջնականապէս ընկճուած չէ։ Այս կարեւոր լուրը երեք տարբեր աղբիւրներէ կը հաստատուի։ Մակուի շրջանէն իրագեկ Թրքոհիւ մը Սեպտեմբեր 27 թուականով կը հաղորդէր թէ Սեպտեմբեր 19ին, կատաղի կռիւներ սկսած են Արարատի բարձունքներուն վրայ եւ կը շարունակուին հինգ օրէ ի վեր։ Ցուրկան թերթերը Հոկտեմբեր 4 թուականով գրեցին որ քրտական ապստամբութիւնը ճնշուած չէ եւ թէ Արարատը կը շարունակէ դիմադրել։ Պարսկական «Շաֆախ Սորխ» թերթը Հոկտեմբեր 3 թուականով կը պնդէր թէ Իհսան Նուրին եւ իր ըմբոստ բանակը կը մնան Արարատի անմատչելի դիրքերուն վրայ։

Արարատէն դուրս շարք մը կարեւոր վայրեր, որոնք ըմբոստութեան դրօշը պարզած էին, կը մնային անպարտելի, ու Ջապասսանէին ձմրան։ Ըսմէթ փաշայի կառավարութիւնը անշուշտ շատ աւելի լաւ գիտէր այս կացութեան սպառնալից հանգամանքը, ու ատով կարելի է բացատրել Ֆէվզի փաշայի (Թուրք զօրքերու ընդհ. սպայակոյտի պետը) մեկնումը Պայազիտ եւ Վան, ուր զինուորական նոր ծրագիրներ կը մշակուին քրտական սպառնալիքը չէզոքացնելու, նոյնիսկ ձմեռուան դժուարութիւններն աչք առնելով։

Թուրք-քրտական փոքրիկ պատերազմի հաշուեկշիռը եթէ ուզենք ներկայացնել, կրնանք ըսել թէ Թուրքիան բացարձակ յաղթանակ մը չկրցաւ տանիլ ու չկրցաւ մարեցնել քրտական ապստամբութիւնը։ Այս եզրակացութիւնն ինքնին բաւական է ըսելու որ՝ Թուրք կառավարութիւնը պարտուած է։

Թուրքիան, ուրեմն, ստիպուած է խոշոր բանակ մը պահել Քիւրդիստանի աւերակ նահանգներուն մէջ, ամբողջ ձմեռուան տեւողութեան, եւ սպասել գարնան նոր կռիւներուն։

Ահա «յաղթական» Թուրքիոյ խաղաղութիւնը։

Այս բոլորի մասին Թուրքերը կը լռեն։ Բայց Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Սամսոնի Թուրք ժողովուրդի ներքին «ընտանեկան» կռիւներն ալ կը շարունակէ միայն հրաբխային։ Ազգային ժողովի վստահութեան քուէն շատ քիչ է վճիռ տեսնելու ընդդիմադիր կողմերու փոխյարաբերութիւնները։

Ձեղքուածքը որ քանի մը ամիս առաջ բացուեցաւ Թուրքիոյ ղեկավար շրջանին մէջ, անոր ծնունդը ըլլայ արհեստական թէ դաւադրական, խաղաղութեան գրաւական մը չէ, մանաւանդ, երբ նկատի առնենք Ֆէթհի պէյի կուսակցութեան հրապարակ գալու ընթացքը եւ յարակից դէպքերը, որոնք վտանգաւոր ախտանիշեր ունին եւ ցոյց կուտան կուտակուած զայրոյթը Թուրք զանգուածին, որ մէկ օրէն միւսը կրնայ սարսափելի բնոյթ ստանալ։ Իշխանութիւնը անշուշտ քնած չէ եւ ինքն ալ իր դերին մէջն է։

Քաղաքապետական ընտրութիւնները նախնական փորձ մըն են, տեսնելու համար այն ուժերը, որոնք իրարու պիտի ընդհարին ազգ. ժողովի ընտրութեան ժամանակ։ Սակայն տեղի ունեցած ընդհարումները, (երբեմն արիւնալի) ու բանտարկութիւնները ցոյց կուտան որ Ըսմէթի եւ Ֆէթհիի կողմնակիցները, շատ չանցած՝ պիտի բռնեն իթթիհատի եւ իթիլաֆի դերերը։ Արդէն երկու կողմերն ալ, իրենց արտայայտութիւններուն մէջ, Թուրքիոյ հին դէմքը կը տեսնեն փոխադարձաբար։ Թուրքիոյ կեանքին ծանօթ եղողները, առանց դժուարութեան կրնան կռահել հետեւանքները։ Այսօրուան ցոյցերն ու պառակտումները, սպառնութիւններն ու ձերբակալութիւնները անխուսափելիօրէն պիտի յանգին վաղուան քաղաքական տեռորներուն և կառավարական աթոռներու։ Ցաջողութիւնն այս պայքարին, պիտի միայն դաւադիրին ու վճռականին կողմը։ Կազմակերպութիւններն ու զանգուածները մեծ դեր մը պիտի կատարեն։ Թուրք անհանդուրժող ոգին մինչեւ հիմա ամբողջ արիւնոտ պատմութիւններէն անդին անցած չէ։ Թուրքիոյ ղեկավարներուն ներկայ ներքին հակամարտութիւններն ու յարձնական հաւաստիքներ կուտան նոյն ճանապարհէն ընթանալու . . . .

Ահա, հանրապետական եւ պարլամէնտական այն արդիւնքները որոնք վտանգաւոր փորձութեան մը ենթարկած «խաղաղ» եւ «հաստատուն» Քէմալիստանը։

Փոփոխութեան մասին աւելորդ է խօսիլ։ Թուրքիոյ ներքին վարիչները այդ մասին անյուսալի լռութիւն մը կը պահեն։ Այս դրութիւնը տակաւին երկար պիտի շարունակուի, որովհետեւ բացուած վէրքերը խորունկ են։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄ

(ՆՈՐ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ)

Ցուսաբեր (14 հոկտ.) անդրադառնալով դերին զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնըստանձնած է կատարել հայ ժողովուրդին մէջ, կը գրէ.—

«Միակ ուժը, քաղաքական միակ ազդակը, որ իր բովանդակ կարողութեամբ, իր բոլոր շարքերով, կազմակերպական ու կուսակցական իր բոլոր միջոցներով, իր էութեամբ դաւանանքով ու ձգտումներով լծուած է Հայ Դատի զարհուրելիօրէն տառապալից ու զոհառատ պայքարին— Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնն է։

Ու նաեւ ա՛ն է առաջնագոյն պատասխանատուն Հայ Դատի ճախողանքին համար։

Երբ իւրաքանչիւր դաշնակցական յստակօրէն զգայ բովանդակ ծանրութիւնը այս ահաւոր պատասխանատուութեան, այն ատեն միայն կ՚ըմբռնէ, թէ որքա՜ն դժուարին բան է դաշնակցական ըլլալ։

Սակայն ի վերջոյ այս կամ այն դաշնակցականը կրնայ նաեւ չըմբռնել. թերի անհատ չէ, որ կը ներկայացնէ «ծայն բազմացը»՝ անթերի ծաւալականութիւնն ու անոր «Աստուծոյ ձայնը»։

Էականն այն է, որ Դաշնակցութիւնը ունենայ իր դերին, իր կոչմանը եւ իր պատասխանատուութեան պարզ, յստակ ու որոշ գիտակցութիւնը։

Վերջին տասը տարիներուն Դաշնակցութիւնը գիտակցաբար քաղաքական գործօն կեանք չունեցաւ։ Այս տասնամեակին ան հազիւ կարողացաւ ձեւաւորել իր նշանաբանները, ցցել իր պայքարի ուղիները, սեղմել իր շարքերը եւ դիրքաւորել իր ուժերը։

1920ի ահաւոր փլուզումէն ետքը քաոս էր հայ կեանքը։ Այդպէս չէ այսօր, ու ա՛լ աւելի պայծառ պիտի ըլլան մեր պայքարի հորիզոնները մանաւանդ վաղը։

Սակայն անհրաժեշտ է, որ այսօրուընէ իսկ Դաշնակցութիւնը փոխէ իր քաղաքական կեանքի ընթացքը եւ կեանքի ու գործօն հունի մէջ դնէ իր ուժերը։

Ուրիշներ կարող են յօրանջել, դէպքերուն սպասել եւ դէպքերուն ետեւէն ընթանալ։

Դաշնակցութիւնը դէպքեր պէտք է պատրաստէ, զանոնք կարենալ վարելու համար։

1931էն նոր տասնամեակ պիտի սկսի, յղի ամէն կարգի անակնկալներով։

Թերեւս երբեք այնքան մեծ եղած չէ Դաշնակցութեան պատասխանատուութիւնը հայ ժողովուրդի առջեւ, որքան պիտի ըլլայ յառաջիկայ տասնամեակին.

Նպատակի մը հասնիլ կարենալու համար, պէտք է կամենալ

Իսկ վաղը գործելու համար, այսօր իսկ ճշդել պէտք է վաղուան գործը իր հնարաւոր մանրամասնութեանց մէջ։

Ու քանի որ ժամանակը չի կենար, ուստի քալենք նաեւ մենք»

ՉԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Քառասունեւութ ռուսներ, որոնք ձերբակալուած էին ռուս եւ չինական սահմանն անցած եւ հոն հակախորհրդային խռովութիւններ կատարած ըլլալու ամբաստանութեամբ, Չեկայի կողմէն մահապատիժի ենթարկուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուս դպաալիք պաշտօնատարներ

Ամէն անգամ որ Մոսկուա պէտքը կը տեսնէ արտասահմանի իր պաշտօնատարներէն մէկն ու միւսը ետ կանչելու, ժամուլը անմիջապէս կ՚արձանագրէ հրաժարականներ, վերադարձի մերժումներ եւ բոլշեւիկեան ու չեկայական գործունէութենէն մերկացումներ։ Արտասահմանի մէջ գործող բոլշեւիկ պաշտօնատարները որոնք չեն զացրիր Ռուսիան ներկայացնելէ իբր նորօրինակ դրախտ մը, կը նախընտրեն միայն դրամատիրական դժոխքներուն մէջ, երբ հրաւէր կը ստանան վերադառնալու Մոսկուա։

Այսպէս է որ Փարիզի բոլշեւիկեան կարեւոր պաշտօնատարներէն մէկ քանին, կը գտնուին նոյն պարագաներուն մէջ։ Քանի մը օր առաջ, Փարիզի խորհրդային դրամատան տնօրէնը Նաւաշին մերժեց Մոսկուա երթալ ու հրաժարական տուաւ։ Երէկ դեռ իրեն օրինակին հետեւեցաւ Փօփոֆ, խորհրդային համագործակցանի փարիզեան ներկայացուցիչը։ Նոյնպէս Փրոֆ. Լազարկէվիչ, բրդեղէնի դրըստին ներկայացուցիչը։

Իր կարգին Մոսկուա ձեռնարկած է մաքրագործելու Փարիզի իր դիւանագիտական եւ առեւտրական ներկայացուցչութիւնը, իբրաւգէտ խորհրդականը Փրոֆ. Կրուպէտ, պաշտօնազուրկ եղած է։ Առեւտրական ներկայացուցչութեան թերթին տնօրէնը կանչուած է Մոսկուա, բայց ան ալ իր կարգին, կը նախընտրէ միալ Փարիզ։

Խորհրդ. ապրանքներու դէմ պայքար

Երէկ հրատարակեցինք տնտեսական փոխ-վրէժի միջոցները որոնց դիմած է Ռուսիա, ընդդէմ այն երկիրներուն, որոնք պայքար բացած են ռուսական արտածումներուն դէմ։ Բոլշեւիկեան մամուլը եւ մասնաւորաբար պաշտօնական «Իզվեստիա»ն եւ «Պրաւդա»ն կը գրեն թէ Ռուսիոյ փոխ վրէժը չպիտի ուղղուի միայն Ֆրանսայի, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ դէմ, այլ պիտի կիրարկուի ընդդէմ բոլոր այն երկիրներուն, որոնք որեւէ կերպով կը միջամտեն ռուսական արտածումներուն։ Բոլշեւիկեան թերթերը կը գրեն թէ «Խորհրդային կառավարութիւնը համակերպութեամբ չպիտի ընդունի տնտեսական ճնշումը եւ թէ Խորհրդ. Միութեան թշնամիներուն կողմէ կատարուած որեւէ փորձ, կասեցնելու համար անոր ճարտարարուեստական զարգացումը պիտի ձախողի, անոր համար որ, խորհրդ. ճարտարարուեստը միայն թոյլ կուտայ Ռուսիոյ կռուիլ դրամատիրական քաղաքներուն դէմ»։

«Թայմզ» վերլուծելով այս սպառնալիքները, կը գրէ.— Իրաւունք ունինք հսկելու ռուսական ներածումներուն վրայ, որպէսզի անոնք չզան արժէքը կոտրելու մեր ապրանքներուն։ Պելճիքա հետեւեցաւ Ֆրանսայի օրինակին եւ հաստատեց ներածումներու վրայ հսկողութիւն մը։ Ասկից վերջ, ռուսական ցորենը, գարին, գինիները չպիտի կրնան ներածուիլ՝ առանց երկրագործական նախարարին արտօնութեան։ Ուրիշ երկիրներ, մանաւանդ անոնք որ կը գտնուին Ռուսիոյ սահմաններուն վրայ, եւ որոնք մասնաւորաբար ամէնէն աւելի վը վնասուին ռուսական արտածումներէն, միջոցներ կը խորհին պաշտպանուելու համար։ Ներկայիս, կայսերական խորհրդաժողովին մէջ վիճաբանութեան դրուած հարցերէն մէկն է նաեւ այն միջոցները, որոնց պէտք է դիմեն Անգլիոյ եւ Տօմինիոններու կառավարութիւնները. Ջնջելու համար չարիքը եւ շատ ստիպողական անհրաժեշտութիւն մըն է պաշտպանութեան խիստ միջոցներու դիմել»։

Համանիդական խորհրդաժողովը

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, համահնդկական խորհրդաժողովի բացումը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 12ին Անգլիոյ Թագաւորին կողմէ, իսկ բուն աշխատանքները պիտի սկսին Նոյեմ. 17ին։ Հարիւր պատգամաւորներ պիտի մասնակցին ժողովին, շատերն արդէն հասած են Լոնտոն եւ արդէն սկսած են կարծիքներու փոխանակութեան, Հնդիկներու եւ ժահմետականներու միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացնելու յոյսով։

Հնդիկ ապստամբութեան զսպումը

Հնդկական կառավարութիւնը իր շաբաթական զեկոյցին մէջ, յիշելէ յետոյ այն միջոցները որոնք ձեռք առնուած են Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի կազմակերպիչներուն դէմ, կը յայտնէ թէ Հնդիկները կը սկսին յոգնիլ պայքարէն, եւրոպական ապրանքներու դէմ պայքարը եւ գիւղերու մէջ տուրքերու վճարման մերժումը հետզհետէ կը տկարանան։ Ժողովուրդը, հակառակ հնդիկ ազգայնականներու կողմէ, համահնդկական խորհրդաժողովին կարեւորութիւնը նուազեցնելու ջանքերուն, շատ բան կը յուսայ անկից։

Վերջին ցոյցերու ընթացքին, Պոմպէյի մէջ ձերբակալուած անձերու հարցաքննութիւնները կը շարունակուին։ Յեղափոխական կոմիտէին քարտուղարն ու նախագահը դատապարտուեցան վեց ամիս բանտարկութեան եւ 3-500 րուփի դրամական տուգանքի։ Ուրիշներ եւս դատապարտուեցան զանազան պատիժներու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ

Չորեքշաբթի ցերեկէն վերջ Սքուար Ալպոնիի հայկական Մատենադարանին սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Բարեգործականի Կեդրոնի Վարչական ժողովը, որուն ներկայ էին նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մասնաժողովը եւ Ամերիկայի ու Եգիպտոսի Շրջանային Ժողովներէն ներկայացուցիչներ։

Այս մասնաւոր ժողովին մէջ նկատի առնուելով Պօղոս Նուպար փաշայի մահով թափուր մնացած նախագահական աթոռի խնդիրը, Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան միաձայնութեամբ Վարչական Ժողովի անդամ եւ նոյն ատեն նախագահ ընտրուեցաւ։ Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը՝ այսօր Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի բնակարանը երթալով՝ եղած ընտրութիւնը իրեն պիտի հաղորդէ եւ հրաւիրէ զինքը նախագահական աթոռը։

Կը յուսանք որ Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան լրջօրէն իր ձեռքը առնելով Բարեգործականի ղեկը, զայն պիտի վարէ ժողովրդական շահերուն համաձայն, առանց տարուելու՝ ցարդ Միութեան շուրջ պար բռնող հոսանքներէն եւ ջանալով արդիւնաւոր արժեցնել եւ վարչագէտ մարդու իր համբաւը։

Բարեգործականը պէտք է ըլլայ համազգային հաստատութիւն մը ժողովուրդին բոլոր դասակարգերուն անկեղծ համակրութիւնը վայելող եւ անոր ամէն պէտքերուն դարման խորհող եւ ոչ թէ լոկ թէական օգտակարութիւն ունեցող կարգ մը կտակներու մատակարար մարմինը, ու մանաւանդ, քանի մը տասնեակ առանձնաշնորհեալներու օգտին ծառայող ինքնամատոյց ապաստան մը։

Լուրջ մաքրագործում մը Հ. Բ. Ը. Միութենէն ներս, կը սպասուի Գ. Գ. Կիւլպէնկեանէն։

ԱՐՇԱՄ

«ՏՐՄՓԻՆԿ»ԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ Թուրքեւռուս սիրալիր յարաբերութիւններուն, ռուսական արտածումներէն մեծ վնասներու կ՚ենթարկուի Թուրքիա։

Ցորենի արտածման յոյսերը հետզհետէ կը մարին։ Վաճառականները այն յոյսը ունէին թէ այս տարի 300 հազար թոնո ցորեն կարելի պիտի ըլլայ արտածել. այս առթիւ շոգեկառքի եւ նաւահանգիստի վարձքերն ալ զեղչուեցան բայց հակառակ այս բոլորին, Իտալիա եւ Յունաստան յուսացուած ապսպրանքը չեն ըներ։ Պատճառը ռուսական մրցակցութիւնն է եղած, ծանօթ «տրմփինկ»ը. Յայտնի է թէ Ռուսիոյ այս ընթացքը ինչ խուճապ առաջ բերած է ցորենի միջազգային հրապարակին վրայ։

Պոլսոյ Սակարանին մէջ գինները միջազգային հրապարակէն աւելի վար գինի մէջ կը գտնուին։ Անցեալ Հինգշաբթի մինչեւ 6 ղրուշի ցորեն ծախուած է, եւ դեռ 30 փարա ալ ինկած է գինը։ Այս անկումին պատճառ եղած է նաեւ Անատոլուէն եկած 187 վակոն ցորենը։ Մաս մը կարծր ցորեն արտածուած է յունական կղզիները։

Շուշմայի գինն ալ յանկարծ 21էն 17 ղրուշի իջած է։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԼԵՆԻՆԵԱՆ ԱԶԳ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ. Ս. Կասեանը, ինչպէս տեսանք մեր նախորդ յօդուածով, Խ. Հայաստանի մասին բաւականացաւ մէկ քանի «ծերուայթներ» ուրուագծելով Գործադիր Կոմիտէի ընդհանուր ժողովին. որմէ ետք ան արդէն կը ծանրանայ 16րդ համագումարին յառաջացած հարցերու վրայ։

«Երեք հիմնական եւ գլխաւոր մոմենտներ են, որ պէտք է ղեկավար հանդիսանան ինչպէս մեր այս նստաշրջանի, այնպէս էլ մեր յետագայ աշխատանքների ընթացքում», կը յայտարարէ Գ. Կասեանը:

Այդ երեք գլխաւոր եւ հիմնական կէտերէն առաջինը այն է «որ համագումարը միաձայն եւ միահամուռ կերպով հաստատեց մեր քաղաքականութեան ընդհանուր գծի ճիշդ լինելը: Նա հաստատեց, որ սոցիալիզմի կառուցման ամենաուղիղ եւ ամենաճիշտ ճանապարհը Խ. Միութեան սոցիալիստական ինդուստրացումն է, գիւղատնտեսութեան վերակառուցումը սոցիալիստական հիմունքներով համատարած կոլեկտիվացման եւ կուլակութեան, որպէս դասակարգի՝ լիկվիդացիայի իրականացումը:»

Նորութիւն չեն այս կարգի յայտարարութիւնները՝ 16րդ համագումարի օրերուն այս տրամադրութիւններովն էր, որ կը յաղթանակէր Ստալինը, պարտութեան մատնելով բոլոր տեսակի հակառակորդները։ Առաւ մէկտեղ աւելորդ ալ չէ թարմացնել տպաւորութիւնները, մանաւանդ արտասահմանեան մեր կարճատես հակառակորդներուն, որոնք վերջին շրջանին որոշ բարեշրջման նշաններ փորձեցին տեսնել Հայաստանի վարիչներու մէջ, մասնաւորապէս գիւղատնտեսութեան հարցին մէջ։

Հայաստանի հողին վրայ եւ խորհրդարանի բեմէն եղած այս յայտարարութիւնը, տարաբախտաբար անգամ մը եւս ցոյց կուտայ, որ համայնավարութիւնը որոշած է մինչեւ ծայրը երթալ, գործադրել կարողանալու համար հաւաքական գիւղատնտեսութեան եւ «կուլակութեան դէմ իր որդեգրած քաղաքականութիւնը։

Ժամանակաւոր դադարը, այս մարզերուն մէջ, շնորհիւ գիւղացիութեան սուր ընդդիմութեան, պէտք է նկատել աւելի ուժերու դասաւորումի շրջան մը, որմէ ետք պէտք է «նոյնքան աւելի խորացնել սոցիալիստական յարձակումը բոլոր ճակատներում, դրսեւորելով աննկուն կամք եւ վճռականութիւն»:

Հարկ կայ ըսելու, որ այս յարձակումը, այսօր իսկ գոյութիւն ունի, իսկ վաղը ան աւելի վճռականութեամբ պիտի ծանրանայ հայ թշուառ գիւղացիութեան գլխին, սոցիալիզմի յաղթանակին *ի խնդիր։*

Ազգային տեսակէտով սակայն ամէնէն վտանգաւորը ազգային քաղաքականութիւնն է, որ վերջին հաշիւով կը ձգտի հայութեան մէջ խեղդել ազգային առողջ ըմբռնումներն եւ ձգտումները։

ԺԶրդ համագումարը անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէ ճշգրտօրէն կիրարել «Լենինեան ազգային քաղաքականութիւնը»։ Ժամանակին հանգամանօրէն ծանրացած ենք այս հարցին վրայ. քանի մը խօսքով անգամ մը եւս բացատրենք այս հարցի բանաձեւումը։

Համայնավարութիւնը ապագայի համար առաջադրելով բոլոր ազգերու ձուլումն ու միացումը մէկ սոցիալիստական ընտանիքի մէջ, մէկ լեզուով, մէկ մշակոյթով, այսօրուան համար անհրաժեշտ կընկատէ իր ուրոյն ազգային քաղաքականութիւնը։ Այդ քաղաքականութիւնը իրականացնելու համար.

«Պէտք է բոլշեւիկեան տեմպերով զարգացնել ազգային կուլտուրան, սակայն պրոլետարական հիմքերի վրայ:»

Պարզ չէ՞ իմաստը այս չոր բանաձեւին։ Մարդիկ կան, որ սակայն չեն ուզեր ըմբռնել իրապէս ալ պարզ եւ կտրուկ այս յայտարարութիւնը։

Համայնավարութիւնը իր այսօրուան եւ վաղուան աշխատանքներուն համար գործ ունի ազգայնական տարրերու եւ կամ աւելի ճիշդ աշխատաւորութիւններու հետ։ Անոնց մէջ տեղաւորուելով, խորանալով է, որ իր յաղթանակը կրնայ երազել Խորհրդային երկիրներու մէջ, տնտեսական ձեռնարկներու իրականացումն իսկ անհրաժեշտութիւն կը դարձնէ տակաւին պահել առանձին ազգութիւններու գոյութիւնը։

«Սոցիալիզմի կառուցումը յաջողութեամբ կատարելու եւ պսակելու համար, դասակարգային պայքարը յաջող մղելու համար, պէտք է աշխատանքի ասպարէզ գրաւել աշխատաւոր զանգուածներին: Իսկ դրա համար պէտք է քաղաքականապէս դաստիարակել այդ զանգուածները, կուլտուրապէս բարձրացնել նրանց, որը հնարաւոր է միայն այն դէպքում, երբ անշեղօրէն գործադրուի նրանց հասկանալի լեզուն, նրանց մայրենի լեզուն»:

Մայրենի լեզուի կիրառումը, ուրեմն միակ գրական եւ իրական արտայայտութիւնը պէտք է ընդունիլ համայնավար կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան, զոր շարունակելու անհրաժեշտութիւնը կը թելադրուի։

Տարբեր բովանդակութիւն եւ պահանջ ոչ միայն անարժէք է անոնց համար, այլ եւ յանցանք, որովհետեւ այդ արդէն «նացիոնալիզմն» է, համայնավարութեան թշնամին։

Լեզուի պահպանումը, այն ալ միակ եւ միակ վերեւի նըկատումներով, հայութիւնը Հայաստանի մէջ իսկ կը վերածէ հայախօս *զանգուածի մը, զուրկ ազգային դիմագծութենէ։ Համայնավար կուսակցութիւնը չի ծածկեր իր տեսակէտը այս մասին, ընդհակառակն ան կը շատագովէ իր այս ուղղութեամբ աշխատանքները, հակազդելով ազգայնական առողջ քաղաքականութեան։*

Ցաւը հոն է, որ արտասահմանեան «իմաստուն» եւ «քաղաքագէտ» պարոնները, չեն ուզեր իրականութիւնը տեսնել իր հարազատ միջավայրին մէջ եւ իր բնավայրի անկիւններէն։ Անոնք կը բաւականան խաբուսիկ երեւոյթներով եւ կ'ուզեն որ բոլորն ալ իրենց նմանին։

Ինչ ալ խորհինք, մենք թէ մեր հակառակորդները, իրողութիւնը հիմնովին խոտոր կը համեմատի մեր ազգային ըմբռնումներուն եւ պահանջներուն։

Երրորդ Միջազգայինն է որ կը ղեկավարէ մեր դժբախտ հայրենիքը, իր հայ կոլեճեալ գործակալներու միջոցով։ Եւ մինչ. Խորհրդ. Միութեան ենթակայ միւս ազգութեան ներկայացուցիչները կ'աշխատին քայլ առ քայլ օգտուիլ անցողակի այս շրջանէն, առաջնորդելով իրենց երկիրը ազգայնական քաղաքականութեամբ, մեր երկրի ասպետները, չեն հանդուրժեր ո՛չ մէկ արտայայտութեան, ուղղութեան, որ հայկական ըլլայ։ Եւ դեռ աւելին ալ։

Այսօրուան իշխանաւորները, կռթնելով մեր երկրի շահերուն հակառակորդ տարրերուն (Վրացի եւ Ազրպէջանցի համայնավարներ) քաշեցին եւ աքսորեցին երկրէն, եւ կամ ամբողջապէս չէզոքացուցին այն բոլոր չափաւոր եւ համեմատաբար լուրջ գործիչները, որոնք նկատի ունենալով մեր երկրի բացառիկ պայմաններն ու պահանջները, իր իսկ Լէնինի թելադրանքով, աւելի մեղմ քաղաքականութիւն մը ունէին։

Գ. Կասեանը, ենթակայ քանի մը անպայ տող գլուխներու, կը շատագովէ հոն այս խեղաթեր քաղաքականութիւնը ազգային հարցի շուրջ, չմոռնալով պատրուակներ թափել որքան ալ համայնավար, նոյնքան եւ աւելի բոլոր այն համայնավարներու գլխին, որոնք շեղումներ են ունեցած ազգային քաղաքականութեան մէջ։

Այս բոլոր արտայայտութիւնները իրականացած կը տեսնենք արդէն կեանքին մէջ։ Հազարաւոր անկուսակցական, բայց խորհրդային կարգերու ջատագով անձերու ձերբակալութիւնը, աքսորը, վերջին հաշուով մի՞թէ հետեւանք չէ այս քաղաքականութեան։

Եւ ինչպէ՞ս չկրկնել, որ Հայաստանի վարիչները կը փրկեն՞ Հայաստանն ու հայութիւնը հայ լեզուի գործածութիւնով, առանց սակայն հայերէն մտածելու, եւ հայերէն խորհելու....։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

«ՔԻԹԻՆ ՄԷՋ ՄԻՍ ՈՒՆԻ»

Ահա պատանի մը, մոմի գոյն, բերանը բաց, ամչկոտ, միշտ մորը ձեռքէն բռնած։

Ապուշ նայուածք մը ունի։ Ուսին մէկը վեր, մէկը վար։ Գլուխը կը նմանի սեպի մը, որ կը վերջանայ սուր քիթով, այնպէս որ թուշերը ճնշուած են և կարծես երկու կողմէն ականջներուն վրայ ճնշում մը կրելով՝ տափակցեր են քունքերը միշտ դէպի յառաջ։

Ֆրանսական դպրոց կ'երթայ։ Սակայն վարժուհին կը գանգատի, որ շնորհքով չի կրնար արտասանել կարգ մը բառեր։ Մասնաւորաբար ռնգային գիրերը եւ ձայները (M, N, AN, ON, IN)։ *Դուք եւս սեղմեցէք ձեր երկու ռունգերը եւ փորձեցէք արտասանել.*

— *Նորէն կ'ուզեմ։*

Ո՛չ, չէք կրնար շիտակ արտասանել, փոխանակ Նորէն *ըսելու,* տորէ *կ'ըսէք։ Իսկ այս պատանին, որ «քիթին մէջ միս ունի», աւելի եւս դէշ կ'արտասանէ.*

— *Ըսէ՛ տեսնենք,* non maman...

— Do baba...

Երբեք չի կրնար մամա կանչել, կարծես մայրիկ չունի։ Ն գիրը կ'արտասանէ Տ, եւ Մ գիրը՝ Պ, որովհետեւ այդ գիրերուն առոգանութիւնը կը պահանջէ ռնգային թեթեւ շնչառութիւն մը։ Սակայն քիթին ներսի ծակը խցուած է «միսով» եւ պատանին չի կրնար քիթով շնչել ոչ միայն արտասանութեան ատեն, այլ նաեւ քնանալու, ուտելու, խմելու, թուքը կլլելու ժամանակ։

Ի՞նչ միս է այդ։

Դպրոցական պատանիներուն մեծամասնութիւնը կը տառապի այս «հիւանդութեամբ»։ Բայց ժողովուրդը չի գիտեր, որ ռնգային շնչառութեան արգելքը միայն մէկ պատճառ չունի — ֆրանսերէն բազմաթիւ անուններ ունին այդ պատճառները (polype, fibrome, végetations adénoïdes *Եթէ մեր ժողովուրդը «միս» կ'անուանէ բոլոր այս պատճառները ու կ'անցնի կ'երթայ, յանցաւորը ինք չէ, այլ նախ բժիշկը, որ կ'ուզէ կարճ կապել եւ անուն մը կուտայ հարցախնդիր հիւանդին ու կը ճամբէ։ Յետոյ յանցաւոր է Լուսինեան բառարանը, որ «միս» կը դնէ փոլիփին դէմ։ Բժիշկ մը չէր Լուսինեան, ոչ ալ գրող մը, — երկու պայմաններ, որոնք անհրաժեշտ են բժշկական բառակազմութեան համար, ահա թէ ինչո՛ւ բազմաթիւ հայ բժիշկներ երբ յօդուած կը գրեն, յաճախ «հրէշ բառեր» կը շինեն։*

Թերեւս յանցաւոր է նաեւ, կ'ըսեն ոմանք, հայ լեզուն որ համապատասխանը չունի ամէն գիտական օտար բառի։ Ասիկա առանձին հարց մըն է, որուն մասին կարելի է վիճիլ երկար։

Դառնանք մեր նիւթին, քննենք պատանին, որ կը սպասէ մեր առջեւը, բերանը բաց եւ աչքերը զարմանահար։ Այս պատանիին ալ քիթին ետեւի ծակը գոցուած է, բայց ոչ փոլիփով։ Ճիշդ է թէ զանազան ուռեր ալ կը բուսնին քիթին մէջ (ետեւի կողմը) այն պատանիներուն, որոնք 15 -20 տարեկան են, եւ ընդհանրապէս մանչ։ Անոնք շարունակ կը փորձուին ու կը փորձեն քիթ խնջել, փռնգտալ, յաճախ ռունգերէն արիւն կը հոսի, գիշերը կը խըռկան, անքուն կը մնան, որովհետեւ յանկարծ վախով կ'արթննան, (իրենք իրենց ձայնէն կը սարսափին)։ Չեն կրնար պատառ մը բան կլլել, եւ ժամանակ մը յետոյ կը տեսնէք, որ այս տղաքը քիչ մը խուլ դարձեր են։ Քիթէն շարունակ արիւն հոսելով, շնչառութեան դժուարութեան պատճառաւ՝ թթուածինէ զրկուելով, կը գունատին, կը չորնան, կը ցամքին եւ եթէ հիւծախտը չտանի,իրենք իրենց կը մարին, կը մեռնին։ Անհրաժեշտ էր փրցնել այդ ուռը։

Ընդհակառակն փոլիփը, զոր «միս» կը թարգմանէ Լուսինեան, կը պատահի չափահասներուն։

Ուրիշ բան է սակայն այս մեր պատանիին ունեցածը։

Մանուկներուն կոկորդին խորը գոյութիւն ունի աւշային հիւսուածք մը, որ նուշի ձեւով երկու փոքրիկ գեղձեր կը կազմէ այնտեղ։ Նոյն այդ աւշային հիւսուածքը կը կազմէ նաեւ երրորդ նուշ մը, որ չի տեսնուիր, որովհետեւ կը գտնուի քիչ մը վերօք, ճիշդ քիթին ետեւի ծակերուն դիմաց։ Առաջին երկուքը, որ դէմ դէմի եւ կոկորդին երկու կողմերը զինուորի պէս կանգնած են, կը կոչուին նշագեղձ։ Երբեք օգուտ չունին այս գեղձերը, գոնէ արդի բնախօսութիւնը բան մը չի գիտեր անոնց օգտակարութեան մասին։ Երրորդ գեղձը կը կոչուի Լուշքայի նուշ (amygdale de Luschka)։ *Մանուկները շարունակ հարբուխով կամ մանրէածին զանազան հիւանդութիւններով վարակուելէ յետոյ, այս գեղձերն ալ կը մեծնան, այսինքն նուշերը կը հաստնան։ (Այստեղ փակագիծի մէջ ըսեմ, որ Լուշքայի նուշին միջոցաւ է յաճախ, որ զանազան մանրէներ կը թափանցեն մինչեւ ուղեղը, եւ այսպէս դուռ կը բանան ծանր հիւանդութիւններու, օրինակ* méningite)։

Ուրեմն այս գեղձերը դաւաճան զինուորներ են։ Ոչ միայն ներս կ'առնեն մանրէները, այլ նաեւ խոշորնալով կը փակեն կոկորդին բերանը կամ քիթին ետեւի ծակերը։ Ծանօթ երկու նշագեղձերուն (պատէմնիք) *ուռիլը յայտնի կ'ըլլայ ոչ միայն դուրսէն, կզակին տակէն (քիչ մը ետեւ), այլ նաեւ ներսէն։ Ոմանք կ'ըսեն թէ նշագեղձերը վարակուելով թշնամի մանրէներէն, ուռելով ու նեղելով ենթական, այսպէս ահազանգ կը հնչեցնեն վտանգին մասին։ Այս է իրենց օգուտը։ Լաւ, բայց անմիջապէս պէտք է կտրել այդ նուշերը, երբ կ'ուռին ու կը խցեն կոկորդը։*

Երրորդ նուշը եւս խոշորնալով՝ կը փակէ քիթը։ Ահա այս պարագային է, որ ժողովուրդը կ'ըսէ թէ «քիթին մէջ միս ունի»։

Այս նուշերուն կազմական ձեւին համաձայն, քիթին ծակը կը խցուի ամբողջովին *կամ* կիսովին։ *Ինչ որ ալ ըլլայ, ենթական կը գտնուի վտանգի մը առջեւ։ Ոմանք կ'ըսեն թէ նուշերուն խոշորնալը կամ դժուարաշնչութիւնը կախում ունի ենթակային կազմուածքին ժառանգական արգասաւորութենէն։ Արդարեւ երկու հիւանդութիւններ կան, որոնցմով վարակուած ծնողքներուն զաւակները ընդհանրապէս «քիթին մէջ միս» կ'ունենան կամ խիցեր՝ կոկորդին մէջ։ Ու երբ կարեւորութիւն չընծայուի,պատանին հետզհետէ կը խամրի ֆիզիքապէս եւ իմացականապէս։*

Եթէ նորածին մըն է, չի կրնար կաթ ծծել,որովհետեւ շունչ չի կրնար առնել քիթով։ Իսկ պատանին գիշերները կը խորդայ բերանը բաց. այս պատճառով շարունակ կ'արթննայ, կոկորդը չորցած ըլլալով՝ ջուր շատ կը խմէ։ Յաճախակի հարբուխ կ'ունենայ։ Չի կրնար վազել, շնչահեղձ կ'ըլլայ։ Չոր հազով մը կը հազայ եւ խռպոտ ձայնով մը կը խօսի,բայց ոչ երկար, որովհետեւ ձայնը «կը յոգնի»։ Եւ ի վերջոյ կը սկսին ծանր բարդութիւնները։

(Այստեղ պիտի նկարագրեմ այն ծանր բարդութիւնները, որոնք կը ծագին երբ Լուշքայի նուշը ամբողջովին փակած է քիթին ծակը։ Որպէսզի շատեր վախնան եւ մասնակի խցուած պարագային իսկ՝ հանել տան)։

Դէմքը.— *Քնատ, գունատ եւ ապուշ երեւոյթ մը կը ստանայ։ Վերի շրթունքը քիչ մը կարճ կը մնայ եւ չի կրնար ծածկել ակռաները, որոնց վերի շարքը անկանոն է,մէկ ակռան միւսին վրայ ելած։*

Կուրծքը — *Տափակ, լանջոսկրը քիչ մը դուրս նետուած։ Թերեւս շունչ քաշելու դժուարութեան պատճառաւ։ Մէկ ուսը վեր, միւս ուսը վար։*

Ականջը.— *Երբ ձեր քիթը գոցէք, չէք կրնար կուլ տալ ջուր կամ պատառ մը։ Կարծես կը պայթի ձեր ականջը։ Ահա թէ ինչո՛ւ «քիթին մէջ միս ունեցող տղան» ալ խուլ կ'ըլլայ քիչ մը։ Ականջը «կը վազէ»։*

Ջիղերը.— *Գլխու եւ ճակտի ջղային ցաւեր կ'ունենայ։ Լուսնոտի պէս ջղագալարումներ կը կատարէ ակամայ։ Գիշերային վախեր ու քրտինք։ Անկողնին մէջ կը միզէ։*

Բնախօսութիւն.— *Չի կրնար լաւ սնանիլ, եւ թթուածին չըստանալով՝ անարիւն եւ գունատ կը դառնայ։ Չի մեծնար։ Դէպի հիւծախտ կը դիմէ։*

Իմացական վիճակ.— *Թմրած յիշողութենէ զրկուած, ծոյլ, մտացիր, դանդաղամիտ կը դառնայ, քանի կ'աճին նուշերը։*

Ուրիշ հիւանդութիւններ.— *Նշագեղձերը վարակուելով, ենթական կոկորդային եւ թոքային հիւանդութիւններու կը մատնուի։ Կոկորդին վրայ նըստած փոշին կամ խուխը կը ճամբորդեն դէպի ստամոքս եւ աղիք, վարակելով այդ գործարաններն ալ։*

Դարմանը.— *Մասնագէտ բըժիշկին տանիլ, «հանել տալու» համար այդ նուշերը։ Ամէն երախայ պէտք է քիթով շնչէ, եւ քիթին շնչառութեան որեւէ արգելք չունենայ, եթէ կ'ուզէ գեղակազմ մնալ, խելացի դառնալ, եւ առողջ ապրիլ։ Ձմեռը ձկան իւղ խմցնել այն աւշային տղոց, որոնք շարունակաբար նշագեղձային բորբոքումներ կ'ունենան։*

Լա՛ւ կարդացէք այս տողերը, հայ մայրե՛ր, հէքեաթ չեմ պատմեր։

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ք. Ք. (Փլամար).— Ձեր հարցումին հետ կապ ունի այս յօդուածը: Լաւ կը շնչէ՞ք։ Չափ մը eau oxygénée առէք, նոյն քանակութեամբ ջուր աւելցուցէք վրան, անգամ մը մեղմութեամբ լուացէք կամ բամպակի կտոր մը, պատրոյգ շինելով, թաթխեցէք այդ ջուրին մէջ եւ դարձուցէք ձեր ականջին խորը, յետոյ չոր բամպակով։ Գործողութիւնը աւարտելէ յետոյ՝ քիչ մը բամպակ դրէք մէջը, ոչ խորերը։

Կ. Գ. (Մարսէյլ)—1)խուխ հանելը երբեք վնասակար չէ, այլ օգտակար: Թոքերու ցնցումներուն բնախօսական գո այդ, բայց երբեք պէտք չէ 2) Թոքերուն այլեւը փոխանակ դժուարամարսութեան ? գրելու, յաւագոյն է բժիշկէ խնդրել, որ մասնաւոր գործով մը նայի արեան ճնշումը բակներուն մէջ կամ ճշդե tabolisme basalը: Մայրիկդ պահովաբար գիրնալու մէջ է, սիրտի բաբախ կ'ունենայ, երբեմն անքնութ ներքոր գեղձերու բնախ թեան կապուած երեւոյթ մը այդ: Դեղարանէ մը պահան ցէք Ovrine Tisy կամ compr d'extr. d'ovaire, օրական հատ, ամիսը միայն 10 օր։

Լ. Գ. (Լիոն).— Միշտ գլուխդ եւ օծէ pilocarpi կամ quinineի յօժոնով մը.

Շարունակէ այս ձեւով ըել թեփը, որպէսզի չ մազերդ: «Սիրտի թեթեւ ցա եւ գլխու թեփին պատճառ մասին գրած եմ նամակով։

Ռ. Ս. (Իւսէլ).— Հիւծ մասին կարելի չէ խօսիլ այս երկու տողով: Նամակով յանձնարարած եմ անհրաժ գիրքերը եւ ինչ որ ձեզի կարե է ընել:

Ն. Ա.

ԵԳԻՊՏ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Ահրամ»ի տեղեկութեան համաձայն, կառավարութիւնը աւարտած է Սահմանադրութեան փոփոխման նախագիծը։ Կառավարութիւնը կարծիքն առած է Սահմ. Ազատական, Իթթիհա Ազգային կուսակցութեանց պէս նաեւ Եգիպտացի օրէնսգէտներու։

Նախագիծը հետեւեալ տրամադրութիւններն ունի։

1) Երեսփ. Ժողովի անդամներուն թիւը 150ի (փոխանակ 23 զեղչել

2) Ծերակոյտի անդամներու թիւը 100ի (փոխանակ 13 զեղչել.

3) Հրովարտակով պիտի նակումն ծերակուտականներու րեք հինգերորդը (փոխանակ հինգերորդի).

4) Լուծում երեսփ. ժողո եւ ծերակոյտի.

5) Լուծում գաւառական լոր խորհուրդներու միաժամ նակ։

6) Կառավարութեան պատ խանատուութիւնը խորհրդա նին առջեւ սահմանափակ

7) Ընտրական վէճերը քննուին ոչ թէ երեսփ. ժողով այլ Վճռաբեկ Ատեանին կողմ

8) Թեկնածուներէն պահ ուած 150 ոսկիի երաշխիքը պահուի, բայց պէտք է որ նածուները հաստատեն թէ կան 75 ոսկիի տուրք մը կը րեն, բարձրագոյն վարժարան րէ վկայականները զերծ են տուրքէն։

9) Մինչեւ այժմ մրցակ չունեցող թեկնածուն ընտր կը նկատուէր, սակէ ետք մրցակից չունենայ, միակ նածուն ընտրութեանց պիտի կայանայ: Գոնէ քուէ մէկ քառորդը պէտք է այլապէս նոր ընտրութիւն պ ըլլայ։

10) Գաւառական խորհ ներու համար ընտրական նոր րէնք մը պիտի մշակուի։

11) Ընտրութիւնները երկ աստիճանով պիտի ըլլան։ Ընտր պատուիրակը տարեկան տուրք պիտի վճարէ, կամ 12 վարձք։

«Ահրամ» կ'աւելցնէ թէ օրէնքը ամսոյս 20ին պիտի հր տարակուի, իսկ Նոր ընտրութ ները 1931 փետրուարին ըլլան։

Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

...Ի ՄԷՋ 5 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԿԸ ՄՏՆԵՆ ՇԱՐՔԵՐԸ

...Յ. Դաշնակցութեան Թոսնի ...ոջէն կողմէ վարձուած էր ...ղիս լսարանը եւ ընդար... ...ունեցաւ մէկը հակառակ ...ուած օդին եւ հեղեղանման ...ին գաղութիս հայ հասա... ...քինը ժամանակէն առաջ ...հրամ կուգար իր սիրայօ... ...ն Դաշնակցութիւնը բերել սոյն ...նին, որուն փարած է ան... ...ուէն, որովհետեւ Հ. Յ. Դաշ... ...թիւնն է միայն եւ միայն ...լոբով հետաքրքրուող եւ ...խտալները հետապնդող։

...ն կէսօրէ սկսաւ ժամը 2 30ին։ ...ը զարդարուած էր մեր ան... ...է Միքայէլեանի լուսանկա... ...ով եւ ձախ կողմերը կը ...ուէին հայկական եւ ֆրան... ...ւ եռագոյնները։ Օրուան նա... ...ն ընկ. Հայրապետեան, Ա... ...ֆիայէն նոր ժամանած, հան... ...ը բացաւ «Մշակ Բանւորով», ...է յետոյ անցի ունեցան ար... ...ասանութիւններ, մեներգներ եւ ...յերգներ։

...ընկ. Ա. Գասօնէ պատմակա... ...ը Դաշնակցութեան քա... ...ամեայ գործունէութեան, ...ով մեր հակառակորդ... ...որոնց ասոր միջոցները ա... ...ն իբրով մեզ հարուածելու ...ուր, այլեւս սկսած են ...ինք պատճառել։

...ոցի ունեցան նաեւ շուրջպա... ...գաղութին փոքրիկներուն ...Է. Նիժէններուն մէջ սանդ... ...վ մորինակ խանդավառու... ...ւ զանոնք մղելով ուժ ասա... ...անեց դասախարակութեան։ Ցե... ...րոբէ հրաւիրուեցաւ օրուան ...ւոսօր ընկ. Հրանտ Սամուէլ, ...ւ ներածաւ Դաշնակցութեան ...եամեայ գլխաւոր դրուագ... ...ն անոր պայքարներուն, ...ւրաց ու հերոսական մարտ... ...ուն, որոնք ի յայտ բե... ...դին յեղափոխական կորովն ...որաւոր բանուոթիւններու գի... ...րաւելու կամքը։

...նախօսութենէն յետոյ հինգ ...տասարդներ եւս մտան Հ. Յ. ...երքերը։

...էն տարուան ընթացքին, երեւ...ոնգամ է որ զանազան հան... ...ու առթիւ, այս փոքր ...ութէն երիտասարդներ 5 հոգի ...ն մեզ միանալ մեր դրօ...ին։

Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԲԻԻԹԱՆԻԱՅ ՄԷՋ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (17 Սեպտ.).—

Երեւանի կայարանին եւ Հաջնուծեան լիճին միջեւ ինկած տարածութեան վրայ բնակութիւն հաստատած են նոր-Բիւթանացիները, որոնք առանց դպրոցի մնացած էին 1925էն ի վեր։ Անցեալ տարի իրենց սեփական միջոցներով դպրոց մը շինեցին Բիւթանացիները։ Եւ հոն այդ դըպրոցն ընդունուած են նոր-Բիւթանիոյ եւ մերձակայ գիւղերու պատանիները։ Այդ դպրոցին մէջ է, որ հայերէն գրել կարդալ կը սորվին նոր Բիւթանիոյ եւ Չիլոջի Թաղին երկսեռ բանուորները։ Թէեւ դպրոցը երկու դասարան ունի, սակայն զուրկ է նըստարանէ (ունի միայն 8 գրասեղան), աշակերտներու եւ բանուորներուն 6 խումբերը, մօտ 140 հոգի, կը հաւաքուին մէկ դասարանի մէջ։

Դասերը տեղի կ'ունենային առաւօտեան ժամը 8ին եւ կը տեւէին երեկոյեան 10։ Նոյն դասարանին մէջ շինուած է Թատերաբեմ մը, որուն վրայ կը տրուին ներկայացումներ սիրողներու կողմէ։ Բոլոր այս պայմանները կը ստեղծեն տաղտուկ մթնոլորտ մը։ Առաստաղէն ու պատերէն հող կը թափի, տախտակամածէն փոշի կը բարձրանայ։ Երբ անցեալ ձմեռ անձրեւ ու ձիւնը սկսաւ տեղալ, հողէ կըտուրը կքեցաւ, գաճ կախուեցաւ, պատերը ուռեցան, շէնքը վտանգուեցաւ։

Անմիջապէս քննութեան ձեռնարկուեցաւ, եւ անհրաժեշտ տեսնուեցաւ վերանորոգել կտուրը կամ շինել բոլորովին նոր դըպրոց մը։

Նոր Բիւթանացիները, ոգեւորուած այս որոշումէն, որ այս անգամ կառավարութիւնը ինք պիտի շինէ դպրոցը, խոստացան ամէն օժանդակութիւն ցոյց տալ։ Հակառակ որոշման, կառավարութիւնը մինչեւ հիմա չէ շինած դպրոցը։

Նոր վերջերս պարտադիր ուսման հրահանգը գործադրուեցաւ, նոր Բիւթանացիները դպրոց բերին իրենց զաւակները, սակայն նոր դպրոցը շինուած չէր, այս պատճառաւ դասերը տեղի կ'ունենան բացօթեայ։

Բիւթանացիները ընդհանուր ժողով մը գումարեցին եւ որոշեցին դիմել պատկան մարմիններուն, յայտարարելով որ եթէ նոր դպրոց մը չշինուի, թոյլ չպիտի տան, որ իրենց զաւակները բնակին խարխուլ դպրոցին մէջ, վտանգելով անոնց կեանքը։ Անցեալ տարի լուսաւորութեան գործավարութեան ջանքերով մանկապարտէզ մը բացուած էր, սակայն քանի մը ամիս յետոյ փակուեցաւ։

Այսպէս 120 երախաներ, 150 բանուորներ, առանց հաշւելու մօտակայ գիւղերու պատանիները, որոնք նոր Բիւթանիա կուգային այդքան սորվելու, այսպէս մնացած են առանց դըպրոցի, պարտադիր ուսման առաջ հրահանգներու այս օրերուն։ Եւ խորհիլ, որ Բիւթանիոյ այդ գաղթականները իրենց միջոցներով դպրոց մը կը շինեն եւ քոն քոնաման բոլշեւիկ կուսակցութիւն մը եւ կառավարութիւն մը չեն կրնար խոստացուած դըպրոցն ալ շինել։

«ԱՏԱՄՆԵՐԴ ՃԱԿՑԻԴ ԿԸ ՇԱՐԵՄ»

«Պրոլետար» կը գրէ (3 Սեպտեմբեր).—

Խոսհոտ Շոհեբրդեան հոչուաղբ է Հանգամ գիւղի գործակցական վաճառատան մէջ։ «Ամերիկական Արշաւ» Թերթին մէջ Ի. Շոհեբրդեանի մասին գրուեցաւ թէ «սիմուլեանդ» ու «պրոցուլլերեց» է։

Անմիջապէս քաղաքորդ խասհոն կը գտնէ թղթակիցը, Գուրգէն Թանգիլեանը, եւ կը սպառնայ.

— Գիտեմ որ ատամներդ կը հանեմ ու ճակատիդ կը շարեմ։

Ու յետոյ կ'աւելցնէ

— քեզ նման շատերին եմ ուղարկել. հիմա քեզ էլ կ'ուղարկեմ։ Հասասա իմացիր, մինչեւ քեզ «չքնացնեմ», հանգստիդ չեմ հեռանայ։

Պատմութիւնը շատ երկար է, «Պրոլետար» կուշտ ու կուռ կը պատմէ։ Մեզ չի հետաքրքրեր թէ ի՞նչպէս միջամտեց բոլշեւիկ կուսակցութիւնը, ի՞նչպէս բարձր թող ըրաւ այս պատմութիւնն ալ, եւ ի՞նչպէս դեռ կը շարունակուին նման սպառնալիքներն եւ անոնց գործադրութիւնը։

Խնդիրը այն է, որ խորհրդային դրախտին մէջ ամեն հերոսները չափազանց անխիղճ են, «կը քնացնեն» արդար գիւղացիները (քնացնել բառը, զոր չգիտնալ մէջ առած է «Պրոլետար», ամեն բան կը պարունակէ եւ հասկցողը գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ), այդ ամեն հերոսները երբեմ զանգատ առթիւ կը յարձակին գիւղացիին վրայ, եւ եթէ Սիպերիա չղրկեն, «ատամները կը հանեն եւ ճակատին կը շարեն»։

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՐՑԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Գրած էինք այն նոր, չափազանց ծանր պայմաններու մասին, որ Իրանի լուսաւորութեան նախարարութիւնը առաջադրած է, պարսկահայ գաղութէն պահանջելով հայ դպրոցներու մէջ բազմաթիւ առարկաներ աւանդել պարսկերէն լեզուով։

Գաղութը. յանձին իր վերին իշխանութեանց, ընդդիմացած էր այս պահանջին։

Արդպատականի թեմական առաջնորդը, Ներսէս արքեպ. Մելիք-Թանգեան, հարկադրուած եղաւ մինչեւ իսկ յատուկ գիմում կատարել Թէհրան, ուղղակի Շահին։

Այժմ Թաւրիզի «Եր Թղթակիցը» սեպտեմբեր 24 Թուակիր երկտողով մը կը յայտնէ, որ հայ լեզուն, իբր արդիւնք գաղութի ընդդիմութեան, հայ դպրոցներու մէջ պիտի պահէ իր նախկին վիճակը, սակայն հայ դպրոցները, առօր փոխարէն, պիտի գրկուին կարգ մը իրաւունքներէ։

Մեր Թղթակիցը կը խոստանայ յատուկ գրութեամբ լուսաբանել այս կարեւոր ուժեղական հարցը։

(Ցուառբեր)։

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ ՀԻԹԻԹԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ

Հալէպի Ուէֆէյրէ գիւղին մէջ գիւղացիներ երբ հիմ մը կը փորէին, երեւան հանեցին զարդարուն քարեր, որոնց վրայ հին փորագրութիւններ կային։ Հալէպցի վաճառական մը փոխանակին գումարի մը կը գնէ այդ քարերը գիւղացիներէն եւ կը փոխադրէ Հալէպ։

Հնագէտներ քննելէ վերջ կը հասկնան որ անոնք թանկագին հնութիւններ են։ Քարերէն մէկը որ մէկ մեթր քառակուսի տարածութիւն եւ 15 սանթիմեթր հաստութիւն ունէր, հին Հիթիթներու պետութեանց ուրիշ պետութիւններու միջեւ կնքուած դաշնագիր մըն էր։

Հալէպի հնագիտական պաշտօնատունը այժմ Հալէպցի վաճառականէն կ'ուզէ այդ քարերը, եւ միւս կողմէ ալ աւելի խոր պեղումներ կ'ընէ, ուրիշ քարեր երեւան հանելու յոյսով։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՆՈՒԷՐ ՄԸ ՊԱՍՐԱՅԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Պասրայէն կը գրեն մեզ.—

Պասրայի հնագոյն հայ գերդաստանի մը շառաւիղներէն տիկին Մարիամ Պողոսսարեան, վերջերս իր բնակարանը օրինաւորապէս փոխանցել տալու տեղւոյս Ազգային վարժարանի անուան ցնելով կամքին համաձայն որքան առեն ինք ողջ է՝ բնակարանը պիտի մնայ իր տրամադրութեան ներքեւ, իսկ յետ մահու պիտի ըլլայ Ազգային Վարժարանի սեփականութիւնը։

Վաթսունեւհինգամեայ այս Հայուհին յաճախ լսելով վարժարանի նիւթական անձկութեան մասին, որուն համար դարդ կարելի չէ եղած դպրոցը հասցնել բաղձացուած վիճակին, ու տեսնելով որ այդ դպրոցին մէջ մեծամասնութեամբ կ'ուսանին տարագրեալ ծնողներու անուշիկ մանկտիները, ամանք որբ ու ամանք ալ անհնար ամսավճարով մը, իր բնակարանը դպրոցին նուիրելու գնահատելի որոշումը կուտայ։

ՌՈՒՍԻԱ ՎԷՃԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 20 Հոկտ.—Գործավարներու խորհուրդը հրաւիրեց առեւտրական գործավարութիւնը որ հետեւեալ միջոցները կիրարկէ հանդէպ բոլոր այն երկիրներուն, որոնք խորհրդային միութեան դէմ ընդգրկած են մասնաւոր սահմանափակումներ՝ վարչական կամ օրինական միջոցներով արգիլելու համար խորհրդ. ապրանքներու մուտքը իրենց երկրէն ներս։

1 — Բոլորովին դադրեցնել կամ նուազագոյնին իջեցնել այդ երկիրներու տրուած ապսպրանքները։

2.— Դադրեցնել այդ երկիրներու նաւային սպասարկութեանց օգտագործումը։

3 — Հաղորդակցութեանց գործավարութեան հետ համախորհուրդ, խիստ սահմանափակման կանոններ հաստատել փոխանցելի կամ այդ երկիրներէն եկած ապրանքներուն վրայ։

4 — Միջոցներ ձեռք առնել ամբողջովին դադրեցնել կամ նուազագոյնին իջեցնելու համար այդ երկիրներու ապրանքներու փոխանցման կայաններուն, ճամբաներու եւ նաւահանգիստներու օգտագործումը, Ռուսիոյ վրայով կատարուելիք առեւտրական գործողութիւններուն համար.

ԲԱՐՁՐ ԻՄԱՑԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Քոլոմպիա համալսարանի ուսուցիչ. Ռոլթըր Պ. Փիթքին.—երբեք «Ընտալըօ...

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Այս տարի եւս Օր. Հայկանուշ Թօրոսեան կը մասնակցի Ռատիօ-Փարիզի երգահանդէսներուն։

Ուրբ երգէ 25 Հոկտ. շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին հայ ժողովրդական երգեր, Կոմիտաս վարդապետի եւ ռուսէն ժողովրդական երգեր, յայտնի երաժշտագէտ Սթան Կոլէսթանի։

Օր. Հայկանուշ Թորոսեան յաջորդաբար Ռատիօ-Փարիզի միջոցաւ ստարին պիտի ներկայացնէ հին եւ նոր հայ երաժշտագէտներու գործերը։

փիխա ողիթանիքա»յի ամերիկեան բաժնի խմբագիր — իր նոր գրած գրքին մէջ, որ կը կոչուի «Իրագործութեան հոգեբանութիւնը» կը թուէ հետեւեալները իբրեւ յատկանիշ բարձր իմացականութիւն ունեցող անձերու.

— Սննդարի հետաքրքրութիւն շատ մը հարցերու վերաբերմամբ։

— Բաղձանք ուսումնասիրելու այս հարցերէն ոմանք։

— Բաւական գործօն երեւակայութիւն, առնուազն կարգ մը նիւթերու մէջ։

— Հաստատ եւ միապաղաղ աշխատանք երկար ժամերով։

— Ցատուկ ըմբռնում իր գլխաւոր բաղձանքներուն եւ ձգտումներուն, ուրկէ կը բխի ուշադրութեան եւ աշխատանքի կեդրոնացումը իրական շահագրգռութեան վրայ։

— Միջակէն լաւ յիշողութիւն։

— Համբերութիւն մանրամասնութեան մէջ, հիմնուած անոնց կարեւորութեան ճանաչման վրայ։

— Աւելի շահագրգռութիւն մտածումի եւ գիտելու մէջ քան մարզիկ վարելու եւ ձեռներեցութեան մէջ։

Որոշակի համեստ ինքնագնահատութիւն, որ յաճախ կը հասնի իր արժանիքները փոքրացնելու կէտին։

ՍԵՒ ԱԴԱՄԱՆԴ

Պրազիլիոյ Պաւխիօ նահանգին գետերուն մէջ բնիկները սեւ ադամանդներ կը գտնեն։ Գտնուած այս ադամանդները, յաճախ, մինչեւ քառասուն քրամ կը կշռեն։

Սեւ ադամանդները, երբ կանոնաւոր են ու փայլուն, ոսկիէն հազար անգամ աւելի սուղ կ'արժեն։

Սեւ ադամանդը անփշրելի եւ քառակուսի մատնաչափի վրայ չորս թօնօ ծանրութիւն պէտք է զայն կոտրելու համար։ Նոյնպէս կը դիմանայ 35 000 աստիճան ջերմութեան։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (2

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

2.

— Կեցցէ՛, կեցցէ Հրանդ, ...ին մէկ բերան։

— Ո՛ չազանք որ փիլաւը լաւ...

— Հապա, հապա, ուշ կու... պուպուշ կուգանք։

— Կեցցէ՛։

— Եւ ի՛նչ կեցցէ. չըշանց... ...ն, մէկուն բան մը չըսան՝ ...ն, «Անցեալ գիշեր աս կող... կ'անցնէի։ Հաւատացէք ...ամբերու, ամբողջ հրապա... ...յ չկայ աւելի գե... ...էքի զարնող ցուցափեղկ... ...ի՛նչ լոյսի անձրեւ, յարդա... ...ապրանքներու ի՛նչ դա... ...ւ եւ ի՛նչ հրաշալի կենե... ...ներ, ճաշա՜կ է ճա... ...ւ մինակս չէի հիացող։

— Կը չափազանցես.Վահան, գեռ պակասներ շատ կան։

— Կրնայ ըլլալ. ամէն պարագայի աւելի շքեղ սալոն մը տեսած չեմ, սուր նայիմ ձեռքը։

Ցան կատուն անկիւն մը կը լուացուէր, կոկելով մուշտակը։ Ցիրան ուղեց շոյել. Թաթ մը պառնալից ճանկերով կեցուց զայն։

* *

Մայրիկը Շարամին հետ սխալական հանդէսին գնաց։

Ցունը մնաց մեր հիւղին, օդին մէջ առկախ «Քաղաքորձակ ազատութեան», եւ գրացիներու համբերութեան։

Ու մեր հինգը բացաւ հինգէն շատ աւելի թիւով փրփրալից շիշեր։ Սեղաններուն վրայ Նեփրատ եւ Ցեփրեա միացան քանդելով թղթէ քաղաքները։

Ցածկող խցաններով նշանաւորութիւն ըրին եւ առաստաղէն կախ լամբը պայթեցաւ. որոտընդոստ Գլուխները սարքան։ Ձօնեն բաւական չեղաւ, պառացին, կանչեցին, պարեցին, փոր ներեցին։

Աւերակներ կորած գաւաթներով, պատերազմ՝ ատլաս եւ կեռասի կուտերով

Ցիրան բանախօսեց. աննկուիր ընկեր պարապ չէլելուն.— Եւ որովհետեւ այսօրը այսօր է, ու վաղն ալ վաղը, քանի որ երէկն ալ երէկ էր... ուստի նորեցէք որ խմարհաբար, ժեղմաբար, քաղցրիկաբար, զանուիմ տրամագրութեանց մէջ գրութեան մը, կացութեան մը, վիճակի մը, սանձագի մը, գաւառի մը... ը... հը'... ինչ եւ է, խմե՛նք, որովհետեւ... խմենք, քանի խմենք, այնպէս որ խմենք, այլեւ... բայց եւ...

— Ձէք անվէճի ա՜ վէ՜ լէ՜րի՜

— Երէ՜ր դրախտավայ... հաա՜ խատսամա՜ն։

— Ծափիկ, ծափիկ ծիրանի, կարմիր խնձոր կըլմանի։

—... Ար վաղաւրական... ան. թի՛ւ բաղմաթիւ... թի՛...թի՛...

—Կեցէ՜ք, լռութիւն կը պահանջեմ, աղջի՛ յանկայս, թեւերը վեր թեւեկայս.. գլուխը բաց, գլխնկայս, դող, չէ՛ բա՛ց, բացէք եւ երգեցէք Միջազգայնականը։

— Թանկօ՛, Թանկօ՛...

— Գինի լից, աղբէր, խըմողա՛ց ա՛նուշ։

* *

— Ինծի նայէ, Հրա՛նտ, կ'ըսէր Վահան գրեթ մօտ ալքօլին մշուշը աչքերուն չգալ չըննս, երկու օթեակ տրամադրութեանց առկ ունիս եւ ուրիշ անակընկալներ, հասկցա՞ր, պիտի ապրինք, կատակ չէ։

Ու չորսը միասին, չորք կազմած, թեթեւ քայլերով մայթին վրայէն հեռացան։

3.

Ցանսինկի գորգապատ սանդուխներուն առջեւէն իսկ թանկօ մը սահելով սահելով, ալեակներու ի՜նչքութեամբ կը քսուի Հը՜րանաին ականջներուն։

...փետուրներ կ'անցնին գգուելով ջիղերուն գերազգայութիւնը, շղարշներ կը պլլուին, կը փաթթուին թուլցնելով, քակելով բոլոր պրկուած գնդերները, նորէն կանչե՜ր, կարկաչներ կը հոսին հազար աղբիւրներէ։

Երաժշտութեան մէջէն դաշնակը կը սրտէ մահամերձ սրտի մը պէս ափը, առաջնորդելով ուրուականներուն ընթացքը։

Ջութակը «զայգալոյսին հետ» կը լուծուի, կ'աննիւթանայ։

Կարմիր լոյսը կ'ամպամէ սրահը, ու թղթէ ձիւն մը ընդհատ ընդատ կը թափի օթեակներէն միջոցին մէջ, փայլփլուն, թրթռալուն յորձանքներով։

Սեղաններուն քով դոյգեր կը ծխեն երազկոտ, յուլօրէն յենած արմուկին ու մատներին ապամանդը աչքերու զուրահն դիմաց։

... Մինչեւ մը ուր երաժշտութիւնը պարող զոյգերուն կը յարի, ուր խօսքերը շշուկներ ու նայուածքները խորհուրդ են համակ, ուր ժպիտները աղօթ ու ծուխերը բուրվառ են, ու սահող պարը մեղմ սիրոյ պաղատանք մը, եղանակին թեւերով վերացում մը պաշտամունք մը։

Դողացող ձեռքեր ու միացող շրթունքներ կան։

Սպասեակները, անժպիտ ու անւագգեստ քուրմեր, կը բերեն ըմպելիները։

Որքան հեռու կը թուի Հրանտին այն ժամանակը, երբ ինք խենթ էր այս ամէնուն։ Ու արամեղնող խղճահարութիւն մը մոռցուած երանութեան մը յիշատակովը կուգայ կախուիլ իր սրտէն։

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար.)

Ֆրանս. նոր կուսակցութիւն մը

Փարիզի երեսփոխան Փիէռ Թէթէնժէյի նախաձեռնութեամբ եւ երեսփոխաններ Լուի Մուլինէյի եւ Իպարնէկարէյի մասնակցութեամբ, քաղաքական նոր կուսակցութիւն մը կազմուեցաւ, «ընկերային եւ ազգ. հանրապետական կուսակցութիւն» անունով։

Նոր կուսակցութիւնը իր ծրագրով կը պահանջէ պետական բարեփոխումներ արդիական հիմերու վրայ։ Ներքին քաղաքականութեան մէջ պիտի աշխատի լուծել բոլոր Ֆրանսացիներուն համար էական նկատուած հարցերը — եւմտական հաւասարակշռում՝ ծախքերու սեղմումով, վերակազմութիւն՝ ելմտական-հարկային դրութեան, կիներու քուէարկութեան իրաւունք, տնտեսական-ճարտարարուեստական կարգ մը բարելաւումներ, եւայլն.։

Նոր կուսակցութիւնը կ՚ուզէ խաղաղութիւն, բայց խաղաղութիւն որուն առաջին պայմանն ըլլայ երաշխաւորել Ֆրանսայի ապահովութիւնը.— Խաղաղութիւնն ամէն գինով մեր անմիջական զինաթափումով. կը յայտնէ կուսակցութիւնը իր առաջին յայտարարութեամբ- կը նշանակէ պատերազմ շատ կարճ ատենուան մէջ»։

Նոր կուսակցութիւնը պիտի պաշտպանէ ֆրանսական արտադրութիւնը՝ օտար մրցակցութեան դէմ. ֆրանսական աշխատանքը եւ Ֆրանսայի արտադրութեան պիտի ապահովէ կարգ մը առաւելութիւններ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ.Յ.Դ. ԶԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
Վաղը իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Պուա Քոլոնպի Թաղապետարանի սրահին մէջ
Rue des Halles, Bois-Colombes
Կը նախագահէ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ ԳԻԻԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգչախումբը եւ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը։ Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ եւայլն։ Ընտիր ճաշարան։
Հաղորդակցութիւն.—St. Lazareէն 45 Porte կամ Place Clichyէն 40 թիւ Թռամուէյ իջնել Place Bourguignon եւ 5 վայրկեանը անգամ մը շոգեկառք կար ՍԷն Լազարէն իջնել կառ Պուա Քոլոնպ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին
29 Rue Etienne Dolet
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ և Տիկ. ՀԵԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Երգ. արտասանութիւն եւ անակնկալներ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Վօան—Վըլէնի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանին մէջ։ Ներկայ կ՚ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. Հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։
Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 Ֆր. միւս երկիրները 25 Ֆր. կամ 1 տոլար։
Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St. Martin, Paris 10e.
Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի Նամակներ»ը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
"ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. Հրատարակութիւն Հրանդ-Սամուէլ գրատան
Դիմել հրատարակչին՝ Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur le Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65։ Մէթրօ Օտէօն։
Հարաւային Ֆրանսայէն (Լիոնն ալ մէջն ըլլալով) պէտք է դիմել Գ. Գ. Շահլամեանի, 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.
Գին՝ 20 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
կազմակերպուած Ատարազարի Հայր. միութեան կողմէ
1 Նոյ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Sté des Ingénieurs Civilsի սրահը
19 Rue Blanche, Métro Trinité կամ Blanche
Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (Նորայր)
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ
Կը նուագէ անցեալ տարուան LUNA PARKի նշանաւոր orchestre
Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով
Տոմսակի գինն է՝ 7.50 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Տէսինի Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան կողմէ
Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Cinéma Noveltiի մէջ
Ղեկավարութեամբ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ կը ներկայացուի
ԱՆՄԱՀՆ ՄՈՒՐԱՏ կամ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԱՆՅԱՂԹ ՌԱԶՄԻԿԸ
Տոմսերու գիներ՝ 5 եւ 4 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Ռոստոմի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն Ընկեր Օ. Աւետիսեանի բնակարանը 16 Rue Pouchet։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Միայն բերել անդամատետրը անպայման։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Խաչիկ Մկրտիչեանէ եւ Առնաւիլէէ Կոնէօէն ընկ. Արփիարէն ներկայ գտնուիլ անպայման վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 29 Rue Pouchet, Սարսէլ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 71 Ave. Kleber։ Կարեւոր օրակարգ՝ բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Գ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 63 Rue de la République սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ն. Գ. Բ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Փըթիթ Սալոն։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. Վարժարանի նախկին Սանուց Միութիւնը բանախօսութեանց շարք մը կազմակերպած է եւ անոնցմէ առաջինը տեղի կ՚ունենայ այս իրիկուն, ժամը 9ին, Centre International սրահին մէջ, 2 Place de la Sorbone, Paris 2e.
Կը բանախօսէ Գ. Թէքէեան, նիւթ՝ «Սուրբերը եւ հերոսները»։

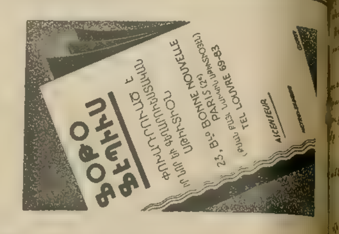

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԿՈՉԸ

Ձմեռը կը մօտենայ, ունեցողը իր պաշտպանութեան միջոցներուն վրայ կը խորհի, սակայն ո՞վ պիտի խորհի նիւթական միջոցներէ զուրկ մեր գաղթական եղբայրներու եւ քոյրերու վրայ։

Ահա՛ նուիրական պարտականութիւն մը որ մեր ամէնուն վրայ ալ կը ծանրանայ, մեր կարողութեան ներած չափով այդպիսիներուն օգնութիւն փութացնելու ենք, մեր զոհողութիւններէն մաս մըն ալ անոնց վերապահելու ենք

Աղքատախնամի ստանձնած գործը եւ պարտականութիւնը խիստ ծանր են։ Ուստի ներկայ կոչով կրկին քեզ կը դիմենք, որպէսզի ձեր օգնութիւնը չզլանաք Աղքատախնամին եւ ձեր նուէրները եւ տարեկան ան դամավճարը շուտով եւ լայնօրէն ղրկէք կարենալ հասնելու համար- գէթ փոքրիկ չափով, անոնց օգնութեան կոչին։

(Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարտիրոս Դարբինեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Մուշեղ եւ Կիւրեղ Դարբինեանները։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ, իմացնել Մ. Դարբինեանի, Sarmoussakli, Serès, Grèce.

— Կը փնտռուի ընիկ Ուրֆացի կարապետ Ինկիլիզեան, հօր անուն Մկրտիչ, մօր անուն Մարիամ. կարապետ 5 տարիէ իվեր կը գտնուէր Մարսէյլ։ 9 ամիս է որ, իր քեռին՝ Գ. Վարդան Առաքելեան (Տէր Զօր) եւ իր քոյրը, Ովսաննա Ինկիլիզեան (Նասիպէ) նամակ չեն ստացած իրմէ։ Իր վերջին հասցէն եղած է. Englisian Garabed 35 Rue Blaise Pascal, Tours, Indre a Loire, France. Իմացնել Յառաջի միջոցաւ Missak Sissérianի, B. P. 35 Dér Zor (Syrie).

— Գոնեայ Էրէյլիցի Գէորգ Մակարեան կը փնտռէ իր քոյրը այրի տիկին Մարիծայ Մակարեան որ 3 տարի առաջ կը գտնուէր Քորֆա։ Իմացնել «Հորիզոն»ի միջոցաւ Kevork Magarian Village Vezuico Serès, Grèce.

— Սինոպի Ալթուն օղլու [illegible] ղէն Վահան Այվազեան կը [illegible] տուէ իր եղբայրը Լեւոն [illegible] եանը։ Լուր առնուած է [illegible] գտնուի Նիւ Եորք։ Իմացնել [illegible] բիզոնի միջոցաւ, Vahan [illegible] ian, Village Veznikо (Serès) Grèce.

— Բալուի Արմուշա, գիւղէն Միսաք Մարկոսեան կը փնտռէ իր մայրը Գէկզատէ Մարկոսեան 4 ամիս առաջ կը գտնուէր [illegible] սէյլ, իր փեսային Ասատուր [illegible] նուկեանի քով։ Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ Missag Margosian Village Vezuiko (Serès) Grèce.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՑԻՐՈՒՀԻ ԶԱՌԱՓԵԱՆ
Դաշնակի եւ սոլֆէժի դասեր Studio Musical, 5 Rue [illegible] Paris VIe. Ընդունելութիւն [illegible] մը 2—3

IMPRIMERIE - MASSIS - ED. TI[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

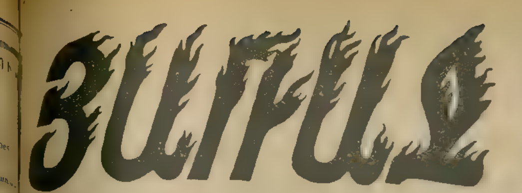

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.384

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
25
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

25 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1400

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ

«ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ»

Արտասահմանի հայութեան պարբերական հրատարակութիւնները 80է աւելի համրանք մը ունին, որոնց մէկ կարեւոր մասը, եթէ չըսենք մեծամասնութիւնը, կանոնաւորապէս կարող ենք ըսել՝ տպուած են։ Այս գեր-արտադրութիւնը հետզհետէ հիւանդութիւն մը կը դառնայ, որուն կ՚արժէ այլ առթիւ մը անդրադառնալ։

Այժմ, սակայն, մենք անհրաժեշտ կը գտնենք, բազմաթիւ անօգուտ հրատարակութիւններու փոխարէն՝ նոր ու օգտաշատ հրատարակութեան մը առաջարկը հրապարակ դնել, հրատարակութիւն մը որ կոչուած է կենսական եւ անհրաժեշտ բաց մը գոցելու։

«Ազգագրական Հանդէսի» մը հրատարակութիւնը, այսօր, քան երբեք անգամ աւելի անհրաժեշտ է։

Ահա թէ ինչո՞ւ։

Նախ, արտասահմանի պարբերական հրատարակութիւններէն մէկը այդ անհրաժեշտ բացը լրացնելու հնարաւորութիւնն ունի։ Եթէ պատահաբար նման գրուածքները տեղ կը գտնեն այս ու այն պարբերականին մէջ, ամբողջական չեն ու անգամ իսկականին հետ անհարազատ են։

Երկրորդ. ցիր ու ցան այդ գրուածքները ամփոփուած չեն հետեւաբար լուրջ ուսումնասիրութեան մը աշխատանքները դիւրացնեն։

Երրորդ, ազգագրական նիւթերու հաւաքումը, քաղդատութիւնը, դասաւորումն ու հրատարակութիւնը կը պահանջեն, ծրագրուած աշխատանք մը, որ պիտի ունենայ իր բազմաթիւ ու բարեխիղճ աշխատակիցները, ցրուած բոլոր գաղութներուն մէջ, որոնք գրի պիտի առնեն ազգագրական նշանակութիւն ունեցող նիւթերը (աւանդութիւններ, սովորութիւններ, հէքեաթներ, գաւառաբարբառի նմուշներ եւլն.)։ Իսկ նման կազմակերպուած աշխատանք մը, կը պահանջէ խմբագրական լուրջ մարմին մը, որ պիտի կենայ հրատարակութեան Ազգագրական Հանդէսին գլուխը։

Չորրորդ, այս անհրաժեշտութիւնը կը բխի մեր ժողովրդի կացութենէն։ Այժմ մեր ժողովուրդը քշուած է իր բնաշխարհէն, ու ահա տասը տարիներէ ի վեր թափառական է օտար հորիզոններուն վրայ։ Վերապրող ժողովուրդը դարէ դար պահած իմաստներն ու հարստութիւնները ժառանգած, կը փոխանցէր յաջորդ սերունդներով, ու կը պահպանէր շատ բան, որ իր տեւական ծննդավայրին։ Բայց հիմա, հին սերունդը հետզհետէ կը մեռնի, ու անոր հետ կը մեռնին բոլոր աւանդները, որոնք զարերու յաջորդականութիւն մ՚ունէին։ Նոր սերունդը, օտար այս ափերուն վրայ, չի կրնար ժառանգել այն, ինչ որ ծննդավայրը միայն իրեն պիտի կրնար փոխանցել։ Հետեւաբար, անհրաժեշտ է, անմիջապէս շարունակել ազգագրական նիւթերու հաւաքման, կորուստէ փրկելու համար այն մեծարժէք գանձերը, որոնք մինչեւ հիմա անգիր մնացած էին եւ ապահով աւանդի մը պէս՝ յանձնուէին հայրենի ժողովուրդին։ Այժմ այդ աւանդը ստոյգ վտանգի մը մատնուած է։ 15-20 տարի յետոյ, գալիք սերունդը այդ մասին անպատասխանատու է։

Ազգագրական Հանդէսի մը հրատարակութեան առաջարկը հրապարակ դնելով, կը գիտակցինք անշուշտ, թէ այդ գործը մեծածախս է եւ չի կրնար անհատական բնոյթ կրել։ Բարեբախտաբար կան այսօր հանրային այդպիսի հաստատութիւններ մեր մէջ, որ ըստ ամենայնի կոչումն ունին հայ մշակոյթի պահպանման և կարող են նախաձեռնել մեր առաջարկի իրագործման։ Յիշատակենք քանի մը անուններ, յոյս ունենալով որ անոնք խնդիրը լուրջ ուշադրութեան պիտի առնեն։ Ազգային..., որ հայ մշակոյթին նուիրուած նոր եւ բեղմնաւոր հաստատութիւն մըն է, կայ Ռումանիոյ մէջ Նոր կազմուած Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը. ...են ձեռնարկել նման հանդէսի մը հրատարակութեան։ ...է մտածել, իրաւացիօրէն, նաեւ Բարեգործականի հիմնած Ազգային Մատենադարանի նախաձեռնութեան մասին։ Փարիզի Ազգային Մատենադարանը, յենուած Բարեգործականի ...ակցութեան վրայ, պիտի կրնար այս ծառայութիւնը մատուցանել հայ ազգին։

Այս առաջարկը հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելով, ... փափաքէինք գոնէ հայ մամուլը խնդիրը մտածութեան ...

Կ. Ս.

ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ ծովային ընդհ. սպայակոյտի նախագահը, դեր-ծովակալ Փանաս, ինտեւեաւ յայտարարութիւնը ըրած է Թուրքիոյ մասին.—

«Երկու ազգերը, որոնք խոր վէրքեր ստացան իրենց հին կռիւներէն, այս պատմական վայրկեաններուն առիթն ունին գնահատելու առաւելութիւնը անկեղծ բարեկամութեան մը և գործակցութեան մը։ Մեր պատմական մարզը կ՚իյնայ օգտուիլ առիթէն, եւ վստահ եմ թէ անոնց ջանքերուն արդիւնքը գոհացուցիչ պիտի ըլլայ։

Գալով ինծի, իբրեւ մէկը որ երկար տարիներ ծովակալութիւն ըրած է եւ քաղաքականութեամբ չի զբաղիր, ես կը կարծեմ թէ խաղաղ գործակցութեան շատ ամուր հիմեր կան երկու ազգերուն համար։ Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր մըն է։ Յունաստան ալ, դարաւոր աւանդութեամբ՝ ծովային երկիր մըն է։ Արդ, ձեռնալով անցեալին կռիւները, անոնք պիտի կրնան օգնել իրարու կեանքի բարելաւման պայքարին մէջ, որ հիմն է իրական քաղաքակրթութեան»։

Իր կարգին Գ. Վէնիզելոս ըսած է թէ աչք չունի Անատոլուի վրայ։ Նոր մանրամասնութեանց համաձայն, ինչէն վարչապետը այսպէս պատճառաբանած է իր տեսակէտը.

«Մենք ծախսած ենք առէկ առաջ, եւ պիտի ծախսենք ալ, երեսուն միլիոն տրախմի, գաղթականները տեղաւորելու համար։ Կը կարծէք թէ մենք այս ահագին ծախքին տակ մտանք առժամեայ արդիւնքի՞ մը համար, եւ այն նպատակով թէ օր մը նոր պատերազմ մը պիտի ընենք եւ այդ բնակչութիւնը Անատոլու պիտի վերադարձնենք։ Գերագոյն խենթութիւնը պիտի ըլլար ազգի մը համար պատերազմի վերսկսիլ, գերմարդկային այնքան ճիգեր թափելէ յետոյ ի նպաստ գաղթականներու տեղաւորման։ Այժմ որ կը թեւակոխենք մեր անկախութեան երկրորդ շրջանը, բոլոր մեր մտաւորական եւ ֆիզիքական ուժերը նուիրեցէք երկրին ներքին բարգաւաճման»։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ 200 ՀԻՒՂԱԿՆԵՐ ԿԸ ՔԱՆԴՈՒԻՆ

Պէյրութի «Էլ Նիտա» իսլամ ազգայնական թերթը կը գրէ.—

Լիբանանի կառավարութիւնը Էշրէֆիէի բարձունքին վրայ կառուցուող շինութեանց աւարտումէն վերջ Գարանթինա գտնուող Հայերը հրաւիրած էր փոխադրուիլ այդ նոր շէնքերը։ Կարգ մը հայ ընտանիքներ փոխադրուեցան, բայց շատերը չուզեցին (պատճառը չենք գիտեր) եւ մնացին իրենց նախկին հիւղակներուն մէջ։ Ատկէ վերջ, կառավարութիւնը որոշեց քանդել 200 հիւղակներ եւ պարտադրել բնակիչները որ երթան այդ նոր թաղը։

Եղած խնդրանքներու եւ դիմումներուն վրայ կառավարութիւնը պայմանաժամ տուաւ եւ երկարաձգեց քանդումը։

Սակայն տրուած պայմանաժամը լրացաւ եւ դեռ ոչ ոք շարժեցաւ տեղէն. որով հիմայ կառավարութիւնը սկսաւ քանդելու այդ 200 տուները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եգիպտոսի խառնակ կացութիւնը

Եգիպտոսի դահլիճին կողմէ կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններու ենթարկուած Սահմանադրութիւնը եւ ընտրական օրէնքը հրատարակութեան տրուեցան։ Այս առթիւ, հաւանական խռովութիւններու առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը դիմած էր կանխազգուշական խիստ միջոցներու։

Ուշագրաւ պարագայ մըն է եգիպտական ազատական կուսակցութեան դիրքը այս խնդրին մէջ։ Ազատականները որ կատաղի հակառակորդ են Վաֆտի, նախապէս համամիտ էին ընտրական օրէնքի կարգ մը տրամադրութեանց փոփոխութեան եւ ուժ կուտային Սըտքը փաշայի դահլիճին։

Սակայն նկատելով որ կառավարութիւնը իր առած քայլերով կը հարուածէ ազգային գերիշխանութեան սկզբունքը, կը կազմալուծէ խորհրդարանը եւ կը քայքայէ սահմանադրական վարչաձեւը, ազատականները խզած են իրենց կապերը դահլիճին հետ։ Արքայական ընտանիքէն իշխան Եօմէր Թուսուն՝ հեռագրով շնորհաւորեց ազատականներու նախագահը իրենց այս ընթացքին համար։

Իշխանին այս քայլը աւելի նշանակելի կը դառնայ անով որ Սըտքը-Նահաս պայքարին մէջ, ի նպաստ Նահասի նման նախընթաց մը եւս արձանագրած է Ֆուատ թագաւորի ընտանիքը, յանձին Ապպաս Հալիմի, որ Վաֆտի հանդէպ իր համակրութեան եւ հակակառավարական իր մէկ յայտարարութեան համար, արքայական հրովարտակով՝ զրկուեցաւ իր տիտղոսէն եւ իշխանական առանձնաշնորհումներէն։

Ժողովուրդին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է դարձեալ Վաֆտի վրայ, որ ընտրողներու հարիւրին 95ը ունի իր հետ եւ որուն նախագահը Նահաս «Սուիններու Սահմանադրութիւնը» կ՚անուանէ հրատարակուած նոր օրէնքը։

Խորհրդարանը եւ Ծերակոյտը լուծուած են, իսկ վերջին տեղեկութեան համաձայն, նոր ընտրութիւններու թուականը տակաւին չէ որոշուած։

Անգլիա, Պաղեստին եւ Հրեաները

Անգլիոյ կառավարութեան յայտարարութիւնը Պաղեստինի հանդէպ իր քաղաքականութեան մասին, խոր վրդովումի մատնած է հրէական աշխարհը։ Ամէն տեղ բուռն բողոքի արտայայտութիւններ կը կազմակերպեն Հրեաները։ Երուսաղէմի մէջ, հրէական ազգ. խորհուրդը, 8 ժամ անընդհատ խորհրդակցութենէ վերջ, գեկոյց մը հրատարակեց, որով ընդդէմ Անգլիոյ կառավարութեան, կոչ կ՚ընէ Անգլիոյ ժողովուրդին։ «Կառավարութիւնը կը յայտարարէ Խորհուրդը, դրժեց իր հանդիսաւոր խոստումը։ Առանց ներգաղթի եւ առանց հողեր գնելու արտօնութեան, Հրեաներուն համար ազգային օճախի մը գաղափարը դառն ծաղրանք մը եւ քաղաքական կեղծաւորութիւն մըն է։ Զենք ընդունիր այս անարդար վիճակը։ Կը յուսանք թէ կառավարութիւնը ի յայտ չի բերեր անգլիական ժողովուրդին կամքը։ Պաղեստինի մէջ ազգ. օճախ մը հիմնելու մեր պատմական իրաւունքը ճանչցուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Միացեալ Նահանգներու կողմէ։ Մեր իրաւունքը աւելի զօրաւոր է քան կառավարութեան մը իրաւազանցումները»։

Ամերիկայի մեծ քաղաքներու հրեայ բնակչութիւններն ալ բողոքի բազմաթիւ միթինկներ կը կազմակերպեն։ Նիւ-Եորքի հրէական գործակալութեան վարիչ մարմնին նախագահը՝ միլիոնատէր մը, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, յայտնելով թէ Անգլիա զաւաճանեց Պաղեստինի մէջ իր առաքելութեան։ Ֆրանսայի Սիոնիստներու փոխնախագահը Զրատոփոլսկի, Ամերիկեան մեծ թերթի մը թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Անգլիոյ քաղաքականութիւնը կ՚որակէ «բռնաբարում Պալֆուրի յայտարարութեան» եւ կ՚աւելցնէ թէ եթէ Պաղեստինը փակուած է Հրեաներուն առջեւ, անոնք իրենց ազգ. օճախը պիտի հաստատեն Սուրիոյ մէջ՝ ֆրանսական դրօշի տակ։

Վարշաւիոյ մէջ, Հրեաները մեծ ցոյցեր կատարեցին Անգլիոյ դեսպանատան առջեւ։ Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ միջամտել։

Իսկ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութիւնը, առիթէն օգտուելով նոր յարձակում մը կը գործէ աշխատաւորական դահլիճին վրայ։ «Թայմզ»ի ուղղուած նամակով մը, երկու պահպանողական պետեր՝ Պոլտուին եւ Չէմպըրլէյն կը գրեն.— Աշխատաւորական կառավարութեան քաղաքականութիւնը այնքան բացասական է, որ մեզ կը թուի թէ չի համապատասխաներ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին պահանջներուն ինչպէս նաեւ Պալֆուրի յայտարարութեան ոգիին։

Գերմանիոյ ձմեռային աղէտը

Վերջին տեղեկութեան մը համաձայն, Ալստորֆի հանքային աղէտին հետեւանքով, մեռելներու թիւը հասած է 255ի, մէջն ըլլալով հիւանդանոցը մեռած 16 վիրաւորները։ Հիւանդանոցներու մէջ դարմանուող վիրաւորներու թիւն է 92։ Կը կարծուի թէ հանքին փլատակներուն տակ կը մնան 60-80 դիակներ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսայի առեւտրական նախարար Պ. Ֆլանտէն այցելելէ յետոյ Կեդրոնական Եւրոպայի երկիրները, անցաւ Թուրքիա։ Այս առթիւ համայնավար Իւմանիթէ կը գրէ.— Առեւտրական նախարարը Ֆլանտէն երկուշաբթի օր հասաւ Պոլիս։ Դանուբեան երկիրներու եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ դաւելէ յետոյ, կը շարունակէ իր ասպրանքներու շրջագայութիւնը։ Թուրքիոյ մէջ՝ անոր աղետալի գործը թերեւս աւելի դժուարութեան պիտի հանդիպի։

«Ֆրանսական դեսպանատան մէջ ճաշէ մը յետոյ, հակախորհրդային պաշտպան այս առեւտրական ճամբորդը հրաւէր ուղղեց Թուրքիոյ որ միանայ Խորհրդային Միութեան դէմ կայսերապաշտներու ճակատին, «բարեկամօրէն» գործակցելով Ֆրանսայի։ Յետոյ մեկնեցաւ Ընկիւրի, ուրկէ պիտի մեկնի շաբաթօր, դէպի Սօֆիա, ուր պիտի շարունակէ իր ասպրանքները, ամրացնելու համար կայսերապաշտ Ֆրանսայի կապերը Պուլկարիոյ հետ։

1.300.000 ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ՚ՈՒԶԷ ՌՈՒՍԻԱ

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն կը յայտնէ թէ յառաջիկայ տարի բոլշեւիկեան ճարտարարուեստը պէտք պիտի ունենայ 1.300.000 վարժ բանուորներու։

Այս բանուորները պիտի պատրաստուին արհեստագիտական վարժարաններու մէջ եւ կամ ներկայիս աշխատող ոչ-որակեալ բանուորներէն պիտի առնուին։ Նկատի առնելով ճարտարարուեստի մէջ աշխատաւոր ձեռքերու պակասը, համայնավար կեդր. կոմիտէն հրահանգած է որ գործաւորներու, պաշտօնեաներու, եւ տան մէջ աշխատողներու ընտանիքներու անդամները արձանագրուին աշխատանքի կազմակերպութիւններուն մէջ։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԷՄ

Ռուսական «տըմփինկ»ին դէմ մէկ քանի պետութեանց ձեռնարկներուն ի պատասխան, գրեր էինք թէ Ռուսիա դիմած է կարգ մը միջոցներու։ Ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց գործավարութիւնները միջոցներ ձեռք կ՚առնեն չգործածելու համար նաւերն ու փոխադրութեանց միջոցները այն կառավարութեանց, որոնք տնտեսական պայքարի միջոցներու դիմած են ընդդէմ Ռուսիոյ։

Խորհրդ. առեւտրական նաւերուն հրահանգ տրուեցաւ որ զգուշանան այցելելէ այդ երկիրներու նաւահանգիստները։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առջի օր, երեք հազար գործաւորներ Պօմպէյի մէջ հրաւիրուեր էին մեծ հաւաքոյթի մը, Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդին պայքարի կոմիտէին կողմէ։ Կռիւ տեղի ունեցաւ ոստիկաններուն եւ գործաւորներուն միջեւ։ Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ՔՈՍԹԻ ԵՒ ԲԵԼԼՈՆԹԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ֆրանսացի երկու ծամբաւաւոր օդանաւորդները որոնք մէկ թռիչքով եւ անվտանգ կրցան Ատլանտեանը կտրել, շոգենաւով վերադարձան Ֆրանսա այսօր։

Հավրի մէջ, մեծ ու խանդավառ ընդունելութիւն մը կատարուեցաւ՝ փարիզ պիտի տօնէ անոնց վերադարձը մեծ շուքով։

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

Ամերիկայէն բանուորները կը ձեռնան

Ամերիկայի տնտեսական տագնապը այնքան ծանրացած է, որ ոչ միայն նոր գաղթականներուն առջեւ արգելքներ կը դնեն, այլ եւ օտար բազմաթիւ գործաւորներ կը պատրաստուին հեռանալ երկրէն։ Պաշտօնական վիճակագրութիւն մը գործազուրկներու թիւը ցոյց կուտայ 3 միլիոն 500.000, սակայն կը կարծուի թէ անոնց իսկական թիւը կը հասնի 9 միլիոնի։

ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ...

Էն ի՞նչ շունչ կ՚ըլի որ էս նոր հոգին
Փչի, վեր կացնի քնից մեր ազգին.
Էն ի՞նչ ձեռք կ՚ըլի որ մեր աշխարհքին
Էլ էտ սիրտ տայ ու կազնացնի կրկին։
Խ. ԱԲՈՎԵԱՆ

.. Ո՞ր առաջնութիւններ կը խաղան Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ։

Առասպելական սփինքսն է ան, Դաշնակցութիւնը։ Խորհուրդ եւ պատգամ։ Վիշապ։ Ցարակէզ։ Երգ եւ փոթորիկ։ Ու նաեւ աղօթք։

Բայց, ինչ որ Դաշնակցութեան հիմնական արժանիքը պիտի կազմէ՝ երիտասարդացումն է այս յոգնաբեկ, նուաղ եւ գլխիկոր ժողովուրդին։ Երիտասարդացումը՝ անոր մտքին ու սրտին, անոր նայուածքին, ինչպէս ջիղերուն։

Ինչ մեղադրանքներ ալ հիւսեն մեր քաղաքական կազմակերպութեան դէմ, չեն կրնար ժխտել այս իրականութիւնը։

Դաշնակցութիւնը իր արժէքները քաղեց, մաղեց այս ժողովուրդի ծոցէն։

Ան ամփոփեց, բիւրեղացուց շատ մը առաքինութիւններ որ փոշոտեր, ժանգոտեր էին։

Ան արթնցուց տենչեր եւ կիրքեր որ թմրեր էին։ Եւ լուսաւորեց խորդ ու բորդ, լպրծուն ճամբաներ։

Բայց, այս ամէնէն վեր, ան ոգի եւ շունչ փչեց երդիքներուն վերեւ, պատուհաններէն ներս։ Ոգի եւ շունչ՝ գիւղերէն մինչեւ քաղաքները։ Ոգի եւ շունչ՝ սարերէն մինչեւ պողոտաները։

Դաշնակցութիւնը կրնայ արդարօրէն հպարտանալ որ կրցաւ հաբաղաս, սարսուռ, այլ մանաւանդ փոթորկաշունչ ունկնդիրն ու արտայայտիչն ըլլալ դարերու խորէն հնչող պատգամին —

Էն ի՞նչ շունչ կ՚ըլի որ էս նոր հոգին
Փչի, վեր կացնի քնից մեր ազգին.
Էն ի՞նչ ձեռք կ՚ըլի որ մեր աշխարհքին
Էլ էտ սիրտ տայ եւ կազնացնի կրկին...

Այս ինքնաբուխ, այս անտարբեր առաքելութեան մէջ Դաշնակցութիւնը եղաւ այն հերարձակ պարմանին, որ սարէ սար կը քշէ նժոյգը, ոչ իսկ անոր բաշերէն բռնած։

Այս ճամբուն վրայ, Դաշնակցութիւնը դարձաւ ամէնէն զանգ մը, ուր զօղանջն ու ծանրութիւնը ասպարէզ կը կարդային իրարու։

Եւ այս ալեկոծութեան մէջ, Դաշնակցութիւնը կազմեց բազուկը որ՝ իր վէրքերն անգամ կը մոռնար, որպէսզի «Էլ էտ սիրտ տայ ու կազնացնի կրկին» անճար ու կորաքամակ բազմութիւնները։

* * *

Այո՛, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, կը յաւակնինք սիրաբար տէր կանգնիլ այս առաքինութեան, որ միեւնոյն ատեն առաքելութիւն մը կը պարտադրէ երկար, տակաւին շատ երկար ժամանակի մը համար։

Ոգի եւ շունչ։ Ո՛ւժ եւ թարմութիւն։ Կորովալից նայուածք եւ ամուր քայլուածք։ [illegible] արշաւ՝ դէպի նպատակը։

Եւ յառաջխաղացութիւն՝ առանց պատերուն քսուելու։ Ասպարէզ իջած՝ ամբողջական, [illegible] կերպարանքով։

„Պայքար՝ գլուխ գլխի եւ ճակատ ճակտի։ Քրտինք, վաստակ՝ իր սեփական ձեռքերով։

Նայեցէք Դաշնակցականի աչքերուն մէջ, եւ պիտի կարդաք, ամէնէն առաջ, թարմութիւն եւ պայծառութիւն։

Քառասուն տարուան երկունքին գոյացումն է այդ։ Ցայտքը՝ յեղափոխական ինքնավստահութեան շառաւիղին։

Լսեցէք իր խօսուածքը — մինչեւ իսկ մոլեռանդ, անհաւ եւ կոպիտ արտայայտութեամբ, — պիտի կրէք խոր տպաւորութիւնը անկեղծութեան եւ հաւատքի։

Հետքերը՝ սերունդէ սերունդ մաքրուած, խառնուած հաւատարմութեանց։

Հետեւեցէք իր քայլերուն, — պիտի զանազանէք, անմիջապէս, տարբերութիւն մը որ կ՚ենթադրէ կորով եւ վճռականութիւն։

Ու վերջապէս, իր ամէնէն անսանձ արտայայտութիւններուն մէջ, Դաշնակցականի մէկ բացագանչութիւնը, «Ընկե՛ր ջան», կը բովանդակէ այնքան խանդ ու գորով, ինչքան երկու եղբայրներու, կամ հօր եւ զաւկի միջեւ։

Եթէ երիտասարդացման յատուկ արժէքներ չեն ասոնք, բարի եղէք, ուրեմն, ապացուցանելու երիտասարդութեան բուն իմաստը։

Դաշնակցութեան երիտասարդացման աշխատանքը կարելի էր խտացնել մէկ բառով. — «Լոյս ի լուսոյ...»

Ժողովուրդը՝ ինք՝ ըլլալով լոյսը։ Հրահոսան աղբիւրը մեր բոլոր ներշնչումներուն, մեր երգերուն ու ճիգերուն, իսկ մենք՝ անոր արթուն պահակները, կանգնած՝ քառասուն տարուան ամրութեանց բոլոր դիրքերուն վրայ, ծովերէ ծով մինչեւ վերջին ծովափը։

Քառասուն տարի առաջ, մեր անդրանիկները չհանդուրժեցին որ ազգերու ճամբուն վրայ լքուած բեկոր մը դառնայ այս ժողովուրդը։ Ոտք եւ աւար՝ առաջին հանդիպողին։

Քառասուն տարի յետոյ, մենք թոյլ չպիտի տանք որ, մէկ օր իսկ դանդաղի, թմրի այս ժողովուրդին բազկերակը։

Եւ կանգնած յարատեւ, յարածուն երիտասարդացման նոյն արահետներուն վրայ, մենք պիտի երգենք, ոչ թէ գերեզմաններու վերեւ, այլ աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ.

Էն ի՞նչ շունչ կ՚ըլի որ էս նոր հոգին
Փչի, վեր կացնի քնից մեր ազգին.
Էն ի՞նչ ձեռք կ՚ըլի որ մեր աշխարհքին
Էլ էտ սիրտ տայ ու կազնացնի կրկին։

Վա՜յ մեզ, եթէ մոռնանք երգն ու անոր համապատասխան ճիգը։

Թշնամիին մահացու անէծքն չպիտի կրնար թափիլ մեր գլխուն, քան այդ մոռացումը։

«Նոր Օր» Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"Լ'ՕՐԻԱՆ,, Ի ՀԱԿԱՀԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ԾԱՂՐԷ ԵՒ ԿԸ ՀԵԳՆԷ ՄԵԶ

Շնորհիւ Ադագարեաններու դաւաճանական գրգռութիւններուն, ահա՛ թէ ինչպէս օտարները կը լեցուին Հայերուն դէմ։

Պէյրութ հրատարակուող Լ'Օրիան ֆրանսատառ թերթը, իր թիւերէն մէկուն մէջ «Օրուան Դէպքերը» սիւնակներուն տակ հետեւեալ հակահայ խմբագրականը կը գրէ.—

Ա.— ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ...

Վահաններու բարձրացման շատ հետաքրքրաշարժ տեսարանի մը առջեւ կը գտնուինք։

Թուրքիկներու խնդրոյն առթիւ «հայ-համայնավարական վտանգ» մը մատնանշեցինք եւ մեր հայ բարեկամները զգուշացուցինք այն խլրտումներէն — եւ յորդումներէն — որ իրենց իսկ շահերուն վնասակար էին։ Եւ ահաւասիկ որ յարձակում կը կրենք բոլոր անոնցմէ որ Կարինն ու Թիֆլիզը իբր մտաւորական եւ ազգասէր ցրուած են Միջնաւոր Արեւելքի մէջ։ Հայկական շահերու հինգ տարուան պաշտպանութիւն, հնգամեայ պայքար եւ ամէնօրեայ բրօբականտ ի նպաստ Թրքական հահոլածանքներուն, մէկէն ի մէկ զարգացան նկատի առնուելէ։ Գաղթականներու մատուցուած բոլոր ծառայութիւնները, մեր բոլոր միջամտութիւնները՝ այս դժբախտներուն երաշխաւորելու համար ապահովութիւն մը, կեանքի հանգստաւէտութիւն մը, բարոյական եւ ֆիզիքական առողջութիւն մը որմէ զուրկ էին բացարձակապէս, առանցմէ ո՛չ մէկ հետք մնացած է։ Թէ Լ'Օրիան 1927ին ամիս մը դադրեցուեցաւ, նոյն օրն իսկ որ Պէյրութի մէկ երեսփոխանին կողմէ հայ համայնքին դէմ նետուած մարտահրաւէրին անընդունելի ըլլալը ի վեր կը հանէր։ Ահաւասիկ ա՛ս ալ բոլորովին մոռցուած է։ Այս ամէնը հին են ու այս ամէնը խնդրոյ առարկայ չեն ըլլար։ Հաշուի առնուածը, խնդրոյ առարկայ եղածը սա է որ Լ'Օրիան ներեց ինքնիրեն դիտելու թէ գոյութիւն ունէր, կրնար գոյութիւն ունենալ, հոսհոն, ժամանակին ու միջոցին մէջ, պոլշեւիկ Հայեր — եւ իսկապէս պոլշեւիկներ, որոնք անցեալ տարուան առաքինութիւնը օտարներէն բռնեց։ Ո՛չ մէկ անէծք։ Ո՛չ մէկ անարգական խօսք մեզի պիտի չխնայուի, եւ թշնամանքը պիտի մաքրուի այն օրը միայն՝ ուր վճռականօրէն դաշնակ եւ հնչակ, եթէ չըլլայ հնչակ եւ դաշնակ, դանակ մը խոթուի մեր ուսոսկրներուն մէջտեղը։

Բ.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ ԿԱՅ

Այս պատահական դանակը, սակայն, մեզմէ ո՛չ ցաւ կը խլէ, ո՛չ ալ խղճի խայթ։

Եթէ հալածական Հայերը պաշտպանեցինք, անտարակոյս չէինք սպասեր ո՛չ երախտագիտութիւն, ո՛չ ալ պարգեւ, այդ մերկացած մարդոցմէ։ Մենք կատարած եղանք մարդկային պարզ պարտականութիւն մը։ Տարրական միջազգային եղբայրասիրութեան զգացում մը լոկ՝ մեր բռնած դիրքը տուն տուած եղաւ։ Նոյնպէս պատեհ քաղաքականութիւն մըն էր, Լիբանանեան տեսակէտով, ապահովական իսկապէս եւ արագ գանգատուածի մը առջեւ, հոգատարութեան ներքեւ երկիրներուն մէջ քաջալերել որ հաստատուի խելացի, գործունեայ, արտաք փոքրամասնութիւն մը, որ կրնար դիւրաւ բնիկ դառնալ։

Այս մասին, կը կրկնենք, մեր զգացումը չէ փոխուած։ Այսուհանդերձ, ո՛չ մէկ միջազգային եղբայրասիրութիւն կրնայ աւելի արժէքաւոր ըլլալ քան առածի կարգ անցած եւ լաւ հասկցուած որ մարդուս իր անձէն կը սկսի։ Հայերը մեր բարեկամներն են մինչեւ այն սահմանը եւ այն վայրկեան-սահմանը ուր կը սկսին դառնալ վտանգ մը ազգային հաւասարակշռութեան համար։

Արդ, այս վտանգը գոյութիւն ունի եւ ձեւ ու կերպարանք ստացած է։

Գ.— ԽՆԴՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՅ ՎՏԱՆԳԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹԸ

— «Մենք պոլշեւի՞կ ենք»...

Որչափ գիտենք, ո՛չ բաժանցաւ, ոչ ալ գրուեցաւ թէ Հայերը պոլշեւիկ կը ծնին։ Ինչ որ մէջտեղ գրուեցաւ եւ ճշդուեցաւ սա է թէ սովիէթական հայ գործակալներ կան, չափազանց անհանդարտ, եւ որոնք պոլշեւիկեան պրոպականտի կատարելապէս կազմակերպուած ցանց մը հաստատած էին հոգատարութեան երկիրներուն մէջ։

Այսօր այս Հայերը գուցէ միայն 200 հոգի են։ Վաղը կ՚ըլլան 400։ Մենք խորհեցանք թէ պատեհութիւններ կային գործի լծուելու՝ երկու ամսուան մէջ անոնք 5000ի չհասած...։

Եւ վերջապէս, մեր վերջին խմբագրականին հեղինակը ի՞նչ առաջարկած էր որ այնքան վնասակար եւ ակնարախ ըլլար։ Անգործներու հեռացո՞ւմը։ Տէր-Զօրի եւ Բարձր.Ճէզիրէի մշակելի եւ հարուստ տարածութեանց վրայ անոնց հաստատո՞ւմը։

Դժուար էր խորհիլ թէ առաջարկ մը որուն նպատակն էր ապահով աշխատանք մը տալ եւ բաւարար բարեկեցութիւն ապահովել մարդոց որ կը սպառին ու կը հիւծին, առաջ պիտի բերէր այսքան զարմանալի եւ բուռն հակազդեցութիւն մը։

Դ.— ԱՆԿԵՂԾ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ մը, ոչ նուազ սակայն ազգասէր քան միւսները, բայց գուցէ քիչ մը աւելի յստակատես ու անկեղծ, այդքան անսովոր խառնութեան մեկնութիւնը կուտայ։

— «Հողագործական շրջանները մեր ազգակիցները դրկելու ձեր թելադրութիւնը, կ՚ըսէ, հրաշալի է։ Նուազ հրաշալի չէ նաեւ հայկական խաւմանարգելի (bloc tampon) մը ձեր առաջարկը, սակայն ուշ մնացած է։

«Պէտք է որ այդ մասին մտածուէր եւ ծրագիրը գործադրուէր, գաղթականները ցամաք ելած ժամուն իսկ։ Այս թող չկարծուի առաջարկել անոնց՝ երթալու Տէր Զօր կամ Եփրատի եզերքը։ Զանգուածը վարժուեցաւ քաղաքներու փափուկ կեանքին, սորվեցաւ կեանքի հանգստաւէտութիւնը, զուարճութիւնները, նոր պահանջներ իւրացուց։ Հոս, ձեր մէջ, այս բոլոր շինականները քաղքենի դարձան. այնպէս որ անկարելի է զանոնք դարձեալ գիւղերը դրկել։

«Ենթադրելով իսկ թէ այրերը հասկնան եւ ընդունին, սակայն պէտք է հաշուի առնել անոնց կիներուն ընդդիմութիւնը։ Գիտէ՞ք թէ ինծի ի՞նչ պատասխան տրուեցաւ՝ երբ Քէմփի մը մէջ առաջին անգամ այս մասին խօսեցայ։

— «Մեզ ներսե՞րը դրկել, պատասխանեց երիտասարդ կին մը։ Ի՞նչ պիտի ընենք հոն։ Սինեմա իսկ չկայ։

«Արդ ա՛ս է ժողովրդական զանգուածին միջին մտայնութիւնը։ Այսպէս ակներեւ մոռացում մը կայ ճիգի, աշխատանքի նշանակութեան, ակնյայտնի մերժում մը այն ծանր պէտքերուն որ կը հարկադրուին։

«Պատասխանատունե՞րը։ Զանոնք ձեր մէջ փնտռեցէք։ Լիբանան, Բարձր Գոմիսէրութիւնը Կիլիկիոյ եւ Փոքր Ասիոյ մեր գիւղացիները գլխէ հանեցիք։

«Բոլշեւիկներն ի՞նչ ըլլալը չէին գիտեր,

«Հիմա Շարլօյէն չեն կրնար անջնիլ։

Այսպէս բացատրեց անկեղծ մարդը։

Գուցէ լաւագոյն բացատրութիւնն է։

Անկեղծ մարդը արդար չէ։

Ե.— ՓԱՍՏԱԽՕՍ՝ ԱՐԴԱՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ

1930էն առաջ կրնայի՞նք ուրիշ կերպ շարժիլ։

Լիբանանեան իշխանութիւնները, Հոգատարութեան գործակալները, ունեցա՞ն ցայսօր կարելիութիւնը զետեղելու գաղթականները հոն՝ ուր կը մտադրեն այսօր զիրենք տեղաւորել.

Կիլիկիոյ պարպումէն (1921-1922) մինչեւ 1925, թուրք սահմանին վրայ խռովութիւնները, չէթէական արշաւանքները, աւազակախումբերու գործունէութիւնը, կենդանիներու յափշտակութիւնները եւ թալանողներու ու զինուորական ուժերու միջեւ տեւական կռիւները կը ստեղծէին անապահովութիւն մը որ քիչ անյարմար չէր իսկապէս՝ Սուրիոյ հիւսիսը եւ հիւսիս-արեւելքը մշակ ժողովուրդներ բնակեցնելու։

Նախ պէտք էր սահմանին վրայ կարգը վերահաստատել։

Կարգը հազիւ վերահաստատուած 1925ին, հարկ եղաւ դրուզ եւ սուրիական ըմբոստութեան դէմ կենալ։

Ըմբոստութիւնը երբ նուաճուեցաւ, պէտք եղաւ սպասել որ Անգարա Բաղի Կառնցի հողամասերը եւ վիճելի շրջանները վերադարձնէ։

Այսօր է միայն որ ամէն ինչ պատրաստ է։ Սահմանագծման գործողութիւնները, պարպումը եւ գրաւումը այն հողամասերուն որ վերջնականապէս Սուրիոյ կը մնան, հազիւ թէ հիմա վերջ գտան։ Կարելի է վալծու է ազդը փակցնել։

— «Սինէմա՞» չկայ։

Թող մեզի ներուի որ ասոր վրայ միայն խնդանք։

Զ.— ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԵՐ ԴՌՆԵՐՈՒՆ ՏԱԿ...

Աւելին ըլլալով, եւ պէտք է այս մասին պնդել, լաւ որ այս գաղթականներուն չառաջարկուիր թշուառութեան ճակատագիր մը։

Կը տեսնենք որ ասոնք խուժերով շոգենաւ կը նստին Ամերիկա երթալու, ուր կ՚երթան ապրիլ ու մեռնիլ իբր pariaներ։ Անդրատլանտեան պատրանքի այս զոհերուն, պէտք չէ կրկնելէ յոգնիլ, թէ Պ. Ժագ Թապէթի այնքան աղուոր խօսքին համաձայն՝ «մեր դռներուն տակը Ամերիկա մը կայ». անհաւատալի հարստութեամբ հող մը որ չյուսացուած հասոյթի աղբիւրներ կ՚ընծայէ։

Այս է որ իրենց կ՚առաջարկուի։

Իրենց կ՚առաջարկուի տրուիլ ջրարբի հողեր որ չլսուած բերրիութիւն ունին, եւ որոնց ի վերջոյ սեփականատէրերը պիտի դառնան առանց քսակնին քակելու։

Բացի ասկէ, կատարեալ ապահովութիւն։ Ֆրանսական անդորրութիւնը կը համապատասխանէ, զանէ հոն հռոմէական նշանաւոր անդորրութեան։

Ինչ որ կ՚ըսենք Հայոց համար, կրնայ նաեւ շատ լաւ ուղղուիլ ամէնուն, բոլոր Լիբանանցիներուն եւ բոլոր Սուրիացիներուն։ «Ամերիկա մեր դռներուն տակ է»։ Բերուն՝ Պէյրութէ, Դամասկոսէ, Հալէպէ քանի մը ժամ անդին կը գտնուի։ Եթէ դրամատէրեր մնացած են եւ տրամադրելի դրամագլուխներ ունին, մարդ չի հաւատար թէ ի՞նչպէս չեն մտածած տակաւին իրենց դրամները գործածելու այնպիսի ձեւով մը, մանաւանդ շնորհիւ հայ աշխատաւորութեան, հինգ տարուան մէջ իրենց դրամը կրնային տասնապատկել։

ԹԱՐԳՄԱՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

Ռուսիոյ մէջ օտար հեղինակներու գործերը թարգմանելու արտօնութիւն պիտի տրուի միմիայն անոնց, որ մասնաւոր քննութիւն մը կ՚անցնեն յանձնախումբի մը առջեւ։ Այս յանձնախումբին նախագահն է նախկին կրթական գործավար, Լունաչարսկի։

ՊԱՍՍՐԱ-ԹՐՔԱԿԱ[...]

ՍԱՀՄԱՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

«Նաֆաղ Սոլխի» Թա[...] Թղթակիցը կը գրէ Նոյեմբ[...] 1609ի համարին մէջ։

Ինչպէս կը տեսնուի, դժ[...] թէ սահմանային խնդրով զբա[...] յանձնախումբը այս տարի կ[...] զանայ որեւէ գործ ընել[...] նայելով Արարատ խնդրի վ[...] ջազման եւ չնայելով թ[...] սահմանային յանձնախումբ[...] հրաւէր նամակին, այնուամե[...]նիւ կ՚ենթադրուի թէ որեւէ [...] չի կրնար կատարուիլ եւ բո[...]րեւոյթին, գործերը ձեւակա[...]թիւն խաղալու բնոյթ ունին [...] գործնական, որովհետեւ [...] արտայայտութիւնները [...] կը լսուին թուրք զինուորա[...] հրամանատարներու կողմէ [...] մաններու ճշգումին անհրա[...]տութեան մասին չի կարծուի[...] շուտով մեզի ի նպաստ արդի[...] մը տան։ Ցամենայն դէպս [...] տով յայտնի կ՚ըլլայ բանակ[...]թիւններու արդիւնքը։

Հակը իրողութիւնն այն է [...] Թուրքերը կը պնդեն թէ Արա[...]տի ռազմական կէտերը [...] ձեռքին մէջ պէտք է ըլլան, [...] պէտքի առանց շնորհիւ [...] նան ամբողջ Արարատ լեռ, [...] եղած դէպքերու ընթացքին [...] հսկողութեան տակ առնել [...] լեռան շրջապատումը գործնակ[...] ելքի յանգեցնեն։

Այս լաւ միտք է որ [...] ները յղացեր են եւ չէք [...] ծեր որ Պարսկաստանի [...] ւոր ըլլայ եւ պէտք է [...] վորութիւնը այս խնդիր [...] բաքերկին կերպով քննէ [...] քերը արտայայտուեր են [...] խարինութիւն պէտք է [...] սակայն ինչ հետուցած [...] ընեն, յայտնի չէ։

Թէեւ այս [...] թիւնները պաշտօնական [...] երբեմն այդ մասին կը [...] Թրքական թերթերու մէջ [...] կայն առանց խօսքեր [...] խօսուի։ Այս լուրերուն [...] պատճառը այն [...] թիւններն են որ [...] Թրքական պաշտօնակ[...] եւ Սալէֆ փաշան, [...] բաքանական պետը, [...] յայտներ են պարսիկ [...] կայացուցիչներուն, [...] սահմանային [...] ներուն մէջէն [...] թիւններ պիտի ըլլան։

Ուրիշ իրողութիւն մը [...] բոլորին յայտնի է, այն [...] կան օգնութեան [...] Արարատի մէջ, [...] Պարսկաստանի [...] գութիւնը չըլլար, [...]

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մ.ակ.ալի Օրը հոս ալ տօնուեցաւ 12 Նոյեմբերի կիրակի ... Դոկտ. Շահլամեան ... 1527 տարի առաջ ... 395 թուականին ...

Իսկ Պերլինացին աւելի ճոխ տօնուած է մեր պատմութիւնը ... Բուռն ծափերու մէջ վերջացաւ ... Բոլոր ներկաները մեծ ոգևորութեամբ լսեցին ...

Թղթակից

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՂԷՏԸ

233 ՄԵՌԵԱԼ. 96 ՎԻՐԱՒՈՐ

23 ԱՆՅԱՅՏ

Առջի օր, գրեցինք Ալստորֆի հանքային զարհուրելի աղէտին մասին: Պերլինէն տրուած լուրերու համաձայն, աղէտին զոհ գացած են 233 հանքագործներ, 96 հոգի վիրաւորուած են ծանրօրէն, իսկ 23 հոգի ալ կը ձգեն փլատակներու տակ ...

Հանքատէրերը կը պնդեն ...

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Սէպաստիէն փոփէսքօ ընդհ. ապահովութեան պետը որ ձերբակալուեցաւ առջի օր, կ'ամբաստանուի թէ պոլշեւիկեան լրտեսական կազմակերպութեան յանձնած է ռումէն քաղաքական գաղտնի գործակալներու ցանկը ...

«Վիրաւորները կը խնդրէին որ փրկենք զիրենք. առկայծ չէինք կրնար:»

Հակառակ փութկոտ քննութիւններուն, ասկէ վերջ չեն կրցած գիտնալ թէ ի՞նչն է եղած աղէտին բուն պատճառը: Հանքի տնօրէնութիւնը կը պնդէ թէ պայթումը տինամիթի մթերանոցէն չէ եղած:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտական կառավարութիւնը բացարձակ մերժեց ձեռք կ'առնել երկրին կարգը պահպանելու համար ...

ՓՐՈՒՍԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ

Փրուսիոյ ներքին նախարարը ... Ֆոն Պրէթշը ...

ՆՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

«Իզվէ. Հայաստան» կը գրէ թէ Թուրք արտաքին գործոց նախարար Թեվֆիք Րիւշտի պէյ Գաւիտ Օտեսա գացած է ...

Րիւշտի պէյի կ'ընկերանար իր կինը եւ Էնկիւրիի ռուս դեսպանը. Սուրից:

Օտեսայի մէջ Րիւշտի պէյը դիմաւորելու գացած էին Մոսկուայի Թուրք դեսպանը, Րաշիտ պէյ եւ Սօկոլնեց:

Րիւշտի պէյ լրագրողներուն յայտարարեց թէ ուրախ է, որ երկրորդ անգամ կ'այցելէ Օտեսան, եւ բախտը կ'ունենայ երթալու մինչեւ Մոսկուա, ձեռք սեղմելու բարեկամ Ռուսիոյ ղեկավարներուն: «Վերջին ժամանակներու դէպքերը (քրտական արդեօք) հաստատեցին թէ երկու բարեկամ երկիրներու բարեկամութիւնը անխզելի է»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե Մ. ՇԱՎԻԼ

Անցեալ կիրակի Վիրօֆլէյի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ (U. S. Suisse 2me H. C.) եւ Շավիլի Երկսեռ Երիտ. Միութեան (E. S. Viroflay H. C.) խումբերու գնդախաղի մրցումը: Ներկայ էին բաւական թիւով հայեր. Առաջ եւ գեղեցիկ խաղարկութենէ յետոյ հայ մարզիկները յաղթեցին 4ի դէմ 0 նշանակէտով:

Դժբախտաբար առաջին խաղամասին վերջաւորութեան, հակառակորդին կոպիտ խաղարկութեան պատճառաւ, բերդապահ Պ. Պօյաճեան սաստիկ վնասուեցաւ, որով ստիպուած պիտի ըլլայ մի քանի շաբաթ հանգստանալու:

Խումբը վաղը կը մեկնի Վերսայլ, մրցելու համար Esp. de Versaille, 1Bի դէմ. ժամադրավայր Chaville, «aux puits sans vin» ժամը 12.15ին:

Կ. Թ.

ՍԵՎՐԱՆ, 21 Նոյեմ — Սեվրանի «Արաքս» մարզականը շարունակելով իր մրցումները 19 Նոյեմբերին U. S. St. Victorի Ա. խումբը Սեվրան հրաւիրած էր, որուն յաղթեց 3ի դէմ մէկով: Մրցման առաջին վայրկեաններուն իսկ «Արաքս» իր հակառակորդը սեղմելով առաջին նշանակէտը շահեցաւ, եւ մինչեւ խաղին վերջը իր առաւելութիւնը պահեց:

Այս կիրակի «Sans Peur»ի գրոհը. Ա. խումբը հրաւիրուած է Սեվրան:

Օ. Լօրէնեան

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Միացեալ-Նահանգներու գործազուրկներուն թիւը ներկայիս կը հասնի 3,500,000ի:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ընկեր խմբագիր,

Բթամիտ մարդ մը, որովհետեւ կը կարծէ թէ կարգ մը ընկերներու յանցաւոր քաջաճութիւնն ու անարդարանալի պաշտպանութիւնը դէպի իր զանցառելի անձը, կրնան փրկել զինքը երիտասարդներու արհամարհանքէն, կարծելով նաեւ թէ' մոռցած ենք Հայաստանի հանրապետութեան դժուար ու նեղ օրերուն իր բռնած երկդիմի վատ դիրքը, հակառակ ապրելեան սպարապետներէն մէկուն բանադրանքին, Զ. Ա. Մ.ի տղաքներէն ստացած իր վերջնական դասին, ամիսներէ ի վեր իր թոյնը կը հեղու դաշնակցական ընկերներու լումաներով հրատարակուող մօր թերթերէն մէկուն («Հայրենիք»ի մէջ, ապրդուքներու (insinuation) գունդով ակնարկութիւններու եւ ազէտ, սխալ, աղքատ դատողութիւններու ձեւին տակ, գաղթահայ երիտասարդները դէս, յագեցնելու համար իր հասարակական քսու եւ ատելի կիրքին ու ապատելու համար իր դայիս մայձէս որ բռնաւոր չի կրնար չարտագրել:

Իր «Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը ազնիւ անաչառութեամբ մը, նաեւ հաւանաբար զայն աքացելու համար նիւթական նեղ վիճակէ' կը հիւրընկալէ այդ մարդուն խեղճ յօդուածները, այդ մով չլիկրաքները: Բայց երբ այս մարդը չարաչար գործածելով այդ հիւրընկալութիւնը ու հակառակ իր ասյատակ տգիտութեան — զոր իր վերջին յօդուածին մէջ կը խոստովանի —կ'ուզէ իր լուծունքը պտտցնել «Հայրենիք»ի էջերուն վրայ, մաքրելու համար անձնական աղտոտ հաշիւները, այդտեղ կ'ըսենք halte! ու կը յիշեցնենք որ իր կլավին ինկած չէմեր թեզանիքները խածնել:

Իր «ելոյթ»ներուն շարժառիթը ծանօթ է մեզ:

Մարդուկը չէ մարսած իրեն տրուած դասը:

Որովհետեւ յանուն ծաղրանըկար կուսակցութեան մը որ մէկ «լիդեր» ունի, մէկ շարքային ու կէս ալ համակիր, իր ստորագրած քուրջի կտորը մէկը արդարութեամբ պատռեց, կ'ուզէ պատեհ թէ անպատեհ ժամու վրէժ լուծել:

Թող չկարծէ որ ասպարէզը մնացած է իրեն' որովհետեւ լռեր ենք, լռեր ենք' որովհետեւ արժանի չէ պատասխանի:

Երբ ժամը գայ, մեր ոտքին ծայրերով, դուրս կը հանենք զինքը հայ գրականութեան պարտէզէն:

Ահա' կարեւորութիւնը որ կ'ընծայենք իրեն:

Մեր ընկերներէն մէկը պատիւ ըրած էր վէճի նստիլ հետը:

Ատիկա երկրորդ անգամ չի պատահիր:

Այսօր կը գոհանանք մեր ընկերներու ուշադրութեան յանձնելով դարպասողի, դաշնակցութեան դրան առջեւ սլքտացողի իր անունը,— Ա. Խանդկարեան:

Եւ իր անձին հանդէպ' կը յայտնենք մեր գթութիւնը:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

...

... «Ուր Ճակատագիր» կոմերգութեան, 4 ...

— Հոգ չէ:

— Ճո՛ղ, եւ կը մեկնիմ. Ես:

— Ինչ կայ, հա՛, ասոր, եւ, ...

Հրապարակին մեծ ժամացոյցը, առաջին ծորը ու գողը բացած գեր ...

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէն եւ յօդուածագիրներէն, որ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

Զօհերուն թաղումը պիտի կատարուի այսօր։ Գալով աղէտին պատճառներուն, տակաւին որեւէ պաշտօնական զեկոյց չէ հրատարակուած։ Պէտք է սպասել որ ժամնագէտները վերջացնեն իրենց քննութիւնները։ Սակայն արդէն, կ՚եզրակացնեն թէ պայթումը տեղի ունեցած է ոչ թէ հանքին խորը, այլ մակերեսը եւ թէ հանքագործներու մեծ մասը շնչահեղձ եղած են թունաւոր կազերով։ Կ՚ըսուի թէ պայթումի պահուն երկուվակոն ուժանակ կը գտնուէր փոխադրութեան գիծերուն վրայ։ Յայտնի ալ չէ թէ ի՞նչ բանի պիտի գործածուէին անոնք։ Այդ ուժանակներու պայթումն է որ ծանրացուցած է աղէտը։

∴ Զոհերու թաղման օրը, այս օր, 50,000 գործաւորներ, որոշուած է որ ընդհ. գործադուլ յայտարարեն։ Գործարաններու աշխատաւորներն եւս պիտի միանան բանուորներուն։ Գերմանիոյ ամէն կողմերէն, բանուորական կազմակերպութիւնները ներկայացուցիչներ նշանակած են, մասնակցելու համար թաղման արարողութիւններուն։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ.Յ.Դ. ԶԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Պուա Քոլոմպի թաղապետարանի սրահին մէջ
Rue des Halles, Bois-Colombes

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ ԳՐԻԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգչախումբը եւ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը։ Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ եւայլն։ Ընտիր ճաշարան,

Հաղորդակցութիւն.—St. Lazareէն 45 Porte կամ Place Clichyէն 40 թիւ Թռամուէյ իջնել Place Bourguignon եւ 5 վայրկեանը անգամ մը շոգեկառք կայ Սէն Լազարէն իջնել կառ Պուա Քոլոմպ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին
29 Rue Etienne Dolet
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ
Կը խօսի Տիկ. ՀԵԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ
ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Վօսի—Վըլէնի ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանին մէջ։ Ներկայ կ՚ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7ՐԴ ՏԱՐԻ   ՂԵԿԱՎԱՐ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ   117ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թատրոն Albert Ier 64 rue du Rocher Paris, Վաղը կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» վէպին առնուած

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՒԺԵՐԸ   ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Տոմսերը կը ծախուին Restaurant Floria 61 Rue Mr. le Prince, Restaurant Carlo, 32 Rue St. Lazare եւ Hrand-Samuelի գրատունը 61 Rue Monsieur le Prince, իսկ ներկայացման օրը ցերեկէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ Թատրոնէն կիշէն։

"ՇԱՆԹ" ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՂՕԹՔ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ
Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ
Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դիմել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e). կամ L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ՕՐ. ՀԵՐԱՆՈՅՇ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԿԱՅԾԱԿ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Մարսէյլ   18 Հոկտ. 1930

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Ռոստոմի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն Ընկեր Օ. Աւետիսեանի բնակարանը 16 Րիւ Պուէժուր։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Միասին բերել անդամատետրերը անպայման։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Խաչիկ Մկրտիչեանէ եւ Առնաւիլլէ Կոնէսէն ընկ. Արփիարէն ներկայ գտնուիլ անպայմանայօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 29 Րիւ Պուէժուր, Սարսէլ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, 71 Ave. Kleber։ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 63 Րիւ տը լա Րէպիւպլիքի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ն. Գ. Բ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Փըթիթ Սուրա։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտասարդաց երկսեռ միութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ծանօթ հասցէին կարեւոր խնդրոյ մը առթիւ։

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐԸ

Հայ նախկին Սպաներու ընկերակցութիւնը կը պատրաստուի տալ իր տարեկան երեկոյթը, որ տեղի պիտի ունենայ 15 նոյեմբերին Սալ Ժան-Կուժոնի մէջ (8 Rue Jean-Goujon)։ Ընկերակցութիւնը պիտի աշխատի, որ երեկոյթը հասութաբեր ըլլայ, որպէսզի կարենայ օգնութիւն հասցնել կարօտ հայ սպաներուն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաւիլ Հաճնոյ Հայր. միութեան կողմէ, վաղը Կիրակի օր Սալ տէ Ֆէթի մէջ։ Կը ներկայացուի՝ Պ. Դուրեանի

«ՍԵՒ ՀՈՂԵՐԸ»

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաճնոյ անկման 10րդ տարեդարձին առթիւ։

Հաճնոյ Հայր. միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի կ՚ունենայ հոգեհանգիստ—պատարագ վաղը Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ նահատակներու։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

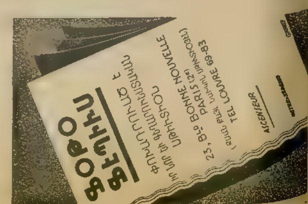

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 270 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

26 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1401 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
(ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՈԳԻՆ)

Դաւիթբէկեան կայծէն յետոյ, մօտ 150 տարի, հայ ժողովուրդի քաղաքան սուրը այլեւս չշողաց: Հայութիւնը կրկնակի բռնակալութեան տակ, գետնատարած հնազանդութեամբ կ'անէր լուծը, ու զինաթափ բազմութիւնները, մտրակի հարուածներու տակ՝ իրենց գլուխը կախեցին աքօրին վրայ, ու քրտինքի արդիւնքը գնաց տիրողներուն:

Թշնամին զինուած ոտքէն մինչեւ գլուխը, տէր ու տիրական երկրին օրէնքով, ու միեւնոյն ժամանակ բոլոր առօրինութիւններէն օգտուող՝ երբ պէտք էր հալածել ու կողոպտել հայ ժողովուրդը: Հարիւրաւոր տարիներու հարուածներէն հայ ժողովուրդի կորովը նքացած էր, ու երբ բնազդական մղումով անոր հոգին կը փոթորկէր, անզօր յուսահատութեամբ զէնքէ զուրկ բազուկները վար կը կախուէին:

Փոշիացած ժողովուրդ. ողբերգական դրութիւն: Հայութեան քաղաքական մաքի գարեթօնքը կը զուգադիպէր հայութեան ֆիզիքական այս անպատրաստ վիճակին, ու հայութիւնը գլուխ կը բարձրացնէր անվարժ բազուկներով:

Դիւանագիտական ճակատներէն յուսալքուած «Երկաթէ շերեփի» նշանաբանը սեփականութիւնը կը դառնար բազմութիւններուն եւ Րաֆֆիի հերոսները «Կայծեր»ու էջերուն մէջ առասպելականօրէն կ'արշաւէին: Բայց հայ ժողովուրդն ազատութեան բեմին վրայ կը կենար իր ցնցոտիներով՝ հովիւի ցուպ մը ձեռքին:

Ազգը կը սպասէր Վահագնի գալստեան:
Ու ան եկաւ յանձին Դաշնակցութեան:

Արարօն ու Ցուլոն լեռներու բարձունքներէն լռութիւնը խզեցին, երբ հազիւ դաշոյն մը եւ ատրճանակ մը ունէին: Անոնք քարանձաւներուն մէջ շուտով գտան քանի մը խիզախ ընկերներ, ու Սասունցի Դաւիթին պէս վար իջան՝ պատժելու դաժան բռնակալը: Հնգեակը տասնեակի բարձրացաւ, տասնեակը հարիւրեակի: Ու տասնեակ տարիներու մարտի եւ անզոր յոյն պայքարի հնոցէն դուրս եկան Դումանները, Գէորգ Չաւուշները, Սերոբներն ու Անդրանիկները, որոնցմէ շատերը հերոսօրէն ինկան մարտի դաշտին վրայ, բայց անոնց մէկին տեղ փոխարէն տասնեակ արի մարդիկ արիւնոտ դրօշը վերցուցին՝ ազատութեան կռիւը շարունակելու համար:

Հազարաւոր յայտնի ու անյայտ զինուորներ իրենց անձն զոհեցան, պաշտամունքի առարկայ դառնալով սարսափի մատնուած հայ ժողովուրդին, որ իր ազատագրութիւնը կը վստահէր այս ԱՆՁՆՈՒՐԱՑՆԵՐՈՒՆ.—ֆետայիներուն:

Հայ ժողովուրդը կամաց կամաց սիրտ կ'առնէր, եւ եթէ բազմութիւն կազմակերպուածօրէն տակաւին անընդունակ էր արիութեամբ իր ազատութիւնը կերտելու գոնէ իր ծոցէն ծնունդ կուտար ընդունակ ու արի անհատներու որոնք իրենց անձնական օրինակով թարմութիւն պիտի տային հայկական հին կորովին:

Դաշնակցութիւնը կը դառնար հայութեան ազատագրական բանակը, ու կը կոչուէր հայութեան մարտական կուսակցութիւնը: Դաշնակցութեան հակառակորդները շատ անգամ Դաշնակցութեան վրայ յարձակումներ գործած են, թշնամական մարտական ուժը: Բայց այդ մարտական ոգին էր, որ ամէն տեղ պաշտպան հանդիսացաւ հայ բազմութիւններուն: Եթէ պրպտենք քառասուն տարուան փոթորկալի անցքերը պիտի տեսնենք որ բազմաթիւ դժբախտութիւնները՝ սարկաւութեան, իսկ պատմութեան լուսաւոր էջերը՝ Դաշնակցութեան մարտական բազուկին կը պարտինք:

Դաշնակցութեան մարտական դպրոցէն ելան այն անձնական զինուորները, որոնք փոքրաթիւ խմբերով սարսափը դարձան յարձակ ու անգութ բռնակալներուն: Ու այդ փոքրիկ կորիզներն էին, որ յետոյ հայկական բանակ մը դարձան Հայ-Թաթարական կռուի ընթացքին (1905), որպէսզի յետոյ՝ Հայ կամաւորական բանակները կազմէին հազարեակներով, ու ապա հիմը դնէին Հայաստանի Հանրապետութեան բանակին: Ամէնը երեսուն տարուան աստիճանական զարգացումով, Սերոբի եւ Չաւուշի հնգեակը կը մեծնար ու շարքի կը կենար տասնեակ հազարով, միշտ հայ ժողովուրդի ազատութեան ի խնդիր:

Այսօր, հերոսական հովեր առնողները շատ են, մեծ յաղթանակներու պահանջատէրները թերթէ թերթ կը վխտան. ազգի կորովի եւ կռուի ընդունակութեան մասին դատողութիւններ ընողները լայնաբերան կը ճառեն, բայց չեն անդրադառնար քառասուն տարուան դժնդակ պայմաններուն եւ այդ քար անտարբերութեան, որ յայտ բերին ունեւոր դասակարգը եւ հակադաշնակցականները միասին հայութիւնը զինաթափ պահելու համար:

Դաշնակցութիւնն իր արեան քրտինքով եւ անհաշիւ զոհողութիւններով միայն կրցաւ մարտական ոգին արթնցնել հայ ժողովուրդին մէջ, որ բռաւ իր կարելին եւ երբեմն խիզախեց անկարելին, մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութիւնը փրկելու համար:

Փառք այս սերունդին:

Կ. Ս.

ԻՐԱՒԱՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Երէկուան «Յառաջ»ի մէջ «Նամակ ...ողջութեան», ազատ սիւնակին տակ տպուած էր Վ. Շուշանեանի նամակը Ռ. Խոնդգարեանի դէմ: Պէտք կը զգամ յայտնելու խմբագրութեան եւ վիճաբանութեան այդ ձեւերը անձնապէս անտեղի եւ անլուրջ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քոսթ եւ Պելլոնթ վերադարձան

ՓԱՐԻԶ, 25 հոկտեմբեր.— Այն պահուն որ թերթը ժամուլին կը յանձնէինք, Քոսթ և Պելլոնթ համնելու վրայ են Պուրժէի օդանաւային կայանը, ուր պիտի ընդունուին օդանաւային նախարար Լորան Էնաքի կողմէ: Անկից, յատուկ պատուիրակութեան մը առաջնորդութեամբ, պիտի երթան հանրապետութեան Նախագահին պալատը, նախարարներու, պետական, օտար եւ ֆրանսացի անձնաւորութեանց ներկայութեան ստանալու իրենց տրուած շքանշանները: Անկից վերջն է որ Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդին Նախագահը Քոսթի եւ Պելլոնթի թափօրը պիտի առաջնորդէ Փարիզի Քաղաքապետարանը, ուր պիտի սկսին պաշտօնական եւ ժողովրդական հանդէսները: Փարիզ քաղաքը երկու հերոսներուն պատրաստած է հոյակապ ընդունելութիւն մը: Անոնց ժամանման առթիւ Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդին Նախագահը հրաւէր ուղղած է ժողովուրդին որ դրօշազարդեն բնակարանները:

Հավր քաղաքը իր կարգին, խանդավառ ու փառաւոր ընդունելութիւն մը պատրաստած էր երկու օդանաւորդներուն: Ժամը 1.30ին «Ֆրանս» անդրատլանտեան շոգենաւը կը խարսխէր Հավրի նաւահանգիստը, եւ մինչ բոլոր ճամբորդները դուրս կ'ելլէին, երկու օդանաւորդները կը մնային ներսը, սպասելու համար որ ժամը 4ին սկսին պաշտօնական ընդունելութիւնները:

Ի պատիւ անոնց, քաղքին սակարանը, դրամատուները և դպրոցները փակուած էին, ինչպէս նաեւ թաղապետական սպասարկութիւնները եւ կարգ մը գործարաններ: Քաղաքը ստացեր էր հանդիսավայրի մը երեւոյթը. հսկայ բազմութիւն մը խուժեր էր քարափ իր խանդավառ հիացումը յայտնելու հերոսներուն, որոնց Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ բարի գալուստ եւ շնորհաւորութիւններ յայտնեց օդանաւային նախարարին ընդհ. քարտուղարը: Քարափէն դէպի Հավրի քաղաքապետարանը կարելի է ըսել թէ ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած: ժողովուրդը լեցուցեր էր փողոցները, ուրկէ պիտի անցնէր Քոսթ եւ Պելլոնթ եւ խլացուցիչ ծափերով ու խանդավառութեան կանչերով կը թնդացնէր օդը, հակառակ տեղատարափ անձրեւին: Ինքնաշարժերու բազմեր էին երկու հերոսները, մէկ ժամուան մէջ միայն հազիւ կրցան կարել երկու քիլոմեթր հեռաւորութիւնը, որ քաղաքապետարանը կը բաժնէ քարափէն:

Օդանաւային ծանր արկած մը

Քոսթի եւ Պելլոնթի յաղթական վերադարձին կը զուգադիպի օդանաւային ծանր արկած մը: Մինչ երկու հերոսները Հավրի մէջ կը քաղէին իրենց արժանաւոր դափնիները, Փարիզի մէջ նորէն, յանդուգն թեւեր կը փշրուէին եւ երկու երիտասարդ օդանաւորդներ կ'ածխանային բոցերու մէջ: Ժիլպէռ Լան եւ Փիէռ Սիլվէրպօն, հազիւ մեկնած Պուրժէի կայանէն դէպի Ատիս-Ապապա, ուր կ'երթային ներկայ ըլլալու թագադրութեան հանդէսին, զոհ կ'երթային արկածի մը: Առտուն, թռիչքի մէկ քանի ապարդիւն փորձերէ վերջ, կէսօրին ձգեր էին իրենց մեկնումը: Օդանաւուն բեռը ծանր էր: 1600 լիտր էսանս առեր էին: Կայանին հրամանատարին պարտադրութեամբ քանակը իջեցուցին 600ի միայն:

Կէսօրէն վերջ ժամը մէկի առեն, օդանաւը դժուարութեամբ սկսաւ սաւառնիլ, բարձրութեամբ մը եւ արագութեամբ մը, որ անբաւարար կը թուէր ըլլալ: Օդանաւը յանկարծ ծռեցաւ թեւին վրայ, եւ Պուրժէի կայանէն, դիտակները նշմարեցին որ, ան կ'անհետանար տուներու ետին, ուրկէ անմիջապէս կը բարձրանար բոցի եւ ծուխի հսկայ սիւն մը: Օդանաւը ինկած էր տան մը բակին մէջ եւ կրակ առած: Հրշէջները փութացին օգնութեան եւ դժուարութեամբ կրցան մեծ հրդեհի մը առաջքն առնել, սակայն օդանաւորդներն արդէն ածխացեր էին բոցերուն մէջ:

Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

ԼՈՆՏՈՆ, 22 հոկտ.— Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտէրսըն ճառի մը մէջ, պարզեց աշխատաւորական դահլիճին արտաքին քաղաքականութիւնը:

— Մեկուսացման քաղաքականութիւնը կասկածներ արթնցուց մեր հին պետական մարդոց մտքին մէջ: Անոնք տարակուսեցան ընդունիլ թէ մեր կղզիներուն բարգաւաճումը կապուած է ուրիշ երկիրներու:

«Այսօր դեռ, այդ աւանդական քաղաքականութիւնը կը հետապնդենք, բայց այն հիմնական տարբերութեամբ, որ մինչեւ 1914 գոյութիւն ունեցող մեկուսացման քաղաքականութեան բովանդակութիւնը լքուած է միջազգային պայմանագրութեանց կնքումով: Այս կենսական փոփոխութեան տուն տուաւ 1914ի աղէտը: Ազգերու դաշինքը ներկայիս հիմնաքարն է անգլիական քաղաքականութեան»:

Հէնտէրսըն յետոյ յիշեց երեք գլխաւոր կէտերը, զորս պէտք է հետապնդէ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը:

1.— Ուրիշ պետութեանց հետ, հաւանական տարակարծութեանց կարգադրում՝ փոխադարձ համաձայնութեամբ:

2.— Սատեղծել եւ քաջալերել ազգերու հաշտարակաց շահերուն համար օգտակար նկատուող միջազգային գործակցութեան հաստատութիւններ:

3.— Կատարելագործել Ազգերու Դաշնակցութեան կազմակերպութիւնը, ուժեղացնել անոր օրէնքները, որպէսզի ժընեւի կազմը կարենայ դիմագրաւել ամէն հաւանական տագնապի:

Հէնտէրսըն յետոյ պարզեց Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած գործը, միջազգային զանազան համաձայնութիւնները, Լոքարնոյի եւ Փարիզի դաշինքները եւ անցնելով զինաթափութեան հարցին, յայտնեց թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատման նպատակը երբեք իրականացած չպիտի ըլլայ, եթէ ընդհ. զինաթափութեան շուրջ միջազգային համաձայնութիւն մը չկնքուի:

Գերմանիա դեռ չէ հանդարտած

Գերման Խորհրդարանի համայնավար խմբակը պահանջ ներկայացուցեր էր անմիջապէս ժողովի հրաւիրել Խորհրդարանը, հարցապնդում ուղղելու համար Ալտորֆի հանքային աղէտին մասին: Խորհրդարանի Նախագահը մերժեց հետեւանք տալ համայնավարներու այս խնդրանքին, յայտնելով թէ որոշուած ըլլալով նիստերը վերաբանալ Նոյեմբեր 3ին, իրաւունք չունի ատենէն առաջ ընելու քուէարկութեան արդիւնքը:

∴ Գերման դահլիճը նիստ գումարեց եւ քուէարկեց 1931ի ելմտացոյցի օրինագիծը: Նոյնպէս, առանց սպասելու Խորհրդարանի քուէարկութեան արդիւնքին, նախարարներու թոշակին վրայ 100ին 20 զեղչի մասին, նախարարները որոշեցին Նոյեմբեր 1էն սկսեալ՝ հրաժարիլ իրենց այդ պաշտօնէն:

∴ Ընկերվարական հաւաքոյթ մը որուն կը մասնակցէին հինգ հազար հոգի, Տրէստի մէջ, եւ ուր կը խօսէր Խորհրդարանի Նախագահը Լէօպէ, խանգարուեցաւ հակառակորդներու կողմէ, որոնք սրահը թունաւորեցին արտօսրաբեր կազով:

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը յաղթական

Պրազիլիոյ կառավարութիւնը տապալեցաւ, շնորհիւ Ռիօտէ-Ժանէյրոյի զօրախումբին, որ կառավարութեան կողքին պայքարելէ յետոյ ընդդէմ ըմբոստներուն, իր կարգին ըմբոստացաւ, իր հետ ունենալով ժողովուրդին մեծամասնութիւնը: Զօրախումբին ըմբոստացման պատճառ եղած է այն զրոյցը թէ կառավարութիւնը որոշած է թունաւոր կազեր գործածել ըմբոստներուն դէմ, որոնց յաջողութիւնները սկսեր էին վախ ազդել:

Ըմբոստացած ամբոխը կրակի տուաւ կառավարական թերթերու շէնքերուն: Հրշէջները վազեցին հրդեհի վայրերը, բայց ձգեցին որ շէնքերն այրին ու գոհացան արգիլելով հրդեհին ծաւալումը: Այս միջոցին, հսկայ բազմութիւն մը կը պատրաստուէր քալել նախագահական պալատին վրայ: Նախագահը երբ ստացաւ երեք ըմբոստ զօրավարներու կողմէ ստորագրուած վերջնագիր մը, անմիջապէս հրաժարեցաւ եւ փախաւ: Զրոյց շրջեցաւ թէ ան ապաստանած է Փորթուգալի դեսպանատունը, ուր սակայն, կը մերժեն այդ մասին որ եւ է յայտարարութիւն ընել:

Գողպատեայ սաղաւարտներու ծրագիրը

Պատասխանելով Ֆրանսացի օրագրողի մը կիւսթավ Հէրվէյի Թելադրութեանց, որոնցմով կ'առաջարկէ նախկին պատերազմիկներու ընկեկակցութեանց հովանիին տակ, հիմնովին վերաքննութեան ենթարկել խաղաղութեան դաշնագրերը, «Պողպատեայ Սաղաւարտ»ներու ընդհ. հրամանատարը կը գրէ իրենց թերթին մէջ.

— Պողպատեայ Սաղաւարտները կը հետապնդեն հետեւեալ գլխաւոր կէտերու իրականացումը, ջնջում պատերազմական հատուցումներու, վերադարձ գերմանիոյ Սաարի աւազանին, ստեղծում մեծագոյն գերմանիոյ, գերմանիոյ կողմէ վերստացում գաղութներու. գերմանիա պէտք է ազատ ըլլայ ուզած կերպով զինուելու, եւն.:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍ ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ.— Աթէնքէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Պ. Վենիզէլոս եւ Միխալաքօփուլօս իրենց Էնկիւրի ճամբորդութիւնը Հոկտ. 30ին յետաձգած են: Այս յետաձգումը եղեր է այն պատճառաւ որ հունգար վարչապետը կոմս Պէթլէն նոյն ատեն Էնկիւրի պիտի գտնուի: Պ. Վենիզէլօս Հոկտ. 30ին անպատճառ ճամբայ պիտի ելլէ:

ԹԱՏՐՈՆ ՀԱՅ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆՈՑԻՆ ՎՐԱՅ.— Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը ծրագրած էր Թաքսիմի հրապարակին վրայ արդիական մեծ թատրոն մը կառուցանել, բայց գետինը սուղ ըլլալուն համար որոշած էր ուրիշ տեղ մը շինել:

Թուրք շրջանակներէ բխած լուրի մը համաձայն, քաղաքապետութիւնը կը խորհի թատրոնը շինել Բանկալթիի Հայոց գերեզմանոցին տեղը:

«Ազդարար» կը կարծէ թէ այս զրոյցը չի կրնար ճիշդ ըլլալ, որովհետեւ Բանկալթիի գերեզմանոցը հայ համայնքին սեփականութիւնն է, եւ այս իրաւունքը ճանչցուած է օրինական անվիճելի փաստաթուղթերով:

ԻԶՄԻՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻՒՆՔԸ.— Իզմիրի թաղապետական ընտրութիւնը աւարտած եւ քուէհամարը հետեւեալ արդիւնքը տուած է.— Խալքը առած է 14624, իսկ Սէրպէսթը 9,600 քուէ: Անկախ թեկնածուներուն տրուած քուէները 20 հազար եղած են, 1098 քուէ ալ չեղեալ նկատուած է անստորագիր ըլլալուն համար:

ԴԷՊՔ ՄԸ ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ.— Կարսի մէջ, Սէրպէսթ կուսակցութիւնը ընդհ. դատախազութեան բողոքած է. որովհետեւ կարգ մը գաղտնի ոստիկաններ կուսակցութեան շէնքէն դուրս ելլողները պահականոց տանելով հարցաքննած եւ անոնց վկայագիրները պատռած են:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՄԱՍՍԱ,,Ն

Յեղափոխութիւնը ինծ առաջին անգամ յայտնուեցաւ կախաղանի մը տակ։

Երեսնեակ մը տարիներ առաջ, ապշահար, տասնօր մը, Կարնոյ հրապարակներէն Կէօլ Պաշիի մէջտեղ, երեք ցիցերու կատարէն առկախ կը ճօճէր սպիտակազգեստ մարդ մը — Յեղափոխութիւնը,— վիզը՝ ծուռ, դէմքը՝ քնոտ ու թեւերը՝ յուսահատօրէն լքուած. արեւոտ ճաճանչ մը երկիւղով թառեր էր ճակտին ու սոսկալի տխրութիւնը ձգեր անոր աչքերուն, դէմքին վրայ. սուինաւորկ զինուորներու օղակ մը կը սեղմուէր, կը խտանար կախաղանին շուրջ, ի՛նչ բան արգիլելու, ի՛նչ պաշտպանելու եկած էին անբան այդ էակները. ինչո՛ւ այդ սուսերամերկ զունդը մեռեալի մը շուրջ. Թերեւս կը վախնային թէ կեանքը պիտի խուժէ յանկարծ, պիտի շառայլուի ձողերն ի վեր ու աշխարհ պիտի տանի Յեղափոխութիւնը,

Ափսո՜ս, երկիրը լքեր էր իր զաւակը ու Յեղափոխութիւնը, յանձին Արամ Արամեանի, կըրնար երգել,

կախաղանէս խեղդուկ ձայնով.
Պիտի ճչամ, պիտի կանչեմ...

Մանուկ հոգիիս անդրանիկ պարտութիւնը ապրեցայ այդ օրը. մեռեալի մը հետ կախուած, չարչարուած, թաղուած կը զգայի ինքզինքս. բայց միեւնոյն ատեն խիղճս ուժանակի մը նման կը պայթէր ներսիդիս ու կը թուէր թէ աբեւուն լայն անգամ կը շղթայէր, կը խեղդէր զիս։

Բայց օրերուն յորձանքին ուժով երէկուան մանուկները հասունցան։

Ես ալ ըմբռնեցի թէ Յեղափոխութիւնը կախաղաններու տակ միայն հասակ կը քաշէ, թէ մարդու մը կեանքը ժողովուրդի մը մակերեսին վրայ ալիք մըն է պարզապէս. ըմբռնեցի թէ գաղափարներու, իտէալներու ուժը մեր մարդոց ֆիզիքական սահմանները կը գլէ կ'անցնի ու վեր կը մնայ մեր ճակատագրէն, մեր կեանքէն ու մահէն։

Եկաւ ժամանակ մը որ ես ալ, շատ շատերու նման Յեղափոխութեան գաղափարը շփոթեցի, նոյնացուցի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հետ։

Երկար ատեն, մինչեւ 1908ի սահմանադրական մեծ խաբկանքը, Դաշնակցութիւնը մնաց ինծ համար խորհուրդ մը, տեսակ մը սրբութիւն։ Մանկունակ երկիւղածութեամբ տակաւին կը յիշեմ Կարնոյ Զափառին խանը Կովկասի սուրհանդակին անշուք այդ կայանը, ուրկէ «Դրօշակը», Երբին թուղթի մը մէջ պարուրուած այդ խանդավառութիւնը, այդ կրակը, դուրս կը սողոսկէր գօտին, կը հոսէր կը տաքցնէր երիտասարդութեան մը արիւնը։

1908ին, ցնորքէ մը շլմորած աչքերով տեսայ որ երբեմնի կախուող Յեղափոխութիւնը յանկարծ յարութիւն առած է։

Այդ օրերուն, տեղատարափի մը նման Դաշնակցութիւնը կը թափանցէր երկրէն ներս. հոգիներու զօրաշարժ մըն էր պարզապէս. ժողովրդական շարժումը իմաստ մը, սեւեռում մը կը գտնէր. կուսակցութիւնը ինքզինքը չէր պարտադրեր, ոչ ալ կը փորձէր հրապուրելու, հրապուրելու. ոչ, մարդիկ ինքնաբերաբար, կարծէք ի ծնէ լեցուած կը զգային դաշնակցական տրամադրութեամբ, համարակալ ոգիով։

Երկիրը մէկ շունչով միահաղոյն թափով կը գտնէր իր հաւաքականութիւնը, իր ներգօր արտայայտութիւնը յանձին Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Ու կարծեմ իր քառասնամեայ պատմութեան կարկառուն չիրը եղած է ասիկա. հայ կեանքին չարաշուք կամ յուսալիր ամէն մէկ րոպէին, հայ ժողովուրդը, հոգին ձայնը իր մէջ լսող հայ զանգուածը, Դաշնակցութեան մէջ է միայն որ գտած է իր թաղուն բաղձանքներուն բառը, իմաստը եւ շեշտը։

Ինծ կը թուի թէ կը սխալին անոնք որոնք առհասարակ յեղափոխութիւնը, մասնաւորաբար Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը կը նկատեն իբրեւ մակաբոյծ, ներածուած շարժում մը հայրենականութեան մէջ, այս մտածումը ղաւանանքն եղած է եւ է տակաւին ապահով գաղութներու մէջ բարձր ապրող շրջանակներուն. տոհմիկ արմատին կապուած հայ ժողովրդական շառաւիղները չէին կըրնար այդպէս մտածել։

Արտասահմանեան քաղաքին մէջ թրծուած մտաւորականներ անկարող պիտի ըլլային յեղափոխական մտայնութիւնը պարտադրել, եթէ ժողովրդական հոգին պատրաստ չըլլար անգիտակից, զուսպ խմորումով մը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պտուղ կուռն եղած է այսպէս իր հոգին հաւատարմօրէն կաղչած ու այդ իսկ պատճառաւ տառապող ցեղի մը յուսահատ ընդվզումին, անխուսափելի ճարահատ մալուցքին։

Անկարելի է ըմբռնել, նոյնիսկ զատել կուսակցութիւնը այդ բնաւեր զանգուածին կեանքէն. միայն Դաշնակցութիւնը իր տարրին մէջ կը գտնուէր. այդ տարերային խաւէն ծագէն ելած անհատներ միայն ուղղութիւն տուեր եւ նոյնիսկ գիտցեր են զգալ կարդ մը մտաւորական պետերու խոէլիզմը։

Կուսակցութեան կազմը, անհասյսպէս, հայելին եղած է հայ ժողովուրդի աշխատաւոր զանգուածին. հոն քով քովի, ափ ափի մէջ, զարծակցած են մտաւորականն ու բանուորը, բէնչպէրն ու ուսուցիչը, խորհուրդը եւ կոռուղը, Զաւարեաններ, Թոստոմեր, Զարբեաններ, Անդրանիկներ, Գէորգ Չաւուշներու, Սերոբներու կողքին։

Կուսակցութեան բարոյական դիմագիծը, հայ ժողովուրդի յատկութիւններուն, ինչպէս նաեւ, ափսո՛ս, թերութիւններուն լոյսաոֆն ու ստուերովը թաթառուն է։ Ընտրանին անբաժան եղած է մարդկային և ... էն. Հերոսներու արահետին վրայ ղաւաճաններ բորբոս կապած են երբեմն. նուիրեալներու, անձնազոհներու տուրքերու մէջ գիտցած էին սպրդիլ, աւա՜ղ, բախտախնդիրներու, խաչագողներու լպրծուն տիպարները, — զիբրոը գտարին բաժակին — որոնք կուսակցութեան հըմայքը փորձած են շահագործել։ Ո՞ր կուսակցութիւնը արդէն չէ տուժած երբեմն այդ ինքնակոչ մակաբոյծներէն, որոնց անպատասխանատու խօսքերը եւ արարքները միայն չարագործուած են իբրեւ փաստ անբարեխիղճ քննադատներու կողմէն։

Դաշնակցութիւնը սակայն, իր ամէնէն տագնապալից օրերուն, բարոյական գիտակցութիւնը վեր դրած է կազմակերպական ամէն նկատումներէ. կենդանի խղճմտանքը, Զաւարեանը աւանդութիւն մըն է, որ մղած է կուսակցութիւնը միշտ դէպի բիւրեղացում, նոյնիսկ ի գին զոհողութիւններու, ինչպէս թանկագին քարը, որ որքան յղկուելով պակսի, այնքան կը շահի որակով։ Այդ տեսակէտով դաշնակցական կեանքը դաստիարակութիւն մըն է, որուն դրոշմը անեղծ կը մնայ տարիներու բաժանումէն վերջն ալ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆԱՒԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ապստամբութիւն ծագեցաւ Լէնին նաւին մէջ, երբ խարսխած էր Սուխումի նաւահանգիստը (Սեւ ծով)։ Նաւազները սպաննեցին նաւապետը։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՋԳԱՑԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԵ

ՍԹԷԼԼԱ-ՓԼԱԺ

Փախանք նոր անտառներու մէջէն, ուր տատ էին եղեւիններն ու բեւեկնիները։

Ճամբան, հեւասպառ և տաք մորթովխափչի' իմըպէս, կը մտնէ Սթէլլա փլաժ, եւ կ'երթայ կը փռուի աւազուտ գետնին վրայ։ Տուները քնոտ են, իրարմէ հեռու, մէկը ծառի մը տակ իր շուքին կտաւը կը զարծէ, ուրիշ մը պարտէզի մը մէջ կախօրրան է նստեր։ Եւ դեռ տուներ, որ կը քալեն ճամբուն եզերքէն ուղտերու պէս, քինախնդիր ու բարկացած։

Ալի՛ր, ալի՛ր, ամէն կողմ ալիք, երկինքը ալիք. գետինը ալիք։ Սպիտակ աւազը ճերմկցուցեր է մարգագետիններն ու պարտէզները։ Եւ ճիշդ ինչպէս ձիւնին վրայ, կարելի է ցոյց տալ թէ ո՛ւրերը պղտոր են շուներն ու թռչունները։

Ծովը չերեւիր, ճերմակ հողաթումբերը կը ծածկեն զայն։ Մինչեւ այդ հողաթումբերը, որոնք կը բարձրանան փրփրուն ալիքներու պէս ճիշդ ծովուն խոնճանին մօտիկէն, նոր շէնքեր կը կանգնին եռանդագին։ Բոլոր շինութիւնները նոր են։ Կը հաւատեն թէ շուտով այս փլաժը այնպէս պիտի բարեզարդուի, որ պիտի կրնայ մըրցիլ Փարի-Փլաժի հետ։ Այժմ դեռ գիւղի մը պէս անշուք է, եւ ագարակի մը պէս խաղաղ։

Քաղաքը կը ձգենք ու կը մխրճուինք անտառներուն մէջ։ Ծառուղիներուն եզերքը մապաւէններ կան, որոնք ցոյց կուտան հայ սկաուտներու բանակումին վայրը։

Ահա ծառերու վրայ շինուած կամար մը, ուրկէ կը կախուի, արեւի մը պէս, հայկական դրօշը։ Մուտքն է հայ սկաուտներու բանակավայրին։

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ

Վրանն՛ր, վրանն՛ր...

Ու վայրկեանապէս աչքերուս առջեւ կը պատկերանայ այն վրանը, ուր կը մտնէինք, զինուորական մարզանքներէն վերադարձին, յոգնած ու քրտնած։ Հրացանին բռնէն ու փամփուշտակալներէն ազատած՝ մեր կռնակը կուտայինք ալարուած ապաթանիէններուն ու կ'երազէի՛նք, կ'երազէի՛նք.. մինչ Քուլէլիի զինուորական վարժարանէն բերուած թուրք չափահաս որբերը կ'երգէին ու կը պարէին.

Ամա՛ն չէշմէ, Ճանը՛մ չէշմէ,
Սկիւտարըն քըզլարը
պիրպիրինտէն սէչմէ...
Կիտէրիմ մէյխանէլէրէ,
Ըըմաք քէնարընտա,
Քըզլար չալար մուզիքա,
Ցավուլ զուռնա տարպըքա,
... Գը՛ւզ կիպի րաքը
Իչէր իչէր ադլարը՛մ...

Յանկարծ կը ցատկէր Ֆէյեազը, մանկական աչքերով եւ մատ մը ճակատով այդ տղան, տաբորինակ պար մը կը դառնար վրանին մէջտեղը։ Ընկերները ծափ կը զարնէին ու կ'երգէին, Ֆէյեազ կը դառնար, կուզ կ'ըլլար, ոտքի վրայ կը կենար, հաւի պէս գլուխը կը ճօճէր ու կը կոկտար, պահ մը կը կենար բան մը արտասանելու համար.

Շավայա աթտըմ Ֆըշէնկի,
Ցէօնտիւ տօլաշտը ճէր քէօշէյի,
... Քայսէրինին էշէյի...

Ակնարկութիւնը, ինչպէս միշտ, ուղղուած էր Կեսարացի թուրք երիտասարդի մը, որ խելօքիկ կը նստէր եւ այս զուարճութիւններուն չէր մասնակցեր։ Փիլիսոփայ տղայ մըն էր, կը սիրէր վիճիլ ընդդանցական հարցերու մասին։ Հետը շատ եմ վիճաբանած, կը խոստովանիմ որ խորունկ տղայ մըն էր։ Չէր սիրեր զինուորական կեանքը, սակայն հայրը կ'ուզէր որ սպայ դառնար։ Եւ տխո՛ւր շեշտով մը կը գանգատէր հօրը դէմ։

Օր մը, ձանձրոյթի պահու մը, երբ դուրսը անձրեւ կու գար եւ բոլորս լուռ նստած էինք վրաններուն տակ, անգիտակցաբար երգ մը սուլեցի.

Լուսին չկար. մութ գիշեր էր.
Մի խումբ կ'երթար արագ արագ։

Իզմիրցի թուրք տղայ մը ոտքի ցատկեց եւ պոռաց.

— Տղա՛ք, հայկական քայլերգ կ'երգէ ..Աստափաղարցի'ն...

Ամբողջ վրանին տակ բոլորը ոտքի ցատկած էին արդէն։ Չեմ գիտեր ի՛նչպէս եղաւ, զարմանքէ՞ն թէ վախէն, հաւասարակշռութիւնս կորսնցուցած, կը շարունակէի սուլել.

Ցեսանք որ քաջ խանի խումբն
էր.
Զինուած էին բոլոր նըրանք...։

Ես կը սուլեմ սկաուտներու մէջէն, այնպէս որ դժուար է իմանալ թէ ո՛վ է սուլողը։ Կեսարացին կեցաւ մօտս եւ ըսաւ թէ ես չեմ սուլողը։ Այն ատեն ո՛վ էր սուլողը։ Մինասը չկար վրանին տակ։ Ուրեմն ո՛վ կըրնար հայկական քայլերգ մը սուլել վրանին տակ։ Ըսի թէ հայկական երգ չէր, թէ ես ալ լսեցի, թէ քովի վրանէն կու գար ձայնը։ Կեսարացին շարունակեց պաշտպանութիւնը նոյն ձեւով եւ թուրքերը նստան արտնեղ եւ բարկացած։ Քիչ յետոյ եկաւ Մինասը։ Միակ հայ ընկերս, բնիկ Սեւերեկցի, կրակոտ եւ անձնուէր։ Ըմբռնողութեան դասերուն մէջ, միշտ Մինասն էր, որ կը շահէր առաջնութիւնը՝ կատղեցնելով թուրք ընկերները։ Ես քիչ մը կանուխ կը պայթեցնէի ռումբը, ինչո՞ւ պէտք առաջնութիւնը եւ ինչո՞ւ պէտք կրակը։ Կը նախընտրէի լաւ սորվիլ քարտէսագիտութեան, անթել հեռագիրի, ռազմավարութեան, տեղագրութեան (topographie) տեսական դասերը։ Բայց Մինաս ռումբը կը պայթեցնէր ճիշդ նշանակէտին զըլխուն։ Երբեմն յանդգնութիւնը կ'ունենար պայթեցնելու օդին մէջ։

— Գոմպաճը' Էրմէնիլէր, կը մըմռային թուրք ընկերները։

Թուրքերը սկսան նեղել զայն։ Բայց յանդուգն եւ կռուազան էր ան, սկսաւ բերանացի կռիւ մը, որ հետզհետէ մեղմացաւ վերջացաւ։ Մինաս կը սպառնար բոլորին։ Եւ թուրքերը լաւ գիտեն թէ «զանակը ոսկորին հասած մարդը» ինչե՛ր կրնայ ընել։ Երկու օր առաջ, փորձը ցոյց տուեր էի ես՝ որ Մինասէն շատ ու շատ խելօք էի։ Քիչ մնաց վրանն ալ քանդէինք։ Պէտք է խոստովանիլ, որ թուրքերը երբեք չմիջամտեցին, երբ իրենց Այաշցի ընկերոջ ուժը տկար եկաւ։ Թերեւս կը վախնային միջամտութենէն Մինասի, որ բանակէն կուգար եւ «կրակ տեսած էր»։

Եւ այսպէս, շաբաթը քանի մը անգամ մեզի դէմ բռնկելէ յետոյ, կը նստէին ու կ'երգէին լպիրշ երգերը թուրք բանաստեղծութեան.

Շալպիէ սէմթինտէ, ամա՛ն, Թէ-
բագիլի չէշմէլէ՛ր...

Կ'երգէին «Թօմպուլ Մարիքա»ն ու կը զուարճանային թըրքական վրաններուն տակ։

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ

Իսկ հայկական վրաններուն տակ, հակադրութիւնն անհասանելի։

Քիչ մը մխրճուելէ յետոյ ծառերուն մէջ, կը հասնինք բացաստան մը։ Գետինը աւազ է ամբողջ։

Իւրաքանչիւր վրան լարուած է ծառի մը հովանիին տակ։ Խումբ մը փոքրիկ սկաուտներ կ'օրօրուին ծառի մը վրայ, որ ծռեր է գետին։ Ուրիշ խումբ մը «ցատկէ-պառկէ» կը խաղայ ճամբուն վրայ։ Երեք պատանիներ փռուած են արեւուն տակ, կիսովին թաղուած աւազին մէջ, եւ դրօշ կ'ընեն։ Վրանի մը տակէն անուշ երգի մը թելը կ'երկարի։

Սկաուտներուն պետը, Հ. Ալքէլեան, ինծի ցոյց կուտայ բոլոր վրանները։ Մաքուր ու կոկիկ. ոտքը որ կը թափանցէ ներս, անուշ գոյն մը կուտայ «անձնակին»։ Ահա մառանը. ճիւղերով ու տերեւներով շինուած վրան մըն է, ուր ամբարած են զդաւմ, ամբուկ, սեխ, լոլիկ եւայլն։ Քովը ուրիշ վրան մը, աւելի լաւ պատսպարուած, ուր ամբարած են խումբին ուտեստը։ Քիչ անդին «խոհանոցը»։ Աւազէ թումբի մը ետին, խոհարար սկաուտները ձուկ կը տապկեն, երկումեծ սաներու մէջ կ'եփին կէսօրուան կերակուրները։

Մեղուի փեթակի պէս է ճամբարը։ Սկաուտներ, որոնք հերթական աշխատանք ունին, ջուր կը կրեն, փայտ կը բերեն, աման կը լուան, եւ սկաուտներ, որոնք հերթական հանգիստ ունին, կը զբօսնուն աւազներուն մէջ կամ կը կարդան ծառերուն շուքին տակ։

Իսկ դիմացը, հողաթումբի մը գագաթը, երկար ձողի մը ծայրը կը ծածանի Հայոց դրօշը։

Պահ մը կանգ կ'առնեմ մարզանքի երկաթձողին տակ դիտելու համար սկաուտներուն դէմքերը։ Շատերը մերկ են և միայն վարտիք մը ունին։ Ամէնուն մորթը պղինձի գոյն ունի, ողորկուած, փայլուն եւ առողջ։ Որքա՜ն արեւ ամբարած են անոնք այստեղ։ Պզտիկ սկաուտներն ահա կ'անցնին առջեւէս, բարեկամի մը ժպիտով ինծի կը նային, հետաքրքրութեամբ աչք մը կը պտտցնեն վրաս։ Ալքէլեան կը կանչէ ինծի, ցոյց կուտայ իմ վրանս, ուր պիտի պառկիմ այս գիշեր։ Խումբին վրաններէն հեռու, ծառերու մէջ կորսուած վրան մըն է։ Կը հանգչիմ, տղոց պէս։ Քիչ յետոյ դարձեալ Ալքէլեանի ձայնն է։

Կը վազեմ շարք կազմելու։ Հիմա ես ալ սկաուտ եմ։

— Մէկ, երկու, մէկ, երկու...

Դէպի ծով, հայերէն երգերով։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՏՂԱՆ ՈՒ ԱՂՋԻԿԸ

— Աղջի՛կ, քո անունն ի՞նչ է։
= Տղա՛յ, քո ցա՞ւը ի՞նչ է։

— Աղջի՛կ, նման ես ծառի,
Ցամերդ քամին կը տանի,
Եւ դու՛ նշանած պիտենք,
Իմ հայր՝ քու հօր խնամի։

= Ես մէկ պուճուր աղջիկ եմ,
Եօթն աղբրի ջրիկ եմ,
Եօթը ծառի ճըղիկն
Եօթը ծաղկի թերթիկ եմ։

— Կարմիր վարդ ես ծաղկանց
մէջ,
Ու քուսեր ես թուփի մէջ,
Ես միայն քե՛զ սիրեցի՝
Իմ սրտի խոր ծալքի մէջ։

= Ծաղիկ ծաղիկ՝ ծաղկաքաղ,
Լուս ու արեւ՝ ոսկեմաղ,
Արի՛ երթանք օ՛ր ընենք,
Դու ինծ բլբուլ՝ ես քեզ քաղ։

— Վարդ ես փրեր քո ուսին,
Առաւօտ արշալուսին.
Քո վարդ-երեսի՛դ մատաղ
Աչերուդ վառ-վառ լոյսին։

= Գանգուր մազերուդ մեռնիմ,
Թուխ-թուխ բեխերո՛ւդ մեռ-
նիմ,
Գլուխ գըլուխի կալենք՝
Թեւերուդ ուժին մեռնիմ։

— Բլբուլը ծիւղի վրայ
Խնձորը ծառի վըրայ,
Սիրած սիրածի գըրկին՝
Ցոր գետնի, քարի վըրայ։

= Ցըղա՛յ, կայներ ես ակին,
Կը նայիս արեգակին,
Արեւ դէմքիդ ես մատաղ
Արժան ըլլանք պըսակին։

ՅԻԹՈՒՆԻ

ՃԱՆՃԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանքֆորթի մէջ տարին մէկ անգամ տեղի կ'ունենայ ճանճի ցուցահանդէս մը։ Բնապաշտներ, հողագործներ, թիթեռնաբաններ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին այդ ցուցահանդէսին։ Մանաւանդ անոնք, որ թիթեռներու թեւերէն թանկագին զարդեր կը պատրաստեն։ Աֆրիկեան ճանճեր, ամերիկեան թիթեռնիկներ, շատերը իբրեւ ...յավատակ, գեղեցիկ ճանճեր ու թիթեռնիկներ առնելու համար։

ՎԵՐԱՊՐՈՒՄ

Հօտգունդ մը բնկա... բանակատեղիին առջեւ.

Պաշտօնապէս պաշ... յայտարարուած էր։

Կցցիացած էինք Ցուր... լեռներուն մէջ ու թրքական ... գանօթներ կը կրակէին մեզ... գօտար։ Ֆրանսացի դաշնակիցնե... յուսահատած էին։ Պարտութ... անխուսափելի կը թուէր։

Կէսօրէ վերջ, երկու քին... ները, թշնամիին յարձակո... վտանգաւոր եղաւ։ Թնդ... գնդակներ կ'որոտային մ... մէջ, հրացաններ կը պայ... անդադար ու գնդացիրներ ան... նում փամփուշտ կը թա... կարկուտի նման։ Երկինքը ... կը վառէր։ Լեռները կ'որ... գէին թախծագին ձայնը ... նօթներուն եւ ժայռերը ... կած՝ կը դողդղային։ Ա... ժամերը ճակատագրական...

Մեր բանակատեղին... երեւուն մեթր հեռաւոր... վրայ, հրագունդ մըն ալ ... դարձեալ։ Հոն գտնուող ... բացավառեցան անմի... Ակամայ սոսկումի ճիչ մը ... կեցի։ Ինծի կը թուէր թէ ... մեռնէի։

Կէս ժամ առաջ ապաստ... կերս եւս ինկած էր։ Զօրա... բաղարծին, գնդակ մը կրծք... անոր գանկը ու ճեղքը ... վայրկենապէս։ Ոտքե... Լուացի պատռած ճակատը ... տեղէն արիւնը ջրվէժի ... թափէր։ Ի զուր անդամ ... քերս. Վերջին անգամ սկ... կծրտելով, մեռաւ գրկ... բեկամս։

Գլուխս դուրս հանեց... տուհանէն։ Երկինքը մ... էր, սեւ, սեփ սեւ։ ... պեր կախուած էին մէջ... հորիզոնը ամբողջ ծածկեր... ռո՛ւն, քաղաքը կ'այրէր ... սիւներ, հա՛ստ, անձա... կը բարձրանային երկինք... թանձր ամպերուն ... պատառուածքներ բանալով... օրը կրակի եւ ազմուկի մէջ ... զաւ։

Խրիկուան դէմ ... պակսեցան. Երկինքը լուսավ... զաւ։ Մութ ամպեր հեռացան... մէթղէ... մինները չ...

Այն ատեն պառկած էի ... մին մէջ, վիրաւոր։ Ցանկարծ... գի մը նման, հեռուէն ... խումբի մը ձայնը հասաւ... չիս։ Սթափեցայ, ինքզինքս ... նեւեցի խրամէն եւ ձայնի... ղութեամբ վազեցի։ Պատե... գաշտը լուռ էր եւ ընկճ... Մեռած գաշնակիցներու ... ները գետինը կը ծածկէին։ ... ները մուխով լեցուն էին։

Վերջապէս գլխաւոր ճամ... վրայ հասայ։ Զինուորները ... կուին հեռու են ինծմէ։ ... սէյյէզ»ը կ'որոտայ մէջ... Մեր Ֆրանսացի դաշնակիցներ... Նուագախումբը կը ... մինչուքիչ յետոյ, առջեւս ... անցնի։ Պատրաստ ... կեցած եմ։

Հազարապետը, կարմի... մազգեստ հագած, ձիու վր... Ետեւէն թիկնապահներ ... Առջեւէս կ'անցնի հրամա... երբ ես պատառ ճակատով, ... գավառ, Նուագախումբին ... րակցիմ։

«Marchons! marchons! ... sang impur ...

Abreuve nos sillons»

Ֆրանսացի հազարապետ ... նշմարէ զիս ... կ'ըսէ ... ձայնէ, կը մօտենայ ինծի ... ցուներ աչքերուն մէջ կը ...

— Յ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ԵՒ ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐԸ

... Sociétés Savantes ... 3օին։ ... Գրական Միութեան վարչութեան կողմից՝

Ն. ԱԴՈՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՐՔԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Հայաստանի պետական հրատարակչականին յանձնարարութեամբ, Ալազան եւ Նորենց պատրաստեցին Արեւմտահայ Պոէտների Անտոլոգիա մը, ուր առնուած են քերթուածներ Գ. Դուրեանէ, Մ. Պէշիկթաշլեանէ, Ռ. Փանոսեանէ, Սիպիլէ, Դ. Վարուժանէ, Սիամանթօյէ, Մ. Մեծարենցէ, Վ. Թէքէեանէ, Վ. Մալէզեանէ, Ա. Չօպանեանէ, Ռ. Սեւակէ, Ռ. Որբերեանէ, Ա. Յարութիւնեանէ եւ ուրիշ բանաստեղծներէ։ Ա. Կարինեան գրած է յառաջաբան մը։

Փորձը նոր չէ։ Բայց եւ այնպէս Կովկասի մէջ ամէնէն նշանաւոր Հայ մատուրականներն իսկ միշտ անծանօթ են մնացած թրքահայ բանաստեղծութեան։ Այնպէս որ երբեք փոխ ազդեցութիւն մը չհաստատուեցաւ եւ Կովկասի Հայ բանաստեղծութիւնը մնաց միշտ նոյն աշուղական կամ առնուազն նախնական (primitif) նկարագիրով։ Չենք կրնար յուսալ թէ արեւմտահայ բանաստեղծները ծանօթացնելու այս վերջին փորձը կրնայ օգտակար ըլլալ Կովկասի մէջ. որովհետեւ Երեւանի արդի ճաշակը չի կրնար հանդուրժել արուեստին աղաւաղութիւնն, եւ պիտի ստիպուի ընտրել մեր «անկեղծ բանաստեղծները» կամ մեր սիրուած բանաստեղծներու չսիրուած կտորները, որոնց վրայ Ա. Կարինեան պիտի թխէ յառաջաբանով մը։

ԳՐԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁՔ

Վերջին տարուան ընթացքին արտասահման տուաւ գրական հրատարակութիւններու առատ հունձք մը, նոյնքան առատ է հունձքը Հայաստանի մէջ։

Պետական հրատարակչականը առանձնած է պէտք հեռաւոր գործերը —

Երգեր կառուցման եւ յաղթանակի (Ալազան), Պոէմներ (Ն. Զարեան), Պատմուածքներ (Ա. Բակունց), Քաղաքը Բլուրի վրայ (Մ. Արմէն), Լիրիկա (Վ. Նորենց), Աւազին դիրք (Ս. Յարօնցի), Երկրի մայրութիւնը (Թորէն Դաղիօ), Անիի երգը (Վ. Գրիգորեան), Մանեակ (Սիրաս), Երկու երգ (Ս. Վահունի), Երակի գծում (Դ. Դեմիրճեան), Սպիտակ քաղաքը (Ս. Զօրեան), Բազու (Վ. Թոթովենց), Մանկութիւն եւ պատանեկութիւն (Գ. Մահարի), Պատմուածքներ (Մ. Մանուէլեան)։

Այս բոլորն ալ վէպեր կամ բանաստեղծութիւններ են, թատերգութիւն չկայ։

Արդէն լոյս տեսած են Զարթնող գիւղը (Մ. Դարբինեան), Պատկերներ (Ջաւախեցի), Պատմուածքներ (Մ. Գեւորգեան), Նովէլներ (Մելիքեան), Պատմուածքներ (Գ. Բէս)։

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱԿԱՆ

Ռուս պետական հրատարակչականը ռուսերէնի թարգմանած ու տպած է Ս Զօրեանի պատմուածքներուն մէկ ժողովածուն, Մ. Արմէնի պատմուածքները Ա. Մարտիրոսեանի յառաջաբանով։

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի պրոլետ գրողները կը շարունակեն երեկոյթներ սարքել բանուորական կեդրոններու եւ գործարաններու մէջ։ Բանուորները խօսելու կը քննադատեն «Գրական Դիրքերու»ը, որ ժամանակէ մը լոյս չի տեսներ, 3-4 ամիս կ'ուշանայ իւրաքանչիւր թիւ։ Նոյնը կ'ընէ «Նոր Ուղի» պարբերականը. Բանուորները մասնաւորապէս երգիծական գրականութիւն կը խնդրեն պրոլետ գրողներէն եւ Երեւանի գրական պարբերաթերթերէն. Չեն հաւնիր պրոլետարական գրականութեան, որ «բարդ է, անհասկնալի եւ ընկերվարական շինարարութենէն կտրուած»։ Պրոլետ գրողներուն պարբերականը թատրոնի եւ շարժանկարի բաժին չունի։ Բանուորները կ'ըսեն, որ քննադատութիւնն ալ թոյլ է։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷԿ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

ՎԱՂԸ ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՊՈԼԻՍԸ

Ստորեւ, հատուած մը «Թոր Թիմզ»ի» թերթին աշխատակիցներէն Փօլ Լորքէի յօդուածէն՝ Պոլսոյ մասին։

— Եւ յանկարծ, գեղջուկի մը կէսին տակ, եւ մանաւանդ մարդու մը կամքով, այս հրաշալի մեծութիւնը կը փլի, Մուսթաֆա Քէմալ կը գոհէ Պոլիսը վերանորոգելու համար Թուրք հայրենիքը։

1918ին, պարտութիւնը այս հրաշալի քաղաքը յանձնած էր անգլեւ-ֆրանսական գրաւման։ Այս օտար սուինները պաշտպանեցին սուլթան Մահմուտը, որ անզօր էր վերահաս յեղափոխութեան առջեւ։ Ցինաթափուած Թուրքեան գետին ի վայր շրջած կը կարծուէր, վհատութիւն, քաոս, իսկ Յոյները կը նուաճէին փոքր Ասիան (1922)։

Բայց յանկարծ, ամէն ինչ կը փոխուի մէկ քանի շաբթուան ընթացքին։

Մուսթաֆա Քէմալ բանակ մը մէջտեղ կը հանէ, կը ջախջախէ Յոյները, անոնց ձեռքէն կ'առնէ Իզմիրը, զանոնք կը վտարէ Անատոլուէն, Իզմիրի մէջ կը ջարդեն Հայերը եւ Յոյները։ Յետոյ, դաշնագիրով կամ բռնութեամբ կ'արտաքսեն այս թշուառները։ Եւ նիւթապաշտ, միակին, ստորատիպ, հանրապետական, նոր Թուրքիա մը երեւան կ'ելլէ, հինէն փլատակներուն մէջէն, կարծես զաւազանի հարուածով մը։

* *

Ու Պոլիսը կ'աւերուի։ Վոսփորի թագուհին թշնամիներու մը յանձնուած էր։ Կառավարութիւնն ու խորհրդարանը կը հեռանան անկէ, Էնկիւրի երթալու համար։

Պոլսեն այլ եւս մայրաքաղաք չէ։ Անոր անկումը է որ կը նուիրագործուի ընդարձակ կայսրութեան մը կեդրոնը չէ ան, այլ գրեթէ սահմանագլուխին վրայ, Եւրոպայի մէջ՝ Թուրքերու կողմէ պահուած վերջին բեկորին վրայ։

Ու անտեսական քայքայումը կը հետեւի քաղաքական փլուզման։ Ժողովուրդը կը պարպուի։ 1922ին, ցաւալի ելքը Յոյներու եւ Հայերու որոնք դաշնագիրով կամ ջարդերու վախէն տարագիր, ամէն օր նաւերով կը մեկնէին։ Եւ այսօր, ահա նոր ելք մը եւս, թերեւս աւելի ծանր, որովհետեւ, առաւելագոյն թշուառութեան առջեւէն, աշխատաւորներու կամաւոր փախուստն է։

Առեւտրական տուները հաշուեյարդարի կը նստին, ապահովագրական ընկերութիւնները կը փակուին, ապրանքի մթերանոցները կը պարպուին։ Առեւտրական ամէն մէկ տուն փակուած իր խանութին կը քաշէ պաշտօնեաներու նոր անգործութիւններ։ Ամէն օր, աղքատը աւելի կը սաստկանայ, առաջադրանքները կը ծանրանան, թշուառութիւնը կը շատնայ, քաղաքը կ'անապատի։

Վհատութիւնը հեռուները կը քշէ մէկ մասը եւ կը յուսահատէ միւսները։ Մահամերձ թշուառներուն քով, շատ ճարպիկները վտանգաւոր ծուռ շահերով կը փութան հրճուիլ ու վայելել անհաշիւ։

* *

Կազմին որ փրկեց Թուրքիան, թոյլ պիտի տա՞յ որ Պոլիսը կորսուի։ Այդ տեսակ քաղաք մը մահը սուգ մը եւ դժբախտութիւն մը պիտի ըլլայ մարդկութեան համար։ Ուրիշ պիտի գայ գործածել ըմէթ փաշայի գահ, լիճէ՞ն, Ռուսերու բարեկամ, որ անտեսական լայն բարելաւումներ կը մտածէ։ Անոր մեզի գէշ՝ գեթ հիէ՞ն որ Եւրոպայի կ'ուզէ մօտենալ»։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԶԴԵԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մեքսիքեան հողամասին ամէնէն հին ժողովուրդներէն մէկն է ազդեկ ժողովուրդը, որ կորսնցուց իր թագաւորութիւնը 1520ին։

Ահա այդ ժողովուրդին գրականութիւնն է, զոր երեւան կը հանէ Ֆանտասցի գիտուն մը, Մեքսիքայի համալսարանին ազգեկ լեզուին դասախօսը։ Այս դասախօսը հաւաքելով ազդեկ ժողովուրդին բանաստեղծութիւնները, վերջերս անգլերէնի թարգմանեց «Կուէգակոյաթլ» երգը խորագիրով։

Յառաջաբանին մէջ, յիշեալ դասախօսը կ'ըսէ թէ ազդեկ քաղաքակրթութիւնը շատոնց սրբուած ու անհետացած է, սակայն իր բանաստեղծութիւնը բերնէ բերան գիծացած է ժողովուրդին մէջ։ Երբ Սպանիացիները տիրեցին, ազդեկ թագաւորութիւնը կործանեցաւ, ֆրանկիսկեան աբեղայ մը Մեքսիքա երթալով հաւաքեց մաս մը ժողովրդական երգեր։ Բայց այս ժողովածուն աւելի հարուստ է։ Այդ բանաստեղծութիւնները կ'երգեն փառքը ազդեկ աստուածներուն, մասնաւորապէս Կուէգալկոյաթլի, առք երեւակայութեամբ մը եւ ճոխ նկարագրականով։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Փարի-Սուարի» եւ «Քոմէդիա»յի քննադատները կը վիճին բանաստեղծութեան մասին։

«Փարի Սուար»ի քննադատը կ'ըսէ.

— Արդի բանաստեղծութիւնը հրաշալի է աւելի քան միւս արուեստագէտներուն երեւակայութեան գործերը, լսելու համար աւելի յուզիչ քան թատրոնը։ Արդի բանաստեղծները, երգիչները երկաթի, պղպջակի, փայլակի, անթելի, ցոյց կուտան թէ որքա՜ն անիմաստ է փայփայուն հին բանաստեղծութիւնը։ Իսկական բանաստեղծը այն չէ, որ յանգեր կը քանդակէ, հնչականներ կը ձեւէ, այլ ճարտարագէտը, հնարիչը, որոնց շնորհիւ աչքն ու ականջը այսօր կը վայելեն հրաշալիքներ։

«Քոմէդիա»յի քննադատը կը պատասխանէ.

— Ո՛չ, բանաստեղծութիւնը առիկա չէ։ Ոչ ալ փառաբանութիւնը հրաշալիին կամ յաղթութիւնը խորհրդաւորին։ Այլ բանաստեղծութիւնը այն է, որ գոյութիւն ունի ձեւին ու շարժումին մէջ. Շարժումը քնարերգութիւնն է, եւ ձեւը կաղապարիչը մարդկային հոգեկան մէկ վիճակին, զգայական մէկ տագնապին, ամէնօրեայ պատկերի մը, զոր քերթողը միայն ինք է կրցեր արտայայտել։ Ո՛չ, զգացումները յուզումները միշտ միեւնոյնն են ու կան ամէն մարդու մէջ. արտայայտուելու ձեւն է, որ բանաստեղծ կը շինէ մէկն ու միւսը։

ՕՐ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ
ԵՒ
ՍԵԴՐԱԿ ՍՄԲՈՒՆԻ

Ամուսնացած

Փարիզ 25 Հոկտ. 1930

ՕՐ. ՎԵՐԳԻՆԷ ԿԻՒԼՄԷՐԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 19 Հոկտ. 1930

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ցաղանդաւոր երգչուհի Տիկին Ռօզ Պատմագրեան հրաւիրուած է մասնակցելու Concerts Pouletի նուագահանդէսներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան Փարիզի լաւագոյն Թատրոններէն Théâtre Sarah Bernhardtի մէջ։ Տ. Պատմագրեան կը մասնակցի իբրեւ soliste (սոփրանօ) Beethovenի 9րդ symphonieին մէջ, որ պիտի տրուի 1 Նոյեմբերին, եւ դարձեալ Beethovenի 9րդ symphonieին եւ Mozartի Requiemին մէջ, որոնք պիտի տրուին 2 Նոյեմբերին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ Թիւ 12 (տարի 8), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. Վալադեան՝ Մատթէոս վարդապետ.— Ուխտաւոր՝ Գատահար.— Կ. Զարեան՝ Կեսարը եւ մի բաժակ գինի.— Արմէն Անոյշ՝ Հնչեակ.— Լութեր՝ Նոր երազ մը աղուոր.— Սէվարդ՝ Այս գիշեր.— Մ. Վարանդեան՝ Պատմութեան անհրաժեշտութիւնը.— Հ. Տէվլէթեան՝ Վերադարձ.— Փրոֆ. Ն. Ադոնց՝ Վարդ Մամիկոնեան.— Գ. Ճիզմէճեան՝ Լուսաւոր կանթեղին.— Իրազեկ՝ Հայ մտքի վերածնունդը.— Ա. Խանդկարեան՝ Ցարական Ռուսաստանը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը.— Դարեհ Ազատեան՝ Գրական ուղիներու վրայ (Ամսական տեսութիւն).— Յ. Ճ. Սիրունի՝ Ակնարկ մը Ռումանահայ բարբառին վրայ.— Անդրանիկի Յուշերը.— Կ. Սասունի՝ Քիւրտերու եւ Հայերու ազատագրական շարժումներուն փուլերն ու անոնց փոխ յարաբերութիւնները.— Մալխաս՝ Ապրումներ.— Յովակ Ստեփանեան՝ Նիկոլ Դուման.— Վազգէն՝ Ատրպատականի գոյամարտը.— Ս. Աթան՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան՝ 5 տոլար, վեցամսեայ՝ 3 տոլար։ Հասցէ՝ Hairenik Mouthly 13 - 15 Shawmut Str. Boston, mass. (U. S. A.)։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՅ

...մացի կողմը, բարձր շէնքի ...ներէն, սեւ սեւ մարգոյնգոյն լապտերներու ...մը մէջ աղուոր մա... կը խնդայ, ճի՜ կ'ըսէ... Cadum...:

— Ի՞նչ այդպէս կը նա... ուղղակի նիւթական հայեն... մը տպաւորութիւնը ու... Փիեր Լօթիի նկարած իս... արեւելեան աչքերը։

— Կը սիրէ՞ք Փիեր Լօթին։

— Ցաւօք. թէեւ պէտք է ...դալու պաշտպանաստ... իր նկարագրածին։ Այլա... չէք հաւնիր սակայն նե... գիտնալ, դուք ո՞ր երկրէն

— Կովկասէն։

— Ո՛, Կովկա՛ս շատ լեռներ կան ձեր երկիրը... ձիւնապա՜տ... այնպէս չէ՞։

— Եւ ի՜նչ լեռներ։

Ու գինով նայուածքով մը տղան կը շոյէ անոր մարմինին հոլանի կլորութիւնները, բարձունքները հրաշագեղ. որոնք կապտաւուն մետաքս շրջազգեստին տակէն խռովք կուտան։

Եւ իր ձեռքը կը մտնէնայ դանդաղ անգիտակցելի մղումով սեղանին եզերքէն կախ անոր ձեռքին։

Փունջ մը սպիտակ շուշան, արուն բաժակին եզերքները մեղրի մէջ է թաթխուած։

5.

Կողմնակի, գրեթէ մութ ու ամայի փողոց մը կ'անցնէին, իրարու սեղմուած, գրկուած կիսովին։

Աղջիկը կը ժպտէր, ձգելով որ տղային քով տաք շունչ մը զգուշովին, անձեղ յիմարութիւններ շշնջայ։

Վերը, երկինքին վրայ աստղեր կը մոխրանային մեծ քաղաքին բարձրացող բոցերով։

Ու երկար չէր այդ ճամբան։ Լուսավառ պողոտան գիծերէն եղաւ, ծեքծեքուն, գեհենիկ անցորդի մը պէս։

Ժամը գիշերուան 11ն էր։

— Ըլ տուն չեմ երթար, մօտը հօրաքրոջս. երթալու եմ. յանդանքը ձերն է եթէ յանդիմանուիմ։

— Պաշտելի՜ էք։

6.

Գոհարավաճառի ցուցափեղկին առջեւ։

Ելեկտրական լոյսը անծանօթ անկիւն է մը գարձող կանանչ, կապոյտ, մանիշակագոյն ապակիներու ետեւէն կը թափէր բեկբեկուն, նայուածքն աղճատող արտացոլքով մը գտանելէն, ադամանդներուն, թանկարժէք քարերուն վրայ, ու կը թուէր որ այդ գողցող ծիածանը, ակնակներէն, գինդերէն ու մատանիներէն, շարունակելով հայելիներուն անսահման խորքը։

— Զմայլելի է, չէ՞.. կ'երեւակայեմ տաղամ մը այսպէս, անգին, լոյս ու գոյնի հրաշալիքով. որուն մէջ լողայի գրախտային նայադի մը պէս։

— Առանց անոր ալ շատ գեղեցիկ էք արդէն.. օ՜, տառապեցնող... այդ պատկերը ինծի համար փախստական էջնիկը պիտի ըլլայ, ցօղաթուրմ մարգագետնին վրայ։

— Ցօղաթուրմ մարգագետի՜ն... Չէ՛, սիրելիս, բանաստեղծ ծի ուրինց սահմանափակ է... հաւանաբար ցօղաթուրմ մարգագետինն ալ պիտի նմանցնէք գոհարավաճառի խանութին։

Երկուքն ալ ծիծաղեցան։ Հրանտ արբած էր լոյսով ու բոյրով, երգով ու սէրով... Բայց կարմրեցաւ մինչեւ ականջները։

— Ցեսէ՛ք, տեսէ՛ք, ի՜նչ երջանկութիւն, սա գինդերուն նայեցէք, ո՜հ չէ, անպատճառ կ'առնեմ։

— Կ'ուզէ՞ք որ ձեզի նուիրեմ շնորհ ըրէք խնդրեմ։

— Օ՜, ոչ.. այսպէս յանկարծ... եւ յետոյ «տուփը» գոց է... ինչպէ՞ս կրնաք։

— Ըստ գիրքին է այդ. գինը ձեզի կուտամ վաղը կուգաք կ'առնէք։

—

— Բայց պիտի ուզէ՞ք ըսել երկու բառ փոխարէն։

— Որո՞նք։

— "Կը սիրեմ ձեզ,"։

—

.. Հո՛ն. վե՜րը։

Հրանտի ժպտուն աչքերը դարձան յորակից հիւրանոցին լայնարաց դրան, ուր կապոյտ տառերով "բարի եկաք" կը մաղթէին։

— Իրր նուէր։

— Ընշուշտ։

7.

Սիրոյ առանձնասենեակ։

Հսկայ, քառակուսի մահճակալ, սպիտակներով փրփրուն անկողին։ Չորս անկիւնէ չորս պղնձամաններ մաքրի՜ր, որոնցով կտաւէ մը աչքերուն պէս։ Ու չորս բարձեր փետրալից։ Ու մետաքսածուփ ծածկոցին վրայ բանուած զոյգ մը առիծներ մրափած։

Թաւշեայ բազմոց։ Թիկնաթոռներ թաւիշէ։ Մեծ հայելի։

Մաշած կարմիր խորքով գոյգ մը յատակին եզերքներուն վրայ կապոյտ կարապներ կը լողան։

Գորշ վարագոյրներով զարդուած յախճապակիներ։ Լուսաւոր մը։

Փ. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

(Շար.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Թատրոն Albert Ier 64 rue du Rocher Paris, այսօր կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի մէջ առաջին անգամ բլլալով կը ներկայացուի ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» վէպէն առնուած

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՒԺԵՐԸ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

IMPRIMERIE - MASSIS-ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԲՐԱՍԵՐԻ ՀԱՐՕԼԱ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

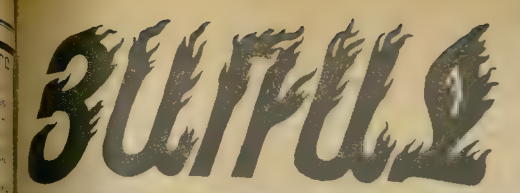

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

28 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1402

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԶՈՀՈՂՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

(ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ)

Ամբողջ քառասուն տարի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ անոր ...րիները յարձակումներ կրած են մեր հակառակորդներէն, ...րոնք շատ յաճախ անթոյլատրելի միջոցներու դիմած են ոչ ...այն կռուելու մեր նպատակներուն եւ գործունէութեան դէմ, ...նաեւ նկրտած են վարկաբեկելու անձնուրաց վարիչները: ...այն միշտ պարտուած զգացած են, երբ կարգը զոհողու...ան եկած է: Անձնուրաց զոհողութիւնը բարոյական հիմքը ...մեց Դաշնակցութեան, որ կազմակերպութեան մասնակցող ...երներու անհունն զոհողութեամբ կուրծք տուաւ բոլոր դըժ...արութիւններուն: Հաւաքական ու անհատական զոհողու...եան ոգին եղաւ այն անսպառ դրամագլուխը, որ յաղթանակէ ...ղթանակ մղեց յեղափոխական կուսակցութիւնը իր ձեռնարկ...ներուն մէջ:

Ի տես այս անհաշիւ ու անվերջ զոհողութեան, մեր հա...ռակորդները, գոնէ երբեմն ազնուութիւնը կ՚ունենային խոս...տովանելու թէ այդ գետնի վրայ անգերազանցելի կը մնայ Դաշ...նակցութիւնը:

Այսօր արտասահմանի հայկական զանազան կեդրոններու ...Դաշնակցութեան քառասուն ամեակը կը տօնուի: Եթէ ...մը պտտցնէք այդ առթիւ գրուած յօդուածներուն եւ թըղ...թակցութիւններուն վրայ, պիտի տեսնէք, որ այսօր Դաշնակ...ցութեան շուրջ հաւաքուողներու զոհողութեան ոգին է, որ ...մէն շատ դրուատիքներու կ՚արժանանայ: Եւ իրօ՛ք, այդ ...զոհողութեան ոգիով, Դաշնակցութիւնը, առանց դրամագլուխի, ...ուի քաղաքական եւ մշակութային խոշոր ձեռնարկներու, ...ւսք կը տեսնէք այդ գործերու յարաճուն ու յարատեւ զար...գացումը, ձեռնարկներ, որոնք մեզմէ դուրս եղողներուն հա...մար հսկայ դրամագլուխի մը անհրաժեշտութիւնով պայմա...նաւորուած պիտի ըլլային:

Բայց կան անգէտ ու ոչինչ մարդիկ, որոնք թերթ մը կը ...ն իրենց գատարկամտութիւնը հովերուն տալու, մտածե...լու սրբութիւններուն դէմ հայհոյել առաջինութիւն մըն է: ...ւսք կը լսէք ճահիճէն բարձրացող ձայն մը,— «Ըսէ՛ք ...դաշնակցական գործիչներն ի՞նչով կ՚ապրին, ի՞նչ է իրենց ...գործը, կը՞նա՛ք հրապարակային հաշուետուութիւն մը ը...նել»: Անձնական ու գձուձ, փոքրոգի ու թունալից մէկ թեր...թ միւսը, բազմութիւններուն կը հրամցնեն իրենց լուտանք...ները, մխիթարուելով միայն այն հաւանականութեամբ, որ ...ի մը պարզամիտներ ալ կրցան թունաւորել:

Դաշնակցութիւնը պաշտօններ չի բաշխեր իր ընկերներուն, ...անոնք սպառականութեան մը գլուխը կը դնէ: Դաշնակ...ցութիւնը կոչուած չէ իր ընկերները հարստացնելու, այլ անոնց ...զոհողութեամբ հարստութիւն կը դիզէ իր գերագոյն նպատակ...ին մղուած տալու: Դաշնակցութիւնը գործեր չի ստեղծեր, ...ընկերներուն ապրուստ մը ապահովելու համար, այլ իր ըն...կերը պարտադիր զոհողութեան կ՚առաջնորդէ, անոնց բարո...յական եւ ֆիզիքական ուժերը կը քամէ, կենդանութիւն տա...լու այն գործերուն, որոնք սեղ կը մօտեցնեն մեր հիմնական ...նպատակներուն: Դաշնակցութիւնը ոչ միայն իր ընկերներն ու ...անոնց ընտանիքները չէ ապահոված եւ չապահովեր, այլ ...յեղափոխական խստաբարոյ ճանապարհի վրայ կատարեալ ա...նձնուիրութեան մատնած է: Ու ամէն մէկ դաշնակցական, ...առաջին օրը, մուտք գործած է անձնազոհութեան այս ...ն ներս, ուխտած է զոհել իր նիւթական եւ բարոյական ...միջոցները, նոյնիսկ իր անձը, Դաշնակցութեան նպա...տակներն իրականացնելու համար:

...Մեծ ու պզտիկ, ղեկավար կամ շարքային, բոլոր դաշնակ...ցականները այս ճանապարհի զինուորներն են: Անոնք կ՚ապ...րին իրենց ճակատի քրտինքով, կը հասնին իրենց ընտանե...կաններուն, բայց առնուազն վեր գերագոյն պարտականու...թիւն մը ունին: Անոնք անձնապէս ու հաւաքաբար մեծ ընտա...նիքի մը զաւակներն են, որոնք ամէն զրկանքի գնով կը պա...շտպանեն քաղաքական սեծարժէք այդ ընտանիքը: Անոնց երջան...կութիւնը հաւաքական այս մեծագործութեան մէջ կը կայա...նայ: Իսկ այս երջանկութեան ըմբռնումը տրուած է միայն ...անոնց, որոնք հանրային բարձր իտէալ մը ունին եւ ընդունակ ...են իրենց անձէն դուրս՝ բազմութիւններու մասին մտածելու եւ ...անոնց համար զոհողութիւններ ընելու: Անձնուրացութիւնը ...ընկերներու համար անձնական երջանկութեան ակնաղբիւրն ...է: Միայն անձնասէրները երբեք չեն կրնար ըմբռնել մարդկա...յին խոր ու ազնիւ զգացումը:

...Շուրկ անձնազոհ զգացումներէ, աննպատակ ու անձնա...սէր մարդոցհանդէպ ...անոնք հանրային բոլոր երեւոյթները կը դատեն ...իրենց կեանքի օրինակով: Ու երբ կը տեսնեն հարիւրաւոր ...յեղափոխական մարդիկ նետուած հանրային աշխատանքի ...բովին, իրենց ու ցերեկը իրար խառնած, իրենց երեւակայու...թիւնը միայն անձնական շահի հետ կը կապեն ինքնանուէր ...այդ ամբողջ աշխատանքը:

...Դաշնակցութեան քառասուն տարուան պատմութիւնը համատա...րած անձնազոհութեան տեսարան մը կը պարզէ հայ ժողո...վուրդին աչքերուն առջեւ, ու Դաշնակցութիւնը կարող է ան...կեղծօրէն ըսել ու ոչ միայն հայութեան մէջ, այլ բոլոր ազգերու ...յեղափոխական կուսակցութիւններուն մէջ, իր զոհողութեան ...ով կը մնայ եզակի:

...Այս բոլորը բանիմաց հայութեան համար ըմբռնելի են, եւ ...միայն «անգիտաց անպէտ»ն:

Շ. Մ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

«Նոր Աշխարհ» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (11 հոկտ.):—

«Հայ ժամանակակից մտքի ինքնատիպ Րաֆֆին համոզուած էր, որ առանց հոգեկան յեղաշրջման չկայ ու չի կարող լինել քաղաքական յեղաշրջում:

Հոգեկան յեղաշրջում ասելով Րաֆֆին ի հարկէ կը հասկնար մշակոյթը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ազգութեան կենդանութիւնը. ժամանակին շատ սուր ազգագրական երանգ մը պիտի ըլլար ժողովուրդին, եթէ չունենար ... ու դարաւոր իր մշակոյթը, որը սահմանեց քաղաքական ամենէն դժուարին պայմաններու դիմաց իսկ ու դարձուց վայր իր գոյութեան անխորտակելի յենակէտներէն մէկը.

Ազգային մշակոյթի մասին տարբեր ժամանակ ու տարբեր պնդումներ չունէին մեր լուսաւորիչները եւ Րաֆֆիի արժանաւոր նախորդներն ու ժամանակակիցները Աբովեան, Նալբանդեան, Նազարեանցէն սկսած մինչեւ Խրիմեան, Ալիշան եւ Պր. Արծրունին:

Ու Րաֆֆիի գրականութիւնը, մէկը մեր մշակոյթի անկիւնաքարերէն, խօսուն ապացոյց է այդ ճշմարտութեան. Ո՞վ աւելի իր հզօր տաղանդով ու գրականութեամբ հոգեկան աշխարհի յեղաշրջման ենթարկեց մեր հանրային միտքը եւ, ասով իսկ, պատրաստեց մեր քաղաքական յեղաշրջումը, եթէ ոչ հայ նոր մշակոյթի պարծանքներէն Րաֆֆին:

Կարելի է Րաֆֆիէն մէկուկէս տասնեակ դար ետ երթալ, հասնելու համար մեր ինքնուրոյն մշակոյթի հիմնադիրները Սահակին եւ Մեսրոպին եւ, անոնց յաւիտենապէս սուրբ գործին, հայ արուեստի հանճարեղ ստեղծագործութեան մէջ, գտնել նոյն անժխտելի ճշմարտութիւնը: Ո՞վ կը կասկածի, թէ Ս. Մեսրոպի նպատակն էր փրկել հայ լեզուն ու մշակոյթը եղծումէ ու վերջնական կորուստէ թէ անոնցմով փոխարինել այն քաղաքական կորուստները, որ հաւանաբար ունեցած էր եւ յետագային ալ պիտի ունենար հայութիւնը՝ դրացի ազգերու հայաստան աշխարհակալութեամբ եւ կամ, ով կրնայ պնդել թէ հնարաւոր պիտի ըլլար պահպանել ոչ միայն հայ ինքնուրոյն եկեղեցին, այլեւ հայ ազգային դիմագիծը յետագայ արիւնոտ եւ տակն ու վրայ դարերուն, եթէ Մեսրոպեան գիրերը եւ Մեսրոպեան ոգին յառնող հայ գրական մտաւոր գանձերը չունենայինք Ե-րդ դարուն. Յարերու գիտէն կամ հայ ինքնուրոյն մշակոյթի ստեղծագործութենէն կէս դար ետք տեղի ունեցող Աւարայրի պատմական ճակատամարտը, որ մինչեւ հիմա սակայն հաւասարապէս կ՚իշխէ զգացող եւ մտածող հայու վրայ, ուրիշ ի՞նչ էր, եթէ ոչ նոյն այդ մշակոյթի արգասիք քաղաքական յեղաշրջում մը՝ կամ ազգութեան ինքնուրոյնութեան պահպանման եւ զարգացման նուիրուած վիթխարի շարժում մը:

Թերեւս ոչ մէկ ժողովուրդի պատմութեան մէջ հայրենի մշակոյթը, ազգութեան պահպանման խնդրին մէջ այնքան ճակատագրական դեր ունեցած է, որքան հայ մշակոյթը որու մեծ ու ընտիր մշակները գրիթէ միշտ ապրած են «դառն» խաւար, տագնապալի ժամանակներում», բայց ստեղծագործած են անդուլ ու անդադար, ոչ թէ իբրեւ հոգեւոր վայելք, այլ համատարածէն գիտակից, թէ իրենց ստեղծագործութեամբ ամուր կը պահեն հայ ազգային անօթը եւ հարազատ հայ ազգային դիմագիծը, դարերու խաւարին, արիւն աւերին եւ փոթորիկներուն դիմաց:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օդանաւորդներուն յաղթական դարձը

Շաբաթ, Փարիզ քաղաքը անմոռանալի ընդունելութիւն մը կատարեց Ատլանտեանի յաղթական օդանաւորդներուն Քոսթի եւ Պելլոնթի: Հակառակ օդին աննպաստ վիճակին, բազմահազար անձեր խռնուած էին երկու հերոսներուն անցքին վրայ:

Քոսթ եւ Պելլոնթ իրենց օդանաւով Պուրժէի կայանը պիտի հասնէին կէսին: Սակայն առտուան ժամը 10ին արդէն, հսկայ բազմութիւն մը հաւաքուած էր կայանին ներսն ու դուրսը: Ճիշդ 12.25ին, զինուորական 11 սաւառնակներու առաջնորդութեամբ, համբաւաւոր օդանաւը կ՚երեւէր Պուրժէի կայանին վրայ, ուր 10 վայրկեանի չափ սաւառնելէ յետոյ, կ՚իջնար ցամաք, բուռն ծափերու եւ խանդավառութեան մէջ: Ոստիկանական ամուր շղթան չկրցաւ տոկալ ամբոխին ճնշումին, մէկ վայրկեանի մէջ, օդանաւը պաշարուած էր հիացողներու բազմութեամբ մը, որ երկու օդանաւորդները ուսի վրայ վերցուցած, կը տանէր յաղթականօրէն:

Քոսթ և Պելլոնթ պարտք սեպեցին այցելեն նախ Անծանօթ Զինուորին, որմէ յետոյ, մասնաւոր կառքով մը գացին հանրապետութեան նախագահին պալատը, ստանալու իրենց տրուած Պատուոյ Լէգէոնի շքանշանը:

Այս արարողութենէն յետոյ, միշտ հսկայ բազմութեան մը խանդավառ ծափերուն ու ցոյցերուն մէջ, օրուան հերոսները առաջնորդուեցան Փարիզի քաղաքապետարանը, ուր նոյնպէս մեծ ընդունելութիւն մը պատրաստուած էր անոնց: Փարիզի կողմէ անոնք նուէր ստացան երկու ոսկի ժամացոյցներ որոնց թուանշանները փոխարինուած էին «Փարիզ-Նիւ-Եորք» տառերով:

Քաղաքապետութեան ընդունելութենէն վերջ, Քոսթ և Պելլոնթ հիւրասիրուեցան Օդանաւային Ակումբին կողմէ:

Զինաթափութեան վտանգին դէմ

Մեծ պատերազմի ընթացքին ֆրանսական ճակատի ամերիկեան բանակի հրամանատար զօր. Փէրշինկ, պէտք տեսաւ միջամտելու Միացեալ-Նահանգներու քաղաքականութեան, զինաթափութեան հարցին առթիւ թերթի մը մէջ, զօրավարը կը գրէ թէ 1914ին իր երկիրը պաշտպանութեան որ եւ է միջոց չունէր եւ իր հայրենակիցները կը հրաւիրէ զգուշանալ զինաթափ ըլլալէ:

Հանքային նոր աղէտ մը եւս

ՍԹՐԱԶԲՈՒՐԿ, 25 հոկտեմբեր. Այն պահուն որ Ալստորֆի հանքային աղէտին զոհերու թաղումը կը կատարուէր, Սարրի մէջ հանքային ծանր արկած մը կրկին սուգի կը մատնէր բազմաթիւ ընտանիքներ:

Շաբաթ կէս օրէ յետոյ, կրիզուի պայթումի մը հետեւանքով, փլուզում մը տեղի ունեցաւ Մայպախի հանքերուն մէջ, ֆրանքօսարեան սահմանագլուխէն քիչ հեռու: Անմիջապէս հազարի չափ հանքագործներ դուրս խուժեցին, բացի 91 բանուորներէ, որոնք մեկուսացած անկիւն մը կ՚աշխատէին: Երեքն անոնցմէ յաջողեցան հազար դժուարութեամբ դուրս ելլել կէս մը անշնչացած թունաւոր կազէն. բայց 88 հոգի հանքին խորը կը մնային:

Անմիջապէս փրկութեան խմբայններ կազմուեցան, սակայն մեծ օգտակարութիւն մը չկրցան ունենալ, որովհետեւ հանքին մէջ մնացողներն արդէն մեռեր կամ ծանրօրէն վիրաւորուեր էին: 70ի չափ մեռելներ կան եւ 18 ծանր վիրաւորներ:

Ալստորֆի զոհերուն թաղումը

Շաբաթ առտու տեղի ունեցաւ Ալստորֆի 259 զոհերուն թաղումը:

Ամբողջ քաղաքը սգաւորի երեւոյթ էր առած, սեւ դրօշներ կը ծածանէին բոլոր տուներէն: Կրօնական արարողութենէն առաջ, արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ հանքերու տնօրէնութեան շէնքին մէջ, ի ներկայութեան զոհերու ընտանիքներուն եւ պետական անձնաւորութեանց: Ծաղկեփունջերով բեռնաւոր դագաղները ինքնաշարժներով փոխադրուեցան դէպի քաղքին երկու բողոքական եւ կաթոլիկ եկեղեցիները, ուր տեղի ունեցան կրօնական արարողութիւնները: 141 հոգի թաղուեցան Ալստորֆի մէջ, 20 Բարլֆենպէրկի եւ 57 Քէլլէրսպէրկի մէջ, մնացեալները աւելի հեռու վայրեր:

Աւելի քան 120,000նոց բազմութիւն մը կը հետեւէր դագաղներուն: 1300ի չափ ծաղկեփունջեր ղրկուած էին:

Սուրիոյ մէջ մահափորձ մը

ԼՈՆՏՈՆ, 26 հոկտ. Երուսաղէմէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ սուրիական կառավարութեան պետըՇէյխ Թաճ Էտտին մահափորձի մը ենթարկուեցաւ Դամասկոսի մէջ: Մանրամասնութիւնները կը պակսին: Թաճ Էտտին չէ վիրաւորուած:

Ոճրագործը որ Սուրիոյ վարչապետին վրայ երկրորդ մահափորձն է որ կը կատարէ, ձերբակալուած է եւ պիտի ենթարկուի բժշկական քննութեան, որովհետեւ կը կարծուի թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ

ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՐԵԱՆ ԿԱՄ ՑԱՒԱԼԻ ԴԱՍ ՄԸ

Զարմանալի չէ որ Հայուն պէս, ամբողջ աշխարհին խաբեբայ ծանչցուած ժողովուրդ մը՝ Հրեան, ճիշդ հայուն պէս իր կարգին կը խաբուի ամբողջ աշխարհէն եւ իր ամենէն նուիրական յոյսերուն մէջ, կը սկսի ծանչնալ անակնկալ ու կոպիտ պատրանքի դառնութիւնը:

Մէկ քանի օրէ ի վեր, «Ցառաջ»ի ընթերցողները առիթը կ՚ունենան հետեւելու յուզման, որուն մատնուած է հրեայ աշխարհը:

Ի՞նչ է պատճառը:

Մեզ Հայերուս համար հասարակ իրողութիւն մը, որ եթէ դարձեալ կրկնուի մեր գլխուն, մեզ չպիտի զարմացնէ աւելի քան օրուան ամենէն վայրագ դէպքը:

Պարզապէս, մեծ պետութիւն մը խաբեր է (բառը տեղին է) ժողովուրդ մը, որ դարերէ ի վեր ցուպը ձեռքին, երկրէ երկիր հալածական ու ամէն տեղ անարգուած, երազեր է իր հաստատ օճախը, խրճիթ մը գէթ՝ իր սեփական հողերուն վրայ:

Ակնարկ մը նորագոյն թուականներու եւ անոնց կապուած դէպքերուն, յստակօրէն նշմարելու համար մեծ-պետական խաբէութիւնը:

1917 Նոյեմբերին, Անգլիա կը խոստանայ աջակցիլ «Պաղեստինի մէջ՝ հրեայ ժողովուրդին համար ազգ. օճախի մը հաստատման»: 1920 Ապրիլին, Սան-Ռեմոյի համաձայնական խորհրդաժողովը իր կարգին հաւանութիւն կը յայտնէ եւ Պաղեստինի հոգատարութիւնը կը յանձնէ Անգլիոյ:

1922 Յունիսին, Անգլիոյ խորհրդարանին բեմէն, կառավարութիւնը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ.— Անհրաժեշտ է որ հրէական ազգ. օճախին գոյութիւնը երաշխաւորուի Պաղեստինի մէջ միջազգայնօրէն, իբր ցեղի, պատմական կապի մը վրայ կռթնած»: Մէկ ամիս յետոյ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը պաշտօնապէս կը վաւերացնէ Անգլիոյ հոգատարութիւնը եւ կը հաստատէ Հրեաներու պատմական իրաւունքը... Պաղեստինի վրայ:

Ու Հրեան որ դարաւոր թափառումներէ վերջ, նոր պիտի սկսէր վայելել իր տան մէջ եւ իր տան համար քրտինք թափելու ուրախութիւնը, իր պապենական հողերուն վրայ՝ այսօր կը մնայ ինքնակոչ հիւրի մը նուաստութեամբ...:

Որովհետեւ, մինչդեռ կը կարծէր իր սեփական ձեռքերուն մէջ ունենալ հիմնական ու նաեւ իմացական եւ հետեւաբար ամբողջ աշխարհի սանձերը, անփոյթ էր գտնուեր սորվելու հայուն դասը.— Թէ պատմութիւնը իրաւունք չունի աշխարհի մը մէջ, ուր արդարութիւնը կը ծառայէ պարտկելու ամէնէն անծանօթ անիրաւութիւնները:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԶԷՆՔ ԿԸ ՊԱՀԷԻՆ

Պերլինի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց զէնքերու մթերք մը, որ թաղուած էր համայնավարներու սեփական մէկ պարտէզին մէջ: Գրաւուեցան 19 հրացաններ եւ 8 ատրճանակներ:

ԽՕՍԻՆՔ ԲԱՑԷ Ի ԲԱՑ ԵՒ ԿԱՄ ԼՌԵՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Աննշան միջադէպ մը «Ցօռաջ»ի խմբագրութեան մէջ, ինքնին անարժէք եւ սակայն յատկանշական, երբ կուսակցական ներքին երեւոյթի մը արտանիշը։

«Ցառաջ»ի վերջին սիւնակին մէջ, կը կարդանք Վազգէն Շուշանեանի մէկ նամակը։ Ցօլորդ օրը՝ տաքը տաքին, խմբագրական սիւնակին տակ՝ գնահատութիւնը այդ նամակին, «անլուրջ եւ անտեղի»։

Այս է ահա խմբագրական փոքր «Միջադէպ»ը, որուն վրայ անշուշտ, խնդացողներ պիտի գտնուին։ Ես անոր կը մօտենամ անկախ գէմ քովեւ ձեթեւզեմ անմիջապէս գնահատութիւն մը բերել, Վազգէնի նամակը պիտի կնքեմ շատ լուրջ, անդին ու պիտի աւելցնեմ նաեւ անհրաժեշտ։ Որովհետեւ անոր ոլոր-մոլոր խօսքերուն ու կէս քիլոմեթրնոց պարբերութիւններուն տակ՝ [զայրոյթ մը կայ ծածկուած, արդար ու զուսպ։ Որովհետեւ, ինչ որ կը փսփսան սրճարաններու եւ սենեակներու անկիւնները, մեծ ու փոքր բոլոր դժգոհութիւնները պէ՞տք է որ վերջապէս ձեւը մը գտնեն ու պայթին։ Որովհետեւ վերջապէս, կամ պիտի խօսինք բացէ ի բաց, եւ կամ պիտի լռենք ամէն տեղ։ Այս է ըսա խս, կուսակցական անկեղծութեան պարտադիր թելադրութիւնը։

Ս. Վազգէն Շուշանեան այդ է որ ըրած է, մասը գնելով պատերին մէկ եզերքը միայն, թեթեւօրէն։

Պէտք է սակայն ճնշել մինչեւ որ պայթի։ Այդ ալ փորձենք մենք ընել ու նախ գտանանք երեւոյթին շուրջ, որ այսօ։ասոն առաւ այս աննշան միջադէպին, բայց վաղը կրնայ կծիկ մը քակել։

Ի՞նչ է պատահեր։

Պարոն մը՝ դաշնակցական թերթի մը մէջ իրեն տպաւորեր է յիսյուն ու պառատերր անկիւն մը, ուրկէ քարեր կը գլորէ եզեր աջ ու ձախ։

Ընկեր մը կը նկատէ թէ այդ պարոնը իր քաղաքական անցեալով, իր անհատական հակումներով ու նախասիրութիւններով, իր գրական յատկնութիւններով արժանի չէ տեղ բռնելու դաշնակցական սիւնակներու մէջ։

Ընկերը կը նկատէ նաեւ թէ գործը որ յանձնուած է Պարոնին, — ըլլայ ինկ գրական — շատ լաւ եւ եթէ ո՛չ աւելի, գոնէ նոյնքան ձեռնհասութեամբ կրնայ կատարել որեւէ դաշնակցական գրողփո՞րք Ատուածոյ եւ Սատանային, դաշնակցական գրողը չէ որ կը պակսի։

Եթէ ասոնք են ընկերոջ յանցանքները, որոնց համար «անտեղի» եւ «անլուրջ» կ'որակուի անոր գրութիւնը, պէտք է ըսել թէ կուսակցական արժանապատուութեան եւ հմայքի տեսակէտէն, որ եւ է ընկեր ուրիշ կերպ չպիտի մտածէր։ Իսկ եթէ գրութեան ձեւն է որ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ, կրնայ ան ըլլալ տգեղ, կոպիտ, նոյնիսկ փողոցի եւ ո՛չ թէ սալոնի ոճ, բայց այդ պատճառ չէ որ հիմը դադրի առմուր եւ հարազատ ըլլալէ։

Եւ այս է որ մեզի կը շահագրգռէ։ Կը շահագրգռէ, մանաւանդ անոր համար որ, նոր չէ որ կը լսենք նման դժգոհութիւններ, անոնց տուն տուող այլազան պատճառներու շարայարումով։ Ու նոյնիսկ լսելէ եւ ըսելէ պէտք է որ ձանձրացած ըլլանք։

Բայց, որովհետեւ այդ ժանր պատճառներն ու դժգոհութիւնները կը բերուին մէկ յայտարարի, անոնցմով մանրամասնելու եւ պատկերազարդելու համար կուսակցական ընդհ. երեւոյթներ, պէ՞տք է որ վերջապէս անդրադառնանք անոնց թէ չէ։

Եթէ այո, ես այս առիթը մտաս փաթթելով, կանգ կ'առնեմ երեւոյթին մէկ երեսին վրայ, որ տգեղ է, որովհետեւ համարձակութեան պակաս կը մատնանշէ, հակաբարոյական է, որովհետեւ կուսակցական անկեղծութեան մէջ թերացում կը նշանակէ, ու հակակուսակցական է, որովհետեւ կը շեշտէ կուսակցական ջիղի թուլացում։

Այդ սովորութիւնն է որուն կը յանձնուին կարգ մը մտաւորական ընկերներ գրելէ առատօր հաճոյքով, մոլութեամբ, Դաշնակցութեան եւ դաշնակցական ընկերներու մասին խօսուրանելու, թերացումներ ու սայթաքումներ վերլուծելու, գործանի անհրաժեշտութիւնը շեշտելու։

Ինքնին լաւ երեւոյթ, որովհետեւ թերեւս կուգայ փաստը բերել թէ քննադատական ոգին կը հսկէ մեր մէջ, թէ ծոփ ու հերոսական, խիզախ գրուագներով լեցուն պատմութեան մը ստանձնուութիւնները չեն թմրեցուցած մեր մաքերը ու ծերացած կազմակերպութեան մը պէս չենք գոհանար յամենալով արժանաւոր անցեալի մը փառքերուն մէջ։ Այլ ապագայի մտահոգութիւններով վրդոված, լաւագոյն գործունէութեան մը խղճահարութեամբ առգորուն, կը փնտռենք աւելի սեղմ ու լաւագոյն ներկայի մը ուղիղիծը՝ ամէնէն փոքր մանրամասնութիւններուն մէջ իսկ։

Սակայն, երբ քննադատական ու վերլուծական այս հոգեբանութիւնը իր յանգգնութիւնները կը պարտէ, կը կրկնեմ, սրճարաններու եւ սենեակներու անկիւնները, ընկերական շատ սեղմ ու մտերմական շրջանակի մէջ, հոն ալ յիշելու, անկէ դուրս չելլելու համար, կը դառնայ կուսակցական վտանգ մը, որովհետեւ զուրկ ըլլալով անկեղծօրէն ու բացէ ի բաց արտայայտուելու համարձակութենէն, այդ համը դժգոհութիւնը, միջոցը կը գտնէ աւշ կանուխ ծաւալելու բերնէ բերան, փսփսուքով, ակնարկութիւններով, բայց միշտ խեղաթիւրուած անշուշտ, ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու մէջ ամէնուրեք։ Իսկ այս պարագային, դժգոհութիւններու այս կերպ արտայայտումը կ'առնէ ըստ իս, ներքին դաւադրութեան մը կերպարանքը, «դաւադրութիւն» բառն առնելով անշուշտ իր նուազագոյն իմաստով։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն՝ վտանգ մը ըլլալէ չի դադրիր կազմակերպութեան մը համար, որուն ուժը կը բխի ընկերակցութեան, ընկերականութեան սրբութենէ, հարազատ ըմբռնումէ մը, կարգապահութեան՝ գրեթէ ընտանեկան գուրգուրանքի հասնող զգացումէ մը։

Եւ այդ վտանգին առաջքն առնելու լաւագոյն միջոցն է առարկել ու անկեղծութեամբ քակել բերանները, թող ալ որ պարզապէս մաքրով լեցուն սրտերը, որքան ալ ծանր ըլլան պատճառները։

Բայց նախ, այս պարագը կ'իյնայ բոլոր անոնց վրայ, որոնք իրենց գաղտնաուքներով կը սահցեն կասկածի այս մթնոլորտը, որ առանց անկեղծութեան կազդուրիչ շունչին, հետզհետէ կրնայ ծանրանալ, մինչեւ գառնայ անշնչելի։

Ահա թէ ինչո՛ւ, «անտեղի» եւ «անլուրջ» չեմ գտներ Վազգէն Շուշանեանի նամակը, որ սրտագին պոռթկում մըն է, եւ շնորհաւորելի ջեղում մը այս մթնոլորտէն, շիտակ ճամբան բռնող։

Եւ ահա թէ ինչո՞ւ կ'ըսեմ «եւ խօսինք բացէ ի բաց եւ կամ պէտք է լռենք ամէն տեղ։

Բայց պէ՞տք է որ լռենք։

ՄԻՀՐԻՉ ՆՐԻՑԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՄՈՄԵՆՏ,,ՆԵՐԸ

Այսպէս, հայ ժողովուրդի կեանքը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այնքան ներքնապէս ընդելուզուած են իրարու, որ առանց կուսակցութեան քառասնամեակը, կը նշանակէ առանց անուղղակի կերպով հայ կեանքի աւշադրու, տիրական մէկ զրուագը։

Բոլոր անոնք, որ տարիներու անջրպետի մը վերեւէն կը դիտեն ժօտասոր անցեալը հոն միայն սխալներ, ճակատագրական սխալներ փնտռելու հաճոյքին ի խնդիր, բոլոր անոնք որ, ժողովուրդի մը կեանքը օրը օրին, անակնկալ խութերու ընդմէջէն առաջնորդելու բովանդակ դժուարութեան անտեղեակ կը մնան հեռուէն անցեալը դատելու եւ դատափետելու գիւրին խաղը, այս մտատանջերուն ժամու բոլոր իմաստուններ, կարծեմ, անհնար առնելու չեն հասկնալ կէտը։

Ճիշդ է, պզտիկ ժողովուրդ մըն էր հայ ժողովուրդը, թերեւս զանցառելի քանակութիւն մը, բայց վերջին յիսնամեակի ընթացքին, ընդունինք անկեղծօրէն՝ թէ աննախատեսելի դէպքեր, անակնկալ երկրաշարժներ, երկգիծ, բազմազիծ հարցեր ծանրացան այդ ժողովուրդի ճակատագրին վրայ։ Հայ հաւաքականութիւնը երբեք այնքան ներգօր տագնապ մը չէր ապրած իր դարաւոր կեանքի ընթացքին։ Մեր պատմութեան մէկ անկիւնադարձը կըտրեցինք։ Մէկ օրէ միւսը ինքզինքնիս գտանք անօրինակ քառուղիներու, հեռանկարներու առջեւ։

Հարցեր՝ որ մեզ կը գլէին կ'անցնէին, որոնց անակնկալ վճռականութիւնը մեզ կը խառնվէր ու ոչինչ ունէինք դիմագրաւելու անոնց, ոչ կուռ փորձառութիւն մը, ոչ անշահախնդիր խորհրդատուներ, ոչ ալ ներքին միութիւն մը հայ մտածումի եւ հայ կամքի։ Երբեք հայ ղեկավարներէ չպահանջուեցաւ այդքան անմիջական վճռականութիւն, յեղակարծ թաքթիք, նոյնիսկ այնքան արկածախնդրութիւն, որքան այս մրրկայոյզ շրջանին։

Հոն ուրեմն, բոլոր չէզոք, վարանոտ, դատալից, խուճապահար ուժերուն դիմաց, գլուխը առնող-փախող մտավախութեան բոլոր պահերուն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը մնաց միշտ պատրաստ, թերեւս մինակը պատնէշին վրայ, անակնկալին դէմ դիմաց։ Անկէ չլքեց դիրքերը, չվախցաւ պատասխանատուութիւններ առանձինն ւէ եւ մանաւանդ, ժամու կենաց ճգնաժամերուն, չվարանեցաւ Ռուբիկոնի կամուրջը քանդելէ ...

1895-96ի ջարդերուն յաջորդող հոգեկան վհատանքի օրերուն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հակադրեց մարտական զօրաշարժ մը, հայդուկային արշաւանքներուն յուսահատ ճիգը որ ի յայտ բերաւ, թէ հայ կորաքամակ կուրծքին տակ, հակառակ տարբերու դատականբերին, սիրտը կը պահէ տակաւին առնական իր առաքինութիւնները, հայդուկային պայքարու քաղաքական ... [continues]

ծայրը ինքնաճանաչողութիւնը եղաւ մեր ցեղի թաքուն կարելիութիւններուն, գարթօնք մը ինքնավստահութեան։

Այնուհետեւ 1904-5ի կովկասեան դաւադրութիւնը — եկեղեցապատկան կալուածներու գրաւում, թաթարական ջարդը՝ մեր կռնակէն, խելագար ցարիզմը նպատակ ունէր կարծէք կովկասի մէջ կրկնել համիտի կարմիր ահերը։ Առաջին իսկ բողէին Դաշնակցութիւնը, անակնկալօրէն առանց շուարելու, կացութեան համապատասխան թաքթիքը եւ կեցուածքը ունեցաւ. ոչ մէկ տատանում կամ մտավախութիւն։ Ժողովրդական շարժում մը թափեցաւ իր հունին մէջ, օրուան հեղինակութիւնն էր ինք, բայց ի՞ն գիտակցութիւնը եւ կամքը, որու առջեւ ցարիզմի դաւադրութիւնը վիժեցաւ։

Այդ տագնապին յաջորդող ռուսական յեղափոխութիւնը Դաշնակցութիւնը կը դնէր նոր հարցականի մը առջեւ։ Կովկասի մթնոլորտը փոխուած ու միտքերը՝ մատնուած էին նոր անհանդսութիւններու. ընկերվարական գիտակցութիւնը կը վարակէր աշխատաւոր խաւերը։ Դաշնակցութիւնը, առանց լքելու իր աւանդութիւնը, միշտ հաւատարիմ տանկահայ դատին, գիտցաւ վերադնահատել իր աշխարհահայեացքը եւ հաստատել անգամ մը եւս թէ ժողովուրդի մը ազատագրական պայքարը ընկերվարական պայքար մըն է միեւնոյն ատեն։

1908. Օսմանեան սահմանադրական անակնկալը. աշխարհի լաւատեսութիւնը վարակեց եւ մեզ. գինովութեան այդ օրերուն ո՞վ ինքզինքին թոյլ պիտի տար տարակուսելու կրակին վրայ ոտք նետելու. ո՞վ չխաբուեցաւ. հայութեան լաւագոյն բարեկամները չխորհեցի՞ն մեզ անվերապահ նուիրուելու օրուան ռէժիմին. ո՞վ կրնայ պնդել թէ անկեղծ չէին այդ օրերուն երիտասարդ թուրք վարիչները։

Դաշնակցութիւնը քաղաքական հասունութիւնը ունեցաւ, նոյնիսկ քաղաքացիական քաջութիւնը, առաջին իսկ օրերէն Ատանայի եղեռնէն յետոյ իսկ ընդ առաջ երթալու նոր կացութեան. գիւրացնելու թուրք յառաջատար տարրերու դժուարին գործը, հայութեան աջակցութիւնը բերելու թուրքիոյ արդիացման ճիգերուն. եթէ դէպքերուն հեղեղին տակ այդ հեռատես խոհեմ քաղաքականութեան չկրցաւ տալ երբեք շօշափելի արդիւնք մը, բայց Դաշնակցութիւնը գէթ փաստ մը, հզմնդանք մը ունի, թէ ո՛չ ինք, ո՛չ հայ ժողովուրդը չդաւեցին երբեք թուրք սահմանադրական կարգերուն։

Մինչ պղտորած ջուրերուն տակ, բոլոր օսմանեան տարրերը յետին շահեր կ'որսային, հայութիւնն էր միայն որ յանձին Դաշնակցութեան կը բերէր գիտակից բայց անխարդախ բարեկամեցողութիւն մը։ Ի՞նչ մեղք կարելի է վերագրել Դաշնակցութեան, որով կարելի ըլլայ բացատրելու 1915ի եղեռնը։

Ու այնուհետեւ Մեծ Փոթորիկը։

Հարկ կա՞յ յիշատակելու դէպքերու յեղակարծ տաղանգը, կամաւորական շարժումը, բոլշեւիկեան դաւալքումը, հայկական ճակատին նահանջը, 1918ի մայիսեան օրերը, անկախութեան մեղրալուսինը, մանաւանդ Հայաստանի ջղակոտոր զգետնումը հարաւէ եւ հիւսիսէ մեղսակցութեամբ, հասնելու համար մինչեւ ներկայ բարոյալքումի հաւաքակերպը, կրկնելու համար անգամ մը եւս թէ բոլոր այդ աննախընթաց, աննախատեսելի եւ յեղակարծ կացութիւններուն առջեւ, Դաշնակցութիւնը իր գլուխը չկորսնցուց, ինքզինքը չուրացաւ, իր մայր ժողովուրդին ճակատագրէն ինքզինքը չբաժնեց։

Նորէն, երբեք։

Ինչ ամէն մէկ անակնկալ դրութեան աջեւ, անհրաժեշտութիւններու ներշնչումը կրեց ու հաղորդեց, ինչ նետեց ամէն վայրկեանի հրամայական կարգախօսը, իր ամէն քայլին, որոշումին, գործերին մէջ անկեղծօրէն հաւատաց թէ կը ծառայէ մայր ժողովուրդին։

Այո՛, ոչ միայն վճռական, այլ Դաշնակցութիւնը եղաւ անկեղծ, անկեղծ՝ իր խղճմտանքին, համոզումին, խօսքին ու գործին մէջ. ինչ որ ըրած է, ինչ որ ըրաւ կամ կ'ըսէ, ան անկեղծօրէն համոզուած է թէ կ'ըսէ յանուն հանրային բարիքին։

Որովհետեւ այսօր ի վիճակի չենք երբեք դատելու վերջին դարը, քան տարիներու պատմութիւնը, թողունք ուրեմն որ ապագան, անկաշառ դատաւորը, նիւթը բոլոր արժէքներու դայ օր մը վճռելու Դաշնակցութեան գործը, ըսելու ինչ որ անկէ կը մնայ կենդանի եւ բեղմնաւոր։

Որովհետեւ ապագային արմատները երէկուան, այսօրուան անցուդարձերուն տակ թաղուած են. ինչ որ այսօր կը թուի բացասական, վաղը մեզի կ'երեւի նոր լոյսի մը տակ։

Դաշնակցութիւնը չեշտակի կրնայ նայիլ ապառնիի աչքերուն, լի՛ վստահութեամբ եւ խիղճը՝ անդորր։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԳՆԴ. ԼՈՐԷՆՍ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

«Ազդակ» կը գրէ թէ «Էլ Ահրամ»ի խմբագիրներէն մէկը, երբ Գարսկաստանի եւ Պէյրութի միջեւ ճամբորդներ փոխադրող ընկերութեան մը ներկայացուցչին հետ կը տեսնուի. իրեն կը հաղորդուի որ հետաքրքիր ճամբորդ մը եկած է Գարսկաստանէն, որ լաւ արաբերէն կը խօսի եւ թէ ալ գտնուած է քրտական ապստամբներուն հետ եւ այդ պատճառաւ բանտարկուած։

Խմբագիրը, լրագրողի հետաքրքրութենէ մղուած, իսկոյն նաւամատոյց կը մեկնի, քիչ վերջ. իտալական Պրադիլիա նաւով մեկնելու պատրաստուող հետաքրքիր մարդը տեսնելու եւ անկէ տեղեկութիւններ քաղելու համար։

Խօսքը այլեւս «Ահրամ»ի խմբագրին տանք։

ՏԵՍԱԾ ՄԱՐԴՍ.—

Երկայնահասակ, նիհարակազմ, սպիտակամորթ բայց արեւէն այրած, մազերը շագանագոյն, կապոյտ աչքերով, հաքի եւ սփորի տարազով հագուստ մը վրան, կուրծքէն հեռադիտակ մը կախուած, մէկ ձեռքը հաստ գաւազան մը եւ միւսին լուսանկարի մեքենայ մը. ահա տեսած մարդս։

Բարեւեցի զինք ֆրանսերէն լեզուով եւ ինքզինքս ներկայացուցի։ Արաբերէն պատասխանեց ան, որմէ անգլիերէնի հետ կուզար։ Ճամբորդը խոժոռ դէմքով մը նայեցաւ երեսս եւ ըսաւ.

— Դուք ձեր թերթը ֆրանս. լեզուո՞վ կը հրատարակէք։

— Ոչ, արաբերէն լեզուով, պատասխանեցի։

— Ինչո՞ւ ֆրանս. կը խօսիք հետս ուրեմն. ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ։

— Ինծի ըսին որ դուք քրտական ապստամբութեան շրջաններուն մէջ գտնուած էք եւ հոն գերի առնուած, ճի՞շդ են ասոնք։

Հազիւ լրացուցած էի խօսքս, ճամբորդը սուր եւ երկար ակնարկ մը սեւեռեց վրաս եւ չը պատասխանած հարցումիս, ինծի ընկերացող եւ զինք փոխադրող ընկերութեան ներկայացուցիչին դառնալով խիստ թօնով մը ըսաւ.

— Ընկերութեան ներկայացուցիչը չպէտք է դուրս տար գաղտնիքը. այժմ գիս լրագրողներու բերանը ձգեցիք, ինչպէս պիտի ազատիմ անոնց ձեռքէն։ Վերջը ան դարձաւ ինծ եւ ըսաւ պատմել.

— Ես գրօսաշրջիկ մըն եմ. 15 տարի է ի վեր ամբողջ արեւելքը կը պտըտիմ. անունս է W. S. Stawre. տարի մը առաջ ձգեցի Հնդկաստանը եւ Թէհրան եկայ եւ հոն մնացի մինչեւ անցեալ յունիս։ Պաղտատի եւ Սուրիոյ ճամբով հայրենիքս պիտի վերադառնայի, բայց այդ օրերուն ծագեցաւ քրտական ապստամբութիւնը եւ փափաք ու... թընցաւ մէջս տեսնելու ... շարժման ընթացքն ու արդիւն... քը։ Անցեալ տարի յուլիս 10ին Թէհրանը ձգեցի եւ հետս քիւրտ առաջնորդ մը առնելով մեկնեցայ Խոյ, որ թրքական սահման... նին մօտը կը գտնուի. հասայ Խոյ եւ հոն տեսնուեցայ քիւրտ ապստամբութեան պետերէն Իպրահիմ Իմոյի հետ։ Ան շատ եռանդուն եւ ազատասէր քիւրտ լիտր մըն է. իւժէ խօ... դրեցի որ զիս ծանօթացնէ քիւրտ ապստամբութեամբ միւս լիտրներուն։ Բայց ան ինձ ցոյց տուաւ բոլոր վտանգները ... զգուշացուց։ Հակեցայ որ ... ըլլալուս համար ան կը կասկ... ծէր ինձմէ։ Բացատրեցի իրեն ... իմ ո եւ է դէշ նպատակ եւ ... տաւորութիւն չունենալս, ... վրայ ան խոստացաւ գոհացում տալ փափաքիս։ Յուլիս 14ին Իպրահիմ Իմօ փախեց իմ ... բազս եւ ինձ հագցուց քրտական տարազ մը. գլուխս փաթթ... մը, մէջքս դաշոյն մը, ձեռքս մը ուսս եւ ձի մը բերաւ ընկերանալու համար իրեն։ Երկ... ժամ ճամբորդելէ վերջ դէպ... արեւելք, քիչ մը հարաւ գտ... ձանք. երեկոյեան Մինջ... գիւղը հասանք, որ թրքական սահմանէն 5 քիլոմեթր հեռու է։ Այս շրջանը լեռնային անառիկ դիրքեր ունի եւ ենթակայ է ... ռուց իշխանութեան։ Այս գիւղի մէջ 100 ձիաւոր քիւրտ ապստամբներ տեսայ, բոլորն ալ լաւ զինուած։ Գիւղ ... պահակը մեզ կեցուց եւ ... նեց մեր մուտքը, մինչեւ ... առաջնորդս ինձ անծանօթ ... նի մը բառեր արտասանեց։

Գիւղ հասնելէն վերջ մեզ ... մեծթր հեռաւորութեան ... գտնուող վրան մը տարին, ... մէջ 10է աւելի զինուած մա... կը նստէին գորգերու վրայ։ Անոնց մէջտեղը 40 տարեկան մօտ մարդ մը, սպայի ... զով, գլուխը խալաթով մը, ... տած էր, ինծի ըսին որ ան... անունը Եուսուֆ է։ Այլեւս ... կրնար պատմել թէ՝ ի՛նչ ըլլ... հան եւ ի՛նչ եղաւ. բայց ... ըսեմ որ, ան կը ջանար ... տացնել թէ իրենց շարժ... հայրենիքի համար է եւ ... որ որեւէ արտաքին ձեռ... իրենց շարժման մէջ։ Անոն... Բրիտանը իրաւունք ունի ... կախութիւն ուզելու, որով... Ուիլսըն իր պատգամով ... փոքրիկ ազգերուն ազատու... կը խոստանար։ Եուսուֆ ... վերջը խոստացաւ զիս ... մեծ հրամանատար Իհսան ... փաշայի մօտ։ Շնորհակալ... յայտնեցի և գացի պառկել... համար որոշուած անկողին...

ՄԻՒՀՐՇԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵ...

Այս ապստամբները ... րուն հրաման առաջն... շանը ձգելով անցնիլ թրք... սահմանը, միանալ էգրի ... րուն վրայ գտնուող ապ... ներուն։ Եուսուֆ պէյ ... լու համար ինծի իր վստ... թիւնը, բացատրեց եւ ... այս կռիւներուն գաղտնի... որու վրայ փափաք ... ընկերանալու այդ ... որովհետեւ կը մտածէ... գած բաները տեսնելու ... միակ եւ ապահով միջոց... էր։ Այս հրամանատարը ... վտանգներ բայց առաւ ... պատմեց դժուարութիւ... սակայն ես անզգուշ... եւ փափաքս շեշտեցի։

Վերջապէս յօժարեց ... իրենց հետ տանելու 10 ... առտուն ճամբայ ելանք ... Պօշմագի, Բարա Գուլ... մալիէի, եւ Խապրանի ... թրքական սահման ... այդ շրջաններու մէջ ...

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ, 19 Նոյեմ.— Պորտոյի …կան գաղութը շատ փոքր…թիւ է, հազիւ 130-150 անձ … մի քանի ընտանիք՝ եկած …անի զանազան կողմերէն։ Մաս մը Հայեր հինէն ի վեր … հաստատուած են, ունին, … եւ միայուն գործ։ Ճնշող …մասնութիւնը, սակայն, …ներ են, գլխաւորապէս մեծ …պատերազմէն եւ Իզմիրի աղէ…տէն ետքը։

Այս փոքրաթիւ հայութիւնը …ուած է քաղաքին մէջ եւ …ուր է ուրոյն, հայկական …մնեքէ։

Եթէ Հ. Յ. Դ. ընտանիքի ան…դամներն ալ հաշուի, նոր Հայեր …ո հաւաքականութիւն, ոչինչ … կը ներկայացնեն։

Հայ քաղաքական կուսակ…ցութիւններէն միայն Դաշնակ…ցութիւնն է, որ կազմակերպուած … ունի զբաղարան մը, որմէ …կան օգտուիլ ամէն անոնք, …ոնց մէջ դեռ Հայու զգացումը … մնած։

Ինչպէս ամէն տեղ, երկու …տարի առաջ, հոս ալ կային …ումբ մը ռամկավար, հնչակեան … հօկ մակաբուծականներ։ Հի…ն ասոնք խելօքցած, իրարմէ …տուած կ՝ապրին իբրեւ …անհատներ եւ չէզոք անուան … կուգան լսելու Հ. Յ. Դաշ…նակցութեան խօսքը։

Այս անգամ Պորտոյի Հ. Յ. Դ. …ական մարմին պատրաս…տութիւններ էր տեսեր տօնելու …Դաշնակցութեան քառասնամ…եակը։ Անցեալ կիրակի «Տու…» … ճաշարանի ներսը տօնա…կան կերպարանք էր առեր։ …Դաշնակցութեան զինանշանը կը …տէր ճաշարանի ներսի …պատը, հայկական եռագոյն …դրօշակին հետ։

Օրուան նախագահ ընկ. Ս. …եան առաջարկեց ժողո…վականներուն յոտնկայս երգել …ն ազգային երգը եւ ապա [illegible]։

Խմբական երգերէն յետոյ նախագահը ճառ մը կարդաց, որմէ վերջը եղան արտասանութիւններ։

Խօսք առնելով ընկ. բանախօսը, համառօտ գծերով ներկայացուց մեր յեղափոխութեան ծագման եւ զարգացման դրդապատճառները — տնտեսական ու քաղաքական — եզրակացնելով, որ մեր յեղափոխութիւնը ունէր բոլորովին առանձնակի պայմաններ, որու պատճառով ան կը մնայ առանձնակի նաեւ իր հետեւանքներով։

Եթէ յեղափոխութիւնը իր սկզբնական շրջանին կը կրէր զուտ ինքնապաշտպանութեան բնոյթ, յետագային դէպքերու զարգացմամբ, եւ մեր դարաւոր թշնամու տխրմամբ ան դարձաւ յարձակողական աւելի քսան տարի, սկսած 1896—1915 որմէ կը սկսի մէկ նոր թուական, աննախընթաց մեր ամբողջ պատմութեան մէջ։ Մեր ազգային ամենամեծ ողբերգութիւնը ո՛չ թէ հետեւանք է յեղափոխական գործօնքի, այլ ան արդիւնքէ համաշխարհային պատերազմի, որու հետեւանքները եւ ժամանակ արդիւնքները չէր կրնար նախատեսել եւ ո՛չ մէկ հանճարեղ ազգ, իր հանճարեղ քաղաքագէտներով։

Ընդհակառակն, մենք կը տեսնենք, որ յեղափոխական քսան տարիներու ընթացքին, տաճիկ ոճրագործ միտքը տխրած Սահմանադրութիւն կը հռչակէ 1908ին։ Պարսիկ բռնակալութիւնը, տեղի տալով հայ յեղափոխականներուն, որոնք միացած էին պարսիկ յեղափոխականներուն, կը հռչակէ Մէջլիս, նոր եղբայրութիւն եւ ազատութիւն բերելով եւ Պարսիկին եւ Հայուն։

Նոյնը կը կատարուի նաեւ ցարական Ռուսաստանի մէջ, տակէ երկու տարի առաջ, երբ Ռուսաստանը մեզ կ՝ուզէր կոտորել թաթարի ձեռքով։

Բնական է մեր կուսակցութիւնը կռուելով երեք ճակատներու վրայ, միամտութիւն չունէր կարծելու, որ պարտութեան կը մատնէ երեք բռնակալներն ալ։ Մեր յեղափոխութեան միակ ճիգը եւ աշխատանքը եղած է միանալ այդ երկիրներու ճնշուած ժողովուրդներուն՝ աւելի տանելի պայմաններ ստեղծել՝ ռամկավարացնել ոճրապարտ կառավարութիւնները եւ մեղմել հացի տառապանքը։ Եւ այդ սահմաններուն մէջ ան հասած է իր նպատակին։ Ու այդ բացայայտ պայքարներուն մէջ հայութիւնը չէ փճացուած ո՛չ Տաճկաստանի, ո՛չ Պարսկաստանի եւ ոչ ալ Ռուսաստանի մէջ։

Ընդհակառակն, ռայեան ու վախկոտ ֆլան մէկպուսի իրաւունքով երկիր կը կառավարէ, Պարսկաստանի մէջ վարչական գործերը ձեռքը կը կեդրոնացնէ, Ռուսաստանի մէջ Պետական Դումա կ՝երթայ քաղաքացիի հաւասար իրաւունքով։

Այս բոլորը արտաքին ճակատներու վրայ։ Ներքին ճակատի վրայ Հայը ինքնավստահութեան կը հասնի. վերստանալով իրապաշտութիւնը անոնց համարձակութիւնը եւ պատւով մեռնելու իրաւունքը, որ մարդկային է եւ յատուկ բոլոր ազնիւ տոհմերու, հաւաքականութիւններու եւ ժողովուրդներու։

Միայն այն պարագային կրնանք մեր յեղափոխութիւնը յանցապարտ համարել, երբ կը հրաժարինք մարդկային այս տարրական իրաւունքներէ։

Ապա ընկ. բանախօսը երկար կանգ առաւ մեր զրական միտումներու վրայ, սկսած 1861 Զէյթունի ապստամբութիւններէն եւ թուելէ յետոյ մեր կորուստները, հերոսական կռիւները եւ նորանոր փորձութիւնները 1915էն ետքը, ընկերը ըսաւ, որ մենք մեն-մինակ կանգնեցանք մեր թշնամիին դէմ եւ օրհասական պայքարներէ վերջ, թէեւ շատ սուղ գինով, բայց այնուամենայնիւ հասանք մինչեւ հոն ուրկէ պիտի սկսէր նոր կեանք, նոր հայրենիքով եւ նոր հայով։

Այս սերունդը կրցաւ այսքանն ընել, յետագայ սերունդները պիտի շարունակեն եւ լրացնեն այս սերունդի գործը։

Ու այսօր, երբ մենք կը տօնենք Դաշնակցութեան քառասնամեակը, յաւակնութիւնն ունինք ըսելու, որ կը տօնենք Հայոց նորագոյն պատմութեան քառասուն տարիները, որոնց ընթացքին Հայը կերպարանափոխուած է, նոր եւ անճանաչելի դիմագիծ է առած եւ այդ արտայայտուած է Դաշնակցութեան միասնականութեան մէջ, անոր անընկճելի կամքի եւ անմեռ հաւատքի մէջ, որ հաւատքն է մեր ազգի եւ հերոսական պապերուն։

Պորտօցի

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ-ԼՈՒ, 25 Հոկտ.— Անցեալ կիրակի կէս օրէ յետոյ, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան առաջին բացման հանդէսը, Սէն-Լուի մէջ։

Բեմը զարդարուած էր հայկական ու ֆրանսական դրօշներով։

Ժամը ճիշդ 3ին հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Օրուան նախագահը ընկեր Գրիգոր Գիւլէեանը հանդէսին նշանակութիւնը բացատրեց, որմէ յետոյ մանուկներ ընկերներուն կողմէ եղան արտասանութիւններ ու մեներգներ։

Սէն-Լուի սկաուտներէն Պ. Վ. Խլղօվեան արտասանեց «Մայր Հայաստան»ը։

Ցեռոյ ճառերու մէջ բեմ բարձրացաւ ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան, որ վեր առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն տարուան կատարած գործը հայ իրականութեան մէջ, իր խօսքը ուղղելով հանդիսականներուն, ըսաւ —

Հայը վեց դարերէ ի վեր միշտ տառապող ազգ մը եղած է, ենթարկուելով ջարդերու, թալաններու ու ամէն տեսակ զուլումներու եւ ոչ մէկ ազգ ենթարկուեցաւ մեր բախտին։

Եւ ոչ մէկ տէրութիւն ձեռք չերկարեց ազատելու համար մեզ, երբ ամէն մէկ վայրկեան կացինը կ՝իջնէր խեղճ Հայու գլխուն։ Չգտնուեցաւ քրիստոնեայ ազգ մը որ ձեռքը երկարէր անոնց ու բոնք ազատութեան գաղափարին համար անլուր տառապանքներէ յետոյ կախաղաններու վրայ կը զոհէին իրենց հերոսական նուիրումներուն փորձքը։ Բայց վերջապէս Հայը հնչեցուց իր վրէժի փողը։

Ու իր նոյն դուրս եկաւ գարերու վրէժով ազգորուած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որ գիտցաւ իր դարաւոր թշնամիներուն դէմ կուրծք բանալ եւ ստեղծել իր երազած ազատ եւ անկախ Հայաստանը։

Հուսկ ուրեմն իր խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան հրաւիրեց որ միանան սուրբ դրօշին տակ իրենց պապերուն կիսատ թողած ճամբան շարունակելու համար։

Բանախօսութենէն յետոյ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը ու ժամը 6ին հանդէսը փակուեցաւ։ Ու ժողովուրդը գոհ կերպով ցրուեցաւ։

Ց. Մանուկեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

«ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ ԹՈՒՐՔԸ»

«Վագըթ»ի սեփականատէր եւ Կիրասոնի երեսփոխան Հագգը Թարիք պէյ հետեւեալ յօդուածը նուիրած է փոքրամասնութեանց խնդրին.—

«Ես պիտի խօսիմ զանգուածի մը մասին, որ բռնակալութեան եւ Թանզիմաթի շրջանին բայեա կը կոչուէր. սահմանադրութեան շրջանին՝ տարր (անասըր), զինադադարին փոքրամասնութիւն եւ որ հանրապետութեան օրով մեր մէջ ապրելու եւ հայրենակից դառնալու համար մնացած է ոչ թէ առանձնաշնորհումի կամ քափիթիւլասիոնի հետեւանքով, այլ պարզապէս միջազգային եւ այն ալ ոչ-իսլամներու յատուկ դաշնագրային տրամադրութիւններով։

Նկատելով որ այս փոքրամասնութիւնը կը ներկայացնէ հաստատակաց հանգամանք մը ունեցող տարբեր անձերու հաւաքականութիւն մը, բնականաբար պէտք է յարգել զայն, ինչպէս կը յարգուի փոքրամասնութեան մէջ մնացած գաղափար մը։ Եթէ անոնց գոյութիւնը մեծ նպատակին համար վտանգ մը չէ, արգելք մը չէ, կասկածելի չեմ նկատեր այդ փոքրամասնութեանց պատկանող այն անձերը որոնց ձեռքը հպատակութեան թուղթ մը տուած ենք եւ զոր թուրք կը կոչենք ասոր համար։ Անոնք կրնան օգտուիլ, — ինչպէս կ՝օգտուին արդէն, — հիմնական օրէնքին եւ միւս օրէնքներուն բոլոր իրաւունքներէն։ Կ՝ընդունիմ որ վայելեն ամէնէն բարձր քաղաքացիական իրաւունքը։

Բայց անպատեհութիւն չկայ բաց խօսելու մէջ։ Քանի տեսնեմ որ անոնք փոքրամասնութեան դատ մը կը ճանչնան եւ այս դատին համար արտասահմանէն օգնութիւն կը յուսան, անոնք կրնան համաձայնիլ իրենք իրենց կամ «լըմաթէն»ներու հետ ու զիրար թաղապետական ժողովի անգամ ընտրել։ Բայց ես, քաղաքական կազմակերպութեան մը կամ անոր նման վայրի մը մասին իմ ունեցած քուէս բնաւ չեմ վատներ «հիմնական օրէնքի թուրքի մը» համար։ Կուսակցութիւնը իմ հիմնած կուսակցութիւնը չէ՞, թաղապետական ժողովը իմ հիմնած ժողովը չէ՞։ Նկատի առնելով երկրի շահը, այսօր անգամ չեմ ըներ այդ անձեր, վաղը կ՝ընեմ։

Տեսէ՛ք, արդարացնելու համար իր քայլը. Ֆէթհի պէյ իսկ այն տեսակ յայտարարութիւն մը ըրաւ, որ կարծես օրինական պարտաւորութիւն մըն է կրօնական տարբերութեան համաձայն ներկայացուցչական իրաւունք տալ այդ «փոքրամասնութեան», որ ոչ միայն երկրին, այլ Պոլսոյ բնակչութեան անգամ հարիւրին 5-10էն աւելի չէ։ Երանի թէ Ֆէթհի պէյ ըրած չըլլար այդ յայտարարութիւնը եւ այս անուանական հայրենակցութեան զգացումը ուժովցնելով պարապ տեղը չյուսադրէր փոքրամասնութեան յետադիմականները....։

«Հիմնական օրէնքի թուրք» կ՝ըսեմ։ Այս սատութիւնը պէտք եղածին չափ խօսուն, կացութիւնը եւ իմ նպատակը բացատրելու համար։ Եթէ փոքրամասնութեանց հանգամանքը նկատի չունենանք, անոնց ընդհանուր կացութիւնը հեռու չէ՞ք գտներ հայրենակցի իրաւունքը վայելել, ու զանոնք թուրք չէ՞ք կոչեր միայն անոր համար որ հիմնական օրէնքը այդ անունը տուած է։ Հետեւա՞ծ էք անոնց լեզուով հրատարակուած թերթերուն։

Ազգային ո՞ր գաղափարի առջեւ յուզումի եկան, մեծամասնութեանց ուրախութեան ո՞ր օրերուն անոնք ուրախացան ինքնաբերաբար, եւ ո՞ր օր վշտակցեցան մեզի մեր վիշտի օրերուն։ Ընդհանուր ձեւով օգնութիւն մը ըրին խարհեցա՞ն երկրին պաշտպանութեան համար, որոնց չահագրգռութիւն մը ցոյց տուի՞ն միթէ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ",ի

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ԹԻՒԸ

Յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ նոյեմբերին, բացառիկ բովանդակութեամբ եւ նուիրուած Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ։

… չունէին, յառաջացանք … լեռան շրջանը, անցնե…լ Սէյիթ Գեօլ, Հարմանիէ եւ …Թիլ Թէփէ գիւղերէն ուր …ցանք կռուիլ Թրքական ուժե…րուն հետ. կռիւը սաստիկ եղաւ … ի վերջոյ ապստամբները …նեցին, որմէ վերջ Մէրիա…ն անցանք։ Անկէ քալելով …նք Ճէլալի եւ վերջը ան… Ծօրիչան ուր տեսանք …ն Նուրի փաշան։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

…Զեռներուն վրայ սեւ շրջա…ներով վարդապետական մեր…ութիւններ։

…երկա՞ր, անզսպելի համբոյր …

…Մարմինք լոյսը, գոցենք …ին։ Թողունք առաւօտը խոր…չի երկունքին։

Բ. ՄԱՍ

I

—Միշտ կողմնակի՞ թէ բո… տիկին։

—Ինչպէս որ լաւ կը գտնէք, …ասագէտը դուք էք։

—Ամէն պարագայի ձեր …ներկէն կախում ունի, մանա…ւանդ այնքան հիանալի մազե…րու կէ՞ք որ յօնքերուն ալ …թեւ ուղղութիւն մը տամ։

—Այո՛, եթէ պէտք է։

—Այս անգամ միեւնոյն …ոճերէն պիտի սրսկեմ, գոհ …էք, չէ՞, միւս անգամ... բայց …նոր գիւտ մը... [illegible] …թիւն մը · տեսէք այսօր …էք, անմիջապէս պիտի …եղունգները փայլեցնել …օրիորդը մէկը չունի։

...Արտա՛չ, հոս եկուր, սա խուրձը բանէ՝ չխառնուի, սորէն ձորէն ազա՛ տիկնոջ, մինչեւ գամ։

Հեղձուցիչ տաք, ծանր, խառնուած անուշահոտութիւն, սապգող ունելիներ, խանձիւնա, բրնձափոշի։

Սանտրողները այր եւ կին կը սպասեն համբերութեամբ, սրբելով քրտինքնին։ Ճերմակ բանձկոնակով սափրիչները կը շարժուին արագ, անապարատ։

— Եթէ պիտի ուշանայիք.. ի՞նչ ունիս, Հրանդ, ի՞նչ գոյն է աս։

— Ոչինչ, յոգնած եմ. շատ տաք կ՝ընէ.., գնա՛, թողշարժուին այսօր, ժամանակին գացելու է, կը խնդրուինք։

— Ինչպէ՞ս է, տիկին, կ՝ուզէ՞ք որ խորացնեմ աս ալիքը։

— Այսպէս կատարեալ է, պարոն։

Սանտրողները համբուեցան, աշխատաւորները գացին, դրամը համբուեցաւ, ու Հրանդ գլուխը խառնած գարձող իրերուն մէջ, կը կրկներինքիրեն։

— Արդեօ՞ք ի՞նչ կրնայ ըլլալ արդեօք։

2.

Չկրցաւ ճաշել իր մայրը մտատանջ ըսելիքը մոռցաւ։

Երեք-չորս անգամ զարդախուց մտաւ, ամէն անգամուն աւելի մտահոգ վերադառնալով։

— Ի՞նչ ունիս Հրանդ, հիւանդ չըլլա՞ս։

— Չէ, բան չկայ... սիրտս կը խառնուի քիչ մը։

Ու խօսքը, առանձնացաւ իր սենեակը։

Դէզ մը ամէն կարգի թուղթի ու գրքի մէջէն քաշեց հատոր մը, հին, գեղեցիկ թերթերով, կարդացուած գիրք մը... «Ալեքսրական հիւանդութիւններ»։

· «Առաջին տարիներ, .. անմիջապէս երեւան չի գար, այլ վարակուելէն 20-25 օր յետոյ, միայն է ու ... կարծր, ասկէ իր անունը»։

— Երկու, երեք.. այո՛, չորս շաբաթ կ՝ըլլայ։ Բայց կարելի բան է, այնքան առողջ երեւոյթով։ Ի՞նչ ընեմ հիմա... Ի՞նչ ընեմ պիտի հիմա։ Հազիւ չունչ պիտի առնէի. - չէ՛, խնդալը ինծի համար չէ։ Ա՜հ, եթէ ուրիշ բան է... եթէ կը սխալիմ... ո՜վ իսկական երջանկութիւնը։

Պատուհանին առջեւ կեցաւ երկար, ու նայեցաւ մութին, որուն ծանրութեան տակ փարիզը կը հեւար իր խենէշութեան լորձունքը փռելէն Սէնի ափերուն։

Չկրցաւ քնանալ։ Ըղձաւոր խըթանէ մը մղուածի պէս գացեր յաճախակի ու անձրեւած, քնատակերով ամէն անգամին ալ, լոյսը վառեց, նայեցաւ։ Թերեւս կը սխալէր։ Երազ էր գուցէ... կամ կը փոխուէր։

Աւա՜ղ, միշտ միեւնոյնն էր, իր ահռելի իրականութեամբ։

3

Ննջարին մէջ, խառնուած հետ կուրծք կուրծքի, գոյներ ու ընտանիքներ կիրակի հանգիստով երջանիկ։

Մանուկի ճիչ, եռք ու ծիծաղ, սիրոյ խօսքեր, համբոյրներ։

Հեշտալից թիթեռնիկներ, բանուած թիթեռնիկներ, հոգեվորք թիթեռնիկներ։

Ու ծառեր այս ամէնուն մօտ, ամէնուն վրայ, անտարբեր, անայլայլ, երկինքին սեւեռուն, բարձր են բաներ հալող աչուն իրենց ձեռքերուն։

Լոկ աղբիւրներ, ճիւղերուն բացուածքներէն, լոյսի շերտեր՝ վար կը սողոսկին կանանչէն։

Ջուր ու հանելի՝ գունաթափ կանանչը, փոշոտ ծրաւ զինները, փշոտ թուփերը։

Օդանաւ մը բարձրէն, շատ բարձրերէն սիւսւր ու խոխոշ խանչիւնը կը պղտորէ կապոյտին վրայ հողին ճակատագիրը փոխելէն։

Հրանդ տուն կը դառնայ դժգոհ, մռայլ հոգիով։

Ու ոչ կայ։

Սեղանատունը, յետոյ սեղանին, գլուխը ափերուն մէջ, մտածումի արեւով կը քրքրէ իր արտմութիւնը։

. Պատէն կախ ժամացոյց մը կայ, ու խորուած ճանճեր, օրհասական անյոյս ճիգերով։

· Աւելի, արեւին մէջ, սպիտակ կայծերու պէս, ուրիշներ կը դառնան, կը պարեն խոլարձակ, ուրախութեամբ, կատաղօրէն ու յանկարծ ա՞ր՞ր.. կը բռնուի անքերէն մէկը կամ միւսը։

Թեւերու ուժգին թափահարում մը, անզօր շարժում մը, որ աւելի կը խորացնէ անզօրը .. ապա յոգնած սպասում մը, երբ կը փակէն թեւերն ալ ու ամէն բան վերջացած է։

Ի հարկ է գեղը, որ հիմա կը հոսի, վարը կամուրջներուն տակէն վեհութեամբ, կանանչ իրաւը թափալուն, գեղեցիկ օձի մը պէս գալարուն, օձի մը դրկախառնումին պէս անուշան։

Պիտի շարունակէ անցնիլ գիշերն ալ, տարփոգին, լուռ ու գաղտագագոն, կամ հեռուն, մենութեան մէջ, ուր ազատները են ժահրիմ,

Նուաղ մը բազուկէն կախ չուանի մը օղակէն։

Եւ կամ... կարծը, կարուկը... մաճ շարժում մը, ըլթակ մը ճնշում մը..

Ջայն մը, պայթում մը, աւելի կարճ քան քունը... եւ...

— Ի՞նչ, ճանճի՞ մը պէս.. ո՛հ, ո՛չ - ո՛հ, կեղտոտ, զզուելի բո՞ղ... ու ես սխմարս, անուշի մը նման... սակայն ի՞նչ ըսեմ, ի՞նչ պէտք [illegible]։ Բայց ո՛չ, ո՛չ, երբեք ճանճի մը պէս... գեռ խորտակուելէ առաջ կրնամ խորտակել։ Մա՜յրս, եղբա՜յրս... ո՛չ, տաքթեօր, վստահ եղէք, ոչ երբեք ճանճի մը պէս. միայն երե՞ք տարի. թող հինգ անգամ երեք տարի ըլլայ, սառ սառմ կուեւա չեմ ուզեր յոգնիլ... Ի՞նչ, ճանճի՞ մը մը պէս։

Հրանդին աչքոյն, ջղաձիգ գէմքին վրայ վճռականութիւնն էր երգածն էր գրուէր, մինչ աչքերը կ՝արցունքուէին։

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Վ Ե Ր Ջ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

մտային խանգարման ենթարկուած է։ Այն ատեն միայն դատական հետապնդում պիտի կատարուի անոր դէմ, երբ բժշկական քննութիւնը հաստատէ թէ ան տէր է իր մտային կարողութեանց։

Վէնիզէլոս Թուրքիա հասաւ

ՊՈԼԻՍ, 26 հոկտ.— Յունաստանի վարչապետը Վէնիզէլոս եւ արտաքին նախարարը Միխալաքօփուլոս Պոլիս հասան, ուր Հայտար-փաշայի քարափին վրայ ընդունուեցան քաղաքային իշխանութեանց եւ զինուորական ջոկատի մը կողմէ։

Բազմաթիւ Յոյներ եկած էին դիմաւորելու։ Դէպի Էնկիւրի մեկնումէն առաջ, Վէնիզէլոս յայտնեց թէ ուրախ է որ Էնկիւրիի մէջ պիտի կրնայ կնքել վերջնական համաձայնութիւն մը, որ Մերձաւոր-Արեւելքի յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման մէջ, մեծ դեր պիտի խաղայ։

Անգլիա Անձանօթ զինուորին դէմ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ անգլիական կառավարութիւնը հրահանգած է իր արտասահմանի ներկայացուցիչներուն յայտնելու օտար կառավարութեանց թէ ասկից վերջ, երբ իրենց ներկայացուցիչները զանազան առթիւ այցելեն օտար երկիրներ, հրաժարին Անծանօթ զինուորի շիրմին վրայ՝ ծաղկեփունջեր դնելու սովորութենէն։

Իրողութիւնը հետեւեալն է.— Քանի մը շաբաթներ առաջ, անգլիական կառավարութիւնը, առանց պաշտօնական առաջարկ ներկայացնելու, կարծիքը շօշափած է զանազան պետութեանց։ Անգլիոյ ներկայացուցիչները յայտնած են թէ կարգ մը անպաշտօն անձեր կ'երթան ծաղկեփունջ զետեղելու Անծանօթ զինուորի շիրիմին վրայ, այս կերպով իւրացնելով հանգամանք մը որմէ զուրկ են։ Կառավարութիւնները մեծ մասամբ նպաստաւոր կարծիք յայտնած են վերցնելու յետպատերազմեան սովորութիւնը։

Այս կարծիքի շօշափումէն վերջն էր որ Անգլիա պաշտօնական առաջարկ պիտի ներկայացնէր։ Բայց «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի լուրը յուզած ըլլալով Անգլիոյ ժողովուրդը, չի կարծուիր որ կառավարութիւնը յամառի իր մտադրութեան մէջ։

Պ. Ֆլանտէն Թուրքիոյ մէջ

Համայնավար «Իւմանիթէ»ի Պոլսէն տրուած հեռագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ֆրանսայի առեւտրական նախարարին Պ. Ֆլանտէնի Թուրքիա այցելութեան մասին։

— Պ. Ֆլանտէնի Պոլիս այցելութեան առթիւ, «Սօն Փօսթա» թերթը գիտել կուտայ թէ այդ այցելութեան տուն տուած էր՝ խորհր. Միութեան դէմ պայքարման քաղաքականութեան մէջ՝ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը տեսնելու ֆրանսական փափաքը։ «Վարկի պէտք ունինք կը գրէ թերթը, եւ Ֆրանսա ինչպէս Թուրքիա ամէն առնէ աւելի տկար է։ Այս պատճառով, Ֆրանսա կը յուսայ թէ պիտի կրնայ Թուրքիան ծառայեցնել իբր գործիք իր կայսերապաշտ ծրագիրներուն»։

Թերթը կը յայտնէ այն համոզումը թէ Ըսմէթ փաշայի արտաքին քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ ամէնէն զօրաւորը։

«Զգիտի հանդուրժենք, կը շարունակէ թերթը, մեր անկախութեան դէմ որեւէ յարձակման, որ կողմէն ալ որ գայ։ Ֆրանսայի նախարարը այս անգամ խաբուեցաւ»։

Այս յօդուածը արտատպուեցաւ շատ թերթերու կողմէ, որոնք կը գրեն թէ Ֆրանսայի նախարարը պաղ ընդունելութիւն գտաւ Էնկիւրիի մէջ, ինչ որ փութացուց անոր մեկնումը։

Ռուս գանգուածային վտարումներ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 26 հոկտ.— Համայնավար կեդր. կոմիտէի բուռն պայքարին հետեւանքով ընդդէմ աջակողմեան տարրերուն, կը սպասուի որ համայնավար կուսակցութեան մէջ գանգուածային վտարումներ կատարուին։ Կը կարծուի թէ Պուխարին որ վերջին համագումարէն յետոյ, շնորհի արժանացաւ, կրկին պիտի վտարուի, ուրիշ կարգ մը տնտեսագէտներու հետ իր յարաբերութեանց պատրուակով։ Այս վերջինները պատերազմական ատեանի պիտի յանձնուին իբր հակայեղափոխական։

Հնդկաստանի մէջ նոր դէպքեր

Հակառակ ոստիկանական արգելքին, Գօմպէյի մէջ հազարաւոր հնդիկ ազգայնականներ, առջի օր հաւաքուեցան, կատարելու համար ազգային դրօշի ողջոյնի արարողութիւնը։ Ոստիկանները քանիցս փորձեցին գրաւել դրօշները, բայց չյաջողեցան։

Օգնական ուժեր ղրկուեցան ոստիկաններուն եւ քանի մը ժամ տեւող կռիւներու ընթացքին, բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան։ Ցուցարարներէն 250 հոգի վիրաւորուած են։ Ժողովուրդը չափազանց գրգռուած է։

Ձերբակալուած ցուցարարներէն մեծագոյն մասը կիներ են։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բարկէն-Սիւնի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.ական Գրադարանը։ Նիւթ՝ «Բոլշեւիկները եւ Դաշնակցութիւնը»։ Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Անահիտ Սէֆէրեան որ Թօրինոյի որբանոցէն փոխադրուած է Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ (Կարպիս) Սէֆէրեան, հօր անուն՝ Արթին, մօր անուն՝ Մարկրիթ։ 1922ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իմացնել՝ Յովհաննէսեանի, 22 Rue Madame Curie. Bagneux, Seine.

— Կը փնտռուի Զարշամպայի Սրէնփիզ գիւղէն Գէորգ Մելիտոնեան, որ երեք տարիէ կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Սեդրակ Մարկոսեանի, հետեւեալ հասցէով, Գրատուն «Յառաջ» 13 Րիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսէյլ։

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս աղջիկը Ատաբազարցի Սիրանոյշ Սիւլեան, մօր անուն՝ Մարիամ, հօրանուն՝ Յովհաննէս, Սիրանոյշ գտնուած է Ատաբազարի Միս Կինիի, Իզմիթի Միս Օլսըների, Սկիւտարի եւ Յունաստանի որբանոցները։ Յունաստանէն փոխադրուած է Մարսէյլ Րըլիֆի միջոցաւ 4 տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjian, Philippople Rue Chirna No. 3, Bulgarie.

— Կը փնտռուի Թաքաւցի, Վերժին Քոչախեան, հօր անուն Միհրան, 1923ին Քորֆուի հայ կաթոլիկ վարդապետներուն հետ մեկնած է Իտալիա Թորինօ քաղաքը։ Իմացնել՝ Միխիթար Տէր Պօլեանի, 20 Rue Bézons, Courbevoie, Seine, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

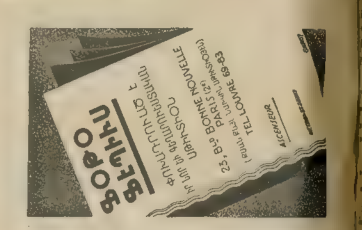

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

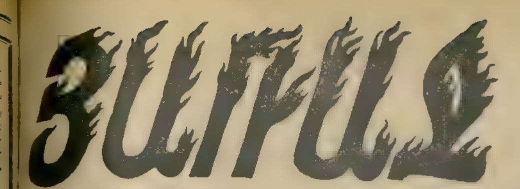

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10°)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 290

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

29 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1403

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԿՐԱԿԸ

Հինգ ամիս առաջ քրտական ապստամբութեան զինուորական հրամանատար Իհսան Նուրին կը գրէր բոցաշունչ բանաստեղծութեան մը մէջ.

«Կրակ տեղա՛, Արարատ,
Անընդհատ կրակ.
Քու սրբազան կրակին տակ՝
Մեր արդար դատը պիտի յաղթանակէ...»

Ու Արարատն իր անմար կրակը կը շարունակէ տեղալ Թուրքին դէմ, որ զարերով սրբապղծեց արդարութիւնն անոր լանջերուն վրայ։

Արարատը կանգուն է, հերոսական ճակատամարտներէն յետոյ։ «Յաղթական» Թուրքիան առեց ամբողջ աշխարհին լսելի ու լռեց ամօթահար։ Ու ահա, Արարատի բարձունքներէն հերոսներու ձայնն է որ մեզ կը հասնի, շատ ուշ, երկու ամսուան լռութենէն վերջ։

Մեր ընթերցողներուն յայտնի է արդէն, որ Արարատը ամէն կողմէ շրջապատուած էր, եւ Սեպտեմբեր 2էն սկսած՝ անկարելի եղաւ առանալ Արարատի հրամատարութեան զեկուցումները։ Այսպիսով, անցած երկու ամսուան ընթացքին, մամուլը բաւականացաւ Թրքական աղբիւրներէն բխած տեղեկութիւններով, եւ մասնակի թղթակցութիւններով։

Շատերն աճապարեցին հաւատք ընծայել Թրքական գերագոյն ու քրտական ապստամբութիւնը պարտուած հռչակեցին, Արարատի կրակը մարած նկատեցին, երբ այդ լռութեան ետին ճակատագրական ու օրհասական կռիւ մը կը մղուէր նոյնք անհաւասար բռնակալութեան եւ քիւրտ ազատատենչ ժողովուրդին միջեւ։

Յառաջ»ը քանի մը առիթներով, նոյն իսկ Թրքական հաղորդագրութեանց տուեալները հիմք բռնելով՝ պնդեց թէ Արարատը վերջնականապէս ճնշուած չէ, եւ թէ քրտական ապստամբութիւնը միւս բռնկած շրջաններուն մէջ կը շարունակուի նոյն թափով։

Այսօր, աւելի մեծ անձնավստահութեամբ, ուրախ ենք յայտարարելու որ Արարատի բարձունքներուն վրայ քիւրտ ազատութեան մարտիկներն ալ անպարտելի կը մնան, եւ Թրքական զօրքերն արիւնաքամ ու ջարդուած, ստիպուած են լայնածաւալ լերան ստորոտներուն վրայ պահակ կենալ, ու հալիլ։

Քրտական ապստամբութեան զինուորական ընդհ. հրամատար Իհսան Նուրիի զեկոյցը, որ քիչ անդին տպուած է, այդ վերջնականապէս պարզելու գրութիւնը։ Թուրքերը, վերջին օրերու կռիւներու ընթացքին կորսնցուցած են 5000 զինուոր, քիւրտ կռուողներու նահատակները 2000ի կը հասնին։ Այս թիւերն ինքնին ցոյց կու տան թէ պատերազմը եղած է երկընդլեան եւ անողոք։

Կը պարզուի նաեւ այն իրողութիւնը, որ մեզի յայտնի էր այլ ձեւով մը, թէ ռուսական (բոլշեւիկեան) 6000 հոգինոց բանակ մը օժանդակած է Թրքական 25 հազարնոց բանակին. Պարսկական 2000 զինուորները Մակուի եւ փոքր Արարատի ճամբաները փակած են քիւրտ ըմբոստներուն դէմ։ Ուրեմն, քրտական ապստամբութեան այս կեդրոնական ճակատին դէմ գործեցին 33 հազար զինուորներ, արդար դատ մը ճզմելու համար։

Ուրիշ կարեւոր կէտ մը կը լուսաբանուի, որ մինչեւ հիմա Թուրք բանակի յաղթանակի հաշուին արձանագրուած կը մնար։ Թրքական հաղորդագրութիւնը կը յայտնէր թէ դէպի Արարատ քաշուող Քիւրտերու առջեւը կտրած են կիները ու վիրաւորները գերի վերցուցած են։ Իրողութիւնը կը պարզուի Իհսան Նուրիի զեկուցումով։ Քիւրտ հրամանատարութիւնը ժողովուրդի մէկ մասը զինեալ խումբի մը հրամանատարութեան տակ՝ ուզած է դուրս հանել կռուի վայրերէն, ազատելու համար աննշան, անոնց պահպանութեան յատկացուած զինուորները հրաժարած են Պարսիկներուն դէմ կրակ բանալէ, յանձնած են իրենց զէնքերը։ Թուրքերը, բատ երեւոյթին, պարսկաստան ապաստանած ժողովուրդի քանի մը հացորդ ձեռք անցուցած էին, ու այդ հիման վրայ՝ կը յայտարարէին թէ կռուողները փախած են, լքելով իրենց ընտանիքները։

Մինչդեռ բուն կռուող ուժերը կը քաշուէին աւելի անմատչելի դիրքերուն մէջ, անկարելի դարձնելով Թրքական խոշոր բանակի շարժումները։

Այսպիսով, կարող ենք ըսել, որ Արարատը պատերազմեցաւ մինչեւ վերջին շունչը եւ չպարտուեցաւ։ Ան արնաքամ եղաւ մեծ զոհեր տուաւ, բայց Թուրքերն աւելի շատ ջախջախուեցան եւ ձեռնթափ եղան նոր արշաւանքներէն։ Այս, արդէն Թրքական չխոստովանուած մեծ պարտութիւնն է։

Բացի այս բոլորէն, ուշագրաւ է, որ Արարատի հրամանատարութիւնը կապուած կը մնայ քիւրտ ապստամբ շրջաններուն հետ։ Երբ Հեքեարին զեկոյցները կը գրէ եւ հրահանգներ կ'առնէ Արարատի ընդհ. հրամանատարէն, կարող ենք մենք ալ Իհսան Նուրիին հետ կրկնել՝

«Կրակ տեղա՛, Արարատ
Անընդհատ կրակ,
Քու սրբազան կրակին տակ,
Մեր արդար դատը պիտի յաղթանակէ...»

Ու այս կրակը, կասկած չունինք, որ եկող գարնան մեծ հրդեհ մը պիտի դառնայ։

Ն. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏ. ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Քիւրտ Ազգային Ուժերու ընդհ. Հրամանատարութիւնը, Սեպտեմբեր 27 Թուականով, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է.—

1.— Իմ 17 ամսաթիւ (Սեպտմ.) տեղեկագրին մէջ կը ծանուցանէի թէ Թուրքերը ամսոյս 1էն սկսեալ մեր դիրքերուն դէմ կը յարձակէին, թէ 100 քիլմ. երկարութեամբ ճակատի մը վրայ կատաղի կռիւներ կը մղուէին եւ թէ մեր ուժերը կը գրաւէին Արալըք, Թաշ-Պրուն, Օրքօֆ գիծը։

Թրքական ուժերը թարմ գունդերով զօրացած ըլլալով՝ Թրքական յարձակումը ամսոյս 18ին մեծ ծաւալ ստացաւ և այս Թրքական շատ մեծ ուժերու առջեւ՝ մեր ուժերը նահանջեցին նախապէս պատրաստուած երկրորդ գծին վրայ։

2— Պարսկական կառավարութիւնը իր սահմանին վրայ կեդրոնացուցած 2000 ուժերով՝ շատ դժուարացուցած ըլլալով առաքումները, այդ պատճառաւ մեր պարէնները զգալիօրէն նուազեցան։

3.— Սեպտեմբեր 18ին, 25,000նոց Թրքական ուժ մը գրաւեց Այ-Պէյ լեռը։

4.— Սոհմանագլխին վրայ կեդրոնացած 6000 հոգինոց ռուսական ուժերու ընթացքը շատ թշնամական է։ 3-4000ի հասնող ռուսական ուժ մը պարսկական սահմանն անցաւ եւ Արտապիլը գրաւեց։

5.— Մեր եւ Թուրք գունդերուն միջեւ մինչեւ սեպտեմբեր 25, արիւնալի կռիւներ մղուեցան, որոնք գիշեր տահն իսկ չէին դադրեր։

Թրքական գունդերը, որոնք շատ վնդացիրներ եւ լեռնային թնդանօթներ ունէին, օժանդակուած օդանաւերով եւ օգնական ուժերով, կը յառաջանան արեւմուտքէն, հարաւէն և հիւսիսային արեւմուտքէն եւ որոնց թիւը 20,000ի կը հասնի։

Թրքական կորուստները այս կռիւներու ընթացքին կը բարձրանան 5000ի։

Ցաւով կը ծանուցանեմ թէ մեր կորուստները այս կռիւներու ընթացքին 2000ի հասաւ։

6.— Սովետական Ռուսիոյ, Պարսկաստանի որդեգրած թշնամական ընթացքը, այս պետութեանց ձեռք առած զինուորական միջոցները, մեր պարէններու անբաւականութիւնը՝ շատ անհաւասար դարձուցին կռիւը, որ կը մղուէր ամսոյս սկիզբէն ի վեր, այդ պատճառաւ յարմար դատեցի թշնամիի քանդիչ կրակին չենթարկել մեր քիւրտ հայրենիքի հերոսական զաւակները, որոնք իմ հրամանատարութեանս վստահուած են։ Ուստի ամսոյս 19ին ընդհանուր նահանջի հրաման տուի։

Վիրաւորները, հիւանդները եւ անկարողները Պարսկաստան փոխադրուեցան։ Ես ալ մնացեալ գունդերուն հետ նահանջեցի։

7.— Պարսկաստան փոխադրուողներուն ընկերակցող զինուորական ուղեկից պաշտպան գունդի հրամանատարէն ստացած տեղեկագրէս ցաւով կը տեղեկանամ, որ պարսկական գունդերը յարձակում գործած են այս վիրաւորներուն եւ հիւանդներուն դէմ։

Տկար ընդդիմութենէ մը յետոյ, ուղեկից գունդի հրամանատարը չէ ուզած ցաւալի միջադէպ մը ստեղծել Պարսկաստանի եւ Հոյբունի միջեւ եւ իրեն յանձնուած վիրաւորներուն եւ տկարներուն կեանքը վտանգել, ուստի նախամեծար համարած է զէնքերը վար դնել եւ անձնատուր ըլլալ։

8.— Հեքեարի շրջանի հրամանատարը իր Սեպտմ. 22ի տեղեկագրին մէջ ինծ կը տեղեկացնէ, թէ Թրքական ուժերն ու իրենց օդանաւերը սկսած են Խանասորի և Հայոց Ս. Բարթողիմէոսի վանքի մեր դիրքերը ռմբակոծել։ Ռմբակոծումը կը շարունակուի ընդհատաբար։

«Ժուռնալ տիւ Քեռ» իր հոկտ. 15ի թիւին մէջ, կը հրատարակէ քիւրտ ընդհ. հրամանատարութեան զեկոյցը. անոր կցելով հետեւեալ գրութիւնը.—

Պատիւ ունինք ձեզ ղրկելու քիւրտ ազգային ուժերու ընդհանուր հրամատարութենէն ստացուած 27 սեպտեմբեր 1930 թուակիր տեղեկագրին մէկ հարազատ ընդօրինակութիւնը:

Անոր ընթերցումով կարելի է համոզուիլ թէ Թրքական այն յաւակնութիւնը թէ Արարատի վրայ կռուող քրտական ուժերը ամբողջութեամբ ջնաջնջուած են եւ թէ Քիւրտիստանի յեղափոխութեան վերջ տրուած է, շատ հեռու է ճշմարտութեան համապատասխան ըլլալէ։

Թրքական ամբողջ յաղթանակը կը վերածուի տեղական բնոյթ կրող դէպքի մը, այսինքն յաջողած են ստիպել քրտական ուժերը պարպելու Արարատի կարգ մը կէտերը միայն։

Էնկիւրիի կառավարութիւնը կ'ուզէ շահագործել այն հանդարտութիւնը, որ պիտի տեւէ ժամանակաւորապէս այս վայրերուն մէջ, բնութեան սաստկութեան հետեւանքով կռուողներուն պարտադրուած զինադուլին պատճառով, հաղորդագրութիւններու եւ ճառերու միջոցով ծանուցանելով քրտական գունդերու բնաջնջումը եւ յեղափոխութեան վախճանը:

Ճշմարտութիւնը այն է, ինչ որ կը ծանուցանէ քիւրտ վերին հրամանատարութեան տեղեկագիրը: Մնաց որ, քանի մը ամիսէն՝ ամրան հետ սկսելիք կռիւները պիտի գան ապացուցանել վճռապէս այս ճշմարտութիւնը:

Անկարելի է տեղական յաղթանակներով եւ կամայական միջոցներով վերջ տալ ազգային հոգիին մէջէն ծնած յեղափոխութեան մը, որ կը ձգտի ազգային բնական իրաւունքներուն՝ այսինքն ազատութեան եւ անկախութեան տիրանալ:

Ոչ ինչ եւ ոչ ոք կրնայ ստրկութեան եւ ծառայութեան պարտադրել ազգ մը, որուն թիւը բազմաթիւ միլիոններու կը հասնի եւ որ դարաւոր իրաւունքներ ունի իր ապրած հողին վրայ:

Քրտական ապստամբութիւնը

«Պերլիներ Թակեպլադ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին (Հոկտ. 3).—

Քրտական աղբիւրներէ ինծ հասած տեղեկութեանց համաձայն, քրտական ապստամբութիւնը ճնշուած չէ։

Ապստամբ շրջաններու մէջ հրդեհուած կամ աւերուած են 520 քրտական գիւղեր։

Թէ Թուրքերը եւ թէ Քիւրտերը մեծ թիւով զոհեր տուած են։

Մուշի կողմի հրոսակներու մնացորդները

Արեւելեան նահանգներու ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ հետեւեալը յայտարարած է Ուրֆայի մէջ.

— Արեւելեան նահանգներուն մէջ ժողովուրդը մեծ փութկոտութեամբ մասնակցեցաւ միլիս (քաղաքապահ) կազմակերպութեան, երկիրը պաշտպանելու համար արտաքին յետադիմական յարձակումներուն դէմ։ Ուրֆայի մէջ ալ այդ օրինակ կազմակերպութիւն մը եղաւ։

Ալիճան հրոսախումբը ասկէ առաջ Մուշի նահանգին մէջ ընդհարում ունեցաւ մեր զինուորներուն հետ։ Ալիճան սպաննուեցաւ, իսկ մնացորդները ցրուեցան։ Շաբաթ մը առաջ, այդ մնացորդները կը փորձեն մտնել Մութկինի Շիրօ աշիրէթին մէջ եւ չարագործութիւն ընել։

Իզմիր ողողուած

Ցորդառատ անձրեւներու հետեւանքով, Իզմիրի եւ շրջակայքին մէջ ողողումներ տեղի ունեցան, ծանր կորուստներ պատճառելով։ Տուներ փլան, փլատակներուն տակ թաղելով բազմաթիւ անձեր։ Մինչեւ հիմա 60ի չափ տուներ աւերուած են։ Նիւթական կորուստները դժուար է ճիշտ գնահատել, բայց 100 միլիոն ֆրանքէն պակաս չեն նկատուիր։ Հաղորդակցութիւնները ընդհատուած ըլլալով, երկրին ներսը պատահած վնասներուն մասին, կարելի չէ եղած լուրեր քաղել։ Փոթորկոտ եղանակը կը շարունակուի։

Մոսկուայէն մինչեւ Փարիզ դաւ կը սարքեն

«Թասս» բոլշեւիկեան գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Ջեկան երեւան հանած է հակայեղափոխական կազմակերպութիւն մը, որ գլխաւորաբար, բաղկացած էր ճարտարագէտներէ։ Ասոնք ծածուկ կերպով կը գործէին «ճարտարարուեստական կուսակցութիւն» անուան տակ։

Այս կազմակերպութեան նպատակն էր, շնորհիւ ազգային տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ կատարուած քանդիչ գործունէութիւն մը, ստեղծել արուեստական տագնապ մը եւ կը ջանար տագնապի զարգացումը զուգադիպի արտաքին միջամտութեան մը։

Կազմակերպութիւնը կապուէր Փարիզի գաղթական Ռուսերու կեդրոնական կազմին հետ, որ կը կոչուի «առեւտուրի և ճարտարարուեստի կոմիտէ» ու կը գործէր անոր հրահանգներուն համաձայն։

Ճարտարարուեստական կուսակցութեան ղեկավար անդամները Ռամզին, Լարիչէֆ, Չէրնովսկի, Կուպրիանոֆ, Կալինիկօֆ եւ ուրիշներ ձերբակալուեցան եւ խոստովանութիւններ ըրին։

Գործը յանձնուած է գերագոյն դատարանին եւ պիտի քննուի մօտ օրէն։

Քանի մը օրէն անշուշտ, կը լսենք յիշուած անձերու եւ դեռ շատ ուրիշներու գնդակահարման լուրը: Գիտենք թէ նման պարագաներու մէջ «Թասս»ի լուրերը ազդանշանն են նոր մահապատիժներու:

«Փօփիւլէռ» ընկերվարական պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ հնգամեայ ծրագրի մօտալուտ լքումը արդարացնելու համար է որ Ստալին երեւան կը հանէ զանազան դաւեր, որոնց վերջինն է ճարտարագէտներու այս դաւը:

«Խորհրդային տնտեսագէտները Գրոման եւ Կոնդրատիեւը աքսորելէ, 48 ուսուցչապետներ եւ բարձր պաշտօնատարներ մահուան ենթարկելէ վերջ, ահա նոր դաւ մը զոր երեւան կը հանէ Ջեկան:

«Բանտարկուած ճարտարագէտները» — որոնք բնականաբար խոստովանութիւններ ըրին — կ'ուզէին «շնորհիւ ազգ. տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ կատարուած քանդիչ գործունէութեան մը, ստեղծել արուեստական տագնապ մը»։

«Կը հասկցուի թէ ի՞նչ է որ կը փնտռէ Ստալին:

«Սեպտեմբերին, ան երեւան կը հանէր «պարէնաւորման դէմ դաւադիրները» 48 ուսուցչապետներու ոճրային սադրանքները»:

«Հիմա, իր ամբողջ քաղաքականութեան սնանկութիւնը կ'ուզէ պարտկել ճարտարագէտներու դաւադրութեամբ։

«Աւելցնենք թէ «Մէսաժէ Սոսիալիստ» թերթին մոսկուայի թղթակիցը նախատեսած էր այս նոր դաւին երեւան ելլելը, իր հոկտ. 3ի նամակին մէջ:

«Ուսուցչապետներու, ճարտարագէտներու, եւ Ստալինի մնացեալ կամակատարներուն արիւնը պէտք է հոսի, որպէս զի հնգամեայ ծրագրի մօտալուտ լքումը չերեւնայ իբրեւ սնանկութիւն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՄԵՂՔ,,ԵՐԸ

«Չեն սխալիր անոնք որ չեն գործեր»

Որովհետեւ չափազանց մարդկային է ամէն ձախորդութենէ վերջ քաւութեան նոխազ մը փարկռծել քառասուն տարիէ ի վեր բոլոր զայրոյթները, դժգոհանքները, բոլոր բամբասանքները ուղղուած են Դաշնակցութեան հասցէին, քանի որ մըռայլ, դժբախտ դէպքերէ վերջն ալ, հրապարակի վրայ կը մնար ան, միշտ ա՛ն։

Բոլոր քննադատութիւնները կը խտանան երկու երեք բանաձեւերու մէջ որ ահաւասիկ կ'ըսեն.

— «Դաշնակցութիւնը եւրոպական միջամտութեան մը պատրանքը սնուցանելու չափ միամիտ եղած է.

— «Դաշնակցութիւնը արուեստական յեղափոխութիւն մը ստեղծելով, հրահրած է Թուրք խուժանի եւ Թուրք վարչութեան ատելութիւնը, ուրեմն ա՛ն է պատասխանատուն բոլոր ջարդերուն ու 1915ի եղեռնին։

-«Դաշնակցութիւնը քաղաքական հոտառութիւնը չունեցաւ յարմար պահուն բոլշեւիկ Ռուսիոյ հետ համաձայնութեան մը գալու, փրկելու գէթ Կարսը»։

Անշուշտ իմս չէ այդ քննել թէ որքան պատմական արդարութիւն կայ այդ ամբաստանութիւններուն ետին. կուսակցական լրագրողներ յաճախ պատասխանած են դիտումնաւոր այդ վերագրումներուն։ Ես պիտի բաւականանամ քանի մը անձնական խորհրդածութիւններով։

«Եւրոպական միջամտութիւն մը յոյսը.» բայց յիսուն տարիներէ ի վեր ո՞ր մէկ անհատը հայ ժողովուրդի — ըլլայ մտաւորական թէ ռամիկ, ըլլայ հովիւ թէ հօտ — չէ հիպնոսացած այդ շլացուցիչ մտապատկերէն. կէս դարէ ի վեր քաղաքական աւանդութիւն մը եղած է աչքերը Արեւմուտք դարձնել, յուսալ հեռաւոր այն սուրբերուն. պալքանեան ազգերու ազատագրութեան ընթացքը, Պերլինի 61րդ յօդուածը, դիւանագէտներու հաւաստումները եւ դիմումները, ափսո՜ս, մեր հաւաքական մտածողութեան ներշնչումն էին այդ կայր անվերաքննելի հաւատքը։ Ընդհանուր պատերազմի մը դառն փորձառութիւնը անհրաժեշտ էր մեր գիտակցութիւնը ձերբազատելու համար այդ ինքնախաբէութենէն։

Ճիշդ է, Դաշնակցութեան կարգ մը «աքտ»երը թելադրուած էին այդ աւանդական մտամոլորանքէն. սակայն այդ ժամանակներուն մարդկօրէն անկարելի էր յստակ տեսնել. ժամանակը հասունցուցած չէր տակաւին մեր փորձառութիւնը. բայց Դաշնակցութեան ամբողջ գործունէութեան ընթացքին կարկառուն գծի մը նման մեր կը ցայտէ իր ճիգը աստիճանաբար թօթափելու այդ շլատիչ հաւատքը օտար միջամտութեան մը մասին ու աւոր փոխարէն հրահրելու աւելի ու աւելի մարտական ինքնավստահութիւնը ժողովուրդի սրտին մէջ։ Ոչ ոք աւելի քան Դաշնակցութիւնը յաջողած է հայ զանգուածին ներշնչել այն հաւատքը թէ իրմով, ժողովուրդին կազմակերպուած ուժով, սեփական ճիգերով միայն ու միայն հնարաւոր է սրբել բարբաջում իր քամբախտ կացութեան մէջ։

Այլապէս աններելի թիւրիմացութիւն մըն է ենթադրել թէ յեղափոխական ոգին եւ շարժումը ոչ թէ ժողովուրդէն բըխած, այլ արտասահմանէն ներմուծուած արուեստական երեւոյթ մըն էր։

Չմոռնանք որ իրերու ուժով, ժամանակի եւ պարագաներու բերումով անխուսափելիօրէն այսուհետեւ Թուրք ցեղերու փոխյարաբերութիւնը չպիտի կրնար մնալ այն ինչ որ էր ամիրայական կամ աւելի յետնադայն շրջաններուն. գիւղացին արթնցող աշխարհի մը կեդրոնը ցնորք էր կարծել որ կրնար հայ ժողովուրդը քուն մնալ եւ Թրքահայ երբեմնի համեստ հպատակութիւնը, բարեկամութիւնը յարատեւել ընդմիշտ։

Ոչ, մ.թ. դարու կէսէն իսկ հայ ժողովուրդի ճամբան կը չափուէր իր հարեւան, իր գերիշխան դրացիէն, մեր ատելու, կամ ճանճանալով նախելու, եւ կամ ցնցուելով հասնելու երկընթանքը դրուած էր։ Մեր այն ատենի առաջնորդները, Օտեաններ, Նարպէյներ, Խրիմեաններ, Վարժապետեաններ — նախընթացէն Թուրք փաշաներու բարեկամութիւնը զոհել յանուն ժողովուրդի կեանքին, պատուին, ապագային, եւ լաւ ըրին անոնք. ճանապարհ մը բացին որ պիտի խորանար տխնուհետեւ, ու ցանուցան հանգրուաններու վրայէն պիտի յանգէր յեղափոխական տարերային շարժումի մը։ Դաշնակցութիւնը եկաւ միայն այդ տարերային ձգտումը կազմակերպելու. անով գլխաւորաբար ցեղի ինքնապաշտպանութեան, ազատութեան բնազդը խմոր մը, ծրագիր մը, թաքթիք մը գտաւ։

Յեղափոխական սեւէ կազմակերպութիւն, բայց մանաւանդ Դաշնակցութեան նման այնքան ծաւալուն կուսակցութիւն մը, ինչպէս եղած է միշտ, արդիւնքն է անպայման պատմական պատճառներու. ու իբրեւ ազգակ կար ոչ թէ միայն հայ հաւաքականութեան զարթօնքը, բայց նոյնքան եւ Թուրք պետական եւ ցեղային տարրերուն հոգեկան վիճակը։

Հարիւր, երկու հարիւր տարիներ շարունակ Թուրք պետութիւնը անկումէ անկում, նուաստացումէ նուաստացում թաւալգլոր ինկած էր։ Բալքաններու ազատագրումը, Եւրոպայի կազմակերպած թալանը, Թուրք տարրի խեղճութիւնը չէին կրնար չդպիլ, չպղտորել մահմետական խաներու ֆանաթիզմը. հոգեկան վայրագ հակազդեցութիւն մը անխուսափելի էր. այդ կոյր ատ կոյր գոպուած ատելութիւնները պիտի պոռթկային նուազագոյն դիմադրութեան կէտերէն. ափսո՜ս, հայութիւնը, իր աշխարհագրական ճակատագրին բերումով իսկ պիտի կրէր այդ հակահարուածը։

«Երբ իշուն խօսք հասկցնել չկարենայ, իշապանը թամբը կը ծեծէ»։ Եւրոպայի մը, քրիստոնեայ աշխարհի մը դէմ ֆինանսորէն մոլեգնած բայց անկարող Թուրքիան միշտ իր ներսիդին ժայթքած է իր Թոյնը, իր զայրոյթը. քաւութեան նոխազ եղած են փոքրամասնութիւնները բայց մանաւանդ թրքահայաստանը,.

Այն օրերուն երբ յեղափոխական շարժումի մը նախանշանն իսկ չկար, 80ական թուականներուն, այն օրերուն երբ ի բոլոր սրտէ բարեկամութիւն կը՛ շռայլէինք Թուրք տարրին, սահմանադրական օրերուն, սպիտակ, կարմիր եւ սեւ յարգի ուրուանկարը միշտ առկախ մնացած է Թրքահայ երկրին վրայ։ Գայլին ու գառին պատմութիւնը։

Թրքահայաստանի այդ արիւնագիր անտեսլ պատմութիւնը որ շատ կանուխէն, թերեւս Թուրք տիրապետութեան առաջին օրերէն կը սկսի, անծանօթ ըլլալու է հաւանաբար բոլոր այն բարեմիտ քննադատներուն, որոնք հայ տառապանքը — դարերու ողբերգութիւնը — կը ճգնին բացատրել յեղափոխական շարժումով։

Ու դժբախտաբար այսպէս եղած է միշտ. կուշտն անօթիին մանր կը բրդէ անոնք որ բախտն ունեցած են ապահովութիւն վայելելու, չեն կրցած ըմբռնել աղաղակը անոնց, ապրող մարդուն հոգեբանութիւնը. ստամոքսն ու մանկական հոյ բարժամունքին վրդովուած է ամէն անգամ երբ հայ ըմբիկ ժողովուրդը, — դանակը սակրին, արկորին հասած — յուսահատ ճիգով մը ըրած է փորձելով թօթափել պայմաններուն լուծը. տհաճ ցաւագին, փառասաքսալ հակասութիւնը հայ հոգիին։

Ու այնուհետեւ կարելի՞ է անդրադառնալ թէ Դաշնակցութիւնը ինչո՞ւ վերապահութեամբ ընդ առաջ գացած է բոլշեւիկ ըէժիմին։

Շատ պարզ է։

Թող ներուի Դաշնակցութեան, որ հոգեբանօրէն անկարող էր թօթափելու իր խոր վրդովումը. տեսական, հեռագրային բոլոր առարկաքրծութիւններէն վեր, բոլշեւիկ Ռուսիան դառն յիշատակներ միայն կ'արթնցնէր իր մէջ. բոլշեւիկ պրոպագանդն որ քայքայած էր հայկական բարձրաւանդակի ճակատը. զարերու երազուած հայրենիք մը զոտ էինք հազիւ ու անգամ մը եւս կը կորանցընէինք յանուն բոլշեւիկեան զաղափարութեան չէր կարելի մոռնալ նաեւ Պրեստ Լիտովսքի դաշնագիրը որ Հայաստանի սիրտը կը յանձնէր Թուրք բարեկամութեան. ո՛չ, բոլշեւիզմը աննպաստ բացէն մը, հոգեկան անտրամադիր պահու մը ներկայացաւ Դաշնակցութեան. ինչպէս որ ըլլար իր վերաբերմունքը, կացութիւնը պիտի ըլլար ու մնար նոյնը, ինչ որ է այսօր. Կարսը ծախուած էր արդէն ու ոչինչ կրնար փրկել զայն. հայ հողերուն դուռը եւ ճանապարհը նուիրուած էր արդէն զարաւոր մեր հակառակորդին, իբրեւ եռբաշխիշ. իբրեւ գրաւական այն բարեկամութեան որ ափսո՜ս, մեր վզին վրայէն իրարու կը կապէր կոմունիզմը եւ Թուրքիզմը։

Ոչ, Դաշնակցութիւնը սիրտ չունեցաւ դիւանագիտական ժըպիտներու տակ ծածկելու վրդովուած իր խղճմտանքը։

Վերջ ի վերջոյ կայր սխալ մըն է պնդել թէ Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը յանգած է ֆիասկոյի մը. ամենեւին ոչ. միայն, ճիշդ է, անփոխարինելի կորուստներու դիմաց նուաճած ենք նոյնքան անփոխարինելի շահ. Հայկական Հանրապետութիւնը, որուն երկունքի տագնապալից բոպէներուն Դաշնակցութիւնն էր գըլխաւորաբար առաջին եւ վերջին սպասաւորը, ան միայն որ միշտ այդ անկախութեան հաւատքը, յոյսը, մոլեռանդութիւնը կրեց ու կը կրէ երէկ ալ, այսօր ալ ու վաղն ալ։

Հայկական Հանրապետութիւնը, ինչ պիտակ ալ որ կրէ նուիրագործումը, արդարացումն է այն քաղաքականութեան որ Դաշնակցութեանն եղաւ գերագանցապէս։

Սկեպտիկներ պիտի առարկեն անշուշտ. այդ չոր մխիթարանքը կը վայլէ՞ մեր կրած սրտին, ի՛նչ դոյզն արդիւնք մեր անսահման զոհողութիւններու փոխարէն. միթէ՞ հնարաւոր չէր նուազագոյն ճիգերով հասնիլ առաւելագոյն արդիւնքի մը։

Ո՛չ, բարեկամներ ո՛չ. մեր այսօրուան վճիռներով չդատենք մերձաւոր անցեալը, չմոռնանք որ մեր այսօրուան բովանդակ իմաստութիւնը եւ փորձառութիւնը կը պարտինք միայն եղէկի դառն եւ աննախատեսելի դասերուն. ինչ որ մեր աչքը կը տեսնէ այժմ, երէկ անկարող էր տեսնելու։

Ու միանգամայն կեանքը անհատի մը համար ըլլայ թէ ազգի մը համար. արկածախնդրութիւն մըն է. մնալ, քարանալ կամ շարժիլ ու փորձել, անոր երկընտրանքը, ապրիլ կը նշանակէ ուրեմն իր բախտը փորձել լրջօրէն, անյայտ ապագայի մը անակնկալներուն դէմ, չվախնալ սխալելէ, տուժելէ եւ պարտուելէ, պատմական այն շրջանը ուր հայ ժողովուրդը իր ճակատագիրը նետեց «քախտախաղին մէջ», աննախընթաց եղաւ իր չարաչար եւ անակընկալ դիպուածներով. բոլոր պարագաները մեզի դէմ դարձան յանկարծ. իմաստութիւնը շուարեցաւ. ժամանակը զաւեց մեզ։

Ո՞վ չսխալեցաւ. մեծ պատերազմէն յետոյ ո՞ր յաղթականը եւ կամ ո՞ր պարտեալը, ո՞ր իմաստուն կամ ապուշ կարծուող պետութիւնը հաշուեյարդարի չէ նստած իր եղերական սխալներուն հետ։

Դժգոհութեան համաճարակին դիմաց ինչ որ կը մնայ մեզ ընել, առնել աշխատիլն է. աշխատիլ՝ առանց կասկածելու մեր ուժերուն, մեր իրաւունքին, մեր ապագայի մասին. ու անոր ինչ որ կը շարունակէ ընել կըրկին Դաշնակցութիւնը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՉԵԿԻՍՏԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Նէպի զարգացման շրջանում. սուս առաջադրութեան շարքերում առաջացաւ մէկ խմբակցութիւն «Սմենովեխականներ»անուան տակ։

Ելնելով այն տեսակէտից, որ անտեսական նոր քաղաքականութիւնը լայն հնարաւորութիւնների դուռ է բանում ծառայելու հայրենիքին՝ նոյնիսկ բոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ, այդ խմբակցութիւնը, հրաժարւում է գործօն պայքարից ընդդէմ խորհրդային իշխանութեան եւ ընդունում խորհրդային վարքագիծ։ Դրանցից շատերը վերադարձան Ռուսաստան եւ ոմանք էլ մտան ծառայութեան խորհրդային արտասահմանեան հիմնարկներին մէջ։

Խորհրդային իշխանութիւնը սիրով ընդառաջ գնաց այդ տիպերին, հետապնդելով երեք նպատակ։ Նախ այդ շարժումը քայքայում կ'առաջացնի տարագրութեան շարքերում եւ կը թուլացնի նրա դիմադրական կորովը։ Երկրորդ, երկիր վերադարձողները կը քարոզչեն նրանց հակախորհրդային ուժերը՝ մեղմելով նրանց մէջ եղած հաւատ ու յոյսերը հանդէպ իրենց արտասահմանեան գաղափարակիցներին։ Եւ երրորդ, սմենովեխականները Չեկային առատօրէն կը մատակարարեն զանազան ձեւի գործակալներ ու գործակիցներ։

Տարիների պատմութիւնը ապացուցանեց, որ բոլշեւիկներն իրենց հաշիւների մէջ չարաչար սխալուեցին։ Նրանք յաջողեցան միմիայն երրորդ գէպքում։ Եւ իրօք, սմենովեխականներից շատերը իրենց անուան կցեցին Չեկիստի անարգ ու խայտառակ կոչումը։

Անցան տարիներ, խորհրդային դիկտատուրան վերացնելով Նէպը, վերահաստատեց ռազմական կոմունիզմի քաղաքականութիւնը։ Եւ այս անգամ «Սմէնավէխականութիւնը» սկսեց բոլշեւիկեան շարքերում։

Խորհրդային պաշտօնեաներից ոմանք, — բացառապէս արտասահմանում եղածներից — գանելով, որ «այժմ» բոլշեւիկների քաղաքականութիւնը դէպի կործանում է տանում Ռուսաստանը, հեռանում են բոլշեւիկեան կուսակցութիւնից կամ հրաժարւում իրենց պաշտօնից (եթէ անկուսակցական է) եւ անցնում են հակախորհրդային բանակը։ Նոյն պատմութիւնը հակառակ ուղղութեամբ։

Ի հարկէ, միամտութիւն կը լինէր հաւատ ընծայել կամ որ եւ է առանձին արժէք տալ թէ առաջին եւ թէ երկրորդ ձեւի սմէնավէխականներին։ Բոլորն էլ հաւասար չափով անսկզբունք, անդաւաճան, անբարոյական ու միմիայն անձնական շահերով առաջնորդւող անձնաւորութիւններ են։ Անգամ Ռուսաստանում ու Փարիզում ու Պէրլինում, թեւակոխած...

Ուստրեալովներն ու Քոչագնուենները, Բեսեդովսկիներն ու Ագաբեկովները...

Այլապէս անկարելի է, որ «գաղափարական» ու «ազնիւ» առարգիրը երեկւան քնամոյ որպէս բոլշեւիկների մահացու թշնամի եւ տասուօրեան արթընաց բոլշեւիկապաշտ։

Կամ ի՞նչպէս հաշուել այն մարդի հետ, որ երէկւայ հաւատացեալ բոլշեւիկն ու անհրաժարելի չեկիստը այսօր կարող է հայրենասէր ու ազնիւ մարդ դառնալ։

Ինչ անուան տակ էլ որ լինի նրանց կերպարանափոխումը, ինչ պատճառաբանութիւններ էլ որ բերեն իրենց արարքն արդարացնելու համար, ինչ պիտակի տակ էլ որ գործեն նրանք, դըժգոհանքից ու արհամարանքից զատ ուրիշ ոչինչ չեն կարող առաջացնել մեր մէջ։

Այս հիմնական տեսակէտն ունենալով մէկտեղ «այնտեղից եկածների» օգտակարութիւնը կարելի է ընդունել միայն մէկ դէպքում։ Այն է՝ երբ նրանք անկեղծ խոստովանանքներու մերկացումներ են անում եւ գրանով յայտնաբերում որոշ գաղտնիքներ, որոնք դեռ եւս անյայտ են մնացել։

Այս տեսակէտից, օրինակ, Բեսեդովսկու մերկացումները որ եւ է արժէք չեն ներկայացնում, նախ, բոլշեւիկների արտաքին քաղաքականութիւնն այնքան վրան բաց է, որ առանց Բեսեդովսկիների էլ յայտնի են այդ քաղաքականութեան կործանարար ու անհեթեթ ուղիները։ Եւ երկրորդ, մեզ բնաւ չի հետաքրքրում այնպիսի խնդիրներ, թէ՛ այս ինչ դեսպանը քանի սիրուհիներ ունի եւ կամ թէ որ պաշտօնեան ինչ անձնական հաշիւներով է թշնամացել իր պաշտօնակցին հետ։

Անկասկած, աւելի մեծ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում Ագաբեկովի մերկացումները։ Սակայն, այստեղ էլ նախկին պետաւոր չեկիստը շատ քիչ նոր բան է տալիս։ Նրա արած մերկացումներն էլ կամ արդէն յայտնի դարձած դէպքեր են կամ թէ ընդհանուր եւ խորհրդաւոր բնոյթ կրող յայտարարութիւններ։

Առհասարակ, Ագաբեկովի յուշերը գրուած են շատ պարծենկոտ ոճով։ Այդ յուշերում բոլշեւիկեան Չեկան դուրս է բերուած ամենազօր ու ամենակարող։ Այն ինչ, իրականում, ամէն մէկ պետութեան լրտեսական բաժին կատարում է այն ամէնը, ինչ որ Ագաբեկովի գրչի տակ առանձին փայլ ու «հերոսականութիւն» են ստանում։ Չի կարելի ասել, որ նախկին չեկիստի գրածները անկարելի բաներ են։ Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ իր գործունէութեան թատերաբեմը եղած են Աֆղանիստանի ու Պարսկաստանի նման յետամնաց արեւելեան երկիրները, ուր կաշառակերութիւնը շատ է զարգացած եւ դրամի ուժով ամէն ինչ հնարաւոր է։ Իսկ չէ՞ որ Չեկայի գործակալներին տրամադրւում են անհաշիւ գումարներ։

Ապացուցանելու համար, որ միւս պետութիւններն ալ նոյնքան յաջող կազմակերպուած լրտեսական ցանց ունին, բաւական է յիշատակել նոյն Ագաբեկովի յայտնած փաստերից մէկը։ Բանից դուրս է գալիս, որ Պարսկաստանի ու Իրաքի Կոմինտերնի լիազօրը կապ է ունեցել այդ երկիրների ոստիկանական բաժնի հետ։ Ուրիշ խօսքով, բոլշեւիկեան բո...

...նոր կազմակերպութիւներ ...ցակներն ու գործունէութեան ...գիրները գտնւելիս են եղել ...կական ու արաբական ...բաժանմունքներում։

Իսկ որ անգլիական ... նստած է եղել Կոմինտերնի ... գաղտնի կազմի մէջ, ... պարզւեց Զինովիեւի յայտնի ... մակի պատմութեան ընթացքին։

Գոնէ իմ ասածի ապա... թիւնն այն է, որ Ագաբեկ... խոստովանանքը անկեղծ չէ ... պայման նա գիտէ աւելին, ... խոստովանում է։

Մինչեւ այժմ դեռ եւ... տած Չեկայի գաղտնի գործա... լի մէկ անուն, որը յայտնի ... նի ընդհանրութեան։ Իսկ ... լրտեսների անունները, որոնց ... ծունէութեան մասին այնքան ... գեւորած խօսում է, չի հրապ... րակում։ Ի հարկէ, բարոյակ... կաշկանդումները չեն, որ ... ցնում են Ագաբեկովի գրիչը ... կին չեկիստը եւ ապա գաւ... մօտ փնտռել ինչ որ բարոյակ... սկզբունքներ, այնքան էլ ... ւաբեր գործ չէ։

(1) ԱՇՈՑ ԱՐՏ...

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Սկիւտարի որբանոցի մա... կարգ մը դիտողութիւններ ներ... կայացուած ըլլալով, Խառն ժողով... որոշեց յանձնել քանի մը ... Խնամատարութեան մասնաւոր ... ուշադրութեան եւ այս առթիւ ... պահանջել նաեւ որ նոյն որբա... նոցին վերաբերեալ ներքին ... հանագիրը, որ ասկէ առաջ պահ... ջուած էր, ընդ փոյթ պատր... եւ յանձնէ ժողովին նկատառ... եւ վաւերացման։

ՍՈՒՐԻԱ

ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆ... ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ... Կ'ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԻ

Լիբանանի Ազգ. Վարչութի... տնտեսական ծանր տագնապի ... մատնուած է. ամիսներէ ի վեր ... Առաջնորդին եւ պաշտօնեաներ... ամսականները չեն վճարու... Ամէն կողմէ եղած դիմում... անհետեւանք կը մնան։ Ցնա... կան խորհուրդը Ազգային ... գանձելու որոշում տուած ըլլա... թող խորհուրդներուն յանձնած... գանձումի պաշտօնը, որոնք ... չեն կրցած արդիւնաւորել ... նոր պաշտօնը։

Վարչութեան անդամներէն ... մանք կ'առաջարկեն հաւաք... հրաժարականներկայացնել, ... լով Վարչութեան մատնուած ... նելը եւ անկարողութիւնը ... կացութեան առջեւ։ Անոնք ... խոստովանին որ Վարչութի... չկրցան եւ չպիտի կրնայ օգ... կար ըլլալ, առանց ապահով... ժողովրդական լայն խաւեր... ժանդակութիւնը, որոնք ... անտարբեր կը մնան։

ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԵՑ

Համազգային ... Հայ Ճեմարանը, ամսոյ ... պաշտօնապէս վերաբացուեց ... աշակերտ-աշակերտուհիներ ... բոնց մէջ 12 գիշերօթիկներ ...

Ճեմարանի տեսչութիւն... անցեալ տարուան շէնքերէն ... փորձած է նաեւ առանձին ... կաքամին մը՝ գիշերօթիկներ... համար։

Գինը շատեր մասցին ... մարան յաճախելու եթէ ... կան որոշ դիւրութիւններ ... ծնողին իրենց։

...ՔԷՄԲԵՐԸ ԿԸ ՔԱՆԴՈՒԻՆ ...ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

130 գործաւորներ, հսկողու... ոստիկաններու, սկսած ...մբ ...րոշուած խրճիթները։ 65 ...անիքներ արդէն տեղաւորուած ...ւէֆիէ եւ Յաջատներն ալ ...աւլին այդ թաղերու մէջ ...ասան գտնել։ ...եղական թերթերը կ'իմա... ...որ մինչեւ յառաջիկայ ձմ... ...վերջը քէմբերու մէջ գըտ... ...ոլոր խրճիթներն ալ պիտի ...ուին։

ՀԱՅԵՐԸ ՃԷՊԷԼ ՏԻՒՐԶԻԻ ՄԷՋ

...ցոա, Հաւրան սանճաքի ...քաղաքն է, իսկ Սուէ... մայրաքաղաքը ճէպէլ ...ութեան։

Այս երկու վայրերուն եւ ա... ենթակայ գիւղերուն մէջ ...նաւորներէ եւ փոքր առեւ...ականներէ կազմուած մօտ 125 ...անիքներով հայկական գա...ութ մը հիմնուած է ինքնաբերա... 1925—26ի ապստամբա... ...ն դէպքերէն ասդին։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Նախապէս քանիցս գրած ...Աղեքսանդրիոյ ազգ. գաղ...թեան մասին։ Կը տեղե...ին թէ սոփաճիներու բուն ...յարութիւնը պիտի սկսի ...վիրաւորեալը՝ Սէրթլեան ...անոցէն ելլէ։

Թորգոմ եպիսկոպոսը Աղեք...իա գացած է ճարակած հր... մարելու համար։ Ան առան... առանձին տեսակցութիւններ ...պլոքին (ռամկ. հնչակ. ...ոչ կուսակցականներու ...թեան, ժողով. Ցանձնախում... ...չեզոքներու, առանձին խմ... ...թեանց եւ թեմականի ...կաան չորս երեսփոխան... ...հետ։

Դաշնակցական երեսփոխան... ...իրենց մէջ գրած են բուն ...րքին վրայ, յայտարարելով ...այս բոլոր չարիքները ծնունդ ...ան այն օրէն (1927, հոկտ. ...երբ խումբը յարձակեցաւ ...ոփոր դարանի վրայ ու բռնու... ...մբ տիրացաւ Ազգ. Իշխանու... ...ւոյ, հովանաւորութիւն գտնե... ...հէրէի իշխանութեանց կող... Ռամահարուած իրաւունքը ...բերելով է միայն, ըսած են ...փոխանները, որ կարելի է ...հիմէն դարմանել. իսկ ...պատակին կարելի է հասնիլ ...հերթին հրաժարականնե... ...ընելով այն 10 պլոքճինե... որոնք խարդախ ընտրու... ...մբ գրաւեցին թեմականի աթոռները ու մինչեւ իսկ պէտք չզգացին իրենց կոչումի վաւերացումին, նոյն Թեմականին կողմէ։

Ժողովուրդը այն համոզումին է, թէ այս բանակցութիւններով ոչինչ կարելի պիտի ըլլայ ընել։ Ջուր է ըսել, թէ ռամկավար պլոքճիները բնաւ տրամադիր չեն իրենց աթոռներէն հրաժարելու, հաստատ համոզուած որ անգամ մը հրաժարելէ ետքը, այլեւս Թեմական չպիտի վերադառնան։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՇՈՒՄԷՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

Շումէն կը գտնուի հիւսիսային Պուլկարիոյ մէջ, եւ ունի 28 հազար բնակչութիւն։

Հինէն ի վեր Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքներէն մին եղած է։

Պատերազմէն առաջ ունեցած է 100 ընտանիք հայութիւն, հաւաքուած զուտ հայկական թաղի մէջ. 1922ին Շումէնի հայութեան թիւը հասած է 300 ընտանիքի, իսկ այժմ կը համրէ 125 ընտանիք միայն։ Հայերը հոս մեծ մասով արհեստաւորներ են (կօշկակար, ոսկերիչ, ժամագործ եւայլն)։

Ազգային վարժարանը ունի իր սեփական երկյարկանի շէնքը, որ կը գտնուի Հայոց Թաղի կեդրոնը, 4 դասարաններով ու ընդարձակ պարտէզով։ Կը պաշտօնավարեն 3 ուսուցչուհիներ ու մէկ ուսուցիչ։ Այս տարի աշակերտութեան թիւն է 75, մինչդեռ անցեալ տարի 80 է եղած։

Շումէնի մէջ գոյութիւն ունի նաեւ մանկապարտէզ մը, ուր կը յաճախեն 15-20 մանուկներ։

Երկար տարիներէ ի վեր հիմնուած է «Դեռօ Պուլկարացի» անունով Հ. Յ. Դ.-եան գրադարան ընթերցարանը, որ մշակութային գետնի վրայ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է տեղւոյս հայութեան։ Գրադարանը ունի մօտ 300 հատոր գիրքեր, կանոնաւորապէս կը ստացուին «Հայրենիք», «Յուսաբեր», «Յառաջ» «Հայաստան», «Նոր Արաքս» եւն. թերթերը։

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ ԱԼ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ՀԱՐՑ

«Հայրենիք» կը գրէ —

Պուէնոս Այրէս հրատարակուող «Արժանթին» հայաթերթը իր վերջին թիւով կը յայտարարէ թէ իր «յաջորդ թիւը պիտի հրատարակուի բոլորովին թուրքերէն լեզուով։ Որուն նպատակը պիտի ըլլայ ճշդել հայերէն եւ թուրքերէն ուզող ընթերցողներուն ճըշգրիտ թիւը, եւ ըստ այնմ սկսիլ ճշդապահօրէն հրատարակել մեր շաբաթաթերթը»։

Այս թերթը երեք տարիէ ի վեր կը հրատարակուի, խմբագրութեամբ Պ. Սերգօ Կ. Գազազի, եւ ինչպէս կ'երեւի, հայերէն եւ թուրքերէն ընթերցողներու միջեւ շուարած՝ պէտք տեսեր է այս միջոցին դիմել։

ՀԱՅ ՄԸ ԴԱՆԱԿԻ 60 ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՎ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ՅՂԻ ԿԻՆԸ

Սենթ Լուի, Պուէնոս Այրէսի մէջ, Տիգրանակերտցի 30 տարեկան հայ մը, գիշերուան ժամը երեքին, առանց բնաւ պատճառի կը սպաննէ իր յղի կինը, դանակի 60 հարուածներով։ Ոճրագործը կը փորձէ անձնասպան ըլլալ եւ ծանրապէս կը վիրաւորէ ինքզինքը։ Կնասպանը ձերբակալուած եւ զինուորական բանտի հիւանդանոցը փոխադրուած է. ապաքինումէն յետոյ պիտի գնդակահարուի։

** Ուրիշ հայ մըն ալ, որ դանակով սպաննած էր տեղացի մը սպա. 13ին գնդակի բռնուած է։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Հ. ԿՈԳԵԱՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

Եւրոպական թերթերու համաձայն, Գիլիպէի Վիեննական Մխիթարեան վարժարանին վարիչը, Հայր Սահակ Կոգեան, Ռումանիոյ հայ կաթոլիկ համայնքութեան առաջնորդ կարգուած է։ Այս անուանումը եղած է Վատիկանի եւ Ռումանիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը վրայ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱԼՄԱՍՏԻ

Ատրպատականի Հայոց Թեմական Խորհուրդը կը յայտնէ թէ կառավարիչը բաշխած է 22,000 անձերու նպաստներ 20,000 պարսիկ եւ քիւրտ, 2000 հայ եւ ասորի։

Բաշխման խնդիրը փակուած ըլլալով, կառավարութիւնը ձեռնարկած է պետական շէնքերու կառուցման, իսկ Թեմական Խորհուրդը՝ իր մօտ գտնուած դրամներով հիմնայատակ եղած դպրոցներու շինութեան, եկեղեցիներու նորոգութեան եւ անտուն ընտանիքներու բնակարաններ հայթայթելու։ Հանգանակիչ մարմինները կրնան դրամ ուղարկել Թաւրիզ, Թեմական Խորհրդին։

** Ատրպատականի Հայոց Թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը կը յայտնէ թէ Պ. Գալուստ Ս. Կիւլպէնկեան 5000 ֆրանքի չէք մը Պ. Արշակ խան Գորոյեանի միջոցով ուղարկած է յօգուտ Թեմական դպրոցին։ Հոգաբարձութիւնը որոշեց երկու սան՝ չքաւոր որբերէն՝ պահել բարերարի յիշատակին։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր շրջակայ արուարձաններու մէջ կազմակերպել սկաուտական հանդէսներ, տեղացի հայութեան մէջ տարածելու համար սոյն գեղեցիկ շարժումը։

Առաջինը սկսաւ Կիրակի մէջ։ Մարսիլիոյ 50 սկաուտները շաբաթ օրուընէ մեկնեցան կարգով մտնելով ինքնաշարժով՝ երգելով ազգային երգեր. Մոսսակոյ բլուրի մը վրայ բանակեցան անոնք. գիշերը տեղի ունեցաւ «բանակումի կրակ» որուն շուրջ խաղեր, երգեր, սկաուտական ու հայկական պարեր։ Ամբողջ ժողովուրդը խանդոտ էր հոն. կային խօսողներ ու լեհեր որոնք խիստ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին հանդէսին։ Շաբաթ կէսօրէ ետք բոլոր արձակուրդները եւ թանութիւնները գցելով՝ բանակավայր եկած էին տեղին հայերը։ Կրակի շուրջ տեղի ունեցան բանախօսութիւններ։ Առաջինը Մարսիլիոյ շրջանի Հոգեւոր Հովիւ Պալաքեան եպիսկոպոսն է որ գրուատելով հանդէսին կազմակերպիչները թելադրեց ժողովուրդը որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերուն մէջ, եթէ կ'ուզեն որ անոնք զերծ մնան բարոյական եւ ֆիզիքական անկումէ, եւ միեւնոյն ատեն պահեն ազգային նկարագիրը ու լեզուն։ Երկրորդ խօսողը եղաւ սկաուտական վարիչ Պ. Գերճ Գէրհաճեան որ նոյնպէս խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ սկաուտական շարժումի կարեւորութեան վրայ։

Կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ։ Հանդէսին յայտագիրը խիստ ճոխ էր, եւ տեղի ունեցան երգ, արտասանութիւն, կատակերգութիւն եւ սկաուտական ներկայացում, բուրգեր եւ ուրիշ սկաուտական խաղեր։ Նոգերուն արինգով կը մասնակցէր Պ. Ց. Փափազեան։

Հանդէսը շատ յաջող անցաւ եւ տեղին հայութիւնը լաւ օր մը ապրեցաւ։ Շատեր կը փափաքէին իրենց զաւակները արձանագրել սկաուտական շարքերը. Մարսէյլի վարչութիւնը ընդառաջ պիտի երթայ տեղին հայութեան եւ Կիրակի մէջ եւս պիտի կազմէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը։

Այս առթիւ, Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կոչ մը ուղղած է հայութեան։

ՁԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կեդր. վարչ. ժողովը նախագահութեամբ փոխ-ատենապետ Տիգրան խան Քէլէկեանի եւ մասնակցութեամբ Ամերիկայի Շրջ. Յանձնաժողովի ատենապետ Տ. Արշակ Գարակէօզեանի, իր հոկտեմբեր 22ի նիստին մէջ համաձայն հիմնական կանոնագրի 12 եւ 13 յօդուածներուն, ձեռնարկեց միութեանս հիմնադիր-նախագահ Պօղոս Նուպար փաշայի յաջորդին ընտրութեան։

Կեդր. Վարչ. ժողովը նկատի ունեցաւ նաեւ որ մեր ազգին ենթարկուած բազմազան թշուառութեան մեղմացումէն վերջ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պիտի կոչուի ազգային վերածնունդին հետ սերտօրէն կապուած նոր խնդիրները լուծելու, եւ այդ պատճառաւ իր գործունէութեան դաշտը զգալապէս պիտի լայննայ, որով եւ այդպիսի ծրագրի մը իրագործումը, ինչպէս նախատեսուած է 1 եւ 15 յօդուածներուն մէջ որ կը բնորոշեն Միութեան նպատակները, կը պահանջէ որ Կեդր. վարչ. ժողովի գլուխը գտնուի անձնաւորութիւն մը որուն գործունէութիւնը, անձնուիրութիւնը և ձեռնահասութիւնը յայտնի ըլլան։

Այդ նկատումներով Կեդր. Վարչ. ժողովը հաստատեց որ իր հիմնադիր նախագահին արժանաւորապէս յաջորդելու եւ Միութիւնը յարաբերաբար հանգրուաններ առաջնորդելու համար, ոչ ոք աւելի օրակուած է քան Տ. Գալուստ Կիւլպէնկեան որ, իր բարձր իմացականութեամբ, իր զօրաւոր անհատականութեամբ եւ իր բեղուն գործունէութեամբ, տիեզերական վարկ եւ համբաւ մը կը վայելէ։

Ըստ այնմ, նախ եւ առաջ, Կեդր. Վարչ. ժողովը տասնըհինգ անդամներու միաձայն քուէներովը, Տ. Գալուստ Կիւլպէնկեանը ընտրեց վարիչ-անդամ, եւ յետոյ, առանձին ընտրութեամբ եւս զինքը նախագահութեան պաշտօնին կոչեց, միաձայնութեամբ, որոշելով մասնաւոր պատուիրակութեամբ մը սոյն կրկնակ ընտրութիւնները հաղորդել նորընտիր նախագահին։

Դիւան
Ընդհ. տնօրէնութիւն
Փարիզ, 24 Հոկտ. 1930

ՀԱՅ ՄԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՈՒԱԾ

«Խորհրդ. Հայաստանի» մէջ (8 հոկտ.) կը կարդանք.—

Վերջերս Երեւանի եւ Հայաստանի կարգ մը վայրերու մէջ առեւտրական դժուարութիւններ ծագեցան, որովհետեւ շրջանառութեան մէջ զգալիօրէն պակսեցաւ արծաթ մանր դրամը։

Հայաստանի Պետական Քաղաքական Վարչութիւնը (Չեկա) երեւան հանեց շարք մը անձեր որոնք արծաթէ մանր դրամներ հաւաքելով դժուարութիւն կը ստեղծէին։ Ընդամէնը մօտ 6000 ռուբլիի արծաթ դրամ գտնուեցաւ անոնց մօտ։ Քննութենէ յետոյ, Չեկան գնդակահարութեան դատապարտեց Քրիստափոր Կալուստեանը, գանձապահ պետական դրամատան Հայաստանի մասնաճիւղին, եւ նախկին առեւտրական։ Իսկ 1-10 տարի բանտարկութեան դատապարտեց հետեւեալ անձերը, ինչպէս նաեւ ուրիշներ.—

Տիգրան Մալալեան (Ստեփանաւանի համագործակցականի նախագահ) Գրիգոր Մկրտիչեան (Օշական գիւղէն առեւտրական) Եղիշէ Նազարեան (պետական պաշտօնեայ), Շմաւոն Յովհաննէսեան (համագործակցականի կաթնավաճառ), առեւտրականներ Սմբատ Եղիաեան, Յովհաննէսեան Սահակեան, Յարութիւն Համբարձումեան, Մանուկ Սարգիսեան, Յովհաննէս Շահինեան, Արամայիս Տէր Խաչատրեան, Սարգիս Սարգիսեան (հաշմանդամ)։

Գալուստեանի մահապատիժը գործադրուած է։

ԼՈՅՏ ՃՈՐՃ ԵՒ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Լոյտ Ճորճ ճառ մը խօսելով... լուծեց գործազրկութեան հարցը։

Կ'առաջարկէ համաժողով մը հրաւիրել ճարտարարուեստի ներկայացուցիչները, առեւտրական հաստատութեանց եւ դրամատուններու վարիչները, խորհրդակցելու համար գործազրկութեան մասին։

Յետոյ հարկ կը տեսնէ վերաքննութեան ենթարկել գործազուրկներու ապահովագրութեան օրէնքը, այսպէսով կարելի պիտի ըլլայ, կ'ըսէ, նըպաստ չտալ անարժաններուն, ինչպէս նաեւ տրուած գումարը մը հրաժարողներուն։

Կրճատել տուրքերը։ 100 միլիոն ոսկի փոխառութիւն կնքել։ Հողագործական լայն աշխատանքներ կազմակերպել, բանուորները քաշելու համար դէպի դաշտերը։

Բոլոր այս առաջարկները Լոյտ Ճորճ ներկայացուցած է նաեւ Մակտոնալտի։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

...ԱԶԳ.Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՀԷՔԵԱԹ

— Հայրի՛կ, հէքեաթ մը ...ւէ. ինծի նայէ՛, հա՛յրի՛կ, ...յրի՛կ...

...յդ միջոցին ծօթնամեայ ...իքը (իսկական անունը Կուս... ...ն էր) նստած խոլլէճէնիքօֆի ...կին վրայ ու երկու ձեռքով ...կեաւ էր հօր գլուխը դէպի իրեն ...ւնէր։ Տղան կը դարմանար, ...ն ալ կը նեղուէր, թէ ին... ...հայրիկը ա՜ս ամբողջ հինգ ...րկեան է, անընդհատ ու առ... ...ակ կերպով, թաց ու կարծես ...րուն աչքերով, անթարթ լաւ... ...ոյին կը նայէր։

— Հա՛յրի՛կ, է՛,— ձայնը ...ւեց քօթիկը յացուկամած։ ...Հետս չես խօսիր։

...Տիմօթէվիչը լսեց տղուն ...մբեր խօսքերը, բայց չէր ...կար հեռացնել այն հիացումը, որ կը տիրապետէ մարդուն փայլուն առարկայի մը վրայ նայելու ժամանակ։ Լամբի փայլուն լոյսէն զատ, այդ հիացման վրայ կ'աւելնար նաեւ տաք, խաղաղ գիշերուան կախարդանքն ու առատանոցի ո՛չ մեծ բայց յարմար դարասանը, որ ծածկուած էր վայրի որթատունկերով եւ որուն անշարժ կանաչութիւնը գիւթական, աժգոյն ու խիստ ստուերներ կը ցոլացնէր արհեստական լոյսին տակ։

Կանաչ ու անփայլ լուսամփոփին տակ եղող լամբը վառ գոյն մը կը նետէր սեղանին վըրայ։ Իվան Տիմօթէվիչը այդ շրջանակին մէջ երկու իրարու մօտ խոնարհած գլուխներ կը տեսնէր, մէկը կանացի, շէկ ու նուրբ դիմագիծերով, իսկ միւսը երիտասարդ տղամարդու՝ հաստ եւ գեղեցիկ գլխով, որու սեւ ու գանգուր մազերը կախուած էին ուսերուն, թուխ ու համարձակ ճակատին եւ մեծ, սեւ աչքերուն վրայ այնպէս այրող, արտայայտիչ եւ ուղղամիտ։ Խոլլէճէնիքօֆին իր դէմքին ու վիզին վրայ զգաց քօթիքին նուրբ ձեռքին հպումը եւ անոր տաք շնչառութիւնը, նոյնիսկ մազերուն հոտը, որ կը յիշեցնէր ամառ ատեն արեւէն տաք այրուած փոքրիկ թռչուններու փետուրներուն խանձուածքը։

Այս ամէնը միասին այնպիսի ներդաշնակութիւն, այնպիսի լուսաւոր եւ ուրախ տպաւորութիւն կը գործէին իր վրայ, որ խոլլէճէնիքօֆի աչքերէն ակամայ արցունքներ թափեցին։

Լամբին քով խոնարհած եւ համարձակ մազերով իրարու քովուող այդ երկու գլուխները կը պատկանէին խոլլէճէնիքօֆի կնոջը եւ իրեն լաւ բարեկամ ու ընկեր Գրիգոր Փախանինին։ Իվան Տիմօթէվիչը ճշմարիտ, տաք ու հոգածու սիրով կապուած էր այդ փոշոտ ու անկարգ երիտասարդ մարդուն, որու նկարներուն մէջ կըշջանար, համարձակ վրձինի տակ ղանդը կը տեսնէր իր ուսուցչին վարժ ու փորձառու աչքը։ Խոլլէճէնիքօֆի սրտին մէջ ամէնեւին չկար նախանձ, որ այնքան յըստակ է փութկոտ ու առմիկ նկարիչներուն։ Ընդհակառակն, ինքը կը հպարտանար, որ այդպիսի նշանաւոր Փախանինը իր մօտ է սորված սկզբնական առաւելը եւ որ իր կինը, Լիւսիան, ամէնէն առաջ է ճանչցած ու գնահատած զայն։

Փախանինը լուռ ու անընդհատ կը նկարէր իր աջին դրուած թուղթին վրայ եւ իր մատին տակէն կ'ելլէին ծաղրանկարներ, մարդկային հագուստներով կենդանիներ, նուրբ ու գեղեցիկ սկզբնատառեր, գեղարուեստական ճեմարաններուն մէջ ցուցադրըուած նկարներու ընդօրինակումներ, նուրբ կիսադէմքեր։ Այս անհոգ ուրուանկարներըը, որոնց մէջ իւրաքանչիւր գիծ իր տաղանդով ու համարձակութեամբ զարմանք կը պատճառէր, արագօրէն կը յաջորդէին եւ նկարչի մատին հետեւող Լիւսա Լըվովնայի երեսին վրայ խիստ ուշադրութեան եւ ուրախ ժպիտ առաջ կը բերէին։

—Ինչպիսի մարդ ես դու, հայրի՛կ։ Ինքդ կը խոստանաս ու ինքդ ալ կը լռես. — քրթմնջաց քօթիքը նեղացած, յետոյ ուռեցուց շրթունքները, գլուխը կախեց եւ մատով քաշելով, սկսաւ սանտըր շարժել։

Խոլլէճէնիքօֆը դարձաւ անոր եւ իր մեղքը քաւելու համար գրկեց զայն։

— Է՛հ, լա՛ւ, լա՛ւ, քօթիք։ Ես հիմա հէքեաթ կը պատմեմ քեզի համար։ Մի՛ նեղանար.. միայն թէ.. ի՞նչ պատմեմ։

Սկսաւ մտածել։

— Թօթը կատարած արջին պատմութիւնը — ըսաւ քօթիքը թեթեւցած սրտով։ Ես միայն այդ մէկը գիտեմ։

Խոլլէճէնիքօֆին գլխուն մէջ մէկ անգամէն ազեւորիչ միտք մը փայլեցաւ։ Մի՞թէ իր կեանքը չի կրնար լաւ ու ազնուորիչ հէքեաթի մը նիւթ ծառայել։ Մի՞թէ շատ կանուխ, ընդամէնը 12 տարի առաջ չէր, երբ խեղճ ու անյայտ նկարիչ մըն էր ինքը, նեղուած իշխանութեան կողմէ ու վիրաւորուած ինքնասիրութեամբ։ Շատ անգամներ թուլցաւ ինքը, կորսնցուց գլուխը կեանքի դաժան պայքարին մէջ եւ սկսաւ անիծել այն ժամը, երբ վրձին առաւ ձեռքը։ Այդ դժուար օրերուն Լիւսան պատահեցաւ իր ճամբուն վրայ։

Շատ երիտասարդ էր. սատանիկ գեղեցիկ, խելօք, երկրպագուներով շրջապատուած։

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ
Թրգ. Խ. Եգանեան

Հրեաները եւ Անգլ. կառավարութիւնը

Պաղեստինի հանդէպ անգլիական քաղաքականութեան դէմ Հրեաները կը շարունակեն բուռն բողոքներ բարձրացնել։ Լոնտոնի Հրեաները բողոքի մեծ ցոյց մը կազմակերպեր էին ամենէն մեծ սրահներէն մէկուն մէջ։ Սրահը կը պոռթկար ու հազարաւոր Հրեաներ չկարենալով ներս մտնել, փորձեցին փողոցին մէջ հաւաքոյթ մը կազմակերպել, բայց ոստիկանութիւնը թոյլ չտուաւ, եւ հաւանաբար ծանր միջադէպեր պիտի պատահէին եթէ ոստիկանները օգնական ուժ ստացած չըլլային։

Բանախօսներէն մէկն էր Վայզման, Սիոնիստներու Նախագահը, որ յայտնեց թէ անգլիական կառավարութեան Սպիտակ Գիրքը բոլորովին ջրեց Պալֆուրի յայտարարութիւնը։ «Չպիտի խօսիմ բսաւ, Անգլիացիներու կողմէ Արաբներու ցոյց տրուած օժանդակութեան վրայ, բայց հոգատարութիւնը երբեք չի պահանջեր ի վնաս Հրեաներուն ստեղծել արաբական օճախ մը։ Կառավարութեան յայտարարութիւնը սիոնիստներու կըռնակին տրուած դաշոյնի հարուած մըն է։ Սակայն, մեր գործը կանգ չպիտի առնէ»։

Լոնտոնի մէջ, Հրեայ ներկայացուցիչներու խորհուրդին նիստին, նախագահը յայտնեց թէ Անգլիոյ կառավարութեան քաղաքականութիւնը Պաղեստինեան հարցին մասին, հակառակ է հոգատարութեան ոգիին եւ Անգլիոյ անունով՝ նախորդ կառավարութեանց կողմէ ստանձնուած յանձնառութեանց՝ Լորտ Ռոչիլտ իր կարգին յայտնեց թէ դարձդարձիկ միջոցներով. կառավարութիւնը կը ջանայ ջնջել հոգատարութիւնը եւ Պալֆուրեան յայտարարութիւնը։

Խորհուրդը որոշեց ուսումնասիրել կացութիւնը եւ իր որոշումները հաղորդել Խորհրդարանի անդամներուն եւ գաղութներու նախարարութեան։

Վաւերացում Լոնտոնի նաւային դաշինքին

ԼՈՆՏՈՆ, 27 Հոկտ.— Այս առտու, արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ տեղի ունեցաւ ապրիլ 22ին, Անգլիոյ, Միացեալ-Նահանգներու եւ Ճափոնի միջեւ կնքուած նաւային ուժերու սահմանափակման դաշինքին վերաբերեալ վաւերացման փաստաթուղթերու յանձնումը։

Վարչապետէն եւ արտաքին նախարարէն զատ ներկայ էին նաեւ ստորագիր պետութեանց ներկայացուցիչները, Հնդկաստանի եւ Տօմինիոններու պատուիրակները, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները։

Մաքտոնալտ այս առթիւ խօսուած ճառի մը մէջ, յոյս յայտնեց թէ Ֆրանսա եւ Իտալիա եւս մօտ ատենէն պիտի միանան դաշինքին։

Պալքանեան Խորհրդաժողովին դէմ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 28 Հոկտ.— «Լուփթա» թերթը, որուն քաղաքական տեղեկութիւնները շատ գնահատուած են, գիտել կուտայ թէ Վէնիզելոսի եւ Միխալաքօփուլոսի Էնկիւրի այցելութիւնը կը զուգադիպի կոմս Պէթլէնի այցելութեան։ Թերթը կը վըստահեցնէ թէ Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան։

Այս առթիւ, դիւանագիտական շրջանակները կը յիշեցնեն թէ Վէնիզելոս ջերմ կուսակից մը չէր Եւրոպական Դաշնակցութեան եւ Պալքաններու համար անկէ բխող ծրագիրներուն։ Այնպէս որ, Պալքանեան վերջին Խորհրդաժողովը ծառայեց իբր վարագոյր, ծածկելու համար բոլորովին տարբեր գաղտնի քաղաքականութիւն մը։

Հունգարիոյ նախարարը կոմս Պէթլէնն է որ գլխաւոր առանցքը կը դառնայ Պալքաններու մէջ հետապնդուած գործին, որ պիտի յանգի պուլկար, թուրք, հունգար եւ յոյն խմբակցութեան մը հաստատման։ Պուլկարիոյ Պօրիս թագաւորին և Իտալիոյ Ճիովաննա իշխանուհիին ամուսնութիւնը այս գործին կարեւոր օղակներէն մէկը կը կազմէ։

Հարցը հիմնօրէն պիտի ուսումնասիրուի Էնկիւրի մէջ Մ. Քէմալի, Ըմէթի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի, կոմս Պէթլէնի եւ Վէնիզելոսի ու Միխալաքօփուլոսի կողմէ։ Նոյն աշխատանքը նաեւ անշուշտ պիտի կատարուի, երբ Էնկիւրիէն մեկնելէն յետոյ, կոմս Պէթլէն հանդիպի Սոֆիա։

∴ Վէնիզելոս եւ Միխալաքօփուլոս Էնկիւրի հասան։

Ֆրանս. Խորհրդարանի բացումը

Երէկ Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդը կարեւոր նիստ մը գումարեց Շանզ՚Էլիզէի մէջ, հանրապետութեան նախագահին ներկայութեամբ։

Կը յիշուի թէ նախարարաց վերջին խորհուրդի ընթացքին, Խորհրդարանի բացումը նշանակուած էր նոյեմբեր 4ին։ Կը մնար քննել թէ ի՞նչ կերպով Խորհրդարանին մէջ վիճաբանութեան պիտի դրուին հարցապնդումները, որոնք երեսփոխաններու կողմէ ներկայացուած են արձակուրդի ընթացքին։ Խորհուրդը որոշեց թէ զանազան հարցերու առթիւ ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ։

Խորհրդարանի վերաբացման, ըստ սովորութեան մեծ վիճաբանութիւններ պիտի բացուին արտաքին եւ ներքին քաղաքական հարցերու շուրջ։

Հարցապնդում ներկայացնող երեսփոխաններու մեծագոյն մասը աւելի շահագրգռուած են Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեամբ։ Խորհուրդը այդ կարգի հարցերու վիճաբանութիւնը միացուց ընդհ. քաղաքականութեան հետ, որպէս զի կարելի ըլլայ վճռական քուէարկութեան մը յանգիլ։

Այս կերպով, ընդդէմ Պ. Պրիանի քաղաքականութեան, Ֆրանքլէն-Պուլիոնի կողմէ դրուած հարցապնդումը պիտի կազմէ վիճաբանութեանց կեդրոնը եւ թոյլ պիտի տայ որ կառավարութիւնը կարեւոր յայտարարութիւններ ընէ։

Այս վիճաբանութեանց փակումէն յետոյ, վարչապետը վիճաբանութեան պիտի ենթարկէ ազգ. տնտեսութեան բարելաւման, գաղթային փոխառութեանց եւ ազգ. պաշտպանութեան յատուկ վարկերու օրինագիծը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

այս ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ « Բլէօ ար Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի։

Նիւթ՝ Ա.— Հայաստանի վերջին ապստամբութիւնները եւ արդի կացութիւնը։

Բ.— Թուրքիոյ ներկայ վիճակը։

Կը խօսին ընկերներ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ եւ Ս. ԹԱԹՈՒԼ։

Կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բարկէն-Սիւնի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.եան Գրադարանը։ Նիւթ՝ «Բոլշեւիկները եւ Դաշնակցութիւնը»։ Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Նիւթ՝ «երկունքի ուղղութիւնը»։ Մէկ ժամ սինէմա (Միշէլ Սթրոկոֆի ֆիլմը)։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթի Սուրսի մէջ։ Մէթրօ Օտէօն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Անահիտ Սէֆէրեան որ Թօրինոյի որբանոցէն փոխադրուած է Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ (Կարպիս) Սէֆէրեան, հօր անուն՝ Արթին, մօր անուն՝ Մարկրիթ, 1922ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իմացնել՝ Յովհաննէսեանի, 22 Rue Madame Curie. Bagneux, Seine.

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս աղջիկը Աստաբազարցի Սիրանոյշ Սիւալեան, մօր անուն՝ Մարիամ, հօրանուն՝ Յովհաննէս, Սիրանոյշ գտնուած է Աստաբազարի Միօ Կինիի, Իզմիթի Միս Օլսրենի, Սկիւտարի եւ Յունաստանի որբանոցները։ Յունաստանէն փոխադրուած է Մարսէյլ Րըլիֆի միջոցաւ։ 4 տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjian, PhilippopleRue Chirna No. 3, Bulgarie.

— Կը փնտռուի Թօքատցի, Վերժին Քաջախեան, հօր անուն Միհրան, 1923ին Քորֆուի հայ կաթոլիկ վարդապետներուն հետ մնկնած է Իտալիոյ Թորինօ քաղաքը։ Իմացնել՝ Մխիթար Տէր Պալեանի, 20 Rue Bézons, Courbevoie, Seine, France.

Կը փնտռուին կարապետ եւ Հրանդ Պէշկէրեան որոնք հինգ տարի առաջ Յունաստանէն եկած են Ֆրանսա։ Պարտիզակցի Վարդան Վարդանեան որմէ հինգ տարիէ որ լուր չկայ։ Իմացնել Յակոբ Կոնտոշեանի, Baraque du Corac du Centre No. 6, Digoin, (Saôn et Loire):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէյրութ, Թ. Ս.— 1000:
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 50,
Փրթիթ Իվրի, Խ. Գ.— 35:
Սէն Լուէն տը Սէրիզ, Հ. Ն.—70:
Լիոն, Վ. Ե.— 35,
Լիվրի-Կարկան, Ս. Ա.— 100:
Վիէն, Գ. Գ.— 140,
Ֆրանքֆուրթ, Խսթ.— 400:
Մարսէյլ, Գործ.— 1240,

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 1500 քառ. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

2.— Սէն Մարկրիտի մէջ, 3000 քառ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

3.— Լէ զ'Օլիվի մէջ, 900 քառ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու։

4.— Սէն Թ'Անթուանի մէջ, քարաշէնտուն մը, 15 փիէս 2 խանութով, պարտէզ։ Ամբողջովին պարապ։ Դիմել՝ Գ. Գ. Լուտվիկ Տիարպէքիրեանի կամ Մելքոն Մելքոնեանի։ Bar des Lions, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

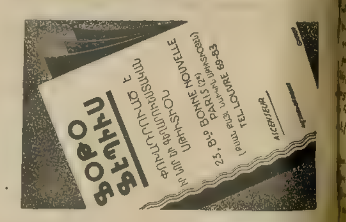

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. 68 N° 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

30 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1404

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ԵՒ ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Գրական Միութիւնը գեղեցիկ մտածումը ունեցած է Մ. Նալբանդեանի և Գամառ-Քաթիպայի ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ գրական երեկոյթ մը սարքել, որ տեղի պիտի ունենայ երեկոյ։

Հայկական մտքի երկու ռահվիրաները ծնած են 1830ին, ական թուականներուն, տակաւին 20 տարեկան բոցավառ սարդներ, անոնց ձայնը կը սկսի հնչել մեր մտաւոր հոններուն վրայ։ Ու անոնց ազդեցութիւնը քաղաքական եւ կան շարժման մէջ տիրական կը մնայ մինչեւ 90ական ականներր։

Մ. Նալբանդեան, բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ գիտուն, բայց գերազանցապէս հասարակական գործիչ, յեղափոխական խառնուածքով եւ արմատական ըմբռնումներով։ Ինչ ամէնէն ուշագրաւն է Մ. Նալբանդեանի վաղահաս հասունութիւնն է, եւ այն առաքելական կոչումը, որ ան կը զգայ իր։ Անոր բոլոր շարժումները հասունութեան եւ գիտակցութեան կնիքը կը կրեն։ Իր կոչումէն մղուած, հետզհետէ կը ընէ իր հասարակական շրջանակը եւ լայնօրէն կը ծանօթ հայկական բովանդակ կեանքին։

Մ. Նալբանդեան կարճ կեանք մը ունեցաւ։ 1866ին, 36 տարեկանին մեռաւ, երկարատեւ բանտի կեանքի չդիմանալով։ Ռուսական եւ վաթսունական թուականներուն ամէնէն բոլորակալից դէմքն է, որ հրապարակ եկած էր մեծ կոչումով անմիջապէս գրական եւ հրապարակագրական արժէքին մա. Նալբանդեան հայկական երկու հատուածներուն պատմութեան մէջ միակն էր, որ իր վրայ կը ցնէր քաղաքական կուսակցութեան մը հիմնադիրն ըլ եւ 60ական թուականներուն մթնոլորտը քաղաքական պարի մը վերածելու յատկութիւններր։ Արդէն 1862ին ձեանին գրած իր մէկ նամակին մէջ կը շեշտէ քաղաքական կազմակերպութիւն մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը։ յի շրջագայութիւնները, յեղափոխական անձնաւորութիւններու հետ ունեցած շփումը, Իտալիոյ ազատագրական շարժման ղեկավարներու հետ ունեցած տեսակցութիւնները վերջնականապէս Նալբանդեանը բերած էին այն եզրակացութեան, որ հայկական գլխաւոր կեդրոններու մէջ պէտք հիմնել գաղտնի կազմակերպութիւններ, որոնք պիտի նուիրէին ազատագրական գործին։

Եւ իրօ՛ք, հայ ժողովուրդի շարժման պատմութիւնը երբ անէք, պիտի տեսնէք, որ 1850էն մինչեւ 1880ը հայկան շարժումը ընթացաւ առանց քաղաքական կուսակցութեան մը, որու անհրաժեշտութիւնը խորապէս զգաց Մ. Նալբանդեան, եւ սակայն ռուսական բանտը խորտակեց այս երիտ կամքը եւ յեղափոխական անխոնջ ղեկավարը։

Նալբանդեան չկրցաւ կեանքի կոչել այս քաղաքական կազմակերպութիւնը, բայց անոր մտքերը անցան սերունդներուն. ...ւֆֆին, անկէ ազդուած՝ ձեւակերպեց իր ազատագրական ...գիրները, որոնք անցան 90ական թուականներու հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն։

Ու անոր զինակոչը, «Մեր Հայրենիք»ով, քառասուն տարի անցաւ հայ մարտիկներուն, որոնք ազատութեան ճամբուն երգեցին, ու մեռան անխռով։

«Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի,
Բայց երանի որ իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի»։

*
* *

Մ. Նալբանդեանին զուգընթաց, ու աւելի երկար հայկական մթնոլորտը լեցուց Գամառ-Քաթիպան, անպայման մեծ բանաստեղծ, որ սակայն բանաստեղծը զոհեց հրապարակագրին, ու հրապարակագրութեան մորակը շաչեցուց բանաստեղծութեան միջոցաւ։ Ու լսելի եղաւ ամբողջ հայ աշխարհի ամբողջ սերունդներ խանդավառուեցան բանաստեղծ-հրապարակագրի երգերէն եւ քերթողներէն, ու շատերն եղան որ վերջին շունչը փչեցին անոր ըմբոստ նշանաբաններով։ Ամէնէն վերջ, իր վերջին բանաստեղծութեամբ փակուեցան բանաստեղծին աչքերը, ու այդ քանի մը տողերը քանդակուած են անոր յուշարձանին վրայ։

Ցիշենք բանաստեղծը իր վերջին խօսքերով.

«Մի կարծէք որ ես սին փառքի համար
Իմ ճառաչանքով լցրի այս աշխարհ.
Այս ինչ ամբոխի ծափին ու գովքին
Կարօտ չէր բնաւ իմ հպարտ հոգին։

Այո՛, իմ քնարի տխուր ձայները
Թնդեցին հայի հոգու լարերը.
Արիւն էլ ազնիւ սրտէ քամեցին,
Կրտրիծի աչքէ քունը փախուցին...»

Ցարգանք Հայոց կտրիճներու քունը փախցնող այս երկու բանաստեղծներուն, որոնք սերունդէ սերունդ հայութեան ջահերը վառեցին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄՈՒԽԸ ՄԽԱՆԻ»

«Յուսաբեր» այս խորագրին տակ խմբագրականի մէջ կը գրէ.—

— «Տպագրական մեքենան ամէն բան չէ, բայց, վերջապէսչափանիշներէն մէկն է ցեղի մը կենսունակութեան:

Տարագիր հայութիւնը իր բիւր հոգիներու եւ վառ տենչերու խարոյկին վրայ կ'եռայ, կ'եփի ու... կ'արտադրէ։

Վերջին քանի մը օրերը առանձնապէս լի եղան ուրախութեամբ մեզ համար:

Գաղթաշխարհի տարբեր ծայրերէն ու տարբեր արժէքի գիրքերու փոքրիկ դէզ մը ամբողջ, եւ ամէնն ալ... Մեսրոպեան գիրերով։

Ի՞նչ է այս, եթէ ոչ շքեղ յաղթանակ մը այն օրհասական պայքարին մէջ, որ հայրենիքէն պոկուած ցեղը կը մղէ իր հայրենիքին կապուելու եւ անով իր գոյութեան իրաւունքը յաւերժացնելու համար:

Ահա այդ գիրքերէն հինգ հատը մեր սեղանին վրայ:

Ա. Ահարոնեան՝ «Իմ Գիրքը» (Բ. հատոր), Հ. Վահան Յովհաննիսեան՝ «Հայրենի կրակարան» (քերթուածներ), Ռուբէն Զարդարեան՝ «Ամբողջական երկեր» (Ա. հատոր), «Կեանք եւ Արուեստ» (տարեգիրք, Ա. տարի) եւ Թովմաս Թէրզեան՝ «Բանաստեղծութեանց Ամբողջական Հաւաքածոյ (երկհատոր)»։

Ուեւէ ազգ — մեզմէ շատ աւելի քաղաքակիրթ ու մեզմէ բազում անգամ խստապահանջ հաճոյքով պիտի կարդար այս գիրքերը, գուրգուրանքով պիտի պահէր զանոնք եւ հպարտանքի արդար զգացումով պիտի ցուցնէր ուրիշներուն:

Ու սիրելի այս գիրքերը, ոչ միայն իրենց հեղինակներու անուններով, ո՛չ միայն իրենց բովանդակութեամբ, այլ եւ իրենց ձեւով ու արտաքինով, այն ընտիր, մաքուր ու ճաշակաւոր տպագրութեամբ, որ ազնուական զգեստի նման տարածուած է այս «Հայրենի կրակարան»ներուն վրայ:

Հինգն ալ — նոր եւ ինքնուրոյն ստեղծագործութիւններ չեն, վերջին շարքին կը պատկանին միայն Ահարոնեանի «Իմ Գիրքը» եւ Յովհաննիսեանի «Հայրենի կրակարան»ը, միւսներէն «Կեանք եւ Արուեստ»ը տարեգիրք է, առաւելաբար գրական եւ գեղարուեստական բովանդակութեամբ (եւ քանի մը անտիպ մասունքներով), իսկ միւս երկուքը՝ խնամուած վերարտադրութիւններ գրական ժառանգութեան երկու անհետացած դէմքերու, հին սերունդէն՝ Թովմաս Թէրզեան (երկու շքեղ, մեծածաւալ ու պատկառելի հատորներ), իսկ Ապրիլեան նահատակներէն՝ եղերաբախտ Ռուբէն Զարդարեանի (իր արձակ էջերով եւ հէքեաթներով):

Սակայն այս պարագան ոչ ինչ կը պակսեցնէ վերջին երեք հրատարակութեանց արժէքէն, Որովհետեւ Թէրզեան ու Զարդարեան անհետացած դէմքեր են մեզ համար ոչ միայն իրենց կեանքով, այլ եւ իրենց գրական ժառանգութեամբ, — անթեղուած գանձ մը տպագրական թուղթի հսկայ դէզերու տակ: Մէկիկ մէկիկ ժողվել այս ամէնը եւ իբր գրական ամբողջական գործ անթերի հրատարակութեամբ հրապարակ դնել, իրաւամբ այս կը նշանակէ նոր Թէրզեան մը ու նոր Զարդարեան մը նուիրաբերել հայրենատոչոր հայութեան»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք եւ քիւրտ կռիւներ

«Մուքաթթամ» հետեւեալ հեռագիրը կուտայ հոկտ. 22 Թուականով.

ՄՈՒՍՈՒԼ, 20 հոկտ.— Իրաքի սահմաններուն վրայ կատարեալ պատրաստութեամբ կը տեղաւորուին երկու զօրամասերէ բաղկացած թրքական մեծ ուժեր, որոնք ծանր կռիւներու բռնուած էին քանի մը քիւրտցեղախումբերու հետ, որոնք յարձակումի ենթարկած էին Իրաքի սահմաններու կից թրքական հողերը։ Թուրքերը, Ճէվատ Փաշայի հրամանատարութեամբ, կարողացան բաժնել իրարմէ ըմբոստները՝ արգիլելով անոնց միացումը եւ բնաջնջելով զանոնք։ Ներկայիս քրտական ըմբոստութիւնը վերջացած կը համարուի։

Քիւրտ «ցեղապետը» մը բնաջնջուած

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կարդանք.—

Մուշէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Սագոյի Սէյիտ Խանի հրոսախումբը, որ Թութակի արեւմտակողմը անցած էր, էլմալը Տէրէի մէջ ընդհարում մը ունեցած է կառավարական ուժերուն հետ։ Հրոսախումբին պետ Սէյիտ Թեւէն վիրաւորուած, իսկ յելուզակներէն 7 հոգի մեռած վիճակի մէջ ձեռք անցուած են։

Քրտական ըմբոստութեան զսպումին շուրջ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 20.— Թրքական երկու զօրաբաժիններ այժմ Իրաքի սահմանագլուխի մօտն են, Ամատիայի կողմը։ Այս զօրաբաժինները՝ Զօր. Ճէվատ փաշայի հրամանատարութեամբ, ամբողջապէս խեղդեցին քրտական ըմբոստութիւնը և աւարտեցին զինուորական գործողութիւնները։

Վէնիզէլոս Թուրքիոյ մէջ

Յունաստանի վարչապետը Վէնիզէլոս եւ արտաքին նախարարը Միխալաքոփուլոս երկուշաբթի օր հասան Էնկիւրի։ Կայարանը զանոնք դիմաւորելու գացեր էին Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ։ Մեծ բազմութիւն մը կը ծափահարէր զանոնք։

Յոյն պետական երկու անձերը հիւր են թուրք կառավարութեան։ Հազիւ հասած Էնկիւրի, անոնք փութացին այցելութիւն տալ Ըսմէթի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի։ Նէս օրին Թէվֆիք Րիւշտի ի պատիւ անոնց հացկերոյթ մը տուաւ։ Ճաշի ընթացքին, Յունաստանի վարչապետը անդրադարձաւ իր թափած ջանքերուն, երկու ժողովուրդներու մերձեցման համար։ Րիւշտի պատասխանելով, խոստացաւ որ թուրք կառավարութիւնն ալ պիտի աշխատի նոյն ոգիով։

Վէնիզէլոս յետոյ այցելեց Մուսթաֆա Քէմալի, որու հետ տեսակցութիւնը տեւեց երկու ժամուան չափ։ Մեկնումի պահուն, Վէնիզէլոս յայտնեց թէ Մուսթաֆա Քէմալի հետ համաձայնած են Մերձաւոր-Արեւելքի ապագային մասին։

Երեկոյեան 160 հոգինոց սեղան մը տրուեցաւ։ Երկու ազգերու ներկայացուցիչները ճառեր արտասանեցին, հաստատելով երկու երկիրներու միութեան պէտքը։

Էնկիւրիի լաւատեղեակ շրջանակները կը հաւաստեն թէ, այսօր Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պիտի կնքուի բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքը, առեւտրական համաձայնագիրը եւ նաւային սպառազինման սահմանափակման եւ նաւայիններկայ ուժերու պահպանման պայմանագրութիւնը։

Թուրքիոյ արեւելեան սահմանագլուխներու բանակցութիւնները

Պոլսէն կը տեղեկացնեն թէ Աղրը Տաղի դէպքերէն յետոյ սահմանագլուխի ապահովութեան համար պարսկական եւ Միջագետքի կառավարութեանց հետ բանակցութիւն կը կատարուէր։ Թէհրանի թրքական դեսպան Խուսրէվ պէյի Պարսկաստանի արտաքին գործոց նախարարութեան միջեւ կատարուած բանակցութիւնները գոհացուցիչ արդիւնք տուած են. ի մօտոյ, Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւն պիտի կատարուի, Միջագետքի եւ Պարսկաստանի միջեւ առանձին սահմանագիծ որոշելու համար։ Այս բանակցութեան պիտի մասնակցին Միջագետքի դեսպանը եւ պարսկական խորհրդականը։ Թուրք կառավարութիւնը ի մօտոյ դեսպան պիտի ղրկէ Պաղտատ։

Հայերը Սուրիոյ մէջ

Բարձր Քոմիսէրութիւնը համախորհուրդ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականաց Տեղաւորման Յանձնախումբի ներկայացուցիչ Գ. Գրինիէի եւ տեղական կառավարութեան որոշած է նոր հայկական թաղ մը հիմնել Պուրճ էլ Պրաճնէի մէջ, Պէյրութի հարաւային արեւմտեան կողմը, Ֆըրըն Շէպէքի եւ Բէմիլի միջեւ գտնուող տարածութիւնը։

Վերին Լիբանանի կառավարիչը եւ ներքին գործերու նախարարը ուսումնասիրած են այդ ծրագիրն եւ զայն փոխանցած հանրային շինութեանց նախարարութեան, առ ի գործադրութիւն։

Այս նոր թաղի շինութեան համար յատկացուած է 50 հազար ոսկի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ

ԽՄԲՈՒԱԾ ՀՐԵԱՆ
ԿԱՄ
ՑԱՒԱԼԻ ԴԱՍ ՄԸ ԵՒՍ

Սրկին կ'անդրադառնանք Հրեաներու վերջին յուսախաբութեան, որովհետեւ անոնց ցաւին մէջ, մեր իսկ ցաւը կը տեսնենք

Իրօք, երբ իրականութիւնը բաղդատելու ելլենք դարաւոր երազին հետ դժուար թէ կարենանք չկորսուիլ համեմատութեան ու չափի փնտռտուքներու մէջ։

Համատարած Հրեան ելմտական ու տնտեսական իր վիթխարի զօրութեամբ, իւրաքանչիւր երկրի մէջ քաղաքական ու վարչական ուժի եւ դիրքի տիրացած իր զաւակներով, իր վաւերական եւ անխուսափելի ազդեցութեամբ «ծովերէ ծով»... Պաղեստին մը չէ որ կը պահանջէր, այլ՝ Պաղեստինի մէջ ազգային օճախ մը՝ այն ալ ընդհոգատարութեամբ...։ Համեստ, արդար ու իրականալի պահանջ: Բայց ահա եւ ծիծաղելին, որուն խոնարհութեամբ գլուխ կը ծռէր Հրեան,— իր պատմական իրաւունքը արժեցնելու համար իր պապենական երկրին մէջ, հողը որուն վրայ պիտի բնակէր, իրեան իր դրամով պարտաւոր էր գնելու Արաբէն։

—Իսկապէս, պատմական իրաւունքի այս ըմբռնումը, եւ անոր այս կերպ կիրարկումը, 20րդ դարը միայն կրնայ արդարացնել իր քաղքենի, նիւթապաշտ մտայնութեամբ:

Ու հոգատար Անգլիան, որ իր մէկ նեղ օրին, հրեայ իմացականութեան եւ տնտեսագիտութեան հանդիսաւորապէս խոստացեր էր հիմնել ազգ. օճախ մը, ո՛չ միայն կը դրժէ իր խոստումը, խախտելով մէկտեղ հոգատարութեան իրական ըմբռնումը, այլեւ Հրեայէն կը խլէ ամէն միջոց ինքն իր ձեռքով հիմնելու իր տունը, կ'արգիլէ հողերու գնումը Արաբներէն, կ'արգիլէ եւ ներգաղթը, փոխարէնկուտայ համեմատական ներկայացուցչութիւն մը օրէնսդիր խորհուրդի մը մէջ, որ պարզապէս պիտի ծառայէ բոլորովին խեղդելու Հրեային տկար ձայնը:

Հրէական օճախին այս հարուածը եթէ տրուէր պահպանողական Փօլտուինի կամ ազատական Լոյտ Ճորճի կողմէ, այնքան ալ զարմանալի չպիտի թուէր:

Բայց աշխատաւորական դահլիճին այս քայլը, Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի ազատագրական շարժումներու զսպումէն վերջ, նոր արատ մը չէ՞ որ կը բարդէ Մաքտոնալտի կառավարութեան եւ իրմով ալ ընկերվարութեան քաղաքական վարկին։

Քրտական հարցի առթիւ տեսանք օդապարիկը որ Թուրքիստանի ժողովէն։ Ու չզարմացանք՝ մենք Հայերս, որովհետեւ սորվեցանք թէ ընկերվարութեան վիթխարի ուժը սկսած է քաղքենիանալ։

Վաղը սակայն, հրէական հարց մը անշուշտ պիտի դրուի Նոյն ժողովի սեղանին վրայ, եւ այս անգամ, եթէ ո՛րեւէ կերպով ընկերվարական խօսքին չհետեւի գործը, տանջահար ազգերուն կը մնայ ընել ինչ որ մենք կ'ընենք,— փրկութիւնը փնտռել նախ իրենց ուժերուն մէջ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՆԵՐԿԱՅ

ԱԹԷՆՔ, 23 Հոկտեմբեր

Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի հանդէսը մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ «Ալհամբրա»ի ընդարձակ սրահին մէջ։

Ժողովուրդ՝ երկու հազար։ Ամէն սեռէ եւ տարիքէ։ Ընկուսակցականներ եւ կուսակցականներ։ Ոգեւորութիւն եւ ուրախութիւն դէմքերու վրայ։ Դաշնակցական երիտասարդութիւնը եկած է կուսակցութեան քառասնամեակը տօնելու, իսկ անկուսակցականները լսելու Դաշնակցութեան խօսքը։

Բանախօսները նոր դէմքեր են աթենահայութեան համար։ Ընկեր Միսաքեան Փարիզէն եւ ընկ. Կառվարենց Թրակիայէն։

. Հանդիսականներուն մէջ կը նշմարուէին յոյն լրագրողներ, Պոլսեցի եւ Իզմիրցի Յոյներ։ Յոյն ընկերվարական կուսակցութիւնը ղրկած էր իր ներկայացուցիչը՝ յանձին ընկեր Խանեօսի, որ ծանօթ դէմք է արդէն աթենահայութեան համար։

Օտեան նախագահ ընկ. Գ. Լազեան հանդէսին բացումը կատարեց։ Կոմիտասեան երգչախումբը քառաձայն երգեց յունական եւ հայկական քայլերգները։

Պատկերը երախտաւէտ էր։ Երկու հազար հոգի հետ ի հետ կը սպասէին Դաշնակցութեան հաշուետուութիւնը լսելու ընկ. Շաւարշի բերնէն։

Բոլորը գիտեն որ բանախօսին խօսքերը, մանաւանդ այս անգամ, արժէք ունին ու զերծ են ցուցական բնոյթէ։ Ծափերը բեմ կը հրաւիրեն ընկ. Շաւարշը։

Ծանօթ դէմք է ժողովուրդի զաւակ։ Բոլորը գիտեն թէ ճառախօսելու համար չէ որ բեմ կ'ելլէ, այլ ճշմարտութիւններ եւ իրականութիւններ պարզելու.

Եւ ընկ. Շաւարշը կը խօսի։ Կը խօսի՞ թէ կը պատգամէ։ Յայտնի էր մէկ բան։ թէ ժողովուրդը շունչը բռնած կը հետեւէր իր խօսքերուն, որոնք աղբիւրէ հոսող ջուրերու պէս յստակ ու վճիտ էին, հասկնալի բոլորին։

Նախամուտը գմայլելի ոգեկոչում մըն էր, խորհրդաշունչ բանաստեղծութիւն մը։ Բոլորս վերապրեցանք պահ մը։ Նահատակ հերոսներու դէմքերը տեսիլքի մը պէս մեր աչքերուն առջեւ դիրք բռնեցին։

Բանախօսը կը խորանայ, կը խորանայ եւ կը խորացնէ հանդիսականները։ Ցանթէական շունչ մը բեմին վրայ։ Ծափե՜ր, կրկին ծափեր։

Ընկ. Շաւարշ կը շարունակէ ծափերու մէջ։ Խօսքերը չեն լսուիր։ «Կանգ մի՛ առներ արաթուիչ երիվար»։ Այսպէս տասը վայրկեան սկզբնաւորութեան։

Ընկ. բանախօսը յետոյ տուաւ, լայն գիծերու մէջ յեղափոխական շարժման պատմութիւնը, յիշեց դրուագներ, վերլուծեց Պանք Օթօմանի գրաւման դէպքը, Խանասորի արշաւանքը պատկերացուց, բացատրեց յեղափոխական ակերուն իմաստը, գմայլելի պատկերացումով տուաւ նահատակ յեղափոխականներուն պայքանուէր կեանքը։

Ժողովուրդը կը հետեւէր մեծ հետաքրքրութեամբ։ Աւելի ճիշդը յափշտակութեամբ։ Այսպէս ճիշդ մէկ ժամ, խանդավառելով ու խանդավառուելով, միշտ իրատեսութեան գետնին վրայ, բայց միշտ անցնելի յեղափոխական հեռուքերէն, ընկ. Շաւարշ ըրաւ բանախօսութիւն մը, որ եթէ գրի առնուած ըլլար, պիտի գտնուէր մեր հռետորական գրականութեան գոհարներուն մէջ։

Ժողովուրդը շունչ առաւ պահ մը։ Դիւրին չէր մէկ ժամ հոգիով ու միտքով ամփոփուիլ։ Կոմիտասեան երգչախումբի երգերը հրդեհէ բռնկած հոգիներու վրայ քաղցր կը լեցնեն։ խանդավառութիւն եւ գինովութիւն։ Բոլորը, գոհ են արժանի կը գտնեն Դաշնակցութիւնը՝ որուն հանդիսաւոր ցոյցին։

Կարգը Պ. Խանեօսինն է։ Համոզուած հայասէր ընկերվարական մը։ Քանի մը տարիներով, հելլէն մամուլի էջերէն պաշտպանած է մեզ։ Կը սիրէ մեր ժողովուրդը եւ Դաշնակցութիւնը, որուն կենսունակութեան եւ ուժին վրայ մեծ հաւատք ունի։

«Քոյր կուսակցութեան, Դաշնակցութեան (այս բառը կ'արտասանէ հայերէն) քառասնամեակին առթիւ, յոյն ընկերվարական կուսակցութեան ողջոյնները կը բերեմ», կը սկսի խօսիլ։

Կ'անդրադառնայ հայ ժողովուրդի բախտին, Թրքական բարբարոսութիւններու, մանաւորապէս կը խօսի յունահայութեան մասին։ Ցաւը կը յայտնէ յոյն թերթերու այն անիրաւ վերագրումներուն համար յունահայերու հասցէին, որոնց համաձայն իբրեւ թէ Յունահայերը ուզած ըլլան Կիպրոս փոխադրուիլ, կղզիին յունական դիմագիծը փոխելու համար։

«Չի կրնար գտնուիլ եւ չկայ ոչ մէկ հայ որ միտքէն անգամ անցնէ թէ Կիպրոս փոխադրուելով եւ գործակցելով տեղացի Թուրքերուն հետ, աշխատի փոխել կղզիին հելլէնական դիմագիծը։ Այս անտակ վերագրումներ կ'ընեն միայն Հայերը չճանչցողները»։

Ընկեր Խանեօս անդրադարձաւ յետոյ թերթերու այն գրութիւններուն, որոնք Հայերու այլուր տեղափոխութեան մասին կը խօսէին։

«Մենք չպիտի ձգենք որ 30—40,000 հայ գաղթականութիւնը ցրուի աշխարհի չորս ծագերուն։ Մինչեւ այսօր եղբայրօրէն ապրեր ենք, եւ պատճառ չկայ որ նոյնը ըլլայ ասկէ վերջ ալ։ Դրամատիրական հաշիւներ չունինք մենք։ Մեր երկիրը լայն տեղ ունի ձեզի համար։ Դուք ալ կրնաք մեզ հետ միասին ապրելու աշխատիլ»։

Ընկեր Խանեօս խօսեցաւ նաեւ համայնավարութեան մասին։ Թաթար-սլաւական որակեց Գ. Միջազգայնականը, որ ոչ մէկ կապ ունի ընկերվարութեան հետ։ Խրատեց որ Հայերը զգուշանան համայնավարներէ որոնք քար ու քանդ կ'ընեն եղածը եւ աշխատաւորութեան հանգիստ չեն տար։

Հայասէր հելլէնին ճառը, որ տեւեց քսան վայրկեան, մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ։

Երրորդ բանախօսն էր ընկեր Գ. Կառվարենց։

Խօսեցաւ խանդավառ ու խրախուսող բանաստեղծը, պատկերներ մէկը միւսէն գեղեցիկ։ Զգացումներ՝ ջուրի ժայթքումներու պէս։ Նահատակներու յիշատակը ոգեկոչելով, հրահրեց հանդիսականները յոտնկայս մէկ վայրկեանի լռութիւն պահել։

Յետոյ, աւելի ուժգնութեամբ ու տիրական շեշտով, տուաւ Դաշնակցութեան կեանքը, անոր գործերը, վեր առաւ արժանիքները ըսաւ թէ խօսքէ աւելի գործի կուսակցութիւն եղած է, հրաւիրեց բոլորը շարքի կենալ անոր դրօշին տակ, իրականացնելու համար հայ ժողովուրդին մեծ իտէալը։

Ընկ. Կառվարենց, իր գեղեցիկ բանախօսութիւնը վերջացուց հետեւեալ նախադասութեամբ. «Եթէ ձեր ձեռքերը մեզի չերկարէք վայ ձեզի, որովհետեւ քիւրտն անգամ առիթ ըլլայ»։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Յակոբ եւ Վահան եղբայրները, սրինգով եւ ջութակով, Օտէոնի շրջանաւարտներէն Պարիթոն Նիքօ Քարէօթիս, Կոմիտասեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Գ. Կառվարենցի, ընկեր Նաճարեան եւ փոքրիկ Թոքմաճեան արտասանութիւններով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ “ԻՏԷԱԼԻԶՄ„Ը

Իր ընթացիկ մտահոգութիւններէն վերեւէն, իր ծրագրի նուազագոյն պարտաւորութիւններէն անդին, Դաշնակցութիւնը չի դադրիր իր սիրտը յառելէ հեռաւոր, աղջամուղջային հորիզոնի մը։

Աշխարհի յեղափոխական ուժերուն հետ միասին Դաշնակցութիւնն ալ ընկերվարական աշխարհահայեացքէն կը քաղէ իր կորովը իր պատճառաբանութիւնները։

Հաւատալ ընկերվարութեան, հաւատալ է մարդուն եւ կեանքին. թէ անոնք բնազդաբար կը դիմեն աւելի արդար ճակատագրի մը. թէ հակառակ բոլոր ժխտումներու, իրաւունքը մարդոց ապրելու եւ վայելելու ազատութիւնը օր օր կը վերածուի անձեռնմխելի, շօշափելի գաղափարի մը։

Ընկերվարական են անոնք որ կը գտնեն թէ աշխատանքն է չափանիշը բոլոր արժէքներուն, խարիսխը մարդկային արժանապատուութեան եւ իրաւունքին եւ հետեւաբար ընկերային կեանքը այդ գաղափարին շուրջ միայն ջանալու է կազմակերպել եւ բիւրեղացնել։

Դաշնակցութեան ընկերվարութիւնը երբեք մոլեռանդ հանգանակ չէ եղած հաւատալիքներու, պիրկ բանաձեւերու անվերաքննելի սկզբունքներուն. առանց սահմանը կ'անցնին կարճատես միտքերու կենդանի ընկերվարութիւնը գործօն կամք մըն է որ համոզումը աւելի վեր կը դասէ քան թէ բանաձեւը, եւ իրականութիւնը չի զոհեր սկզբունքային նեղմտութիւններու։

Հոս չեմ կրնար չոգեկոչել յիշողութիւն մը։

1911 Թուականին էր հաւանաբար, երբ Պոլիս «Ազատամարտ»ի ակումբին մէջ Դաշնակցական Ուսանողական Միութիւնը հրաւիրած էր Զաւարեանը դասախօսութիւն մը տալու ծրագրային հարցի մը շուրջ։

Վեթերանը ոտքի ելաւ եւ առանց այլեւայլի, իր դէմքին խստակրօն լրջութիւնը առանց մեղմելու, գոռ իր ձայնովը բացագանչեց.

«Լա իլահ իլլալլահ, Մուհամմէտը րէսուլ ուլլահ»։

Երկար դադար ներկայ երիտասարդութիւնը հազիւ կը խեղդէր քրքիջի փոքր նոպայ մը բայց ան անտարբեր շարունակեց.

«Ընկերվարութիւնը մի՛ է եւ անխախտ եւ Մարքսն ալ՝ անոր առաքեալը»։

«Այս երկու նման բանաձեւեր, երկու համարժէք մոլեռանդութիւններ, երկու թիւրիմացութիւններ »։

Միակ բառով մը Զաւարեան մեր շուրջ, իր եւ մեր միջեւ բարձրացած էր համոզումի մը մթնոլորտը. իրմով Դաշնակցութեան ոգին, պայծառացած, կը նուաճէր զմեզ։

Պարզ էր թէ ինչ եզրակացութիւններու պիտի յանգէր իր խօսքը

«Ոչ, դուք ընկերվարութիւնը մի՛ սորվիք միայն գիրքերու մէջ. այլ մանաւանդ հայ գիւղէն է որ գացէք քաղելու ձեր ներշնչումը ձեր ընկերվարական մտածողութիւնը եւ կիրքը. հայ գեղջուկին քրտնաթոր ճակատին գիծն, անոր խոհուն ակնարկները եւ անոր լուռ շրթունքը ձեզի շատ աւելի ընկերվարական իմաստութիւն պիտի սորվեցնեն քան Արեւմուտքի բոլոր տեսաբանները»։

Զաւարեան, եթէ ողջ ըլլար այդ լեզուէն տարբեր բառ մը չպիտի խօսէր Դաշնակցութեան մտածելակերպը խտացած է հոդ, իր ամէնէն մաքուր ձեւին տակ։

Արդարեւ ինչ ըսած է Դաշնակցութիւնը մինչեւ հիմա, այն հազուագիւտ պահերուն, երբ առօրեայ անմիջական գործերէն աչքերը վեր առած, միջոցը գտեր է իր աշխարհահայեացքին անդրադառնալու։

— Այո՛, ընկերվարականներ ենք, բայց հայ աշխատաւոր ժողովուրդի տուեալ պայմաններուն մէջ. ինչ որ կը նպաստենք այդ զանգուածին բարօրութեան եւ ազատութեան, կը նկատենք ընկերվարական գործ կ'առաջնորդուինք մեր փորձառութեամբ եւ ոչ թէ գրքունակ տեսակէտներով. կը ճանչնանք եւ կ'ըմբռնենք կեանքը եւ ոչ թէ տառը կամ բառը

Ահա այդ իսկ պատճառաւ Դաշնակցութիւնը ոչ մոլորած է վերացական գաղափարականութիւններու մէջ, ոչ ալ պատակուած՝ տեսաբանութիւններու շուրջ. իրականը եւ անմիջականը գրաւած եւ տարած են իր ուշադրութիւնը եւ կորովը։

Ընկերվարական իտէալը եթէ գերագոյն բաւարարումն է, Դաշնակցութիւնը կը զգայ որ խութերու եւ նենգ յորձանքներու ծովուն վրայ կարելի չէ կողմնացոյցը անշեղ ու անվրդով ուղղել մինչեւ դէպի այդ հեռաւոր նպատակը. նաւուն ընթացքը կը թեքուի աջ ու ձախ, կրնայ ընկրկիլ պահ մը, բայց ուղղութիւնը կը մնայ միշտ նոյնը։

Դաշնակցութիւնը թերեւս երբեմն ստիպուած է ձեռք կարկառել հակոտնեայ տարրերու, որովհետեւ այդպէս պահանջած է ժողովուրդի շահը, եւ իր կուսակցական ուղղադաւանութեան չէ ուզած երբեք ստորադասել հանրային բարիքը։

Այսօր ալ ահաւասիկ Դաշնակցութիւնը իր ծանրութեան կէտը փոխադրած է գաղութներուն վրայ։

Բոլշեւիզմի եւ այլասերումի կրկնակ համաճարակին դէմ, Դաշնակցութիւնը կը հակադրէ յոյսի, ինքնավստահութեան եւ աշխատանքի քաղաքականութիւն մը. մեծ մասամբ մինակ է ան իր այս ժողովրդանուէր առաքելութեան մէջ, մինակ՝ գաղափարականներու, սկեպտիկներու հաւատուրացներու բազմական գրոհին դէմ։

Դեռ կ'ըսեն թէ Դաշնակցութիւնը խորհրդային Հայաստանի համակիր չէ. քաւ լիցի. ան հայրենիքը եւ վարչաձեւը իրարու հետ շփոթելու միամտութիւնը չունի. բայց նոյնքան համոզուած է որ աշխատիլ գաղթահայութեան համար կը նշանակէ գերազանցապէս աշխատիլ այսօրուան եւ վաղուան Հայաստանին համար։

Այսպէս այսօր ալ, ինչպէս իր քառասուն տարիներու պատմութեան ընթացքին, Դաշնակցութիւնը կը մնայ ու պիտի շարունակէ մնալ հայ իրականութեան եթէ ոչ միակ, այլ ապահովաբար զօրաւորագոյն ազդակը։

Ջնջեցէք Դաշնակցութիւնը, ի՞նչ յուսահատական պատկեր մը պիտի մնայ մեր հանրային, ընկերական, մշակութային կեանքէն. ո՞վ պիտի կրնայ փոխարինել զայն։

Եթէ ան գոյութիւն չունենայ, պէտք պիտի ըլլայ ստեղծել, բազմապատկել Դաշնակցութիւնը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՉԵԿԻՍՏԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աղաբեկովի մերկացումների մէջ մեզ հետաքրքրող մի քանի դրուագներ կան։

Էնվէրի սպանութեան մանրամասնութիւններին «Յառաջ»ի ընթերցողներն արդէն ծանօթ են։

Այժմ կանգ առնենք Պարսկաստանի հայերի նկատմամբ կատարուած սխրագործութիւնների վրայ։

Աղաբեկովի յայտարարութեան համաձայն, Մոսկուա մեծ վախեր է ունեցել Պարսկաստան ապաստան տարագիրներից եւ միջոցներ չի խնայել վերջիններիս ուժերը քայքայելու։ Այդ նպատակով, Չեկայի գործակալը Թաւրիզում յաջողում է կաշառել փոստի պաշտօնեաներից մէկին ու նրա միջոցով ձեռք բերել Դաշնակցականների գրագրութիւնը։ Այստեղ անհնարին ոչինչ կայ։ Բայց, այդ բանը ժամանակին յայտնի է դառնում պատկան մարդկանց եւ նրանք միջոցներ են ձեռք առնում խուսափելու Չեկայի «հնարամտութիւններից»։ Այս ի գիտութիւն Գ. Աղաբեկովին։

Երկրորդ, երբ թէ Չեկան յաջողում է իր ցանցերի մէջ առնել դաշնակցական ղեկավարներից Արշակ Ղազարեանին ու վերջինիս ջանքերով քայքայում մտցնել դաշնակցական կազմակերպութեան շարքերում։

Այստեղ, զուր է Աղաբեկովը Ղազարեանի ելոյթը վերագրում իրենց։ Բոլորին յայտնի է, որ Ղազարեանը, 1924ին հետեւելով Բաշագնունու օրինակին, մի գիրք է հրատարակում եւ Դաշնակցութեան 10րդ Ընդհ. Ժողովին էլ զեկուցագիր ուղարկում, որով առաջարկում է ընդունել խորհրդային վարքագիծ։ Որպէս պատասխան, Ընդհ. Ժողովը միաձայնութեամբ Ղազարեանին արտաքսում է կուսակցական շարքերից։

Դրանից յետոյ է, որ Ղազարեանը զազրած նետւում է Չեկայի գիրկը ու դառնում խաղալիք նրա ձեռքին։ Աղաբեկովի յուշերից միայն իմանում ենք, որ Ղազարեանն իր լրտեսական աշխատանքների համար ամսական հարիւր տոլար վարձատրութիւն է ստանում։ Նոյն Չեկայի նախաձեռնութեամբ էլ Ղազարեանը հրատարակում է Թեհրանում «Գաղափար» թերթը, որն ամսական երեք հարիւր դոլար բաց է ունենում։ Ի հարկէ, Ղազարեանը չի արդարացնում իր վրայ դրած յոյսերը եւ Չեկան դադարեցնում է թերթի հրատարակութիւնը եւ իրեն էլ ուղարկում Կովկաս։

Որքան մեզ է յայտնի, Ղազարեանին յաջողուած է իր կողմը գրաւել միայն մէկ դաշնակցականի՝ ուսուցիչ Սարգիս Սարգսեանին, որը իր նման անբարոյական ու յիմարի մէկն է։ Արժէ՞ր դրա համար հազարներ ծախսել... Աղաբեկովն ինքն է խոստովանում, որ Ղազարեանի արժէքը եւ հեղինակութ կուսակցութեան մէջ (դաշ ցական) «հաւասար էր զ եւ այնուհետ նա անելիք

Երրորդ, Չեկային յաջող է որպէս գործակալ վարձել սէն վարդապետ Ղլճեանին կու տարի Ֆրանսիայում կան երկու հարիւր դոլար ձառութեամբ գործակալի տօն կատարելուց յետոյ, սեւահոգի հոգեւորականը ին Մոսկուայի Չեկայի պա մամբ մեկնում է էջմ Աղաբեկովի յայտարարութ Մոսկուան այդ ժամանակ փազանց մտահոգուած էր պատականի ու՝ Հնդկա խնդրով։

Առպատականում Հնդկա Ներսէս արքեպիսկոպոս Մ Թանգեանին եւ Հնդկա համար էլ իրենց ծակալներին ճամբելու մէջ ղովակ ստեղծելու Մոսկուան կար փնտռտուքներից գալիս է այն եզրակացութ որ լաւագոյն միջոցը հոգեւ կանի պաշտօնն է, որի համար կապուած են Արսէն վարդա տին։

Մոսկուայում, Չեկան Ա Ղլճեանի հետ խորհրդակց յետոյ, հետեւեալ ծրագիր մշակում։

Արսէն վարդապետը Մ ւայից կը մեկնի Էջմիածին կան ամէն ճնշում կը գործ որ Կաթողիկոսը Ղլճեանին պիսկոպոս ձեռնադրի։ Ձեռնա դրուելուց յետոյ Արսէն եպ կոպոսը նոյն Չեկայի հարկ դրանքով կը նշանակէ Հնդկա տանի եւ Պարսկաստանի կ թողիկոսական պատւիրակ, որ յետոյ Արսէն եպիսկոպոս կ'անցնի Թեհրան։ Այնտեղ պէտք է աշխատի հեռաց տալ Ատրպատականի նո արքեպիսկոպոսին, որի ա կ'անցնի Հայրական հ կաստանի առաջնորդ Մ Մագիստրոսը։ Իսկ ինքը լով որպէս Հնդկապարսկա Թեմի առաջնորդ, կ'իրակա ցնի իր վրայ դրուած Չեկայի լոր պարտականութիւնները։

Բացի այդ, Ղլճեանը պա ջում է, որ մօտը բերէ Ֆր սիայում թողած իր հա հին։ Չեկան խոստանում է տարել այդ պայմանը նալ ձեւով — Ղլճեանին քարտուղար կը նշանակէ կայի գործակալներից մէկ եւ դրսի աշխարհի առաջ ներկայանայ որպէս վարդ տի հոմանուհին։ Նշանա իրականում վերջինս կը նակցի իր հետ։

Ըստ Աղաբեկովի, վար պետի հետ մշակած ծր առաջին մասն է յաջողուո որ նա Էջմիածնում ձեռնա ուում եպիսկոպոս, նշանակ կաթողիկոսական պատւ ու մեկնում Պարսկաստան ինչ վերաբերւում է ծր միւս մասերին, նրանցից մէկը չի իրականանում է անում այժմ այդ հոգեւ կանը եւ ի՞նչ է լինելու վերջը, Աղաբեկովը չգիտ

Եթէ շատ է հետաքրքր Աղաբեկովին իր գործակալի ճակը, կարող ենք յայտնել երկու օր առաջ հեռագրո գործակալութիւնը Թեհր յայտնեց, որ Հնդկապարս տանի թեմի առաջնորդ տաքսուել է Պարսկաստան Միայն թէ յայտնի չէ, թէ է՝ Արսէն եպիսկոպոսը, Մեսրոպ Մագիստրոսը, նայած, այդ երկուսն էլ սար արժէքներ են...

Հետաքրքիր է Աղաբե կարծիքը Արսէն Ղլճեան մասին։ Մոսկուայում ունեցած սակցութիւնից յետոյ, կոփն այն տպաւորութիւն ստանում, որ Չեկայի թէ գործակալ «Արսէն վարդապ բացարձակ սրիկայի մէկն Միւս սրիկաներից է միայն նրանով, որ իր տանքների համար աւել է պահանջում»։

...Երբ մէկ սրիկան միւս սրի-
...մասին այս կարծիքն ունի
...ննք աւելացնելիք բան
...ունինք..

Այս գնկգում էլ Ազարեկովը
...ոչինչ չի յայտնում։ Որ
...վարդապետը կասկածելի
...եւ հինաւուրց սրիկայի մէկը,
...բոլորին է յայտնի։ Դրա
...էր, որ նրա բոլոր ջան-
...կապ հաստատել Փարի-
...ալքի ընկնող դաշնակցա-
...գործիչների հետ, չէր յա-
...ում եւ բոլորի կողմից մեր-
...էր ընդունել տուն։ Հա-
...ական պատմութիւնն էլ շատ
...ացած...

Երբ Գլեեանի նշանակումը
...ունեցաւ եւ նա հաստատ-
...թեհրանում, հէնց սկզբից
...մեր Թղթակիցներն ու
...ները պատմեցին նրա դի-
...եւ մասալի էջերին յայտ-
...նրա արարքները։

Սակայն, Գլեեանի խնդրում
...շատ հետաքրքրական կէտ
...Մենք ամէն կերպ աշխա-
...ենք համոզել հայ հասա-
...ութեանը, որ խորհրդային
...ութիւնը միջամտում է
...ածնի ներքին գործերին եւ
...ում կաթողիկոսարանը
...յեցնել իր գիւղային նպա-
...ներին։ Գաղթահայութեան
...մասը չէր ուզում հաւատալ
...բոլորը համարելով շինծու
...ական լուրեր։ Այժմ
...ում է, որ ոչ թէ Հայաս-
...իշխանութիւնը, այլ Մոս-
...Չեկան է իր կամքը թե-
...անզօր Կաթողիկոսին եւ
...եցրել Էջմիածնի հոգեւոր
...թիւնը իր նենգ նպա-
...ներին։

Նոյնպէս եւ Աստրականի ա-
...նորդարանի խնդրում։ Ամէն
...դիմադրելով բոլշեւիկեան
...թիւններին, այնտեղի
...թիւնը միշտ արգելք է
...ացել Ներսէս արքեպիս-
...հեռացման Էջմիածնի
...ից։ Այս խնդրում էլ
...ակցութիւնը մեղադրում
...նում, թէ իբր աւգ ընդ-
...թեամբ պատճառ է դառ-
...որ բոլշեւիկները ճնշում
...Էջմիածնի վրայ։

Ազարեկովի վկայութիւնն.
...են ասլիս, որ Աստրախա-
...ականի առաջնորդին հեռա-
...ցանկութիւնը Մոսկուայի Չե-
...է, որը նպատակ ունի հայ-
...առաջնորդարանը դար-
...արկածախնդրութեան մէկ
...Այստեղ ոչ Կաթողիկոսի
...է դեր խաղացել եւ ոչ
...Աստրախանականի հայութեան
...է պահանջել այդ։

...Որքան էլ որ սոսկում պատ-
...Ազարեկովի պատմած-
...բայց եւ այնպէս կայ մէկ
...թարական երեւոյթ։ Այդ
...է, որ Մոսկուայի բոլոր դա-
...ժամանակին յայտնի են
...եւ Պարսկահայութեան
...կազմակերպութիւնը խա-
...է Չեկայի ամէն մի ոտն-
...թիւն։

ԱՇՈՏ-ԱՐՏՐՈՒՆԻ

ԱՐՍԷՆԻ ՎՐԷԺԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ՊԱՂՏԱՏԻ ՏԷՐ ՎԱՀԱՆԸ

Պաղտատ, 22 Սեպտ. 1930

Պաղտատի հոգաբարձու Տէր Վահան քահանան որ երկար տարիներ Միջագետքի առաջնորդական փոխանորդի պաշտօն կը վարէր սպաննուեցաւ սեպտեմբեր 21ի կիրակի գիշերը։ Երկուշաբթի առաւօտ տեղական թերթեր թէ արաբերէն թէ անգլիական Baghdad Times երկար սիւնակներ նուիրեցին այս մասին, թէ ինչո՞ւ համար տեղի ունեցաւ այս ցաւալի պատմութիւնը։

Երկար ժամանակէ ի վեր Ուրմի Դաշնապատ գիւղացի Արսէն Դաւիթ Տէր Մինասեանը Տէր Վահանի մտերիմ բարեկամն էր եւ երկար յարաբերութիւններ ունենալէ վերջ օր մը Տէր Վահանի աղջկան ձեռքը կը խնդրէ. կ'ընդունուի իր առաջարկը ու կը նշանուին։ Երեք ամիս անցէ յետոյ, յանկարծ նշանը ետ կը վերադարձնեն եւ Արսէնը համբու կը դնեն։ Այս վիճակը Արսէնի վրայ շատ վատ կ'ազդէ եւ մտատանջութեան պատճառ կը դառնայ։ Օր մը եկեղեցիի փողոցին մէջ Արսէն Տէր Վահանի օձիքէն բռնելով շատ կը խնդրէ որ նորէն խնդիրը կարգադրուի եւ ամուսնանայ, սակայն Տէր Վահան շատ կոշտ կերպով կը պատասխանէ եւ կը հեռացնէ։ Արսէն կը սպառնայ եւ կը բաժնուի։

Արսէն կիրակի իրիկուն մութ ատեն կը յաջողի մտնել Տէր Վահանի բնակարանը, ու կը պահուի։ Գիշերը երբ կը պառկին եւ երբ լռութիւն կը տիրէ, ան կամաց կամաց կը մօտենայ օրիորդին մահճակալին եւ հագուստները հանելով անկողին կը մտնէ, օրիորդին ձայն կուտայ որ արթննայ եւ կ'առաջարկէ ամուսնանալ. օրիորդը կը մերժէ եւ կը պոռայ, մայրն արթննալով կը վազէ եւ կը խանգարէ Արսէնի նպատակը։ Արսէն ատրճանակի մէկ հարուածով կը սպաննէ երէց կինը։ Կ'արթննայ Տէր Վահանը ու աղջկան սենեակը կը վազէ։ Արսէն երեք գնդակ կը պարպէ Տէր Վահանին վրայ որ կը մեռնի։ Վերջը գնդակ մը օրիորդին կ'ուղղէ, ու կը վազէ անոր եղբայրն ալ սպաննելու, բայց ան տանիքէն կը փախչի եւ կ'ազատուի. իսկ Արսէն վերջին գնդակը պարպելով իր գանկին գետին կը տապալուի։ Դրացիները կը վազեն օգնութեան, սակայն հինգ վայրկեանի մէջ ամէն բան վերջացած էր։ Կը տեսնեն որ երեք հոգի արդէն անշունչ կը տապլտկին արեան մէջ, իսկ օրիորդը որ վիրաւոր էր կը փոխադրեն Մէճիտիէի հիւանդանոցը։

Յաջորդ օր Տէր Վահան եւ երէցկինը եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ թաղուեցան տեղացի ազգայինները եւ հարուստ էֆէնտիները իրենց ամենամտերիմ բարեկամներն ու արտաքինները կը բացակայէին։

Վարագեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Հոկտեմբեր 15ին բացուեցաւ Երեւանի Պետական Թատրոնին եղանակը։ Դերասանական խումբը վերջապէս ամբողջացաւ։ Աւելցած են 8 նոր ուժեր։

Ուժ պիտի տրուի հայկական թատերախաղերու, այս նպատակով յանձնարարութիւններ կատարուած են հայ գրողներուն։ Տիգրան Հախումեան տուաւ թատերախաղ մը, «Թշնամին», որուն նիւթը կը շօշափէ հաւաքական գիւղատնտեսութեան կեանքը։ Հաւանաբար այս թատերախաղը ներկայացուի «Առաջին հնգամեակօրէն» յետոյ, որ եղանակին առաջին ներկայացումը պիտի ըլլայ։ Այս եղանակին պիտի խաղացուին 7 նոր թատերգութիւններ, 3ը նոր գրուած, 3ը հին։

Կը կարծուի թէ յունուարէն սկսեալ ներկայացումները տեղի պիտի ունենան «Կառուցողների Միութեան» նորաշէն թատրոնին մէջ։

Թատերական արուեստանոցը (studio) այս տարի պիտի վերածուի թատերական արհեստանոցի (techinicum)։ Առաջին դասարանը պիտի ընդունուին աւարտողներ Հայաստանէն եւ դըրսի երկիրներէն։

Շարժանկարի վարչութիւնը հայ գրողներուն յանձնարարած է պատկերներ գրել գործարանական կեանքէն, որպէսզի շարժանկարի վերածուին անոնք։ Եւ որպէսզի գրողները վարժուին պատկերախաղերու (libretto) խմբագրութեան, ձեռնարկած է եռամսեայ դասընթացք մը։ Այս դասընթացքին պիտի հետեւին գրողները, թերթերու թղթակիցները եւ ուսանողները։ Այս դասընթացքը պիտի վարեն Երեւանի յայտնի բեմավարները, համօ Բէկ-Նազարեան, Պերիստեան, Մատաթեան, Դանիէլեան, Քալանթար, Ջիրջիդ, Թովմասեան, Ա. Մարտիրոսեան։

ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆ

Նոր Բայազիտէն կը գրեն «Խորհրդ. Հայաստանի» թէ հոկտեմբեր 4ին առատ ձիւն տեղաց եւ մեծ վնաս հասցուց գիւղացիներուն։ Ձիւնին խորութիւնը կը հասնի 5 վերշոկի։

Ղարաքիլիսայէն կը գրեն թէ Սիսիանի շրջանն ալ հոկտեմբերի սկիզբը յանկարծակի ցրտեց եւ 5ին ձիւն տեղաց։ Ձիւնը կը շարունակուի։

Բէշիրքենդէն եւս կը գրեն թէ անընդհատ անձրեւներէն յետոյ սկսաւ ձիւնը։ Ցանքերը ծածկուած են ձիւնով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖԷԹՀԻ ՊԷՅ 25,000 ՈՍԿԻ Կ'ՈՒԶԷ

Ընդդիմադիր կուսակցութեան պետ Ֆէթհի պէյ դատ բացած է Պրուսայի կուսակալ Ֆաթին պէյի դէմ, անարդական գանելով անոր ըրած մէկ յայտարարութիւնը։ Ֆէթհի պէյ 25,000 ոսկիի հատուցում կ'ուզէ։

ԱՏԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԻՆՉ ԽՈՐՀԵՐ ԵՆ

Ատանայի ժողովուրդը կուսակալութեան դիմելով հեռաւոր առաջարկը ըրած է, ընտրութիւնները իրենց բնական եւ արդար վիճակով կատարելու համար։

Սէրպէսթ եւ Խալք կուսակցութիւններու անդամներն ու կողմնակիցները թող հաւաքուին Սինեմա գետին կամուրջին երկու գլուխները եւ ընտրութիւնները այնտեղ կատարուի։

Բնական է որ, կը գրէ «Սօն Փօսթա», կուսակալը մերժած է այս առաջարկը։

ՆՈՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Գործարանատէրերը որոշած են համագործակցաբար դրամատուն մը բանալ մէկ միլիոն ոսկի դրամագլուխով։ Դրամագլուխը հայթայթելու համար շփումներ կը կատարուին օտար խմբակի մը հետ։ Գործարանատէրերը այս ձեռնարկը կ'ընեն, որովհետեւ գժգոհ են «Սէնայի վէ մաադէն» դրամատունէն որ պէտք եղած ուշադրութիւնը չի դարձներ իրենց վրայ, ու առաւելապէս շաքարի նման գործերով կը զբաղի։ Նոր դրամատունը մասնաւորապէս պիտի օժանդակէ փոքր ճարտարարուեստին։

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ՅՈՅՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի «Փրօյիա» թերթը 15 հոկտեմբերի թիւին մէջ պատասխանելով «Փօլիթիքա»յի այն մեղադրանքին թէ յոյն փոքրամասնութիւնը տակաւին կը պահէ իր հին մտայնութիւնը եւ սովորութիւնները, կը գրէ.—

«Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութիւն հաստատուելէն յետոյ, այլեւս անհասկնալի է այս տեսակ մեղադրանք մը։ Թրքութեան նոր մտայնութիւնը ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ, սակայն հասկնալու է։

«Յայտնի է որ Թուրքերը եւրոպական ազգերու յատուկ ուղղութիւն մը տուած են իրենց մտայնութեան եւ բարքերուն։ Բայց Յոյնը միշտ պահած է իր մտայնութեան առանձնայատուկ հանգամանքը եւ Թուրքերէն աւելի մօտ եղած է Եւրոպայի։ Թուրքերը պէտք գիտնան այս իրողութիւնը»։

∴«Փօլիթիքա»յայս առթիւ կը գրէ.— Քանի որ մենք Եւրոպայի ազգերուն յատուկ ուղղութիւն տուած ենք մեր մտայնութեան, իսկ Յոյները արդէն մօտ են Եւրոպայի, այն ատեն պէտք չէ՞ որ մէջտեղը մտայնութեան ո եւ է տարբերութիւն մնացած ըլլայ։

ՍԷՐՊԷՍԹ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՅՔԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Սէրպէսթ կուսակցութեան պետ Ֆէթհի պէյ եւ ընդհ. քարտուղարն ու կեդրոնական վարչական ժողովի անդամները վաղը Էսկիշէհիր պիտի երթան, անդամ երեսփոխաններուն մասնակցութեամբ ընդհ. ժողով մը գումարելու համար, Ազգ. Ժողովի բացումէն առաջ։

Կուսակցութիւնը իր կեդրոններուն շրջաբերական մը ղրկած է հարցնելով թէ իրենց թեկնածուները քանիական քուէ առած են։ Պատասխանները պիտի ցուցակագրուին եւ բողոքատուութեան դրուին պաշտօնական ցանկերուն հետ։ Միեւնոյն ատեն, կուսակցութեան կեդրոնը բողոքներն ալ կը հաւաքէ։

Էսկիշէհիրի ժողովին մէջ խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի այս ցուցակներուն վրայ, եւ Ազգ. Ժողովի առաջին ժողովներուն մէջ թաղապետական ընտրութեանց ձեւի մասին հարցապնդում պիտի ուղղուի։ Սէրպէսթ կուսակցութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ թաղապետական ընտրութեան օրէնքին, որուն բարեփոխութեան պիտի աշխատի։ Շատ հաւանական է որ Էսկիշէհիրի ընդհ. ժողովին մէջ կարեւոր որոշումներ տրուին կուսակցութեան ապագայ գործունէութեան մասին։

∴ Սէրպէսթ կուսակցութիւնը, իբր իր օրկանը, օրաթերթ մը պիտի հրատարակէ Ջէլալ բէյ պէյի տնօրէնութեան տակ։ Այս մասին պատրաստութիւններ կը տեսնուին։

ԱՅՆՇԹԱՅՆ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Բոլշեւիկները շարունակ կը պարծենային հպարտութեամբ թէ գերման հռչակաւոր գիտունը, Այնշթայն, համակիր է իրենց։ Բոլշեւիկեան գիտական բոլոր հրատարակութիւններուն ճակատը կը շողար Այնշթայնի անունը։ Ցոյցերն ու տօնախմբութիւն Այնշթայնի անունն ու փառքը։ Երբ վերջերս Բոլինտոնածաթ Թօկոր Մոսկուա այցելեց, Այնշթայնի աղջիկն ալ ընկերացաւ բոլշեւիկեան Մեքքէին ուխտագնացութեան։

Յանկարծ Այնշթայն յայտարարեց թէ երբեք համակիր չէր բռնակալական վարչաձեւերու, բոլշեւիկներու բռնութեանց։ Զգուհացաւ այդքանով, միացաւ գերման գիտուններուն, որոնք կը բողոքէին բոլշեւիկներու կողմէ կատարուած գնդակահարութեանց դէմ։

Նիւ-Եորքի մէկ ամսաթերթը, «Փորըմ» (հոկտեմբերի թիւ), հրատարակեց Այնշթայնի մէկ յօդուածը «Իմ հաւատամքս» խորագիրով։ Այդ յօդուածին մէջ Այնշթայն կը բանաձեւէ իր քաղաքական եւ ընկերային գաղափարները։ Քանի մը հատուած.

— «Իմ քաղաքական իտէալը է ժողովրդավարութիւնը։ Պէտք է յարգել ամէնուն անհատականութիւնը, առանց սակէ մէկը կուռք դարձնելու։ Համոզուած եմ, որ բռնութեան միահեծան վարչաձեւը նախասահմանուած է քանդուելու, վասնզի բռնութիւնը ճակատագրապէս կ'առաջնորդէ բարոյական ուժերու սպառման։ Պատմութիւնը կը հաստատէ թէ ամէնէն ահաւոր բռնապետներն իսկ իբրեւ յաջորդ ունեցան գաւազանի ւ վախկոտ մարդիկ։ Ահա թէ ինչու կատաղի հակառակորդ մըն եմ Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ վարչաձեւերուն»։

Այս ուժեղ եւ յստակ արտայայտութենէն զատ, Այնշթայն միացաւ գերման գիտուններուն, որոնք միջազգային համբաւներ են եւ կը բողոքէին բոլշեւիկներու տուած մահուան վճիռներուն դէմ։ Բազմաթիւ են այդ ստորագրութիւնները, յիշենք մէկ քանին.— Փրոֆէսէօրներ՝ Էրիխ Պրանտէնպուրգ, Մաքս Ցէսսուար, Ռուտոլֆ Գիք, Վիլհէլմ Ֆուրթմանկլէր, եւայլն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Դարձեալ պատուաբեր յաջողութիւն մը կ'արձանագրենք ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբին։ Շաբաթ իրիկունէ 12 հոգի կը մեկնին St. Lo. Նորմանտիի գլխաւոր քաղաքներէն մին։ Խումբը հրաւիրուած է մըցելու համար տեղւոյն Ա. խումբին դէմ, որ իր գաւառին շամփիոնը եղած է։ Անցեալ տարի միեւնոյն խումբէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը յաղթուած են 9ի դէմ երկու նշանակէտով, կ'ուզեն իրենց վրէժը լուծել։ Եւ կը յաջողին հակառակ իրենցմէ յաւագոյն խաղացողներէն երկու հոգին արդարացուցիչ պատճառներով բացակայելնուն եւ հակառակ ֆրանսացի դատաւորին աչքառու կողմնակցութեան որ յաճախ 1000ի մօտ տեղացի հանդիսատեսներուն սուլումին արժանացաւ, մէկի դէմ երկու կոլով յաղթել սոյն զօրաւոր խումբին։

Անցեալ տարուան մեր տղոց պարտութեան գլխաւոր պատճառը սա եղած էր որ, տղաք առաւօտուն Փարիզէն մեկնելով 6 ժամուան ճամբորդութենէ վերջ ստիպուած էին խաղալ նոյն իսկ ճաշելու ժամանակ չունենալով մինչդեռ տեղացի խումբը լիուլի ժամանակ ունէր հանգստօրէն ճաշելու եւ ներկայանալու իրենց մարզադաշտին վրայ թարմ ուժերով։

Հոս անգամ մը եւս զգալի կ'ըլլայ որ մարզադաշտը հոգին է ֆութպոլի խումբերուն, եւ բանալին անոր յաղթութեանց գաղտնիքներուն։ Ո՞ւր էր թէ մենք ալ ունենայինք մերը։

Ք. Ճ.

ՅԱՌԱՋ-Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՀԵՔԵԱԹ

...ինքը ինչ՞ղ, չքաւոր ու ...քէն վախցած մարդ մըն էր, ..., հիւանդոտ, ան երազել ... չէր համարձակեր այս ... ու թովիչ արարածին մօ... օրիորդը ինքը առաջին ... մեկնեց ձեռքը, եւ երբ ...կցութիւններէն ու չքաւո...ենէն շուարած, ուժն ու յոյ...կորսնցուցած, հոգեպէս ընկ..., Լիտիան խրախուսեց ...փաղաքշանքներով, քնքոյշ ...թեամբ եւ ուրախ կա...ներով։ Եւ իր սէրը փառա...։ Այժմ խօլլէէմիբօ...անունը յայտնի է բոլոր գրա...ներուն, իսկ իր նկարները կը ...ն։ Թագակիր անձերու ...հրապարակները։ Ան միայն ...միային մէջ որուն կը ...բան մըն ալ կը հաւա-տացող երիտասարդ նկարիչները.. նիւթական յաջողութեան մասին խօսիլ անգամ չէ կարելի.. ինքն ու իր Լիտիան լիովին վարձատրուած են հիմա իրենց երկար ու տարօրինակ անձուկութեան համար։

Այդ չքաւորութեան օրերուն ինքը երեւակայել անգամ չէր կրնար ա՛յն բոլոր խաղաղ գեղեցկութիւնները, այն գոհունակ կեանքը, որ տաքցած էր իր գեղանի կնոջ անգուական փաղաքշանքներով ու սիրելի քօթիկայի քնքոյշ սիրով։ Այն ընտանեկան գիտակցութիւնը որուն ա՛լ աւելի խաղաղութիւն ու նշանակութիւն էր տուած փոխանինի անոր բարեկամութիւնը.

Հէքեաթին նիւթը արագօրէն անդրադարձուեցաւ իր գլխուն մէջ։

— Դէ՛, լա՛ւ, ըսի՛ր քօթիկ. —սկսաւ ան տղուն փայլուն ու նուրբ մազերուն նայելով։ — Միայն լուռ կեցիր, մի՛ ընդհատեր.. Դէ՛, այսպէս կար ու չէ կար թագաւոր մը կար ու թագուհի մը...

— Անոնք երախաներ չունէի՞ն, — հարցուց քօթիկը բարակ ձայնով։

— Ո՛չ, քօթիկ. ունէին... Միայն մի՛ ընդհատեր, խնդրեմ, ընդհակառակը, չափազանց շատ երախաներ ունէին։ Այնքա՞ն շատ էին երախաները, որ թագաւորն իր ունեցածը բաժնեց անոնց մէջ, ամէնէն փոքրին ալ բան չմնաց, ո՛չ հագուստ, ո՛չ ձիեր, ո՛չ տուներ եւ ո՛չ ալ ծառաներ... Ո՛չինչ... Այո՛.. Եւ երբ թագաւորն զգաց որ իր մահը մօտ է, կանչեց զաւակները եւ ըսաւ, «Սիրելի՛ տղաքս, կրնայ ըլլալ, որ շուտով մեռնիմ, սակայն համար ալ կ'ուզեմ ձեզմէ մէկը ժառանգ ընտրել.. բայց անպայման ամէնէն արժանաւորին միայն։ Դուք գիտէք, թէ իմ թագաւորութեանս սահմաններուն վրայ մեծ, շա՛տ մեծ անտառ մը կայ.. իսկ անոր մէջտեղը կանգնած է Մարմարէ պալատ մը։ Միայն թէ հոն հասնիլը դժուար է։ Ճամբը փորձեցին, բայց ալ ետ չեն դարձած... գազանները լափած են զիրենք, մեռցնելու չափ խոցեր են ըրեր յուսերժահարսերը, խաներ ու թուխսեր են օձերը.. բայց դուք համարձակ գացէք առաջ.. Թող ո՛չ վախը, ո՛չ մօտիկ մարդոց բարի խորհուրդները եւ ո՛չ ալ անվտանգութեան գայթակղութիւնը ետ չկեցնեն ձեզ։ Մարմարէ պալատի գուռներուն քով դուք պիտի տեսնէք շղթաներով կապուած երեք առիւծներ. մէկուն անունն է Դժխեմ, միւսինը՝ Չքաւորութիւն, իսկ երրորդինը՝ Կասկած։ Առիւծներ խլայացուցիչ աղաղակներով ձեր վրայ պիտի յարձակին, բայց դուք միշտ ու միշտ քալեցէք ուղիղ։ Պալատին մէկ արծաթէ սենեակը ոսկի եռոտանիին վրայ կը վառի յաւիտենական անշէջ կրակը. ասողեր գրուելով, ձեզմէ ով որ վառէ իր ճրագը եւ տուն դառնայ կ'ըլլայ իմ թագաւորութեանս ժառանգը։

Իվան Տիմօթէվիչը, թողելով քօթիկին, սկսաւ ծխել փախանինն ու Լիտան ըստ երեւոյթին հետաքրքրութեամբ կը լսէին հէքեաթը, երիտասարդը նոյնիսկ ձեռքին թաթը հովանոցի պէս աչքերէն վեր, ճակտին վրայ դըրաւ, որպէսզի լոյսէն պաշտպանուելով տեսնէ խօլլէէմիբօիը որ նստած էր սենեակի մութ անկիւնը, ճօճաթոռին։

— Է՜հ, լաւ,— շարունակեց Իվան Տիմօթէվիչը,— թագաւորի որդիները ճամբայ ինկան։ Գնաց նաեւ ամէնէն փոքր իշխանը։ Պալատականները կ'աշխատէին ետ կեցնել զինքը, ըսելով թէ, դուն երիտասարդ ես, տկար ու հիւանդոտ, ո՞ւր կ'երթաս մեծերուն հետ։ Բայց ան՝ պատասխանեց, «Ես ալ կ'ուզեմ ըլլալ Մարմարէ պալատին մէջ իմ ճրագս վառել այն կրակէն»։

Եւ գնա՛ց լա՛ւ։ Շատ գնաց թէ քիչ, հասաւ անտառ։ Ահա մեծերն ըսին ՚՚Անտառի մէջէն երթալը սարսափելի է եւ երկար, քովէն երթանք, թերեւս ուրիշ ճամբայ մը գտնանք՚՚։ Իսկ փոքրը կ'ըսէր. «Ինչպէս կ'ուզէք գացէք. իսկ ես ուղիղ պիտի երթամ անտառին մէջէն, որովհետեւ ուրիշ ճամբայ չկայ»։ Անոնք պատասխանեցին. «Դուն յայտնի ես, Ցիմա՛ր Իվան, չարժեր հետդ խօսիլ. անտառին մէջ կամ վայրի գազանները քեզի պիտի ուտեն. կամ ալ պիտի մեռնիս սովէն»։ Ու կ'երթայ փոքր որդին մէկ, երկու օր, երեք օր։

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ

Թրգ. Խ. Եգանեան

Պ. Ֆլանտէն եւ Թուրքիա

Անկէ առաջ բաւական թէ Ֆրանսայի առեւտրական նախարար Պ. Ֆլանտէնի ինկիւրի այցելութիւնը կապ ունի կըւ-րօննեւրու խնդրին հետ։ Նախարարին նպատակն էր կարգադրու-թեան եղանակ մը գտնել հանրային պարտքերու խնդրին շուրջ, եւ այս ձեւով բանակցութեան գետին պատրաստել Թուրքիոյ եւ Փարիզի Հանր. Պարտքերու Վարչական Խորհուրդին միջեւ։ Այդ Խորհուրդը կազմէ երկու պատուիրակներ ժամեր են-կիւրի պէտք գան եւ նյմառական գործակալին հետ պէտք խոր-հրդակցին։

Փարիզի մէջ կան կարգ մը շրջանակներ, որոնք կ'աշխա-տին խանգարել պարտքերու համաձայնութիւնը, գիտել տալով թէ վարչական Խորհուրդը իրաւունք չունի ինքնագլուխ կար-գադրութիւններ ընել։ Այս շարժման կ'աջակցի նաեւ անուշա-հատութեան «Իզխան» Ֆ. Քամիլ Թերթը, «Լ'Ամի տիւ Փէօփլ», որ իր վերջին թիւով «դաւաճանութիւն» կը նկատէ 1928ի պարտքերու պայմանագրութիւնը։

Այդ Թերթին համաձայն, Թուրքիոյ ընդհանուր պարտքը 92 միլիոն հնգուն ոսկի է, մինչդեռ Վարչական Խորհուրդը հա-րիւրին 62ը զեղչեց, եւ հաւանեցաւ որ միայն քարիւրին 38ը վճարուի։

Վերջին Յուլիս 11ին, ծերակուտական Տէլկէ այս մա-սին բողոքեց Ծերակոյտի բեմէն, բայց իր խօսքերը չհրատա-րակուեցան պաշտօնաթերթին մէջ, Խորհրդարանի ձեռք մը գրա-քննութենէ անցուց զանոնք եւ արգիլեց հրատարակութիւնը, կը գրէ Պոլսական Թերթ մը։

Միջազգային սեղանաւորութիւնը ուրեմն,— գիտել կուտայ «Լ'Ամի տիւ Փէօփլ», — կ'ազդէ նոյն իսկ պաշտօնաթերթին պա-րունակութեան վրայ։

Թերթը յետոյ կը հրատարակէ գեկոյց մը, որով Ֆրանսացի բաժնետէրերը կը հրաւիրուէին միջամտելու Փարիզի մէջ,և խորհրդակցութեան պատրաստելու իրենց բանակը ընթացքի մասին։

Ռումէն բանակի մեծ ռազմափորձերը

Թագաւորին ներկայութեան ռումէն բանակին մեծ ռազմա-փորձերը սկսան Թրանսիլվանիոյ մէջ, 60 հազար զինուորներու եւ 2500 սպաներու մասնակցութեամբ։ Ռազմափորձերը տեղի կ'ունենան զօրավար Միհայլի հրամանատարութեամբ։ Ռազ-մափորձերը պէտք վերջանան երկուշաբթի, որմէ յետոյ տե-ղանքը պէտք կատարուի եւ մարզպանութի տարեձանակի պէտք բարձրացուին զօրավարներ Ագէրէսկօ եւ Փրէզան։ Ռազմա-փորձերուն կը մասնակցին բազմաթիւ պետութիւններու զին-ուորական կցորդներ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վաղը ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Փլէն աը Լիւնի վերնայարկը, սէքթօ՝ Իթալի։

Նիւթ՝ Ա.— Հայաստանի վերջին պայմանաւորութիւնները եւ արդի կացութիւնը։

Բ.— Թուրքիոյ ներկայ վիճակը։

Կը խօսին՝ ընկերներ Մ. ՆՐԻՑԵԱՆ եւ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

2 Նոյեմբեր Կիրակի օր, ճոխ յայտագրով

ԵՐԵԿՈՅԹ

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Երեկոյթը տեղի կ'ունենայ Ցուցակար 6ին

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունե-նալ այդ Թուականը։

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ եւ ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 3.30ին Société Savante D. սրահին մէջ,

Հը նախագահէ՝ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

կը խօսի՝ Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Երգեր եւ արտասանութիւններ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ատաբազարի Հայր. Միութեան կողմէ

1 Նոյ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Société des Ingénieurs Civils սրահը

19 Rue Blanche, Métro Trinité կամ Blanche

կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (Նորայր)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

կը ներկայացուին՝ ՉԱՐԼԹՕՆ ԿԱՄ ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱՐԻԿ ԱՂԱՆ եւ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

կը նուագէ անցեալ տարուան LUNA PARKի նշանաւոր orchestre

Ճոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գիններով

Տոմսակի գինն է՝ 7.50 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին 84 Rue Chape, Սալոն Ճակի մէջ։

կը ներկայացուի ղեկավարութեամբ դերասան ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (Յ. Պարոնեան)

Տոմսերու գիներ՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու Թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ։

ՊԻՅԵՐԱՆՇՈՒՐՈՒ կոմիտէն ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ Շաւիլի Արզունեան խումբի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Կամ Մանրամասնութ զէմի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԻՅԵՐԱՆՇՈՒՐՈՒ Զաւարեան կոմիտէն. Ժողով կը հրաւիրէ Վասնեան խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ ՄԷջլի խումբը ամենայն արդէ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկեր Լորիս Պոլոզեանի բնակարանը։ Բացականները նկատի կ'առնուին։

ՖԱՈՍ

ԼԻՈՆԻ Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրաքարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բաբէէ-Միրեր են-Թակոմիտէի վիճակաւորական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.եան Դրաքարանը։ Նիւթ՝ «Բուլղարիականները եւ Դաշնակցութիւնը»։ Կը խօսի ընկ. Գ. Սարգսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր կոմիտէն ժողով կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պար տը Փուամ մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ ներկայացուցչական ժողովի նախապատրաստութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ենթակոմիտէն արտակարգ ժողով կը հրաւիրէ Սէնթ Անթուանի բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի անդամները։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.եան Դրաքարանը մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Յուրիայի մէջ։ Նիւթ՝ «Երիտասարդը ուղղութիւնը» մէկ ժամ սինեմա (Միշէլ Սթրոկոֆի ֆիլմը)։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը յետաձգուած է։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պէլվիլի

ժամանակին ժողովը այս Ուր. բաթ ժամը 9ին 131 Faub. du Temple։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան այլ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Սէն Միշէլի, Պէլվիլի, Պլիսնանքուրի, Անիէրի մասնաճիւղերուն ներկայացուցչական ժողովը միութեան կեդրոնին մէջ 17 Ave. Philippe Auguste, այս երկուշաբթի ժամը 9ին։ Կարեւոր հարցեր։

ԿԱՎՌՕՇԻ 1931Ի ՏԱՐԵՑԻՒՑԸ

Լոյս կը տեսնէ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Գին 30 ֆրանք

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹ...

ՏԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ...

1.— Սէն Մարսէյլի մէջ 1... քա. մեթր հող, ... պայմանաւ ծախողի...

2.— Սէն Մարկըրիթ մէջ 3000 քա. մեթր հող, ... տափարակ եւ պարտէզ... ...

3.— Լէ Կ'Օլիվի մէջ ... մեթր հող, որուն վրայ ... նուի 12×12 մեթր ... եւ caveի վրայ շինուած ... որուն առաւելն յարկ... վերաբնել 12 սենեակներ։

4.— Սէն Թ'Անթուան... քարաշինուած մը, 15 փէ... նուիրով, պարտէզ Ավ... պարապ, Դիմել՝ Պ. Պ... Տիարովյէքինեանի կամ ... Մելքոնեանի։ Bar des L... Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Անանիա Սէֆէրեան որ Թորինայի որբանոցէն փոխադրուած է Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ (Կարպիս) Սէֆէրեան, հօր անուն՝ Արթին, մօր անուն՝ Մարկրիթ։ 1922ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իմացնել՝ Յովհաննէսեանի, 22 Rue Madame Curie. Bagneux, Seine.

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս աղջիկը Աստաբազարցի Սիրանոյշ Սիւսլեան, մօր անուն՝ Մարիամ, հօրանուն՝ Յովհաննէս, Սիրանոյշ զաւակ ունի Աստաբազարցի Միս Կինկի, Իզմիթի Մեծ Օլորներ, Սեհնատի եւ Յանեամատեան որբանոցներու։ Յանեամատեան փոխադրուած է Մարսէյլ։ Բըլիթի միջոցաւ 4 տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjian, PhilippopleRue Chirna No. 3, Bulgarie.

— Կը փնտռուի Թագաւորի, Վերժին Քոլոմեան, հօր անուն Մինոս, 1923ին Քարսի հայ կաթողիկ վարդապետներուն կողմէ ծանուած է Իռալիա Թորինօ քաղաքը։ Իմացնել՝ Մխիթար Տէր Պալեան, 20 Rue Bézons, Courbevoie, Seine, France.

Կը փնտռուին կարապետ եւ Հրանդ Պէշկէքեան որոնց հինգ տարի առաջ գտնուած են Եկած էն ֆրանսա։ Պարտիզակցի վարդան վարդանեան որմէ ինծի տարիէ ի լուր չկայ։ Իմացնել, Յակոբ Խոնտոշեանի, Baraque du Corac du Centre No. 6, Digoin, (Saôn et Loire):

IMPRIMERIE - MASSIS - ... 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H STEP...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
31 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1405

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՒՍԱԾՈՒՄԸ ՉԹՈՂՆԵԼ ԻՆՔՆԱՀՈՍԻՆ

Վերնագիրը փոխառութիւն մըն է «Խոր. Հայաստան»էն, որ հակառակ իր բոլշեւիկեան աղքատութեան, առատութեամբ անծանօթ ու անհասկնալի հայերէն նախադասութիւններ կ'արտահանէ,— տեսակ մը «տրժփինկ»։

Բայց անցնինք խնդրին՝ ըստ էութեան։

Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութիւնը տնտեսական եւ քաղաքական փոթորկալի տարի մը բոլորելէն յետոյ, իր մտահոգ աչքերը դարձուցած է դէպի իր կուսակցութեան ներքին կազմը, որ, ըստ երեւոյթին, վստահելի շաղախ մը չէ յառաջիկայ անողոք պայքարի համար։

«Խոր. Հայաստան»ը «Կուսածումը չթողնել ինքնահոսին» վերնագրով խմբագրականի մը մէջ խօսելով քաղաքներու եւ գիւղերու տնտեսական զարգացման մասին, կը գտնէ որ «անընդհատ աճող արդիւնաբերութիւնը» իրեն քաշած է հազարաւոր հազարաւոր բանուորներ եւ չքաւոր գիւղացիներ, ու կ'աւելցնէ թէ՝ հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն է բանուորական նոր շարքերով ուժեղացնել կոմունիստական կուսակցութիւնը։

Սակայն իրականութիւնը, թուական տուեալներով, կոմունիստական կուսակցութեան շեշտած անհրաժեշտութեան չի համապատասխաներ, ընդհակառակը, «ինքնահոս» իր ընթացքով հակառակ արդիւնք մը տուած է, որ ինքնին ախտանշական է։

Թողունք որ հայ կոմունիստներու պաշտօնական օրգանը իր լեզուով խոստովանի՝

«Անդրերկոմի որոշումը կուսշարքերի աճման եւ սոցիալական կազմութեան կարգաւորման մասին արձանագրում է, որ ամբողջ Անդրկովկասում, Ադրբէջանում, Վրաստանում եւ մասնաւորապէս Հայաստանում ընթացիկ տարուայ երկրորդ եռամսեակում այդ աշխատանքները, մանաւանդ կուսակցութեան սոցիալական կազմի կարգաւորման գործում, ընթացել են չափազանց անբաւարար։ Բոլոր հանրապետութիւններում, այս կամ այն չափով ընկել է բանուորների տոկոսը եւ աւելցել է, ընդհակառակը, ծառայողներինը, որոշ չափով վտանգուած է կազմակերպութեան սոցիալական կազմի կարգաւորման աշխատանքները»։ («Խ. Հայաստան», 242)։

Այս մասին թիւերն աւելի պերճախօս են։ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան մէջ նոր ընդունուածները առաջին եռամսեակին բանուորները կը կազմեն 45.5 տոկոսը, մինչ երկրորդ եռամսեակին այդ տոկոսը կ'իջնէ 19.2ի։ Մինչդեռ նոյն շրջանին ծառայողներու տոկոսը կրկնապատկուած առաջին եռամսեակի 6.9 տոկոսը հասնելով 13.4ի։

Այս բոլորէն յստակօրէն կ'երեւի որ հետզհետէ աճող բանուորութիւնն ու գիւղական աշխատաւորութիւնը երես կը դարձնէ կոմունիստական կուսակցութենէն, այլեւս չհաւատալով այն շռայլ խոստումներուն որ անոնց կ'ըլլար հնգամեայ ծրագրի յաջողութեան շողշողուն յոյսերով։ Սակայն այս բոլոր փոխարէն «ինքնահոս» արագութեամբ մը նոր ու վտանգաւոր տարր մը կը սկսի աճիլ բոլշեւիկներու ծոցին մէջ,— ծառայողները։

Ու այս երեւոյթը բնական արդիւնքն է այն քաղաքական եւ տնտեսական արշաւանքներուն, որ բոլշեւիկեան իշխանութիւնը փորձեց կատարել բացառաբար ծառայողներու ձեռքով։ Ծառայողներն այս ապօրէնի եւ ըստ ամենայնի բռնակալական աշխատանքները կատարեցին՝ նեցուկը հանդիսանալով իշխանութեան եւ կոմունիստական կուսակցութեան։ Բնական է որ ծառայողները պիտի աշխատէին իրենց դիրքերն ամրացնել, լեցնելով բոլշեւիկեան շարքերը, որպէսզի աւելի տիրական դեր մը խաղային երկրի կեանքին մէջ։ Իսկ այդ ծառայողները, կոմունիստական հիմնական պայքարներու համար անվստահելի են այսօր կ'ըլլան իշխանութեան հետ, երբ պէտք է, վաղը կրնան են դաւել սուր գործիք մը ըլլալ։

Բանուորութիւնն ու աշխատաւորութիւնը հիասթափուած անտարբերութեան է այն բոլոր շահատակութիւններուն, որ ամէն օրուան կ'ունենայ իրենց շուրջը եւ իրենց անունով, բայց աշխատաւորութիւնն ամէնէն շատ այս դասակարգի վրայ կը ծանրանայ։

Երկրի ամենօրեայ կեանքի գլխաւոր արտայայտութիւնը կը տեսնենք պարէնի բաշխման մէջ, երկու հակադիր բանակներ՝ բաշխողները եւ ստացողները։ Ծառայողները առանձնաշնորհեալ դասակարգ մը կը դառնան, հետզհետէ, ամրանալով կուսակցական անունով։

Ծառայողներու շահատակութենէն նմոյշ մը, դարձեալ կոմունիստներու խոստովանութեամբ.

«Հացի բաշխման հարցը, որ կոլտնտշարժման կարեւորագոյն, եթէ ոչ ամենակարեւորագոյն հարցն է, կոլտնտկեդրոնը երեք անգամ փոփոխութեան է ենթարկում, փոխելով իր հրահանգը եւ առանց հրահանգի վերջում աւելցնելով թէ պիտի անշեղ կերպով ղեկավարուել վերջին հրահանգով»։ («Խ. Հայաստան», 15 Հոկ.)։

Արդ՝ այս բոլոր քմահաճոյքներուն ենթակայ եղող աշխատաւոր բազմութիւնները այլ եւս գործիք ըլլալու համար չեն ուզեր խտացնել կոմունիստական շարքերը, ու այս վտանգին դէմ բոլշեւիկները ահազանգը կուտան, — «Չթողնել ինքնահոսին» Այսինքն, բռնի ուժով բանուորութիւնը կուսակցական շարքին ենթարկել։

Մինչդեռ, — խօսինք բոլշեւիկեան բարբառով, — աշխատաւորութիւնը միայն դասակարգային շահերէ դրդուած՝ կարող է կուսակցական բանակ մը դառնալ։ Աշխատաւորութիւնը, երբ իր դասակարգային շահերու պաշտպանութիւնը, կոմունիստներուն չի վստահիր։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

«Ազդակ» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

Մեր ժողովուրդի շուրջ ստեղծուած անհասկացողութիւնները դժբախտաբար չվերջացան եւ վերջանալիք ալ չունին այս ընթացքով։ Մամուլին մէկ մասը դեռ կը շարունակէ մրոտել իր էջերը հակահայ հրատարակութիւններով, ինքզինքը սուտ խուլ ձեւացնելով։

Այդ թիւրիմացութիւնները վերացնելու համար հիմնական ձեռնարկ մը ըրած չենք տակաւին։ Չենք փորձած կամ միջոց չենք ունեցած տեղական ժողովուրդին եւ կառավարութեան հասկցնելու մեր բուն ձգտումներն ու ապրումները։ Ցարդ եղած փորձերը լոկ կիսամիջոցներ էին, որոնք չէին կրնար արմատապէս լուծել այդ տագնապը։ Ցեւական եւ ծրագրուած աշխատանք հարկաւոր է հիմնովին բարեփոխելու համար հակահայ տարաձայնութիւններն ու տրամադրութիւնները։

Երկու ճանապարհներով կարելի է հարթել այդ դժուարութիւնը եւ վերացնել բարդութիւնները. մէկը ուղղակի շփման մէջ գտնուելով տեղացի լիտրներու եւ երիտասարդութեան հետ եւ երկրորդը մամուլի միջոցաւ։ Առաջինին համար անհրաժեշտ է ունենալ կահաւորուած ակումբ մը, իսկ երկրորդին համար արաբերէն կամ ֆրանսերէն լեզուով թերթ մը։ Երկուքն ալ դժուար եւ մեծածախս գործեր են. ո՛վ չի գիտեր որ այսօր այդ երկուքէն որեւէ մէկը տարեկան հարիւրաւոր ոսկիներ ծախք կը պահանջէ, ցաւալի է ըսել որ զուրկ ենք այդ միջոցներէ. ազգային սնտուկը դատարկ է եւ նման ազգօգուտ ձեռնարկներու յատկացնելու համար սանթիմ չունի. նոյնիսկ կարգ մը շրջաններ վարժարանները փակ կը մնան պիւտճէի չգոյութեան հետեւանքով, իսկ ժողովուրդը եւ մանաւանդ ունեւոր դասակարգը շատ անտարբեր է եւ անպատրաստ։ Երկու հարուստներ չունինք, որոնք իրենց մէկ ամսուան ծախքերը յատկացնելով, գլուխ հանեն այդ գործը։

Ի՞նչ պէտք է ընել սակայն։

Թողուլ որ թիւրիմացութիւնները բարդանա՞ն մեր շուրջ. սպասել որ հայ ունեւորները գութի՞ գան. թողո՞ւլ որ չար գրիչներ մեր ներկայութիւնը պահանջեն այս երկրէն, որպէս անբաղձալի եւ վտանգաւոր տարր մը, հանդուրժե՞լ որ անգիտակցաբար նսեմացնեն ու արհամարհեն մեզ։

Այդպէս ընել անձնասպանութիւն կը նշանակէ, ցաւալի եւ այնքան հեռատես չըլլալ ինքնապաշտպանութեան համար է։

Վտանգը, նախ ըլլայ, ժողովուրդին է, ամբողջ հայութեան, ուրեմն ինքը ժողովուրդն է որ պէտք է սթափի եւ գործէ։

Հանրային կարծիքի թարգմանն է մամուլը եւ միեւնոյն ժամանակ մամուլն է որ կը պատրաստէ հանրային կարծիքը։ Ամենաքաղաքակիրթ երկիրներու մէջ իսկ ընդունուած է մամուլի կարեւոր դերը եւ որեւէ ձեռնարկի կամ գործի յաջողութեան գլխաւոր ազդակը կը նկատուի մամուլը։

Առանց ստրաշահելու մամուլի մեծամասնութիւնը, որեւէ գործի մէջ յաջողիլ կասկածելի է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

15,000 Հայեր եւ երեք Հայ պէյեր ?

Սուրիական «Էլ Ահրար», «Էլ Նիտա» եւ «Էլ Գայրագ» թերթերը, որոնք միեւնոյն լրատուն ունին, հետեւեալ տարօրինակ լուրը կը հրատարակեն։

«Քանի մը օր առաջ գրած էինք թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչն ու Բ. Գոմիսէրութիւնը միասին կ'աշխատին Հայերու նոր գաղութի մը կազմութիւնը ապահովելու համար։ Որոշուած է «Գուրճ Համուտի» մէջ հիմնել այդ գաղութը։ Հանրային շինութեանց նախարարութիւնը երկրաչափներ ղրկած է տեսնելու եւ պատրաստելու համար բրուժէները։

«Ցուլաստանէն երեք Հայեր եկան, Գարեգին Աւետիսեան պէյ, Բիւզանդ Գալտըրեան պէյ եւ Յովհաննէս պէյ եւ Դաշնակ կուսակցութեան լիտր Վահան պէյ Փափազեանի հետ տեսակցելէ վերջ որոշեցին Բ. Գոմիսէրութեան դիմում կատարել 15.000 Հայերու Ցուլաստանէն Սուրիա փոխադրութեան համար։

«Այս շարժումներուն պատճառը Ցուլաստանի կառավարութեան գաղթականները այլեւս իր երկրին մէջ չընդունելու որոշումն է։ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը գումարուած պահուն յոյն պատուիրակը բողոքած է հայ գաղթականներու Ցուլաստան մտնելուն դէմ, որովհետեւ Թուրքիոյ եւ Ցուլաստանի միջեւ գոյացող համաձայնութեան հիման վրայ Թուրքիայէն գալիք յոյն գաղթականները բաւական պիտի ըլլան ամբողջ Ցուլաստանը գրաւելու։ Ասոր համար Ցուլաստան երբեք դիւրութիւն չպիտի տայ Հայերու Ցուլաստան մտնելուն համար եւ Ազգ. Դաշնակցութենէն կը պահանջէ որ արագ կարգադրութիւն ընէ զանոնք ուրիշ տեղ փոխադրելու համար։

«Պիտի տեսնենք, ի՞նչ պիտի ըլլայ»։

Հայ եւ քիւրտ չէթէներ...

Թուրք թերթերը ամէն օր սուրիական եւ թրքական սահմանի դէպքերու մասին կը գրեն։ Ամսոյս 15ին Թուրք թերթերը այսպէս գրեցին։

«Սուրիայէն եկող աւազակախումբերը սահմանը անցնելով Գարս Քէօփրիւ թրքական գիւղ յարձակած են, որ Ուրֆայէն երկու ժամ հեռաւորութիւն ունի. բոլոր ոչխարներն ու այլ կենդանիները կողոպտելէ վերջ երբ պատրաստուած էին փախչիլ, լուր տրուեցաւ կամաւոր զինուորներու, որոնք իսկոյն մեծ ուժ մը ղրկեցին հետապնդելու համար զանոնք։ Սուրիական սահմանէն մէկ քիլոմեթր ներս մեր ուժերը կը հասնին եւ հոն արիւնոտ ընդհարում մը տեղի կ'ունենայ մեր ուժերու եւ աւազակներու միջեւ, որու ընթացքին անոնցմէ մէկը կը մեռնի եւ երեք հոգի գերի կ'առնուի։ Մացածները հազիւ իրենց մորթը կ'ազատեն.

«Թուրք կառավարութիւնը այս քիւրտ եւ հայ չէթէներու շարժումներուն ընդարձակուիլը տեսնելով շղթաներ պիտի կազմէ սահմանի վրայ, որուն պիտի մասնակցին բոլոր գիւղացիները։ Ֆրանսացիները շատ ճիգ ցոյց տուած են այս շարժումները վերջացնելու համար եւ թոյլ պիտի տան մեր ուժերուն կատարելու մաքրագործում մը ընելու համար։

«Միլլի» թերթը իր 16 հոկտ. թիւին մէջ կը գրէ որ, Ուրֆայի մէջ կախաղան հանուած են 4 աւազակներ»։

Իզմիրի ջրհեղեղը

Իզմիրի ողողումներուն մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին Թուրք թերթերու կողմէ։

Հոկտ. 25ի գիշերը ժամը 12ին անձրեւել սկսաւ եւ յորդահոս շարունակուեցաւ։ Վերի փողոցներէն իջնող հեղեղները հանրակառքի գծին վրայ մէկ մեթր խորութեամբ մեծ գետ մը կազմեցին։ Գողտային եզերքի տուներն ու խանութները ջուրով ողողուած են։ Վերի թաղերուն մէջ տուներ փլած են։

Ոստիկաններ, ոստիկան զինուորներ եւ զինուորներ օգնութեան գործի լծուած են։ Ծովը ամբողջութեամբ ցեխի գոյն առած է։ Հանրակառք, ինքնաշարժ, կառք չեն կրնար բանիլ, վաճառականներն ու գլրոցականները տուները փակուած են։ Հանրակառքի գծին վրայ, ջուրը անընդհատ կը քշէ կը տանի ծրարներ, սնտուկներ, քարիւղի թիթեղներ եւ զանազան կապոցներ։

Հեղեղը այն տեսակ վիճակ մը առաջ բերած է որ կարելի չէ մինչեւ հեռագրատուն երթալ։ Այս հեռագիրը ոստիկանական պահականոցէն հեռաձայնով գրել կուտամ հեռագրատան պաշտօնեային։

Բացում անգլիական խորհրդարանի

ԼՈՆՏՐԱ, 28 հոկտ.— Այսօր կէսօրին տեղի ունեցաւ խորհրդարանի բացումը։ Թագաւորը սովորական հանդիսութեամբ գնաց խորհրդարան ուր կարդաց իր ճառը, անդրադառնալով տնտեսական տագնապին, գործատութեան, եւ ընտրական օրէնքի փոփոխութեան ծրագրին։ Խօսելով տնտեսական տագնապին մասին Թագաւորը ըսաւ.— Առաջարկներ պիտի ներկայացուին ձեզ.քաջալերելու համար հողերու աւելի լայնչափերով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃՂՃՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Նոր փախստականներ.— Թըշուառացած ու սարսափահար երկիրը.— Հիւրընկալ Իրանը.— Համաձայնութիւններ.— Թուրք էմիսարները եւ հիւրընկալուած թրքական զօրամասը։

(Ջէզրոցական յատուկ անձէ մը)

Թաւրիզ, 19 Սեպտ.

Այսօր Ղամարլուի շրջանէն 42 փախստականներ հասան Թաւրիզ, որոնք փախած են Արաքսի վրայէն, Մասիսի տակով եւ Թուրք զօրքերու գնդակներու տակ իյնալով։

Վաղը կը սպասենք նոյն գծով 27 հոգի։

Կը փախչի՜ն, կը փախչի՜ն բոլորը. դժոխք է, հաց չկայ, ուտելիք չկայ. մինչեւ իսկ հիւանդանոցներուն մէջ ուտելիք չի ճարուիր հիւանդներուն կենսական պէտքերը հոգալու համար։

Պարսիկ կառավարութիւնը չտեսնուած բարեացակամութեամբ կ'ընդունի այս բոլոր դժբախտներն՝ ռուս, թուրք, հրեայ, հայ,— անխտիր բոլոր ապաստանարան կը գտնեն այստեղ. կարծես մեծսիրտ ու լայնոգի բարեգործական հաստատութիւն մը կ'ըլլայ այս հիւրընկալ երկիրը։

Նոր փախստականներու հետ փախած է նաեւ քահանայ մը, որմէ պահանջած են գիւղին մատաղ ընողներուն ցուցակը, սպառնալով գնդակահարել։ Սարսափահար քահանան գիւղէն փախչելով եւ սարեր ու ձորեր կտրելով, հազիւ կարողացած է իր կեանքը փրկել եւ գալ ու ապաստան գտնել այս հիւրընկալ հողի վրայ։

Փախստականներուն պատմածները սոսկումով միայն կարելի է ըսել։

Փախստականներուն կիներն ու երախաները առեւանգելով եւ ամէն լրբութիւն կատարելէ յետոյ Սիպերիոյ խորերը քշած են։

Ղարաբաղ, Զանգեզուր, Դարալագեազ (Վայոց Ձոր), Ղազախ եւ առհասարակ լեռներ, անտառներ լեցուն են կռուող փախստականներով։

Ցայտնի (Պէօյիւք վէդիի շըրջանին մէջ, քեալ-բոզցի (ձեռագիրը անընթեռնելի. «Ցուսաբեր») Սիւլէյմանն ու Իսմայիլը, 500 թաթար ժողված, գլխաւորութեամբ Թուրք էմիսարներու, ասպատակութիւններ կը կատարեն, անգամ մը գիշերով, յարձակած են մինչեւ իսկ Երեւանի ցեկային վրայ, սակայն ժամանակին զօրքը օգնութեան հասնելով յարձակողները փախուստի մատնած է։

Թուրք էմիսարները կը վխտան Հայաստանի սարերուն ու ձորերուն մէջ։

Թուրք-քրտական վերջին բախումներու ժամանակ, քրտական գրոհէն խուճապահար փախուստի մատնուած թրքական զօրամաս մը բաղկացած 250 հոգիէ, կուգան եւ ապաստան կը գտնեն Ղամարլուի մէջ։ Հայ իշխանաւոր կոչուածները զինաթափ կ'ընեն այս զօրամասը, երեք օր կը կերակրեն եւ կը խմցնեն, իսկ չորրորդ օրը, զէնքերը իրենց յանձնելով, գիշերով ետ կը վերադարձնեն դէպի Արալըխ իգդիր։

(«Ցուսաբեր»)

ՆՈՐԷՆ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

Գերմանական հսկայ նոր օդանաւը Տօքս, նոյեմբեր 2ին պիտի թռչի դէպի Ամերիկա։ Նախ պիտի հանդիպի Անգլիա, յետոյ Լիզպոն, որմէ վերջ պիտի կտրէ Ատլանտեանը։

ՉԵԿԱՅԻ ԹԻՒ 58 ԼՐՏԵՍ ՂԼՃԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւիմ, չեկիստ Ագաբեկովի «Պօսլէտնի Նօվոսթի»ի մէջ երեւցող ցնցող յայտնութիւններուն :

Ցերեւի, գունագեղ ու հրէշային «դուգակ ծառայութեանց» մըն է, որ Ագաբեկով մեռասնորորդ ժամուն կը յանձնէ հանրային կարծիքին։

Դէպքերն ու դէմքերը լուսանկարչական ձեւով այնպէս կը յաջորդեն իրարու, որ զարհուրանք կ'ազդեն մարդուս։

Դառն է գիտել, որ ամէն մէկ խրողութեան, ամէն մէկ խմբակցութեան, ամէն մէկ անհատի ու ընտանիքի մէջ, չեկայի ոճրապարտ սեւ գլուխն է նստեր, հազարաւոր օձեր, տիւ ու գիշեր, կը սողին անոնց լերկ գանկերուն մէջ.

Անթի՛ւ են անոնց զոհերը, անլո՛ւր են անոնց ոճիրները, աննկարագրելի են անոնց սխրագործութիւնները Հարժական սպանդանոց մըն է դարձած անոնց ծեծուած ուղեղները։

Մութ գնտաններուն ու հեռաւոր աքսորավայրերուն մէջ, յեղափոխական, գաղափարական մաքրամաքուր մարտիրոսներու անզօր անմեղութիւնը անմռունչ կը հեւայ կարմիր բոցերու պէս։

Ով կ'ուզէ ճանչնալ, զգալ ու շօշափել ամենազօր Չեկայի արհաւիրքները «յեղափոխական» Ռուսաստանէն ներս ու դուրս, թո՛ղ կարդայ չեկիստ Ագաբեկովի յայտնութիւնները։

Տակաւին նոր էր, որ մեծ յանձնուկութեամբ ումղձաւանջով կարդացինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղտնի գրագրութեան մասին, տակաւին նոր էր, որ զզուանքով կարդացինք երբեմնի խմբագիր ու խորհրդարանի անդամ Բժ. Ղազարեանի մասին, եւ այսօր ալ նողկանքով կը կարդանք Ղլճեան եպիսկոպոսի մասին, որ արատ կը բերէ պարկեշտ հայ հոգեւորականութեան։

Ո՞վ է Ղլճեան սեւ սատանան։ Վարդապետ իրաւագիտութեան, բանասէր, հայագէտ, Էջմիածնի միաբան եւ քանի մը անգամ ալ կարգալոյծ։

Տարիներ առաջ փորձ եղաւ խորհրդաւոր կերպով, իր սեւ սքեմի փէշերը քամիին տալու։

Մեր մարդուկին մասին, «Յառաջ»ի երէկուան թիւին մէջ գրուած էր։

Այդքանը միանգամայն բաւական է, այդ սեւ հոգի վեղարաւորին դիմագիծը պատռելու։

Բայց կարգ մը ուշագրաւ կէտեր կան, որոնց վրայ պէտք է կանգ առնել։

Ասկէ տարի մը առաջ Չեկայի բռունցքով եւ կառավարական հրովարտակներով եկեղեցիները կը փակէին, հոգեւորականները կը գանակոծէին, ժողովուրդը կ'ուզէին զրկել իր հաւատքէն ու աւանդութիւններէն, երբ միւս ձեռքով նոյն Չեկան, իր ստոր նպատակներուն համար, հոգեւորականութեան տականքներուն վրայ յենուած, վարդապետի, եպիսկոպոսի աստիճաններ կը շռայլէր։ Եւ ի՞նչ չէ, վաղն ալ մի զարմանաք Լուսաւորչի գահին վրայ նոյն Չեկան հետեւողական կերպով, պիտի բազմեցնէ, Ղլճեանի պէս թիւ 58 լրտես մը, գաղութներու միամիտ հայութեան վրայ ծիծաղելով, որ մեծ աղմուկով ու թմբկահարութեամբ պատգամաւորներու ընտրութեամբ կ'զբաղի։

Ա՛ս, իրապէս չեկայական անորակելի կատակերգութիւն է, որ իր նմանը չունի պատմութեան մէջ.

Երկրորդ ուշագրաւ կէտը հէնց ինքը Ղլճեանի եւ Ղլճեաններու պարագան է։

Հայ ժողովուրդը, վերջին վերիվայրումներու, տարագրութեան ու ջարդերու պահուն ճաշակեր ու տեսեր էր հայ «խոֆիէն», հայ մատնիչը, հայ Ատեսը մէկ խօսքով յանուն կեղտը հայութեան, բայց չէր տեսեր եւ չէր լսեր հայ հոգեւորական չեկիստը, այս եզակի անարգանքը հայութեան եւ հայ հոգեւորականութեան։

Այժմ, թող լսէ Ղլճեանի անունը, իբրեւ հոգեւոր անդամ «սոցիալիզմ կառուցող» երկրի աւազակախումբին, որ կը կոչուի Չեկա։

Ո՞ւր էք դուք, վանքերու գմբէթներուն տակ ծածկուած պարկեշտ հայ հոգեւորականներ, ու՞ր էք դուք անձնուէր հայ առաջնորդներ, որ մորթուեցաք ձեր հօտին հետ։ Խրիմեաններու, Վարժապետեաններու եւ Իզմիրլեաններու լուսեղէն շուքերը տեսէք ինչպէս կը նսեմացնեն Ղլճեանները։

Երկու հարիւր տալարի ծախուած Յուդան, Պարսկաստան կը գտնուի այժմ, դաւերու եւ սադրանքներու մէջ խրած, հեռացնելու համար Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանը, որ Յաթեւէն սկսած մինչեւ Պարսկաստան մնաց իր կոչման բարձրութեան վրայ, իբրեւ հովիւ իր անտէր հօտին։ Մեր պարսկահայ գաղութը շատ լաւ գիտէ մամոնան մամոնային, Աստուածն ալ Աստուծոյն տալ։

Ղլճեաններուն մէկ բան կը մնայ այլեւս, դարձեալ նետել իրենց սեւ սքեմն ու վեղարը, ազատօրէն մտնելու համար Չեկայի գառագեղը։

Շնորհակալութեամբ լսենք դեռ Ագաբեկովը, թափանցելու համար Չեկայի բոլոր թագստոցներն ու գաղտնիքները որոնք անծանօթ են մնացած մեզ, եւ որոնք շատ բան կը լուսաբանեն ամէնքիս։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ ՑՈՅՑ Կ'ԸՆԵՆ

Նիւ-Եորքի մէջ գործազուրկները ցոյցեր կազմակերպեցին կառավարութեան դէմ։

Քաղաքապետը խոստացաւ ընդունիլ անոնց ներկայացուցիչները։ Քաղաքապետարանին շուրջ ոստիկանական սեղմ շղթայ մը կը հսկէր։ Երբ ցուցարարները սկսան երգել ու պոռալ, ոստիկանները միջամտեցին. սկսաւ խուճապ մը։ Կատարուեցան բազմաթիւ ձերբակալութիւններ։

Ցոյցեր եղան նաեւ քաղաքին զանազան մասերուն մէջ։

Իսկ երբ թաղապետական ժողովը կը գումարուէր, գործազուրկներու խմբակ մը ժողովէն ներս մտաւ եւ խանգարեց։

Տեղական մամուլը կը գրէ թէ գործազրկութիւնը հետզհետէ մտահոգիչ հանգամանք մը կը ստանայ եւ այս ձեւով կը վախցուի լուրջ կռիւներէ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Ազդակ» հետեւեալ տեսակցութիւնն ունեցած է Հայաստանէն վերջերս փախուստ տուած Գ. Ա. Գէկլարեանցի հետ:

— Քա՞նի ամիս կ'ըլլայ որ Հայաստանէն հեռացեր էք։ Անցագիր կրցա՞ք առնել եւ ի՞նչ պատճառով։

= Երկու ու կէս ամիս կ'ըլլայ որ Հայաստանէն մեկներ եմ, առանց անցագիրի, գաղտնի, Պարսկաստանի ճամբով։

— Հայաստանի ո՞ր մասին մէջ կը բնակէիք ու ի՞նչ գործով կը պարապէիք։

= Եղեր եմ Թիֆլիս ու Ղարաքալա։ Արհեստով հաշուապահ եմ։ 1922ին, Թիֆլիզ եղած միջոցիս, կ'ուզէի ամուսնանալ հայ աղջկան մը հետ, որուն աչք ունէր նաեւ Թիֆլիսի քաղաքապետը՝ Պարապաշ։ Այս պատճառաւ չնչին պատրուակով մը արգելափակուեցայ Մետեխի բանտին մէջ, ուրկէ ազատուեցայ 1824ին։ 1926ին կրկին բանտարկուեցայ ու տարի մը յետոյ ազատ արձակուեցայ։ Աքսո՛ր եղայ Մոսկուա, Թաշկէնդ, Խորար։

— Բանտին մէջ կեանքը ի՞նչպէս էր։

= Զարհուրանք վայր։ Ամէն ոք դժգոհ է թէ՛ բանտի խիստ գրութեններէն եւ թէ տիրող կարգերէն։ Բանտարկեալները գրեթէ բոլորն ալ սովետներու հակառակորդներ են, բայց լրտեսներով ու չեկիստներով շրջապատուած ըլլալով, հնարաւորութիւն չունին անկեղծօրէն իրարու հետ խօսելու ու իրենց դժգոհութիւնները յայտնելու իշխանաւորներուն։ Օրինակ՝ երբ համբաւաւոր ռուս գրագէտ Մաքսիմ Կորքի, սովետական երկիրներուն մէջ կատարած իր շրջագայութիւններուն ընթացքին մեր բանտը այցելեց, մեր դժգոհութիւնը,ցասումն ուղղոթկումը յայտնող շատ բաներ ունէինք իրեն ըսելու, բայց չեկիստներու ուրուականէն սարսափած՝ լռեցինք։

— Ինչու համար փախուստ տուիք Հայաստանէն։ Ու ո՞ր ճամբով դուրս եկաք։

= Ես կը գտնուէի Ղարաբաղի մէջ։ Այն տեղ, ինչպէս Կովկասի ամէն մասերուն մէջ, կեանքը շատ անտանելի էր։ Ժողովուրդը բռունցքերով կ'ընդդիմանար «կոլխոզ»ներու կազմութեան դէմ։ Գիւղացիները, իրենց անասունները կը սպաննեն ու արտիքները կ'այրեն համայնավարներուն չտալու համար։ Վասնզի, կառավարութիւնը անոնց շատ չնչին բան մը կը վճարէր անոնց փոխարէն։ Ու այն ալ թղթադրամով որ գրեթէ արժէք չունի. հիմա հոն ապստամբական վիճակ կը տիրէ։ Հայ ու Թուրք գիւղացիները, իրենց դժբախտութեան մէջ միացած՝ կը գործեն ընդդէմ հասարակաց զօրաւոր թշնամիին՝ Ստալինեան բռնակալութեան կամ աւելի ճիշդը սովետական իշխանութեան։ Կիներ, աղջիկներ, այրեր, ծերեր ու մանուկներ, նախնական զէնքերով՝ փայտով, քարով ու դանակով զինուած, կ'ըմբոստանան ու կը պայքարին պետական պաշտօնեաներուն դէմ։ Երեւանի կառավարութիւնը, ապստամբութիւնը զսպելու համար, հրամայեց կարմիր բանակին որ գիւղացիներուն վրայ քալէ։ Բայց ան չհնազանդեցաւ։ Կարմիր զինուորներուն մէջ եւս խլրտումներ ու դժգոհութիւններ իշխեր են։ Մոսկուայէն կանչուեցան նոր չեկիստներ, որոնք սկսան սարերը ապաստանած հայ ու Թուրք գիւղացիներուն վրայ, թնդանօթ կոզեր ժայթքեցնել։ Բայց անոնք նորէն չընկճուեցան ու սարերէն վար չիջան։

Հիմա, Հայաստանի բնակչութեան հարիւրին 80 տոկոսը կ'ուզէ արտասահման գաղթել։ Այս վերջին ամիսներուն, 4000 հոգի Կովկասէն դուրս փախչեր են։

Իմ ալ դրութիւնս չափազանց անտանելի էր։ Ու որոշեցի հեռանալ։ Ինծի ընկերակցեցան Լալաէֆ ու Շախնազաթոֆ անուն երկու հայեր։ Գիշերները քալելով սարերուն մէջէն ու գաղտնի ճամբաներէ, Ղարաբաղէն դուրս ելանք, Պարսկաստան անցնելու համար։ Այս միջոցին մեզի միացաւ Կիրօրկի Ալեան անուն հայ մը։ Երբ հասանք Թէհրան, այս վերջինը ձերբակալուեցաւ պարսկական իշխանութեան կողմէ, իբրեւ համայնավար լրտես, ու քանի չորս ժամուան բանտարկութենէ յետոյ սահմաններէն դուրս հանուեցաւ։ Ան անցաւ Պաղտատ, ապա վերադարձաւ կրկին Թեհրան ու անկէ ալ գնաց Միչէր ու Սախապատ։ Անոր տուած տեղեկութիւններուն վրայ, Շախնազաթոֆի ծնողքը ու իմ ընտանիքս աքսորուեցան Սիպիր։

— Կեանքը ինչպէ՞ս է Հայաստանի մէջ։

= 1928էն ի վեր սկսաւ վատանալ ու 1930ին բոլորովին տաժանելի դարձաւ։ Ամէն ինչ սուղ է։ Ֆունտ մը հաց կ'արժէ 8 ռուբլի, հաւ մը՝ 30 ռուբլի, զոյգ մը կօշիկ՝ 3.400 ռուբլի, հանրակառքի տոմսակ մը՝ 2 ռուբլի 80։ Ապրիլին 15 կապէկ էր։ Ասոր պատճառը թղթադրամին անկումն է։ Արծաթ դրամ շատ քիչ կը գտնուի ժողովուրդին քով։ Ամէն օր գրեթէ խուզարկութիւններ կը կատարուին։ Որու քով որ 20 ռուբլիէն աւելի արծաթ դրամ գտնուի, կ'աքսորուի։ Վերջերս ասոր համար 500 հոգիէ աւելի աքսորուեցան։

— Եկեղեցին նորէն կը հալածուի՞։

= Այո՛։ Թէեւ համայնավարները ու անաստուածները ամէն բռնութիւններու ու հալածանքներու կ'ենթարկեն եկեղեցին, բայց ժողովուրդը օրէ օր աւելի հաւատացեալ ու ջերմեռանդ կը դառնայ։ 1930էն սկսեալ կառավարութիւնը սկսեր է քանդել տալ ոչ միայն եկեղեցիներն այլ այն փոքրիկ շէնքերը զոր հաւատացեալները մատուռներու վերածեր էին.

— Ի՞նչ գիտէք կաթողիկոսական ընտրութեան շուրջ։

= Նախապէս ընտրութեան թուական մը որոշուեցաւ, յետոյ կառավարութեան հրահանգով անորոշ ժամանակով յետաձգուեցաւ ու ժողովուրդը չի գիտեր ասոր պատճառը.

— Ազգային կեանքը, հայ լեզուն, գրականութիւնն ու թատրոնը ի՞նչ վիճակի մէջ են։ Կառավարական ու դատական պաշտօնական լեզուն հայերէ՞նն է թէ ոչ ռուսերէնը։

= Հայութիւնը, Հայաստանի մէջ դեռ կը պահէ իր տոհմային բոլոր աւանդութիւնները։ Ամէն տեղ հայերէն լեզուի անոյշ հնչումները կը լսուին։ Կառավարութեան պաշտօնական լեզուն հայերէն է Հայերու հետ։

Պետական թատրոններուն մէջ հայերէն թատերական երկեր են որ կը ներկայացուին։

Հայ ընտանեկան կեանքը կը մնայ մաքուր ու անաղարտ։

Այս բոլորին հետ մէկտեղ դարձեալ զգալի է օտար ճնշում մը։

— Ի՞նչպէս է Հայաստանի բանակը։

= Շատ լաւ կազմակերպուած է։ Թէեւ զինուորներու թիւը յայտնի չէ, բայց հարիւրին 70ը հայեր են։ Իրենց հրամանատարներուն մեծ մասը կը բաղկանայ հայերէ,բայց անոնց մէջ կան նաեւ, Հրեաներ, Ռուսեր ու Վրացիներ։ Կարմիր զինուորները շատ լաւ խնամուած ըլլալով մէկտեղ, դժգոհ են տիրող կարգերէն։

— Հայաստանը տնտեսապէս կը զարգանա՞յ։

= Երկիրը տնտեսապէս բաւական կը զարգանայ, Նոր-Նոր շինարարական գործեր կը կատարուին, ճամբաներ կը շինուին ու անմշակ դաշտեր կ'ոռոգուին, բայց արտածուած բերքերու փոխարժէքը փոխանակ երկիր վերադարձուելու, արտասահմանի մէջ, համայնավարական պրոպագանտին կը ծառայէ, որու հետեւանքով ալ երկիրը կը մնայ աղքատ։

ԹԱՏՐՈՆ

“ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ„

Կիրակի իրիկուն շատ լաւ մթնոլորտ մը կար Ալպեր Ա. թատրոնին մէջ։ Տրամաթիքը կրնայ օգտուիլ այս բարեբախտ երեւոյթէն. յայտնի է որ հայկական յաջող գործեր մեծ խանդավառութիւն յառաջ պիտի բերեն. շատ լաւատես եմ եւ այս ուղղութեամբ մեր երիտասարդ գրողները կրնան փորձեր ընել յաջողցնելու եւ թարմացնելու հայ բեմը։

Հակառակ «Վարժապետին Աղջիկը»ին ակար կառուցուածքին եւ բեմական աղքատութեան երեկոյթը յաջող անցաւ։ Այս թատերգութիւնը առնուած է Տիգրան Կամսարականի համանուն վէպէն որ իր ատենին բաւական հետաքրքրութիւն պատճառած է, թէեւ հինցած եւ անարիւն դարձած է ներկայիս։ Կամսարական գեղեցիկ կտորներ ստորագրած է նաեւ Շահնազարի «Հայրենիք»ին եւ Զօհրապի «Արեւելք»ին մէջ եւ մեր իրապաշտ գրողներուն լաւագոյններէն մէկը կը համարուի։ Ցաւալի է որ Լեւոն Բաշալեանի պէս քաշուած է գրական ասպարէզէն երկար ժամանակէ ի վեր։ Գրած է նաեւ «Փրկանքը» թատերգութիւնը Պոլսական կեանքէ, աշխատակցութեամբ Միքայէլ Կիւրճեանի, ակար գործ մը ըլլալուն յաջողութիւն չունեցաւ։

«Վարժապետին Աղջիկը» Աշոտ Մասաթեանի վերածած է թատերգութեան, սակայն չէ յաջողած տալ իրական մթնոլորտը եւ փոխանակ իրապաշտ գործ մը մէջտեղ հանելու, առած է վիպային երանգ մը այն ալ շատ խեղճ ձեւականութեամբ եւ առանց արուեստի։ Ահա նիւթը համառօտ կերպով։ Պոլսոյ մէջ 1890 թուականներուն Նահապետեան Յակոբ էֆ հարուստ կալուածատէր, ունի երկու զաւակ, մանչ մը Արամ պէյ, (Հ. Սարեան) եւ աղջիկ մը (Տիկին Ա. Տէրուան) Արամ պէյ կը սիրահարուի Անդրանիկ Քէնէքճեան վարժապետին (Տիգրան Պօղպայ) աղջկան Աստղիկին, (Տիկին Նշանեան) եւ կ'ամուսնանայ։ Աստղիկ խորապէս կը պաշտէ իր ամուսինը եւ կ'ունենան զաւակ մը։ Երջանկութիւնը երկար չի տեւեր։ Արամ կը վերսկսի իր գէշ կեանքը, արհամարհելով կնոջ սէրն ու թախանձանքները իբրեւ աղքատ եւ ստորադաս ընտանիքի մը աղջկան։ Աստղիկ յուսահատ սիրտը կը բանայ ամուսինին մտերիմ բարեկամ Թորոս պէյին (Տրդատ Նշանեան) որ արդէն գարօպաշ ըրած էր եւ գաղտնի կը սիրէր զինքը եւ որ առիթէն օգտուելով ամէն միջնորդութիւն ի գործ կը դնէ ամուսնալուծում մը յառաջ բերելու համար, յոգու Արամ պէյին որպէսզի դիւրաւ տիրանայ Աստղիկին։

Աստղիկ կը վտարուի տունէն նոյնիսկ առանց զաւակին՝ այն ատեն զրպարտութեամբ, որ իբր թէ անհաւատարիմ եղած է ամուսնոյն։ Վերջին արարուածին արդէն հօրը տունն է, դժբախտ, հիւանդ եւ աղքատ։ Իր յուսահատ ծնողքին հետ իր վրայ … հսկէ նաեւ նախկին նշանածը … րեգին Արսէնեան (Վ. Մըքթեան) … զոհուած էր հօրուսս Արամ … յին, բայց որ հիմա ահագին … հողութիւններ կ'ընէ փրկելու … մար իր սիրելին։ Թորոս պէյ … կայն իր ուխտը գործած է. Աս… ղիկ կը մեռնի, ունենալով միայն … թարանքը գոնէ զաւակը … բուրելու՝ հօրը՝ Գարեգին … Վերջին պահուն լուր կը բերէ … թէ Նահապետեանները նաեւ … ծանած են Արամին չուալը … քին պատճառաւ։

Խաղարկութիւնը բաւական յաջող անցաւ, նախորդ անգամ … ներէն աւելի բնականութիւն … ապրում դերին գործակատար… ցաւալի է սակայն որ ոմանք … գոց ըրած չէին դերերնին եւ … շարարին ձայնը հեռուէն կը … ուէր եւ այս պատճառ մըն է … գերասանը շատ կորսնցնէ իր … լէք տպաւորութենէն։

Տիկին Նշանեան յաջողեցաւ … ապրել Աստղիկի մաքուր եւ … առաքող հոգիին յուզումները … յայտնի է որ խղճմտօրէն կը … տնայ իր դերին ու ոչ մէկ … չի խնայեր զայն լաւ … մէջտեղ բերելու համար։ … թէ պէտք է զգուշանայ … եւ գիծ ախադերու … թենէ։ Տրդատ Նշանեան շատ … ջող էր եռանդ եւ շուայտ … մուրբի իր դերին մէջ։ Գործ… եան ինչպէս միշտ՝ հաղորդա… կանութիւն ունի եւ կրցաւ որոշ … պաւորութիւն թողուլ։ Սարեան … աւելի յաջող էր առաջին արար… ներուն մէջ իբր շփացած եւ … թեթեւսոլիկ երիտասարդ մը, … յետոյ նախանձի եւ բարկու… թեան իր պահերուն մէջ։ … հայ Արամ պէյին փոխարէն … աւելի, տպաւորութիւնը … տեսնելու զգաստան … թեան մը նախանձի … մէկը։ Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է Տիգրան Պողպայի … ղարկութիւնը, որովհետեւ … գեցաւ իր դերին պահանջած … ներութիւնները արտայայտել … ձայնին շեշտերը որոշ … մը ունին։ Մնացեալ դերակատարները լաւ պահեցին խաղը, … ւանդ զուարճալի եւ յաջող … Սարաֆեանի սիլուէթը։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ… ԳՈՂԵՐԸ ՀԱՅ ԿԻՆԵՐ ԵՆ

Ամսէ մը ի վեր, կը … «Էլիֆպա»ի թղթակիցը, … մէջ գողութիւններ կ'ըլլայ… որոնց հեղինակները … անծանօթ կը մնային. … պէս անցեալները Ֆրանսական … տարար առեւտրի նախագա… փորթուգալեանի տունէն … լեզուն շիշեր գողցուած են … ուրիշ տուներէն, ընդհանրապէս Ազիզիէ թաղին մէջ, … սեններ կը կորսուէին։

Քանի մը օրեր առաջ Շէֆիք … յաթթի կինը չուկայ կ'երթայ … երկօյեան վերադարձին կը … որ տունը տակն ու վրայ … է, խոյն անուոկը կը վազէ … կը հասկնայ որ գողեր եկած … եւ իր ոսկեղէնները թաղած … կը սկսի պոռալ։ Ոստիկան… լուր կը տրուի, կը սկսին հե… պնդեր կասկածի վրայ կը ձեր… կալեն Ալիս Աշճը անուն կին … ծեծի տակ կը խոստովանի … ամէն բան։ Յայտնի կ'ըլլայ … Ազիզիէ թաղին մէջ … ցող բոլոր գողութեանց հեղ… զինակը եւ կամ ալ կ… պիչը Ալիսն է։ Ան հարցաք… թեանց միջոցին զարմանալի … մութեամբ բացատր… տուած է Ազիզիէ բոլոր … մասին եւ անոնց պատուհաններու … ու գռները, անոնց թիւն ու … բացատրած։

Ալիսի գործակիցներն ալ … բակալուած են։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՀՃԱՏԵՆԴ

Ղափանի շրջանին Շիկահող գիւղին մէջ սուր ձեւով կը համաճարակի ճահճատենդը: Մինչեւ հիմա մեռած են 9 հոգի: Բժշկական օգնութիւնը կը պակսի:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴ

...ճաւար ժանտատենդի հա... մը տեղաւորուեցաւ Լէ...ինականի մէջ: «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ հիւանդութիւնը տարածուած է նաեւ Երեւանի ... Ծխախոտի ... արձանագրուած է 42 ...

ՄԵՂՐԸ ՔԻՉ Է

Այս տարի, բացի Սանփա...անի, Նոր Բայազիտի եւ Գո... շրջաններէն, մեղրը չափազանց քիչ է, երաշտին եւ կարկուտին պատճառաւ:

...ծ չափով վնասուած են ...ոյինի, Դարալագեազի, Ալափարսի եւ Աշտարակի մեղուանոցները: ...եանէն այդ շրջանները տեղափոխուած մեղուանոցները նոյնպէս քայքայուած են: Մեղուներու ընտանիքներուն ձմրան պաշարն ալ կը պակսի:

Մեղուաբուծութիւնը տագնապի մէջ է:

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԵՐԵՄԻԱԿԱՆ

...չմտեւեալ երեմիականը կ'արտատպենք «Խորհ. Հայաստան»էն (15 սեպտ.) որ կ'ողբայ կարմիր ...յաստանի կացութիւնը, «բանուորներուն սնունդն ու բնակարանը» խորագրով:

Անդրկովկասեան երկրային ...միտէի քննիչ յանձնախումբը ... որ կը շրջի Երեւանի մէջ, քննելու համար բանուորներուն ... ու բնակարանը:

— կարմիր բանակի տան ճաշարանը չի աշխատում, բայց ...ները ռոճիկ են ստանում: ...ներս չունենք տալիս դէպի ... ճաշարա՛ն,— կեղտ, փոշի, ...ներ, գոռում-գոչում, ...ւ բացագանչում են ... ու այն կողմից եւ զրնգացող գանձն ու պատառաքաղը, ... ճաշող ժառուցողները կորցրել իրենց գլուխները: Բազմութիւնը լիքը, հերթ պահող չկայ: ...ներից ոմանք յատուկ ... չեն ստացել, պահեստ ...անմխիթար վիճակում է, ...երքները թափթփուած են գե..., մինը շորով են ծածկում, ... գրոից ամէն բոպէ են... ... է կողոպտման: Վերո... թերութիւնները յատուկ են բանուորական բոլոր ճաշարաններին: Բազմաթիւ գործարաններ ճաշարան չունեն: Եւ բանուորական երկրորդ ճաշարանում ճաշում են կառապան, տնատէր, չիքէր, նէպման ու ակրտէր:

Խոհարարի օգնական երբահասակը ձեռքով է վերցնում մակարոնը եւ գնում ափսէները: Նրա վերջոկանոց եղունգների տակ փթերով կեղտ կայ, բայց այդ չի խանգարում նրան ծեծուած միսը արօրելու, գոլմա պատրաստելու, գէմքը եւ ականջներն օ...բերով չըր երես չեն տեսել: Պատահել են դէպքեր, որ բանուորներին խաբել են տալով թէ ճաշ չկայ, բայց կայարանի պաշտօնեաներին կերակրել են, այն էլ գիտէ՞ք, ո՞րտեղ... բուֆէին ետեւում: Լոտոկի գործակատարը կոպիտ է, կաշ է անում, հայհոյում, ծեծկռտում բանուորներին եւ նրանց ընտանիքներին: Միսը չի բաւականացնում, կաթի երեսը երկու անգամ են տեսնում, այն էլ ջրահամ, իսկ մսից օգտւում են ուրիշները:

...«Մնացինք առանց շաքարի, երեխէքը թամամ կոտորւեցին, իրենք նստում են տաք սենեակում եւ քաղցր չայն անուշ անում, իսկ մեր մասին մտածող չկայ» կուրծք էր ծեծում Գրիշան:

«Տղամարդու խոսք եմ ասում, 3 ամիս է՝ չայ չեմ խմել, ինքս էլ չայ սիրող մարդ եմ»:

Երբ գնացինք «տղամարդու խոսքի» տէր Գրիշայի տունը, պապզում էր փոշի շաքարը»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹԷՐՔՈԶԸ ՊԻՏԻ ԳՆՈՒԻ՞

Թէրքոզի խնդիրը գարձեալ կը քննուի, այս անգամ ալ Հանրօգուտ նոր գործավար Զէքէրիա պէյի կողմէ, որ թղթածրարը սկսած է աչքէ անցնել: Լուրի մը համաձայն, կառավարութիւնը կը խորհի գնել Թէրքոզի ձեռնարկը, որուն պայմանաժամը 30 տարիէն կ'աւարտի: Այս մասին հաւանաբար համաձայնութիւն մը կայ արդէն քաղաքապետութեան եւ ընկերութեան միջեւ: Այս համաձայնութեամբ, քաղաքապետութիւնը պիտի կրնայ ընկերութեան ներկայ ամբողջ կազմածները գնել 100,000 ոսկի կանխիկ տալով եւ 30 տարուան մէջ ալ երեք միլիոն ոսկի վճարելով:

Եթէ այս գնումի որոշումը առուի, Թաղապետութիւնը 100 հազար ոսկի պիտի գնէ իր պարտքին մէջ: Ասկէ զատ, նոյն նպատակին համար ելմտական գործավարութիւնը պիտի վճարէ 650 հազար ոսկիի գումար մը զոր հին հաշիւներէ կը պարտի Թաղապետութեան:

Թէրքոզը ներկայիս օրական 25 թոնօ ջուր կուտայ Պոլսոյ: Թաղապետութիւնը, սակայն, երբ գործը իր ձեռքը անցնէ, ջուրի օրական քանակութիւնը երկու տարիէն 35 թոնոյի եւ չորս տարիէն ալ 50 թոնոյի պիտի բարձրացնէ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Պետական դրամատան մասին շրջաբերական մը ղրկած է ելմտական գործավարութիւնը, յայտնելով թէ դրամատան կազմութիւնը օրէքու խնդիր է միայն: Շրջաբերականը կը ճշդէ թէ պետական դրամատունը ինչ գործով պիտի զբաղի: Այսպէս, պանքնօթ շրջաբերութեան հանելու մենաշնորհը պետ. դրամատան կը պատկանի, դրամատունը պիտի զբաղի դրամատուներու զեղչի սակերուն որոշումով, դրամի շրջանառութիւնը պիտի կանոնաւորէ, պետ. դրամական գործառնութիւնները պիտի ընէ, չէքեր պիտի զեղչէ եւ նման գործերով պիտի զբաղի:

Թրքական դրամին կայունացման համար, դրամատունը կառավարութեան հետ միասին պիտի աշխատի: Այս գործին համար կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են արդէն: Դրամատունը ինք պիտի առանձնէ կառավարութեան կողմէ հրապարակ հանուած 158 միլիոն ոսկին: Կառավարութիւնը, իբր այս դրամի փոխարժէք 500 հազար ոսկեդրամ եւ 116 միլիոնի ալ օտար արժեթուղթեր պիտի գնէ դրամատունը:

Հաւանական է որ դրամատան հիմնումին աշխատութիւնները գալ շաբթու սկսին, պետական յանձնաժողովին կողմէ:

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ

Ծխախոտի մշակութիւնը մեծ տագնապի մը տակ կը գտնուի, հիւանդութիւններու հետեւանքով: Ծխախոտի հիւանդութեան դէմ պայքարելու համար յատուկ մարմին կազմուած եւ պիւտճէ սահմանուած է, բայց ձեռք առնուած միջոցները անբաւական կը նկատուին: Վիճակագրութեանց համաձայն, ծխախոտներուն շնորհիւ տարեկան 50 միլիոն ոսկի կը մտնէ երկիրը. մինչդեռ, եթէ անտակները ազնուացուին, այս գումարը 70 միլիոնի կարելի պիտի ըլլայ բարձրացնել:

Հիւանդութիւններն ամէն տարի իրենց ազդեցութիւնը ցոյց կուտան, որովհետեւ տնտեսի վատասերման պատճառով գնորդները կը պակսին, ու ամէն տարի շուրջ 13 միլիոն ոսկիի պակաս ծխախոտ կը ծախուի:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Կարմիր Խաչերու Ընկերակցութեան համաժողովը տեղի ունեցաւ Բրիւքսէլի մէջ, նախագահութեամբ Ժասփարի, որ բացումը կատարելով ըսաւ թէ «Կարմիր Խաչը կը նմանի փոքրիկ տիեզերքի մը (microcosme), կամ մտածման եւ զգացման ամէնէն տեղ համերաշխութեան, որովհետեւ Կարմիր Խաչերը կը գործեն ոչ միայն իբրեւ կոյր գթութեան կամ զգայականութեան պատուր, այլ նաեւ իբրեւ բանականութեան եւ գիտութեան ձայն: Թէ պատերազմի, թէ խաղաղութեան ժամանակ, Կարմիր Խաչերը կը շրջին ազգամաճականներուն եւ թշուառութեան դաշտերուն վրայ»:

Կարմիր Խաչերու համաժողովը տեղի ունեցաւ Պելճիքայի մէջ, պարզապէս պատիւ մը ընելու համար այդ երկրին, որ իր անկախութեան հարիւրամեակը տօնեց վերջերս:

Համաժողովը զբաղեցաւ մասնաւորապէս Կարմիր Խաչերու օգնութեան իրաւական հարցով պատերազմի ժամանակ, եւ այդ օգնութեան կատարելագործման հարցով խաղաղութեան ժամանակ: Երբ այդ օգնութիւնը կայսն կ'ըլլան, տուրքէ զերծ թողուլ, մաքսային ձեւակերպութիւններէ ազատել, առեւտրական օգնութիւն ալ ի հարկին Կարմիր Խաչերու օգնութեան փութացնել:

Կարմիր Խաչերու համաժողովը զբաղեցաւ նաեւ քաղաքներու բնակչութեան պաշտպանութեան հարցով ընդդէմ կազերու եւ ռումբերու յարձակման: Գերման Կարմիր Խաչը 10.000 մարք գրաւ Միջազգային Կեդրոնին տրամադրութեան տակ, որպէսզի ան ուսումնասիրէ այս հարցին ոչ միայն գործնական, այլ նաեւ իրաւական պայմանները: Փորձագէտներու յանձնախումբ մը կազմուելով, քննեց այս հարցը, սակայն իր եզրակացութիւնը ամբողջովին չիւրացուց համաժողովը: Միայն գործնական միջոցներու մասին էր, որ համաժողովը համաձայն գտնուեցաւ: Ուաշինկթընի մէկ փրոթոքոլը, զոր վաւերացուցին Ժընեւի մէջ 22 պետութիւններ, կ'արգիլէ պատերազմի ժամանակ գործածել թունաւոր կամ հեղձուցիչ կազեր, ինչպէս նաեւ հեղուկ կամ հաստատուն նիւթեր:

Սակայն, նկատելով որ անկարելի է արգիլել քիմիական պատերազմի մասին ամէն ուսումնասիրութիւն կամ քիմիական գիւտերը, — որովհետեւ այդ արգելքը անկարելի պիտի դարձնէր քիմիաբանութեան եւ դեղագործութեան զարգացումը, — պետութիւնները ազատ են չյարգելու իրենց ստորագրութիւնը: Այսուհանդերձ կարելի է գտնել միջոցներ՝ պաշտպանելու համար անզէն բնակչութիւնը: Այդ միջոցներուն հետ անհրաժեշտ նկատուած է պետութիւններու գործակցութիւնը, որպէսզի ի հարկին ապաստաններ պատրաստուին.

Կարմիր Խաչերու միջազգային կեդրոնին պաշտօն տրուեցաւ գիտական մրցում մը բանալ, հասկնալու համար թունաւոր կազերու, մասնաւորաբար ypériteի գոյութիւնը ռազմաճակատին վրայ, կանխարգիլելու համար վնասը: Անհրաժեշտ նկատուեցաւ նաեւ բանալ երկու մրցում,— գտնել յարմար դիմակ մը եւ հաւաքական ապաստանի ձեւ մը,— սակայն նիւթական միջոցները անբաւական էին:

Համաժողովը լսեց նաեւ Չեխոսլովաքիոյ նախագահ Մազարիքի աղէկան կոչը, որ, Կարմիր Խաչերու հովանաւորութեան տակ, կը հրաւիրէր կազմակերպել ամբողջ աշխարհի մէջ խաղաղասիրական գաղափարներու զարգացման համար եռօրեակ մը, տեսակ մը զինադուլ վէճի եւ պայքարի, ինչպէս կը կատարէ Չեխոսլովաքիան ամէն տարի:

Վաղահաս նկատուեցաւ այդ որոշումը, եւ յետաձգուեցաւ երեք տարի:

Համաժողովը զբաղեցաւ նաեւ հիւանդապահուհիներու պատրաստութեան, թմրեցուցիչ դեղերու դէմ պայքարի, մեծ աղէտներու զոհերուն միջազգային օգնութեան մարմինի մը կազմակերպութեան հարցերով:

Այս վերջին հարցերուն մասին որոշումները վաւերացուցին Գերմանիա, Իտալիա, Պելճիքա, իսկ համամիտ գտնուեցան Անգլիա, Զուիցերիա, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկիրներ, բայց Ֆրանսա ձեռնպահ մնաց:

Համաժողովը զբաղեցաւ նաեւ ճամբաներու վրայ աղէտեալներու օգնութեան կազմակերպութեան, Երիտասարդներու Կարմիր Խաչի մարմիններու հաստատութեան հարցերով:

Համաժողովը, որուն կը մասնակցէին այս տարի մեծ թիւով պատգամաւորներ, եւ ուր նոյն իսկ հեռաւոր Ճափոնն ու Բրազիլիան ներկայացուցիչներ ունէին, վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԵՎՐԱՆ, 26 Յոկ.— Այս կիրակի եւս Սէվրանի «Արաքս»ը 5ի դէմ 2ով յաղթեց ֆրանսական «Sans peur»ի Ա. խումբին:

Յաջորդ կիրակի 2 Նոյեմբեր C. A. Enghien-Ermontի Zèbre խումբը Սէվրան հրաւիրուած է: Մաղթելի է որ սէվրանահայեր ներկայ ըլլան քաջալերելու համար հայ տղաքը:

Օ. Լօրէնեան

ԿՈՉ

Ազնիւ հայրենակիցներ

«Սէվրանի Հայ Կրթական Միութիւն»ը, Հոկտ. 4 թուին՝ 1334 թուակիր պաշտօնագրով կառավարութենէն ճանչցուած ու վաւերացուած ըլլալով, ներկայիս կոչ կ'ուղղէ Հայ կրթասէր ազնիւ հասարակութեան որ բարեհաճի իր նիւթական նպաստը բերել Միութեան:

Միութիւնս՝ Սէվրանի հայութեան բարոյական եւ մտաւորական մակարդակի բարձրացման նպաստելու համար, նպատակ ունի տեղւոյս մէջ հաստատել՝ ընթերցասրահ եւ մատենադարան, մեծերու եւ փոքրերու համար հայերէնի դասընթացք, ինչպէս նաեւ առողջապահական դասախօսութեանց շարք մը:

Կը խնդրուի ազնիւ եւ գիտակից հայրենակիցներէ որ իրենց արտաքուստ նուէրները հաճին ուղղել վարչութեանս քարտուղարին M. Yézéguelian, 16 Ave. Félix Faure, Sevran (S. et O.).

Վարչութիւն

Յ. Գ.— Միութիւնս որոշած է յարգելի նուիրատուներու անունները՝ 3 ամիսը անգամ մը թերթերու միջոցաւ հրատարակութեան տալ:

Միութիւնս շնորհակալութեամբ կ'ընդունի իրեն նուիրուած գիրքեր, հանդէսներ եւ օգտակար հրատարակութիւններ:

ՅԱՌԱՋԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՀԷՔԵԱԹ

...ն անտառը աւելի ու աւելի կը ...ւայ, փուշոտ թուփերը կը ...ին իր գէմքը, կը պատռեն ...ւստները, գայլերը կ'ոռնան ...էն, իսկ ան միշտ կ'երթայ ... կ'երթայ: Ծառերուն վրայ կը ...ներն կանաչ մազերով յաւերժահարսեր եւ կը կանչեն: «Ե՞կուր ...ըզ, ո՞ւր կ'երթաս: Մար...ը Պալատը չկայ: Մեր քով ...ը, հոս դուն միշտ ուրախ ու ... պիտի ապրիս: Մենք երգե...ու նուագով կը շոյենք քուն... ...ըդ երազ մեզ մօտ»: Բայց ան ... եւ աւելի եւ աւելի կ'ա...— Վերջապէս ինկաւ ... իսկ անտառը հետզհետէ աւելի կը խորանար, ամէն ...անդանելի ճահիճներ, ...աւելի ժայռեր եւ թաւուտ մա... կը հանդիպէին: Իշխանի ...ը պատռեցաւ ու կը մաշէր, ...մօտ էր իր վախճանը: «Ձի՞չդ ... կը խորհէր ան, — Մարմա... պալատ չկար, աւելի լաւ էր եթէ ամենեւին եկած չըլլար հոն, կամ թէ ճամբուն յաւերժահարսերուն քովը մնացած ըլլար: Այս թէ ոչ զուր տեղը պիտի մեռնիմ եւ մարդ մըն ալ չկայ որ թաղէ հոն»: Այսպէս կը մտածէր, երբ յանկարծ ճերմակ հագուստներով յաւերժահարս մը կը մօտենայ իրեն եւ կ'ըսէ. «Իշխան, ինչո՞ւ կը հրաժարիս, բռնէ՛ ձեռքս եւ եկուր»: Եւ երբ ան դպաւ անտառի ոգիի ձեռքին, իսկոյն թեթեւութիւն մը զգաց, բարձրացաւ տեղէն— գնաց անոր ետեւէն: Իսկ երբ ճամբան իշխանը վար պիտի իյնար յոգնածութենէն՝ յաւերժահարսը ա՛լ աւելի պինդ սեղմեց ձեռքը: Տղան ոգի առաւ ու յաղթելով յոգնութեանը՝ առաջ անցաւ:

Խոլլշէմինքօֆը կանգ առաւ:

=Հէ՛, հայրի՛կ, յետո՞յ ինչ եղաւ,— հարցուց քօթիքը ուշադիր ու լայն բացած աչքերն անոր ուղղելով:

Իվան Տիմօթէվիչը մազերը թօթուեց, իր ձայնը հպարտօրէն կը հնչէր:

— Իշխանը հասաւ Պալատ: Մարմարեայ աշտարակներէն չվախցաւ: Կախարդ, Չքաւորութիւն ու Նախանձ չղթայակապ նստած էին դասերուն առջեւ, որովհետեւ իրեն հետ էր յաւերժահարսը: Իշխանը վառեց իր ճրագը, ոսկի գահարանին վրայ եղած սատեղնափայլ սուրը կրակէն եւ, անոր հետ միասին, դէպի տուն, իր թագաւորական շրջանը վերադարձաւ: Երբ Պալատէն ելաւ, առիւծները պառկած էին գարձեալ իրենց տեղերը եւ ընտանի շուներու պէս կը լիզէին իր ոտները. անտառը մէկ կողմ քաշուեցաւ լայն ու տափարակ ճամբայ բանալով իր առջեւ, իսկ յաւերժահարսը իշխանուհիի փոխուեցաւ (առօղ հմայուած էր չար վհուկէն) եւ այն օրէն այլեւս երբեք չլքեց իշխանը: Ինչ կը վերաբերի իր միւս եղբայրներուն, անոնցմէ մէկ քանիները գծուարին ճամբայէն վախնալով՝ տեղերէն չշարժեցան ու անտառին մէջը մնացին, իսկ մնացածներն ալ տուն վերադարձան: Ամէն մարդ խնդաց անոնց վրայ: Իսկ փոքրիկ եղբայրն սկսաւ ապրիլ իր իշխանուհիին հետ:

Այսպէս, քօթիքս:

— Վերջացա՞ւ, հայրի՛կ, — հարցուց հիասթափուած ձայնով փոքրիկը՝ կամացուկ մը վար իջնելով հօրը ծունկի վրայէն:

— Այո՛, պզտի՛կս դնա՛, հիմա աւելի լաւէ քնանաս, սիրելիս: Ցանկութիւն ըսէ մայրիկին ու Գրիշային:

=Լա՛ւ հէքեաթ չէր,— ըսաւ ազատ ու խելօքիկ ելաւ տեղէն, համբուրեց Լիզա Լեզօինան որ դգալուն ու հագածու ձեւովիա չափնքեց քինքը, ետքը համբուրեց Փախանինը եւ ապա վերցնելով հօրը ձեռքը՝ մտաւ ... սենեակը:

Հայրը դայեակին օգնութեամբ հանեց աղուն հագուստները եւ պառկեցուց անկողնին մէջ: Մանկանոցը կիսամութ էր: Տիրամօր պատկերին առջեւ կը կայծկլտար փոքրիկ կանթեղը:

Քօթիքը պառկեցաւ ալ կողքին վրայ. թաթերը դրաւ այտերուն տակ եւ հարցուց.

— Հայրի՛կ, դուն ամբո՞ղջ հէքեաթը պատմեցի՞ր: Մինչեւ վե՞րջ:

=Ամբողջը, քօթիկ, ի՞նչ կայ որ:

— Այնպէ՛ս, իսկ հիմա ո՞ւր է այդ մարդը:

=Իշխա՞նը: Դեռ թագաւոր չէ եղած, բայց ամուսնացած է յաւերժահարսին հետ եւ փոքրիկ զաւակ մըն ալ ունին իմ քօթիկիս պէս... Միայն թէ քօթիքը չի սիրեր հրահանգներ գրել, իսկ իշխանին որդին կը գրէ ուրախութեամբ:

— Ինչո՞ւ համար, հայրի՛կ, Տիմար Իվանուշկայ կը կոչեն զայն:

=Անոր համար, զաւա՛կս, որ բոլորովին հասարակ մարդ էր ան ու չքաւոր: Եւ խեղճապէս ալ պիտի յիմարանար, եթէ հանդիպելու չըլլար յաւերժահարսին, պիտի մոլորուէր ու վայրի գազանները պիտի ուտէին զինքը:

Քօթիքին խոր ու միակերպ շնչառութիւնը կ'ըսէր թէ ան քնացած էր առանց իր հարցին պատասխանը լսելու: Խոլլշէմինքօֆը յուզուած ու զգացուած՝ խաչակնքեց զայն եւ հանդարտ կախելով իր փայլուն հողաթափերով ելաւ մանկանոցէն ու դարտատանը մտաւ:

Ո՛չ Լիզան եւ ոչ ալ Փախանինը լսեցին անոր քայլերու ձայնը: Լիզան պառկած էր Գրիշայի ուսին եւ գլուխը ետ ծռած, կիսաբաց, ծիծաղկոտ եւ խոնաւ շրթունքներով կը պպզէր անոր համբոյրներուն: Սեւ գանգուրներն ու շագանակագոյն ոլորքները խառնուած էին իրարու... Նկատելի էր, որ Լիզայի ընդդիմութիւնը կը յուզէր երկուքն ալ, ան գունատ էր, իսկ Փախանինին թուխ դէմքը ծածկուած էր վարդագոյն բիծերով ու աղայական արտայայտութիւն ստացած: Վերջապէս Լիզան բոլորովին ուժասպառ, հարուածի նմանող կրքոտ հեւքով մը սեղմեց իր շրթները եւ իր կիսամերկ թեւերով ուժգնօրէն փաթթուեցաւ անոր վիզին...

Հէքեաթը վերջացաւ...

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ

Թրգ. Խ. Եգանեան

Վ Ե Ր Ջ

շահագործումը, կազմակերպելու համար երկրագործական աշխատանքներու ընդլայնումն, անմիջակ հողերը օգտագործելու, եւ ստեղծելու համար արտադրողներու կազմակերպութիւն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ աշխատիլ վաճառման պայմաններու բարելաւման։

Գալով անգործութեան հարցին, արքայական ճառը կ'առաջարկէ անմիջապէս կազմել յանձնախումբ մը, որ քննէ անգործութեան դէմ ապահովագրութեան հարցը, ինչպէս նաեւ անոր յատկացուած գումարներու մէջ՝ զեղծումի վերագրումները։ Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի նաեւ անգործութեան մնացուկին նոր հասոյթներ ստեղծելու յատուկ օրինագիծ մը։

Արքայական ճառը յետոյ կ'անդրադառնայ ներքին հարցերու, որոնց կարգին ընտրական օրէնքի փոփոխութիւնը։

Վէնիզէլոս ի Թուրքիա

Ըսմէթ փաշայի կողմէ ի պատիւ Յոյն Նախարարներուն տրուած հացկերոյթին, Վէնիզէլոս ճառ մը մէջ բերաւ.— Այս այցելութեամբ ուզեցի հաստատ որոշումը փաստել թէ Յունաստան Լօզանի դաշնագիրը կը նկատէ իբր երկու պետութեանց միջեւ սահմանային գոյավիճակի վերջնական կարգադրութիւն։ Իրօք, Թուրքիա դադրեցաւ կայսրութիւն մը ըլլալէ, դառնալու համար ազգային պետութիւն մը, իսկ Յունաստան լրացուց ազգային միութիւնը։ Երկու երկիրներու համաձայնութիւնը, իրողութեանց ուժով իսկ կը պարտադրուէր։ Այսպէս, երկու երկիրներու յարաբերութիւններով, նոր շրջան մը բացուեցաւ։ Այս պատճառներով, կուգանք անկեղծօրէն ձեռք երկարելու ձեզ, յայտարարելով թէ դարաւոր պայքարը վճռապէս վերջ գտած է։ Պարագաներն էին որ մեզ մղեցին փնտռելու այս ճամբան որ կը յանգի սերտ ու անկեղծ բարեկամութեան մը եւ բոլոր մարզերու վրայ, շատ լայն գործակցութեան մը։ Հաստատ համոզումն ունիմ թէ մեր ժողովուրդները եւ նոյնիսկ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր ժողովուրդները օր մը շնորհակալութիւն պիտի յայտնեն մեզի։ Միանալով, կրնանք Պալքաններու եւ նոյնիսկ Եւրոպայի խաղաղութեան համար ամուր հեցուկ մը կազմել։ Պալքանեան Միութեան մը յոյսերն ունինք, բայց քանի այդ չէ իրականացած, մինչեւ որ իրականանայ կենսականօրէն կարեւոր է որ Թուրքիա եւ Յունաստան գիտնան թէ ո՛չ մէկ պարագայի մէջ կրնան հակադիր ճակատներու վրայ գտնուիլ։»

Վէնիզէլոս «պատմական» որակեց Հայտար Փաշա իր ժամանումը եւ յայտնեց թէ այս այցելութիւնը ցոյց մըն է որ անշուշտ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ նոր շրջան մը պիտի նշանակէ։

Թուրքահունգար յարաբերութիւնները

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 հոկտ.— Հունգար վարչապետը կոմս Պէթլէն, երէկ հասաւ Էնկիւրի։ Կայարան զայն դիմաւորելու գացեր էին վարչապետ Ըսմէթ եւ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի։ Հունգար վարչապետը ընդունուեցաւ զինուորական պատիւներով։

Ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին, Թուրք վարչապետը ճառեց թէ Թուրքիոյ եւ Հունգարիոյ մերձեցումը ուժգնօրէն պիտի նպաստէ խաղաղութեան, թէ Եւրոպայի եւ թէ Պալքաններու մէջ հետապնդելով հաւասարակշռութեան քաղաքականութիւն մը։

Կոմս Պէթլէն իր պատասխանին մէջ, յայտնելէ յետոյ թէ Հունգարիա Թուրքիոյ հանդէպ իր բարեկամութիւնը փաստեր էր, Պրիանի յիշատակագրին տրուած իր պատասխանին մէջ, պահանջելով որ Թուրքիա եւս կարենայ մասնակցիլ եւրոպական դաշնակցութեան, ըսաւ թէ Նէօյիի ու Թրիանոնի դաշնագրերուն վերաքննութիւնը պիտի ծառայէ աւելի ամրացնելու խաղաղութիւնը եւ յոյս յայտնեց թէ դաշնագրերու վերաքննութեան համար Հունգարիոյ պայքարին ուժ պիտի տայ նաեւ Թուրք կառավարութիւնը։

Բոլշեւիկեան տնտեսական վէճ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 29 հոկտ.— Խորհրդային ապրանքներու արտածման դէմ միջոցներու դիմող երկիրներու մասին, Խորհրդային կառավարութեան տուած որոշումներուն հետեւանքով, քիմիական ճարտարարուեստի միութիւնը որոշեց վերաքննել քիմիական ճարտարարուեստի յատուկ գործիքներու եւ արտադրութեանց ներածման ծրագիրը։ Միութեան վարչութենէն անդամ մը յայտնեց թէ միլիոնաւոր րուբլիի արժէքով քիմիական մեքենաներու եւ արտադրութեանց Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն գնումը նախատեսուած է։ Անցեալ տարի, Միութիւնը արտասահմանէն ապրանք ներածած է հետեւեալ համեմատութեամբ. Գերմանիա հարիւրին 50, Անգլիա հարիւրին 20, Ամերիկա հարիւրին 10, Ֆրանսա հարիւրին 8, Իտալիա հարիւրին 4, եւայլն։

Այս տարի, սակայն, յանձնարարութիւնները պիտի տրուին այն երկիրներուն, որոնք Խորհրդային Միութեան դէմ թշնամական միջոցներու չեն դիմած։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

վաղը ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի։

Նիւթ՝ Ա.— Հայաստանի վերջին պատմութիւնները եւ արդի կացութիւնը։

Բ.— Թուրքիոյ ներկայ վիճակը։

կը խօսի՝ ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
2 Նոյեմբեր կիրակի օր, ճոխ յայտագիրով

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ եւ ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 3.30ին Sociétés Savantesի Dսրահին մէջ,

կը նախագահէ՝ ՊՐՕՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

կը խօսի՝ Ռ. ԲԷՐԲԷՐԵԱՆ

Երգեր եւ արտասանութիւններ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chape, Սալոն Շափի մէջ։

կը ներկայացուի ղեկավարութեամբ դերասան ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (Յ. Պարոնեանի)

Տոմսերու գիներ՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Երեկոյթը տեղի կ'ունենայ Յունուար 6ին

կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԾԻԱԾԱՆԴԻ ՇԱՏԻ ՄԷՋ ՀԱՃՆՈՅ ԱՆԿՄԱՆ 10ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Ֆէթի մէջ։

կը խօսի՝ Վ. ԶՈՒԼԱԼԵԱՆ

Առաւօտուն Խորէն Քհնյ. Կէօքճեան կը պատարագէ ի յիշատակ նահատակներու Մ. Օհաննէսեանի բնակարանին մէջ։

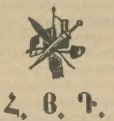

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՓԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի Արդարութեան խումբի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Կառ Մոնփառնասի դէմի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օ.-ակարգ՝ զեկոյց նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մշակ խումբը առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկեր Լարիս Գալըճեանի բնակարանը։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պար տը Փոստի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ ներկայացուցչական ժողովի նախապատրաստութիւն։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.ական Ակումբի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան ներկայացումը Նոյեմբեր

16 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Սինէմա Նովէլթի մէջ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ օրը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. միութեան Պէլվիլի մասնաճիւղին ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 9ին 131 Faub. du Temple։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութիւնն ալ։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Սէն Միշէլի, Պէլվիլի, Պիյանքուրի, Անիէրի մասնաճիւղերուն ներկայացուցչական ժողովը միութեան կեդրոնին մէջ 17 Ave. Philippe Auguste, այս երկուշաբթի ժամը 9ին։ Կարեւոր հարցեր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայկ Մաճարեան իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Փարիզի եղգատի եւ Երզանի հայրենակցական միութեան որ իր ցաւակցութիւնը յայտնած է ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ԳՈՒԼՏԱՔԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 1500 քռ. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

2.— Սէն Մարկրիթի մէջ, 3000 քռ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

3.— Լէ զ'Օլիվի մէջ, 900 քռ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու։

4.— Սէն Թ'Անթուանի մէջ, քարաշէնտուն մը, 15 փիէս 2 խանութով, պարտէզ։ Ամբողջովին պարապ։ Դիմել՝ Գ. Գ. Լեւոնեկ Տիարպէքիրեանի կամ Միքայէլ Միքայէլեանի։ Bar des Lions, Marseille.

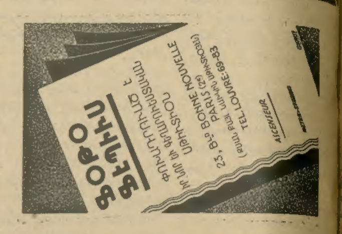

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H STEPHAN